

JAARGANG 28

NUMMER 1

25/1/1984

PRIJS f 1,50

BE **19**
VR **DI**
IJD **ING**
84

KOMMENTAAR

Defensienota

De Defensienota, die het kabinet Lubbers onlangs uitbracht, heeft in de eerste paragrafen de mond vol over bescherming van de mensenrechten, verdediging en uitbreiding van de internationale rechtsorde, de vrede handhaven en uitbouwen, een konstruktieve dialoog met de Sovjet-Unie en meer van dat fraais. Deze mooie woorden worden geschreven om vervolgens in de hele dikke nota niet meer terug te keren. Per slot is het 1984, voor dit kabinet èn voor de NAVO. Dus bewapend zal er worden!

De grondpijlers van het veiligheidsbeleid blijven even hecht verankerd aan het NAVO-lidmaatschap als, pak weg, tien jaar geleden. Toen kwam het progressieve kabinet-Den Uyl ('rood met een wit randje') met zijn defensienota. "De regering is van opvatting", zo zegt De Ruijter met zijn andere ministers, "dat de redenen, die vijf-en-dertig jaar geleden golden voor het lidmaatschap van de NAVO, nog onverkort van kracht zijn. Deze opvatting vindt nog steeds brede steun onder de bevolking. In het wapenaanschafbeleid worden er 'fundamentele aksentverschillen' aangebracht. Nou, laat dat 'fundamentele' maar wég. Tien jaar geleden heette het in de toenmalige defensienota: "De technologische ontwikkeling maakt het nodig verouderde wapensystemen te vervangen door meer geavanceerde en daardoor kostbare nieuwe systemen". Lees voor 'wapensystemen' gewoon vliegtuigen, tanks, kanonnen en afweergeschut, en je weet dan weer dat het om echte moordwerktuigen gaat, niet om glanzende konstrukties van staal en elektronika.

Nu, nu de plannen van het progressieve kabinet-Den Uyl nogal ambitieus lijken, heet het in de defensienota: "Centraal in het beleid staat het in stand houden van met goed en modern materieel uitgeruste strijdkrachten, die hun taken in bondgenootschappelijk verband op juiste wijze kunnen vervullen. De daarmee gemoede kosten stijgen voortdurend. Dat noodzaakt — veel meer dan voorheen — tot kostenbeheersing."

De defensienota is een nota, waarin wat gewikt en gewogen wordt om vervolgens praktisch alles bij het oude te laten, met hier en daar een komma-wijziging of een net ander aksentverschil. Zo moeten de Verenigde Staten zich wat meer aan hun West-europese partners gelegen laten liggen. Ze moeten ook eens wat wapens in de Westeuropese NAVO-landen kopen. West-Europa moet proberen onderling samen te werken, vooral op het gebied van wapenaanschaf en wapenproductie, maar het moet niet de banden met de VS losmaken. Er moet nu meer gedaan worden aan kostenbeheersing, maar nieuwe wapens moeten er wel komen. In de komende tien jaren voor de marine voor ruim 12 miljard gulden, voor de landmacht

voor ruim 22 miljard en voor de luchtmacht voor ruim 13 miljard. Alle plannen, zowel in de richting van een nog agressievere oorlogspolitiek, als in de richting van de minder agressieve wapenbeheersingspolitiek worden daarnaast door het kabinet afgewezen. Ondanks de luidkeels verkondigde snode plannen van NAVO-generaal B. Rogers en ondanks de nog harder uitgeschreeuwde vredesplannen van de vredesbeweging. Er komt geen tweede brigade in West-Duitsland. Ook komt er geen nieuwe aanvalsstrategie, zoals Rogers die wil, de zg. 'air-land-battle'-strategie: het vanaf de frontlijn bestoken van de vijand en hem vervolgens al oprukkend vernietigen, waarbij het aksent gelegd wordt op het vernietigen van de aanvoerlijnen en de troepen, die achter de vijandige aanvalstroepen opmarcheren. Reden, dat het kabinet daarvan afziet: de wapens zijn er nog niet voor en het is een nogal erg duur 'verdedigingsconcept'. Maar ook komt er geen 'no first use'-verklaring: een afzien van het als eerste inzetten van kernwapens. Reden: verrassing is een sterk, onmisbaar NAVO-wapen. Er komen geen kernwapenvrije zones. Laat staan, dat er zulke buitenaardse ideeën als 'sociale verdediging' en 'verdediging zonder kernwapens' door dit kabinet zullen worden aangehangen. Het blijft NAVO voor en NAVO na. Meemarcheren met de meute en geen gezeur, is het wachtwoord.

CHRIS HUINDER

Het partijbestuur van de PSP heeft een uitgebreid commentaar op de Defensienota uitgebracht. Dit commentaar kan opgevraagd worden bij: Lieke Thesingh, PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel. 020 - 26 73 74.

Heroïne

De gemeente Amsterdam wil heroïne gaan verstrekken aan een kleine groep zwaar-verslaafden. Burgemeester en Wethouders van Amsterdam stellen dit voor om zo voorwaarden te scheppen voor gebruikers van hard-drugs voor het opbouwen van een menswaardig bestaan, dat geen bedreiging vormt voor de volksgezondheid en dat kan leiden tot een grotere sociale akseptatie van de gebruiker.'

Op zich is het idee van Amsterdam een goed streven. Verschaf de verslaafde de door hem gewenste middelen en veel van de problemen die om het gebruik van hard-drugs heenhangen, zullen verdwijnen.

Het belangrijkste voordeel is dat de gebruiker weer de kans krijgt als een mens te leven en niet de hele dag achter de 'dope' aan hoeft te draven. Daarnaast zal, en dat is de hoofdgedachte achter het Amsterdamse plan, de kriminaliteit afnemen.

Ook dat laatste is natuurlijk een goede zaak, niemand vindt het leuk om

berooft te worden. Toch zit hierin de gifangel van het plan. Amsterdam wil een geïntegreerd beleid op poten zetten waarbij de verschillende instanties die met verslaafden te maken hebben beter op elkaar aansluiten. Een onderdeel daarvan bestaat uit het opvoeren van justitiële maatregelen jegens de gebruiker. Men noemt dat het 'tweesporenbeleid'. Aan de ene kant staat de hulpverlening klaar om de verslaafde te helpen. Zij krijgt er een presentje in de vorm van verstrekking van heroïne bij. De justitie staat aan de andere kant. Ook zij spint garen bij de hoofdstedelijke plannen: de Amsterdamse narkotika-brigade wordt verdubbeld en krijgt er 36 rechercheurs bij. Het gevolg daarvan is dat de druk op de individuele gebruiker groter zal worden: de kleine handel wordt harder aangepakt, waarna de dope onherroepelijk in prijs zal stijgen, waarna de junk onherroepelijk méér zal moeten gaan stelen om aan zijn portie te komen, waarna hij wéér met justitie in aanraking komt . . . Kortom, een vicieuze cirkel. De enkele verslaafde die het geluk heeft om aan het proefproject mee te doen gaat er (misschien) op vooruit. De grote groep die die mazzel niet heeft, blijft met nog legere handen achter dan ze daarvoor al had: de heroïne is duurder en de achtervolging is verhevigd. Daar komt bij dat de extra strenge justitiële aanpak wordt voorgesteld in het kader van de heroïneverstrekking. Stel dat dat onderdeel niet doorgaat, dan blijven enkel de kale openbare orde-maatregelen over. Maatregelen die ontzettend ver zullen gaan: de politie zou bijvoorbeeld dolgraag zien dat er een samscholingsverbod op bepaalde plaatsen in Amsterdam komt, de kans daarop stijgt aanzienlijk.

Verstrekking van heroïne móet, zeker. Je haalt de junk daarmee uit de goot en de maatschappelijke voordelen zijn ook duidelijk. Maar dan wel heroïne-verstrekking voor iedereen en op een verantwoord moment. Want ook dat is een punt: heroïneverstrekking wordt gebracht als het allerlaatste redmiddel. Stel dat het niet zo mooi gaat werken als men misschien wel wil . . . Het gevolg zal dan zijn dat er nog maar één alternatief is: een nog sterkere repressie waarmee iedereen nog veel verder van huis zal zijn . . .

GEERT DEKKER

ABONNEMENT 1984

De abonnees van 'Bevrijding' hebben onlangs een acceptgirokaart voor het abonnement 1984 ontvangen. Ook deze jaargang handhaven we de prijs op f 30,-. De laatste verhoging dateert al weer van januari '80. Als U ons wilt steunen kunt U altijd wat meer overmaken, daarom hebben we op de girokaart geen bedrag ingevuld.

De leden van de PSP ontvangen 'Bevrijding' gratis: het abonnementsgeld is een onderdeel van de partij-kontributie. De girokaarten voor het eerste kwartaal '84 werd deze week aan de leden verzonden.

Administratie Bevrijding/PSP

INHOUD

VROUWENSTUDIES	
de witte winteruniversiteit	pag. 3
RACISME	
de strijdende basis	pag. 4
VROUWEN IN DE PSP	
een oneerbaar voorstel	pag. 6
ZUID-OOST AZIË	
de papieren tijger	pag. 8
MEDIA-NOTA	
met een snelle pen	pag. 10
AUTOMATISERING	
spanning en sensatie	pag. 11
SELEKTIEVE NATIONALISATIES	
tegen de crisis	pag. 12
OPWINDEND	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
VIET NAM	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt half februari

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Titia van
Leeuwen, Alice Loeters, Roel Sandvoort,
Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, netwerk: Bevrijding/Amsterdam

De Witte Winteruniversiteit

In navolging van de Zomeruniversiteit Vrouwenstudies, in de zomer van 1981, vond in de week van 17 tot 23 december in Nijmegen de Winteruniversiteit Vrouwenstudies plaats. Ruim 4000 vrouwen bevolkten in die week de diverse kollegezalen van het katholieke universitaire mannenbolwerk, om daar kennis en ervaringen rondom elf vrouwenstudie-thema's uit te wisselen. Cynisch genoeg was er vanwege een brand in een sexclub in de pers bijzonder weinig aandacht voor deze bijzondere gebeurtenis.

Het initiatief tot vrouwenstudies werd zo'n tien jaar geleden genomen door vrouwen die actief waren in de democratiserings- en vrouwenbeweging. Omdat ze zowel binnen als buiten de universiteiten actief waren, vonden de eisen en vragen van de vrouwenbeweging via hen een gemakkelijke ingang bij vrouwenstudies. Naarmate vrouwen-groepen in de beweging op meerdere terreinen actief werden, breidden ook de thema's voor de vrouwenstudies zich uit. En dat was te merken aan het ruime thema-aanbod op de Winteruniversiteit. "Vanuit ontwikkelingen binnen vrouwenstudies en op grond van ervaringen van de Zomeruniversiteit, is er gekozen voor een interdisciplinaire opzet waarbij aansluiting is gezocht bij onderwerpen die vooral de laatste jaren de belangstelling van vrouwenstudies genieten", aldus het voorwoord van de uitgebreide kongresbundel. In totaal kwamen elf thema's aan bod; arbeid, beeld-taal-teken, hulpverlening, moederschap, niet-Westerse culturen, onderwijs, religie, seksualiteit en lichamelijke gezondheid, politiek, wetenschap en wonen. De meeste thema's waren een vervolg op de Zomeruniversiteit; maar

nieuw is bijvoorbeeld de inhoud van het thema wonen, waarin onderwerpen naar voren komen als woonbewustwording, relatie bouwbeleid en wonen, en een woonlastenwerkgroep.

Voor elk thema was een aparte voorbereidingsgroep gevormd, die de thema's verdere inhoud moesten geven door middel van lezingen en 'workshops'. Daarnaast funktioneerde een "Kultuurgroep", die tot taak had een cultureel programma met films, tentoonstellingen, theater en muziek te organiseren.

In totaal waren zeventig vrouwen, alle vrijwillig, bij de voorbereidingen betrokken. Eén van de grootste discussiepunten in deze groep was het wel of niet toelaten van mannen in de werkgroepen. De subsidiegevers, het ministerie van Onderwijs en de afdeling Directie Koördinatie Emancipatie van het ministerie van Sociale Zaken, stelden als voorwaarde dat iedereen moest worden toegelaten. Uiteindelijk viel de beslissing dat mannen zich konden opgeven voor de werkgroepen, maar wanneer één of meerdere vrouwen daartegen bezwaar zou aantekenen, ze alsnog zouden moeten verdwijnen. Dat risico zijn niet veel mannen aangegaan!

Zwarte vrouwen

Waren het op de Zomeruniversiteit de lesbische vrouwen die zich niet in de opzet konden vinden en in verzet kwamen tegen de dominante heteronorm, op de Winteruniversiteit kwamen de zwarte vrouwen met de klacht dat er geen rekening met ze was gehouden. Al tijdens de opening legden ze een verklaring af, waarin werd gesteld dat de Winteruniversiteit zich schuldig maakte aan 'etnocentrisme'. Alleen binnen het thema "niet-Westerse culturen" kwamen zwarte vrouwen aan bod, maar dan in de vorm van interessant

onderzoeksobject voor feministische antropologen.

De hele week maakten ze zich als groep duidelijk zichtbaar en organiseerden discussiebijeenkomsten. "Racisme en sexismen hebben dezelfde mechanismen", stelden ze. "Mannen denken niet aan sexismen, blanke vrouwen denken niet aan racisme", luidde één van de discussiestellingen. In ingezonden brieven in de speciaal voor de Winteruniversiteit uitgebrachte "om-de-dag-krant" stelden witte vrouwen dat het de schuld van de zwarte vrouwen zelf is, "ze hadden gewoon plaats kunnen nemen in de organisatie". Maar zo simpel ligt dat volgens de zwarte vrouwen niet. Al tijdens de Zomeruniversiteit hadden ze hard aan de bel getrokken... nu zijn ze wéér vergeten...

Moederschap

In de hal van het Erasmusgebouw, het informatie- en ontmoetingspunt van de Winteruniversiteit, lopen honderden vrouwen met dezelfde vragen rond. Waar moet ik voor kiezen? Een hele klus om dat duidelijk te krijgen. Wil ik een computerkursus volgen, waarin ik "binnen een paar uur inzicht krijg in de principes van wat 'de snelle sufferd' wel en niet kan", aldus de inleiding tot deze cursus. Wil ik een lyrische lunch met een salonorkest? Of een fototentoonstelling bezoeken?

Uiteindelijk breng ik de meeste tijd door in de themagroep "moederschap" waarvoor ik tenslotte ook op de lijst sta. Dit thema was onderverdeeld in vier subthema's: moederschap in historisch perspectief; zwangerschap en geboorte; theorieën en praktijken van gezamenlijk opvoeden en overheidsbeleid. In het historische gedeelte, dat opvallend druk bezocht werd, komen aan de lopende band presentaties van recente historische onderzoeken binnen dit brede thema aan bod. Tijd voor discussie en kritiek is schaars, maar er heerst grote opwinding als steeds opnieuw feministes, die niet de keuze voor het moe-

derschap maakten, worden afgeschilderd als egoïsten. Na de Tweede Wereldoorlog komen de theorieën in opmars waarin wordt gesteld dat de moeder voortdurend ter beschikking moet staan van het kind, wil het kind niet verzanden in kriminaliteit. Een hardnekkige opvatting die nu opnieuw de kop opsteekt; bezuinigingen in de kinderopvang kunnen onder dit mom wetenschappelijk worden doorgevoerd! "Om het individuele moederschap te doorbreken, moet het arbeidsproces op de arbeidsmarkt rondom de verzorg(st)ers van kinderen georganiseerd worden en het kostwinnersprincipe worden afgeschaft", aldus één van de stellingen op het forum over kinderopvang. Conclusie: de politiek-ekonomische dimensie mag niet naar de achtergrond verdwijnen. De vrouwenbeweging neigt de strijd teveel op het persoonlijke te richten. Tekenen van verrechtsind?

Deze Winteruniversiteit Vrouwenstudies is nog maar nauwelijks ten einde of er wordt alweer gespekuleerd op een vervolg; de Lente-universiteit dit keer. Met een onderwijsminister, die wild om zich heen bezuinigt, weet je dat echter nooit zeker. Acties voor het creëren van goede basisvoorwaarden om vrouwenstudies voor langere tijd te garanderen, zullen daarom van groot belang zijn. De vrouwen van de Katholieke Universiteit Nijmegen boekten wat dat betreft in dezelfde week een groot succes. Na jarenlange actie besloot de Universiteitsraad aldaar tot het oprichten van een 'Centrum voor Vrouwenstudies'. Natuurlijk blijft het gevaar hiermee te worden ingekapseld en alle onderzoek van vrouwenstudies op je dak te krijgen.

Tevreden, moe, bijgeschoold en bijgetankt zwaai ik Mariken van Nimwegen weer goedendag. Geïnspireerd om door te gaan... dat zeker!

ALICE LOETERS

Op zoek naar de strijdende basis

Binnen de PSP moeten we trachten een anti-racismebeleid van de grond te krijgen. De partij moet nadenken over hoe een minderhedenbeleid er uit moet zien. Met name aan dit laatste onderwerp was de themadag gewijd, die de Tweede Kamer-fractie van de PSP op zaterdag 17 december j.l. organiseerde.

Eén van de inleiders op die dag was Rudi Boon, ex-hoofdredakteur van 'Bevrijding', voormalig medewerker van de PSP-Kamerfractie en tegenwoordig redakteur van De Groene Amsterdammer. Hij oefende scherpe kritiek op de partij, die geen vanzelf-

Rudi Boon constateerde, in zijn inleiding op 17 december in Utrecht, dat de PSP weliswaar het minderhedenbeleid van de overheid scherp pleegt te bekritisseren, maar dat er in partijstukken over dat minderhedenbeleid weinig politieke analyse is terug te vinden. "Waarom heeft de PSP een welhaast vanzelfsprekende keuze gemaakt voor bevrijdingsbewegingen, emancipatiebewegingen, milieu-, huurders-, krakers-, jongeren-, soldaten-, dienstweigeraarsbewegingen, zuster- en andere verwante politieke partijen, maar niet met organisaties van ethnische groeperingen?", zo vroeg Rudi zich af. Hij meende dat die vraag terug te voeren is op een dilemma zo oud als de linkse beweging zelf. "In de arbeidersbeweging ging het immers om de internationale klassenstrijd. Het streven naar eigen doelen en belangen ten behoeve van een eigen nationale of culturele identiteit werd daarbinnen met argwaan bekeken of zelfs strijdig geacht met de doelstellingen van die klassenstrijd. Wanneer minderheden zich niet beschermd weten door die arbeidersbeweging, wat blijft er dan over van het beginsel van internationale solidariteit? Met andere woorden, wie hoort er nu wel en wie niet bij de arbeidersklasse, wie vormen nu die 'strijdende basis in buurten en bedrijven'?" Volgens de Socialistische Partij (SP) horen de buitenlanders daar blijkbaar niet bij. De positie van minderheden wordt binnen de linkse beweging nogal eens bepaald door de bruikbaarheid van die minderheden. Rudi Boon illustreerde dat aan de hand van de SP brochure 'Kapitaal en Arbeid', waar buitenlandse arbeiders in de negentiende eeuw een pluim krijgen vanwege hun bijdrage aan de ontwikkeling van de arbeidersbeweging zij gingen dikwijls in staking waar Nederlandse arbeiders dat niet durfden of konden. Die hadden dus van de SP misschien wel mogen blijven, terwijl een hoofdstuk verder de buitenlandse werknemers van vandaag wordt verweten de lonen van Nederlandse arbeiders te drukken.

Warm kloppend hart

Waar de PSP een duidelijk politiek initiatief zou kunnen nemen is tegen de groeiende tendens om 'integratie' steeds minder op te vatten als het van elkaar

aksepteren van verschillende culturen en steeds meer als het volledig aanpassen aan de dominante Nederlandse cultuur. Het 'aanpassen of oprotten' van de SP is daar een gevolg van, evenals de veralgemenisering van het minderhedenbeleid van de regering, maar ook het welwillende oor van de media voor klachten als zouden buitenlanders 'toch wel een probleem vormen'. Alsmede de voorgenomen actie van de PvdA om de Nederlanders in de oude wijken het gevoel te geven dat de PvdA weer een warm kloppend hart heeft voor de mensen en hun problemen van alledag", aldus een citaat uit het rapport-Stuyveling van de PvdA. Een dergelijke campagne, aldus Rudi, verglijdt heel gemakkelijk in de richting van begrip voor racistische gevoelens, met name die van (potentiële) Centruumpartij-stemmers, op wie de campagne is gericht. Iedere keer dat racistisch (stem)gedrag of racistische opvattingen worden verontschuldigd door verwijzing naar achterstandssituaties, tegen elkaar opgezet. De taboes op racisme worden ermee opgeheven. Rudi meende dat de PSP een politiek signaal moet geven door openlijk stelling te nemen tegen de tendens in met name progressieve media en politieke partijen om aan de economische crisis verontschuldigen te ontnemen

sprekende keuze voor organisaties van ethnische groeperingen maakt en in de oude wijken meer bezig is met kernenergie en abortus, in plaats van met de slechte relaties tussen de bevolkingsgroepen. Ook *Andrée van Es* (PSP-Kamerlid) uitte de nodige kritiek: zij verwijt de partij opportunisme. Dat belooft wat voor de tweede discussiedag, die op zaterdag 11 februari in Amsterdam plaatsvindt (zie elders in dit nummer). Dan staan de racismebestrijding en het eventuele verbod van racistische organisaties centraal.

voor racistisch gedrag.

Maar de PSP zou meer moeten doen. Haar organisatievorm en haar traditie en ervaring in buurtgerichte aktes lenen zich bij uitstek om initiatieven te nemen in het gezamenlijk door Nederlanders en buitenlanders actie voeren tegen gebrekkige huisvestings-, onderwijs-, welzijns- en andere buurtvoorzieningen. Daarmee kun je laten zien dat de oorzaak voor die achterstandssituaties niet bij de buitenlanders ligt en dat het dus ook geen enkele zin heeft hen tot zondebok te maken. Ooit organiseerde de PSP een kongres 'Baas in eigen buurt en bedrijf'. Voor zoiets wordt het weer hoog tijd, maar dan specifiek gericht op racismebestrijding. Het komt nog al te vaak voor dat PSP-afdelingen in oude wijken kernenergie en abortus tot prioriteit hebben, terwijl om hen heen de relatie tussen de verschillende bevolkingsgroepen in een snel tempo verslechtert, zo besloot Rudi zijn betoog.

Na Rudi's verhaal en toelichtende opmerkingen hield *Andrée van Es*, PSP-kamerlid, 's middags een inleiding. Zij opende haar verhaal met te nadrukken, dat het belangrijk is dat ethnische groeperingen hun eigen organisaties hebben. Dit streven naar bewustwording, naar

belangenbehartiging en naar het los komen van oude koloniale verhoudingen is ook het PSP-streven. Willen minderheden zich weerbaar maken tegen racisme, dan betekent dat tevens behoud van de eigen identiteit: als minderheid moet je niet gedwongen worden op te gaan in de grote groep. "De PSP eist dat toch ook niet van bijvoorbeeld de PSP-homo's", stelde *Andrée van Es*. Zij vond het onzinnig dat het kategoriale welzijnswerk voor minderheden nu afgebroken wordt, zoals aangekondigd staat in de *Minderhedennota*, waarin het regeringsstandpunt over de ethnische minderheden in Nederland verwoord is. De Stichtingen Welzijn Buitenlandse Werknemers, die jarenlang alleen door witte mensen was bememd, begonnen juist de laatste tijd steeds meer buitenlanders aan te trekken, waardoor het meer aanknopingspunten bood voor betrokken groepen. Dit wordt nu langzamerhand weer de grond in geboord. *Andrée* vond, dat de PSP deze welzijnsorganisaties krachtig dient te steunen. Zij zou hen moeten bijstaan in hun strijd om vaste subsidies – en geen tijdelijke, zoals nu gepland – te verkrijgen. Per gemeente zouden daar verschillende criteria voor opgesteld kunnen worden.

MINDERHEDENBELEID

Aanbevelingen

Op de themadag minderheden van december 1983 werden door de aanwezigen deze aanbevelingen aan het partijbestuur van de PSP gedaan:

1. Bij het uitbrengen van PSP-publikaties moet meer rekening worden gehouden met leden van etnische groepen als doelgroep. In 'Bevrijding' moet daarvoor ruimte geschapen worden. Het betekent ook, dat naast Nederlandstalige huis-aan-huis-pamfletten, óók pamfletten in het Arabisch en het Turks voor verspreiding op markten e.d. gemaakt worden. Te denken valt ook aan een aparte brochure (Visie van de PSP op . . .) of een apart katern over 'wat is de PSP en wat betekent zij voor de positie van leden van etnische groepen!?'

2. De PSP moet in voorkomende gevallen, zeker bij actuele zaken, zendtijd op radio en TV ter beschikking stellen aan zelforganisaties, waarbij het wel van belang is dit van tevoren aan te kondigen.

3. De PSP moet prioriteit gaan leggen bij het ondersteunen van belangenbehartigings-organisaties van etnische groepen. Het is belangrijk, dat afdelingen en raads- en statenfrakties gerichte gesprekken voeren met democratische zelforganisaties, met organisaties van buitenlandse vrouwen en met plaatselijke komitees verblijfsrecht buitenlandse jongeren om te inventariseren waar wederzijds de behoefte bestaat aan ondersteuning. Veel buitenlandse organisaties hebben bijvoorbeeld steungroepen

van Nederlanders en het is belangrijk om PSP-ers/sters te stimuleren daarin mee te draaien. De PSP behoort het LSOBA-program (Landelijke Stichting van Organisaties van Buitenlandse Arbeiders) ter harte te nemen en de daarin geformuleerde eisen te ondersteunen. Ook behoort de PSP de afbraak van kategoriale welzijnsorganisaties (van Surinamers, Antillianen en Molukkers) tegen te gaan. De PSP moet tenslotte overwegen de bij LSOBA aangesloten organisaties voor bijvoorbeeld congressen.

4. De PSP behoort te onderzoeken, welke belemmeringen er voor leden van etnische groepen bestaan om lid te worden van de PSP. De PSP moet die belemmeringen wegnemen.

5. De SVS (Stichting Vorming en Scholing) en de Henk Lankhorst Stichting van de PSP dienen activiteiten te ontwikkelen, gericht op vorming en scholing met betrekking tot migratie en de gevolgen daarvan hier en in de landen van herkomst. De mogelijkheden van gezamenlijke kadertraining moeten daarbij geschapen worden.

6. Plaatselijke afdelingen zullen contact moeten leggen met organisaties van etnische minderheden over de wijze waarop zij betrokken kunnen en willen worden bij PSP-deelname aan de raadsverkiezingen van 1986.

7. De PSP zal duidelijk stelling moeten nemen in de discussie over het al dan niet verbieden van racistische organisaties. LWPW (Landelijke Werkgroep Parlementair Werk) van de PSP en de PSP-Tweede Kamerfractie organiseren hierover op 11 februari 1984 een themadag. Het partijbestuur wordt verzocht dit onderwerp voor het volgende kongres te agenderen. Het is daarnemens belangrijk, dat er niet alleen over een verbod, ja of nee, wordt gepraat, maar dat op dat kongres ook een nota aan de orde komt met analyse, standpuntbepaling en concrete beleidsvoornemens ten aanzien van racisme. De PSP behoort hierbij in ogenschouw te nemen, dat Nederland een multiculturele samenleving is.

9. De PSP behoort een themagroep of een commissie minderheden op te richten, die bij de voorbereiding dan wel de uitvoering van de voorgaande punten betrokken is.

10. De PSP-afdelingen en andere organen van de PSP moeten onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om belangen van etnische groepen bij ouderraden van scholen, in bedrijven, woningbouwcorporaties e.d. te verdedigen en die organen behoren daarbij actief op te treden.

De PSP zou als witte organisatie zich zelf ook meer open moeten stellen voor buitenlanders. Andrée noemde enkele voorbeelden: de PSP zou vorm kunnen geven aan dat bondgenootschap door de middelen, die zij als politieke partij heeft ter beschikking te stellen aan minderheden. Te denken valt aan het ter beschikking stellen van een pagina in *Bevrijding*, radio- en TV-zendtijd en aan het vertalen van partijstukken en artikelen. In de Tweede Kamerfractie zouden in samenspraak met buitenlandse organisaties tegen-voorstellen op de Minderhedennota ontwikkeld moeten worden. Het Partijbestuur zou met buitenlandse-organisaties meer contact moeten leggen. Er is nu geen instroming van theorievorming over minderheden in de PSP en er zijn geen contacten om die theorievorming van buiten af te laten komen. Zowel de PSP als de minderhedenorganisaties zijn nu opportunistisch bezig. Per aktie wordt bekeken of de PSP die steunt of niet; omgekeerd geldt dat ook, maar we moeten niet verwachten dat een minderhedenorganisatie als geheel zich aan één partij verbindt, stelde Andrée van Es. Voor hen is meer van belang, dat ze coalities met meerdere organisaties. Van de kant van de PSP zouden we op plaatselijk en landelijk nivo, aldus Andrée, een standpunt moeten innemen tegenover de diverse minderhedenorganisaties. Hun belangen, doelen en aktiemiddelen hoeven niet altijd met de onze overeen te komen. De politieke situatie in het thuisland en de houding van de PSP daar tegenover speelt hierbij ook een rol, bijvoorbeeld met betrekking tot Suriname. Het is zowel voor de eigen leden, als voor de minderheden, van belang te weten op grond van welke criteria je

een buitenlandse organisatie al of niet steunt. In het verlengde van al deze voorstellen, stelde Andrée voor, zou de PSP voor de Raadsverkiezingen van 1986, waarbij voor buitenlanders voor het eerst de mogelijkheid bestaat voor de gemeenteraden te stemmen, een aktieve voorlichting moeten geven.

Na Andrée kreeg Henk Zandvliet, PSP-gemeenteraadslid uit Utrecht, de gelegenheid de aanbevelingen aan het Partijbestuur, die in de themamap waren opgenomen, toe te lichten.

Tenslotte: het is de bedoeling om racisme-bestrijding als apart agendapunt te laten opnemen voor het huishoudelijk kongres van de PSP in het najaar van 1984 en om te trachten dan bijvoorbeeld een PSP-standpunt in te nemen over het verbod van racistische partijen.

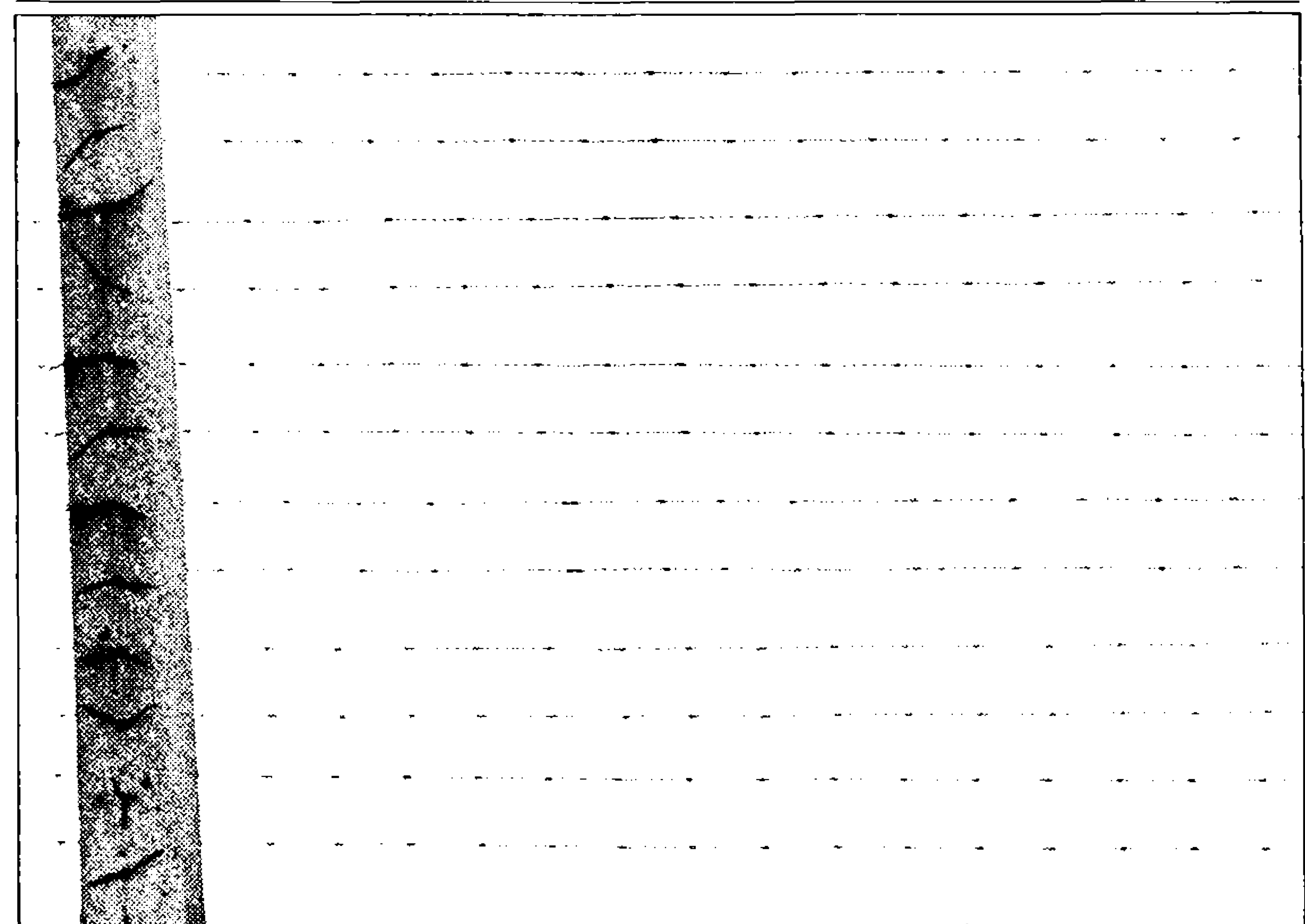
HELEEN BUIJS

Racisme-bestrijding

De Tweede Kamerfractie van de PSP organiseert op zaterdag 11 februari een tweede discussiedag, met als thema 'Racisme-bestrijding'. Aan de orde wordt gesteld de vraag of de PSP zich moet uitspreken voor een verbod op de Centruumpartij. Sprekers: Andrée van Es en een buitenlandse spreker/sprekerster. Plaats: BG-terrein, Grimburgwal 10, gebouw 2, Amsterdam (bij CREA). Tijd: 10.00 tot 15.00 uur. Om 15.00 uur willen wij ons aansluiten bij de demonstratie van de verschillende buitenlandse-organisaties naar aanleiding van de 'Minderhedennota' (die omstreeks die tijd door de Tweede Kamer wordt behandeld). Die demonstratie vertrekt om 15.00 uur vanaf het Beursplein in Amsterdam.

(advertentie)

WAT DOET DE ASN MET UW SPAARGELD IN LANDEN MET VERFOEILIJKE REGIMES?

NIETS.

Meer dan 70.000 mensen (die samen ruim 380 miljoen gulden hebben ingelegd) zijn het onduidelijk eens met deze passiviteit van de Algemene Spaarbank voor Nederland. Want een progressieve bank moet wel goed met het geld van spaarders (m/v) omgaan, maar mag nooit ten koste van het gewin, dat geld beleggen in dubieuze zaken. Zeker niet in landen waar het met de mensenrechten maar slecht gesteld is.

De ASN doet het anders. Belegt o.a. in sociale woningbouw, ondersteunt sociale en culturele projecten. En biedt zijn spaarders (m/v) toch een prima rente. Dezelfde rente die andere banken ook geven.

Hoe kan dat? Door een uitstekend spaarsysteem sparen via uw girorekening. Daardoor kunnen de kosten laag blijven (geen dure bijkantoren). Door met grote deskundigheid te beleggen. Zodat uw spaargeld veilig zit, uitstekende rente oplevert en goede dingen bewerkstelligt. Daarom zijn we een andere bank.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!
Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

Het november-kongres van de PSP in Groningen heeft onder andere besloten dat een dienstverband met de partij en het lidmaatschap van het Partijbestuur onverenigbaar zijn. Dat besluit had onmiddellijk konsekwenties: drie kandidaten waren niet meer verkiesbaar. Gevolgen: dit blad zat plotseling zonder hoofdredakteur en een vrouw, Karin Spaink, werd niet gekozen. Met name dat laatste was opvallend, want na het Feminisme-kongres van begin '83 leek het er op dat eindelijk een aantal vrouwen de sprong naar het bestuur zouden gaan maken. *Karin Spaink gaat hieronder zelf in op de oorzaken en gevolgen: op de, veel algemenere, discussie over de opeenhoping van functies binnen de PSP – lès van het feit of je werknemer (m/v) bent of niet – èn op de ontevredenheid met het functioneren van de PSP-vrouwen.*

Martin heeft geld nodig om in de kerstvakantie van kostschool naar huis te kunnen reizen. De familie is bitter en arm en kan de reis niet betalen. Martin piekert: ". . . En waarom hebben wij minder geld? Is mijn vader minder flink dan andere mannen? Nee. Doe ik minder mijn best dan andere jongens? Nee. Zijn wij slechte mensen? Nee. Waar ligt het dan aan? Het ligt aan de onrechtvaardigheid, waar zoveel mensen onder lijden. Er zijn wel goede mensen die dat willen veranderen. Maar overmorgen is het al de dag voor Kerstmis. Voor die tijd zal het hen vast niet lukken." (1) Streven naar structurele veranderingen en het oplossen van individuele problemen die tot dan zullen blijven bestaan: een moeizame combinatie soms. Ik heb 't over de onverenigbaarheid van functies en de pogingen de drempel die voor de deur van hoge klubjes (partijbestuur, partijraad) te slechten – maar dat vermoedde u al. Terecht is op en rond het Feminismekongres van de PSP (februari 1983), vastgesteld dat zulke partijorganen weinig toegankelijk zijn en dat er met name voor vrouwen allerlei belemmeringen liggen. Minder terecht vind ik de manier waarop die discussie op het laatste kongres in november '83 in Groningen is gevoerd.

Aan de orde was de onverenigbaarheid van functies voor werknemers (m/v) van de PSP. Immers, als die in het Partijbestuur zitten worden ze feitelijk hun *eigen* werkgever, of kunnen ze in de positie komen dat ze als werknemer verantwoording tegenover zichzelf als bestuurslid moeten afleggen. Voorgesteld

EEN ONEERBAAR VOORSTEL

werd daarom een limiet te stellen aan het aantal werknemers dat in het Partijbestuur zou mogen. Door de PSP-vrouwen is dit agendapunt aangegrepen om een ander probleem aan te pakken: de opeenhoping van functies bij een relatief kleine groep mensen en de wens partijkolleges toegankelijker voor vrouwen te maken. Een algemene uitspraak over een betere verdeling van functies in de PSP haalde het niet, en zo spitste ook voor hen de discussie zich toe op de kwestie van het dienstverband. Door *alle* werknemers de toegang tot het Partijbestuur te ontzeggen (in plaats van een grens te stellen aan het aantal werknemers, zoals het bestuur wilde), hoopen ze enerzijds die opeenstapeling stop te zetten, anderzijds het beeld van superactiviteit, dat rondom bestuursleden bestaat, af te breken. Een loffelijk doel. Het middel vond ik, zachtjes gezegd, minder geslaagd. Mijn kritiek omvat drie punten.

Machtskonsentratie

Ten eerste: doordat de discussie over drempelverlaging in het kader van de relatie werknemer-werkgever geplaatst werd zijn de werknemers van de PSP in een vreemde positie beland. Ze zijn de enigen aan wie beperkingen zijn opgelegd. Alsof het bonzendom zich tot hen beperkt, alsof bij raads- en statenleden (die eveneens op informatie-knooppunten zitten en – zij het indirekt – ook van de PSP afhankelijk zijn voor hun inkomen) dubbelfuncties geen probleem zouden vormen, alsof onbetaalde functies binnen de PSP niet ook machtskonsentraties kunnen opleveren. De discussie is hierdoor onzuiver geworden. Er wordt een verband gesuggereerd tussen hoge drempels van partijorganen en werknemerschap van Partijbestuursleden dat hoogst twijfelachtig is.

Het tweede punt is dat een procedure die het mensen makkelijker zou moeten maken zich kandidaat te stellen, nu uitpakte als een selectiemiddel bij al gestelde kandidaten. Natuurlijk konden nòch PSP-vrouwen, nòch het kongres dat echt voorkomen, het zat min of meer in de agenda ingebakken. Maar toch: iets wat in de *voorbereiding* een rol had moeten spelen (en dus hopelijk het aantal kandidaten, met name vrouwelijke, had moeten vergroten) bepaalde (en beperkte) nu de keuze, zonder dat de kandidaten op die basis waren gezocht.

Dan het *pijnlijkste, derde punt*. Ik moet zeggen dat het niet echt een prettige ervaring is om door een procedure uitgeschakeld te worden. Wat het zo wrang maakte, was dat een regeling bedoeld om uiteindelijk méér vrouwen in het bestuur te krijgen, in de praktijk betekende dat ik, als één van de weinige vrouwelijke kandidaten, uit de boot viel. Op korte termijn werd dus een tegengesteld effect bereikt. Dat roept vragen op. Zit er geen risico in dat je je doel voorbijschiet, als je vasthoudt aan standpunten? Hoe ligt de verhouding tussen de toepassing van principes en een zorgvuldige omgang met personen? Ik kan me niet helemaal aan de indruk onttrekken dat de principiële lijn het haalde – zij het met de hakken

over de sloot – omdat bij sommigen meespeelde dat ik teveel naar de voorgrond was gekomen. Ongetwijfeld ben ik niet altijd zuiver op de graat en maak ik blunders, maar ik proefde soms een verwijt à la "ze is bekend en dus moet er feministisch gezien iets niet in de haak zijn". (Omgekeerd waren er van de weeromstuit mensen die de loftrampet over mijn kunnen staken. Goed bedoeld, als troost waarschijnlijk, maar soms bijna even gênant en in ieder geval een even vertekend beeld van mijn doen en laten als het voorgaande.) Ook dat roept vragen op. Is het zo dat je je op vooruitgeschoven posten als vrouw niet alleen naar mannen in die kolleges toe dubbel moet bewijzen, maar ook naar vrouwen toe: ik zit nu wel in het

Foto: Paul Babeliowsky

Karin Spaink: "Ben ik nog wel feministisch?"

Een gelukkig 1984

1984 schijnt niet meer kapot te kunnen. Niet alleen omdat er eind 1983 een klein Titiaatje werd geboren, maar ook om de alom optredende opluchting dat die Engelse schrijver Orwell het in 1948 toch maar mooi mishad met zijn voorspellingen voor 1984. Zo erg als hij het voorspelde is het niet geworden, al is er veel ellende.

Keurig getimed, precies op 31 december 1983 verscheen er zowel in de Volkskrant als in de NRC op pagina drie, links van het midden, een bericht over een onderzoek naar de kommer en kwel in het Nederlandse huwelijksleven. En dat blijkt niet mis. De helft van de huwelijken is niet gelukkig, weet de NRC. De Volkskrant maakt ervan dat de helft van de getrouwde mensen niet bijster gelukkig is. In principe zou dit laatste kunnen betekenen dat alle huwelijken ongelukkig zijn. Immers elk huwelijk bestaat uit twee getrouwde mensen, als we goed geïnformeerd zijn. En als in elk huwelijk één persoon ongelukkig is, dan kan dat betekenen dat 100 procent van de huwelijken minder geslaagd is.

Maar dat zal wel niet bedoeld zijn. Een vijfde deel overweegt scheiding, meldt de kop van 'het Volkskrant-bericht. De NRC is positiever: 'scheiden is minder vaak oplossing'. Kijk maar, er staat niet wat er staat. Beide kranten doelen op eenzelfde onderzoek van het Nederlandse Instituut van Sociaal Sexuologisch Onderzoek (NISSO). De Volkskrant meldt dat volgens het NISSO het onderzoek representatief is voor gehuwden en samenwonenden van 20 tot 55 jaar uit de midden en hogere welstandsklasse. De NRC spitst dat wat anders toe: 'Onder zijn leiding (van een leider dus) stelde het NISSO een onderzoek in

ik heb niets tegen mannen, maar...

onder 650 gehuwden tussen de 20 en 25 jaar en behorende tot de midden en hoogste welstandsklasse.' De Volkskrant citeert en interpreteert vervolgens keurig uit het onderzoeksrapport. Bij de onderzochte relaties was in de meeste gevallen sprake van een traditionele rolverdeling. Het blijkt dat 31 procent van de vrouwen een sterke onvrede uit over deze rolverdeling en voor 20 procent vormen conflicten daarover een van de belangrijkste oorzaken voor het overwegen van een scheiding. Met de seks is het al hemelaal mis, slechts 16 procent van alle vrouwen en mannen heeft daarover géén klachten. De rest dus wel. Maar, troost de Volkskrant: 'De onderzoekers hebben geen rechtstreeks verband gevonden tussen het proces van emancipatie waarin een deel van de vrouwen is gewikkeld en impotentie van hun mannen.' De NRC haalt er bij de berichtgeving een onderzoeker zelf bij en die lijkt er een eigen draai aan te geven. Want: 'De grootste oorzaak van onvrede binnen het huwelijk is het feit dat de hang naar emancipatie van de kant van de vrouw niet of onvoldoende door de man wordt gehonoreerd'. Maar mede onder druk van de economische recessie gaat men desondanks minder vlug tot scheiding over. Economie lijkt

belangrijk, volgens de aangehaalde onderzoeker. Hij komt zelfs met het begrip 'relatie-ekonomie' aanzetten, die vooral mannen geneigd zouden zijn te hanteren: 'Als de relatie niets meer oplevert dan investeert hij er niet meer in en ziet hij om naar een relatie met hogere rendementsverwachtingen.' Nog even en er wordt een commissie Wagner voor rendementsherstel van relaties ingesteld.

Uit het onderzoek komt naast de verwachting dat een relatie 'rendement' moet opleveren ook een ontstaan taboe op ongelukkig zijn en lijden naar voren. Men wil persé gelukkig zijn. Dit begint akelig veel te lijken op de sfeer die de Engelse schrijver waar we het in het begin over hadden weergeeft in zijn voorspellingen voor 1984. Een sfeer gekenmerkt door het uit de weg gaan van essenties en vooral door zakelijkheid, oppervlakkigheid en kilte. Het lijkt met Orwell net zoiets als met Marx. In konkreto kun je aantonen dat hun voorspellingen niet uitgekomen zijn. Maar de strekking, het wezen achter het verhaal is daarmee nog niet onderuit gehaald.

Troosten we ons met het lezen (dat kan binnen een half uur) van de satirische roman 'Tejo', 'De lotgevallen van een geëmancipeerde man'. Het gaat (volgens de achterflap) 'over een gefeminiseerde man, die breien té gek vindt, bewust knuffelt en actief niet neukt. Een stuurloze dertiger die zijn funktioneren als man, als mens, als partner en als opvoeder voortdurend ter discussie stelt'. Een aanrader. En met dit alles bij elkaar weten we dan weer precies wat en hoe we het allemaal niet willen voor wat betreft een sfeervol en gelukkig 1984.

TITIA VAN LEEUWEN
TITA BOS

bestuur, maar ben ik nog wel feministisch? (2) Wat verwachten we eigenlijk van vrouwen op hogere posten? Hoe maken we gebruik van verschillende vaardigheden en verschillende keuzes zonder daar meteen statusverschillen aan te koppelen? Hoe kunnen we elkaar in die verschillende keuzes steunen?

Een blik vrouwen

Nadenkend en met anderen pratend over wat er op het kongres gebeurd was, worden gaande weg verbanden zichtbaar met andere problemen die zich al langer bij de PSP-vrouwen manifesteren. Twee ervan wil ik hier kort aanstippen: de houding tegenover hogere posten en de organisatievorm van en deelname aan de PSP-vrouwenorganisatie. Eerst die hogere posten. Waar ik erg van schrok was de houding die ik bij een aantal vrouwen zag toen er gesproken werd over de mogelijke invulling van de plotseling ontstane vakatures. Er werd overwogen een motie in te dienen waarin de partijraad van de PSP gevraagd werd *alleen vrouwen* op die plaatsen te benoemen. "Dan móeten ze wel zorgen dat er meer vrouwen komen," was een van de argumenten. "Ze"? De partijraad, het partijbestuur? *Hullie daarboven?* Alsof dat een kwestie is van een blik vrouwen opentrekken. Uiteraard moeten besturen de voorwaarden voor deelname scheppen en verbeteren, maar *wij* moeten ervoor zorgen dat er zich ook meer vrouwen bereid verklaren voor zulke posten. Want *wij zijn* die vrouwen. We moeten ons vertrouwd maken met het idee dat we in zo'n klub kunnen stappen, dat het bestuur ook *ons* bestuur is, in plaats van een vreemd orgaan daarboven. Dat kan, door zélf aan die voorwaarden (binnen het Partijbestuur, binnen de PSP-vrouwen) te werken, door voorstellen te doen, door vrouwen te stimuleren zich te kandideren. En door zélf — ook *jij, lezeres!* — na te denken of je niet ooit, nu of later, in het Partijbestuur zou willen. Niemand zal het je aanrekenen als je geen zin hebt in zo'n functie, wél als die afwijzing onbeargumenteerd gebeurt. En als je 'ja' zegt, moet je samen met andere vrouwen uitzoeken hoe je je kunt voorbereiden op een kandidaatstelling: carrièreplanning heet dat, met een vies woord. Er wordt (te) weinig op die manier gedacht. Van de vrouwen die benaderd

werden met de vraag of ze er zelf wel eens over gepiekerd hadden — stevige dames in mijn ogen, die zoiets best aan zouden kunnen — reageerde het merendeel alsof ze het in Keulen hoorde donderen. "Wie? Ik?! In het partijbestuur?". Bijna alsof je ze een oneerbaar voorstel deed.

Dan het laatste punt, de structuur van de PSP-vrouwen. Op het kongres kwam, duidelijker dan ooit tevoren, het probleem van de *representativiteit* bovendrijven. Die vraag heeft altijd gespeeld, natuurlijk: wie vertegenwoordigen de PSP-vrouwen? Alle vrouwen van de PSP, de feministes van de PSP, de feministes die zich kunnen vinden in de lijn van de laatste jaren, de vrouwen die op een LKG-vergadering komen, de vrouwen die op een landelijke dag komen? Wat doen vrouwen als ze 't niet eens zijn met wat de meerderheid vindt: afhaken, minderheidsstandpunten uitdragen, de discussie intern houden, elders hun heil zoeken? Wat vinden we dat er zou *moeten* gebeuren in dergelijke gevallen?

Los van de representativiteit spelen problemen rond de deelname aan de PSP-vrouwen een rol. Sommige vrouwen geven prioriteit aan hun eigen afdeling, anderen vinden het prima dat de PSP-vrouwen er zijn zonder dat ze daar persé actief in willen zijn. Er zijn vrouwen die vinden dat de PSP-vrouwen hen onvoldoende inspiratie bieden. Sommigen komen niet naar landelijke bijeenkomsten omdat ze denken dat ze daarvoor te weinig weten. Anderen hebben er het volste vertrouwen in, dat het met de besluiten, die dan genomen worden, wel snor zit en zien de noodzaak dus niet zo. Anderen zien de zin van een discussie niet meer. En bijna iedereen schrikt terug voor de hoeveelheid werk die het bezoek aan 'landelijk' met zich mee kan brengen: doordat de deelname terugloopt komt het vele werk op slechts een paar schouders te rusten, en moeten die vrouwen er hard aan trekken om het hoogst noodzakelijke te kunnen doen. Eén van de gevolgen hiervan is dat de besluitvorming ondoorzichtig of onevenwichtig kan gaan worden. Er komen, zoals nu het geval was,

zes vrouwen op een landelijke dag die vervolgens namens 'de' PSP-vrouwen op het kongres het woord voeren. Vragen zat, dus. Met name met betrekking tot de vertegenwoordiging vraag ik me af of het feit dat we nu gerechtigd zijn bij kongressen amendementen in te dienen en spreektijd krijgen, niet ook verplichtingen met zich meebrengt. Verplichtingen naar onszelf en naar elkaar toe in de eerste plaats, naar de hele PSP in de tweede plaats. Dat kan betekenen dat er een formele structuur gekozen moet worden, dat verantwoordelijkheden onderling beter geregeld horen te worden. Kom op dames: 't is al Kerst geweest. Hoog tijd voor de voorjaars schoonmaak in eigen burelen. En o ja — Martin werd uit z'n nood gered doordat een vriendelijke leraar hem geld gaf. Dus dat liep goed af.

KARIN SPAINK

1. Erich Kästner, *De vliegende klas*.
2. Zie ook het artikel van de vier vrouwen uit het interim-partijbestuur in het vorige nummer van *Bevrijding*, "Veelwijverij" (nr. 21/22 van 21 december 1983).

De papieren tijger heeft vijf v

Niet alleen ten aanzien van Midden-Amerika houden mensen hun hart vast, of de Verenigde Staten een interventie-aktie à la Grenada zullen ondernemen. Aan de andere kant van de wereld leeft die bezorgdheid ook. Naar aanleiding van het recente bezoek van de minister van buitenlandse zaken, Van der Broek, aan Indonesië en Singapore, bericht John Roodt over de landen in Zuid-Oost Azië. In 1967 werd er in Zuid-Oost Azië een economisch samenwerkingsverband opgezet: de Associatie van Zuidoost-Aziatische landen (ASEAN). Lidstaten zijn de Filippijnen, Indonesië, Singapore, Maleisië en Thailand. In oktober 1981 vond een eerste bijeenkomst van de nationale hoofden van politie van de lidstaten plaats in Manila. Doel was de samenwerking tussen de inlichtingendiensten te verbeteren en gemeenschappelijke operaties te vergemakkelijken.

De angst voor het kommunisme was echter de belangrijkste drijfveer. In Maleisië opereerden de kommunisten toen nog steeds, vooral in het grensgebied met Thailand. In Thailand zelf hadden ze op dat moment het grootste guerilla-leger van de ASEAN-landen. Het Filippijnse Nationaal Democratische Front (NDF) was snel aan kracht aan het winnen. Is de ASEAN alleen maar een economisch samenwerkingsverband of ontwikkelt het zich ook tot een instrument voor VS-interventie?

Het is wel heel lang geleden dat mensen als de vroegere Franse president *Charles de Gaulle* en de vroegere sekretaris-generaal van de VN *U Thant* pleitten voor een neutralisering van Zuid-Oost Azië. De bedoeling was het gebied buiten de Chinese invloedssfeer te houden. Inmiddels is er een hoop gebeurd. Niet alleen heeft de Chinese Volksrepubliek in ieder geval in haar buitenlandse politiek het revolutionair elan verloren. Peking onderhoudt bij voorbeeld vriendelijker relaties met de Marcos-diktatuur op de Filippijnen dan met het NDF. Maar ook is de regio in twee kampen verdeeld. De nederlaag van de VS in Vietnam, Laos en Cambodja èn het feit dat Vietnam — toen de verhouding met China verslechterde en de VS weigerde de herstelbetalingen uit te keren — zijn toevlucht steeds meer zocht in het kamp van de Sowjet-Unie, hebben daartoe geleid.

Grondstoffen

Van echt economisch samenwerken tussen de ASEAN-lidstaten is weinig sprake. Wel zijn ze ingelijfd in de "grondtroepen" van aanvankelijk het VS-imperialisme en later dat van Japan en de Europese Gemeenschap. De Filippijnen, Indonesië, Maleisië en Thailand zijn overwegend agrarische landen en belangrijke grondstoffen-leveranciers. Ruim drie-kwart van de wereldproductie van tapioka, natuurrubber en palmolie komt er vandaan; evenals tweederde van de tin en kokos-producten. Indonesië is bovendien olie-leverancier. Deze vier landen hebben nog meer gemeen. De *Groene Revolutie* heeft er een hoge vlucht genomen. Economies gezien is de bedoeling van de Groene Revolutie om de landbouwproductie te verhogen, politiek gezien gaat het er om een rode revolutie te voorkomen. De snelgroeiende rijstvariëteiten, de kunstmest, de pesticide en de landbouwmachines dienen niet alleen om de productie te verhogen, maar óók om die landen aan het buitenlandse kapitaal vast te binden. *Shell*, *Hoechst*, *Bayer*, *Mitsubishi*: allemaal in de landbouw. Op een plek als Mindanao, een eiland in het zuiden van de Filippijnen, komt daar nog bij dat talrijke ondernemingen van binnen- en buitenlandse kapitalisten grote plantages aanleggen. Via-via verbouwen *Dole* en *Delmonte* er ananas. Traditionele pachters worden van hun grond verdreven. Het zijn bovendien lage lonen landen. Buitenlandse investeerders krijgen allerlei faciliteiten. Er worden vrijhandelszones ingesteld. De arbeidskracht in de fabrieken binnen die zones bestaat voor

zeventig procent uit vrouwen, die zijn het goedkoopst. De produktie betreft vaak textiel en elektronika.

Singapore is anders dan deze vier. Eigenlijk geen ontwikkelingsland, maar de thuisbasis voor menig multinational bedrijf in één van de andere lidstaten. Volgens *Ernst Utrecht* heeft Singapore als handels- en financieel centrum binnen de ASEAN de rol van metropool. Wat de lidstaten allemaal gemeen hebben is afwezigheid van democratie en van respect voor mensenrechten. *Indonesië* spant de kroon met de uiterst bloedige nasleep van de staatsgreep van 1965 waardoor het Soeharto-bewind in het zadel werd geholpen. Maar ook geven de volkerenmoorden in Oost Timor en in West Papoea/Nieuw Guinea het mensenrechten verkrachtende karakter van het Soeharto-regiem aan. De revolutionaire krachten in de Filippijnen zullen aan den lijve ondervinden, dat hun land zeer binnenkort een goede tweede plaats zal innemen. Strategische dorpen, moorden, martelen (met dezelfde technieken als in El Salvador en andere door de VS beheerste landen trouwens) en verdwijningen kenmerken nu reeds het Marcos-regiem. In *Maleisië* is een wetgeving van kracht, waardoor iemand zonder een degelijk proces en slechts op grond van verdenking van kommunistische sympathieën ter dood veroordeeld kan worden. De eerste ophangingen hebben enkele jaren geleden plaatsgevonden. En de Nederlandse minister *Van den Broek* maar beweren dat het in dat deel van de wereld met de mensenrechten niet erg is gesteld.

Sinds 1980 bestaat er een samenwerkingsverband tussen de EG en de ASEAN. De Rotterdamse burgemeester *Bram Peper* ziet er wel brood in. "Juist deze landen worden in de nabije toekomst van groot belang voor onze wereld-economie", verklaarde hij enkele maanden geleden bij de opening van een ASEAN-week bedoeld voor studenten en het bedrijfsleven. Nederland heeft zeer grote belangen in die regio. De EG ook. Toch is voorlopig Japan de belangrijkste handelspartner van de ASEAN-landen. Het land is voor al zijn rubber en tin, en voor bijna één-derde van zijn behoefte aan koper, bauxiet en suiker, van de ASEAN afhankelijk. Van de Japanse olie-importen komt zestien procent uit Indonesië. De Straat van Malakka is een strategische doorvoerroute voor olie uit het Midden Oosten. De handel tussen ASEAN-landen en de VS neemt gemiddeld met dertig procent per jaar toe. Er zitten zeker vijfduizend Amerikaanse bedrijven in de regio, de meeste in de Filippijnen.

Militarisatie

De oprichting van de ASEAN had van meet af aan een politieke bedoeling. Voor de oprichting waren er territoriale conflicten geweest tussen Maleisië en Indonesië en tussen Maleisië en de Filippijnen. Die zijn inmiddels dan ook bijgelegd. Aan het sluimerend bestaan van de ASEAN als politieke eenheid kwam een voorlopig einde met de val van Saigon in 1975. De Vietnamese invasie in Cambodja heeft het politieke karakter van de ASEAN aanzienlijk versterkt. Alle lidstaten zijn hun bewapening gaan opvoeren. Die bewapening is, misschien behalve in het geval van Thailand, vooral gericht tegen binnenlandse oppositionele groeperingen. In Thailand is men nog steeds bang voor Vietnamese aanvallen. Het leger is zwakker dan dat van Vietnam. Grapje in Bangkok: ons leger kan de Vietnamezen niet tegenhouden, de autofiles in de hoofdstad misschien wel. In hoeverre die angst terecht is, is moeilijk in te schatten. De andere ASEAN-landen worden geen van allen van buitenaf bedreigd.

De Indonesische samenleving is tot aan de dorpshoofden toe gemilitariseerd. Binnenlandse vijanden zijn de eigen bevolking en het verzet in Oost Timor en West Papoea Nieuw Guinea. De VS krijgen steeds meer militaire posten in Indonesië. In de Filippijnen is de situatie nog ernstiger. Het aantal manschappen in leger, marine, luchtmacht, paramilitaire troepen en politie is vele malen

Een Fokker-Friendship op de Filippijnen: van je vrienden moet je het hebben

vingers aan de trekker

groter dan voor het uitroepen van de Staat van Beleg in 1972. In dat jaar was de VS militaire hulp aan Marcos nog zeven keer zo laag als vorig jaar. Bovendien bezitten de VS ten minste twintig militaire bases in het land. Drie ervan zijn uiterst belangrijk. *Subic Bay* is de thuishaven voor de 7de vloot. Zo nodig passen alle 55 schepen van die vloot erin. Op het bijbehorende vliegveld kunnen de grootste transportvliegtuigen landen om de schepen van de nodige (atoom)bommen te voorzien. *Clark Air Force Base* is de thuishaven voor de 13de luchtvloot. Het is tevens een belangrijk trainingsveld voor oefeningen tegen Sowjet-vliegtuigen en raket-installaties. *San Miguel*, ten slotte, is een belangrijk inlichtingenstation. Er bevinden zich ongeveer 20.000 Amerikaanse soldaten in de Filippijnen.

Voor zover bekend, stonden VS-soldaten voor het eerst klaar om hun Filippijnse collega's bij te springen op 29 september 1981 in het gevoelige Bataan gebied op het hoofdeiland *Luzon*. Enkele maanden geleden oefenden 200 officieren, 1.050 mariniers en 700 infanteristen van het VS leger twee weken lang op datzelfde eiland. Washington heeft voor de Filippijnen bovendien een nieuwe versie van de *Groene Baretten* bedacht. Groene Baretten stond tijdens de strijd in Vietnam voor het minst ontziende en meest barbaarse tuig, dol op martelen en moorden. In de Filippijnen heten ze *Sea Air and Land Services* (SEALS). Al in 1981 was een SEALS-

eenheid in de buurt van een van de grootste VS bases aan het oefenen: onderwater sabotage, parachute springen, anti-guerrilla tactieken en onderwijs in een Filippijns dialect.

Van een formeel militair samenwerkingsverdrag zal het wel niet zo gauw komen. Dat zou de Vietnamezen en Russen te zeer provoceren. Zonder directe steun van de VS, Japan of een West-Europees land zou zo'n verdrag trouwens een papieren tijger zijn, als het om een konfrontatie met Vietnam zou gaan. Dat laatste land heeft nog steeds zo'n één miljoen man onder de wapenen. De ASEAN-landen in totaal minder dan zevenhonderdduizend. De Vietnamezen hebben bovendien ervaring in konventionele oorlogsvoering, de ASEAN-lande hoogstens in guerrilla akties en het handhaven van de openbare orde. Dat er sprake is van een informeel samenwerkingsverdrag, geven zelfs Amerikaanse regeringsfunctionarissen toe. Die samenwerking is echter gericht op het onderdrukken van binnenlandse opstanden.

Na het aan de macht komen van Soeharto hielp Maleisië om verzet neer te slaan op het eiland *Kalimantan*. Al jaren werken Thaise en Maleisische grenstroepen samen om Maleisische en Thaise kommunisten en Islamieten te intimideren. Marcos en Soeharto houden gemeenschappelijke zee-oefeningen.

Bovendien is – vooral op initiatief van Indonesië – begonnen aan standaardisering van wapens. Om te beginnen de marine. Het gaat daarbij bijvoorbeeld ook om aanschaf door iedere lidstaat van Franse *Exocet*-projectielen. De landlegers maken vrijwel allemaal gebruik van het volautomatische *M-16* geweer. Dit Amerikaanse produkt wordt onder licentie in de Filippijnen en Singapore vervaardigd. De luchtmachten maken gebruik van het Amerikaanse *F-5* vliegtuig en van de *A-4 Skyhawk* en *Hunter*. De strijdkrachten van de verschillende lidstaten worden zodanig uitgerust en getraind, dat ze grote gebieden kunnen beheersen; dat ze snel troepen kunnen verplaatsen naar gebieden waar verzet dreigt; en dat ze wapens hebben waarmee onder moeilijke omstandigheden kan worden gevochten.

In Grenada moest de VS zelf het meest vuile werk opknappen. Zes andere landen deden mee, in een bijrol. Het lijkt erop dat de VS-druk sinds lang bezig is de rolverdeling in Zuidoost-Azië wat evenwichtiger te maken. De Filippijnen lijkt het eerstaangewezen land dat voor directe interventie in aanmerking komt.

JOHN ROODT

BEVRIJDING

De redactie van BEVRIJDING zoekt
REDAKTEUREN (V/M)

Door het vertrek van een redaktrice en de bestaande onderbemensing op bepaalde terreinen is in de redactie van BEVRIJDING plaats voor twee leden van de redactie.

We vragen:

- een zekere deskundigheid op één of meerdere van de volgende terreinen: milieu, energie, landbouw, volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, onderwijs, welzijn, gezondheidszorg;
- lidmaatschap van de PSP en enige ervaring in de partij;
- ervaring in het schrijven van artikelen;
- bereidheid tot het regelmatig bijwonen van de 14-daagse redactievergaderingen in Amsterdam (zo'n drie uur in de avonduren)

We bieden:

- onkosten vergoeding
- een gezellige werkkruis waarin enthousiasme bestaat het 14-daagse produkt, ondanks de beperkte middelen, zo optimaal mogelijk te produceren

Met name vrouwen worden verzocht zich aan te melden (de redactie bestaat nu uit 7 mensen, 2 vrouwen/5 mannen)

Afhankelijk van het aantal reacties zullen we trachten iedereen die reageert uit te nodigen voor een gesprek om nadere informatie uit te wisselen.

De feitelijke benoeming geschiedt door het Partijbestuur en de Partijraad van de PSP op voordracht van de redactie

Nadere informatie vooraf is te krijgen via Roel Sandvoort, tel. 020 - 26 73 74 (op werkdagen van 10.00 tot 17.00 uur, vrijdags van 10.00 tot 13.00 uur)

Heb je interesse? Zend dan een kaartje of een briefje met de hoognodige informatie naar: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Telefonische aanmelding via bovenstaand nummer is ook mogelijk

Met snelle pen door medialand

Verzetten ministers het eigenlijke werk in vakantietijd? Of kunnen ze dan, zonder bemoeienis van lastige ambtenaren, hun eigen gedachten eens even soepel en snel op papier zetten? Ex-minister Van der Louw produceerde een medianota in de zomer van 1982. Huidig minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Brinkman, deed hem na en liet in augustus vorig jaar een eigen nota van elf pagina's het licht zien. Chris Huinder zet de gebeurtenissen van de vervolgserie van 'medialand' op een rijtje.

Mediabeleid behoort gestoeld te zijn op drie uitgangspunten, zoals de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid al eerder in een uitvoerig advies aan de regering had aangegeven. Die uitgangspunten neemt Brinkman in zijn nota over. Het zijn de bescherming van de vrijheid van meningsuiting, de keuzevrijheid voor de burger en de bescherming van Nederlandse kulturele verworvenheden.

Uitbreiding van de mogelijkheden tot meningsuiting kunnen volgens de minister plaatsvinden door de pers toegang te geven tot Teletekst, kabelkrant en abonnee-TV. De kabelmachtiginghouders moeten daarmee dan wel instemmen. Bescherming van de persvrijheid vindt ook plaats middels de bestaande compensatie-regeling (voor gedorven advertentie-inkomsten als gevolg van STER), en kredietverleningsregeling. Deze regelingen blijven gehandhaafd, omdat de uitbreiding van de STER-tijd in de komende jaren beperkt zal zijn: een half uur per week in de eerste vier jaar. Er zal daarnaast geen reclame op lokale, regionale en commerciële omroepuitzendingen gemaakt mogen. Bovendien, zo schrijft de minister, is er geen geld voor uitbreiding van de bestaande regelingen. Die regelingen zullen wel in een wettelijk kader gegoten worden, zodat de criteria, waaronder financiële steun aan bladen gegeven wordt, duidelijker en de toepassing van die criteria voor het parlement beter controleerbaar worden. Tot zover de minister over de weinig te wijzigen verhouding pers-omroep.

De omroep

Wat de omroep zelf betreft, worden er wijzigingen voorgesteld op een drietal terreinen: dat van het functioneren van de omroepen; dat van de positie van de

NOS; en dat van de abonnee-TV en andere technische mogelijkheden. Wat het functioneren van de omroep betreft, wil de minister alleen nog lidmaatschap van een omroep op basis van een uitdrukkelijke wilsverklaring. De zogenaamde 'grote koppeling', tussen het abonnement op een omroepblad en het lidmaatschap van een omroep, blijft daarbij wel op verzoek van het parlement gehandhaafd.

De minister is voorstander van een verenigingsvorm voor omroepen. Overschrijding van de regels betreffende het uitzenden van reclame kan beboet worden met tijdelijke intrekking van de zendvergunning of oplegging van een geldboete. Anderzijds krijgen de omroepen wel de mogelijkheid van 'merchandising': het commercieel benutten door omroepen van omroep-artikelen en uitzendingen ten behoeve van eigen propaganda. De opbrengsten ervan moeten ten goede komen aan directe programma-kosten. Ook wil de minister de zendtijd voor televisie uitbreiden met zes uur per week in oktober aanstaande en met 14 uur per week in oktober volgend jaar. Deze zendtijduitbreiding voor de TV is bedoeld voor 'bejaarden, werklozen, minderheden en anderen'. Dat betekent dus voornamelijk uitbreiding van de zendtijd naar de middag toe. Extra geld is er niet voor beschikbaar. De minister wil de omroepen het voorkeursrecht geven bij de aankoop van 'programma's van internationale allure'. Commerciële instellingen, die de in te voeren abonnee-TV kunnen gaan exploiteren (zie verderop) komen hierbij dan op de tweede (en laatste) plaats. Er moet ook een precieze regeling van het programma-aanbod komen: 20% voor cultuur, 25% voor informatie, 5% voor edukatie en 25% voor verstrooiing. In het huidige bestel liggen die verhoudingen nagenoeg vrij.

De NOS

Op het tweede terrein, dat van de positie van de NOS oftewel dat van de samenwerking tussen de omroepen, wil de minister het volgende. Het programma-gedeelte van de NOS wordt afgescheiden van het technische gedeelte (het zogenaamde facilitaire bedrijf). In de programma-dienst van de NOS krijgen de omroepen de meerderheid, terwijl de minister de voorzitter ervan en enkele leden benoemt. De NOS-zendtijd zal tweemaal dat van de grootste omroep (de A-omroep) bedragen wat de TV betreft. Voor de radio blijft de zendtijd ongewijzigd. De NOS zal zich vooral moeten bezighouden met cultureel-edukatieve programma's, journaals, programma's voor minderheden, consumenten-voorlichting, sport en 'programma's van bijzondere allure'. Het facilitaire bedrijf van de NOS zal een

Naamloze Vennootschap met staatsdeelname worden. Omroepen krijgen de mogelijkheid vijftienvijf procent van hun uitzendkosten buiten deze NV om te dekken. Nu maken ze voor honderd procent gebruik van het facilitaire bedrijf. De nieuwe situatie betekent, dat zo voor studio's, kamera's, geluidsapparatuur enzovoort gebruik mogen gaan maken van particuliere bedrijven.

Een derde net

Op het derde terrein stelt de minister voor abonnee-TV, die door commerciële instellingen wordt gerund, in te stellen. Een soort commercieel 'derde net', naast de twee bestaande niet-commerciële netten. De individuele kijker (m/v) betaalt daarvoor extra via een abonnementen-systeem. De technische mogelijkheden voor abonnee-TV zijn door de bekabeling van Nederland aanwezig. Er is geen zenderschaarste meer. Kabelnetten worden ten behoeve van de abonnee-TV aan elkaar gekoppeld. Politieke argumentatie van de minister is, dat commercieel niet afkeuringswaardig is en cultuur niet alleen door publieke omroepen behartigd wordt. Commerciële zendgemachtigden mogen echter geen reclame gaan uitzenden. Doorgifte van buitenlandse programma's op de kabel heeft de minister ondertussen al toegeestaan, mits geen op Nederland gerichte reclame daarbij wordt uitgezonden.

Naast de abonnee-TV wordt er ruimte geschapen voor andere technische mogelijkheden, zoals tweezijdig te gebruiken kabelnetten voor bijvoorbeeld 'telebanking' en 'tele-shopping'; invoering van ziekenomroep, bejaarden-alarmering en kerktelefoon. Het TV-toestel kan dus straks een instrument van allerlei soorten en maten van beeldoverdracht in twee richtingen worden. Wellicht dat de partijraadsleden van de PSP in de nabije toekomst via de TV thuis met elkaar kunnen vergaderen. Hoef je niet op zaterdag vroeg uit de veren om op tijd in Utrecht te zijn. Leden van de PPR en CPN zouden om redenen van samenwerking met de TV-kijkende en vergaderende PSP'ers verbonden kunnen worden. . .

Toezicht

Naast de landelijke omroep van particuliere instellingen en van publieke omroep-organisaties zal er overal de mogelijkheid van regionale omroep (één per provincie) en lokale omroep komen. Provinciale Staten en gemeentebesturen wijzen daarvoor als zendgemachtigde een representatieve sociaal-kulturele instelling aan. De minister stelt daarbij wel een wettelijk kader vast, waarbij aangegeven wordt wat taak, doelstelling, mogelijkheden en verplichtingen van de zendgemachtigde zijn. Met de in-

houd van de programma's zal de overheid zich niet bemoeien, hoewel de minister graag ruimte voor overheidsvoorlichting op die lokale/regionale zenders ziet geschapen en hij reclame verbiedt. De landelijke overheid zal verder op het hele media-gebeuren toezicht houden via een *Commissariaat voor de Media*, bestaande uit vijf door de minister te benoemen leden. Dat commissariaat zorgt voor: behartiging van de gezamenlijke belangen van de zendgemachtigden; het verdelen en indelen van de zendtijd; het verstrekken van vergunningen; het adviseren ten behoeve van lokale en regionale zendgemachtigden; en het toezicht houden op de naleving van de voorschriften.

Stille trom

Wat de bescherming van de kulturele waarden betreft, het derde uitgangspunt van de medianota, denkt de minister aan extra subsidies voor Nederlandse filmproducties en aan de verplichting voor bedrijven, die commerciële TV verzorgen, om een redelijk aandeel van hun produkten in Nederland te verwezenlijken. Ook wil hij een extra heffing op de verkoop van video- en cassettebanden ten behoeve van Nederlandse filmproducties. Voor minderheidsgroepen zal hij extra geld ter beschikking stellen voor eigen uitzendingen.

Als uitsmijter legt de minister de omroepen fikse bezuinigingen op: 30 miljoen in 1984, 35 miljoen in 1985 en 40 miljoen in 1986. De omroepbijdragen mogen ter compensatie niet verhoogd worden. Door die bezuinigingen bij de omroep worden de wijzigingen straks wel met stille trom ingeluid, want de eerste slachtoffers van die bezuinigingen schijnen de omroep-orkesten te zijn.

Ziedaar een samenvatting van de medianota. Met een snelle pen zijn in grote trekken de kaders voor een nieuw medialand getrokken. Wordt het dadelijk aangenaam vertoeven in dat nieuwe land van Brinkman? Daarover in de volgende *Bevrijding*, naar aanleiding van de discussiedag van de PSP die op 20 januari werd gehouden.

CHRIS HUINDER

Zie voor eerdere artikelen over het mediabeleid Bevrijding nr. 10 (25 mei 1983) en nr. 11 (8 juni 1983).

De discussiedag van 20 januari werd georganiseerd door de Tweede Kamerfractie van de PSP. Contactpersoon Chris Huinder, tel. 070 - 61 49 11 (vragen naar de PSP-fractie).

AUTOMATISERING

Sinds september 1982 bestaat de commissie Automatisering van de PSP. Deze commissie hield zich tot nu toe bezig met het voorbereiden van een PSP-standpunt op het terrein van de automatisering. BEVRIJDING publiceerde in nummer 16 van 28 september 1983 een tussentijds verslag van de hand van John Hontelez. Het materiaal dat de commissie verzamelde en publiceerde stond op zaterdag 17 december op een themadag ter discussie. In de Kargadoor in Utrecht hadden zich zo'n dertig mensen verzameld, waaronder leden van een bedrijfsledengroep, uit de vakbeweging en van de stichting Waakzaamheid Persoonsregistratie. Een verslag van Piet Leunis, lid van de commissie.

Tijdens de themadag van 17 december werd er gediscussieerd aan de hand van stellingen waarin de commissie Automatisering van de PSP haar visie had samengevat. 's Morgens was er ruimte voor twee inleidingen, van *Andrée van Es* (PSP-Tweede Kamerlid) en *Martin van Rossum* (bestuurslid Vervoersbond FNV). In de middaguren werd er in drie groepen gepraat.

In zijn inleiding reageerde Martin van Rossum op de stellingen rond de onderwerpen 'het bedreigde werk en de verdeling ervan' en 'macht en werk op langere termijn'.

We hebben voor de toekomst te maken met een verlies aan banen. Bij het bepalen van een tegenstrategie is het belang om per sektor te kijken wat er gebeurt. Vast valt te stellen, aldus Van Rossum, dat er beslissingen worden genomen, die invloed hebben op de *kwantiteit* (de hoeveelheid) en de *kwaliteit* van de arbeid. Dergelijke sektorale ontwikkelingen moeten niet te snel over één kam geschoren worden met als tegenstrategieën *arbeidstijdverkorting* en *deeltijdarbeid*. Volgens Van Rossum zijn we dan bezig met symptoombestrijding. Hij kiest zelf voor de beïnvloeding van technologische ontwikkelingen vanuit *werknemersbelangen*. Er moet worden geprobeerd om centraal en decentraal een onderhandelingspositie op te bouwen met gebruikmaking van werknemers-initiatieven.

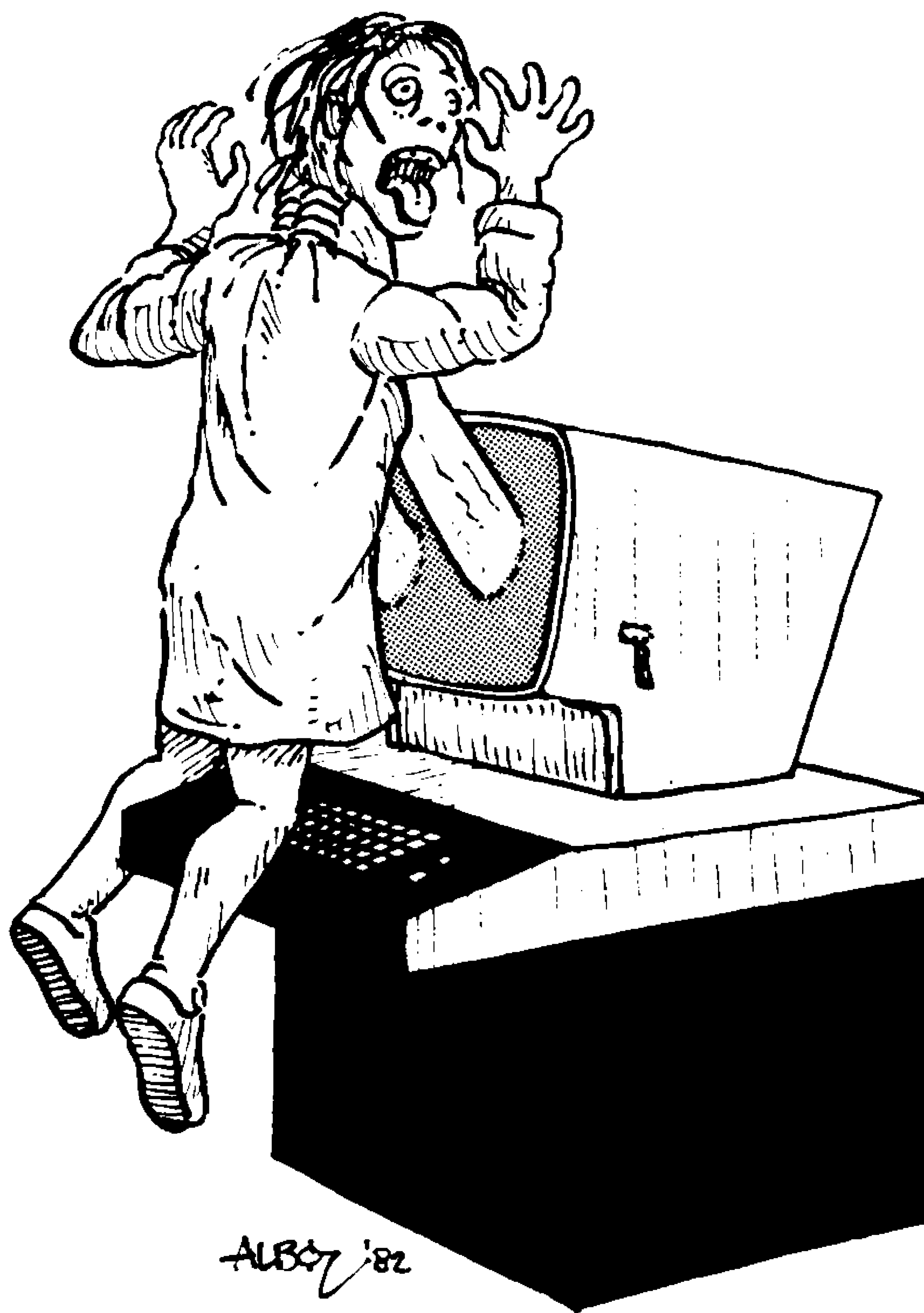
Als voorbeeld voor een sektorgewijze aanpak noemde Van Rossum de herstructurering van het stukgoed in de zeehavens. Bij die herstructurering was de lokale overheid betrokken en heeft de vakbeweging invloed gekregen op beslissingen op het gebied van de investeringen. Dat was mogelijk omdat de vakbeweging de beheerders van de havens,

de lokale overheid, kon beïnvloeden. De vakbeweging kon de investeringen vanuit de werknemersbelangen beïnvloeden. In dit geval was er een onderhandelingsmodel waarbij drie partijen betrokken waren: overheid, ondernemingen en vakbeweging. Zo kan ook de politiek, als één van die drie partijen, zijn invloed hebben. Dat kan dan natuurlijk op alle nivo's: zowel lokaal, als regionaal en nationaal. Van Rossum wees er op dat we in toenemende mate zien dat de vakbeweging alleen met de werkgevers onderhandelt, terwijl er juist naar gestreefd moet worden overlegorganen met drie partijen te creëren. De commissie Automatisering was met een voorstel gekomen om een adviescentrum ondersteuning bij het ontwikkelen van alternatieven tegenover automatiseringsplannen van bedrijfsleven en overheid op te richten. Martin van Rossum leek dat niet zo'n zinnig voorstel. Zo'n centrum versterkt de commissiestructuur binnen de vakbeweging, en daar bestaat niet zoveel behoefte aan. Ook oefende hij kritiek op automatisering als invalshoek voor politiek beleid. Hij zag er meer in om bij automatiseringsvraagstukken uit te gaan van ad-hoc groepen. Het gaat er om een geïntegreerde beleidsvisie te hebben: geen aandacht voor automatisering, zonder aandacht voor het gehele bedrijfsbeleid, inclusief het personeelsbeleid, het investeringsbeleid, het vestigingsbeleid, enzovoorts.

In haar inleiding ging *Andrée van Es* in op de onderwerpen 'computer, macht

en privacy' en 'informatiserings-ideologie'. De voorbereidende stukken van de commissie noemen een paar elementen van de automatisering: macht, kapitalisme en militarisme. Eén element is over het hoofd gezien, volgens Van Es, namelijk het element van spanning en sensatie. "Iedereen vindt het toch fantastisch hoe al die machientjes werken, wat er allemaal mee kan? Nog niet zo lang geleden liep ik een nacht mee met de Haagse politie. Men liet ons eerst de meldkamer zien. Héél groot en vol met beeldschermen waar meldingen uit surveillance-wagens op verschenen en waardoor alles heel snel geregeld kan worden. Ik stond er met zulke ogen naar te kijken. Fascinerend.", aldus *Andrée van Es*.

Door deze sfeer rond automatisering raken principiële discussies wat op de achtergrond. In die zin is de automatisering te vergelijken met kernenergie: er is sprake van gevaren en er is een groot afval-probleem. De privacy-aantasting en een sterke concentratie van informatiestromen bij machtigen in de samenleving. *Andrée van Es* stond kritisch ten opzichte van de voorwaarden, die in het voorbereidende materiaal voor deze dag werden genoemd, om de informatiestromen te demokratiseren: het is maar de vraag of dat in de huidige structuur wel mogelijk is. Tevens had Van Es kritiek op de opmerkingen over de koppeling van persoonsregistraties: "Het voorbeeld van de *Rasterfahndung* door het Bundes Kriminal Amt in West-Duitsland (x) maakt mij duidelijk dat je koppeling juist helemaal moet uitslui-

Een element van spanning en sensatie

ten. Niet dat bureaucratie altijd vanuit vooropgezette slechtheid handelt, maar ze heeft er belang bij om zoveel mogelijk te registreren. Op een partij als de PSP kun je in dit verband ook wel kritiek hebben, als je post in de bus krijgt van aanverwante organisaties, waarbij gebruik is gemaakt van het ledenbestand of het abonnementsbestand van het blad 'Bevrijding'. Is dat wel allemaal zo vanzelfsprekend?", zo vroeg *Andrée van Es* zich af.

De middaguren waren voor drie discussiegroepen. Eén groep ging in op de onderwerpen die Martin van Rossum had aangesneden. Van Rossum was bij zijn sektorgewijze benadering er vanuit gegaan dat de automatisering slechts één aspect is van de karakteristieke, kenmerkende ontwikkelingen in een bepaalde sector. Tegenover de sektorgewijze ontwikkeling werd aangevoerd dat het greep krijgen op de ontwikkelingen in één sector nog niet hoeft te betekenen dat dit maatschappelijke gevolgen heeft. Want je bent dan in een geïsoleerde positie bezig. Als je op meerdere fronten tegelijkertijd zo'n strategie en analyse hanteert dan zal je in een latere fase eerder met elkaar kunnen samenwerken. Wat dan meespeelt is waar je het sterkst georganiseerd bent. In de discussiegroep werd gewezen op het gevaar dat de vakbond z'n sterkste middelen kan inzetten voor de primaire arbeidsvoorwaarden (het geld in het loonzakje), terwijl het maar de vraag is of diezelfde middelen zullen worden ingezet tegen de nadelen van de automatisering. De tweede discussiegroep boog zich over de economische ontwikkelingen op langere termijn en op de ontwikkeling van een tegenmacht op automatiseringsgebied. De groep stelde vast dat het van belang is eerst een scherp beeld te krijgen van hoe wij vinden dat de samenleving er uit moet zien. Het is uiteindelijk denkbaar dat automatisering, op een bepaalde manier gebruikt, deel kan uitmaken van een verandingsstrategie en bij het organiseren van een tegenmacht. Het is noodzakelijk de 'magie' van de computer door te prikken, zo werd gesteld.

De derde discussiegroep boog zich over een (schijnbare) tegenstelling: privacy en openbaarheid. Tijdens de discussie kwamen steeds weer dezelfde vragen naar boven: Waar liggen de grenzen tussen privacy en openbaarheid? Wie mag die grenzen bepalen? Is een parlementaire democratie wel het juiste middel? Welke sancties zijn bruikbaar bij een privacy-wetgeving? Welke vormen van openbaarheid zijn aanvaardbaar, als je je het bereiken van een socialistische maatschappij ten doel stelt?

Iedereen was het er over eens dat registratie van persoonsgegevens noodzakelijk is zodra een samenleving zichzelf rechten en plichten oplegt. Waar het om gaat is de koppeling van de verschillende gegevens. Om controle te

Tegen de crisis

Steeds harder slaat de crisis toe. De werkloosheidscijfers stijgen nog steeds. Van het huidige kabinet hebben we weinig te verwachten. Eén van de belangrijkste strategische vragen bij het bestrijden van de crisis is hoe we een breekijzer onder de kapitalistische structuur kunnen krijgen.

Een mogelijk antwoord is selectieve nationalisatie van particuliere bedrijven. Dit onderwerp komt 18 februari aan de orde tijdens een studiedag die wordt georganiseerd door het Wetenschappelijk Bureau van de PSP. Bonne Wisman, bestuurslid van de PSP, geeft een schets van de ideeën en de vragen waar we voor staan.

De huidige economische crisis (die echter ook sociaal, cultureel en politiek is) lijkt wat sommige onderdelen betreft wél, en wat andere onderdelen betreft niet, op de crisis van de jaren dertig. Door het bestaan van de "verzorgingsstaat" zijn de gevolgen niet zo desastreus als in de jaren dertig. Maar toch, de gevolgen voor "de gewone man" zijn vaak wel desastreus.

De verwijzing naar de jaren dertig is niet toevallig. De niet-planmatig verlopende investeringen zorgen, tezamen met het niet goed functioneren van het prijsmechanisme (de markt), voor een steeds terugkerende crisis in het kapitalisme. Sommige crises zijn niet zo ernstig (1957 bijvoorbeeld), sommigen heel ernstig (nu dus).

Volgens de PSP kunnen twee belangrijke structurele ingrepen het optreden

van zulke ernstige crises ongedaan maken. Enerzijds een planmatig structuurbeleid, anderzijds een volledige democratisering van de bedrijven. Om een planmatig structuurbeleid te kunnen voeren en om een volledige democratisering te kunnen realiseren is het noodzakelijk dat de produktiemiddelen (machines en gebouwen) en de financiële middelen (bank- en verzekeringswezen) in handen komen van de overheid.

Donderslag

De afgelopen jaren is op het Wetenschappelijk Bureau van de PSP een studie verricht naar de wijze waarop de samenleving greep kan krijgen op de produktiemiddelen en de financiële middelen teneinde te komen tot een planmatig structuurbeleid. Dat is er immers niet ineens op een bepaalde dag bij wijze van revolutionaire donderslag.

Als uitgangspunten voor die studie hebben gediend de ideeën die hierover in de linkervleugel van de Engelse *Labour Party* zijn ontwikkeld. De gedachten-gang die daar in het begin van de jaren zeventig is ontwikkeld is als volgt. Om greep te krijgen op de ondernemingen is het niet nodig om meteen alle bedrijven te nationaliseren (als dat al politiek en technisch haalbaar en wenselijk is). Maar je kan als eerste stap de belangrijkste ondernemingen per bedrijfstak nationaliseren. Bijvoorbeeld in de voedingsmiddelensector *Unilever*, in het bank- en verzekeringswezen de *ABN*, *AMRO*, enzovoorts.

Overigens hoeft een belangrijkste onderneming niet samen te vallen met grootste. Het gaat om bedrijven in de bedrijfstak die een soort leidende positie innemen. Dat betekent dat hun gedrag maatgevend is voor het gedrag van de bedrijfstak, dat hun ontwikkeling bepalend is voor de ontwikkeling van de bedrijfstak.

Indien bijvoorbeeld in de grafische sector *Van der Grinten* onder staatscontrole gebracht wordt, moet het mogelijk zijn door het voeren van een beleid met *Van der Grinten* de hele sector op dat beleid te krijgen.

Arbeiderszelfbestuur

Ook in Frankrijk is een dergelijke strategie bediscussieerd en zelfs voor een deel opgenomen in het gezamenlijk programma van sociaal-demokraten en kommunisten. In dat licht moeten ook de nationalisaties van banken en andere bedrijven in Frankrijk onder *Mitterand* gezien worden.

Globaal zijn er de volgende standpunten met betrekking tot nationalisaties in te nemen. Men kan stellen dat natio-

nalises niet essentieel zijn voor de economische ontwikkeling. Immers, als een staatsbedrijf — bijvoorbeeld *DSM* — eenzelfde beleid voert als een particulier bedrijf dan zullen de problemen weer snel de kop opsteken. Dan zullen de doelstellingen van het bedrijf ook gewijzigd moeten worden. En daarvoor is nationalisatie geen noodzaak. De PSP meent dat de doelstellingen van de bedrijven slechts te veranderen zijn door de zeggenschap over het bedrijf te ontnemen aan de kapitalist-eigenaar. In combinatie met *arbeiderszelfbestuur* is dan de doelstelling van het bedrijf te verschuiven van winstgerichtheid naar een vermaatschappelijkste doelstelling. Nationalisaties leiden, zo wordt vaak beweerd, tot verregaande bureaucratisering en staatskapitalisme. Daarbij wordt meestal verwezen naar de Oostbloklanden. Ik moet eerlijk toegeven dat jarenlange studie van bijvoorbeeld de Hongaarse economie deze uitspraak bevestigt. Een dergelijk gevaar moet dan ook niet lichtzinnig tegemoet getreden worden.

In het hierboven geschetste spanningsveld speelt zich de discussie over nationalisaties, en dus ook over *selectieve nationalisaties*, af. Kan selectieve nationalisatie een bijdrage leveren aan de hierboven geschetste problemen? Daarbij doen zich de volgende vragen voor. Kunnen bestaande staats(/overheids)-bedrijven al niet gebruikt worden om een planmatig structuurbeleid te voeren? Welke invloed heeft de overheid in het verleden uitgeoefend op deze bedrijven? Is het mogelijk om aan te geven welke bedrijven voor nationalisatie in aanmerking komen? Met andere woorden welke criteria leg je aan om te beoordelen of een bedrijf een leidende positie in de sektor inneemt? Is het mogelijk selectieve nationalisatie tot politiek issue te verheffen? Is het te koppelen aan de dagelijkse strijd van de mensen in en buiten de bedrijven? Is het mogelijk om met een genationaliseerd leidend bedrijf sektorstructuurbeleid te voeren? Zullen de andere bedrijven zich dan ook werkelijk richten naar de leider? Vragen genoeg. Op zaterdag 18 februari wordt er verder over gediscussieerd.

BONNE WISMAN

De studiedag Selectieve Nationalisaties vindt plaats op zaterdag 18 februari. Plaats: PSP-pand, Oude Gracht 243, Utrecht. Tijd: 11.00 tot 16.00 uur. Inleidingen: Hein Vrolijk en Alex de Roo. Voorbereidende map is te bestellen door overmaking van f 4,- op postgiro 2782482 t.n.v. Wetenschappelijk Bureau PSP/Amsterdam met vermelding van 'selectieve nationalisaties'.

IN MEMORIAM LEO PLOEGMAKERS

De PSP Amsterdam heeft in velerlei opzichten een gevoelig verlies geleden door het overlijden van LEO PLOEGMAKERS. We hebben niet alleen een kameraad verloren die zich zeer lang heeft ingezet in de Amsterdamse politiek van de PSP en die, hoewel hij zich altijd bescheiden op de achtergrond probeerde te houden, voor een belangrijk deel heeft bijgedragen aan het politieke gezicht van de Amsterdamse PSP. Meer nog geldt voor velen van ons, die met hem hebben samengewerkt en opgetrokken, het persoonlijke gevoel hem te missen.

De meesten zullen Leo hebben gekend als fractieassistent van de Amsterdamse gemeenteraadsfractie. Een functie die hij jarenlang heeft vervuld tot ruim een jaar geleden toen hij een baan kreeg bij de dienst Ruimtelijke Ordening op een terrein waar hij goed bekend was: de planning van woningbouw en in het bijzonder de aanvullende woningbouwlokaties. Zijn activiteiten in de PSP waren daarmee niet afgelopen. Leo bleef lid van de Gemeenteraads werkgroep en werd gekozen in het afdelingsbestuur van de afdeling Jordaen. Zeer onlangs nog werd hij in die afdeling gekozen tot voorzitter.

Al diegenen die nauw met Leo hebben samengewerkt, hebben hem leren kennen als betrouwbare en loyale kameraad die altijd weloverwogen tot een stellingname kwam. Zijn inzet in discussies was echter zelden emotioneel of hartstochtelijk, maar werd eerder gekenmerkt door een toon van cynisme. Dat cynisme, wat ook in persoonlijke kontakten met hem niet afwezig was, was in Leo te waarderen, omdat hij het niet gebruikte om mensen of zaken af te kraken, maar juist een goed gevoel voor realiteitszin ten toon spreidde. Leo's eigen keuze om een eind aan zijn leven te maken kwam ook daardoor als een schok, die ons met vele vragen heeft laten zitten. Een keuze die geen van ons verwachtte, maar die Leo waarschijnlijk weloverwogen heeft gemaakt en die wij hebben te respekteren. Een gevoel van verslagenheid en bedroefdheid heeft zich echter wel gemengd met een gevoel van onmacht door deze definitieve beslissing van Leo. Een onmacht die tot nadenken stemt.

De herinnering aan wat Leo heeft bijgedragen aan de politiek van de PSP Amsterdam en vooral aan zijn hartelijke kameraadschap zal nog lang bij ons voortleven.

RUDI KAREMAKER
Voorzitter PSP Amsterdam

(advertentie)

*** NIEUW ***

LOON NAAR LEREN?

Een kritiek op de relatie tussen het onderwijs voor 16- tot 18-jarigen en de arbeidsmarkt

ISBN 90 70536 714

f 8,-

Te bestellen bij de boekhandel
of rechtstreeks bij

STICHTING PUBLIKATIES SOF
Postbus 198 / 6800 AD Nijmegen

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

VOLKSPETITIONNEMENT

Als eerste uurslid van de PSP voel ik mij de laatste tijd niet geheel meer thuis in onze partij. Vooral als de PSP-jongeren opnieuw komen met hun "Doe meer Saboteer". Wij dachten, dat dit geweldstandpunt van pacifistische jongeren nu overwonnen was. Ik ga er nu niet op in, al vrees ik, dat hun vraag "is de breuk tussen de PSP en de jongeren nu eindelijk definitief" met 'ja' beantwoord moet worden.

Maar gelukkig staat in hetzelfde nummer van *Bevrijding* (23-11-1983) een artikel "Volkspetitionnement of harde akties?" van Lieke Thesingh, dat ik zeer belangrijk vind. Zij vraagt "Hoe houd je tot juni '84, als waarschijnlijk het definitieve besluit tot al dan niet plaatsing in Nederland zal vallen, de druk op de ketel? . . .

Men mag de bewuste burgers niet aan 't lijntje houden tot een eventueel volkspetitionnement achter de rug is, met het risico, dat er tot juni òf niets gebeurt, òf dat er zulke wilde akties gevoerd worden, dat de eenheid binnen de vredesbeweging in gevaar komt". Lieke is van mening, dat een middenweg mogelijk is; van die mening ben ik ook. Maar ik zou die middenweg zoeken in massale volksvoorlichting. Zoals dat in de jaren '30 gebeurde door "Mobilisatie voor de Vrede". Die verspreiden maandelijks pakkende pamfletten in een oplaag van 200.000 over Nederland. In één van die pamfletten uit 1937 staat o.a. "10.000 vliegtuigen staan klaar om Europa te veranderen in een puinhoop. Alleen 'n van eigen macht bewuste volksbeweging kan de chaos van een wereldbrand verhinderen." Tegen 't gevoel van onmacht moeten we inderdaad macht stellen. Niet de macht van het geweld; ook niet in de eerste plaats de macht van 't getal is voldoende. Maar een goed georganiseerde beweging, waarvan de mensen er stuk voor stuk op uittrekken, om 't publiek voor te lichten en 't gevoel van machteloosheid te bestrijden!

Ook ben ik het met Lieke eens, dat we delen van het CDA moeten bereiken. Aansluiting bij de beweging rond de uitgetreden Kamerleden Scholten en Dijkman lijkt daarbij belangrijk. CDA-jongeren en CDA-vrouwen stonden achter de 29 oktober-demonstratie.

Er zijn nu van links 62 Kamerleden tegen de raketten plus 2 is 64. En er zijn zeker meer CDA-Kamerleden, die tegen zijn. Omdat — met of zonder volksstemming toch de beslissing in 't parlement valt, zou 't aantal CDA-tegenstemmers tot 12 opgevoerd moeten worden.

4 februari is in Amersfoort een kongres rond Scholten en Dijkman, waaraan ook prof. Goudzwaard meedoet. Of we die meerderheid halen is niet zeker, maar laten we de komende maanden in die richting werken! Als het niet lukt, is onze aktie voor de volgende verkiezingen toch nuttig!!! We moeten CDA-stemmers adviseren geen CDA meer te stemmen, maar EVP, PSP of PPR. Daarvoor moeten we nu al naar de mensen toe, ongeacht of het petitionnement doorgaat of niet. Daarbij kan het aktieblad "Zwaarden of Ploegscharen" zijn dienst bewijzen. Het dec./jan. nummer heeft als hoofdartikel "Op pad tegen de valse voorlichting". Argumenten tegen onjuiste publikaties in de pers, bijvoorbeeld in De Telegraaf.

D. Prins

Het betreffende nummer van 'Zwaarden of ploegscharen' is aan te vragen bij: D. Prins, tel. 03440 - 137 97.

NOORD-IERLAND

In de vorige *Bevrijding* (nr. 21/22 van 21-12-1983) werd enige reclame gemaakt voor een kalender met foto's over Noord-Ierland. Op zich is het toe te juichen dat men de ernstige situatie aldaar óók via het middel van een kalender in Nederland onder de aandacht probeert te brengen. Bij nader inzien blijken er toch enkele minder prettige kanten te kleven aan de uitgave van het Ierland Komitee.

Een van de belangrijkste factoren die de hedendaagse ellende van Noord-Ierland bestendigt is het geweld dat op iedere hoek van de straten van Belfast op de loer ligt. Het geweld, voor zover afkomstig van nationalistische groeperingen, heeft tot doel een democratische oplossing langs politieke weg voortdurend uit te stellen en te blokkeren. Per slot van rekening is de meerderheid van de Noordierse bevolking tégen eenwording met de republiek Ierland en vóór instandhouding van de band met Engeland. Ook vanuit de republiek is er nauwelijks steun voor het militair-avonturisme van Noordierse nationalist: alle politieke partijen in het Dublinse parlement — van rechts tot links — bepleiten een vreedzame oplossing.

Een groot deel van de honderden doden die de laatste jaren vielen ten gevolge van de terreur in Noord-Ierland bleek slachtoffer te zijn van akties gepleegd door de beruchte 'provisional-IRA'. Volgens officiële cijfers vielen er alleen al in 1982 in totaal 95 doden als gevolg van terreurdaden. Daarvan werden er 40 aan de IRA en 29 aan de aanver-

wante INLA toegeschreven (bron: *Ireland Today*, nov./dec. 1983, uitgave Ierse regering). Ook in de Nederlandse kranten kan men regelmatig lezen over deze daden. Het meest recente — en gruwelijke — voorval was de bomaanslag in het warenhuis Harrods waarbij vele burgers die niets met 'de Ierse kwestie' van doen hadden het leven verloren. De IRA-leiding in Belfast verontschuldigde zich later voor 'het ongedisciplineerde gedrag van haar cel in London' (. . .), hetgeen aan haar verantwoordelijkheid natuurlijk niets afdoet.

De kalender over Noord-Ierland nu, is een uitgave van het Ierland Komitee (IKN). Deze club doet al jaren niets anders dan simpel propaganda te maken voor dezelfde IRA en INLA en hun respektievelijke politieke vleugels de Sinn Fein en IRSP. Deze organisaties zijn zélf in hoge mate medeverantwoordelijk voor de ellende die van de 'fraaie' kalenderfoto's afstraalt!

Een grotere mate van hypokrisie is mijns inziens nauwelijks denkbaar. Kalenders over Noord-Ierland? Prima. Maar liever niet van het IKN. Wat bijvoorbeeld te denken van een fraai uitgevoerde kalender over de Haagse Schildersbuurt, uitgegeven door de CP? . . . Precies!

Wouter Kaal

HET MOLLEBONENKONGRES

Verbazingwekkend vond ik het, dat mensen die zich niet konden schamen achter de uitspraken van het feminisme-kongres van februari 1983 het strategie-kongres van juni vorig jaar nu opeens wel weer kandidaat stelden voor het partijbestuur. Hoe zijn zij tot hun ommezwaai gekomen?

Verder vind ik het jammer, dat Karin Spink om persoonlijke redenen uit het huidige partijbestuur gewipt is. Zolang vrouwen nog duidelijk sterk ondervertegenwoordigd zijn in bestuurlijke functies van de PSP is dispensatie (Karin werkt als betaalde kracht bij het SVS) voor vrouwen ten aanzien van onverenigbaarheid van functies niet anders dan logisch. Karin is een sterk voorvechtster geweest om meer vrouwen in het bestuur te krijgen. Nu zitten er slechts drie vrouwen in het partijbestuur, wat veel te weinig is. Positieve diskriminatie ten aanzien van vrouwen moet dan ook veel meer gehanteerd worden. Karin had dan ook dispensatie moeten krijgen! Het is te hopen, dat in het vervolg dit soort discussies van te voren door de afdelingen gehouden kunnen worden. Tijdens het kongres is het te druk om binnen je afdeling nog zo'n discussie te voeren. Ik hoop, dat vrouwen door het gebeurde op het kongres zich niet laten afschrikken, maar weer massaal aan de slag gaan binnen de PSP. De partij is nog lang niet gefeminiseerd en helaas zijn het zo'n beetje de vrou-

wen die deze discussie steeds maar weer binnen de partij moeten aanzwengelen.

Josephien Steenhuis

"Molleboon": spotnaam voor Groninger.

(advertentie)

plaatwerk

tijdschrift voor sociale fotografie

Nummer 5:

KERK IN VERANDERING

foto's: Hans Aarsman & Harry Meijer
Oscar van Alphen

tentoonstelling in Rijksmuseum / Amsterdam tot mei 1984

Nu met gratis echte foto voor abonnees

losse verkoop f 7,50; jaarabonnement f 45,- (6 nummers). Stuur een kaartje aan: Uitgeverij Fragment, Conradstraat 23, 1018 NE Amsterdam.

automatisering

vervolg van pagina 11

houden op 'privacy-gevoelige' gegevens dienen de geregistreerden hier zelf invloed op uit te kunnen oefenen. Daarnaast kan openbaarheid van persoonlijke gegevens de staatskontrôle vervangen door sociale kontrôle. Het blijft de vraag of dit wenselijk is en wat de neveneffecten zijn. We zouden moeten nagaan welke ervaringen er in bijvoorbeeld de Scandinavische landen op dit gebied bestaan, zo werd gesteld.

Deze eerste openbare discussie in de PSP heeft duidelijk gemaakt dat de antwoorden voor een strategie op het gebied van het automatiseringsvraagstuk niet eenvoudig gegeven kan worden. Het materiaal van de PSP-kommissie tezamen met de commentaren die op 17 december werden gegeven bieden hopelijk genoeg aangrijpingspunten voor het verder ontwikkelen van zo'n strategie.

PIET LEUNIS

(x) zie: *Privacy en Persoonsregistratie, De nationale padvinderij; artikel van Heleen Buijs in Bevrijding nr. 13/14 van 31 juli 1982.*

De voorbereidende stukken voor de discussiedag van 17 december 1983 zijn verschenen in *Automatisering en de PSP, SVS-bulletin nummer 72 van november 1983*. Te bestellen door overmaking van f 7,50 naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam o.v.v. 'SVS-bulletin 72'. Je krijgt dan tevens het verslag van de discussiedag toegezonden. Mensen die het bulletin al eerder hadden besteld krijgen het verslag automatisch zonder verdere kosten toegezonden.

PSP UITGAVEN

SOCIALISTISCH PERSPEKTIEF

In december verscheen Socialistisch Perspektief nummer 20, het laatste nummer van de vijfde jaargang. Daarin veel aandacht voor het thema *Bewapening en ontwikkeling*. Jan Wijkstra plaatst de strijd voor ontwapening in het kader van de Noord-Zuid tegenstelling. Piet Schram koos als onderwerp de verspreiding van kernwapens naar landen in de Derde Wereld.

Verder in dit nummer een tweetal artikelen over de CPN. Herman Böhl graaft diep in de voorgeschiedenis van die partij en Frank Köhler en Ron Leijser schreven een beschouwing over het onlangs gepubliceerde ontwerpprogramma van de CPN.

Dit nummer is te bestellen door overmaking van f 5,50 op postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'Soc. Perspektief nr. 20'. Een abonnement is ook mogelijk. Na overmaking van f 15,- ontvangt U de zesde jaargang (nrs. 21 t/m 24) direkt na verschijning in de bus. Nieuwe abonnees ontvangen dan tevens nummer 20 als *welkomsgeschenk* gratis. Vermeld bij storting 'Soc. Pers. 6e jaargang'.

SOCIALISTISCH PERSPEKTIEF

INHOUD BEVRIJDING 1983

De pauze tussen het laatste nummer van de vorige jaargang en het eerste van de nieuwe heeft de redactie goed gebruikt. Er is een uitgebreide inhoudsopgave van de 27ste jaargang samengesteld.

De artikelen zijn op verschillende trefwoorden terug te vinden. Deze inhoudsopgave is voor geïnteresseerden te bestellen door overmaking van f 5,- op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'inhoud Bevrijding 1983'.

NEDERLAND UIT DE NAVO

Onlangs verzorgde de PSP een serie radio-programma's met als onderwerp *Nederland uit de Navo*. Deze serie is nu op cassette gezet. Wie de programma's nog eens wil terughoren maakt f 5,- over op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'cassette Ne-

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

derland uit de NAVO'. Ook de vorige twee radio-series zijn nog op cassette beschikbaar: 'PSP en het racisme' en 'PSP en de ondernemers'. Ook deze cassettes zijn te bestellen voor f 5,- per stuk.

De teksten van deze uitzendingen zijn ook op schrift (met name geschikt voor scholen) beschikbaar. Te bestellen bij: Verzendsburo PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

PRIVACY EN PERSOONSREGISTRATIE

De Stichting Vorming en Scholing van de PSP is gestart met de uitgave van thema-folders, bedoeld voor thema-

avonden. In veel afdelingen van de PSP komen scholingskursussen maar moeilijk van de grond, maar voor thema-avonden is er wel animo. Het huidige scholingsmateriaal is daarvoor niet geschikt. Daarom komt de SVS met deze thema-folders. De tweede folder is nu van de pers gerold en heeft als thema *Privacy en Persoonsregistratie*. In acht pagina's worden de belangrijkste aspecten van dit onderwerp behandeld. Opgenomen zijn stukken over de volkstelling in West-Duitsland, over de koppeling van computer-bestanden in Zweden, over plannen voor een persoonsnummer in Nederland. Verder elektronisch betalen en identiteitsbewijzen. Daarnaast een korte toelichting, discussie-stellingen en suggesties voor acties en activiteiten en een korte literatuurlijst. De folder kost f 1,- per stuk. Te bestellen door overmaking van f 2,60 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'folder privacy'. Meerdere exemplaren bestellen kan ook per giro, de verzendkosten tot vijf exemplaren bedragen f 1,60, tussen 5 en 25 stuks f 2,50 en bij meer dan 25 stuks f 4,25. Bij iedere bestelling worden tips voor het organiseren van een thema-avond bijgesloten. De eerste folder, over *anti-fascisme*, is ook nog in voorraad (bestellingen: tel.: 020 - 26 73 74, vragen naar SVS). De Stichting houdt zich aanbevolgen voor suggesties voor nieuwe folders.

PSP BIJEENKOMSTEN

WOONRUIMTE-VERDELING

De PSP organiseert op zaterdag 4 februari een themadag over woonruimte-verdeling. Plaats: De Kargadoor, Oude Gracht, Utrecht. Aanvang 11.00 uur.

(advertentie)

TIENDUIZENDEN KIM PHUC'S

In de zomer van 1972 vluchtte het Vietnamese meisje Kim Phuc na een napalmbombardement over de straat weg. Naakt en brandend. Kim Phuc is nu eenentwintig. Ze herinnert zich van die dag dat het vuur uit de hemel viel vooral de gruwelijke hitte. En de pijn.

In Vietnam zijn tienduizenden, honderdduizenden Kim Phuc's. Mensen die de oorlog hebben overleefd, maar voor hun leven getekend zijn.

UW HULP

Het Medisch Comité Nederland-Vietnam doet daar wat aan. Al vijftien jaar worden medicamenten en medische instrumenten naar Vietnam gestuurd. Dat kan dankzij de bijdrage van tienduizenden donateurs, dankzij uw hulp.

Help die Kim Phuc's met een bijdrage voor medische hulp op postgiro 1090400.

MEDISCH COMITÉ NEDERLAND-VIETNAM
postbus 5701, 1007 AS Amsterdam, telefoon 020-270411, postgiro 1090400.

Van 11.00 tot 13.00 uur vindt een forum plaats met René Mancini (LOBH), iemand van een woningbouwvereniging, een ambtenaar gemeentelijke dienst herhuisvesting, een kraker, een buurtbewoner. Tussen 14.00 en 16.00 uur volgt een discussie in groepjes en tussen 16.00 en 16.30 worden er gemeenschappelijke konklusies getrokken. Als voorbereiding op de dag is een map samengesteld. Te bestellen door overmaking van f 3,50 naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'woningtoewijzing'.

MENSENRECHTEN IN TURKIJE

De PSP en PPR in Zeist organiseren elke tweede maandag van de maand een *politiek café*. Op maandag 13 februari staat dat in het teken van de mensenrechten in Turkije. Spreker: Fred van der Spek (PSP-Tweede Kamerlid en voorzitter Nederlands Komitee Mensenrechten Turkije). Plaats: tapperij 'De Schavuit', Steynlaan 21, Zeist. Aanvang 21.00 uur (te bereiken vanuit Utrecht met bus 53, 54, 81 of 42, uitstappen halte busstation Zeist).

BELANGRIJK

GESPROKEN BEVRIJDING

De redactie van BEVRIJDING is op zoek naar vrijwillig(st)ers voor het inlezen van het blad. Elke veertien dagen verschijnt namelijk ook een gesproken versie van Bevrijding, in samenwerking met de Blindenbibliotheek Amsterdam en de Vereniging 'Het gesproken weekblad' in Grave. Het inlezen gebeurt in Amsterdam, steeds op een vrijdag tussen 17.00 en 19.00 uur. Omdat het aantal medewerk(st)ers door allerlei omstandigheden wat is teruggelopen hebben we *dringend behoefte* aan extra hulp. Als je je aanmeldt kom je éénmaal in de één of twee maanden aan de beurt. Ook als je niet op de hierboven vermelde tijden kunt, maar wel af en toe iets wil inlezen, laat dat ons dan even weten: de werkgroep 'Andere leesvormen' van de PSP kan ook nog menskracht gebruiken voor de productie van gesproken versies van andere bladen en brochures.

Opgave: Redactie 'Bevrijding', Roel Sandvoort, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel. 020 - 26 73 74 (ma. t/m do. 10.00-17.00 u., vrij. 10.00-13.00 u.).

BIJEENKOMSTEN

RIJK EN ARM SURINAME

Voor een derde maal organiseert de Werkgroep Economie van de *Solidariteits Beweging Suriname* een serie avonden over de sociaal-ekonomische situatie van Suriname. De serie van zeven avonden heeft dezelfde opzet als de vorige keren, maar is aangevuld met informatie van na de staatsgreep. Suriname is een rijk land (vruchtbare bodem, bauxiet in de grond en waterkracht te over), maar toch zijn veel inwoners arm: veel werklozen, veel krotten, veel analfabeten. Waar blijft de rijkdom van het land, wat is er gebeurd met de ont-

wikkelingsgelden, waar moet de Surinamer van rond komen? Op dit soort vragen zal tijdens de serie worden ingegaan. De serie is gestart op 27 januari. De eerst volgende bijeenkomst is op *dinsdag 31 januari* (thema landbouw). Daarna (steeds op dinsdagen) 14 februari, over mijnbouw en energie; 28 februari, ontwikkelingshulp; 20 maart, sociale omstandigheden, 27 maart, cultuur en op 10 april, vakbonden en politiek. Aanvang steeds 20.00 uur. Adres: Oude Gracht 237, Utrecht. Nadere informatie en opgave: SBS, tel. 030 - 32 86 67. Aan de bijeenkomsten zijn geen kosten verbonden.

PLAATSELIJK ENERGIEBELEID

De *Werkgroep Energie Diskussie* (WED), een groot samenwerkingsverband waar ook de PSP deel van uit maakt, organiseert vanaf februari tot juni een training *Beïnvloeding plaatselijk energiebeleid*. Het gaat om een cursus waarin zowel de technische mogelijkheden als de bestuurlijke en politieke belemmeringen aan bod komen.

De cursus wordt in dertig plaatsen gegeven per cursus tussen tien en twintig deelnemers/deelneemsters. Alle kosten worden door de WED gedragen. Nadere informatie en opgave: WED, Damrak 28-30, 1012 LJ Amsterdam, tel.: 020 - 27 03 28 / 27 13 68. Als je je opgeeft laat dat dan ook even weten aan de Milieu en Technologie Kommissie van de PSP, omdat deze kommissie alle deelnemende PSP-leden een keer bij elkaar wil roepen en eventueel eigen materiaal wil toezenden (opgave via: MITEK-PSP, Huip Dassen, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam).

UITGAVEN

DE INFORMATIESAMENLEVING

Wetenschap en samenleving is het tienmaal per jaar verschijnende tijdschrift van de *Vereniging van Wetenschappelijke Werkers*. Het centrale thema van het onlangs verschenen nummer is De informatiesamenleving. In een zevental bijdragen worden de gevolgen van de voortschrijdende toepassing van de nieuwe informatie-technologie op een rijtje gezet. Telkens wordt tevens de vraag gesteld hoe deze nieuwe technologieën beheersbaar gemaakt kunnen worden. Het nummer is te bestellen bij: VWW, Oude Gracht 80, Utrecht, tel. 030 - 32 21 80. Prijs f 6,- (exkl. verzendkosten).

GEHEIM?

De werkgroep Registratie en Dossiers van de *Clëntenbond* heeft *Geheim-schrijver nr. 3* uitgebracht. De uitgave van deze brochure moet gezien worden als een aanzet tot een landelijke actie, waarbij (ex-)patiënten het recht opeisen ten aanzien van de dossiers die op hen betrekking hebben. Uitgangspunt bij deze landelijke actie (die gaat lopen onder de naam 'Ik-zie-axie') is dat de patiënt of cliënt eigenaar is van het dossier dat over hem/haar bestaat. Verzoeken van patiënten voor eigen-

U.S.Aids

Minderheden – het is bekend – bedreigen vele gevaren. Homoseksuelen kunnen daarover meepraten, want al eeuwenlang worden zij stelselmatig onderdrukt. In onze samenleving is het blanke heterogezin met twee koters de maatstaf. Hun normen en waarden maken uit of wij nu een wel of niet getolereerd randverschijnsel zijn. Ook vandaag de dag zitten homoseksuelen nog in het verdomhoekje die de meest vreselijke ziektes verspreiden. Neem nou alle histerie en ongebreidelde borrelpraat over AIDS, voluit Acquired Immune Deficiency Syndrome. Als een moderne variant op de zwarte dood worden met name vanuit christelijke hoek alle registers open getrokken rondom deze gevreesde "homoziekte". In binnen- en buitenland zoeken medische wetenschappers eierzuchtig naar de oorzaken van AIDS. Kreeg de ontdekker van een vaccin tegen Hepatitis (geelzucht) niet onlangs de Nobelprijs? Merkwaardig genoeg kwam niemand tot op heden op het

de
roze
bril

idee dat het ontstaan wel eens geen medische, maar politieke gronden zou kunnen hebben. Wij dragen hierbij de volgende theorie ter toetsing voor.

De bron van al dit kwaad dient, zoals gewoonlijk, gezocht te worden in het Kremlin. Terwijl aktievoerend links zich hier blind staart op de kernoorlog, is Rusland inmiddels de biologische oorlogsvoering begonnen. Slimme KGB-agenten brachten een bezoekje aan de homosubkultuur in New York en San Francisco. Tijdens hun orgastische genoegens brachten zij het AIDS-virus in. Het was het begin van een doortrapt scenario.

Na langdurige spionage-activiteiten wist de KGB welke groep in Amerika het snelst voor verspreiding kon zorgen: homoseksuelen.

De dodelijke werking van het virus zorgt eerst voor uitroeiing van een dekadent westers verschijnsel als homoseksualiteit, gevolgd door een algemene verzwakking van het Amerikaanse volk. Prettige bijkomstigheid is dat homoseksualiteit veel in het Amerikaanse leger voorkomt. Het moment om deze besmetting plaats te laten vinden werd bewust gekozen in de tijd van een hoge dollarkoers. Het hierdoor toenemend homo-toerisme van Noord-Amerika naar Europa zorgt voor export van het virus naar de andere NAVO-landen. Net op tijd schafte Nederland het verbod op homoseksualiteit in het leger af. Inmiddels heeft Rusland, bevreesd voor Amerikaanse tegenmaatregelen, de straf op homoseksualiteit nog eens met 10 jaar dwangarbeid verhoogd.

PETER DROS
PETER ZWART

dom, inzage, kopiën, verzegeling of vernietiging van de dossiers roepen in de instellingen vaak veel verzet op. Daardoor wordt op schandalige wijze de meest persoonlijke informatie over de betrokkenen zelf onthouden. In de Geheimschrijver nummer 3, naast informatie over de actie, ook artikelen over de Wet Persoonsregistratie; het registratiesysteem van patiënten in de geestelijke gezondheidszorg; de repressie als therapie.

Geheimschrijver nr. 3 is te bestellen door overmaking van f 7,50 op postgiro 328033 t.n.v. Clëntenbond/Den Haag met vermelding van 'Geheimschrijver 3'.

De werkgroep Registratie en Dossiers is bereikbaar via Bernard Al, Rollandstraat 70, Haarlem, tel.: 023 - 317445 of Jan van Est, G. Doustraat 123 I, Amsterdam, tel.: 020 - 760670.

BOEKEN

VIET NAM, LAOS, CAMBODJA

'Vietnam, Laos, Cambodja, Om de Bevrijding van Indochina' kwam onlangs in derde druk uit. De schrijver ervan, *Jan Pluvier*, hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en directeur van het Instituut voor Moderne Aziatische Geschiedenis, zegt in het voorwoord: 'Dat voor dit boek een nieuwe druk nodig blijkt te zijn, roept gemengde gevoelens op. Het streelt natuurlijk het zelfgevoel van de auteur, wanneer de vorige drukken uitverkocht zijn en er na al die jaren nog zoveel belangstelling voor het onderwerp bestaat, dat een heruitgave ondernomen kan worden. Anderzijds echter is de stemming er een van droefenis'.

Jan Pluvier is bedroefd vanwege de

'overijlde, foutieve beslissingen genomen en stupide vergissingen begaan'; ook vanwege 'korruptie, nepotisme en machtsmisbruik' in Viet Nam. Eerlijk, en zonder te verbloemen, vertelt Pluvier de geschiedenis van de volkeren van Indochina van 1850.

De eerste druk van zijn boek kwam uit in april 1975, vlak voor het einde van de oorlog in Viet Nam. In acht jaar tijd is er heel wat veranderd in Indochina: de hereniging van Noord- en Zuid-Viet Nam, Vietnamese heropvoedingskampen met 10.000-den gevangenen, China's agressie tegen Viet Nam, een ware exodus van bootvluchtelingen, de Rode Khmer in Cambodja en Viet Nams bezetting van Cambodja. Op initiatief van het MCNV (Medisch Comité Nederland-Vietnam) heeft Jan Pluvier zijn boek met de laatste ontwikkelingen sinds 1975 aangevuld. Het boek blijft daarmee de enige Nederlandse uitgave over

de geschiedenis van Indochina vanaf de Franse overheersing in Indochina. Een waardevol, zij het nogal pittig, studieboek over Westers kolonialisme en imperialisme en de onverzettelijke, langdurige strijd van uitgebuite en onderdrukte volkeren daartegen.

CHRIS HUINDER

Jan Pluvier: Viet Nam, Laos, Cambodja; om de Bevrijding van Indochina, een geschiedenis vanaf 1850; uitgave SUN, Nijmegen '83, derde herziene en bijgewerkte druk, 304 pagina's, f 17,50.

(advertentie)

S
W
A
P
O

NAMIBIA

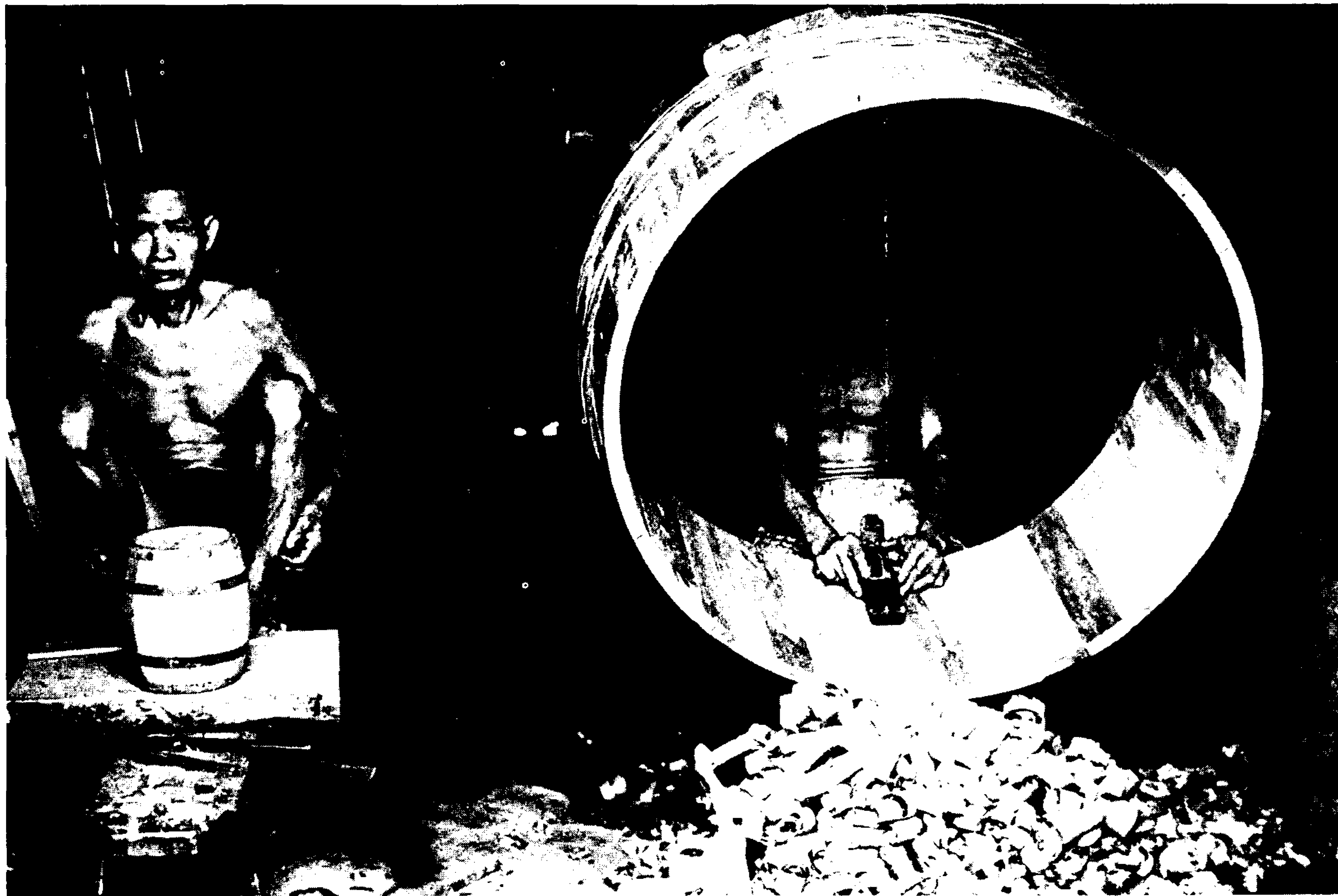
Samen
tegen
de
Zuidafrikaanse
agressie

70.000 vluchtelingen uit Namibië willen niet als vluchteling betiteld worden, omdat zij in ballingschap al bouwen aan een toekomst in vrijheid voor hun land. Wij kunnen hen helpen om die toekomst waar te maken.

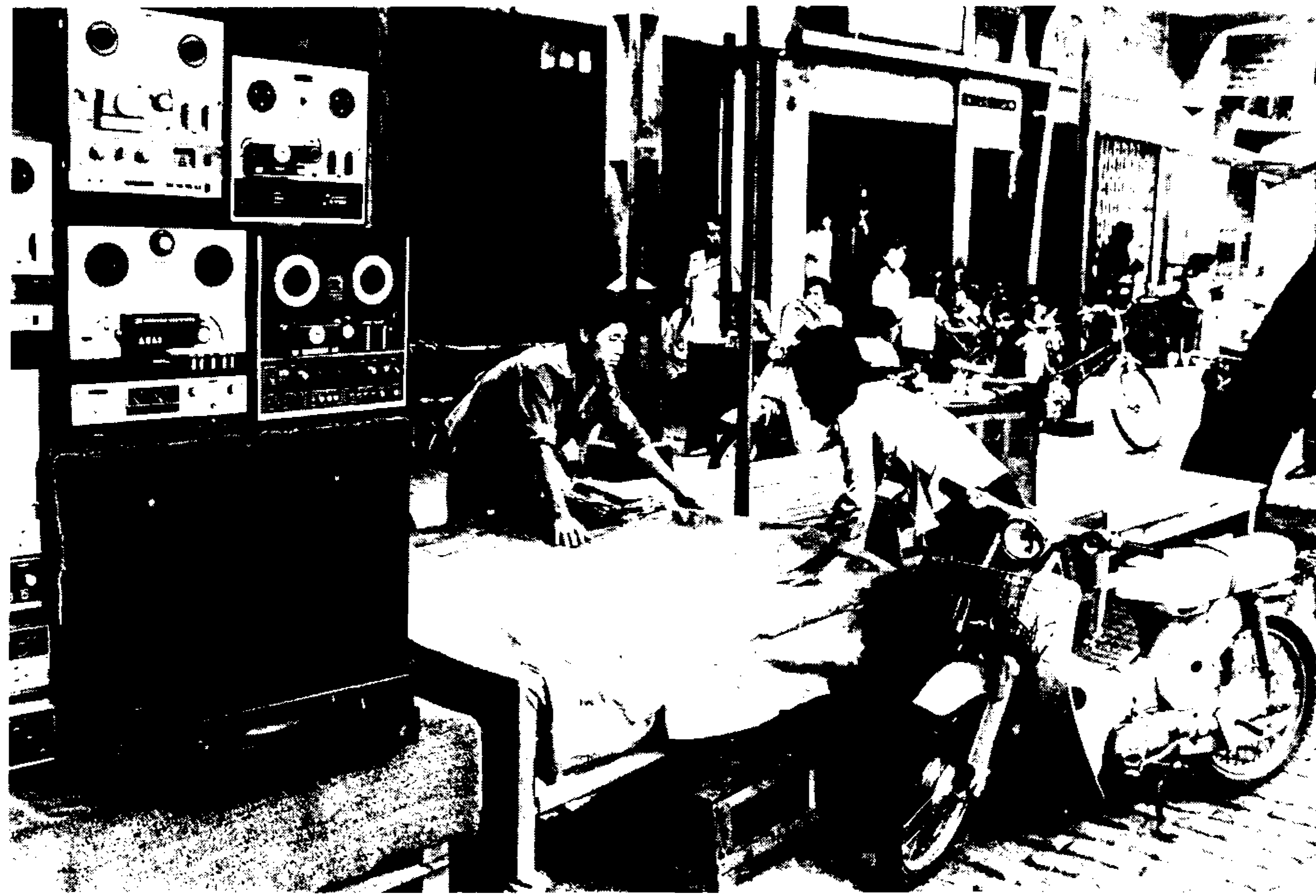
GIRO 26655

t.n.v. Bevrijdingsfonds Komitee Zuidelijk Afrika

Foto's: Hannes Wallrafen

Kinderen van Amerikaanse GI's: aangewezen op straathandel, wat verdacht veel lijkt op bedelen.

Viet Nam, de toekomst van een volk

1984 is het jaar waarin de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Viet Nam wordt stopgezet. Massale schendingen van de mensenrechten middels het systeem van de 'heropvoedingskampen' en de bezetting van Cambodja, dat zijn de argumenten, die de regering daarvoor gebruikt. Onder sterke druk van conservatieve liberalen en christendemokraten heeft zij tot de stopzetting besloten. De beëindiging van de hulp, meer dan veertig miljoen gulden in tien jaar tijds (1974-1984), valt samen met het 15-jarige bestaan van het Medisch Comité Nederland-Viet Nam (MCNV). Voor het Comité was dit reden, ondanks de stopzetting van de hulp, deze 15 jaar intensieve samenwerking met Viet Nam te herdenken. Eind vorig jaar werden er een culturele manifestatie en een forum met politici in Amsterdam gehouden. Op het forum pleitte *Fred van der Spek* (PSP) voor voortzetting van de hulp, ondanks de kritiek, die ook hij op Viet Nam heeft. Een belangrijk argument voor hem was dat de politieke solidariteit met een land, dat de Verenigde Staten naar Het Stenen Tijdperk terug wilden bombarderen, niet lichtvaardig overboord gezet mocht worden. Het MCNV gaf ter herdenking ook een prachtig foto/leesboek over Viet Nam uit: **Viet Nam, de toekomst van een volk**. Een echt prachtig boek: met meer dan tweehonderd pagina's met mooie foto's van kinderen, artsen, landbouwkommunes, de guerilla; met spotprenten van Len Munnik, Opland, Wibo en Stefan Verweij; met korte artikelen over de geschiedenis, de economie, de gezondheidszorg en de politiek in Viet Nam; met interviews met mensen, die vroeger, vijftien jaar terug, en nu vaak nog, bij Viet Nam en de medische samenwerking met dat land betrokken waren en zijn; met vertaalde gedichten van Ho Chi Minh. Je kunt het boek willekeurig waar dan ook openslaan en beginnen te lezen. Al bladerend, al kijkend, al lezend zit men reeds gauw 'in' Viet Nam en 'in' de problemen en fouten van zijn leiders.

In het boek wordt niet eenzijdig voor de Vietnamese regering en diens politiek gekozen. Tegenstanders en critici en bootvluchtelingen worden ook aan het woord gelaten. Het boek wint daardoor sterk aan zeggingskracht. Bovenal wordt in het boek duidelijk, hoe onmetelijk zwaar de gevolgen van de Amerikaanse bombardementen met napalmbommen en ontbladeringsmiddelen nog op de bevolking en het milieu van het land drukken. Het platgebombardeerde land heeft nog vele, vele jaren medische en economische steun nodig om zich uit duizenden bomkraters omhoog te werken. Ondanks alle politieke tegenstrijdigheden — en kritiek op Viet Nams politiek is vaak terecht — blijft het werk van het MCNV broodnodig. Steun het!

Viet Nam, de toekomst van een volk, is te bestellen als paperback bij: MCNV/Amsterdam, voor f 18,50 plus f 4,25 portokosten (giro: 10 90 400) of bij de boekhandel te koop (met harde kaft) voor f 28,50

MCNV, Weteringschans 32, Amsterdam, tel.: 020 - 27 04 11, postgiro: 10 90 400

BEVRIJDING

JAARGANG 28

NUMMER 2

8/2/1984

PRIJS f 1,50

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

BURGERLIJKE ONGEHOORZAAMHEID

BEVALLEN EN OPSTAAN

KOMMENTAAR

Oordeel zelf

Bevrijding heeft drie maanden zonder hoofdredakteur gezeten. Geen ramp, maar wel lastig. Huidig beleid kon niet voortgezet worden, nieuw beleid niet van de grond komen.

De Partijraad heeft echter op 28 januari mij als hoofdredakteur benoemd. Nu Chris Huinder helaas in november heeft moeten aftreden heb ik het van hem overgenomen, want 'Bevrijding' staat mij na aan het hart. Een radicale koerswijziging van het beleid met betrekking tot dit blad hoeft de lezer, vooralsnog, niet te verwachten. We gaan verder met het opstellen van een redaktiestatuut, dat beoogt 'Bevrijding' meer onafhankelijkheid te geven ten opzichte van de diverse partij-organen. 'Bevrijding' moet een onafhankelijk en kritisch blad kunnen zijn, waarin *alle* meningen, discussies en visies binnen de partij – of die betrekking hebben op de PSP – weergegeven kunnen worden. Het is mijn bedoeling dat iedereen in de partij zich kan uitspreken over het redaktiestatuut en de positie van 'Bevrijding' in de PSP. Ik hoop dan ook ook, dat het konsept na een discussie in het partijbestuur naar de afdelingen gezonden kan worden.

De PSP als politieke partij houdt zich met een veelheid van onderwerpen bezig, zowel binnen als buiten-parlementair, zowel in acties als in discussies. 'Bevrijding' poogt zoveel mogelijk daarvan weer te geven, maar lang niet alles komt aan bod. Het ene onderwerp vraagt of krijgt meer aandacht in de partij dan het andere. Er zijn PSP'ers die op een bepaald terrein zeer deskundig zijn en daar dus makkelijk iets over schrijven. Ook de redactie is meer deskundig op bepaalde terreinen. Mede om dit laatste enigszins te ondervangen worden nu *twee nieuwe redacteuren* gezocht, die thuis zijn op een aantal specifieke terreinen, zoals o.a. milieu, onderwijs en huisvesting (zie 'Bevrijding nr. 1 d.d. 25-1-1984').

In de Partijraad werden nogal wat vragen gesteld over de voorgenomen samenwerking met 'De Waarheid'. Waarom die samenwerking? Wat doe je als de 'horizontalen' op het kongres in februari de strijd winnen? Is de belichting van een onderwerp door een CPN'er of PSP'er niet geheel verschillend? waren enkele vragen. Ik zie deze samenwerking als een mogelijkheid om op een concreet punt met de CPN in zee te gaan. Uitdrukkelijke voorwaarde hierbij is dat de redactie van 'De Waarheid' de ruimte blijft houden om te streven naar een krant voor héél links. Er is een voorzichtig begin gemaakt met het uitwisselen van artikelen (zie de laatste 'Bevrijding' van vorig jaar). Aan de hand hiervan kan men ook bekijken in welke mate de CPN-benadering van een bepaald onderwerp verschilt van die van de PSP. Het partijbestuur bekijkt met de redactie hoe die samenwerking meer gestalte kan krijgen. Er zijn twee heikele punten, die de komende tijd de nodige aandacht zullen opeisen: *het produktietempo* en

DOCUMENTATIECENTRUM NEDERLANDSE POLITIEKE PARTIJEN

de financiën. Wat het eerste betreft, we gaan proberen de produktietijd nog verder in te korten. De eindredactie-vergaderingen zijn inmiddels naar voor het weekend verschoven. Zodoende hopen we dat de drukkerij eerder met het zetten en drukken kan beginnen, en het blad dus eerder in de bus van de lezer komt te liggen. Ook de financiën leveren de nodige zorgen. Ook dit blad moet flink inleveren, zo'n twintig procent. Dat betekent minder nummers dit jaar, minder leuke en meestal duurere lay-out snufjes, en vasthouden aan de zestien pagina's per nummer, al liggen er nog zulke goede en spannende artikelen te wachten. We gaan dit jaar de kosten per nummer zeer nauwkeurig bijhouden om te bekijken welke speling er het komende jaar misschien in zit. Een en ander zal de redactie in haar beleidsplan uitwerken. We gaan weer flink aan de slag. De resultaten kan iedere lezer zelf beoordelen.

HELEEN BUIJS

Energiestrijd

Maandag 23 januari werd de Brede Maatschappelijke Diskussie over (kern) energie besloten. De uitslag: de Nederlandse bevolking is milieubewust en verstandig en laat zich niet verleiden tot de keuze tussen kernenergie of kolen. 77 Procent is tegen uitbreiding van kernenergie, bijna de helft is voor flinke beperking van steenkolen-verbruik en slechts zo'n 14 procent voor forse toename daarvan.

Veel vertrouwen wordt uitgesproken in de mogelijkheden van Warmte-Kracht-Koppeling (uit minder brandstof méér bruikbare energie, in de vorm van elektriciteit en warm water) en stromingsbronnen (zon, wind, water). Ook energiebesparing wordt belangrijk gevonden. De Stuurgroep BMD onder leiding van Jhr. Mr. De Brauw heeft uitgerekend dat een energiebeleid gericht op vermindering van het totale energieverbruik van nu tot het jaar 2000, *zonder* kernenergie, zonder toename van kolenverbruik en *met* maximale inzet van Warmte-Kracht-Koppeling en stromingsbronnen, ook *kan*. Het is ook *niet* strijdig met het streven naar economische groei. De milieubeweging kan tot zover tevreden zijn. De konklusie van de Stuurgroep dat 'Borssele' en 'Dodewaard' open kunnen blijven is echter fel aangevochten. Die konklusie is gebaseerd op diskutabele cijfers. 51 Procent van de mensen zouden voor openhouden zijn, 47 procent voor sluiting. Maar tot die 51 procent horen 12 procent die waarschijnlijk vooral geschrokken zijn van de zogenaamd hoge sluitingskosten (5-6 miljard, maar die verwachting is afdoende bekritiseerd).

De BMD is voorbij en in 'Den Haag' is een zucht van verlichting te horen. Van Aardenne moest uit een soort

beleefdheid wachten tot de BMD voorbij was. Nu kan hij aan de slag; kerncentrales bouwen.

Is er nou iemand met die BMD opgeschoten? De *Hervormde Synode* en het *FNV* stelden in 1977 een dergelijke procedure voor, omdat in hun kringen grote twijfel was ontstaan over nut en veiligheid van kernenergie. De regering Van Agt-I nam het voorstel over, omdat ze in haar maag zat met het verzet, óók in eigen gelederen. (In Noord-Nederland was breed verzet ontstaan tegen de proefboringen in het zout voor opslag van radioactief afval). Het zou echter een campagne moeten worden om de bevolking in te prenten dat kernenergie veilig was en dat het enige alternatief massale koleninzet zou zijn. De energiebeweging, die een besluit om definitief met kernenergie te stoppen niet kon afdwingen, oefende, samen met het FNV, de breed samengestelde *Werkgroep Energie Diskussie* en de linkse politieke partijen, druk uit om die BMD over het *hele* energie- en economische beleid te laten gaan. Dat is gedeeltelijk gelukt, en dat verklaart waarom rechts en de atoomlobby er steeds minder enthousiast over werden. Maar doordat de regering de Stuurgroep van de BMD kon samenstellen is het toch steeds *haar* BMD gebleven. Het bleef een van bovenaf geleide inspraak-procedure.

De *PSP* heeft zich steeds afwijzend opgesteld tegenover deze Brede Maatschappelijke Diskussie. Een dergelijke exercitie was niet nodig om te leren wat we al wisten; de Nederlandse bevolking is in meerderheid *tegen* kernenergie en *voor* een milieuvriendelijk energiebeleid. Anderzijds wilde de *PSP* wél de demokratisering van de energievoorziening bevorderen: Niet alleen *meepraten*, maar ook *meebeslissen*. Daarom heeft de *PSP* bijvoorbeeld in de discussie over de reorganisatie van de elektriciteitsvoorziening (toevallig óók op 23 januari 1984) voorgesteld om lokale en regionale energiebedrijven de spil te laten vormen van deze voorziening in de toekomst. De democratische controle zou versterkt moeten worden via gemeenteraden en speciale adviesraden. Op landelijk nivo moet slechts geproduceerd worden wat op lokaal nivo niet kan, een NV-structuur voor het landelijke bedrijf is uit den boze, het parlement moet de elektriciteitsplannen en tarieven goedkeuren en de invloed van maatschappelijke groepen moet gewaarborgd zijn door de oprichting van een landelijke adviesraad die onafhankelijk van de regering tot stand komt en werkt en grote bevoegdheden heeft. Van Aardenne en de regeringspartijen negeerden deze voorstellen. Zij willen een andere kant op; om lage stroomprijzen voor het bedrijfsleven mogelijk te maken moet democratische controle juist verder teruggedrongen worden. Weerspannige lagere overheden moeten uitgeschakeld zijn, als er kolen en/of kerncentrales gebouwd moeten worden. De discussie is afgelopen, de energie-strijd gaat verder.

JOHN HONTELEZ
DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Zie pagina's 14/15 'PSP-uitgaven'

Foto voorpagina: Michel Pellanders

INHOUD

BEVALLEN EN OPSTAAN bevalt beter thuis	pag. 3
SIMONE DE BEAUVOIR kameraden zijn pasja's	pag. 4
ROEMENIË ontmantel de machtsblokken	pag. 5
BURGERLIJKE ONGEHOORZAAMHEID aktie met signaalfunctie	pag. 6
MOLUKKERS IN CAPELLE de sfeer is goed verziekt	pag. 7
ONTWIKKELINGS- SAMENWERKING van de PSP	pag. 8
GUIDO AVERENA jullie vrijen op afspraak	pag. 10
OORLOGSFILM	pag. 11
MEDIABELEID	pag. 12
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
SURINAME	pag. 16

Het volgende nummer wordt een themanummer ter gelegenheid van '8-maart/Internationale Vrouwendag'. Verschijnt eind februari.

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Titia van
Leeuwen, Alice Loeters, Roel Sandvoort,
Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 267374

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een half
jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of
telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2
pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag.
f 135,-. Overige tarieven op aanvraag;
korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm/per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

BEVALLEN EN OPSTAAN

"Als je poliklinisch bevalt, is de veiligheid van je kind gegarandeerd". Dat is een boodschap die de laatste jaren steeds meer gemeengoed is geworden. De Stichting 'Beter Bevallen' presenteerde een andere boodschap op het kongres 'Bevallen en opstaan' op zaterdag 21 januari in de RAI in Amsterdam. Waarom bevalt het juist thuis beter? Met die vraag ging *Alice Loeters* naar dat kongres.

Geluiden van een snelle hartslag, de zaal gehuld in toepasselijk schemer, veel gezucht en gekreun en uiteindelijk een "AU . . . daar is ie". Dat was de sfeer waarin het kongres werd geopend.

In de ochtendlezingen werd vooral ingegaan op de discussies rondom de tegenstelling: thuis of in het ziekenhuis bevallen. 's Middags kwamen de goede dingen, die er in de Nederlandse verloskunde bestaan, aan bod, zoals de verticale baringshouding, pijnbestrijding, kraamzorg en de maatschappelijke konsekwenties van het moederschap.

Thuis/ziekenhuis

Dertig procent van alle zwangere vrouwen moeten om medische redenen in het ziekenhuis bevallen. Voor hen gaat de keuze tussen thuis of in het ziekenhuis dus niet op. Voor zeventig procent van alle zwangeren geldt echter dat ze gezond zwanger zijn en dus rustig thuis kunnen bevallen. Dat is echter niet het geval. Slechts 35% van deze bevallingen vindt op dit moment nog thuis plaats. In 1960 was dat percentage nog 73%. Waarom kiezen steeds meer gezonde zwangeren voor een ziekenhuisbevalling?

Nicole Hanekamp, thuis geboren, praktiserend vroedvrouw, wijt deze ontwikkeling met name aan de medische ontwikkelingen in de verloskunde. Vrouwen wordt hierdoor in een vroeg stadium van de zwangerschap de ziekenhuisbevalling als een verworvenheid aangeprezen: Een ziekenhuisbevalling garandeert veiligheid. Dat is echter een misvatting. Uit een recente vergelijkende studie van mevrouw Damstra in de gemeente Groningen, blijkt dat er in vergelijking met thuisbevallingen, zich bij ziekenhuisbevallingen vaker complicaties voordoen. Als de essentie van bevallen een natuurlijk gebeuren is, waarbij de vrouw in een gemoedstoestand komt, waarin het lichaam instinktmatig te werk gaat, dan is één van de voorwaarden hiervoor een vertrouwde, angstvrije omgeving. Hierin verschilt nu juist de ziekenhuisbevalling van de thuisbevalling. Terwijl de ziekenhuizen vanuit een concurrentiepositie steeds meer de persoonlijke sfeer rondom het bevallen benadrukken, zal ze nooit in staat zijn de emotionaliteit van de thuissfeer te evenaren, aldus de diverse sprekers.

Foto: Koen Wessing

THUIS BEVALT HET BETER

Hilda van Dijk, in het ziekenhuis geboren, onderzoekster, benadrukte de economische kanten van de thuis- en ziekenhuisbevallingen. Economisch gezien is de thuisbevalling voor de medische stand oninteressant. Ze wees dan ook op het gevaar dat de thuisbevalling om die reden steeds meer uit de markt zal worden geprezen en dit de keuzemogelijkheid van de konsument zal inperken. In alle lezingen werd er dan ook op gehamerd dat het van belang is, dat je als konsument je keuze voor de plek van bevallen blijft bepalen. Een normale be-

valling heeft geen routinematig medisch ingrijpen nodig. We moeten hierover niet het zelfvertrouwen verliezen. Zwangerschap en baring zijn nu eenmaal natuurlijke processen.

Verworvenheden

Beatrijs Smulders, thuis geboren, vroedvrouw, liet in haar lezing aan de hand van dia's zien hoe het is om op je hurken te bevallen. Zelf heeft ze hiermee in haar praktijk drie jaar ervaring opgedaan. De vrouw zit hierbij op een speci-

aal ontworpen baarkruk. Haar vriend of vriendin zit als een levende baarleuning achter haar. De verloskundige zit op gelijke hoogte tegenover de vrouw. Het grote voordeel van deze houding is dat optimaal van de zwaartekracht kan worden gebruik gemaakt. De beenderen van het bekken staan zó ten opzichte van elkaar, dat zowel bekkeningang als bekkenuitgang maximaal geopend zijn. De belangrijkste argumenten zijn echter weer de emotionele voordelen. De liggende houding geeft de vrouw een gevoel van hulpeloosheid en passiviteit. Ze kan het geheel niet overzien en is al gauw geneigd de regie uit handen te geven. Op de baarkruk zit ze op gelijke hoogte en speelt de vrouw de hoofdrol. De arts of verloskundige is de bewaker van het proces en het enige wat ze doet is de kruk weghalen als het kind in de schedeopening zichtbaar wordt, zodat de vrouw gehurkt verder kan persen. Volgens *Beatrijs Smulders* is dit ook de reden dat er zo'n weerstand is vanuit de verloskunde. Er is geen heroïsche taak meer voor de verloskunde. De vrouw bevalt op eigen kracht!

"Een kind baren is echter nooit pijnloos", stelde vervolgens *Else de Haan*, thuis geboren, psychologe. Bij het draaglijk maken van die pijn spelen vooral psychologische factoren een rol. Via cognitieve methoden kan de aandacht zo worden gericht dat pijn wordt vergeten of allerminst beter wordt verdragen.

Gaby van Driem, in het ziekenhuis geboren, advokate, maakte allerleerst duidelijk dat in vergelijking met andere Europese landen, ons zwangerschapsverlof behoorlijk slecht geregeld is. De Emancipatieraad heeft onlangs de regering geadviseerd om ten eerste het verlof tot veertien weken te verlengen, waarbij de vrouw zelf moet kunnen uitmaken wanneer ze die tijd opneemt. Verder adviseert de Emancipatieraad het ouderschapsverlof tot de kleuterleeftijd te laten duren en een verlenging van het kraamverlof voor de partner van twee naar tien dagen. Daarnaast kwam ze met het verheugende nieuws dat er een "proefprocessenfonds" is opgericht voor principiële zaken. Vrouwen blijken nog weinig naar de rechter te stappen als ze benadeeld worden in zaken rond zwangerschap en ouderschap. Eén van de redenen hiervoor zou het grote financiële risico zijn. Als dit gedekt wordt door het "proefprocessenfonds" zullen meer vrouwen die stap durven nemen.

'Bevallen en opstaan' was een overtuigend en strijdbaar kongres, waarin duidelijk werd dat zelfbeschikking over eigen lijf óók betekent dat je vrij moet zijn in de keuze voor de plek en aard van je bevalling. Mede door het gebruik van veel visueel materiaal, heeft het bij mij een behoorlijke sterke indruk achtergelaten. Het is dan ook verheugend dat te zijner tijd de lezingen en discussies gebundeld zullen worden in een boek.

ALICE LOETERS
thuis geboren

OOK KAMERADEN ZIJN PASJA'S

'Het is ongetwijfeld gemakkelijker in blinde onderwerping te leven, dan aan je bevrijding te werken: ook de doden zijn beter aangepast aan de aarde dan de levenden'. Dit schreef Simone de Beauvoir in 'De Tweede Sekse' in 1949. Deze uitspraak heeft zij zich altijd ter harte genomen. Begin jaren zeventig zette zij de stap naar het feminisme, zij was toen zo'n zestig jaar oud. Die bekering was voor Alice Schwarzer aanleiding met De Beauvoir te gaan praten. In tien jaar tijd maakte zij vijf interviews. Onlangs verscheen bij uitgeverij Sara de Nederlandse vertaling in boekvorm. Heleen Buijs las het.

In haar memoires beschrijft Simone de Beauvoir hoe ze na de oorlog met Sartre politiek actief werd en bijvoorbeeld een fervent voorvechtster was van de onafhankelijkheid van Algerije. Ook in de woelige jaren zestig steunde de Beauvoir de revolutionaire bewegingen in Frankrijk. Begin jaren zeventig zette zij de stap naar het feminisme, De Beauvoir was toen zo'n zestig jaar oud. Met vele andere vrouwen beschuldigde zij zichzelf ervan een abortus te hebben ondergaan om de aandacht te vestigen op de absurditeit van het verbod op abortus.

Deze stap naar het feminisme was opmerkelijk. Immers in 'De Tweede Sekse' (geschreven in 1949) had De Beauvoir duidelijk afstand genomen van een aparte vrouwenstrijd: het vrouwenvraagstuk zou binnen het socialisme vanzelf tot een oplossing komen. Deze 'bekering' na twintig jaar was voor Alice Schwarzer één van de redenen voor haar eerste interview met De Beauvoir, zo schrijft zij in haar inleiding van het boek 'Gesprekken met Simone de Beauvoir': Zij wil deze ommezwaai openbaar maken. Alice Schwarzer is momenteel hoofdredactrice van de *Emma*, het grootste vrouwenblad in West-Duitsland, dat zij jaren geleden heeft opgezet. Eind jaren zestig, begin jaren zeventig werkte Schwarzer als free-lance correspondent in Parijs. Na dit eerste interview met Simone de Beauvoir volgden er nog vijf over een periode van tien jaar: Het laatste dateert van 1982. Deze zes interviews zijn nu door Schwarzer gebundeld en in Nederland door uitgeverij Sara uitge-

bracht. De gesprekken behandelen ieder verschillende thema's, zoals politiek, seksualiteit, ouderdom, de vrouwenbeweging enzovoort. Het eerste gesprek, gevoerd in 1972, gaat — zoals reeds gezegd — over De Beauvoirs aansluiting bij de vrouwenbeweging en daarin zet zij haar stap nader uiteen. Zij had gekonkludeerd, dat er in die afgelopen twintig jaar, na het verschijnen van 'De Tweede Sekse' niets wezenlijks aan de positie van vrouwen was veranderd, ook niet in de zogenaamde socialistische landen. Die zijn niet echt socialistisch, zegt zij, alleen de produktieverhoudingen zijn veranderd, maar de traditionele rolverdeling tussen mannen en vrouwen is blijven bestaan. De Beauvoir spreekt zich in dit interview ook uit voor een aparte vrouwenstrijd. Zowel de mentaliteit van mannen, als die van vrouwen maakt een eerlijke discussie in een gemengde groep onmogelijk, vindt ze. Wel probeert ze de emancipatie van vrouwen te verbinden met de klassenstrijd. Je zou haar dus een 'soc-fem' of een 'femsoc'-dame kunnen noemen. In meerdere interviews komt het onderwerp seksestrijd/klassenstrijd aan de orde. Dat zou geen bezwaar hoeven te zijn, ware het niet dat er niets nieuws in de andere gesprekken aan toegevoegd wordt en je meerdere keren hetzelfde leest in iets andere bewoordingen. Waarschijnlijk onvermijdelijk, omdat het boek een verzameling is van zes los van elkaar staande, afgeronde gesprekken. Daarentegen is het aardig te zien hoe De Beauvoir met betrekking tot de vrouwenstrijd radicaliseert. Was haar toon in 1972 nog voorzichtig en gematigd, in 1976 antwoordt zij op een opmerking van Schwarzer, dat linkse kameraden de seksestrijd als burgerlijk of reaktionair afschilderen en de klassenstrijd prioriteit geven: 'De arme lieverds, ze kunnen haast niet anders. Ook kameraden zijn pasja's'. In het voorwoord van haar boek zegt

Alice Schwarzer: 'De Beauvoir zelf was (. .) altijd voor een dubbele strategie: voor legale en illegale actie. Eén ding stelde ze echter nooit ter discussie: haar afwijzing van de heersende partijen en haar keuze om uitsluitend de buitenparlementaire weg te bewandelen'. Ondanks haar betrokkenheid bij de activiteiten binnen de vrouwenbeweging blijft De Beauvoir kritisch ten opzichte van ontwikkelingen daarbinnen, zo blijkt uit de interviews. In het derde gesprek, gehouden in 1976, neemt zij uitdrukkelijk stelling tegen de *vrouwelijkheidswaan*: 'We mogen niet in het andere uiterste vallen door te zeggen, dat de vrouw op een speciale manier verbonden is met de aarde, dat zij het ritme van de maan, van eb en vloed in het bloed heeft en al dat soort onzin . . .'. Vanuit dit gezichtspunt neemt zij ook in een later interview, in 1980, afstand van de idee, dat vrouwen alleen als moeders voor de vrede moeten vechten. De Beauvoir: 'Diezelfde manier van redeneren tref je bij de *Grünen* aan. Ik erger me aan die gelijkstelling van ecologie en feminisme'.

Uit de interviews blijkt steeds weer, dat De Beauvoir over alle op dat moment actuele onderwerpen binnen de vrouwenbeweging heeft nagedacht. Ze verwerpt het huwelijk en het moederschap in zijn huidige vorm en pleit voor economische zelfstandigheid van vrouwen en voor verdeling van arbeid binnens- en buitenshuis. Een *vrouwenpartij* vindt ze maar niks, want volgens haar is het onvoldoende vrouwen te organiseren omdat ze vrouwen zijn. Ze was actief bij het opzetten van Franse 'Blijf'-huizen en bij de organisatie van het in 1976 gehouden tribunaal over misdaden tegen de vrouw. Ze waarschuwt tegen de nieuwe vrouwelijkheid, de herwaardering van vrouwelijke waarden, omdat dat een nieuwe vorm van inkapseling is.

Hoewel De Beauvoir vaak met Sartre ten strijde is getrokken en hun visies veelal parallel liepen, lopen hun meningen uiteen, als het gaat over de betrokkenheid van mannen bij het feminisme, blijkt uit het tweede in het boek opgenomen gesprek. Volgens Sartre zouden er ook mannen bij de vrouwenstrijd betrokken kunnen worden, die hetzelfde denken als de vrouwen daarbinnen. De Beauvoir dient hem van repliek: 'Zelfs u, die theoretisch en ideologisch in ieder opzicht een voorvechter van vrouwenemancipatie bent, zelfs u deelt ondanks alles niet wat vrouwen — en ook ik — hun vrouwen-ervaringen noemen. Er zijn dingen die u niet kunt begrijpen'.

Theoretika

De vele onderwerpen, die in de zes gesprekken met De Beauvoir aan de orde komen, hebben voor het merendeel nog niet aan aktualiteit ingeboet. Het bevestigt weer eens, dat veranderingen niet van de ene dag op de andere dag gerealiseerd worden, maar dat daar lange tijd over heen gaat. Het kan je ook wel eens moedeloos maken. Het boek maakt ook duidelijk, dat zowel in Frankrijk als in West-Duitsland, waar Schwarzer woont en werkt, dezelfde discussies worden gevoerd als in Nederland en ongeveer in dezelfde tijdsperiode. Maar in Nederland geldt in veel mindere mate de persoonsverheerlijking, die men in Duitsland ten aanzien van Alice Schwarzer en in Frankrijk ten aanzien van De Beauvoir kent. De toon, die Schwarzer in haar voorwoord over De Beauvoir hanteert, doet mij soms wat gezwollen aan. Niet ontkend kan worden, dat De Beauvoir een enorme bijdrage heeft geleverd aan de straat van de tweede feministische golf door haar standaardwerk 'De Tweede Sekse'. In Frankrijk heeft haar naam en persoon ongetwijfeld in de zeventiger jaren binnen de Franse vrouwenbeweging een belangrijke rol gespeeld, ook naar buiten toe. In Nederland is haar positie minder prominent binnen de vrouwenbeweging. Voor mij is ze altijd meer de theoretika dan de aktiviste geweest. Daarom las ik het boek toch wat afstandelijk en bezag een Simone de Beauvoir, die haar meningen geeft over aktualiteiten binnen de vrouwenbeweging, maar die daar min of meer boven blijft staan en niet echt op gelijke voet met andere vrouwen deel uitmaakt/mag, kan uitmaken van die vrouwenbeweging.

HELEEN BUIJS

Alice Schwarzer, 'Gesprekken met Simone de Beauvoir', uitgeverij Sara/Amsterdam, 1983, prijs f 17,65.

Ontmantel de machtsblokken

Begin december '83 bracht een PSP-delegatie een bezoek aan Roemenië, Bram van der Lek (Eerste Kamerlid), Wilbert Dekker (buitenland sekretaris) en Huib Verhoeff (lid van de commissie buitenland) ondernamen de reis op uitnodiging van de Roemeense kommunistische partij, PCR. Het bezoek had een officieel karakter. De delegatie voerde talloze gesprekken met vooraanstaande partijleden, leden van de regering, parlement en de officiële Vredesraad. En natuurlijk was er het gebruikelijke bezoek aan een grote fabriek, in dit geval de traktorenfabriek van Braşov, en een landbouwkoöperatie. Huib Verhoeff bericht uit deze Balkanstaat van president Nicolae Ceauşescu.

Er gaan zelden PSP-delegaties naar Oost-Europa. Niet dat er geen uitnodigingen binnenkomen op het partijbureau. De PSP heeft echter de goede gewoonte slechts die uitnodigingen aan te nemen, waarvan zij denkt dat dat enige zin heeft. Zo ontbrak de PSP op het drukbezochte verjaarsfeestje van de Grote Noord-Koreaanse Leider Kim-Il-Sung. Evenmin is er een delegatie afgereisd naar Bulgarije, toen de Bulgaarse Boerenpartij ons daartoe uitnodigde. Waarom dan wel naar Boekarest?

Het is vooral de buitenlandse politiek van Roemenië, die dat land zo interessant maakt. Op 25 november 1983 publiceerde de PCR een lange verklaring, waarin ze het plaatsen van nieuwe raketten in West en Oost veroordeelde en oproep tot terugtrekking, dan wel vernietiging, van de bestaande raketten aan beide zijden van het IJzeren Gordijn. Roemenië heeft Moskou dan ook duidelijk laten weten op zijn grondgebied geen kernraketten toe te staan! Op de Warschaupaktvergadering van december 1983, gehouden te Sofia (Bulgarije), bleek Roemenië de enige lidstaat van dat bondgenootschap, dat weigerde mee te werken aan de plaatsing van nieuwe Sowjetraketten, die Moskou zich had voorgenomen als antwoord op de plaatsing van de nieuwe middellangeafstandsraketten in Groot Brittannië, West Duitsland en Italië. Tegelijk met het uitbrengen van die verklaring is de Roemeense partijleiding een diplomatiek offensief begonnen, met het doel

de ontspanning in Europa te bevorderen. Dit initiatief vormde een wezenlijk onderdeel van de gesprekken, die onze delegatie met de Roemeense politici heeft gevoerd.

Onafhankelijk

De officiële Roemeense vredesbeweging is aktiever dan vergelijkbare organisaties in Oost-Europa. Er was zelfs een Roemeense afgevaardigde aanwezig op de conferentie van West-Europese vredesbewegingen, die in december 1982 te Athene werd gehouden. De Roemeense afwezigheid bij een soortgelijke conferentie in mei 1983 komt voort uit het feit, dat men de plaats van die conferentie, West-Berlijn, opvatte als onnodige provokatie.

Niet alleen op het vlak van de kernraketten voert dit land een zelfstandige politiek. In 1968 was het het enige Warschaupaktlid, dat niet meedeed aan de inval in Tsjechoslowakije, terwijl Roemenië in 1979 het enige Oost-Europese land was, dat de inval van de Sowjet-Unie in Afghanistan heeft veroordeeld. Voorts was Roemenië het eerste Oostblokland, dat diplomatieke contacten aanknoopte met de Bondsrepubliek Duitsland (1967) en het enige Oostblokland, dat weigerde in datzelfde jaar de banden met Israël te verbreken, na de Zesdaagse oorlog. Overigens hebben de banden met Israël Boekarest er niet van weerhouden de PLO te erkennen. Daarnaast onderhoudt Roemenië goede contacten met de Volksrepubliek China en is het waarnemer bij de *Beweging van Ongebonden Landen*. De Roemeense diplomaten blijken grootmeesters in het laveren tussen de grootmachten.

Ook op economisch vlak probeert het land een autonome koers te varen. Binnen de strikte territoriale arbeidsdeling

van de Comecon, de economische gemeenschap van Oostbloklanden, kreeg Roemenië de rol toebedeeld van graanschuur en groentetuin. Deze economische plaatsbepaling heeft de Roemenen er echter niet van weerhouden veel te investeren in industriële ontwikkeling. In de jaren zestig heeft het land een basisindustrie (petrochemische bedrijvigheid, hoogovens) opgebouwd met een capaciteit, die de binnenlandse markt ver te boven ging. Het land werd daarmee zeer afhankelijk van afzetmarkten. Het gevolg van dit beleid is een zeer evenwichtig handelspatroon: het Oostblok, het Westen en de Derde Wereld nemen elk ongeveer een derde deel van de Roemeense buitenlandse handel voor hun rekening. Daarmee heeft Boekarest ook zijn economische afhankelijkheid van Moskou vermindert. Een dergelijke op de buitenlandse markt gerichte economische ontwikkeling is echter ook zeer gevoelig voor conjuncturele ontwikkelingen buiten Roemenië. De economische crisis, die na 1973 wereldwijd inzette, heeft de vraag naar Roemeense industriële producten fors doen afnemen. De buitenlandse schuld is aanzienlijk. Om aan de dalende exporten het hoofd te kunnen bieden, heeft men zijn toevlucht gezocht tot drastische importbeperkingen. Het levenspeil is fors gedaald: vlees is nauwelijks meer te krijgen, evenals eieren en in de winter verse groente. Overigens vormden de lege etalages van de levensmiddelenwinkels een schril contrast met de overvloedige maaltijden, die onze delegatie kreeg voorgezet.

Binnenlandse politiek

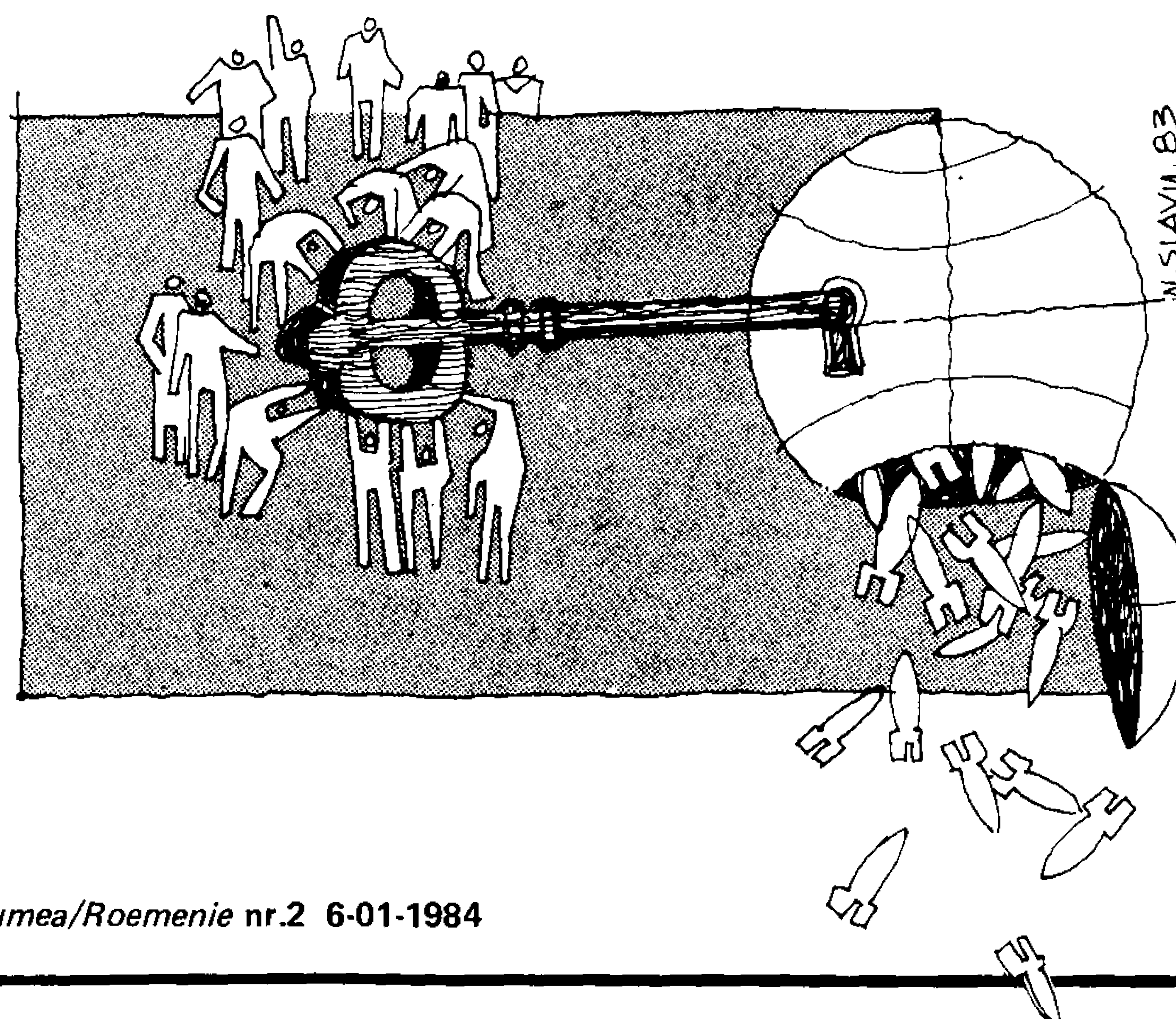
Tenslotte nog een paar opmerkingen over de binnenlandse politiek. Gegevens van *Amnesty International* tonen aan, dat het aantal politieke gevangenen beperkt is, en dan nog voor een groot deel

bestaat uit mensen, die behoren tot een bijzonder kerkgenootschap. Daarnaast blijken er een aantal Roemenen vast te zitten, omdat ze te kennen hebben gegeven te willen emigreren. Het bleek voor ons heel moeilijk een duidelijk beeld te krijgen van de binnenlandse situatie, vooral daar vrijwel al onze gesprekken werden gevoerd met vertegenwoordig(st)ers van de regeringspartij. Ook hebben we weinig zicht op de mate van zeggenschap van de Roemeense bevolking: ondanks verwoede pogingen van onze kant om duidelijkheid te krijgen over de mate van participatie van de bevolking in bijvoorbeeld lokale politiek. Zo wordt het parlement gekozen op basis van een distriktenstelsel, maar het is onduidelijk hoe die vertegenwoordig(st)ers van die distrikten in het parlement de belangen van hun district dienen. Interessant was een gesprek, dat wij hebben gevoerd met een vooraanstaand lid van de Duitstalige minderheid, de heer Eisenburger, uitgever van een Duitstalige krant (de *'Karpatischen Rundschau'*). Roemenië kent een miljoen Hongaarse en 300.000 Duitstaligen op een totale bevolking van 23 miljoen. Het gesprek gaf een zeer rooskleurig beeld van de positie van anderstaligen in Roemenië. Bij een zeer gering aantal anderstalige leerlingen is de overheid verplicht anderstalige scholen in te richten, aldus de heer Eisenburger. Er zijn voorts tijdschriften, kranten en theaters in het Duits en Hongaars. Boekarest heeft zelfs een theater, waar jiddisch gesproken wordt, wat uniek is in Europa. Er zou in het geheel geen achterstelling zijn van Duits- en Hongaarse taaligen in Roemenië. Toch meldt Amnesty de arrestatie van een Hongaarse dichter uit het Noordwest Roemeense Cluj, die in een illegaal memorandum, gericht aan de CEVS-conferentie van Madrid (1982), klaagde over de assimilatiepolitiek van de Roemeense overheid!

Het lijkt dus moeilijk een afgerond beeld te vormen van de binnenlandse politieke situatie in Roemenië. Desondanks is de buitenlandse politiek van de PCR zodanig, dat zij de aandacht van de PSP verdient. Het verdient dan ook aanbeveling om de uitwisseling van ideeën tussen beide partijen voort te zetten. De vrede in Europa is immers gediend met contacten tussen partijen aan weerszijden van de Grote Scheidslijn, die streven naar ontmanteling van de bestaande machtsblokken.

HUIB VERHOEFF

Zie voor verslagen van de vredesconferenties van Athene en West-Berlijn 'Bevrijding' nrs. 1, 7/8 en 10 (1983). En voor de Hongaarse vredesbeweging 'Bevrijding' nr. 21/22 (1983).

Illustratie uit: *Lumea/Roemenie* nr.2 6-01-1984

DE SFEER IS GOED VERZIEKT

Begin dit jaar kwamen de Molukkers in Capelle aan den IJssel in het landelijke nieuws. Op 4 januari werden zes Molukse gezinnen uit hun huizen gezet. Gevolg: een grimmige konfrontatie tussen de wijkbewoners en de Mobiele Eenheid. De problemen in de wijk Oostgarde van de groeikern Capelle aan den IJssel, onder de rook van Rotterdam, kwamen niet uit de lucht vallen. Hans Schenk en Bram Terhell belichten de achtergronden op basis van gesprekken met drie betrokkenen: Theo Tuankotta (lid van de Molukse Wijkraad), Harry Eerhart (huurdersvereniging Oostgarde 'vak G') en Wally Pernot (raadslid van de PSP/CPN-fractie in de gemeenteraad van Capelle aan den IJssel).

Waarom zijn jullie met ingang van 1 juli 1983 met de huurweigeractie begonnen?

Theo Tuankotta: "In 1972 zijn wij vanuit het barakkenkamp IJsseloord naar de woonwijk 'vak G' in Oostgarde verhuisd, omdat het kamp werd opgedoekt. In IJsseloord betaalden wij 40 gulden huur per maand. In Oostgarde gingen we 215 gulden betalen, inclusief een huurgewenning van 15 gulden, die in tien jaar werd afgebouwd. Medio 1983 bedraagt de huur 500 gulden als gevolg van opvolgende huurverhogingen van tien procent in het kader van de versnelde huurharmonisatie. Het gemiddelde maandinkomen van onze mensen ligt rond de 1.400 gulden. De vaste woonlasten van tussen de 800 en 1.000 gulden, blijft er dus ongeveer 500 gulden over voor eten, kleding en zo. Dat is een ondraaglijke situatie. Daarnaast zijn er talloze klachten zoals scheuren, stankoverlast en vogeloverlast in de huizen en grondverzakkingen in de wijk van méér dan tien centimeter per jaar. In samenwerking met de huurdersvereniging is actie gevoerd om deze klachten op te lossen. In onze aktie hebben wij ook het probleem van de KNIL-rechten betrokken."

Protestnota

In juni 1983 werd aan de Nederlandse regering en aan het college van B&W van Capelle aan den IJssel een protestnota van de Molukse wijkraad overhan-

digd. In deze nota werden een aantal eisen geformuleerd, zoals een maximumbedrag voor gas, elektra en onroerend-goed belasting, vrijstelling voor bejaarden van de ziektekostenpremies, terugbetaling van de te veel betaalde huishuur en de overdracht van het beheer van de woningen van de Stichting Samenwerking Verenigde Woningbouwcorporaties (SVW) naar de Domeinen (in feite de Staat). In afwachting van de inwilliging van de eisen schortten de Molukse bewoners van 'vak G' alle betalingen met ingang van 1 juli 1983 op.

Er wordt voortdurend gesproken over KNIL-rechten, wat verstaan jullie daar precies onder?

Theo: "Het principe is dat de Nederlandse regering ons op militair dienstbevel naar Nederland heeft gehaald. Wij vinden dat ze daarom ook voor ons moet zorgen. De Molukkers werden bij aankomst in Nederland ontslagen uit het KNIL (Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger) en ondergebracht in voormalige concentratiekampen. Na een aantal jaren moesten de Molukkers in eigen levensonderhoud gaan voorzien. Maar dat is niet alles, er is een aantal mensen dat jarenlang geen soldij heeft ontvangen, ook zijn er die op grond van een te gering aantal dienstjaren (minder dan vijftien) niet in aanmerking komen voor een pensioen. Mensen met voldoende dienstjaren krijgen een Pensioenvervangende Uitkering (PVU) in plaats van een pensioen, bovendien tellen voor hen de tropenjaren niet dubbel."

Huurachterstanden

Ten tijde van de verhuizing van het woonoord IJsseloord naar de woningen in 'vak G' in 1972 bestond er volgens een opgave van de inspekteur der Domeinen per 29 mei 1972 een huurachterstand van zestigduizend gulden. In juni van dat jaar vraagt hij de gemeente hoe zij denkt deze huurpenningen te innen. Hiermede verlegt de rijksoverheid voor het eerst haar verantwoording naar de gemeente. Een opstelling die typerend zou blijken voor het standpunt dat deze overheid tot op heden heeft ingenomen. De gemeente ondernam, in samenwerking met de SVW, pogingen om CRM te betrekken bij het vinden van oplossingen. Dit ministerie liet uiteindelijk in 1975 weten dat bij oplopende huurachterstanden ontruiming van de woning dient te volgen. In 1980 begon de SVW procedures voor de kantonrechter ter verkrijging van ontruimingsbevelen. In de jaren 1980 tot en met 1983 kreeg de SVW vierentwintig van deze bevelen. Gesteund door de vonnissen gaat de SVW een beleid voeren dat

gericht is op de ten uitvoerlegging van deze vonnissen door middel van ontruiming van de woning. Intussen is er wel het één en ander gebeurd in 'vak G'. De problematiek van de huurachterstanden wordt tijdelijk verdrongen door de verwarmingsperikelen. In de zomer van 1980 worden de kantoren van de SVW enkele dagen bezet door een aantal bejaarde Molukkers.

Wat was het doel van die aktie in 1980?

Harry Eerhart: "Het belangrijkste doel van onze aktie was de vervanging van de bestaande heteluchtverwarming, die niet funktioneerde, door een centrale verwarmingsinstallatie. Met de thermostaat op 28 graden waren de woningen 's winters niet warmer te krijgen dan vijftien graden. Uiteindelijk is de vervanging gerealiseerd zonder kosten voor de bewoners."

Op verzoek van de huurdersvereniging wordt begin 1983 een woonlastenonderzoek ingesteld door de stichting *Bouwhulp* te Eindhoven. We vragen Harry Eerhart naar de konklusies van het rapport van Bouwhulp.

Harry: "De eerste konklusie is dat we in een vrij dure stad-in-wording wonen. De woonlasten stijgen in deze wijk ver boven het landelijk gemiddelde. Het rapport konkludeert ook dat de woningen slecht gebouwd zijn en dat als gevolg daarvan de energiekosten zeer hoog zijn."

Gemeentelijke initiatieven

Om de twee hoofdproblemen wijkverbetering en huurachterstanden gelijktijdig aan te pakken dringt burgemeester Van Leeuwen er in juni 1983 bij het ministerie van Binnenlandse Zaken op aan het een en ander op een zo hoog mogelijk niveau aan te pakken. Tijdens de onderhandelingen over het wijkverbeteringsplan (dat eind oktober 1983 inclusief financiering is rondgekomen) bleek dat van de kant van het Rijk werd volhard in het terugbrengen van alle problemen tot huisvestingsproblemen. Alle pogingen van de gemeente om de zaken onder de noemer van 'minderhedenbeleid' aan te pakken werden terzijde geschoven. Door de ambtenaar van de direktie Minderhedenbeleid van het ministerie van Binnenlandse Zaken, die als contactman voor dit probleem optrad, werd gepleit voor een harde aanpak, konsekvent optreden en ontruimen. Het moest nu maar eens afgelopen zijn met onderhandelen, er moest ontruimd worden, met alle gevolgen van dien. Ook van de zijde van het ministerie van Volkshuisvesting werd dit standpunt ingenomen.

Aan Wally Pernot de vraag welke initia-

tieven vanuit de PSP-CPN-fractie zijn genomen.

Wally: "Op ons initiatief is het woonlastenrapport vak G aangekaart in de commissie ruimtelijke ordening. Tijdens de juli-zitting van die commissie heb ik een verklaring van de PSP-CPN voorgelezen, die er op neer komt dat de gemeente als de bliksem iets moest gaan doen aan de woonlastenproblematiek in 'vak G'. Met warme belangstelling is die verklaring aangehoord, maar tot nu toe is er van kollege-zijde niets mee gedaan. Tijdens de begrotingsbehandeling in oktober 1983 zijn door de PSP-CPN twee moties ingediend die ten doel hadden een woonlastenfonds voor de kreperegevallen in Capelle van de grond te krijgen was, en, in navolging van de gemeente Opsterland, te komen tot een actief kwijtscheldingsbeleid van gemeentelijke belastingen en heffingen voor de minima. Het onderzoek naar de mogelijkheid van een woonlastenfonds is door de rechtse raadsmeerderheid verworpen. Ten aanzien van het gevraagde kwijtscheldingsbeleid zegde het kollege toe hieraan in ruime mate bekendheid te geven."

Welke oplossingen zie jij voor de problematiek?

Wally: "Een algemene huurverlaging, zoals in de Bijlmermeer in Amsterdam heeft plaatsgevonden, gemotiveerd door de grondverzakkingen en de slechte kwaliteit van de woningen. Daarnaast moeten de woningen verbeterd worden, het ministerie voor Volkshuisvesting heeft daarvoor inmiddels 1,8 miljoen ter beschikking gesteld. En er moet een goede regeling voor de huurachterstanden getroffen worden. Maar wat verder gaat: er moeten werkgelegenheidsprojecten worden opgezet voor werkloze Molukse jongeren en er moet nodig wat gedaan worden aan een klimaatverbetering tussen de Molukkers en B&W. Want de sfeer is goed verziekt".

HANS SCHENK
BRAM TERHELL

BURGERLIJKE ONGEHOORZAAMHEID

akties met signaalfunctie

'Burgerlijke ongehoorzaamheid' is een middel om verzet aan te tekenen tegen een weliswaar democratisch genomen, maar als immoreel ervaren besluit.

Het is een oud begrip, maar nu aktueller dan ooit met de plaatsing van de nieuwe kernraketten voor de deur.

'Burgerlijke ongehoorzaamheid' is een aktiemiddel voor individuen, maar ook voor kleinere of grotere groepen.

Van de 550.000 demonstranten van 29 oktober '83 in Den Haag zei 74 procent voorstander van hardere aktie te zijn. Eén aktiemethode is die 'burgerlijke ongehoorzaamheid'.

Op zaterdag 21 januari organiseerde de landelijke themagroep Vredesvraagstukken van de PSP een discussie over dit onderwerp.

Bram van der Lek hield een inleiding. Lieke Thesing (Partijbestuurslid van de PSP en voorzitter van de themagroep) doet verslag.

In onze democratische rechtsstaat staan zoveel wegen open voor medezeggenschap en beleidsbeïnvloeding, dat het voor burgers niet nodig is de wet te overtreden om duidelijk te maken dat zij het niet eens zijn met van overheidswege genomen maatregelen. Maar ook in ons goede Nederland worden er wel eens incidenteel foutjes gemaakt, die het noodzakelijk maken dat er met kracht aan de noodrem getrokken wordt. 'Burgerlijke ongehoorzaamheid' moet echter als een uiterste middel beschouwd worden, onderworpen aan scherpe criteria. Kortom: burgerlijke ongehoorzaamheid heeft slechts de functie van bijsturingsmechanisme, en mag alleen in zeer bepaalde omstandigheden en onder zeer bepaalde voorwaarden toegepast worden. Zo wordt er in het algemeen gedacht over burgerlijke ongehoorzaamheid.

Bram van der Lek was het hier, tijdens de goedbezochte themadag van 21 januari, niet mee eens. Simpelweg omdat hij ziet, dat het mogelijk is, binnen de grenzen van de wet en geheel volgens de democratische spelregels, besluiten te nemen die als immoreel aangemerkt kunnen worden. De bevolking heeft vanuit een eigen bewustzijn het recht zich daartegen te weer te stellen. In dat licht bezien is het wel heel vreemd, dat van bovenaf wordt bepaald in hoeverre en op welke wijze mensen zich mogen verzetten. Logischer is dat ze zelf de grenzen van hun handelen vaststellen. Burgerlijke ongehoorzaamheid is een verregaande vorm van buitenparlementaire aktie, die gepaard gaat met wetsovertreding. Mocht je daartoe overgaan, dan is de eerste vraag die je je moet stellen: "wat wil je bereiken?" Wil je dat je akties een signaalfunctie vervullen of wil je onderdrukkend beleid daadwerkelijk verhinderen. Een tussenvorm is

het de overheid moeilijker maken haar beleid door te zetten. Een tweede belangrijk punt is de praktische haalbaarheid van het gestelde doel en de vraag of je de effecten die je akties mogelijk tot gevolg hebben, voor je rekening wilt nemen.

Overheid en media

Uit de discussie op 21 januari kwam naar voren, dat eskalerende effecten niet alleen in de hand gewerkt worden door de wetsovertreders zelf, maar óók door de overheid en de media. Vanuit de zaal werd opgemerkt dat wanneer de Molukse jongeren in Capelle aan den IJssel zich niet met ijzeren stangen en stenen tegen de ME te weer hadden gesteld, maar zich geweldloos hadden laten afvoeren, zij niet die publiciteit hadden gekregen, die zij nu hebben gehad, waardoor er ook niet naar oplossingen gezocht zou worden, zoals nu gebeurt.

Wanneer burgerlijke ongehoorzaamheid nuttig kan zijn hangt af van de fase, waarin het verzet vanuit de bevolking zich bevindt. Vaak is het slechts een klein groepje mensen, dat als eerste een bepaalde misstand signaleert. Om de grote massa wakker te schudden en de discussie op gang te brengen, is het nodig een aktie te voeren, die flink de aandacht trekt. In die situatie is overigens het gaan zitten voor vrachtwagens te verkiezen boven het in brand steken van diezelfde vrachtwagens; om maar eens een voorbeeld te noemen. Burgerlijke ongehoorzaamheid moet dus niet uitgesloten worden, maar negatieve publiciteit moet zo veel mogelijk voorkomen worden, om verbreding van het verzet open te houden. Die verbreding is noodzakelijk als signaal naar de regering, dat zij de bevolking tegen zich heeft. In die fase is burgerlijke ongehoorzaamheid niet direkt aan de orde. Maar als een regering zich niets van massaverzet aantrekt, verhoogt zij zelf de kans dat de akties zich weer verhardden.

Egotripperij

Demonstraties tegen kruisraketten trekken grote massa's mensen. Akties van burgerlijke ongehoorzaamheid worden gevoerd door veel kleinere aantallen. De reden daarvoor is natuurlijk dat burgerlijke ongehoorzaamheid veel van de inzet van mensen vraagt. Er moet een strijdbaarheid getoond worden die maar weinigen kunnen opbrengen. Toch was men over het algemeen van mening dat

getracht moest worden akties van burgerlijke ongehoorzaamheid in zo groot mogelijk groepsverband te voeren, omdat anders het gevaar dreigt dat de relatie met de samenleving verdwijnt en dat de akties op 'egotripperij' gaan lijken. Wat heeft het bijvoorbeeld voor zin om in je eentje dagelijks de bedrading rond de basis Woensdrecht door te knippen? Is dat niet verspilling van energie die beter gebruikt kan worden? Anderen waren echter van mening dat je vanuit je persoonlijke geweten er alles aan moet doen om te laten zien dat jij tegen die kruisraketten bent (mooi als anderen meedoen, pech als dat niet zo is).

Uit de discussie werd niet duidelijk welke akties de PSP zou kunnen voeren vanaf nu tot eind '86, wanneer, in het slechtste geval, de kruisraketten in Nederland geplaatst worden. Deels kwam dit doordat nog niet duidelijk was wat uit het *Komitee Kruisraketten Nee* (KKN) naar voren zou komen aan vervolgakties, deels omdat er slechts gebrainstormd werd over allerlei mogelijke akties, zonder daarbij een draaiboek voor ogen te hebben. (Overigens is er ondertussen tijdens een landelijke bijeenkomst van de plaatselijke platforms op zaterdag 4 februari wél gediskussi-

eerd over een nieuw aktieplan van KKN, red.).

Diskussie

Ik wil hierbij een poging doen enige lijnen aan te geven in de hoop dat de discussie binnen de PSP zich wat gestructureerder zal voortzetten. Op dit moment is het verzet tegen de kruisraketten zeer breed. Er zijn echter tekenen van vermoeidheid. Als massale demonstraties niet meer helpen, wat dan wél? Toch valt aan te nemen dat tot juni dit jaar (wanneer hopelijk de beslissing valt) grote groepen mensen zich strijdbaar blijven opstellen, onder steun van de meerderheid van de bevolking. Die strijdbaarheid zou vertaald kunnen worden in akties van burgerlijke ongehoorzaamheid, die een duidelijk signaalfunctie hebben, door bijvoorbeeld op de eerste maandag van de maand, tijdens het loeien van de sirenes, centrale kruispunten te bezetten, de toegang tot stadhuizen te blokkeren enzovoorts. Het zullen korte, ludieke akties moeten zijn waarbij de omstanders uitgebreid geïnformeerd worden over het waarom van de akties.

Mocht in juni van dit jaar een plaatsingsbesluit genomen worden, dan is een drietal reacties mogelijk. Ten eerste: er wordt voor de laatste maal een massaal beroep gedaan op regering en parlement om de genomen beslissing terug te draaien; ten tweede: door allerlei ontregelende akties (zoals blokkades, werkstakingen, belastingweigering e.d.) wordt 'Den Haag' duidelijk gemaakt dat zij een hoge prijs moet betalen voor haar foute beslissing; en ten derde zal een aantal mensen, door middel van sabotage, een vertwijfelde poging doen de plaatsing onmogelijk te maken. Deze derde vorm van verzet lijkt mij zinloos en ongewenst, omdat dan de agressie niet meer in de hand te houden is. Het begint met geweld tegen materiaal en als dat niet helpt — wat ongetwijfeld het geval zal zijn — zal men uit pure woede overgaan tot geweld tegen mensen. De besluitvormers in Nederland zullen zich echter goed bewust moeten zijn welke risico's zij nemen en welke verantwoordelijkheid zij dragen voor het uit de hand lopen van verzet vanuit de eigen bevolking.

LIEKE THESINGH

De map over Burgerlijke Ongehoorzaamheid is zo lang de voorraad strekt te bestellen door overmaking van f 3,- op gironummer 3481995 ten name van SVS/Amsterdam onder vermelding van SVS bull. 75.

WIJ WILLEN GEEN DEPARTEMENT VOOR DERDE WERELDZAKEN ZIJN

De Henk Lankhorst Stichting, de PSP-stichting, die zich met Derde Wereldproblematiek bezighoudt, bestaat vijf jaar. Toch is de stichting weinig bekend. Ondanks de activiteiten, die ze de laatste tijd ontplooid heeft en die de moeite waard zijn. Zo is er grondig gewerkt aan het maken van scholingsmateriaal, dat binnenkort verschijnt onder de titel "Ongelijke werelden". Chris Huinder zocht de stichting op en sprak met Lydie Dupont (vice-voorzitter), Jaap Spelberg (sekretaris) en Ieteke Witteveen (scholings-medewerkster). Hij vroeg terug te kijken op de voorbije jaren en hun plannen voor de toekomst te onthullen. Een interview.

In 1979 is de Henk Lankhorst Stichting (HLS) opgericht. Toch is de HLS lang niet zo bekend als het Wetenschappelijk Bureau of de Stichting Vorming en Scholing. Hoe komt dat?

Ieteke: "Ik hoor met verwondering, dat de HLS al in 1979 werd opgericht. Ik dacht, dat ze pas drie jaar bestond!"

Lydie: "Nee, formeel is het wel juist. Jos Uitenbogaard (1) heeft het opgezet. Die is begonnen met mensen te vragen. Hij heeft bij de NCO (Nationale Commissie voor Ontwikkelingssamenwerking) subsidie aangevraagd, maar die werd afgewezen. Hij heeft toen allerlei HLS-activiteiten voor zich uitgeschoven. In '80 is de subsidie-aanvraag weer afgewezen. In '81 konden we met een Dagelijks Bestuur-project (DB-project) van het NCO beginnen. (2) Jos Martens heeft toen als medewerker de twee discussiedagen over het Brandt-rapport voorbereid. (3) Een latere subsidie-aanvraag voor 1982 werd — na beroep — wél toegewezen. Wim Bossema is toen als betaalde medewerker aangetrokken."

Dus eigenlijk zijn jullie eind 1981 pas naar buiten getreden?

Lydie: "Ja, een beetje aarzelend, een beetje voorzichtig. Toen hebben we vorig jaar proefgeschoold. Dat is dan de verklaring, dat we niet zo vreselijk bekend zijn. We hebben voor de HLS niet zo'n reclame gemaakt."

Bij de discussiedagen over het Brandt-rapport werd de vraag gesteld: "Is deze economische orde geschikt voor ontwikkelingssamenwerking?" Hoe luidde daarop het antwoord?

Lydie: "Nee. Het Brandt-rapport gaat uit van het sociaal-democratische model. Met wat schaven aan het kapitalisme zou veel van de kwaden en de ellende kunnen worden opgelost. Wij hebben een andere visie. Je zou naar een heel andere verhouding moeten tussen lande, tussen bezit, een andere verdeling, dus een andere economische orde, wil je het armoede-probleem oplossen. Het Brandt-rapport is bijvoorbeeld behoorlijk positief over multinationals. Nou ik denk, dat je kunt aantonen, bijvoorbeeld in Zuid-Azië, waar het zogenaamd zo goed gaat, dat daar geen vakbonden mogen zijn. Je krijgt steeds te maken met het probleem van macht."

Ieteke: "De Brandt-kommissie gaat erg sterk uit van het interdependentie-denken. Dat betekent, dat er een wederzijdse afhankelijkheid tussen Noord en Zuid bestaat. Er wordt onvoldoende van uitgegaan, dat er structurele ongelijkheid is. Wat heel weinig naar voren komt — maar dat geldt ook voor de PSP-dokumenten — is, dat hier in Noord niet alleen het kapitaal en het geld zitten, maar ook de know how

aanwezig is. Dat laatste is een wezenlijk iets. De discussie over het Brandt-rapport verliep heel goed, maar het resultaat daarvan zie je niet terug in het PSP-boek 'Met socialistisch elan'(4). De kritiek, die de HLS op 'Met socialistisch elan' had, is later wel in 'Bevrijding' verschenen, maar heeft niet echt doorgewerkt in de PSP. Dat moet nu nog gebeuren."

Jaap: "Als je naar onze huidige plannen kijkt, zie je ook, dat we daar rekening mee willen houden. We willen doorringen in de andere activiteiten van de PSP. We moeten geen departement voor Derde Wereldzaken van de PSP worden."

Scholing

In '82/'83 zijn een vijftal afdelingen van de PSP door de HLS geschoold in Derde Wereldproblemen. Wat zijn daar de resultaten van?

Jaap: "Positief. En wel hierom, men heeft er wat aan gehad. Dat zeiden de mensen zelf. Men is ook na de vakantie van vorig jaar ermee doorgegaan. Ondanks de te late start en de achterstand in de produktie van teksten voor de scholing is men na de vakantie doorgegaan. Na de evaluatie van de scholing zijn wel de teksten hier en daar ingrij-

pend gewijzigd qua moeilijkheidsgraad, vanwege principiële punten, maar ook om didaktische redenen. Met deze scholingservaring houden we degelijk rekening bij de opzet van nieuwe groepen." Wat waren de hoofdaxenten van de scholing?

Jaap: "Het was een basisscholing, een algemene verbreding van de Derde-Wereldproblematiek, waarbij een behoorlijk aksent is komen te liggen op de economische en historische aspecten van de Noord-Zuid-verhouding. In het eerste en het laatste katern ligt daarnaast niet zozeer de nadruk op informatie, maar op bewustwording hier: hoe is het beeld hier over de Derde Wereld? Wat is de invloed van onze jeugd, de school, boeken, strips? En wat doen we daarmee?"

Ieteke: "Ik ben bij de afronding van de groepen geweest. Een aanvulling: Eén groep is na de vakantie niet doorgegaan en bij sommige groepen was er een groot verloop. Maar ik denk, dat het goede resultaat van de scholing niet alleen afhangt van de goede begeleiding van de groepen, maar ook van de bereidwilligheid van de mensen om zich te scholen. Wel zaten de mensen soms aan het eind van de scholing met de vraag: wat moeten we nu doen?"

Ongelijke wereld, Derde Wereld-katernen van de Henk Lankhorst Stichting kost ca. f 15,-. Bestellen bij: HLS, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

Binnenkort verschijnt ook Doorbreek de grenzen, ontwikkelingssamenwerking en gemeentepolitiek, uitgave HLS/PSP. Te koop bij Verzendburo PSP, prijs f 4,50.

noten:

- (1) Jos Uitenbogaard was indertijd sekretaris buitenland van de PSP
- (2) Een DB-project is een project dat door het Dagelijks Bestuur (DB) van het NCO tot een maximaal bedrag van f 10.000 is goedgekeurd
- (3) Het Brandt-rapport is afkomstig van de internationale kommissie, onder voorzitterschap van de Westduitser Willy Brandt, die een studie heeft gemaakt naar de manier waarop de Derde-Wereldproblematiek opgelost moet worden. De Henk Lankhorst Stichting gaf haar kritiek in brochurevorm uit (is nog te koop bij PSP-verzendburo, prijs f 3,50)
- (4) 'Met socialistisch elan' is een PSP-uitgave uit '82, waarin op basis van het rapport van de kommissie-Wagner ('Met industrieel elan') kritiek wordt geuit op het Nederlandse economische overheidsbeleid en alternatieven worden aangedragen, waarbij drastische arbeidstijdverkorting en aantasting van eigendomsverhoudingen als wezenlijke elementen worden vooropgesteld (is uitverkocht)

Lydie Dupont (28 jaar) is bioloog van beroep en werkt bij de Universiteit van Amsterdam aan een studie over venen. Tijdens een van haar studie-onderdelen, toegepaste insektenkunde, kwam zij tot de ontdekking, dat insektenplagen technisch heel wel bestreden kunnen worden, maar dat daarbij zeker wel aandacht geschonken behoort te worden aan de omstandigheden, waarin mensen leven en werken. Als lid van de PSP kwam ze daarna in aanraking met de Henk Lankhorst Stichting, waarvan ze sinds 28 januari vice-voorzitter is.

Jaap Spelberg (55 jaar) werd leraar op een kweekschool, zoals de Pedagogische Akademie vroeger heette, en later op een vervolgoopleiding voor gezondheidszorg. Hij was toen al afgestudeerd in sociologie en sociografie. Als leraar schonk hij naar eigen zeggen ruimschoots aandacht aan 'mundiale vraagstukken'. Vanaf 28 januari is hij sekretaris van de Henk Lankhorst Stichting, waarin hij als PSP-lid al jaren actief is.

Ieteke Witteveen (37 jaar) werkte vanaf eind jaren '60 vijf jaar lang in volkswijken en bij plattelandorganisaties in Colombia. Ze heeft culturele antropologie gestudeerd. De laatste jaren heeft ze zich vooral beziggehouden met plattelandsvrouwen in Nederland en met COZAC, een groep, die gericht is op het ontwikkelen van relaties tussen organisaties in Nederland en in Venezuela, Colombia en de Cariben. Vanaf oktober '83 is ze scholingsmedewerster van de Henk Lankhorst Stichting. Ze is geen lid van de PSP, maar voelt zich daarmee sterk verbonden.

Foto's Michel Pellanders

Verdieping

Ik heb vaak de indruk van PSP'ers, dat ze sterk geïnteresseerd zijn in Derde-Wereldproblemen. De PSP heeft in de Nederlandse politiek de naam, dat ze zich daar erg druk over maakt, anti-imperialistisch bezig is. Waarom zo'n eerste keuze voor scholing in Derde-Wereldproblematiek? Had de HLS de idee, dat men in de PSP er niet zoveel van afweet?

Jaap: "Nee, de gedachte was meer door studie en scholing een infra-structuur van mensen op te bouwen. Het gaat er niet om, dat men niks weet van de Derde Wereld, maar eerder dat er een soort denkpatroon is, dat enige aanvulling behoeft. Dat bleek ook wel uit de scholing. Er waren mensen bij die in een landenkomitee hebben gezeten en die hebben zich gefixeerd op één bepaald land of één bepaald werelddeel, maar niet op de theoretische verdieping van de mondiale problematiek."

Lydie: "Als je begint aan een groep een kader aan te bieden voor discussie-avonden, begin je met het bieden van een overzicht. Dat was ook de reden voor de subsidie-aanvraag bij de NCO: het bewustmaken van het PSP-publiek. En zo'n scholing is natuurlijk niet zoiets als in scholingsbanken gaan zitten. De bedoeling is te praten, ideeën uit te wisselen om op die manier tot een beeld te komen. We hopen nou, dat

mensen na deze scholing politiek iets aan de Derde Wereld gaan doen. Er is heel veel actie, er worden steeds goede dingen gestart, maar wat is de politieke strategie? De Derde-Wereldproblematiek is zo veel omvattend en kent zoveel ingangen. Je kunt een hele encyclopedie volschrijven met mislukkingen."

Wat zijn de huidige plannen voor het komende jaar?

Ieteke: "De vraag is geworden: scholing waartoe? We zijn geen scholingsinstituut. Als we willen dat er meer geschoold wordt, moeten we actie ervoor gaan voeren, dat het veel meer op scholen gebeurt, dat er geld door instituten en gemeenten ervoor uitgetrokken wordt. Het is niet direkt iets, dat een politieke partij als zodanig zou moeten doen. We willen ergens naartoe werken. We hebben als stichting een aantal actiepunten opgesteld, die eigenlijk al impliciet in het werk zaten: wat kan een gemeente in zijn beleid aan Derde-Wereldproblematiek doen? Als een ander thema hebben we gekozen: vrouwen en ontwikkeling. Dat thema was in de scholing onderbelicht. De armen zijn juist vrouwen. Als je werkelijk wil overleven komt dat vaak neer op vrouwen als kostwinster. Tegelijkertijd, als je met vrouwen aan de gang gaat, kan je door heel veel ontwikkelingsmodellen, die gebaseerd zijn op Bruto Nationaal Produkt, economische groei en dergelijke, heen kijken om je af te vragen: waar gaat het naar toe? Waar willen we naar toe? Het gaat niet alleen om economische groei en koopkrachtverhoging, zoals het Brandt-rapport wil. Aan het thema 'vrouwen en ontwikkeling' willen we meer aandacht geven in de vorm van twee studiedagen, in de vorm van kritiek op de begroting van ontwikkelingssamenwerking voor volgend jaar, en ook door het thema te koppelen aan de voorbereiding van de vrouwenconferentie van 1985 in Nairobi als afsluiting van het VN-decennium voor de vrouw. Bij de studiedagen is de Stichting Vorming en Scholing van de PSP betrokken.

Dat is één van de activiteiten. Andere thema's zijn: de actuele plannen voor ontwikkelingssamenwerking. Dat wordt door een subgroep gedaan, die bijvoorbeeld regeringsnota's en de ontwikkelingssamenwerking met Suriname ter discussie stelt. Een derde thema is 'vrede en ontwikkeling'. Dat vinden we zo'n belangrijk thema, vooral voor de PSP, dat willen we niet als HLS alleen opzetten, maar samen met andere organen van de partij. We hebben daarover een brief geschreven aan het partijbestuur."

Jaap: "De Noord-Zuid-problematiek kan niet opgelost worden zonder oplos-

sing van de Oost-West-problematiek en omgekeerd. Dat is voor de PSP heel belangrijk. Het is ook een tendens in de vredesbeweging om zich met deze onderlinge samenhang bezig te houden."

Ieteke: "Ook PSP-jongeren zijn erin geïnteresseerd."

Nieuwe opzet

Is er sprake van een verschuiving van van een meer scholingsgerichte aanpak naar een meer thema-gerichte aanpak?

Ieteke: "Zover zijn we nog niet. Het zijn twee dingen, die je absoluut niet los van elkaar moet zien. Het idee is om de scholingscyclus in te korten tot vijf à zes keer en daarna kijken naar: wat kunnen we bijvoorbeeld aan de gemeentebegroting doen wat ontwikkelingssamenwerking betreft? Hoe moet de PSP staan tegenover de ontwikkelingssamenwerking met Suriname? Waar wel meer aandacht aan gegeven moet worden is hoe we dit scholingswerk meer kunnen integreren in het werk van de Stichting Vorming en Scholing van de partij."

Jaap: "Bij de afdeling Amsterdam-Artis beginnen we met deze nieuwe scholingsopzet. We nodigen mensen van buiten de partij er bij uit. Heel voorzichtig benaderen we ook mensen uit minderheidsgroepen. Je kunt niet alleen maar praten over diskriminatie. Het is erg goed om ons met z'n allen, met hen erbij, over de Derde Wereld te buigen. Dan heb je gelijkwaardigheid en praat je vanuit een eigen achtergrond, die heel bevruchtend kan zijn."

Ieteke: "Het goede van de scholing in de afdeling Artis is ook, dat er heel nauw samengewerkt wordt met degene, die de scholing gaat leiden. Er is een pers- en propaganda-actie gevoerd on-

der meer via Radio Stad Amsterdam. De eerste scholing heeft het karakter van een openbare avond. Bob van Schijndel van de PSP-gemeenteraadsfractie van Amsterdam komt ook. Ik kom erbij om over de Henk Lankhorst Stichting te vertellen."

Jaap: "We doen het beslist niet grootschalig. Het wordt vanuit de afdeling opgezet, niet vanuit het gewest. Het heet ook "Derde Wereld-avonden in het Kadikshuis". We hopen, dat dat drempels weghaalt. Half februari moet de scholing in die afdeling van start gaan." *Hoe kunnen PSP'ers op de hoogte zijn van de plannen van de HLS? Kun je er lid van worden?*

Ieteke: "Het is een stichting, die heeft geen leden, maar hoe méér sympathisanten, hoe liever. Onze plannen worden bekend gemaakt via de PSP-organen en via dit interview ook. Er is nog geen plan voor een eigen blad."

Lydie: "We denken wel aan folders, maar dat idee is nog weinig uitgewerkt."

Ieteke: "We hebben een bestuur, we hebben een hele klup van vrijwilligers en verder hopen we, dat sympathisanten op een gegeven moment geld gaan uittrekken voor een eigen fonds."

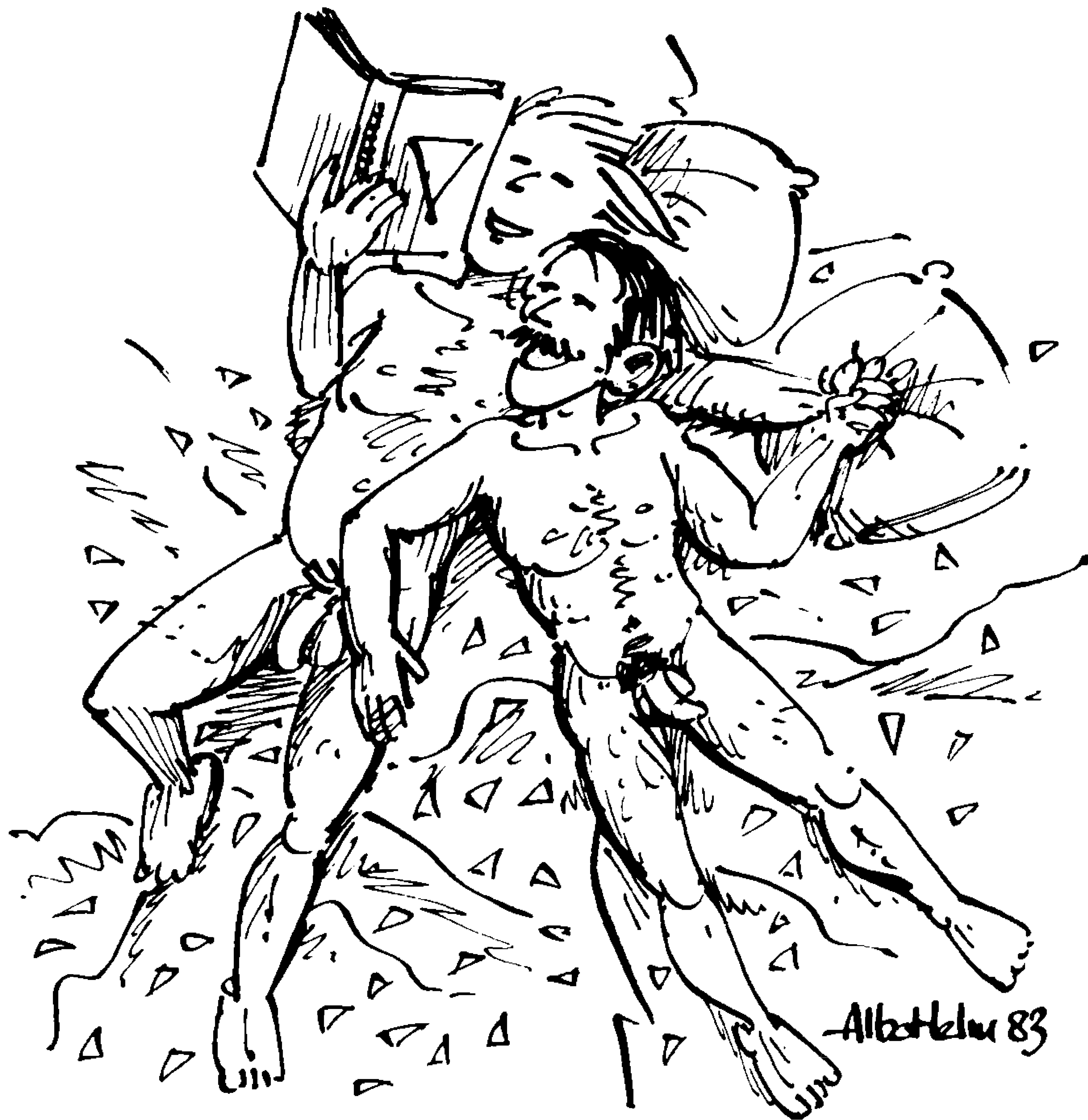
Onlangs is er een nieuwe subsidie-aanvraag naar de NCO uitgegaan voor een tweede kracht. Wat moet hij of zij gaan doen?

Lydie: "Er blijft een heleboel werk liggen, vooral wat het coördineren van het werk van vrijwilligers betreft; groepen die stukken willen schrijven; die beleid proberen te maken. Het zijn altijd groepjes van enkele mensen, maar dat coördineer je niet op een achternamidag."

CHRIS HUINDER

Julie vrijen alleen op afspraak

Guido Aravena, afkomstig uit Chili, spuide deze zomer in het COC-blad SEK zijn niet malse kritiek op het Nederlandse homoleven en de Nederlandse homobeweging. De PSP-homogroep vond dat er iets met deze kritiek gedaan moest worden en nodigde Guido uit op haar weekend op Texel ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van de groep.

Homosexualiteit is in Chili officieel verboden. Toch zijn er verschillen in toepassing van de wet geweest, afhankelijk van het regime dat aan de macht was. Tijdens het presidentschap van *Eduardo Frei* (christen-democraat), die zich als menselijk en progressief presenteerde, vond toch homovervolging plaats. Tijdens de korte regeerperiode van de socialist *Salvador Allende* (1970-1973) hadden homoseksuelen meer vrijheid om bij elkaar te komen of om hun trefplekken te bezoeken. De politie liet dit toe. Voor het eerst vond toen ook een manifestatie plaats op het voornaamste plein van de hoofdstad Santiago, waar meer vrijheid voor homoseksuelen werd geëist. Gewoonlijk is zo iets in Latijns-Amerika ondenkbaar zonder ingrijpen van de politie. Voor de homo's in Chili was het gevoel met rust gelaten te wor-

den het belangrijkste. Homobevrijding zelf was nu niet direkt een prioriteit van de regering-Allende; de sociale hervormingen en de dreiging vanuit het buitenland, vooral uit de Verenigde Staten, hield haar méér bezig. In die situatie kon men als homo weinig eisen stellen. Aan de andere kant had het optreden tégen homo's en het strikt toepassen van anti-homowetten ook geen prioriteit. De militaire junta van *Pinochet*, die na de staatsgreep van 1973 aan de macht kwam, gebruikte de anti-homowetten wel. De trefplekken waren bij de politie bekend. Homo's werden in kafés of in parken vermoord. Elke avond waren er razzia's. In de kranten stond hoeveel homo's er waren opgepakt en hoeveel er voor de rechtbank werden gebracht. In de gevangnissen waren er speciale cellen voor homo's. In krottenwijken werden mannen, die vrouwenondergoed droegen, doodgeschoten. Veel homoseksuelen vluchtten de steden uit naar het platteland. Wanneer in een concentratiekamp een homoseksuele verhouding werd ontdekt, werd daar een einde aan gemaakt. De betrokkenen waren plotseling spoorloos verdwenen.

Ghetto-vorming

"Wij dachten, als Chileense vluchtelingen, in Amsterdam in het Mekka van de homo's terecht te komen. Na een jaar kwam de teleurstelling. De vraag is voor

mij, of mijn teleurstelling over Nederland met mijn buitenlander-zijn of met mijn homo-zijn te maken heeft. In de 'homo-scene' heb ik de ghetto-vorming en de weinig solidaire houding als bezwaarlijk ervaren. Voor mij was ook wel het gevoel van vrijheid, om 's avonds laat zonder avondklok vrij over straat te kunnen lopen, belangrijker dan de specifieke vrijheid voor homoseksuelen," aldus Guido Aravena, tijdens het weekend op Texel. "Organisaties van buitenlanders betekenen voor mij weinig. Ik weet ook niet of het zo belangrijk voor ons is om homo-organisaties van buitenlanders op te richten. Zelf heb ik er geen behoefte aan. Ik verwacht meer van activiteiten van buitenlanders in de algemene homobewegingen."

"Wat ik betreurt is dat het COC zich niet politiek wil opstellen. Ze toont geen solidariteit met buitenlanders doordat ze zich bijvoorbeeld niet wil inlaten met de bevrijdingsstrijd in Latijns-Amerika. Ze zijn alleen met hun eigen bevrijding bezig. Dat is in tegenstelling tot de Amerikaanse homobeweging, althans delen daarvan. In San Francisco hebben homo's een solidariteitsavond voor Nicaragua gehouden. De Nicaraguaanse minister van Cultuur heeft daar het geld, dat was ingezameld, in ontvangst genomen. Zo iets verbetert ook weer de positie van de homo's in Latijns Amerika. Het is een uitdrukking van solidariteit."

"Er bestaan belangrijke verschillen tussen Chili en Nederland. In Derde Wereld-landen is het belangrijk om mee te doen in de heteromaatschappij. Er komt meer akseptatie door mee te draaien met de hetero's, dan door aparte organisaties en ghetto's. Zo hadden we in Santiago een kafé dat evenals alle andere ontmoetingsplaatsen geen specifiek homo-kafé was. De homo's troffen elkaar daar wel, maar iedereen praatte daar verder gewoon met elkaar. Dat heb ik hier nauwelijks ervaren, alles zit hier apart. In Latijns-Amerika vind ik de mensen meer solidair met elkaar. Hier in Nederland is een verregaande individualisering, die tot vereenzaming leidt. Het is hier status najagen, onderlinge verharding en concurrentie, dat ik typerend voor een kapitalistisch systeem vind," aldus de kritiek van Guido. Dan is er nog het aanrakings-taboe. "Wanneer je aan iemand komt, merk je dat die ander verstijft. Die vorm van communicatie is hier onderdrukt. In Latijns-Amerika zijn de grenzen tussen genegenheid en sex niet zo strikt als hier. Het komt er gewoon bij. Daarom is het contact, ook sexueel, met hetero- en bi-sexuelen daar gemakkelijker. Wij hebben niet zo de neiging alles in hokjes te plaatsen. Er is in Nederland weinig spontaniteit ten opzichte van sexualiteit; het is meer: *vrijen op afspraak*. In Chili wordt bi-sexualiteit niet apart benoemd: men brengt het gewoon in praktijk, zonder er een apart etiket van 'geaardheid' op te plakken. Dat geldt voor alle lagen van de bevolking. Hier moet er altijd zo'n punt van gemaakt worden. Ik heb een hekel aan de Hollandse gewoonte om overal over te moeten praten. Bij ons weet iedereen het van elkaar, en worden er verder geen woorden aan vuil gemaakt. Daardoor wekt het minder agressie op; het is minder afgezonderd in een apart hokje."

Zo kwam de PSP-homogroep dat weekend tot de konstatering dat de wetgeving in Nederland veel gunstiger is dan in andere landen, maar dat de omgangsvormen nog steil-kalvinistisch zijn. De bevrijding van de homosexualiteit in ieder mens kan de grenzen doen vervagen en de hokjes afbreken. We verlieten ons Texels huisje om in bos en duin een frisse neus te halen.

Oorlogsfilms

Voor veel mensen hebben literatuur, toneel, film, fotografie, beeldende kunst en muziek niets, of niet veel, met politiek te maken. Niets is uiteraard minder waar: kunst en cultuur maken deel uit van de werkelijkheid en zijn dus politiek. Ondertussen besteed 'Bevrijding' er wèl bar weinig aandacht aan. Maar daar komt verandering in: de aandacht voor het mediabeleid in het vorige nummer was al een aanzet. 1984 wordt, wat dit blad betreft, een cultureel jaar.

Een boeiende ontwikkeling is de verhoogde belangstelling in de filmwereld voor het thema 'atoomoorlog'. Al eerder zijn rond dat onderwerp producties gemaakt (*Dr. Strangelove*, bijvoorbeeld), maar nu lijkt er sprake van een 'boom'. Kort geleden is *The day after* in roulatie gebracht, een film die handelt over de gevolgen van een atoomoorlog, *Malevil*, over een klubje notabelen die in een Franse wijnkelder een atoomaanval overleeft, ging vlak daarna in première. Zelfs James Bond houdt zich in *Never say never again* met de atoombom bezig. Vorig jaar ging een 'bomfilm' in première die een duidelijk politieke boodschap had. *Who dares wins* (regie: Ian Sharp) liet zien dat de vredesbeweging geïnfiltreerd werd door terroristen, die de naïeve goedbedoelende pacifisten zonder enige moeite voor hun karretje wisten te spannen en de vredesbeweging gebruikten voor hun eigen doeleinden. Nee, dan ligt *Wargames* meer in mijn straatje. Aanvankelijk stond ik wat argwanend tegenover die film, vanwege de enorme publiciteitscampagne en de sensatie-leuzen. Maar het bleek wel degelijk een goede film. Spannend, en nog politiek verantwoord ook. Het verhaal zal iedere krantelezer bekend zijn. Voor hen die de cultuurpagina's overslaan en alleen het 'echte' politieke nieuws lezen een korte beschrijving. Een jongen met een passie voor computers dringt per ongeluk de centrale komputer van het Ministerie van Defensie binnen. Dit apparaat, de WOPR, herkent het toegangswoord, dat de jongen gebruikt, als de persoonlijke kode van zijn ontwerper. Blij weer in contact met zijn geestelijke vader te hebben, stelt de WOPR voor een spelletje te doen. De jongen verkeert nog steeds in de veronderstelling de fabriekskomputer aan de lijn te hebben en wil een spelletje 'thermonuclear global war' spelen. De WOPR geeft meer om schaak, maar stemt niettemin in. De jongen speelt de partij van Rusland. Hij doet de eerste zet. Op dat moment slaan bij het Ministerie van Defensie fi-

KULTUUR TUSSEN SPANNING EN POPCORN

guurlijk alle stoppen door: volgens de informatie die de WOPR op zijn schermen laat zien, vinden er manoeuvres bij de Sowjets plaats: de Russen in de aanval! Een ontkenning van de Sowjet-Unie mag niet baten. Ze zijn immers niet te vertrouwen, die Russen, dus als ze 't ontkennen, is 't zeker waar!

De jongen weet in eerste instantie niet wat hij heeft teweeggebracht. Tot hij op het journaal z'n eigen 'speelse' aanval terugziet, nu als heus nieuws: dan realiseert hij zich welke komputer hij opengebroken heeft. Uiteindelijk belandt de jongen in het hoofdkwartier van de militaire top, waar de WOPR staat. De bevelhebbers geven geen cent om z'n verhaal en zien hem voor KGB-spion aan. Ondanks bewijzen van het tegendeel, blijven ze geloven in een aanval van de USSR. Je gaat als kijker zelfs vermoeden dat ze niets liever *willen* geloven. De jongen weet te ontsnappen, gaat op zoek naar de oorspronkelijke ontwerper van de WOPR en komt met hem terug. Net op tijd: volgens de schermen staan de Sowjetraketten op het punt in te slaan. Alleen het pleidooi van de ontwerper kan de bevelhebbers ervan weerhouden hun eigen raketten te lanceren. Hij houdt vol dat de WOPR slechts aan het spelen is en dat er van een werkelijke aanval geen sprake is. Op het scherm slaan de raketten in; volgens waarnemers buiten gebeurt er niets.

Grote opluchting: niets aan de hand, het wàs inderdaad maar een spelletje.

Er rest nog een kleinigheidje. De komputer kent geen onderscheid tussen de dagelijkse werkelijkheid en zijn eigen informatie, zijn eigen denken. Hij maakt geen verschil tussen binnen en buiten en wat hem betreft is er een aanval gepleegd. Alleen door tussen de bedrijven door een tweede spel te spelen, weet de jongen dat aanvalsprogramma stop te zetten. Hij doet een paar partijen boter-kaas-en-eieren met de WOPR, die al snel leert dat dat een spel is waar geen van beiden echt kan winnen. Die wetenschap dwingt de WOPR zijn eigen atoomspel nog eens onder de loep te nemen: opeens is zijn uitgangspunt, dat een spel winnaars oplevert, ondermijnd. En zo leert de WOPR dat hoe het spel ook gespeeld wordt, beide partijen het onderspit delven. Het vuurwerk op de beeldschermen dooft en dan verschijnt de konklusie die de WOPR trekt op het hoofdscherm: "De enige manier om dit spel te winnen is het niet te spelen." Een konklusie de PSP waardig. Een aardige vraag is wat de invloed van zo'n film zou kunnen zijn. Immers, het publiek dat er op af komt is waarschijnlijk aangetrokken door de sensatie, door het avontuur, door de belofte van amusement en spanning. Een publiek dus, dat tussen spanning en popcorn een politieke boodschap verwoordt. Zou

dat enig effect hebben, of glijdt zo iets langs de kijkers heen? Gaat er misschien meer invloed van uit dan van een manifest van het IKV, juist omdat de boodschap nu uit zo'n onverdachte hoek als de Amerikaanse film-industrie komt? Worden zo meer en/of andere mensen bereikt dat met de reguliere propaganda? Is dit nu een voorbeeld van socialistisch vermaak, van pacifistische cultuurpolitiek? Aardige vragen achteraf, om bij een borrel over door te filosoferen, en wellicht ooit — als we in de PSP kunst en cultuur eindelijk serieus gaan nemen — stof voor een steviger discussie. Voor nu geldt: warm aanbevolen.

KARIN SPAINK

Wargames, regie John Badham. Draait momenteel in alle grote steden.

MEDIABELEID

Op de media-diskussiedag van de PSP op 21 januari hield Wilbert Willems, PSP-kamerlid, een inleiding over de uitgangspunten voor mediapolitiek. Hij ging daarbij verder dan het PSP-verkiezingsprogramma 1981-1985, dat nauwelijks één pagina aan de media besteedt. Eind januari zette Wilbert Willems, gehoord de discussie op de mediadag, opnieuw zijn visie op de mediapolitiek uiteen in de Tweede Kamer. Minister Brinkman verdedigde daar zijn media-nota (zie vorige 'Bevrijding'), die hevige kritiek van omroepen, NOS, bedrijfsleven en vele maatschappelijke organisaties had gekregen. In deze 'Bevrijding' een samenvatting van de rede van Wilbert Willems in de Kamer. *Chris Huinder* doet daarnaast kort verslag van de discussie in de Kamer op 30 januari. **Mag een PSP'er het Russische ballet met haar/zijn schotel-antenne opvangen?**

Graag geef ik de PSP-uitgangspunten voor een nieuwe mediapolitiek weer. Er behoort een *maximale persvrijheid* te zijn. Het betekent, dat aan bedreigingen op economisch vlak door konsentratie en monopolisering en op cultureel vlak door 'vertrossing' en informatie-verschraling het hoofd geboden wordt. Ik pleit er dan ook voor, dat er een facilitair bedrijf voor de pers komt. Via eigen bedrijven kan de overheid dan middels lagere tarieven een bijdrage leveren aan een pluriforme pers. We moeten dan wel afspreken, wat we onder een 'persorgaan' verstaan. Eén interview met een kamervoorzitter in de Nederlandse *PLAYBOY*, maakt van dat sjeke pornoblad nog geen persorgaan. Ik denk dan ook, dat minstens zestig procent van een blad uit relevant nieuws en relevante informatie behoort te bestaan.

Daarnaast zou er ter aanvulling een landelijk, genationaliseerd distributiesysteem moeten bestaan.

Ook ben ik ervoor, dat de advertentie-inkomsten van persorganen in een nationaal advertentie-fonds gestopt worden en aan persorganen met een bepaalde minimale oplage uitgekeerd worden. De advertenties kunnen wel aan specifieke persorganen aangeboden blijven worden.

Tot slot zou ik, wat de pers betreft, willen pleiten voor een eigen kanaal op de TV. Ik denk, dat de ontwikkeling van een 'elektronische krant' zeer goed kan bijdragen tot een goede informatievoorziening. Ik wil daarbij pleiten voor het systeem, waarbij kranten 'opgeslagen' liggen in een informatie-verzame-

ling, waaruit men op elk gewenst tijdstip de krant(en) van voorkeur kan opvragen. De schrijvende pers heeft hier prima mogelijkheden om op de elektronische informatie-markt een eigen positie te veroveren. Het openstellen van een eigen kanaal voor zo'n elektronische krant is dan wel een vereiste.

Onafhankelijkheid

Een tweede PSP-uitgangspunt voor mediapolitiek is: *maximale invloed van de journalist/medewerker en van de lezer/kijker* op de aangeboden en aan te bieden informatie. Spanningen tussen die twee categorieën zullen er zijn, maar hoe die op te lossen, kan in een reglement en een redaktiestatuut vastgelegd worden. Ik beperk me hier tot radio en TV. Het betekent, die maximale invloed, dat er steeds zo'n redaktiestatuut is, waarin de onafhankelijkheid van de programma-medewerkers/sters is geregeld. Het betekent ook, dat publieksorganen zoals de omroepen een *verenigingsvorm* behoren te hebben. Een derde vereiste is, dat er een loskoppeling komt van het omroepidmaatschap van het abonnement op een programma-blad. De PSP is dus *voorstander van de zogenaamde 'grote ontkoppeling'*. De omroepen zijn grotendeels *verouderde* instellingen, die kunstmatig in leven worden gehouden. Ze vertegenwoordigen vaak niet eens meer een bepaalde 'geestelijk-kulturele' stroming. Wat is het verschil tussen Veronica, TROS en AVRO op alle terreinen van hun programma-aanbod? Naar mijn opvatting te minimaal om relevant te zijn. De meeste omroepen representeren hoogstens een getal. Wel, laten we gewoon van dat getal uitgaan en dan ook van het echte ledenaantal. Ik wil pleiten voor zenderkleuring op de TV: Op

Nederland I zitten omroepen, die voornamelijk amusement, sport en publieksfilms willen uitzenden. Zij behoren een minimum aantal leden — let wel, echte leden — te hebben om voor uitzending in aanmerking te komen. Geen flauwekul dus van A-, B- of C-omroep en de zucht om 'superomroep' te willen worden, maar iedereen evenveel zendtijd, hoeveel leden hij ook heeft.

Op *Nederland II* zitten omroepen, — het mogen ook dezelfde zijn — die voornamelijk cultuur, informatie en edukatieve programma's willen brengen. Voor hen geldt verder hetzelfde als voor de omroepen van *Nederland II*. Om de zoveel jaar, zeg om de twee jaar, wordt gecontroleerd of de omroepen een voldoende aantal leden hebben. Het getskriterium wordt zodanig hoog gelegd, dat er van een relevant zendaanbod per omroep in kwantitatief opzicht kan worden gesproken.

De NOS zit op *Nederland I* en *II* òf, zo nodig, op een nieuw derde net, *Nederland III*. Zij verzorgt uitzendingen en ten behoeve van de gezamenlijke omroepen, zoals internationale sport-evenementen, journaals, koninklijke begrafenissen en presidentiële trouwpartijen, en ten behoeve van en opgezet samen met speciale, ondervetegenwoordigde groepen, zoals vrouwen en etnische minderheden. Ook is hierbij ruimte aanwezig voor politieke partijen, kerken en humanistische organisaties en consumenten-organisaties.

De organisatie van deze zenderkleuring komt in handen van een *mediaraad*, waarin de omroepen, de NOS, enkele kroonleden en maatschappelijke organisaties vertegenwoordigd zijn. De overheid blijft op afstand, zoals de minister zelf ook wil.

Een derde uitgangspunt is *goede informatie*, dat wil zeggen: *goede mogelijkheid om vrijelijk informatie in te winnen en vrijelijk te ontvangen*. Ik wijs dan ook het antenne-verbod af. Van mij mogen de schotel-antennes het dak op om het Russische ballet te ontvangen, zeker in een situatie, dat we voor het zendaanbod afhankelijk zijn van kabelmachtiginghouders, die vaak een nogal afhoudend, aarzelend beleid voeren. Waar overheden falen, hoeft de consument nog niet het slachtoffer te zijn.

Ik denk ook aan de maximale toegang tot informatie-systemen via de TV. Ik denk aan het kunnen gebruiken — met behulp van een videorekorder — van informatieve en edukatieve programma's gedurende de nacht, die door bijvoorbeeld universiteiten uitgezonden worden (en zoals onlangs door de Vrije Universiteit van Amsterdam aangeboden werd, gratis nog wel!). Ik denk aan de koppeling van kabelnetten, als lokale of regionale programma's uitgezonden worden. Zaken, die nu niet in de media-nota geregeld zijn (het eerste) of verboden zijn (het tweede). Waarom laat de regering zich in dit verband niet uit over de dertig procent Nederlanders, die niet op de kabel zijn aangesloten? Ik ben ertegen, dat men via een abonnementensysteem een 'totaalpakket' behoort af te nemen, waarvan men feitelijk maar een gedeelte bekijkt of hoort. Bij invoering van het abonneesysteem zal er dus sprake moeten zijn van een gesegmenteerd aanbod en dus ook van een gesegmenteerd aanbod-tarief, zolang het principe van *pay-per-view* om technische redenen nog niet ingevoerd kan worden.

Ik kom hier eigenlijk op een vierde uitgangspunt, namelijk dat *informatie-inwinning en informatie-ontvangst zo goedkoop mogelijk* moet zijn. Men zou

Foto: Harry Meijer

Vrijheid, invloed en informatie

ACHTER HET GROENE GORDIJN

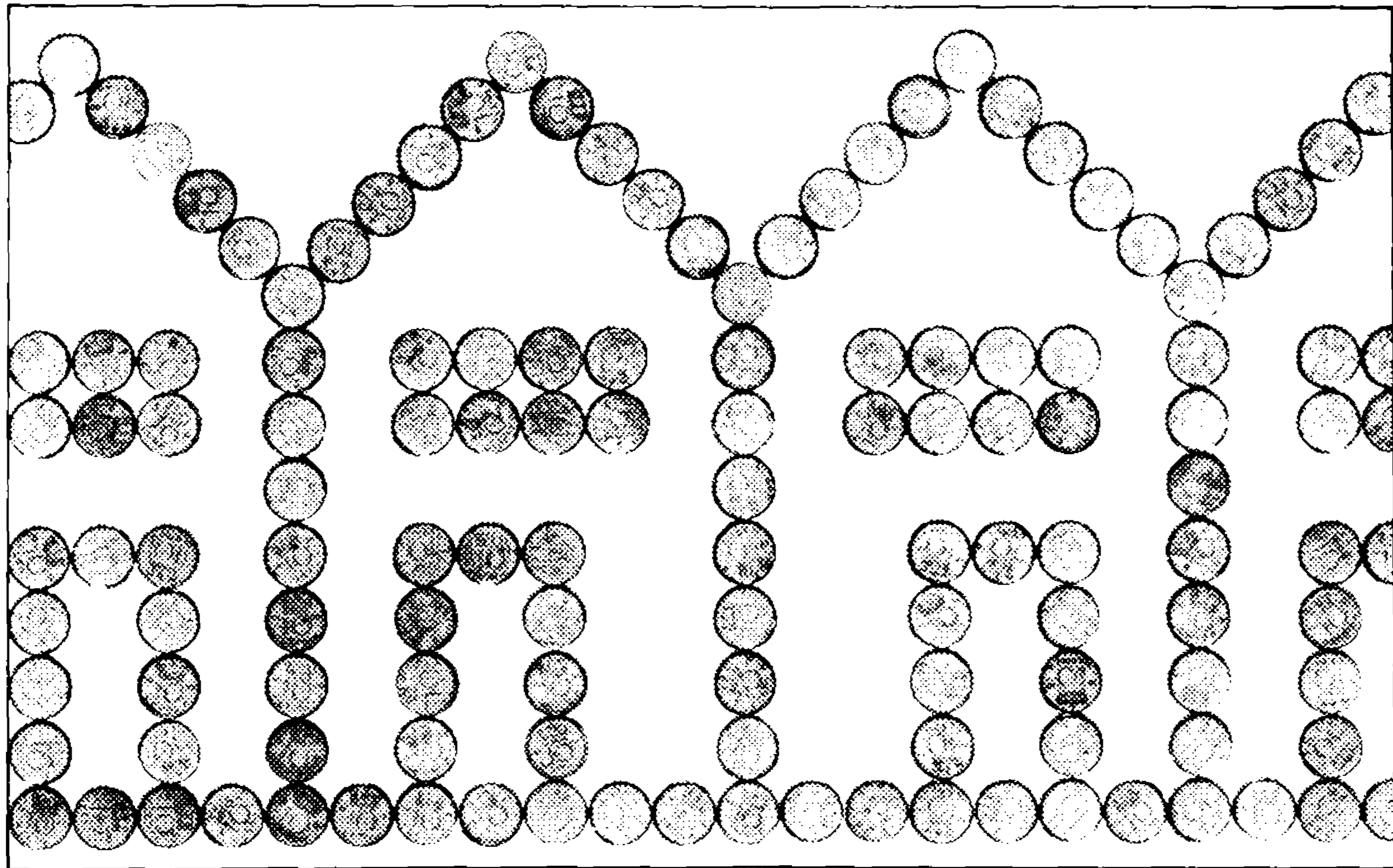
In Oost-Timor wordt er lustig op uitgemoord door Indonesische militairen. Sinds augustus zijn die een zwaar offensief begonnen, waarbij gebruik gemaakt wordt van AMX-tanks. Die hebben ze een stel jaren geleden voor een prijke tweedehands van Nederland gekregen. Dit en volgend jaar krijgt Indonesië er nog eens honderd. Honderden arrestaties vinden er plaats in Oost-Timor, inclusief die van kinderen. Oost-Timorese burgers, die door Indonesië voor militaire hand- en spandiensten waren gerekruteerd, zijn ontwapend en gevangengezet. Vorig jaar liep een kleine honderd van hen over naar de bevrijdingsbeweging FRETILIN. Duizenden vluchtelingen drommen samen in dorpen en rond missieposten, want de landbouwgronden zijn verwoest. Zo bericht een Australische krant van begin januari 1984. Vanaf 1 januari 1984 kan de Japanner Omori ter dood gebracht worden. Hij werd schuldig bevonden aan een bomaanslag op het gebouw van een gerechtshof op het eiland Hokkaido. Dat eiland werd in 1868 door Japan ingepikt.

Er woonden mensen, zoals er mensen in Amerika woonden vóór Columbus. Er is af en toe een uitbarsting van geweld door oorspronkelijke bewoners van Hokkaido. Zoals in 1976, toen een bom naar het gerechtsgebouw gegooid werd. Als Japanner steunde Omori politiek die bomaanslag, maar hij had hem niet gepleegd. Maar het hof oordeelde later: liever een dode Japane anarchist. Dus kan hij vanaf 1 januari opgehangen worden. Zo bericht de Japane afdeling van War Resisters' International begin januari 1984. Op 5 januari 1984 breekt er, voor de derde keer, een massale hongerstaking uit in de militaire gevangenis van Diyarbakir in Turks-Koerdistan. Die gevangenis is een van de meest brute in Turkije, waar regelmatig lijken geteld kunnen worden op de vingers van meer dan twee handen. Op 7 januari 1984 worden er drie lijken buiten de gevangenispoort gelegd, ter afschrikking van de plaatselijke bevolking. Zo verneem ik begin januari uit Koerdische kring. Een Poolse grap luidt: 1983 was net zo'n goed jaar, maar gelukkig wordt 1984 minder slecht dan 1985.

CHRIS HUIJDER

(advertentie)

HELPT UW SPAARGELD DE WERKLOOSHEID BESTRIJDEN?

ALLE BEETJES HELPEN.

Meer dan zeventigduizend spaarders hebben meer dan 380 miljoen gulden ingelegd bij de Algemene Spaarbank voor Nederland. Dat is een bank die goede dingen met uw geld doet.

Bijvoorbeeld: uw spaargeld belegt in verantwoord, sociale woningbouwprojecten. Waardoor er gebouwd kan worden. Waardoor mensen aan de slag kunnen.

De ASN is een spaarbank waar u met een zuiver geweten uw spaargeld aan kunt toevertrouwen. Om het gewin worden tegoeden niet belegd in dubieuze projecten, niet in dubieuze landen, niet in speculatieve zaken. En tocht geeft de ASN een rente die op hetzelfde niveau ligt als bij iedere andere (spaar)bank.

Hoe dat kan?

De ASN werkt met een uitgekiend spaarsysteem (sparen via uw girorekening). De ASN is een kleine bank, heeft lage kosten, hoeft er geen geldverslindend net van dure bijkantoren op na te hebben.

En van beleggen weten ze alles bij de ASN. Aan zo'n bank hebt u wat: andere mentaliteit, dezelfde rente.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7.50 premie!

Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis.

Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een giro overschrijving doet.

Meer weten? Vul snel de bon in.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

moeten kunnen betalen als kijker voor elk uur, dat de TV aanstaat, waarbij een uur, ongeacht of er nu kunst, sport, elektronische krant of journaal opstaat, puur kwantitatief gezien wordt. Nu zullen de produktiekosten van het ene programma duurder zijn dan voor het andere, maar ik acht het een taak van de overheid, omroepen, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, politieke partijen en kunstinstellingen om de nodige subsidies te verstrekken. Daarnaast zou de overheid extra-subsidies kunnen geven aan mensen, die armlastig zijn, langzaam lezen enzovoorts. De huidige financiering van de omroepbijdragen moet volgens de PSP vervangen worden door betaling uit algemene middelen. In één van de studies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid over de media wordt de mogelijkheid van 'pay-per-view' aangegeven. Er wordt gezegd, dat het een systeem is, dat niet eenvoudig te realiseren is, maar ik denk — ik ben geen technicus — dat het ontwikkelen van zo'n systeem sinds het verschijnen van die studie voortgeschreden is. Ik denk, dat het mogelijk moet zijn om zoiets als een chronometer, dat per afzonderlijk kanaal het gebruik van de TV en de radio registreert, in het apparaat in te bouwen moet zijn. Je krijgt dan zoiets als de teller bij de telefoon.

Lokale omroep

Wat de *abonnee-omroep* betreft zie ik geen redenen om omroepen en 'non-profit'-organisaties daarvan te weren. Het behoort daarbij cultuurpolitiek van de overheid te zijn, in hoever en met hoeveel geld instellingen daarbij gesubsidieerd worden. Tot slot nog een enkel woord over *lokale en regionale radio en TV*. Ik leg prioriteit bij de ontwikkeling van lokale TV en radio, omdat samenlevingsverbanden zich veelal op lokaal niveau ontwikkelen. Er behoort een representatieve sociaal-kulturele instelling te zijn, te bepalen door de gemeenteraad, die een parapluie-functie heeft en ook eigen uitzendingen verzorgt voor lokaal nieuws en zo. In de statuten van de instelling wordt bepaald, dat krachtens de parapluie-functie er een 'open kanaal' is voor groepen en burgers, die hun mening willen geven en dat racistische propaganda en harde porno verboden worden. Ook regelt de instelling, dat via studio-, kamera- en mikrofoonkursussen groepen en burgers gebruik leren maken van lokale TV- en radio-uitzendingen. De instelling beschikt over een uitzendvergunning voor vier of vijf jaar, zeker niet voor korter, om partijpolitiek getouwtrek op afstand te houden. Lokale overheidsvoorlichting vindt plaats onder uitsluitende verantwoordelijkheid van het gemeentebestuur, liefst buiten de normale zenduren om.

WILBERT WILLEMS

IN MEMORIAM BÉR VERMEULEN

Op vrijdag 20 januari 1984 overleed op 67-jarige leeftijd Bér Vermeulen uit Venray. In Venray en de rest van Noord-Limburg stond Bér bekend als een socialist en pacifist. In deze streken was Bér een socialist van het eerste uur. Samen met zijn vrouw Marietje streed hij in deze lange en moeilijke jaren op zéér vele fronten voor een rechtvaardige en vredige samenleving. Bér stond altijd aan de zijde van de onderdrukten en de zwakkere waar ook ter wereld. In de jaren 60 werd Bér lid van de PSP van de afdeling Limburg (!) en bleef dat tot de begin jaren 70. Daarna stapte hij, met vrouw en zoon, over naar de SP, die toentertijd een actieve afdeling hadden in Venray. Na de nodige moeilijkheden en het opdoeken van de SP-afdeling werd Bér in 1981 weer lid van de PSP.

In al deze jaren was Bér een zéér actief persoon in vele komitees en actiegroepen. Hij was actief in bewoners-/wijkkomitees, komitee tegen hoge woonlasten e.d. En was oprichter en/of lid van diverse solidariteitskomitees o.a. de Vietnam-acties, de Wereldwinkel en Vencermos (vriendschapsvereniging Nederland-Cuba). In al die jaren was Bér ook een zeer vurig pacifist, wat vooral in de laatste jaren in Venray sterk tot uitdrukking kwam door zijn onbeschrijfbaar inzet voor o.a. het Vredesberaad Venray. Waar hij ook een tijd namens de PSP in heeft deelgenomen. Zijn laatste activiteit, voor de slopende ziekte hem velde, was het mee opzetten van een Vredeskamp bij vliegbasis "De Peel" in Venray.

Voor vele mensen in Venray was Bér het toonbeeld voor strijd en inzet, tegen de onderdrukking, voor vrede en rechtvaardigheid. Velen in Venray zullen zich daarom ook terug kunnen vinden in dit gedeelte van het afscheidsgedicht dat voor hem werd gemaakt.

"Je hebt gestreefd het onrecht te bestrijden. Je hebt van je handen vechtende vuisten gemaakt, daardoor werd je vrij. Dat is de erfenis die je ons hebt nagelaten, je rode levensdraad. Je begon telkens opnieuw, omdat je wist, dat uiteindelijk het onrecht overwonnen zal worden."

Jan Hendriks
(PSP-afdeling Venray)

PSP UITGAVEN

VROUWEN IN DE PSP

Vorige maand verscheen de definitieve versie van het rapport over de positie van vrouwen in de PSP. Deze uitgave is het resultaat van een onderzoek, onder de hoede van het Wetenschappelijk Bureau van de PSP, dat werd uitgevoerd door *Nettie Olsthoorn* en *Inge Strubbe*. "De Deelname van vrouwen binnen de hogere regionen van de PSP is nog altijd beneden peil", aldus de Landelijke Coördinatie Groep van de PSP-vrouwen op 19 september 1981 in een brief aan het Wetenschappelijk Bureau, waarin gevraagd werd een onderzoek naar de positie van de PSP-vrouwen te starten. Nu, ruim twee jaar later, is dat onderzoek voltooid. In de tussentijd heeft de partij op dit punt niet stilgezeten. Het 'Feminisme en Socialisme'-kongres (van februari '83) is achter de rug, een aantal vrouwen deden haar intrede in het Partijbestuur van de partij, het percentage vrouwelijke PSP-leden steeg van 37 naar 39 procent. Maar we zijn er nog lang niet, misschien óók omdat in de titel van het nu gepubliceerde onderzoek de konklusie al wordt getrokken: "Het is eigenlijk een poppenkast". Prijs f 2,50. Te bestellen door overmaking van f 5,15 naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'Het is eigenlijk een poppenkast'.

ELEKTRICITEIT

In januari is door een werkgroep van het Partijbestuur van de PSP gewerkt aan een uitgebreide standpuntbepaling over de reorganisatie van de elektriciteitsvoorziening (zie ook het commentaar van John Hontelez op pagina 2). De tekst daarvan is te bestellen door overmaking van f 2,- op postgiro 19 42 40 t.n.v. PSP/Amsterdam o.v.v. elektriciteitsvoorziening.

BELANGRIJK

ROOD GEBOEKT LEEUWARDEN

De linkse boekhandel in Leeuwarden, *Rood geboekt*, is begin januari verhuisd naar de St. Jacobstraat 16.

LATIJS AMERIKA FESTIVAL 1984

Op zondag 19 februari vindt in het Vredenburg in Utrecht voor de vierde maal het Latijns Amerika Festival plaats. Het initiatief tot deze festivals werd in 1980 genomen door de samenwerkende Latijns Amerika-komitees, die voor dat doel 'de Vlam' oprichtten. Het thema van het festival van dit jaar is *muziek: een wapen voor de vrede*. Optredens van *Cutumay Camones* (El Salvador), *Kin Lalat* (Guatemala), *Los Jovenes* (Cuba), *Daniel Viglietti* (Uruguay) en *Luis E. Mejia Godoy* met *Mancotal* (uit Nicaragua). De presentatie is in handen van *Bram Vermeulen* en *Winanda van Vliet*. Verder films en een informatie-

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

markt. Aanvang 15.00 uur, eind rond 24.00 uur. Kaartverkoop aan de kassa van Vredenburg (dagelijks tussen 10.00 en 15.00 uur, telefonisch reserveren 030 - 31 45 44) en bij De Raadskelder en boekhandel De Rooie Rat in Utrecht of LAC, Nwe. Herengracht 29 in Amsterdam. Verder bij de plaatselijke Mid-den-Amerika komitees.

(advertentie)

ook voor u
De Waarheid

JUIST NU!

4 maanden voor 4 tientjes

NAAM _____

ADRES _____

POSTCODE _____ PLAATS _____

Na de eerste vier maanden stapt u over op een van de volgende abonnementsmogelijkheden *)

per maand (per automatische incasso)	18,10
per kwartaal (per acceptgiro)	54,30
studenten/reductie abonnement	per maand 13,85
	per kwartaal 41,55
vrijdag/zaterdagabonnement	per maand 6,50
	per kwartaal 19,50

* doorhalen wat niet gewenst wordt.

Wie nu meteen een girokaart uitschrijft hoeft daar slechts een bedrag van 35 gulden op in te vullen.

Deze bon en girokaart opsturen aan: De Waarheid, Antwoordnummer 2518, 1000 PA Amsterdam (zonder postzegel).

U KUNT OOK BELLEN: 020 - 262 565

PSP LOKAAL

25 JAAR PSP EPE

Dit jaar viert de PSP afdeling Epe-Heerde haar 25-jarig jubileum. Vanwege het feestelijke tintje is de afdeling dan ook op zoek naar PSP-leden die in het verleden bij de afdeling betrokken waren. Veel (oud-)leden zijn naar andere delen van het land verhuisd. Zij worden nu verzocht zich bij het sekretariaat van de afdeling te melden: Dick Uitert, Laarenk 11, 8162 CE Epe, tel.: 05780 - 162 34.

Ook is de afdeling op zoek naar foto's, dia's en dergelijke over de afdeling en regio voor een tentoonstelling en brochure. Het feest en de reünie zijn gepland voor zaterdag 12 mei. Als U wilt komen of spullen heeft voor de tentoonstelling en brochure neem dan vroegtijdig contact met de afdeling op.

BIJEENKOMSTEN

ANTI-FASCISME MANIFESTATIE

De Werkgroep Manifestatie Anti-Fascisme organiseert op zaterdag 18 februari in cultureel centrum 'De Flint' in Amersfoort een manifestatie tegen iedere vorm van fascisme, racisme en diskriminatie. Diverse minderheids-

groepen zullen, ieder op eigen wijze, de bezoek(st)ers van de bijeenkomst kennis laten maken met *kulinaire producten, zang, dans, muziek en klederdracht*. Met name voor jongeren zullen jongeren van verschillende etnische herkomst optreden met een *beat-ballet* en er zal ruimte zijn voor creatieve bezigheden, tekenfilms en een poppenkast. Daarnaast wordt er een *informatiemarkt* georganiseerd. In de avonden een forum onder leiding van *Han van der Meer* (tussen 20.00 en 21.30 uur). Van 22.00 uur tot middernacht een programma met dans en muziek. *Nadere informatie* bij de werkgroep, Bergstraat 6-8, 3811 NH Amersfoort, tel.: 033 - 63 23 14 (werkdagen van 15.00 tot 17.00 uur).

JOODSE VROUWEN

De *vrouwengroep Sjalhomo* (Joodse vrouwen die van vrouwen houden) organiseert op zaterdag 25 februari een feestelijke kennismakingsbijeenkomst in het Polanentheater (Polanenstraat 147, Amsterdam). Neem je lief en wat lekkers mee. Aanvang 20.00 uur. *Nadere informatie*: Sauci, tel.: 02997 - 3778 of Emma, tel.: 070 - 46 79 90.

SAMEN VOOR EEN ANDER BELEID

Op zaterdag 18 februari vindt in Amstelveen een grote manifestatie plaats met als motto *Samen voor een ander beleid*. Deze manifestatie wordt georganiseerd door FNV, woonlasten-komitee, CPN, EVP, PPR, PSP, PvdA en vele andere maatschappelijke groeperingen. Aanvang 13.00 uur. Plaats: Plesmanschool, Lindenlaan 315, Amstelveen. Toegang gratis. Verschillende sprekers/spreeksters. Verder muziek en een informatiemarkt. Tot de thema's behoren *economische zelfstandigheid, herverdeling arbeid en betaalbare woonlasten*.

BLADEN

PRIVACY EN PERSOONSREGISTRATIE

Eind 1984 bestaat de *Stichting Waakzaamheid Persoonsregistratie* tien jaar. Met het oog op dat feit en in verband met het 'Orwelljaar' 1984 heeft het blad van de Stichting een groot aantal deskundigen gevraagd hun mening te geven over de privacy-bescherming in Nederland of hun visie op het beeld dat door Orwell indertijd werd geschetst. Maar liefst 27 mensen hebben aan die oproep belangeloos gehoor gegeven. Hun bijdragen zijn gebundeld in het jongste nummer van het Kwartaalschrift *Privacy en Persoonsregistratie* dat eind januari verscheen. Aan het woord komen o.a. *Jan Holvast* (uiteraard, want hij is voorzitter van de Stichting), *prof. mr. D. Verkade*, *Anton Constandse*, *Ria Beckers*, *Rob Tielman* (Humanistisch Verbond), *G. Zoutendijk* (VVD-fractie Eerste Kamer), *V. van Veen* (VNO) en *J. Berkvens* (Rabobank).

Het Kwartaalschrift is te koop in diverse boekhandels, prijs f 10,-. En te bestellen door overmaking van f 13,- (inkl. verzendkosten) op postgiro

(advertentie)

plaatwerk

tijdschrift voor sociale fotografie

Nummer 5:

KERK IN VERANDERING

foto's: Hans Aarsman & Harry Meijer
Oscar van Alphen

tentoonstelling in Rijksmuseum / Amsterdam tot mei 1984

Nu met gratis echte foto voor abonnees

losse verkoop / 7,50, jaarabonnement / 45,- (6 nummers). Stuur een kaartje aan Uitgeverij Fragment, Comradstraat 23, 1018 NE Amsterdam

3269444 t.u.v. penningmeester SWP, Postbus 711, 1000 AS Amsterdam met vermelding van *Kwartalschrift Met het oog op 1984*

REGIOTAAL

Het IKVOS (Interkerkelijk Vormingswerk - Ontwikkelingsamenwerking) reikt na haar tien jaar bestaan gestart met de uitgave van een tweemaandelijkse tijdschrift onder de titel *Regiotaal*. In het redactioneel wordt gesteld dat dit nieuwe blad v. bedoeld voor onafhankelijke informatie over de aanpak van ontwikkelingsamenwerking op lokaal, nationaal en internationaal nivo. De laatste jaren hebben zich op het gebied van de ontwikkelingsamenwerking verschuivingen voorgedaan waarbij het zwaartepunt is verlegd van het rekenen met landen naar het richten op bewegingen. "Als we er niet in slagen de strijd en de ervaringen van de bewegingen dichterbij te brengen, als we er niet in slagen die strijd daadwerkelijk dichterbij te brengen, zal onze bijdrage aan ontwikkelingsamenwerking niet veel meer zijn dan oppervlakkige slogans

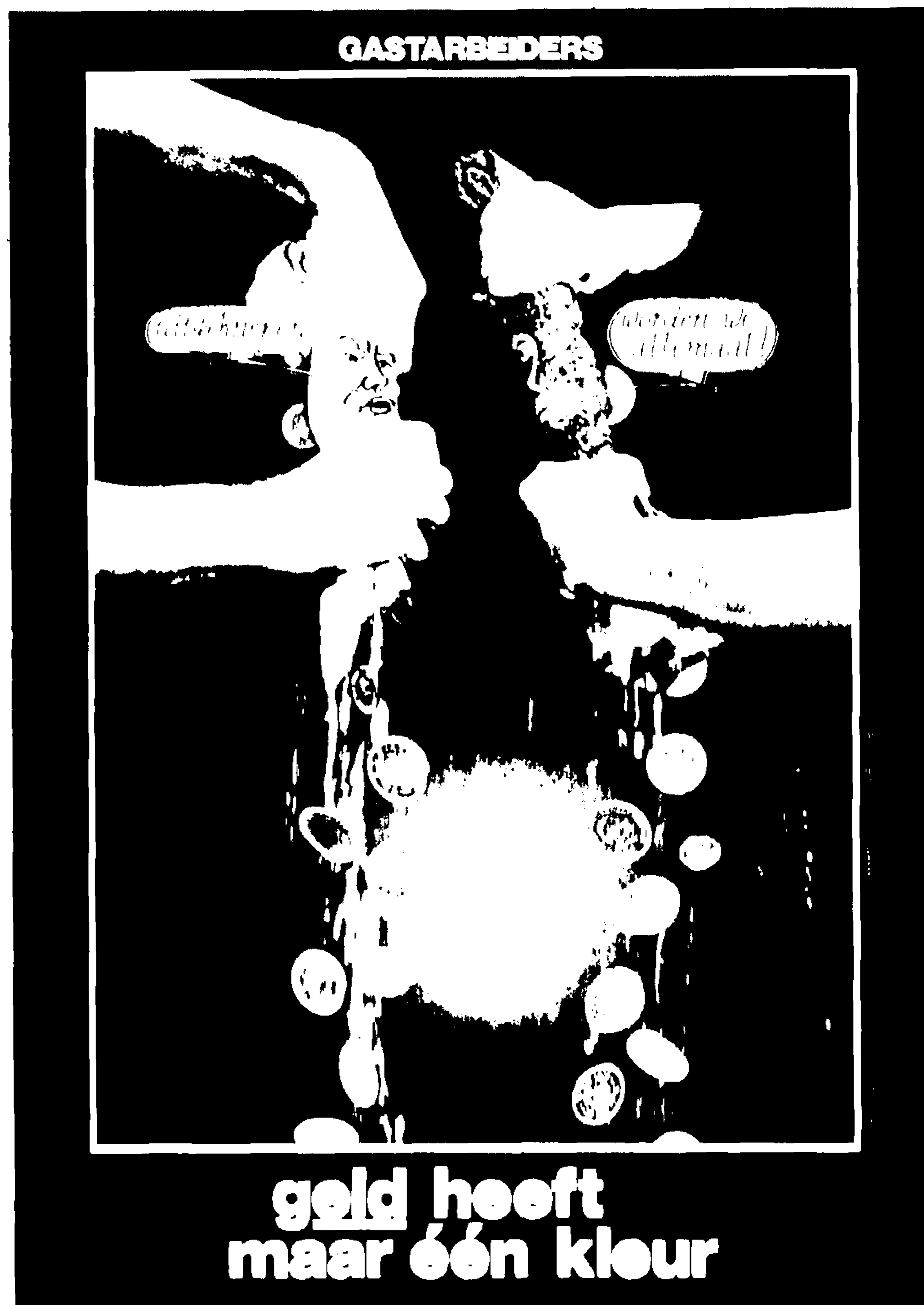
over internationale solidariteit", aldus de redactie van *Regiotaal*. In het eerste nummer onder andere een artikel over een atoomvrije en onafhankelijke Pacific; een verslag van de zesde Unctad-vergadering in Belgrado; een interview met Rita Rahman, de nieuwe coördinatrice van het Ikvos. De redactie en administratie is bereikbaar via: Sekretariaat Ikvos, Postbus 18747, 2505 ES Den Haag, tel.: 070 - 46 97 56.

UITGAVEN

60 JAAR KERK EN VREDE

"De Groep van godsdienstige voorangangers en gemeentelieden tegen oorlog en oorlogstoerusting en roept alle christenen binnen en buiten de kerken op om in dezen strijd mee te strijden, op dat de namen van Jezus Christus en zijn Hemelschen Vader niet meer op die gruwelijke wijze door de volkeren geschonden worden als in de jaren die achter ons liggen het geval is geweest", aldus een motie die op 8 oktober 1924 tijdens het oprichtingscongres van 'Kerk en Vrede' werd aangenomen. 'Kerk en Vrede' wordt dit jaar dus 60, en is nog springlevend ook. Jarenlang ging het blad van 'Kerk en Vrede' onder de kop 'Militia Christi', maar sinds enige tijd heeft het dezelfde naam als haar uitgever 'Kerk en Vrede, maandblad voor ontwapening en geweldloosheid'. In het eerste nummer van de jaargang 1984 een artikel van de hand van Eddy van den Brink, directeur-generaal van het ministerie van WVC en bestuurslid van de PvdA over de Koude Oorlog ('Wij zijn goed, zij slecht; we gingen het zelf geloven').

Een abonnement op 'Kerk en Vrede' kost / 30,- per jaar (11 nummers), voor mensen met een minimaal inkomen / 20,-. Nadere informatie: 'Kerk en Vrede', Utrechtseweg 159, 3818 ED Amersfoort, tel.: 033 - 104 45.

DE WEKKER

Slichting De Wekker heeft onlangs weer twee series affiches uitgebracht, ontworpen door Hans Zoete en Paul Kooijman van het project DAAR (Diskussie Affiches Alledaagse Realiteit). Ditmaal is gekozen voor de thema's *Werkloosheid* en *Gastarbeiders*. De series omvat-

ten acht (*Werk*) en zeven (*Gastarbeid*) affiches en kosten / 15,- per serie (plus / 5,- verzendkosten). Bij De Wekker is een brochure aan te vragen waarin alle affiches en kaarten staan afgebeeld. Bestellingen en informatie: Postbus 607, 3500 AP Utrecht, tel.: 030 - 31 82 86.

Werkelijk te gek om los te lopen, dat we nu zelfs de straat op zouden moeten om een vier sterrengeneraal te verdedigen tegen diskriminatie vanwege zijn vermeende homoseksualiteit. Deze generaal, Günther Kiessling, is het slachtoffer geworden van de homofobie van de NAVO-inlichtingendiensten. Het zal ons werkelijk worst zijn of deze Kiessling nu homo is of niet, ook niet dat hij met vervroegd pensioen is gestuurd. Wat voor ons als homobeweging van belang is, dat homoseksualiteit kennelijk nog steeds een effectief middel kan zijn om mensen, die op politiek of militair hoge posten zitten, eruit te werken. Overal duikt de vergelijking op met de kwestie rond het ontslag van Freiherr van Fritsch. Deze Duitse maarschalk was een van de tegenstanders van de nazifikatie van de Wehrmacht door Hitler in de dertiger jaren. Hitler heeft het klaargespeeld hem politiek te neutraliseren door hem van

de
roze
bril

homoseksualiteit te "beschuldigen", om zo zijn diktatoriale machts-politiek door te kunnen voeren. En nu, vijftig jaar later, wordt een soortgelijke actie op touw gezet om een hoge militair eruit te werken. Maar daarbij bleef het niet. In het vuur van de machtsstrijd tussen de diverse civiele en militaire machtsfrakties (defensie-minister Manfred Wörner versus generaal Günther Kiessling) werd een uitweg gezocht door een dubbelganger op te voeren. Deze Günther of Jürgen zou gesignaleerd zijn in de homo-

scene van München, Essen en Keulen. De Keulse politie zag zich zelfs geroepen een week lang diverse invallen uit te voeren in de uitgebreide commerciële homosubcultuur van die stad. Gevolg was een golf van angst door de 'Schwulenzene': "gezellig" met zijn allen terug in de kast en de deur weer stevig op slot! De filmploeg van een Duits aktualiteitenprogramma, die het zoeken naar de dubbelganger wilde filmen, kreeg nauwelijks een handjevol mensen bereid zich te laten interviewen en het werd hen door vele bareigenaars verboden binnen te filmen. Kennelijk kan de Duitse (politie)overheid het zich nog steeds (of weer) permitteren intimiderende invallen uit te voeren, wanneer het om homos gaat. Het jachtseizoen is geopend; nota bene in de stad waar op 1 januari j.l. het internationale homojaar werd ingezet door honderden rose ballonnen op te

laten stijgen. Boter bij de vis zullen we maar zeggen. Overigens is in Nederland de situatie nauwelijks beter te noemen. Hier worden homos niet met vervroegd pensioen gestuurd; hier worden ze al voor hun benoeming geloofd. Vorig jaar werd een homoseksuele man, die op een functie bij personeelszaken aan het hof solliciteerde, vlak voor zijn aanstelling de deur gewezen. Hij kon vanwege zijn "verzwegen" seksuele voorkeur niet in aanmerking komen voor een dergelijke vrouwensfunctie. Aangezien hij zijn homoseksualiteit niet zelf ter sprake bracht, schond hij de noodzakelijke vertrouwensband. Leve de rechtsgelijkheid. Trouwens, had Beatrix niet een seksuele voorkeur voor Duitsers, evenals haar moeder en grootmoeder? Kennelijk erfelijk.

PETER DROS
PETER ZWART

DEZE MANNEN MOETEN WEG

De foto's op deze pagina zijn uniek. Ze zijn in het geheim, hoogstwaarschijnlijk vanuit een tas genomen op het hoogtepunt van de recente ontwikkelingen in Suriname (vermoedelijk op 7 januari).

"Winsten van ons bedrijf niet voor militair gezag bestemd!", staat op het spandoek boven de poort van het *Elektriciteitsbedrijf Suriname* (EBS), nog steeds een halve dochter van de failliete Nederlandse multinational *OGEM*. Het EBS ging plat op 6 januari, en daarmee was tropisch Paramaribo niet alleen van elektriciteit verstoken, maar óók de waterleiding ontregeld. De bauxiet-arbeiders staakten toen al weken, waarmee het land ook financieel dreigde uit te drogen. De scholieren staakten, het grootste warenhuis van Paramaribo, *Kersten*, sloot haar deuren, de banken konden met moeite het ene, verplichte, loket openhouden. En dat allemaal in een land dat, door middel van de afgekondigde 'noodtoestand', stakingen verbiedt...

Het is typerend voor de sfeer in Suriname dat er nauwelijks actuele foto's van die januari-stakingen voorhanden zijn. Het NOS-journaal draaide weken achtereen archief filmpjes over het

Suralco-bedrijf, dat we van alle kanten konden bewonderen. Bij de binnenkomende reizigers in Suriname werden alle Nederlandse kranten in beslag genomen. Wanneer informatie zó bedreigend is dan moet er wel veel te verbergen zijn. En dat is ook zo: voor het beviel werd pijnlijk duidelijk dat de aanhang miniem is, ondanks de duizenden die opgetrommeld werden voor manifestaties 'tegen huurlingen' of voor een nieuwe revolutionaire beweging, de zogenaamde 'Stanwaste'.

Eén van de grote ergernissen in Suriname was de propaganda op radio en televisie en in de kranten. In de gespannen situatie wisten die media niet meer te melden dan dat er een nieuwe kresj was geopend, of dat de heer Mungra, directeur van de Surinaamse Luchtvaart Maatschappij, 'man van het jaar 1983' was geworden. De *mofokoranti* (letterlijk: de mondkrant; de geruchtenmachine) draait op volle toeren, maar niemand weet waar hij aan toe is. De ene week zegt 'bevel' zoals bevelhebber Bouterse, de leider van de revolutie, in de wandeling genoemd wordt, dat de stakers zich "tegen de revolutie en dus tegen het volk" keren,

maar de andere week stuurt hij de regering naar huis omdat "er fouten gemaakt zijn en er niet naar de arbeiders geluisterd is". En nog een week later zal het leger "de grote schare werkwilige bauxiet-arbeiders beschermen tegen de kleine terreurgroep, die hun arbeid onmogelijk maakt". En de eigen propaganda wordt blijkbaar geloofd, want de militairen moesten de volgende dag hun terugtocht, en afgang, aankondigen bij *Suralco*: het was precies andersom, *weinig* werkwilligen en een *grote schare* stakers.

In het begin leken de stakingen tegen de belastingverhogingen te gaan. Er zou in het Suriname een progressiever belastingsysteem komen - op zich uitstekend, als óók de vrije beroepen aangepakt worden - en de, beter betaalde, bauxiet-arbeiders merkten dat direkt in hun kerstbonus. De uitstekend georganiseerde bauxiet-arbeiders los van de vakbonden, die niet meer vertrouwd worden, en zonder duidelijke stakingsleiding kregen grote bijval, toen in het bijna bankroete Suriname de prijsverhogingen per 1 januari zich lieten voelen. Steeds duidelijker werd dat het om een *politieke* staking ging: 'deze mannen

moeten weg'. Bouterse moet weg, werd de leus.

Op het moment dat ik dit schrijf (begin februari) is de spanning er weer wat af. Er is sprake van een dubbele patstelling. De bauxiet-arbeiders hebben, tegen alle angst voor repressie in, bewezen dat er, een jaar ná de decembermoorden, een zeer goed georganiseerde actie van de grond kan komen. Ze weten Bouterse rechtstreeks in de portemonnee te raken, maar hebben niet de middelen om hem weg te krijgen. Tenslotte heeft 'de bevelhebber' de wapens en de gezworenen die ze bedienen. Maar de Amerikanen hebben hem wel duidelijk gemaakt dat, overeenkomstig Grenada, een nieuwe moordpartij het argument is waarop zij wachten om in te grijpen.

Niet de huurlingen uit Nederland en *niet* het 'verzet' uit Nederland van de rechtse 'Raad voor de Bevrijding van Suriname' bedreigen het regiem-Bouterse. Maar *wel* de stakers en *wel* de vraag om democratie. Want dan zal blijken dat Suriname hem kwijt wil.

SIEP VAN DER WERF

Stakers bij de EBS (foto's boven)
Het warenhuis 'Kersten' in Paramaribo sluit zijn deuren (foto rechts)

BEVRIJDING

JAARGANG 28

NUMMER 3

22/2/1984

PRIJS f 1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

8 maart internationale vrouwendag

KOMMENTAAR

CPN-kongres

De CPN worstelt zich naar een nieuw programma. Het marxisme-leninisme is afgezworen, het marxisme-feminisme binnengehaald. In de discussie over de grondslag van de CPN is nu bepaald dat wordt voortgebouwd op marxistische inzichten en theorieën, maar evenzeer op inzichten vanuit het feminisme. Hiermee is de gelijkwaardigheid van deze twee fundamenteën formeel vastgelegd.

Het bouwwerk dat is opgetrokken, lijkt nog het meest op de Toren van Babel. Als in een kerkestrijd vlogen de symbolen, de heiligen en de gewone argumenten begin deze maand heen en weer. Vond de één, dat een kommunistische partij alleen op basis van revolutionair marxisme bestaansrecht heeft, de ander roept Marx aan met de stelling dat die nooit het alleenvertoningsrecht van het marxisme verdedigd zou hebben. Hier werd beweerd dat het democratisch centralisme de partij alleen maar dwang en kadaverdiscipline had gebracht, daar werd gesteld dat het democratisch centralisme als systeem goed was, maar dat het was ontwaard door machtsmisbruik van de oude partijleiders. Ze keken wat zuur, die oude leiders. Een enkeling had een realistischer kijk op de situatie. Met name sinds het optreden van het *Horizontaal Overleg* is er van democratisch centralisme geen sprake. Dat heeft een eigen maandblad (*'Manifest'*), eigen strategie-bijeenkomsten, gaat eigen solidariteits-akties voeren, los van de CPN en vooral los van *De Waarheid*. Dat betekent geen afscheid van de CPN — die partij is zeker niet van de Horizontalen af! De komende tijd zal de druk verder worden opgevoerd. De drie kongresdagen gaven al zo'n opbouw te zien: het eerste weekeinde (4 en 5 februari) een beleefde discussie-zaterdag en een

zondag vol emoties, pauzes en schorsingen, met op het einde een Horizontaal front tegen de gelijkstelling van het feminisme van bijna veertig procent. De zondag daarna (12 februari) het weglopen uit de zaal, als arbeidstijdverkorting tot 25 uur een programmapunt van de CPN is geworden. De Horizontalen laten zich niet wegpesten, maar de dreiging op te stappen zal de CPN geruime tijd verlamd houden, wellicht tot de verkiezingen voor een nieuw partijbestuur, over een jaar. Dan gaat het niet meer om de termen en abstracte programmapunten, dan gaat het om de uitvoering, om de personen, om de macht. Het huidige partijbestuur van de CPN is zo weinig inspirerend, dat het weinig moeite zal kosten een coalitie bijeen te brengen om het weg te krijgen. Wie met wie die coalitie zal sluiten is de inzet van de schermutselingen die de komende periode zullen plaatsvinden. Partijvoorzitster *Izeboud* blijft roepen dat er geen *breuklijnen* mogen ontstaan, althans geen "oneigenlijke", maar ze doet het met de overtuigingskracht van een grammofoonplaat waar de naald in een groef is blijven steken. Kunnen al deze mensen nog samen in één partij? Het zou kunnen, als het niet de partij was die de pretentie heeft 'De Kommunistische Partij' te zijn, al of niet van een geheel nieuw type. De oude gestaalde kaders, in de mening dat de Nederlandse arbeidersklasse (of de meest strijdbare delen daarvan) zit te wachten op de aktieparolen van de CPN. Jonge intellectuelen, die juist om die reden lid van de CPN geworden zijn. En de vernieuwers, die met hun nieuw type kommunistische partij een pretentie hebben die nog nergens is waargemaakt. Partijen en groepen die afscheid namen van het marxisme als

exklusieve inspiratiebron, van de machthebbers in de Sowjet-Unie en de Oost-europese landen als hun zusterpartijen, van het centralisme in de eigen partij-organisatie, namen ook afscheid van het begrip 'kommunistische partij'. De kommunisten die na de partijstrijd in 1958 uit de CPN gegooid werden, noemden zich later *Socialistische Werkers Partij*.

Programmatisch heeft het CPN-kongres besluiten genomen, die haar dichter bij de PSP brengen. Feminisme als gelijkwaardige inspiratiebron met het marxisme (hoewel de PSP zich nooit marxistisch heeft genoemd), het onderkennen van een eigen soort militarisme in de Sowjet-Unie, het respekteren van minderheidsopvattingen, het erkennen van feministische strijd en van potten- en flickerstrijd, het streven naar arbeidstijdverkorting tot 25 uur per week, het zijn allemaal punten die de PSP zullen aanspreken. Maar tegelijk blijft de onduidelijkheid van de CPN bij de praktische uitvoering bestaan: bovengenoemde punten werden met telkens uiterst krappe meerderheden aangenomen. Een enkele haalde niet eens vijftig procent van de afgevaardigden, maar werd tot partijstandpunt verheven dankzij een paar blanco-stemmen. Gezien de opstelling van de Horizontale vleugel in de CPN kan getwijfeld worden aan de uitvoerbaarheid van de aangenomen programma-hoofdstukken. Daarom is het nog te vroeg om nu al te konkluderen, dat er overeenstemming op hoofdpunten bestaat tussen CPN en PSP. Een deel van de CPN zou dat trouwens een gruwel zijn: in hun ogen glijdt de CPN in de vernieuwingsdrang "af tot een soort PSP". De zalenverhuurders hebben er de komende tijd een goede klant bij; de stemmachines van Intomart die op het kongres gebruikt werden, staan intussen voor-geprogrammeerd op 55-45 en het blad *'Manifest'* zal in de kringen van de CPN-zieners even gretig aftrek vinden als *De Waarheid* eertijds.

PETER ZWART

CPN-kongres: overleg in de wandelgangen

INHOUD

VROUWEN	
ekonomisch zelfstandig	pag. 3
RACISME	
solidair met alle vrouwen	pag. 4
POSITIEVE DISKRIMINATIE	
ongelijken: niet gelijk	pag. 6
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN	
maar.....	pag. 7
PSP EN FEMINISME	
je gaat gewoon door	pag. 8
GRONINGEN	
een vrouw bij voorkeur	pag. 10
DE ROZE BRIL	pag. 10
SARA MORAGA	
een vogel in een kooi	pag. 11
VROUWEN IN DE PSP	
eigenlijk een poppenkast	pag. 12
OPWINDEND	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
HENNY, EEN VROUW	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt begin maart

Foto voorpagina:
Tina Modotti (1896-1942)

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

8 maart internationale vrouwendag

Op 8 maart 1908 gingen vele honderden vrouwen uit de textielindustrie van Chicago in staking. Het was de eerste grote staking van arbeidsters. Ze kwam in protest tegen de onmenselijke werkomstandigheden, met zeer lage lonen en werkdagen tot zestien uur.

Twee jaar later, in 1910, kwam de voorvechtster van de vrouwenbeweging Clara Zetkin met het voorstel de achtste maart uit te roepen tot 'Internationale Vrouwen-dag'. Ze deed dat tijdens de Internationale Konferentie van Socialistische Vrouwen in Kopenhagen. De eerste viering van de Vrou-

wendag vond plaats in 1911 en stond in het teken van de strijd voor vrede en gelijkberechtiging. In 1912 werd in ons land voor het eerst die dag gevierd.

In het kader van de 'achtste maart' dit jaar staat dit nummer van 'Bevrijding' geheel in het teken van 'de vrouw'. Onder andere ruim aandacht voor het feit dat precies één jaar geleden het Feminisme-kongres van de PSP plaatsvond. *Hoe staat het met de feminisering van de partij sindsdien is de vraag die daarbij centraal staat. De redactie organiseerde, in samenwerking met de Lan-*

delijke Koördinatie Groep van PSP-vrouwen, een rondetafel-gesprek met drie vrouwen ('Je gaat gewoon door'), waarin een antwoord op die vraag gezocht wordt. Verder in dit nummer artikelen over *vrouwen en economische zelfstandigheid* en over de stand van zaken met betrekking tot de *Werkgroep Positieve Diskriminatie* van de PSP. En interviews met *Ayrien Arion* en *Joyce Overdijk-Francis* (van het Platform Antilliaanse Organisaties in Utrecht) en met *Sara Moraga* (zangeres en Chileense vluchteling).

VROUWEN EN EKONOMISCHE ZELFSTANDIGHEID

Door het nieuwe belastingstelsel dat per 1 januari is ingegaan lijkt iedereen nu gelijk te zijn: geen aparte belasting-tarieven meer voor mannen en vrouwen. Maar de schijn bedriegt. Ongehuwd samenwonenden (mannen en vrouwen in alle mogelijke combinaties) worden gepakt. De huidige regering bombardeert ons terug naar 'het gezin als hoeksteen van de samenleving'. In de gemeente Den Haag is al een piek in het aantal huwelijken gekonstateerd. *Joke Egmond* zet de stand van zaken rond de economische zelfstandigheid van de vrouw op een rijtje. Een artikel over kostwinners, huisvrouwen, twee-verdieners, gehuwden, samenwonenden en alleenstaanden. En over het alternatief: arbeidstijdverkorting en basisinkomen.

"Jan, ik ga werk zoeken! Ik verveel me in huis en ik wil wel eens wat geld voor mezelf".

"Nou Marie, als jij dat zo graag wil... De kinderen zijn nu naar school, dus die hebben je niet meer zo nodig. En als je dan een parttime-baan neemt, kun je het eten ook nog wel op tijd op tafel hebben. Je moet dan wel iets in de buurt nemen, anders is het te lastig". Marie vindt een baantje in de buurt —

voor een schijntje, want ze heeft als veel vrouwen weinig opleiding genoten — en blijft verantwoordelijk voor de huishouding en de opvoeding van het kroost. Jan kan alleen maar 'helpen afwassen'. Hij heeft een volledige baan ver van huis. Hij is kostwinner en krijgt kinderbijslag. 'Kostwinnerschap' is een belangrijk fenomeen, vindt deze regering. Het gezin is immers 'de hoeksteen van de samenleving'!

De PSP is het hier helemaal niet mee

eens. De man met zo'n fulltime-baan kan niets beginnen zonder een huishoudende vrouw en de gehuwde vrouw is geheel afhankelijk van de man. Als ze alleen huisvrouw is merkt ze bijvoorbeeld bij ziekte of echtscheiding hoe kwetsbaar ze is: *geen* arbeidsvoorwaarden, *geen* inkomen, *geen* uitkering bij arbeidsongeschiktheid. Ervaring als huisvrouw geldt ook niet als aanbeveling bij een sollicitatie. Het kostwinnersprincipe wordt steeds verder door-

gevoerd in deze tijd van werkloosheid.

Roldoorbreking

"Ja Piet, ik wil wel met je trouwen, maar ik blijf werken, net als jij".

"Maar Griet, hoe moet dat dan met de huishouding? En hoe als we kinderen willen? Je zult moeten kiezen tussen betaald werk en kinderen".

Aktie van vrouwen in de bijstand

Foto: Hannes Wallrafen

Vrouwen en economische zelfstandigheid

vervolg van pagina 3

"Waarom moet ik kiezen en jij niet? Ben ik wel geschikt voor het beroep van huisvrouw? Aan mannen wordt niet gevraagd of ze willen huishouden en 'vaderen' als ze een partner kiezen".

Piet en Griet delen de verantwoordelijkheden, zoals huishoudelijke taken en opvoeding van de kinderen. Griet houdt haar baan.

Dat is wel moeilijk: de maatschappij is niet ingesteld op het systeem van rol-doorbreking. Onder andere kinderopvang is slecht geregeld, ook dáár wordt sterk bezuinigd. En als straks de gemeente de gelden daarvoor moet beheeren — nu is dat nog rijksbijdrageregeling — zal het nog erger worden. Hoewel Griet dichter bij economische zelfstandigheid staat dan Marie blijft de gehuwde staat nog een grote belemmering. Als ze bijvoorbeeld haar baan verliest krijgt ze geen blijvende uitkering. Ook fiscaal geldt ze niet als een individu: ze blijft afhankelijk van het salaris van haar man, door de zogenaamde twee-verdieners-regeling.

Ongehuwd samenwonenden hebben dezelfde moeilijkheden, óók samenwonende vrouwen: die worden behandeld als gehuwden.

Individualisering

Het omgekeerde had moeten plaatsvinden: gehuwden en samenwonenden behandelen als ongehuwden. Alle individuen gelijke rechten.

De PSP streeft naar individualisatie en nivellering van inkomens. Ieder mens moet zelfstandig en naar vermogen bijdragen aan de belastingen en recht hebben op inkomen. Hiervoor zou een herverdeling van *alle* arbeid moeten plaatsvinden, betaalde en onbetaalde, buitens- en binnenshuis.

Samen met de invoering van de vijfjarige arbeidsdag zou dat heel wat mensen aan betaald werk kunnen helpen. Dat zou dan wel opeens, dus op korte termijn, moeten gebeuren, want als er langzaam telkens een uurtje korter wordt gewerkt, zullen er niet veel banen bijkomen. Niet in alle bedrijven zal dat zomaar kunnen gebeuren. Sommige zullen een andere dagindeling moeten maken. Vrouwen moeten ook een andere opleiding gaan volgen, bijvoorbeeld in de techniek of het management.

In de technische sektor wordt namelijk een tekort aan werkkrachten verwacht terwijl in de 'typische vrouwenberoepen', bijvoorbeeld de verzorgende sektor, de meeste ontslagen vallen.

Bij de overheid zou in 1984 volgens aanbevelingen van de *Stichting van de Arbeid* twintig procent arbeidstijdverkorting al twintigduizend banen kunnen opleveren. De vraag is echter of dit zal opwegen tegen alle ontslagen die dit jaar bij de overheid zullen vallen.

Basisinkomen

De invoering van de arbeidstijdverkorting zou men kunnen koppelen aan de instelling van een basisinkomen. Het basisinkomen is een inkomen of uitkering, waarvoor ieder individu recht heeft, on-

geacht sekse of leefomstandigheden. Volgens voorstanders hiervan (waaronder veel PSP-ers), kan de nadruk op betaald werk en geld verdienen dan minder worden. Mensen, die betaald werk verrichten, ontvangen gewoon hun salaris. Men hóéft niet te werken of te solliciteren, als men dat niet wil of kan en tevreden is met dat basisinkomen.

Er wordt over dit systeem gediscussieerd (in vakbeweging en PPR ook), maar tot een eensluidende konklusie is het nog niet gekomen. Zeker is dat het diep ingrijpende maatschappelijke veranderingen met zich mee zal brengen, omdat het indruist tegen de uitgangspunten van ons huidige economische stelsel. Mogelijk houdt het wel een verbetering in van het nu geldende systeem, dat vrouwen een keuze opdringt tussen een relatie en een inkomen. Dat is discriminerend en onmenselijk! Zoals de PSP onlangs op een affiche stelde: 'Omdat ieder mens er één is, en niet de helft van een stel'.

JOKE EGMOND

Het affiche 'Omdat ieder mens er één is' is nog te koop. Prijs f 1,50 bij de afdelingen van de PSP. Te bestellen door overmaking van f 3,60 (inkl. verzendkosten in koker) naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding 'affiche: Omdat ieder mens er één is'.

RACISME

Solidariteit

De Internationale Vrouwendag vraagt om solidariteit met alle vrouwen, ongeacht hun huidskleur of sociale positie. Maar hoe gaan witte vrouwen om met hun zwarte zusters? Kunnen zwarte vrouwen wel rekenen op de steun van witte vrouwen? Met die vragen ging Heleen Buijs praten met Ayrien Arion en Joyce Overdijk-Francis, beide werkzaam bij het Platform van Antilliaanse Organisaties, het overkoepelende orgaan van welzijnsstichtingen voor Antillianen. Ayrien heeft de functie van emancipatiewerkster en Joyce is juriste bij het Platform. Een gesprek over de Winteruniversiteit Vrouwenstudies, het verbod van de Centruumpartij en de betekenis van de Minderhedennota.

Vanuit haar functie als juriste zit Joyce Overdijk-Francis de werkgroep Recht en Rassendiskriminatie voor, ontstaan na het in januari '83 gehouden kongres 'Recht en Raciale Verhoudingen'. Het initiatief voor deze werkgroep is genomen door de vier minderhedenkoepels (het Nederlands Centrum Buitenlanders, de landelijke federatie van Surinaamse welzijnsinstellingen, het spraakorgaan Molukkers en het Antilliaans Platform). De werkgroep houdt zich bezig met het zoeken naar, en uitdiepen van, juridische mogelijkheden om rassendiskriminatie tegen te gaan en het kritisch bestuderen van wet- en regelgeving die in de maak is. Joyce geeft van dit laatste een voorbeeld: de APV, de plaatselijke verordening, die een samscholingsverbod regelt op en rond de Zeedijk, en wat men van plan is in Utrecht ten aanzien van Hoog-Catharijne, waar men jongeren wil weren. Joyce: "Die wetgeving op zich zal niet racistisch zijn, maar de uitvoering is discrimineerend, gezien de vele Surinaamse jongeren die er vooral mee te maken krijgen. Als werkgroep bekijken we of zo'n bepaling al of niet onverbindend verklaard kan worden".

Gecombineerde strijd

De werkgroep heeft bewust gekozen voor diskriminatie op grond van ras.

Dit symbool van de PSP-vrouwen is te vinden op een tweetal uitgaven

Affiche, formaat A2, twee kleuren, prijs f 0,15

Button, twee kleuren, prijs f 1,50

Het affiche is te bestellen door overmaking van f 1,75 (inkl. verzendkosten in kartonnen rol) naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam o.v.v. 'vrouwenaffiche'

De button is te bestellen door overmaking van f 2,10 (inkl. verzendkosten) naar het bovenstaande gironummer o.v.v. 'vrouwen-button'

it met alle vrouwen

Apart onderscheid voor vrouwen wordt daarbinnen niet gemaakt.

Ayrien Arion hierover: "Zwarte vrouwen zijn evengoed slachtoffer van racisme en het heeft geen enkele zin dat expliciet uit de hele rassendiskriminatie te halen. De strijd tegen racisme en sexismen moet wel gecombineerd worden, want zwarte vrouwen ervaren onderdrukking op grond van haar vrouw-zijn en op grond van haar niet-wit zijn. Het is niet of het één of het ander, het dient tegelijkertijd te gebeuren".

Zwarte vrouwen ondervinden in hun gecombineerde strijd te weinig steun van de witte vrouwen, vinden beiden.

Ayrien: "Kijk bijvoorbeeld naar de Winteruniversiteit in Nijmegen (waar in december '83 een week vrouwenstudiesbijeenkomsten zijn georganiseerd, HB), daar ging het om de vrouw op zich, maar zwarte vrouwen voelden zich daarbij buitengesloten op grond van racisme of racistische elementen. Dan kun je wel zeggen, dat je als vrouwen een gemeenschappelijke strijd tegen je onderdrukking voert, maar jeervaart als zwarte vrouw dat je daarbinnen ook nog strijd moet voeren tegen het racisme binnen de vrouwenbeweging.

Ik denk dat er wel vormen van samenwerking tussen witte en zwarte vrouwen mogelijk zouden zijn, maar dat is iets wat zich duidelijk zal moeten ontwikkelen. Het is er niet bij voorbaat. Zolang niet ook binnen de vrouwenbeweging onderkend wordt, dat er racisme is, zolang dat niet ter sprake is gebracht, kun je niet samenwerken".

Eigen racisme

Dat het niet voldoende onderkend wordt, bleek op die Winteruniversiteit, vond *Ayrien*. Zwarte vrouwen herkennen zich niet in het programma. Voor zover zwarte vrouwen hierin voorkwamen, dan was het als onderzoeksobject van witte vrouwen in derde wereldlanden of via een op het laatste moment ingelaste avond, waarin gepraat zou worden over racisme. Maar dat laatste ging dan alleen via een stelling over het verbieden van de *Centrumpartij*. Zwarte vrouwen hebben over de opzet van de Winteruniversiteit een verklaring afgelegd, waarin ze hun bezwaren hebben neergelegd.

Ayrien: "De reacties die we daarop te horen kregen, waren dat zwarte vrouwen zich dan maar voor hun belangen hadden moeten organiseren en in een aparte werkgroep moeten gaan zitten. Nou, dat klopt natuurlijk niet. Racisme heeft men zich ook binnen de vrouwenbeweging aan te trekken".

Joyce vult aan: "Als blanke vrouw be-

hoor je tot dat ras. Het feit, dat je strijd voert tegen mannen of je je bevrijd weet van hen, neemt niet weg dat je je geschiedenis moet kennen en die geschiedenis ligt er. We hebben een koloniaal verleden. Zwarte mensen zijn hierheen gehaald, ook de witte vrouwen weten dat".

Ayrien: "Als je tot de groep behoort, die onderdrukt dan is dat zo'n vanzelfsprekendheid, dat je het niet in de gaten hebt, maar de ander die slachtoffer is voelt het en komt ertegen in verzet.

Ik ben teruggekomen van de veronderstelling, dat men juist binnen de vrouwenbeweging het racisme en de positie die je als vrouw ten aanzien van de niet-witte mensen inneemt zou onderkennen. Binnen het racisme werken dezelfde mechanismen, die binnen het sexismen ook werken, namelijk de vanzelfsprekendheid dat jouw normen en waarden superieur zijn. Die vanzelfsprekendheid brengt met zich mee dat je ook niet blijft stilstaan bij de vraag of die waarden en normen wel juist zijn. Binnen de vrouwenbeweging merk ik dat ook en als je witte vrouwen ermee konfronteert dan krijg je reacties als: ik heb het plotseling ontdekt of ik voel me zo schuldig. Als zwarte vrouw heb je daar niets aan. Die schuldgevoelens zijn het probleem van de witte vrouwen, daar kunnen we geen strijd op bouwen tegen racisme".

CP verbieden

Heeft het dan eigenlijk wel zin de *Centrumpartij* te verbieden, als daarmee toch het gewone, dagelijkse racisme niet verdwijnt?

Joyce: "Zwarte mensen hebben natuurlijk belang bij een verbod van de *Centrumpartij*, dat er strijd geleverd wordt tegen een geaksepteerde partij, die voor ons zwarten een bedreiging vormt. Maar het moet niet zo zijn, dat er dan niet meer gesproken wordt over het racisme in de samenleving, in de instituties en op allerlei andere terreinen. Er zijn nu al juridische middelen om de *Centrumpartij* te verbieden en racisme te bestrijden. We hebben het VN-verdrag tegen rassendiskriminatie, in de strafwet staan bepalingen, het burgerlijk wetboek maakt het verbod van een politieke partij mogelijk. Formeel klopt het allemaal wel, maar het Ministerie van Justitie geeft zelf toe dat er onvoldoende vervolgd wordt. Burgemeester Van Thijn van Amsterdam heeft onlangs erkend, dat er binnen het politie-apparaat racistische tendenzen bestaan, terwijl dat toch de instantie is waar je aangifte moet doen van racisme".

"Het al of niet verbieden van de *Centrumpartij* is echter een politieke keuze. Er moet een afweging gemaakt worden tussen het non-diskriminatie-artikel in de Grondwet en de vrijheid van meningsuiting, die ook in de Grondwet is vastgelegd. Ik vind dat je de laatste moet inperken voor de ander, omdat het halsstarrig vasthouden aan de idee dat een democratie geen verbod van partijen verdraagt, betekent dat mensen die binnen die democratie leven zich bedreigd en angstig voelen. Daar moet je je iets van aantrekken. Ook de PSP kan daar wat aan doen. Mevrouw van Es heeft in de Tweede Kamer een motie ingediend met het verzoek aan de Minister van Justitie een richtlijn op te

stellen voor de politie in verband met de diskriminatoire praktijken van de politie bij uitvoering van de in artikel 4 van het Vreemdelingen Besluit vervatte bevoegdheden, het staande houden van vreemdelingen ter vaststelling van hun identiteit. Deze vroeg haar echter om concrete voorbeelden. Via onze werkgroep (Recht en Rassendiskriminatie) zullen we die doorspelen. De Minister heeft zodoende de discussie opengelaaten. Als meer partijen dat zouden gaan doen, dan zal toch langzamerhand het idee doordringen in de Tweede Kamer, dat er iets tegen het racisme gedaan zal moeten worden".

Minderhedennota

In de Minderhedennota is ook te zien hoe weinig besef de overheid heeft wat er aan racistische tendenzen in de samenleving is en wat de positie van minderheden daarbinnen is, aldus beide vrouwen.

Ayrien: "De nota behandelt problemen, die niet de problemen van minderheden zijn, maar gevolgen van een slecht overheidsbeleid ten aanzien van bijvoorbeeld huisvesting en werkgelegenheid. Op grond van racisme hebben zwarte mensen daarbinnen een bepaalde positie en daarop zou je beleid moeten voeren en komen met maatregelen die doeltreffend zijn".

Joyce: "Er staan van die vaagheden in dat de aangiftebereidheid van diskriminatie moet worden vergroot. Zwarte mensen gaan niet eens meer naar de politie. Die diskrimineert zelf".

Ayrien: "Een mooi voorbeeld is het werkgelegenheidsproject voor vrouwen uit minderheden dat in de Minderhedennota staat aangekondigd. Er is een project opgezet om vrouwen te werk te stellen bij de politie. Dit in het kader van het meer toegankelijk maken van het politie-apparaat voor minderheden, dus ook voor vrouwen daaruit. Maar zo'n instelling is zo racistisch als de pest of heeft racistische elementen in zich. Voor die vrouwen is het keihard knokken om overeind te blijven zonder dat er iets wezenlijks verandert. Meer leden uit minderheden binnen de politie is geen oplossing tegen het racisme".

Joyce: "Je moet iets aan de werving gaan doen en aan de opleiding. Bij de werving voor de politie moet je mensen gaan skreenen op racisme. De extreme figuren haal je er dan uit. Op een bepaald ogenblik heb je misschien een groep mensen, die, als er wat meer leden van minderheden in zo'n apparaat zitten, tot een bepaalde samenwerking kunnen komen.

Je moet alleen erg oppassen, dat je binnen het politie-apparaat geen apartheid krijgt, als je de opleidingseisen voor leden voor minderheden omlaag schroeft. Je krijgt dan een versterking van het superioriteitsgevoel: jullie zijn tweedegrads politie-agenten ten eerste kwa huidskleur, en ten tweede voor wat opleiding betreft. De bedoeling kan wel goed zijn, maar de gevolgen kunnen tegen zwarte mensen gaan werken".

HELEEN BUIJS

Winteruniversiteit: zwarte vrouwen voelden zich buiten gesloten

ONGELIJKEN ZIJN NIET GELIJK

Op het Feminisme-kongres van de PSP in februari 1983 leidde 'positieve diskriminatie van vrouwen' als politiek beleid tot een heftig debat. Er werden vragen gesteld als 'in hoeverre sluit het mannen uit van een baan' en 'is dat wel terecht'.

In dit blad (nr. 7/8 van 27 april '83) publiceerde *Chris Huinder* een artikel, waarin hij stelde dat de Tweede Kamer, door aanneming van de motie-Groenman (D'66), verder ging dan sommige PSP-mannen wilden. Er kwam een boze reactie van PSP-partijbestuurder *John Hontelez* (zie 'Bevrijding' nr. 10 van 25 mei

De door het partijbestuur ingestelde werkgroep had tot taak de stellingen over positieve diskriminatie van het Feminisme-kongres uit te werken in het licht van PSP-opvattingen en standpunten over gelijkheid en klassenstrijd. Hoe kun je gelijkheid nastreven als je bewust diskrimineert? Hoe een eenheid in de klassenstrijd krijgen, als je mannen benadeelt ten opzichte van vrouwen? Een tweede belangrijke taak voor de werkgroep was precies aan te geven, wat de konsekventies zijn voor het personeelsbeleid, het aanneming-beleid en het ontslag-beleid voor werkneemsters/ers, die bij de PSP of een PSP-stichting in dienst zijn. Het betreft daarbij zo'n dertig mensen.

Twee hobbels

Bij de discussie over de stellingen kwam de werkgroep al snel op twee hobbels terecht. De personele samenstelling leverde vanwege wisselingen in het partijbestuur van de PSP problemen op. De tweede hobbel was, dat *John Hontelez* zich na enige tijd van de werkgroep terugtrok. Hij kon zich niet verenigen met de weigering van de werkgroep het criterium van positieve diskriminatie van vrouwen principieel ter discussie te stellen. De meerderheid ging ervan uit, dat het kongres zich vóór positieve diskriminatie uitgesproken had en dat het in de werkgroep erom ging de politieke en technische problemen, die dat met zich meebracht, op te lossen. Pas in het najaar van '83 kon de werkgroep door deze perikelen goed van de grond komen.

De werkgroep heeft het principe van positieve diskriminatie van vrouwen kosekwent willen doortrekken. Het betekent, dat dit principe voorrang heeft boven allerlei bestaande regelingen bij ontslag en bij aanneming van personeel en bij het personeelsbeleid zelf. In geval van ontslag stelt de werkgroep: "Het criterium van positieve diskriminatie van vrouwen behoort zodanig toegepast te worden, dat niet automatisch mannen in welke omstandigheid dan ook altijd het eerst ontslagen worden. Ontslag van vrouwen kan dus plaatsvinden, nadat mogelijkheden om ontslag van vrou-

wen te voorkomen, zoals om-, her- of bijscholing, edukatief verlof, en het leggen van prioriteit van het werk van de betreffende instelling bij vrouwen en/of 'vrouwenzaken' onmogelijk of onvoldoende zijn gebleken."

Het zal duidelijk zijn, dat dit 'bij voorrang niet ontslaan van vrouwen' directe gevolgen heeft voor het personeelsbeleid zelf. Dat beleid moet gericht zijn op het zonder belemmeringen en met stimulansen doen door- en omhoogstromen van vrouwen, zodat zij op alle niveaus een gelijkwaardige positie als mannen hebben.

Dienstjaren

Bij ontslag zal wellicht het grootste probleem gevormd worden door het criterium van *dienstjaren*: hoe langer men in dienst is, hoe later men voor ontslag in aanmerking komt. Dit argument heeft niet alleen veelal een emotionele lading: is het niet schandalig om iemand, die twintig jaar lang trouw en hard voor zijn baas (let wel: *zijn* baas) heeft gewerkt, zomaar op straat te zetten? Dit argument heeft ook een historische ach-

'83). De toenmalige sekretaris sociaal-economisch, *Pier van Gorkum*, en de voorzitter van de radio- en televisiekommissie van de PSP, *Theo Engelen*, waren ondertussen al uit het partijbestuur gestapt. Op initiatief van het partijbestuur ging de werkgroep Positieve Diskriminatie aan het werk. Nu, een jaar later, is de werkgroep met haar studie, naar hoe die diskriminatie er in de praktijk uit moet zien, bijna klaar. *Chris Huinder*, lid van de werkgroep, verklapt de aanbevelingen die tot nu toe in de boezem van de groep besloten lagen.

tergrond, verband houdende met de strijd tussen kapitaal en arbeid. Door vakbonden/mannen wordt het als een sociale verworvenheid beschouwd, dat men niet 'zomaar' na vele dienstjaren op straat gezet kan worden. Dat is veelal kontraktueel en arbeidsrechtelijk vastgelegd. Strijd van de vakbonden was er juist op gericht tot een zo groot mogelijke bescherming tegen ontslag te komen, mede met het oog daarop, dat een 'gemakkelijk' ontslag een neerdrukkend effect op de algemene loonhoogte had, zeker in tijden van grotere werkloosheid. De arbeider was immers geen goedkoop wegwerpartikel.

De werkgroep heeft heel wel de emotionele en historische waarde van dit dienstjaren-argument beseft. Toch wil de werkgroep dit criterium laten vallen. Waarom? Niet ontkend kan worden, dat dit criterium een uitsluitende werking heeft naar groepen op de arbeidsmarkt: jongeren, vrouwen en leden van etnische minderheden. Om ons toe te spitsen op vrouwen, structureel hebben zij een onderliggende positie op de arbeidsmarkt. Velen zijn nooit 'aan de bak' gekomen, omdat er geen vraag

naar hen was, of omdat het bestaande werk reeds onder mannen verdeeld was. Zo pijnlijk als het kan zijn voor een man, om er na twintig jaar uitgegooid te worden, even zo pijnlijk kan het zijn voor een vrouw om systematisch niet aan de bak te komen of om regelmatig ontslagen te worden, omdat zij nooit behoort tot die groep mensen (mannen dus), die het langste werkt.

Om de vrouwen uitsluitende en voor vrouwen nadelige werking van het dienstjaren-kriterium op te heffen, stelt de werkgroep daarom voor dit criterium bij ontslag niet (meer) toe te passen.

Konsekwent

Het criterium van 'bij voorrang niet ontslaan van vrouwen' wordt door de werkgroep ook voorgesteld in geval van leeftijd en van eventuele konsekventies op financieel terrein. Stel, een man heeft een veertig-urige betaalde baan buitenshuis en is op grond daarvan een fikse hypotheek aangegaan om een huis te kopen. De werkgroep stelt in dat geval: "Als dat een faktor is, waarmee bij

STELLINGEN POSITIEVE DISKRIMINATIE

Het PSP-kongres *Feminisme en Socialisme* van 26 en 27 februari 1983 in Nijmegen heeft twee stellingen over 'positieve diskriminatie' aangenomen. De belangrijkste punten daaruit:

De PSP is voor positieve diskriminatie van vrouwen bij benoemingen in vakatures en in nieuwe arbeidsplaatsen. Onder positieve diskriminatie wordt verstaan dat vrouwen voorrang hebben bij voldoende geschiktheid. Ook bij ontslagen zullen vrouwen positief gediskrimineerd moeten worden.

Ervaringen van mensen in vrijwilligerswerk of huishouden moeten worden meegeteld bij de beoordeling of iemand wel of niet geschikt is.

In het personeelsbeleid van de PSP (en PSP-stichtingen) krijgen vrouwen bij de vervulling van vakatures de voorkeur bij 'voldoende geschiktheid'.

Vrouwen maken deel uit van de sollicitatiekommissies, waar geen vrouwen werkzaam zijn, of geen deel uit maken van de organen, worden vrouwen uit aanverwante

organen uitgenodigd voor die commissies.

Er is sprake van 'voldoende geschiktheid' in plaats van 'gelijke geschiktheid' omdat anders toch mannen eerder in aanmerking komen vanwege hun maatschappelijke voorsprong (betere opleiding, meer ervaring en zo).

(de volledige tekst van de stellingen werden eerder gepubliceerd in 'Bevrijding', nr. 7/8 van 27 april 1983)

ONEERBAAR PROGRESSIEF

Aan de viering van de van oudsher "linkse" internationale vrouwendag zal dit jaar ook de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen meedoen, in ieder geval in Noord-Holland; de Bond heeft daar een provinciale subsidie voor gekregen. Wat heet nog traditioneel vandaag de dag en wat noem je eigenlijk progressief. Een rechtse staatssekretaris van emancipatiezaken gaat zowaar onverminderd door met het beleid van haar progressieve voorgangster ter bestrijding van seksueel geweld. Bovendien is eerstgenoemde dame in de boksring gestapt om het recht van vrouwen op werk buitenshuis te realiseren. In de toekomst dan wel, na 1990. En dat heeft iets typisch progressiefs: al het goede komt later, ná de revolutie. Dat niet iedere "revolutie" slechts het goede heeft gebracht, probeert een weer van stal gehaalde Germaine Greer ons duidelijk te maken. Een vaak als progressief gekwalificeerde dame die in Vrij Nederland probeert te zeggen dat de seksuele revolutie van eind jaren zestig ook niet alles was voor vrouwen. Vrouwen hoeven "het" niet persé altijd te willen, ook al zijn er voorbehoedsmiddelen. Komen net de krokussen boven de grond en gedragen de katten zich alsof het

ik heb niets tegen mannen, maar...

voorjaar is, dan komt Greer vertellen dat we vaker "nee" moeten zeggen. In haar algemeenheid zijn we het daar mee eens. Greer beschrijft seks echter wat eenzijdig en puriteins, als een straf voor vrouwen. Maar "het" is ook niet altijd een feest. Greers vervanging van ongezonde voorbehoedsmiddelen door de onbetrouwbare, maar o zo natuurlijke koïtus interruptus, spreekt ons niet aan. En dan hebben we het nog niet eens over haar standaard-hetero uitgangspunt. De methode heet niet voor niets "vóór het zingen de kerk uit". Onze protestantse en katholieke (voor)ouders moesten zich er mee behelpen, hoewel de zaadverspilling op zich zondig was. Maar die (voor)ouders hadden vanuit hun

geloof ook veel meer zelfbeheersing opgelegd gekregen. Zelfbeheersing waarvan wij net bezig zijn afstand te nemen. Ook mannen worden bij kongresuitspraak aangemoedigd zich vooral te laten gaan en om hun emoties te tonen. Bovendien heeft de oosterse filosofie (voer voor progressieven) ons geleerd dat lichaam en geest één zijn. Nee, de koïtus interruptus zou dus voor PSP-(st)ers 'in ontwikkeling', om zich direkt en primair te uiten en toch vooral niets in te houden, zeker geen betrouwbare methode zijn.

Bij de PSP liggen de opvattingen over gewenst gedrag en de grenzen van het eerbare heel ergens anders dan bij andere mensen. In de PSP mogen (of moeten) mannen huilen, moederen, veel afwassen en koken; over erotiek en seks wordt op vergaderingen en kongressen vrijmoedig gesproken; homoseksuele en lesbische relaties vormen geen enkel dilemma voor de PSP. Maar een vrouw benaderen of ze in het (partij)bestuur wil, wordt opgevat als een oneerbaar voorstel, lazen wij in dit blad twee nummers eerder. Dan zijn we ongetwijfeld toch op een heel eigen manier progressief, want kom dáár maar eens om bij de Bond van Plattelandsvrouwen.

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

ontslag rekening wordt gehouden, betekent dit, dat mensen die niet in een dergelijke positie zitten, daar ook nooit in zullen komen en dus altijd als eerste op straat zullen komen te staan. De kans is groot, dat dit juist vrouwen zijn."

Bij aanname van personeel heeft de werkgroep eveneens voor een consequente positie gekozen. Die positie vloeit logisch voort uit de elementen van de op het kongres aangenomen stellingen over positieve diskriminatie. Die elementen luiden: vrouwen hebben voorrang bij voldoende geschiktheid tot er een evenwichtige positie is bereikt; ervaringen in het vrijwilligerswerk en het huishouden moeten worden meegeteld; er mogen bij de sollicitatie geen criteria toegepast worden, die betrekking hebben op huiselijke omstandigheden, samenlevingsvormen en/of seksuele voorkeur van de sollicitante; er moet(en) vrouw(en) in de sollicitatiekommissie zitten, ook als er geen vrouw bij de betreffende instelling werkt. Vrouwen uit een aanverwante instelling worden daarvoor dan uitgenodigd. Bovendien mag van de werkgroep niet de regel toegepast worden: 'interne sollicitanten hebben voorrang'. Deze regel hanteert het dagelijks bestuur van de PSP formeel sinds augustus 1980 bij het aannemen van personeel voor het partijburo in Amsterdam. Door interne solli-

citanten, merendeels mannen, als groep voorrang te verlenen boven externe sollicitanten zou het principe van positieve diskriminatie van vrouwen worden uitgehouden.

Onrechtvaardig

Op het moment zoekt de werkgroep uit, waar eventueel arbeidsrechtelijke bezwaren tegen het in de praktijk toe-

passen van het principe van positieve diskriminatie van vrouwen bestaan en hoe daaraan kan worden tegemoetgekomen. Ook is de werkgroep nog bezig een enquête te verwerken, waarin een reeks van vragen aan de besturen van de zeven PSP-stichtingen over het ontslagbeleid, aannamebeleid en het personeelsbeleid werden gesteld. De werkgroep wil in maart '84 gesprekken voeren met het dagelijks bestuur van de PSP en met de medewerkersraad. Het zal daarbij vooral gaan om de uitvoeringsprocedures. Hun opvattingen zullen in de definitieve verslaggeving in april opgenomen worden en, zo nodig, van commentaar voorzien.

Vele mannen voor mij — ik noem de Griekse filosoof *Aristoteles*, de Duitse socialist *Karl Liebknecht* en, recentelijk, de Amsterdamse ethiek-docent *Govert den Hartogh* — hebben gesteld: onrechtvaardigheid is ongelijken als gelijken behandelen. Waar vrouwen ten opzichte van mannen in een structureel ongelijke positie zitten vind ik het niet onrechtvaardig hen structureel te bevoordelen, net zolang tot die ongelijke positie is opgeheven. De PSP kan daarvoor ijveren. De PSP kan in ieder geval zelf beginnen, wat ook al wel gebeurt, om in eigen gelederen de structureel ongelijke positie van vrouwen weg te werken. Als er ontslagen moet worden, sta ik vooraan. Hopelijk met een stel andere mannen. Dat geeft in ieder geval de mogelijkheid verdriet te delen.

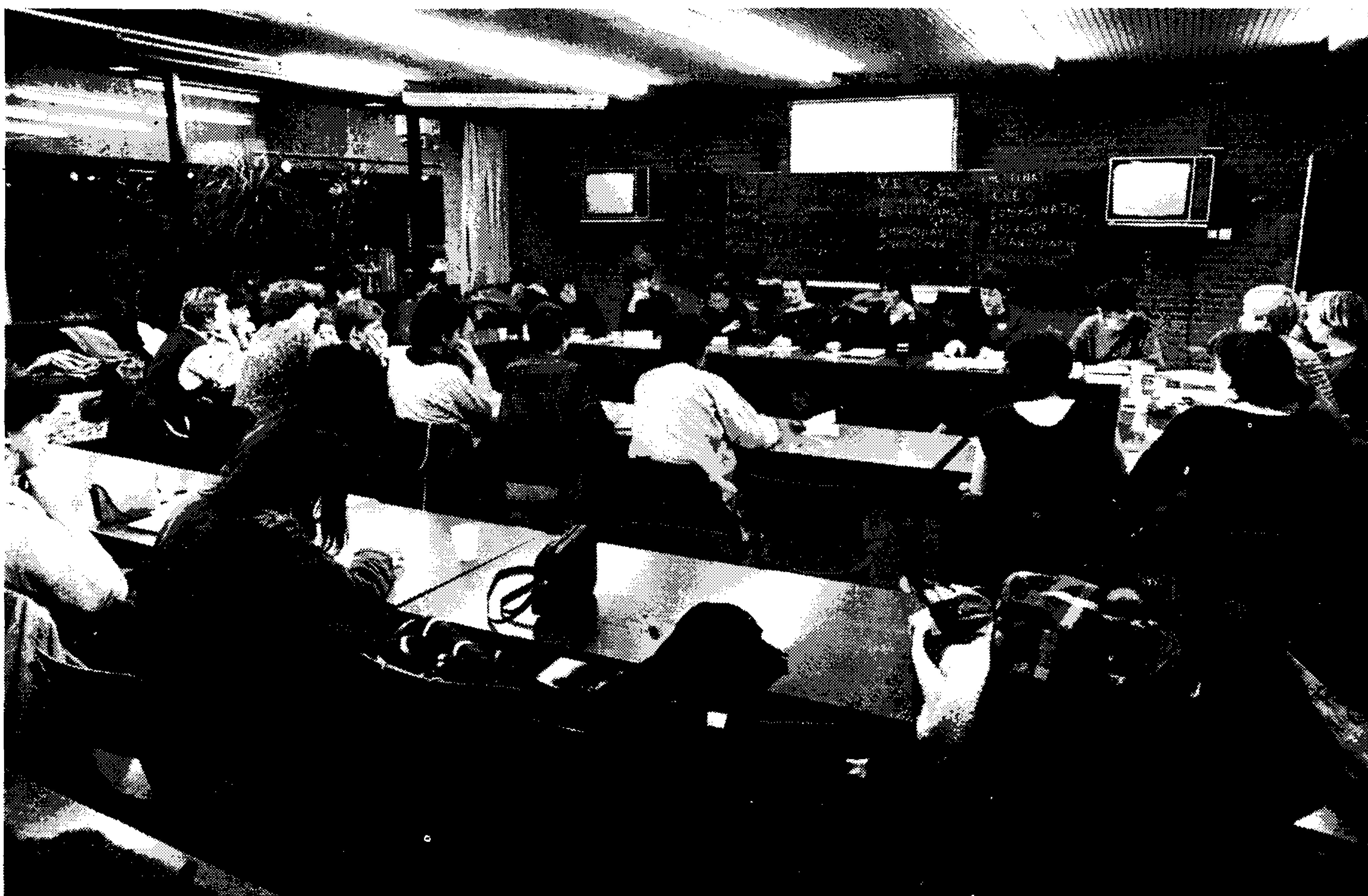

Foto: Gerlo Beermink (NFK)

Winteruniversiteit Vrouwenstudies in Nijmegen: vrouwen vragen positieve diskriminatie, ook op universitair terrein

Je gaat gewoon door

In het weekend van 26 en 27 februari 1983 vond in Nijmegen het 39ste kongres van de PSP plaats. Twee dagen diskussieerde het hoogste orgaan van de partij over 'Feminisme en Socialisme'. In dat weekend werden de feministische uitgangspunten van de PSP vastgelegd. Natuurlijk was dat allerm minst het eindpunt. We zijn nu een jaar verder, daarom organiseerde 'Bevrijding' een rondetafel-gesprek met Josje Adriaansen (28 jaar, sinds kort emancipatiewerkster bij de PSP en actief in de afdeling Dordrecht), Els van Kampen (30 jaar, sinds 1982 gemeenteraadslid voor de PSP in Bussum) en Marijke Prins (30 jaar, indertijd lid van de kongreskommissie die het Feminisme-kongres voorbereidde, actief in de PSP afdeling Nijmegen). De centrale vraag was: hoe is de stand van zaken met betrekking tot de feminisering van de partij?

Josje Adriaansen: "Mijn betrokkenheid bij het 'Feminisme en Socialisme'-kongres was met name in mijn afdeling, in Dordrecht. Wij zijn daar op weekend geweest om te praten over de kongresteksten. We hebben op dat weekend een spel ontwikkeld als voorbereidingsgroep, over hoe je dat persoonlijk invult, feministische omgangsvormen en zo. Dat was onze voorbereiding. Ik zat ook in de afvaardiging naar dat kongres, maar toen was ik ziek, dus ik ben er niet bij geweest. Onze afvaardiging bestond niet alleen uit vrouwen. Hoe dat liep? Nou, ik vond dat de stellingname daardoor verscherpt werd in de afdeling. Wat ik op zich best wel goed vind, natuurlijk. Er was een groep die het begrip 'systeem van hetero-seksualiteit' te onduidelijk vond. En dat vond ik wel moeilijk hoor, wat je dan precies moest doen met zo'n begrip dat een heleboel mensen dan toch niet kennen. Kijk, er waren mannen bij die nog nooit wat gelezen hadden over feminisme. Ik ben echt geneigd om dat iemand kwalijk te nemen. Dat heb ik destijds in de afde-

ling niet zo nadrukkelijk gezegd, hoor, omdat die jongen wel uit zijn doen was".

Had je het idee dat er een weerstand bestond in de afdeling van 'jullie met je gezeur over vrouwen', of was er toch een bereidheid om zich met een nieuwe visie bezig te houden?

Josje: "Dat was verschillend voor mensen. Er waren er ook wel, ja, die zeiden het is nu aktueel in de partij en dus houden we ons er mee bezig, maar dan moet het straks wèl weer afgelopen zijn. Maar ik heb er over het algemeen best wel positieve ervaringen mee. Ik vind wèl dat we er op dat weekend heel goed over gepraat hebben en óók later, toen de tweede kongreskrant kwam".

Is dat later nog voortgezet?

Josje: "Nou, niet echt praten over wat er op dat kongres allemaal gebeurd was. Er is wèl een verslag geschreven door iemand. Maar ik vind dan toch dat het teveel van de vrouwen in de afdeling moet komen. Ik kom tot de konklusie dat er eigenlijk onvoldoende aan gedaan is, maar ja, soms kan je niet de energie opbrengen om er aan te trekken. Er is bijvoorbeeld wel besloten om een leden-enquête samen te stellen. Daar zouden twee mannen aan mee doen, en twee vrouwen. Maar uiteindelijk hebben die twee vrouwen het opgesteld. Maar dat lag ook aan ons, heel eerlijk. Want wij hebben uiteindelijk geen rekening meer gehouden met het feit dat zij niet konden. Natuurlijk heeft dat er ook mee te maken dat wij ons verantwoordelijk voelden. En ik vind ook dat ik dat beter kon dan zij. Dan stoom je maar gewoon door".

Alleen mannen

Marijke Prins: "Ik heb indertijd in de kongreskommissie gezeten. Dat is nu alweer een jaar geleden. Tot mei '83 ben ik heel actief geweest in de PSP. Maar toen kreeg ik een baan, waar ik heel veel energie in moet steken. Dus toen is mijn bijdrage aan de PSP een stuk verminderd. Ik zit eigenlijk alleen nog maar in de vrouwengroep van Nijmegen. En dat is eigenlijk al heel veel werk. Ik heb daarvoor in het bestuur van de afdeling gezeten, samen met een andere vrouw. Die is daar omstreeks dezelfde tijd uitgegaan, waardoor het bestuur nu alleen nog uit mannen bestaat na dat Feminisme-kongres, helaas. Ik weet niet zoveel van wat er van dat kongres terecht is gekomen. Behalve dan dat het een heel druk jaar is geweest. Er waren drie kongressen. Het eerste kongres was dus het Feminisme-

kongres in Nijmegen. Met daaropvolgend, in juni, direkt dat kongres in Steenwijk over de strategie van de partij. Dus het eerste kongres was nog niet achter de rug, of alle leden moesten zich klaar maken voor het volgende. Er is bij ons een evaluatiegroepje aan de gang gegaan, die gekeken hebben wat we in Nijmegen in de afdeling kunnen doen. Daar hebben we in augustus nog een ledenvergadering aan besteed. In kleine groepjes praten over, nou, wie zijn er nu aan 't woord op vergaderingen, waarom zijn ledenvergaderingen niet aantrekkelijk voor vrouwen, maar óók voor een aantal mannen. Daaruit kwam eigenlijk naar voren dat mensen die heel veel tijd in de PSP steken, en dan met name mensen die veel kennis en informatie hebben omdat zij bijvoorbeeld een baan hebben binnen de partij, in de gemeenteraad zitten, noem maar op, dat dat ook de mensen zijn die het uitmaken op een vergadering. Toch de mensen die met argumenten, redelijke argumenten, de anderen overbluffen. Hoe zou je dat anders aan kunnen pakken? Daar is eigenlijk uitgekomen om het in die zin aantrekkelijker te maken om op ledenvergaderingen niet alleen beslissingen te nemen, maar dat er ook minstens een behoorlijke tijd aan één thema besteed zou moeten worden. Waarover inhoudelijk gediskussieerd kan worden, in kleine groepjes vooral. Dat is eigenlijk het enige wat ik weet dat uit het kongres is gekomen, behalve dat er ook een kresj is opgestart. Helaas is het zo dat de meeste leden van de PSP geen kinderen hebben. Dat is iets wat ik me afvraag, hoe komt dat nou? Maar goed, naast die kresj wordt er in elk ledenblad, 'De Vuist', een mededeling geplaatst dat vrouwen die niet durven te komen van tevoren even kunnen bellen, zodat ze begeleiding kunnen krijgen. Dat zijn hele kleine dingen, maar ik vind ze zelf toch wel belangrijk, om de drempel wat lager te maken, wat toegankelijker".

Een strakke structuur

Els van Kampen: "Ik kom uit Bussum. Daar hebben we al een aantal jaren, ik geloof nu bijna vier jaar, een vrouwen-groep die heel actief is, ook vrij groot in verhouding tot de grootte van de afdeling. Het Feminisme-kongres hebben we van tevoren met die vrouwengroep, apart, voorbereid vóór de ledenvergadering. Met name voor het Feminisme-kongres vonden we dat belangrijk. Later hebben we het ook geprobeerd voor het kongres van Steenwijk, maar daar-

bij was het veel te kort dag, dat lukte niet zo. Maar bij het Feminisme-kongres hebben we het gevoel gehad dat we sterker de ledenvergadering in gingen, met onze eigen standpunten, met de feministische inbreng. Over het algemeen waren de mensen op die ledenvergadering goed geïnformeerd. Kijk, onze afdeling heeft een vrij strakke structuur. We komen elke week bij elkaar, tenminste de actieve kern. En daar is dus gepraat over de resultaten en over de uiteindelijke teksten van het kongres. En wat we er als afdeling verder mee moesten. Naar aanleiding daarvan is toen een leden-enquête gemaakt over kinderopvang. Nou, daar kwamen weer de actieve ouders met hun antwoord. Daar kwamen niet de leden die niet actief waren met de reaktie 'als er kinderopvang is, dan worden we wèl actief'. Dat vermeende probleem bleek er dus niet te zijn. Tenminste, dat is niet uit die enquête gebleken. Wij hebben niet, zoals in Nijmegen, een afdeling met weinig kinderen. Er zijn bij de leden moeders, en vaders; in totaal iets van twintig kinderen op zo'n vijftig leden. Maar goed, dat probleem van kinderopvang speelt dus niet zo in onze afdeling. Ik merk zelf wel, met landelijke vergaderingen en met name als er twee dingen op één dag zijn, zodat mijn echtgenoot en ik allebei weg moeten, dat er dan wel eens geen kinderopvang is. Of dat dat op het laatste nippertje geregeld moet worden. Bij de Partijraad van de PSP is die kinderopvang er wèl altijd. Bij themadagen moet je er altijd om vragen. Ik heb zelf drie kinderen, dus ik zit zelf duidelijk in die toestand.

Het echte feminiseren van de afdeling, in die zin dat vrouwen en vrouwenpunten meer aan bod komen, daar waren we in Bussum eigenlijk al veel langer mee bezig. Een paar jaar geleden hebben we de knoop doorgehakt en gezegd 'die vrouwengroep apart, dat hebben we wel gezien, we willen er in', in de afdeling, in het bestuur, in de gemeenteraadsfractie. En dan ook helemaal gaan meedraaien, hè, en niet zeggen alleen op feministische punten. Nou, ik denk dat dat laatste, dat helemaal er in gaan zitten, dat we daar een beetje op terug gekomen zijn. Je komt in de problemen als je èn in zo'n afdeling of fractie zit en dan ook nog de vrouwengroep wilt blijven doen. We zijn er nu aan toe dat allemaal eens op een rijtje te zetten. In ieder geval is wel het resultaat geweest dat ik in de fractie zit, als derde raads-lid. En dat in de afdeling zo'n vier vrouwen heel actief zijn".

Ontzettend actief

Heb je dezelfde ervaring, als wat Josje Adriaansen vertelde, dat in de afdeling, en eventueel ook in de raad, alles wat vrouwenpunten betreft ook van vrouwen moet komen?

Els: "Dat gevoel hebben we niet. Er gebeuren allerlei dingen gewoon automatisch, ook door mannen, als bepaalde nota's moeten worden bekritiseerd. Dat is niet zo'n punt. 't Is wel zo dat ik het niet leuk vind dat ik niet méér feministische punten kan aandragen, ik zit als raadslid op 'Ruimtelijke ordening'. En de vrouwen die in onze 'steunfractie' zitten vinden het ook heel jammer dat ze daar alleen maar die stukken lezen, en niet meer met nieuwe dingen kunnen komen. Dus we willen juist dat gaan structureren. Zodat er, al is het maar éénmaal in de twee maanden of zo, een onderwerp goed aangepakt kan worden. Zo iets als 'seksueel geweld', bijvoorbeeld".

Trekt een actieve vrouwengroep nou meer vrouwen aan?

Marijke: "Wij hebben een paar jaar een actieve vrouwengroep gehad in Nijmegen, ontzettend actief. Zo'n zestien of zeventien vrouwen. We zijn ook heel intensief bezig geweest met de voorbereiding van het Feminisme-kongres. Heel veel aandacht aan besteed in de afdeling, thema-avonden georganiseerd. Er is vanuit de vrouwengroep een ondersteuningsgroep ontstaan voor de twee vrouwelijke raadsleden. En wat gebeurde er ná het kongres? Dat was heel jammer. We hadden een grote vrouwengroep, en dat bleek niet meer werkbaar. We hebben heel veel tijd nodig gehad een goede structuur te vinden. De groep splitsen, een stop er op, we kwamen er niet uit. Met als gevolg dat vorig jaar na de vakantie toch wat vrouwen hebben afgehaakt. Het hebben van een vrouwengroep in de afdeling verlaagt wél de drempel. Maar het gevaar zit er in dat die vrouwengroep zo groot groeit, dat het onwerkbaar wordt. Nou, en wat ga je dan doen? Bovendien zit je met de kloof tussen vrouwen die nieuw binnenkomen en de vrouwen die al heel wat jaren meedraaien. En er zijn de verschillen tussen vrouwen die weinig tijd hebben en de anderen die veel tijd hebben om in de partij te steken. Ik denk dat dat niet alleen geldt voor vrouwen, maar ook voor mannen".

Els: "Wij hebben in Bussum ook heel erg gefilosofeerd over hoe je daar een tussenvorm kunt vinden. Hoe je mensen een 'beetje' bij de PSP kunt betrekken.

Maar dat is heel erg moeilijk. Je kunt taken afbakenen, of op een bepaald onderwerp iemand vragen om mee te doen. Dat kan wel, maar dat vereist van de mensen die al heel actief zijn weer even die stap hè, even die mensen oppellen. Dat moet je ook structureren. Bij de vrouwengroep hebben we een aantal taken opgesplitst in vier groepjes. Die komen regelmatig bij elkaar en eens in de maand de hele vrouwengroep".

Josje: "Wij hebben in Dordrecht geen aparte vrouwengroep. Er zijn er in het verleden wel twee geweest. Ik heb zelf niet in die tweede groep gezeten. Omdat het onduidelijk was wat die konden doen zijn ze ter ziele gegaan. Na die

tweede groep is toen afgesproken we duiken in de afdeling, en dan komen we nog onregelmatig bij elkaar. Maar daar is het eigenlijk nooit van gekomen. We hebben wel een leden-enquête opgesteld om te weten wat die mensen doen, om ze er bij te kunnen betrekken. Hele simpele dingen hebben we gevraagd, of het taalgebruik op vergaderingen je wel aanspreekt enzo. Die enquête loopt nu nog. Ze worden persoonlijk opgehaald, om toch ook in een gesprek nog informatie te geven of te krijgen".

Marijke: "De voorbereiding van het Feminisme-kongres heeft heel veel vrouwen aangetrokken, maar daarna

kwam er een soort crisis van hoe nu verder? Daarbij speelt ook een rol dat er voor al deze nieuwe vrouwen geen goede opvang was. Het was al een stuk moeilijker om vrouwen in de afvaardiging naar het kongres in Steenwijk te krijgen".

Els: "Juist bij zulke kongressen, als Steenwijk met al die moeilijke stukken, zou je als vrouwen apart moeten gaan zitten, en je wat meer gaan verdiepen in de stukken. Wij vonden het jammer dat dat bij ons niet lukte".

Wat moet er binnen de PSP de komende tijd veranderen om de uitgangspunten van het Feminisme-kongres te realiseren?

Josje: "Eén van de dingen is dat je prioriteiten stelt, en dat je daar dan gezamenlijk op schoolt en actie voor voert. Het is nu teveel".

Marijke: "Wij hebben prioriteiten gesteld. Daardoor krijgen we als vrouwen wat rust, we hoeven niet alles meer bij te houden. Daarbij blijft echter wel de informatie-achterstand. Er staan nu weer twee vrouwen kandidaat voor het afdelingsbestuur. Dat bestuur gaan we anders organiseren, we krijgen een maandelijks bestuur en een dagelijks bestuur. Dat maandelijks bestuur praat dan meer over ideeën en ontwikkelingen. En het dagelijks bestuur doet de karweien. Dat kan op zich de werkdruk verminderen.

Wat me wel erg bezighoudt is wat er buiten de PSP met vrouwen gebeurt, en wat er binnen de partij met vrouwen gebeurt. Het wordt steeds slechter voor vrouwen en dat heeft ook iets te maken met de machteloosheid die vrouwen in de PSP voelen. Dat heeft zijn weerslag op de bereidheid om er flink tegenaan te gaan. Je praat je zelf in de put door te zeggen dat de vrouwengroep uit elkaar ligt. Nee, kom op, laten we ook het positieve er van inzien en gewoon doorgaan. Je moet het de vrouwen niet kwalijk nemen die niet kunnen of willen helpen en we moeten onszelf niet schuldig voelen als een ander méér doet. Dat lucht al een heel eind op".

Els: "In mijn afdeling wordt nog vaak gezegd waarom is dat of dat niet gebeurd? Als je je prioriteiten eenmaal kunt stellen en het rustig over je heen kunt laten komen dat je iets dan maar een keertje niet doet, en je maar op één onderwerp richt, dan maak je je even geen zorgen over je voortbestaan. Je gaat gewoon door!"

HELEEN BUIJS
ROEL SANDVOORT

Een vrouw bij voorkeur

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2 juni 1982 haalde de PSP in Groningen twee zetels. Op zich niets bijzonders, alhoewel het een verdubbeling van het zetelaantal betekende. Wat het wél uitzonderlijk maakte, was het feit dat een vrouw, Cora Mulder, die lager op de lijst stond, haar mannelijke kollega's met voorkeurstemmen passeerde. Er ontstond nogal wat opwinding toen bleek dat zij haar zetel niet onmiddellijk zou innemen, maar daar liever nog even mee wilde wachten. Op woensdag 25 januari j.l. was het zover: Cora Mulder nam de haar toekomstige plaats in.

De lijsttrekker van de PSP in Groningen, en jarenlang enig raadslid, Sander Doeve, is door het PSP-kongres dat in november '83 in zijn woonplaats werd gehouden gekozen tot lid van het partijbestuur. Sindsdien vervult hij de functie van algemeen propagandist. Als gevolg daarvan vertrok hij uit de gemeenteraadsfractie van zijn partij, en maakte zo de weg vrij voor Cora Mulder. Eind januari werd zij als raadslid in de Groningse fractie van de PSP geïnstalleerd.

"Hier sta ik dan, ik kan niet anders", waren de woorden waarmee zij haar rede ter gelegenheid van dat feit opende. Zij vervolgde haar toespraak met er op te wijzen dat het weliswaar prettig is in een orgaan als de gemeenteraad te komen, als zoveel mensen er op gewezen hebben dat je daar hoort, maar dat er tegelijkertijd weinig gedaan wordt om die functie aantrekkelijk te maken. Zeker voor vrouwen. "Om goed afgewogen standpunten in te kunnen nemen over alle onderwerpen kom je aardig in de richting van een fulltime-baan. En als je deel uit maakt van een kleine fractie, kom je daar met het grootste gemak overheen. Naast het lezen van alle stukken is het tenslotte van het grootste belang te weten hoe de betrokkenen er over denken", aldus Cora Mulder.

Tijd voor een persoonlijk leven overhouden is, óók als raadslid, van het allergrootste belang. Cora Mulder: "Bij mannen heet dat 'reproductie', bij vrouwen noemen we dat gewoon contact kunnen hebben met vrienden en vriendinnen".

De raadsvergaderingen in Groningen beginnen op dinsdag, woensdag en donderdag altijd om vijf uur 's middags, een tijd waarop een normaal mens het eten kookt. "Ik zal dus vaak op kleffe bolletjes aangewezen zijn", aldus Cora. In dat verband hekelde zij een motie van de VVD bij de begrotingsbehandeling. Die partij stelde toen voor de vergoeding voor raadsleden te bevriezen. Dat lijkt heel solidair met de mensen die moeten inleveren. Maar voor raadsleden die van die vergoeding moeten leven zo dat een verslechtering hebben ingehouden. Raadsleden die hun politieke functie als een bijbaantje zien raadde Cora Mulder aan er naar te streven in te leveren op het andere gedeelte van hun inkomen. En om de eerder genoemde reden drong zij er op aan dat de vergadertijden worden verplaatst naar de uren overdag "...zoals in andere grote steden, waar Groningen toch zo graag bij wil horen".

Ook de zwaarte van het raadslidmaatschap stelde zij in haar rede aan de orde. Volgens Cora Mulder moet het mogelijk worden dat ook niet-raadsleden spreekrecht hebben in de verschil-

lerende commissie-vergaderingen: "Het gaat er tenslotte niet zozeer om wie iets zegt, we hebben niet aan de verkiezingen meegedaan op persoonlijke titel, maar om welke partij iets zegt. In de raad blijven de raadsleden verantwoordelijk, doch worden gekozen partijen beter in staat gesteld hun taak te vervullen. Er zal dan meer deskundigheid ten bate van de stad kunnen worden ingezet".

Op initiatief van de PSP is een voorstel aan de raad gemaakt die dat spreekrecht voor niet-raadsleden regelt. Het voorstel is medeondertekend door de fracties van CPN, PPR, GPV en D'66 (tien van de 39 raadszetels), wat duidelijk maakt dat met name de kleine fracties belang hebben bij dit voorstel.

Aan het eind van haar rede kondigde Cora Mulder aan dat zij actie wil ondernemen in de raad met betrekking tot een gemeentelijk beleid tegen seksueel geweld. Inmiddels heeft de PSP een initiatiefvoorstel op dit punt klaar en heeft een eerste vergadering van vrouwelijke raadsleden in Groningen over dat onderwerp plaatsgevonden.

ROEL SANDVOORT

AANBIEDING

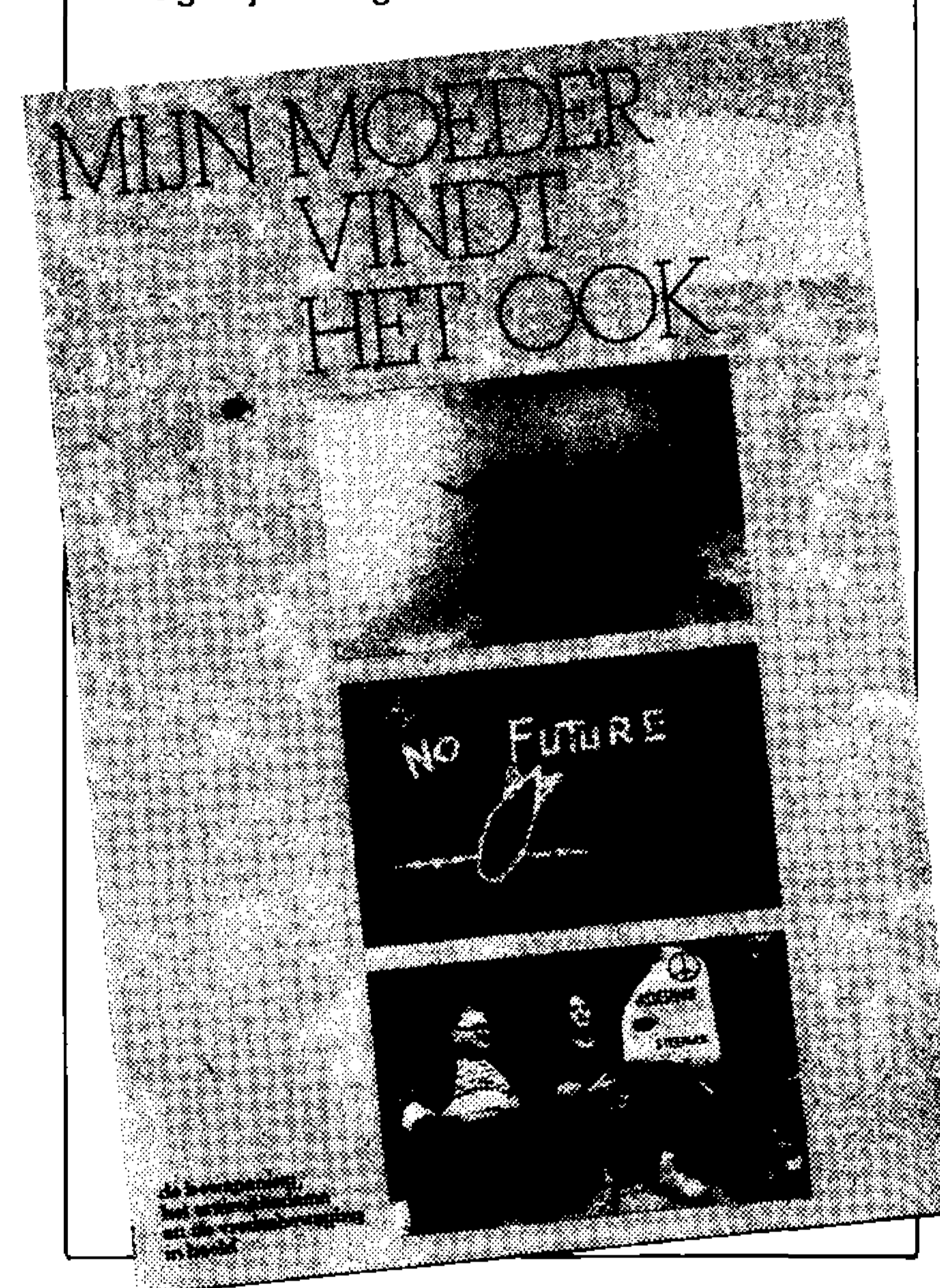
Mijn moeder vindt het ook fotoboek over de bewapening, het anti-militarisme en de vredesbeweging

samengesteld door Stichting Plaatwerk

Oorspronkelijke prijs f 19,50

Nu voor slechts f 10,- via het Verzendburo PSP

Maak f 10,- over op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'Mijn moeder vindt het ook'. Het boek wordt U zo snel mogelijk toegezonden.

OVERPEINZINGEN BIJ 8 MAART

"Was ik maar een vrouw..... dan breide ik met jou....." Doe Maar is terug uit de zelf gekozen stilte, en verrast ons met een emanciperend lied. Mannen, sterren zelfs, die liever vrouwen waren? Wat zou hun carrière, hun toekomst geweest zijn, als ze werkelijk vrouwen waren. Was ik maar een Dolly Dot.... Nee, vrouwen breien. Als vrouw mag je breien, als Doe Maar-jongen kan dat blijkbaar niet. En als de Doe Maar-jongen een vrouw zou zijn, wat deed hij dan samen met jou, vrouw? Ook breien, quatre-mains. Mannen onder elkaar – dat is niets. Vuile praat, volgens Doe Maar. Wat je nog meer met mannen onder elkaar kunt, ligt buiten het voorstellingsvermogen. Vrouwen onder elkaar, daar hebben ze een vage voorstelling van: breien! Was ik maar een vrouw..... het blijkt niet eens nodig te zijn. De kolom in dit nummer van 'Bevrijding' gaat tòch wel door. Het feminisme ontfermt zich immers ook over flikkers, zoals een vorig partij-

de
roze
bril

bestuur ooit beweerde. De maatschappelijke onderdrukking van vrouwen (door mannen) komt door het systeem van heteroseksualiteit, aldus een kongres en een volgend partijbestuur. De onderdrukking van potten door flikkers (zoals dat in het COC en andere homobewegingen aan de orde was/is) ook? Moeten we

potteuzer worden dan we al zijn? Of bestaat er – tegenover het systeem van heteroseksualiteit – geen systeem van homosexualiteit? Mogen wij geen eigen systeem? Nee, tegenover de heteroseksualiteit staat de Androgyne Mens, die alles is en alles kan, en de potten en flikkers worden uit de begrippenlijst geschrapt. Bevrijd door het feminisme, verlost van een valse identiteit. Daar gaan we, de prullebak in. De Rooie Vrouwen in de PvdA krijgen een pottengroep. Daar bleek behoefte aan te zijn. Annemarie Grewel is enthousiast, Willemien Ruygrok óók, en van Ien Dales is nog niets vernomen. In de PSP vullen potten de bonnetjes van de PSP-homogroep in, die door de flikkers in ontvangst worden genomen. Een informatiepakket is snel gestuurd, maar dan..... een pottengroep? Bob van Schijndel is enthousiast, Peter & Peter óók, en van de potten is nog niets vernomen. Was ik maar een vrouw... dan organiseerde ik een pottengroep met jou!

PETER ZWART
PETER DROS

In Chili heeft generaal Pinochet nu ruim tien jaar de macht in handen. In die jaren hebben velen het land verlaten. Ook in ons land hebben Chilenen hun heil gezocht. Eén van hen is de zangeres Sara Moraga, zij verblijft sinds vorig jaar in ons land. In een opvanghuis in Alkmaar wacht ze op de beslissing over haar asiel-aanvraag. Margot Noorman zocht haar op en sprak met haar over muziek, de censuur, het verzet in het land, dat in liederen niet meer bij de naam wordt genoemd, maar wordt omschreven als 'een vogel in een kooi'.

Sara Moraga

Het verhaal is maar al te bekend: in 1973 grepen de militairen in Chili, onder leiding van generaal Pinochet, de macht. Daarmee kwam een einde aan het jonge socialistische experiment van president Allende. Allende zelf werd vermoord en met hem vele anderen. Sinds die tijd is de repressie hevig: mensen worden gemarteld of verdwijnen, er is censuur op de pers, de cultuur zit in een keurslijf. Ook in andere opzichten gaat het slecht: na een aanvankelijke opbloei is de economie gekelderd, er heerst honger en armoede bij een groot deel van de bevolking, de werkloosheid is enorm.

Ik spreek met Sara Moraga (31) bij de Stichting Onderdak in Alkmaar, waar zij een kamer deelt met haar twee kinderen. Als tolk is aanwezig Juan Rodriques, die zelf acht jaar geleden zijn land ontvlucht is. In de kamer zijn drie bedden prominent aanwezig. Over het kastje ligt een Chileens kleed. Aan de muur knipsels en foto's uit Chili en schilderijen van Sara, een landschap dat zij in Chili schilderde en een abstrakt dat ze hier in Nederland heeft gemaakt.

Folklore

Voor Sara Moraga betekende de machtsovername van '73 dat ze de universiteit van Santiago moest verlaten. Daar studeerde zij vier jaar muziekpedagogie en een jaar gitaar en piano aan het conservatorium. Ze was onder Allende actief als zangeres. Ze trok onder meer op met de zanger Victor Jara, die later door het Pinochet-regiem werd vermoord. Ze hield zich bezig met de promotie van het nieuwe Chileense lied, dat in die jaren erg populair werd. "We wilden teruggrijpen op de eigen kulturele achtergrond, de folkloremuziek. Er is in het verleden ontzettend veel Noord-Amerikaanse cultuur in 't land gepompt. Voor Allende waren de meeste communicatiemiddelen in particuliere handen en die brachten vooral buitenlandse muziek. Om brede lagen van de bevolking weer in contact met eigen muziek te brengen gingen we langs de fabrieken, de krottenwijken en de scholen. Ook op het gebied van theater en film was die ontwikkeling te zien. De muziekgroepen grepen terug naar de hele oude Indiaanse instrumenten, zoals de panfluit. Maar ze gebruik-

ten ook de gitaar, die destijds door de Spanjaarden is ingevoerd".

Een nieuw aspect bij deze muziek was de verbinding met sociale problemen: het werd voor een deel 'protestmuziek'. Met de optredens werden organisaties op humanitair gebied gesteund, zoals voor het inzamelen van geld en kleding.

De oude garde

Na de staatsgreep van '73 kwam aan deze activiteiten voor een groot deel een eind. Er kon niet meer officieel opgetreden worden, de deuren van radio- en televisiestudio's bleven gesloten, organisatoren van concerten werden opgepakt of brachten deze muziek niet meer. Vooral de bekende artiesten kregen het moeilijk: ze hadden een naam bij het publiek en waren daardoor gevaarlijk voor de junta, die op zijn beurt de oude garde uit de jaren vijftig en zestig van zolder haalde. De Beatles, Gilbert Becaud en Adamo. Maar die sloegen bij de bevolking niet aan.

Sara Moraga en haar groep hoorde bij degenen die hun werk half-illegaal voortzetten: "Dat gebeurde onder de dekmantel van de roomse kerk of daaraan verwante organisaties", vertelt zij, "het werk veranderde, en de muziek zelf ook. We moesten op kleine schaal werken, hoofdzakelijk solidariteitswerk, liefdadigheidswerk. In 1979 heb ik gekamoufleerd meegedaan aan een soort festival, dat door een televisiekanaal was georganiseerd. En daar heb ik een prijs gewonnen, vijfhonderd dollar. Dat geld ging naar een klein dorpje in het Zuiden, waar de mensen afhankelijk zijn van het werk in de mijnen, als er geen werk meer is, is er geen geld meer en dus geen eten of kleding".

De liedteksten werden inhoudelijk aangepast. Chili werd geen Chili meer genoemd, maar er werd gezongen over een vogel in een kooi. De muzikale tra-

ditie werd voortgezet, door kunstenaars die nog niet zo bekend waren. "Ook weer via de kerk. Er worden groepen gevormd, van ongeveer vijftien personen, die door het land trekken. Zo'n groep wordt begeleid door twee priesters. Individueel optreden is ondoenlijk en veel te gevaarlijk".

Versoepeling

De junta geeft de cultuur de laatste jaren iets meer ruimte. Bepaalde platen van Victor Jara zijn bijvoorbeeld weer verkrijgbaar. En de censuur op het gebied van de literatuur is verminderd. "Er is op dit moment in Chili vanuit de jeugd vraag naar deze muziek. Sommige artiesten zijn in het buitenland zó bekend, dat de internationale druk op het regiem te groot werd. Maar het blijft beperkt. De platen van Jara die toegestaan zijn, zijn de minst belangrijke. Hetzelfde geldt voor Violetta Parra. Zij heeft zowel politieke als zuiver folkloristische liederen geschreven. Alleen de laatste zijn nu toegestaan. En iets dergelijks zie je bij de boeken van de Nobelprijswinnaar Pablo Neruda".

Onlangs kwam Sara naar Nederland. Familie, vrienden en haar verleden moest zij achterlaten. Alleen de kleren die zij aanhad kon ze meenemen. Zelfs haar gitaar moest ze achterlaten.

"Ik moest uit Chili weg omdat de situatie daar voor mij onhoudbaar werd. In '73 heb ik vastgezet, met alles wat daar aan martelingen bijhoort. Daarna werkte ik illegaal en werd ik in de gaten gehouden. In de periode '80 tot '83 werd ik ieder jaar gearresteerd". In die tijd werd een nieuwe manier van martelen ingevoerd, die ook op Sara werd toegepast, de intimidatie. Sara: "Er werd gezegd 'We zullen je hand er af hakken, zodat je nooit meer een gitaar kan bespelen' of 'We zullen je tong er af snijden, zodat je nooit meer kan zingen'. Ze zijn zover gegaan te doen alsof ze me gingen fusilleren, een schijn-execu-

tie. Ze proberen je psychisch kapot te maken".

Kristallen gevangenis

Na haar laatste aanhouding moest Sara in een ziekenhuis opgenomen worden. Ze besloot daarop het land te verlaten. Via Brazilië en Frankrijk kwam ze naar ons land. "Ik wilde naar Nederland omdat ik hier kontakten heb". Voor haar loopt een asielaanvraag. Maar die procedure loopt lang. Sommige vluchtelingen wachten twee tot drie jaar zonder dat er een beslissing komt. Zolang je geen asiel hebt, wordt je niet erkend als politiek vluchteling en heb je geen rechten: geen huis, geen werk en je kunt ook geen studie beginnen. Sara verblijft in een huis van de Stichting Onderdak in Alkmaar, dat bedoeld is voor akute gevallen, een tijdelijke opvang. Sara noemt het 'een kristallen gevangenis'. "Je bent gebonden aan regels, je hebt weinig privacy. Dat geeft extra veel spanning, terwijl je al zoveel te verwerken hebt en je hier een leven op moet bouwen".

Als ze hier kan blijven wil zij zich verder ontwikkelen binnen de muziek. Het liefst wil ze naar een konservatorium, zingen, komponeren. Met haar vak wil zij zich inzetten voor Chili.

"Wel ben ik blij dat ik hier muzikaal gezien meer mogelijkheden heb. Het is in Chili heel ongewoon op latere leeftijd te gaan studeren. De tijd en het geld zijn er niet voor".

En de toekomst van Chili?

Sara: "De studenten in Chili zijn heel belangrijk. Die zijn aan 't rebelleren tegen het onderwijs dat ze krijgen. Tegen de weinige kansen die ze hebben en het gebrek aan perspectief. De echte motor achter de veranderingen zijn de arbeiders, maar de eerste stap komt van de studenten".

MARGOT NOORMAN

Vluchten kan niet meer

"Vrouwen moeten politieke macht verwerven, anders zal er nooit iets veranderen in de verhouding tussen mannen vrouwen", aldus wijlen Joke Smit in één van haar laatste interviews met 'Opzij' in 1981. In datzelfde jaar deed de Landelijke Koördinatie Groep van de PSP-vrouwen een beroep op het Wetenschappelijk Buro van de partij. Ze wilden een onderzoek naar de belemmeringen die vrouwen ervaren om door te dringen in de 'hogere posities' van de partij. *Nettie Olsthoorn* en *Inge Strubbe* namen deze taak op zich. Nu ligt er een lijvig rapport met resultaten en aanbevelingen. En een relativerende titel: "Het is eigenlijk een poppenkast".

Via interviews hebben *Nettie Olsthoorn* en *Inge Strubbe*, respectievelijk studentes sociale psychologie en sociologie, geprobeerd een antwoord te vinden op de vraag: "Welke belemmeringen ondervinden vrouwen op posities en bij activiteiten in de PSP?" Ze namen contact op met de afdelingssecretarissen en spoorden dertig vrouwen op voor de interviews. Om de samenstelling zo representatief mogelijk te laten zijn, werd een keuze gemaakt voor tien vrouwen die functies bekleedden op hoge posities in de partij (partijraad, kongrespresidium, gewestbestuur, provinciale werkgroep, landelijke themagroep) en twintig vrouwen die op afdelingsniveau actief waren. De vrouwen werden gemiddeld twee tot drie uur geïnterviewd. De keuze voor interviews was gebaseerd op het gegeven dat vrouwen in een persoonlijk gesprek eerder geneigd zijn om uitgebreid over hun ervaringen te vertellen, dan dat dat het geval is in een schriftelijke enquête.

De vragen die in de interviews gesteld werden, kwamen voort uit de literatuur en gesprekken met de begeleidingscommissie uit de PSP. Waarom houden vrouwen zich hoofdzakelijk met uitvoerende taken bezig? Waarom hebben vrouwen meer last van een gebrek aan zelfvertrouwen dan mannen, zeker als het gaat om de hogere posities? Waarom houden vrouwen zich vooral bezig met de zachte sektor? Enzovoorts, enzovoorts.

Kroegbezoek

De ervaringen die uit de interviews naar voren komen, zullen veel vrouwen aanspreken, omdat ze herkenbaar en vertrouwd zijn. Zo blijken de meeste vrouwen er de voorkeur voor te hebben op afdelingsniveau actief te zijn, omdat dit werk concreter, direkter is, en dichter bij de mensen staat. De veelal mannelijke manier van vergaderen schrikt vrouwen vaak af. Hieronder verstaat

men een heel scala van technieken waarvan mannen zich bedienen, van 'gewichtigdoenerij', elkaar aftroeven en het vermijden van emotionaliteit.

Veel moeite hebben vrouwen met het vaak theoretische karakter van de PSP. Dat zij zeggen het (abstrakte) niveau van de stukken, brochures en discussies. Vrouwen wijten dit zelf aan hun gemiddeld lager opleidingsniveau, ook al blijkt dit objectief gezien niet het geval te zijn. Jargon-gebruik en een kon-

kurrerende sfeer lijken hier als oorzaak meer op z'n plaats volgens de onderzoeksters.

Wat verder als opvallend naar voren komt is de belangrijke rol die de 'informele circuits' spelen. Vrouwen komen door tijdgebrek, bijvoorbeeld vanwege de kinderen, niet toe aan kroegbezoek. Daarentegen maken vrouwen niet zo duidelijk de scheiding tussen het persoonlijke bespreken in de kroeg, en het formele op de vergadering. Ze kunnen dat best tegelijk op de vergadering. Het effect is echter wel dat ze daardoor worden buitengesloten, hetgeen weer van invloed is op het zelfvertrouwen, en uiteindelijk op het gebeuren.

Wat te doen?

Het rapport eindigt met een lijst niet al te spektakulaire aanbevelingen, zoals het spreiden van vergaderingen over het hele land, meer informatievoorziening over de 'hoge posities', vergadertijden niet op 'kindertijden', duo-banen en sfeerverbetering. Dat moet iedereen toch inmiddels bekend in de oren klinken. Had *Dolle Mina* deze eisen al niet in haar pakket? Wat is wél de waarde van het onderzoek? Op de eerste plaats, dat door dit onderzoek de ervaringen van vrouwen zichtbaar worden gemaakt. Het lezen geeft herkenning en kan een effect van bewustwording en inzicht opleveren en dat zal uiteindelijk tot veranderingen kunnen leiden bij mannen en vrouwen. Niet dat het een snel verloopend proces zal zijn. Tenslotte zijn de meesten van ons, en dat maakt dit onderzoek eveneens duidelijk, producten van een opvoeding die ertoe heeft geleid dat vrouwen andere eigenschappen hebben dan mannen wat politiek niet altijd aansluit bij de interesses en ervaringswereld van juist vrouwen.

Een aardig neveneffect van het onderzoek is tenslotte dat de informatie van de vrouwen die wél een hoge post bezetten, naast die van de andere vrouwen staat. Dan blijkt het allemaal mee te vallen, minder voor te stellen en "eigenlijk een poppenkast", zoals één vrouw het uitdrukte. Dat klinkt uitdagend. Wie neemt de uitdaging aan? Vluchten kan nu niet meer...

Alice Loeters

Het rapport 'Het is eigenlijk een poppenkast' van *Nettie Olsthoorn* en *Inge Strubbe* is uitgegeven door het Wetenschappelijk Buro, in samenwerking met de Landelijke Koördinatiegroep PSP-vrouwen. Prijs f 2,50. Te bestellen door overmaking van f 5,15 op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding 'Het is eigenlijk een poppenkast'.

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

VOLKSPETITIONNEMENT

In reactie op het artikel van Lieke Thesingh over een volkspetitionnement ter gelegenheid van de plaatsing van de nieuwe kernwapens (zie 'Bevrijding' van 23 november '83) wil ik daartegen het volgende aanvoeren:

Slechts één onderwerp wordt door Lieke aangeremd: de plaatsing van de kruisraketten. Met een petitionnement kun je dus niet aangeven dat het jou, als PSP-er/ster om méér gaat: een beleid, waarin geen plaats is voor militarisme. Sterker nog, wil de aktie slagen, dan moeten ook CDA-handtekeningen op de lijst staan, en het CDA is niet principieel

tegen de NAVO. Het is onduidelijk waar het petitionnement feitelijk tegen is.

Ten tweede: het organiseren van een petitionnement zal veel tijd opslokken, terwijl het nut onduidelijk is. De regering kan het naast zich neerleggen, omdat een volkspetitionnement nu eenmaal geen politieke status heeft; zou het mislukken, dan kan de regering het wél eens gaan gebruiken, als argument vóór plaatsing. En als je je teveel richt op zo'n volkspetitionnement, dan loop je het gevaar na afloop de hele vredesbeweging kwijt te raken: slaagt de aktie, dan is voor velen het doel bereikt; slaagt de aktie niet, dan zal de kater groot zijn.

Politieke akties moeten zich in de eerste plaats richten op het tot stand brengen en in stand houden van een brede vredesbeweging. Pas in tweede instantie moeten wij ons richten op ad-hoc sukses. Akties op alle fronten zijn nodig, maar ik twijfel sterk aan een volkspetitionnement.

Rob Beinema

(advertentie)

(advertentie)

Anti Imperialisme Cahier

Aanbieding

nr. 3: Multinationale ondernemingen en grondstoffen in Zuidoost-Azië, 138 blz. (normaal f 8,50)

nr. 10: Made in Asia; industrie, arbeid en verzet, 144 blz. (normaal f 12,00).

Nu samen voor f 12,50 (incl. verz.)
nr. 6: Klassenstrijd in El Salvador, 144 blz. (normaal f 8,00)

nr. 9: Bolivia: onderdrukking bijna een traditie, 176 blz. (normaal f 8,00).

Nu samen voor f 10,00 (incl. verz.)
Verder nog verkrijgbaar:

nr. 11: Socialisme in de Derde Wereld, 204 blz. (f 12,50 + 4,50 verzending)

nr. 13: Latijns Amerika Jaarboek, 232 blz (f 15,00 + 4,50 verzending).

Te bestellen door overmaking van bovenstaande bedragen o.v.v. cahier nummer op giro 3998936 t.n.v. A.I. Cahiers, Nijmegen.

HUN STRIJD KOST GELD

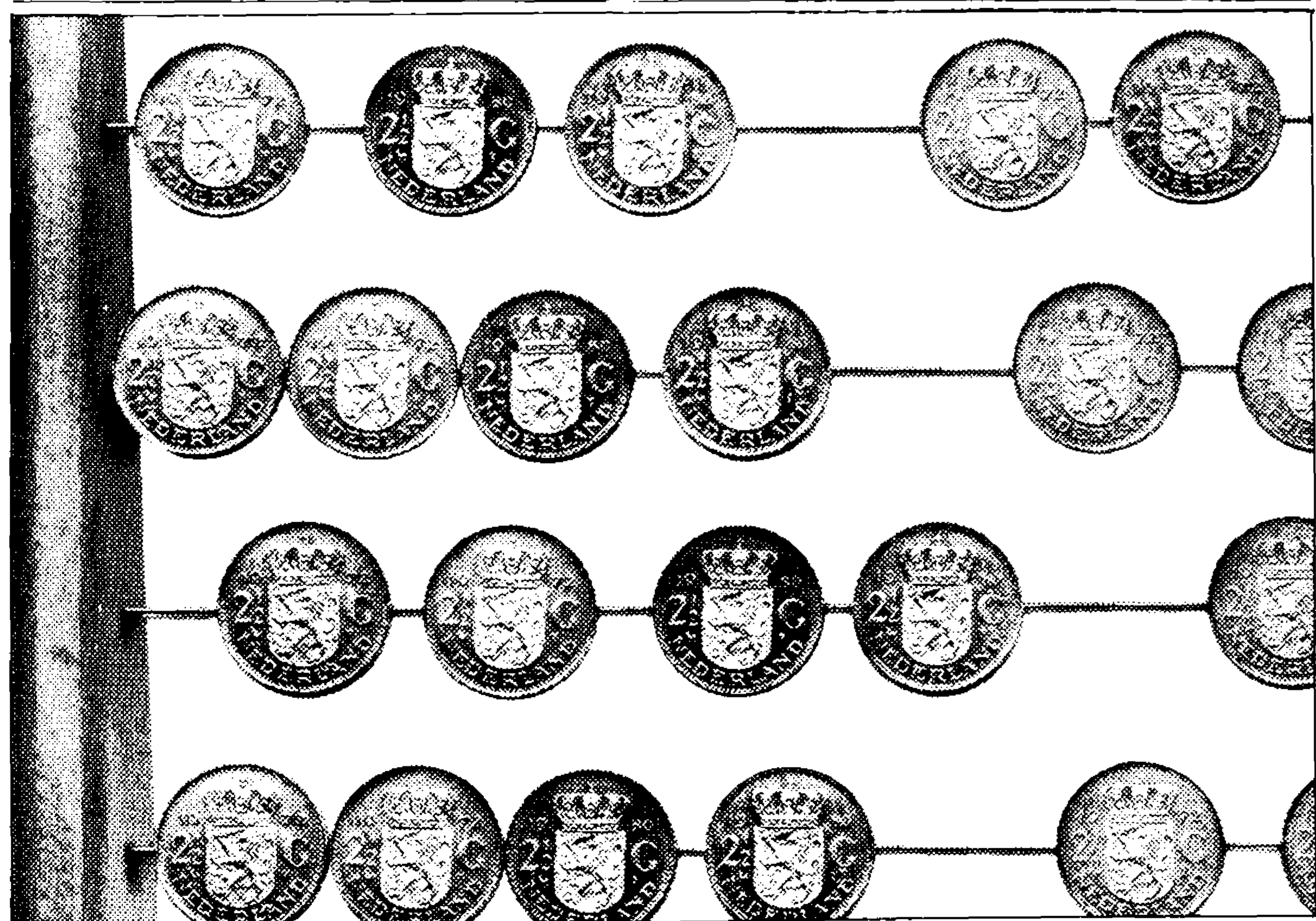
De dictatuur in El Salvador verdrijft je niet met woorden. In de bevrijde provincie Chalatenango is een schreeuwend tekort aan medicijnen, voedsel, schoenen maar ook aan munitie. De duizenden slachtoffers (onder wie de vier Nederlandse journalisten) die in dat gebied vielen mogen niet voor niks zijn gestorven. In Nederland kan je makkelijk tegen geweld zijn. In El Salvador kost die strijd behalve veel bloed ook geld.

Steuncomité Vrij Chalatenango
GIRO 2936572
t.n.v. El Salvador Comité Nederland (ovv bevrijd gebied)

(advertentie)

(advertentie)

DE ASN GEEFT DEZELFDE RENTE ALS IEDER ANDER.

MAAR DE ASN IS IEDER ANDER NIET.

Als u spaart bij de Algemene Spaarbank voor Nederland weet u dat u goed zit met uw geld. En met uw geweten. Want de ASN is een ideale bank. Belegt uw spaargeld niet in landen met verfoeilijke regimes. Belegt uw spaargeld niet in dubieuze onroerend goed projecten.

Sparen bij de ASN is óók een beetje meehepen aan goede dingen zoals sociale woningbouw, zoals sociale en culturele projecten ondersteunen.

Daarbij moet een klein misverstand uit de wereld geholpen worden: de gedachte dat een ideale bank wel eens minder rente zou geven. Niets is minder waar. Want bij de ASN zijn ze wel progressief, maar niet gek. Beleggen goed. Zeker. Veilig. En hebben dankzij een uitstekend spaarsysteem (sparen via uw girorekening) niet de vele extra kosten van vele extra bankrekeningen. Kleine bank, lage kosten, gewetensvolle beleggingen en... dezelfde rente die iedere andere bank u óók geeft.

Dat kan omdat de ASN niet vergelijkbaar is met iedere andere bank.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nú: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u óók thuis. Via uw groboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND
DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

ook voor u De Waarheid

JUIST NU!

4 maanden voor 4 tientjes

NAAM _____

ADRES _____

POSTCODE _____ PLAATS _____

Na de eerste vier maanden stapt u over op een van de volgende abonnementsmogelijkheden *)

per maand (per automatische incasso)	18,10
per kwartaal (per acceptgiro)	54,30
studenten/reductie abonnement	per maand 13,85
	per kwartaal 41,55
vrijdag/zaterdagabonnement	per maand 6,50
	per kwartaal 19,50

* doorhalen wat niet gewenst wordt.

Wie nu meteen een girokaart uitschrijft hoeft daar slechts een bedrag van 35 gulden op in te vullen.

Deze bon en girokaart opsturen aan: De Waarheid, Antwoordnummer 2518, 1000 PA Amsterdam (zonder postzegel).

U KUNT OOK BELLEN: 020 - 262 565

PSP UITGAVEN

FEMINISME EN SOCIALISME

Op dit moment wordt hard gewerkt aan een boekje over het Feminisme-kongres van de PSP van eind februari 1983. Het boekje zal waarschijnlijk rond 1 mei a.s. onder verantwoordelijkheid van het Partijbestuur van de PSP verschijnen. In deze uitgave zijn de stellingen die het Feminisme-kongres aannam te vinden, vergezeld van een toelichting. Daarnaast een opsomming van de voornaamste discussiepunten met betrekking tot de uitgangspunten van de partij over 'feminisme en socialisme'. De brochure zal bovendien een overzicht bevatten van de pers-reakties op het kongres, eventueel waar nodig voorzien van commentaar.

Het boekje zal zo'n veertig pagina's omvatten. De prijs is nog niet vastgesteld.

VROUWEN

VROUWEN ZOMERKAMP

De Doopsgezinde Vredesgroep organiseert komende zomer een vrouwenkamp met als thema *Mannenmacht-Vrouwenkracht*. Het kamp is toegankelijk voor vrouwen vanaf 18 jaar en vindt plaats in de week van 14 tot en met 21 juli. Van 28 juli tot 4 augustus wordt een kamp georganiseerd met *Kerk en Vrede* rond het thema *Hoe houden we ons staande* in verband met de naderende plaatsing van de nieuwe kernwapens en het mogelijke protest daartegen. Bij de voorbereidingen van de twee kampen is de inbreng van de deelnemers/deelnemsters van groot belang. Bij de kampen ligt het accent op een radicale, pacifistische instelling. Nadere informatie en opgave: Holly Moors, Zwanebloemweg 22, 9753 JH Haren, tel.: 050 - 34 33 28.

De kampen vinden plaats in een kampeerboerderij op Texel.

VROUWEN

De PSP-vrouwen zijn landelijk georganiseerd in de Landelijke Koördinatie Groep PSP-vrouwen. Het sekretariaat van die groep wordt beurtelings door plaatselijke vrouwengroepen of door één of meerdere vrouwen individueel waargenomen. Op dit moment: *Ursula Kouwenberg*, Weurtseweg 71, 6541 AN Nijmegen, tel.: 080 - 78 10 68.

De PSP-vrouwen verzorgen ook de *Vrouwen Nieuwsbrief*. In dat blad worden bijeenkomsten aangekondigd, wor-

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

den verslagen van bijeenkomsten en andere activiteiten geplaatst. Verder berichten en mededelingen over die zaken die voor vrouwen in de PSP van belang zijn. Een abonnement voor deze Nieuwsbrief kost f 15,- per jaar (10 nummers). Nadere informatie via Ursula Kouwenberg (zie adres en telefoonnummer hierboven).

PSP LOKAAL

HENGELO

Ook Hengelo (Overijssel) beschikt nu over een *linkse informatie-winkel*: De Rooie Tukker, opgericht op initiatief van de PSP-afdeling ter plaatse. Te koop zijn brochures, boeken, affiches, buttons, stickers enzovoorts van uiteenlopende actiegroepen (en van de PSP, uiteraard). De winkel is te vinden aan *De Wetstraat 53 in Hengelo*. Openings-tijden woensdag van 14.00 tot 17.00 uur, donderdag 19.00 tot 21.00 uur en zaterdag 14.00 tot 17.00 uur. De winkel heeft een *vergaderruimte* te huur (maximaal 20 pers., huur f 20,- per dagdeel) en beschikt over twee *bakfietsen* voor aktiewerk (f 5,- per dagdeel).

BELANGRIJK

AMAZONE

In het kader van de herdenking van de Februari-staking van 1941 organiseert *Studio Amazone* (voor en door vrouwen) in samenwerking met het *Vrouwen Kunst Kollektief* een tentoonstelling met als motto *Nog steeds? Nog steeds!*. Nog steeds onderdrukking op grond van huidskleur, geloof, overtuiging, sekse en seksuele voorkeur. Te zien zijn schilderijen, gouaches, tekeningen, keramiek en een dia-serie. Onder andere het werk van de vaste tekenares van *Bevrijding*, *Elyh Holzhaus*. Het *Vrouwen Kunst Kollektief* is opgericht rond de grote vrededemonstratie in Amsterdam op 21 november 1982. De

kunstenaresen nemen stelling door middel van hun werk. De expositie is te zien tot 3 maart bij *Studio Amazone*, Keizersgracht 678, Amsterdam. Geopend: dinsdag tot en met vrijdag 10.00 tot 16.00 uur, donderdagavond 19.00 tot 21.00 uur en zaterdag 13.00 tot 16.00 uur.

BLADEN

AMANDLA: DE ZWARTE VROUW

Het februari-nummer van *Amandla*, maandblad over Zuidelijk Afrika, bevat zestien pagina's over de *positie van de zwarte vrouw* in Zuid-Afrika. Dit katern is samengesteld door een speciale gast-redactie en het wordt geheel of gedeeltelijk overgenomen door *Opzij*, *De Rooie Vrouw*, *FNV-Aktienieuws* en het blad van de FNV-Vrouwenbond *Binding*.

In Zuid-Afrika is, naast rassendiskriminatie, óók achterstelling op basis van sekse in de wetgeving vastgelegd. De zwarte vrouwen hebben minder recht op werk en huisvesting, slechtere woonomstandigheden en worden veel vaker gedeporteerd. Het katern opent met *'Het gebroken gezin'*: de mannen werken in de 'blanke' gebieden waar de vrouwen niet worden toegelaten als zij er niet geboren zijn, geen werk en geen huisvesting hebben.

Verder een interview met *Amy Thornton*, de (blanke) vice-voorzitster van de democratische vrouwenbond UWO, een artikel over de zwarte Zuidafrikaanse vrouw en het feminisme en een artikel over de campagne voor geboortebepaling voor zwarten. Daarnaast onder andere een interview met *Lydia Ngwenya*, een vakbondsvrouw, over de houding van de zwarte man, een kort verhaal over de zwarte dienstmeid en haar 'mevrouw' en het ANC (de bevrijdingsbeweging Afrikaans Nationaal Congres) en de vrouwenstrijd.

Het februari-nummer van *Amandla* kost f 1,80 en is te koop in de betere boekhandel. Het vrouwen-katern is ook afzonderlijk (en gratis) verkrijgbaar bij: *Amandla*, O.Z. Achterburgwal 173, 1012 DJ Amsterdam, tel.: 020 - 23 22 29.

CUBA 1959-1984

Op 1 januari 1959 bereikten de Cubaanse revolutionairen, onder leiding van Fidel Castro en Che Guevara, Santiago de Cuba. Het was de eerste dag van de Cubaanse Revolutie. Op 8 januari trokken de guerilla's de hoofdstad Havana binnen, en daarmee was diktator Fulgencio Batista definitief verdreven. Dit jaar is dat dus precies vijftwintig jaar geleden. Reden voor *Venceremos*, de Nederlandse vereniging voor solidariteit met Cuba, een speciaal nummer van hun blad *Cuba Libre* uit te geven. In dat nummer onder andere het woord aan *Anton Constandse*, die het land in 1960 voor het eerst bezocht en over die reis toen een serie van vijf artikelen in het *Algemeen Handelsblad* publiceerde. Hij haalt herinneringen aan de tijd op. Verder *Jan van der Putten*, journalist en Zuid-Amerika-kenner bij uitstek, over *Nicolas Guillén*, de Cubaanse dichter, en *Antonio*

Samen tegen de Zuidafrikaanse agressie

steun de
frontlinjstaten:
giro
26655

t.n.v. Bevrijdingsfonds
Komitee Zuidelijk Afrika
O.Z. Achterburgwal 173
1012 DJ Amsterdam
Telefoon 020 270801

Max van der Berg (voorzitter PvdA), met dagboekantekeningen van zijn reis in 1980, *Sjef Teunis* (NOVIB en Ikon), 'Een boeiende en opwindende ervaring' en een hoofdartikel van *Harold Suivas* over 25 jaar Cubaans buitenlands beleid. Een jaarabonnement op 'Cuba Libre' kost f 17,50 (verschijnt vier maal per jaar). Dit speciale 25 jaar-nummer is te bestellen door overmaking van f 4,50 naar postgiro 4050170 t.n.v. *Venceremos/Amsterdam* met vermelding 'nummer 4, jaargang 10'.

BIJEENKOMSTEN

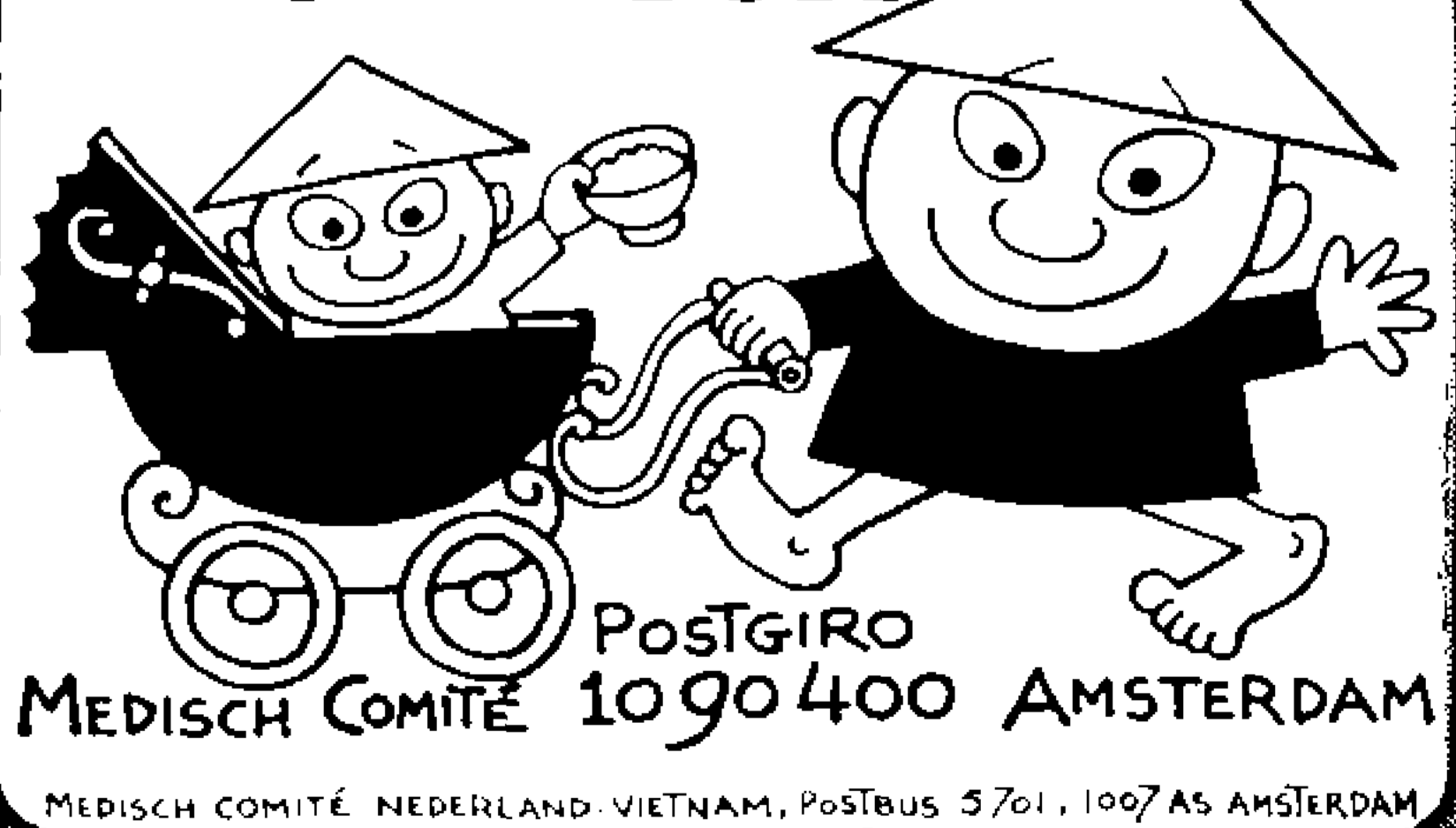
BURGERLIJKE ONGEHOORZAAMHEID

De radicale vredesgroep 't *Kan Anders* organiseert op zaterdag 19 mei in Utrecht een *werkkongres Burgerlijke ongehoorzaamheid*. Inleidingen zullen worden verzorgd door *Thom Holterman* en *Piet Reckman*. Deelname staat open voor iedereen die in verzet is tegen de plaatsing van nieuwe kernwapens in Woensdrecht. *Nadere informatie en aanmelding*: 't *Kan Anders*, Postbus 13, 3940 AA Doorn, tel.: 023 - 37 43 00.

MARTELINGEN

Amnesty International start op 4 april a.s. een *wereldwijde campagne tegen het martelen*. Deze campagne komt tien jaar nadat Amnesty voor het eerst de aandacht vestigde op het martelen als eigentijds probleem. De Nederlandse afdeling van Amnesty organiseert in het kader van die campagne op de avond van vrijdag 6 april een *grote manifestatie* in Utrecht die zal worden gepresenteerd door *Joop van Thijn*. Tijdens deze

OM DE TOEKOMST VAN EEN VOLK

POSTGIRO
MEDISCH COMITÉ 1090400 AMSTERDAM
MEDISCH COMITÉ NEDERLAND-VIETNAM, POSTBUS 5701, 1007 AS AMSTERDAM

BEVRIJDING

De redactie zoekt bij voorkeur vrouwelijke redakteuren (zie advertentie in 'Bevrijding' nummer 1/1984 pagina 9). Nadere informatie: Redactie Bevrijding, Roel Sandvoort, tel.: 020 - 26 73 74

manifestatie zullen een aantal mensen getuigen die, direkt of indirekt, met martelen te maken hebben gehad, onder hen *Oriane Fallaci* (journaliste en schrijfster van o.a. 'Een Man'). Verder zullen aan de bijeenkomst meewerken het koor Morgenrood, Liesbeth List en Louis Aravena. De definitieve plaats en het uiteindelijke programma van die avond zijn nog niet bekend, maar zullen op een later tijdstip in dit blad worden bekendgemaakt. Nadere informatie: Amnesty International, 3e Hugo de Grootstraat 7, Amsterdam, tel.: 020 - 84 79 05.

GEWELDLOOS ZOMERKAMP

Van 21 juli tot 4 augustus vindt op de Paasheuvel in Vierhouten (Noord-Veluwe) het *Zomerkamp Geweldloze Aktie 1984* plaats voor mensen die willen meedenken over akties, ervaringen willen delen en elkaar inspireren. Nadere informatie en aanmelding: Paula en Hendrik-Jan Bossenbroek, tel.: 01740 - 208 28. Prijs ca. f 122,50 per week per persoon. Kinderen reductie.

HET AANRECHT VOORBII

De werkgroep *Vrouw, werk, werkloosheid* van de Stichting Het Refter in Zwolle organiseert op maandag 5 maart een bijeenkomst onder het motto *Het aanrecht voorbij?* met de Tweede Kamerleden *Ria Oomen* (CDA), *Meindert*

Leerling (RPF), *Wijnie Jabaay* (PvdA), *Andrée van Es* (PSP), *Evelien Eshuis* (CPN) en *N. Wilcke* (namens het GPV). Plaats: Odeon, Blijmarkt 1, Zwolle. Aanvang 20.00 uur. Toegang gratis. Nadere informatie: Stichting Het Refter, Postbus 1460, 8001 BL Zwolle, tel. 020 - 21 96 42.

UITGAVEN

IS HET HIER OORLOG?

De anti-militaristische wandelklup 'Is het hier oorlog?', bekend van de Vierdaagse in Nijmegen, heeft een *knipselkrant* uitgegeven met publikaties over de activiteiten van de wandelklup tijdens de Vierdaagse '83. De knipsels variëren van het anti-militaristische bald 'De Schoffel' (voorheen Onkruid) tot het blad van de extreem-rechtse OSL. De knipselkrant is te bestellen door overmaking van f 3,50 naar postgiro 5487474 t.n.v. Initiatiefgroep Vierdaagse/Nijmegen met vermelding van 'Knipselkrant'. De wandelklup is bereikbaar via: Postbus 569, Nijmegen.

JONG GELEERD . . .

De Stichting *Jep Eindhoven* heeft een affiche, in vier kleuren, formaat 42 x 60 cm., uitgegeven met als titel *Jong geleerd . . .*. De Stichting, gevestigd in

(advertentie)

plaatwerk

TIJDSCHRIFT VOOR SOCIALE FOTOGRAFIE

"De redactie heeft blijkens de eerste nummers een zeer ruime opvatting van het begrip sociale fotografie, met als resultaat reeksen schitterende foto's 'uit het dagelijkse leven' van een soort dat men niet of nauwelijks tegenkomt in dag- en weekbladen." (Hans Prins in "Signalen"/NBLC)

Plaatwerk bestaat bijna één jaar. Om het te vieren neemt u nu een abonnement op dit blad en u krijgt daarbij van ons een echte foto, formaat 30/40 cm. kado. In de eerste vijf nummers verschenen ruim twintig reportages met meer dan 300 foto's over 100 pagina's (groot formaat: 30 x 42 cm.).

Reportages over psychiatrische inrichtingen, ouders op bezoek, de Beethovenstraat, De Universiteit, het rosse leven in de jaren zestig, jongeren nu, Wijers, Valkenburg, Tina Modotti, kerk in verandering e.v.a.

Het ligt te koop in de betere boekhandel en alle Bruna- en Ako-winkels voor f 7,50. Maar nog beter is een abonnement: 6 nrs., 120 pagina's (A-3), 350 foto's voor f 45,- per jaar over te maken op postgiro 538039 t.n.v. Fragment Uitgeverij Amsterdam o.v.v. Plaatwerk en nummer van ingang.

De eerste jaargang is nog beperkt leverbaar!!! Wees er snel bij!!

Eindhoven, heeft als doel bij te dragen aan de emancipatie van de jeugd in Nederland. De activiteiten van 'jep' bestaan uit voorlichting, hulp, advies en informatie over emancipatie, seksuele opvoeding en seksualiteit van kinderen. Het affiche is te bestellen door overmaking van f 8,- (inkl. verzendkosten in stevige koker) naar postgiro 3300542 t.n.v. Stichting Jep Eindhoven met vermelding van 'affiche Jong Geleerd'. Nadere informatie over de stichting: Postbus 440, 5600 AK Eindhoven, tel.: 040 - 41 44 14.

SURINAME

Op 11 februari vond in Utrecht een bijeenkomst plaats waar de ontwikkelingshulp aan Suriname centraal stond. Deze discussiedag werd georganiseerd door de *Solidariteits Beweging Suriname* (SBS). "Wie worden er door het opschorten van de hulp getroffen?", "Welke konsekventies heeft het voor de Surinaamse samenleving?" en "Op welke voorwaarden kan de hulp weer hervat worden?" waren vragen die aan de orde kwamen. In het forum op die dag zaten onder andere *Fred van der Spek* (PSP), *Frans Weisglas* (VVD), *Henk Knol* (PvdA), *Siep van der Werf* (SBS) en *R. Graanoogst* (Reboson). Een *informatiemap* over dit onderwerp is te bestellen bij SBS, *Oude Gracht 237, 3511 NK Utrecht*, tel.: 030 - 32 86 67 (prijs f 5,- exkl. verzendkosten). Tevens verschijnt een verslag van de bijeenkomst van 11 februari.

OORLOG IN JE ACHTERTUIN

Bij uitgeverij Lont, gespecialiseerd in het direkte aktiewezen, is onlangs het boekje *'Oorlog in je achtertuin, rotzooi in je voortuin'* verschenen. Daarin is een lijst opgenomen van vestigingen in Nederland van Noord-Amerikaanse bedrijven die ook vestigingen in Midden-Amerika hebben. Deze lijst telt 270 multinationals, waarvan voor een veertigtal in een nadere beschrijving uiteen wordt gezet wat zij in Midden-Amerika uitvoeren. Ook bevat het boekje een lijst van

de wapenleveranciers aan de regiems in Midden-Amerika die ook een vestiging in ons land hebben. Het boekje kost f 2,- en is te bestellen door overmaking van f 3,75 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 5245710 t.n.v. weekblad *Bluf*, Van Ostadestraat 233-C, 1073 TN Amsterdam met vermelding van 'Oorlog in je achtertuin?'

WOONLASTEN OMLAAG

Het *Woonlasten Overleg Nederland* heeft een rapport gepubliceerd onder de titel *Woonlasten omlaag, het moet en het kan*. Dit rapport is het resultaat van de werkzaamheden van een twaalf-tal huurders in de zogenaamde *Buiten Parlementaire Enquête Kommissie* van het WON. Het rapport bestaat uit twee delen. In het eerste deel wordt een overzicht gegeven van de woonlasten- en inkomensontwikkeling in de afgelopen zes jaar en van de maatschappelijke gevolgen van de toegenomen woonlastendruk. Het tweede deel maakt duidelijk wat er in het huidige regeringsbeleid moet veranderen om tot betaalbare woonlasten te komen.

Het rapport is in eerste instantie geschreven voor actieve bewonersgroeperingen en is gemaakt vanuit de behoefte om eens zwart op wit te zetten waarom het heersende woonlasten-regime niet deugt en hoe het eventueel anders zou kunnen. Het is geen rapport om tijdens de lange wintermaanden achter de kachel te lezen, maar het is bedoeld als *strijdschrift*, als hulpmiddel bij akties, bedoeld om de eisen te onderbouwen. De uitgave kost f 5,- en is te bestellen door overmaking van f 7,30 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 3500385 t.n.v. Woonlasten Overleg Nederland/Emmen met vermelding van 'BPEK'. Het sekretariaat van het WON: Oudegracht 86, 1811 CM Alkmaar, tel.: 072 - 11 71 37.

JONG GELEERD . . .

'n goeie drummer word je niet vanzelf drummen moet je leren: veel oefenen vaak fouten maken
je kunt er niet jong genoeg mee beginnen

vrijen leer je ook niet vanzelf ook vrijen moet je leren
leren hoe je eigen lichaam aanvoelt wat je er allemaal mee kunt doen
maar ook leren hoe het lichaam van een ander aanvoelt
wat je daar allemaal mee kunt doen
en wat je samen kunt doen

leren dat bloot lekker is dat vrijen lekker is
seks lekker is en dat je het nodig hebt dat het ook bij jou hoort
ook nu en niet alleen later
ook als je jong bent: veel oefenen vaak fouten maken
zodat je er in je verdere leven meer plezier aan kunt beleven

STICHTING JEP EINDHOVEN POSTBUS 440 5600 AK EINDHOVEN

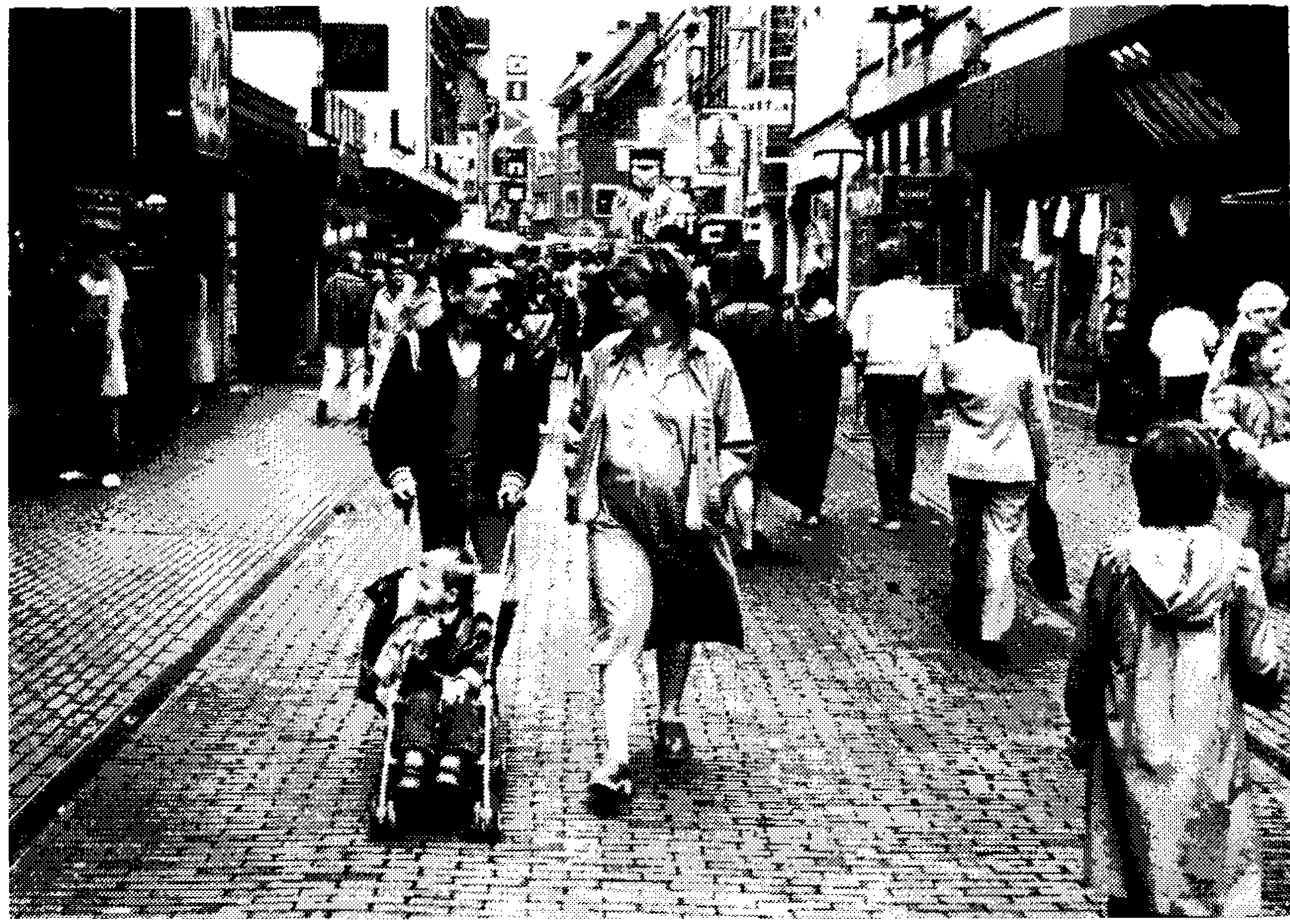
"Ik heb vaak pijn in m'n rug, voel me vaak misselijk. De andere meisjes ook wel hoor. Die jongens doen zwaarder werk, ze verdienen meer, werken korter" (Henny in 1977)

"Als je thuis komt van de VOS-kursus dan zit je boordevol energie en dan wil je vertellen" (Henny in 1983)

"Ik hou van dansen, Petro niet. Als ik met een ander dans wordt hij jaloers." (Henny in 1977)

"Voor Pascal koop ik kleren bij Zeeman en de Hema. Zo'n kind speelt ze toch kapot. Ook krijg ik veel van kennissen, die al grotere kinderen hebben" (Henny in 1983)

Henny, een vrouw

"Ik ben Henny, 16 jaar. We zijn thuis met z'n achten, pa, ma, m'n oudste zus, ik, drie broers en m'n jongste zus. M'n vader werkt in de bouwvak, in het weekend is ie nacht-waker. Ik heb een vriend, Petro, over anderhalf jaar gaan we trouwen". Dat zei Henny in 1977. Ze werkte toen als inpakster op een koekjesfabriek. Een paar dagen in de week ging ze naar een vormingscentrum: kookles, Nederlands, typen, praten over werk, de CAO, het loon, de vakbond.

Fotograaf Michel Krzyzanowski volgde Henny toen een tijd. Zijn materiaal werd toen gebruikt voor het boek 'Neem nou Henny, zomaar een werkende jongere'. Nu, zoveel jaren later, zocht hij haar weer op. Het resultaat is het boek 'Henny, een vrouw'. Henny is nu 23 jaar en inmiddels inderdaad getrouwd met Petro. Ze hebben een zoon, Pascal. Het gezin woont in een nieuwbouwwijk van een Brabants dorp. "Ik ben blij dat ik getrouwd was, dat ik vrij was, doen en laten kon wat ik wilde. Leven hoe ik wilde; eten, naar bed gaan of uit bed komen wanneer ik wilde. Nu ben ik in wezen toch nog gebonden door Pascal, maar toch leid ik een leven zoals ik dat wil en niet zoals mijn moeder het wil", zegt Henny. "Ik ben immuun voor wat zij vindt. Iedereen verklaart me voor gek dat ik nog een tweede kind erbij neem in deze tijd. Mijn vader vindt het zelfs onbehoorlijk om nu nog een tweede kind te nemen, omdat Petro invalide is". "Je moet iets van het leven zien te maken. Ons lukt dat vrij goed, maar we hebben eigenlijk alleen geld om eten te kopen. Vorig jaar wilde ik werken, asperges steken. Petro wilde dat niet, maar ik ben toch gaan werken. Al die weken heeft Petro voor Pascal gezorgd. En als ik dan thuis kwam stond het eten klaar en was het huis aan kant. Heerlijk vond ik die tijd, ik was er uit, ontmoette andere mensen. Echt gezellig".

"Ik lees graag informatieve boeken. Op TV was laatst iets over volkeren, daar wilde ik graag meer over weten; nou, dan ga je naar de bibliotheek. Ik heb ook boeken over borstvoeding en ook over mezelf, wat ik straks na de bevalling moet doen om m'n eigen weer terug te vinden". Henny is ondertussen met een VOS-kursus begonnen: "Wij hebben best een rijk huwelijk. Vanaf dat we getrouwd zijn, zijn we onszelf gaan ontplooiën. We proberen ons eigen leven te leiden, zoals wij dat willen. Wij hebben onze eigen mening, hebben de stik de moord aan de hele wereld".

Roel Sandvoort

De boeken 'Neem nou Henny' en 'Henny, een vrouw' (foto's Michel Krzyzanowski, interviews/teksten Angeline van den Berg) zijn uitgegeven door het Landelijke Overleg Vormingswerk Werkende Jongeren (JOVWJ), St. Laurensdreef 49, 3565 AJ Utrecht, verspreiding: uitgeverij In de Knipscheer, Postbus 6107, 2001 HG Haarlem. Van 'Henny, een vrouw' is een tentoonstelling beschikbaar. Nadere informatie: Galerie Olympus/Ger Fiolet, Herengracht 86, 1015 BS Amsterdam, tel.: 020 - 24 00 84.

BEVRIJDING

J A A R G A N G 2 8

N U M M E R 4

7 / 3 / 1 9 8 4

P R I J S 1 , 5 0

IN DIT NUMMER JONGERENCOURANT OVER TOTAAL-WEIGEREN

KOMMENTAAR

De linkervleugel van de PSP

Op 19 februari kwam een groep van zeventig PSP-ers in het JAC-gebouw van Den Bosch bijeen. Onder hen waren Fred van der Spek, PSP-jongeren, relatief veel leden uit Brabant en Limburg, en leden die zich tot 'visie 3' van het Steenwijkse PSP-kongres rekenen. De bijeenkomst van deze groep, hoe verscheiden in politiek opzicht van samenstelling ook, werd ingegeven door onvrede over het huidige partijbestuur. Maar de bijeenkomst moet ook gezien worden als een kritiek op de gehele PSP. Sinds het PSP-kongres in Leeuwarden (november 1980) zijn er nu, naar mijn weten, drie inbraakpogingen geweest van groepen leden, die kritiek hebben op de, wat zij noemen, parlementaristische koers van de PSP. Drie keer kwamen tendens-achtige groepen van leden, die zich tot de linkervleugel rekenen, bijeen. De tweede poging had een duidelijk succes. De 'visie-drie'-groep werd door het partijbestuur bij de voorbereiding van het Steenwijkse strategiekongres (zomer '83) betrokken, en de stellingen van de groep behaalden een meerderheid op dat kongres. Het toenmalige partijbestuur zag zich zelfs gedwongen af te treden. De meerderheid van dat kongres stond huiverig tegenover het snel willen gaan samenwerken met de CPN en PPR. Geruggesteund door de radikaal-feministische verlangens leek een brede basis voor een buitenparlementaire optie van de PSP aanwezig. Het liep anders. Het 'Doorbraak'-initiatief, dat op veel meer samenwerking met CPN en PPR, zowel parlementair als buitenparlementair, gericht was, zat in de lift en hield velen bezig. De aanstaande Euro-verkiezingen slopen veel van de aandacht van het partijbestuur op, omdat de voorbereidingen ervoor, vooral door het optreden van het Groen Platform, allerminst soepel verlopen. Die aandacht voor het Europese parlement gaat ten koste van politieke activiteiten voor de minima en voor de vredesstrijd. Zo kwamen, bijvoorbeeld, buitenparlementaire acties rond 'Prinsjesdag' amper van de grond. De 'linkervleugel' van de PSP speelt het parten dat zij niet beschikt over een samenhangende visie en strategie.

Fred van der Spek is eerder voor een streng buitenparlementaire opstelling, waarbij fundamentele solidariteit met buitenparlementaire groepen voorop staat. De PSP-jongeren zijn het grotendeels met hem eens, maar leggen sterk de nadruk op het 'buitenparlementarisme van de daad' en zijn deels anti-partij. De dragers van 'visie 3' zijn na het Steenwijkse kongres ieder hun gang naar eigen haard en huis gegaan zonder dat zij zich als politieke pressiegroep binnen de PSP wilden manifesteren. Men klaimde immers de meerderheid en het was aan het partijbestuur te handelen overeenkomstig de wensen van die meerderheid, vond men. Het lijkt erop, dat de 'Doorbrakers' in

de PSP hun slag slaan, terwijl de meerderheid van 'Steenwijk' verdeeld, wanhopig en in het defensief gedrongen is. In zo'n situatie is een politiek inactief partijbestuur koren op de molen van beide groepen. Uit angst en zorg om geen van beide te bruskeren wordt een weinig geprononceerd beleid gevoerd. Een politiek inactief partijbestuur leidt tot een uiteendrijven van de verschillende stromingen in de PSP. Zo'n les valt in ieder geval te trekken uit het optreden van het CPN-bestuur vóór en tijdens het in februari gehouden CPN-kongres-in-etappen. De Euro-verkiezingen staan voor de deur. Maar vóór de start van de campagne en de verkiezingen kan er meer gedaan worden dan het in elkaar zetten van een verkiezingsdraaiboek en het nauwlettend volgen van de verrichtingen van de toekomstige Euro-fractie. Is het niet tekenend, dat de politieke kampeers bij de vliegbasis *Woensdrecht* van de PSP tot nog toe geen aanmoedigingsbriefje hebben mogen ontvangen, laat staan een bezoek hebben gehad?

Tendensvorming heeft echter anderzijds ook geen zin, als men zich in het defensief terugtrekt. De groep van 70, die zich in Den Bosch terugtrok, doet er beter aan, in geval zij discussiedagen wil organiseren over 'de PSP en de buitenparlementaire bewegingen' en 'ervaringen met de linkse samenwerking', om die openbaar te organiseren. Zowel vóór- als tegenstanders kunnen dan met elkaar in debat en het partijbestuur kan daardoor gemotiveerd worden om actiever en duidelijker op te treden.

CHRIS HUINDER

Cellentekort ?

Onlangs liet de Officier van Justitie in Amsterdam een aanrander vrij wegens tekort aan cellen. De man had zes vrouwen met een valse Dobberman en een mes bedreigd, en vervolgens aangerand. Een week na de vrijlating ontvingen de vrouwen van de Officier een achteloos kattebelletje met de betreffende mededeling. Drie van de vrouwen voelden zich hierdoor zo bedreigd, dat zij een kort geding aanspanden tegen deze vrijlating. Een voortijdige beschikking van de rechtbank voorkwam dit laatste. Deze beschikking was minstens zo schokkend als de vrijlating zelf. De rechtbank vond weliswaar dat de aanrander ten onrechte was vrijgelaten, maar aangezien het vooronderzoek was afgerond en hij goede contacten onderhield met de reklassering en de psychiater, was er geen bezwaar tegen zijn vrijlating.

De uitspraak van de rechtbank getuigt van een botte mannenmentaliteit: aanranding is niet zó erg, dat een voorlopige hechtenis nodig is, die opgelegd wordt als er bijvoorbeeld vrees voor herhaling is... Met de gevolgen voor de slachtoffers — vrouwen! — is in

het geheel geen rekening gehouden. De aanrander is inmiddels weer in de buurt van enkele van de vrouwen signaleerd; dezen zijn ondergedoken of hebben politiebescherming. Specifieke misdrijven tegen vrouwen zoals mishandeling binnen het gezin, aanranding en verkrachting binnen het gezin worden minder vervolgd en bestraft dan vergelijkbare misdrijven zoals diefstal met geweldpleging, of mishandeling buiten het gezin, dus bijvoorbeeld in het kafé of op straat, misdrijven waar mannen meer het slachtoffer van zijn. Een onderzoek in 1979 heeft dat uitgewezen. Blijkbaar wordt het soort misdrijven waar vooral vrouwen het slachtoffer van zijn nog steeds niet serieus genomen getuige de uitspraak van de rechtbank.

De rechtbank is niet alleen volledig voorbijgegaan aan de angstgevoelens van de slachtoffers, ook het Openbaar Ministerie bleef in de kou staan. De rechter achtte een cellentekort geen wettelijke grond om de voorlopige hechtenis op te heffen. Daarmee verwierp hij de indeling van het O.M. in a-, b-, en c-kategorieën, die gebaseerd zijn op de strafmaxima van misdrijven. De man die zes vrouwen had aangerand (aanranding = b-kategorie) moest plaats maken voor een drugdealer (= a-kategorie). Deze indeling is nu hopelijk van tafel. Strafmaxima is een willekeurig criterium, want het houdt geen rekening met de gevoelens van de slachtoffers en de risico's voor de samenleving in zijn geheel. Het impliceert dat bijvoorbeeld verkrachting (a-kategorie) erger zou zijn dan aanranding (b-kategorie), terwijl dat natuurlijk geenszins het geval is. Het onderscheid tussen aanranding en verkrachting berust op verouderde opvattingen over huwelijksplicht en zedelijkheid. Het is dan ook toe te juichen dat de Stichting Tegen Haar Wil in een kort geding eist, dat daders van seksuele geweldsmisdrijven niet worden vrijgelaten bij een cellentekort. Sexueel geweld tegen vrouwen dient als een prioriteit opgenomen te worden bij het opsporings- en vervolgingsbeleid.

Tenslotte nog één nijpende vraag: is er eigenlijk wel een tekort aan cellen? Het antwoord is ja en nee. Er is altijd een tekort aan cellen. Als je er meer bouwt zitten die zo weer vol; mensen worden dan sneller opgesloten. Bovendien ligt het er maar aan wie je er in opsluit. Moeten ongewenste vreemdelingen in een bajes? Horen drugsverslaafden daar wel thuis of krakers van Wijers, die vechten voor een andere inhoud aan hun leven? (Bij de ontruiming bleken er opeens 48 cellen beschikbaar) Een derde van het aantal cellen wordt bezet door zogenaamde afgestraften met een straf minder dan drie maanden. De achterstand in de uitvoering is enorm; wachttijden van anderhalf, twee jaar zijn geen uitzondering. Waarom krijgen deze mensen geen kollektieve gratie? Waarom wordt er niet meer nagedacht over alternatieven voor de voorlopige hechtenis? Volgens mij valt het wel mee met dat cellentekort. Meer creativiteit en minder star en bureaucratisch denken biedt al een hoop soelaas en in ieder geval genoeg cellen om alle aanranders in op te sluiten.

HELEEN BUIJS

INHOUD

VROUWEN in politieke functies	pag. 3
CENTRUMPARTIJ verbieden of bestrijden	pag. 4
EG-VERKIEZINGEN wegwijzers naar Groenland	pag. 6
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN maar.....	pag. 6
PSP-JONGERENKRANT over totaal-weigeraars	pag. 7
OPWINDEND ingezonden brieven	pag. 11
BERTUS BOT een oude anarchist	pag. 12
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
CPN-KONGRES	pag. 16

De PSP-jongerenkrant verschijnt als bijlage in 'Bevrijding' onder verantwoordelijkheid van het PSP-jongeren bestuurskollektief

Het volgende nummer van 'Bevrijding' verschijnt eind maart

Foto voorpagina: Hannes Wallrafen

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

Je moet erkennen dat je goed bent

Op 9 december 1983 vond een studiedag over vrouwen in politieke functies plaats. In het super-kille gebouw van het ministerie van Binnenlandse Zaken — de organisator van de dag — in Den Haag, kwamen vele vrouwen, en een enkele man, bijeen. Vrouwen met verschillende posities: raadsleden, statenleden, wethouders, burgemeesters, een ex-minister, staatssecretarissen, Kamerleden, leden van Partijbesturen en vrouwengroepen. Daarnaast ook vrouwelijke ambtenaren en journalisten.

Gerda Bosdriesz, medewerkster van de Tweede Kamerfractie van de PSP, was er ook. Zij doet verslag van die bijeenkomst, bespreekt het rapport 'De helft als minderheid' en signaleert de activiteiten van de PSP op dit gebied.

Het belang van deze dag werd nog eens pijnlijk benadrukt door de oppervlakkigheid van de speech van de heer Lubbers, die de dag opende. Hij gaf er blijk van niets van het onderwerp begrepen te hebben en bevestigde maar al te zeer de algemeen gangbare opvatting dat er niets aan de hand is; dat partijen mannen en vrouwen niet verschillend behandelen; dat vrouwen best hogerop kunnen komen als ze maar willen en er geschikt voor zijn. De reacties uit de zaal varieerden dan ook van hoongelach tot woede. Of zoals *Andrée van Es* het zei: "Hij sprak alsof wij slechts een elite zijn, die zich met spoken bezig houdt."

Belangstelling

Op de studiedag werd in discussiegroepen over vier thema's gesproken. Het eerste thema ging over de politieke belangstelling van vrouwen. Hebben vrouwen minder politieke belangstelling dan mannen, of is het zo dat vrouwen een andersoortige politieke belangstelling hebben? En worden de aspecten van deze belangstelling door politieke partijen en media onderbelicht? Deze discussie mondde uit in onder meer de stellingen, dat het leven en werken van vrouwen niet wordt beschouwd als onderwerp van politieke onderhandeling en dat de belangstelling van vrouwen voor de politiek wordt vergroot, wanneer de media meer aandacht besteden aan vrouwelijke politici.

Het tweede thema behandelde de vraag hoe bereikt kan worden dat meer vrouwen lid worden van een politieke partij en hoe zij op verkiesbare plaatsen op kandidatenlijsten terecht kunnen komen. Deze werkgroep kwam tot de konklusie dat, wil men actieve deelname van vrouwen in de politiek vergroten, het noodzakelijk is te streven naar een gelijke deelname van mannen en vrouwen bij de verschillende functies. Vrouwen dienen bij de overheid en bij politieke partijen een voorkeursbehandeling te krijgen voor het bekleden van bestuurlijke en leidinggevende functies. En verder zullen vrouwen door de partijen heen gezamenlijk een strategie moeten ontwerpen ter verwerping van macht en invloed in de politiek. De PSP-vrouwen kunnen dit als punt inbrengen in het *Politiek vrouwenoverleg*.

Hoe vrouwen kunnen doorstromen naar hogere politieke functies, was het derde thema, dat werd behandeld. Bepleit werd dat om vrouwen meer kans te geven om hoge functies te vervullen, het 'thuisfront' een belangrijk deel van de huishoudelijke en verzorgende taken zo moeten overnemen. Ook zouden voor hoge posten in aanmerking komende vrouwen bekender moeten worden bij de partijtop. Bijvoorbeeld via het Vrouwenennetwerk, of een vrouwen-circuit door alle partijen heen. De laatste werkgroep tenslotte hield zich bezig met het functioneren van vrouwen in de politiek. Is verandering van de politiek voorwaarde voor grotere deelname van vrouwen aan politieke functies of zal de politiek veranderen door grotere deelname van vrouwen? Vrouwen in de politiek moeten zich niet neerleggen bij de bestaande poli-

tieke spelregels, maar zich voortdurend inzetten voor de verandering daarvan. Maar anderzijds mag de afkeer van die spelregels hen er niet toe brengen politieke functies te weigeren of te verlaten, was de opvatting van deze werkgroep. Met name het sexisme en hanengedrag van mannen zat deze groep dwars.

Het is erg bemoedigend en verhelderend om op zo'n dag met vrouwen uit bijna alle politieke partijen rond de tafel te zitten en te merken dat er veel punten van overeenstemming zijn. Ondanks de verschillen tussen de partijen en het feit dat de feminisering in de ene partij al wat verder gevorderd is dan in de andere partij. Gezamenlijk lopen we toch iedere keer weer op tegen onbegrip van mannen, het hanengedrag op de moeilijke weg iets meer macht te verwerven. En we kunnen leren van elkaars ervaringen en aanbevelingen. En dat is nog hard nodig. Want dat er nog een hoop mis is ten aanzien van vrouwen in de politiek blijkt uit het onderzoek 'De helft als minderheid', dat voor de studiedag was uitgekomen.

Rollenpatroon

Het rapport konkludeert dat vrouwen ondervertegenwoordigd zijn in politieke organen (hoewel het de laatste jaren, heel magertjes, toeneemt). Enige oorzaken hiervan zijn te vinden in het feit dat vrouwen in aanzienlijk mindere mate lid zijn van politieke partijen, en indien ze lid zijn, in veel mindere mate dan mannen genoemd worden voor verkiesbare plaatsen op kandidatenlijsten voor verkiezingen. Het rollenpatroon en de traditionele arbeidsdeling, tussen mannen en vrouwen en het daaruit voortkomende gemiddeld lagere opleidingsnivo van vrouwen, en het feit dat vrouwen minder vaak dan mannen beroepsmatig werkzaam zijn, worden als belangrijkste verklaring voor het relatief geringe aandeel van vrouwen in politieke functies genoemd. Daarnaast is het zo dat vrouwelijke politici minder vaak kinderen hebben dan mannelijke, en dat mannelijke politici slechts zelden geheel, of voor een gedeelte, de verantwoordelijkheid voor het huishouden dragen. Vrouwen hebben deze verantwoordelijkheid meestal wel. Niet zozeer de hoeveelheid tijd die de combinatie huishouden, gezinsverzorging en politiek werk kost is het knelpunt, maar eerder dat een vrouw niet vrij over haar tijd kan beschikken wat in een politieke functie wel verwacht wordt. Vrouwen besteden ook meer tijd aan hun functie dan mannen. Evenzeer belangrijke motieven voor vrouwen om zich niet kan-

VERBIEDEN OF BESTRIJDEN

"Zijn we wel of niet voor een verbod van racistische organisaties? En waarom? Vinden we dat racistische organisaties bestreden moeten worden op grond van de anti-racisme-wetgeving, en wat betekent dat in de praktijk?" Die vragen stelden Henny van Steenberg en Hugo van der Steenhoven in 'Bevrijding' nummer 19 (van 9 november 1983).

Over dit onderwerp nu een artikel van Annelies Schutte, medewerkster van de Tweede Kamer-fractie van de PSP. Zij zet de mogelijkheden op een rijtje die er zijn om met de huidige wetgeving individueel en georganiseerd racisme te bestrijden.

Speerpunt in de strijd tegen racisme is de discussie omtrent het al dan niet verbieden van de Centruumpartij. Voor- en tegenstand(st)ers van een verbod van de (Centruumpartij (CP) hebben hun stellingen betrokken en beide partijen beroepen zich op het functioneren van de democratische rechtsstaat. Prevaleert de vrijheid van vereniging en vergadering boven de bescherming tegen georganiseerd racisme, dan ben je tegen; evenals diegene die bang is dat een verbod van de CP ook andere politieke partijen kan treffen. De voorstand(st)ers van een verbod vinden dat een democratie geen racisme verdraagt, maar laten meestal in het midden wat de meest wenselijke manier is om tot een verbod van de CP te komen. Tot deze laatste groep behoort ook *De Bonte Was*. Zij zijn de initiatiefnemers van een advertentiekampagne, waarin opgeroepen wordt tot een verbod van de Centruumpartij. Zij baseren zich bij hun campagne op het feit dat het bestaan van de CP in strijd is met het VN-verdrag inzake uitbanning van alle vormen van diskriminatie. De Tweede Kamerfractie van de PSP ontving een verzoek tot ondertekening

van die actie. Maar de fractie vond de leus te simpel, onder meer omdat in het midden wordt gelaten door wie de CP verboden moet worden. Een tekstwijziging, dat alleen een veroordeling door de strafrechter reden kan zijn voor een verbod, wees De Bonte Was af. Een ander bezwaar van de fractie gold de aanhef, dat *'demokratie geen diskriminatie verdraagt'*. De bestaande democratie zit vol met ongelijkheden, en is niet per definitie een waarborg tegen diskriminatie.

In hun antwoord stelden de initiatiefnemers, dat het hun ging om de politieke wil tot het serieus nemen van humanitaire verdragen, waarbij "... natuurlijk de algemene eis van de advertentie in concrete strategieën moet worden uitgewerkt".

De verbale gevechten rond de politieke stellingname worden echter niet gehinderd door enige juridische kennis. Integendeel, het uitstippelen van zo'n zorgvuldige juridische strategie wordt voorshands overgelaten aan juristen. Ik pleit ervoor af te stappen van de 'ben-je-vóór-of-tégen-diskussie'. Een partij-verbod is een ingewikkelde politieke en juridische kwestie, met moei-

lijk te voorspellen consequenties. Er van uitgaande dat een verbod van een organisatie als de CP alleen door de rechtbank kan worden uitgesproken, op vordering van de Officier van Justitie, waarbij de wetgever slechts de voorwaarden kan aangeven, moet de verbods-diskussie een onderdeel zijn van de afweging in hoeverre de PSP zich in de strijd tegen racisme óók van juridische middelen wil bedienen, en of ze daaronder ook het strafrecht verstaat. Mocht de PSP daartoe besluiten, dan kan ze een dergelijke juridische strategie vergezeld doen gaan van een duidelijke politieke stellingname.....

Wetgeving

Artikel 1 van de *Grondwet* luidt: "Allen, die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Diskriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, of op welke grond dan ook is niet toegestaan." In het *Wetboek van Strafrecht* worden beledigende uitlatingen over een groep mensen wegens hun ras, godsdienst of levensovertuiging — het aanzetten daartoe en het verspreiden van racistisch materiaal met straf bedreigd. De betreffende artikelen (137 c t/m e) zijn in 1971 aangescherpt ter uitvoering van het VN-verdrag, inzake uitbanning van rassendiskriminatie. De *Hoge Raad* heeft in 1976 bepaald dat het begrip ras moet worden uitgelegd in de zin van het Verdrag, waarin gesproken wordt over ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming. Dat gebeurde in een zaak tegen *Glimmerveen*, wiens beledigende uitlatingen jegens Surinamers volgens het Haagse gerechtshof niet onder het desbetreffende artikel zouden vallen omdat Surinamers niet tot een ras behoorden. Hoewel de HR daar een stokje voor heeft gestoken, blijft wel staan dat deze discussie niet nodig was geweest als van het begin af aan gekozen was voor een betere tekst.

Het vervolgingsbeleid

De minister van justitie heeft, zowel bij de begrotingsbehandeling als in de *Minderhedennota*, een actief opsporingsbeleid in het vooruitzicht gesteld. Tot nu toe heeft het Openbaar Ministerie grote aarzeling getoond om zaken die onder de artikelen 137 c t/m e vallen voor de rechter te brengen. Wél werden Glimmerveen, en andere aanhangers van de *Nederlandse Volksunie*, vele malen veroordeeld. Hun propaganda zag er dan ook extreem fascistoïde uit, welke herinneringen opriep aan de Tweede Wereldoorlog. Het racisme van nu, zo-

Vrouwen in politieke functies

vervolg van pagina 3

didaat te stellen voor politieke functies zijn het geringe politieke zelfvertrouwen, waarmee bedoeld wordt dat vrouwen zichzelf vaak niet deskundig genoeg vinden (faalangst, op een hoog voetstuk plaatsen van politici), en de bestaande politieke cultuur: het hanen-gedrag van veel mannen en het mechanisme van 'hebben is houden' (zittende bestuurders willen nauwelijks plaats maken voor nieuwe gezichten). Tenslotte nog een opmerkelijke konklusie uit het onderzoek: mannen en vrouwen verschillen weinig van elkaar als het gaat om ambities die men heeft om in de toekomst politieke functies te bekleden. Dus eigenlijk willen vrouwen wel, als de voorwaarden maar aanwezig zijn!

De goede richting

Voor de PSP geldt, dat door het Feminisme-kongres toch een aantal ontwikkelingen in de goede richting op gang zijn gezet. Feminisering van de organisatie van de PSP heeft tenslotte de hoogste prioriteit gekregen. Zo'n uitspraak houdt natuurlijk in dat je partijgenoten daarop aan kunt spreken!

Voor bepaalde partij-organen begint de feminisering langzaam gestalte te krijgen. Zo is er een andere, voor vrouwen toegankelijker, structuur voor het Partijbestuur opgesteld door de vier vrouwen uit het vorige bestuur. Een commissie uit het huidige Partijbestuur werkt dit nu verder uit, en op het komende najaarskongres zal hier een uitspraak over moeten komen.

Verder zijn er door de *werkgroep positieve diskriminatie* van de partij voorgaande voorstellen gemaakt voor een voorkeursbehandeling van vrouwen bij aanname en ontslag (maar dan andersom) in de PSP. Het partijbestuur zal dit voorstel verder moeten goedkeuren, en de gesprekken aangaan met de PSP-stichtingen om het in te voeren. Ook de *organisatiecommissie* van de PSP heeft een voorlopige opzet gemaakt voor feminisering van de afdelingen. Hierin komt zij tot een aantal aanbevelingen op het gebied van spreiding van vergaderingen, vergaderplaats en -tijdstip. Daarnaast partijgenoten informeren over partijfuncties, het ter discussie kunnen stellen van de manier van vergaderen en de mate waarin vrouwenbevrijding onderwerp van bespreking is. En

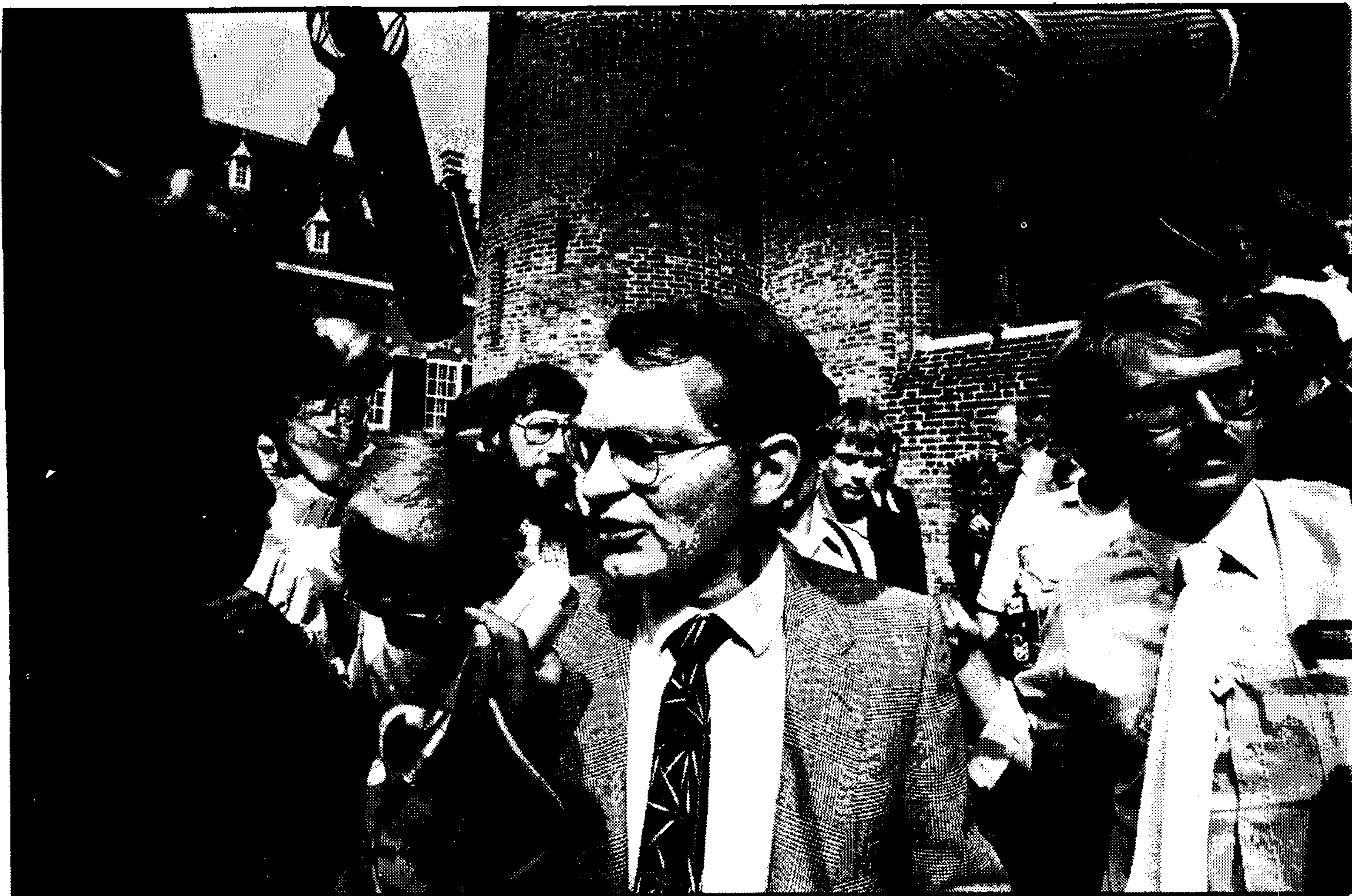
bovendien worden de mogelijkheden voor funktieverlichting, kinderopvang, eventuele doorbreking van informele circuits en verslaglegging over de feminisering in jaarverslagen genoemd. Het is mij niet bekend hoe partijraad, themagroepen, gewesten, fracties en afdelingen met de feminisering concreet bezig zijn. Misschien is het een goede suggestie dat het partijbestuur (of de organisatiecommissie) de nu langzamerhand binnensijpelende jaarverslagen — met daarin volgens kongresafspraken een verslag van de feminisering — bijhoudt en bundelt, en er een verslag van maakt voor Bevrijding.

GERDA BOSDRIESZ

Het onderzoek naar vrouwen in politieke functies is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken door een vakgroep van de Universiteit van Amsterdam en een afdeling van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Het eindrapport is verschenen onder de titel *'De helft als minderheid'*; drs. M.H. Leyenaar, dr. B. Niemöller; uitgave: Vereniging van Nederlandse Gemeenten/1983 (Postbus 30435, 2500 GK Den Haag). Het eindrapport kost f 20,-. De samenvatting van het onderzoek kost f 10,-. Te zamen te koop voor f 25,-.

Foto: Bram den Hollander

Janmaat (Centrumpartij) op het Binnenhof, vlak voor zijn beëdiging als Kamerlid op 16 september '82

als dat wordt uitgedragen door clubs als de Centrumpartij, is vooral gericht tegen etnische minderheden, en heeft als zodanig een koloniale achtergrond. In dat opzicht heeft Nederland zeker geen tolerante geschiedenis en daarin kan een verklaring gevonden worden voor de terughoudendheid om de artikelen 137 c t/m e, die juist daarvoor gemaakt zijn, van toepassing te verklaren op de propaganda van de CP. Momenteel lopen er vier zaken tegen de Centrumpartij, waaronder één tegen Janmaat, naar aanleiding van een televisie-uitzending. Individuele strafzaken tegen bestuursleden of vertegenwoordigers van de CP op grond van de artikelen in het Wetboek van Strafrecht hebben het risico dat het Openbaar Ministerie een selectie maakt uit de meest grievende uitlatingen over etnische groeperingen. Dan worden alleen de allerscherpste kantjes van de racistische propaganda afgesleten. Er is een mogelijkheid, waarbij dit bezwaar minder geldt. In artikel 140 Sr. worden met gevangenisstraf bedreigd diegenen die deelnemen aan een organisatie, welke als naaste doel heeft het plegen van misdrijven. Dat is moeilijk te bewijzen, want dan zal de gehele propaganda van de CP door de strafrechter als 'aanzetten tot vreemdelingenhaat' beschouwd moeten worden en bewezen moeten worden dat het een doelstelling is van de organisatie (1). Artikel 429 quater stelt tenslotte strafbaar diegene die in de uitoefening van het beroep diskrimineert, zoals exploitanten van disko's die mensen van etnische afkomst de toegang weigeren of het afgeven van niet-Jood verklaring door bedrijven.

Het kort geding

De president van de Amsterdamse rechtbank pleitte onlangs voor een betere en frekwenter toepassing van de civielrechtelijke kort-geding-procedure. In een kort geding kan bijvoorbeeld het verspreiden van een racistisch pamflet of folder verboden worden, of een exploitant van een nachtclub wordt verboden mensen op grond van ras, huidskleur of afkomst de toegang te weigeren. Bij elke geconstateerde overtreding kan dan een vastgestelde dwangsom van, zeg tienduizend gulden, opgeëist worden door de rechter in kort geding. Een sanktie die wellicht méér effectief is dan een veroordeling door de strafrechter tot een boete of een voorwaardelijke gevangenisstraf. Een ander voordeel van het kort geding boven een strafrechtprocedure kan zijn dat de aanklagende partij zelf zijn zaak voor de rechter brengt en niet afhankelijk is van het Openbaar Ministerie, dat bij strafzaken als aanklager optreedt. Boven-

dien is de termijn voor een uitspraak in een kort geding maximaal een paar weken en voor strafzaken soms jaren.

De artikelen 15 en 16 van het Burgerlijk Wetboek (Boek 2) bieden de rechtbank de mogelijkheid, op verzoek van de Officier van Justitie, een organisatie te verbieden en eventueel de ontbinding uit te spreken, als de doelstellingen of werkzaamheden in strijd zijn met de *openbare orde en goede zeden*. In 1978 heeft de Amsterdamse rechtbank zo de NVU een verbod opgelegd, maar de Hoge Raad voegde daar aan toe, dat dit niet leidde tot ontbinding. Deze leemte is opgeheven in het wetsontwerp tot wijziging van enige bepalingen van verboden rechtspersonen, dat in juni 1982 bij de Tweede Kamer is ingediend: Indien de rechtbank constateert dat er sprake is van een verboden organisatie, dan moet volgens het ontwerp de ontbinding worden uitgesproken. Hoewel deze wetgeving bedoeld is om racistische organisaties beter te kunnen aanpakken, komt het woord racisme er niet in voor; er wordt wederom gewerkt met vage normen als strijdig met de goede zeden en openbare orde. Overigens is de Nederlandse regering pas met deze wetgeving op de proppen gekomen, nadat zij op op haar vingers was getikt door de *Internationale Commissie* die toezicht houdt op, de naleving van het VN-verdrag.

Konklusies

Terecht kan men in Nederland het voeren van racistische propaganda niet onder de bescherming van de vrijheid van meningsuiting laten vallen. Optreden tegen individuele en georganiseerde racistische uitlatingen, óók met juridische middelen, is juist een waarborg voor de vrijheidsrechten, die evengoed gelden voor etnische minderheden in

Nederland. De huidige wetgeving biedt voldoende aanknopingspunten om alle vormen van racisme aan te pakken. In overleg met organisaties van etnische groepen en advocatenkollektieven zou een PSP-juristengroepje de mogelijkheid van artikel 140 Sr. kunnen bestuderen en eventueel in de praktijk proberen. Op afdelingsniveau zou bij geconstateerd racisme een beroep gedaan kunnen worden op de rechter in kort geding. Bij verkiezingen zou de bevolking massaal opgeroepen kunnen worden aangifte te doen van racistische propaganda, zodat de politie de boel in beslag neemt en verspreiders arresteert. Ook zou per arrondissement het vervolgingsbeleid van het Openbaar Ministerie gevolgd kunnen worden. Daarnaast moet de PSP druk uitoefenen op de regering om haast te maken met de verandering van de 'wet verboden organisaties', waarbij gehamerd wordt op het formuleren van duidelijke criteria, waaronder wat mij betreft de Centrumpartij kan vallen.

ANNELIES SCHUTTE

- (1) *Frans Vries*; Nederlands Juristenblad 17 dec. 1983/aflevering 44 ('*De Centrumpartij: een racistische maffia*'). Een kopie van dit artikel en andere artikelen over dit onderwerp zijn op te vragen bij de PSP-Tweede Kamerfractie, tel.: 070 - 61 49 11 (vragen naar PSP-fractie).

In het volgende nummer van '*Bevrijding*' zal nader worden ingegaan op de discussiedag van 11 februari over dit onderwerp.

AKTIEFONDS PSP

is het fonds waarmee de PSP actiegroepen, komitees en bewegingen financieel ondersteunt. In het boekjaar '82/'83 werd voor in totaal 14.468,15 gulden steun verleend aan o.a.

El Salvador Komitee, Marokko Komitee, Palestijnse Vereniging, Pakistan Welfare, Malvinas-aktie, Steunkomitee Koerden, Frente Amprio, Chili Komitee

en nog veel meer.

Steun het Aktiefonds PSP en maak daarmee het werk van dergelijke actiegroepen en komitees mogelijk.

POSTGIRO 3535250
t.n.v. PSP-Aktiefonds/Amsterdam

EG-VERKIEZINGEN

Op 14 juni vinden de tweede verkiezingen voor het Europese parlement plaats. De PSP neemt aan deze verkiezingen deel middels een gezamenlijke lijst met CPN, PPR en Groen Platform. De eigenlijke campagne zal ongeveer een maand duren, de voorbereidingen ervan zijn echter al gaande. Hieronder een eerste beeld van de plannen. Radikaal links in de slag met de EG, tussen de dreigende plaatsing van nieuwe kernwapens en de korting op sociale uitkeringen per 1 juli opgetekend door Frans Janssen, politiek vice-voorzitter van de PSP en driftig onderhandelaar voor zijn partij.

Na een stevige discussie over het voor en tegen van deelname aan de EG-verkiezingen heeft de PSP, net als in 1979, besloten een gooi naar een zetel in Straatsburg te doen. Anders dan in 1979 lukte het dit keer wel om de wens dit gezamenlijk te doen met CPN en PPR in werkelijkheid om te zetten. De onderhandelingen werden extra gekompliceerd doordat inmiddels het Groen Platform ontstaan was. Hoewel de deelname van het Groen Platform betreurd werd, ging het kongres van de PSP wel akkoord met de voorgestelde lijst. Nadat PPR, CPN en PSP 'ja' tegen de lijst gezegd hadden, volgden in december de ontwikkelingen zich snel op. De EVP besloot in het geheel niet deel te nemen aan de Europese verkiezingen, het Groen Platform splitste in twee delen bij de discussie over het voorlopig overeengekomen akkoord. Nu groen Nederland weer tot rust gekomen is, een overzicht: Een deel van het oude Groen Platform ging niet akkoord met samenwerking met CPN en PSP. Deze mensen richtten een nieuwe partij op. Deze zal, waarschijnlijk onder de naam GRAS, afzonderlijk aan de Europese verkiezingen deelnemen. Deze nieuwe partij is echter vooral opgezet met het oog op de volgende Kamerverkiezingen. Het andere deel van het oude Groen Platform koos voor gezamenlijke deelname met radikaal links. Aanvankelijk was dit deel bijna volkomen een PPR-aangelegenheid, maar in december en januari sloten zich met name individuele EVP-leden bij het Platform aan, onder wie oud-generaal Van Meyenfeldt.

'Revolutionair links'

Februari, en de eerste helft van maart, zijn uitgetrokken voor het opstellen van een plan voor de komende campagne. Daarbij is de meest interessante vraag hoe de gezamenlijke lijst gepresenteerd moet worden.

In de voorlopige versie van het plan wordt de nadruk gelegd op het presenteren van de zaken waar we voor zijn, in plaats van te volstaan met aan te geven waar we tegen zijn. Een belang-

De wegwijzers in Groenland

rijk element in de presentatie wordt dat de lijst een steunpunt voor sociale bewegingen wil zijn.

In de campagne wordt gewerkt met enkele centrale onderwerpen. Gedacht wordt aan ontwapening, bestrijding werkloosheid, vrouwenbevrijding, minderhedenbeleid en anti-racisme. In dat rijtje vermeldt het ontwerp-plan ook het intrigerende thema 'kringloop', uit te werken in milieu-, energie- en economisch beleid.

Bij de Europese verkiezingen kan deze lijst de vierde stroming worden met redelijke kans op zetels. Om met lijsttrekker Bram van der Lek te spreken, gaat het om een lijst van revolutionair links naast conservatieven, christen democraten en sociaal democraten. In het landelijke geruchtcircuit gaat al een uitslag van enquête rond, waarin de PvdA elf zetels, CDA zeven zetels, VVD vijf zetels en deze lijst twee zetels krij-

gen. Een progressieve meerderheid dus. Daarmee zouden deze verkiezingen een uitslag kunnen opleveren, die vooral voor de Nederlandse politieke verhoudingen interessant is. Waarmee we beland zijn bij een onvermijdbaar aspect van deze verkiezingen: het gaat wel over zetels in het Europese parlement, de signaalwerking voor de landelijke politiek trekt zeker zoveel aandacht. Dat zal te meer het geval zijn nu rond de verkiezingen het gevecht over de nieuwe kernwapens een volgend hoogtepunt krijgt. Peilingen die de mogelijkheid van een progressieve meerderheid aangeven, versterken dit 'nationaliseren' van de Europese verkiezingen.

Behalve aan de campagne wordt intussen ook gewerkt aan de uitwerking van het gezamenlijke programma-op-hoofdpunten. Voor de politieke praktijk kan niet volstaan worden met de globale richting die in de hoofdpunten is neer-

gelegd. Om te bereiken dat de inhoud van wat we voorstaan goed aandacht krijgt in de komende campagne, dan is een uitwerking op enkele belangrijke delen dringend gewenst.

Half maart moeten de plannen een definitieve vorm gekregen hebben. Dat geldt ook voor de eigen activiteiten die de deelnemers aan de lijst naast de gezamenlijke campagne organiseren.

FRANS JANSSEN

Zie voor eerdere artikelen over de onderhandelingen van 'klein links' en over links in Europa Bevrijding nr. 9/1983 en de kongreskrant die als bijlage in Bevrijding nr. 19/1983 werd meegezonden. En verder de commentaren in de nrs. 18 en 21/22 en de artikelen over het PSP-kongres van november '83 in de nrs. 19 en 21/22.

AMBITIE

Haarscherpe analyse. Dit keer van Duisenberg. Kijk, als die vrouwen nu eens tien jaar eerder met dat geëmancipeer waren begonnen, dan zaten we nu niet zo met de gebakken peren. Immers dan waren er volgens hem in de zestiger en begin zeventiger jaren genoeg beschikbare arbeidskrachten geweest en waren dus de lonen niet zo idioot hoog gestegen, waarvan we nu met de gevolgen zitten. Maar die slome doedels bleven toen maar thuis zitten, en nu willen ze zo nodig met haar allen de arbeidsmarkt op, juist nu ze er niet meer zo nodig zijn en, oh schande, de mannen verdringen. Nee, de sociaal-demokratie van Duisenberg stuurt ze nu weer liever weg voordat ze er amper zijn. Onder louterende woorden als 'dat werken toch niet zo belangrijk is in het leven'. 'Prestatiedrang' en 'ambitie' zijn toch verdwijnende normen, en bovendien nog onvrouwelijk ook. Maar ambitie mag nog steeds wel de norm van de mannelijke meerderheid zijn. Neem dan Amerika, daar weten vrouwen er beter raad mee, zoals we uit de bij ons in voordeelaanbieding op de mat rollende Haagse Post mogen vernemen. Daar is een machtsvorming van vrouwen aan de top van de arbeidsmarkt bezig. En dat komt dan, volgens weer zo'n haarscherpe analyse door het 'in mantelpak bezetten van banen en niet door het in tuinbroek gooien

ik heb niets tegen mannen, maar...

van porno in de gracht'. Het schijnt de Haagse Post te ontgaan dat die machtsvorming berust op het zich in de gelederen van grijze heren scharen en zich conform die heren gedragen door evenzo grijze dames. En dat dat weinig met machtsvorming van vrouwen en alles met de bevestiging van de bestaande grijze-heren-macht van doen heeft. Conclusie van HP is dat de Nederlandse vrouwen in deze achterop lopen bij de Amerikaanse. En ook Duisenberg piepte zoiets over 'te laat' emanciperen. Prachtig, zo'n bewijs van inzicht en historisch besef. En juist het tentoonspreiden daarvan op een goed gekozen moment heeft óók te maken met ambitie. Is ambitie slecht? Hoor je ons niet zeggen. Je hebt ze in soorten; persoonlijke ambities, kollektieve ambities, ambities die tot opportunisme leiden, ambities gericht op kwaliteit. Ze sluiten elkaar onderling niet uit. Ze kunnen elkaar zelfs aanvullen, maar ook

behoorlijk strijdig zijn. Daar zit je dan in je werkgroepjes, gezamenlijk lekker links en kritisch te doen, met nieuwe ideeën te spelen, creatief te zijn. Je hebt een kollektieve ambitie met gelijkgestemden, denk je. Je wilt gezamenlijk je analyses maken, je ideeën de wereld in sturen en vooral de wereld veranderen. Maar met name in tijden van stress vieren persoonlijke ambities hoogtij. In linkse kringen doen de gebruikelijke gedragsvormen van rechts meer opgang. Kollektieve belangen worden naar achteren geschoven en de individuele marktwaarde wordt steeds belangrijker geacht. Ideeën in werkgroepen opgezogen worden onder eigen naam verwerkt tot een artikel zonder enig passend woord van dank aan het zo spontane denkwerk van mede-werkgroepsleden. De wens tot 'geloofwaardigheid' in zeer brede kring kan ook tot aanpassing van de uiterlijke vormgeving leiden. Een modieuze stropdas wordt uitgezocht, een vlot mantelpak aangemeten. Dit dan voor de werksfeer, op linkse bijeenkomsten domineert nog het spijkerbroekenblauw. Er zou anders ook te veel uit te leggen zijn. Uit te leggen over de persoonlijke keuze tussen het wel of niet meedoen aan het spel. En zo ja, welke voorwaarden je daarbij aksepteert en konsessies je daarbij doet aan de spelregels van de grijze heren.

Tja, ambitie.

TITIA VAN LEEUWEN
TITIA BOS

Jongerencourant

TOTAAL WEIGEREN

Je leest tegenwoordig niet veel meer over totaalweigeren. Het gebeurt echter nog steeds. Regelmatig draaien er weer jongeren voor 9 maanden de bak in. Wat vindt de PSP er eigenlijk van? Sommige totaalweigeraars schijnen het trouwens ontzettend leuk te vinden. Over totaalweigeren dus. Geschreven door vier PSP jongeren die binnenkort de gevangenis in gaan.

In 1974 is een oud probleem weer aktueel geworden. Mensen die zich niet wilden onderwerpen aan de krijgstucht kregen te maken met de uiterste konsekwentie die aan dienstweigeren gebonden zit: de gevangenisstraf.

Deze zogenaamde totaalweigeraars maken gebruik van een middel dat al eerder sukses had. Was het toen echter met zeer beperkte doelstelling -men wilde simpelweg niet gedwongen worden tot een geweldsdaad- nu is de inzet veel groter. Huidige totaalweigeraars, eigenlijk is dit ook de enige groep waar die term juist voor is, willen zich door middel van hun gevangenisstraf verzetten tegen het totale militaire systeem.

KORT HISTORIES OVERZICHT

Was het voorheen gebruikelijk dat het leger bestond uit huurlingen, in oorlogstijd eventueel versterkt met de gewapende burgerij, in de Franse revolutie echter ontstond de eerste dienstplichtwet. Destijds onttrokken zich velen aan hun oproep door een zwervend bestaan te leiden in de vrije natuur. De welgestelden konden zich een vervanger huren. Zo ook in Nederland. De algemene dienstplicht werd pas ingesteld in het begin van de 20e eeuw. Vooral binnen arbeiders kringen groeide het verzet. De algemeen heersende

sociaaldemokratie was er echter de oorzaak van, dat voorstellen tot massale dienstweigering en gehele werkstaking, gedaan door Domela Nieuwenhuis, geen gehoor vonden. De Eerste Wereldoorlog maakte echter veel mensen attent op het ware gezicht van het leger. Het aantal dienstweigeraars steeg met sprongen. Zij werden nog eens ondersteund door de ongeveer 500 ondertekenaars van het beroemde dienstweigermanifest uit 1915. Hierin werd dienstweigeren gepropageerd als "een der middelen welke samenwerking het militarisme zal vernietigen (...)". Een aantal van de ondertekenaars werden

hiervoor gestraft door o.a. ontzetting uit hun ambt. Een tweede impuls voor dienstweigeraars werd gegeven door de russiese revolutie van 1917. Deze twee gebeurtenissen hadden als gevolg dat er tussen 1914 en 1923 ongeveer 800 dienstweigeraars opgesloten werden. Doordat velen hun dienstweigering uitsluitend gebaseerd hadden op godsdienstige gronden werd de konfessionele partij onder stevige druk gezet. Toen in 1922 de hongerstaking

van de gevangen dienstweigeraar, Herman Groenendaal, een gigantiese storm van protesten teweeg bracht, was dit een aanleiding om met spoed een wettelijke regeling te treffen.

In 1923 werd dan ook de eerste dienstweigerwet van kracht. Voor ongeveer 15 mannen per jaar was deze wet niet bevredigend genoeg om hun protest op te heffen. Eind 20er jaren verloor dit protest echter haar kracht door

hernieuwde oorlogsdreiging en opkomend fascisme.

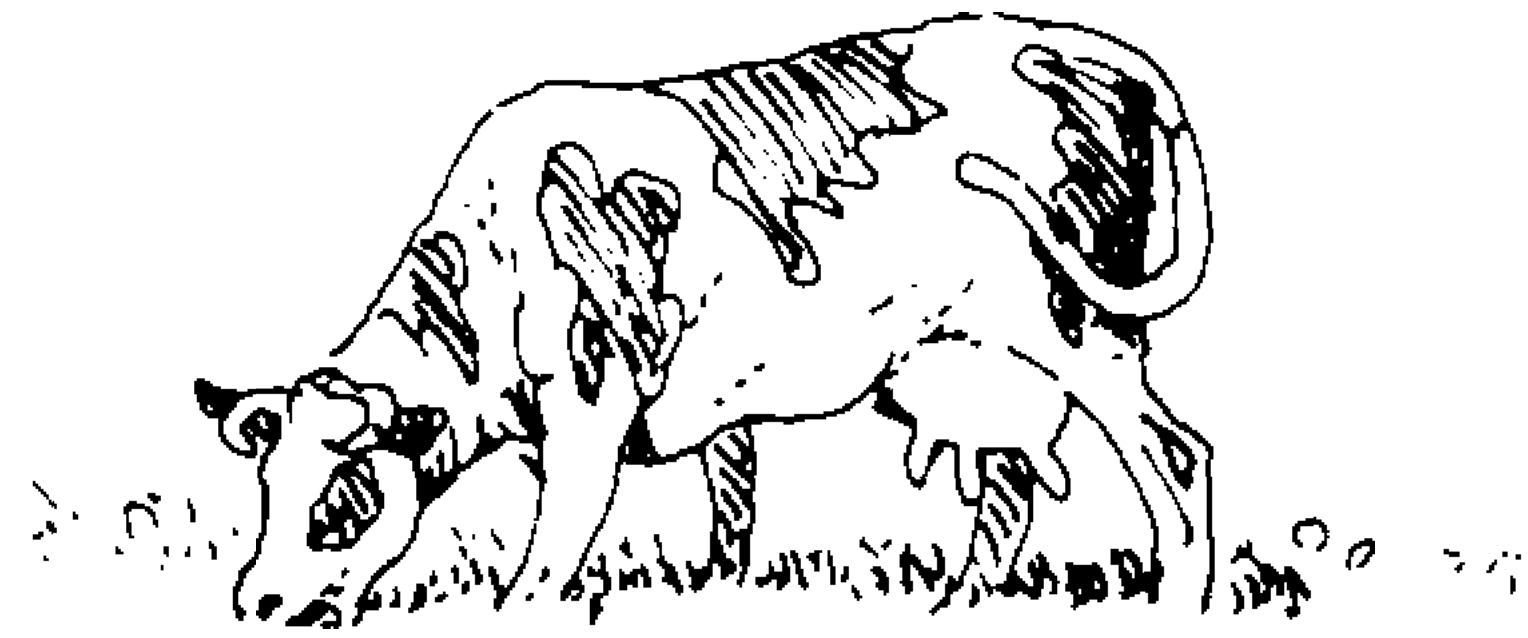
Het duurde tot het politieel optreden in Indonesië voordat er nieuwe weigeraars opstonden. Zo'n 1500 jongens weigerden te vechten in een koloniale oorlog. Deze kwamen voornamelijk uit de kommunistiese hoek en waren meestal geweldloos noch anti-militaristies. Zij werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van 6 maanden.

In 1974 ontstond de groep

Onkruid die zich vooral met totaalweigeren bezighield. Sindsdien is er een gestade stroom totaalweigeraars op gang gekomen die op anti-militaristiese gronden het hele militaire systeem verwerpen.

de psp

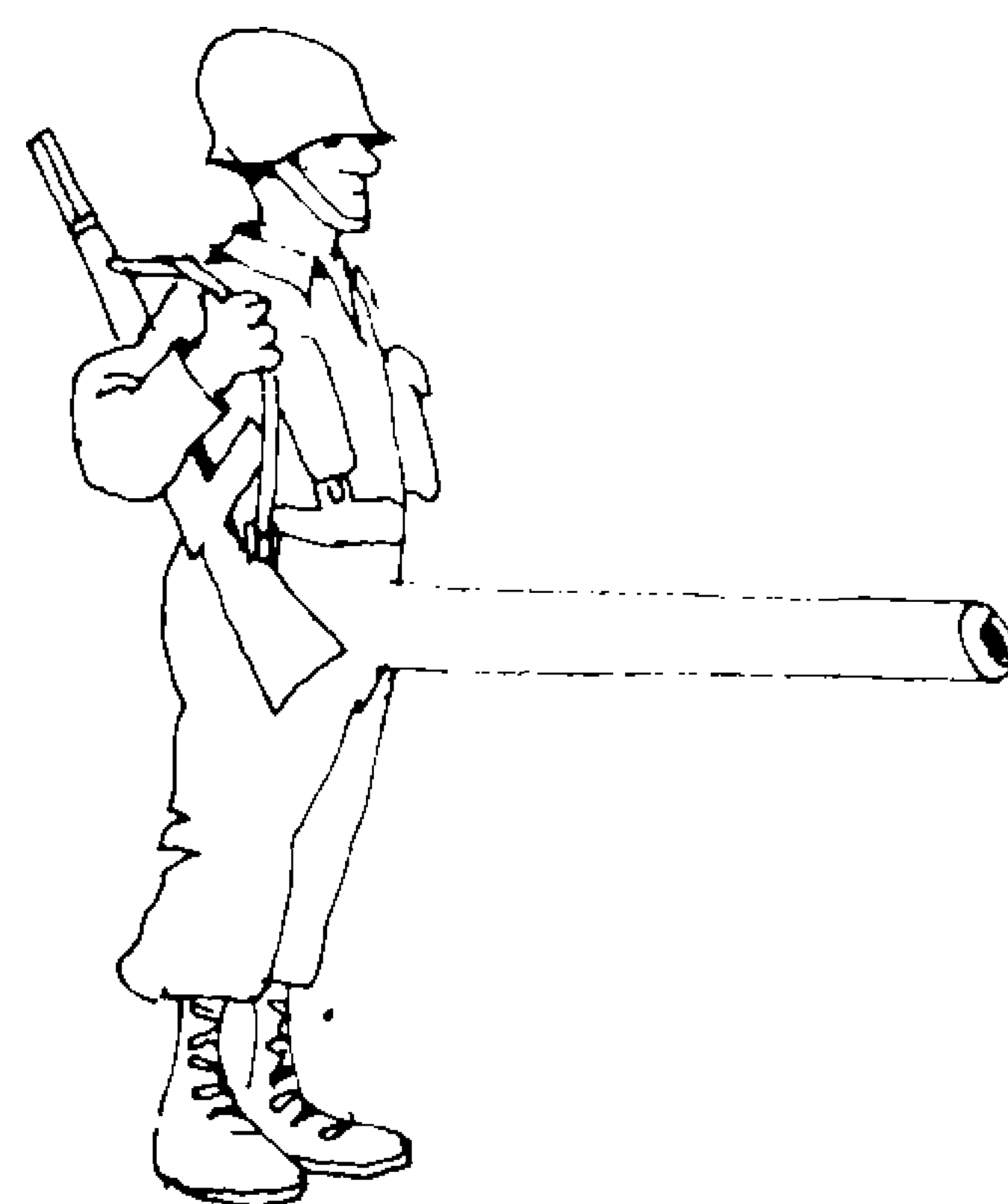
"..voor 'totaalweigeraars' een humane behandeling in overeenstemming met hun motieven." staat in ons verkiezingsprogramma. Dit lijkt op het eerste gezicht en bevredigend standpunt voor totaalweigeraars. Wat houdt dit echter in? Een televisie op je cel met een derde net voor totaalweigeraars? Mag je met je vriendje op je cel allerlei sexorgies organiseren.?Doen de cipers mee?Komt de staatssekretaris van defensie bij je op bezoek met een bloemetje? Het is toch flauwekul om van de militairen te eisen humaan om te gaan met hun politieke tegenstanders. Dit is als van een rascist vragen humaan om te gaan met een zwartjakker.

En wat gebeurt er als de motieven van totaalweige-

raars bij de behandeling betrokken worden? In feite gebeurt dit al. Uit de motieven spreekt een duidelijke onaangepastheid ten aanzien van de huidige maatschappij en een gebrek aan eerbiediging van het gezag. Dit is voor de CDA en VVD reden genoeg om een zware straf te eisen. De ernst van dit vergrijp dient dus zijn weerslag te vinden in de lengte van de straf. Een PSP-ster die totaalweigeren ondersteunt en de discussie over de lengte van de straf aangaat komt onvermijdelijk in grote moeilijkheden. Het straf-feloosstellen van totaalweigeren maakt totaalweigeren als aktiemiddel onmogelijk en scheidt tevens de mogelijkheid voor iedereen om dienstplicht te ontduiken. Dit is voor de gemiddelde PSP-ster

die toch een dienstplichtigen leger prefereert boven een vrijwilligersleger, niet aanvaardbaar.

Het wel aanvaarden van een straf voor totaalweigeraars, stuit de meeste PSP-sters ook tegen de borst. Je stelt toch niks strafbaar waar je het me eens bent! Het schijnt een onoplosbaar probleem. Dit maakt juist de kracht van totaalweigeren als aktiemiddel onduidelijk. Zolang je blijft rommelen binnen de kleine marges van het militair strafrecht is er geen oplossing voor totaalweigeren. Voor mensen die zich solidair verklaren met totaalweige-

raars is er slechts één oplossing. Verwerp het hele militaire systeem en laat je niet verantwoordelijk stellen voor de daden van je politieke opponenten. De gevangenisstraf is een onoverkomelijke, maar bijkomstige konsekwentie van de politieke stap van totaalweigeraars.

Totaalweigeren is een daad van verzet tegen het militarisme en zal pas ophouden te bestaan als dat doel bereikt is. Elke tussentijdse regeling moet dan ook gezien worden als inkapseling van het verzet en als konsessie van de hand gewezen worden, want juist het weigeren konsessies te doen is de reden dat totaalweigeraars in de gevangenis komen.

Welke rol is er dan voor de PSP weggelegd? In het parlement zal waarschijnlijk elke discussie gericht zijn op de behandeling van totaalweigeraars. De PSP zal dan ook een radikaal antimilita-

risties geluid moeten laten horen en zich niet laten verlokken mee doen in de discussie over de behandeling.

De grootste taak ligt echter weer in de buitenparlementaire akties. Daar de meeste akties rondom totaalweigeraars op regionaal nivo liggen is er een grote taak weggelegd voor de gewesten. De gewesten zouden moeten uitzoeken welke akties er op til staan en die doorspelen naar de afdelingen, zodat het antimilitaristische verzet aan slagkracht wint. Als je bedenkt hoeveel er door gewesten aan anti-militaristische strijd gedaan kan worden, is het een bittere pil te constateren hoe weinig gewesten zelfs maar een standpunt ingenomen hebben over totaalweigeren. Dit geeft de naam van de PSP als aktiepartij toch wel een bedenkelijk tintje.

ONTHULLEND!

DE RUYTER EN DE LIEFDE

8 februari j.l. was de defensiebegroting aan de orde. Van der Spek vroeg aan de minister hoe het nou zat met die nieuwe regeling voor totaalweigeraars. Al jarenlang wordt totaalweigeraars een notitie of zelfs een wetsvoorstel in het vooruitzicht gesteld.

"Op korte termijn" heet dat. We laten enkele citaten uit de beantwoording van de minister van Defen-

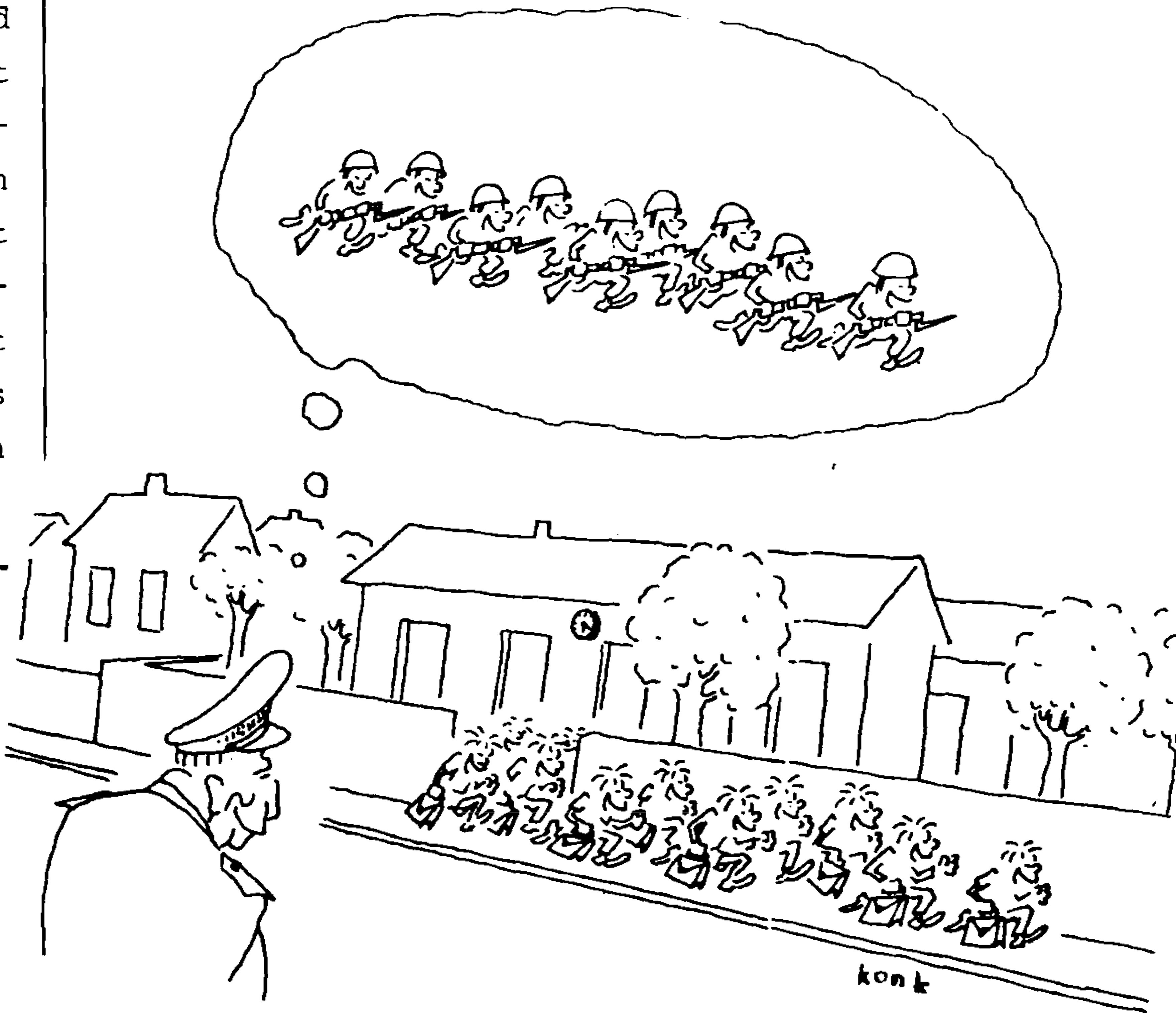
HOE LEUK ?

Totaalweigeren is een heel ingrijpende keuze in je leven. Er zijn talloze politieke argumenten aan te voeren waarom je het doet. Gevoelsmatige motieven van "ik verdom 't" zijn doorslaggevend. We hebben elkaar ondervraagd wat er nu zo leuk is aan totaalweigeren.

Totaalweigeren is ontzettend leuk!

Het gevoel dat je je niet hebt laten inkapselen en met je daad los maakt van de hedendaagse manier van

denken en handelen geeft je moed. En dat je voor jezelf een eigen normen- en waardenstelsel eigen maakt. Het gevoel van vrijheid dat je je eigen gevoelens en emoties niet hoeft te onderdrukken, je nergens in te schikken. Doordat de daad van totaalweigeren zo ingrijpend is kun je daardoor je eigen onafhankelijk denken ontwikkelen. Het is heel erg grappig dat de maatschappij jouw daad als een misdaad beschouwt.

VOOR TOTAALWEIGERAARS

sie de revu volgen. Hieruit blijkt zonneklaar de liefde van de minister voor totaalweigeraars. "Hij heeft er gelijk in dat enige malen is gezegd dat dit snel komt. Deze mededelingen waren op zichzelf juist, maar het vervelende is dat zij nog steeds juist zijn. "Sprekend over de notie op 'korte termijn'.

De Ruyter formuleert de

taak waar hij voor staat: "Wij moeten, in korte be-woordingen gezegd, een regeling ontwerpen ter erkenning van gewetensbezwaren van mensen die principieel geen beroep op een wettelijke regeling willen doen. Dat is een buitengewoon lastige opgave".

En dan richt de Ruyter zich rechtstreeks tot de totaalweigeraars: "Deze liefde, deze inspanning kan niet alleen van de

En echt lekker is om je daar geen moer van aan te trekken. Die gevangenisstraf is natuurlijk niet niks, maar de overtuiging dat ze geen claim kunnen leggen op je gedachtengang verstrekt je zelfvertrouwen. Totaalweigeren is niet alleen radikaal verzet tegen het militarisme maar ook een definitief politiek en persoonlijk afscheid van deze maatschappelijke orde die je verafschuwt en bestrijdt.

En die onherroepbare daad doet je goed. Sommige zouden zelfs met hun daad willen vrijen, ook al weten ze dat dat niet kan.

kant van de overheid komen. De betrokkenen moeten eens ertoe bereid zijn, de bestaande regeling, de Wet gewetensbezwaren militaire dienst, of een nieuwe regeling te benutten." En hij vervolgt: "Ik hoop dat degenen die hiertoe kunnen bijdragen, de groep waarover wij spreken, willen opwekken, zich zo positief op te stellen tegenover overheidsregeling die ten behoeve van hen is gemaakt, dat zij ertoe bereid zijn, een beroep te doen en de procedures te volgen die eventueel worden voorgescreven. Anders kan het nooit wat worden."

En het bezorgt hem allemaal kopzorgen die nieuwe regeling: "Daarom denken wij er diep over na, zijn wij echt aan het piekeren om iets te maken dat hout snijdt, (...)"

Hij zal er nooit uitkomen. De zielepoot. Maar niet tegen hem vertellen hoor. We vinden het zo heerlijk om te saboteren!

EEN OUDE ANARCHIST

Er zijn nog steeds mensen in leven, die de grote arbeidersvoorman uit de 19e eeuw, Ferdinand Domela Nieuwenhuis, persoonlijk hebben meegemaakt. L.J. Bot uit Den Haag is één van hen. Bertus Bot is in 1897 te Amsterdam geboren en is een typische vertegenwoordiger van de aloude anti-militaristische en syndikalistische traditie in de Nederlandse arbeidersbeweging. In de jaren voor de oorlog was hij sekretaris van de *Internationale Anti-Militaristische Vereniging (IAMV)* en voorzitter van het *Nederlandsch Syndicalistisch Vakverbond*. Hij was lid van de *PSP* van 1957 tot 1970 en onder meer gemeenteraadslid voor de partij in Den Haag. Naar deze plaats was Bot in 1925 verhuisd, omdat hij als timmerman vanwege zijn revolutionaire instelling in Amsterdam geen werk meer kon vinden. Sinds 1929 dreef hij daar een eigen timmerwerkplaats, terwijl zijn vrouw een sigarenzaak had. Ondanks zijn 86 jaar is Bot niet iemand die politiek kan stil zitten. Tot voor kort was hij sekretaris van een stichting, die bejaardentehuizen beheert, en nu is hij onder andere bezig zijn herinneringen op te schrijven. Tijdens het gesprek dat *Paul Denekamp* en *Jack Hofman* met hem hadden, was ook zijn vriend *Jan Hobby* aanwezig, eveneens een *PSP'er* van het eerste uur uit Den Haag.

Bertus Bot: "Van geboorte ben ik Amsterdammer en ben eerst in 1925 naar Den Haag verhuisd. De oorzaak daarvan was dat ik een revolutionaire arbeider was — timmerman van beroep — en bij de bazen (tegenwoordig 'werkgevers' genoemd) altijd en voortdurend opkwam voor de rechten van de arbeiders. Door dit optreden vonden er ook veel stakingen plaats op die werken waar ik werkzaam was. Nu werd die aangeboren verzetsdrang nog aangewakkerd door het lidmaatschap van de timmerliedenvereniging *Bewust Streven*. Een bijzonder toepasselijke naam voor die betrekkelijk kleine groep timmerlieden, veel kleiner dan de vereniging die aangesloten was bij het *NVV*. 'Bewust Streven' was aangesloten bij het *NAS* (Nationaal Arbeids Secretariaat). Maar onze groep was in Amsterdam betekenisvoller dan de grote groep van de 'modernen'. Op veel bouwwerken deelden zij de lakens uit en veroorzaakten dikwijls stakingen. Ik kreeg daardoor langzamerhand in aannemerskringen de reputatie een 'rooie hond' te zijn, en de grootste anarchist van Amsterdam. Die reputatie was er de oorzaak van dat ik op de zwarte lijst kwam te staan en mij openlijk werd gezegd dat ik nergens meer aan de slag zou komen."

IAMV

"In de beweging, zoals ik dat altijd noem, ben ik gekomen in 1914. Toen heb ik de oorlogsvluchtelingen uit Antwerpen zien binnenkomen. Dat heeft een diepe indruk op mij gemaakt. Eén van die vluchtelingen, een knulletje van veertien jaar, kwam als leerling bij mijn baas terecht. Ik heb me toen aangesloten bij de *IAMV*, die al bestond. Die vereniging was in 1904 opgericht door Ferdinand Domela Nieuwenhuis."

"Ik ben later nog altijd erg trots geweest dat ik Domela enkele keren de hand heb mogen drukken. Als knul van 18 of 19 jaar vind je dat natuurlijk zó'n man! Ik heb een van zijn laatste redevoeringen nog gehoord. Hij was een zeldzaam goede spreker, die de massa echt kon begeistern. In de *IAMV* heb ik een vrij belangrijke rol mogen vervullen. Ik werd vrij spoedig lid van het Landelijk Comité, zo werd bij ons het landelijk bestuur genoemd."

Toen Bot in 1921 landelijk sekretaris werd, was hij lid van de Communistische Partij Holland (CPH).

Bot: "Ja, dat zat als volgt. *De Telegraaf* had een infaam gemeen artikel geschreven over Henriëtte Roland Holst (in die tijd lid van de *CPH*, *PD/JH*), zoals je dat van *De Telegraaf* kon en kan ver-

wachten. Toen besloten mijn broer en ik allebei lid te worden van de kommunistische partij, dat was een soort demonstratie uit solidariteit met haar. Daarbij verwachtten we veel van de Russische Revolutie."

"Midden tussen de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog hoorde je dat bericht, er is revolutie in Rusland. Het sloeg in als een bom. We dachten, nu gaat het werkelijkheid worden, nu gaat alles veranderen. Hoe die ontwikkeling later zou gaan, was toen niet te voorzien natuurlijk. Het Rode Leger kreeg te veel macht en toen de opstand in Kronstadt was neergeslagen werd dat helemaal duidelijk. Ik ben niet lang lid geweest van de *CPH*. Toen ik werd gekozen tot sekretaris van de *IAMV* kreeg ik bezoek van Johan Brommert, een oud-dienstweigeraar die het inmiddels tot partijbestuurslid van de *CPH* had gebracht. Hij kwam met direktieven, hoe ik me namens de partij in het bestuur van de *IAMV* had op te stellen. Dat vond ik cellenbouw, daar wou ik niet aan meedoen. Ik heb hem de deur gewezen, en dezelfde dag nog voor mijn lidmaatschap bedankt."

"Het lidmaatschap van de *IAMV* heeft in belangrijke mate mijn leven verrijkt. Ik maakte kennis met tal van belangrijke figuren: de predikant N.J.C. Schermerhorn uit Nieuw Niedorp, door zijn dorpsgenoten "de rooie Doom" genoemd; Albert de Jong, Arthur Lehning en Bart de Ligt. De Ligt was geen arbeiderstype, maar een echte intellectueel. Hij was bijzonder intelligent en hield altijd hoogdravende redevoeringen, waar ik soms met mijn pet niet bij kon, maar een fijne kameraad hoor. Ze hebben met elkaar een belangrijke invloed op mijn leven uitgeoefend. Terugblikkend leven de jaren in de *IAMV* in mijn herinnering voort als de gelukkigste die ik in mijn leven heb gekend. Het was eigenlijk één grote vriendenklub."

Fascisten

In 1923 was Bot als gesalarieerde in dienst van de IAMV. Uit die tijd herinnert hij zich het optreden van de eerste groepen fascisten in Nederland.

Bertus Bot: "Ik ben de man geweest die in Amsterdam waarschijnlijk voor het eerst kennis gemaakt heeft met wat we tegenwoordig fascisten noemen. Toen heetten ze 'actualisten'. We hadden kantoor in gebouw Concordia op het Weesperplein. Inmiddels had ik, omdat ik maar f 20,- per week verdiende, er een verzendboekhandel bij opgericht. Toen kreeg ik op een gegeven moment

een grote bestelling, die ik niet vertrouwde. Zo veel boeken tegelijk, dat was me nog niet gebeurd. Ik ben eerst naar het adres gegaan om eens te kijken, maar ik heb niet geleverd. We hadden een conciërge in dat gebouw, Willem Boomgaard, die zelf ook een anarchist was en op de bovenste verdieping woonde. Ik ben daar naar toe gegaan en zeg: Willem, ik geloof dat ik problemen krijg. Hij zegt: weet je wat we doen, sluit je deur af en als je nou gelooft dat er moeilijkheden zijn, bel mij dan maar via de huistelefoon, dan kom ik naar beneden. Op een gegeven moment werd er aangeklopt, en dat vertrouwd ik niet, hè. Ik heb Willem gebeld en zeg: ik geloof dat het zover is. Hij komt naar beneden en zegt tegen die gozers, twee of drie, wat willen jullie? 'We willen die rotzak Bot eens spreken.' Nou toen wist Willem wel genoeg: 'Maak maar dat je weg komt en heel gauw, anders sodemieter ik je al die zes trappen af!' Nou toen hebben ze de benen genomen en ze zijn niet meer terug geweest."

"We hebben ook nog eens last gehad op een vergadering in de Handwerkers Vriendenkring. Toen voelde ik dat daar deze knapen aanwezig zouden zijn. Ik heb onze mensen als volgt geïnstrueerd: komen jullie nou achterin zitten, misschien dat die verdachte elementen dan op de voorste rijen plaatsnemen. Ik was voorzitter — dat ben ik dikwijls geweest in mijn leven — en zat met een knuppel achter mijn achterste. Nou toen werd het donderen hè? Die 'actualisten' werden in de letterlijke zin van het woord de zaal uitgeslagen. En omdat ze op de voorste rijen zaten, moesten ze helemaal naar achteren toe, want daar was de uitgang. Dat was voor ons dus een goeie avond, wat dat betreft."

NSV

In de jaren twintig en dertig was Bertus Bot ook actief in het NSV. Dit was een kleine radikale vakorganisatie, die tot 1940 streed voor de verwezenlijking van het libertair socialisme, voor de vorming van arbeidersraden en tegen militarisme en parlementarisme. Onder de schuilnaam J. Lambo (een samentrekking van Lambertus Bot) was hij vanaf 1935 voorzitter van het NSV.

Bertus Bot: "In 1923 namen Albert de Jong, Arthur Lehning en ik het initiatief tot de oprichting, omdat wij het niet eens waren met het *NAS*, dat in die tijd meer onder invloed van Moskou stond. Dat konden wij met onze libertaire opvattingen toch niet goedkeuren. Ook in dat *NSV* hebben Albert de Jong

en ik weer een belangrijke rol gespeeld. Een bijzondere gelukkige omstandigheid was dat we heel goede vrienden waren geworden en tot zijn dood zijn gebleven.

Het NSV heeft zijn werk altijd op een principiële wijze gedaan. Dit is een van de redenen dat het nooit een grote organisatie is kunnen worden. Principieel sterk staande organisaties zullen nooit een sterke aanhang krijgen. Ik geloof als je niet zo uit bent op groeien in omvang, maar meer uit bent op groeien in de diepte, dat je dan uiteindelijk meer invloed uitoefent."

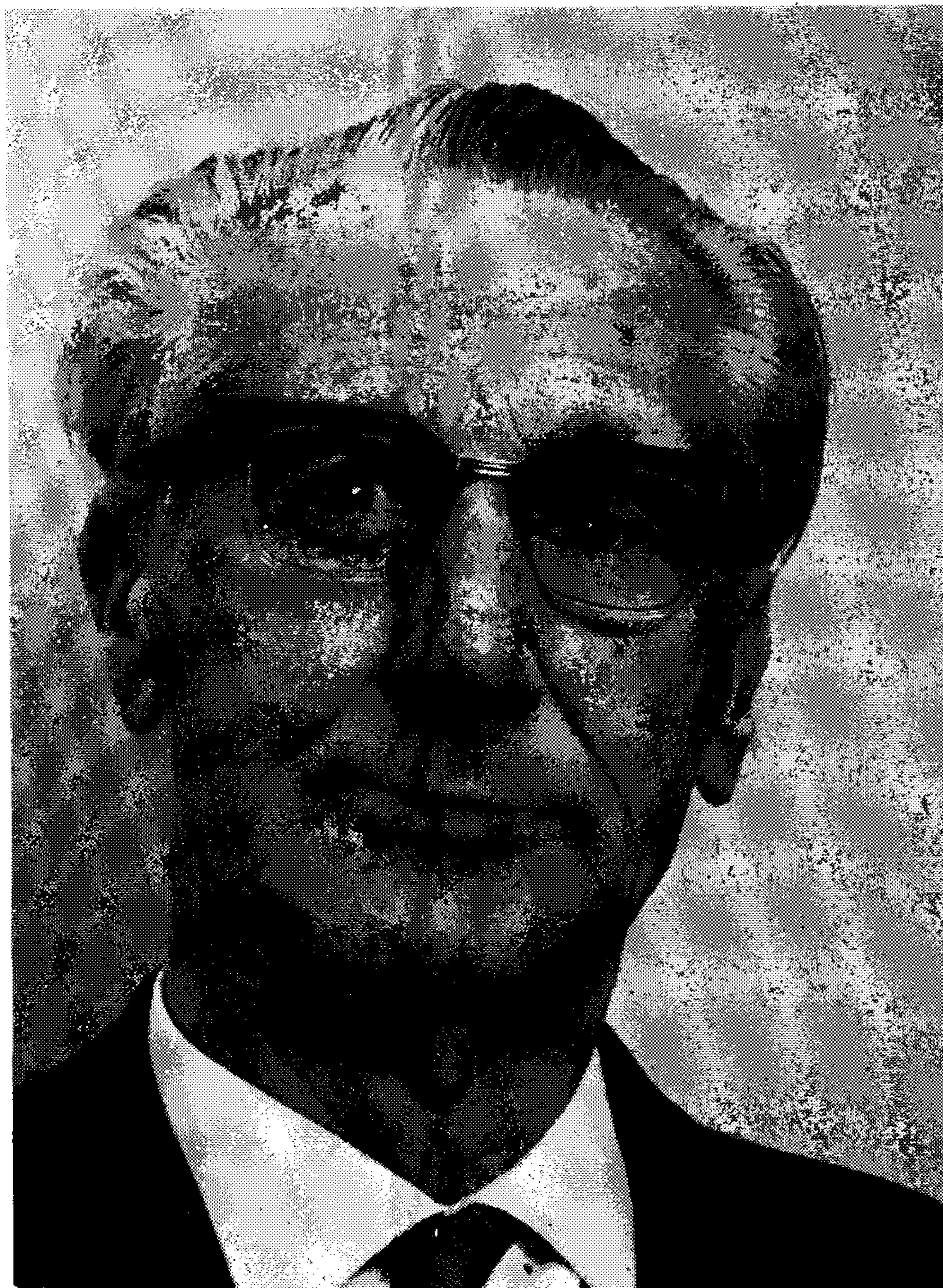
De PSP

In 1940 werden IAMV en NSV door de Duitse bezetters verboden en besloten de besturen de organisaties op te heffen. Na de oorlog zouden ze niet meer terugkeren. De overgebleven anarchistenvroegden na 1945 meer eenheid en organisatie in hun beweging te bereiken. Er werd in 1946 de Nederlandse Bond van Vrije Socialisten opgericht, waarvan Bot enige tijd voorzitter was. Verder schreef hij regelmatig in hun blad 'Socialisme van onderop!'. Deze poging bleek echter niet erg succesvol. Bertus Bot zocht na verloop van tijd dan ook andere mogelijkheden om politiek actief te worden en vond deze in 1957 in de PSP.

Bertus Bot: "In de vijftiger jaren was ik actief voor de vredesbeweging 'De Derde Weg'. Daar kwam de oude Timen Koerts, een bijzonder actieve figuur en een hele goede propagandist, een keer op me af en zei: 'ik heb wat voor jou, we hebben nou de PSP opgericht'. Ik zei: weet je wat je doet, geef mij dan maar de beginselverklaring, dan wil ik die wel eens bestuderen. Toen ik dat had gedaan, zei ik tegen mijn vrouw, ik geloof dat ik daar een basis kan vinden om mijn anti-militaristische ideeën te bepleiten. Toen ben ik lid geworden."

Jan Hobby: "Koerts heeft bij mij ook een hele avond zitten praten over die nieuwe partij, de PSP, en op het eind zei ik: ik heb geen enkel tegenargument, schrijf me maar in."

Bertus Bot: "Timen Koerts was de centrale man om wie het afdelingsbestuur gevormd werd. Maar het dreigde soms wel een beetje een kliek te worden rond hem. Ik voelde mij verplicht tegen die vorming van coterietjes te waarschuwen. Na een jaar ongeveer zei Jan Varwijk op een vergadering, die oude man die daar achter zit, die moeten we als voorzitter hebben! In het nieuwe bestuur volgde ik toen als voorzitter Samuel Polak op, een masseur uit Scheve-

Bertus Bot

ningen. Hobby werd penningmeester."

Jan Hobby: Ik ben er in geluisd, want ik had er helemaal geen zin in."

Bertus Bot: "In het begin was de afdeling héél erg actief. In 1958 waren er gemeenteraadsverkiezingen voor de gemeenteraad en een jaar later voor de Tweede Kamer. In 1959 hoopten we op één zetel, maar we haalden er gelijk twee, met Nico van der Veen en Henk Lankhorst. Het was voor het eerst dat er weer een enthousiaste beweging was. We deden ook veel aan scholing en propaganda. De eerste keer haalden we nog geen zetel, maar in 1962 kwam ik dan in de raad, samen met Leo van den Muyzenberg, die vroeger in de Bellamy-beweging heeft gezeten. Ik schaak nu nog wel eens met hem. Ze hadden me ervoor gevraagd, maar ik had er wel zin in. Veel van mijn vrienden begrepen niet dat ik, als oude anarchist, aan parlementair werk ging deelnemen; ik wees erop dat één van mijn grote voorgangers, Domela Nieuwenhuis, het verantwoord had gevonden lid te worden van de Tweede Kamer.

Tot aan de PSP was ik volop anti-parlementair en heb ik nooit gestemd. Maar ik heb nooit van die steile opvattingen over politieke partijen gehad. Als ik maar een werkterrein heb, dan wil ik wel bepaalde concessies doen aan dat anarchisme. Die anarchistische gedachte blijft er toch en die heb ik misschien ook wel, niet bewust, min of meer in de PSP uitgedragen."

Uit de partij

Bertus Bot: "Ik ben ook voorzitter van de partijraad geweest. Dat was interes-

sant werk, je praatte over interessante zaken, niet alleen over organisatorische maar ook over principiële problemen. Bijvoorbeeld over het al of niet leveren van wethouders. Ik ben geloof ik zes jaar voorzitter geweest van de partijraad, tot 1966, en ik heb het met veel plezier gedaan. Ik was ook voorzitter van de commissie die het eerste huishoudelijke reglement van de PSP vaststelde."

"In 1970 zijn we uit de PSP gestapt, met zijn twaalf, onder wie ook Jan Hobby. We hadden een aantal zeer 'enthousiaste' jongelui in de partij gekregen, die alles het allerbeste wisten, maar als het op werken aan kwam waren ze niet thuis. Het ging helaas niet om verschillen wat betreft het programma, maar het waren zeer onaangename aanvallen op personen."

Het was een soort generatieconflict naar aanleiding van het verbieden van een seks-tentoonstelling door de gemeente Den Haag. Een paar jongere afdelingsbestuurders (onder andere Pedro van Hoek) schreven een brief aan de burgemeester met een naar hun zeggen satirische strekking. Daarin werden onder andere als PSP-eisen genoemd: 'Het hele strand een naaktstrand. Onbelemmerd paren in alle parken' en 'Gemeentebordelen voor nekrofielen.' Bot liet aan de burgemeester weten zich volstrekt van deze brief te distancieren, waarna hij het slachtoffer werd van persoonlijke aanvallen vanuit het afdelingsbestuur. Een deel van de oude garde van de afdeling, onder wie Bot en Van de Muyzenberg, verlieten toen de PSP.

De betreffende jongeren met hun provocerende, maar wat apolitieke aanpak, raakten overigens voor het merendeel weer snel op de PSP uitgekeken. Ondertussen waren de drie raadszetels verloren gegaan ten voordele van de Kabouters. Pas in 1982 keerde de PSP in de gemeenteraad van Den Haag terug.

Bertus Bot: "Na de PSP ben ik van geen andere partij meer lid geworden. Ik stem nog altijd PSP en sta in grote lijnen achter de beginselen. Ik heb nooit spijt gehad van mijn activiteiten. Het is ook mijn aard overal bij te zitten en mijn rolletje mee te spelen.

Na 1970 ben ik zo'n tien jaar sekretaris geweest van de humanistische stichting in Den Haag, die enkele bejaardentehuizen beheert. Ik zat in het bestuur namens 'De Vrije Gedachte'. Begin van dit jaar ben ik daarmee gestopt, vanwege de ziekte van mijn vrouw, die een paar maanden geleden is overleden. Zij was een prima kameraad. Ze was zelf niet politiek actief, maar waardeerde alles wat ik deed. Ik zou mijn gehele leven inbeslagnemende activiteiten nimmer hebben kunnen verrichten, indien ik niet verzekerd was van de stille toewijding van mijn vrouw. Toen een vrouw in de winkel eens tegen haar zei: dat U dat goed vindt, dat uw man drie, vier, soms vijf avonden in de week weg is, antwoordde ze: U bent toch niet met hem getrouwd, ik ben met hem getrouwd!"

PAUL DENEKAMP
JACK HOFMAN

PSP UITGAVEN

UITKERINGEN

Onlangs is de Stichting Vorming en Scholing (SVS) van de PSP gestart met een serie themafolders. Tot nu toe verschenen een folder over *anti-fascisme* en een over *privacy/persoonsregistratie*. Als derde is nu van de pers gerold *werken met behoud van uitkering*. In tien pagina's worden de belangrijkste aspecten van het thema belicht, middels een selectie uit kranten- en tijdschriften-artikelen. Over de economische betekenis van werken met behoud van uitkering, over arbeidsethos, over de vraag of vakbonden er positief of negatief tegen aan moeten kijken, over de opstelling van de overheid. Verder een korte toelichting op deze artikelen, een aantal discussievragen, suggesties voor initiatieven of kleurrijke akties. Tot slot literatuurverwijzingen en adressen van aktiegroepen. De themafolders zijn met name bedoeld voor het organiseren van thema-avonden, ze kosten f 1,- per stuk en zijn te bestellen door overmaking van een bedrag naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam. Voor één exemplaar f 1,10 verzendkosten extra overmaken, voor twee tot vijf exemplaren f 1,60 extra, tussen vijf en vijftientig exemplaren f 2,50 extra en voor boven dat aantal f 4,25. Nadere informatie: SVS, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel.: 020 - 26 73 74.

PSP BIJeenKOMSTEN

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

De Henk Lankhorst Stichting en de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk van de PSP organiseren op *zaterdag 14 april* een studiedag over *ontwikkelingssamenwerking en gemeentepolitiek*.

Het doel van deze bijeenkomst is de deelnemers zoveel mogelijk te informeren over de mogelijkheden van een gemeentelijk beleid op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Ook zal worden stilgestaan bij de verschillende strategieën die er toe moeten leiden dat gemeenten op dit gebied een actief beleid gaan voeren. Tijdens de dag zullen inleidingen worden gehouden door *Henk Zandvliet* (PSP-raadslid Utrecht) en *Paul van Tongeren* (stafmedewerker NCO). Tussen de twee sprekers in zal de film *Noordwijk-Bovenvolta, gemeente en ontwikkelingssamenwerking* worden vertoond.

Zoals al eerder in 'Bevrijding' aangekondigd heeft de Henk Lankhorst Stichting een brochure over dit onderwerp uitgegeven, met als titel *Doorbreek de gemeentegrenzen*. De uitgave, plus nadere informatie over de studiedag, kan worden besteld door overmaking van f 7,- (inkl. verzendkosten) naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van *'Doorbreek de gemeentegrenzen / opgave studiedag 14 april'*.

HOMOGROEP

Op zaterdag 28 april a.s. vindt er een groots en gezellig landelijk treffen

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

plaats van de PSP-homoos. Zowel de aktieven, als ook zij die de stap al lang hadden willen zetten maar dit nog steeds niet hebben gedaan, zijn van harte welkom. 's Middags beginnen we om 14.00 uur met een informatief gedeelte ter inventarisatie van alle "tegen-natuurlijke" activiteiten in het land en ter introductie van alle nieuwkomers. 's Avonds vanaf 20.00 uur zijn er inleidingen in het teken van de Euroverkiezingen met mogelijkheden tot discussie. Annemarie Grewel zit niet voor. Dit alles vindt plaats in "De Populier". Nieuwe Herengracht 93 te Amsterdam. Als je om een slaapplek verlegen zit, neem dan contact op met Paul van Ettehoven, 020 - 26 26 76. Tot 28 april.

AKTIES

EL SALVADOR AMSTERDAM

Het *El Salvador Komitee Amsterdam* organiseert in de week van 2 tot en met 7 april een *straatkollekte* ten bate van radio's voor het verzet in dat land. Begin '81 kwam de verzetszender *Radio Venceremos* voor het eerst in de lucht. Deze zender is belangrijk voor tegenwicht tegen de regeringspropaganda. Daarnaast is radio minder riskant dan het maken, drukken en verspreiden van pamfletten. Bovendien is veertig procent van de bevolking van El Salvador analfabeet, daarvoor biedt radio dus een uitkomst bij informatie-verzameling. Sinds vorig jaar opereert een tweede zender en onlangs werd een derde in gebruik genomen. De zenders zitten op de korte golf (de veertig-meterband), zodat ze niet alleen het hele land zelf bestrijken, maar ook de omliggende landen van Centraal-Amerika (onder andere belangrijk voor de honderdduizenden vluchtelingen). Zelfs in West-Europa, Australië en Japan zijn de zenders te ontvangen.

De aktie kan gesteund worden door het storten van een gift op postgiro 49455 t.n.v. M. v.d. Wilden/Amsterdam met vermelding van *'radio's voor El Salvador'*. Nadere informatie: Nieuwe Heren-

gracht 29, Amsterdam, tel.: 020 - 22 99 53 (maandag, woensdag en vrijdagmiddag).

BOEKEN

ONTSTEMD: LINKSE LIEDEREN

Het Groningse koor *Ontstemd* heeft een boekje uitgegeven met de teksten en de muziek van 38 liedjes die door de leden van het koor zijn geschreven of bewerkt. Sommige liedjes zijn geschikt om te gebruiken bij akties, andere zijn meer voor het genot. Alle liederen gaan over aktuele zaken en misstanden in de maatschappij, zoals vrede en veiligheid, kernenergie, huisvesting, crisis, vrouwenstrijd, verrechtsing. Het boekje is te bestellen door overmaking van f 6,50 op postgiro 5270782 t.n.v. E. Schaap/M. Arends, 1e Hunzestraat 30, Groningen met vermelding van 'boekje'.

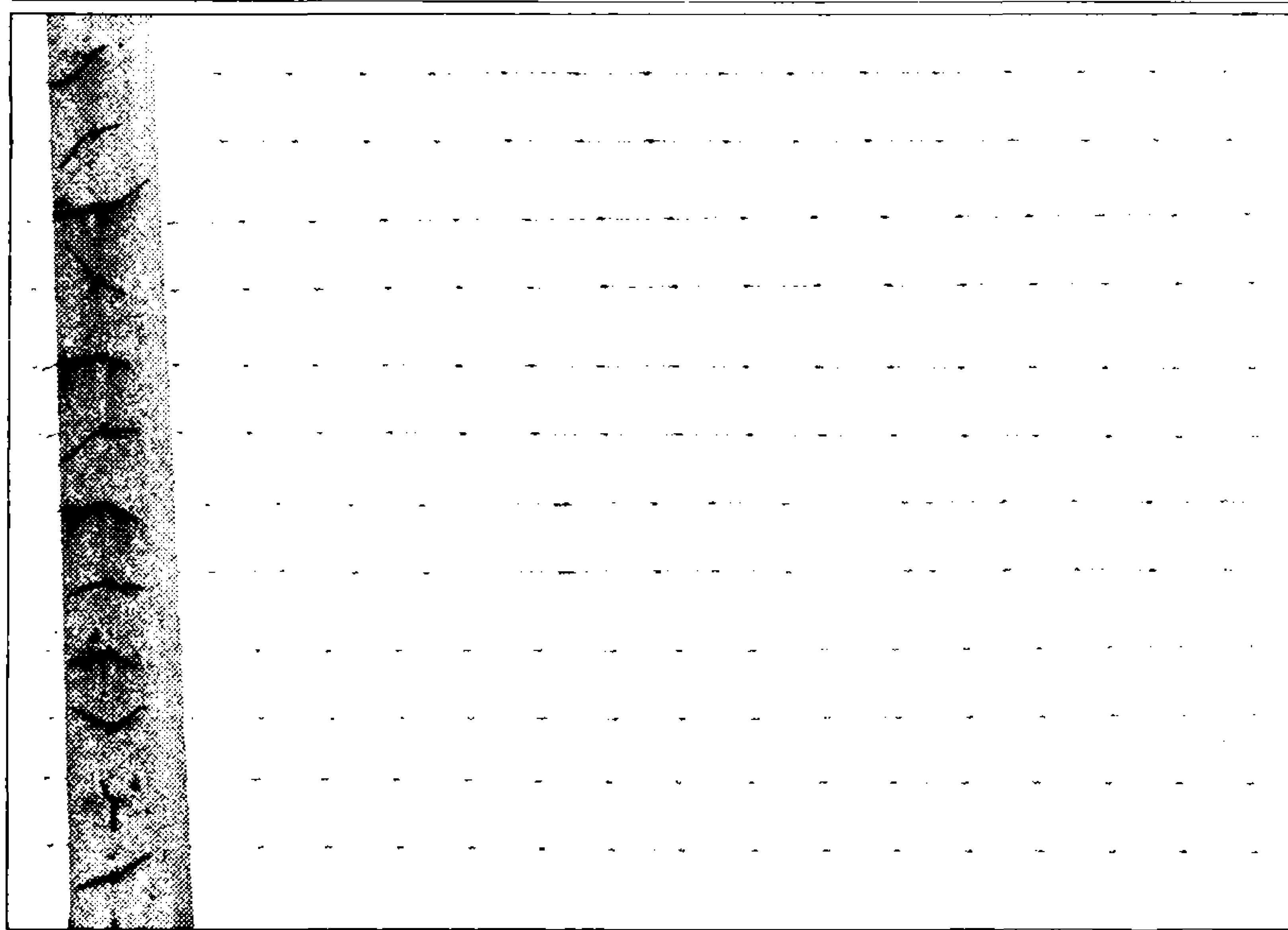
BIJeenKOMSTEN

PUBLICITEIT

Dit jaar bestaat de *Elvas* in Amsterdam tien jaar. *Elvas* is een landelijk vrijwilligers aktiviteitscentrum dat sinds zijn oprichting één doel heeft: ondersteuning van landelijke vrijwilligers- en aktiegroepen. De Stichting *Elvas* heeft zich daartoe gespecialiseerd op met name één gebied: *de publiciteit*. *Elvas*

(advertentie)

WAT DOET DE ASN MET UW SPAARGELD IN LANDEN MET VERFOEILIJKE REGIMES?

NIETS.

Meer dan 70.000 mensen, die samen met 360 miljoen gulden hebben ingelegd zijn het slachtoffer van de passiviteit van de Algemene Spaarbank voor Nederland. Want een progressieve bank moet wel goed met het geld van spaarders omgaan, maar mag nooit ten koste van het gewin dat geld beleggen in dubieuze zaken. Zeker niet in landen waar het met de menselijke rechten maar slecht gesteld is.

De ASN doet het anders. Belegt u in sociale woningbouw, ondersteunt sociale en culturele projecten. En biedt u, spaarders (m/v) toch een prima rente. Dezelfde rente die andere banken ook geven.

Hoe kan dat? Door een uitstekend spaarsysteem sparen via uw girorekening. Daardoor kunnen de kosten laag blijven. Geen dure bijkantoren. Door met grote deskundigheid te beleggen. Zodat uw spaargeld veilig zit, uitstekende rente op spaar en goede dingen bewerkstelt. Daarom zijn we een andere bank.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50 als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt het zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

heeft daarvoor reproductie-apparatuur ter beschikking, heeft kantoor- en vergaderruimte te huur, onderhoudt een huisdrukkerij en verzorgt *kursussen*. Dit voorjaar lopen er een groot aantal *kursussen* op het gebied van (*kleuren-*) *stencillen, ontwerpen, opmaken, lay-outen, klein-offset drukken, interviewen, schrijven en publiciteit*. De *diensten* van Elvas lopen uiteen van een *zeefdrukkerij* tot het maken van *buttons*.

Nadere informatie: Elvas, Celebesstraat 79, 1094 ET Amsterdam, tel.: 020 - 92 50 50 / 92 50 51 (vragen naar de *Informatiekrant februari 1984*).

BLADEN

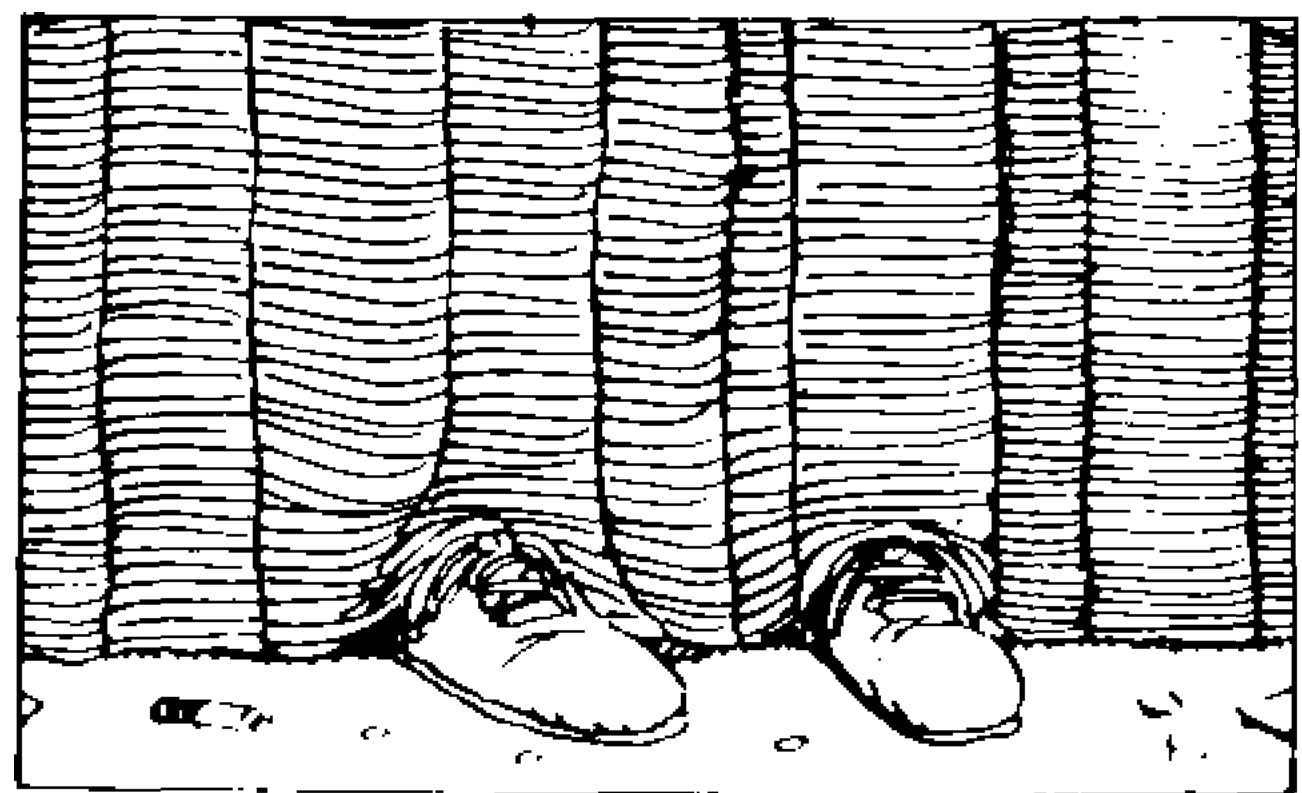
AKTIEBLADEN

Het *ELVAS* (Landelijke Vrijwilligers Aktiviteiten Centrum) heeft een themanummer uitgebracht over *interviews in aktiebladen* vol praktische informatie voor interviewers. Voor deze uitgave zijn de samenstellers gaan praten met veertien mensen, die langere of kortere tijd werkzaam zijn bij uiteenlopende bladen. Aan het woord komen onder meer *Paulien Osse*, een 'professional' en redaktielid van het jongerenblad *Klets* van de Jongerenbeweging FNV; *Wouter Kleinlooh*, redakteur van de *Jordaan-krant*, een Amsterdamse wijkkrant; *Sabine Jansen*, medewerkster van de *Turkse Vrouwenkrant*; *Jeanette Beuzekom*, hoofdredactrice van *milieudefensie* en *Rita Voorberg* van *De Melkbus*, een gestencild buurtbladje uit de Amsterdamse Pijp. In deze handleiding voor interviewers wordt aan de hand van de praktijk informatie gegeven over de problemen waar een interviewer mee te maken krijgt: waarom een interview, hoe bereid je je voor, hoe verloopt het gesprek, op welke manier werk je het uit. De brochure *Interviews in aktiebladen* kost f 6,- en wordt toegezonden voor f 8,30 (inkl. verzendkosten). Bestellen bij: *ELVAS*, Postbus 4098, 1009 AB Amsterdam, tel.: 020 - 65 50 72. Eerder verschenen themanummers over vermenigvuldigings-technieken, publiciteit en lay-out en vormgeving. Binnenkort organiseert het *Elvas* een aantal oefendagen over interviews.

UITGAVEN

SOCIALE ZEKERHEID

Nu de afbraak van het sociale zekerheidsstelsel steeds duidelijker vorm begint te krijgen, wordt de vraag steeds dringender wat het linkse alternatief moet zijn. Volstaat links met het verdedigen van het bestaande stelsel, ondanks het feit, dat dit volledig gebaseerd is op het kostwinnersbeginsel? Of ontwikkelen we een alternatief, uitgaande van onze eigen uitgangspunten en doelstellingen? Dat dat laatste niet eenvoudig is, blijkt uit de voorstellen, zoals die door onder andere de FNV en de Emancipatieraad zijn gepubliceerd. De CPN is daar in haar brochure "*Een muur om tegen te leunen*" eerlijk over.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Sinds een goed jaar vaart een groep vrouwen mee op Hr. Ms. 'Zuiderkruis'. Tussen een overgrote meerderheid van mannen. Hier en daar werd op advies van een begeleidingskommissie al een extra lamp bij donkere trapgaten aangebracht. Vrijpostigheden en vrijerijen tasten de discipline aan. En die hoort sexloos en gevoelloos te zijn. Al jaren worden er flikkers in dienst toegelaten, maar dat heeft nog niet tot onderzoeken en begeleidingskommissies geleid. Zou een zekere mate van flikkerij juist tot een betere discipline bijdragen? Een beetje homosociaal gedrag versterkt de groepsvorming? Zouden de vrouwen van de 'Zuiderkruis' niet androgyn genoeg zijn? Dat zou immers de oplossing zijn. Kunnen ze zowel voldoen aan de verwachtingen om en soldaat en vrouw tegelijk te zijn. In de VS heeft een vrouw al een satisfaktie-onderzoekje onder vrouwen in dienst gedaan. Ze deelde de vrouwen in vier groepen in: mannelijke types, vrouwelijke types, androgyne types en 'ongedifferentieerde types'. En wat blijkt? Vrouwen, die in hoge mate zowel mannelijke als vrouwelijke eigenschappen hebben, vinden in dienst de meeste bevrediging, hebben een goede mentale gezondheid, zijn psychisch het meest normaal en voelen zich in het leger redelijk wel thuis. Vooral de androgyne vrouwen in niet-traditionele militaire functies, zoals materiaal-onderhoud, reparatie en politionele taken, doen het goed. Ze beantwoordden aan de verwachtingen van hun bijna uitsluitend mannelijke omgeving: onafhankelijk, actief, concurrerend, rationeel en vol zelfvertrouwen, maar ze waren ook lief, zacht en gevoelig. Ze zijn volop vrouw en volop een gedisciplineerde soldate. En dat alles geeft hen een hoop bevrediging ook nog!

Wat zeuren we dan als PSP? Feminisme zou haaks staan op militarisme? In dienst gaan zou niks met emancipatie te maken hebben? Welnee, onzin! Het leger kweekt de meest volmaakte mensen, het ideaal van links: de androgyne militair. Ze schiet met de ene hand en ze knuffelt tegelijk met de andere. She makes love and war. Kom op, dienstweigerende PSP'ers, niet van dat slappe, het wordt weer tof in het leger. Welaan, vrouwen, het vaderland heeft vooral jullie nodig. Weest androgyn!

CHRIS HUINDER

Men heeft geen blauwdruk. "Zo'n vernieuwing en verbetering van de sociale zekerheid moet tot stand komen in een breed democratisch proces, waarin uitkeringsgerechtigden zelf, vakbeweging, werkers in de sociale zekerheid en maatschappelijke organisaties een inbreng hebben."

Aan de hand van drie centrale uitgangspunten worden wat bouwstenen aangedragen. Die uitgangspunten zijn: het recht op een menswaardig bestaan, democratisering, verschuiving van de kosten naar de faktor kapitaal. De bouwstenen zijn nogal ongelijksoortig van materiaal en grootte. Het is vooralsnog een muur met veel gaten en zonder cement, want over de financiering wordt geen woord gerept.

Ik vind de brochure een verdienstelijke poging van de CPN om haar vroegere "handen af van de uitkeringen" te vervangen door wat konstruktievere pogingen. Veel punten zijn niet konsekwent uitgewerkt — bijvoorbeeld, betekent individualisering dat gehuwde vrouwen recht op een volledige uitkering krijgen? — dan wel voor discussie vatbaar — zoals het punt, dat de sociale zekerheid minder uit de algemene middelen moet worden gefinancierd, maar wel onder parlementaire controle thuisheert. Maar laat ik niet te veel deze brochure recenseren. Het lijkt me nuttiger als vanuit de PSP kritisch naar deze brochure gekeken wordt, zodat we in het in april te houden CPN-PPR-PSP-kongres over sociale zekerheid met elkaar een stapje verder komen. Het wachten is nu op de aangekondigde PSP-visie over het sociale zekerheidsstelsel. Hoewel, wachten op.... er wordt hard aan gewerkt.

Wilbert Willems

"'n Muur om tegen te leunen": uitgave brochurehandel CPN, bestellen door f 1,75 op giro 612991 t.n.v. Algemene penningmeester van de CPN, Amsterdam o.v.v. naam brochure.

VREDESBEWEGING EN MIDDEN-AMERIKA

Onlangs verscheen de brochure *De vredesbeweging en Midden-Amerika*, een gezamenlijke uitgave van IKV, Pax Christi, IKVOS, Solidaridad en de verschillende Midden-Amerikakomitees. Het is van wederzijds belang dat de Westeuropese vredesbewegingen en de organisaties en bewegingen in de Derde Wereld beter met elkaar gaan communiceren en nauwer gaan samenwerken. Nauwer contact zal bijdragen tot een beter begrip van de wortels en achtergronden van de wapenwedloop. Het proces van toenemende samenwerking tussen de Nederlandse vredesbeweging en de in ons land bestaande Midden-Amerikakomitees (Guatemala, Nicaragua, Honduras, El Salvador) is beschreven en geanalyseerd in de nu verschenen brochure.

De brochure beschrijft de samenhang van vrede en verzet in Europa en Midden-Amerika, geeft een beknopte informatie over de politieke situatie in de vier Middenamerikaanse landen en besluit met het noemen van concrete punten van samenwerking, zoals het plan tot stichten van een *vredesambassade* door de Westeuropese vredesbewegingen in Managua (Nicaragua). De bro-

BEVRIJDING

De redactie zoekt bij voorkeur vrouwelijke redakteuren (zie advertentie in 'Bevrijding' nummer 1/1984 pagina 9)

Nadere informatie: Redactie Bevrijding, Roel Sandvoort, tel.: 020 - 26 73 74

chure kost f 5,20 en kan besteld worden bij: Verzending afdeling IKV, Parkweg 20-A, 2271 AJ Voorburg (of bij de betrokken komitees).

FILIPPIJNEN

Onder de titel *Onderweg met Filippijnse guerrillero's* heeft de *XminY-beweging* een brochure uitgegeven die op vaak levindige wijze het ondergrondse verzet in dat land beschrijft. Het is een verslag van Johnny Roodt, die onlangs een reis door de Filippijnen maakte (zie ook zijn artikel in BEVRIJDING nummer 21/1982) en daar een tocht heeft gemaakt met guerrillastrijders van het Nieuwe Volksleger (NPA). Achtereenvolgens komen thema's aan de orde als de organisatie van het verzet, het Nationaal Democratisch Front en het Nieuwe Volksleger, het arbeidsverzet, de organisatie van krotbewoners, linkse kerkmensen, vrouwen in verzet, intern functioneren van het verzet, de repressie en het gevaar van een Amerikaanse interventie.

De brochure telt 24 pagina's en kost f 1,50. Te bestellen door overmaking van f 2,60 (inclusief verzendkosten) op postgiro 609060 t.n.v. XminY-beweging, Amaliastraat 7, Den Haag met vermelding van 'brochure Filippijnen'.

BUITENGEWONE OPROEPING. ALGEMENE MOBILISATIE.

Dit is een waarschuwingsooproep voor alle mensen woonachtig of aanwezig in Nederland, om het werk binnen 24 uur naar te leggen en u direct naar Woensdrecht te begeven voor een algemeen protest tegen kernwapens.

EERSTE MOBILISATIEDAG

DE DAG DAT HET NEDERLANDSE PARLEMENT BESLUIT NIEUWE KERNWAPENS TE PLAATSEN

Als u niet in staat bent om naar Woensdrecht te gaan, zijn er misschien mogelijkheden in uw buurt of omgeving om van uw protest blij te geven.

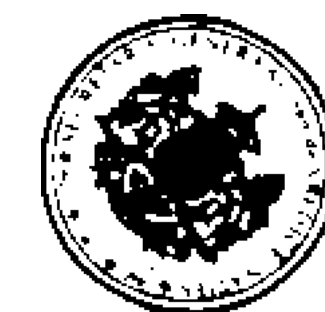
TOTALE MOBILISATIE

Roep iedereen op, maak sneeuwballotelefoons en organiseer voor als het zover is. Weest alert op berichten in de nieuwsmids, van vredesgroepen, de vakbond en anderen. Indien u verder kennis heeft van het plaatsingsbeleid, licht dan op uw beurt alle anderen in en handel als bovengenoemd. Belt elkaar op en houdt elkaar op de hoogte.

PLICHT

Indien u in staat bent om deze aankondiging te vermenigvuldigen, DOET DIT DAN, verspreid het en hangt het op.

De aandacht wordt er op gevestigd, dat deze "openbare aankondiging" rechtens voldoende is en derhalve degene, die niet aan deze oproeping voldoet, in verzuim stelt.

Deze 'buitengewone oproeping' is uitgegeven door het Komitee tegen kruisraketten. Het plakkaat is verkrijgbaar in drie formaten (voor ingewijden A4, A3 en A1) bij het komitee: Postbus 24191, 3007 DD Rotterdam.

CPN-kongres

CPN-kongres in de RAI in Amsterdam

Kolporteren met 'Manifest', het blad van de 'Horizontalen'

Druk overleg in de wandelgangen

Op de vierde kongresdag kreeg de CPN dan toch nog een programma. Zonder dramatische uitbarstingen werden de laatste vier hoofdstukken vastgesteld, onder andere over de strategie naar een socialistische maatschappij en de samenwerking met andere partijen. Het hoofd van de meeste kongresgangers stond echter niet zozeer naar die hoofdstukken; daags tevoren was – uit de kringen van het 'Horizontaal Overleg' – het *Verbond van Communisten in Nederland* opgericht. Een vervreemdend beeld: druk gepraat over dit verbond in de pauzes en in de wandelgangen; geen woord erover op het kongres. Alleen in een stemverklaring over het allerlaatste punt namen de delegatie-sekretarissen van de (in meerderheid 'Horizontale') distrikten Groningen en Noord-Holland Noord afstand van de oprichting van het verbond.

Het nieuwe CPN-programma werd als totaal met een meerderheid van zo'n zeventig procent goedgekeurd. Wat die tweehonderd afgevaardigden, die *niet* een derde keer naar de RAI in Amsterdam kwamen, ervan vinden, kunnen we daarbij niet meerekenen. In een stevige basis in de partij kan het programma zich toch niet verheugen, zeker niet op de punten die in de afgelopen tijd tot zoveel meningsverschillen aanleiding hebben gegeven. Tot aan de verkiezing van een nieuw partijbestuur, volgend jaar, zal de aarzeling blijven bestaan. De vernieuwers in de CPN hebben een papieren overwinning geboekt, maar de tegenstanders groeperen zich. Toch is er nu in de rijen der 'Horizontalen' verdeeldheid over de strategie zichtbaar geworden. Degenen die een vaste thuisbasis, een horizontale meerderheid in het eigen distrikt hebben, voelen veel minder voor een aparte organisatievorm dan de oprichters van het Verbond, die vooral de verspreide en verstrooide 'Horizontalen' bundelen. Tijdens de goed bezochte bijeenkomst van het Horizontaal Overleg was de oprichting van het Verbond met verrassing, maar ook met veel enthousiasme ontvangen. De al bestaande coördinatiegroep van het Horizontaal Overleg nam de leiding van het Verbond op zich. Van dat enthousiasme was een dag later op het CPN-kongres niet veel meer over. Maar de horizontalen-buiten-verbond zullen de Verbonders, met wie ze geen inhoudelijke verschillen hebben, niet zó maar loslaten. Een fors

optreden van het partijbestuur valt nog niet te verwachten. Bovendien behoren in een kommunistische partij "nieuw type" meningsverschillen niet door royementen opgelost te worden, volgens het zojuist aangenomen programma.

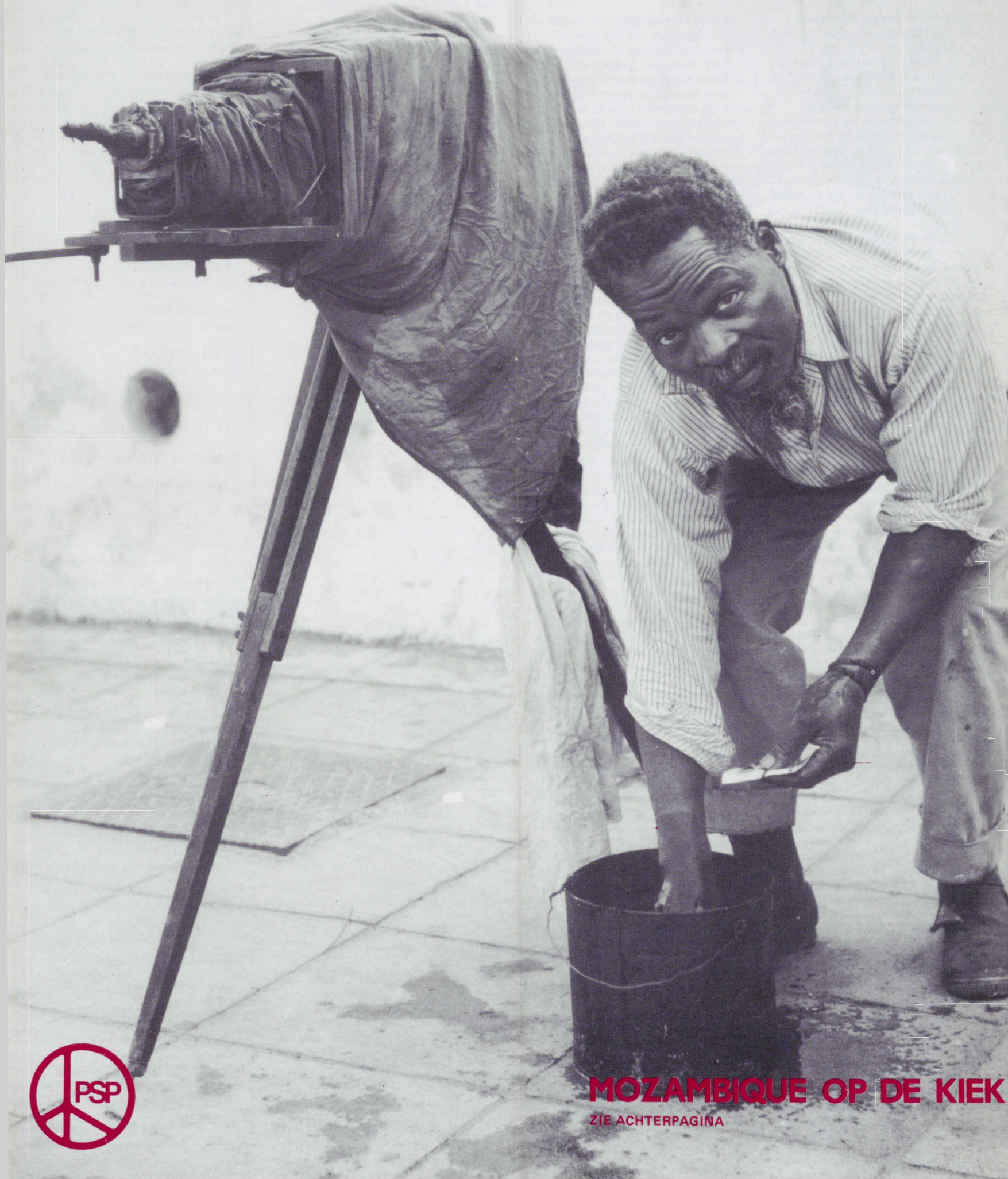
In het programma nam het kongres weer enkele positieve stappen. De afschaffing van de monarchie hoeft niet te wachten op "brede overeenstemming tussen verschillende levensbeschouwelijke en politieke stromingen". Direct afschaffen ging het kongres echter weer te ver. De Binnenlandse Veiligheids Dienst (BVD) moet worden opgeheven, niet alleen "de huidige". Illusies over een democratisch controleerbare geheime dienst had het CPN-kongres dus niet, in tegenstelling tot het partijbestuur. Maar de illusie van een democratisch controleerbaar leger staat nog volop overeind: "tot handhaving van de nationale onafhankelijkheid en verdediging van het grondgebied". En over deelname aan de regering: "De CPN is te allen tijde bereid regeringsverantwoordelijkheid te dragen op basis van haar verkiezingsprogramma". Amendementen uit horizontale (!) hoek, waarbij voorwaarden werden genoemd zoals de verbinding met buitenparlementaire strijd en het werken naar een fundamentele maatschappijverandering, werden verworpen.

Evenmin als het Verbond kreeg de *Stichting Linkse Doorbraak* veel aanhang. Zelf hadden zij hun amendement over politieke samenwerking ("versterking van de politieke stroming ter linkerkant van de PvdA" en het komen tot "hergroepering binnen deze stroming") al ingetrokken; toen het op verzoek van anderen toch in stemming werd gebracht haalde het ruim tien procent. Vanuit horizontale hoek werd het partijbestuur eenzijdigheid verweten, omdat het wél een afkeurende verklaring over de oprichting van het Verbond had uitgegeven, maar niets had ondernomen tegen CPN-leden die in de *Stichting Linkse Doorbraak* actief zijn. Terecht wees het partijbestuur echter, na het kongres, op de onvergelykbaarheid van die twee initiatieven. De komende tijd heeft de CPN er een konkurrent bij: een Verbond met eigen akties, een eigen kommunistisch programma en een eigen tweewekelijks blad, dat zelfstandig aanhang gaat verwerven.

BEVRIJDING

JAARGANG 28 NUMMER 5 21 / 3 / 1984 PRIJS f1,50

MOZAMBIQUE OP DE KIEK

ZIE ACHTERPAGINA

KOMMENTAAR

Referendum

De staatskommissie-Biesheuvel heeft een rapport uitgebracht met drie adviezen: een over de kabinetsformatie; een over het referendum en het volksinitiatief, en een over de benoeming of verkiezing van burgemeesters en kommissarissen van de koningin. Met dit rapport heeft de commissie die nog geen twee jaar geleden werd ingesteld, menig traag malende staatskommjssie de loef afgestoken. Een pluim op de hoed voor deze commissie.

In het onderstaande wil ik me vanwege plaatsruimte beperken tot het advies over het referendum en het volksinitiatief. Een tweetal opmerkingen vooraf. De commissie bestond uit elf mannen en één vrouw. Deze laatste verliet de commissie na acht maanden en werd door een man opgevolgd. Twaalf mannelijke apostelen adviseren. Waren er echt geen vrouwen te vinden voor deze commissie? De grote partijen, CDA, PvdA en VVD, hebben als de 'wiedewa' de adviezen van de commissie verworpen. Je zou geneigd zijn te zeggen: dan moeten het wel goede adviezen zijn. Blijkbaar weten die partijen, die in het centrum van de parlementaire en regeringsmacht staan opgesteld, door uitvoering van de adviezen hun positie aangetast. Op het gebied van staatshervorming nemen ze alledrie een laffe, conservatieve houding in. Een referendum kan beslissend of adviserend zijn. Het gaat over een beleids- of wetsvoorstel van de regering en kan op initiatief van de regering, de Staten-Generaal of een groep kiezers geïnitieerd worden. Een volksinitiatief vindt plaats op aanvraag van een groep burgers, kan òf bindend òf raadplegend zijn en betreft een door de regering na te laten of te ontwikkelen beleidsdaad, waar de initiatiefneem(st)ers bijzonder belang aan hechten. De staatskommissie adviseert positief over een beslissend referendum op initiatief van een groep burgers over nader aan te geven wetsvoorstellen, die door de Staten-Generaal zijn aangenomen, maar door de regering nog niet zijn bekrachtigd. De commissie geeft niet aan, hoeveel burgers zo'n referendum moeten uitlokken. Over een raadplegend referendum is de commissie verdeeld. Ook is de commissie verdeeld over het invoeren van een beslissend volksinitiatief, maar een meerderheid is evenwel vóór. Zo'n initiatief kan eruit bestaan, dat een groep burgers zelf, een eigen wetsvoorstel in de Kamer inbrengt, verdedigt en eventueel wijzigt. Mocht de regering het betreffende wetsvoorstel niet willen bekrachtigen, dan kan door de burgers een volksuitspraak erover uitgelokt worden. Met het invoeren van een refe-

rendum en volksinitiatief wordt de overheersende rol van het vertegenwoordigende stelsel niet aangetast, maar ten gunste van een grotere zeggingsmacht van burgers buiten de verkiezingen en partijen om gerelativeerd. Dat is een welkome konstruktie. Uit een oogpunt van democratisering en deelname van burgers aan het openbare leven is dat toe te juichen. Maak de wens tot zo'n kiezersuitspraak al niet af en toe heimelijk deel uit van de agenda's van sociale bewegingen? De vredesbeweging heeft gestreefd naar een volkspetitionnement. De anti-kernenergiebeweging, althans een deel hiervan, heeft via deelname aan de Brede Maatschappelijke Diskussie willen aantonen, dat de meerderheid van de bevolking tegen (uitbreiding van) kernenergie is. Argumenten tegen een referendum en volksinitiatief hebben vaak een grotesk karakter. Niet alle onderwerpen zouden er geschikt voor zijn, omdat met een eenvoudig 'ja' of 'nee' niet volstaan kan worden. Afgezien van de vraag wie zouden moeten bepalen, welke onderwerpen er geschikt voor zijn, kan men dan altijd nog volksuitspraken beperken tot onderwerpen, die er wel geschikt voor zijn. Een tweede argument is dat een kiezersuitspraak tot een moreel onakseptabele uitslag zou kunnen leiden. Maar dat kan een beleidsdaad van de regering, zoals die tot het plaatsen van kruisvluchtwapens, óók zijn en toch wordt de regering niet wettelijk verboden. Bovendien zou de regering kunnen aftreden om uitvoering van een moreel onakseptabele daad te ontlopen, of kamerverkiezingen kunnen uitlokken. Kiezersuitspraken in een referendum vinden immers niet in een maatschappelijk isolement plaats, maar wel in een veelvormig spektrum van politieke strijd. Er heerst vaak een zekere angst voor referenda en volksinitiatieven. Uitspraken van de bevolking liggen echter niet voor eeuwig of voor tientallen jaren vast. Ondanks Kamerverkiezingen, die een minderheid voor de PSP opleveren, en regeringen, die we verwerpen, staken we niet onze strijd om als nog een andere regering en een ander beleid te krijgen. Een uitspraak van het volk als onaantastbaar heilig verklaren, zou betekenen te erkennen, dat (de meerderheid van) het volk gelijk heeft. Nee, het heeft op zijn hoogst een onwelgevallige uitspraak gedaan met vervelende, maar niet met onherstelbare consequenties. Vóór referenda en volksinitiatieven zijn betekent niet, dat men voor het 'gesundenes Volksempfinden' pas op de plaats maakt. Democratie vindt niet zijn hoogste uitdrukking in de uitspraak van het kie-

zersvolk, maar in het kunnen samenleven als gelijken, zonder zich te willen beroepen op de macht van het getal of de superioriteit van de (eigen) witte waarden. Het advies van de commissie-Biesheuvel over het referendum en het volksinitiatief is een interim-advies. Het is waard, dat zeker ook PSP-ers, wie waarlijke vormen van democratie zo ter harte gaan, de discussie over deze interim-adviezen aangaan, voordat de eind-adviezen in druk verschenen zijn.

Chris Huinder

INHOUD

DIE GRUNEN	
'hamburgers' in heel Europa	pag. 3
NEDERLAND EN DE NAVO	
vrijheid onder soldatenlaarzen	pag. 4
NOORWEGEN EN DE NAVO	
de papieren waarheid	pag. 5
ECHTSCHIEDINGEN	
wie betaalt de rekening	pag. 6
BVD OPGEHEVEN	pag. 7
POSTBANK	pag. 7
RACISME	
verbod is vanzelfsprekend	pag. 8
CENTRUMPARTIJ	
geen boodschap aan de minima	pag. 9
OPWINDEND	
ingezonden brieven	pag. 10
IN MEMORIAM	
Wim de Wolf	pag. 12
DE ROZE BRIL	pag. 12
PSP GESCHIEDENIS	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
MOZAMBIQUE	pag. 16

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

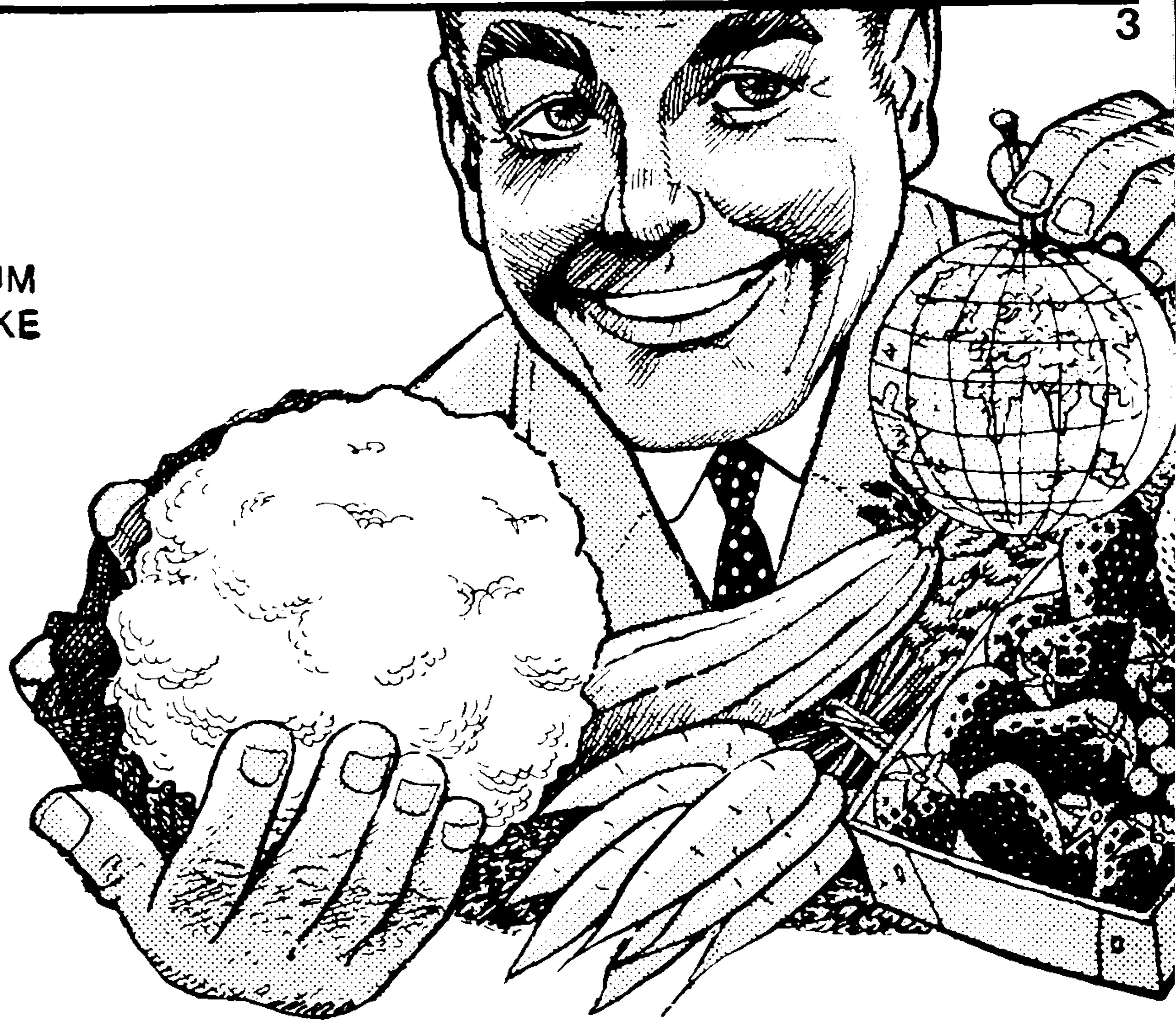
Moeten milieubewuste socialisten meer letten op de produktiewijze dan op de bezitsverhoudingen? Deze boeiende vraag bleef bij *Chris Huinder* op zijn zes uur lange terugtocht uit Karlsruhe in zijn achterhoofd spoken. Hij had daar het Europa-kongres van 'Die Grünen' bijgewoond. De boer met de lange, zeer Duitse naam, *Friedrich Wilhelm Graefe zu Baringdorf* werd er tot lijsttrekker gekozen. Met hem hier een interview. En een reactie daarop van de Nederlandse rood-groene lijsttrekker *Bram van der Lek*.

Wat je op PSP-kongressen niet meer ziet, gebeurde op het Grünen-kongres in Karlsruhe, waar duizend afgevaardigden bijeen waren, (nog) wel: een lange toespraak door een Grünen-korifee aan het begin van het kongres. *Antje Vollmer*, lid van de Bondsdag voor Die Grünen, maakte een uitstekende analyse van de economische en politieke machten in de Europese Gemeenschap. Maar zij eindigde eerder met een dromerige utopie dan met een concreet politiek alternatief: "Wij willen een Europa van de moederlanden. Daartoe reken ik de panorama's en kleuren van het landschap, het ritme van de liederen en de dansen, die op het plaatselijke, traditionele werk geënt zijn; de eigensoortigheden van de dialecten; de smaak van de regionale gerechten en de plaatsgebonden vormen van basisdemocratische regelingen voor het leven van alledag."

Rood en groen

Het kongres kwam na een stevig etmaal van pittige discussies tot duidelijke alternatieven, tot een radikaal Europees program, dat bol staat van rode en groene zinswendingen. Hoofdtak voor Die Grünen in het Europese parlement is 'de onherstelbare schade door atoomoorlog of milieu-vernietiging te voorkomen'. Daarvoor willen Die Grünen concrete ontwapeningsstappen; blokvrijheid van Europa; onmiddellijke stopzetting van wapenexporten; afschaffing van Euratom; verbod van pornografie; verbod van komputert-huiswerk; een 35-urige werkweek; gelijk loon voor gelijke arbeid; stimulering van de kleine en middelgrote landbouwbedrijven, waar ekologisch verantwoorde landbouw wordt gepleegd; solidariteit met de Derde Wereldlanden; en een andere politieke structuur voor Europa, gebaseerd op een regionale indeling. Als een van de eerste daden zullen Die Grünen in het Europese parlement met een noodprogramma tegen het afsterven van bossen en wouden als gevolg van de zure regen komen. Vooral op initiatief van afgevaardigden uit grotere steden zoals Berlijn en Hamburg werden rode elementen aan het Euro-programma toegevoegd. Zoals steun

DOCUMENTATIECENTRUM NEDERLANDSE POLITIEKE PARTIJEN

HAMBURGERS VAN SCHOTLAND TOT ITALIE

voor vakbonden, die strijden tegen bedrijfssluitingen, zonder dat daar nieuwe arbeidsplaatsen voor in de plaats geschapen worden en zoals het verlangen naar nieuwe, democratische bezitsverhoudingen. Dit tot ongenoegen van *Rudolf Bahro*, die geen enkele medewerking aan de ten dode opgeschreven industrieel-kapitalistische machine wenst te geven. Die Grünen spraken zich niet uit over de fractievorming in het Europese parlement. Zij hadden rekening te houden met hun zowel zuiver-groene als rood-groene aanhang. Pas na de Europese verkiezingen zullen we pas weten, of Die Grünen met het *Groen-Progressieve Akkoord*, waar de PSP deel van uitmaakt, of met *GRAS*, de politieke formatie van de zuivere ekologisten, samen in een fractie zullen gaan zitten.

Landbouwindustrie

Met de lijsttrekker van Die Grünen voor de Europese verkiezingen, de boer *Friedrich Wilhelm Graefe zu Baringdorf*, had ik een gesprek, vlak nadat hij gekozen was. In zijn presentatie-praatje op het kongres legde hij de nadruk op het structurele verband tussen ecologie en economie. "De landbouwpolitiek van de EG wordt daardoor gekenmerkt, dat men door belastinggelden, subsidies dus, de groei stimuleert. Dat dwingt landbouwbedrijven ertoe tot andere produktiemethoden over te gaan. Wat koeien betreft bijvoorbeeld, van een open stal naar een boxen-stal. Van de landbouw wordt een industrie gemaakt. De produktieprijzen kunnen daardoor dalen, de melkprijs bijgevolg ook. Dat leidt ertoe, dat de bedrijven die niet groot worden, in moeilijkheden komen. Die moeten dan ermee uitscheiden. Men wil ook dat dat gebeurt. Maar er

zijn vele bedrijven die niet willen sterven. Die proberen hun kosten dan niet te dekken door nieuwe produktiemethoden, zoals de boxen-stal, maar door er koeien bij te nemen, waardoor de melkcomzet kan stijgen".

— *Waar wilt u in het Europese parlement de nadruk op leggen?*

"Dat is heel duidelijk de landbouwpolitiek. Daar ben ik twintig jaar mee bezig. Ik vind het belangrijk, dat iemand, die boer is in het Euro-parlement komt, omdat de landbouwpolitiek hoofdzakelijk daar gemaakt wordt. Maar het gaat niet zomaar om de landbouwpolitiek, maar om een bepaalde richting. De landbouwpolitiek van de EG vernietigt het boerenbedrijf. In Nederland is dit proces al verder voortgeschreden, maar dat wil niet zeggen, dat in West-Duitsland in verhouding niet dezelfde vernietiging plaatsvindt. De melkproduktie is daar bijvoorbeeld hoger dan bij ons. Ik kan natuurlijk met meer koeien daar ook terecht, hoewel daarvoor de omstandigheden veel slechter zijn dan in de Bondsrepubliek."

— *Wat is uw mening over het verband tussen socialisme en ecologie?*

"Deze verbinding is noodzakelijk. Maar of die plaatsvindt hangt meer van de socialistische ontwikkeling af dan van de ecologische. Bij ons dus vooral van de SPD. Je hebt natuurlijk het probleem, wat je onder socialisme verstaat, maar laten we dat even zitten. Dan is hun voorstelling van zaken: we laten de landbouw en de landpolitiek lopen, zoals die loopt. Dus bevordering van de groei, daling van de prijzen, druk tot rationalisering. Maar in de hoger gelegen gebieden, waar deze politiek niet uitgevoerd kan worden, daar krijgen de boeren extra subsidies. Dat vind ik wezenlijk verkeerd. We moeten een centrale verandering van de omstandigheden,

waaronder landbouw en veeteelt bedreven wordt, tot stand brengen. We moeten de centrale problemen aanpakken. Dat gebeurt nog niet door de socialisten."

Samenwerking

— *Houdt u een samenwerking tussen socialisten en ekologisten in het Europese parlement voor mogelijk?*

"Op de eerste plaats, ik hou samenwerking met velen voor mogelijk. Ik denk, dat een probleem van socialistische partijen is, dat zij menen, dat het om de bezitsverhoudingen zou gaan. Het gaat echter om de produktiewijze. Wie economie en ecologie verbinden wil, moet in ogenschouw nemen, hoe er geproduceerd wordt. En daar zat *Mansholt* indertijd dus fout. Maar ik denk, dat de socialisten nu dichterbij ons staan dan in de tijd van *Mansholt*."

— *Is uw ideaal een Europa van kleine en middelgrote boeren?*

"Ja, heel duidelijk. En ik geloof, dat de structuren zoals die door landelijke regio's aangegeven worden, ook voor de industrie op moeten gaan. Dat wil niet zeggen: terug naar de negentiende eeuw met zijn kleine bedrijven in de zin van standspolitiek. Ook in de industrie zal er beweging ontstaan, als erkend wordt, dat de grote massaproductie noodzakelijk tot problemen op het gebied van voedingsmiddelen en milieu leidt. Dan komt voor mij op de eerste plaats de vraag over de produktiewijze. Dan zal blijken, dat de kleinschalige produktie belangrijk is."

— *In het verkiezingsprogram van de Grünen wordt gesproken van 'een nieuwe opbouw van Europa van onderop'. Wat verstaat u daaronder?*

"Het is moeilijk om dat met inhoud te vullen. Ik denk, dat binnen de centrale sturing van Europa de grote economische machten het economisch en politiek voor het zeggen hebben. De regionale bewegingen zijn echter niet eenvoudig daarbinnen te ordenen. Zij liggen vaak dwars. Ik ben boer en wil dat blijven. En dat niet als natuurbeschermers maar als boer. En als men zegt: 'maar daar kun je toch je brood niet mee verdienen', dan ga ik dwars liggen. Dit dwars liggen is een vorm van regionalisering. Overeenkomstig de wensen en gedachten van de mensen moet er gehandeld worden. Het is dan moeilijk te zeggen: 'dit is regionalisering en dat is centralisering.' De discussie over regionalisering op gang brengen vind ik heel belangrijk."

— *U vindt een coördinatie van die regio's belangrijk? nodig?*

"Dat vind ik belangrijk. Een regionalisering van Europa staat niet haaks op de Europese gedachte. Zij is er juist een voorwaarde voor. Als we niet de eigenschappen van de Europese regio's in ons politieke handelen inbrengen, dan maken we van Europa een lijk. Dan kan men MacDonaldis-hamburgers van Schotland tot Italië kopen. In de veelvormigheid van Europa ligt de kracht van Europa, als men geen nieuwe militaire supermacht wil worden."

Niet alleen idealisme

Bram van der Lek, als lijsttrekker van het Groen-Progressief Akkoord op het Karlsruher Grünen-kongres aanwezig, gaf als zijn mening over de verkiezing van Graefe zu Baringdorf tot lijsttrekker: "Ik ken hem niet. Ik heb hem net een hand gegeven en gefeliciteerd. Hij ziet eruit als een rondborstige Duitse boer, waar van alles uit kan komen. Wat ik begrepen heb uit zijn optreden en zijn toespraak, is het iemand die behoorlijk structureel kan denken over maatschappelijke vragen en dus niet alleen maar vanuit een groen idealisme werkt. Het valt me op dat er nog meer kandidaten uit de kleine landbouw komen. Blijkbaar is dat een stroming die binnen Die Grünen sterk vertegenwoordigd is. Ik denk, dat wij daar nog wel wat van kunnen leren, omdat wij heel weinig inzichten en uitgewerkte ideeën over landbouwpolitiek hebben."

Wat je op PSP-kongressen echt niet meer zult zien, zie je bij een kongres van de vier jaar oude Grünen nog wel. De Grünen zijn in een jaar tijd gegroeid van 15.000 leden tot 30.000 leden, dus velen ervan kwamen voor het eerst op een kongres. Enkele afgevaardigden zag je nog tijdens het kongres de kartonnen stemdozen verzamelen om ze als aandelen mee naar huis te nemen. 'Kinder, Kinder', verzuchtte het presidiumlid, dat het kongres voorzat.

CHRIS HUINDER

In het kader van samenwerking tussen 'De Waarheid' en 'Bevrijding' schreef Chris Huinder ook een tweetal artikelen over het Grünen-kongres in De Waarheid van 5 en van 7 maart. Kopieën van deze twee artikelen zijn bij de redactie van Bevrijding op te vragen.

Vrijheid onder soldatenlaarzen

Hoe moet de vredesbeweging verder na het al of niet plaatsen van de kruisraketten? In sommige kringen wordt daarbij de Nederlandse positie in de NAVO van stal gehaald. Onder andere in het boekje 'Eigenwijs vredesbeleid'. Daarin noemde CPN-er Duco Hellema het uittreden uit de NAVO een 'gevaarlijke illusie'. Eerder liet 'Bevrijding' daarover het woord aan Fred van der Spek en Duco Hellema. In dit nummer ruimte voor de visie van Henk Branderhorst, vertegenwoordiger van de radicale vredesgroep 't Kan Anders en lid van de PSP. Een artikel over kritisch lidmaatschap, realistische opstelling, voorbehoud en bondgenootschap. Maar uiteindelijk wordt de vrijheid aan de soldatenlaars gelapt.

Het is nog niet eens zo'n grijs verleden, waarin tijdens kongressen van de Partij van de Arbeid het Nederlands lidmaatschap van de NAVO op het scherp van de snee werd bediscussieerd. Jarenlang bestond er binnen de sociaal-democratie een sterke tendens, die uittreding bepleitte. Ik herinner me levendig een PvdA-kongres in de Amsterdamse RAI, waar de partijleiding zich genoodzaakt zag alle oude leiders van stal te halen (en het podium op te hijsen) om het tij te keren. Mede dank zij dat soort tactieken kwam men dan weer net met de hakken over de sloot. Ook de PvdA bleef de NAVO trouw, zij het dat er alerhande 'eisen' werden gesteld: binnen een bepaalde termijn (zes maanden...) moest er dan 'dit' of 'dat' gebeuren en anders..... 'Dit' of 'dat' gebeurde nooit en het 'anders' werd nooit waargemaakt. Van de geëiste 'kritische opstelling' is nooit iets terecht gekomen. Nederland bleef, wat het vanaf het begin was: een trouw en loyaal bondgenoot, keurig in de pas.

Op zichzelf is dat ook allemaal niet zo vreemd. Aan een (militair) bondgenootschap zijn een aantal voorwaarden verbonden, die je niet zo maar straffeloos terzijde kunt schuiven. Je kunt niet en tegelijkertijd bondgenoot zijn en binnen dat verbond je eigen koers uitrijden. Bondgenootschappen verplichten, de marges die ieder individueel lid zelfstandig zou kunnen hebben, worden in-

geleverd op het moment dat men zijn belangen verstrengelt en tot één gemeenschappelijk belang maakt. En ook onder 'vrienden' geldt, dat de sterkste het meest te zeggen heeft en krijgt. De beoordeling van een bondgenootschap is dus noodzakelijkerwijs een beoordeling van de positie van de sterkste kracht erin — bij 'ons' dus de Verenigde Staten, aan de andere kant de Sowjet-Unie.

Restauratie

Alsof de geschiedenis een gesloten boek is, worden de laatste tijd in 'progressieve kringen' ideeën en geluiden als nieuw geventileerd, waar het gaat om de NAVO en onze relatie daarmee. 'Eigenwijs Vredesbeleid' is daarvan een voorbeeld. Het is een merkwaardige gewaarwording te zien en te lezen hoe gemakkelijk argumenten van NAVO-verdedigers door sommige vredesbewegingsleden worden overgenomen. Wat zeggen mensen als Hellema? "Nederland uit de NAVO" is een gevaarlijke leus, want realisering leidt tot *destabilisatie* van de machtsverhoudingen in Europa. Wat betekent dat eigenlijk, die destabilisatie? Wil dat wellicht suggereren dat we ons nu in een stabiele situatie bevinden? Is stabiliteit een toepasselijke beschrijving van de krankzinnige bewapeningswedloop met alle risico's daaraan verbonden? Een bewapeningswedloop, die voor het overgrote deel wordt gevoerd door de 'bondgenootschappen' ter weerszijden van de Oder-Neisse-linie?

Eigenwijs vredesbeleid blijkt te betekenen dat je ter wille van de bestaande verhoudingen, terwille van die 'stabiliteit', vooralsnog kiest voor het handhaven van de NAVO en het Nederlands lidmaatschap daarvan. Zij het — zo wordt het geformuleerd — dat je dat 'kritisch' moet doen. Vredesbewegingsleden in de rol van de PvdA-leiders van nog niet eens zo lang geleden. Dat is nou, wat je noemt, restauratie. Wat betekent nu, in godsnaam, 'een kritische opstelling'? Het betekent op z'n minst dat je de uitgangspunten voor het bondgenootschap serieus neemt, dat je je in principe lekker voelt in het gezelschap van de anderen, dat je een groot aantal gemeenschappelijke belangen hebt, en bereid bent je eigen politiek handelen ondergeschikt te maken aan een gemeenschappelijke koers. Natuurlijk, binnen zo'n geheel kan er sprake zijn van enige manoeuvreerruimte. Denemarken is daarvan een voorbeeld en Frankrijk — op een andere wijze. Maar als puntje bij paaltje komt, sluiten zich de rijen en is het 'Eén voor allen, allen voor één'. Die 'éne' blijkt dan overigens nogal eens de Verenigde Staten te zijn.

Begrippen als *bondgenootschap* en *een kritische opstelling* verdragen zich nauwelijks, of eigenlijk niet. Nederland heeft, voor het eerst in een lange traditie van trouw, bij het zogenaamde NAVO-dubbelbesluit een bescheiden kritische opstelling gekozen: ons land maakte een *voorbehoud* met betrekking tot de plaatsing van een nieuw type raketten. We komen nu zo langzamerhand in de fase, waarin moet blijken of dat voorbehoud wordt geëffektueerd of niet. En zie eens hoe onze bondgenoten alles op alles zetten om ons in het gemeenschappelijke spoor te krijgen. Lubbers wordt ervoor gefêteerd op het Witte Huis en de Franse president Mitterand reist er voor naar het Binnenhof. Het thema is steeds hetzelfde: van Nederland wordt verwacht dat het zich als een (be)trouw(baar) bondgenoot opstelt. Verbale kritiek zo nu en dan, alá, maar als het er op aankomt hebben we ons in de rij te voegen.

De supermachten

Het gevaar in de discussie NAVO-ja/NAVOn-nee is, dat de zaak wordt toegespitst op allerlei strategische en tactische overwegingen. Vergeten wordt dan nogal eens, dat daaraan iets vooraf gaat. De akseptatie van het gegeven dat de wereld kennelijk is verdeeld in blokken, ieder overgoten met de eigen ideologische saus. De NAVO vormt zo het schild waarachter de kapitalistische orde zich ten volle kan ontplooiën, het Warschaupakt vormt het harnas voor het *reëel bestaande socialisme*. Allerlei fraai geformuleerde *beginselen* veranderen weinig aan die werkelijkheid. Zo is de NAVO-verdediging van *vrijheid en democratie* vanaf het allereerste begin besmeurd door de hele en halve fascistische kompagnons (van Portugal via Griekenland tot Turkije nu), en zo is het blazoën van het Warschaupakt bevestigd door de realiteit van Tsjecho-Slowakije, Afghanistan en Polen. Al naar gelang het zo uitkomt, wordt de vrijheid aan weerszijden aan de respectievelijke soldatenlaarzen gelapt. En al mogen die laarzen andere voeten schoeien, ze zijn steeds weer van Amerikaanse of Russische makelij. De politieke wil van de supermacht bepaalt het politieke en militair gedrag van het bondgenootschap. De bondgenoten mogen meedoen — als entourage. Voor creativiteit en zelfexpressie van die bondgenoten is geen plaats. Het is de verstarring ten top, het zijn altijd variaties op één en hetzelfde thema.

De relatie tussen supermacht en bondgenoot creëert een mate van afhankelijkheid die de grenzen van het bondge-

WIE BETAALT DE REKENING ?

Echtscheiding in Nederland is de afgelopen tien jaren een ingeburgerd verschijnsel geworden. In 1982 overtrof het aantal ontbonden huwelijken zelfs het aantal gesloten huwelijken. Het aantal echtscheidingen bedroeg in '82 vierentwintigduizend. Meer vrouwen dan mannen besluiten tot scheiding. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat vrouwen meer onder een slecht huwelijk lijden dan mannen. Voor vrouwen is het gezinsleven vaak de enige leefomgeving die ze hebben, terwijl mannen daarnaast meestal nog op hun beroepsleven kunnen terugvallen. *Marijke Ruiter* en *Marijke Prins* deden voor de Wetenschapswinkel in Nijmegen een onderzoek naar gescheiden vrouwen. Hieronder van hun hand een eerste artikel over deze problematiek. In het volgende nummer van 'Bevrijding' komen zij er nog op terug.

De financiële positie van de vrouw die gaat scheiden wordt in het algemeen veel slechter dan tijdens het huwelijk. De meeste vrouwen (90%) vallen terug tot een inkomen op bijstandsniveau. Slechts achttien procent van de gescheiden vrouwen ontvangt alimentatie, die zelden hoger is dan een bijstandsuitkering. Veel gescheiden vrouwen zijn geheel afhankelijk van de Sociale Dienst voor een bijstandsuitkering. De groep gescheiden vrouwen vormt ongeveer eenderde van de cliënteel van de Sociale Dienst. De laatste jaren lijkt de overheid niet blij te zijn met deze dure zwarte piet. Uit het voorgaande blijkt al dat de overheid steeds meer de rekening betaalt van de 'gestrande' huwelijken. Van ex-mannen hoeft niet veel meer te worden verwacht. Bijdragen aan de gevolgen van een gestrand huwelijk lijkt uit de tijd te zijn verklaard.

Kosten

Het idee, dat ieder individu in principe voor zichzelf dient te zorgen, wordt de laatste jaren als een nastrevenswaardig ideaal beschouwd. Helaas vinden we dit idee in de huwelijkswetgeving niet terug: integendeel! Denk maar aan kostwinnerschap, belastingwetgeving tweeverdieners enzovoorts.

Nog steeds verkiezen vrouwen die scheiden de financieel zeer beperkte mogelijkheden van de bijstand, boven een voor hen slecht huwelijk. Maar het

wordt wel steeds moeilijker. Wellicht is er binnenkort een afname van het aantal scheidingen te verwachten, niet alleen vanwege de financiële consequenties, maar ook door de nieuwe echtscheidingswetgeving die op komst is en waarover de laatste weken nogal een en ander in de pers verscheen.

Voor vrouwen kan dit verregaande consequenties hebben. De kosten van het niet meer kunnen scheiden zullen dan voor vrouwen niet alleen meer van materiële aard zijn. Vrouwen zullen 'gedwongen' in het huwelijk moeten blijven met alle gevolgen en 'kosten' van dien.

Scheiden zonder advocaat

Vorig jaar november lekte het nieuws uit dat de Minister van Justitie Korthals Altes van plan was om de verplichte rechtsbijstand tijdens de echtscheiding af te schaffen. Het wetsvoorstel was wederom een bezuinigingsoperatie van deze regering. De kosten in verband met echtscheiding zijn de laatste tien jaar vertienvoudigd. Het bedrag loopt in de honderden miljoenen. De eerste stap van de regering is geweest, afschaffing van de gratis rechtshulp. Maar dat was nog niet voldoende. De verplichte rechtsbijstand zou vervangen moeten worden door één advocaat voor beide partners in plaats van voor ieder één en wat nog eenvoudiger zou zijn: scheiden zonder advocaat, namelijk door middel van het invullen van een formulier.

Natuurlijk voelen advocaten er niets voor zomaar aan de kant gezet te worden. Hun goed belegde boterham komt hierdoor in gevaar. Aan echtscheidingszaken valt behoorlijk wat te verdienen. In 1982 ging zo'n 41% van de door de overheid gefinancierde rechtshulp naar echtscheidingsprocedures.

Sindsdien zijn er van verschillende kanten reacties gekomen op het wetsontwerp. Waarschijnlijk het meest houtsnijdende bezwaar is zowel door de *Orde van Advokaten*, als de *Emancipatieraad* en de *Werkgroep Vrouw en Recht* naar voren gebracht, namelijk dat vrouwen het slachtoffer zullen worden, omdat zij nog steeds in zakelijk opzicht minder geïnformeerd en ervaren zijn. Om die reden is de hulp van de advocaat onontbeerlijk. Op dit moment is het zo dat het materiële recht, dat wil zeggen de beslissingen die volgens de wet over de boedel, alimentatie en kinderen genomen moeten worden, te ingewikkeld zijn. Het lijkt voorlopig behoorlijk riskant om mensen die toch al in een konfliktsituatie zitten zulke verstrekkende beslissingen met z'n tweeën te laten uitvechten. Vrouwen zullen daar ongetwijfeld de dupe van worden. Vrouwen zijn niet zo snel geneigd voor hun rechten op te komen, vooral niet

als het om materiële rechten gaat. Zij zullen eerder instemmen en daardoor hun eigen belangen aan de kant schuiven. In veel dagbladen, waaronder óók de linkse pers, wordt dit laatste argument *betuttelend* genoemd. Helaas vergeten de 'heren' schrijvers te vermelden dat er sprake is van ongelijkwaardige posities tussen mannen en vrouwen in het huwelijk en dat *het recht* deze ongelijkheid legitimeert.

Rolverdeling

Het is onaanvaardbaar dat vrouwen bij wijze van spreken van de ene dag op de andere geacht worden geëmancipeerd te zijn, als het de overheid en andere belanghebbenden toevallig goed uitkomt. Juist bij een echtscheiding wreekt zich de rolverdeling tussen mannen en vrouwen. Om belangen goed te kunnen vertegenwoordigen zijn eigenschappen noodzakelijk die bij mannen meer ontwikkeld zijn dan bij vrouwen, zoals rationeel en zakelijk kunnen denken en het opkomen voor je eigen materiële belangen; dit is des te meer van belang daar de juridische wereld grotendeels nog een mannenwereld is. Voor vrouwen betekent dit dat ze meer voor hun rechten moeten opkomen. Eveneens is het zo dat de huidige echtscheidingswetgeving nog een grote mate van rechtsongelijkheid inhoudt. Voorbeelden hiervan zijn onder andere de normberekening voor alimentatie, afsluiten van nihilbedingen en de pensioenverdeling. "Mannen moet financieel wat meer armslag gegeven worden omdat anders de prikkel om te blijven werken zou kunnen wegvallen", zo wordt gereedeneerd. Voor vrouwen is het bijstandsniveau kennelijk genoeg.

De huidige rechtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen en het ontbreken van allerlei materiële voorzieningen en voorwaarden voor vrouwen om financieel onafhankelijk te worden betekent voor vrouwen dat ze tijdens het huwelijk, maar ook daarna, in een ongunstige positie verkeren dan mannen. Onder druk van vooral de Orde van Advokaten die een flinke inkomstenbron verloren zag gaan heeft Minister Korthals Altes besloten om het voorontwerp voor het wetsontwerp 'Scheiden zonder Advocaat' in te trekken. Voorlopig is dat maar goed ook. De rol van de advocatuur kan pas teruggedrongen worden, als het echtscheidingsprocesrecht vereenvoudigd is, waarbij de rechtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen opgeheven is.

MARIJKE RUITER
MARIJKE PRINS

NOORWEGEN EN DE NAVO

vervolg van pagina 5

tegen 'Ikkevold' of één van de redacteuren gekomen. Ze verwachten zo'n proces ook niet op korte termijn. Het proces zou ook in tegenspraak zijn met de slotzinnen van een artikel dat de Noorse Defensie-minister *Anders Sjaastad* voor 'Ikkevold' schreef, en waarover de redactie juist in vergadering was op het moment van de politie-inval. Sjaastad eindigde zijn artikel namelijk met ". . . Defensie moet in de eerste plaats de vrede verdedigen. Niet zomaar vrede, geen vrede achter prikkeldraad, in een psychiatrisch ziekenhuis of op een kerkhof, maar vrede in vrijheid. En tot de Noorse vredesbeweging wil ik zeggen: Ook de vrijheid die onze maatschappij garandeert om te werken tegen Defensie".

Overigens maakte de Noorse regering in januari bekend het defensiebudget de komende vijf jaar, tot 1988, met *tweintig procent* te vergroten. Bij die gelegenheid verklaarde defensie-minister Sjaastad trots dat er geen twijfel over is dat

de defensie van zijn land "veel beter is dan vroeger, niet in het minst door de maatregelen die een eventuele geallieerde inzet in Noorwegen mogelijk maken". "Bovendien maakt de dreigende politieke situatie in dit deel van de wereld dat de defensie nog sterker gemaakt moet worden in de komende jaren", aldus Sjaastad. Op het verlanglijstje van Defensie staan luchtafweergeschut voor vliegvelden en voor afdelingen van leger en vloot (onder andere de Hawk), nieuwe onderzeeboten, Penguin-raketten voor de F-16 vliegtuigen en ammunitie voor de reservevoorraden van het Noorse leger.

ROEL SANDVOORT

Als je solidariteit met 'Folkereisning mot Krig' wil tonen stuur dan een protestbrief (bij voorkeur in de Engelse taal) aan de Noorse premier: Statministerens kontor, Akersgaten 4, Oslo 1, Noorwegen. Stuur ook een kopie aan: FMK, Gøteborggaten 8, Oslo 5, Noorwegen.

BVD opgeheven

De teloorgang van het soldatenwerk

Op 10 december 1983 besloot de Bond voor Dienstplichtigen (BVD), met tweederde meerderheid, zichzelf op te heffen. Daarmee komt een eind aan haar ruim dertienjarige bestaan.

De BVD was een anti-militaristische soldatenbeweging, die bestond uit soldaten en uit burgers. De bond kwam voort uit de Bond voor Dienstweigerders. Begin jaren zeventig werd gekozen voor de strijd binnen het leger. Het organiseren van dienstweigerders werd toen overgenomen door de Vereniging Dienstweigerders (VD).

In het laatste nummer van 'De Soldatenkrant', het blad van de BVD, wordt uit de doeken gedaan waarom de bond zichzelf opheft. Het einde van de BVD staat niet op zichzelf, zo wordt betoogd. De laatste jaren gaat het niet goed met de soldatenbeweging. Het vakbondsbewustzijn en de organisatiegraad nemen af. De Vereniging van Dienstplichtige Militairen (VVDM), eens een roemruchte organisatie waarvan het overgrote deel van dienstplichtigen lid was — op het hoogtepunt zo'n 40.000 leden — telt nu amper vijfduizend aanhangers. Daarnaast is er een enorm tekort aan kader: dienstplichtigen zijn gemiddeld jonger (door de verlaging van de dienstplichtige leeftijd) en hebben dus minder ervaring in organisaties als politieke partijen, studentenbeweging, vakbonden of actiegroepen. De aktiebereidheid is steeds kleiner geworden, het soldatenvakbondswerk zit in de lappenmand.

In 'De Soldatenkrant' wordt een belangrijk deel van de schuld voor de teloorgang van de soldatenbeweging in de schoenen van 'links' geschoven. Links Nederland, aldus de BVD, aksepteerde "vanzelfsprekend" de opkomst van dienstweigerbeweging en 'Onkruid', de beweging van totaalweigerders. Door dalend ledenaantal was de BVD de laatste jaren gedwongen haar prioriteit volledig bij het soldatenwerk te leggen. "Dit had tot gevolg dat de BVD er nauwelijks toekwam in de burgermaatschappij de vanzelfsprekendheid van dienstweigeren te weerleggen", aldus 'De Soldatenkrant' van januari 1984. Het dienstweigeren wordt door de Bond van Dienstplichtigen afgedaan als "zoeken naar individuele oplossingen". Deze kritiek van de BVD riekt naar jalousie. In de laatste jaargangen van 'De Soldatenkrant' is geen woord van kritiek op het meer radicale deel van de vredesbeweging te vinden. Daarentegen

bijvoorbeeld wel een groot interview met leden van 'Onkruid' (in juni '82) of een bewonderend verslag van een Onkruidaktie (in juni '83). In maart '82 schreef de krant "... veel te lang al hebben ze (Onkruid, red.) ontkend dat soldaten ook bondgenoten kunnen zijn in de strijd tegen het militarisme". Met gemak is die konklusie om te keren: de BVD heeft veel te lang ontkend dat dienstweigerders bondgenoten van de soldatenbeweging kunnen zijn. Het gebrek aan besef dat het hier gaat om twee poten van één en dezelfde strijd was ook de oorzaak van de ombouw van de Bond voor Dienstweigerders in de Bond voor Dienstplichtigen in 1970. Daarna werd een nieuwe Vereniging Dienstweigerders opgericht, waaruit in '74 (werkgroep) Onkruid voortkwam.

Maar er is nog hoop voor het verzet in het leger. De erfenis van de BVD wordt overgedaan aan 'Rebel', de revolutionaire jongerenorganisatie van de Socialistische Arbeiders Partij (SAP), voorheen Internationale Kommunisten Bond (IKB), voorheen Proletarische Links (PL), voorheen (gedeeltelijk) de trotskisten binnen de PSP. De ex-BVD-ers hebben zich bereid verklaard voor een half jaar 'Rebel' te helpen met het opzetten van hun soldatenwerk. "We denken dat de continuïteit van het anti-militaristische soldatenwerk (...) het beste gewaarborgd is als het werk ingebed is in een brede politieke organisatie", aldus 'De Soldatenkrant'. Hoe breed 'Rebel' dan wel is zullen we nog wel merken.

ROEL SANDVOORT

POSTBANK

In de schoot der goden

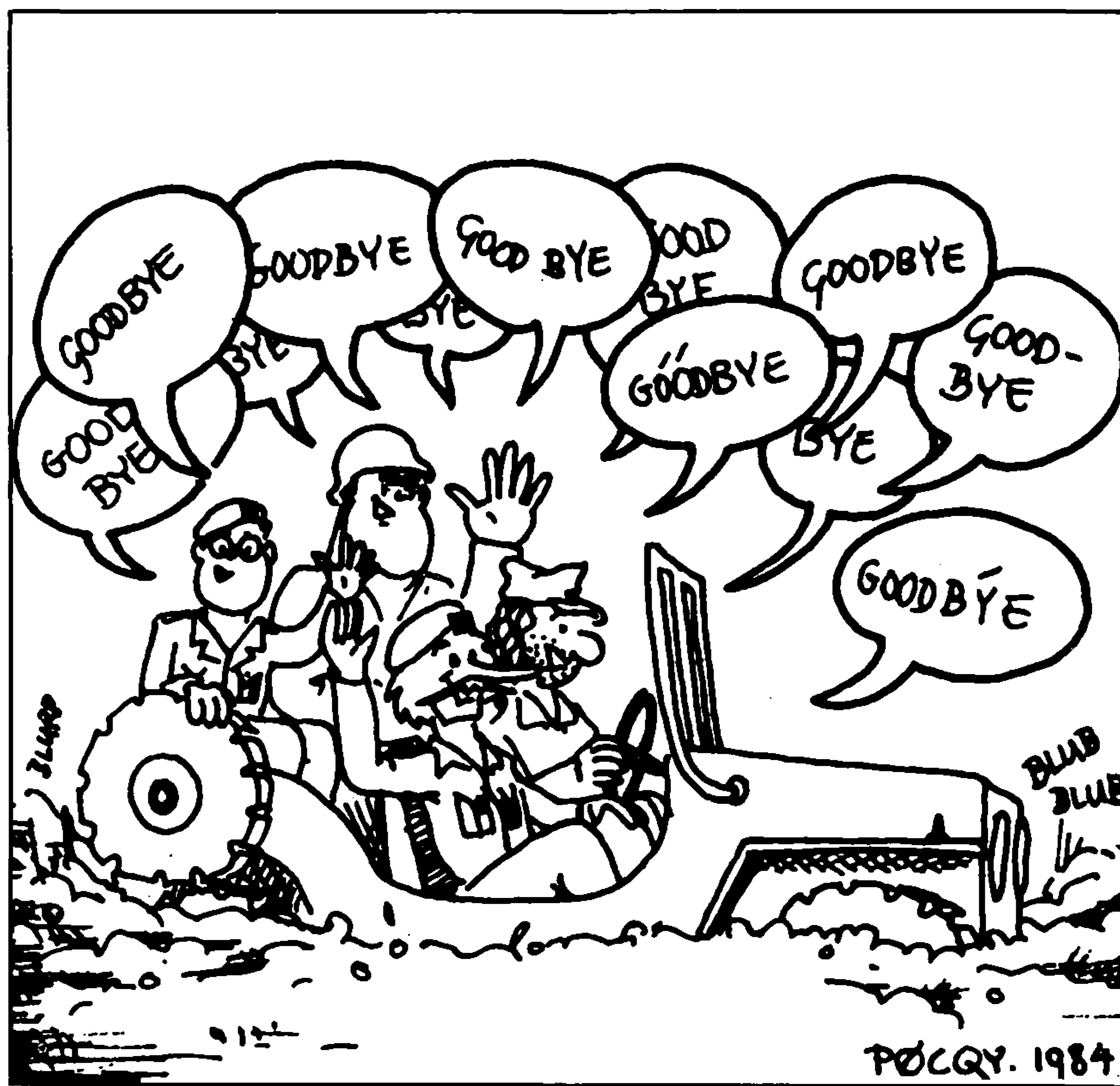
Na jarenlang politiek touwtrekken ziet het er naar uit dat er op 1 januari 1985 een Postbank zal komen. De Postbank, een samenvoeging van Postgiro en Rijkspostspaarbank, is al vele jaren een uiterst politieke kwestie, want al in 1977 werd door de toenmalige PvdA-minister Duisenberg een voorstel ingediend. Maar het kabinet Den Uyl ging ter ziele en daarmee ook het wetsvoorstel. Het kabinet Lubbers pakte de draad weer op en onder leiding van CDA-minister Ruding (oud Amro Bank directeur) en VVD-minister Smit-Kroes werd een nieuw voorstel gelanceerd.

De ministerraad stemde op 25 november 1983 met het voorontwerp in en stuurde het voor advies naar de Raad van State, waar het nog steeds ligt. Maar nu staat reeds vast, dat deze nieuwe staatsbank zal moeten opboksen tegen het commerciële geweld van de bestaande algemene banken. Het "Wetsontwerp Postbank" stemt niet blij ten aanzien van de toekomstige kansen en de groeimogelijkheden van deze bank. Zij mag van het kabinet wel een beetje in de marge rommelen voorzover dit ten dienste staat aan de continuïteit van de Postbank in het betalingsverkeer. Dus juist voldoende om zich min of meer staande te houden en onvoldoende om commerciële banken werkelijk kwaad te doen.

Het is duidelijk, dat zo geen sprake kan zijn van een gezonde concurrentie tussen Postbank en banken. En dat is precies de bedoeling van de indieners van het wetsvoorstel. Dat levert de vreemde situatie op dat straks een partikuliere bank wordt opgericht (waardoor bovendien het huidige PTT-personeel zijn ambtenarenstatus kwijt raakt) die toch moet voldoen aan beperkende regels die voor andere partikuliere banken gelden. Met andere woorden: de Postbank heeft nauwelijks overlevingskansen en zal waarschijnlijk een wiegedood sterven. Het voorstel ligt zoals al gezegd bij de Raad van State en zal uiteindelijk door de Tweede Kamer moeten worden goedgekeurd. Ondertussen heeft de eerder genoemde Duisenberg, nu in zijn hoedanigheid als bankpresident, een gevraagd en vertrouwelijk advies gegeven aan minister Ruding. Daarin zegt hij, dat de Postbank geen bijzondere beperkingen mag bezitten en dat de Postbank de kans moet krijgen om een redelijk rendement op het eigen vermogen na te streven. Duisenberg verwijst in dit verband naar buitenlandse (staats)banken die in Nederland wel vrij mogen opereren. Dat was ook de opzet van het eerste wetsontwerp terzake, door Duisenberg in 1977 als minister van financiën ingediend.

Eén konklusie lijkt vooralsnog gerechtvaardigd: een "uitgeklede" Postbank zal binnen afzienbare tijd diep in de rode cijfers raken en dan gedwongen worden het mes in de personeelsbezetting te zetten, niet gehinderd door de (opgeheven) status van de betrokkenen. In vakbondskringen spreekt men al van een "Kraam-sterfhuiskonstruktie", omdat nu al honderden banen op de tocht staan. Maar al deze ontwikkelingen lijken het kabinet-Lubbers minder zorgen te baren dan een mogelijke aantasting van de positie van partikuliere banken door een echt volwaardige Postbank. Hoe het Postbank-feuilleton zal aflopen ligt nog in de schoot der goden — het kabinet, Raad van State en het parlement — verborgen, want het jarenlange steekspel rond een echte staatsbank is nog niet ten einde.

PETER DROS

Verbod een vanzelfsprekende zaak

Ruim zestig mensen kwamen op zaterdag 11 februari in Amsterdam bijeen om over racisme-bestrijding te discussiëren. De bijeenkomst was georganiseerd door de PSP-minderhedengroep, een initiatief van de Tweede Kamerfractie van de partij, en door de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk (kortweg: LWPW) van de PSP.

Op de discussiedag werden inleidingen gehouden door *Andrée van Es* (Tweede Kamerlid van de PSP) en *Hamid Ahmad Ali* (Federatie van Surinaamse Welzijnsorganisaties). Gedeelten van die inleidingen werden door *Chris Huinder* voor 'Bevrijding' geselecteerd. De Minderhedengroep van de PSP zal binnenkort met het Partijbestuur gaan praten om te pleiten voor een discussie op het komende najaarskongres over anti-racistische politiek en minderhedenbeleid.

Andrée van Es: "Bij racisme zijn er een aantal mythes. Het eerste waar ik altijd tegen aanloop, is, dat racisme als een taboe wordt gevoeld, als iets dat slecht is, dat niet mag, maar dat taboe blijft heel abstrakt. We moeten ons afvragen: waar doet racisme zich concreet voor en wat voor acties kunnen we ertegen ondernemen? Je zou dan een definitie moeten hebben, die je als leidraad voor anti-racistisch optreden kunt gebruiken. Ik zou racisme willen definiëren als: witte waarden zijn beter dan zwarte waarden; er is superioriteit van witte mensen boven gekleurde en zwarte mensen. De oorzaken voor racisme liggen onder andere in het koloniale verleden van onze samenleving. Racisme heeft zich in onze samenleving daarom veel sterker geworteld dan we ons realiseren. Zo wordt wel gezegd: "mensen die op de Centruumpartij stemmen, zijn geen racisten; nee, ze hebben het zo moeilijk. Ze leven in een buurt waar steeds meer buitenlanders komen en daar moet je begrip voor hebben." Ik vind echter, dat er dan nog steeds van racisme en diskriminatie sprake is, die een bepaalde oorzaak heeft: het superioriteitsdenken, waar we allemaal mee grootgebracht zijn.

Bij racismebestrijding is heel belangrijk de ondersteuning van belangenbehartigingsorganisaties van zwarte mensen. Racisme is concreet bedreigend voor buitenlanders op straat. Er is toenemend sprake van geweld. Er is diskriminatie op het gebied van huisvesting en van werkgelegenheid. Etnische groepen

moeten beschermd worden tegen diskriminatie door hen een sterke, gelijkwaardige positie in de samenleving te geven. Daartoe kan de PSP bijdragen.

Vormen van racisme en diskriminatie vallen niet automatisch binnen het blikveld van links. Mensen die actief zijn in linkse organisaties, merken racisme niet vanzelfsprekend aan den lijve. Dat zou binnen de PSP moeten veranderen. Als organisatie moet je in een vroeg stadium op de hoogte zijn van uitingen van racisme en diskriminatie. Binnen de PSP zijn er groepen die voor racismebestrijding openstaan en die er actief in zijn. Maar die groepen krijgen vaak weinig steun van de PSP als organisatie. Ik vind het dan ook wezenlijk, dat de PSP positie kiest en anti-racismestrijd tot een belangrijk onderdeel van haar activiteiten maakt.

Op vier terreinen kun je racisme duidelijk onderscheiden en er strijd tegen leveren. Je hebt de ongelijke rechtspositie, die mede door de overheid in stand wordt gehouden. Zo mogen buitenlandse jongeren hun echtgenoten niet naar Nederland laten overkomen, als ze geen f 1.445,- per maand verdienen.

Een tweede terrein is dat van racisme in het overheidsapparaat. De vraag is hier: "zijn gelijke rechten, als die gegeven worden, ook te effectueren?" PSP-afdelingen en gemeenteraadsleden kunnen hier een voortrekkersfunctie vervullen.

Een derde terrein zijn allerlei vormen van racisme in de samenleving. Dat loopt van het risico dat je op straat in

elkaar geslagen kunt worden of zelfs vermoord, tot mensen, die in een tram niet naast een buitenlander willen zitten. Individueel kun je en moet je heel sterk die gedragingen bestrijden, onder andere door aanklachten bij de politie. De betrokkenen kunnen dat zelf doen, maar witte organisaties als de PSP kunnen ondersteunend werk doen door bijvoorbeeld informatie te verspreiden over hoe je een aanklacht in kunt dienen. Diskriminatie en racisme bestrijdt je niet alleen door juridisch racistische gedragingen te bestrijden, maar ook door gezamenlijke activiteiten op te zetten.

Het laatste beleidsterrein is dat van racisme in je eigen organisatie. In de PSP bestaan er óók vooroordelen, die door gezamenlijk optreden bestreden kunnen worden."

Vrijheid van meningsuiting

Hamid Ahmad Ali: "De discussie over het al of niet verbieden van racistische organisaties is momenteel erg actueel, omdat het wetsontwerp daarover nog bij het parlement in behandeling is. Dit wetsontwerp werd ingediend, nadat gebleken was, dat er in de rechtszaak tegen de Nederlandse Volks Unie (NVU) in 1978 een lakune in de wet bestond wat betreft het onverbindend kunnen verklaren van racistische organisaties. De voorstanders van een verbod wilden die lakune zo snel mogelijk opvullen, omdat Nederland anders in gebreke zou blijven bij het uitvoeren van het VN-verdrag inzake het uitbannen van alle vormen van rassendiskriminatie. Toen nam Nederland, partij bij het verdrag, de verplichting op zich racistische organisaties te verbieden.

De discussie in de Kamer is naar mijn mening erg beïnvloed door onder andere standpunten van het Nederlands Juristen Comité Mensenrechten (NJCM) en publikaties in het Nederlandse Juristenblad, die een theoretische positie innamen: vrijheid van meningsuiting is een ontzettend groot goed, dat je onder geen beding mag aantasten. Aantasting ervan betekent, dat het einde zoek is en dat kan gebruikt worden tegen alle andere vormen van meningsuiting. Dat dat ongunstig uitpakt voor mensen, wier belangen door een bepaalde meningsuiting geschaad worden, wordt in hun visie weg-geargumenteed. Zij stellen, dat de democratie zelfregulerend is. Democratie is iets, wat te vergelijken is met een marktsituatie, waar er een aanbod en uitwisseling van meningen plaatsvindt, waarbij slechte koopwaar vanzelf van de markt gedrongen wordt. Het zal geen verbazing wekken, dat wij daar weinig geloof aan hechten.

Daarnaast wordt een juridisch argument

- HET KLEINE VERSCHIL -

JIJ BENT BETER DAN DIE BUITENLANDSE KINDEREN!

JE BENT NIKS MINDER DAN DIE NEDERLANDSE KINDEREN!

voor een verbod gehanteerd. In- de grondwet is immers het principe van gelijke rechten vastgelegd en dat principe zou niet met het vrijelijk toestaan van discriminatie te rijmen zijn.

De voorstanders van een verbod wijzen bovendien op de neveneffecten, die het bestaan van een racistische organisatie oproept. Zaken, die in de discussie weinig betrokken worden. Het toestaan van een racistische organisatie heeft een normverleggende werking bij het optreden van andere partijen en van de overheid. De naturalisatie-wetgeving is al lang geen hamerstuk in de Kamer meer, maar leidt tot een discussie over de criteria op basis waarvan je Nederlander kunt worden. Je ziet die normverleggende werking ook bij de discussie over remigratie en oprotpremies. Daar zou je drie jaar geleden amper over hebben kunnen praten.

Door minderheden wordt de discussie over het verbod vaak gezien als een theoretische aangelegenheid, waarbij mensen vanuit een ivoren toren de dagelijkse realiteit benaderen. Voor minderheden is een verbod een vanzelfsprekende zaak. Als men als overheid nu een racistische organisatie alleen op grond van aantasting van 'openbare orde en goede zeden' zou kunnen verbieden en als dat criterium veel te ruim is, waarom wordt een verbod dan niet toegespitst specifiek op racistische gedragingen en uitingen? Waarom wordt er zo'n specifieke juridische mogelijkheid niet geschapen? De huidige situatie is voor minderheden niet alleen bedreigend, maar kan ook resulteren in activiteiten, die evenzeer voor de democratie schadelijk zijn. Het is een aspekt, dat tot nu toe te weinig in de discussie wordt innegenomen."

De discussiedag van zaterdag 11 februari was de tweede landelijke bijeenkomst. De eerste dag vond plaats op zaterdag 17 december '83, zie voor een verslag van die dag 'Bevrijding' nr. 1 van 25 januari '84. De voorbereidende thema-map (met daarin o.a. een groot gedeelte van de artikelen die eerder in 'Bevrijding' over dit onderwerp verschenen) is nog te bestellen door overmaking van f 4,- naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'SVS-bulletin 74/minderheden-beleid'.

CENTRUMPARTIJ

Geen boodschap aan de minima

Na de gemeenteraadsverkiezingen in Almere, waar de Centruumpartij twee zetels bemachtigde, dachten velen: dat gebeurt geen tweede keer, dan weten de mensen wel beter. Recente opiniepeilingen laten echter zien dat de aanhang van deze partij niet afneemt. Dat de Centruumpartij racistisch is, dat vinden we allemaal. En dat racisme en vooroordelen tegen buitenlanders bestreden moeten worden, dat vinden we ook. Maar er is meer, want ook het sprookje dat de Centruumpartij opkomt voor 'de minima' of voor 'de gewone man' moet de wereld uit. Daarom hebben de Tweede-Kamer fractie-medewerkers Frank van der Meijden (PPR) en Rob Snel (PSP) het stemgedrag van Janmaat onderzocht. Konklusie: de Centruumpartij bedondert de laagstbetaalden.

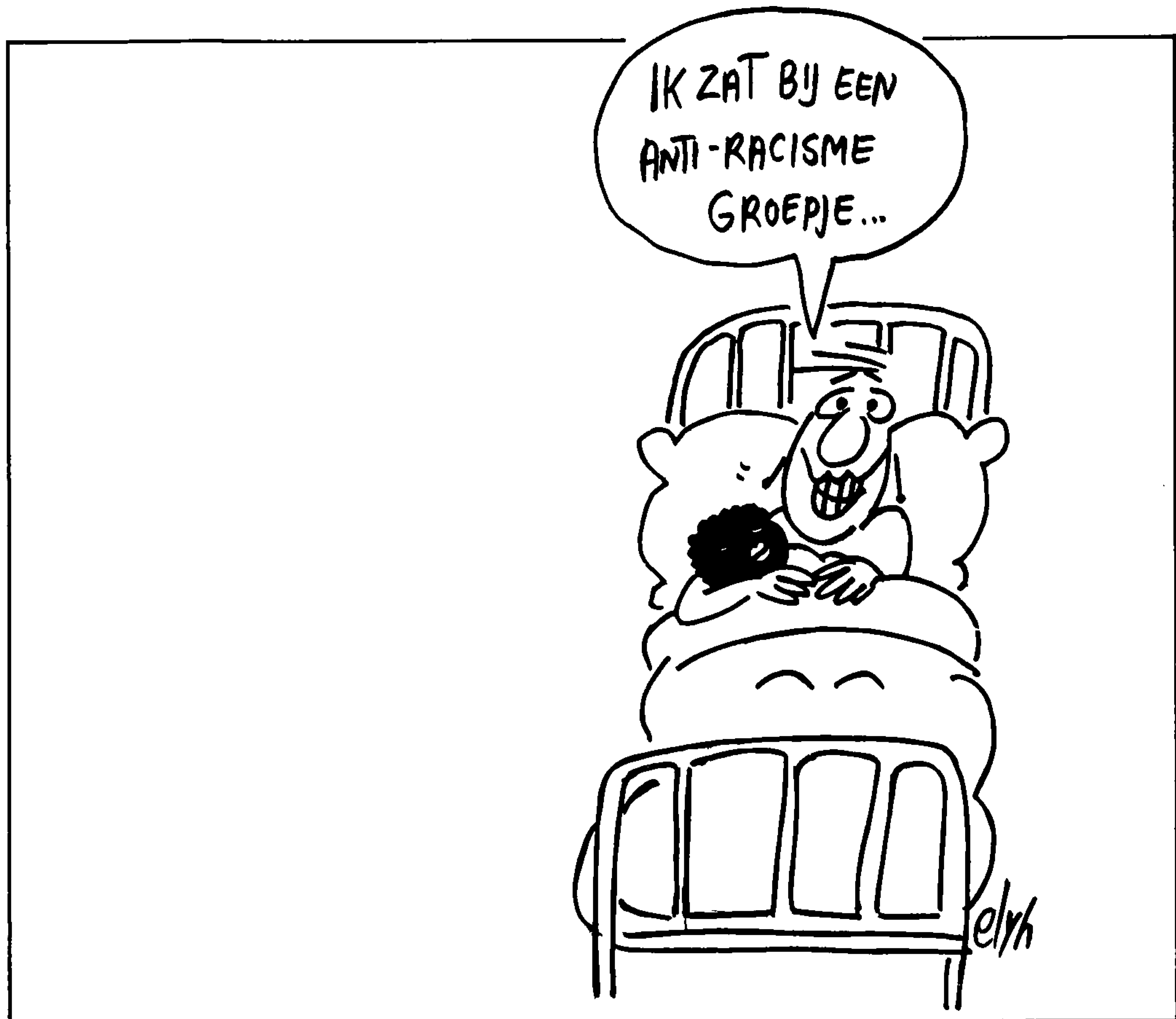
Binnenkort vinden in Rotterdam verkiezingen plaats voor de nieuwe deelgemeenteraden. De Centruumpartij doet ook mee, en maakt bij haar campagne natuurlijk dankbaar gebruik van het sukses in Almere. Er wordt zeer gericht en zeer intensief propaganda gevoerd. Peilingen wijzen uit dat de Centruumpartij een goede kans maakt op enkele zetels. Het drama van Almere dreigt zich te herhalen, of misschien nog erger. Het gevaar is volgens mij zo groot, omdat de misvattingen over de Centruumpartij zo groot zijn. Die misvattingen bij de potentiële stemmers bestaan waarschijnlijk uit twee onderdelen.

In de eerste plaats denken veel kiezers dat het met het racisme van de Centruumpartij wel meevalt. En in de tweede plaats denken velen dat deze partij echt opkomt voor de mensen met de laagste inkomens. Dat blijkt tenminste uit recente onderzoeken. De Centruumpartij zelf heeft alle baat bij het in stand houden van beide misvattingen. De eerste misvatting leidt er immers toe dat de partij 'fatsoenlijk' gevonden wordt, de tweede leidt tot versterking van het gewenste imago dat deze partij er voor 'de gewone man' zou zijn. In de propaganda wordt er veel werk van gemaakt om dit imago in stand te houden. Kijk maar eens naar een drietal van hun tien strijdpunten:

"iedere Nederlander aan het werk, eventueel met een aanvullende uitkering"; - "opheffing van de schandalige woningnood"; - "géén beknotting van uitkeringen, wél bestrijden van misbruik hiervan. Aanpak van ontduiking sociale premies en belastingfraude".

Onthullend

Dat zijn de beloftes. En kennelijk slaagt de Centruumpartij er in de mensen te laten geloven dat men die beloftes ook waarmaakt. Hiermee is de misleiding compleet, want de beloftes worden niet waargemaakt. Dat blijkt bij het onderzoeken van het stemgedrag van Janmaat over sociaal-ekonomische onderwerpen in de Tweede Kamer. Bij bestudering van de 'Handelingen' van de Tweede Kamer vanaf Janmaats beëdiging blijkt dat hij in één jaar tijd maar liefst tweemaal heeft gekozen voor het aantasten van de financiële positie van de laagstbetaalden. Dat aantal had nog groter kunnen zijn als de Centruumpartij niet heel vaak afwezig zou zijn als er gestemd moet worden. Dat is een taktiek die vooral wordt toegepast door politici die in een netelige kwestie niet openlijk voor hun standpunt durven uitkomen. Het onderzoek heeft zich beziggehouden met de vraag op welke punten de

Centrumpartij

vervolg van pagina 9

Centrumpartij het crisisbeleid van het kabinet-Lubbers volmondig ondersteunt, met name op het gebied van de koopkracht. Verder is als vereiste gehanteerd dat de progressieve oppositie (PSP, PPR, CPN en PvdA) het onderling eens moest zijn. Alle stemmingen die niet aan die eis voldeden, zijn buiten beschouwing gelaten. Ondanks al deze beperkingen blijken de uitkomsten van dit PPR-PSP onderzoek onthullend.

CP tegen onderwijs

In één jaar tijd stemde Janmaat tweëndertig maal in met maatregelen die een aantasting betekenen voor de koopkracht van de mensen. Zijn rechtse keuzes liggen op het gebied van openbaar vervoer, onderwijs, woonlasten, gezondheid en inkomensbeleid.

Zo stemde hij tegen een voorstel van de oppositie om af te zien van tariefsverhogingen in het openbaar vervoer, zolang de gevolgen daarvan voor de minst draagkrachtigen nog niet zijn onderzocht. Ook was hij een voorstander van het instellen van een eigen bijdrage voor woon-werk verkeer voor WSW-ers (werknemers van sociale werkplaatsen). Verder meende hij als enige dat de vergoeding voor vervoerskosten naar school van mensen in bijzondere omstandigheden wel omlaag kon.

Ook heeft Janmaat iets tegen onderwijs, en vooral tegen studeren. Zo stemde hij vóór *verlaging* van de studiebeurzen, en tegelijk vóór de *verhoging* van cursus- en kollegegeld. Verder was hij een voorstander van het heffen van schoolgeld voor leerplichtige leerlingen. Daarnaast was hij tegen een motie die pleitte voor kontributievrijdom in openbare bibliotheken voor de jeugd, en ook nog tegen een regeling voor werkloze schoolverlaters.

Ook als het gaat om de woonlasten, dan stemt Janmaat in met belangrijke verslechtingen. De stijgende woonlasten gaan hem dus helemaal niet ter harte. Zo stemde hij voor de aantastingen van de individuele huursubsidie. Ook was hij tegen een evenwichtig woonlastenbeleid. Daarnaast stemde hij als enige voor vermindering van de subsidie aan serviceflats voor bejaarden. En verder is het wel goed te weten dat Janmaat stevast kiest voor koopwoningen boven woningwetwoningen en tegen het uitbreiden van het aantal te bouwen woningen, maar dat viel niet in het kader van het onderzoek.

Ziek zijn moet kostbaar zijn, als het aan de Centrumpartij ligt. Waarom ben je anders vóór de invoering van de 'receptenknaak' en vóór het direkt invoeren van een eigen bijdrage bij AWBZ-kosten, en tegelijk tegen een betere belastingaftrekregeling voor (gestegen) AWBZ-kosten?

Mombakkes

Als het inkomensbeleid aan de orde is, dan blijkt de rechtse signatuur van de Centrumpartij wel heel duidelijk. Wat met de mond eerst is bestreden, daarmee wordt bij het stemmen maar al te gretig ingestemd. Het sociale gezicht blijkt een mombakkes te zijn. Immers, Janmaat was vóór de extra kortingen

voor het onderwijspersoneel, vóór het beëindigen van de zogeheten vereveningstoelagen, tegen het vrijlaten van bijverdiensten voor bijstandstrekkers, tegen een vrijlatingsfaciliteit voor éénoudergezinnen, vóór het toepassen van de inflatiecorrectie (kadootje voor de hogere inkomens), vóór de inkrimping van de personeelsformatie bij de overheid, vóór verdere maatregelen in de kinderbijslagsfeer, en tenslotte tegen een onderzoek over extra belastingmogelijkheden voor de hogere inkomens. Dat zijn toch bepaald geen standpunten die een bescherming inhouden van de laagst betaalden.

Maar er is meer. De Centrumpartij is tegen een gelijke behandeling voor WSW-werknemers (sociale werkplaatsen) en werknemers in het bedrijfsleven, en ook, als enige, tegen een parallelle inkomensontwikkeling tussen werknemers en zelfstandigen. Maar als het over de minima gaat, dan komt de aap pas echt uit de mouw. Janmaat stemde in met de afschaffing van het minimumdagloon voor mensen in de WAO, WW en WWV. Ook was hij vóór de afschaffing van het recht op bijstand voor 16- en 17-jarigen. De Centrumpartij was vóór de verlagingen van pensioenen, sociale uitkeringen en het minimumloon per 1 januari 1983. Ook in juli 1983 moesten volgens deze partij het minimumloon en de sociale uitkeringen bevroren blijven, en de halfjaarlijkse aanpassing van minimumloon en uitkeringen moest eveneens niet doorgaan. Tenslotte was hij tegen de verhoging van het minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen overeenkomstig de Wet Aanpassingsmechanismen; hij is dus voor de ontkoppeling van lonen en uitkeringen!

Het zijn deze feiten die aantonen dat de Centrumpartij haar beloften niet waarmaakt. Het is daarom hard nodig dat de mensen in Rotterdam die straks gaan stemmen dat ook weten! Misschien zien velen dan in dat de weg van de Centrumpartij een heilloze weg is, juist voor de laagstbetaalden. Hopelijk zullen PSP-ers en anderen die de Centrumpartij verafschuwen, er voor helpen zorgen dat men in Rotterdam in elk geval beter had kunnen weten . . . .

ROB SNEL

De uitkomsten van het PPR-PSP onderzoek over het stemgedrag van de Centrumpartij zijn op te vragen bij de PSP-Tweede Kamerfractie, Binnenhof 1A, 2513 AA Den Haag, tel. 070-61 49 11 (vragen naar PSP-fractie).

Over dit onderzoek is al eerder geschreven in de rubriek 'Open Forum' in de Volkskrant van 17 december 1983.

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING. Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

BIJSTANDSVROUWEN

'Bevrijding' nr. 3 gleed door de bus. Hoopvol sloeg ik het blad open. Het nummer zou immers gewijd zijn aan thema's rond de Internationale Vrouwendag, 8 maart. Mijn hoop sloeg al gauw om in teleurstelling. Eén grote groep vrouwen — de Bijstandsvrouwen — ontbrak in dit nummer. Zou het niet mogelijk geweest zijn om een aantal bijstandsvrouwen te benaderen om over hun verslechterde situatie (minder bijverdiensten, meer 'tandenborstelcontrole' en dergelijke) een stuk te produceren voor deze 'Bevrijding'? En wat te denken van de acties die nog steeds door bijstandsvrouwen gevoerd worden, maar helaas weinig in de publiciteit komen. De bijstandsvrouwen hebben net in Utrecht een pand betrokken (Nieuwe Gracht 4), om hun activiteiten beter te kunnen coördineren. Is de feestelijke opening dan de PSP volkomen langs de neus gegaan? Ik kan het me nauwelijks voorstellen. Het beruchte Vrouwenkabaret uit Groningen gaf een feestelijk tintje aan die opening, door met hun nieuwe programma op te treden. De bijstandsvrouwen hebben meer dan ooit de steun van de PSP nodig, nu de vakbond (FNV) het helemaal af laat weten met hun voorstel van minimaal vijf dienstjaren wil je meer dan zeventig procent uitkering krijgen. PSP-mensen, laat de bijstandsvrouwen niet in de kou staan! Dat zou toch wel een schande zijn na de uitspraak van het Feminisme/Socialisme-kongres.

Josephien Steenhuis

EEN VROUW BIJ VOORKEUR

Onder de titel 'Een vrouw bij voorkeur' schrijft Roel Sandvoort in 'Bevrijding' nr. 3 van 22 februari '84 over de opvolging van Sander Doeve in de gemeenteraad van Groningen door Cora Mulder. Roel schrijft dat Sander in het partijbestuur is gekozen. "Als gevolg daarvan vertrok hij uit de gemeenteraad en maakte zo de weg vrij voor Cora Mulder." Het lag iets minder eenvoudig.

In juni 1982 brachten 1100 mensen bij de gemeenteraadsverkiezingen een voorkeursstem uit op CoFa.

Sander Doeve had vier jaar in zijn eentje hard gewerkt in de gemeenteraad, maar zij wilden blijkbaar bij voorkeur Cora. Een zeer emotionele vergadering van de afdeling besloot enkele weken later dat het werken in de gemeenteraadsfractie aantrekkelijker voor vrouwen gemaakt moest worden. En ook dat binnen één à twee jaar een vrouw één van de twee boven aan de lijst zou opvolgen. Sander Doeve verklaarde de volgende dag in 'NRC-Handelsblad' en andere kranten dat hij dit besluit zou proberen terug te draaien. Een half jaar later besloot een ledenvergadering Cora tot fractie-assistente te benoemen, in afwijking van een voordracht door het afdelingsbestuur.

In februari 1983 besloot het PSP-kongres: PSP-kandidaten die met voorkeursstemmen op een zetel in een vertegenwoordigend lichaam worden gekozen, hebben het recht om deze zetel namens de PSP in te nemen.

In juni 1983 stelde Sander op een ledenvergadering dat hij uit de gemeenteraad zou gaan als hij gekozen werd in het partijbestuur. Zo geschiedde in november 1983 en kwam Cora in januari van dit jaar in de gemeenteraad.

Bij dezelfde gemeenteraadsverkiezingen was in Amsterdam ook een vrouw met voorkeursstemmen gekozen. Daar besloot de ledenvergadering met algemene stemmen dat zij ook in de raad zitting kon nemen. Het is niet mijn bedoeling tegenstellingen op te blazen, maar doen alsof ze er niet geweest zijn, dat gaat me te ver, ook al is er uiteindelijk een aanvaardbare oplossing gekomen.

Tot slot een stukje uit een interview met Sander in de Groninger stadskrant 'De Lawine' (van 28 februari '84): "Volgens Sander waren er, ondanks alle felle debatten geen inhoudelijke meningsverschillen die een rol speelden. Sander: 'Er is nooit betwijfeld dat mijn inzet op het punt van het feminisme tekort zou schieten. Problemen zijn er als het op de uitwerking aan komt, de manier waarop principes vertaald moeten worden in de praktijk. Zoals dat toen gegaan is met die voorkeursstemmen. De manier waarop de partij daarmee om moet gaan, dat was op dat moment in discussie. Het probleem dat ik daarmee had was dat men er op een nogal principe-achtige manier besluiten over wilde nemen, dat daar geen vertrouwenwekkende vorm voor gevonden is'".

Wilbert Dekker

NOORD-IERLAND

In 'Bevrijding' nr. 21/22 (21 december '83) plaatsten we een foto-serie van Harrie Timmermans over Noord-Ierland. Tevens gaven we aandacht aan een kalender die het Ierland Komitee Nederland heeft uitgegeven op basis van het fotomateriaal van deze fotograaf. In

'Bevrijding' nr. 1 (25 januari '84) reageerde *Wouter Kaal* in deze rubriek daarop. In nr. 4 (7 maart '84) plaatsten we drie reacties op de brief van Kaal. Hieronder volgen nog twee reacties, plus de repliek van Wouter Kaal. Daarmee sluit de redactie deze discussie af.

NOORD-IERLAND (4)

In ken het standpunt van de PSP over de situatie in Noord-Ierland niet. Ik hoop vurig dat dit standpunt genuanceerd en van nonsens gespeend is. Dat kan ik niet zeggen van het oordeel van Wouter Kaal in 'Bevrijding' nr. 1 van 25-1-1984.

De vraag of IRA en INLA onderdelen van een bevrijdingsbeweging zijn is een pittige discussie waard. De vraag of de tactieken van beide organisaties — Kaal gooit ze ten onrecht op één hoop — een zinvolle bijdrage leveren aan de oplossing van het Noordierse konflikt, daar heb ik ook mijn twijfels bij. Maar het getuigt van ernstig politiek onbenul en historische valsemunterij beide groepen het blokkeren van een oplossing langs politieke weg te verwijten.

De Noordierse staat is in 1921 ontstaan als een ongewild politiek compromis. Tegen de wil in van de merendeels katholieke Ierse meerderheid ontstond een Noordierse staat met een kunstmatige meerderheid van protestanten, die Brits willen blijven. Binnen dit staatkundig gedrocht bevond zich een katholieke minderheid, die gedwongen werd zich te schikken in de handhaving van de koloniale status. Een uitstel van het dekolonisatieproces, zoals ik dat van geen enkele andere voormalige Britse kolonie ken.

En natuurlijk is een vreedzame, democratische en politieke weg uit deze ellendige situatie te prefereren. Maar hóe dan, zullen de vrijwilligers van de provisional IRA, de provisional Sinn Féin en de Ierse republikeinen dan vragen. Iedere politieke poging om uit de impasse te komen stuitte op het protestantse veto. De laatste poging ter linkerkant (links is überhaupt de enige die zoiets onderneemt) van de Workers Party (WP), de politieke nakomeling van de vroegere Official Sinn Féin, lijkt inmiddels definitief failliet.

De Officials vormden hun partij om tot de Workers Party en zetten hun uitgesproken republikeinse opvattingen in de ijskast. Met een socialistische politiek probeerden ze steun te krijgen bij de protestantse arbeidersklasse. Resultaat: de republikeinse aanhang verdween spoorloos en de protestantse arbeidersklasse bedenkt zich wel honderdmaal voor ze zich aansluiten bij een partij met een republikeinse achtergrond. Thans heeft de Workers Party haar hoop op het zuiden gevestigd. Daar wil zij een socialistische arbeiderspartij van de grond tillen, vervolgens deze conservatieve staat omvormen tot een socialistisch arbeidersparadijs om daarmee

de protestantse arbeiders te overtuigen, dat zij iets uit het zuiden kunnen verwachten. Sceptici in Ierland zien hier een vijftigjarenplan in. Ik vrees dat zij aan de krappe kant zitten.

Wie zelf in Noord-Ierland rondkijkt moet konkluderen dat het geweld vooral verschijnt in de vorm van Britse pantserwagens, repressieve politietactieken. Die halen maar zelden de, door Wouter Kaal als getuige aangehaalde, media. Dat hij niet in staat is het door de massamedia gepresenteerde beeld op de juiste wijze in te schatten pleit niet voor zijn onderscheidingsvermogen. Dat hij bovendien het Ierland Comité afschildert als een propaganda-apparaat van de IRA, haar werkwijze nauwelijks impliciet gelijkstelt aan die van de Centruumpartij doet opnieuw de vraag rijzen of Wouter Kaal een politieke plank voor de kop heeft. En zo ja, waar bestaat die uit? Op het moment dat vergelijkingen met de CP gehanteerd worden in een dergelijk politiek konflikt, vrees ik dat argumenten ontbreken. Waarom die opwindning over het Ierland Comité? Ik ruik een aantal frustraties.

Fons Tuinstra

NOORD-IERLAND (5)

Wij, mensen van het H-Blok/Armagh Komitee (opgericht ter ondersteuning van de hongerstaking 1980 in de Noordierse gevangenen) hebben ons geërgerd aan de brief van Wouter Kaal in 'Bevrijding' nr. 1.

Ten eerste om de uiterst onjuiste/kromme redenering. Kaal heeft kritiek op de kalender, maar die kritiek blijkt te bestaan uit 'kritiek' op het Ierland comité.

Wat is die kritiek? Kaal stelt dat het Ierland Komitee de Sinn Féin steunt en daarom propaganda voert voor de INLA en de IRA. De redenering gaat dus als volgt:

De IRA en de INLA zijn slecht — dus de Sinn Féin is slecht — dus het Ierland Komitee is slecht — dus de kalender moet ook wel slecht zijn. De fout zit hem voornamelijk in de veronderstelling dat het Ierland Komitee de IRA zou steunen. Het I.K. en wij volgen de Sinn Féin en de hele republikeinse beweging kritisch. Maar we hebben een anti-Brits standpunt, dat is heel iets anders! En hiermee valt ook de hele redenering in duigen.

Over de inhoud het volgende:

Kaal ziet achter 'de ellende die van de foto's afstraalt' het geweld (=IRA/INLA) als oorzaak. Met geen woord spreekt hij over het geweld dat op de foto's direkt te zien is, namelijk het geweld van het Britse leger. We willen de oorzaken van de ellende wel graag daar plaatsen waar ze horen, namelijk bij de Britse regering.

Een aspekt van de ellende is de woon-werksituatie van de Noordierse bevolking. De Noordierse eko-

nomie behoort tot de beroerdste van Europa, het gaat hier slechter met de bevolking dan in Sicilië. En het zijn niet alleen de katholieken die met een extreem hoge werkloosheid (in sommige wijken oplopend tot 60%) moeten leven en die onder de uiterst slechte huisvesting moeten lijden. In de protestantse wijken tekent zich een soortgelijk beeld af. Toch kost Noord-Ierland de Britse belastingbetaler zo'n 5 miljard gulden per jaar. Dat bedrag wordt grotendeels gebruikt voor het in stand houden van het gigantische militair- en gevangenisapparaat.

De politieke partijen in Dublin treden in Kaals betoog als pleitbezorgers van de 'vreedzame oplossing' naar voren. Een werkelijke discussie te voeren over vreedzame oplossingen zouden we toejuichen. Maar de partijen in het Zuiden kun je moeilijk als pleitbezorgers voor de Ierse eenheid beschouwen, omdat hun banden met Groot-Brittannië veel te nauw liggen.

Tenslotte protesteren we met klem tegen de zeer laag bij de grondse vergelijking met de C.P.. Als we fascistoïde/racistische benoemingen als scheldwoord gaan gebruiken voor alles en iedereen blijft er van de waarschuwendende kracht van deze termen niet veel meer over!

Hannes Wallrafen
(H-Blok/Armagh Komitee)

NASCHRIFT VAN WOUTER KAAL

Hoewel het niet prettig is om voor alles en nog wat te worden uitgemaakt, is de situatie in Noord-Ierland tē ernstig om er nu het zwijgen toe te doen. De volgende punten lijken mij essentieel.

Steunt het IKN de IRA? Tot voor enkele jaren terug steunde zij de IRA en de INLA openlijk, nú in verholde vorm: de zgn. 'kritische variant'. In hun bulletins (die ik goed lees) verklaren zij zich verwant te voelen met Sinn Fein en IRSP, de politieke vleugels van IRA en INLA. (1) Het is nu eenmaal niet al te populair om openlijk de IRA te steunen. Maar afgezien van gedane uitspraken is het belangrijker dat het IKN nog steeds die acties voert die de politieke vleugel van de IRA aangeeft. Bijvoorbeeld de H-Block campagne voor gevangen genomen IRA-leden. Ook haalde zij regelmatig vertegenwoordigers van deze clubs naar ons land en omgekeerd worden Sinn Fein congressen door het IKN bezocht. Over de huidige leiding en organisatiestructuur van het IKN is bijna niets bekend. In hun blad worden nooit namen genoemd, slechts een postbusnummer.

Waarop baseert zich de strategie van de IRA? De theorie is als volgt: gewelddadige acties leiden tot harder optreden van politie en leger (repressie) en dit roept op tot groter verzet onder de bevolking. Deze geweldsspiraal moet leiden tot een

'burgeroorlog' tussen enerzijds de katholieken onder leiding van de IRA en anderzijds de protestanten gesteund door politie en leger. Hieruit zou dan de 'oplossing' moeten voortkomen: de bevrijding van Ierland (. . .) Een vergelijkbare theorie vindt men overigens bij de ETA (2), die tegenwoordig ook op socialistische schiet....

Wat was de H-Block campagne? Het IKN voerde in 80/81 deze campagne door middel van het H-Block comité. Ook de PSP werd hierbij niet overgeslagen. Eerst werd onze buitenland-sekretaris benaderd voor steun. Toen zij bij hem bot vingen benaderden zij vervolgens een aantal afdelingen, die de situatie toen nog niet kenden. Om verdere misverstanden te voorkomen deed de buitenland sekretaris een oproep aan de PSP-afdelingen om hier niet in te trappen. (3) Onze partij steunde deze actie dus niet.

Is er in Noord-Ierland een bevrijdingsbeweging? Volgens het IKN wél. Terecht stelt Fons Tuinstra dit ter discussie. Zijn visie lijkt bij nader inzien toch nogal op eerder genoemde 'kritische variant'. Nog onlangs verscheen van zijn hand een groot artikel in 'De Waarheid' (26-11-83) waarin de leider van Sinn Fein alle ruimte kreeg en niet werd lastiggevallen met vragen over IRA-praktijken.

Tenslotte: Het is mijn stellige overtuiging dat (linkse) mensen in Nederland niet met de Sinn Fein/IRA moeten sympathiseren. Steun aan deze, en vergelijkbare, organisaties maken ons streven naar een democratisch en vredelievend socialisme volstrekt ongelooftwaardig!

Wouter Kaal
(lid Ierland Informatie Groep)

Noten

- (1) Zie o.a. Ierland Bulletin 1982/2, p. 7.
- (2) The Basques and Catalans. Minority Rights Group Report no. 9 (1982 p. 11).
- (3) Zie PSP-kaderblad Ons Genoegen no. 79 van 13-12-80.
- (4) Voor de Workers Party en klein-links in Ierland zie mijn artikel in Socialistisch Perspectief no. 17, jan. 1983, uitgave SVS/PSP.

IN MEMORIAM

WIM DE WOLF, EEN LEVEN
VAN STRIJD VOOR
SOCIALISME EN VREDE

In de vroege ochtend van 28 februari overleed Wim de Wolf. Hij heeft op de eerste 15 jaar van de PSP zijn stempel gedrukt als keiharde werker en als brug tussen de "ethische" en "proletarische" vleugels. Dat kon hij omdat hij één der weinigen was die zich bij beide stromingen betrokken voelde.

Geboren op 17 september 1928 in het Walcherse dorp Grijskerke in een protestants-christelijk ARP-milieu, kwam hij aan het begin van de jaren '50 in Amsterdam terecht. Daar raakte hij betrokken bij de vredesbewegingen "Kerk en Vrede" en "De Derde Weg". Vanaf 1953 was hij bovendien lid van de *Socialistische Unie* (SU), een splinterpartijtje waarvan ook onze latere Kamerleden Henk Lankhorst en Fred van der Spek deel uitmaakten. Begin 1957, toen de machteloze SU door interne conflicten uiteen was gespat, behoorde hij tot de oprichters van de PSP. Vanaf dat moment heeft hij zich voor onze partij kapotgewerkt.

Hij begon als voorzitter van het nog op te bouwen gewest Noord-Holland en als kampanjeleider bij onze eerste deelname aan de Kamerverkiezingen in 1959. Toen onze eerste algemeen-sekretaris, Henk Lankhorst, vervolgens naar de Tweede Kamer verhuisde, nam Wim zijn taak over. Van 1964 tot 1968 was hij in het partijbestuur politiek vicevoorzitter. Ondertussen was hij ook nog twee keer voorzitter van de grote en woelige afdeling Amsterdam (1963-64 en 1968-69), lid van de Noordhollandse staten en als tussentijdse opvolger in 1969-70 van de Amsterdamse gemeenteraad. Ieder vroeg zich af hoe hij dit alles kon combineren met zijn werk, eerst bij de Raad van Arbeid, later bij de Sociale Verzekeringsbank en tenslotte bij de Ziekenfondsraad.

Wim was nooit de machtsbeluste partijburokraat waarvoor sommige partijgenoten hem wel eens hebben aangezien. Het waren anderen die hem naar voren schoven, en hij kon geen 'nee' zeggen. Binnen en buiten de partij stond hij altijd klaar waar actie nodig was. Zijn inzet kwam voort uit een opmerkelijk mengsel van evangelische bewogenheid (met veel belangstelling voor de theologische opvattingen van *Bart de Ligt* en *Dorotheë Sölle*) en proletarisch klassebewustzijn, waardoor er altijd op zijn solidariteit gerekend mocht worden. Of het nu ging om de steun aan het Spaanse anti-fascistische verzet, de voorbereiding van de eer-

ste anti-atoombommarsen van het "Comité 1961 voor de Vrede", ondersteuning van de dagblad-typografenstaking in 1963, het bezoeken van congressen van buitenlandse zusterpartijen, het als raads-lid demonstratief deelnemen aan de eerste kraak-acties of om huis-aan-huis kolportage met "Bevrijding" in Amsterdam-West, Wim was er.

Ondanks al zijn inzet en toewijding was Wim nooit echt tevreden over de PSP. Hem stond een veel grotere, internationaal verbonden en strijdbaar partij voor ogen, die hecht geworteld zou zijn bij de arbeiders in de industrie, de bouw en de havens. Vanaf omstreeks 1963 was hij de bindende kracht achter een jarenlang informeel overleg met onder ander Peter Smulders, Rein van der Horst en mij. Dat maakte het mogelijk om gezamenlijk vanuit onze verschillende partijfuncties nieuwe initiatieven voor de verdere ontwikkeling van de partij te starten. Daartoe behoorde het streven naar het benutten van linkse meerderheden in raden en staten, de opbouw van de *Kommissie Socialisme en Vakbeweging* (voorloper van de huidige SEK), versterking van onze internationale kontakten en pogingen om door gerichte ledenwerving onder bedrijfsarbeiders en de leden van de *Socialistische Jeugd* de PSP een meer proletarisch en revolutionair karakter te geven. Soms trad Wim echter ook op als afremmer, omdat hij meer dan zijn medestanders aanvoelde wat door andere stromingen in de partij als waardevol werd ervaren. Dan probeerde hij om meer christelijk, ethisch en parlementair ingestelde partijgenoten zo veel mogelijk te ontzien om scheuren in onze jonge partij te voorkomen.

Toch heeft hij die rol van verzoener niet kunnen volhouden. Een deel van de partij schoof hem eigenlijk tegen zijn zin, want hij vond de toen kansloze Fred van der Spek beter — naar voren als lijstaanvoerder bij de Tweede Kamerverkiezingen in 1971. Dat gebeurde vanuit de wens om te komen tot een veel radikaler aanpak dan die van de zittende fractievoorzitter Hans Wiebenga. Maar op het kongres waren het mer gematigde deel van de marxisten (de latere "Oosterhesselaren") en de meer ethisch gerichten (de latere "Appellanten") tezamen in de meerderheid. Zij schaarden zich achter Wiebenga en zorgden ervoor dat Wim de Wolf pas op de zevende

plaats werd gekozen. Sindsdien werd hij gezien als de verpersoonlijking van de revolutionair-marxistische stroming in de partij. Die stroming voelde zich steeds meer in een isolement gedreven, en reageerde daarop door zich openlijk te gaan manifesteren als een tendensgroep onder de naam "Proletarische Links" (PL).

Toen een landelijke PL-vergadering te Amersfoort, tegen het verbod van het partijbestuur in, besloot om deze tendens een permanent karakter te geven, was Wim het daarmee (net als de overige initiatiefnemers) niet eens. In zijn auto terug naar huis voorspelde hij een — door hem niet gewenste — breuk in de PSP. Van het oprichten van weer een nieuwe splinter verwachtte hij als voorstander van grotere eenheid van uiterst links weinig heil, maar vóór alles was hij solidair met zijn medestanders. Pogingen van Henk Lankhorst en van mij om hem voor de PSP te behouden liepen daarop stuk. Toen op 27-1-1972 drieëndertig PSP-leden werden geroyeerd, was Wim één van hen. Zo raakten we een van onze beste mensen kwijt.

Daarmee was de inzet van Wim voor de zaak van socialisme en vrede nog lang niet beëindigd. Hoewel geen lid meer, funktioneerde hij in zijn nieuwe woonplaats Amstelveen in nauw contact met onze partijafdeling en diende hij onze raadsfractie van advies. Je bleef hem overal tegenkomen, of het nu ging om plaatselijke woonlastenacties, de solidariteit met het verzet in El Salvador, de bestrijding van de snelle kweekreactor in Kalkar, de materiële steun aan Derde Wereld-projecten of de bescherming van de rechten van de ziekenfondsverzekerden. De laatste jaren lag zijn aandacht vooral bij vakbewegingszaken als lid van de redactieraad van "Solidariteit" (tweemaandelijks blad voor vakbeweging en socialisme), sekretaris van de Amstelveense FNV-afdeling en in zijn bond AbvaKabo bondsraadslid en afdelingsvoorzitter.

Maar ondertussen werd hij gesloopt door de ziekte leukemie. Bij zijn crematie op 2 maart was een bijzonder groot aantal mensen uit alle delen van de linkse beweging aanwezig om voorgoed afscheid te nemen van deze onvervangbare strijder.

ERIK MEIJER

de
roze
bril

Generaal Kiessling is uit het nieuws verdwenen; het leger blijft ons bezighouden. Bij overste Joop S. kan je kiezen tussen verzaard arrest en een serie tikken op de blote billen. Dat laatste is een speciale aanbieding van de overste, volgens het ochtendblad de T. een van 's lands meestbelovende officieren.

Met hem heeft het vaderland tenminste nog toekomst. Nu het Engelse internaat van Willem-Alexander al 'vredeslessen' geeft (pacifistische indoktrinatie, schrijft de T.) en de monarchie dus ondermijnd wordt, is het goed dat iemand de kostschool-traditie van het rietje op de billen handhaaft. Leg ze maar eens flink over de knie, daar kunnen ze wel tegen en dat maakt nog indruk. De methode, die de T. zo dikwijls aanbeveelt, als het om opstandige jongeren gaat. In het leger moet een MAN van je worden gemaakt; kleinzerigheid is daar niet op z'n plaats. Zo gelezen, zo gedaan, overste Joop - het cellentekort indachtig - heeft zijn eigen wijze van alternatieve straf gevonden. Smakelijk voorpaginanieuws voor de T., dat in schijnheilige verontwaardiging zich de lippen aflikt. Overste Joop handhaaft plots niet meer orde en tucht op ouderwetsbeproefde wijze, nee, overste Joop heeft volgens de T. een seksuele afwijking.

In het leger kan veel, en tegelijk kan er niets. Soldaten zand en bladeren laten eten kan wel, ze marsen laten lopen tot ze dood neervallen kan ook, maar een dansje met een vrouwelijk persoon op de 'Zuiderkruis', het eerste marineschip met 'gemenge bemanning' kost een officiële berisping. De structuur van het leger geeft bijna onbeperkte macht aan de hoger geplaatsten. Omgang op voet van gelijkwaardigheid wordt met argwaan gezien.

Daarop heeft overste Joop zich verkeken. Als hogere in rang dacht hij alles te kunnen regelen, zoals hem was voorgehouden door de T. en door de verhalen in de sexboekjes. Hij wordt veroordeeld tot een jaar tuchtschool, door te brengen op een Engels internaat, met verplicht bijwonen van de lessen vredesopvoeding. Daarna zal hij, op voet van gelijkwaardigheid, dansen met zijn manschappen op de 'Zuiderkruis', of ontslag nemen uit het leger.

PETER ZWART
PETER DROS

Gezwoeg aan de basis

Het 25-jarig bestaan van de PSP in 1982 heeft ook op lokaal nivo de belangstelling voor de geschiedenis van de partij gestimuleerd. In enkele afdelingen en gewesten zijn werkgroepen aan de slag gegaan met het uitzoeken van hun geschiedenis. In Friesland en in Bussum heeft dit inmiddels mooi uitgevoerde brochures met een forse omvang opgeleverd. Een korte bespreking door Jack Hofman.

Het eerste wat opvalt bij het lezen van de brochures *Bussum in beweging* en *Pacifisten in geweer* over de geschiedenis van de PSP in Bussum en Friesland zijn de grote verschillen in de ontwikkeling van de partij in beide gebieden.

In Friesland werd al snel na de oprichting van de PSP een afdeling gevormd in Leeuwarden (maart 1957). Er kwam hierna een actieve en tamelijk succesvolle propaganda op gang. In dat eerste jaar had Friesland, ná de randstad en Utrecht, de meeste leden per inwoner in de provincie. De manier waarop men daarbij te werk ging is typerend voor de PSP in deze fase van opbouw: veel openbare vergaderingen, kolportage met *Bevrijding*, een stroom van ingezonden brieven in de plaatselijke pers en de werving van leden in vele persoonlijke gesprekken. Ook bij verkiezingen werden in deze periode behoorlijke resultaten behaald. Uit de gegevens die de schrijvers hebben verzameld,

blijkt dat tot de jaren zeventig de aanhang bijna steeds hoger was dan het landelijk gemiddelde.

Zo rond het jaar 1970 trad echter een omslag in. Hierna bleef de aanhang achter bij het gemiddelde, het ledental begon al wat eerder terug te lopen en de afdelingen funktioneerden slechter. De bekende landelijke problemen en conflicten in de jaren '70-'75 waren daarbij uiteraard van invloed, maar de schrijvers wijzen ook op een andere, meer specifieke ontwikkeling. In Friesland kon de PSP aanvankelijk aansluiten bij de oudere tradities van radikaal-socialisme en anti-militarisme, die in deze streek relatief sterk waren. Vanaf het midden van de jaren zestig werd de PSP echter in toenemende mate een partij van jongeren. De oudere aanhang in Friesland verdween langzamerhand, terwijl een nieuw soort aanhang in deze overwegend agrarische provincie zonder universiteitsstad veel minder dan elders voor handen was.

Hoewel er sinds ongeveer 1980 weer sprake is van een toename van activiteiten constateren de schrijvers eerlijk dat de PSP in Friesland, een plaats als Leeuwarden uitgezonderd, een moeizaam bestaan heeft.

Suksesvol

In Bussum ligt dat, zoals bekend, héél anders. Hier is een zeer actieve en bloeiende afdeling en worden de laatste jaren bij gemeenteraadsverkiezingen in deze overwegend rechtse gemeente ongekende successen gehaald. In 1978 en 1982 het hoogste PSP-percentage in Nederland en in het laatste jaar is zelfs de PvdA in aanhang voorbij gestreefd. Deze 'succes-story' wordt in *Bussum in beweging* uitgebreid beschreven. Volgens de brochure is deze opvallende ontwikkeling een gevolg van de nieuwe aanpak die sinds 1977 werd gevolgd. Een manier van werken waarbij een nauwe verbinding tussen het binnen- en buitenparlementaire werk tot stand kwam en met eigen uitgewerkte alternatieven onder de bevolking veel steun werd verworven.

Dit succes lag na het aarzelende begin van de afdeling in 1958 zeker niet voor de hand. Van 1959 tot 1966 bestond er zelfs geen zelfstandige afdeling in Bussum. Wel was de PSP vanaf 1962 steeds in de raad vertegenwoordigd, eerst onafhankelijk en in de jaren zeventig in een gezamenlijke fractie met de PPR. De breuk met de fractie in 1976, die toen geheel uit PPR-leden bestond, en later ook met de afdeling van de PPR luidde het begin van de nieuwe en zo succesvolle koers in.

Het is jammer dat in de brochure niet wat beter op de oorzaken van dit opmerkelijke succes wordt ingegaan. Het

bijzonder actieve optreden van afdeling en raadsleden lijkt mij op zichzelf een onvoldoende verklaring. In de algemene Bussumse situatie moeten meer oorzaken liggen, zoals een zwakke CPN en een zeer rechtse PvdA, waardoor deze activiteit kon slagen. Hoe kan men anders bijvoorbeeld de goede resultaten bij eerdere raadsverkiezingen, zoals de uitslag van 9,9% (nog samen met de PPR) in 1974 verklaren?

Dat brengt mij ook op een ander bezwaar van de Bussumse brochure, namelijk de nogal propagandistische trekjes die de tekst af en toe ten toon spreidt. Wat dat betreft bevat de meer afstandelijke benadering van de Friezen mij beter. Maar deze punten van kritiek zijn bij het ontbreken van wetenschappelijke pretenties in beide uitgaven niet van wezenlijk belang.

De grote verdienste van de brochures ligt in de vele gegevens, die op een boeiende en aantrekkelijke wijze zijn beschreven. Vooral het grote verschil in karakter tussen de PSP voor en na het eind van de jaren zestig treden daarin op de voorgrond, evenals de grote inzet en het gezwoeg van de vaak weinige leden, die aan de basis van de partij zeer belangrijk werk verzetten. Ook als aanvulling op het landelijke beeld van de PSP is dergelijk lokaal onderzoek dan ook erg interessant.

JACK HOFMAN

Pacifisten in geweer, Pacifistisch socialisme in Friesland 1957-1983. Te bestellen door overmaking van f 7,- (inkl. porto) op giro 1028118 t.n.v. PSP-Friesland te Leeuwarden.

Bussum in beweging, geschiedenis van 25 jaar PSP in Bussum, 1958-1983. Te bestellen door overmaking van f 5,30 op giro 1577902 t.n.v. PSP te Bussum onder vermelding van 'boekje 25 jaar PSP'.

Overigens blijft het Wetenschappelijk Buro van de PSP bezig met het verzamelen van artikelen, brochures, interviews e.d. over de geschiedenis van de PSP. Materiaal gaarne opsturen naar WB-PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam t.a.v. geschiedenisgroep.

(advertentie)

VOOR UW TIENTJE VANGEN WE DE EERSTE KLAP OP

Het dumpen van radio-actief afval gaat door. De strijd ertegen door Greenpeace ook. Voor één tientje van u, vangt we straks de eerste klappen op. Waardoor het dumpen publiciteit krijgt, en dus wordt bemoeilijkt. Dat vechten doen we altijd zonder wapens. Maar zonder dat tientje redden we het niet. U blijft thuis, maar helpt ons met minimaal 'n tientje. Meer geld geven mag ook, graag zelfs. U wordt 4 x per jaar op de hoogte gehouden met onze Greenpeace kwartaalkrant. Bedankt, u hoort nog van ons.

Deze bon opsturen naar: Greenpeace Nederland, antwoordnummer 10734, 1000 RA Amsterdam (Postzegel niet nodig). Bellen mag ook 020-236545. U krijgt per omgaande 'n acceptgiro en bent donateur.

Naam _____
Adres _____
Postcode _____ Plaats _____

IK BLIJF THUIS, MAAR HELP GREENPEACE

PSP UITGAVEN

KADERBOEKEN

"Wat organisatie vermag, zij bracht ons den acht-uren dag", luidt een bekende spreuk uit het begin van deze eeuw. Onder dit motto bracht de Stichting Vorming en Scholing de afgelopen tijd drie boekjes uit, die bedoeld zijn voor mensen die actief zijn (of willen worden) in de PSP. Vorig jaar verschenen deel 1 en 2: *Wat organisatie vermag* en *Wat propaganda vermag*. Begin 1984 verscheen het derde deel: *Wat gemeentepolitiek vermag*.

'Wat organisatie vermag' gaat over het organisatorisch functioneren van een PSP-afdeling: wat is de plaats van een afdeling in de hele partij, de organisatiestructuur van kleine en van grote afdelingen, het jaarverslag, het werkplan, aktiemogelijkheden enzovoorts. Een groot deel van het boekje is gewijd aan handleidingen voor afdelingsbestuurders, uitgesplitst naar functies. Verder onder andere het opzetten van een vrouwengroep, de opvang van nieuwe leden, het verzorgen van drukwerk en de band met allerlei progressieve organisaties.

'Wat propaganda vermag' gaat diep in op alle aspecten van propaganda: perskonferenties, muurkranten, PSP-nieuwsbladen, bouwtekeningen voor een marktkraam, het houden van spreekbeurten, de toepasbaarheid van landelijk propaganda-materiaal.

Organisatie en propaganda kunnen uiteraard alleen zinvol zijn als er politiek bedreven wordt. Daarover gaat het derde deel: 'Wat gemeentepolitiek vermag', dat ingaat op de positie van de PSP in de gemeentepolitiek, op de middelen die daarbij gehanteerd worden om het programma te realiseren, de politieke omgang met andere partijen en organisaties. Het boekje is niet alleen bruikbaar voor gemeenteraadsleden van de PSP, maar óók voor leden van de *steunfrakties*, voor bestuurders van afdelingen enzovoorts. De redactie van deze serie was in handen van de landelijke *Organisatiekommissie*, waar nodig aangevuld met 'deskundigen'. De schrijvers zijn allen actief in afdelingen en frakties en hebben gepoogd hun ervaringen zo herkenbaar mogelijk te maken. Daardoor is de informatie concreet, en niet van 'achter het buro' bedacht.

Wat organisatie vermag kan worden besteld door overmaking van f 8,30; *Wat propaganda vermag* door overmaking van f 6,30 en *Wat gemeentepolitiek vermag* voor f 8,30 naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van de titel. De hele serie kost f 20,-. Ook verkrijgbaar bij de afdelingen.

SOCIALISME VOOR BEGINNERS

Najaar '83 werd de scholingskursus *Socialisme voor beginners* voor het eerst aangeboden aan afdelingen van de PSP. "Er staat niets nieuws in" was een reactie die deze cursus bij ingewijden los maakte. In het algemeen is de Stichting Vorming en Scholing van de PSP niet zo blij met dergelijke kritiek. Maar in dit geval wél: 'Socialisme voor beginners' is juist geschreven als reactie op de veel moeilijker en veel langere

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

scholingskursus 'Socialisme, theorie en beweging'.

Geprobeerd is te leren van de kritiek op het oudere scholingsmateriaal. 'Socialisme voor beginners' vooronderstelt weinig voorkennis en er is gekozen voor een opzet die het mogelijk maakt slechts delen van de cursus te behandelen, en er verder zelf materiaal bij te

(advertentie)

zoeken. De brochure begint met het artikel 'Hoe persoonlijk is politiek', waarin de term 'politiek' wordt verduidelijkt. In het tweede hoofdstuk, 'Macht, kapitalisme en socialisme', worden een aantal basis-begrippen geïntroduceerd, zoals Staat, sociale strijd, welvaartsstaat, klassenmaatschappij en sekse-ongelijkheid. Het derde hoofdstuk gaat over *socialisme in de praktijk*. De verschillende stromingen worden bekeken op basis van hun praktische betekenis. De daarop volgende hoofdstukken hebben de *ekonomie* tot onderwerp. En verderop komen 'sociale strijd in Nederland' en *internationale vraagstukken* (Noord-Zuid en Oost-West) aan bod.

De cursus is bepaald niet een opsomming van PSP-standpunten, het gaat om korte uiteenzettingen en is zeker niet bedoeld als 'het laatste woord'. Bij de cursus is een *lesbrief* vervaardigd met tips om problemen bij het opzetten van een cursus te voorkomen. Uiteraard is de SVS bereid hulp te bieden bij het opzetten van een cursus.

Nadere informatie: Stichting Vorming en Scholing PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

PSP BIJEENKOMSTEN

FEMINISME EN DERDE WERELD

De Henk Lankhorst Stichting, het PSP-

instituut voor ontwikkelingssamenwerking, organiseert, tezamen met twee PSP-afdelingen discussiedagen over *Feminisme en Derde Wereld*.

Op zaterdag 31 maart in Alkmaar een dag over het doortrekken van feministische punten naar de Derde Wereld-problematiek. Aanleiding hiervoor is de discussie op de tweede VN-Vrouwenkonferentie in Kopenhagen (1980) tussen vrouwen uit geïndustrialiseerde landen en uit de Derde Wereld.

Op zaterdag 19 mei in Groningen een discussiedag over het Nederlandse ontwikkelingsbeleid en de komende VN-Vrouwenkonferentie in Nairobi (1985). De resultaten van deze twee dagen zullen in een notitie worden verwerkt om in de PSP tot een standpuntbepaling te komen.

Tijdens de twee dagen inleidingen van Ieteke Witteveen (Henk Lankhorst Stichting) en Karin Spaink (Stichting Vorming en Scholing). Over het onderwerp wordt een film gedraaid. 'Abosoma, een vrouw uit Shana'. Gelegenheid tot discussie.

Als voorbereiding van de twee dagen is informatiemateriaal aan te vragen door overmaking van f 5,- naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'Bulletin Feminisme/Derde Wereld'.

Nadere informatie: Ieteke Witteveen, tel.: 020 - 26 73 74 of Louise v.d. Bosche, tel.: 072 - 61 66 28.

ONTWIKKELINGS-SAMENWERKING

Zoals eerder aangekondigd organiseren de Henk Lankhorst Stichting en de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk van de PSP op zaterdag 14 april een studiedag over *ontwikkelingssamenwerking en gemeentepolitiek*.

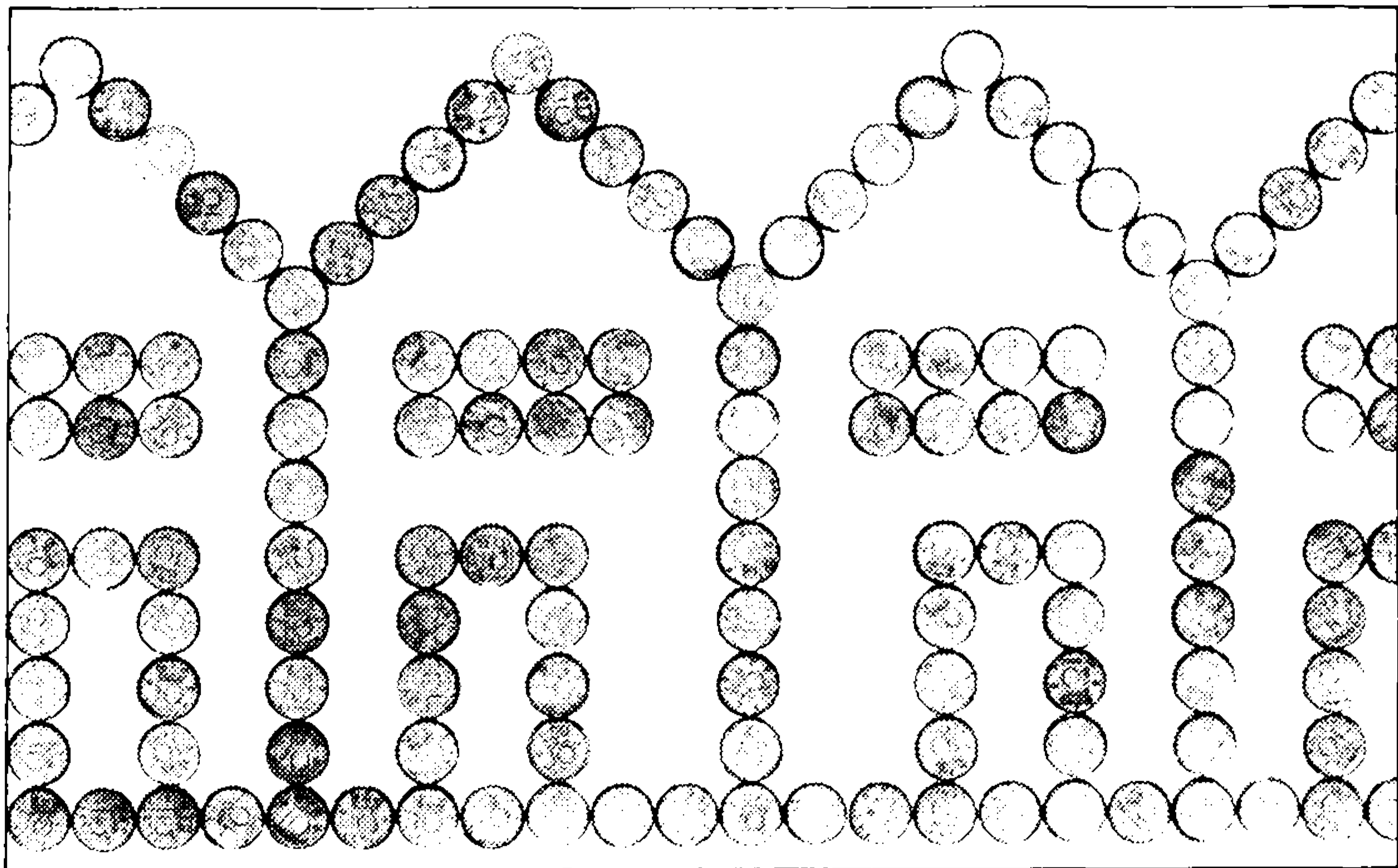
De bijeenkomst vindt plaats in Zwolle. Inleidingen door Henk Zandvliet (PSP-gemeenteraadslid Utrecht) en Paul van Tongeren (stafmedewerker NCO). De onlangs verschenen brochure *Doorbreek de gemeentegrenzen* dient als voorbereidend materiaal voor deze bijeenkomst. Te bestellen door overmaking van f 7,- naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van de titel van de brochure. Als de brochure reeds in uw bezit is kunt U zich aanmelden voor de studiedag bij: Henk Lankhorst Stichting, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Nadere informatie wordt dan toegezonden.

BELANGRIJK

KONVERSIE ONDERZOEK TILBURG

In 1981 deed Evert van der Tuin (werkgroep 't Kan Anders) een onderzoek naar konversie (het overschakelen van militaire of civiele produktie) in de regio Tilburg. Bij dat onderzoek kwam naar voren dat in de buurt van deze stad zo'n tien bedrijven zijn die direkt of indirekt bij de wapenindustrie betrokken zijn. Naar aanleiding van dit onderzoek uit '81 ontstond de werkgroep (en inmiddels Stichting) *Werkgelegenheid door Omschakeling van Militaire Industrie*, of kortweg WOMI. De bedoeling van de stichting is een voor-

HELPT UW SPAARGELD DE WERKLOOSHEID BESTRIJDEN?

ALLE BEETJES HELPEN.

Meer dan zeventigduizend spaarders hebben meer dan 380 miljoen gulden angelegd bij de Algemene Spaarbank voor Nederland. Dat is een bank die goede dingen met uw geld doet.

Bijvoorbeeld: uw spaargeld belegt in verantwoorde, sociale woningbouwprojecten. Waardoor er gebouwd kan worden. Waardoor mensen aan de slag kunnen.

De ASN is een spaarbank waar u met een zuiver geweten uw spaargeld aan kunt toevertrouwen. Om het gewin worden toegevoerd niet belegd in dubieuze projecten, niet in dubieuze landen, niet in speculatieve zaken. En te behoudt de ASN een rente die op hetzelfde niveau ligt als bij iedere andere (spaar)bank.

Hoe dat kan?

De ASN werkt met een uitgekeerd spaarvlees (sparen via uw girorekening). De ASN is een kleine bank, heeft lage kosten, heeft er geen geldverdiend met van dure bankieren op na te hebben.

En van beleggen weten ze alle, bij de ASN. Aan zijn bank hebt u wat andere mentaliteit, dezelfde rente.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Al, u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met een min. f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis.

Via uw girorekening. U spaart niet zo snel of u neemt niet zo makkelijk weer geld op als u een giro over schijnt u doet.

Meer weten? Vul snel de bonus in.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND
DE ANDRE BANK MET DE ZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

beeld uit te werken waarbij een bedrijf *daadwerkelijk* overschakelt van militaire naar vredesproductie. Het werk van de stichting wordt begeleid door een advieskommissie, bestaande uit mensen uit Pax Christi, FNV, 't Kan Anders, Informatiecentrum Werknemers Tilburg, e.d.. Het benodigde geld is afkomstig van verschillende katholieke fondsen, zoals de kongregatie van de Zusters van Liefde. Van de politieke partijen was alleen de PSP in staat financieel mee te werken.

De Stichting is op dit moment *op zoek naar een erkend dienstweigeraar* (zie personeelsadvertentie elder in dit nummer).

Nadere informatie: Stichting WOMI, Fred Valkenburg, Veliusstraat 13, 5014 KR Tilburg, tel.: 013 - 42 49 40 / 66 24 43.

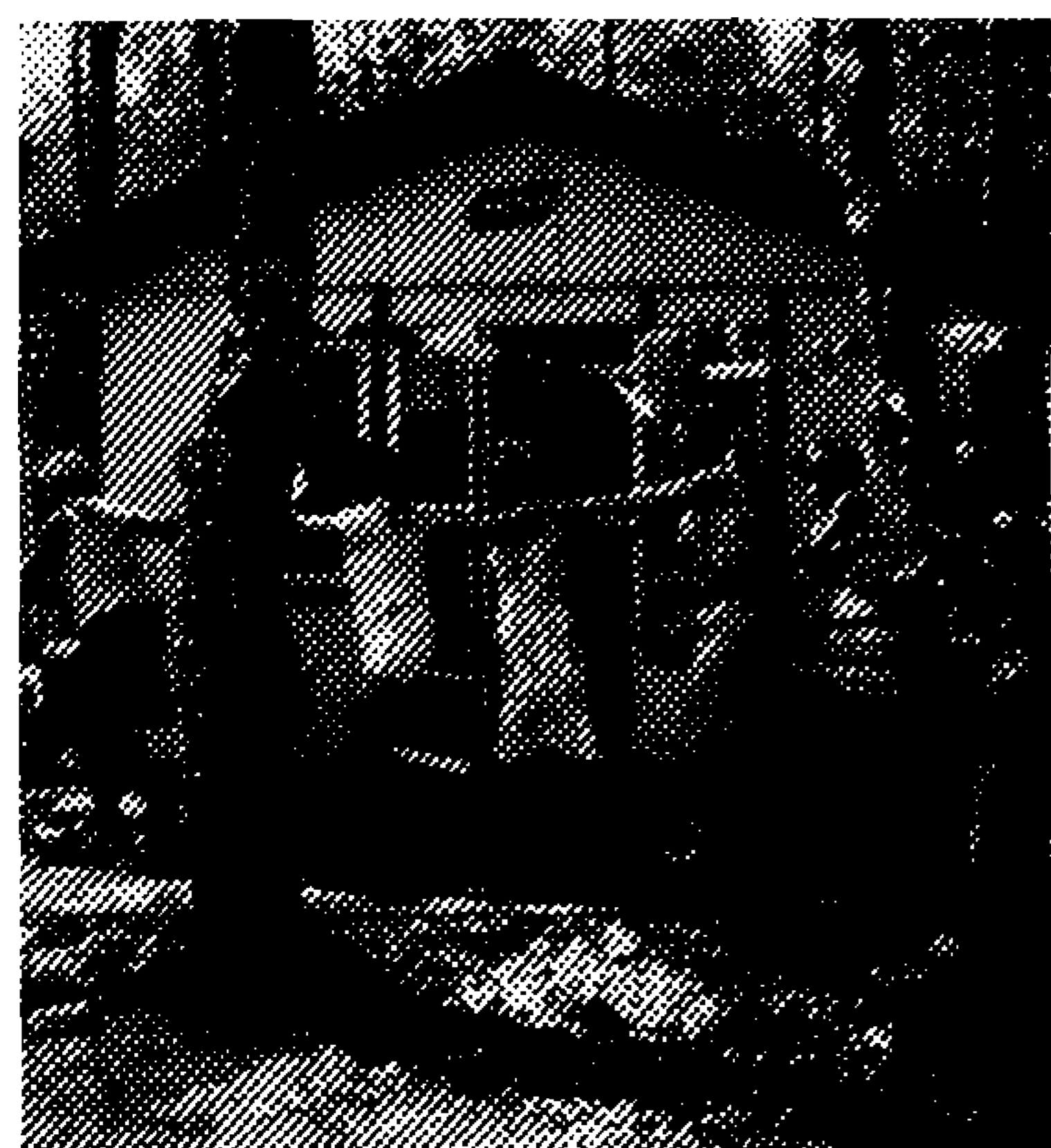
BLADEN

HOE WEL VAART DE KRISIS?

Onlangs verscheen nummer 64 van 'De As', anarcho-socialistisch tijdschrift met in de redactie mensen als Anton Constandse, Thom Holterman, Simon Radius en Hans Ramaer. Het nieuwste nummer heeft als thema 'de crisis'. In dat kader onder andere een uitgebreide bespreking, van de hand van Cees Bronsveld, van de brochure 'Gastarbeid en Kapitaal' van de Socialistische Partij met als titel *De SP en de Islam in Nederland*. In vogelvlucht beschrijft hij het ontstaan van de SP en haar standpunten (bijvoorbeeld over het feminisme: "Het feminisme staat de bevrijding van alle vrouwen in de weg", en een vrouw "bereidt de maaltijd, is dus kokkin. Zij wast en strijkt....."). Omdat in de SP-brochure 'Gastarbeid en Kapitaal' ook Constandse geciteerd wordt krijgt hij in De As de gelegenheid zijn standpunt over het onderwerp nog eens toe te lichten als reactie op de kritiek die hij van verschillende kanten ontving. Constandse: "Het is in het belang van de emancipatie van de gastarbeiders, hen los te helpen maken van de politieke en godsdienstige leiders van hun vroegere vaderlanden".

Losse nummers kosten f 5,90. Een jaarabonnement (vier nummers) kost f 19,50 minimaal. Aan te vragen bij: De As, Postbus 93, Den Haag.

HOE WEL VAART DE KRISIS?

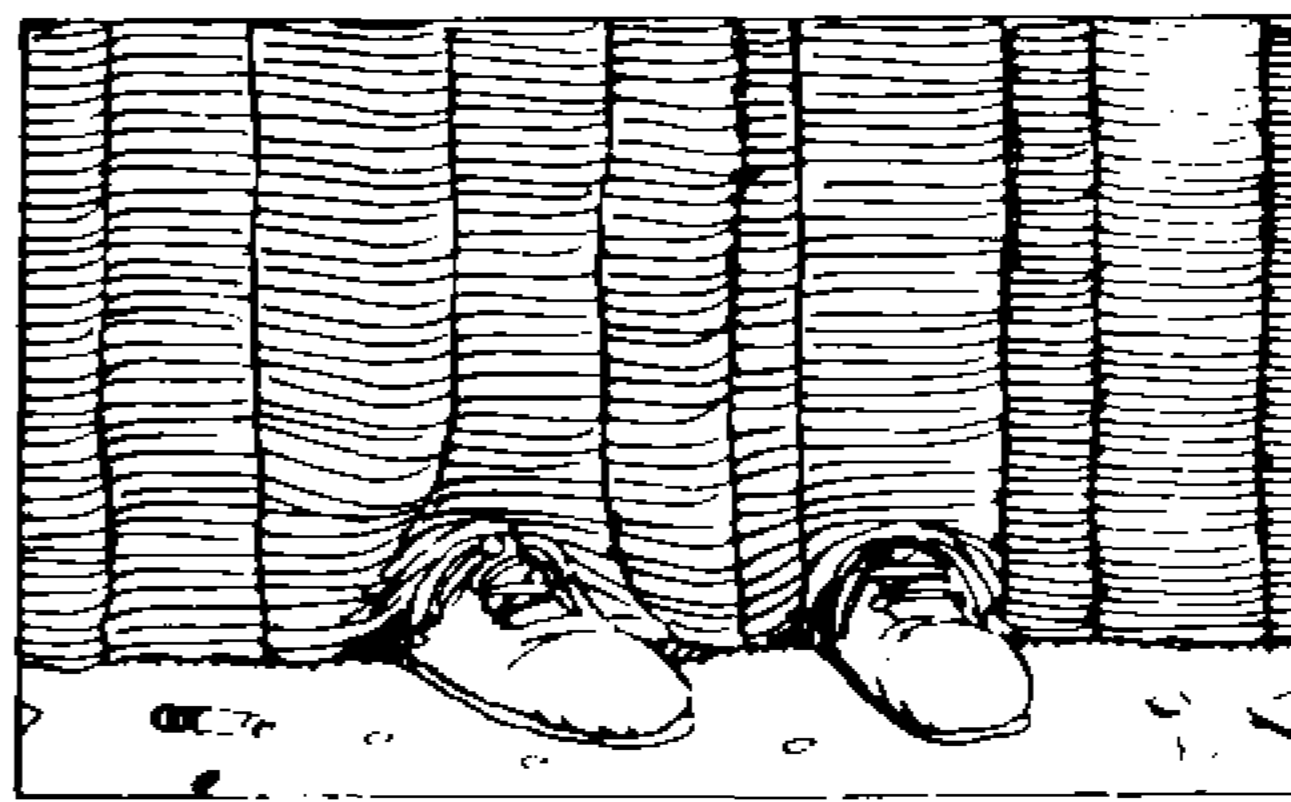

de as 64

Binnenkort zijn we allemaal weer gewoon onderdaan van het Koninkrijk der Nederlanden. De internationale overeenkomst inzake het Diplomatieke Verkeer ligt al bij de Eerste Kamer. In die overeenkomst gaat het niet over het rijgedrag van diplomaten op de openbare weg, maar over de functies en bescherming van ambassades en ambassadeurs.

Een ambassadeur, of -trice, heeft tot taak, onder andere, om de belangen van de onderdanen te beschermen. Zo staat dat in het verdrag. In het Engels heten die mensen gewoon 'nationals', bij ons dus onderdanen.

Het hele begrip komt in de nationale wetgeving niet voor, maar zoals een staatssecretaris voor buitenlandse handel in het buitenland 'minister' mag heten, zo moeten wij in het buitenland ons als 'onderdanen' gedragen. Tenminste alle mensen met een Nederlands paspoort. Een Marokkaanse, die op familiebezoek in Frankrijk opgepakt wordt, omdat zij daar illegaal werk zou zoeken, is geen onderdaan.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Hoeveel Nederlandse papieren - arbeidsvergunning, verblijfsvergunning, trouwbewijs, geboorte-akte, ziekenfondspapieren - zij ook heeft, zij is en blijft Marokkaanse, die in Nederland woont, maar zij is geen onderdaan. Koning Hassan moet haar belangen maar behartigen, ook al leest die koning en zijn ambassadeur geen sikkepit Nederlands. In het buitenland hebben wij onderdanen tenminste nog voorrechten. Als je als Chileen in Uruguay gevaar loopt, moet je niet naar de Nederlandse ambassade daar gaan. De Nederlandse regering wil geen asiel-functies voor haar ambassades. Althans niet verdragmatig vastgelegd, anders komen al die vluchtelingen

naar onze ambassades en wij, onderdanen, moeten in eigen land al de buikriem aanhalen. We kunnen echt niet al die vluchtelingen ook nog eens gaan voeden. Dat is tenminste ook duidelijk geregeld met dat verdrag.

Ambassades behoor je niet te bekladden, noch kruisen ervoor te zetten. De Nederlandse regering zorgt voor de rust en de waardigheid van het ambassadegebouw. Dus die Dennen, die in verband met de ontruiming van Wijers de Nederlandse ambassade in Kopenhagen hebben aangevallen, die moeten aan ons onderdanen wel even goed dokken voor schadevergoeding.

'Ns kijken, wat kan er nog meer voor ons als echte Nederlandse onderdanen via het diplomatieke verkeer geregeld worden? O ja, mevrouw de excellentie kan Hare Majesteits Ambassadeur in Paramaribo niet eens snel die Surinaamse vader opsnoeren, want die Cham Chatterpal hoort hier echt niet thuis. Hij is géén onderdaan.

CHRIS HUINDER

UITKERINGSFRONT

Onlangs verscheen het eerste nummer van 't *Uitkeringsfront*, het tijdschrift van het *Landelijk Beraad Uitkeringsgerechtigden*. In dit eerste nummer met name achtergrondinformatie over de verschillende groepen van uitkeringsgerechtigden, zoals Beweging tegen Sollicitatieplicht, Bond voor Mensen zonder Werk, Regionaal Beraad Uitkeringsgerechtigden 't Gooi, en 'Basta' uit Groningen.

Het blad zal tussen de vijf en tien keer per jaar gaan verschijnen. Een abonnement kost f 20,- voor tien nummers en is te bestellen door overmaking van dat bedrag op postgiro 2607454 t.n.v. Commissie Oriënteringsdagen, Nieuwe Gracht 6, Utrecht met vermelding van 'Uitkeringsfront'.

In het blad zijn te verwachten: aankondigingen en oproepen voor acties, verslagen van die acties en manifestaties, informatie over recente uitgaven en publicaties en artikelen en discussie over actuele zaken. Het eerste nummer van het blad kan worden aangevraagd via bovenstaande adres of telefonisch: 030 - 34 05 35.

AFDRUK NUMMER 6

Eind februari verscheen het zesde nummer van *Afdruk*, nieuwsbrief van antifascisme groepen. In dit nummer veel aandacht voor *oude wijken tegen discriminatie*. In het kader daarvan artikelen over *Den Haag* ('Met je mooie paleizen.....'), *een wijkagent* uit de Nieuwmarkt, Amsterdam, over racisme, *Utrecht* (de wijk Lombok) en *Rotterdam* ('Jullie zijn allemaal PSP en lesbisch!'). Verder in dit nummer artikelen over de actie van De Bonte Was voor een ver-

bod van de Centruumpartij, over de herdenking van de Februari-staking en een verslag van de Prinsenhofkonferentie (Amsterdam) over racisme. Het nummer sluit met een artikel over de *vreemdelingenwetgeving in België*.

Losse nummers kosten f 2,50. Te bestellen door overmaking van f 3,50 naar postgiro 5585481 t.n.v. Stichting Afdruk, Postbus 10748, Amsterdam met vermelding van 'Afdruk nummer 6'. Een *abonnement* kost minimaal f 12,50 (voor vijf nummers).

Afdruk is nu ook *telefonisch bereikbaar*: 020 - 93 62 11 (op werkdagen tussen 13.00 en 17.00 uur).

BIJeenKOMSTEN

MARTELEN IS MENSENWERK

Amnesty International organiseert op *vrijdag 6 april* de openingsbijeenkomst van de campagne tegen martelen in Muziekcentrum Vredenburg (vlakbij het Centraal station) in Utrecht. Het programma begint om 20.00 uur, de zaal is open vanaf 19.30 uur. De presentatie van de avons is in handen van *Joop van Thijn*. Te zien en te horen zijn het Amsterdamse koor 'Morgenrood', *Liesbeth List* en *Louis van Dijk* (met de 'Mauthausen Cyclus' van Mikis Theodorakis), een dia-productie van *dr. Bianchi* (criminoloog), het *Vera Vingerhoeds' Sep-tet*, *Louis Aravena* (met liederen van Victor Jara) en verder diverse sprekers over het onderwerp en de aanbieding van het Amnesty-rapport *Martelen is mensenwerk, maar de bestrijding ook*. Het programma duurt tot 23.00 uur. Nadere informatie: Amnesty International, 3e Hugo de Grootstraat 7, Amsterdam, tel.: 020 - 84 79 05.

SOCIALE ZEKERHEID

De vormingsinstituten van PSP, CPN en PPR organiseren op *zaterdag 28 april* een studiedag over Sociale zekerheid. Aan de hand van een vijftal stellingen worden de opvattingen, die in de verschillende partijen hierover bestaan, nader uitgewerkt. Binnenkort verschijnt een discussiemap als voorbereiding op de studiedag, die plaats zal vinden in *Utrecht*. Nadere mededeling over deze bijeenkomst wordt in een later nummer van 'Bevrijding' gepubliceerd. *Kontaktpersoon* voor de PSP: Wouter Kaal, tel.: 020 - 27 74 45. De Stichting Vorming en Scholing van de PSP is bereikbaar via: Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Zie ook de recensie van een *CPN-brochure* over dit onderwerp in 'Bevrijding' nummer 4 van 7 maart 1984, pagina 15.

(advertentie)

De Stichting Werkgelegenheid door Omvorming van Militaire Industrie (WOMI) zoekt op korte termijn

ERKEND GEWETENSBEZWAARDE

voor het ten uitvoer brengen van een conversieplan.

Kennis op *ekonomisch terrein* vereist, op *technisch gebied* strekt tot aanbeveling.

Opleiding: minimaal HBO-nivo. Standplaats: Tilburg.

Brieven naar of informatie bij: F. Valkenburg, Veliusstraat 13, 5014 KR Tilburg, tel.: 013-424940 / 662443.

Bij de kapper

foto: Ricardo Rangel (1962)

Mozambique op de kiek

De foto's op deze pagina zijn afkomstig van een foto-tentoonstelling uit Mozambique, die het komitee Zuidelijk Afrika naar ons land haalde en die de komende maanden in diverse steden te zien zal zijn. In het volgende nummer van 'Bevrijding' volgt een nadere aankondiging.

Herderinnetje, gebrandmerkt voor het verlies van een dier

foto: Ricardo Rangel (1957)

Terwijl Mozambique volop in het nieuws is vanwege een akkoord met Zuid-Afrika speelt er zich een cynisch drama van de natuur af.

Tot voor kort verschrompelden de gewassen op het veld omdat de regen uit bleef. Nu de regen eindelijk gekomen is, is het veel te veel. De verdroogde grond neemt al dat water niet op en het land wordt dus getroffen door enorme overstromingen. En tot overmaat van ramp trok er een hevige cykloon voorbij.

Florrie de Pater schrijft uit Mozambique: 'Duizenden en duizenden mensen hebben al hun bezittingen verloren, en een nog onbekend aantal ook hun leven. De bevolking in de lagere delen langs de rivier, die gehoor heeft gegeven aan de herhaalde oproepen via de radio om naar hoger gelegen streken te vluchten kon nog wat huisraad redden. Maar ook zij zijn in ieder geval hun oogst kwijt. En dat betekent: honger'.

'Wat een tegenstellingen. Na twee jaar van alarmerende droogte, begon het wat te regenen. De mais groeide goed en 1984 beloofde een redelijk oogstjaar te worden. Toen trok, in de nacht van 28 op 29 januari de cykloon Domoina voorbij. Angstaanjagend hard waaide het. De regen kletterde op de daken en drong de huizen binnen. Bomen werden ontworteld; telefoon- en elektriciteitsdraden om-

vergerukt. In de buitenwijken van de hoofdstad Maputo, waar de meeste huizen uit riet en golfplaten bestaan, was de ravage enorm'.

'Ik schrijf vanuit een pompstation bij de rivier de Umbelezi. Het water is hier twaalf-en-een-halve meter gestegen. De gebouwen worden nu bevolkt door honderden mensen. Zij vluchten voor het water, dat als een vloedgolf aanstormde. Kinderen liggen her en der te slapen en wat zieke mensen hebben zich in dekens gerold. Overal rieten matten, drogende kleren en een enkel matras. Beneden op een modderige plek staan vrouwen te wassen. Er worden geroosterde maiskolven en noodvoedsel gegeten, dat met helikopters wordt aangevlogen'.

'Een vrouw vertelt me dat ze alles kwijt is; haar huis, haar stoelen, haar tafel en alle kleren zijn weggespoeld. Haar akkertje is overstroomd en er is vrijwel geen maiskolf meer te redden'.

Wim Bossema

De Eduardo Mondlane Stichting steunt de reddingsoperatie en de opvang van de slachtoffers van de natuurramp in Mozambique. Postgiro 1884800 t.n.v. stichting in Amsterdam, vermeld 'watersnood Mozambique'.

BEVRIJDING

JAARGANG 28 NUMMER 6 4/4/1984 PRIJS f 1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

GROEIEND

VERZET

OP DE FILIPPIJNEN

KOMMENTAAR

El Salvador

Op zondag 25 maart vonden er presidentsverkiezingen in El Salvador plaats. De uitslag ervan is op moment van schrijven nog niet bekend en zal misschien nooit bekend worden. Een tweede ronde tussen de christendemokraat Duarte en de rechts-extremist d'Aubuisson lijkt nodig om een definitieve uitslag vast te stellen. De verkiezingen zijn geëindigd in een administratieve en politieke chaos. Guerrilla-akties hebben het hunne daartoe bijgedragen.

Men kon reeds vooraf, zoals de PSP-fractie in de Tweede Kamer deed, ernstige kritiek zowel op het houden van verkiezingen als op het sturen van officiële Nederlandse waarnemers uiten. In El Salvador woedt een burgeroorlog, angst en terreur. Het is onmogelijk om dan vrij te stemmen. In een deel van het land heeft de guerrilla het politiek en militair voor het zeggen, en in dat deel vonden er geen verkiezingen plaats. El Salvador kent honderdduizenden vluchtelingen in het buitenland en in het binnenland, die niet konden stemmen. Tot slot, de kiesregisters waren verouderd, wat mede tot een grote chaos tijdens de verkiezingen heeft geleid.

In El Salvador konden er dus, dat was van tevoren te voorzien, geen eerlijke en vrije verkiezingen plaatsvinden. Waarom deed de guerrilla dan niet aan de verkiezingen mee, om mogelijk te maken, dat ze wel vrij, eerlijk en volledig waren? Het zou betekend hebben, dat de guerrilla zich onbekommerd door het hele land had mogen en kunnen bewegen om campagne te voeren. Dat kon in dit El Salvador absoluut niet.

Vrije verkiezingen zou betekend hebben, dat de zittende regering bereid was tot onderhandelingen over garanties voor ieders veiligheid, en voor ieders veiligheid in zou staan. En ook bereid zou zijn de presidentszetel vrijwillig af te staan, als een oppositiekandidaat zou hebben gewonnen. De regering, Duarte als presidentskandidaat en slachter-parlementslid d'Aubuisson hebben steeds geweigerd met de guerrilla daarover te onderhandelen. Waarom dan überhaupt verkiezingen? Omdat de Verenigde Staten dat wilden. Een gekozen president in El Salvador zou legitimiteit verschaffen aan de politieke, militaire en economische steun, die de VS aan El Salvador geven. Doe een moordenaar een ambtsketen om en hij heet 'gekozen president'.

Met het sturen van waarnemers heeft de Nederlandse regering bijgedragen aan het verlenen van legitimiteit aan de verkiezingsdaad. Die waarnemers zullen met harde of zachte kritiek op de verkiezingsprocedure thuiskomen, maar de verkiezingsdaad zelf zullen zij niet ter discussie stellen.

Naar het zich laat aanzien, hebben de verkiezingen echter op geen enkele manier een bijdrage geleverd aan het verlenen van die legitimiteit. Laat staan, dat ze bijgedragen hebben tot het

inslaan van een nieuwe politieke weg: onderhandelen met het verzet, ontbinding van de doodseskaders en beëindiging van de VS-inmenging in El Salvador. De verkiezingen lijken slechts een nieuwe ronde in de burgeroorlog te hebben ingeluid: legitimiteit, die de machthebbers niet via een vertrouwensvorm hebben kunnen krijgen, zullen zij weer via de wapens proberen af te dwingen. De verkiezingen zijn daarmee geworden, wat ze vooraf al zouden zijn: een zinloze exercitie.

CHRIS HUINDER

Hongerbuikjes

Onlangs kondigden de regeringspartijen CDA en VVD aan de inhoud van het ziekenfondspakket fors te willen wijzigen. Zo zouden de tandarts, de aanschaf van medicijnen, de fysiotherapeut en de eerste twee ligdagen in het ziekenhuis uit het pakket moeten verdwijnen. Na een tijdje ontkende vooral de VVD plannen in deze richting te hebben, maar de vraag is of we daar al te veel vertrouwen in moeten hebben.

De situatie van de laagstbetaalden in Nederland wordt, met de zich alsmaar opstapelende maatregelen, desastreuzer en desastreuzer. Zo is er het voorstel om mensen tot achtentwintig of dertig jaar als 'jongere' te blijven beschouwen, en ze daarmee in aanmerking te laten komen voor een minimumjeugdloon. Voor andere uitkeringstrekkers zit een ander prachtig plan in de pen: mensen die in een woongroep leven, die op kamers of een studentenflat wonen krijgen een korting van meer dan tien procent op hun uitkering omdat zij worden geacht 'voordeel' te hebben van hun samenwonen. En dan is er natuurlijk nog het '1 juli-pakket', waarbij vooral de WWV- en WAO-uitkeringen het moeten ontgelden. Deze regering scheidt een treurig beeld. Met een jeugdig elan worden mensen op een verschrikkelijke manier in de kou gezet, terwijl het kabinet zich enkel druk maakt over de vraag hoe de bedrijfswinsten omhoog kunnen

worden gestuwd. De bezwaren van de laagstbetaalden kunnen simpel worden ontkend: je hebt het eerst over 'minima', dan noem je ze 'echte minima', daarna vind je de term 'langdurig echte minima' uit, en wat blijkt? De groep die op het 'absolute minimum' zit, groeit niet. Het gaat dus nog niet zo slecht! Het wordt in de toekomst echter problematisch. Hoe moet je nu de volgende groep gaan noemen? Langdurig zwaar gepakte krepeergevallen? Te zwaar aangepakte hongerlijders? Lubbers c.s. zullen vast wel weer iets leuks weten te verzinnen, daar kunnen we op vertrouwen. De PSP-fractie heeft geprobeerd middels enkele moties het regeringsbeleid bij te sturen. Zo diende Wilbert Willems een motie in om de strafkortingen op uitkeringen bij niet-solliciteren ongedaan te maken, en ondernam hij actie tegen de andere aangekondigde of niet-aangekondigde maatregelen. Het heeft niet mogen baten. Al zijn voorstellen werden hooghartig in de wind geslagen. De PSP is van mening dat er maar één absoluut minimum is, en dat je daar niet nog eens een keer onder kunt gaan zitten. Op zich houdt de term 'absoluut' dat al in. Het behoren bij de groep 'echte minima', of je nu bijstandsmoeder, alleenstaande, of samenwonende bent, betekent dat je onder het bestaansminimum zit. Elke maand, elke week, elke dag, zal het rekeningenoverzicht van de postgiro akelig rode cijfers laten zien. Om daar nog eens op te gaan korten is ronduit a-sociaal.

Het wordt nog a-socialer als blijkt dat Shell over 1983 bijna veertig procent méér winst heeft gemaakt dan over 1982. Winst die werd behaald door onder andere het Nederlandse aardgas te exploiteren. En Shell is nog maar één van de vele voorbeelden.

Eén voordeel is wel verbonden aan de aangekondigde maatregelen. Ondanks de slechte positie waar 'uitkeringsgenieters' nu inzitten, is het niet altijd even eenvoudig om te zien of iemand op het 'absolute minimum' zit. Aan zijn of haar uiterlijke kenmerken is dat nog steeds niet echt af te lezen. Gelukkig gaat dit veranderen. Over een aantal jaren zie je mensen met tandeloze monden, hongerbuikjes en lompen om het lijf dag en nacht op straat rondlopen. Dan kun je tenminste zien wie je aan moet pakken als rechtse regering....

GEERT DEKKER

INHOUD

ONDERWIJS AAN MAROKKANEN de dikke vingers van Hassan	pag. 3
MEDIANOTA regering heeft vrij spel	pag. 4
NICO HAASBROEK over regionale omroep	pag. 5
VERVANGENDE DIENSTPLICHT PSP-voorstel maakt kans	pag. 6
STOCKHOLM blufpoker over oorlog en vrede	pag. 7
FILIPPIJNEN groeiend verzet	pag. 8
ECHTSCHIEDINGEN (deel 2) vaders wil wordt wet	pag. 10
ZWITSERLAND bang voor weigeraars	pag. 11
TURKIJE uitzonderlijk	pag. 12
OPWINDEND	pag. 13

Het volgende nummer staat in het teken van 1 mei: dag van de werkloosheid, en verschijnt de tweede helft van april

Voorpagina:
Rob van der Doe en Jamar

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redactiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

Kultureel akkoord met Marokko

DE DIKKE VINGERS VAN HASSAN

"Als de dikke vingers van koning Hassan aan ons onderwijs komen, dan maar liever géén onderwijs in eigen taal en cultuur!"

Deze reactie van de vertegenwoordiger van de buitenlandse werknemers in het CNV (Christelijk Nationaal Vakverbond) laat aan duidelijkheid niets te wensen over. De reactie slaat op het wetsontwerp dat bij de Staten Generaal ligt ter goedkeuring van het 'Kultureel Akkoord' tussen Nederland en Marokko.

Het akkoord werd, overhaast en in het geheim voorbereid, ondertekend door beide regeringen op 24 februari 1983. Vanaf dat moment bestaat er onder progressieve Marokkanen in ons land grote ongerustheid.

Joosje Lakmaker, medewerkster van de PSP-Tweede Kamerfractie, gaat in op de gevolgen van het akkoord voor het onderwijs aan Marokkanen in ons land.

De twee belangrijkste artikelen uit het verdrag gaan over de nauwe wederzijdse samenwerking met betrekking tot de werving van leerkrachten voor het onderwijs in eigen taal en cultuur aan Marokkaanse kinderen in Nederland, en het gebruik van radio en TV daarbij. Het zwaarste aksent ligt op de werving van leerkrachten in Marokko, waarvoor een gemengde (Nederlands-Marokkaanse) commissie is ingesteld, die zich met de sollicitatie- en selectie-procedure bezighoudt. De commissie, die ook lesprogramma's en leermiddelen verzorgt, stelt een lijst op van geselecteerde kandidaten, die aan Nederlandse scholen wordt aangeboden. Vrijblijvend, zo wordt door *Staatssecretaris Van Leijenhorst* telkens met nadruk gesteld. Na jarenlange slepende onderhandelingen over de werving van leerkrachten voor het onderwijs in eigen taal en cultuur aan Marokkaanse kinderen in Nederland, lijkt hiermee het pleit definitief beslist ten gunste van de Marokkaanse overheid.

Je hoeft je weinig illusies te maken over de invloed die de Nederlandse leden van de gemengde commissie kunnen uitoefenen op de wervings-procedure in een land waar het onderwijs volledig onder controle van het uiterst autoritaire staatsgezag staat. Dat twee jaar geleden nog vijftienhonderd leerkrachten werden ontslagen, omdat ze aan een staking tegen het regime hadden meegedaan, spreekt boekdelen. Hoeveel mensen op dit moment het slachtoffer zijn van de repressie na de opstand in januari 1984 is niet precies bekend; men spreekt van vierduizend arrestaties in *Marrakech* en de dreigementen van *Hassan II* aan het adres van leerkrachten die aan de opstand hebben meegedaan, doen het ergste vrezen.

Een interpellatie van *Fred van der Spek* (Kamerlid PSP) daags vóór de ondertekening van het Kultureel Akkoord in februari 1983, met als doel duidelijkheid te krijgen over de inhoud van het verdrag en althans de ondertekening uit te stellen tot de organisaties van Marokkanen in Nederland en de onderwijs-

vakbonden waren gehoord, had geen succes. De Nederlandse regering had haast, de volgende dag al zou de Marokkaanse minister van "Nationale Opvoeding" in Nederland zijn om het verdrag te ondertekenen.

Inmiddels hebben zeer veel verschillende organisaties — de Raad van Kerken, FNV, ABOP en CNV, de NOS en

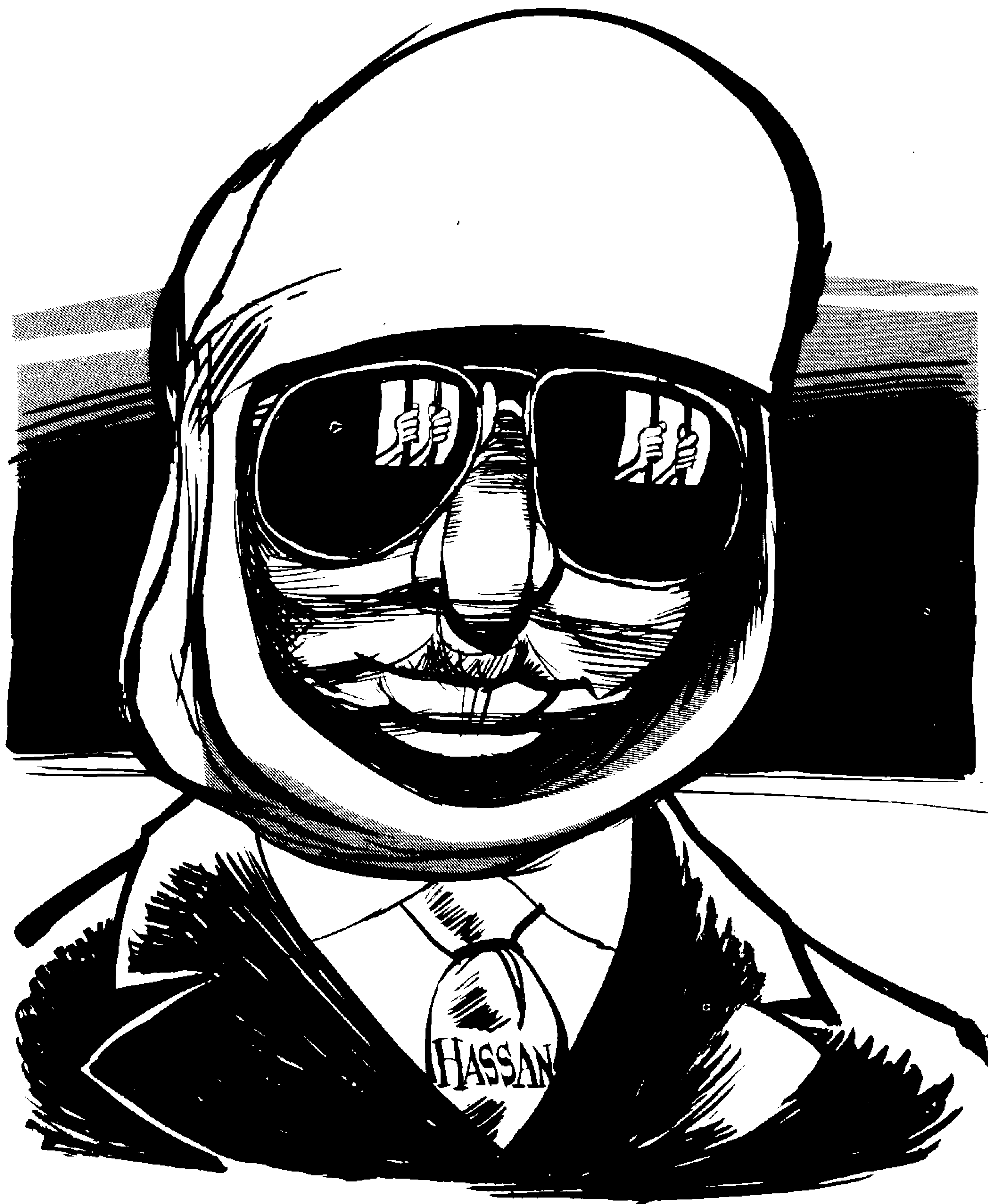
organisaties van etnische groepen in Nederland — fel geprotesteerd tegen het akkoord. De meeste grote steden weigeren gebruik te maken van de lijst met reeds geworven Marokkaanse leerkrachten. Reeds geworven, inderdaad! Want al is het wetsontwerp ter goedkeuring van het Kultureel Akkoord nog niet in de Tweede Kamer behandeld en dus nog niet door het parlement goedgekeurd, de wervingsprocedure is onmiddellijk na ondertekening van het verdrag gestart. Drieduizend leerkrachten hebben gesolliciteerd, van wie er uiteindelijk ongeveer twintig begin september vorig jaar naar Nederland zijn gekomen. Mondelinge vragen van *Wilbert Willems* (PSP) om deze overhaaste gang van zaken stop te zetten, leverde slechts ontwijkende antwoorden van de Staatssecretaris op. Men zou nog niet met de werving zijn begonnen, bevestigde hij.

Eigen onderdanen

Het is niet moeilijk de motieven van de

Marokkaanse autoriteiten te raden voor het sluiten van een dergelijk onderwijsakkoord. De Marokkaanse overheid beschouwt in Nederland verblijvende Marokkanen nog steeds als haar eigen onderdanen, op wie zij zoveel mogelijk greep probeert te houden. Twee weken geleden deed de ex-voorzitter van de *Amicales* in 'de Volkskrant' nog een boekje open over de activiteiten van deze organisatie in Nederland die vooral gebruik maakt van door haar zelf opgezette "welzijn-organisaties" en moskeeverenigingen. Het onderwijs in eigen taal en cultuur aan Marokkaanse kinderen in Nederland, dat voor het merendeel wordt verzorgd door progressieve en dikwijls uit eigen land gevluchte onderwijzers, onttrok zich tot nog toe aan haar invloed. Daar lijkt nu een eind aan te komen. Een direkt gevolg van het sluiten van het Kultureel Akkoord was dan ook grote angst voor de komst naar Nederland van Marokkaanse leerkrachten. Onderwijzers die via het onderricht aan Marokkaanse kinderen, en door hun positie ten opzichte van de ouders en hun progressieve collega's, politieke invloed en controle in dienst van de Marokkaanse overheid kunnen uitoefenen.

In *Rotterdam*, waar al eerder een door het Marokkaanse regime uitgezonden leerkracht aankwam, vluchtten andere onderwijzers. In *Brunssum* (Limburg) worden sinds de ondertekening van het Akkoord ouders van Marokkaanse kinderen onder druk gezet om klachten tegen hun leerkracht in te dienen, opdat deze ontslagen en door een officieel geworven onderwijzer vervangen wordt. En sinds diezelfde tijd wordt op grote schaal in moskeeen en op de verschillende Marokkaanse konsulaten aan Marokkanen een tekst ter ondertekening voorgelegd, waarin tevredenheid over de totstandkoming van het Akkoord tot uitdrukking wordt gebracht. De laatste zin van deze tekst luidt in vertaling: "Bovendien volhard ik in mijn verzoek om onderwijzend personeel te zijnertijd te laten komen met het doel hun kulturele zending uit te oefenen". Wat met dit laatste bedoeld kan zijn wordt op een sinistere manier duidelijk, als de heer *Bennis*, ex-voorzitter van de 'Amicales' in Nederland in het bovengenoemde interview in 'de Volkskrant' zegt: "Omdat de kosten van de organisatie van de 'Amicales' te groot zijn geworden, zijn ze bezig de organisatie anders op te zetten. In kranten in Marokko worden nu onderwijzers gevraagd die in Nederland zouden kunnen werken. Een kennis van mij heeft gereageerd. Hij moet eerst een opleiding op de politeschool in Tanger volgen terwijl hij alleen maar hier als onderwijzer wilde werken".

(ingezonden mededeling)

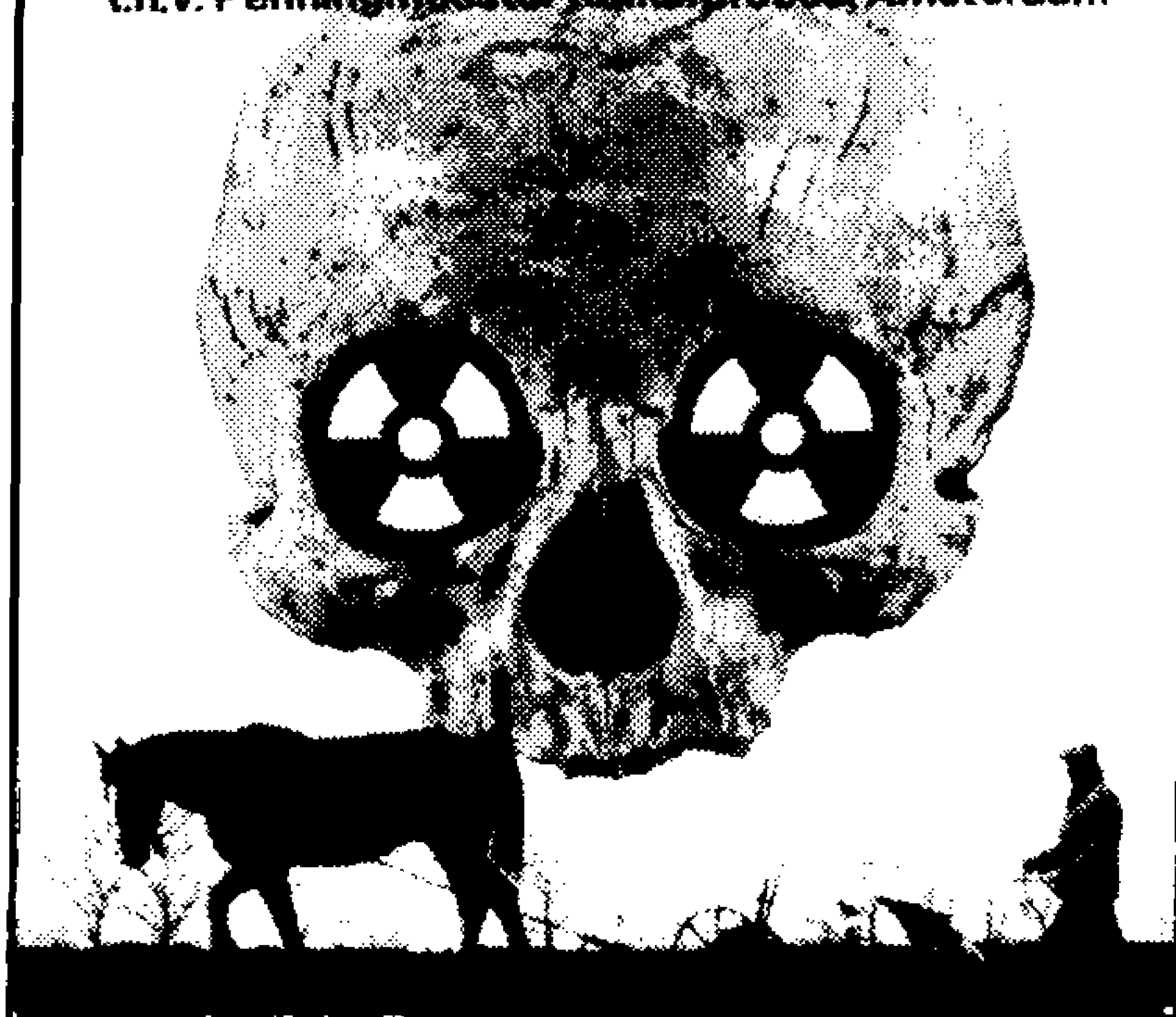
MEDIABELEID**OPBRENGST KALKAR-AKTIE**

Eind februari ontvingen alle PSP-(st)ers een enveloppe met akseptgirokaart voor het Kalkarproces. Wij vinden het leuk om jullie via 'Bevrijding' op de hoogte te brengen van de resultaten tot nu toe. Er werden 9920 girokaarten verzonden. De eerste gift kwam 29 februari binnen. Tot en met 22 maart kwamen 1029 akseptgirokaarten binnen, oftewel 11%. Deze 1029 giften leverden een bedrag op van f 20.229,66. Gemiddeld f 19,66 per donateur. Geld dat de Kalkar-aktie goed kan gebruiken, maar meer is nog altijd hard nodig. De netto-opbrengst is minder door de verzendkosten e.d. Bij de PSP-leden van wie de akseptgirokaart zoek geraakt is, hopen wij gehoor te krijgen op ons verzoek het daarvoor door hen gereserveerd bedrag alsnog te storten op het gironummer 77992 van de Stichting Kalkarproces in Amsterdam, onder vermelding van PSP. In een volgend nummer van 'Bevrijding' hopen we verslag te doen van het verloop van de proceszitting van 2 tot 5 april, en de akties daaromheen.

penningmeester St. Kalkarproces,
Wim Combrink

GIRO 77992

t.n.v. Penningmeester Kalkarproces, Amsterdam

Kultureel akkoord met Marokko**Tegenstrijdig**

Voor de Nederlandse Regering is de reden voor de noodzaak van het Akkoord vooral gelegen in het tekort aan onderwijzers in eigen taal en cultuur voor Marokkaanse kinderen in Nederland. Al jaren wordt aangedrongen op werving van Marokkaanse leerkrachten onder Marokkanen in Nederland, Frankrijk en België, bij wie althans bekendheid met de migrantenkultuur in West-Europa aanwezig is. Met het laatste is zelfs nooit een begin gemaakt; de eerste methode stuitte op de veelal illegale status van in Nederland verblijvende Marokkanen. Op z'n zachtst gezegd is hier vaak sprake van tegenstrijdig beleid: Marokkanen die hier een lerarenopleiding hebben afgemaakt krijgen geen verblijfsvergunning. Sinds 1980 wordt er geen ontheffing meer verleend aan

Regering heeft vrij spel in de regio

Tijdens de heftige en langdurige schermutselingen rond de Medianota van minister Brinkman is met name aandacht geschonken aan de landelijke omroep, de abonnee-TV, satelieten en Derde net. Maar die Medianota ging óók over lokale en regionale omroep. Op lokaal nivo zullen gemeenteraden en provincies de komende tijd het druk krijgen met aanvragen van zendmachtigingen. Vooruitlopend op een diepgaande analyse van de stemuitslag in de Tweede Kamer over de Medianota gaat Chris Huinder in op de PSP-moties die werden aangenomen en op de gevolgen voor de plaatselijke omroep. En Geert Dekker had, vóór de stemmingen in de Kamer, een interview met Nico Haasbroek, hoofdredakteur van Radio Rijnmond.

niet-volledig bevoegde Marokkaanse leerkrachten. Opleidingsmogelijkheden voor het behalen van een bevoegdheid voor het geven van onderwijs in eigen taal en cultuur bestaan er echter nauwelijks; de applicatie-kursussen die er zijn stellen onredelijk hoge eisen met betrekking tot beheersing van het Nederlands (HAVO 5-nivo!), hetzelfde geldt voor de Pedagogische Akademies, waar nu vijf (!) Marokkaanse studenten ingeschreven staan. Een absurde situatie, zeker wanneer de Staatssecretaris van onderwijs nu op korte termijn leerkrachten aantrekt die geen woord Nederlands spreken, en al evenmin enige kennis hebben van de migrantenkultuur in Europa.

JOOSJE LAKMAKER

De kamer heeft na een debat in etappen over de medianota eind maart gestemd over zestig (!) moties. Negentien ervan werden aangenomen, waaronder twee van Wilbert Willems (PSP). De een ging over de zendtijduitbreiding in oktober en volgend jaar met in totaal twintig uur. Deze zendtijduitbreiding in de middaguren gaat door, ook al komt er hoogstwaarschijnlijk volgend jaar een derde TV-net erbij. De regering was tenen deze dubbele zendtijduitbreiding. De tweede motie-Willems ging over het 'betaal-per-beeld systeem'. Via een speciaal apparaat in het TV-toestel is het mogelijk om te registreren hoe lang men beelden van de abonnee-TV, die er ook komt, bekijkt. Men betaalt later dan voor de werkelijk bekeken beelden en is dan niet verplicht om een heel pakket met programma-onderdelen in één keer bij abonnement af te nemen. Dit 'betaal-per-beeld systeem' is goedkoper voor de TV-kijker. De regering zal binnen enkele maanden aan de Kamer berichten, wat de technische en financiële mogelijkheden van dit systeem zijn.

Over de regionale kwestie werd er een motie van de PvdA-ster Jeltje van Nieuwenhoven aangenomen. Daarin wordt aan de regering gevraagd niet aan SROL een zendmachtiging te verlenen. De SROL is een kulturele instelling in Limburg, die nauw verbonden is met de provinciale en lokale (CDA-)bestuursnotabelen in Limburg. De toewijzing

van een zendmachtiging aan SROL zou ten koste gaan van de kulturele instelling ROZ, die onafhankelijker en kritischer is ten aanzien van allerlei ontwikkelingen in Limburg. Daar er geen andere moties over de regionale en lokale omroep werden aangenomen, kan de regering onbelemmerd haar eigen politiek voeren. Via een wettelijk kader zal de regering ruimte scheppen voor lokale en regionale omroepen. De regering heeft een lichte voorkeur voor lokale omroep en zal dan ook wel daar eerder overheidsgeld voor vrijmaken dan voor regionale omroep. De provinciale en gemeentelijke besturen kunnen representatieve sociaal-kulturele instellingen aanwijzen, die een zendmachtiging krijgen. De zendmachtiging moet volgens de wet voor vijf jaar verleend worden om de politieke onafhankelijkheid van de regionale en lokale omroep te bevorderen.

CHRIS HUINDER

Het gezag op de koffie

Nico Haasbroek was tot voor kort in dienst bij de VARA-radio. Daarvoor zat hij als freelance journalist in de Bondsrepubliek en in de Verenigde Staten. Hij maakte dus de overstap van de landelijke, verzuilde omroep, naar de plaatselijke, regionale radio. Wat is zijn ideaalbeeld van regionale omroep? Geert Dekker vroeg hem daarnaar.

Nico Haasbroek: "Mijn ideaal is dat regionale omroep een vanzelfsprekendheid zou moeten zijn. Vierentwintig uur in de lucht, een eigen zender en een totaalprogramma, dat wil zeggen niet alleen nieuws, maar ook allemaal culturele dingen. De situatie in de Rijnmond is dat we geld hebben, een zender hebben en de mensen hebben en dat we óók wel vierentwintig uur in de lucht zouden kunnen zijn. Maar er zijn allerlei beperkende regels van overheidswege waardoor dat niet kan. En dat is dus de vraag, hoe je dat voor elkaar krijgt. Daar zijn wij nu over aan 't nadenken".

De medianota

Nico Haasbroek: "In de Medianota van dit kabinet speelt ten aanzien van de regionale omroep alleen maar weer 't geld een rol en niet de inhoud, daar lach ik me suf om. Het gaat er dus weer om hoe het gefinancierd moet worden, en daarbij hoort dan de vraag of commercie op regionale omroep al of niet toelaatbaar is. Over die financiering wordt in de Medianota gezegd het per provincie te doen, met een zogenaamde 'opcenten-regeling': per gezin moet er een bepaald bedrag op tafel komen. De regeling zoals hij nu is, waarbij de regionale omroep uit de landelijke omroep-middelen wordt gefinancierd, vind ik prima. Die regeling garandeert een grote mate van onafhankelijkheid. Terwijl als je de financiering via de provincies laat lopen dan hebben die provincies een veel grotere zeggenschap over het feit of er überhaupt in die provincie regionale omroep komt, en zo ja, hoeveel middelen daar dan naartoe gaan. Een iets minder erge vorm zou zijn, als je zou zeggen die 'opcenten' worden betaald en die worden centraal, landelijk geïnd. En die worden dan weer over de regionale omroepen verdeeld. Nu ziet het er naar uit dat de mensen in bijvoorbeeld de Rijnmond veel minder hoeven te betalen dan in bijvoorbeeld Zeeland, omdat er wordt uitgegaan van het aantal inwoners per zendgebied. Wij hebben hier nu eenmaal veel meer inwoners dan in Zeeland, dus voor de mensen hier is die opcenten-regeling

veel minder een probleem als die er komt, dan in andere delen van het land".

Zeggenschap

Haasbroek: "Nou is het het helemaal van de gekke dat de regering zegt dat

luisteraars, dat iedereen je kan horen en dat dus veel eerder moet worden gedacht aan een structuur waarbij de luisteraar een zekere mate van zeggenschap heeft over de programma's".

– *Hoe moet je dat organiseren, die zeggenschap, volgens jou?*

"Kijk, bij regionale radio, zoals Radio Rijnmond, ben je veel afhankelijker dan in 'Hilversum'. Bij de landelijke omroep kun je veel makkelijker iemand hard aanpakken, die heb je de komende tijd toch niet meer nodig. Maar hier in Rotterdam zit je veel meer op elkaar. Je bent veel afhankelijker van elkaar".

GEERT DEKKER

Sinds kort funktioneert in de PSP een *mediawerkgroep*. De komende tijd houdt deze groep zich bezig met *lokale omroep*: het beheer, het beleid, de inspraak en deelname van luisteraars en kijkers, de financiering, de randvoorwaarden en de relatie met de schrijvende pers. Nadere informatie: Ruud Poeze, tel.: 030 - 71 66 79.

(ingezonden mededeling)

De PSP afdeling Alphen aan de Rijn zoekt contact met personen, afdelingen of instanties die hen aan een goede, tweedehands *stencil-inbrander* kunnen helpen. Contact: PSP afd. Alphen, Tarthorst 105, Alphen a/d Rijn, tel.: 01720 - 327 75 / 445 79.

(ingezonden mededeling)

Amnesty International Nederland zoekt

EEN VRIJWILLIG(S)TER

voor 20 uur per week op een *nieuw terrein*: 'Politie en mensenrechten'. Het werk zal bestaan uit
- *kontakten leggen en onderhouden met de politie en de politiebellenorganisaties*
- *voorstellen ontwikkelen op die nieuwe gebied*

Nadere informatie Amnesty, tel.: 020 - 84 79 05, vragen naar Herma v.d. Zande of Dorette Pronk.

Amnesty International, 3e Hugo de Grootstraat 7, 1052 LJ Amsterdam

het geld per provincie geregeld wordt, maar 'wij in Den Haag' bepalen wel, via de omroepwet, hoeveel uur jullie mogen uitzenden en wát jullie mogen uitzenden. Dan denk ik, dat als je de mensen er voor laat betalen, dan moet je ze ook zeggenschap geven over wat er met de zendtijd gebeurt. En als ik met Radio Rijnmond, met ongeveer hetzelfde geld, vierentwintig uur in de lucht kan komen, en de luisteraars willen dat – en de mensen hier vragen er om, want ze vinden het idioot dat we maar drie uur in de lucht zijn – dan zie ik niet in waarom je dat niet zou doen. En dan kom ik weer terug op die onafhankelijkheid van ons. Die onafhankelijkheid is er journalistiek, redactioneel, althans die claimen wij, en die is in de structuur ook redelijk goed gegarandeerd. Wat mijn probleem is met de structuur is dat we 'cultureel representatief' moeten zijn. Dat is allemaal heel mooi, maar wat je in de praktijk krijgt, dat is dat je in een stichting als de onze een stichtingsraad hebt en in die raad zitten allerlei instellingen en organisaties, linkse en rechtse. En dan kom je in de praktijk in aanraking met een welzijnswerker, die in die raad alleen maar de belangen van zijn organisatie zit te verdedigen. Alhoewel, ik moet eigenlijk zeggen dat hij de neiging heeft om regelmatig het belang van zijn instelling voorop te stellen. Terwijl mijn redenering is, dat radio een massamedium is, dat je er in eerste instantie bent voor de

Nico Haasbroek: "Nou, dat is een proces, het hangt natuurlijk een beetje van de interesse van de luisteraar af. Je kunt het zien aan hoe wij hier de boel hebben opgezet. Het eerste waarmee ik hier begonnen ben dat is een groot onderzoek in de Rijnmond. Gewoon met de mensen gesproken, groeps gesprekken, in kafees gaan zitten, gewoon maar vragen, van 'is dat nou nodig?' en 'als 'ie er komt, wat verwacht je er dan van?', 'wat vindt je van de piraten', noem maar op. We zijn dus uitgegaan van wat er onder de mensen leeft. Toen hebben we, in fase twee, gezegd: wat vinden wij, als redactie. En ten derde: hoe stem je dat op elkaar af. En dat kun je dus duidelijk horen in onze programmering. Als een thema-programma maken, dan beginnen we altijd met een luisteraar die iemand die verantwoordelijk is, die gezag heeft, op de koffie krijgt. Dus niet dat die luisteraar naar 't stadhuis gaat, en daar naar die wethouder luistert. Die luisteraar stelt dan een groot aantal vragen. En elke ochtend vragen we mensen over dingen die in de actualiteit spelen, in straatinterviews, niet als komische faktor, maar omdat we willen weten wat mensen er van vinden. 's Middags hebben we altijd telefoontjes over 't hoofdonderwerp van die dag, en zaterdag kunnen de mensen een half uur bellen over 't weekonderwerp. Het loopt allemaal nog niet ideaal, maar de filosofie er achter deugt wel, volgens mij".

Vervangende dienstplicht

Zeer onlangs hebben de diverse fracties in de Tweede Kamer hun eerste reacties gegeven op het initiatief-wetsvoorstel van PSP-Tweede Kamerlid Wilbert Willems om de duur van de vervangende dienst voor erkende dienstweigeraars met vier maanden terug te brengen. Als de wet erdoor komt wordt de PSP-eis, dat dienstweigeraars en dienstplichtigen even lang moeten dienen, vervuld. Uit de eerste reacties blijkt dat het PSP-voorstel een redelijke kans maakt om te worden aangenomen. Fractie-medewerker Rob Snel doet verslag en reageert op de misleidende berichtgeving in veel dagbladen.

Op 30 november 1983 diende Wilbert Willems een wetsvoorstel over verkortig van de dienstduur voor dienstweigeraars in. Hiermee wil hij de bestaande rechtsongelijkheid tussen dienstplichtige militair en de tewerkgestelde dienstweigeraar opheffen, en zo één van de eisen uit het PSP-verkiezingsprogramma uitvoeren. Het voorstel gaat erom dat vervangende dienst even lang wordt als de militaire dienst, dat betekent op dit moment dat de vervangende dienst vier maanden korter zou worden, en wel 14 maanden en 16 dagen (16 dagen in verband met herhalingsoefeningen). Ook wil Wilbert Willems een beperkte bijtekenmogelijkheid creëren, maar dat alleen op verzoek van de dienstweigeraar zelf. Op 15 maart hebben de diverse Tweede Kamerfracties hun eerste commentaar op het voorstel gestuurd. Zoals te verwachten was, liepen de reacties uiteen van grote instemming tot volledige afwijzing. Ook de PSP-fractie heeft gereageerd.

Het blijkt dat het wetsvoorstel een redelijke kans maakt om te worden aangenomen in de Tweede Kamer. De PSP is er uiteraard vóór, ondanks de alarmerende berichten in de kranten. CPN, PPR, PvdA en D'66 óók. Maar er zijn ook tegenstanders. De SGP en het GPV zijn er om principiële redenen tegen, de VVD is ook tegen, want die vindt dat je het dienstweigeraars niet al te gemakkelijk moet maken. Het CDA heeft nog geen definitief standpunt, maar wijst het voorstel niet bij voorbaat van de hand. Het CDA vindt wel dat "aanpassingen van achtergestelde aspecten in de positie van de gewetensbezwaarde geleidelijk aan dienen te geschieden en niet geforceerd moeten worden". Wat er dus uiteindelijk uit zal komen is dus nog even de vraag, voorlopig is het woord aan Wilbert Willems om te rea-

geren op alle standpunten en vragen van de andere fracties in zijn memorie van antwoord. De organisaties voor dienstweigeraars, de *Vereniging Dienstweigeraars* en *Pax Christi*, tenslotte, zijn uiteraard voorstanders van het wetsvoorstel.

PSP-reaktie

Op de fractievergadering van 6 maart heeft de PSP-Tweede Kamerfractie unaniem besloten om ook als PSP-fractie op het Initiatief-Willems te reageren. Dat moest een reactie zijn, waarin niet zozeer technische, alswel de meer principiële kanten van de zaak aan de orde moesten komen, zoals totaalweigeren, pacifisme, dienstplichtleger zolang er een leger is. Opbouwende kritiek dus. Helaas is dat in de *burgerlijke pers* weer eens volledig misvormd. Want uiteraard is de PSP-fractie het volledig eens met de wet-Willems. De fractie heeft immers zelf besloten dat dit initiatiefwetsvoorstel er moest komen en dat Wilbert Willems de indiener zou zijn. Wel zijn er in de PSP-reaktie een aantal kritische opmerkingen gemaakt en prikkelende vragen gesteld, vooral om aan te geven dat het eigenlijk maar een hele kleine verandering is, hoewel belangrijk. Dat het een heel beperkt voorstel is, daarvan was Wilbert Willems al vanaf het begin doordrongen, net als de rest van de fractie. Toch heeft de hele fractie besloten ermee aan de gang te gaan. In de pers heeft de PSP nogal wat opschudding teweeg gebracht. Zo zou de fractie, volgens een ANP-telexbericht, het wetsontwerp "onduidelijk, tegenstrijdig en niet consistent" hebben gevonden. *Dat is niet waar*. Wel is er een opmerking gemaakt over een passage in de memorie van toelichting

PSP-voorstel maakt een kans

betreffende de vraag of verkortig van de vervangende dienst zou leiden tot een drastische toename van het aantal dienstweigeraars, en hoe dit met elkaar in verband staat. In de PSP-reaktie werd over deze passage gezegd: "Op de PSP-fractie maakten deze passages lichtelijk de indruk tegenstrijdig te zijn, althans niet geheel en al consistent". De pers heeft deze zin dus geheel uit zijn verband gerukt, en zo gepoogd de indruk te wekken dat er hierover binnen de PSP-fractie grote meningsverschillen zouden bestaan.

Bijtekenen

Over de voorgestelde mogelijkheid tot beperkt bijtekenen voor dienstweigeraars op eigen verzoek, wordt door de meeste partijen kritisch gedacht, net als overigens door Vereniging Dienstweigeraars en Pax Christi. Er is mogelijk gevaar van misbruik van de regeling, het zou de verkortig weer via een achterdeurtje ongedaan kunnen maken. Forse kritiek, waar Wilbert Willems bij de verdere behandeling rekening mee zal moeten houden. Bijtekenen is vooral van belang als overgangsregeling tussen de bestaande en de nieuwe wet, en om dienstweigeraars die in het kader van de vervangende dienst aan een bepaald project werken, de kans te geven dat af te maken als het wat uitloopt en als ze het zelf zien zitten. Uit gesprekken met dienstweigeraars bleek ook dat velen liever nog wat langer ergens bleven werken als dienstweigeraar, dan simpelweg werkloos te worden. Ook sommige vredesinstellingen hebben belang bij een bijtekenmogelijkheid, met name om de opvolging van de ene door de andere dienstweigeraar soepel te kunnen regelen. Maar er is een grote kans dat dit deel van het voorstel het niet zal halen,

en dat het daarom misschien moet vervallen.

Principekwestie

In zijn memorie van toelichting op het wetsvoorstel maakt Wilbert Willems enkele opmerkingen over het feit dat wij als PSP vinden dat uiteindelijk het leger moet worden afgeschaft en dat er volledig ontwapend moet worden, en dat zolang het nog niet zover is de PSP een dienstplichtleger wil en *geen beroepsleger* met erkenning van alle gewetensbezwaren, ook politieke. Over dit soort uitlatingen hebben bijna alle partijen opmerkingen gemaakt, ook al gaat dat niet over de feitelijke argumenten, maar over de meer achterliggende idealen die je als PSP-er koestert, en die je ertoe brengen om je erg in te zetten voor dienstweigeraars en totaalweigeraars. De meeste partijen hadden deze opmerkingen liever niet in de memorie van toelichting gezien, met name het CDA, want het is voor de politiek toch altijd wat moeilijk om het eens te zijn met iemand die openlijk voor een radicaal pacifisme uitkomt. Voor het GPV en de SGP waren deze opmerkingen aanleiding om zich tot principieel tegenstander te verklaren. Pacifisten, br... De andere partijen lieten het er doorgaan bij mee te delen dat zij onze opvatting over de noodzaak van afschaffing van het leger niet delen. Er komt dus vaart in de behandeling van de Initiatiefwet Willems. Wordt vervolgd...

ROB SNEL

Een eerder artikel van de hand van Rob Snel en Wilbert Willems over de initiatiefwet van de PSP verscheen in 'Bevrijding' nr. 12 van 29 juni 1983.

STOCKHOLM

Blufpoker aan de onderhandelingstafel

Op 17 januari 1984 begon in Stockholm (Zweden) de 'Europese Ontwapenings Conferentie' (kortweg EOC). Voorlopig wordt daar niet over ontwapening gesproken, maar uitsluitend maar over 'vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen die er op gericht zijn het risico van een militaire konfrontatie in Europa te verminderen', zoals het officieel heet. Niet eerder dan in november '86 zal eventueel de 'ontwapening' aan de orde komen.

Bram van der Lek, Eerste Kamerlid voor de PSP en lijsttrekker voor de Europese verkiezingen voor 'radikaal links', beschouwt het spelletje bluf-poker, dat wordt verkocht onder de naam 'ontwapening', maar meer bekend is als De Wapenwedloop.

Altijd wordt ons weer voorgehouden dat onderhandelen de enige manier is om vrede en veiligheid te bereiken. En dat de Nederlandse regering daarbij zo'n positieve bijdrage levert. Wat blijft er nu over van zo'n bewering, als we de stand van zaken van dit ogenblik bekijken?

Een van de weinige 'onderhandelings-tafels' waar nog gepraat wordt tussen Oost en West is de 'Conferentie over vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen en ontwapening in Europa', die op 17 januari 1984 in Stockholm begonnen is. In de wandeling wordt hij meestal de 'Europese ontwapenings-konferentie' genoemd. Maar dat is wel een wat àl te mooie naam.

In feite is de conferentie de voortzetting van het zogenaamde *Helsinki-proces*. In 1975 werd in Helsinki een verdrag gesloten over veiligheid en samenwerking in Europa. De conferentie in Stockholm is het derde vervolg daarop. De afspraak ervoor werd gemaakt in Madrid, tijdens de tweede 'toetsings-konferentie', die afliep in september 1983. Afgesproken werd dat de eerste twee jaar niet over ontwapening zou worden gesproken, alleen over 'vertrouwenwekkende en veiligheids-bevorderende maatregelen', zoals meer informatie over en weer over troepenbewegingen, oefeningen, enzovoorts en waarneming (kontrole) daarvan.

Nu hòeven zulke besprekingen natuurlijk niet onbelangrijk te zijn. Wanneer ze serieus gevoerd zouden worden, zouden ze best kunnen leiden tot zóveel

meer vertrouwen (en ook kennis van zaken) over en weer, dat er daarna afspraken zouden kunnen worden gemaakt over werkelijke wapenvermindering en ontwapening.

Niet veel kans

Tot nu toe ziet het er echter niet naar uit dat het zo zal gaan. De eerste dagen van de conferentie zijn gebruikt voor een soort propaganda-slag tussen de supermachten. De heren *Schulz* (Amerika) en *Gromyko* (Rusland) hebben enige uren tegenover elkaar gezeten, om te laten zien dat zij nog steeds met elkaar praten, ook al zijn dan de *INF*-besprekingen over de middellange afstands-raketten en de *START*-besprekingen over strategische raketten afgebroken, en is het niet duidelijk of de *MFBR*-besprekingen over troepenredukties in Europa nog zullen worden hervat.

De redeneringen daar rondomheen zijn nog steeds dezelfde. De Russen houden vol dat zij pas weer praten willen als het plaatsen van nieuwe Pershing- en Kruisraketten wordt gestopt. De Westerse landen vertellen precies het omgekeerde verhaal. Juist door vastbesloten door te gaan met die plaatsing kan de Russen duidelijk worden gemaakt dat ze er goed aan doen om — met hangende pootjes, dus — terug te komen aan de onderhandelingstafel.

Een weinig 'vertrouwenwekkende' situatie. Meer het bekende bluf-poker. En hoe erg het is wordt ons op dit moment

niet eens precies verteld. De regering zeurt nog steeds over het toenemend aantal SS-20's in de Sovjet-Unie zelf. Ook in de voorlichtingsbrochure van de Nederlandse regering, die onlangs is verschenen, wordt nog weer eens voorgerekend hoe nodig de plaatsing is als 'antwoord' op die Russische dreiging. Dat de Russen inmiddels bezig zijn met het stationeren van wéér nieuwe raketten (SS-22 en SS-23) in de *DDR* en *Tsjechoslowakije*, wordt opmerkelijk stilgehouden. Dat is niet zo vreemd, want in feite onderstreept dat het fiasco van de 'politiek van sterkte' en het dubbelbesluit: de Russen zijn al weer bezig aan het 'antwoord' op het 'antwoord'. Zo werkt de wapenwedloop.

Afleidingsmanoeuvre

Het gevaar is daarom groot, dat wat in Stockholm gebeurt niet meer dan een soort zoethoudertje, een afleidingsmanoeuvre, zal zijn. Zowel Reagan als de Russen kunnen wel een suksesje gebruiken. Reagan voor zijn herverkiezing, de Russen om hun 'vredeswil' nog eens duidelijk te maken tegenover de ook in eigen blok toch wel groeiende kritiek en twijfel.

De voorstellen die tot nu toe in de maak zijn, zijn dan ook niet bepaald hemelbestormend. Er bestaan al afspraken over het bij elkaar aanmelden van oefeningen en grote troepenverplaatsingen. De bedoeling schijnt nu te zijn, die verder te preciseren en ook verdere afspraken te maken over het uitnodigen van waarnemers en controle. De

NAVO-landen zijn met zoiets bezig, en ook de deelnemende ongebonden landen hebben een daartoe strekkend voorstel ingediend.

Als dat binnen niet al te lange tijd rond komt, kan dat met veel tamtam als een groot succes worden rondgebazuind. En wat voor Reagan misschien nog mooier zou zijn: het kan ook nog afstuiten op de bij de Russen altijd nog grote vrees voor te veel inspectie en pottenkijkers.

Berusten?

De vraag is of we er in moeten berusten dat Stockholm 'dus niets voorstelt'. Het lijkt mij een erg negatieve benadering. Je zou met alles wat daar gebeurt ook op een andere manier om kunnen gaan. In de eerste plaats dit. Als het blijkbaar mogelijk is dat de twee blokken zo innig samenwerken dat ze elkaar in feite precies vertellen hoeveel troepen ze hebben, waar die gelegerd zijn, wanneer ze oefenen, en hóé — dat wil dus zeggen: van welke strategische veronderstellingen men aan beide kanten uitgaat —, dan is het toch absurd dat anderzijds die bewapening aan alle kanten nog verder wordt opgevoerd en dat bij de planning nog steeds wordt uitgegaan van de volstrekte onbetrouwbaarheid van 'de andere kant'. Wanneer wij als vredesbeweging de stand van zaken, en alles wat daar mogelijkerwijs in Stockholm nog bij komt, analyseren en duidelijk weten over te brengen, dan moet daar mijns inziens een extra argument aan te ontlenen zijn om steeds meer mensen er van te overtuigen hoe ziek en achterhaald die hele militarisering van de Oost-Oost-West verhouding is, en hoe voor de hand liggend het is om die geleidelijk af te breken.

Daarbij moeten we natuurlijk niet in de val trappen dat het altijd weer de anderen zijn die de schuld krijgen van het mislukken van zulke wapenverminderingmaatregelen. Dat zouden we ondermeer kunnen bereiken door telkens heel precies aan te geven welke voorstellen die 'andere kant' heeft gedaan, en de indringende vraag te stellen waarom daar eigenlijk nooit op wordt ingegaan.

En anderzijds zouden we de eigen regering — in ons geval dus de Nederlandse — veel meer op de huid moeten zitten met de eis om niet alleen maar braaf mee te sukkelen, maar eigen konstruktieve voorstellen voor de conferentie uit te werken. Als ze er zelf niets voor weet te bedenken, mag ze ze wel ontlenen aan de *Ontwapeningsnota*, die de PSP binnenkort zal uitbrengen als antwoord op de *Defensienota*.

Het lijkt mij dat we er goed aan doen, zo'n conferentie niet zonder meer 'af te schrijven', maar te proberen het proces dat daar aan de gang is in het kader van de strijd voor vrede en ontwapening ook in positieve zin uit te buiten.

GROEIEND VERZET

Jan Schrama, pater van de 'Orde van het Heilig Hart', heeft elf jaar op de Filippijnen gewoond en gewerkt, van 1962 tot 1973. De eerste vijf jaar deed hij, zoals hij zelf zegt, als 'witte magiër' traditioneel parochiewerk: dopen, trouwen, begraven. Daarna was hij enkele jaren directeur van een theologisch centrum in de hoofdstad Manila. Na de door president Marcos in '72 ingestelde staat van beleg, bleef hij nog een jaar in het land. Toen vertrok hij, vanwege kerkpolitieke ontwikkelingen. Buitenlandse religieuzen remden de radikale ontwikkeling van Filippijnse geestelijken, aldus Schrama. In Nederland bleef hij voor dezelfde zaak vechten. Op de Filippijnen was Jan Schrama nauw betrokken geraakt bij de organisatie *Christenen voor Nationale Bevrijding* (CNL), één van de oprichters van het radikale *Nationaal Democratisch Front* (NDF). Dit Front kwam in '72 van de grond en werd in 1982 door de PSP erkend als vertegenwoordiger van het Filippijnse volk (zie 'Bevrijding' nr. 9/10 van 19 mei 1982). Jan Schrama hield zich aan zijn woord. In 1975 werd hij lid van de *Filippijngroep Nederland*. Naar aanleiding van de moord op oppositieleider Aquino, augustus vorig jaar op het vliegveld van Manila, en naar aanleiding van de parlementsverkiezingen van 14 mei op de Filippijnen had *Chris Huinder* een interview met Jan Schrama. Hij sprak met hem over de rol van de kerk in het verzet op de Filippijnen, over de nieuwste ontwikkelingen in de oppositie en over het gevaar van Amerikaanse interventie.

Jan Schrama: "Ik ben eind jaren zestig heel sterk beïnvloed door de bevrijdingstheologie van Latijns-Amerika. Een theologie, gegroeid op een maatschappelijke basis. Binnen de organisatie *Christenen voor Nationale Bevrijding* (CNL) wordt niet zo direkt meer teruggegrepen op zo'n bevrijdingstheologie. Organisatorisch wordt er niet vanuit gegaan, dat de kerk het voortouw moet nemen. Het is veel meer dat verondersteld wordt, dat elke sektor zichzelf moet organiseren. Een organisatie gebaseerd op het leiderschap van boeren en arbeiders. En dat de middenklassen daar heel sterk op inspelen, vanuit het onderwijs, de kerk, vanuit de medische en de kulturele sektor. Maar het gaat om het organiseren van mensen, die van hun sektor afhankelijk zijn. Als we dus praten over de *kerksektor*, praten we over het kerkpersoneel: priesters, zusters, pastorale werkers, óók van de protestante kerk. Dat lijkt op een oude klerikale scheiding, want hoe moet het dan met het kerkvolk? Dat moet je zo zien. De mensen, die bij de kerk komen, worden revolutionair georganiseerd bij hun eigen sektor. Elk kerklid behoort tot een andere maatschappelijke sektor. De nadruk ligt zodoende allereerst op het participeren in een maatschappelijke revolutie van héél de samenleving, daar als christen bescheiden mee doen, en ook te zien, dat de bijbel thuishoort in de handen van de onderdrukten. Er is een heel duidelijk verschil tussen de laag van bisschoppen - dat zijn er zo'n tachtig daar, hulpbisschoppen meegerekend - en de lager geestelijkheid: zusters en pastorale werkers. Als we praten over *Christenen voor Nationale Bevrijding* dan moet je de leden daarvan hoofdzakelijk zoeken bij de lagere laag van pastores."

Strukturele veranderingen

Wat voor ontwikkelingen zie je, vergeleken met tien jaar geleden?

J. Schrama: "Toen ik er wegging, begon het er allemaal pas. Vanuit de volksbeweging gezien is het organisatorisch enorm ontwikkeld. De CNL heeft zich daarmee parallel ontwikkeld. Je ziet tegelijkertijd ook een sterkere polarisatie. Iedereen die tien jaar geleden een klein beetje progressief was, wil nu strukturele veranderingen. Anderzijds wordt er vanuit het regiem, en vanuit de Verenigde Staten, een steeds sterkere band met de kerk aangegaan; zodat je een verbond krijgt tussen reaktionaire kerk, CIA en het regiem. Die kant is zich aan het verharderen met het gevolg dat het regiem vaker ingrijpt en dat radikale kerkwerkers gevangen gezet, vermoord worden, noem maar op. Wat er via een groep Jezuïeten voornamelijk ingepompt wordt bij de bisschoppen is de 'red scare': de angst en haat voor het kommunisme. Overal zien ze dan spoken en praten ze over infiltratie. Maar wat hebben wij dan vroeger vanuit de kerk gedaan? Alles proberen te controleren! Dat was niks anders dan infiltratie! Maar zo gauw de bisschoppen niet alles meer beheersen, wordt het maar gauw infiltratie genoemd. Bijvoorbeeld als radikale christenen met kommunisten samenwerken. En daarnaast wordt alles, wat revolutionair is tot kommunisme gebombardeerd; en dat wordt weer als het ergste, dat er is, afgeschilderd."

Drie kampen

Zijn er na de moord op Aquino in augustus vanuit de kerk pogingen ondernomen om een akseptabel 'Marcos-regiem zonder Marcos' te scheppen?

J. Schrama: "Binnen het regiem heb je drie kampen rond de opvolging van de doodzieke Marcos. De echte Marcos-clan: *Marcos, Imelda* (zijn vrouw), en *Fabian Ver*, staf-chef van de strijdmachten. Daarnaast heb je *Enrile*, minister van defensie, en *Videl Ramos*, adjudant van Fabian Ver en hoofd van de politie. Vanuit de studententijd al was er een oude vriendschap tussen Enrile en Aquino. Het is niet ondenkbaar, dat de Amerikanen op een verbond Enrile-Aquino aanstuurden. Naast die twee groepen heb je nog de technokraten met *Cesar Virata*, minister van financiën en premier. Die heeft het vertrouwen van de Wereldbank, het IMF (Internationaal Monetair Fonds) en het internationale zakenleven. Vandaar wellicht dat Marcos hem onlangs als zijn opvolger aangewezen heeft, vanwege de

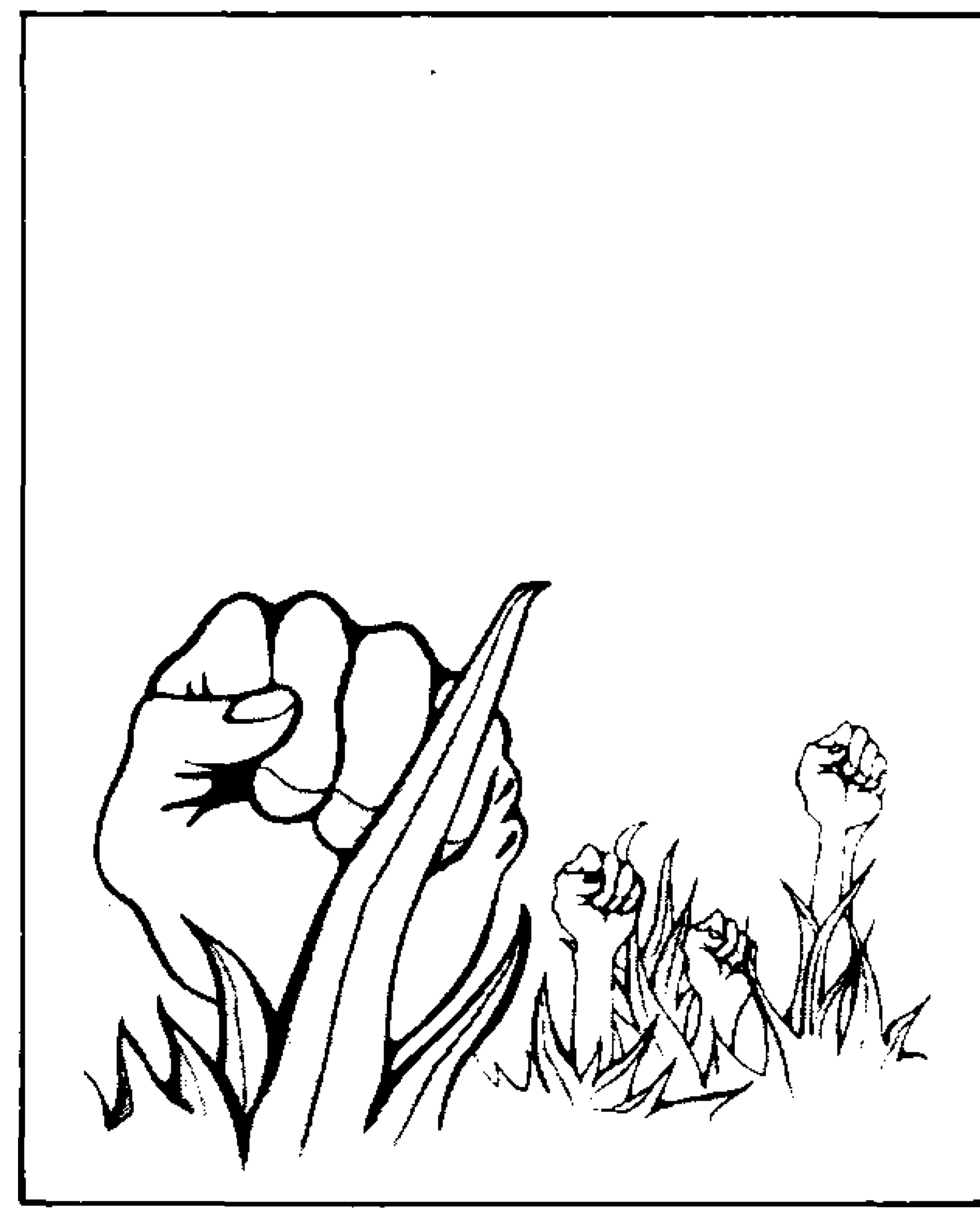
pressie uit financiële hoek.

De traditionele oppositie is momenteel verenigd in *Unido* (een zeer gematigde, enigszins sociaal-demokratische coalitie van verschillende groepen - C.H.) Het was de bedoeling van Aquino zich aan het hoofd daarvan te stellen. Om die gematigde oppositie-kar te trekken is hij naar de Filippijnen gekomen. Ik denk, dat kardinaal Sing ook in die richting zat en zit. Aquino zou misschien in staat geweest zijn om een splitsing tot stand te brengen tussen de radikale oppositie van het NDF en wat daarmee sympathie heeft en die traditionele oppositie. Vanuit die hoek kun je kardinaal Sing begrijpen, hoewel wel gezegd wordt, dat hij onvoorspelbaar is. Bij de begrafenis van Aquino kan hij heel sterk Marcos beschuldigen, en het volgende moment staat hij op de stoep bij Marcos om over een Verzoeningsraad te praten, waarin toch weer regeringsmensen, vertegenwoordigers van de kerk en van de gematigde oppositie zouden zitten. Maar zo heel onvoorspelbaar is hij niet, want als je hem goed beluisterd, zegt hij met al zijn kritiek op Marcos: 'Als je zo doorgaat, komt er revolutie' en daar is hij zonder meer tegen."

Demonstraties

De moord op Aquino heeft nu echter wel tot een radikalisering onder bevolkingsgroepen geleid, die zich vroeger hadden rustig gehouden.

J. Schrama: "Ja, alles dat zich onder Unido had georganiseerd en ook het zakenleven keren zich nu duidelijk tegen Marcos. Dag in, dag uit heb je regelmatig demonstraties van tien- tot twintigduizend mensen, direkt vanuit de kantoren in het zakencentrum van Manila.

De VS op de Filippijnen

Naast het leger behoort het zakenleven tot de laatste steunpilaren van de diktator. Dat zakenleven heeft nu duidelijk het vertrouwen in Marcos opgezegd."

Toch niet alleen door de moord op Aquino?

J. Schrama: "Nee, die moord was de emotionele aanleiding om allerlei krachten los te slaan die al slapend aanwezig waren. Economisch zijn de Filippijnen bijna bankroet. Begin dit jaar waren negen pesos (Filippijnse munt) nog één dollar waard, in juli werd het elf op één, daarna vijftien op één, maar nu de laatste weken, is de peso zwevend geworden en gaat hij naar vierentwintig op één. Dat is een spiraal naar beneden! Het zakenleven, vooral het internationale, hebben hun vertrouwen in de politieke leiders van de Filippijnen verloren.

Maar daarnaast overstijgt elke demonstratie de sympathie voor Aquino. Elke demonstratie heeft minimaal het karakter van protest tegen het regiem. De middenklasse wordt door de economische crisis geraakt. En vergeet de militarisering niet met zijn beknutting van de individuele burgerrechten. De opheffing van de staat van beleg (*ivorig jaar, waarna zeer beperkende presidentiële verkiezingen gehouden werden, waarbij Marcos aan de macht bleef - C.H.*) heeft geen enkele verbetering gebracht. De militaire terreur houdt het hele land eronder. Er is nu ook een nieuwe coalitie, *Jaja* (Justice for Aquino, Justice for All - Rechtvaardigheid voor Aquino, Rechtvaardigheid voor iedereen) van meer dan vijftig organisaties, waarin een heel sterke invloed is van radicale groeperingen. Dat verklaart grotendeels het massale karakter van de meeste demonstraties. Daar vindt een officiële koppeling plaats van gematigde en radicale oppositie."

Op basis van een minimum-programma?
J. Schrama: "Nog nauwelijks. Er zijn wel gemeenschappelijke punten tegen Marcos, tegen de militaire bases en de Amerikaanse interventie, voor algemene amnestie van politieke gevangenen. Dat hoor je steeds in de kreten van de demonstraties. Ook : tegen de multinationals."

Is er sprake van een opschuiving van de Verenigde Staten ten aanzien van de Filippijnen, zoals het niet doorgaan van het bezoek van Reagan kan aangeven?
J. Schrama: "De Verenigde Staten zijn al langere tijd aan het zoeken naar een goed alternatief, gezien de al jaren fysiek slechte toestand van Marcos. Aquino zou best een uitstekende oplossing geweest zijn, ofschoon *Reagan*, tijdens Marcos' bezoek in april aan de Verenigde Staten, Marcos nog volledig

gedekt heeft. De Verenigde Staten zitten nu wel met die moord in hun maag, nu ze zien, hoe het Marcos-kamp in die moord de hand gehad heeft. Reagan heeft zich daarom met het niet laten doorgaan van het bezoek duidelijk willen distancieren van het regiem. Een alternatief is er nog niet voor de Verenigde Staten. Een deel van de oppositie is anti-Amerikaans. Een ander deel, zoals de groep rond Enrile, zit te dicht tegen het regiem aan. In politieke kringen in de Verenigde Staten hoor je wel: we moeten geen tweede Iran creëren, waarbij Marcos heel duidelijk vergeleken wordt met de Sjah, met wie ze zich niet al te lang moeten blijven identificeren."

Militaire bases

Betekent het ontbreken van een alternatief een vergroting van het gevaar van een Amerikaanse interventie in het geval de radicale oppositie duidelijk aan invloed zou winnen?
J. Schrama: "Het radicale verzet zal aan kracht winnen. Er is een radicaliseringsproces aan de gang. De traditionele oppositie heeft weinig krachtige persoonlijkheden. Het Marcos-regiem, èn Marcos zelf, wankelen. Indirect neemt daardoor het gevaar van interventie toe, vanwege de economische en militair-strategische belangen van de VS in de Filippijnen, maar vooral vanwege het laatste. De twee militaire bases dienen heel sterk als springplank om héél Zuid-Oost Azië, het Midden Oosten èn de Indische Oceaan te beheersen. Dat was ten tijde van de Vietnam-oorlog al zo!

Zo gauw die strategische militaire belangen in het geding zijn, is een akute interventie mogelijk. Er zijn al regelmatig gezamenlijke oefeningen aan de gang. In mei '82 waren er gezamenlijke oefeningen met vierduizend Amerikanen acht oorlogsbotten. In mei dit jaar werden die oefeningen met een paar duizend man overgedaan. Het Filippijnse leger en de politie zijn daarbij betrokken. Het zijn de belangrijkste mili-

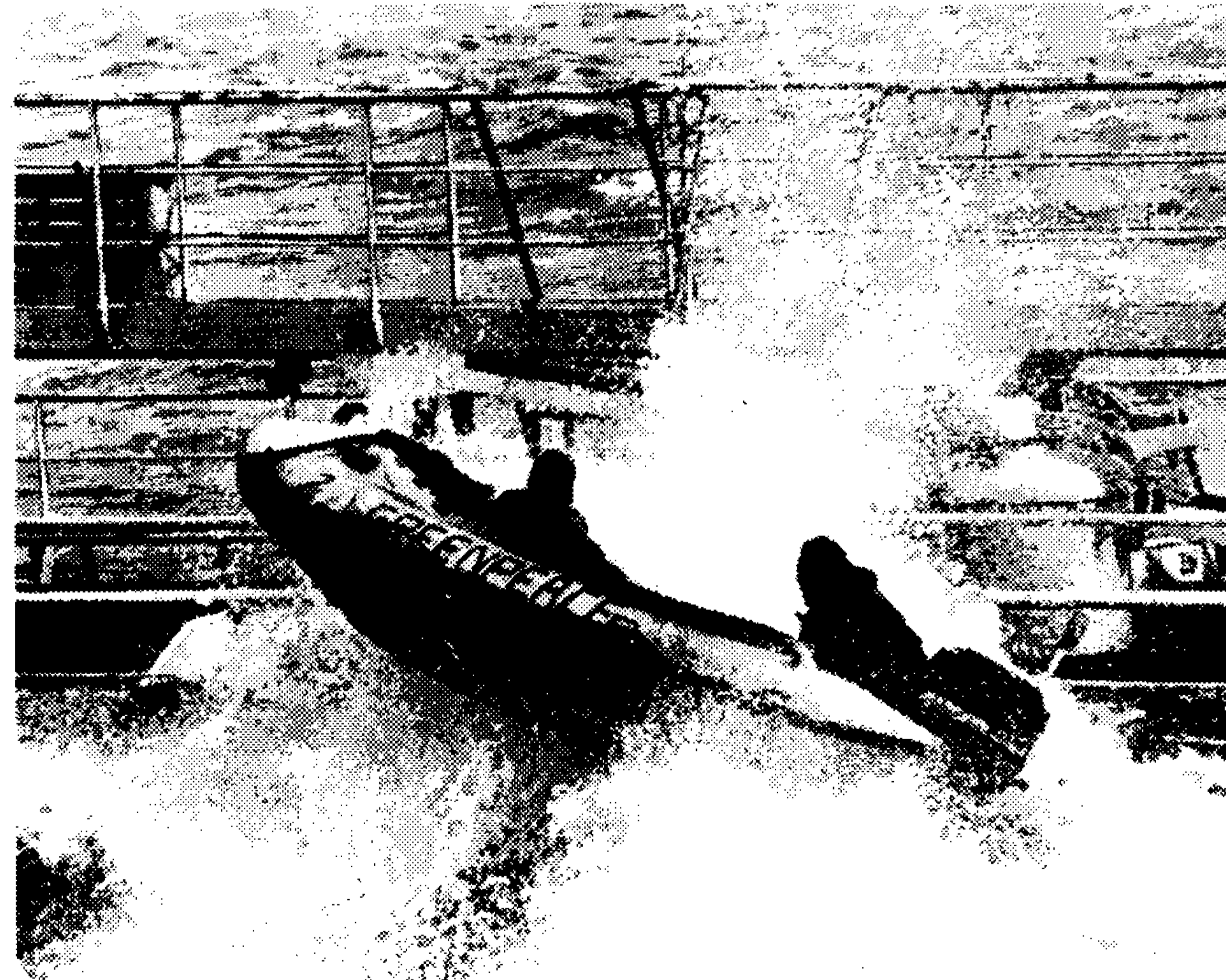
taire bases van de VS buiten het eigen grondgebied."

CHRIS HUINDER

Zie voor eerdere artikelen over de Filippijnen in BEVRIJDING: nrs. 16 van 16 sept. '81, 9/10 van 19 mei '82 en 21 van 24 nov. '82.

gerd. De marinebasis *Subic Naval Base* ligt zeventig kilometer verderop. Het is een natuurlijke, diepe en wervelwind-vrije haven, waar de 7de Amerikaanse Vloot met vijfenvijftig schepen en 425 vliegtuigen is gelegen. In de haven werken meer dan twintigduizend Filippijnse arbeiders. Deze twee bases vormden tijdens de oorlogen in Korea en Vietnam belangrijke bruggehoofden voor de Amerikaanse strijdkrachten. Ook vertrokken vanuit Subic Base in '79 twee vliegdekschepen, die betrokken waren bij de mislukte poging om in Iran Amerikaanse gijzelaars te bevrijden. Naast deze twee grote militaire bases beschikken de VS in de Filippijnen over nog ongeveer twintig andere militaire nederzettingen en installaties. Half 1983 sloten de VS en de Filippijnen een nieuwe geheime overeenkomst over de bases. Sinds 1947 wordt om de vijf jaar de geheime overeenkomst vernieuwd.

VOOR UW TIENTJE VRAGEN WE OM MOEILIKHEDEN

Elke dag gebeuren er dingen in de wereld die niet door de beugel kunnen. Zeehondjes vissen, chemisch- en radio-actief afval storten, oceanen vergiften en walvissen harpoeneren. Tegen zulke praktijken vecht Greenpeace. Zonder wapens, maar vasthoudend.

Alleen, zonder uw tientje redden we het niet. U blijft thuis, maar helpt ons met minimaal een tientje. Bedankt, en u hoort nog van ons.

U blijft thuis, maar helpt Greenpeace met minimaal een tientje. U bent dan donateur, en krijgt 4 x per jaar onze kwartaalkrant. Stuur u deze bon naar Greenpeace Nederland, antwoordnummer: 10734, 1000 RA Amsterdam. Bellen mag natuurlijk ook: 020.236545. **GREENPEACE**

Naam: _____
Adres: _____
Postcode: _____ Plaats: _____

IK BLIJF THUIS, MAAR HELP GREENPEACE

Vaders wil wordt wet

Onder druk van de Orde van Advokaten heeft minister Korthals Altes zijn wetsontwerp 'Scheiden zonder Akvokaat' ingetrokken. Dat is maar goed ook, schreven Marijke Ruiter en Marijke Prins in het vorige nummer van 'Bevrijding'. Immers, de echtscheidingsprocedures zijn t  ingewikkeld om, zeker als vrouw, zonder de hulp van een advocaat aan je recht te komen. In dit tweede, en afsluitende, artikel wordt ingegaan op de gedwongen hulpverlening bij echtscheiding en op de omgangsregelingen voor kinderen. Moet de advocatuur worden vervangen door een professionele 'pijnverzachter' en wat is het nut van een wettelijke omgangsregeling?

Er gaan stemmen op om de rechtshulp bij echtscheiding te combineren met maatschappelijke en psycho-sociale hulp. Het *Bureau Echtscheiding* in Groningen bijvoorbeeld, waar zulke gekombineerde hulp wordt gegeven, trekt honderden cliënten per jaar. In tegenstelling tot advocaten mogen hulpverleners blijkbaar best wervend optreden . . . . en met succes!

De *Nederlandse Gezinsraad* is een fervent voorstander voor het oprichten van dergelijke bureau's, ook wel *Bureau's voor Echtscheidingsbegeleiding en -advies* (Beba) genoemd. Dit bureau zou een verplicht voorportaal tot de rechtbank moeten zijn, ook als de echtscheiding niet door beide echtgenoten wordt aangevraagd. Er zouden er minstens vijf in Nederland moeten komen. Op deze manier komen mensen gedwongen in de hulpverlening terecht waar de 'nieuwe norm' bestaat dat mensen moeten leren 'afscheid van elkaar te nemen' en 'als vrienden uit elkaar' te gaan. Professionele hulpverleners zoals psychologen, pedagogen, maatschappelijk werkers enz. zullen zich gaan bezighouden met al de zogenaamde 'mislukte' huwelijken, waar de 'pijn' verzacht moet worden. En het is precies de relationele kant waarop een beroep gedaan wordt, een kant die in het verleden (tijdens het huwelijk)  ok al mis liep. Het is nog maar de vraag in hoeverre deze bureau's de belangen van vrouwen vertegenwoordigen. Zullen zij rekening houden met de ongelijkwaardige positie van vrou-

wen tijdens het huwelijk en daarna? Hoogstwaarschijnlijk zal bemiddelen en onderhandelen voor vrouwen betekenen: *nog meer inleveren!*

Daar komt nog bij, dat de kosten van deze bureau's waarschijnlijk evenveel of nog meer zullen bedragen dan de advocatuur. Veronderstel eens dat men voor een huurgeschil of voor een ontslagprocedure, allereerst hulp moet gaan inroepen om te leren zonder wrok met de huurbaas of werkgever uit elkaar te gaan, alvorens naar de rechter te stappen. Dat zou toch absurd zijn! Blijkbaar vindt men dat voor echtscheidingen niet zo'n raar idee. Natuurlijk is het van belang dat er hulpverlenende instanties zijn, waar mensen terecht kunnen met name voor emotionele en psychische problemen in verband met het verwerkingsproces van een echtscheiding. Maar gedwongen hulpverlening als standaardoplossing van een scheidingsprocedure gaat wat al te ver. Het klinkt trouwens wel heel bekend in de oren. Een soortgelijke situatie deed zich voor in 1981, toen Minister de Ruiter, de toenmalige Minister van Justitie, gedwongen hulpverlening bij een omgangsregeling voor kinderen na een echtscheiding voorstelde.

Wetsontwerpen

Het wetsontwerp *Scheiden zonder Advokaat* is voorlopig van de baan. Maar

de herziening van het Echtscheidingsprocesrecht gaat door. Binnenkort zullen wederom twee wetsontwerpen worden ingediend om de echtscheidingsprocedure te vereenvoudigen. Ook komt er een aangepast wetsontwerp over de regeling van de omgang met de kinderen na de echtscheiding en men wil zelfs het familierecht veranderen, om kinderen van samenwonenden of ongehuwden gelijke rechten te geven als kinderen van gehuwden. Dit kan gaan betekenen dat een eventuele omgangsregeling ook voor andere samenlevingsvormen van toepassing wordt. Er is zelfs sprake van het afschaffen van voogden en toeziend voogden, in plaats daarvan zullen begrippen als verzorgende en niet-verzorgende ouders geïntroduceerd worden, met verregaande bevoegdheden voor deze laatste groep, die nog steeds grotendeels uit mannen bestaat.

In 1981 keurde de Tweede Kamer een wetsontwerp goed, waardoor het vaststellen van een omgangsregeling voor kinderen bij *elke* echtscheiding verplicht zou worden.

Onder druk van de publieke opinie, die onder andere door de vrouwenbeweging op het allerlaatste moment gemobiliseerd werd, strandde het wetsontwerp een jaar later in de Eerste Kamer. Minister Korthals Altes trok het vervolgens in, maar kondigde aan dit jaar met een

nieuw wetsvoorstel te komen. Het concept is inmiddels verschenen. Daarin staat dat ouders die willen scheiden, van te voren een regeling moeten hebben afgesproken; zo niet, dan doet de rechter dat. *De tegenstanders van 1981 (vrouwen) zijn weer terug bij af!*

Omgangsregelingen

Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel destijds zijn er erg veel argumenten, maar weinig feiten over de tafel gegaan. Er was weinig bekend over hoe omgangsregelingen verlopen. Bekend was alleen dat slechts in vier procent van de gevallen de conflicten z  hoog oplopen dat de rechter knopen moet doorhakken.

In de afgelopen maanden zijn er twee onderzoeksrapporten verschenen die onder andere het verloop van omgangsregelingen tot onderwerp hebben. Het ene onderzoek is uitgevoerd in *Amsterdam* bij 57 gescheiden vrouwen, het andere in *Limburg* bij een groep van 148 vrouwen. Er zijn nogal wat overeenkomsten in de resultaten. Zo blijkt uit beide onderzoeken dat in een groot deel van de gevallen, de contacten tussen vaders en kinderen op den duur minder frequent worden of zelfs helemaal stoppen. Uit het Amsterdamse onderzoek blijkt dat de helft van de kinderen de vader niet meer ziet, terwijl dat in het Limburgse onderzoek veertig

Foto: Harry Meijer

ZWITSERLAND

BANG VOOR WEIGERAARS

Op zondag 26 februari vond in Zwitserland een referendum over het weigeren van militaire dienst plaats. Het ging om de toevoeging van een bepaling in de grondwet over de mogelijkheid de militaire dienst te vervangen door burgerdienst. Dat voorstel werd in de volks-

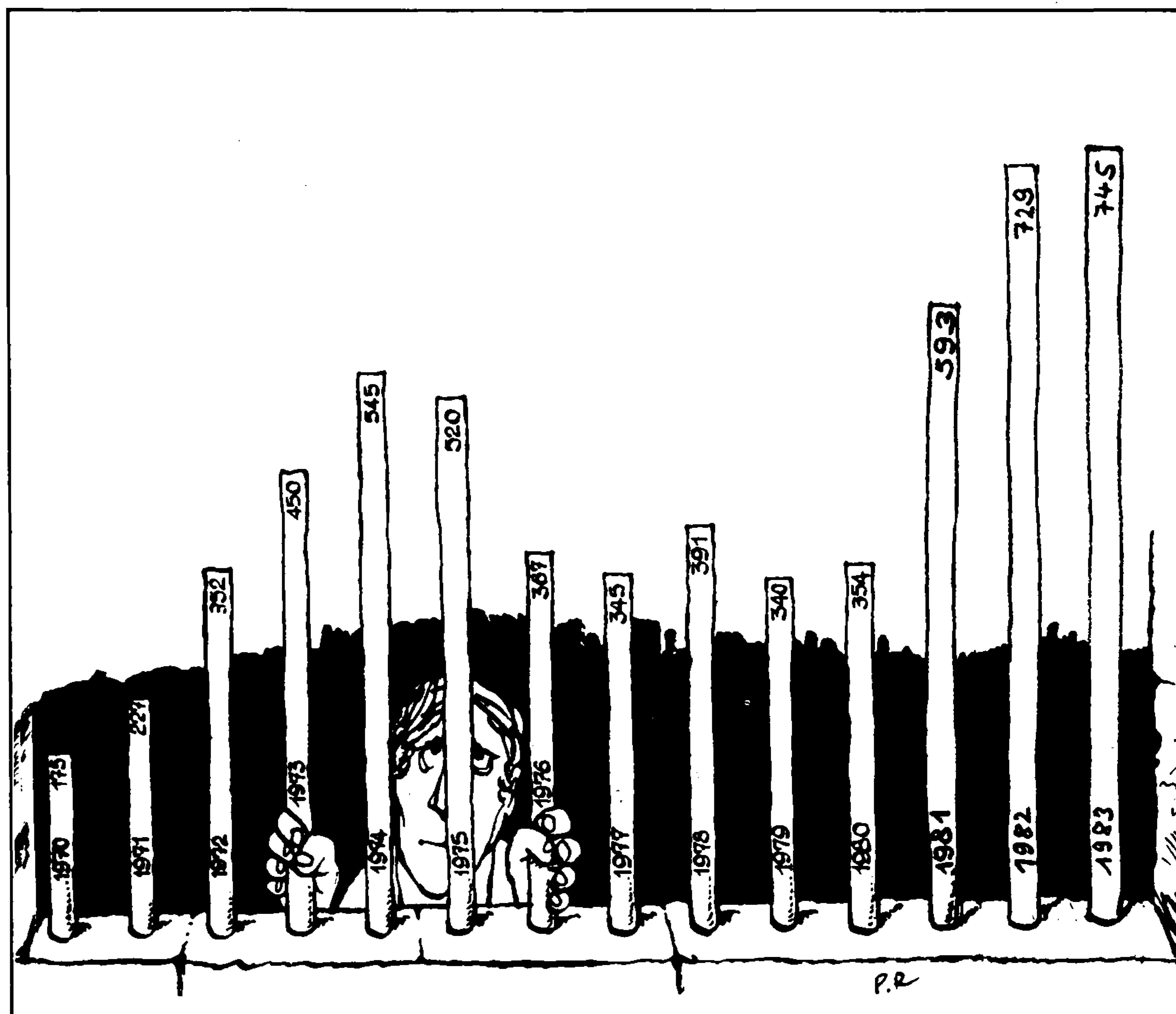
stemming van eind februari duidelijk verworpen, met 63,8 tegen 36,2 procent. En dat is triest voor het gestaag stijgende aantal weigeraars: in 1983 waren dat er 745, ondanks het gebrek aan een wettelijke regeling.

procent bleek te zijn. De belangrijkste reden daarvan is dat de ex-man het laat afweten; de tweede oorzaak is dat de kinderen hun interesse verliezen. In beide onderzoeken blijkt eveneens dat een groot aantal vrouwen het voor de kinderen juist erg belangrijk vindt om contact met de vader te onderhouden. In de politieke discussies is veelal de indruk gewekt als zouden moeders in het algemeen tegen omgang tussen vaders en kinderen zijn. Konklusie uit beide onderzoeken is dat ze eerder te ver gaan. In veel gevallen ging dat juist ten koste van hun eigen welzijn.

In beide onderzoeken doet de rechter steeds vaker een uitspraak over de omgang. Hierbij wordt de invloed gekonstateerd van het veelbesproken wetsontwerp uit 1981. De onderzoeksters uit Amsterdam konstateren, dat zo'n uitspraak geen, en soms zelfs een negatief effect heeft op het naleven van een regeling. De verandering na echtscheiding is vaak drastisch en de meeste vaders zullen het contact met hun kinderen missen. De vraag is echter, of het probleem met het treffen van een wettelijke maatregel is op te lossen.

Ons inziens zou er geen wettelijke omgangsregeling moeten komen, daar uit de praktijk blijkt, dat het weinig nut heeft. Veel omgangsregelingen ontstaan momenteel nog in onderling overleg, ondanks de problemen die het zowel voor mannen als vrouwen oplevert na een echtscheiding. Maar een wettelijke omgangsregeling is geen garantie voor een beter verloop.

MARIJKE RUITER
MARIJKE PRINS

Literatuur:

M. Wegelin, De praktijk van de omgangsregeling. IWA, Amsterdam, 1983.

M. Ruiters, M. Prins, J. v.d. Bogaard; Gescheiden vrouwen in Noord-Midden Limburg, Wetenschapswinkel Nijmegen, 1984. (verschijnt nog)

Zwitserland is op militair gebied een buitenbeentje in Europa. Het land is geen lid van de NAVO: het bewaart nog steeds zijn bekende 'neutraliteit'. In Zwitserland zijn alle mannen tussen de twintig en vijftig jaar dienstplichtig. Na hun normale dienstdienst moeten ze twaalf maal 'op herhaling'. Hun hele militaire uitrusting, inclusief hun wapen, bewaren de dienstplichtigen thuis. Officieel is het mogelijk een verzoek in te dienen om ongewapende dienst te mogen doen bij het medische korps, maar slechts een klein gedeelte van die verzoeken wordt ingewilligd. Het enige wat dan dus overblijft is weigeren. Een militaire rechtbank bepaalt dan de straf. Weiger je op puur ethische of religieuze gronden, dan staat je een gevangenisstraf van tussen de twee en vier maanden te wachten. Maar baseer je je weigering op andere bezwaren, zoals politieke, dan is de straf aanmerkelijk

hoger. In november vorig jaar werden een aantal weigeraars tot tien, elf en twaalf maanden veroordeeld. Onder hen een leraar. Tegen hem bracht de aanklager nog een ander wapen in stelling, namelijk paragraaf 38 van het militair-strafrecht, op grond waarvan een ambtenaar tot maximaal tien jaar 'beroepsverbod' veroordeeld kan worden. In Zwitserland zijn leraren in dienst van de Staat en dus ambtenaar. In het betreffende geval liet de rechtbank-president het niet zover komen. Maar met het stellen van deze eis is een precedent geschapen en het moet niet uitgesloten worden geacht dat in de toekomst, naast een veroordeling tot een gevangenisstraf en betaling van de gerechtskosten, zo'n beroepsverbod wordt opgelegd.

Overigens werd al eerder een weigeraar door een beroepsverbod getroffen. De twintigjarige Stephan uit Basel had al

een leerovereenkomst van de Zwitserse spoorwegen op zak, toen hij zijn werkgever juli vorig jaar meedeelde dat hij besloten had dienst te weigeren. Niet lang daarna kreeg hij van zijn chef te horen "... dat de leer-overeenkomst tot *zeven dagen* wordt beperkt". Later verklaarde de spoorwegen dat het 'delikt' dienstweigering een bewijs is voor "een ontoereikende werkinstelling" en verder kunnen de spoorwegen "angstige mensen niet gebruiken".

Op 26 februari deden ruim twee miljoen Zwitsers aan het referendum over de burgerdienst mee. Ook deze poging, de zoveelste sinds 1903 (de laatste vond plaats in 1977), liep dus op een mislukking uit. De meerderheid van de Zwitsers blijven bang voor angstige mensen.

ROEL SANDVOORT

HET WETENSCHAPPELIJK BURO

van de PSP zoekt per 1 juni 1984 voor 25 uur per week een

MAKRO EKONOOM (v/m)

Voor deze functie is vereist een door opleiding en/of door ervaring verkregen deskundigheid op het terrein van:

- het sektor-structuurbeleid;
- het economisch beleid van de overheid;
- de financiële sektor in de economie.

Ervaring met en/of kennis van het technologiebeleid, zeggenschapsverhoudingen in het bedrijfsleven en het werk van de vakbeweging en andere sociale bewegingen op het terrein van de economie, strekken tot aanbeveling.

Zij/hij dient:

- zelfstandig onderzoek te kunnen uitvoeren;
- redactionele en organisatorische vaardigheden te bezitten;
- in staat te zijn met niet-professionele mensen samen te werken bij onderzoeksprojecten;
- bereid te zijn mee te werken aan landelijke sociaal-economische activiteiten van de PSP;
- bereid te zijn om af en toe een avond of zaterdag te werken;
- zich te kunnen vinden in het politieke beleid van de PSP.

Het eerste deelproject waaraan de econoom dient te werken, ligt op het terrein van onderzoek naar de mogelijkheden van selectieve nationalisatie als vorm van staatsinterventie bij het greep krijgen op economische ontwikkelingen, waarbij tevens aandacht besteed wordt aan de rol van banken.

Geïnteresseerden kunnen hiervoor nadere informatie opvragen bij de sekretaris van het WB/PSP, P. Schram, Lijsterlaan 25, 5613 AD Eindhoven, tel. 040 - 44 37 36 (privé) of 040 - 47 21 48 (werk).

Het jaarsalaris bedraagt f 27.222,- bruto ekskl. vakantietoelage, met goede sekundaire arbeidsvoorwaarden. Standplaats: Amsterdam.

Bij voldoende geschiktheid gaat de voorkeur uit naar een vrouw.

Sollicitaties dienen binnen twee weken na het verschijnen van deze advertentie gericht te worden aan de sekretaris van het WB/PSP. Een eerste selectie zal worden gemaakt aan de hand van de sollicitatiebrieven. Het is daarom van belang dat de sollicitatiebrief voldoende informatie bevat over bovengenoemde vereisten, personalia, opleiding, ervaring en belangstelling. De geselecteerde kandidaten zullen worden uitgenodigd voor een gesprek, dat in de maand mei zal plaatsvinden.

Uitzonderlijke omstandigheden

De minister van Buitenlandse Zaken, Hans van den Broek, is 'kritisch solidair' met Turkije.

PSP-Tweede Kamerlid Fred van der Spek heeft echter geen goed woord over voor het politieke bestel en de situatie van de mensenrechten in dat land. Na twee jaar kwam eindelijk de 'Turkije-nota' van de Nederlandse regering, waar Van der Spek om gevraagd had, in de Tweede Kamer aan de orde. De regeringspartijen waren het grotendeels met de minister eens. De oppositie kraakte harde noten.

Hieronder volgen gedeelten uit de debatsbijdrage van Fred van der Spek. Een regiem, gebaseerd op martelingen, is geen democratie, hoe vaak er ook gestemd wordt.

In de zomer van 1982 werd door de kamerkommissie voor buitenlandse zaken aan de minister verzocht een notitie over de binnenlandse situatie en de buitenlandse politiek van Turkije samen te stellen. Nu, bijna twee jaar later, vindt de discussie in de Kamer plaats. Ik moet zeggen, dat ik in die twee jaar op geen enkele manier over Turkije positiever ben gaan denken. Er is en er wordt te veel gedood, gemarteld en onderdrukt. Er was, en er is nog steeds, sprake van politieke terreur. Ondanks een grondwet, heerst in vele steden de staat van beleg. Ondanks een burgerregering, hebben in feite de militairen de macht in handen en zullen zij die de eerstkomende vijf, zes jaar ook blijven behouden. Het Turkse regiem kan vergeleken worden met het Pinochet-regiem in Chili en met het Argentinië van de generaals. Maar er is een tegenstelling: de buitenlandse publieke opinie over Chili en Argentinië is zeer verontwaardigd en fel over de massale verdwijningen, over de grootscheepse martelpraktijken en de militaire uitroeiing van beginnende democratische verhoudingen. De publieke opinie over de systematische en grove schendingen van de rechten van de mens in Turkije is minder alert en minder afwijzend.

Toen ik de 'Turkije-nota' las, schrok ik. Ik had niet verwacht dat de regering zo weinig substantiële konklusies zou trekken uit de informatie, die ze verzameld had. De enige twee, wat duidelijke stappen, die de regering heeft gezet, zijn de indiening van een *statenklacht* tegen Turkije, samen met andere landen, en de weigering om mee te doen met een OESO-hulp-actie (*). De statenklacht is echter nog steeds in een fase van onder-

zoek. Een uitspraak is er nog niet gedaan.

Uitzonderlijk

In de antwoorden op de schriftelijke vragen, gesteld naar aanleiding van de Turkije-nota, neemt de regering hier en daar duidelijker stelling over de inhoud van de grondwet, de beperkingen op burgerlijke vrijheden en de grove verkrachting van mensenrechten in de gevangnissen. Ook hier echter komt het niet tot duidelijke beleidsdaden. Militaire leveranties, zowel van de zijde van de overheid als van de zijde van particulieren, mogen doorgang vinden. Exportkrediet-herverzekeringen door de staat gaan door. Kontraktbreuk in het kader van de associatie-overeenkomst van Turkije met de Europese Gemeenschap wordt niet eens overwogen. 'Het verdragsmatige automatisme' wordt ter verdediging hiervoor aangegrepen. Ten aanzien van Suriname kon deze voetangel met het grootste gemak niettemin vermeden worden door een beroep te doen op 'uitzonderlijke omstandigheden'. Een terecht beroep trouwens.

Wel, Turkije kent zeker ook 'uitzonderlijke omstandigheden'. De nieuwe grondwet is een karikatuur vergeleken met de progressieve grondwet van 1961 van dat land. Hij is opgesteld door een niet-gekozen orgaan. Hij scheidt, samen met de overgangsmaatregelen, een autoritair presidentieel regiem, dat de rechten van minderheden, zoals van Koerden, tart; de vakbondsvrijheden aan banden legt; de vrije meningsuiting en vrijheid van vergaderen insnoert. Over de grondwet moest in november 1982 gestemd worden, zonder dat opposanten hun mening konden verkondigen en met tienduizenden mensen in gevangnissen. Bij de verkiezingen in november 1983 mochten slechts drie partijen meedoen. Oud-parlementariërs en partij-kaderleden werden in hun rechten beknot en nog steeds zaten er tienduizenden mensen in de gevangnissen, waar velen van hen misdadig gemarteld werden. Deze systematische martelingen in de militaire gevangnissen en de politieburo's zijn schandelijk. Onlangs hebben weer twaalf mensen hun strijd tegen het regiem met de dood moeten bekopen in de gevangenis van Diyarbakir. Sinds de verkiezingen van november is er geen enkele verandering ten goede in de gevangnissen opgetreden. Massa-processen zijn niet stopgezet. Er is geen amnestie voor politieke gevangenen gekomen. De burgerregering onderzoekt niet de toestand in de gevangnissen. Er is geen herziening van de uitspraken van de militaire rechters op komst. Moet deze burgerregering, die volledig van de militairen afhankelijk is, dan een stap voorwaarts naar een meer democratisch bestel betekenen?

Dodencellen

De Koerdische advocaat *Huseyin Yildirim*, die acht maanden lang in de gevangenis van Diyarbakir heeft gezeten, bevestigt, dat er wordt gemarteld. Hij heeft gevangenen voor zijn ogen zien worden opgehangen, neergeschoten, in brand gestoken. "Ik ben ervan overtuigd", zo zei hij, "dat de junta besloten heeft de gevangenen van Diyarbakir op te ruimen, in het bijzonder de hogere kaders van de *Koerdische Kommunistische Partij* (PKK) en van andere Koerdische organisaties. Zij worden in dodencellen geplaatst. Ik geloof niet, dat deze hogere kaders levend uit de gevangenis zullen komen. De junta weet, dat zij zo'n grote groep niet kan berechten, tot de dood kan veroordelen en kan executeren vanwege de publieke opinie. Hij heeft daarom besloten hen in de gevangenis zelf te likwidieren." Door de junta zijn er mannen geëxecuteerd, die zich aan verkrachtingen schuldig hadden gemaakt. Maar wat een schijnheiligheid! In de gevangnissen worden door militairen vrouwen verkracht zonder dat de junta of de burgerregering daar wat tegen doet. Zo schrijft *Yildirim*: "Om de psychologische druk op hun Koerdische slachtoffers op te voeren halen de politie en de militairen vaak familieleden - vader, moeder, vrouw, kinderen - van de gevangenen naar de hechtenis-centra. Daar worden zij naakt voor de ogen van hun familieleden gemarteld. De vrouwen worden verkracht of zij worden op hun geslachtsorganen geslagen. Er zijn vele vrouwen in Koerdistan, die daardoor aan permanente interne verwondingen lijden."

Hiervoor kan men de ogen niet sluiten. Men kan er ook geen enkele rechtvaardiging voor aanvoeren. Ik zie dan ook geen reden om van een stap voorwaarts in Turkije te spreken. Ik zie ook geen reden voor 'de gunst van de twijfel', want de documenten en bewijzen voor een volledige vertrapting van de mensenrechten zijn talrijk.

FRED VAN DER SPEK

(*) De OESO (Organisatie voor Europese Samenwerking en Ontwikkeling) startte in 1979 een economisch hulpprogramma voor Turkije. Aan het eerste deel van de hulpactie, die begon in september '80, vóór de militaire coup, deed de Nederlandse regering nog mee. Van het tweede deel, begonnen in '82, zag Nederland af.

Fred van der Spek diende in de Tweede Kamer drie moties in: amnestie voor alle politieke gevangenen in Turkije; geen militaire leveranties aan dat land en elk half jaar een rapport van de Nederlandse regering over de situatie van de mensenrechten in Turkije alvorens activiteiten ten aanzien van dat land ondernomen worden. Alle drie de moties werden verworpen.

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

POSITIEVE DISKRIMINATIE

Een politieke partij die diskriminatie in zijn program opneemt graaft zijn eigen graf, omdat het wezen van een democratische partij is diskriminatie te weren.

Op een emotioneel verlopen kongres kunnen uitspraken gedaan worden die niet geheel doordacht zijn, maar als een daarna ingestelde Werkgroep blijft volhouden dat er gediskrimineerd moet worden is er meer aan de hand. Het verslag van de Werkgroep Positieve Diskriminatie, zoals Chris Huinder die gaf (*in 'Bevrijding' van 22 februari 1984*), dwingt dan ook tot een reactie.

De eerste reactie is dat diskriminatie niet aanvaardbaar wordt als men zegt die voor *een goed doel* te gebruiken. Hoe goed dat doel ook is. Want dan is het hek van de dam. Waarom geen diskriminatie ten behoeve van buitenlandse werknemers, gehandicapten of welke andere groepering ook.

De tweede reactie is dat diskriminatie evenmin aanvaardbaar wordt als men er *positief* voor zet. Diskriminatie is immers altijd positief. Als men tenminste het halve verhaal vertelt. Diskriminatie is net zo positief voor de één, als ze negatief is voor de ander. Zonder de elementen positief en negatief kan diskriminatie zijn heilloze werking niet verrichten.

Chris Huinder zegt: "Waar vrouwen ten opzichte van mannen in een structureel ongelijke positie zitten vind ik het niet onrechtvaardig hen structureel te bevoordelen, net zolang tot die ongelijke positie is opgeheven."

Dat is zijn hoofdstelling en die deugt niet. Ook al beroept hij zich op Aristoteles, Liebknecht en Den Hartogh (overigens zonder dat verder waar te maken). Maar ook dan. Als die stelling juist zou zijn dan is het streven naar *gelijkberechtiging* als basis van politieke partijvorming in het algemeen en socialistische politiek in het bijzonder vervallen. Dan hebben vele groeperingen (zie boven) recht op een structurele bevoordeling. Hoe lang overigens, tot werk niveau, wie bepaalt dat? Dan moeten alle achtergestelde groepen bevoordeeld worden om hun achterstand in te lopen. En de groeperingen die daarvoor benadeeld moeten worden (die dus als laatste in aanmerking komen voor een baan en als eerste ontslagen moeten worden) zullen dan een

dankbare voedingsbodem vormen voor de Centruumpartij.

Als we die kant opgaan kunnen we het verder politiek wel vergeten.

Pier van Gorkum

ROEMENIË

Ik reageer op het artikel van Huib Verhoeff, dat onder de titel "*Ontmantel de machtsblokken*" verscheen in 'Bevrijding' nr. 2 (8 februari '84).

In de *eerste* plaats wil ik ingaan op een passage waar Huib spreekt over het aantal politieke gevangenen, dat beperkt is, "en dan nog voor een groot deel bestaat uit mensen, die behoren tot een bijzonder kerkgenootschap. Daarnaast blijken er een aantal Roemenen vast te zitten, omdat ze te kennen hebben gegeven te willen emigreren." Deze nadere toevoegingen lijken te suggereren, dat het enigszins begrijpelijk is, dat deze mensen vast zitten, of misschien niet helemaal onder de categorie politieke gevangenen vallen. Als dat bedoeld is, maak ik tegen een dergelijke redenering ernstig bezwaar. Bij politieke gevangenen is de enige relevante vraag of het gevangenen betreft wegens hun politieke of levensovertuiging. Daaronder vallen dus ook mensen met een bepaalde religieuze overtuiging. Als deze suggestie niet bedoeld is, dan verdient het aanbeveling in het vervolg iets zorgvuldiger te schrijven. Hoewel ik het betreffende Amnesty-rapport niet zo snel te pakken kon krijgen, betreft het hier waarschijnlijk Jehova-getuigen, mensen van de pinksterbeweging en de Nazareners. Misschien ook nog leden van de Grieks-orthodoxe kerk, die werd gedwongen samen te gaan met de Roemeens-orthodoxe kerk in 1948. In de *tweede* plaats wil ik ingaan op het hoofdprobleem van het verhaal. In dit artikel wordt de buitenlandse politiek van Roemenië, met als onderdeel daarvan de vredespolitiek, losgekoppeld van de binnenlandse. Tussen die twee bestaat echter een directe relatie. Roemenië kan alleen deze onafhankelijke positie ten opzichte van de Sowjet-Unie en het Warschau Pakt innemen dankzij de behoudende binnenlandse koers, die zonder meer stalinistisch genoemd kan worden (zie: Dittrich/Van Goudoever, *Onafhankelijkheid als wensdroom*, uitg. NIVV, Den Haag). Het kenmerkende daarvan is de officiële verering van Ceaucescu, die veel van zijn familieleden op belangrijke posten benoemd heeft en zich weet te handhaven door een systeem van belangrijke mensen op belangrijke posten, zodat fractievorming tegenover hem onmogelijk is. Desondanks moet hij de laatste tijd steeds meer steun zoeken bij de politie en het leger (zie: Oost Europa Verkenningen, nr. 66, p. 3-12). Zo heeft Roemenië twee kanten. De buitenkant heeft de functie van een verdedigingsring om de binnenkant van de binnenlandse

koers. Hoe moeilijk het is om daar doorheen te komen blijkt uit het stuklopen van alle daartoe ondernomen pogingen van de PSP-delegatie. Een voorbeeld hiervan is goed te vinden in de verwijzing naar een gesprek met de heer Eisenburger, uitgever van de Duitstalige krant. Niet alleen kan een vraagteken geplaatst worden achter de getallen die hij noemt (de officiële getallen zijn veel lager dan die van de verschillende minderheden zelf....), nog opvallender is een lakune in wat hij zegt. Het is zeer typerend en kwalijk, dat wel de Duitsers en Hongaren als minderheid genoemd worden, maar niet de Zigeuners. Volgens officiële Roemeense tellingen zijn dat er 230.000, maar volgens officieuze bronnen zijn er meer dan 1 miljoen Roemeense zigeuners, die koste wat het kost worden "geciviliseerd" (zie: Oost. Eur. Verk. nr. 66, p. 34 e.v.).

Op het gebied van de vrede speelde Roemenië in de geschiedenis voortdurend een zelfstandige rol. Maar ook daarop moet men zich niet verliezen: het lidmaatschap van het Warschau Pakt werd nooit ter discussie gesteld en steeds weer werd Moskou trouw beloofd. Hierbij was men politiek niet onhandig het Westen iets anders te laten denken. (Dittrich/v. Goudoever, p. 168, 198) Geldt dit ook niet voor de huidige vredeskampagnes?

In economisch opzicht voert Roemenië ook een zelfstandige politiek, waarbij de nadruk op stalinistische wijze ligt op de ontwikkeling van de zware industrie, waarvoor dit van oorsprong agrarische land steeds zwaardere offers moet brengen. Er is niet alleen weinig voedsel, maar ook werkloosheid (De Waarheid, 20-10-1983) en het stukloon is weer ingevoerd om de productie op te voeren (Trouw 9-4-1983). Kortom, de onafhankelijke koers lijkt ten koste te gaan van de binnenlandse bevolking en dan moet je toch op z'n minst vraagtekens zetten bij de buitenlandse politiek hoe mooi de schijn ook is.

Uit het artikel spreekt af en toe wel hetzelfde inzicht, maar naar mijn mening slaat de balans te makkelijk door in de richting van een (gematigd) positief oordeel.

Sam Terpstra

LINKERVLEUGEL VAN PSP ?

In "Bevrijding" nr. 4 betitelt Chris Huinder de zeventig op 19 februari in Den Bosch verzamelde partijgenoten als "de linkervleugel van de PSP". Zo'n vleugel lijkt mij hard nodig. Binnen de PSP zijn, sinds de enige serieuze linkervleugel die we ooit hebben gehad (de huidige SAP) twaalf jaar geleden werd uitgestoten, de echte socialistische verdediger in de minderheid geraakt. Sindsdien is de solidariteit met wisselende bewegingen en belangengroepen zonder duidelijk streven naar een socialistische toekomst steeds

belangrijker geworden, terwijl het doel van ons eigen partij-bestaan vervaagt. Daardoor lijkt onze tegenwoordige opstelling verdacht veel op die van de vroeger door revolutionair links verketterde grondlegger van het revisionisme, Eduard Bernstein: "*Het doel is niets, de beweging is alles*".

Terwijl de PSP zich vroeger tot taak stelde om de maatschappij ingrijpend te veranderen, overheerst tegenwoordig het gevoel dat zoiets ons toch wel niet zal lukken omdat de massa doof voor ons is. Deze wanhoop leidt er dan toe dat we ons beperken tot protest en het bewaren van schone handen binnen een als onveranderbaar beschouwde kapitalistische en militaristische maatschappij. We slagen er zelfs niet in te verhinderen dat oude verworvenheden van de socialistische arbeidersbeweging stelselmatig worden afgebroken en een terugkeer plaatsvindt naar het zuivere kapitalisme van voor 1914. Nu rechts de klassenstrijd tegen de meerderheid van de bevolking in alle scherpte voert, delen we in de algehele malaise van links omdat wij nog minder dan de sociaal-demokratie in staat zijn om terug te vechten.

Van een linkervleugel in de PSP — of nog liever in een sterke PSP-CPN-PPR-kombinatie — verwacht ik dat die zich erop richt de arbeidersklasse daadwerkelijk te organiseren in de strijd voor socialisatie van de produktiemiddelen, in plaats van deze potentieel revolutionaire massa over te laten aan onverschilligheid, de sociaal-demokratie of (in toenemende mate) de CP-fascisten. Zo'n vleugel hoort te werken aan het op korte termijn overnemen van de macht in bedrijven en gemeentebesturen en aan uitbreiding van de kollektieve sektor. Mag ik dat verwachten van de door Chris beschreven verontrusten? Ik vrees van niet. Het gaat naar mijn voorlopige indruk in dit geval meer om het hebben van een gemeenschappelijke afkeer van CPN en PPR, die tezamen met een deel van onze eigen partij naar de PvdA worden verwezen, dan om een terugkeer naar socialistische machtsvorming.

Pas als er een groep opstaat die de jarenlange ontwikkeling naar rechts in de PSP eindelijk eens weet te keren, verdient die mijns inziens de ere naam "*linkervleugel*". De aanhang daarvoor zal zowel bij individuele aanhangers van 'visie 2' als van 'visie 3' gezocht moeten worden. In de praktijk is elk van die schijnbaar tegengestelde stromingen niet rechtser of linkser dan de ander, maar ze bevatten wel elk een linkervleugel. Als die twee minderheden er samen in slagen om de PSP terug te brengen op een echte socialistische lijn, hebben we niet alleen de nu door gebrek aan perspectief versplinterende en wegsmeulende aanhang van PSP, CPN en PPR weer iets te bieden, maar ook de strijdbare vakbondskaders en de linkervleugel van de PvdA.

Erik Meijer

PSP LOKAAL

MAASTRICHT: AUTOMATISERING

De PSP afdeling Maastricht organiseert in de maand april een tweetal thema-avonden over automatisering.

De eerste bijeenkomst vindt plaats op *dinsdag 10 april* en vormt een introductie in het onderwerp: een uiteenzetting van de technische mogelijkheden met betrekking tot apparatuur, gegevensbestanden, de koppelbaarheid, de beveiliging, met in het kort de situatie bij de gemeente Maastricht. De tweede avond vindt plaats op *donderdag 19 april*: de *maatschappelijke aspecten*, inleiding door *George Evers*, met aansluitend discussie en daarna een inleiding van *Piet Leunis* over *privacy en persoonsregistratie* en ook aansluitend discussie.

Beide bijeenkomsten vinden plaats in *City-centrum, Capucijnenstraat 43, Maastricht*.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

tiseert het onderzoek naar het democratisch en organisatorisch functioneren van de PvdA (Demokratie in problemen, door *Heyne den Bak*).

In de discussierubriek een reactie op het artikel van Herman Böhl over de wortels van de PSP uit het vorige nummer en een nieuwe ronde in de discussie tussen *Karin Spaink* en *Gertjan Kock* over *arbeid en seksualiteit*.

Dit nummer is verkrijgbaar door storting van f 5,60 op postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP te Amsterdam, o.v.v. "Soc. Persp. nr. 21". Een abonnement is uiteraard ook mogelijk (en voordeliger). Als u f 15,- stort op genoemd gironummer o.v.v. "jaargang 5" krijgt u de nummers 21 t/m 24 toegestuurd.

BIJEENKOMSTEN

MIDDEN-OOSTEN

Sinds kort komt een door CPN-ers opgerichte *studiegroep Midden-Oosten* regelmatig bij elkaar. De groep staat open voor alle belangstellenden en is gericht op een in de zomer te houden *scholingsweekend*. Contactadres en informatie: Donald Unger, Van Ostadestraat 285-II, Amsterdam, tel.: 020 - 71 36 58.

SOCIALE ZEKERHEID

De Vormingsinstituten van PSP, CPN en PPR organiseren op *zaterdag 28 april* een *diskussiedag over sociale zekerheid*. De discussie zal worden gevoerd aan de hand van vijf stellingen over basisinkomen, individualisering van uitkeringen, sollicitatieplicht, het systeem van uitkeringen en over de financiering van mogelijke alternatieven.

De bijeenkomst vindt plaats in het CSB-gebouw in Utrecht (Kromme Nieuwegracht 39). De bijeenkomst begint met een algemene inleiding, waarna wordt gediscussieerd in kleine groepen. Discussiepunten en vragen worden in de middag voorgelegd aan een forum be-

staande uit vertegenwoordigers van de Tweede Kamerfrakties van de drie partijen.

Voor de bijeenkomst is een *diskussie-map* samengesteld die kan worden besteld door overmaking van f 5,- naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'map Sociale Zekerheid 28 april '84'.

De bijeenkomst begint om 10.30 uur en eindigt om 16.00 uur. *Nadere informatie*: Wouter Kaal, tel.: 020 - 27 74 45.

VROUWEN

VROUWENNIEUWSBRIEF

Zoals veel mensen misschien opgevallen is *verschijnt*, sinds oktober '83, de PSP-vrouwennieuwsbrief *niet meer*. Het blad is de landelijke uitgave van en voor de vrouwen in de PSP. Het is de bedoeling dat elk jaar vrouwen uit een andere plaats de redactie van de Nieuwsbrief voeren. Nadat *Maastricht* dit als laatste, ruim een jaar, heeft gedaan is het tot nu toe niet gelukt een andere groep vrouwen te vinden om het werk over te nemen. Hierbij doet de Landelijke Coördinatie Groep van de PSP-vrouwen een *laatste poging* om een groep vrouwen te vinden die de redactie van het blad willen overnemen, *anders zal het opgeheven worden*. Dat zou betekenen dat de ongeveer zeshonderd abonnees de Nieuwsbrief niet meer zullen ontvangen en dat het wel heel moeilijk wordt om

landelijke informatie te verspreiden aan PSP-vrouwen en discussies te voeren.

De Nieuwsbrief zou ongeveer één keer in de 6 à 8 weken moeten verschijnen. Als je meer wilt weten over de hoeveelheid werk, als je ideeën hebt over de inhoud en vormgeving, of als je andere vragen of ideeën hebt, bel dan naar *Henny Steenbergen*, tel.: 030 - 51 47 45.

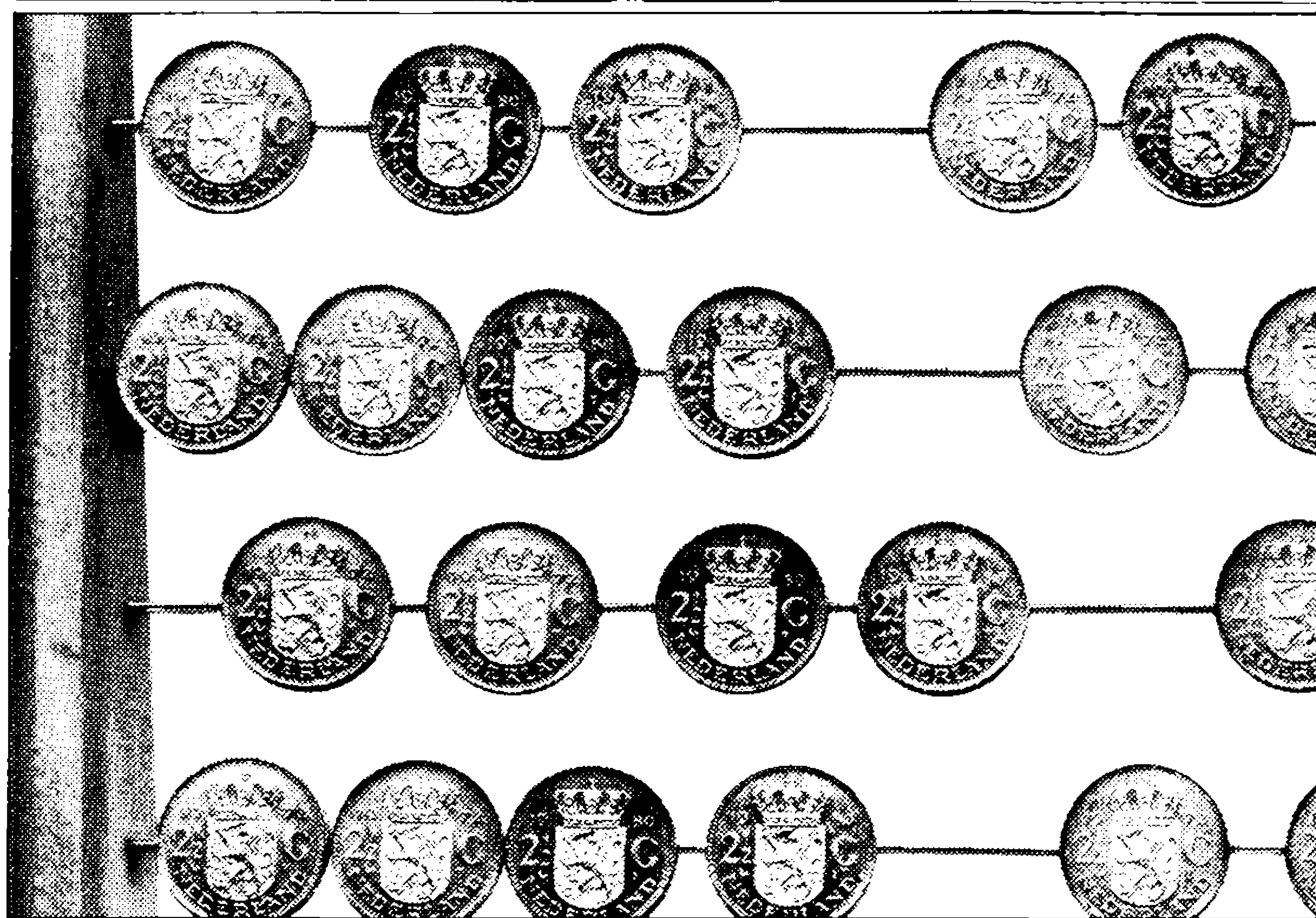
3e WERELD

FOTO'S UIT MOZAMBIQUE

Mozambique werd in 1975 onafhankelijk. Op dat moment was 97 procent van de bevolking analfabeet. Nu, bijna tien jaar later, is dat percentage gezakt tot 90 procent. In een land met nauwelijks radio en TV en met zo'n enorm aantal analfabeten is fotografie het medium voor communicatie en informatie, zeker in een land waar ook nog meerdere talen gesproken worden, zoals in Mozambique het geval is.

Het *Komitee Zuidelijk Afrika* heeft een foto-tentoonstelling uit Mozambique naar ons land gehaald, die de komende maanden op diverse plaatsen te zien zal zijn. De tentoonstelling is samengesteld door *Richardo Rangel*, een Mozambikaanse fotograaf die in de vijftiger jaren, de koloniale tijd, het waagde het alledaagse leven van de zwarten in beelden vast te leggen. Zijn foto's van de koloniale onderdrukking maakten hem tot een van de eerste politieke gevange-

DE ASN GEEFT DEZELFDE RENTE ALS IEDER ANDER.

MAAR DE ASN IS IEDER ANDER NIET.

Als u spaart bij de Algemene Spaarbank voor Nederland weet u dat u rente krijgt op uw geld. En met uw besparen. Want de ASN is een goede bank. Bespaart uw spaargeld niet in landen met een laag rendement. Bespaart uw spaargeld niet in dubieuze investeringsprojecten.

Sparen bij de ASN is ook een beetje meehelpen aan goede doelen. Zoals de woningbouw. Zeker in een cultureel projectgebied.

Daarbij moet er klein misverstand. De wereld geholpen worden de gedachte dat een goede bank zou zijn minder bank zou geven. Niets is minder waar. Want bij de ASN zijn ze wel progressief. Daar niet het. Brenggen zoet. Zeker. Vindt. En hebben dankzij een uitgekeerd spaarsysteem (sparen via uw girorekening) met de zeer extra kosten van een extra bij. Kan ook. Kleine bank. Lage kosten. Gewetensvolle beleggingen en... dezelfde rente die iedere andere bank u ook geeft.

Dat kan omdat de ASN niet vergeleekbaar is met iedere andere bank.

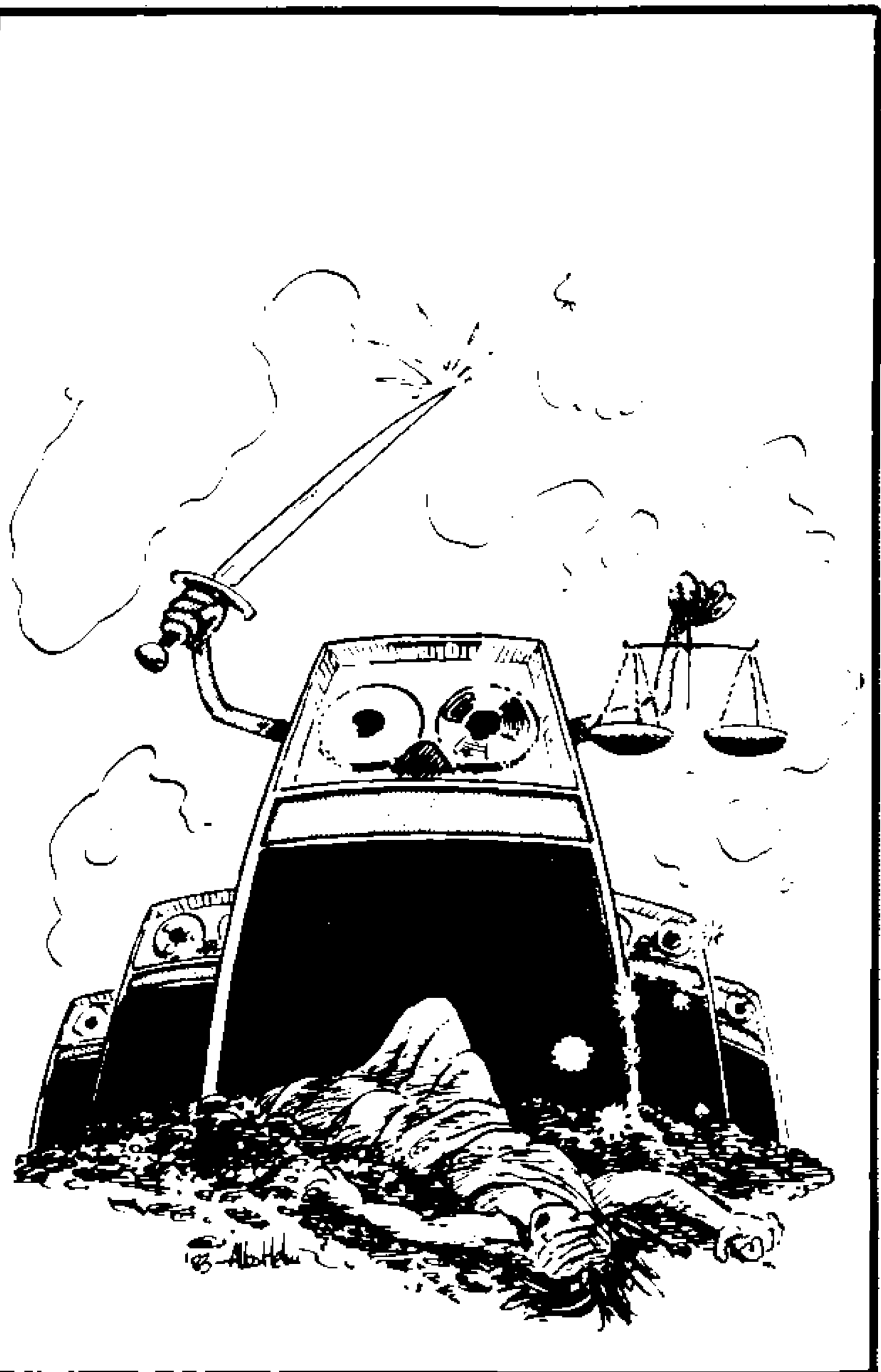
Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7.50 premie!

Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening opent, uzelf opent met ten minste f 500 als eerste mag. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart niet zo snel of u neemt niet zo'n enkel keer geld op als u een girorekening opent.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

PSP UITGAVEN

SOCIALISTISCH PERSPEKTIEF

Ieder jaar wisselt *Socialistisch Perspectief* van kleur. De *vijfde jaargang* wordt ingegaan met een in blauw gestoken 21ste nummer. Veel aandacht in dit nummer voor *racisme en de Centrumpartij*. *Andrée van Es* gaat in op de oorzaken van racisme en hoe het bestreden kan worden: gelijke rechtspositie voor alle Nederlandse inwoners, prioriteit leggen bij racisme in overheidsorganen, juridische mogelijkheden aangrijpen en actieve informatie.

Adrian Goemans beschrijft het ontstaan van de Centrumpartij en het beeld dat zij van zichzelf geeft. Ideologie en propaganda worden scherp ontleed.

Alexander de Roo schetst de verschillende ontwikkelingen in het reëel-bestaand socialisme ten aanzien van planning van de economie; de strategie van de selectieve nationalisaties in Engeland en Frankrijk en de lessen die daaruit getrokken kunnen worden. Het commentaar is gewijd aan de wankelende CPN en *Ron Leyser* bekri-

nen in het land. Vrijwel al zijn negatieven werden in die tijd door de Portugese veiligheids politie PIDE vernietigd. Rangel werkte vele jaren voor de 'Tribune', het blad dat voor het eerst de zwarte Mozambikanen als *mens* durfde te zien. Later was hij één van de grondleggers van het tijdschrift 'Tempo', dat nog steeds verschijnt. Sinds 1981 bestaat in Mozambique het 'Fotoverbond', dat openstaat voor zowel beroeps- als amateurfotografen. Het verbond wil de interesse in fotografie verspreiden en leidt amateurs op. In de herfst van vorig jaar startte in de hoofdstad Maputo een foto-vakschool, waarvan Rangel rektor is. Ook deze school had onder de grote droogte in het land te leiden: een donkere kamer funktioneerde niet zonder water.

De tentoonstelling 'Mozambique op de kiek' reist door het land. Van 10 tot 24 april is hij te zien in de Nieuwe Kerk te Amsterdam (tegelijktijd met de World Press Photo-tentoonstelling) en van 23 tot 28 april in de buurthuizen van het Nieuwe Westen in Rotterdam en daarna in de Laurenskerk in die stad. Daarna gaat hij het hele land door. Nadere aankondigingen volgen nog in 'Bevrijding' of zijn via onderstaand adres te krijgen. De tentoonstelling kan ook aangevraagd worden, ook dat kan via het Komitee Zuidelijk Afrika. In het vorige nummer van 'Bevrijding' werden drie foto's gepubliceerd uit deze expositie.

Nadere informatie: Komitee Zuidelijk Afrika, O.Z. Achterburgwal 173, Amsterdam, tel.: 020 - 27 08 01, vragen naar Tamma Hansma.

ACHTER HET GROENE GORDIJN

VVD, D'66 en Centruumpartij vóór. Een merkwaardige stemuitslag. Het betrof niet de media-nota, waarbij zestig moties ingediend werden en de meest wonderlijke stem-koalities ontstonden. Een hele merkwaardige motie werd daarbij trouwens ingediend. Door Wilbert Willems. Hij wilde uitbreiding van de TV-zendtijd, ook als er een derde net komt. Sinds wanneer is de PSP voor meer TV? PSP-ers hebben toch nooit tijd om te kijken? Bovendien, televisie zet niet aan tot actie, maar houdt ervan af. Nee, het ging bij die rare koalitie van D'66, VVD en CP om de 'overtollige emigratie uit de Antillen'. De VVD wilde, dat de Nederlandse regering met de regering van dat overzeese rijkse deel eens ging praten over hoe die af te remmen. Overtollige emigratie? Je ziet ze al, duizenden Antillianen, die met een bom duiten op zak op Schiphol de weg vragen naar Paradiso en de Bijlmermeer. Reken er maar op, dat ze daar niet naar de arbeidsburo's gaan om werk te zoeken. Gewone emigratie, dat gaat nog. Familie-hereniging, studeren, stage lopen, Nederlandse cultuur opdoen voor een paar jaar. Oké. Dat is allemaal te begrijpen. Die enkele gekoloniseerden met een Nederlands paspoort zullen we liefdevol ontvangen en wat Nederlandse zeden en gewoonten bijleren. Die enkelen vallen in de witte massa ook niet op, als ze zich niet willen aanpassen. Maar een overtollige emigratie van Antillianen. Nee. In naam van onze dochters, nederbeat, schaarse arbeidsplaatsen, schoongepoetste straatbeeld, te kleine huizen, aanhoudende crisis, witte stranden en zuurkool met Gelderse plasticworst moet daartegen geprotesteerd worden. Volgens de statistieken is er de laatste jaren helemaal geen sprake van emigratie van Antillianen naar Nederland. Zie je wel, ik zei het al. Door al die buitenlanders op onze witte scholen kan er niet eens meer behoorlijk gerekend worden.

CHRIS HUINDER

VREDESGROEPEN

KERNWAPENS: PUNT ERACHTER

De Vredesbeweging Woensdrecht is een kaarten-aktie aan leden van de Tweede Kamer gestart onder het motto *Kernwapens: punt erachter!* Als symbool voor deze actie is gekozen voor een vierkant met stippen, waarbij de punt in het midden staat voor drie megaton: alle vuurkracht die werd aangewend tijdens de Tweede Wereldoorlog. Alle punten daaromheen staan voor 18.000 megaton (of 6000 Tweede Wereldoorlogen!!): de totale vuurkracht met kernwapens op de wereld anno 1983. Dit symbool staat afgedrukt op kaarten, die aan de achterzijde zijn voorzien van de adressen van leden van de Tweede Kamer en op een affiche dat deze actie begeleidt. De kaarten en de affiches kunnen in standaard hoeveelheden worden besteld door overmaking van het betreffende bedrag naar postgiro 5327868 t.n.v. Vredesbeweging Woensdrecht. Maak voor honderd kaarten f 20,- over, voor 200: f 35,-, 300: f 47,50, 400: f 60,- en 500: f 70,-. De affiches kosten f 10,- voor tien exemplaren, 25 voor f 20,-, 50: f 30,- en 100: f 50,- (alle prijzen inclusief verzendkosten).

Nadere informatie: Vredesbeweging Woensdrecht, Huijgensstraat 149, 4631 GP Hoogerheide, tel.: 01646 - 3422.

VROUWENVREDESKAMP SICILIË

Rond 8 maart 1983 (Internationale

Vrouwendag) kwamen vrouwen van over de hele wereld naar Sicilië (Italië) om deel te nemen aan de vrouwen-vredesakties. De akties varieerden van demonstraties tegen seksueel geweld tot het blokkeren van de militaire basis Magliocco, vlakbij Comiso in het zuidoosten van het eiland. Op deze basis zullen 112 kruisraketten worden gestationeerd en het zal daarmee de grootste kruisrakettenbasis van Europa worden. De komst van al dat wapentuig zal het hele eiland militariseren en het huidige karakter van de Siciliaanse cultuur vernietigen: de maffia heeft groot belang bij de bouw van de basis en de komst van zo'n vijftienduizend Amerikanen. Aan de akties rond de achtste maart vorig jaar namen, naast veel buitenlandse vrouwen, ook Siciliaanse vrouwen deel. Eén van de akties was het blokkeren van de toegangspoorten van de basis. De politie reageerde daarop met veel geweld. Toen bleek dat ze daarmee de blokkade niet konden opheffen, werden twaalf vrouwen gearresteerd. De gearresteerde groep bestond uit Italiaanse, Duitse, Ierse, Engelse, Deense en Nederlandse vrouwen. Ze werden na hun arrestatie zes dagen vastgehouden. Kennelijk uit angst voor de publiciteit werd uiteindelijk afgezien van een snel proces. De elf buitenlandse vrouwen werden het land uitgezet en de ene Italiaanse vrouw werd voorlopig in vrijheid gesteld. Omdat justitie eerst een proces had moeten voeren om de uitwijzing op grond van de blokkade te regelen, werd het gegooid op een gebrek aan financiële middelen: dat klopte, want de gevangenisautoriteiten hadden de vrouwen al hun bezittingen afgenomen.....

Op 13 april a.s. begint het proces tegen de twaalf vrouwen. Kontakt met een advocaat is nagenoeg onmogelijk geweest, omdat het de elf verboden is daarvoor naar Italië te komen. Op het blokkeren van een weg staat een straf van tussen de twee en twaalf jaar, op grond van een wet uit de tijd van Mussolini. Toch gaan de vrouwen terug naar Italië voor hun proces, omdat ze dat zien als protest tegen de plaatsing van de raketten en omdat voorkomen moet worden dat dat land nog langer vredes-activisten naar willekeur kan deporteren. Voor hun aktie, en rond het proces, is veel solidariteit nodig. Vrouwen zijn welkom in het *Vrouwenvredeskamp* op Sicilië, maar je kunt ook je protest laten horen via de Italiaanse ambassade (Zeestraat 65 F, Den Haag). Financiële ondersteuning voor het proces kan gestort worden op postgiro 5497927 t.n.v. Peggy Ravenstein/Vrouwenvredesaktie Comiso. Nadere informatie via Peggy, 3e Oosterparkstraat 29hs, Amsterdam, tel.: 020 - 65 80 83.

(ingezonden mededeling)

De algemeen penningmeester van de PSP bevestigt de ontvangst van de donatie van N.N. te G. van f 10.000 op 28-3-1984.

Het Partijbestuur bedankt de anonieme gever hierbij hartelijk.

Partijburo PSP

PERU

Cata Acari, een mijnwerkersdorp in Peru, 780 kilometer ten zuiden van Lima, de hoofdstad van dit Zuidamerikaanse land. In Cata Acari een kopermijn, de 'Cata SA'. Een paar duizend mannen, vrouwen en kinderen zijn voor hun levensonderhoud afhankelijk van die mijn. Begin '82 zag de directie van de mijn er geen brood meer in. De wereldkoperprijzen waren duizelingwekkend gevallen. De mijn moest sluiten. Een algemene staking van de arbeiders kon dat niet voorkomen. Op 15 maart '82 verlieten honderden arbeiders, met hun gezinnen, hun dorp voor een voettocht van 109 dagen naar de hoofdstad Lima. Daar hoopten zij hun recht te halen. Veertig arbeiders bleven achter, om de lege huizen en de machines in het oog te houden.

In Lima vonden ze onderdak in een gebouw van de Bouwbond, van daar uit begonnen de onderhandelingen. In juni van dat jaar werd een verdrag getekend tussen de bond en een aantal ministeries. Er kwam een krediet voor het betalen van achterstallige salarissen. De mijn directie tekende niet. De regering stelde autobussen ter beschikking om de arbeidersgezinnen terug te brengen naar Cata Acari. De mijn zou weer in werking treden. Het werk werd hervat, de salarissen over juni werden inderdaad uitbetaald. Maar daarna niet meer. De vakbond protesteerde. Als antwoord ontsloeg de mijn directie veertien vakbondsleiders en tien arbeiders. En in oktober werd de mijn wéér gesloten: meer dan driehonderd arbeiders stonden op straat. En weer trokken ze, met hun gezinnen, naar de hoofdstad. Weer 780 kilometer, weer ruim honderd dagen lopen. En daar zitten ze, in het gebouw van de bond, nu al meer dan een jaar. Ze begonnen met een hongerstaking, die werd beëindigd na 45 dagen door tussenkomst van de kerk en na — valse — beloftes van de regering. Ze bezetten een ambassade, een plein en een kerk. Ze hielden protestmarsen, die met grof geweld uit elkaar werden geslagen. "Na ons verblijf van veertien maanden, zonder de nodige medicijnen en zonder behoorlijke voeding, hebben we nu veel ziekten. Twaalf kameraden hebben TBC. Enkele baby's en kinderen zijn aangestoken. Het is niet te bestrijden, omdat de behandeling, zo'n duizend gulden, voor ons niet te betalen is". Vier kinderen en zeven volwassenen zijn ondertussen gestorven. Een oplossing ligt niet in het verschiet. De vakbond overweegt een nationale staking. Maar de regering zegt "De democratische politiek van Peru staat het niet toe om privé-ondernemingen te nationaliseren".

Het Peru Komitee Nederland steunt de mijnwerkers in Peru. Giften kunnen worden overgemaakt naar postgiro 3893974 t.n.v. Peru Komitee/Amsterdam.

Fotograaf *Hannes Wallrafen* maakte onlangs een reportage-reis door Latijns-Amerika. *Mieke Vergeer*, actief in solidariteitsacties in ons land, reisde met hem mee. Op deze pagina foto's van Hannes. En een verkorte versie van het artikel dat Mieke Vergeer schreef voor de Vakbondskrant (FNV).

BEVRIJDING

JAARGANG 28 NUMMER 7 18/4/1984 PRIJS f 1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

DAG VAN DE ARBEID

AKTIEWEEK 6-12 MEI

PORTUGAL 1974-1984

KOMMENTAAR

Herijkingsnota

Als deze BEVRIJDING in de bus valt, is hoogstwaarschijnlijk de 'Herijkingsnota' van de minister van ontwikkelingsamenwerking Eegje Schoo uit. In tegenstelling tot de medianota van de minister van WVC, die in enkele zomerse dagen tot stand kwam, zijn er van deze nota's vele, vele ontwerpen rondgegaan, voordat de minister definitieve knopen doorhakke. Voordat die definitieve nota uit was, barstte niettemin de discussie in de kranten al los. BEVRIJDING doet mee en levert al vast commentaar op de nog geheime nota.

De herijkingsnota is een nota, die de bilaterale relaties met de dertien concentratielanden van Nederland aan een kritisch onderzoek onderwerpt en nieuwe richtlijnen van beleid vaststelt. Samengevat komen die richtlijnen op het volgende neer: De partikuliere medefinancieringsorganisaties zullen het leeuwedeel van de projekten, gericht op plattelandsontwikkeling voor hun rekening moeten nemen. Het bedrijfsleven krijgt de taak toegemeten industriële projekten te steunen. Drie landen houden op concentratie-land te zijn: *Zambia, Opper Volta* en *Colombia*. Opper Volta wordt opgenomen in het regionale Sahel-programma. Zambia komt terecht bij het regionale Zuidelijk Afrika-programma. Daarnaast komt er een derde regionaal programma, Midden-Amerika omvattende, dat echter zeer beperkt van opzet is. Alleen humanitaire en tijdelijke hulp wordt er gegeven. Het ministerie krijgt zelf verder een coördinerende en controlerende functie. Tot slot bevat de nota naast deze beleidswijzigingen een serie richtlijnen om de kwaliteit van de hulpverlening te verbeteren. De voorgestelde richtlijnen zijn gebrekkig, worden niet gestoeld op een samenhangende visie over ontwikkelingshulp en zijn grotendeels ongeloofwaardig. De nota werkt met de hoogte van het inkomen per hoofd van de bevolking als een criterium voor hulpverlening. Dat criterium is volstrekt onvoldoende om rekening te houden met de regionale en sociale verschillen in inkomen binnen een land. De scheiding tussen plattelandsontwikkeling (armoedebestrijding) en industriële ontwikkeling (structuurverbetering) is kunstmatig en willekeurig. Hier is absoluut geen sprake van een synthese van de twee belangrijkste beleidssporen van het ontwikkelingshulpbeleid: het spoor van direkt bestrijden van armoede en het spoor van bijdragen aan de positieverbetering van ontwikkelingslanden op sociaal-ekonomisch gebied. Veel beter ware het, als de minister zou aangeven, hoe een geïntegreerde ontwikkeling van landbouw en industrie in bepaalde, achtergestelde regio's in concentratielanden tot stand kan komen en hoe daarbij allerlei instellingen – medefinancierings-organisaties, bedrijfsleven, lokale autoriteiten, projektbegunstigden en Nederlandse overheid – actief betrokken kunnen worden.

De nota gaat te veel in op de ekonomische strukturen, die ontwikkeling zouden afremmen. De minister spreekt amper van politieke en sociale machtsverhoudingen en hoe daarmee om te gaan. Ook heeft zij te weinig oog ervoor, dat de ekonomische strukturen in ontwikkelingslanden, tussen ontwikkelingslanden en tussen ontwikkelingslanden en industrielanden in hoge mate door de laatste ten nadele van de ontwikkelingslanden bepaald worden.

De nota wijdt mooie woorden aan de mensenrechten, maar beargumenteert niet, waarom zulke notoire diktaturen als Pakistan en Indonesië konzentratie-landen moeten blijven.

Dit is geen herijkingsnota. Dit is een her-rijkingnota. Ten gunste van het Nederlandse bedrijfsleven en ten gunste van de Nederlandse ekonomische ontwikkeling.

CHRIS HUINDER

In juni zal de Tweede Kamer de hopelijk dan verschenen nota behandelen. Leden van de Henk Lankhorst Stichting zijn ondertussen bezig kritiek op de nota te verwoorden. In een van de komende Bevrijdingen zal aan die kritiek aandacht geschonken worden.

Looningrepen gehekeld

Op de zeventigste zitting van de Internationale Arbeidskonferentie heeft deze VN-organisatie Nederland scherp over de hekel gehaald. Zowel door kabinetten waar de PvdA de toon aangaf, als door de CDA-VVD-kabinetten is sedert 1970 vrijwel onafgebroken inbreuk gemaakt op het recht van werknemers en werkgevers om vrij te onderhandelen over lonen en arbeidsvoorwaarden. Ook het huidige kabinet voldoet niet aan haar verplichtingen krachtens het, in 1950 door Nederland ondertekende, zogenaamde I.L.O.-verdrag nummer 87. Met name de toepassing van de 'Tijdelijke Wet Arbeidsvoorwaarden Collectieve Sector' die al weer vanaf 1 januari 1980 wordt toegepast belemmert de trendvolgers om vrij te onderhandelen met hun werkgevers. Dit zijn de zeer uitvoerig gedokumenteerde konklusies, die staan in het rapport dat de kommissie Windmuller op verzoek van de I.L.O. over de Nederlandse situatie heeft opgesteld. Al in 1976 beklagde de FNV zich bij de ILO over het muilkorven door het kabinet Den Uyl van haar onderhandelingsvrijheid, een klacht die zij jaarlijks herhaalde en uiteindelijk tot deze voor de ILO unieke stap leidde. De PSP heeft altijd fel protest aangetekend tegen de loonmaatregelen die tegen de werknemers in de partikuliere sektor getroffen werden; ook voor de eenzijdige oplegging van arbeidsvoorwaarden aan ambtenaren en

trendvolgers heeft de PSP nooit een goed woord over gehad. Het recht op vrije loononderhandelingen is geen gunst van de overheid of de ondernemers, maar is afgedwongen door de arbeidersbeweging na jarenlange strijd. Het is een onmisbaar instrument in de strijd van loonarbeiders tegen kapitaalbezitters, van uitgebuitenen tegen uitbuiters; een strijd die pas gestreden zal zijn als de produktiemiddelen in handen van de hele gemeenschap zullen zijn. Deze regering kan blijkbaar slecht tegen haar verlies. Minister De Koning probeert mooi weer te spelen door de verwijzen naar een mogelijke wijziging van de Wet op de Loonvorming en een nieuwe Wet voor de Collectieve Sector. Hij gaat daarmee voorbij aan het feit dat aan deze instrumenten helemaal geen behoefte is. De enige drijfveer erachter is de wens van de regering om op de overheidsuitgaven te bezuinigen. Een regering die zo dramatisch doet over de kneveling van de vakbeweging in Polen, zou geloofwaardiger zijn als ze de rechten van de vakbeweging in eigen land respekteert. De beste dienst die zij aan werkenden en niet-werkenden kan bewijzen is zo spoedig mogelijk te verdwijnen.

WILBERT WILLEMS

INHOUD

MIENT-JAN FABER we bestrijden NAVO en Warschau-Pakt	pag. 3
HENK WALTMANS ik wil lid van de NAVO blijven	pag. 5
WOENSDRECHT vredesaktiekamp	pag. 7
DAG VAN DE ARBEID moeten we wel werk eisen	pag. 9
SOCIALE ZEKERHEID haalbaar en betaalbaar	pag. 10
WEIGERING DEFENSIEBELASTING betalen voor de vrede	pag. 12
IK HEB NIETS TEGEN MANNEN	pag. 13
EUROPESE SAMENWERKING tegen de Eems-Dollard plannen	pag. 14
BOEKRECENSIES	pag. 15
PORTUGAL 1974-1984 de anjers zijn verwelkt	pag. 16
ONDERSTEBOVEN 1 mei 1984	pag. 18
Het volgende nummer van 'Bevrijding' verschijnt begin mei	

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

AKTIEWEEK 6-12 MEI

Het *Komitee Kruisraketten Nee*, waarvan de PSP ook deel uitmaakt, organiseert in de week tussen 6 en 12 mei een Aktieweek tegen de nieuwe kernwapens in Europa. Reden om in 'Bevrijding' extra veel aandacht aan de vredesbeweging te geven.

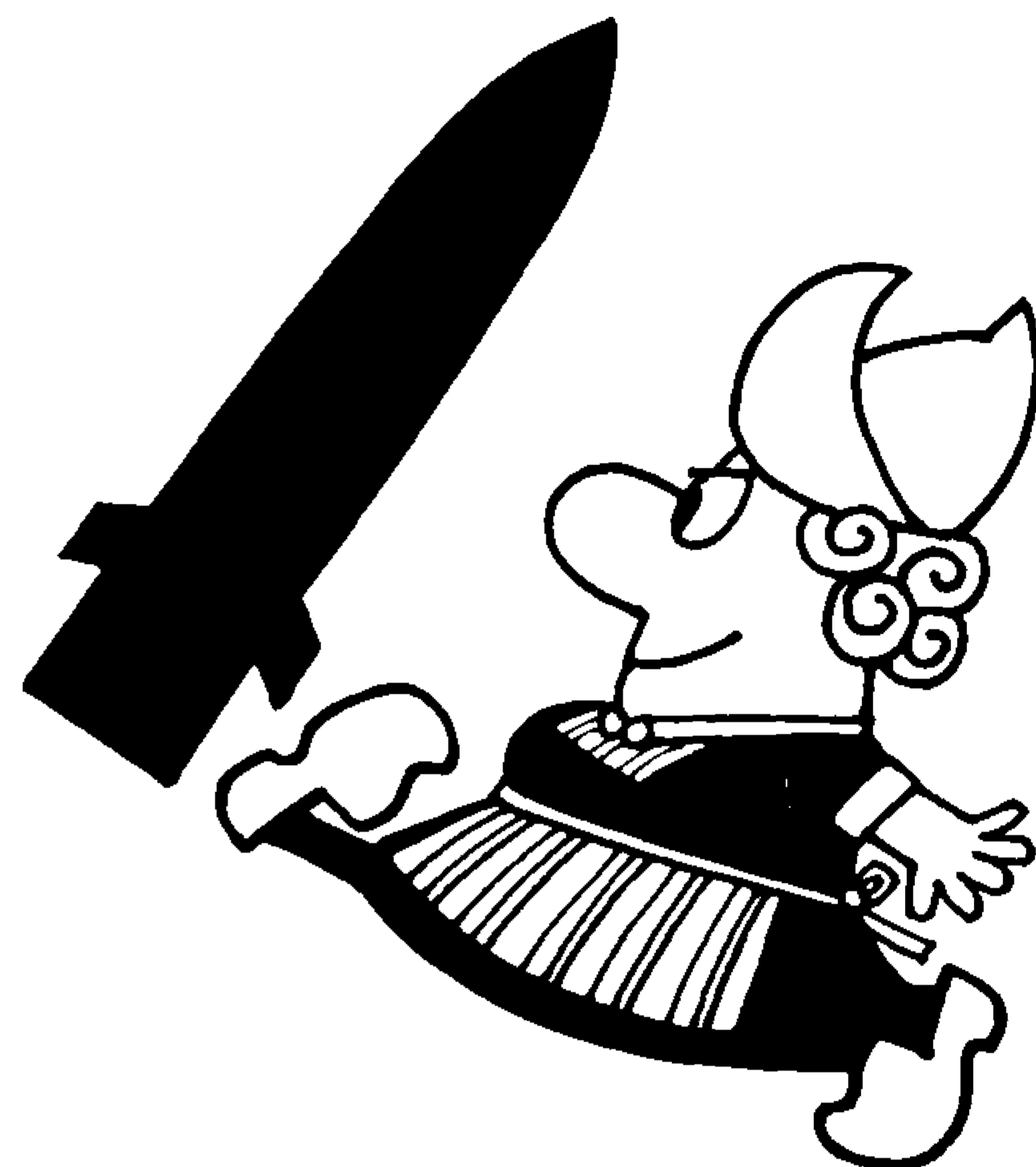
Mient-Jan Faber (IKV) wordt aan de tand gevoeld over de aktuele stand van zaken rond het plaatsingsbesluit. In het interview komen zaken aan de orde als de Oost-West verhoudingen, de rol van de twee Duitslanden, de situatie in Engeland, West-Duitsland en Italië nadat daar tot plaatsing is overgegaan en de rol van het IKV in de Nederlandse vredesbeweging.

Henk Waltmans (PPR en burgemeester van de gemeente Landsmeer) vindt dat een eventueel uittreden van Nederland uit de NAVO niet

bijdraagt aan de verbetering van de veiligheids-situatie in Europa en in de rest van de wereld. Daarom met dit oud-Kamerlid van de PPR een interview.

In *Woensdrecht* moeten de kruisraketten worden geplaatst. Sinds bekend werd dat deze West-Brabantse plaats die eer te beurt viel, konsentreren zich de nodige aktiviteiten van de vredesbeweging rond de militaire basis ter plaatse. *Geert Dekker* en *Chris Huinder* trokken naar het vredesaktiekamp en tekenen de sfeer.

En verderop in dit nummer een artikel over de weigering van defensie-belasting: een zeer oud aktiemiddel, uit de motteballen gehaald en opgepoetst voor de direkte, persoonlijke aktie tegen de plaatsing van de nieuwe kernwapens.

Interview met Mient-Jan Faber

WE BESTRIJDEN DE NAVO EN HET WARSCHAUPAKT

Mient-Jan Faber is leider van het Interkerkelijk Vredesberaad, een organisatie die, aldus rechtse kritici, wordt gefinancierd 'door Moskou'. Maar onlangs werd hij niet toegelaten in de DDR en werd hij Tsjechoslowakije uitgegooid. Beide landen wilde hij bezoeken om de 'dialoog met het Oosten' op gang te houden.

Met hem een interview over de aktuele situatie rond de plaatsing van de kruisraketten, over de rol van Oost-Europa in het algemeen en de Duitslanden in het bijzonder en over de situatie in Engeland, West-Duitsland en Italië, waar de vredesbeweging de plaatsing niet kon tegenhouden.

— *Het IKV is door de druk der omstandigheden in het defensief gedrongen. Van een beweging tegen alle kernwapens is het een beweging geworden, die zich richt tegen de plaatsing van een kernwapen. Maar het IKV is de laatste jaren ook op eigen initiatief gedeeltelijk van strategie veranderd. Je schreef zelf: "Het gaat niet zozeer om het vinden van een eenzijdige stap in de eigen situatie. Allereerst dient de Europese, dus multilaterale Oost-West-kontekst te worden onderkend en gedefinieerd. Vervolgens zal daarbinnen moeten worden gezocht naar aanknopingspunten in de Nederlandse situatie. In een meerzijdig gebeuren wordt gezocht naar eigen (dus eenzijdige) bijdragen." Kun je uitleggen, wat je daarmee bedoelt?*

Mient-Jan Faber: "We hebben in '77, toen we de campagne startten, gezegd: 'dat is een eenzijdige stap, die tot doel heeft om bij te dragen aan een proces, dat verder gaat dan de Nederlandse grenzen. Dat moet betekenis krijgen in Oost en West'. We hebben ook gezegd: 'als er betere stappen zijn te vinden voor dat totale proces, dan dienen die te worden gezet.' Hiermee wil ik benadrukken, dat wij sinds 1977 heel wat hebben beleefd in de Europese situatie. Er is een grote dosis ervaring opgedaan. Dat leidt ertoe, dat je voortdurend met

de vraag gekonfronteerd wordt naar de politieke zin. Ethisch kom je er wel uit, die dingen moeten gewoon weg. Maar wat is politiek de meest nuttige, haalbare stap? Ik vind, dat je een permanentere discussie moet hebben over wat we hier doen en over wat er in Europa aan de hand is. Je kunt niet zomaar zeggen: wat hier gebeurt, dat is meegenomen. Je kunt niet zeggen, dat het niet is meegenomen, maar voor wie is het dan wel meegenomen? Alleen voor ons of ook voor groepen in een wat breder verband?"

— *Dat is zoeken naar de politieke ratio achter het bestaan van kernwapens?*

Mient-Jan Faber: "Ja, we zitten met het Oost-West-verschijnsel. Met de wijze waarop men in Europa aankijkt tegen wat hier in West-Europa gebeurt. We zijn daar heel vaak van een koude kermis thuis gekomen. De officiële redenering daar, die door de officiële vredesraden wordt aangehangen, is buitengewoon eenzijdig. Ze vinden het daar natuurlijk prachtig, wat hier gebeurt. Van hen moet het allemaal gebeuren, maar je mag van hen niet verwachten, dat ze dezelfde dingen gaan doen of dat ze zelfkritiek gaan uitoefenen. Wat zij doen is gerechtvaardigd. Betreurenswaardig is het, dat er kernwapens zijn, maar volgens hen is het Westen de

schuld. Als er iets moet gebeuren, moet het keurig in balans en tweezijdig. Dat is de redenering, die het Warschaupakt en de NAVO met elkaar overeengekomen zijn en die we juist bestrijden. Dat geeft alle mogelijke vragen ten aanzien van je eigen bijdragen. Wat betekent het verzet hier voor de Oost-Europese samenleving? Hoe wordt daar ertegen aangekeken? Wanneer krijgen wij eens de kans om met officiële instellingen echt eens te discussiëren over wat zij aan het doen zijn, over wat voor kritiek wij hebben op de wijze, waarop zij de dingen aanpakken? Je krijgt alleen een hoeveelheid laster over je heen, omdat je niet in hun ideologie past.

Daar moet je over nadenken. Wat kan je vanuit Nederland? Wat voor ontspanningspolitiek kun je voeren? Natuurlijk zijn er in Oost-Europa ook heel veel mensen, die bereid zijn om kritisch naar hun eigen samenleving en naar het spel van de NAVO en het Warschaupakt te kijken, maar wanneer krijgen die mensen werkelijk de kans om aan de discussie mee te doen? Helpen de Helsinki-akkoorden om dat te bevorderen, zonder dat je meteen de indruk oproept, dat je hun samenlevingen wil ondermijnen?"

vervolg van pagina 3

— En dan word je er toch uit gezet. Speelt Oost-Europa een cruciale rol in de IKV-strategie?

Mient-Jan Faber: "Ik ben er in toenemende mate van overtuigd geraakt, dat die twee dingen bij elkaar horen. Je kunt niet verwachten, dat uitsluitend het verzet tegen de nukleaire bewapening alleen zou kunnen oplossen, dat er in Europa een betere situatie ontstaat. Daar moet je die andere poot voor bij nemen. Dat kan alleen maar vanuit een zelfkritische houding. De manier, waarop het allemaal ingevreten zit in de hoofden van mensen van Oost-Europa, heeft de neiging om dubbel kontraproduktief te werken. Ze zien het verzet hier als een truc om in de Oost-Europese samenlevingen krediet te verwerven. Dat is eerder een ervaring, die we opgedaan hebben dan een beleidswijziging. Maar niemand niet, ook de politieke partijen niet en het ministerie van buitenlandse zaken niet, hebben een idee hoe dat moet."

— Hoe zie je de rol van Duitsland in dat geheel?

Mient-Jan Faber: "Veel betere en openere contacten tussen de beide Duitslanden leeft in de na-oorlogse generatie Duitsers. De beide Duitslanden hebben ook veel gemeen wat betreft taal, cultuur en geschiedenis. Ik denk, dat een hereniging echt pas kan binnen een Europees gebeuren, anders loop je enorme risico's. Als er echt vanuit West-Duitsland aan hereniging gewerkt wordt, zou dat kolossale reacties bij de DDR en de Sowjet-Unie losmaken. Wat je wel ziet is, dat Honecker, Kohl en Strauss buitengewoon goed met elkaar kunnen opschieten. Petra Kelly van Die Grünen zegt ook: 'Het zijn twee handen op één buik'. Uiterst konservatief is het. De Westduitsers stoppen duizenden D-Marken in de DDR en de DDR loost alles wat er aan oppositie bestaat. Toch heet dat ontspanning. Dat is de tragiek. Dankzij de plaatsing van Pershings in de Bondsrepubliek en van SS-20's in de DDR gaat het beter op topniveau tussen Honecker en Kohl. Maar daarmee kom je van de wal in de sloot. Dat is een proces, dat echte toenadering en vooruitgang blokkeert. Dat is voor de vredesbeweging en zeker voor dat deel ervan, dat zich rond de groene filosofie concentreert, uitermate frustrerend."

Russisch aardgas

— Je schreef ook: 'Daarom rijst voor het IKV de vraag, wat te doen wanneer in andere landen wel geplaatst wordt en bij ons niet? Moeten we dan gesterkt door ons 'sukses' maar doorstromen met het kernwapenvrij maken van Nederland? Zouden we ons niet meer moeten inspannen voor een verbetering van de relaties en het politieke klimaat tussen de blokken, opdat de anderen als het ware kunnen 'bijtrekken'? Om te chargeren: De IKV-leus is geworden: de kernwapens Nederland uit, om te beginnen meer Russisch aardgas in Nederland?

Mient-Jan Faber: "Dat is een aardige. Wat ik ermee bedoel is, dat je je altijd hebt af te vragen, wat de relatie is tussen de stappen, die je in Nederland zet en datgene, wat daarvan in de Europese kontekst het gevolg is. Het zou best kunnen zijn, dat je, nadat je hier in Ne-

derland de kruisraketten hebt tegengehouden, dat het dan van groot belang is, dat je met de West-Europese vredesbeweging bij elkaar gaat zitten om te kijken: hoe moeten we dat 'kapitaliseren', hoe moeten we daar profijt van trekken? In plaats van dat je je erop richt om voor Nederland de overige kernwapentaken ook weg te krijgen. Als ik dacht, dat dat zou lukken, zou ik dat doen. Dat is dan te belangrijk om te laten liggen. Maar ik denk, dat het moeilijker ligt. Als Nederland 'nee' zegt tegen de kruisraketten, komt er een enorme druk om de overige nukleaire taken te behouden. Je zit dan een hele tijd vast aan die nukleaire taken. Het stukje winst, dat de internationale vredesbeweging dan in Nederland behaald heeft, dat moet je omzetten in een beleid, dat invloed heeft op de reeds aanwezige kernwapens in andere landen, dus ook op de al geplaatste kruisraketten, en dat bovendien zijn invloed kan hebben in de Oost-West-relaties. Maar jullie opmerking over aardgas. Ik ben een groot voorstander om economische relaties met de Oostbloklanden erg aan te trekken. Dat schept kaders, waarbinnen ook andere processen op gang kunnen komen, mits je bewust te werk gaat. Als die kruisraketten er niet komen, zou je misschien een interessant verdrag met bijvoorbeeld de Hongaren kunnen sluiten, zodat je een kader krijgt, waar een echte intensieve discussie tussen bevolkingsgroepen kan ontstaan. Als je dat als vredesbeweging er doorheen kunt krijgen, is dat echte winst. Daar heb je misschien op langere termijn meer aan voor het afbreken van nukleaire bewapening dan te zeggen: nu strijd tegen de volgende nukleaire taak."

Ná de plaatsing

— In Engeland, West-Duitsland, Italië is er geplaatst. Het verzet is er weggezakt, is niet meer zichtbaar. Hoe zal het in Nederland gaan, als de kruisraketten er komen?

Mient-Jan Faber: "In Engeland heeft het verzet altijd in een bepaalde hoek gezeten. De CND (Campaign for Nuclear Disarmament), de massa-organisatie daar, is heel groot, hing aan de vak-

beweging, Labour en kleine linkse groeperingen vast, maar ze heeft heel weinig invloed gehad op het andere deel van de natie, op de midden- en rechtse groeperingen. Daar is ook heel weinig communicatie mee. Dat is een enorme handicap. Het probleem voor CND is: hoe krijgen we greep op de politiek?

De Bondsrepubliek is een verhaal apart. Daar heb je een coalitie van vele groeperingen, die grote demonstraties hebben voorbereid. Maar als je zag de manier, waarop ze die voorbereidden.... Er was een soort koördineringskomité en er waren aktiekonferenties, waar werd bepaald wat er ging gebeuren. Er zaten daar zo'n vijfhonderd tot duizend mensen bij elkaar van her en der. De een vertegenwoordigde zich zelf, een ander dertigduizend mensen, een derde sprak er namens de kerken. Een ratjetoe bij elkaar, waar geen enkele andere consensus bestaat dan dat die Pershings het land niet binnen mogen. Er is geen politieke filosofie. Op het moment dat de strijd gestreden is, zie je ze op zo'n moment denken: 'hoe nu verder?' Mensen stappen eruit, Die Grünen komen niet meer, terwijl die een belangrijke bijdrage aan het organiseren van de vredesbeweging hebben geleverd. Je ziet dat de DKP (Deutsche Kommunistische Partei; streng-dogmatische kleine partij, op Moskou gericht — GD/CH) het zaakje heeft overgenomen. Het enige, wat ze nu eigenlijk doen is een soort herhalingsoefeningen opbouwen tegen de Pershings. Er zit geen organisatiepatroon in. In Italië is het exakt hetzelfde.

In Nederland is het wat anders, denk ik, omdat het beter georganiseerd is. De vredesbeweging is hier ingevreten in maatschappelijke instellingen. Zij kan zelfs tegen nederlagen, omdat ze langlopende programma's kan maken. Ik denk ook, dat onze samenleving in verband met andere landen veel geïntegreerder is. Er is veel meer communicatie met tegenstanders. Uit VVD-kringen krijg ik, met name het laatste anderhalve jaar, nogal wat uitnodigingen. Dan is er wel een gevecht, maar kennelijk heeft men er behoefte aan communicatie. Dat vind ik winst. Dat betekent, dat de aanvaarding van onze ideeën veel groter wordt. Als het alleen

maar in kampen gaat, dan spelen al die vijandsbeelden en stereotypen een grote rol en verhinderen een werkelijke ontwikkeling. Dat komt ook door de veel langere tradities. We hebben een politieke partij, die vanaf 1957 aan het pacifisme werkt, om maar iets te noemen. Dat laat zijn effecten na. Wat heb je nu in de Bondsrepubliek?"

— Je bent in het gat van de ontzuiling terechtgekomen.

Mient-Jan Faber: "Dat kun je zo zeggen, ja. Hier wordt veel meer door de partijen de vredesbeweging als een volwassen instelling gezien, maar van de andere kant zijn we niet in staat om in de Bondsrepubliek een vredesbeweging op te bouwen. Dat zullen ze zelf moeten doen. Het enige wat we kunnen doen is permanent een dialoog en contacten onderhouden, en hopen, dat er op een gegeven moment voldoende ideeën en dadendrang in die samenleving is om het zelf te kunnen opbouwen. Dat doen we al sinds lang, hoor. Sinds 1978 hebben we hier op het IKV-kantoor iemand uit de Bondsrepubliek zitten, die de relaties onderhoudt. We hebben van meet af aan gezegd: 'laten we alsjeblieft iemand uit de Bondsrepubliek hier neerzetten, die die contacten gaat onderhouden en die verbonden is met de organisaties daar.'"

Eigen verantwoordelijkheid

— Een vraag van een heel andere orde. Binnen PSP-kringen klinkt de kritiek dat binnen het Komitee Kruisraketten NEE (KKN) Mient-Jan Faber en Maarten van Traa, sekretaris-buitenland van de PvdA, het voor het zeggen hebben. De PSP, andere kleine linkse partijen en radicale vredesgroepen komen er amper aan te pas.

Mient-Jan Faber: "Het gekke is, dat ik dat gevoel nooit heb. Ik heb altijd de indruk, dat ik door radicale groeperingen enorm onder druk gezet wordt om dit of dat te gaan doen, terwijl ik daarbij het gevoel heb: 'als ik niet met hen meega, is dat moreel heel twijfelachtig'. Uit een soort natuurlijke verbondenheid zou ik mee moeten gaan, terwijl ik er toch voor een klup zit, die met zijn relatiepatronen met het

Mient-Jan Faber

foto: Eduard de Kam

machtscentrum aan bepaalde grenzen gebonden is en moet proberen daarbinnen zo effectief mogelijk te werken. Er is een ingebouwde spanningsrelatie, waaruit naar mijn smaak geen winnaar komt. En dat vind ik ook goed. We moeten niet in een situatie komen, dat de ene gaat dikteren aan de andere, wat hij moet doen. Het gevoel is er, dat ieder zijn eigen verantwoordelijkheid heeft en dat je dat elkaar moet gunnen. Je moet kijken, waar je elkaar nodig hebt en hoe je verder moet komen. Dat is vaak heel moeilijk. Ik vind, dat het over het algemeen in het KKN heel redelijk verloopt."

— *Stoker schreef onlangs in de Volkskrant: 'De Ruiter was gisteravond op de televisie. Ik heb in zijn ogen gekeken. Die dingen worden niet geplaatst in Nederland. Gaat allen rustig slapen.'*

Mient-Jan Faber: "Ik las het ook, ja. Ik denk, dat de kans groot is, dat die dingen niet geplaatst worden. Het probleem is alleen: wat voor oplossing komt eruit? Dat is moeilijk te zeggen. Vanuit internationaal-politiek oogpunt, vanuit het ministerie van buitenlandse zaken, vanuit het NAVO-lidmaatschap en noem alle restricties maar op, is er vermoedelijk nauwelijks een argument te vinden om niet te plaatsen. Als je naar de Nederlandse samenleving kijkt — en dat doet De Ruiter in sterke mate — zeg je: 'het kan helemaal niet'. Tussen die twee richtingen zie je een enorme controverse. De man die daar een oplossing voor moet vinden is Ruud Lubbers. Die heeft kennelijk nog geen oplossing gevonden, anders was die vast al wel uitgelekt."

— *De formule van vermindering kan niet, omdat de Amerikanen dat niet willen?*

Mient-Jan Faber: "Nee, dat wordt niet serieus genomen. Dat is echte flauwekul."

Grootspraak

— *Perle, de Amerikaanse onderminister voor Europese zaken, schijnt 't te willen. Luns schijnt er niet afkerig van te zijn.*

Mient-Jan Faber: "Perle begrijpt de Europese situatie. Hij zit de 'High Level Group' van de NAVO voor. Hij komt vaak in Europa. Die weet het politieke spel mee te spelen door indrukken te wekken, zodat het allemaal wat betekenis heeft. Het Nederlandse ministerie van buitenlandse zaken verkoopt tegenwoordig ook die redenering van 'zestien kernwapens is toch weer een signaal: voor de Russen, dat we toch plaatsen, voor de Amerikanen, dat we niet alles plaatsen; dat zet ze misschien toch weer aan tot nieuw overleg'. Dat is toch grootspraak van een onbeduidend landje, denk ik dan. Het gaat erom, dat men die dingen toch geplaatst wil hebben en meer zit daar niet achter. Ik kan me echt niet voorstellen, dat men met zo'n redenering op de proppen komt. Te meer ook niet naar de CDA-fractie toe, voor zover men daar 'diskussieert over mogelijke uitkomsten. Misschien bij de rechterflank enigszins, maar niet bij degenen die het voor het zeggen hebben. Die weten donders goed, dat het gaat om niet plaatsen."

De Ruiter heeft in de gaten, dat het hier gaat om het rechtsgevoel, om het

funktioneren van de democratie en dat is voor hem een zwaar argument tegen plaatsing. Als die er toch doorheen geramd wordt, dan wordt er echt een aanslag gepleegd op het democratische gehalte van onze samenleving. De vraag is hoe je daar doorheen komt. Het is aan de vredesbeweging om die aanslag te overleven. Als aan de ene kant aan de democratie getornd wordt, is het aan ons om die weer op te tillen. Je roept met zo'n aanslag heel radikaal verzet op, maar ook apathie in de trant van: 'er kan toch niks in de politiek'. Apathie dient naar mijn overtuiging de democratie niet. Het derde wat het oproept is, dat de CDA haar geloofwaardigheid enorm gaat verliezen, maar dat zou de democratie kunnen dienen. Hoe moet je als vredesbeweging op dat soort effecten reageren? Moet je een elekto-

rale strategie hebben? Ik vind dat heel moeilijk voorspelbaar. Ik ga er op dit moment vanuit, dat het initiatief aan onze kant is en dat plaatsing niet lukt. Ik kan me niet voorstellen, dat er een definitief ja komt. Absoluut niet. Dat is uitgesloten. Het beslissende moment is: wordt die basis gebouwd of niet? Als ze de bouw zouden gaan uitstellen, betekent dat, dat Nederland uit het NAVO-schema stapt en dat betekent weer, dat er helemaal niet meer gebouwd gaat worden."

**GEERT DEKKER
CHRIS HUINDER**

Het boekje waaruit twee keer geciteerd werd heet: Tussen Oost en West Europa, door Wim Bartels e.a. Uitgave: De Horstink, Amersfoort.

Interview met Henk Waltmans

IK WIL LID VAN DE NAVO BLIJVEN

Henk Waltmans is een vooraanstaand lid van de PPR. Hij maakte tien jaar deel uit van de Tweede Kamer, onder andere in de tijd dat de PPR betrokken was bij de regering-Den Uyl. In diezelfde tijd was hij een aantal jaren lid van de NAVO-Assemblée. Waltmans is nu 54 jaar en burgemeester (de eerste PPR-er in die functie) van het Noordhollandse Landsmeer. In de PPR verdedigt Waltmans het standpunt om in de NAVO te blijven. Daarom met hem een interview, over de NAVO, de kernwapens en ons vijandbeeld.

— *De PPR is vóór het losmaken van Nederland uit de NAVO. Maar zolang Nederland in de NAVO zit, moet de partij een voortrekkersrol in de ontwapening spelen. Acht jij zo'n voortrekkersrol voor mogelijk?*

Henk Waltmans: "Die voortrekkersrol is wel mogelijk, maar dan moet de coalitie, waar de PPR deel van uitmaakt, dat ook willen. En ten tijde van het kabinet-Den Uyl ('72-'77) dachten wij, dat dat mogelijk was. Maar er is weinig van terechtgekomen, omdat de meerderheid van het kabinet gewoon die ouderwetse politiek voort wou zetten. Dat gold zowel voor Van der Stoep als voor Vredeling. Dat gold in belangrijke mate voor Den Uyl. Dat gold niet voor Pronk en niet voor Vorrink. Dat gold voor Gruyters en voor de CDA-ers

(KVP-ers en ARP-ers), die er in zaten. Dus de meerderheid van het kabinet wilde helemaal geen andere opstelling of andere rol. Ze zijn wel tegemoet gekomen aan de PPR met een 'Ontwapeningsnota', die naast een Defensienota uitgebracht werd. Nu in 1984 hebben we alleen twee defensienota's."

— *Kan het binnen de NAVO wél?*

Henk Waltmans: "Binnen de NAVO kan het altijd, als die meerderheid in Nederland er maar is. Het is vanzelfsprekend, dat als het kabinet gesteund wordt door een meerderheid van de bevolking en van de beide Kamers, dat Nederland dan geleidelijk aan eruit kan. Ik denk dan aan een periode van tien jaar, want ik vind dat je het fasegewijs moet doen. Wij willen de defensie-uitgaven in tien jaar omlaag hebben. Het voorstel dat door de PPR-Tweede Kamerfractie bij de 'Defensienota' gedaan is, houdt een daling van de defensie-uitgaven met een procent per jaar in. Dan kun je zeggen, wat de minister dan ook zegt: 'dat is niet veel'. Nou, dat is ontzettend veel, want in 1993 betekent dat een-derde van het budget af. Dat is dus 5 à 6 miljard eraf."

Zo geldt het ook voor de kernwapens. Ik heb er altijd voor gepleit, dat wij duidelijk zouden zeggen als regering in de eerste regeringsverklaring: in deze vier jaar komen er geen kernwapens bij. En punt twee: we gaan met de NAVO over een schema onderhandelen, waarbij we als uitgangspunt hebben, dat we over twee kabinetperiodes kernwapenvrij moeten zijn. Daarmee ben ik niet zonder meer bereid te zeggen: 'als we de kernwapens weg doen, moeten we de konventionele bewapening verhogen.'

Die konventionele bewapening moet je ook op zijn eigen merites bekijken, gezien de taakstellingen, die je jezelf hebt toebedeeld. Maar ik ben er niet voor, dat Nederland zoveel taken op zich neemt. We zijn een klein land en dat betekent voor mij, dat Nederland in zijn marine-taak niet meer moet doen dan de kustwateren en een stuk aangrenzende Noordzee bewaken. Daar houdt het voor mij op. Voor mij hoeft de Noord-Atlantische Oceaan en het Kanaal niet nog eens erbij genomen te worden. Ik vind ook niet, dat Nederland een vak in de Noord-Duitse laagvlakte moet hebben ter verdediging. Ik denk dan altijd aan Stalingrad, waar de Russen doorgebroken zijn bij de Roemenen, die daar een vak hadden. Als je die taken van Nederland in de NAVO wil terugdringen, kun je beginnen bij het weghalen van de Nederlandse troepen uit het buitenland en van de buitenlandse troepen uit Nederland."

— *In 'Keerpunt '72' stond: je moet alleen in de NAVO blijven, als die bijdraagt aan de ontspanning en veiligheid in Europa. Gebeurt dat niet, dan moet er een onderzoek komen, waarbij bekeken wordt in hoeverre Nederland buiten de NAVO om een eigen veiligheids-politiek kan voeren. Daar is nooit iets van terechtgekomen.*

Henk Waltmans: "Jawel, van het onderzoek wel. Ik ben zelf op stap gegaan en ben in Zweden, Oostenrijk, Zwitserland, Denemarken en Noorwegen gaan kijken en heb er met alle mogelijke mensen gesproken. Ik ben teruggekomen naar mijn eigen partij en heb ge-

vervolg van pagina 5

zegt: 'luister, die zogenaamde gelijkgezinde landen bestaan niet. Dus vergeet dat maar.' Dat was ook de reden, dat ik op het 'NAVO-kongres' van de PPR in '74 ervoor gepleit heb om in de NAVO te blijven. Ik ben geen voorstander van uittreden uit de NAVO. Maar ik heb het kongres toen niet meegekregen. Dat kwam, omdat het kongres toen meer door emoties werd bepaald. Er was een terechte verontwaardiging over wat er zich in Griekenland afspeelde."

— *Maar dat standpunt van uittreden is toch op kongressen in 1977 en 1981 herhaald. Die emoties speelden dus op latere kongressen niet mee?*

Henk Waltmans: "Nee, maar toen het kongres eenmaal dat standpunt had bepaald, is er nooit meer over de NAVO gepraat. Dat standpunt van '74 is automatisch steeds meegenomen. Alleen in 1975 is er nog een NAVO-kongres geweest, waarbij de zaken wat versoepeld zijn en waarbij de fraktie wat meer armslag kreeg. Dat is de verdienste van Ria Beckers geweest."

Veiligheid

"De bepalende momenten voor mij om in de NAVO te blijven zijn, dat ik niet inzie, dat als Nederland de NAVO verlaat, dat dat iets verbetert aan de veiligheidssituatie in Europa en in de wereld. Ik zeg niet, dat Nederland niet eigenzinnig en zelfstandig beslissingen binnen de NAVO kan nemen door de defensie af te slanken en de kernwapens af te stoten. Maar ik zou altijd politiek lid van de NAVO willen blijven, dus alleen uit de militaire organisatie ervan willen stappen. Je kan een wat zelfstandige positie op het politieke vlak binnen de NAVO innemen. De militaire ontwikkelingen gaan een eigen weg, dat is een technologisch proces. Nu wordt er al een Leopard III-tank ontwikkeld, waarbij er later naar een politiek wordt gezocht waarbij die Leopard III bruikbaar is en gekocht moet worden."

— *Ben je, als je binnen de NAVO blijft, niet voor het behouden van enkele kernwapentaken?*

Henk Waltmans: "Als ik zeg, dat ik gefaseerd de kernwapentaken af wil schaffen.... Ik zeg afschaffen, niet verminderen...."

— *Ja, maar dat gaat via een verminderingproces. Laat je in een regeringsverklaring zetten, dat je alle zes de kernwapentaken binnen vier jaar af wil schaffen?*

Henk Waltmans: "Nee, het zou een regeringsverklaring zijn, waarin gezegd wordt, dat we in twee regeringsperiodes ervan afwillen. Ze zijn er ook niet allemaal ineens gekomen, ze hoeven ook niet allemaal ineens weg."

— *Acht jaar vind jij een reële mogelijkheid?*

Henk Waltmans: "Het zou een hele revolutionaire verandering zijn, in het regeringsbeleid, als een regering in een regeringsverklaring zou zeggen: we gaan afslanken tot twee-derde (we gaan op min één procent zitten), we gaan alle krijgsmacht-onderdelen afslanken en de nucleaire bewapening, daar stoppen we mee. We gaan dus geen wapens plaatsen, maar we gaan de kernwapens, die er zijn, afstoten. Binnen twee regeringsperiodes moet dat geregeld zijn. Dat kan ook in vier jaar, maar dat hoeft dan

niet, maar we willen het wel geregeld hebben. En op de derde plaats, iets wat ik zeker zo belangrijk vind, is, dat Nederland zich onmiddellijk terugtrekt uit de nucleaire groep en de militaire integratie en zegt: we willen alleen maar in de politieke zin over veiligheid praten."

— *Waarom kies je niet voor de Noorse of Deense positie: geen kernwapens in vredetijd op Nederlands grondgebied?*

Henk Waltmans: "Ik vind dat een onduidelijke positie. Ik wil de kernwapens helemaal niet op Nederlands grondgebied. Dat is de boodschap naar andere landen toe, dat een land als Nederland zegt: 'ik hoef die kernwapens niet voor mijn veiligheid'. Ik voel me meer bedreigd door de kernwapens dan door de Russen. Ik vind dat er op lange termijn een Europees veiligheidssysteem moet komen en ik vind dat de Verenigde Na-

die de landen verplicht om te ontwapenen. Dat neemt niet weg, dat over kernwapens, tactiek en alles niet beslist kan worden door één regering in een alliantie, maar dat dat door de hele alliantie zou moeten gebeuren. Je kunt herkennen, dat de NAVO een foute structuur heeft, terwijl ik daarbij dan ook herken, dat je er een tijd mee moet leven, omdat je er geen andere structuur voor in de plaats hebt."

— *En je bent dan bereid om die structuur wat te verbeteren, wat te demokratiseren, ook al zou dat bijdragen tot een bestending van die structuur?*

Henk Waltmans: Nou, ik denk, dat eerder het omgekeerde het geval is. Het wezenlijke probleem van de NAVO is echter niet de demokratiseringsvraag, maar de vraag, of de NAVO bijdraagt tot veiligheid of tot onveiligheid, en

breekt. Bijvoorbeeld: het bevolkingsarchief wordt meteen vernietigd. Niet opgeborgen. Nee, meteen vernietigd. Weg."

— *Welke rol speelt voor jou het Duits-Duitse vraagstuk in de Europese context?*

Henk Waltmans: "Het is het sluitstuk van de Europese integratie. Als de Europese integratie voltooid is, dan zal er misschien wel een aparte staat West-Duitsland en Oost-Duitsland zijn, maar die zullen dan open grenzen hebben. Dan zijn het 'Kontaktlandschafte', zoals de Duitsers zeggen. Het probleem van Duitsland is niet dat het verdeeld is, maar dat het ene deel bij het Warschaupakt en het andere deel tot de NAVO hoort en dat de grens er precies doorheen loopt."

"Ik zie Europa als niks anders dan een

Woensdrecht: jongerenweekend van NIVON-jongeren

foto: Piet den Blanken

ties in veel belangrijkere mate uitgebreid en ondersteund moet worden. Ik weet wel, de laatste jaren is ook door gezaghebbende mensen in mijn eigen partij gezegd: praat nou niet zoveel over de wereldregering, want dat is zo ver weg. Die gedachte is afgezwakt, hè. Ik ben nou 54 jaar, maar toen ik 20 of 21 was, was ik al wereldburger."

Vijandbeeld

— *We willen even terug naar de kernwapens. We proberen een tegenstelling in je boek, 'Politieke Fragmenten'. Enerzijds ben je voor demokratisering van de bevoegdheden over het gebruik van kernwapens. Je wil het monopolie van de Verenigde Staten doorbreken. Maar anderzijds ben je ook voor een NAVO, waarin helemaal niet van kernwapens gebruik gemaakt wordt. Wat is die functie van demokratisering?*

Henk Waltmans: "Ik realiseer me, dat op een moment, dat ik zeg: 'de kernwapens moeten de wereld uit', dat dat voorlopig niet zal gebeuren. De kernwapens zijn we en die raken we niet kwijt, als er geen wereldregering komt,

dan maak ik nu, in 1984, de demokratisering ondergeschikt aan de veiligheid."

— *Over niet-militaire verdediging, sociale verdediging gesproken, hoe ziet die voor jou concreet eruit? Veronderstelt dat niet, zoals PSP-ers zeggen, dat je een bepaald vijandbeeld hebt, anders ben je niet in staat om zo'n verdedigingsconcept op te bouwen?*

Henk Waltmans: "Nou, ik vind, dat sociale verdediging alleen maar een aanvulling kan zijn van militaire, conventionele defensieve verdediging met mijnleggers, anti-tankgeschut en luchtafweergeschut. Ik denk, dat het onmogelijk is om tegenover een niets ontziende vijand sociale verdediging toe te passen. Sociale verdediging gaat uit van een bezetter die humaan is, die nog zekere normen respecteert. Maar tegen de nazi's was al geen sociale verdediging te voeren. Behalve in die zin, dat je zegt: je moet het de vijand niet te gemakkelijk maken. Dat is in '40-'45 nagelaten. Men heeft het ze veel te gemakkelijk gemaakt. Je moet van tevoren een gemeentebestuur duidelijk maken, wat er moet gebeuren. Ik moet weten, wat ik moet doen als er een oorlog uit-

regionaal onderdeel van een wereldfederatie. Bij mij is dat wel een Europa van de regio's als een denkbaar model. De Europese gemeenschap wordt onderverdeeld in een aantal regio's. Dat zijn wat grotere gebieden, waar in het algemeen de economische, kulturele en sociale bedrijvigheid zich voornamelijk binnen dat gebied afspeelt. Als dat Europa dan vijftig deelstaten heeft, is dat best te verdedigen. De Sowjet-Unie is ook verdeeld in een heleboel republieken en autonome gebieden met daarbinnen weer provincies. Het probleem is meer hoe je het verdeelt.

Het 'Europa van de regio's' is een eigen, zelfstandige inbreng van de PPR in het Eurodebat in Nederland geweest. Des te meer betreur ik het, dat het Groen-Progressief Akkoord dat 'Europa van de regio's' niet meer belijdt. Ik vind dat een teruggang in denkkraft."

GEERT DEKKER
CHRIS HUINDER

Vredesaktiekamp Woensdrecht

WE SNOEIEN HET NAVODRAAD

Hoogerheide. Een plaats als zovele andere. Een kerk, een handvol kroegen, een voor een Brabantse plaats onvermijdelijke wielervereniging, een luchtmachtbasis, een vredesaktiekamp..... hè, wat? Een luchtmachtbasis, een vredesaktiekamp? Het gaat hier dan ook niet om zo maar een plaatsje tegen de Belgische grens aan. Hoogerheide is de buurgemeente van Woensdrecht en herbergt binnen haar gemeentegrenzen de vliegbasis 'Woensdrecht', de plaats waar de Nederlandse regering achtenveertig kruisraketten denkt te stationeren. Onze vliegende reporters *Chris Huinder* en *Geert Dekker* gingen er heen en doen verslag.

De vliegbasis beslaat een immens groot terrein, aan alle kanten omgeven door rollen NAVO-prikkeldraad (draad met een soort scheermesjes). De stemming op de basis is uiterst gespannen. In een van de eerste voorjaarszonnestrallen wandelen we om de basis heen, waarbij we geen moment door de bewaking uit het oog worden verloren. Vijftig meter van de weg zijn graafmachines bezig met het egaliseren van de landingsbaan. De bedoeling van deze egalisatie is de landingsbaan geschikt te maken voor de Amerikaanse vrachtvliegtuigen die de kruisraketten komen brengen.

Vlakbij deze plaats staat een jeep met twee soldaten de boel in de gaten te houden. De soldaten kijken ons wantrouwend aan, maar zien nog geen reden om uit te stappen. We besluiten het landweggetje af te lopen om een paar foto's van de graafwerkzaamheden te maken. Deze actie spoort de bewakers al tot grotere waakzaamheid aan. Eén van de twee verlaat zijn gerieflijke zitplaats om ons met een verrekijker te begluren.

Als we dichterbij komen, schreeuwt hij ons iets toe. In eerste instantie onverstaanbaar. Dan herhaalt hij zijn woorden: "Je mag hier niet fotograferen, militaire objecten mogen niet worden gefotografeerd." Tegelijkertijd komt een bewaker van de naastgelegen Fokkerfabriek aanrennen. Hij fluistert de soldaten iets in het oor, waarop zij onheilsPELLEND onze kant opkijken. Even daarvoor waren we door het Fokker-manne-tje van een parkeerplaats weggejaagd, dus waarschijnlijk heeft hij ons gevolgd en waarschuwt hij nu de soldaten voor

onze terroristische neigingen. Geen probleem, we hadden het nu toch wel gezien. We wandelen terug naar de parkeerplaats en zien dat de Fokker-bewaker stiekum aan de andere kant van het hek meewandelt. Op het terrein van de fabriek zitten een aantal werknemers. "Hup met de kruisraketten", schreeuwen ze.....

Vredesaktiekamp

Naar het voorbeeld van het vrouwen-vredeskamp bij *Greenham Common* in Groot-Brittannië, kent ook Woensdrecht haar eigen vredesaktiekamp. Een

moeten zijn. Er moeten er veel meer komen. De konsentratie dient niet alleen op dit kamp te liggen."

Henk: "Dan komt er nog iets anders bij waarom we zeggen dat dit een vredesaktiekamp moet zijn. De mensen hier in het kamp willen meer doen, dan alleen in een demonstratie meelopen. Ze vinden dat de wegen die de democratie hen te bieden heeft een keertje afge-lopen zijn. We hebben genoeg over de weg van de demonstratie gewandeld en met genoeg mensen. Het vindt geen ver-volg in het parlement."

Karin: "Helemaal geen weerklank, niks. Ze reageren er überhaupt niet op."

van de kruisraketten en ik ben bereid daar daadwerkelijk verzet tegen te bieden. Of dat nu weerklank heeft in de zin dat het parlementair wordt uitgesproken, is niet belangrijk. Ik vind het veel belangrijker dat die dingen er niet komen. Als ik hier zo lastig kan zijn dat ze bij de NAVO zeggen, 'nou jongens, we moeten die raketten niet in Woensdrecht hebben, want dat levert veel te-veel trouble op', laat ze ze dan maar om die reden terugtrekken, als ze er maar niet komen. Als ik de kans krijg, dan ondermijn ik de bunkers waar ze moeten komen, zodat ze niet geplaatst kunnen worden. Of dat weerklank vindt bij

Woensdrecht, december '83: demonstranten in discussie over hoe ver hun actie moet gaan

foto: Piet den Blanken

grasveld op het industrieterrein, zo'n honderd meter bij tweehonderd meter groot, zie hier de thuishaven van het vredesaktiekamp (VAK). Op het kamp staan een vijftiental bouwwerken: de woningen van de kampbewoners. Het kamp is sinds september 1983 op deze plek gevestigd, daarvoor stonden een aantal van de huidige bewoners op het kamp bij de vliegbasis in De Peel. Toen bekend werd dat de raketten niet dáár, maar in Woensdrecht zouden komen, werden de biesen gepakt om in Hoogerheide opnieuw neer te strijden.

Aan Karin en Henk, beide bewoners van het kamp vanaf de oprichting van het kamp, de vraag waarom er een vredesaktiekamp diende te komen.

Karin: "Tsja, voor mij is dat een overbodige vraag. Het had er al veel langer

— Op het kamp reageren ze wel?

Karin: "Ja, dat merken we toch."

— Hoe bedoel je dat?

Karin: "De reacties op wat we tot nu toe gedaan hebben. In verhouding stelt wat wij doen heel weinig voor. Maar er wordt van een mug een olifant gemaakt. Wij zijn aan het uitzoeken wat er op de basis gebeurt, wat de vernieuwingen, de veranderingen zijn. Ook voeren we prik-akties. Hoe gedraagt de militair zich? Hoe gedraagt de marechaussee zich? Wat gebeurt er als je opgepakt wordt? Je moet alles onderzoeken. De ene keer laat je je wel oppakken, de andere keer niet. De ene keer met de pers, de andere keer zonder."

Henk: "Of 't weerklank heeft in het parlement, dat interesseert me nauwelijks. Ik ben gewoon tegen de plaatsing

de Nederlandse bevolking of in de politiek, dat interesseert me geen moer."

Karin: "Mij wel. Niet in het parlement, maar wel de reactie van mensen."

Henk: "Ik overdrijf. Ik bedoel er mee te zeggen dat het me niet kan schelen of men mij kriminaliseert. Het interesseert mij niet zoveel of weekbladen en kranten mij kriminaliseren. Ik vind dat ik voor een goede zaak vecht. Dat gebeurt toch vrij snel. Dat gebeurde al voordat wij hier überhaupt begonnen waren, toen begon Mientje (:Mient-Jan Faber. GD/CH) al over de autonomen en distantieerde hij zich van ons.

Je kan natuurlijk ook wel een fixatie maken van de kruisraketten en dan is er niks anders meer over. Zo zijn wij hier

vervolg van pagina 7

niet bezig. We weten wel dat de kruisraketten slechts het topje van de ijsberg zijn. De wapenproductie, de wapenwedloop, het milieu, noem maar op, het heeft allemaal met elkaar te maken."

Goed gedaan

— *Hoe maken jullie duidelijk dat het niet alleen om de kruisraketten gaat?*

Karin: "Bijvoorbeeld door de manier waarop wij met elkaar omgaan. De manier waarop wij met elkaar leven. Je kan niet zeggen dat we hier een kommune zijn, iedereen heeft een privé-vertrek waar hij zich terug kan trekken, maar het eten, het kamp, dat is gemeenschappelijk. We hebben ook eindelijk die vervelende vergaderingen afgeschaft. Wij praten zoals het hoort, zoals wij vinden dat het hoort. Alleen wanneer we het nodig vinden wordt er gepraat. Soms is het onvermijdelijk om over bijvoorbeeld een aktie nog eens speciaal door te praten. Maar anders is er iedere avond discussie over de politiek en de kruisraketten, die onderwerpen komen toch altijd weer aan de orde. Wanneer ik op het afgelopen half jaar terugkijk, dan vind ik dat we het goed hebben gedaan."

— *Heeft voor jullie het kamp vooral een symboolfunctie?*

Henk: "Wat mij betreft niet. Dat wordt door buitenstaanders gezegd. Voor ons is het een plaats om te wonen. We houden de plaats ook bereid voor als er meer mensen komen, die willen overnachten. Mijn functie is verzet te plegen tegen de kruisraketten, ik ben geen symbool. In mijn ogen is het kamp een wijkje met een aantal bouwsels en in één van die bouwsels woon ik."

— *Zijn jullie gedemotiveerd of teleurgesteld door de gebeurtenissen in Soesterberg, waar het 'Vrouwenvredeskamp' werd opgedoekt, en in Greenham Common, waar de raketten toch zijn gekomen, ondanks alle akties en ondanks de vredesaktiekampen rondom de basis?*

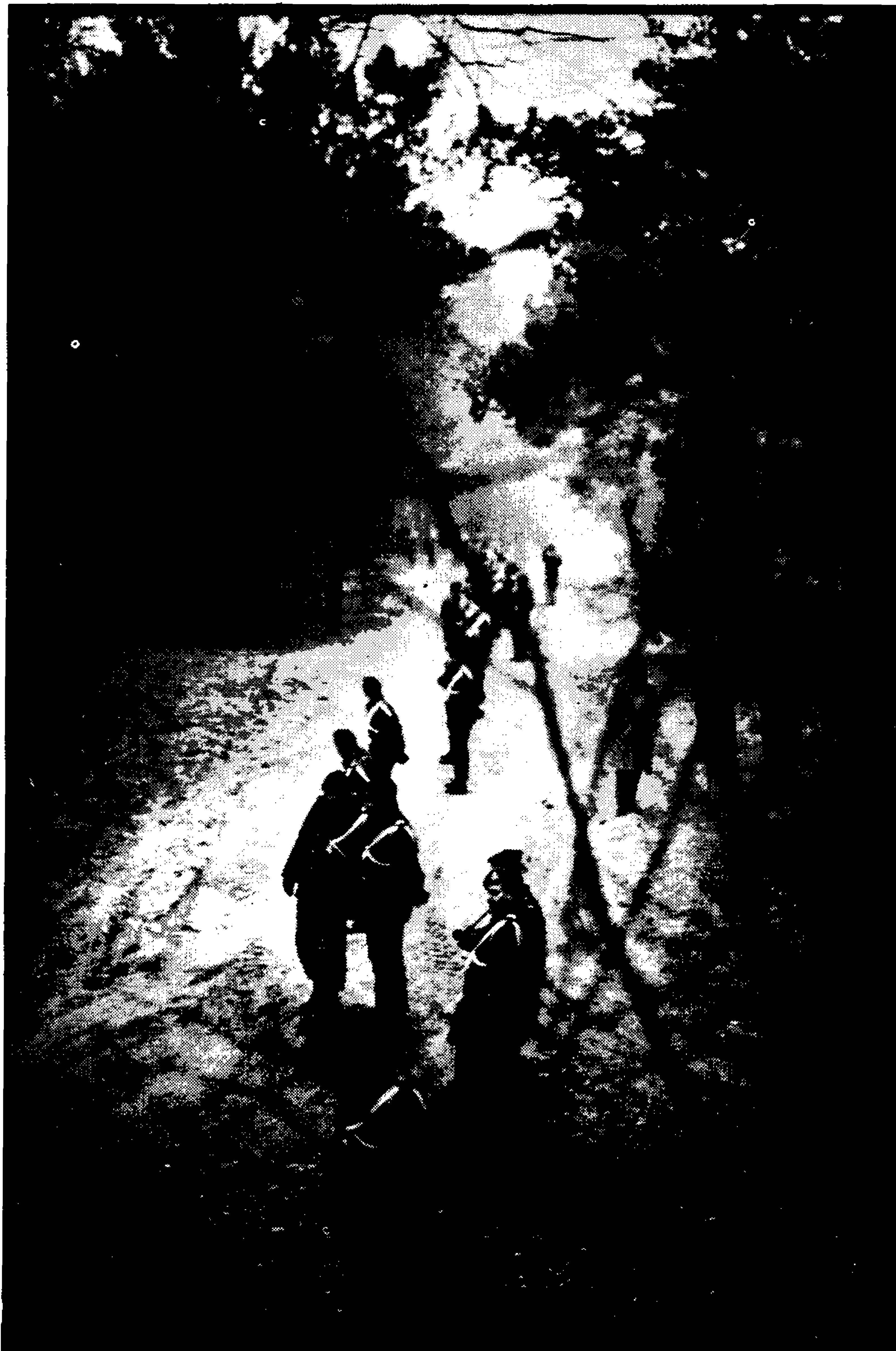
Karin: "Nee, integendeel, je kan daaruit alleen maar leren. Dat je het anders moet doen. Je leert altijd van fouten."

— *Wat zijn de fouten van Greenham Common en Soesterberg?*

Henk: "De vergelijking met Greenham Common is dezelfde als de vergelijking met Comiso in Italië of Mutlangen in West-Duitsland. Het verschil tussen Woensdrecht en die bases is dat daar al bases van de Amerikanen waren. Daar stonden al gebouwen en weet ik wat allemaal. Die moeten hier eerst nog maar 'es komen. Als het aan mij ligt, dan komen die er niet. Elke wagen met cement zal ik proberen tegen te houden. Ze zullen heel wat moeten doen om eerst maar eens dat dorp te bouwen voor die Amerikanen. Laat staan de bunkers. Elke voorbereiding van de plaatsing stuit bij mij op levensgroot verzet. Het NAVO-prikkeldraad is voor mij al zo'n voorbereiding. We gaan daar dan ook regelmatig in snoeien."

Daadwerkelijk verzet

Karin: "In Greenham Common zijn ze veel verder dan wij. Ze zijn al veel langer bezig. Zij hebben de teleurstelling meegemaakt dat alles uit de lucht

Woensdrecht, februari '84: bewaking bij maanlicht

foto: Eduard de Kam

kwam. Ze hebben de raketten niet tegen kunnen houden. Ze hebben wel ontzettend veel verzet gepleegd. En nog. Ze maken het heel moeilijk voor de militairen."

Henk: "Wij hebben ons door verschillende omstandigheden veel beter kunnen voorbereiden op het verzet. In Nederland is het verzet relatief gezien veel sterker. In 1981 hadden we al de eerste grote demonstratie. De vredesbeweging is op zich goed georganiseerd, toentertijd. Nu staat dat op losse schroeven doordat het IKV zelf in een interne strijd is gewikkeld. Het IKV moet zich de oren laten hangen naar de kerken, maar moet ook luisteren naar de aangeslotenen. Aangeslotenen die tot veel meer akties bereid zijn dan het IKV zelf. Er komen hier verscheidene keren IKV-ers die zich niet meer in de voorzichtige lijn van het IKV kunnen vinden. Maar dan moet je weg zijn en het parlement weer respekteren. Dat is bij veel mensen niet meer het geval. Ze zijn bereid veel verder te gaan en zich daadwerkelijk te verzetten."

— *Hoe ziet dat verzet er voor jullie dan uit?*

Henk: "Dat kan heel ver gaan. Na een plaatsingsbesluit hebben we hier geen parlementaire democratie meer, maar een parlementaire diktatuur. Voor mij is een diktatuur niet te aksepteren. Dus kan ik heel ver in mijn verzet gaan omdat ik vind dat de democratie dan weer hersteld moet worden."

— *We hebben begrepen dat er moeilijk-*

heden zijn geweest met de ondersteuning van het aktiekamp. Met name de positie van de basis- en steungroepen was een probleem, werd ons gezegd. Hoe zit dat?

Henk: "De steungroepen proberen ons te ondersteunen. Maar de enorme verschillen tussen ons en de steungroepen leveren problemen op. Wij zitten hier de hele week. De steungroepen komen in het weekend met een paar mensen hier naar toe, willen meepraten, maar hebben geen notie van wat er zich op het kamp afspeelt. In het weekend is er een compleet andere situatie dan door de week. We hebben liever basisgroepen die zelf hun eigen verantwoordelijkheid kennen. Akties ontwerpen in hun eigen regio, daar de boel in de gaten houden en dan eventueel steun verlenen aan het kamp op het moment dat dat nodig is. Maar het moet niet zo zijn dat zij er alleen zijn om het kamp te ondersteunen. Laten ze in godsnaam méér doen. Daar schortte het aan. Dat hebben we in een aantal gesprekken uitgepraat. Mensen die eerder vaak in het weekend kwamen, komen nu minder, maar blijven wel langer, ook door de week.

Een positief punt van de basisgroepenstructuur is dat akties in Woensdrecht worden uitgedacht door de groepen zelf. Op het kamp weten we daar weinig tot niets van af. Het hoeft niet meer alleen van ons af te komen. De mensen dachten vroeger dat als ze naar het kamp togingen, dat wij dan wel een laatste open konden trekken en dat daar

dan de een of andere aktie uit kwam rollen."

Karin: "Wil je aktie A of aktie B?"

Henk: "Dat is iets waar we niet aan kunnen voldoen. Ze kunnen hier geen 'Doe-vakanties' houden, met ons als kampinghouders."

— *Hoe hebben jullie dat opgelost?*

Karin: "In het begin stonden we open tegen alles wat kwam. We waren blij dat er mensen kwamen. Gedurende de winter waren er veel te weinig. Te koud, te nat. Die mooiweertoeristen komen nu weer wel. Een zoete inval. Een beetje knippen en dan weer verdwijnen. Wij zitten met de brokken. Een autonome aktie kun je voeren maar je moet wel weten wat die autonomie inhoudt. Dat betekent je eigen verantwoordelijkheden kennen. Niet alleen doen maar ook de konsekventies aanvaarden. Niet afschuiven op het vredesaktiekamp."

Voorzichtig

— *Hoe zien die konsekventies er dan uit?*

Karin: "Dat je vrij snel de agressie van de bevolking op je dak krijgt. Wij zijn niet bang maar wel voorzichtig. Je legt dat uit en dan snappen ze het wel. Natuurlijk is het voor de jeugd spannend om in NAVO-draad geknipt te hebben en zo sporen te hebben nagelaten. Of als souvenir een stukje draad mee te nemen. Daar doen we zelf aan mee, tijdens de kerstdagen hebben we stukjes draad als souvenir verkocht.

We moeten heel goed opletten dat we niet worden weggedrukt door de grote aantallen mensen die komen. Wij willen geen kampbeheerder worden."

— *Maar het besluit wordt uiteindelijk toch op het Binnenhof genomen. Waarom bivakkeren jullie daar niet?*

Henk: "Daar komen de wagens met cement niet aanrijden."

— *Maar daar wordt wél het besluit genomen.*

Henk: "Het IKV mag van mij het Binnenhof blokkeren. Dat is hun verantwoordelijkheid. Zij richten zich op parlementaire akties, wij zijn hier om die dingen daadwerkelijk door middel van akties tegen te houden. Dat kan ik niet in Den Haag."

— *Maar het parlement kan toch besluiten dat die wagens met cement er niet komen.*

Henk: "Daar heb ik absoluut geen vertrouwen in. Het volk beslist niet. Daarom noem ik het ook een parlementaire diktatuur. Voorlopig heb ik het gevoel dat ze gaan plaatsnemen. Over twee maanden kan ik waarschijnlijk zeggen 'zie je wel, ik heb toch gelijk gehad.' Ik houd daar zo ernstig rekening mee, dat ik absoluut geen zin heb om naar Den Haag te gaan."

GEERT DEKKER
CHRIS HUINDER

Het Vredes Aktie Kamp (VAK) is bereikbaar via tel.: 01646 - 5652. Financiële steun: postgiro 3332968 t.n.v. VAK Woensdrecht, Mid-denweg, Hoogerheide.

Moeten we wel werk eisen

1 mei, de Dag van de Arbeid, heeft juist in deze tijd een bijzondere betekenis. De werkgelegenheid wordt in hoog tempo afgebroken. Binnenkort wordt het hele stelsel van sociale zekerheid herzien. Met name vrouwen merken de gevolgen: de meeste ontslagen vallen in die sectoren waar veel vrouwen werken. Maar het is maar de vraag of we nog wel werk moeten opeisen. Is het niet meer tijd om na te denken over wat arbeid eigenlijk is, wat het zou moeten zijn en welke plaats de arbeid in ons leven inneemt.

Ursula Kouwenberg, bestuurslid van de PSP in Nijmegen en coördinatrice van de landelijke PSP-vrouwen, heeft hierover een andere mening dan de meeste PSP-leden om haar heen. Heleen Buijs praatte met haar. Tijdens een aantal 1 mei-manifestaties zal de 'arbeidsmoraal' centraal staan.

— Hoewel de werkgelegenheid daalt, blijft de roep om betaald werk gehoord worden. Het 'Breed Platform' voor economische zelfstandigheid van vrouwen, dat zo'n veertig organisaties omvat, waaronder de PSP-vrouwen, eist naast de economische zelfstandigheid onder andere ook een betere toegang van vrouwen tot de betaalde arbeid. Daar-teenover stellen bijvoorbeeld de PSP-jongeren in hun brochure 'Weiger Werk' het recht op luiheid. Zij zien het arbeidsethos gebonden aan kapitalistische ideeën als bezitsethiek, en aan de idee dat werken een levensvervulling zou moeten zijn. Welke van die twee visies spreekt jou het meest aan?

Ursula: "Ik neig het meest naar de visie van de jongeren, hoewel het mij niet gaat om het 'recht op luiheid', maar om de discussie over het arbeidsethos. Het grootste deel van iemands leven bestaat uit werken. Het werk is veelal hiërarchisch verdeeld en is er alleen maar op gericht om het kapitalistische systeem er wel bij te laten varen. Ik heb een tijd in de verpleging gewerkt en dat was heel hiërarchisch gestructureerd. Daar ging het er niet meer om dat je het werk deed dat je dacht dat je ging doen, maar meer dat je dat moest doen, omdat je er een beoordeling voor kreeg. Daar ben ik op afgeknaapt. Ik noem de

dingen die ik nu doe, waar ik me in ontwikkel óók werk. Ik ben actief in de politiek geworden, ik werk bij een vrouwenzeefdrukkerij. Dat betekent voor mij een bepaalde ontwikkeling, daar leer ik m'n eigen fantasie veel meer gebruiken. Dat soort dingen wordt je niet geleerd, op school niet, in je werk niet. Het wordt helemaal voor je ingevuld: zo moet je werken, en voor de rest moet je niet je gedachten er bij laten gaan."

Arbeidsdeling

— Als je vindt dat werken nu afstompend en hiërarchisch is, kan je dan niet beter door deel te nemen aan het arbeidsproces proberen de kwaliteit van de arbeid te verbeteren, bijvoorbeeld door in de vakbond actief te worden of in de ondernemingsraad?

Ursula: "Dat is een vaak gehoorde eis. Als je deelneemt aan het arbeidsproces betekent dat automatisch dat je er invloed op kan uitoefenen. Ik denk, dat dat niet zo is. Je bent gedwongen om aan het huidige proces deel te nemen, om mee te doen in de hiërarchie en het verschil in stand te houden tussen betaald en onbetaald werk. Ik ben er juist over gaan nadenken toen ik ontslag had genomen uit de verpleging. Dat zie je ook bij anderen die gedwongen werkloos zijn, bijvoorbeeld in het ontstaan van een **Bond tegen het Arbeidsethos** of uit de vakbond voor vrijwilligers. Bovendien, wat heeft het voor zin om werk te eisen? Ten eerste is het er niet, en ten tweede houd je de bestaande arbeidsdeling in stand. Het is dan ook onrechtvaardig dat je minder moet verdienen, omdat je onder dwang in een uitkering terecht bent gekomen. Zelfs al doe je vrijwilligerswerk, dan moet je dat laten vallen als je een betaalde baan krijgt aangeboden."

— Maar hoe denk je invloed te krijgen op de kwaliteit van de arbeid als je niet aan het arbeidsproces deelneemt?

Ursula: Door te laten zien dat er ook andere manieren van werken zijn, door het opzetten van kleinschalige projecten. Neem die zeefdrukkerij, waar ik werk. Die hebben we helemaal zelf opgezet. Voor een groot gedeelte wordt die betaald met geld van mensen, of met subsidie van instanties hier in Nijmegen. Toen we gingen draaien, merkten we dat anderen ons nodig hadden. We werken op onkostenbasis en groepen met weinig geld komen naar ons toe. We laten hierdoor merken dat we anderen niet nodig hebben.

Proletarisch winkelen

— Niet iedereen kan zeggen: ik wil niet

werken. Dat kan je alleen als je voldoende inkomen hebt.

Ursula: "Er is een groep, die inderdaad geen keuze meer heeft. Ik vraag me zelf ook wel eens af, hoe ik volgend jaar met m'n uitkering zal zitten. Nu hoeft ik nog niet elk dubbeltje om te draaien, dus geld is niet mijn enige zorg. Ik probeer er wat aan te doen door aan acties mee te doen. Demonstreren alleen helpt niet meer; verleg die grenzen, ga proletarisch winkelen, maak ze daardoor duidelijk dat het gewoon niet meer kan. Door de politiek wordt dat wel kapotgeschreven, maar op straat merk je dat mensen dat pak koffie maar al te graag aannemen, al is het dan gejat. Het zijn meer symbolische acties, net als de nationale stroppenkaart, een vervalste strippenkaart, als protest tegen de tariefsverhoging in het openbaar vervoer. Je maakt mensen zo duidelijk, dat ze zelf dingen moeten gaan doen; draai die gasmeter maar om, ga maar zwart rijden."

— Het lijkt me vooral voor vrouwen gevaarlijk nu te zeggen, dat ze geen betaald werk willen doen en dat ze het arbeidsethos ter discussie willen stellen. Zo iets keert zich direct tegen je: vrouwen willen niet werken. Dan mogen ze weer naar huis.

Ursula: "Betaald werk wordt als voorwaarde gezien voor economische zelfstandigheid. Maar die kan niet gerealiseerd worden binnen het huidige arbeidsproces. Het is méér dan alleen maar een baan hebben en een eigen inkomen. Het houdt ook in, dat er een gelijke waardering tussen mannen en vrouwen is. Omdat ze er nu eenmaal misbruik van zullen gaan maken, betekent dat niet dat ik me daarbij neerleg, dat ik daarom mijn strijd staak en mee ga rennen met de leus 'vrouwen moeten werk'. Het gaat er mij om mensen dingen duidelijk te maken, om bij hen een mentaliteitsverandering te bewerkstelligen. Het moet vanuit de basis komen."

— Het Breed Platform voor economische zelfstandigheid pleit onder andere voor stimulering van opleidingen voor vrouwen en voor verbetering van de toegang tot de arbeidsmarkt. Betekent jouw visie, dat je afstand neemt van de eisen van het Breed Platform?

Ursula: "Ik vind het goed dat ze daarmee bezig zijn maar ik zou de arbeidsmoraal meer ter discussie willen zien staan. Ik wil ook betere opleidingen voor vrouwen, maar niet volgens de bestaande normen. Je wordt ergens toe opgeleid en dat moet je gaan doen. Als je iets goed kan en leuk vindt, dan moet je dat kunnen gaan doen, maar er worden steeds meer bijkomende eisen aan

het werk gesteld. Ik vind dat vrouwen meer mogelijkheden moeten hebben om zich te kunnen ontplooiën, maar ik vraag me af of dat in de bestaande MAVO, HAVO en volgens dat soort normen moet."

Basisinkomen

— Hoe vind je dat binnen de PSP de discussie over de arbeidsmoraal gevoerd wordt?

Ursula: "De jongeren zijn er mee gekomen, weliswaar provocerend, maar dat was juist bedoeld om de discussie in de PSP los te maken. Het blijkt echter heel moeilijk die binnen de partij aan te kaarten, omdat er veel mensen in zitten, die actief zijn in de vakbond. Daar zeggen ze, ja, maar wat wil je dan met de verworven arbeidersrechten? Zo is de arbeidsmoraal niet bespreekbaar, evenmin als de invulling van het basisinkomen. Nu wordt daarover gepraat vanuit de bestaande arbeidsmoraal. Als je gaat verdienen moet je er toch wat meer bij krijgen, terwijl ik vind dat je in feite dan de uitkering vervangt door het basisinkomen en dan ben je net zo ver. Ik ben met de discussie hierover binnen de afdeling bezig. Door de PSP-vrouwen daar wordt vooral de nadruk gelegd op het recht op werk, maar niet op wat werk is, wat het inhoudt. Landelijk is er tot nu toe helemaal niet over gediscussieerd en daarom is het goed dat de themagroep Welzijn van de PSP er een dag over organiseert. Hopelijk komt dan de discussie van de grond."

HELEEN BUIJS

De landelijke themagroep Welzijn van de PSP organiseert op 19 mei een discussiedag over 'arbeidsethos' in De Kargadoer in Utrecht. Zie daarvoor de rubriek 'Ondersteboven' in dit nummer. 'Bevrijding' komt er later nog op terug.

PSP-VOORSTEL IS HAAR EN BETAALBAAR

Op donderdag 12 april presenteerde de PSP een nota over het stelsel van sociale zekerheid. Daarin probeert deze partij de verschillende oplossingen voor de knelpunten bijeen te brengen in één omvattend voorstel. Het PSP-plan houdt in: volledige individualisering van het stelsel van sociale zekerheid, een drastische arbeidstijdverkortening tot vijftientig uur zonder verlies van koopkracht (tot modaal), handhaving van WW- en WAO-uitkeringen op tachtig procent en voor onbeperkte duur en verhoging van de minimum-uitkering met tien procent.

Inrijpende veranderingen in de sociale zekerheid staan op stapel. Het door de sterk toegenomen werkloosheid groeiend beroep op de sociale zekerheid brengt de regering er niet toe om met een actief werkgelegenheidsbeleid de werkloosheid te lijf te gaan en terug te dringen. Integendeel. Nadrukkelijk wordt geprobeerd de kosten te drukken door de uitkeringen te verlagen. Op 1 juli weer met drie procent voor de boven-minimale uitkeringen en met tien procent voor de bijstandsuitkeringen van "samenwonende alleenstaanden". In totaal dient zes miljard structureel bezuinigd te worden .....

Hoewel gehouden aan de *Derde EG-richtlijn* over gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de sociale zekerheid, werken de plannen van de regering eerder averechts: naast gehuwden worden steeds meer ook andere samenlevingsverbanden als "gezin" behandeld. Veel meer mensen worden financieel van elkaar afhankelijk gemaakt. De bijstandsregelingen worden in het geheel niet geïndividualiseerd.

Forse kritiek is op de regeringsplannen geuit door het *Breed Platform Vrouwen voor Economische Zelfstandigheid*, de *FNV* en andere maatschappelijke organisaties. Maar in hun kritiek en alternatieven wijken de diverse voorstellen van deze organisaties van elkaar af. Zo brandt bijvoorbeeld de *FNV* niet haar vingers aan de door het Breed Platform zo nadrukkelijk geëiste "individualisering van de bijstand", terwijl organisaties van uitkeringsgerechtigden en ook sociale diensten vooral benadrukken dat de minimumuitkeringen te laag zijn.

Uitgangspunten

In het eerste hoofdstuk van de nieuwe PSP-brochure worden de uitgangspunten geschetst waarop de PSP haar voorstellen baseert.

De PSP streeft herverdeling van al het betaalde en onbetaalde werk tussen vrouwen en mannen na, en houdt vast aan het recht op betaald werk voor iedereen. Betaald werk is één van de mogelijkheden om financiële zelfstandigheid te bereiken. Drastische arbeidstijdverkortening biedt de mogelijkheid de arbeidsverdeling tussen mannen en vrouwen te doorbreken. Bovendien is drastische arbeidstijdverkortening noodzake-

lijk om de werkloosheid fors terug te dringen. Daardoor kan het beroep dat mensen, noodgedwongen, moeten doen op de sociale zekerheid worden teruggedrongen.

Ieder mens heeft een zelfstandig recht op een eigen inkomen, waarvan men zelfstandig kan leven. Dit recht is onafhankelijk van de woonsituatie of inkomen van een eventuele partner. Immers, ieder mens is er één, en niet de helft van een stel. Dat betekent ook dat niemand meer verplicht wordt iemand anders financieel te onderhouden. De kostwinnerstoeslagen in lonen (via de belastingen) en uitkeringen dienen te verdwijnen. Een zelfstandig recht op loon of uitkering moet voor iedereen worden verzekerd. Konkreet houdt dat in dat ook de bijstand volledig geïndividualiseerd moet worden.

Het huidige stelsel is ondemocratisch georganiseerd, ontoegankelijk en onoverzichtelijk. In de al vijftien jaar durende discussie over de organisatie van

Deze uitgangspunten kunnen worden gerealiseerd en ze zijn nog betaalbaar ook. Waar het om gaat zijn politieke keuzes, die haaks staan op het huidige regeringsbeleid.

Martien Bouwmans en *Herbert Goedings* (medewerkes van de Tweede Kamerfractie en allebei schrijvers van deze PSP-nota) schreven bijgaande samenvatting onder het motto: *Omdat ieder mens er één is, en niet de helft van een stel.*

de uitvoering van de sociale zekerheid heeft uitsluitend de beheersbaarheid centraal gestaan, en niet de zeggenschap van de cliënt. Het stelsel dient eenvoudig te zijn, inzichtelijk en begrijpbaar. Democratische controle van de gebruikers moet mogelijk gemaakt worden, de uitvoering gedecentraliseerd. Overbodige controle en inbreuken op de privacy moeten worden afgeschaft.

Sociale zekerheid dient in laatste instantie aan mensen bestaanszekerheid te verschaffen. Dat is nu niet meer het geval. De bijstandsuitkeringen zijn te laag. Het toenemend aantal huissuitzettingen, huurschulden en gasafsluitingen getuigt daarvan.

De minimum-uitkeringen moeten met tien procent verhoogd worden. Daarmee wordt het geleden koopkrachtverlies van de afgelopen jaren ongedaan gemaakt.

Regeringsplannen

Vanuit deze uitgangspunten worden in

het tweede hoofdstuk de regeringsplannen nagelopen en beoordeeld. Belangrijkste kritiekpunten:

Door het loslaten van de verzekeringsgedachte worden werkloosheidsuitkeringen gekoppeld aan de leeftijd. De uitkeringsduur wordt korter en in hoog tempo worden werklozen en gedeeltelijk arbeidsongeschikten naar het absolute minimumnivo teruggedrongen. Ook de *individualisering* van deze regering is volstrekt onvoldoende. Via de gezinstoeslagenwet blijft het kostwinnersbeginsel en de financiële afhankelijkheid bestaan. Het "gezinsdenken" wordt uitgebreid tot alle samenlevingsvormen. De bijstand wordt in het geheel niet geïndividualiseerd. De AOW op een volstrekt oneigenlijke wijze, door man en vrouw allebei recht te geven op een halve uitkering. Daarnaast worden de uitkeringen fors verlaagd en wordt het stelsel buitengewoon ingewikkeld; de controle op "samenwonen" zal toenemen. Over inspraak of zeggenschap voor de gebruikers wordt niet gerept.

In het derde hoofdstuk worden de uitgangspunten die de PSP hanteert ten aanzien van de sociale zekerheid omgezet in concrete voorstellen. De WW, WWV (en deels RWW) dienen in één regeling geïntegreerd te worden. De werkloosheidsuitkering dient onbeperkt van duur te zijn, en niet gekoppeld aan leeftijd of arbeidsverleden. Op deze uitkering bestaat een zelfstandig recht. De hoogte moet gehandhaafd blijven op tachtig procent van het laatstverdiende loon. Ook de WAO, AAW en Ziektewet dienen op het huidige nivo gehandhaafd te blijven.

De AOW moet werkelijk geïndividualiseerd worden, zodat iedere bejaarde een zelfstandig recht krijgt op een AOW-uitkering. Op wat langere termijn dient er een nationale pensioenvoorziening te komen. De hoogte van het pensioen wordt netto tachtig procent van het gemiddeld loon van de laatste vijf jaar.

Ook de *bijstandsregelingen* (waaronder de RWW) dienen volledig geïndividualiseerd te worden. Ieder individu vanaf zestien jaar krijgt zelfstandig, dus onafhankelijk van het inkomen van een eventuele partner, recht op een *gegarandeerd inkomen* via de bijstand, als hij of zij verder geen eigen inkomen heeft. Bij de huidige massale werkloosheid

TABEL: Verdeling van het netto beschikbare inkomen in 1988 (in prijzen 1983) over sociaal-economische categorieën na individualisering, met en zonder arbeidstijdverkortening tot 25 uur per week.

sociaal-economische categorie	met ATV tot 25 uur			zonder ATV		
	gem. ink. (gld.)	aant. (mln.)	totaal ink. (mld.)	gem. ink. (gld.)	aant. (mln.)	totaal ink. (mld.)
werkenden	23.000	6,7	154,1	24.500	5,0	122,5
minimumloon	17.500			17.500		
modaal	21.500	2,4	46,8	21.500	1,7	33,2
2x modaal	29.000	3,0	75,8	34.500	2,1	58,8
maximum inkomen	36.000	0,6	19,5	50.000	0,4	16,0
deeltijdwerk	17.000	0,7	11,9	17.000	0,8	13,6
werklozen/WAO	19.000	0,6	11,4	20.000	1,5	30,0
bejaarden	19.000	1,8	34,2	20.000	1,8	36,0
overigen vanaf 16 jr.	14.000	2,4	33,6	14.000	3,2	44,8
kinderen	3.500	3,2	11,2	3.500	3,2	11,2
		14,7 ⁺	244,5 ⁺		14,7 ⁺	244,5 ⁺
ziektekosten			28			28
			272,5 ⁺			272,5 ⁺

BAAR

moet, aldus deze PSP-brochure, de onzinnige verplichting om te solliciteren op banen die er niet zijn opgeschort worden. De *sollicitatieplicht* voor de werkloosheidsuitkering wordt pas weer van kracht als de werkloosheid fors is teruggelopen. Herinvoering van de sollicitatieplicht voor het gegarandeerd inkomen zal in een situatie van "volledige werkgelegenheid" nader bezien moeten worden. Herinvoering zal met name afhangen van de vraag of de herverdeling van het betaalde en het huishoudelijke werk tussen mannen en vrouwen gestalte heeft gekregen. Voorkomen moet worden dat het gegarandeerd inkomen via de bijstand gaat functioneren als een "huishoudloon", waardoor de ongelijke arbeidsverdeling van de man als "kostwinner" en de vrouw voor het huishoudelijk werk en kinder-opvoeden gehandhaafd blijft.

Ziektekosten

Verder wil de PSP zo snel mogelijk een *algemene volksverzekering tegen ziektekosten*, waarbij iedereen in het kader van de Ziekenfondswet verzekerd is. De AWBZ kan in zo'n algemene volksverzekering geïntegreerd worden.

De grondslag voor premieheffing moet, voor wat betreft de werkgeverspremies, verschoven worden naar de faktor kapitaal (cash-flow, geïnvesteerd vermogen of toegevoegde waarde). De premiegrenzen worden voor alle sociale verzekeringen afgeschaft.

De *minimum-uitkeringen* voor een individu worden met tien procent verhoogd. Het huidige minimumloon wordt, óók bij een drastische arbeidstijdverkorting tot 25 uur, minstens op het huidige nivo gehandhaafd. De minimum-uitkering blijft dus gekoppeld aan het wettelijk minimumloon, en wel op tachtig procent daarvan. Dat is nu zeventig procent.

Draagkrachtverschillen die samenhangen met de relatief hogere kosten die alleenwonenden vaak hebben ten opzichte van samenwonenden moeten middels een geïndividualiseerd woonlastensysteem gekompenseerd worden. Onderscheid bij uitkeringshoogte of belastingtarief is in strijd met het individualiseringsbeginsel, is ondoelmatig en leidt tot sterke inbreuk op de privacy. Anderzijds mag er geen "premie op samenwonen" ontstaan. Daarom is in de brochure een voorstel opgenomen de individuele woonlasten te koppelen aan woonkwaliteit en individueel inkomen. Betaalt iemand relatief veel aan woonlasten, dan krijgt men via de belasting een gedeelte gesubsidieerd; betaalt iemand relatief weinig woonlasten, dan moet men via de belastingen een gedeelte bij betalen.

Omdat de inkomens volledig geïndivi-

dualiseerd worden, zal de *kinderbijslag* voor jongeren tot zestien jaar kosten-dekkend moeten worden.

Tot slot worden in dit hoofdstuk een aantal voorstellen gedaan om de uitvoering te decentraliseren en de zeggenschap van de gebruikers te vergroten.

Al deze maatregelen en de drastische arbeidstijdverkorting tot vijftienvintig uur zijn niet van de ene dag op de andere in te voeren. Daarom stelt de PSP in het vierde hoofdstuk voor via een aantal overgangsmaatregelen in vier jaar over te schakelen van het huidige naar het geïndividualiseerde stelsel. In deze *overgangsperiode* worden systematisch de kostwinners-elementen in de lonen en uitkeringen verwijderd: de toeslagen voor "kostwinners" in de belastingheffing worden afgeschaft, en de uitkeringen worden geleidelijk allemaal naar tachtig procent van het laatstverdiende loon of het minimumloon (voor wat betreft de minimumuitkeringen) gebracht. Tegelijkertijd wordt het recht op een zelfstandig inkomen via de bijstand voor de "partner" opgebouwd.

De loondervingsregelingen kunnen met ingang van 1985 direct geheel geïndividualiseerd worden. Ook de verhoging van de minimumuitkering met tien procent moet direct plaatsvinden. Daarnaast worden in de brochure concrete maatregelen voorgesteld voor het opvoeren van de progressie in de belastingen, het afschaffen van de premiegrenzen, geleidelijk optrekken van de kinderbijslag en minimumjeugdlonen tot het nivo van het algemene minimumloon, enz.

Ook voor het realiseren van de arbeidstijdverkorting (ATV) worden voorstellen gedaan. In een raamwet op de ATV wordt vastgelegd dat de arbeidstijd in

beginsel binnen vier jaar verkort wordt naar 25 uur. Vorm en fasering van de ATV in de bedrijven zelf wordt overgelaten aan werkgevers en werknemers. Via een ATV-vereveningsfonds is het mogelijk dat bedrijven subsidies krijgen, waardoor hun totale loonkosten niet hoeven te stijgen. Dit fonds wordt onder anderen gevuld met de gelden die zijn uitgetrokken voor de lastenverlichting aan het bedrijfsleven (vanaf 1986 structureel zes miljard).

De financiering

In het vijfde hoofdstuk wordt aangegeven hoe het nieuwe geïndividualiseerde stelsel *gefinancierd* kan worden. Sociale zekerheid is in feite niets anders dan een inkomensoverdracht van mensen die betaald werk hebben naar mensen die geen betaald werk (meer) hebben. In beginsel is daarom elk stelsel van sociale zekerheid "betaalbaar": neemt het aantal uitkeringsgerechtigden toe, of gaat de hoogte van de uitkering omhoog, dan is dat te betalen door een verhoging van premies of belastingen. De individualisering van het stelsel leidt er toe dat veel meer mensen recht op een uitkering krijgen, namelijk iedereen vanaf zestien zonder betaald werk. Anderzijds kunnen de kostwinnersuitkeringen en -toeslagen vervallen. Daarnaast gaan een aantal uitkeringen omhoog: de minimumuitkering met tien procent, de WW en WAO blijven op tachtig procent en de kinderbijslag wordt kostendekkend. Daar tegenover staat dat door de drastische ATV het beroep op de sociale zekerheid sterk wordt verminderd: naar schatting 1,7 miljoen mensen krijgen daardoor betaald werk.

Uitgaande van het in 1983 netto beschikbare inkomen, dat wil zeggen het totaal van de uitbetaalde lonen en uitkeringen en aan huishoudens toeval-

lende winsten minus de betaalde premies en directe belastingen, een gemiddelde economische groei van twee procent per jaar en een rijksbijdrage van zo'n acht miljard (voornamelijk bestaande uit de zes miljard voor het ATV-vereveningsfonds), valt dan te berekenen hoe de "lasten" en "lusten" in 1988 verdeeld zijn. De resultaten zijn samengevat in de tabel.

Het gaat hier natuurlijk om zeer globale berekeningen. Maar ze maken duidelijk dat de koopkracht voor de minimumuitkeringen van 1983-1988 met tien procent kan stijgen, de koopkracht voor de inkomens tot modaal ook bij een drastische ATV gehandhaafd kunnen blijven. Twee maal modaal gaat er dan 27 procent op achteruit. Overigens is dat nog steeds geen "evenredig inleveren" bij een ATV met 37,5 procent.

De loonkosten voor de bedrijven die geen of weinig winst maken, hoeven niet te stijgen. De totale "overheveling" van inkomen van werkenden naar niet-werkenden stijgt met ca. 8 mld., oftewel met minder dan twee procent per jaar. Relatief gezien daalt de premie en belastingdruk voor de sociale zekerheid dus zelfs.

MARTIEN BOUWMANS
HERBERT GOEDINGS

De PSP-notitie is uitgegeven als brochure met als titel 'Visie van de PSP op Sociale Zekerheid'. Prijs f 3,- en te bestellen door overmaking van f 4,60 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'brochure sociale zekerheid'.

De vormingsinstituten van PSP, CPN en PPR organiseren op zaterdag 28 april een discussiedag over deze materie. De PSP-notitie zal daar ingebracht kunnen worden. De bijeenkomst vindt plaats in het CSB-gebouw in Utrecht (Kromme Nieuwegracht 39). Aanvang 10.30 uur. Voor deze dag is een discussiemap verschenen. Bestellen bij SVS, tel.: 020-267374.

Foto: Michel Pellanders

Niets nieuws onder de zon

Het weigeren van defensie- of oorlogsbelasting is geen nieuw aktiemiddel. In de Verenigde Staten, bijvoorbeeld, werd het tijdens de Burgeroorlog (1861-1865) gebruikt. Maar ook al veel eerder, in de koloniale tijd, riep het *Genootschap van Vrienden* (een religieuze groepering, beter bekend als de *Quakers*) vanaf 1650 op tot weigering van oorlogsbelasting aan de Engelse overheersers.

In de vorige eeuw weigerde Henry Thoreau belasting te betalen uit protest tegen de Amerikaanse oorlog met Mexico in 1846. Naar aanleiding daarvan bracht Thoreau een nacht in de gevangenis door en schreef daarna zijn beroemd geworden essay *'Burgerlijke ongehoorzaamheid'*. Na die tijd bleef het in Amerika — een land met een lange historie op het gebied van geweldloosheid en pacifisme — lange tijd stil met betrekking tot dit aktiemiddel. Het dook weer op tijdens de Tweede Wereldoorlog. Nadat toen de eerste weigeraar, de boer Ernest Bromley uit Ohio, was veroordeeld tot gevangenisstraf, maakten meer weigeraars zich bekend.

De beweging leidde tot de oprichting van de *Peacemakers* in 1948. Gedurende de vijftien daarop volgende jaren weigerden honderden mensen hun inkomstenbelasting te betalen. De overheid reageerde daarop met de veroordeling van slechts zes mensen. Het aantal weigeraars steeg dramatisch tijdens de oorlog in Viet Nam. In 1966 introduceerde de Amerikaanse regering een speciale 'telefoonbelasting' om dat waanzinnige avontuur te kunnen betalen. Die speciale belasting werd toen uiteraard het doelwit van de 'Peacemakers', de 'War Resisters League' en de andere vredesgroepen. In 1969 ontstond de 'War Tax Resistance' ('Oorlogsbelasting Verzet'), met op zijn hoogtepunt meer dan tweehonderd afdelingen. De 'Peacemakers' en de 'War Resisters League' bestaan nog en gebruiken, te zamen met een aantal andere vredesgroepen in Noord-Amerika, nog steeds de belastingweigering als aktiemiddel.

ROEL SANDVOORT

"In een aantal landen zien we in toenemende mate een erkenning van gewetensbezwaarden tegen militaire dienst. De vraag die ons nu bezig houdt is of de verantwoordelijkheid voor het al dan niet deelnemen aan oorlog en oorlogsvoorbereiding voorbehouden moet blijven aan de, meest jonge, mensen die onder de militaire dienstplicht vallen". Dat schrijft *Theo van Boven*, voormalig directeur van de afdeling Rechten van de Mens van de Verenigde Naties, in zijn voorwoord bij een brochure over weigering van defensiebelasting.

Weigering van defensiebelasting is één van de aktiemiddelen van burgerlijke ongehoorzaamheid. Dit middel doet de laatste tijd in ons land, maar ook in andere Europese landen en Amerika, Canada en Australië, weer opgeld. Met name in de strijd tegen de kruisraketten.

De laatste tijd doet in ons land het aktiemiddel 'belastingweigering' zich gelden. Deze daad van burgerlijke ongehoorzaamheid richt zich tegen de 'defensie' in het algemeen en de plaatsing van de kruisraketten in het bijzonder.

Al wat langer bestaat de 'Beweging Weigering Defensiebelasting', als initiatief van de Doopsgezinde vredesgroep, de Quakers, Kerk en Vrede, het Hervormde Jeugd- en Jongerenwerk en de Vereniging Dienstweigeraars. De oprichting van de Beweging in maar 1980 was een reactie op het NAVO-dubbelbesluit van december 1979: de productie en plaatsing van kruisraketten en Pershing-II. Deze beweging was nieuw, maar het idee is al veel ouder. In de dertiger jaren is in ons land sprake geweest van weigering van oorlogsbelasting en na de Tweede Wereldoorlog dook het idee ook regelmatig op. In de zestiger jaren pakte het Centrum voor Geweldloze Weerbaarheid de lijn weer op en ontstond het 'Comité Defensiebelasting-Bezwaarden'. In 1974 deed de 'X min Y-beweging' een poging een plan te ontwikkelen en daarna werd een werkgroep van Quakers en Kerk en Vrede opgericht.

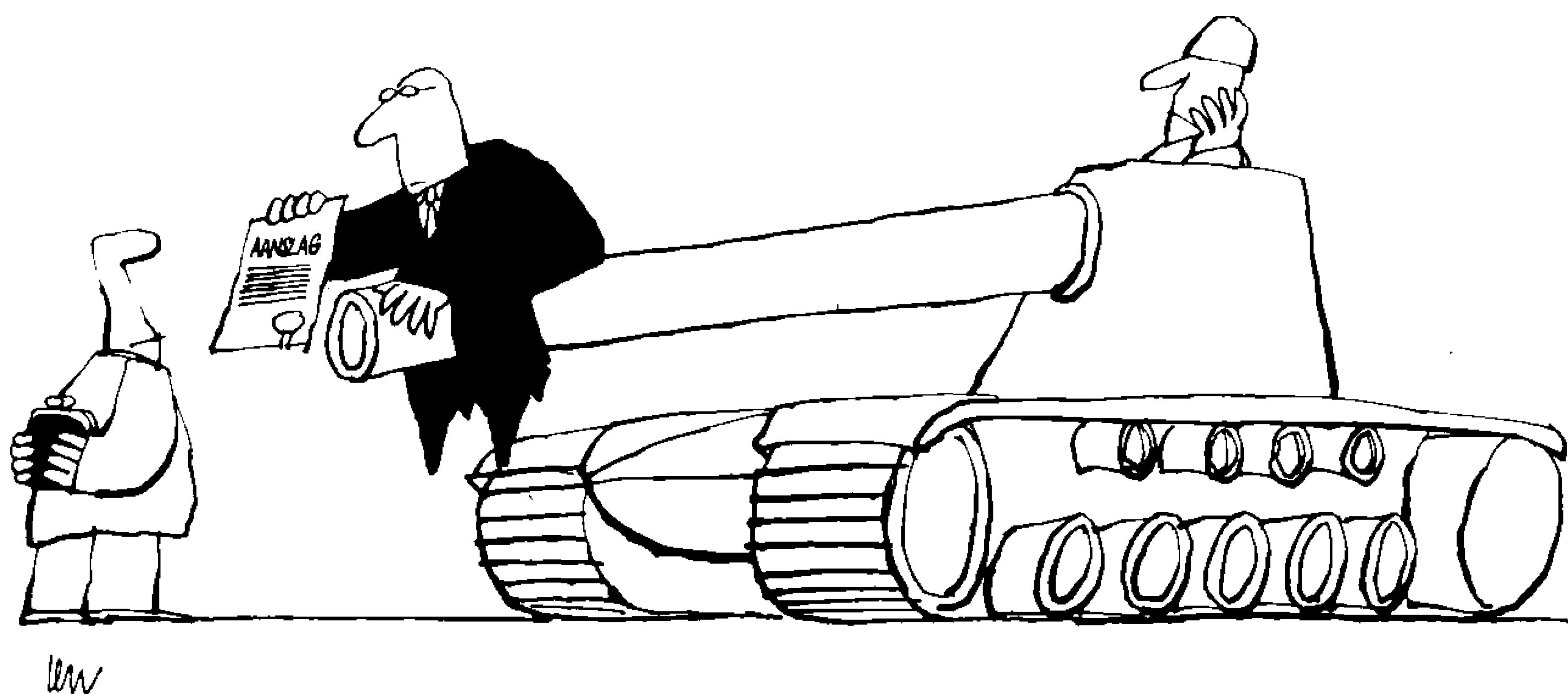
Symbolische aktie

De Beweging Weigering Defensiebelasting startte in 1980 met een symbolische aktie. Zij deed een oproep om één cent per raket te gaan weigeren: in totaal dus f 5,72. Mensen die hun belasting via een aangifte-biljet betaalden lieten die vergezeld gaan van een brief aan de belasting-inspekteur, waarin zij aankondigden dat bedrag in mindering te zullen brengen op hun aanslag.

De overheid liet het daarbij niet zitten, zoals te verwachten was. De Eindhovense *Loes Wessels* weigerde 185 gulden

Weigering defensiebelasting

BETALEN VO

op de nog lopende aanslagen te betalen. De belastingdienst reageerde met een deurwaarder. Solidariteit van medestanders zorgde er in eerste instantie voor dat deurwaarders en opkopers de weg werd versperd. Maar drie dagen later, op 6 november '80, volgde een verrassingsaanval van maar liefst acht deurwaarders en een hoofdinspekteur van politie, met drie agenten. Ongevraagd drongen zij het huis binnen en sleepten een groot gedeelte van haar huisraad er uit.

Onzin

Inmiddels verzocht de Beweging Weigering Defensiebelasting (BWD) de minister van Financiën om een wettelijke regeling die gewetensbezwaren tegen het meebetalen aan het defensie-apparaat respecteert. Daarop kwam een antwoord van staatssecretaris Van Amelsvoort (CDA). Hij schreef ten eerste dat het ontoelaatbaar is "dat sommige belastingplichtigen op grond van gewetensbezwaren minder belasting zouden mogen betalen dan anderen". Dat antwoord slaat nergens op, omdat de BWD steeds heeft gesteld dat zij vraagt om een alternatieve bestemming voor het defensie-gedeelte van de belastingen, vergelijkbaar met de regeling rond de zogenaamde 'Kalkar-heffing'. Toen, in '74, schiep de minister van Economische Zaken de mogelijkheid tot ontheffing van de toeslag op de energierekening, die bestemd was voor de ontwikkeling van de snelle kweekreaktor bij Kalkar. Ontheffing werd verleend op basis van 'overwegende gemoedsbezwaren' en het betreffende bedrag werd niet kwijtgescholden, maar moest gestort worden op een aparte rekening, die gebruikt werd voor financiering van andere zaken.

Verder stelde staatssecretaris Van Amelsvoort dat de individuele burger niet verantwoordelijk is voor de besteding van zijn of haar belastinggeld. Ook dat is onzin. In een democratie deelt de individuele burger juist, met name via het stemrecht, in de verantwoordelijkheid. Het volkenrechtelijke *'Tribunaal van Neurenberg'* (1950) heeft dat ook uitgesproken. Dat Tribunaal stelde dat als misdaden tegen de vrede moeten worden beschouwd ".....de planning, het voorbereiden en beginnen of voeren van een aanvalsoorlog, of een oorlog die internationaal gemaakte afspraken, verdragen en overeenkomsten schendt". Datzelfde Tribunaal legde vast dat als de nationale wetten niet in een straf voorziet voor een daad die in het volkenrecht als een misdaad wordt aangemerkt, dat de dader niet ontslaat van de verantwoordelijkheid tegenover datzelfde volkenrecht. Of met andere woorden: *alle* Nederlanders zijn verantwoordelijk voor een misdaad tegen de vrede als ons land betrokken is bij 'de planning, het voorbereiden en beginnen of voeren van een aanvalsoorlog'. Bovendien stelde 'Neurenberg' vast dat je niet ontslagen wordt van je verantwoordelijkheid als je handelt in opdracht van je regering, 'mits je de mogelijkheid hebt een morele keuze te maken'.

De konsekwentie van dat alles is dus duidelijk: als Nederlands burger betaal je mee aan het defensiesysteem en dus ben je volgens het volkenrecht medeverantwoordelijk voor alle daden van militaire agressie die de overheid pleegt. En dus heeft de Staatssecretaris ongelijk: de individuele burger is wel degelijk verantwoordelijk voor de besteding van haar of zijn belastinggeld als dat uitgegeven wordt voor het voeren van oorlog.

DOOR VREDE

Eén van de meest gebruikte argumenten tegen het aktiemiddel 'belasting-weigering' is de precedent-werking die er van uit zou gaan: als *wij* defensiebelasting weigeren, dan kunnen *anderen* belasting voor ontwikkelingshulp weigeren. Dat soort argumenten worden vaak ook tegen dienstweigeraars gebruikt: "Als iedereen weigert, hebben we geen leger meer". De verdediging van onze nationale vrijheid wordt dan gesteld boven het recht op een eigen geweten. In kwesties van oorlog en vrede speelt de persoonlijke verantwoordelijkheid en het eigen gewetensconflict mee. De morele belangen van tegenstanders van ontwikkelingshulp — om het even bij dat voorbeeld te houden — staan in geen verhouding tot de morele belangen van tegenstanders van een (kern)oorlog.

'Betaal niet mee'

Rond de grote vredesdemonstratie van 29 oktober 1983 ontstond een tweede beweging die het middel van belastingweigeren hanteert: de actie 'Betaal niet mee'.

Deze actie valt in twee groepen uiteen: Eén groep mensen die aankondigen dat ze *overwegen* om belasting te gaan weigeren als de regering het plaatsingsbesluit neemt, en een tweede groep die aankondigt dat ze al besloten hebben om dat te gaan doen.

Deze actie neemt de laatste tijd een steeds grotere vlucht: er zijn in totaal al meer dan drieduizend deelnemers en steeds grotere vlucht: er zijn in totaal al meer dan drieduizend deelnemers en deelnemers, verdeeld over zo'n vijftig plaatselijke afdelingen.

Deze actie richt zich op de weigering van het symbolische bedrag van f 5,72, of in sommige gevallen een veelvoud daarvan. Sommige aktievoerders zijn begonnen met 'gescheiden betaling' van hun energierekening. Een gedeelte wordt voldaan op de normale manier en het achtergehouden bedrag (bijvoorbeeld een gedeelte van de omzetbelasting-BTW) wordt kontant aan het loket betaald. Van die kontante betaling wordt in sommige plaatsen een actie gemaakt: een aantal 'weigeraars' gaat op een vast tijdstip gezamenlijk betalen. De plaatselijke groepen houden zich verder bezig met werving, met folders en handtekeningenlijst, of het verkrijgen van politieke steun via de plaatselijke vredesplatforms of de vorming van aanbevelingskomitees. In Wageningen is zelfs een spreekuur ingesteld om te informeren over de aktiemogelijkheden.

De Beweging Weigering Defensiebelasting neemt deel aan de actie 'Betaal niet mee', alhoewel de oorspronkelijke actie van de BWD veel verder gaat dan het weigeren van vijf gulden. Tenslotte geeft ons land veel meer aan defensie uit dan f 5,72 per persoon. Dit begro-

tingsjaar gaat het om zo'n dertien miljard, of tien procent van de hele begroting: dus duizend gulden per inwoner.....

IKV is tegen

Het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) verklaarde zich onlangs, bij monde van stafmedewerker *Gied ten Berge*, tegenstander van de defensiebelasting-weigering: "Stel nu eens dat (.....) 'Betaal niet mee' de pretentie zou hebben de plaatsing 'definitief onmogelijk' te maken. Daarvoor zou de ontwrichting van het betalingsverkeer werkelijk totaal en effectief moeten zijn. Dat betekent onder andere dat ook lonen en uitkeringen niet meer bij de mensen komen" (zie: 'Berichten en Brieven'/IKV, maart '84). Het is, aldus Ten Berge, dan maar de vraag wie er tegenover wie komt te staan. 'Geweldloosheid' en 'effectiviteit' kunnen onder zulke omstandigheden op heel gespannen voet komen te staan: de overheid trekt toch aan het langste eind en de democratie betaalt de prijs, zo redeneert deze IKV'er.

Als de regering zou besluiten tot plaatsing over te gaan komen wel meer zaken met elkaar 'op gespannen voet' te staan. De dreiging van de mogelijkheid van dat besluit heeft op dit moment al meer dan drieduizend mensen bewogen om persoonlijk verdere stappen daartegen te ondernemen. De prijs van eigen geweten en verantwoordelijkheid kan niet hoog genoeg geschat worden.

ROEL SANDVOORT

De actie 'Betaal niet mee' is bereikbaar: Nieuwe Keizersgracht 35, Amsterdam, tel. 020 - 22 71 97. Voor informatie en propagandamateriaal, zoals folders, een handboek en affiches kun je op werkdagen terecht tussen 11.00 en 18.00 uur.

Beweging Weigering Defensiebelasting (BWD): Utrechtseweg 159, Amersfoort, tel. 033 - 104 45.

De BWD heeft o.a. een brochure van de Quakers over belastingweigering uitgegeven met als titel *Betalen voor de vrede*. De brochure kost f 5,10 (inkl. verzendkosten) en is te bestellen via bovenstaand adres.

Het spreekuur in Wageningen: Annemarie Wesselo, Domeinweg 2, tel. 08370 - 132 89.

SCHRIFTGELEERDEN

Hebt u ook aan het beeldscherm gekluisterd gezeten toen *Andrée van Es* bij de Evangelische Omroep haar bijdrage leverde aan de opvoeding van de gristelijke jongeren? Het EO-diskussieprogramma zou gaan over gezag, stond aangekondigd. Dus weerklonken uit de EO-gemeente hoogdravende, maar oprecht bedoelde sympathiebetuigingen met "de" politie, "de" overheid en "het" gezag. Daartegenover de poging van aanwezige PSP-jongeren en Van Es om nuances aan te brengen in dit al te simpel maatschappijbeeld.

De meest reaktionaire taal kwam van *Mateman*, een CDA-Kamerlid. Die zei iets in de trant van: na de verkiezingen geen al te luidruchtige protesten en demonstraties meer, de verkozenen goed in de gaten houden en de volgende keer beter stemmen. Misschien kan hij dat nog eens duidelijk maken op een protestbijeenkomst van boeren tegen de EG-afspraken die CDA-minister Braks heeft gemaakt.

ik heb niets tegen mannen, maar...

Jammer boeren, niet demonstreren, volgende keer beter stemmen. Met de PSP uit de EG, bijvoorbeeld.

Het hoogtepunt van de inspirerende discussie bij die Evangelische Omroep kwam aan het eind. Toen bereikten de aanwezigen zo'n grote vaagheid, dat iedereen het met iedereen eens leek te worden. Ieder wilde "het goede" in de wereld en wees "het slechte" af. Er bleef nog één verschil van mening dreigend boven het konflikt-vermijndend gezelschap hangen bij de abrupte afsluiting van het programma: de vraag of je "het goede" op aarde wel kunt (en mag!) bereiken.

Tenslotte was de hemel bewaard voor het hiernamaals. Bovendien kwam daar nog het ijzersterke argument van een ex-luitenant dat de mens van nature slecht is en niet in staat tot enig goed; 't staat in de bijbel. En met "slechte" mensen kun je natuurlijk nooit een "goede" wereld bereiken. Gelukkig worden met "mensen" vaak alleen mannen bedoeld, zeker in de EO-denkwel. Dat betekent dat er zelfs binnen die kringen rekening mee gehouden wordt dat er nog hoop is, dat vrouwen van nature beter zijn en een betere wereld weten te bouwen. Al had Eva het natuurlijk wel even verknald door

het eten van die appel. Binnen de vrouwenbeweging zijn er vrouwen druk doende (geweest?) om aan te geven dat "het vrouwelijke" staat voor alle "goede" eigenschappen als daar zijn: zachtheid, gevoel, warmte en vredelievendheid. In tegenstelling tot "het mannelijke", dat alle slechtheid van deze wereld in zich verenigt: verstandelijkheid, competitie, heerszucht en "de" macht. Vrouwen zouden dan ook beter de wereld kunnen regeren dan mannen, want het zijn altijd mannen die oorlog maken. Met Thatcher als uitzondering die de regel bevestigt. Take the toys from the boys. De fractie van Die Grünen in West-Duitsland kan beter door vrouwen worden geleid, omdat vrouwen zich niet zo concurrerend opstellen als mannen en zich niet vervreemden van de basis.

Gelukkig hebben we schriftgeleerden in de vrouwenbeweging die weten wanneer de grens van "het vrouwelijke" is overschreden, de grens van "het goede" dus. Die het goede (vrouwelijke) haarscherp weten te onderscheiden van het kwade (mannelijke) in de dagelijkse praktijk. Een simplistisch wereldbeeld dat versluiserend werkt op feitelijke machtsverschillen en politieke meningsverschillen. Over christelijke cultuur gesproken.

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

EEN PRESTIGEPROJEKT

Op 18 en 19 maart waren Bram van der Lek, lijsttrekker bij de Europese verkiezingen voor het Groen Progressieve Akkoord, en Wilbert Willems, Tweede Kamerlid PSP, in het Westduitse Embden. Ze spraken daar met aktiegroepen en politici over de bedreigingen voor het Waddengebied van een nieuwe Dollardhaven in die plaats.

Wilbert Willems zet voor 'Bevrijding' de achtergronden van het havenproject op een rij en doet verslag van de gesprekken die gevoerd werden.

Al vanaf 1978 wordt er door Nederland en de Bondsrepubliek druk onderhandeld om tot een verdrag te komen over de Dollard. Aanleiding voor de West-Duitsers was, dat zij de haven van Embden geschikt wilden maken voor nog grotere schepen, van 80.000 ton en meer. Ook wilden zij via een verdrag de gigantisch hoge jaarlijkse baggerkosten in de Eemsmonding beperken en de al honderd jaar oude zeeluis in de haven van Embden vervangen. Dat alles leek hen tevens een goede gelegenheid om de Eems een stuk te verleggen, en in te dijken, en aan de zeezijde een nieuwe grote sluis te bouwen. De daarbij vrijkomende baggerspecie zou gebruikt worden om in de Dollard een industrie-eiland aan te leggen op de zogenaamde *Geisen-Rücken*, een zandplaat. Nederland en West-Duitsland strijden erom, of deze zandplaat nu tot Nederlands of tot West-Duits grondgebied behoort.

In de loop van 1983 kwam West-Duitsland de Nederlandse onderhandelaars tegemoet door af te zien van een industrie-vestiging op de *Geisen-Rücken* — er bleek geen hond in geïnteresseerd te zijn — en er een natuurgebied onder Nederlands beheer van te maken. De regering vond die concessies voldoende. Op 9 november overviel staatssecretaris Van Eekelen zelfs de Tweede Kamerkommissie met het compromis. Zonder enige voorafgaande mededeling werd de Kamer voorgehouden, hoe mooi het nu allemaal zou worden. Maar op talloze vragen, met name de ekologische gevolgen van het compromis, maar ook over de financiering en de economische levensvatbaarheid van het project, moest Van Eekelen het antwoord schuldig blijven. Duidelijk was wel, dat er geen meerderheid zou komen voor dit zo mooi gepresenteerde voorstel. Van Eekelen werd door de Kamer teruggestuurd naar de onderhandelingstafel.

Inmiddels blijkt er een nieuw kompro-

mis te zijn ontworpen. Daarin wordt ervan uitgegaan, dat de *Geisen-Rücken* slechts gedeeltelijk opgespoten wordt, maar dat deel dat opgespoten wordt, komt wel twee keer zo hoog te liggen. De rest van het slib zou dan ergens in Oost-Groningen worden gedeponneerd! Ook schijnen er plannen te bestaan om dit slib naar de rand van de Dollard te verplaatsen om er produktiebossen op te planten. Staatsbosbeheer heeft er alleen wat moeite mee, dat het slib zo zout is, waardoor de bossen de eerste jaren niet hard genoeg groeien!

Ekonomische belangen

De schandalige gang van zaken rond de Dollard kan ernstige gevolgen hebben voor dit gebied, dat in 1977 tot natuurmonument verklaard werd. De verlegging en indijking van de Eems zou betekenen, dat zo'n twaalf procent van het Dollard-gebied (1400 ha.) door de West-Duitsers wordt ingepikt. Het opspreken van de *Geisen-Rücken* houdt voor een groot aantal beschermde vogelsoorten het verlies van broed-, fourageer- en rustgebieden in, zoals een rapport van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer aantoont.

Naast de vogelbeschermers zijn ook de vissers furieus over de plannen, omdat de daardoor optredende verzilting een ernstige aantasting betekent van de broedkamerfunctie van het gebied voor onder andere tong en garnalen. Het visserijchap berekende zelfs, dat in de visserij een dertigtal arbeidsplaatsen verloren zullen gaan, als de plannen doorgaan. Over de concurrentie die uit zal gaan van een nieuwe Dollardhaven voor de Eems-haven en het havenindustriegebied van Delfzijl kan niemand een zinnig woord zeggen. De vakbonden en burgemeester van Delfzijl hopen juist, dat het een stimulans zal betekenen voor hun eigen kwijnende industrie-terreinen. Anderen benadrukken juist de wegzuigende werking van een verbeterde haven in Embden. Het lijkt me, gezien ook de wankelende positie van de *Wilhems-haven* in Noord-Duitsland, die iets verderop ligt, dat er voor een grotere Noordduitse haven geen enkele toekomst is. Iets wat meer te maken heeft met de concurrentie van Rotterdam, de dure transportverbindingen en de slechte toegankelijkheid voor grote zeeschepen vanwege het Waddengebied dan met het feit, dat de sluis te klein zo zijn. Bovendien is een grootschalige industriële ontwikkeling, zeker vlak bij het kwetsbare Dollard-gebied absoluut ongewenst.

Neutraal

Het verzet tegen deze plannen begint langzamerhand wat meer vorm te krij-

gen. De Nederlandse protesten, vooral vanuit de milieubeweging, zijn eigenlijk vanzelfsprekend. De Nederlandse autoriteiten stellen zich schijnbaar neutraal op en willen zich alleen bemoeien met de problemen die ontstaan met betrekking tot de grenskwestie en de milieugevolgen. Ze hebben natuurlijk te veel boter op het eigen hoofd om de burens iets te verwijten. Kommissaris van de koningin in Groningen, *Henk Vonhof* (VVD), steunt de West-Duitse plannen hartstochtelijk, al was het maar, omdat hij hoopt, dat daardoor de 'infra-structuur' in de noordelijke regio verbeterd zal worden. Vonhof durfde in zijn inleiding voor Nederlandse en West-Duitse parlementariërs op 19 maart zelfs te beweren, dat er 'zonder economische ontwikkeling geen ekologischer ontwikkeling mogelijk is'. Flauwekul dus. Met een grenzeloos optimisme over de toekomst van de Eemshaven verdedigde hij een uitbouw van de haven in Embden 'uit zorg voor het nageslacht'. Problematischer is het verzet in West-Duitsland. Ter gelegenheid van het bezoek van Bram van der Lek en mij op 18 maart had de Embder Raadsfractie van *Die Grünen* een groot aantal aktiegroepen opgetrommeld, die zich met de problematiek bezighielden. Er waren vertegenwoordigers van vissers, van *Greenpeace*, van milieu-aktiegroepen, van het *Anti-Kriegsplenum* uit Lehr, van het *Komitee tegen de Autobahn*, en verder afgevaardigden van *Die Grünen* uit de Landsdag en uit diverse afdelingen. Het meest opvallende was, dat dit de eerste keer was, dat men elkaar trof. Er bleken daarbij enkele interessante ontwikkelingen te melden. Zo meenden de aanwezige milieu-aktivisten, dat het Amerikaanse leger een oogje op Embden had om van daar uit de munitietransporten, die nu vanuit de Eems-haven plaatsvinden, te laten beginnen. Een andere bron wist vrij gedetailleerde gegevens te verschaffen over de inschakeling van Nederlandse (dochter-) bedrijven bij de aanleg van de snelweg en de Eemstunnel om daarmee Nederlandse medewerking af te dwingen voor het Eems-Dollard-verdrag. Dit gegeven werd de volgende dag ook bevestigd door de West-Duitse ministeries van landbouw en van buitenlandse zaken. Iedereen was het erover eens, dat de voorgespiegelde werkgelegenheidsgevolgen — het project zou ooit 24.000 arbeidsplaatsen opleveren — volstrekt uit de lucht gegrepen zijn. Nieuwe berekeningen leidden tot een aantal van een paar honderd, zonder rekening te houden met een verlies van tientallen arbeidsplaatsen bij de baggeraars en de visserij. Voor de anderhalf miljard D-Marken, die voor het project waren uitgetrokken, waren wel zinnigere bestemmingen te vinden met een veel gro-

ter en nuttiger effect aan werkgelegenheid. Ondertussen is bekend geworden dat de bouw van de nieuwe zeeluis voor vier miljoen Duitse Mark is gegund aan, onder andere, Nederlandse bedrijven. Dit was voor de burgemeester van Embden aanleiding om Nederland opnieuw onder druk te zetten haar medewerking aan het Eems-Dollard verdrag te geven.

Werkgelegenheid

De discussie van 18 maart, toen de beslissing over de zeeluis nog niet bekend was, spitste zich toe op hoe de vakbeweging en politiek duidelijk gemaakt kan worden dat het slechts om een prestige-project gaat. Een project ten dienste van multi-nationals, waar de inwoners van Oost-Friesland altijd de dupe van zullen worden, zowel vanwege de gevolgen voor het milieu, als vanwege het gebrek aan zinvol werk. Vanuit *Die Grünen* is inmiddels een plan gelanceerd met een groot aantal alternatieve projecten de hoge werkloosheid in de regio te lijf te gaan. Er schijnt binnen de *IG Metal* (de Westduitse metaalarbeidersbond) een alternatief plan te cirkuleren. Ook binnen de SPD (de sociaal-demokraten) zijn reeds de eerste dissidenten gemeld, althans in de Bondsdagfractie, die inzien, dat het project zinloos is en catastrofale gevolgen heeft voor het milieu. Juist de SPD heeft altijd het argument van de werkgelegenheid gekoesterd en durft daar ook moeilijk afstand van te nemen. De beste taktiek voor de tegenpartij, zowel daar als hier, zal zijn om tijd te winnen. Dan zouden voorstanders van de plannen kunnen worden overtuigd van hun ongelijk. De bewijzen liggen voor het oprapen. De milieuverdragen verplichtten de Waddenzee-landen er zelfs toe om alles na te laten, wat het milieu op de Waddenzee kan aantasten.

WILBERT WILLEMS

BOEKRECENSIE

SURINAME IS SWITI
SRANAN NIET MEER

Geen lang verhaal over een wantoestand, maar een duidelijke (aan)klacht werkt beter, dacht de Surinaamse Denise de Hart. In Surinaamse kring een bekend figuur: Na de staatsgreep in 1980 werd ze sekretaris van de Nationale Militaire Raad, deed ombudswerk, vertrok gedesillusioneerd naar Nederland, werd weer teruggehaald om de puinhopen van het Centraal Inkoopbureau Suriname (CIS) op te ruimen en vertrok na de nodige konflikten met de minister en zijn adviseurs in november 1982 weer naar Nederland. In die bewogen jaren gaf ze in een aantal hekeldichten ("rijmsels" noemt zij ze) lucht aan haar verontwaardiging. Haar grote nuchterheid staat haaks op het revolutionaire jargon in Suriname en de kretigheid van het zogenaamde Surinaamse verzet in Nederland. De Surinamers lezen haar gedichten graag, tot grote ergernis van de beschrevenen, die ondanks hun macht toch niet zo goed wisten wat ze met deze onafhankelijke vrouw ("mammi" noemde Bouterse haar) van oudere leeftijd (70 jaar is ze nu) aanmoesten. Ze schreef over de revolutie in januari 1981: *Egotrips, mala's, machtsdronkenheid / leiden straks tot verdriet en pijn. (Mala's zijn bloemenkransen waar Surinaamse leiders mee omhangen worden). Over de minister Harvey Naarendorp: Een functionaris, om zijn reislust beroemd / is amper tot minister benoemd / of hij moet zich zo nodig breed oriënteren / want anders kan hij niet functioneren. / 'Een wereldreis' zo schreef een krant / dat is aan de overdreven kant / zes landen doet hij dit maal slechts aan / de rest blijft op zijn verlanglijstje staan.*

Over de machthebbers (Bouterse en Horb): *Voor signalen zijn de machthebbers blind en doof / slechts aan lof en vleierij hechten zij geloof.* Over de talloze commissies: *Commissies, sturen werkgroepen / worden elke dag in het leven geroepen / een oplossing kunnen zij niet formuleren / wat zij doen, is het volk nog meer frustreren.* Over de ambtenarij: *Je ziet een ambtenaar zijn ochtendblad delen / met een ander die zich ook zit te vervelen.*

Ook nu in Nederland is Denise de Hart nog zeer actief. In de zomermaanden schreef ze een column voor de 'Weekkrant Suriname'. Maar ook daar legde ze haar pen neer. In deze spreekbuis van de bevrijdingsraad van Chin A Sen was haar kritische instelling niet welkom. Deze spreekbuis van de 'oude orde' klaagt wel de censuur in Suriname aan, maar veranderde, zonder overleg, noch excuus achteraf, zelf onwelgevalige stukjes in columns van De Hart. Denise de Hart zal binnenkort beginnen met een column in 'Suriname Infor-

matie', het blad van de Solidariteits Beweging Suriname.

Bij uitgeverij Ordeman is een bundel met zesentwintig hekeldichten van De Hart onlangs verschenen. We citeerden hierboven eruit. Ook in deze bundel een uitvoerig nawoord van de journalist Rudie Kagie, die een duidelijke beschrijving van haar plaats in de jongste Surinaamse geschiedenis geeft.

SIEP VAN DER WERF

"Suriname is Switi Sranang niet meer" van Denise de Hart, 72 pagina's, f 9,50 bij uitgeverij Ordeman te Rotterdam (tel. 010 - 67 27 75, Postbus 28507).

Denise de Hart, zomer 1982 in Suriname

foto: Siep van der Werf

BOEKRECENSIE

KERNENERGIE
ONTMANTELD

'Het gaat om feiten, om wetenschap!' 'Voorstanders van kernenergie verwijten tegenstanders even hardnekkig als fantasieloos dat hun argumenten niet deugen. Ze zouden emotioneel en derhalve irrelevant zijn. Afgezien van het feit dat daarover de nodige discussie mogelijk (en nodig) is, hebben die tegenstanders van kernenergie op 8 en 9 oktober 1982 de toegeworpen handschoen opgenomen. Zij onderzochten hoe wetenschappelijk de beweringen van voorstanders van kernenergie nu eigenlijk zijn. Tijdens het kongres 'Kernenergie ontmanteld' bestreden zij de atoomgelovigen op eigen terrein.

Dit staat te lezen op de achterflap van de bundel 'Argumenten genoeg', een neerslag van 25 lezingen, vele discussies en workshops, in totaal 196 pagina's dik. Het is bepaald geen boekje om voor het slapen gaan te lezen. De pagina's zijn van links naar rechts en van boven naar beneden helemaal gevuld met tekst. De enige afwisseling is een enkele foto van één van de deskundigen. In de inleiding probeert Bram van der Lek duidelijk te maken waar het kongres voor bedoeld was. Hij geeft drie doelstellingen. Ten eerste om te weerspreken dat tegenstanders van kernenergie niet zouden weten waarover ze praten. Ten tweede om de gevestigde wetenschappers uit te dagen. Ten derde om de wetenschap in dienst van machtelozen te stellen. Lucas Reijnders zegt in zijn uitleiding dat het kongres zich sterk gericht heeft op de 'verstandige' kant van de besluitvorming. Hij vraagt zich af hoe kernenergie stand kan houden tegenover zoveel intellectueel vuurwerk. Hij noemt enkele redenen. Macht is blijkbaar belangrijker dan argumenteren. Er wordt niet geluisterd naar de kritische wetenschappers en de beleidsmakers worden steeds krampachtiger in het oplossen van de economische crisis ten koste van het leefmilieu en de toekomstige generaties.

Als we lezen wat de kritische wetenschappers in 'Argumenten genoeg' te zeggen hebben dan is dat indrukwekkend. De antikernenergie beweging beschikt over enorm veel goed gefundeerde kennis. Maar de tijd dat we dachten dat kennis macht is, is voorbij. In Argumenten genoeg is veel te lezen over opwerking, kweekreactoren, risicoanalyses, rampenplannen, gezondheid, radioactief afval, proliferatie, kosten, energiestrategieën en sociale aspecten van kernenergie. Het is een indrukwekkende opsomming en het zou mooi zijn om hiermee de kernenergie-lobby uit de dagen en de intellectuele degen te kruisen. Het was dan ook jammer dat op het kongres maar één partij kwam op

dagen en er nauwelijks toeschouwers waren.

Hierin zit de zwakke kant van 'Argumenten genoeg'. Net als het kongres vormt het een lawine van kennis die zich ongericht over je heen stort. Het onderbouwt wat de antikernenergiebeweging al zo lang zegt en voert nog extra argumenten aan. Maar weten dat je gelijk hebt is één ding, gelijk krijgen is iets anders. Ongewild heeft het kongres dat de ivoren toren van de pro-nukleaire wetenschappers wist af te breken op de ruïnes zelf een nieuwe toren gebouwd.

Misschien is vanuit een dergelijke versterking het twijfelachtig of pro-nukleair Nederland nog verder is te overtuigen. Voor wie vanuit een dergelijke positie voor de afbouw van kernenergie wil pleiten is 'Argumenten genoeg' een waardevolle aanwinst. Mijn vraag is echter of we vanuit een dergelijke positie gelijk zullen krijgen. Tijdens de kamerdebatten over 'Kalkar' werd de deskundige mening van kritische wetenschappers genegeerd en ondersteunde een kamermeerderheid het Kalkarproject. Op hoe we uit een dergelijke impasse kunnen komen geeft 'Argumenten genoeg' geen antwoord.

THIJS DE LA COURT

'Argumenten genoeg', 25 lezingen van het kongres 'Kernenergie ontmanteld'; uitgave van het LEK, IMGO-r.o. en het tijdschrift Arbeid en Milieu. Prijs f 21,- in de boekhandel. Te bestellen door overmaking van f 25,- (inkl. verzendkosten) naar postgiro 3567199 t.n.v. Landelijke Energie Komitee / Leusden met vermelding van 'bestelling Argumenten genoeg'.

DE ANJERS ZIJN VERWELKT

Op 25 april 1974 liepen Portugese soldaten door de straten van Lissabon met een anjer in de loop van hun geweer. Een echte revolutie, in dit Derde Wereldland van Europa, was een feit. Tien jaar later is er weinig reden tot feestgedruis. Toch heeft de regering Soares een feestkomitee in het leven geroepen, met niemand minder dan de beruchte generaal De Spinoza als voorzitter . . . . .

Paul Puntman gaat in op het lot van de landhervorming, eens de mooiste verworvenheid van de 'Anjerrevolutie'.

Wat hadden de kapiteins van het Portugese leger het prachtig uitgezocht. De provo-tijd was voorbij, universiteitsgebouwen werden niet meer bezet en de lange mars door de instituties begon al aardig te vervelen. Er moest weer eens wat gebeuren voor het linkse elan in Europa. En prompt plegen de strijdkrachten bij onze koloniale NAVO-bondgenoot een staatsgreep tegen de diktatuur, nee: een revolutie zelfs! Kort na middernacht zingt José Afonso zijn "Grândola" op radio Renascença. Diezelfde 25e april 1974 lopen de soldaten van het koloniale leger door de straten van Lissabon met een anjer in de loop van het geweer. Een echte revolutie, slechts vier dagen liften van hier. En dan vond je daar arbeiderszelfbeheer. En grootgrondbezit dat door landarbeid(st)ers was bezet. En een echte linkse regering van Vasco Gonçalves (1975). En ook Günther Wallraff schreef erover. Links leefde op.

Nieuwe tijden

De landhervorming gold al snel als "de mooiste verworvenheid van de Anjerrevolutie". De grootgrondbezitters, die veelal in de stad of in het buitenland woonden, werden van hun braakliggende landerijen af gezet door vaak werkloze landarbeid(st)ers en kleine boeren. Die vormden 550 koöperaties en kollektieven op anderhalf miljoen hektare in de zuidelijke provincies Alentejo en Ribatejo. Na bijna vijftig jaar diktatuur, armoede en werkloosheid vonden 72.000 mensen werk in de landbouw.

En 's zomers stroomden honderden jongeren uit Nederland en Duitsland naar de Alentejo. Vanaf 1977 was het vooral de *Steungroep Landhervorming*

Portugal die enige orde wist te brengen in deze spontane werkdrijf. Zij wist de gevoelens van solidariteit te koppelen aan de behoeften van de koöperaties. Ook zorgde ze voor informatie in Nederland en voor enige financiële steun.

Oude streken

Aan geld en morele steun kwam steeds meer behoefte. De ontwikkelingen in Portugal werden allengs minder revolutionair dan links graag zag. De Europese kamera's hielden zich alweer met andere zaken bezig. En de sociaal-demokraat António Barreto zorgde in 1977 voor een wet die landteruggave aan vroegere grootgrondbezitters mogelijk maakt, mits ze dat voor hun levensonderhoud nodig hadden. Zo haalde de socialistische partij van Mário Soares het eerste hek van de dam. De regeringen werden rechtser, de vernielingen aan de landhervorming grover.

Er is intussen een miljoen hektare grond van de landarbeid(st)ers afgenomen door de opeenvolgende regeringen. Zeker vijftig duizend arbeidsplaatsen gingen zo verloren. Er bestaan nu nog ongeveer 360 koöperaties waarvan vele amper het hoofd boven water kunnen houden. De afgelopen vijf jaar raakte de landhervorming voor zo'n vijfhonderd miljoen gulden kwijt, doordat het ministerie van landbouw vee, machines, investeringen en oogsten aan grootgrondbezitters gaf en aan lieden die

zich plotseling als boer voordeden, terwijl ze in feite kapper of pompbediende zijn. Ook wordt er steeds opnieuw geld geëist voor sociale voorzieningen, belastingen, en dergelijke, tegen de wettelijke afspraken in. In bijna tweehonderd gevallen tot nu toe kregen de landarbeid(st)ers gelijk van het Hoog Administratief Hof bij hun protesten tegen landroof. De overheid overtreedt eerst de wet en legt dan deze rechterlijke uitspraken gewoon naast zich neer. Bovendien kunnen de grootgrondbezitters de eigendom, die wettelijke grenzen overschrijdt, gewoon blijven houden. De landhervorming eist het herstel van de rechtstaat.

Tien jaar later

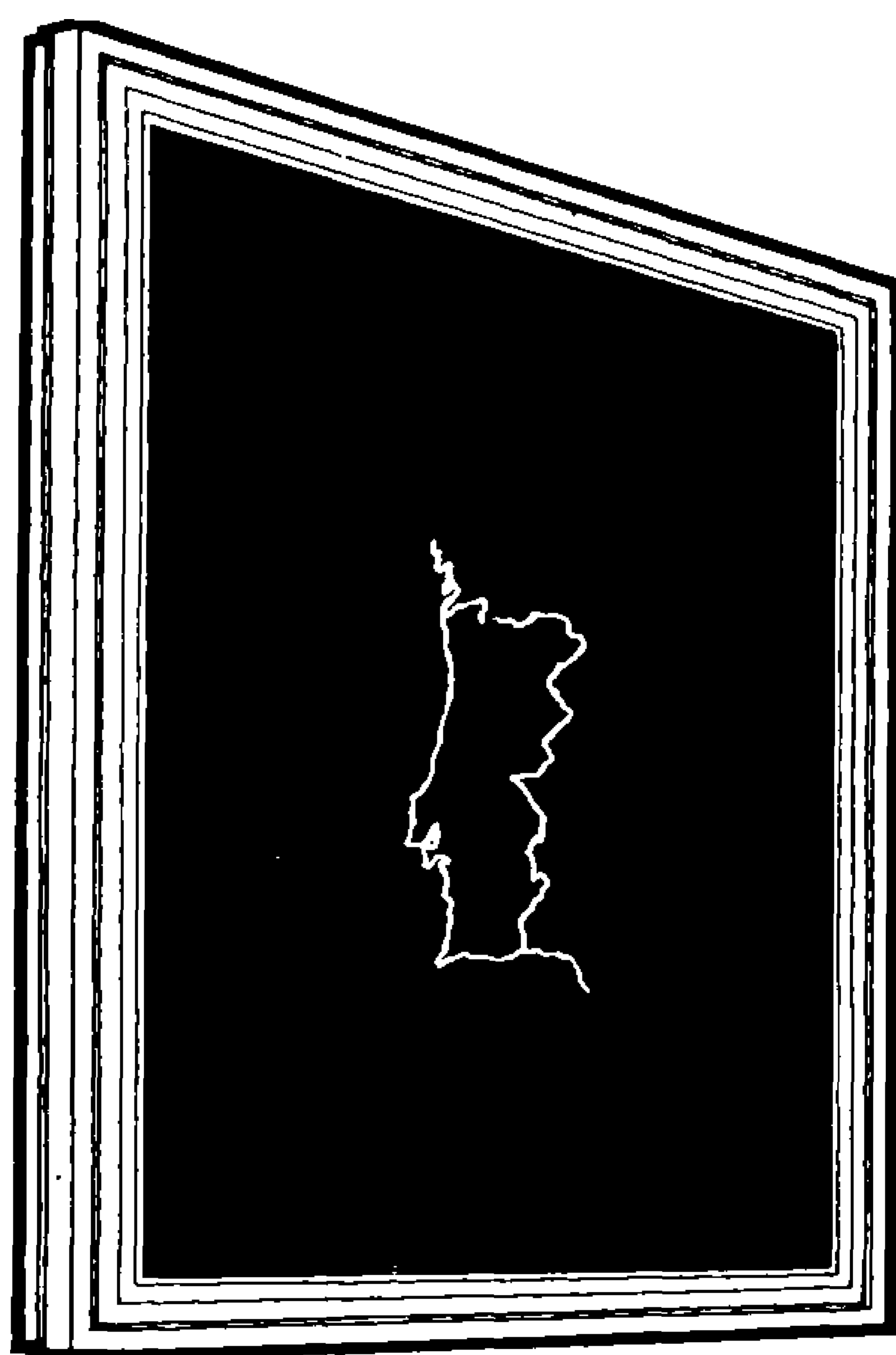
Ondanks de tegenwerking van de overheid en van het klimaat is de landhervorming de enige sektor in de Portugese landbouw, die meer is gaan produceren. Het land moet nu de helft van zijn voedsel invoeren. Alleen al economisch gezien is de landhervorming daarom harde noodzaak. De karige rijkdommen van dit Derde Wereld-landen in Europa moeten optimaal benut worden. Dat betekent investeren in irrigatieprojecten en stimuleren van nieuwe impulsen. De laatste jaren leggen de koöperaties zich toe op nieuwe producten, zoals tabak en aardbeien, en nieuwe methoden als kasbouw en intensivering van het grondgebruik. Vooral deze nieuwe

aanpak en de moderne bedrijfsvoering op de grotere koöperaties zorgen voor goede productiecijfers.

Niet alleen op economisch terrein voeren de landarbeiders en landarbeid(st)ers een bewonderenswaardige strijd. Ook op sociaal en cultureel gebied en op het terrein van inspraak en democratie hebben de Alentejanen met hun landhervorming het feodale tijdperk van 24 april achter zich gelaten. De 25e april werkt na tien jaar vooral nog door bij de landarbeid(st)ers en bij de militante vakbeweging.

Strijd

Vooral de *CGTP-Intersindical*, die naar schatting vier maal zoveel aanhang heeft als de gematigde vakbond *UGT*, wil de val van de regeringskoalitie van Mário Soares (Socialistische Partij) en Mota Pinto (Sociaal-Demokratische Partij, in feite neo-liberaal). Een tiende van de actieve beroepsbevolking is werkloos en één miljoen Portugezen zijn naar "Europa" geëmigreerd om aan werk te komen. De inflatie bedroeg in 1983 vijftientig procent en de prijzen stegen gemiddeld met een derde, waarbij die van de belangrijkste voedingsmiddelen vrijwel verdubbelden. Honderdvijftigduizend Portugezen wachten al maanden vergeefs op hun loon. De veertienduizend arbeiders van vijf scheepswerven in Lissabon eisten in februari hun achterstallige loon en vochten het

ontslag aan van enkele duizenden onder hen. De *Nationale Garde* sloeg de wegblokkades uit elkaar en er vielen dertig gewonden.

De regering heeft geen vat meer op de vakbeweging. Dat maakt haar image bij het *Internationaal Monetair Fonds* er niet beter op. De armoede ligt in Portugal langzamerhand voor het oprapen. Het land is verdeeld in haves en have-nots, in 24 en 25 april.

Kamerleden

Om inzicht te krijgen in de stand van zaken in Portugal is studie nodig van de recente geschiedenis en van de tegenwoordige strijdpunten. Daarvoor moet men bij voor- en tegenstanders van het gevoerde beleid zijn licht opsteken. Deze eenvoudige logika is echter niet doorgedrongen tot de Nederlandse delegatie van de kamerkommissies van buitenlandse zaken en van landbouw, die vorig jaar mei in Portugal waren om zich te laten informeren over de stand van zaken rond de voorgenomen toetreding tot de *Europese Gemeenschap*.

Het rapport dat zij van hun reis maakten laat zien dat zij slecht geïnformeerd zijn en argeloos vertrouwen op het voorgeschotelde aanbod. De oppositie wordt genegeerd. Al is het in Portugese verhoudingen nog zo normaal dat de andere kant niet bestaat, als je met de ene in zee gaat, toch mag je dan niet pretenderen te weten wat er aan de hand is. De kamerleden aksepteren klakkeloos dat de grootgrondbezittersorganisatie *CAP* de enige onderhandelingspartner is in landbouwzaken. De organisatie van kleine boeren en pachters *CNA* of de vakbonden van landarbeiders bestaan voor hen niet. Nederlandse boeren, niet gehinderd door enige kennis van de verhoudingen of van de geschiedenis, vertellen hen over de landhervorming. De koöperatie in de directe omgeving bestaat gewoon niet. De *CGTP* en de *UGT* worden, zoals Soares dat wil, als gelijkwaardige krachten gezien. Hoe de verhoudingen werkelijk liggen dringt niet tot de Hollandse hoofden door.

En net zoals de kamerleden maken de West-Europese media ook geen melding van de strijd die in Portugal gaande is. Stakingen zijn er aan de orde van de dag, maar hier merken we er totaal niets van.

Verjaardag

Dit alles is bepaald geen feestelijk decor om op 25 april de tiende verjaardag van de Anjerrevolutie te vieren. Het wordt een herdenking. Zoals rechts Portugal de 24e april gaat herdenken. Het feest-

komitee dat Soares instelde wordt voorgezeten door *António de Spínola*. Deze generaal van het koloniale leger in Guinee Bissau viel na de Anjerrevolutie binnen de kortste keren door de mand en moet het feest nu leiden. Een ander lid van het komitee is de "zoon" van diktator *Caetano*, *Diogo Freitas do Amaral*, de sterke man van de uiterst rechtse "christen-demokraten". Er zit geen enkele "kapitein van april", geen enkele kommunist, geen enkele voorvechter van de Anjerrevolutie in dat komitee. De linkse krachten mogen niet meedoen, maar die herdenken ook liever de

25e april. Tussen beide staat een muur van onbegrip, van haat en van angst.

In Nederland herdenken de Portugal Komitees en het Komitee Zuidelijk Afrika de Anjerrevolutie en de onafhankelijkheid van de koloniën die daar het gevolg van was. Op 25 april treedt *Sergio Godinho* op in Paradiso, Amsterdam, en een dag later in O'42, Nijmegen. *Tulipa Vermelha* organiseert eind deze maand manifestaties in Amsterdam, Den Haag en Rotterdam.

PAUL PUNTMAN

Literatuur:

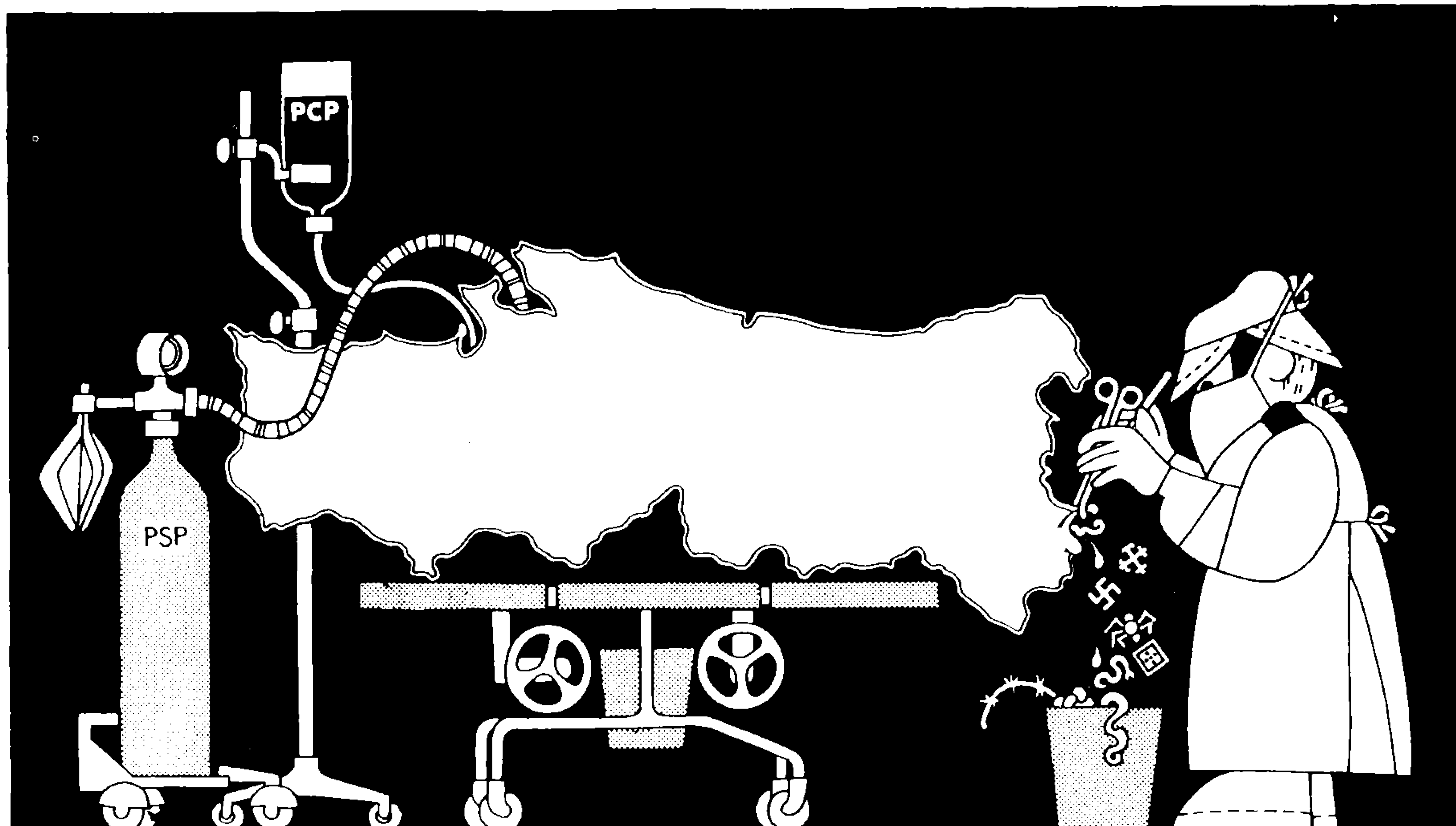
'De geschiedenis van de Portugese landhervormingen'; Paul Hoebink; Cahiers Landhervorming Portugal nummer 1, Wageningen/Nijmegen, 1981

'Landbouwkoöperaties rondom Alvalade-Portugal'; Jan Blok e.a. (red.); Cahiers Landhervorming Portugal nummer 2, Wageningen/Nijmegen, 1981

In verband met de Portugese toetreding tot de EG is aan te raden 'De Noordportugese landbouw en de EG'; Projektgroep Portugal; uitg. Landbouwhogeschool/Wageningen, 1981

Adressen:

Steungroep Landbouwhervorming Portugal, De Ruyterstraat 17, 6512 GA Nijmegen, postgiro 585043 (de *Cahiers* en de *Nieuwsbrief Landhervorming Portugal* zijn hier te bestellen) *Tulipa Vermelha*, Postub 12039, 1100 AA Amsterdam ZO (uitgever van het *Portugal Bulletin*)

Operatie 'Strijdkrachten' (PSP: Socialistische Partij Portugal)

tekeningen: Joao Abel Manta (1974)

Voor een ander buitenlands beleid

Zaterdag 19 mei organiseren het Wetenschappelijk Buro van de PSP, het IPSO (CPN) en de PPR-Studie-stichting een bijeenkomst over het Nederlands buitenlands beleid in het perspectief van een kollektief Europees veiligheidssysteem. Deze bijeenkomst is een initiatief van het Wetenschappelijk Buro in het kader van het projekt vredesvraagstukken. De radikaal linkse partijen zijn het onderling grotendeels eens over de kritiek op het huidige veiligheidssysteem. Naast een fundamentele kritiek op het afschrikkingdenken behoort daartoe ook de kritiek op het bestaan en het funktioneren van de militaire bondgenootschappen. Voor een groot gedeelte van de vredesbeweging en de sociaal-demokratie geldt dat laatste niet. Doordat zij zich voornamelijk richten op de kernbewapening en de afschrik-

kingsdoktrines blijft een fundamentele kritiek op de buitenlandse politieke gebondenheid van Nederland buiten beschouwing.

De PSP streeft naar een democratisch Europees veiligheidssysteem waaraan alle Europese landen deelnemen. Een aantrekkelijk, maar wel rijkelijk vaag politiek konsept. Hoe geven wij daaraan vorm en waar vinden wij aanknopingspunten? Bij de neutrale en ongebonden landen in Europa of bij de dissidenten binnen de blokken zoals Griekenland in de NAVO? Of moeten wij toch aansluiting zoeken bij de voorstellen vanuit de vredesbeweging zoals de kernwapenvrije zones en neutraliseringsvoorstellen?

Naast de discussie over de inhoudelijke kant van deze voorstellen komt ook de te volgen strategie aan de orde. *Henk Branderhorst* vroeg

zich in *Bevrijding* nr. 5 (21 maart 1984) af waarom de discussie 'NAVO-ja/NAVO-nee' van tijd tot tijd óók in de PSP weer opduikt. Eén van die redenen lijkt mij in ieder geval dat over dit punt grote verschillen van mening bestaan binnen links. In die zin is een discussie over de strategische keuze van de PSP voor uittreding van de NAVO, even onvermijdelijk als noodzakelijk. De bijeenkomst zal dan ook worden afgesloten met een openbare forum-avond waarop de politieke woordvoerders van de verschillende partijen met elkaar in debat zullen gaan.

INE MEGENS

Nadere informatie over deze avond is te verkrijgen bij Ine Megens WB/PSP tel. 020 - 26 73 74 of 05906 - 1982 (privé).

PSP BIJENKOMSTEN

PSP HOMOGROEP

De landelijke PSP-homogroep organiseert op zaterdag 28 april een bijeenkomst in *De Populier* (Nieuwe Herengracht 93, Amsterdam, bereikbaar met tramlijn 9 vanaf Centraal Station). Vanaf 14.00 uur een inleiding van *Bob van Schijndel* (PSP-gemeenteraadslid Amsterdam) over de PSP-homoo's, nu en in de toekomst. Aansluitende discussie, het uitwisselen van ervaringen en plannen maken voor de toekomst.

's Avonds *Andrée van Es* (PSP-Tweede Kamerlid) over zin en onzin van Euro-politiek en *Hein Verkerk* (CPN-flikkers) over radikaal-linkse homopolitiek in het Europese parlement (dit gedeelte begint om 20.00 uur). Daarna feest met o.a.: *Molly Strychnine*: 'Transformance'. Toegang: f 1,- (tweeverdieners f 2,-). Nadere informatie: Paul van Ettekoven, tel. 020 - 26 26 76.

FEMINISERING VAN DE PSP

Op zaterdag 28 april organiseert de commissie 'Funktioneren Partijbestuur' een discussiedag over het feminiseren van de PSP in het algemeen en het functioneren van het Partijgebouw in het bijzonder.

Met die feminisering van de partij is het nog maar pover gesteld. Het PSP-kongres over Feminisme en Socialisme van februari '83 droeg het Partijbestuur op om voorstellen te ontwikkelen over hoe het functioneren van vrouwen in de partij structureel versterkt kan worden. Een al te doortastende aanpak van die wens van het kongres kan het bestuur niet verweten worden.....

Vier vrouwen uit het vorige (interim-) bestuur hebben een voorstel gemaakt dat was toegesneden op het Partijbestuur zelf: ze stelden voor het bestuur in te krimpen tot vijftien mensen. Het huidige bestuur heeft de draad opgepakt en heeft de commissie 'Funktioneren Partijbestuur' in het leven geroepen. Zitting in deze commissie hebben de bestuursleden Guus Bannenbergh, Hans Boer, Huup Dassen, Frans Janssen, Thea van der Molen en Corrie van der Velde. De commissie beperkt zich niet tot het eigen bestuur, maar betreft de hele partij in hun werk. Daarom wordt de bovengenoemde discussiedag georganiseerd, in het PSP-pandje in Utrecht, Oude Gracht 243. Aanvang 11.00 uur (tot rond 16.00 uur). *Kinderopvang op aanvraag*. Een uitgebreide discussiemap is aan te vragen bij de SVS, tel.: 020 - 26 73 74. Nadere informatie via: Hans Boer, tel 050 - 12 61 74.

ARBEIDSETHOS

De themagroep Welzijn van de PSP organiseert op zaterdag 19 mei een discussiedag over *arbeidsethos*. Moet de PSP pleiten voor een nieuwe arbeidsmoraal of juist niet? Moet de partij groepen ondersteunen die zich verzetten tegen het arbeidsethos? Op deze dag een inleiding van *Kitty Maanders* (Nederlandse Bond tegen Arbeidsethos) en van een PSP-er (naam nog niet be-

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

kend). Na de inleidingen wordt in groepen gediscussieerd, waarna de dag wordt afgesloten met een forum onder voorzitterschap van *Pieter Rol*. Voor deze dag is een map samengesteld die te bestellen is door overmaking van f 3,- naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van *SVS-bulletin nr. 77*. De dag vindt plaats in de Kargadoor/Utrecht. Nadere informatie en aanmelding: Thea v.d. Molen, tel. 030 - 94 50 95 of Corrie v.d. Velden, tel. 020 - 90 13 00.

PSP UITGAVEN

NIEUW ABONNEMENT 'BULLETINS'

Sinds 1978 verzorgt de *Stichting Vorming en Scholing* (SVS) van de PSP de uitgave van 'bulletins'. Dat bulletin funktioneert als thema-map voor discussiedagen, voor het doen van verslag van zo'n bijeenkomst, voor het publiceren van scholingsmateriaal of van ontwerp-brochures. Onlangs verscheen het 76-ste nummer van dit 'SVS-bulletin'. Op verzoek van velen is nu mogelijk een *abbonement* te nemen op alle te verschijnen bulletins. Dat is makkelijk voor al diegenen die alle uitgaven van de PSP 'sparen' of voor mensen die de discussies in de partij op de voet willen volgen. Het abbonement kost f 44,- voor tien nummers (die onregelmatig verschijnen) en kan worden aangevraagd door storting op postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'abbonement Bulletin'. Als je nu een abbonement neemt krijg je nummer 76 tot en met 85 automatisch toegezonden. Nummer 76 heeft als onderwerp 'Feminisme en Derde Wereld', naar aanleiding van de themadag van 31 maart j.l.

NIEUW OP CASSETTE

Een aantal recente uitgaven van de PSP zijn nu ook op cassette leverbaar. Via de Studie- en Vakbibliotheek in Amsterdam (Molenpad 2, tel.: 020 -

26 64 65) is aan te vragen het boek 'Ontwapenend, 25 jaar PSP'. Bij deze bibliotheek is ook in voorraad de brochure 'BVD en inlichtingendiensten: over spionnen en de democratie'.

De PSP-werkgroep 'Andere leesvormen' heeft ook een aantal brochures op cassette gezet. Deze zijn te bestellen voor hetzelfde bedrag als de gedrukte versie. Het gaat om 'Hoe ziet de PSP er uit' (prijs f 1,50); en de kaderboeken 'Wat organisatie vermag' (prijs f 6,-) en 'Wat propaganda vermag' (prijs f 4,-). Deze uitgaven op cassette zijn te bestellen door overmaking van het betreffende bedrag naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van *titel* en als toevoeging 'op cassette'. De toegezonden cassettes blijven uw eigendom. Verzendingkosten worden niet in rekening gebracht.

DERDE WERELD-SCHOLING

Onlangs verscheen bij de *Henk Lankhorst Stichting*, het instituut voor ontwikkelingssamenwerking van de PSP, een serie van negen katernen over de Derde Wereld.

In januari 1983 verscheen in 'Bevrijding' een artikel onder de kop 'Is de PSP de Derde Wereld vergeten?'. In dat artikel sprak de schrijver zijn verwondering uit over het feit dat in de brochure 'Met socialistisch elan', waarmee de PSP de Tweede Kamerverkiezingen van '82 was ingegaan, vrijwel niets gezegd werd over de Derde Wereld-problematiek. En dat, terwijl de partij vooraan staat als het om acties ten gunste van de Derde Wereld gaat, of in de Tweede Kamer op de bres kan springen voor ontwikkelingssamenwerking. Maar ondanks dat, ontbreekt het in de partij aan een samenhangende visie op dit gebied. Om daar wat aan te doen is in 1979 de *Henk Lankhorst Stichting* opgericht, genoemd naar één van de eerste twee Kamerleden van de partij. Na een serie discussiedagen en de publikatie van een kritiek op het Brandt-rapport, is deze stichting vorig jaar gestart met een *scholingsprogramma*. Voor dat programma is een schrijverskollektief meer dan een jaar bezig geweest materiaal te verzamelen, dat nu in een katernenreeks verschenen is onder de titel 'Ongelijke werelden'. De eerste acht katernen leveren materiaal: over de relatie tussen 'onze wereld' en de Derde Wereld, over afhankelijkheid, over de sociaal-ekonomische structuur van onderontwikkelde landen, over kolonialisme, enzovoorts. Het negende, en laatste, katern voegt géén nieuw materiaal toe, maar geeft een aantal overwegingen en invalshoeken voor verdere activiteiten: wat kunnen en wat gaan wij doen?

De hele reeks is bedoeld als inleiding in de ingewikkelde problematiek van de Derde Wereld. Een hoeveelheid theorie komt aan de orde, maar het is geen theoretisch handboek. Wel wordt verwezen naar dat soort handboeken en andere literatuur. Thema's worden niet diepgaand uitgewerkt, maar wel wordt een overzicht geboden van de grote lijnen van het Derde Wereld-probleem. De reeks biedt een grote hoeveelheid ondersteunend materiaal, theoretisch en illustratief.

De reeks is met name bedoeld voor groepen die er mee aan de slag willen

(advertentie)

GROENE POLITIEK?

Met het oog op de Europese verkiezingen de 'groene' politiek doorgelicht met *Bram van der Lek* (roodgroen); *Marten Bierman* (groen als GRAS); *Jan Dogterom* (het groene gat); *Gjalt Zondergeld* (over het ontluiken van de 'Groene Internationale').

Ook aandacht voor de *achterkant van groen*: niet altijd even fris, zo blijkt.

Een speurtocht naar de 'Ekologische Beweging', 'Onkruid' en *Mellie Uyldert*.

In: 't Kan Anders 1984/1

PLUS: Burgerlijke Ongehoorzaamheid ter discussie met alle varianten in de vredesbeweging: IKV (Ben ter Veer), Vrouwen voor Vrede (Frouke Smid), Kerk en Vrede (Harry Zeldenrust) en 't Kan Anders (Cor Hoek en Henk Branderhorst).

In: 't Kan Anders 1984/1

f 5.50 plus f 1,80 (porto) op postgiro 3772349 t.n.v. 't Kan Anders/Delft met vermelding van 'Groen'.

Ook in de linkse boekhandel.

(ingezonden mededeling)

Ik ben doende boeken te verzamelen voor mijn vrienden (ex-politieke gevangenen) in Indonesië. Graag sociaal-ekonomische boeken (ook recente). De verzending gaat via vrienden die naar Indonesië teruggaan. Ook romans, novellen, korte verhalen (zoals werk van Theun de Vries) zijn welkom bij: Parna Skagerak 64, 2133 DV Hoofddorp, tel.: 02503 - 314 52 (de boeken hoeven niet nieuw te zijn).

gaan (bijvoorbeeld in de afdelingen van de PSP). Aan voorbereiding, organisatie, en begeleiding worden wel de nodige eisen gesteld!

De reeks is te bestellen door overmaking van f 20,25 naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'Ongelijke werelden'.

Er zijn ook *lesbrieven* per katern te verkrijgen en er is een afzonderlijke handleiding voor begeleiders. Nadere informatie: Henk Lankhorst Stichting, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel.: 020 - 26 73 74 (Ieteke Witteveen of Jaap Spelberg).

BIJENKOMSTEN

AMSTERDAM

In het kader van de Vredesweek (6 tot en met 12 mei) organiseert het NIVON op zondag 6 mei een discussiedag over *Strijd voor de vrede*. Plaats: buurtcentrum De Koperen Knoop, Van Limburg Stirumstraat 119, Amsterdam. Tijd: 10.30 tot 16.00 uur. Koffie en lunch: f 4,-. Inleidingen van *Christiaan de Vries* (NIVON) en *Cees Comman-*

deur (FNV). Opgave: Annelies Jansen, tel.: 020 - 93 67 34 of NIVON-Amsterdam, Harry Tresoor, Rustenburgerstraat 370-B, Amsterdam.

4 MEI: PROTEST EN VERZET

De jaarlijkse bijeenkomst van *J'accuse* op 4 mei staat in het teken van *Protest en Verzet*. De bijeenkomst vindt plaats in *Krasnapolsky* (op de Dam in Amsterdam, één halte van Centraal Station, dus te lopen: trams rijden niet i.v.m. de dodenherdenking). Aanvang 20.00 uur. Sprekers *Sienie Strikwerda* (Komitee Kruisraketten Nee) en *Johan Galtung*. Verder toneel, strijdlieden en deklamatie. Toegang f 3,-.

VREDESKONFERENTIE PERUGIA

Na Brussel (1982) en Berlijn (1983) vindt de *Derde Europese Ontwapeningskonferentie* plaats in *Perugia* (Italië). De bijeenkomst wordt georganiseerd door de *Bertrand Russell Peace Foundation* en duurt vijf dagen: van 17 tot 21 juli. Het hoofdthema zal 'De toekomst en strategie van de Vredesbeweging' zijn en daarnaast zal aandacht worden besteed aan 'Veiligheidsproblemen in het gebied rond de Middellandse Zee'. De organisatoren zijn bereikbaar via: Internationale Koördinatoren van de Perugia-bijeenkomst 1984, Rue de Toulouse 22, 1040 Brussel, België, tel.: 322-2306456.

Capelle: PSP, CPN, Chilikomitee, Suranca, FNV, Industriebond, AbvaKabo; aanvang: 13.30 uur ('s middags), 19.30 uur ('s avonds), vanaf 13.30 uur: Fred van der Spek (PSP), Wally Pernot (PSP/CPN-Capelle), Coby Franck (Anne Frank Stichting); optreden van 'Nosbaranca' (Antillen) en 'Conosur' (Chili), vanaf 19.30 uur: Dik Nas (Industriebond), Gerda Koert (Chilikomitee), optreden van 'Kleurenblind', koor 'Ondersteboven' en 'Flash Tropical Steelband' (verder video- en diavoorstellingen, fototentoonstelling 'Een teken aan de wand' en expositie Chileense kunstenaar Juan Heinsohn); plaats: 'Het Anker', Doormanplein 32, Capelle West (RET-bus 34); toegang f 3,-.

Deventer: PSP, PPR, PvdA, CPN, FNV; vanaf 14.00 uur forum over arbeid met Pim Fortuyn (Univ. Groningen), prof. Kwant, Jan de Boer (dir. sociale dienst Leeuwarden) en een vrouw (nog onbekend), vanaf 14.00 uur een informatiemarkt, tussen 17.00 en 19.00 uur maaltijd, sprekers, muziek; vanaf 19.00 uur forum over arbeid met o.a. Herbert Goedings (PSP) en discussie, tussen 20.00 uur en 01.00 uur cultureel programma, plaats: Burgerzaal Stadhuis en Schouwburg.

's-Gravenhage: PvdA, PSP, PPR, CPN, VARA; motto: cultuur, sprekers, Hans van Oel (PSP), Felix Rottenberg (PvdA), optreden 'The Antilean Steelband'; aanvang 19.30 uur; plaats: Houtzagerij, Houtzagerijsingel 76-78; toegang f 3,50.

Groningen: PvdA, PPR, CPN, PSP, FNV; tussen 12.00 en 14.00 uur lunchprogramma, vanaf 14.00 uur kinderprogramma, om 16.45 uur demonstratie (spreker Wim Kok/FNV), vanaf 20.00 uur een forum en cultureel programma met 'After Midnight', kabaret en zanger; plaats: het Tehuis, Lutke Nieuwstraat, toegang 's middags gratis, 's avonds f 3,-.

Haarlem: PvdA, CPN, PSP, PPR, FNV; aanvang 19.45 uur; spreker Ger Harmen, film: 'De Oplossing', theater Tentakel (België), afsluiting: Salsaband (de hele avond informatiemarkt); plaats: Het Schalkereerf, Bernadottelaan 201, Haarlem-Schalkwijk; toegang f 3,-.

Harderwijk: aanvang 19.00 uur; spreker Piet Reckman (PvdA), film 'Den Haag Vandaag, Woensdrecht Morgen', muziek; plaats 'De Roef', Harderwijk.

Hilversum: programma in het FNV-gebouw (voorheen 'De Delta'), nadere informatie ontbreekt.

Leeuwarden: PSP, PPR, CPN, PvdA, FNV, VARA, Rooie Vrouwen; aanvang 20.00 uur, programma met Rob Bunt (FNV), Constant Vecht ('De Waarheid'), Elske ter Veld (PvdA), optreden van De Hersenkrabbers, Socialisties Koor, Marius Monkau; plaats Zalen Schaaf, Breedstraat; toegang gratis.

Maastricht: PSP; aanvang 19.30 uur, tot 21.00 uur thema 'Nicaragua' met als spreker Theo Klompenberg en discussie o.l.v. Komitee Latijns-Amerika, video over Nicaragua, vanaf 21.00 uur feest met 'Tropical Fruits Steel Combo';

plaats: zaal Berghmans.

Purmerend: PSP, PvdA, Vredesplatform, FNV, Woonlastenkomitee, Anti-Fascisme Komitee; aanvang 20.00 uur, theater, kabaret Paul van Soest, oude rock van 'Red Hot Peppers'; plaats: zaal 't Herelogement'.

Rotterdam: PSP, CPN, PPR, PvdA, FNV; vanaf 14.00 uur en 'markt' over werk/werkloosheid/arbeidsmoraal, theatergroep Diskus, Radio Rijnmond, vanaf 19.00 uur een demonstratie vanaf Schouwburgterrein met muziek van 'De Oude Bes', vanaf 20.00 uur programma met 'Stem des Volks', NIVON-koor, theatergroep Diskus, Roha-dansorkest en Salsa-band 'Bess', sprekers Jaap v.d. Scheur (voorzitter AbvaKabo), Hans Boswinkel (Kunstenbonden FNV), de hele dag informatiemarkt; plaats: Weena IJshal (voorheen 'Ton Menkenhal'); toegang 's middags gratis, 's avonds f 5,-.

Schagen: aanvang 19.30 uur, programma met Rooie Toon, Veronica Castro (Chili) en diverse sprekers; iedereen wordt verzocht iets lekker mee te nemen (geen drank); plaats: Regiocentrum Schagen; toegang f 2,50.

Slochteren: PSP, CPN, PvdA; aanvang 20.00 uur, informatiemarkt, een spreker namens Gronings Komitee tegen fascisme en racisme, muziektheatergroep 'Ondersteboven' met 'We leveren niets meer in' en ter afsluiting de band 'Van onderen'; plaats: café 'De Driehsprong'; toegang gratis.

Steenwijk: PSP; aanvang 15.00 uur, manifestatie met motto 'Werken tegen de arbeidsmoraal', diverse sprekers, film, theater, muziek; plaats: jongeren-centrum 'De Buze', Oosterwijkstraat 110; toegang gratis.

Tiel: PSP, CPN, PvdA, NIVON, VARA, FNV, AbvaKabo, Turkse jongeren, BVM, Lange Baan, Muziek Collectief; aanvang 20.00 uur, motto 'Een andere werkelijkheid, een mens zonder baan', sprekers Paulien v.d. Linden (Industriebond FNV), Marcel Geurds (Bond mensen zonder betaald werk), optreden Rooie Vrouwen Cabaret, de groep 'Gaatje te ver', zang van 'Kunst na arbeid' en de Turkse jongeren TTDB en tot slot popgroep 'Klemtoon'/Nijmegen; de hele avond informatiemarkt; plaats: cultureel centrum Agnietenhof; toegang gratis.

Zwolle: PvdA, PSP, CPN, PPR, VARA, FNV, NIVON; aanvang 19.00 uur, demonstratie vanaf Ter Pelkwijkpark, vanaf 20.00 uur sprekers Peter Langkamp (Mensen zonder werk), Zwols Vredesplatform over Aktieweek, Chileense muziekgroep, koor 'Onaangepast' (uit Amsterdam/Utrecht), video over de vredesdemonstratie van 29 oktober '83, muziekgroep Jakkes (Enschede), muziek 'D'ondersteboven' (uit Zwolle), dia-serie Anti-fascisme komitee, tot slot Boom Boom Blues Band, de hele avond informatiemarkt; plaats: dansschool Drenth, Jufferenwal (het gebouw heeft een lift); toegang gratis.

1 MEI

Almere: CPN, PSP, PPR en FNV; aanvang 20.30 uur; plaats: 'De Dijkgraaf', Almere-Haven; toegang gratis.

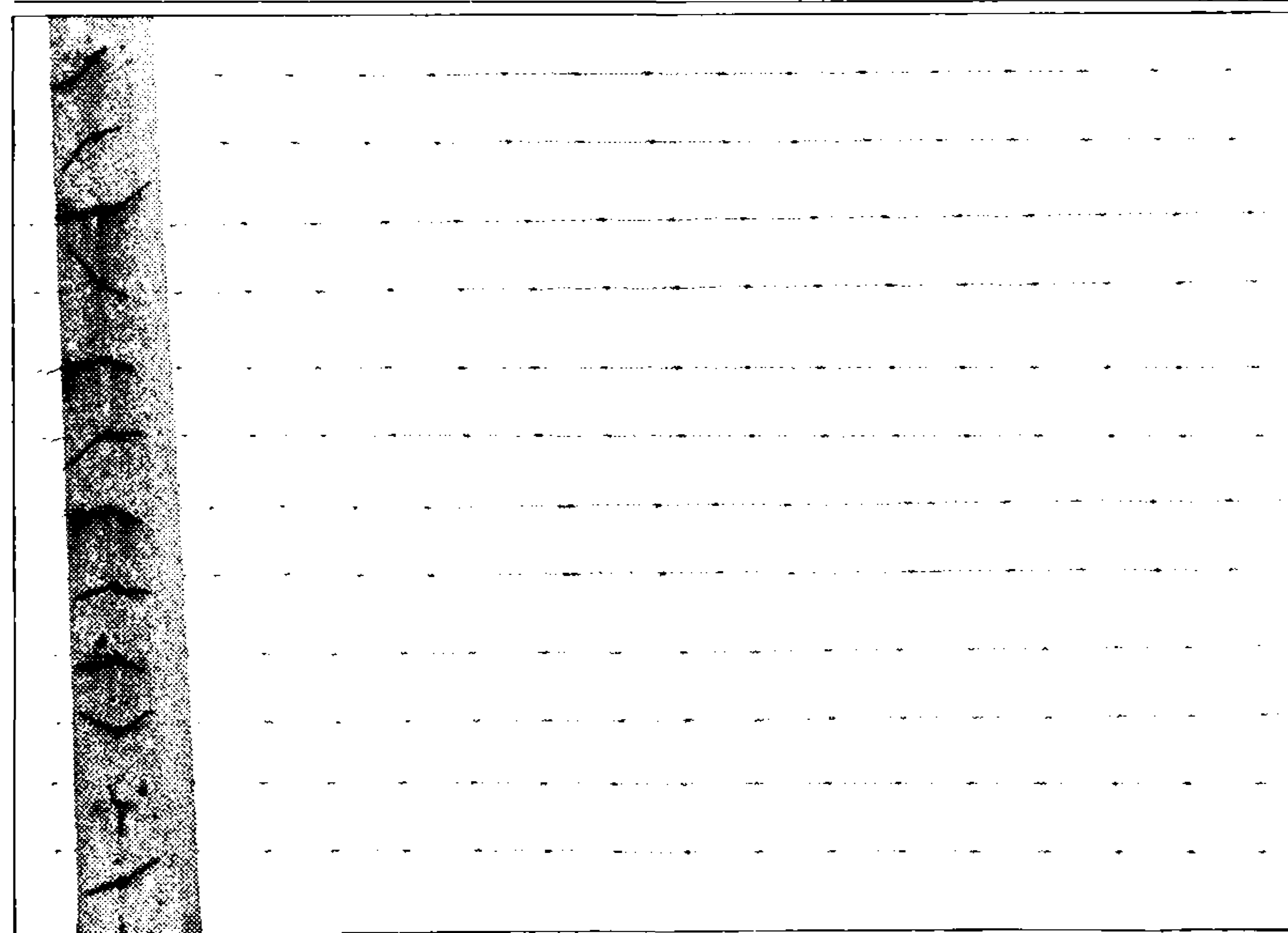
Amsterdam: PSP, CPN, Platform Buitenlandse Arbeiders; 19.00 uur: demonstratie vanaf Westermarkt naar Leidseplein, aanvang 20.00 uur: manifestatie, met Kabaret Meester M bv, Numa Muraes, Vrouwenkoor Sirenes, Eritrese dansgroep, VU-strijdkoor en 'Noodweer'; plaats: Paradiso; toegang f 5,- (daarnaast in De Balie drie paneldiskussies over arbeidstijdverkorting (o.l.v. Gaby v.d. Meer), racisme (o.l.v. Hubert Smeets) en vredesstrijd (o.l.v. Arnold Koper) en in de bar van De Balie een discussie o.l.v. Renate Dorrestein ('Opzij') en optreden Achim Traïda (mime).

Arnhem: PSP, CPN, PPR, PvdA, FNV, VARA, NIVON, AKDD, ATID; aanvang 14.00 uur; spreker Johan van Stekelenburg (Industriebond FNV), discussies over zeggenschap, vrede, anti-fascisme, internationale solidariteit, muzikale omlijsting Herman de Wit/Oktopedians, Turkse band, Vrouwenkabaret 'La Femme', Surinaams orkest, 1 mei-koor Wageningen, Arnhems Straattheater, koor 'Linksom', uitgebreide informatiemarkt (tussen 18.00 en 19.00 uur demonstratie tegen kernraketten en 1 juli-pakket); plaats: Arnhemse Schouwburg.

Boxmeer: FNV, PvdA, PSP, SP; aanvang: 19.30 uur; spreker Rob Hajer (KU-Nijmegen), daarna discussie, PvdA-afdelingskoor, muziekgroep 'Roezemoes'/Nijmegen, presentatie Joep Baartmans; plaats: 'Het Centrum', Steenstraat 56, toegang gratis.

(advertentie)

WAT DOET DE ASN MET UW SPAARGELD IN LANDEN MET VERFOEILIJKE REGIMES?

NIETS.

Meer dan 70.000 mensen die samen ruim 380 miljoen gulden hebben ingelegd, zijn het ondubbelzinnig eens met deze passiviteit van de Algemene Spaarbank voor Nederland. Want een progressieve bank moet wel goed met het geld van spaarders (in 'v') omgaan, maar mag nooit ten koste van het gewin dat goed beleggen in dubieuze zaken. Zeker niet in landen waar het met de mensen rechten maar slecht gesteld is.

De ASN doet het anders. Belegt o.a. in sociale woningbouw, ondersteunt sociale en culturele projecten. En biedt zijn spaarders (in 'v') toch een prima rente. Dezelfde rente die andere banken ook geven.

Hoe kan dat?

Door een uitgekiend spaarsysteem: sparen via uw girorekening. Daardoor kunnen de kosten laag blijven (geen dure bankantoren).

Door met grote deskundigheid te beleggen. Zodat uw spaargeld veilig zit, uitstekende rente opbrengt en goede dingen bewerkstelligt.

Daaronder zijn we een andere bank.

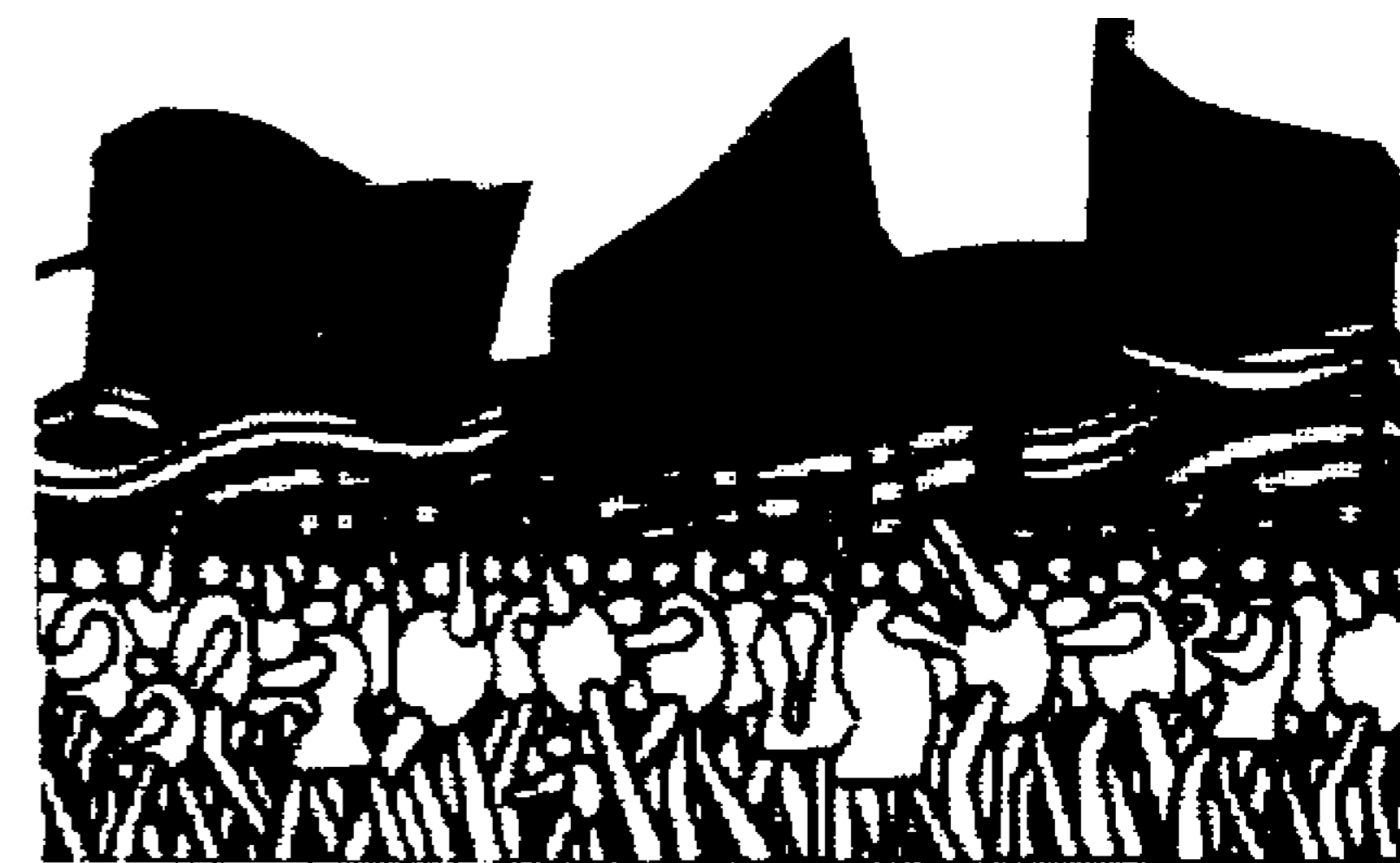
Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7.50 premie!

Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met ten minste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart het zo snel af, u neemt het zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

Vrouwen op landbouwkoöperaties

Vorig jaar bezocht fotograaf *Jan Banning* (Nijmeegs Foto Kollektief) de landbouwkoöperaties in het zuiden van Portugal, onder andere de koöperatie 'Che Guevara' bij Alvalade.

Tien jaar na de 'Anjer-revolutie', het einde van het tijdperk Salazar, op deze pagina aandacht voor die landbouwkoöperaties, en met name de positie van vrouwen. Elders in dit nummer een artikel van de hand van *Paul Puntman* over dit Zuid Europese land.

De Portugese landhervorming heeft gezorgd voor een enorme uitbreiding van het aantal arbeidsplaatsen op het platteland, zowel door het in kultuur brengen van braakliggende (jacht-)grond als door de aanplant van arbeidsintensieve gewassen, bijvoorbeeld tabak, op voormalige graanterreinen. Veel van die plaatsen zijn door vrouwen ingenomen. Zij verrichten de gestage, slepende klussen, urenlang en pauseloos gebukt in de zon. De taken van de mannen verlangen veelal korte krachtexplosies, en laten ruimte voor onderbreking. Of zijn domweg minder zwaar: traktorrijden is een exclusief mannelijk voorrecht. Het vrouwenloon is lager dan dat van de mannen, ook op de koöperaties. Wel is onlangs op een conferentie van de landhervorming de inten-

tie uitgesproken gelijke arbeid gelijkelijk te gaan betalen, maar dat lijkt geen oplossing: het werk van vrouwen en mannen is verschillend, dat van de vrouwen is per definitie ongeschoold. Na de landarbeid rest de vrouw nog het huishouden, wassen, verzorgen van het pluimvee. Het als gevolg van de landhervorming toegenomen inkomen heeft soms wel tot enige verlichting van de huishoudelijke taken geleid: woningen zijn van elektriciteit voorzien, af en toe van water, en hier en daar is een fornuis, een ijskast aangeschaft. Maar in het algemeen lijkt de economische omwenteling op het platteland toch nog nauwelijks gepaard te gaan aan een doorbraak van de rolpatronen.

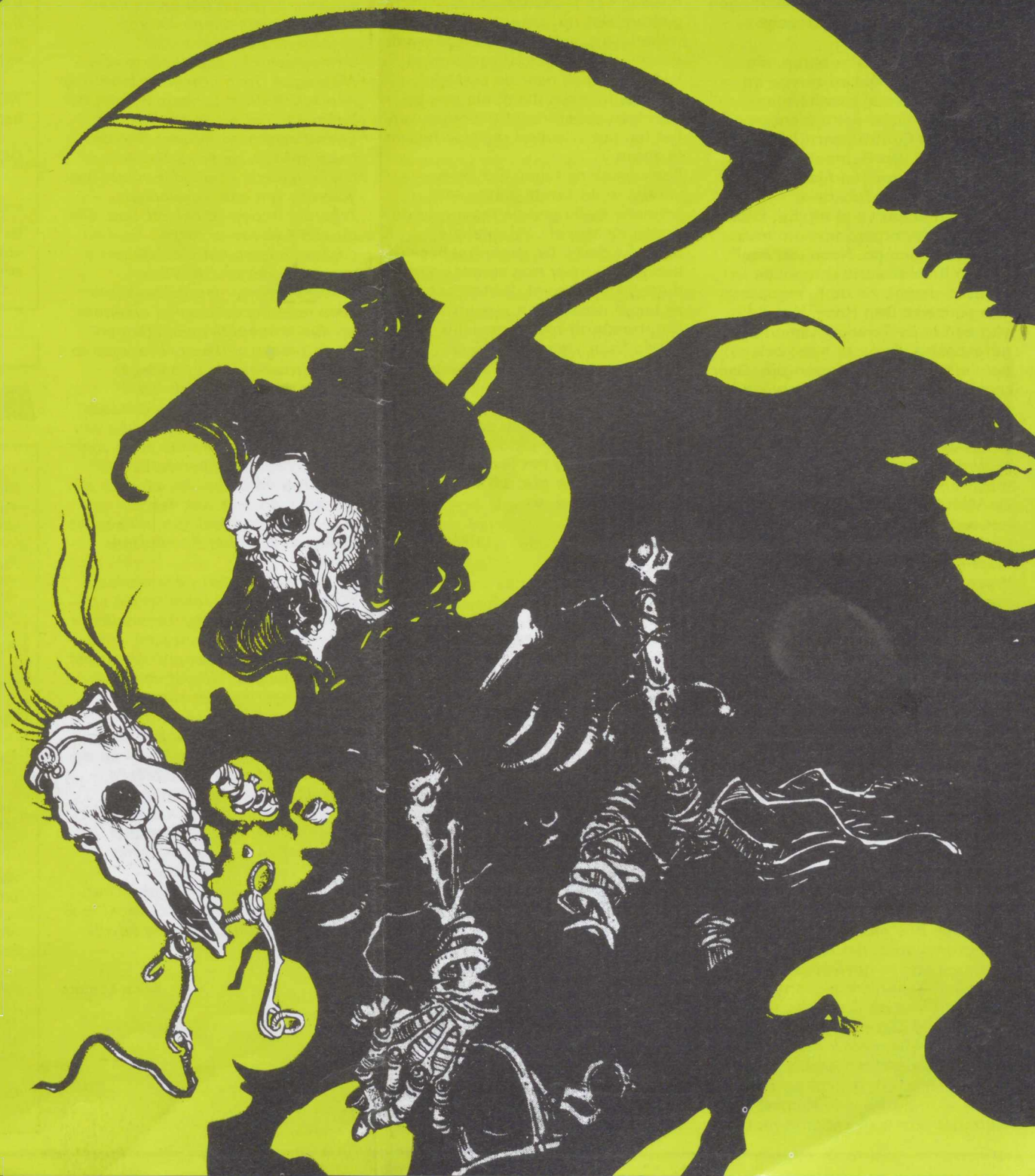
JAN BANNING

BEVRIJJDING

JAARGANG 28 NUMMER 8 2/5/1984 PRIJS f1,50

CHEMISCHE WAPENS

KOMMENTAAR

Voor de klas

Onlangs stond er een berichtje in de krant dat de heer Janmaat, Tweede Kamerlid voor de Centruumpartij, weer les wilde gaan geven. Als Kamerlid kan hij gedurende vier jaar aanspraak maken op zijn oude baan als leraar maatschappijleer in Den Haag. Een dag later deelde de Staatssecretaris van Onderwijs mee dat tot elke prijs voorkomen moest worden dat het CP-kamerlid weer les wilde gaan geven. Zij gaf overigens toe dat er weinig mogelijkheden waren om dat te voorkomen, maar, zei ze: we moeten buitengewoon voorzichtig zijn met mensen toe te laten in scholen, die erop uit zijn leerlingen te vergiften met racistische ideeën.

Kunnen politie-ambtenaren, die mede tot taak hebben zwarte en bruine mensen te beschermen tegen racistische witte mensen, lid zijn van de Centruumpartij? Neen, zei de Minister van Binnenlandse Zaken. Diskriminatie tijdens de uitoefening van de functie is verboden, maar vond hij: het is de taak van de corpsleiding om maatregelen te nemen. Neen, zei dan ook de Kommissaris van politie in Utrecht. Jawel, zei de Kommissaris van politie te Den Haag. Wie lid is van een in de Tweede Kamer gerespecteerde partij moet ook politiemans/vrouw kunnen zijn. Daar moet dan wel meteen bij gezegd worden, dat na de Tweede Wereldoorlog wettelijk werd geregeld dat leden van de Communistische Partij Nederland geen politieambtenaar mochten zijn.

De VARA bracht een rapport van het wetenschappelijk bureau van de Centruumpartij in de openbaarheid waarin werd gesteld dat geweld tegen zwarte en bruine mensen toegestaan is. Datzelfde wetenschappelijke bureau wordt door de overheid gesubsidieerd, die bovendien geld geeft aan de Centruumpartij voor vorming en scholing, zoals iedere politieke partij die zetels in de Tweede Kamer heeft dat krijgt.

Hoe geloofwaardig moeten de uitspraken van bewindslieden nog beschouwd worden, als de regering aan de ene kant beweert alles te doen het racisme te bestrijden en aan de andere kant de Centruumpartij van overheidsgelden laat profiteren?

Overall in de samenleving neemt de twijfel toe hoe men moet reageren als bekend wordt dat leden van de Centruumpartij in gevestigde instellingen werkzaam blijken te zijn. De reactie van de Commissaris in Den Haag is niet onlogisch. Strikt formeel geredeneerd kan men zeggen dat als een politieke partij toelaatbaar wordt geacht en zelfs een zetel in de Tweede Kamer heeft, dat men dan anderen niet

mag verbieden daar lid van te zijn op straffe van ontslag. Anderzijds kan men zeggen dat de politie als handhaver van de recherche en hulpverlener een bijzondere positie in deze discussie inneemt, maar een vergelijkbare redenering kan men voor alle overheidsinstellingen opbouwen. Mensen zijn daar op allerlei manieren afhankelijk van. De situatie doet zich nu voor dat overal ad hoc oplossingen gezocht worden om Centruumpartijleden te weren. De sociale academie in Driebergen heeft inmiddels een bepaling in haar statuten opgenomen waarin staat dat studenten en personeel zich dienen te onthouden van racistisch of fascistisch gedrag. Het zijn zeker goede initiatieven maar tegelijkertijd wordt daarmee de aandacht verschoven van de politiek naar de praktijk, naar de mensen die direct met de gevolgen geconfronteerd worden van het feit dat er overal racisten blijken te zitten.

Een opstelling tegen C.P. leden vereist in de eerste plaats een politieke stellingname tegenover de Centruumpartij als aanvaardbare politieke partij. De grote fracties hebben hierover nog steeds geen duidelijk standpunt. Weliswaar zijn ze tegen racisme en zeggen ze de Centruumpartij zoveel mogelijk te willen bestrijden, maar in de praktijk is daar tot nu toe weinig van gebleken. De Centruumpartij hoeft niet eerst verboden te worden om ertegen te kunnen optreden. Er zijn nu al genoeg juridische middelen om ze het leven flink zuur te maken. Maar ook dat vereist de nodige politieke wil.

Heleen Buijs

Nicaragua

'Als een indirecte interventie in Nicaragua niet zal slagen, zal de VS overgaan tot een directe interventie,' aldus Tomas Borge, minister van binnelandse zaken in Nicaragua, tijdens zijn bezoek aan Nederland in oktober 1983.

Nu, een half jaar later, lijkt hij al gelijk te krijgen. Omdat er volgens Reagan's scenario voor Midden Amerika allang een 'bevriende regering van kontra's in Managua had moeten zitten, is hij de laatste maanden overgegaan tot een letterlijke ondermijning van Nicaragua. Hiermee is de 'geheime oorlog' tegen Nicaragua, die al meteen na zijn verkiezing tot president in '81 werd ingezet, in een ander stadium gekomen. Het leggen van mijnen in de Nicaraguaanse wateren is echter één van de akties binnen de nieuwe strategie.

Zowel nationaal als internationaal is er scherpe kritiek gekomen. Zelfs zijn republikeinse medestanders in

het Congres steunden de motie ter veroordeling van de mijnenakties, ook al moet hierbij wel de kanttekening worden gemaakt, dat het vooral om een veroordeling van de manier waarop en de middelen ging en niet zozeer om de doeleinden. Reagan is hiermee een halt toegeroepen. Hij zal zich niet meer zo gemakkelijk kunnen verdedigen met oppervlakkige prietpraat over de noodzaak van de akties, vanwege 'het oprukkend kommunisme dat de veiligheid van de VS bedreigt'. In ieder geval heeft het het effect gehad dat hij de geplande 21 miljoen dollar ter ondersteuning van de kontra's wel kan vergeten. Die zullen het voorlopig met de Israelische afdankers moeten redden.

Haast tegelijkertijd met het bekend worden van de mijnenakties werd het plaatsje San Juan del Norte door de ARDE, de democratische revolutionaire alliantie, bezet. Het plaatsje is vanuit het binnenland van Nicaragua alleen via een riviertje te bereiken en is strategisch van geen belang voor Nicaragua. Toch bracht de bezetting een schrik-effect teweeg. Zou dit het begin van het einde betekenen? Eden Pastora en Alfonso Robelo, twee gefrustreerde ex-Sandinistische leiders, kondigden meteen de vorming van een 'voorlopige regering in bevrijd gebied' aan. Om dit een halt toe te roepen hebben de Sandinisten het plaatsje terug veroverd. Het zou de VS te gemakkelijk worden gemaakt om deze regering officieel te erkennen en dus formeel te gaan steunen. Ondertussen verkeert Nicaragua in een permanent soort oorlogssituatie; een kwart van het overheidsbudget moet nog steeds besteed worden ter bestrijding van het verzet van de kontra's, en zijn tekorten aan geïmporteerde goederen en de basisprodukten zijn op rantsoen. Het volk van Nicaragua, vastbesloten in haar 'no pasaran', blijft het Sandinisme trouw.

'Nicaragua hongert naar vredesduiven en daarbij rekenen we op jullie', aldus opnieuw Tomas Borge vorig jaar. Waar kunnen de Sandinisten op rekenen? Wordt het niet de hoogste tijd dat de Nederlandse regering niet alleen 'zijn bezorgdheid' uit over het Amerikaanse optreden, maar eveneens actieve druk gaat uitoefenen op de VS om de economische blokkade en de militaire agressie tegen Nicaragua volledig te staken? Reagan moet een halt worden toegeroepen niet alleen in het belang van de vrede voor Nicaragua, maar zeker ook in het belang van de vrede in Europa! Is er nog steeds niet voldoende bewijsmateriaal?

Alice Loeters

INHOUD

CHEMISCHE WAPENS niet eskalerend	pag. 3
ARBEIDSETHOS werkloos of werkvrij	pag. 4
KALKAR Duitse rechtsstaat verliest	pag. 6
PSP-JONGERENKRANT	pag. 7
NOORD-IERLAND het geweer en de stembus	pag. 12
ONDERSTEBOVEN	pag. 14

De PSP-jongerenkrant verschijnt onder verantwoordelijkheid van het PSP-jongeren bestuurskollektief

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

In vredestijd niet eskalerend

Nederland is internationaal actief in de bestrijding van de produktie en van het gebruik van chemische wapens. Dat is toe te juichen, zeker nu er sprake is van de inzet van deze wapens in de oorlog tussen Iran en Irak. Maar aan de Nederlandse houding zitten twee negatieve kanten. De regering is bereid in geval van oorlog met chemische wapens te reageren als de vijand daarmee aanvalt. En in vredestijd is de regering voorstandster van het gebruik van traangassen — officieel een chemisch wapen — om binnenlandse onlusten de kop in te drukken. Half april debatteerde de Tweede Kamer over de nota Chemische Wapens van de regering. Chris Huinder doet voor BEVRIJDING verslag.

Het debat over chemische wapens won aan aktualiteit door het gebruik van onder andere zenuwgassen en mycotoxines in de oorlog tussen Iran en Irak. Al langer speelde de bezorgdheid bij politieke partijen en regering over het gebruik van chemische wapens een rol. Meestal werd daarbij verwezen naar de inzet van chemische wapens door de Sovjet-Unie in Afganistan, door Vietnam in Cambodja en door Ethiopië in Eritrea. De beschuldigende vinger wees dan bijna altijd in de richting van Moskou, en terecht.

Anderzijds moet niet worden vergeten dat de Verenigde Staten onder Reagan een grootscheepse aanmaak van nieuwe, de zogenaamde binaire, chemische wapens zijn begonnen. Deze hebben hetzelfde effect als de *neutronenbom*: zij laten gebouwen heel en vernietigen de mensen.

Vooraf door de massale inzet van mosterdgas in de Eerste Wereldoorlog is de publieke opinie zo hevig geschrokken, dat vele regeringsleiders in 1925 in Genève het verdrag tegen het gebruik van chemische wapens ondertekenden. Ook Nederland was daarbij. En later ook Irak en Iran, maar dat verhindert blijkbaar in ieder geval Irak niet om ze toch te gebruiken. De Verenigde Staten hebben pas in 1975 het Verdrag van Genève geratificeerd. Precies ná de Vietnamoorlog, waar ontzettend veel van deze wapens door de VS werden gebruikt. Nu nog en nog vele jaren in de toekomst kampen de Vietnamezen

met de desastreuze gevolgen daarvan voor talloze mensen en voor grote gebieden van het land.

Het Geneefse Verdrag heeft een beperkte werking. Het verbiedt alleen het gebruik en niet de produktie en het bezit van de wapens. Bovendien hebben vele landen, waaronder Nederland, een voorbehoud op het verdrag gemaakt; als reactie op vijandelijk gebruik van chemische wapens wil de Nederlandse regering ermee kunnen vergelden.

ONZIN

Dat voorbehoud is politieke onzin. Twee jaar geleden werd dan ook door de kamerbreed gesteunde motie-Schaper (D'66) aan de regering gevraagd, dat voorbehoud in te trekken. De regering voelde er wel voor, maar een stel NAVO-bondgenoten waren er tegen. Hun argument: we zijn in Genève nu lekker aan het onderhandelen over een nieuw chemisch verdrag, dat ook de produktie en het bezit verbiedt; er zit schot in de zaak en intrekking van zo'n voorbehoud zou negatief werken op de bereidwilligheid van de Russen om zich soepel op te stellen.

'Dat argument is onzinnig. Het lijkt erop,' zo zei Fred van der Spek in het debat, 'dat de broedende kip in Genève door Nederland niet gestoord mag worden. Maar,' zo vervolgde hij, 'intrekking van dat voorbehoud door Nederland is juist voorspoedig voor dat broedproces.

Bovendien, een stel andere bondgenoten, zoals Italië, Turkije en Denemarken hebben hun voorbehoud bij het verdrag wel ingetrokken.

Maar wat nog kurieuzer is, Nederland bezit zélf geen chemische wapens (behalve traangassen). Als Nederland een chemische oorlog wil voeren, moet het dus die wapens van de VS of van Engeland lenen. Terwijl Neder-

land juist in het kader van de onderhandelingen over het nieuwe verdrag wil, dat die voorraden aan chemische wapens vernietigd worden!

Internationaal maakt Nederland zich de laatste jaren zeer druk over de aanmaak, het bezit en het gebruik van chemische wapens. In Genève heeft het een gedetailleerd voorstel voor de inspectie ter plaatse van het aanmaken van chemische wapens ingediend. (Dat gebeurt via het nemen van monsters van het afvalwater van chemische bedrijven. Waar de milieuverontreiniging in Nederland al niet goed voor is!) Nederland is ook voorzitter van de internationale werkgroep in Genève, die die procedure van inspectie ter plaatse verder moet uitwerken. Onlangs heeft de Sovjet-Unie zich bereid getoond inspectie ter plaatse van de vernietiging van chemische voorraden toe te slaan.

Daarnaast heeft Nederland in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties ervoor gezorgd, dat het gebruik van chemische wapens in de oorlog tussen Iran en Irak veroordeeld werd. En tot slot wil Nederland dat er een lijst met stoffen wordt opgesteld, die niet zonder toestemming van de regeringen geëxporteerd mogen worden.

ZINLOOS VOORBEHOUD

Mooi is dat alles, maar het vasthouden aan dat zinloze voorbehoud is onbegrijpelijk en negatief. Een motie van Fred van der Spek om dat voorbehoud onmiddellijk in te trekken, werd met de stemmen van D'66, PvdA, EVP, Scholten/Dijkman, PPR, CPN en PSP vóór, verworpen.

Een tweede onbegrijpelijke zaak is het standpunt van de regering over traangassen. Dat standpunt houdt in, dat traangassen in vredestijd wel gebruikt mogen worden en in oor-

logstijd niet, terwijl volgens het verdrag van Genève traangassen chemische wapens zijn. *Bevrijding* en andere bladen hebben uit den treure beschreven, hoe schadelijk traangassen zijn voor mensen: *chronische oogstoornissen, darmklachten, hoofdpijn-aanvallen, schadelijke uitwerking op de menstruatie-cyclus en zwangerschap*. Het gebruik van traangasgranaten is de laatste jaren niet voor niks onder druk van de publieke opinie, die op deze schadelijke gevolgen wees, aan banden gelegd. Maar tot een geheel verbod ervan wil de regering nog steeds niet overgaan.

'Ja', zegt de regering, 'in vredestijd werkt het niet eskalerend!' Dank je de koekoek. Ten eerste maakt het slachtoffers onder de mensen, die niet direct bij een maatschappelijk konflikt zijn betrokken. En ten tweede vormt het een zwaarder middel, dat het na de wapenstok en het waterkanon ingezet wordt. 'Ja, maar anders moeten we gaan schieten', zegt de regering dan weer.

In oorlogstijd zou ze zeggen: 'Ja, maar anders moeten we kernwapens gaan gebruiken.'

Zo'n uitspraak geeft aan, dat de regering niet bereid is om met geweldloze middelen een maatschappelijk konflikt op te lossen. Zij wil koste wat het kost over een uitgebreid arsenaal wapens beschikken om maatschappelijke konflikten te lijf te gaan. Een tweede motie van Fred van der Spek om deze voorraad chemische wapens, wat traangassen zijn, te vernietigen en het gebruik ervan stop te zetten, werd met nog minder stemmen voor dan bij de eerste, eveneens verworpen.

Chris Huinder

ARBEIDSETHOS

Zaterdag 19 mei discussieert de PSP in Utrecht over het arbeidsethos. Daarom in BEVRIJDING twee artikelen over het arbeidsethos. *Thea van der Molen* en *Corrie van der Velden* zien het huidige arbeidsethos niet als het enig zaligmakende en stellen daarom in hun artikel de heersende moraal over werken en niet-werken ter discussie. *John Hontelez* en *Marjan Zijlmans* vinden dat in deze tijd

van economische recessie een gevaarlijke zet. De basis van het Nederlandse sociale zekerheidssysteem zal er in hun ogen mee op de tocht komen te staan. Zij vinden de strijd tegen het arbeidsethos dan ook geen onderwerp waar de PSP mee aan de slag moet, het behoud van wat we hebben is op dit moment belangrijker.

WERKLOOS OF WERKVRIJ

We vertellen geen nieuws wanneer we melden dat 't cijfer van baanlozen om en nabij de één miljoen schommelt. Met deze informatie begint zowat elk artikel dat over arbeid handelt. Daarna krijg je vaak een treurige verhandeling te lezen over hoe de baanloze mens lijdt onder haar 'uitzichtloos' bestaan en dat de enige oplossing om ieder uit die lijdensweg te verlossen 't verdelen en of kweeken van meer banen is. De auteur van zo'n artikel weerspiegelt op die manier heel typerend de gedachtengang van een belangrijk deel van de nederlandse bevolking. In de meeste enquêtes komt de baanloosheid als maatschappelijk kwaad nummer één uit de bus.

Ook de meeste baanlozen zelf voelen zich niet gelukkig met een bestaan zonder betaalde baan. Velen weten met de vrijgekomen tijd geen raad en anderen die zich wel weten te vermaken hebben last van een schuldgevoel want van alle kanten wordt het hen wel duidelijk gemaakt dat eigenlijk alleen betaald werk een zinnige invulling aan je bestaan kan geven.

De laatste tijd valt er echter nog een andere groep baanlozen te ontdekken die wel luidkeels durven te roepen dat ze genieten van hun vrije tijd die ze helemaal naar eigen goeddunken kunnen invullen. In wel of niet georganiseerd verband propageren zij 't baanvrije leven en sommigen van hen weigeren te solliciteren en zetten zo hun eigen uitkering op 't spel. Maar zij zijn niet de enigen die de arbeidsmoraal ter discussie stellen.

Filosofen als Achterhuis, Ilich en Gorz zetten ook grote vraagtekens bij de hoge maatschappelijke waarde van loonarbeid. André Gorz heeft met zijn ideeën over loonarbeid zelfs ene grote ommezwaai gemaakt. Zag hij eerst de arbeid als voornaamste zelfverwerkelijking van 't individu, nu zegt hij dat de bevrijding van de mens slechts buiten de arbeid gerealiseerd kan worden.

Bij de linkse politieke organisaties en

zeker bij de PSP valt er nog niet zo'n revolutie in 't denken over loonarbeid te constateren. De Weiger Werk Brochure van de PSP-jongeren liet menig oudere partijgenoot de oogleden knippen.

ARBEIDSTIJDVERKORTING

De officiële lijn van het PSP denken over arbeid is nog steeds het streven naar het invoeren van een drastiese arbeidstijdverkorting met daaraan gekoppeld een arbeidsplicht voor iedereen. nog niet zo lang geleden konden wij ons vierkant achter dat standpunt scharen maar is nu mede door onze eigen ervaringen met 't baanloos zijn en de stimulerende standpuntbepalingen van anderen aan het wankelen gebracht. Vooral leefde bij ons de angst dat het pleiten voor een basisinkomen voor vrouwen juist zou gaan werken als een soort huishoudloon en dat een arbeidsplicht voor vrouwen meer status, prestige en vooral macht zou geven. Maar werkt dat ook werkelijk zo?

Door de manier waarop het betaalde werk is georganiseerd kunnen de meesten van de beroepsbevolking de bovengenoemde kwalifikaties daar niet aan ontnemen. Vrouwen zouden daarentegen misschien wel een huishoudplicht voor mannen kunnen op-eisen.

Ook een argument voor arbeidsplicht dat ons voor kort nog kon overtuigen is dat mensen op de arbeidsvloer tenminste nog een behoorlijke vuist kunnen maken en op die manier een belangrijke greep kunnen hebben op de maatschappelijke / economiese ontwikkelingen. De hedendaagse praktijk leert ons echter dat vele werkenden hun gebalde vuist niet tonen omdat zij bang zijn voor de represaille maatregelen: *voor jou wachten duizenden andere liefhebbers*. Er zijn trouwens veel meer gebieden te noemen waar mensen hun macht kunnen tonen. Denk maar aan vrijwilligersorganisaties en de werklozenbond.

Nee, ook wij, leden van de PSP, moeten het centraal stellen van de

loonarbeid in ons leven, af zien te leren. Voor we ons triest beginnen te voelen als we het nieuws aanhoren van weer een bedrijfssluiting of inkrimping zullen we ons eerst moeten afvragen hoe creatief voor de werkenden en hoe zinvol voor de maatschappij de verloren arbeidsplaatsen geweest zijn. Dat zou wel eens heel wat waterlanders kunnen schelen.

LOONARBEID

De vraag die nu logischerwijs in ons opkomt is hoe een samenleving zal functioneren waar de loonarbeid geen centrale plaats meer inneemt. Een feit wat we niet over het hoofd moeten zien, is dat onze samenleving al op heel wat minder arbeidsuren draait dan zo'n vijftig jaar geleden. Waarbij niet kan worden beweerd dat er tegenwoordig minder geproduceerd wordt, integendeel zelfs. Door de verdergaande automatisering zet dit proces zich door. Minder gewerkt zonder dat er minder spulletjes op de markt komen, wordt er dus al. Nu en in de toekomst.

Waarbij je je kan afvragen of de behoeften aan al die goederen niet eens bevredigd raken. Veel van die producten zijn kwalitatief veel slechter dan in vroegere tijden en moeten daardoor sneller vervangen worden of zijn zeer snel aan modieuze grillen onderhevig. Naar die kwaliteit van vroeger kunnen we terug, het produktietempo zou dat ook kunnen. Wat er nu op aankomt is een eerlijke verdeling. Resultaat: zeeeeën van vrije tijd waar we heel creatief mee om kunnen gaan. Meer tijd voor elkaar en meer zorg voor je eigen welzijn. Wat misschien kan betekenen dat we minder gebruik hoeven te maken van de professionele hulpverlening. Ontwikkelingen trouwens die nu ook al gaande zijn. Denk maar aan de vele zelfhulpgroepen en bejaarden die niet meer willen toeven in een bejaardentehuis maar eigen woon-gemeenschappen oprichten om zo voor elkaar te zorgen.

ZELFPRODUKTIE

Ook krijgen we meer tijd om onze eigen gebruiksvoorwerpen te repareren of te fabriceren in (naar het idee van André Gorz) woonblok werkplaatsen met behulp van handige machines. Omdat André Gorz in zijn boek 'Afscheid van het proletariaat' niet gelooft dat iedereen kan of wil profiteren van zijn of haar mogelijkheden pleit hij voor de noodzaak, zoals hij noemt, van tweeslachtige activiteiten, zelfproduktie en de openbare dienstverlening die men als hoofdactiviteit kan kiezen of als een bezigheid voor de vrije tijd.

Aan twee voorwaarden moet in zo'n samenleving in ieder geval voldaan worden. Een gegarandeerd inkomen voor man en vrouw en een onderwijsstelsel die mensen niet klaarstoomt voor het baanlooszijn maar voor 't baanvrij zijn.

Kantenklare, uitgewerkte plannen over een samenleving waar arbeid niet per se adelt en rust niet per se hoeft te roesten hebben we nog niet ontdekt. Wel inspireren denkers als Gorz en de bond tegen het arbeidsethos ons om die loonarbeid eens flink ter discussie te stellen.

Corrie van der Velden
Thea van der Molen

De discussie over de rol van de arbeid is niet nieuw. Ze is zo oud als de linkse beweging, veel ouder nog. Sinds het einde van de zestiger jaren kwamen in Nederland groepen op die zich verzetten tegen de heersende moraal van hard werken, een huisje, gezinnetje en een autootje. Provo's, kabouters, hippies en (later) milieustrijders en krakers. De laatste tijd wordt de roep sterker om de mensen van de (loon)arbeid te bevrijden door de invoering van het basisinkomen. Het arbeidsethos moet bestreden worden zodat mensen niet langer uitgebuit worden.

Het is duidelijk dat veel van de argumenten tegen de westerse consumptie maatschappij door de PSP gesteund worden. Of de partij daarom de strijd voor de loskoppeling van arbeid en inkomen moet steunen is een andere vraag. Een socialistische partij moet de eisen van een groep mensen die in de eerste plaats haar eigen bevrijding op het hoog heeft, van een (momenteel vaak frusterende) sollicitatieplicht, van geestdodende en / of onbevredigende arbeid, bekijken in het licht van haar politieke doelstellingen: Eerlijke verdeling van lusten en lasten over alle mensen in de maatschappij, beëindiging van uitbuiting van andere volkeren door onze economische orde, een zodanig productie- en consumptiepatroon dat de bestaansvoorwaarden op langere termijn niet bedreigd worden.

Wat is er dan mis met de strijd tegen het arbeidsethos. Ten eerste veronderstelt de term arbeidsethos een bepaalde geestesgesteldheid bij mensen die hen dwingt zich tegen een (te) laag loon aan te bieden voor (vervreemdend) werk, omdat werken zin aan het leven zou geven. We geloven dat een dergelijk ethos nauwelijks (meer) bestaat in de moderne westerse maatschappij. Mensen werken momenteel voornamelijk om *geld te verdienen* (= in leven te kunnen blijven op een al dan niet luxe manier) om macht en status te krijgen, om 'onder de mensen te komen', of zelfs om ideële motieven. Er bestaat natuurlijk wel een soort sociale werk-dwang, de buurt die je

MINDER WERKEN IS BELANGRIJKER, DAN KNAGEN AAN DE ARBEIDSMORAAL

als werkloze nakijkt, maar dat is vooral omdat je als *profiteur* beschouwt wordt.

SOLIDARITEIT

Het tweede probleem is dat van de benodigde solidariteit van de werkers. Door het instellen van een volwaardig basisinkomen zou iedereen in staat gesteld moeten worden zonder financiële dwang te kiezen voor werken of niet. Dit recht zou dan natuurlijk onmiddellijk voor iedereen moeten gelden. In principe zou iedereen zich voor een arbeidsloos inkomen kunnen melden, er zou niet meer gewerkt worden. Dat gebeurt natuurlijk niet, maar wel is het zo dat het aantal uren dat werkwilligen moeten werken, en de hoogte van de premies die zij moeten betalen voor het basisinkomen van de ander, mede afhankelijk wordt van het aantal mensen dat weigert te werken.

Er ontstaat daarmee een structurele belangentegenstelling tussen deze twee groepen. Onder de arbeidersklasse ontstaat wat André Gorz in zijn boek 'Afscheid van het proletariaat' noemt: de 'niet-klasse' van 'niet-werkers'. We schrijven 'onder' en niet 'naast' omdat we niet zien welke machtsmiddelen deze 'niet-klasse' heeft om te voorkomen dat de arbeidersklasse (al dan niet in samenwerking met de ondernemers) de niet-werkers opnieuw tot werken zal verplichten of hun basis-inkomen zal meehelpen korten. Het zal voor de PSP moeilijk zijn in een dergelijke situatie niet te kiezen voor de arbeidende mensen, want in feite worden zij op dat moment, behalve door de kapitalisten, ook nog eens uitgebuit door mensen die zelf niet willen werken, maar wel de door anderen

geproduceerde goederen en diensten willen blijven consumeren.

We moeten voorkomen dat een dergelijke situatie ontstaat, want de sociale voorzieningen zoals die in de jaren zestig en zeventig bevochten zijn en momenteel bedreigd worden, moeten worden verdedigd en verbeterd. Mensen die om een of andere reden niet kunnen werken moeten een menswaardig bestaan kunnen leiden. Maar een dergelijk systeem zal alleen overeind kunnen blijven als de belangrijkste progressieve machtsfactor (de vakbeweging) het blijft verdedigen. Mensen die werken zullen zich wel in willen spannen voor anderen die buiten hun schuld werkloos raken (het kan hen zelf ook overkomen), maar niet voor mensen die bewust daarvoor kiezen.

ZWIJNEN

Een derde probleem is dat van de machtsverhoudingen. Moeten wij mensen oproepen niet langer voor 'kapitalisten, mannen en andere zwijnen' (Ursula Kouwenberg, PSP-blad, Nijmegen, februari 1984) te werken? Om daarmee effectiever de strijd tegen uitbuiting, milieuverpesting en oorlogsdreiging te kunnen voeren? Als al die mensen vervolgens zich in de politieke strijd zouden storten, misschien. Maar hebben die mensen niet meer macht, mits ze zich goed organiseren, als ze loonarbeid verrichten, zodat ze inzicht verwerven in economische processen, kunnen staken, medezeggenschap opeisen, binnen het bedrijf vechten tegen wangedrag van de ondernemers?

Een (zeer klein) deel van de mensen die nu met een uitkering 'vrijwilligers' werk verrichten doen dat in de alternatieve sector. Die sector is belangrijk, ze stimuleert de discussie over hoe het ook 'anders' kan, ze geeft de mogelijkheid tot experimenteren, ze kan zelfs direct een bijdrage leveren aan de strijd tegen milieuvervuiling en grondstoffenuitputting. Maar als partij moeten we dat soort ontwikkelingen op een directe manier ondersteunen door mogelijkheden tot ontplooiing van dergelijke bedrijfjes te eisen: overheidsopdrachten, subsidies, terugploegen van uitkeringen, in individuele gevallen ontslaan van sollicitatieplicht. In die gevallen bestaat een maatschappelijk nut, dus moet de maatschappij er ook aan meewerken.

Een laatste, maar zeker niet onbelangrijk bezwaar vinden we het juist nu voorop stellen van de eis ontkoppeling van arbeid en inkomen. Stel

eens dat we met een campagne tegen het arbeidsethos en voor een basisinkomen veel succes hebben. De 'kansarme' groepen zullen het eerst 'profiteren' van ons succes. Jongeren met weinig opleiding, getrouwde vrouwen die net de stap weer eens wilden wagen maar merken dat het erg moeilijk is, buitenlandse ex-werknemers die de toenemende diskriminatie op de arbeidsmarkt aan den lijve ondervinden. Wat hebben we dan bereikt? Gaan deze mensen allemaal als overtuigde niet-werkers zichzelf ontplooiën en deelnemen aan de politieke strijd voor een betere maatschappij? We geloven er niets van. De druk voor arbeidstijdverkorting zal verminderen, de mannen blijven veertig uur werken, de vrouwen blijven het huishouden doen. De jongeren blijven onderaan de maatschappelijke ladder staan en wanneer ze er alsnog op willen, werken de niet-gewerkte jaren in hun nadeel. De buitenlandse ex-werknemer ontdekt dat de mensen alleen nog maar meer redenen denken te hebben hem te diskrimineren.

De PSP moet zich sterk blijven maken voor een radicale arbeidstijdverkorting, en voor maatschappelijk zinvolle productie. Loskoppeling van arbeid en inkomen is een a-politieke schijnoplossing voor de huidige problemen.

John Hontelez
Marjan Zijlmans

DISKUSSIEDAG

Op zaterdag 19 mei zal er in de Kargadoor te Utrecht een discussiedag over arbeidsethos gehouden worden. Deze dag zal om 11.00 uur beginnen met een inleiding door Fred v.d. Spek en Kitty Maanders van de Nederlandse Bond tegen Arbeidsethos. Tevens zal er gelegenheid zijn om vragen te stellen en 's middags zal er in groepen gediscussieerd worden waarna de dag zal worden afgesloten met een forum waarin

Bonne Wisman, Titia Bos en mensen van de actiegroep Basta zullen plaatsnemen. De discussiemap is te bestellen door f 3,- over te maken op giro nr. 3481995 tnv. SVS/PSP A'dam, onder vermelding van SVS-Bulletin nr. 77. Kinderopvang kan geregeld worden maar dan wel graag even telefonisch doorgeven.

Voor meer informatie:
Thea v.d. Molen 030-945095
Corrie v.d. Velden 020-901300

KALKAR

Boer Maas, de buurman van de snelle kweekreaktor die de Duitse regering momenteel in Kalkar bouwt (met steun van onder meer Nederland), voerde onlangs zijn zoveelste proces tegen de Duitse staat om de bouw van de reaktor ongedaan te maken. Hij verloor, maar daarmee geeft de anti-kern-energiebeweging de strijd niet op. Er lopen nog andere processen tegen de bouw en daarnaast ziet men ook nog de buitenparlementaire weg als mogelijkheid om de bouw van de reaktor te verhinderen. *Ronald Jansen* was in Düsseldorf en volgde daar voor **BEVRIJDING** het proces van Boer Maas tegen de ministeries van Sociaal en economische zaken van de deelstaat Nordrhein Westfalen.

Foto: Eduard de Kam

'Ik wens niet alleen objectief te lijken, ik wens het ook te zijn'. Dit was één van de reeks halve waarheden die hoofdrechtter *Friedrich* verkondigde in een vijfdaagse juridische veldslag met als inzet de snelle natriumgekoelde kweekreaktor (*SNR 300*) in Kalkar. De aanwonende landbouwer *Josef Maas*, die al vanaf het moment dat de eerste paal de grond inging (1973) tegen de plutoniumkweker procedeedt, klaagde in deze zaak voor het Düsseldorfer Verwaltungsgericht de ministeries van Sociale en Economische Zaken van de deelstaat Nordrhein Westfalen aan. Zij waren het die de vergunningen hadden verleend voor de verschillende stadia van de bouw in Kalkar.

Boer Maas vocht deze keer de deelvergunningen twee tot en met vijf aan, en daarnaast de talrijke veranderingen die aan de SNR werden doorgevoerd zonder dat er inspraakprocedures aan te pas waren gekomen. Tegen deelvergunning één (standplaats, concept en eerste bouwmaatregelen) loopt al een jarenlange beroepsprocedure bij het Oberverwaltungsgericht in Münster. Dit is het eigenlijke hoofdproces tegen Kalkar.

Volgens een Duitse krant hadden de rechters zich *'onder opoffering van hun nacht- en weekendrust'* in de ongelooflijke gekompliceerde materie ingewerkt. Deskundig waren ze dan ook wel, maar objectief? Kan dat bij een projekt dat met onderzoek en subsidies meegerekend tien miljard Duitse Mark gaat kosten en dat tot een prestigeprojekt van wetenschap en politiek is uitgegroeid? Waarvan stopzetting de Westduitse kernenergie-optie wel eens een beslissende slag zou kunnen toebrengen?

AANFLUITING

Hoe scherpzinnig en vakbekwaam met name de twee bijrechters soms ook uit de hoek kwamen, de uitspraak van twaalf april jongstleden, maar nog meer de toelichting daarop wa-

ren een aanfluiting voor de Duitse rechtspraak. *'De aanklacht wordt afgewezen. De proceskosten zijn door de aanklager te betalen'* heette het. De toelichting stond in schril contrast met de dagenlange discussies, waarin de vier adviseurs van Maas de aangeklaagde ministeries regelmatig in het nauw brachten. Driekwart van de toelichtingen op het oordeel was juridische mierenneukerij, de rest (één kantje...) ging inhoudelijk op de punten van de aanklacht in.

Siegfried de Witt, de advocaat van Boer Maas spitste zijn verhaal op drie hoofdpunten toe. De kans op een *Bethe-Tait*-ongeluk stond centraal in zijn betoog. Dit is een ongevalsscenario dat is genoemd naar twee onderzoekers van kweekreaktorrisiko's. Door bijvoorbeeld het uitvallen van het noodkoelsysteem of na het binnendringen van waterdeeltjes in de natriumkringloop kan de reaktorkern oververhit raken. Complete en niet exakt te bepalen gebeurtenissen zijn het gevolg, waarbij een mengsel van gesmolten brandstofstaven, natriumdamp en metaaldeeltjes tot een sterke energie-explosie kan leiden. De kans op zo'n niet beheersbare energie-explosie werd door de deskundigen *'nagenoeg uitgesloten'*. Niet helemaal dus, maar dergelijke risico-schattingen blijven altijd nattevingerwerk, omdat bij dergelijke scenario's geen exacte cijfers gegeven kunnen worden vanwege het grote aantal onbekende of niet te bepalen variabelen.

Opmerkelijk tijdens de zitting was dat een deskundige van de *Gesellschaft für Reaktorsicherheit* (GRS) niet in staat was een eigen computersimulatie toe te lichten. Ook bleek de *'interne notitie'* geen dokumentatie-

nummer te hebben en zelfs het jaar van ontstaan was door de betrokkene niet te noemen. *Richard Donderer*, adviseur van Maas, vertelde hierover tijdens een pauze; *'Men wil voor de rechtbank de indruk wekken zélf ook kwantitatief onderzoek te hebben gedaan. Die notitie bestaat niet.'* Het lukte hem helaas niet deze stelling hard te maken. Een aanbod van Donderer om zijn berekeningen te bestuderen werd van de hand gesezen.

ROES

Het tweede punt van Maas' advocaat was de sterkte van de reaktortank. De tankwand is niet bestand tegen hoogexplosieve situaties, vonden de aanklagers. Allereerst had men de veertig millimeter dikke roestvrijstalen tankwand moeten afschuren omdat de tank door het lange liggen in een loods al was gaan roesten! Volgens de ministeries was er nu echter een verbetering opgetreden omdat aan de gladgeschuurde buitenkant geen agressieve stofdeeltjes meer konden hechten. Door warmte- spanningen, belasting door neutronenstraling, metaalmoeheid en materiaalfouten vermindert het rekvermogen van het tankmateriaal. Volgens de aanklagers kan de sterkte van de reaktorwand in tien jaar met een factor vijf afnemen.

Het derde punt van de aanklagers was de kans op aardbevingen en neerstortende vliegtuigen. De Kalkarcentrale houdt volgens de bouwers stand tot een aardbeving met een kracht van zeven op de schaal van Richter. Een getuige-deskundige stelde dat mede na onderzoek, dat duizend jaar terug in de tijd ging, deze

kracht in het Rijnbekken rond Kalkar nooit overtroffen zou worden en hij beschouwde de kans op een heviger beving als louter theoretisch. De kans op zo'n beving wordt echter zelfs in pro-Kalkar-kringen niet onmogelijk geacht. En wat is de waarde van historisch onderzoek als er vóór 1700 nog geen meetinstrumenten waren om de sterkte van bevingen te registreren?

Bij neerstortende vliegtuigen op kerncentrales worden, zoals bij Kalkar, al gauw berekeningen van één op honderd miljoen gegeven. Maar de centrale ligt in een gebied waarin door militaire vliegtuigen permanent op zogenaamde *'tiefflughöhe'* (van honderdvijftig tot vijfenzeventig meter hoogte) wordt gekoerst. Ook hier geldt weer dat er een kleine kans met grote gevolgen is.

BOTHEID

De rechtbank zag in de goed onderbouwde verhalen van de advocaat van Maas geen aanleiding om ook maar een deel van de aanklacht te erkennen. Integendeel, de planners en bouwers van Kalkar passeerden men nog in bothheid. Terwijl tijdens de zitting dagenlang over ongevalsmechanismen was gepraat, die door de Kalkarlobby niet uitgesloten konden worden, vond de rechter de veiligheidsmaatregelen voldoende, zonder er een spoor van kritiek op te geven. Het minieme *'restrisiko'* was onafwendbaar en dus akseptabel. De vraag wat er met het restrisiko gebeurt als een aantal aannames in de officiële regeringsrapporten fou-

JS

"Nuestros puños en día de combate
golpearán con fuerza al lecher
con las manos sucias y largas
por los pobres. Los obreros. por el pan"

Onze bruine, schone vuisten in de strijd zullen de slag leveren om de armen om de arbeiders, om het dagelijks brood

Jongerencourant

Dit keer een chileense jongerenkrant. Voor deze gelegenheid hebben we de krant afgestaan aan de Nederlandse afdeling van onze Chileense zusterorganisatie, de JS de Chile.

In deze jongerenkrant een interview met de voorzitter van de MDP, een artikel over de Mapuche indianen, een artikel over een schilderbrigade en natuurlijk informatie over de Nederlandse afdeling van de JS de Chile en de situatie van jongeren in Chili.

Je kan je trouwens bij de PSPjg nog steeds opgeven voor de cursus Chileens muurschilderen.

JS de Chile/PSPjongerengroepen

J.S. DE CHILE

Wij, Chileense socialistiese jongeren in ballingschap zijn ons bewust geworden van onze rol als actieve achterhoede van de jeugd, die nu in ons vaderland tegen de onderdrukking vecht. En daarom zijn onze activiteiten erop gericht om de strijd van de grote groep jongeren direct te steunen.

Chili is een land met een bevolking van ca 7 miljoen mensen, wat veel is voor een latijns-amerikaans land. Meer dan de helft van de bevolking bestaat uit jongeren van 20 jaar of jonger en zeer velen zijn jonger dan 30 jaar. Het fascisties militaire bewind biedt hen echter geen enkel toekomstperspektief. Doordat de meeste jongeren studeren, werken of werkloos zijn, is het verZ sterk toegenomen; verZ tegen een wrede diktatuur die ons volk niets kan geven.

De diktatuur die m.b.v. steun uit de VS aan de macht is gekomen, is een kleine bevoorrechte groep, die ook het leger leidt. Zij onderdrukt vooral de werkende klasse.

Maar ook de jeugd is bewust geworden onder dit regiem. Eindelijk tracht zij de kinderarbeid te bestrijden; kinderen onder de 14 jaar worden nog steeds schandelijk uitgebuit, ook ekonomies, en ze hebben geen recht op de sociale voorzieningen.

Aan de andere kant is de jeugdwerkloosheid erg gestegen. Alleen al in Santiago zijn 70.000 werkloze jongeren. Er bestaat een zg plan van "minimum-banen", dat tot doel heeft de werkloosheid te verbergen. Er worden mensen aangesteld die volkomen nutteloos werk moeten doen. 74% van die "werkneemsters" zijn jongeren.

De uitbuiting van de werkende en werkloze jongeren leid tot een verslechtering van hun ekonomiese toestand. Maar ook het onderwijs is hier schuldig aan. Immers, het middelbaar en hoger onderwijs is bijna "verboden" voor de jeugd. Alleen een kleine minderheid heeft een school af te maken en op de Universiteit te komen. En dus hebben de kinderen van de arbeidersklasse door hun gebrek aan opleiding een zeer slechte positie op de arbeidsmarkt.

Bovendien speelt het onderwijs, dat grotendeels in handen is van de militairen, een rol bij de negatieve beïnvloeding van de jeugd; zij dringt de leerlingen een verkeerde visie op de chileense problemen op, en probeert hen zo in slaap te sussen. Door onze steun aan de jongeren en de partij in Chili, hopen wij te kunnen bijdragen aan het organiseren van een machtige verzetsbeweging tegen de diktatuur.

Onze activiteiten bestaan vooral uit het voeren van propaganda akties en het verkrijgen van zo veel mogelijk steun van andere groeperingen. Bovendien proberen wij om onze militantste jongeren in ballingschap te laten terugkeren naar Chili, zodat ze daar kunnen helpen met de organisatie van het verzet.

Heel veel jongeren besloten alles in het werk te stellen om hun doel te bereiken. Daarmee kreeg de strijd een nieuwe dimensie. Opoffering, ringsgezindheid, grote kracht in spanningen en een revolutionair bewustzijn, zijn nodig om je te bevrijden van de fascistiese en militaire machthebbers, die ons volk onderwerpen aan een ekonomiese, sociale, politieke en morele ellende. Dit is het enige alternatief voor de Chileense jeugd en heel ons volk.

Wij stellen de solidariteit van de progressieve jongeren in Nederland en de rest van de wereld enorm op prijs. Zonder hun steun zou de weg die wij moeten gaan, nog moeilijker zijn.

Voor ons volk komt de beslissende slag tegen de diktatuur steeds dichterbij. Het Chileense volk is al begonnen met de voorbereidingen van een nationale staking, waartoe de MDP heeft opgeroepen, en met de organisatie van de 1 Mei viering. Onze jongerenorganisatie werkt bij deze akties nauw samen met het Chileense volk.

In deze inleiding willen we al die militanten socialistes, die gevallen zijn in de strijd voor een nieuwe, betere samenleving, in herinnering brengen.

Dat zijn met name: Yanos, Bastias, en Baretto (die gedood zijn in de strijd tegen het nationaal fascisme, in de jaren 30), Salvador Allende, de held en leider van ons volk, José Tohá, Arnoldo Camé, Joel Huaiquifir, Eduardo Paredes, Arsenio Pupain, (gevallen in de verdediging van de volksregering), Exequiel Ponce, Carlos Lorea, Ricardo Lagos, (deze drie personen hebben onze partij in 1974 klandistien heropgericht. Zij worden tot nu toe vermist), Orlando Letelier (vermoord in ballingschap in de USA).

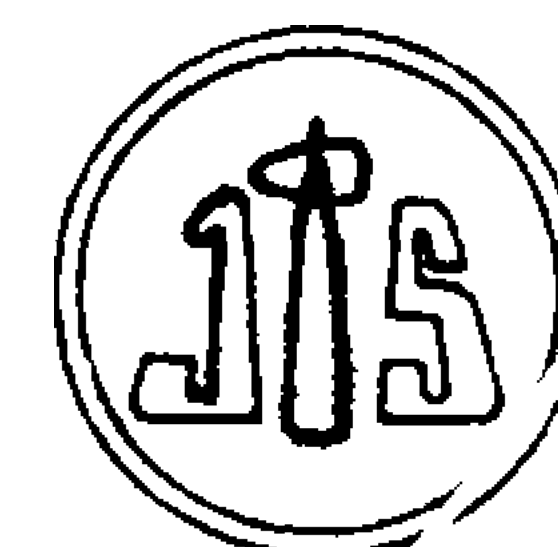
En ook vele andere helden in de partij, die niet gearzeld hebben, hun leven op te offeren voor onze idealen, willen we natuurlijk in herinnering brengen.

Ook onze partij die op 19 april van dit jaar haar 51 jarige bestaan viert, willen we een zusterlijke en strijdbare hulde brengen

In dit nieuwe jaar van leven en strijd van onze organisatie, zegt de chileense jeugd met trots: HIER IS DE JEUGD, ZIJ VERTEGENWOORDIGT DE TOEKOMST VAN DE PARTIJ.

HET HEDEN IS IN DE TEKEN VAN DE STRIID; DE TOEKOMST IS AAN ONS!!!

De hollandse afdeling van de socialistiese jeugd van Chili

HET MOMENT IS GEKOMEN een interview met Manuel Almeyda Medina

Op 15 februari van dit jaar is de 59 jarige chileen Manual Almeyda Medina, de voorzitter van het Nationaal Demokraties Volksfront(MDP), in de gevangenis gezet, omdat hij had opgeroepen tot een nationale stakingsdag en andere akties tegen diktator Pinochet. Hij is nog steeds niet vrij gelaten.

De gevangenis is hem echter niet onbekend; in 1981 heeft hij er ook al 56 dagen mogen vertoeven, nadat hij de regering openlijk had bekritiseerd. De auteur van dit artikel heeft Almeyda meerdere keren in de cel bezocht en is in geslaagd hem een interview af te nemen.

U heeft opgeroepen tot het sluiten van een Groot Nationaal Demokraties Akkoord tussen alle chileense demokratiese partijen. Waarop zal deze samenwerking gebaseerd zijn?

Het gemeenschappelijke doel van de oppositie partijen is het beëindigen van de diktatuur. Daarom hebben ze samen een minimum-programma met twaalf kernpunten gemaakt, voor het samenstellen van een provisories demokratiese regering en dit aan de bevolking en aan de junta aangeboden.

De oppositie lijkt nogal verdeeld als het om bepaalde punten van dit programma gaat. Bovendien heeft de regering geprobeerd om m.b.v. een uitgebreide campagne de partijen nog meer tegen elkaar op te zetten. Geloof u dat de eenheid binnen de oppositie gehandhaaft kan worden, of duurt zij alleen tot de diktatuur beëindigd is?

Voorlopig geloof ik dat de eenheid binnen de oppositie geen nieuwe taktiek is. Immers, onder de bevolking, die al tien jaar lang elke dag onder de onderdrukking leeft, is deze eenheid allang aanwezig. Zij heeft geleerd dat een effectieve bestrijding van de heersende klasse onmogelijk is, als er verdeeldheid heerst.

Tussen chili's twee grootste oppositie partijen, de rechtse AD (Alianza Democratica) en de linkse MDP (Movimiento Democratico Popular) heerst onenigheid. Om welke problemen gaat het precies? en welke vorm zou een akkoord tussen beide moeten krijgen?

Nou goed, laten we met elkaar praten.

Deze tegenstellingen zijn zeer gevaarlijk. Zij dreigen namelijk ook binnen de bevolking te gaan spelen.

Het probleem is, dat de AD niet met de MDP wil samenwerken, omdat deze haar te links is en dus te radikale standpunten inneemt. Vooral wat de methodes om Pinochet te bestrijden betreft. De AD moet nu eindelijk eens gaan begrijpen dat het noodzakelijk is, een politieke samenwerking tussen links en rechts tot stand te brengen, om de wensen van de bevolking uit te voeren.

Samenwerking met de regering + strijdkrachten zoals de AD dat wil, is wel het laatste wat we nodig hebben. Immers, de junta zal nooit aan haar eigen ondergang meewerken.

De MDP heeft opgeroepen tot een nationale stakingsdag. Maar is het nu wel het juiste moment daarvoor, weet u zeker dat de aktie kans van slagen heeft?

Ja zeker! Het moment is inderdaad gekomen, waarop de oppositie zich moet gaan afvragen, welk perspectief de nationale staking biedt. Maar ik geloof dat het volk en ook de sociale sectoren in de politiek deze strijdmethode toejuigen.

Om de aktie te laten slagen, is het zeer belangrijk dat de bevolking de oproep van de vakbonden opvolgt en hierbij ook zeer nauw samenwerkt met de georganiseerde partijen.

U heeft gezegd dat de MDP een pacifistische organisatie is, die alleen geweldloze strijdmethodes gebruikt. Toch komt er steeds meer gewapend verZ. Hoe staat u tegenover dit geweld?

Op het moment wordt de bevolking min of meer verplicht om nieuwe strijdmethodes te ontwikkelen, zo de vrijheid te veroveren. Immers, in principe gebruikt zij geen geweld, maar wanneer er een minderheid aan de macht is, die de mensen onderdrukt en uitbuit, hierbij zelf veel geweld gebruikt, blijft er voor het volk niets anders over dan (ook) gewapend verZ te plegen.

Welke rol spelen de strijdkrachten vandaag te dag op het politieke podium? Is het mogelijk dat de val van de huidige regering bereikt wordt zonder interventie van het leger?

Haar rol in 1973 heeft rampzalige gevolgen gehad, (in 1973 pleegde het leger de staatsgreep tegen de gekozen regering, red.), zij is dan ook verantwoordelijk voor wat er sinds dat jaar gebeurd is. Het leger zou zich niet meer mogen bemoeien met de politieke toestanden. Ik ben mij ervan bewust dat de fascistiese sektor van de legerleiding de, in principe a-politieke strijdmachten, heeft misbruikt om het regiem overeind te houden. Haar toekomstige rol zal dan ook zeer beperkt zijn; zij zal moeten erkennen dat het de taak van de politieke partijen is om een nieuwe samenleving te creëren.

VENCEREMOS

WIJ ZULLEN OVERWINNEN

Dit zijn mijn laatste woorden. Ik ben er zeker van dat mijn offer niet tevergeefs zal zijn.

Ik ben er zeker van dat dit op den duur een morele les zal zijn die deze trouweloosheid, deze lafheid en dit verraad niet ongestraft zullen laten...

(Salvador Allendes laatste woorden)

De AD heeft enige tijd geleden geprobeerd om met de regering te onderhandelen. De chileense socialistiese partij heeft hierop felle kritiek geleverd. Geloof u dat het mogelijk is om een tweede overlegronde te starten?

Nee. Met deze diktatuur valt niet te onderhandelen omdat zij geheel anti-demokraties is. De katholieke kerk, die ook veel tegenstand van de regering ondervindt, heeft wel geprobeerd een nieuwe dialoog te beginnen, maar volgens mij is die poging tot mislukken gedoemd. De regering zal nooit toestaan dat de oppositionele partijen een deel van haar macht zullen overnemen. Ik ben er dan ook van overtuigd, dat op een andere manier een oplossing gevonden moet worden om de bevolking van de bloedogige onderdrukking te bevrijden.

Bij het zoeken naar een toekomstige alternatieve politiek zal men ook moeten kijken naar de verrichtingen van de regering Allende (de eerste demokraties gekozen socialistiese regering, die dan ook in 1973 door het leger omver werd geworpen, red.) in het verleden. Wat is uw fundamentele kritiek op de UP (Unidad Popular, de partij van Allende, red.)

Wanneer de historici de geschiedenis van de volksregering onderzoeken, zien ze dat er een diepe en rijke democratie in dit land bestond. Er zijn echter ook fouten gemaakt. De belangrijkste fout zat in het politieke bestuur zelf. De UP en de rechtse partijen konden namelijk niet tot een goede samenwerking komen. Immers, de rechtse, kapitalistiese partijen kijken alleen naar hun eigen belang en macht, en zijn niet echt geïnteresseerd in de volksprojekten. Bovendien wilde de UP metten resultaten zien en kon niet enkele jaren vooruit kijken na wat er in de toekomst mogelijk kon gebeuren. Hierdoor begreep zij niet dat de breuk in deze samenleving mogelijkheden tot het plegen van een fascistiese coup opleverde.

"Wij moeten van onze fouten leren, en vandaag de dag zijn we druk daarmee bezig."

O.M.

EEN EEUWENOUDE KULTUUR

Het Mapuche volk verschilt van de rest van de chileense samenleving door taal, gebruiken en eigenschappen. Bovendien lijdten ze al eeuwen onder de agressie van een maatschappij die hen, koste wat kost, wil aanpassen. Dank zij de kracht van de hen overgeleverde levenswijze en organisatievormen wisten zij echter hun identiteit als etniese groep te handhaven.

"Millelche is treurig vanwege regen en storm, het koren, geknakt in de storm, verliest haar vorm de indianen besluiten, na een klaagzang, te praten met Isidro, met God en San Juan.

Zang en dans hebben bij de Mapuche Indianen in Chili vaak een magies religieus karakter. Bovenstaand liedje beschrijft een Guillatún, een ceremonie opgedragen aan het opperwezen Guechen. Tijdens de Guillatún wordt zijn zegen gevraagd voor goed weer en een overvloedige oogst en dank betuigd voor alle ontvangen gunsten.

Het Mapuchevolk heeft zich jarenlang moeten verdedigen tegen agressoren van buiten: eerst tegen de expansiedrift van de Incas, daarna tegen de Spaanse veroveraars, tegen de Europese kolonisten, begin deze eeuw en na de tweede Wereldoorlog en op het moment tegen de intergratiepolitiek van Pinchet. Alle wetten, die betrekking hebben op de Mapuches, worden opgesteld zonder enige deelname van de Mapuches zelf.

Zo werd in 1979 een wet afgekondigd die neerkomt op de legale uitroeiing van de Mapuches als volk, o.a. door hen te beroven van hun gemeenschappelijke grond. Als Mapuches willen ze een eigen leven leiden en ze hebben dan ook eigen eisen, o.a. erkenning van hun eigen taal, gebruiken, cultuur, tradities, enz enz, teruggave van het afgenomen land en de eigendomsrechten op de grond, onderwijs en technische scholing, oprichten van in- en verkoopcoöperaties. De wet van 1979 doet een vals beroep op gelijke rechten en particulier eigendom, terwijl de Mapuches met hun kleine stukjes grond natuurlijk nooit kunnen concurreren met de grootgrondbezitters.

Velen trekken dan ook naar de stad om werk te zoeken, terwijl de regering hen schadeloosstelling voor hun land belooft. Ze krijgen echter geen van beide, want werk is er nauwelijks en als het land tijdens hun afwezigheid door iemand anders wordt bezet, komt het niet meer in aanmerking voor vergoeding. De Mapuches verliezen zo naar schatting 150.000 ha land. Staatsinstellingen en banken kunnen bovendien land opeisten als vergoeding voor de niet betaalde schulden. De INDAP, instituut voor ontwikkeling van landbouw en veeteelt, houdt zich bezig met de uitvoering van de wet: wie meewerkt aan landverdeling kan kredieten krijgen, maar zal later ontdekken dat zijn land tot onderpand is gemaakt. Wie niet op het aanbod ingaat wordt uitgemaakt voor staatsvijand en bedreigd met wettelijke maatregelen.

Desondanks hebben zij hun cultuur nog steeds weten te handhaven, met veel Araucaanse muziek (Araucanen was de naam die de Spanjaarden aan de Mapuches gaven) heeft de primitieve zuiverheid van de liederen en dansen van voor de Spaanse overheersing bewaard. De liederen zijn vooral verhalen en worden gekenmerkt door een grote expressiekracht en een treurige ondertoon. Het ritme is overheersend. Voor de melodie bestaat geen vast patroon maar zij is meestal kort en weinig gevarieerd.

centra hebben de toepassing van de wet en de praktijken eromheen, zowel in als buiten Chili, veroorzaakt. De wet grenst aan legale uitroeiing van een etniese groep. Het landelijk directoraat van de Mapuche-centra zal het volk blijven verdedigen, met in gedachte de woorden van Antupillan, die toen hij het verdrag van Quillan tekende, zei: "Zolang er nog een Mapuche leeft in Chili zal hij zijn volk verdedigen, om de idealen van rechtvaardigheid en vrijheid te verwezenlijken."

De dans heet bij de Mapuches 'Perrún'. Er bestaan individuele en gemeenschappelijke dansen, zo is bijvoorbeeld de 'Lonco-perrún' een dans die alleen bedoeld is voor de leiders. Gemeenschappelijk wordt o.a. gedanst bij de viering van de 'Gallitún' en de 'Machilún', de imwijdingsceremonie van de 'Machi' (de medicijnvrouw).

Op dit moment hebben ze hun eigen organisatie opgericht: Centros culturales Mapuches, waarmee ze zich richten tot de regering en de publieke opinie. De Mapuche-

MARRICHI HUEN
TENMAAL ZULLEN WIJ OVER-
WINNEN

Marcelo

\$

卐

LA VOZ
DE CHILE

BRIGADA ELMO CATALÁN

Deze brigade is ontstaan uit bezorgdheid. Zij wil het verlangen uitdrukken naar vrijheid en dit verbeelden. De schilderijen zijn een uitdrukking van een nadere beschouwing van politieke en sociale problemen, m.n. vanuit de Chileense context. We beseffen dat het noodzakelijk is met een bepaalde taal de heersende politieke en sociale problemen aan de kaak te stellen. Dit doen wij door de werkelijkheid te 'beschilderen', dus door er een schilderij van te maken, zoals die werkelijkheid daar op ons hier over komt. Deze taal moet het geheel van een strijdend en strijdbaar leven dekken. Het is het duidelijk maken hoe je iets ziet; als je inziet hoe de dingen in elkaar zitten dan kun je dat aan anderen verduidelijken, kun je het verbeelden in een taal die voor anderen die dezelfde 'taal' spreken ook begrijpbaar is.

Als het gaat om de (kunstzinnige) strijd tegen de diktatuur moet je denken aan de strijd van een heel volk, van de massa's, het 'volk' (d.w.z. allen die niet tot de bourgeoisie behoren). Je moet niet denken aan een kleine laag van de bevolking als 'doelgroep'. Het gaat om kunst voor el pueblo, voor het volk.

Met 'kunst voor het volk' bedoelt men in Latijns-Amerika overigens iets anders dan wij hier meestal: in het Westen is volkskunst of kunst voor het volk meestal iets wat voor kunstverkrachting, kleinburgerlijk wordt aangezien, maar daar is het kunst die ook nog eens uit de bewuste volksmassa voortkomt. De kunst komt voort uit en staat in dienst van het volk, de revolutionaire massa.

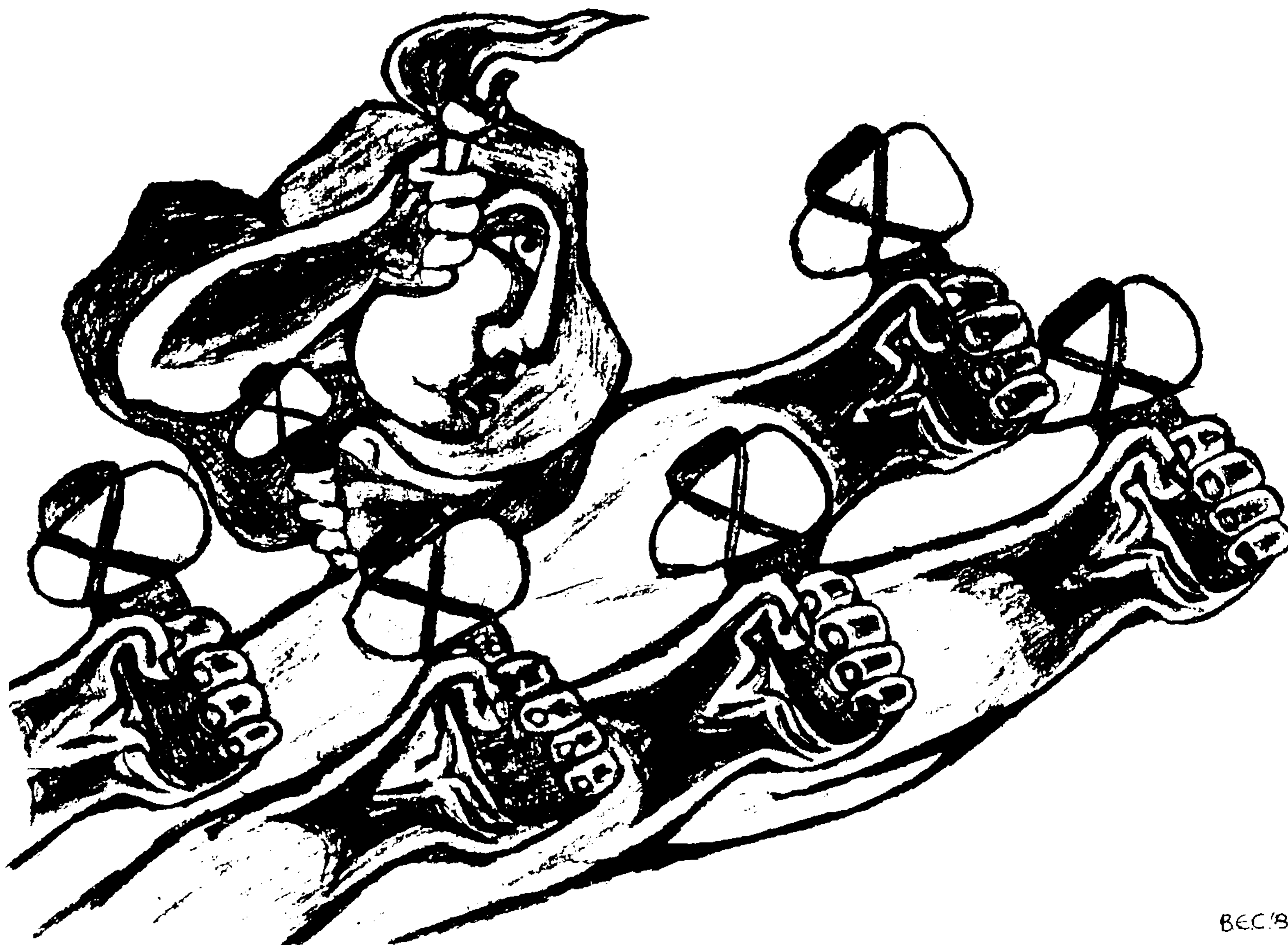
Een schilderbrigade bestaat beslist niet uitsluitend uit beroepsschilderessen en 'hobbyïsten'. Zij bestaat voor een groot deel uit arbeidsters, werklozes, intellektueles en (andere) vrouwen. Om zo'n grote muurschildering te maken is eendrachtige samenwerking tussen allen die eraan meewerken nodig. Je moet een zelfde beeldtaal erbij hebben. Er is ook een nauwgezette taakverdeling als je in 't groot en in 't wild zo'n schildering maakt: de ene groep trekt alvast de zwarte lijnen van de omtrek van de gedeelten, terwijl de anderen de kleuren mengen en eventueel al opbrengen op de muur. Dit alles gaat met groot enthousiasme in een vlot tempo (wat ook wel moet want in 't verzet is er weinig tijd om zo'n schildering te maken: de smeris kan elk moment komen).

In 1969 ontstonden de eerste Brigadas en de eerste muurschilderingen. Het was de tijd van de verkiezingskampagne van de **Unidad Popular**, het Linkse Volksfront waarvan Salvador Allende Torres de presi-

dentskandidaat was. Hij was dan ook, zoals bekend, degene die op grond van zijn programma dat voor de arbeidsters en de armen veel goeds beloofde gekozen werd. In die tijd, toen de UP de macht had, kon men zich gemakkelijk bij een of andere schildersbrigade aansluiten, bijv. de **Brigada Ramona Parra**, of de **Brigada Elmo Catalán**.

Tegenwoordig is het verschijnsel van de muurschilderingen in het buitenland een vaker voorkomend verschijnsel dan in Chli zelf. Veel

mensen die onder Allende en onder de eerste jaren van de diktatuur van Pinochet actief schilderden zijn naar het buitenland in ballingschap gegaan. Het werk dat men als volkskunstenaar in Chli deed wordt veelal voortgezet in het buitenland. Dit gebeurt zowel individueel als gezamenlijk. In verschillende (West-)europese landen zijn Brigadas actief: in West-Berlijn hangt bij Checkpoint Charlie een grote schildering, in Amsterdam in de Bijlmermeer, in Utrecht kun je er een vinden.. ook in Parijs en Rome zijn schilderijen aan te treffen.

BEC'S

NIEUWE LANGSPEELPLAAT "CODA LIBRE"

Er is een nieuwe langspeelplaat met latijns-amerikaanse muziek uitgebracht: CODA LIBRE. Op de plaat zijn liedjes te horen van de groepen CALI, YARAVI, MILLANTU en van de zangers HESSEL VAN DE WAL en TAMBURU. De plaat is opgenomen tijdens een muziekfestival in Friesland.

Een deel van de opbrengst is bestemd voor scholieren en studenten in Chili, die acties voeren tegen de diktatuur van Pinochet.

De verkoop is in handen van het La-

tijns-Amerika Kommittee Friesland.

Prijs: f 17,50

De plaat kan besteld worden bij:

Marcelo, 020-226583
Raul Tan Buro 080-225295

Harold : tel.nr: 058 - 122878

Hij is ook verkrijgbaar bij boekhandel van Gennep, Nes 128 te Amsterdam.

FEMINISME EN DERDE WERELD

SAMENWERKING EERSTE VEREISTE

Volgend jaar wordt in *Nairobi* in *Kenia* ter afsluiting van het decennium van de vrouw de VN-vrouwenkonferentie gehouden. De Henk Lankhorststichting beet zaterdag 31 maart de spits af in de discussie over de positie van vrouwen in de Derde Wereld. *Lydie Dupont* schreef voor BEVRIJDING een verslag van deze themadag. De centrale stelling van de dag bleek te zijn dat de vrouwen in de Derde Wereld veel gemeenschappelijke problemen hebben met de vrouwen in Nederland, en dat daarom samenwerking een eerste vereiste is.

De Henk Lankhorststichting diskussieerde in Alkmaar over de achterstelling van met name de plattelandsvrouwen in de derde wereld. *Ieteke Witteveen* hield een inleiding over het belang dat deze vrouwen voor de ontwikkeling van Derde Wereldlanden en internationale verhoudingen hebben. Hun overheersende rol in de voedselvoorziening wordt bij het opzetten van allerlei ontwikkelingsprojecten stelselmatig ontken. Ook de nadruk die nu eenzijdig wordt gelegd bij het bruto nationaal produkt, de geld-ekonomie en het winst-maken gaat voorbij aan het strategisch belang dat de plattelandsvrouwen in de Derde Wereld vormen.

Om welk belang gaat het? Plattelandsvrouwen in de Derde Wereld doen tweederde van het werk, maar maken slechts eenderde uit van de officieel geregistreerde arbeidskracht. Zij bezitten als groep tien procent van het wereldinkomen, één procent van het onroerend goed en zijn voor vijftig procent ondervoed. Deze vrouwen vormen de grootste groep die het meest gebaat is bij veranderingen. Wordt prioriteit gegeven aan de belangen van deze vrouwen dan zijn er andere — *rechtvaardiger* — produktiewijzen nodig. Voorwaarde om tot minder eenzijdige ontwikkeling te komen is af te stappen van de huidige arbeidsdeling.

's Middags was er een discussie over drie stellingen uit de leesmap. Deze leesmap was tevoren aan de deelnemers gezonden en bevatte onder meer artikelen over de VN-vrouwenkonferentie in Kopenhagen (1980). De konklusies en ideeën uit de middagdiskussie komen, heel summier, neer op de volgende vier punten. Ten eerste werd er gekonkludeerd dat de feministische eis van economische zelfstandigheid dicht bij

de eisen van vrouwen in de Derde Wereld tegen economische onderdrukking ligt. Het tweede idee was om meer in discussie te treden met vrouwen uit de Derde Wereld en hier meer vrouwen in het beleid betrekken. We kunnen al iets proberen via het Kamerbreed Vrouwenoverleg of vrouwenoverleggen van gemeenteraden.

Behalve meer vrouwen in het beleid hier moeten we ook met mannen de dialoog aangaan om verandering in de ontwikkelingssamenwerking te krijgen. Daarnaast moeten we misschien streven naar een goed feministisch netwerk: een inventarisatie van alle vrouwengroepen en -bewegingen, zodat er direct contact kan zijn met bepaalde groepen in bepaalde landen.

Belangstellenden kunnen dem ap over de VN-vrouwenkonferentie nog steeds bestellen bij de Stichting Vorming en Scholing, door overmaking van f 5,- t.n.v. SVS/PSP giro 3481995 Amsterdam, onder vermelding van 76, themamap feminisme en Derde Wereld.

Lydie Dupont

DISKUSSIEDAG

Op 19 mei vindt er een vervolgdiskussie plaats in Groningen. Op deze dag zal met name aan de orde komen de gevolgen van het nederlandse ontwikkelingsbeleid voor de positie van vrouwen in Suriname en de Antillen.

Deze dag wordt georganiseerd door de Henk Lankhorststichting (PSP), de Groningse Werkgroep Vrouwen en Derde Wereld en de Evert Vermeer Stichting (PvdA).

Plaats: PvdA-pand, Kleine Kromme Elleboog 7

Groningen. Aanvang 10.30 uur. Einde 16.00 uur.

Er wordt voor kinderopvang gezorgd.

Bij SVS-PSP verschijnt een mapje ter voorbereiding. Dit mapje is te bestellen door overmaken van f 5,— op gironr. 3481995, o.v.v. 'bulletin nr. 81'. In dit bulletin staat ook een uitgebreider verslag van de discussie in Alkmaar.

Het is ook mogelijk meteen het mapje wat voor Alkmaar was gemaakt, te bestellen. Maak dan f 8,— over o.v.v. 'nr. 81 en 76'.

Verdere inlichtingen: Julia Swierstra, 020-268280.

VERZWEGEN HOOFDSTUK

Herdenkingstijd. Prins Bernhard op bezoek bij het Vergeten Bataljon. Ontvangst ten gemeentehuize, receptie, medailles.

Een heruitgave van het vergeten - of liever gezegd: verzwegen - hoofdstuk uit de geschiedenis:

Homoseksualiteit in bezet Nederland. Verzwegen, want homoseksualiteit is datgene waarover men niet praat: de stomme zonde. Zo werd het in de middeleeuwen al betiteld, zo gaat het ook nu nog. Vervolging van homoseksuelen in de bezettingsjaren? Nooit van gehoord, antwoordde de regering vorig jaar op Kamervragen. Het Rijksinstituut voor Oorlogsdokumentatie wist immers van niets! En dan nog: homoseksuelen werden niet als persoon vervolgd: alleen de homoseksualiteit was strafbaar gesteld! Dus geen aanspraken op uitkeringen voor oorlogsslachtoffers bepaalde de regering; die uitkeringen zijn niet voor homo's bedoeld. Het boek Homoseksualiteit in bezet Nederland gaat voor een groot deel over de jaren vóór 1940. Dat moet wel, om een vergelijking mogelijk te maken met de situatie in de bezettingstijd. Enkele opmerkelijke punten daaruit. Homo's waren niet georganiseerd. Ze hadden daarom vrijwel geen steun aan elkaar. In de steden kende men elkaar in bepaalde kringen wel; veel kontakten waren toch anoniem. Een slechte uitgangssituatie om de oorlogsjaren in te gaan.

Vrijwel niemand nam de verdediging van de rechten van homoseksuelen op zich. Integendeel, homoseksualiteit is een belastende, verzwarende omstandigheid tegen iemand die

toch al niet deugt. De politieke richtingen van links en rechts gebruikten het begrip homoseksualiteit om de tegenstander te treffen. De nazi's wilden homoseksualiteit uitroeien (vooral in het Herrenvolk zelf), maar links wees op de S.A. (nazi-knokploegen) en haar homoseksuele leider Röhm om aan te tonen dat de nazi's niet deugden en de jeugd verleidden. Homoseksualiteit is iets om van beschuldigd te worden. Officieel, onder de bezettingswetten van de Duitsers. Die door een aantal Nederlanders graag werden uitgevoerd. Niet-officieel, tegenwoordig, in de pers. Dan volgt de ontkenning, in plaats van Nou en...? Nippels, Kiessling, of: ik wil me niet in zo'n hokje opsluiten - we hebben het nu even over iets anders. Daarom geen oorlogsuitkeringen, daarom geen hoofdstuk over de homovervolging bij L. de Jong. Daarom geen medaille voor verzetsstrijder Willem Arondeus. Eens kijken hoeveel incidenten met roze driehoeken er op 4 mei weer gemeld moeten worden.

de
roze
bril

toch al niet deugt. De politieke richtingen van links en rechts gebruikten het begrip homoseksualiteit om de tegenstander te treffen. De nazi's wilden homoseksualiteit uitroeien (vooral in het Herrenvolk zelf), maar links wees op de S.A. (nazi-knokploegen) en haar homoseksuele leider Röhm om aan te tonen dat de nazi's niet deugden en de jeugd verleidden. Homoseksualiteit is iets om van beschuldigd te worden. Officieel, onder de bezettingswetten van de Duitsers. Die door een aantal Nederlanders graag werden uitgevoerd. Niet-officieel, tegenwoordig, in de pers. Dan volgt de ontkenning, in plaats van Nou en...? Nippels, Kiessling, of: ik wil me niet in zo'n hokje opsluiten - we hebben het nu even over iets anders. Daarom geen oorlogsuitkeringen, daarom geen hoofdstuk over de homovervolging bij L. de Jong. Daarom geen medaille voor verzetsstrijder Willem Arondeus. Eens kijken hoeveel incidenten met roze driehoeken er op 4 mei weer gemeld moeten worden.

Peter Zwart

Homoseksualiteit in bezet Nederland. Verzwegen hoofdstuk. Door Pieter Koenders, uitgave SUA Amsterdam (1984). ISBN 90.6222.109.2. Verscheen eerder (1983) bij uitg. De Woelrat.

KALKAR

vervolg van pagina 6

tief blijken te zijn, kwam niet aan de orde.

Ondanks deze negatieve uitspraak, is de juridische uitspraak nog niet ten einde. Naast het genoemde proces tegen de eerste deelvergunning zou men tegen de uitspraak van dit proces nog in hoger beroep kunnen gaan. Waarschijnlijk zal dat niet gebeuren. Het is beter om de verlening van de laatste deelvergunning af te wachten. Deze regelt de in bedrijfsname van de nucleaire reaktoronderdelen en een proces daartegen biedt meer kans van slagen, omdat hierin de verandering in de bouw, die buiten de vergunningseisen om werden doorgevoerd, beter aangepakt kunnen worden.

Naarmate de atoomkolos zijn voltooiing nadert, lijkt echter wel het verder financieren van nieuwe processen

steeds zinlozer. Dit proces bijvoorbeeld kostte de ondesteunende groepen, zoals in Nederland verschillende energiegroepen en voor een belangrijk deel individuele PSP-ers, in totaal zo'n tachtigduizend gulden. Maar toch ligt het anders. Want hoewel de ongevalskansen van de centrale groter zijn dan de winstkansen van Maas zou stopzetting van het proces een enorme dreun voor het nog steeds actieve Kalkarverzet inhouden. Daarom moet er verder worden geprocedeerd.

Ronald Jansen

Giften voor het Kalkarproces kunnen worden gestort op girorekening nummer 77992 ten name van Stichting Kalkar Proces Amsterdam.

Het geweer en de stembus

In de afgelopen nummers van 'Bevrijding' stonden veel lezersbrieven over Noord-Ierland en Sinn Fein, naar aanleiding van een kalender met foto's. Wim Roefs en Fons Tuinstra waren de afgelopen jaren regelmatig in Noord-Ierland om er in kindervakantie-projecten te werken. Zij spraken er met katholieken en protestanten. Onder andere ook met Gerry Adams (35 jaar), de voorzitter van Sinn Fein. Hieronder een bericht over de nieuwe politieke koers van Sinn Fein, waarvan het motto is 'The Armalite and the Ballotbox', 'Het geweer en de stembus'.

Voor de goede orde: de publikatie van dit artikel betekent niet dat de PSP 'Sinn Fein' steunt. De PSP heeft nauwe banden met de Workers Party, die ook in dit artikel voorkomt. 'Bevrijding' wil echter interessante ontwikkelingen bij Sinn Fein haar lezers en lezeressen niet onthouden.

De wortels van de nieuwe politieke aanpak van *Sinn Fein*, onder aanvoering van jonge republikeinen als *Adams* en *Danny Morrison* liggen in de jaren zeventig. De *Provisionals* voerden toen een vooral militaire campagne. Politieke onderhandelingen met de Britse regering in 1972 leidden niet tot de verwachte terugtrekking van de Britse troepen uit Noord-Ierland. Dat plaatste de *Provisionals* voor een politieke patstelling en voor een vrij uitzichtsloze militaire strijd. Jonge *IRA*-gevangenen probeerden, terwijl ze hun straf uitzaten, een nieuwe politieke lijn te ontwikkelen. Toen ze de gevangenis konden verlaten deden ze drie dingen. Allereerst namen ze de militaire structuur van de *IRA* over: in 1979 namen ze de 'Army Executive' over. Dit is het controlerende orgaan van de 'Army Council', de legerraad. Die overname ging niet met meerderheid van stemmen. Een aantal tegenstanders van de nieuwe lijn werd tegen hun zin verwijderd. Vanaf 1980 slaagden de 'nieuwlichter' er vervolgens steeds meer in invloed te krijgen binnen de *Ard Fheis*, de jaarvergadering van Sinn Fein. Die invloed is inmiddels beslissend en de jonge leiders zijn nu het gezicht van

Sinn Fein. Gerry Adams is als enige Sinn Fein-lid gekozen tijdens de Britse parlamentsverkiezingen. De voornaamste politieke zet van de nieuwe leiders was daarna het afschaffen van het 'Eire Nua'-programma uit het begin van de jaren zeventig. Dat ging uit van een federatief Ierland. Daarbinnen zouden vier betrekkelijk autonome provincies gevormd worden waarbij de noordelijke provincie Ulster voor een belangrijk deel onder protestantse invloed zou komen. Dat 'romantische idee' van samenwerking tussen alle Ieren, inclusief de protestanten werd nu afgezworen. De 'reaktionaire en uiterst behoudende protestanten' moesten, volgens Adams en anderen, in toom gehouden worden en dat kon alleen in een eenheidsstaat, waarbinnen de protestanten geen enkele autonomie konden klaimen. "Wat wij hen in Ierland wel aanbieden," zegt Adams, "is wat ons in Noord-Ierland altijd ontzegd is: gelijkheid."

Eenheidsstaat

Met het afzweren van het federatiemodel nam Sinn Fein tevens de Irish Revolutionary Socialist Party (IRSP), de politieke tak van de para-militaire Irish National Liberation Army (INLA), de laatste politieke wind uit de zeilen. Het voornaamste verschil tussen beide

partijen was het streven van de IRSP naar een socialistische eenheidsstaat. Die eenheidsstaat nam Sinn Fein over in haar programma en in politiek opzicht ging de nieuwe Sinn Fein-top over naar een meer politieke lijn. De leiders spraken zich daarbij uit voor een socialistische koers. Aan een dergelijk programma wordt gesleuteld. Het beeld van een socialistische politiek willen ze ook graag naar buiten toe verkopen. Adams vertelde ons dan ook: "De Britten zijn, om in termen van meer behoudende mensen te spreken, bang voor een Cuba onder de Britse kust." De nieuwe politiek loopt niet zonder problemen. Dat geeft ook Adams grif toe. Met name de oude behoudende, puur nationalistische elementen binnen de partij zijn zeer wantrouwend. Wat is, naast de veranderde staatkundige doeleinden, die nieuwe politiek, die de gewapende strijd moet gaan vergezellen? Allereerst doet Sinn Fein sinds het begin van de jaren tachtig mee aan de verkiezingen. De zetels voor Westminster en Stormont, het Noord-Ierse parlement, worden echter niet ingenomen. Door de minderheidspositie van de katholieken binnen Noord-Ierland ziet Sinn Fein daarin geen heil, terwijl deelname wel opgevat zou kunnen worden als legitimatie van de bestaande staatkundige verdeling in noord en zuid. Met deelname aan de verkiezingen

wil SF vooral de steun, die zij bij de katholieke bevolking had, ondubbelzinnig aantonen. Dat is gelukt: de veertig procent van de katholieke stemmers in juni 1983 was zelfs overtuigender dan zijzelf verwacht hadden. Daarnaast realiseerde Sinn Fein via de verkiezingen een tweede doel: de nationalistische Social Democratic and Labour Party (SDLP) van *John Hume* was niet langer meer de enige erkende politieke vertegenwoordiger van de katholieken. Het gevaar van de vroegere situatie was, volgens Adams, "dat de SDLP de Britten de kans gaf ons allerlei structuren op te leggen, die uitgingen van de erkenning van de Noord-Ierse staat". Zo werd bijvoorbeeld in 1973 met instemming van de SDLP een poging gedaan wettelijk vast te leggen dat in het Noord-Ierse bestuur altijd katholieken zouden zitten. Met het verkiezings succes van Sinn Fein is de SDLP haar politieke monopolie kwijt. Niemand kan, bij eventuele onderhandelingen over de toekomst van Noord-Ierland, nog om Sinn Fein heen.

Nieuwe initiatieven

De plannen van SF gaan verder dan de verkiezingsstrijd. Op allerlei fronten ontwikkelt zij nieuwe initiatieven. Zo zijn de contacten met de linkervleugel van de Britse Labourpartij weer stevig

Foto: Harrie Timmermans

Foto: Hannes Wallrafen

aangehaald. In juli vorig jaar bracht Adams een met veel publiciteit omgeven bezoek aan Londen, waar hij met burgemeester *Ken Livingstone* sprak. Livingstone behoort tot de linkervleugel van Labour, die pleit voor Britse terugtrekking uit Noord-Ierland. De partij is intern hierover verdeeld, maar kiest momenteel officieel voor een verenigd Ierland.

Ook politieke activiteiten in de Ierse Republiek horen bij het nieuwe politieke programma van Sinn Fein. Ze proberen in een politiek gat te springen waar eerder de *Workers Party*, de republikeinse nakomeling van de marxistisch georiënteerde Official Sinn Fein, in sprong. In het zuiden wil die Workers Party (WP) zich met name richten op de armen, het lompenproletariaat van werklozen. Haar doel is in het zuiden een socialistische staat te vestigen om zo de protestanten in het noorden aan te tonen, dat de Ierse republiek hen iets te bieden heeft. Deze tactiek lijkt op korte termijn weinig reëel te zijn.

Sinn Fein richt zich op dezelfde mensen. Ze heeft daarbij een flinke achterstand op de WP. Waar met name de Sinn Fein de vakbonden net als werkterrein heeft ontdekt, heeft de WP daarin al een aanzienlijke invloed.

Sinn Fein wil in het zuiden een beweging vormen die actief haar strijd in het noorden ondersteunt. Zij wil de mensen bij haar strijd betrekken door ze op hun eigen problemen aan te spreken. Of, zoals Adams het enige tijd geleden in het Ierse blad *'Magill'* uitdrukte: "Je krijgt geen steun in Ballymun (in het zuiden, WR/FT) omdat de Britten een deur intrappen in Ballymurphy (een katholieke wijk in Belfast, WR/FT)!"

Wijken

Ook op wijkniveau in de Noord-Ierse steden nemen Sinn Fein-mensen in zogenaamde 'Adviescentra' de politisering ter hand. Rond huisvesting, werkloosheid en dergelijke proberen zij politieke

akties op te zetten. Doel is het opbouwen van een beweging, die blijvend bij de partij betrokken moet worden om haar een stevige basis te verschaffen.

Voor de protestanten — zestig procent van de bevolking — heeft Sinn Fein geen oog. Ze doet geen poging hen te bereiken. Het dilemma voor een politieke partij is dat het slaan van een politieke brug tussen beide bevolkingsgroepen de politieke ondergang betekent. Het failliet in het noorden van de eerder genoemde WP toont dat opnieuw aan. Om de protestanten te bereiken drukte deze republikeinse partij haar republikeanisme naar de achtergrond. Zij had al eerder van de gewapende strijd afgezien. De protestanten trapt er niet in en ook de katholieken wendden zich al in een vroeg stadium massaal af van de Workers Party. Ze haalt nog tweeëneenhalf procent van de stemmen in Noord-Ierland.

Zoals gezegd: de nieuwe Sinn Fein-top schernt graag met haar socialistische koers. Hoe die ontwikkeling moet worden ingeschat is een vraag die diverse waarnemers verdeeld houdt. *Andy Pollak*, hoofdredacteur van het linkse tijdschrift *'Fortnight'* en journalist voor *'The Irish Times'* in Belfast, houdt het op een verandering aan de top, die van daaruit naar de basis geleid wordt. Sinn Fein is, meent hij, een nationalistische beweging met voor een belangrijk deel een weliswaar radikale, maar weinig socialistische basis. Anderen, zoals *John McAnulty*, gemeenteraadslid in Belfast voor de trotskistische *'Peoples Democracy'*, en *Bill Rolston*, marxistisch socioloog, wijzen op veranderingen aan de basis van Sinn Fein. McAnulty wil ons graag doen geloven dat de katholieke bevolking op weg is een revolutionair socialistische massa te worden. Rolston houdt het op de nog niet omvangrijke, maar uiterst enthousiaste en gemotiveerde groep jonge Sinn Fein-leden, die na de hongerstakingen van 1981 in de katholieke ghetto's actief zijn geworden.

In het verleden legde de Sinn Fein nadruk op militaire akties. Dat verleden drukt op de mogelijkheden van Adams c.s. En soms blijkt iets van die ontevredenheid bij bepaalde groepen over de nieuwe lijn. Zo ontplofte in april vorig jaar, vlak voor de Britse parlementsverkiezingen, een reusachtige bom, die het politiebureau in Andersontown, een katholieke wijk in West-Belfast, met de grond gelijk maakte. Alleen door stom toeval vielen daarbij geen doden. Pollak meent, dat als dat wel het geval was geweest, Adams zeker de verkiezingen had verloren. En net dat was het doel van enkele meer militaristisch georiënteerde elementen binnen het republikeinse kamp. Ook de bomaanslag op het winkelbedrijf Harrods in Londen, vorig jaar december, moet in dat kader gezien worden. Hierbij verloren vijf mensen het leven en raakten er negentig gewond. Het leek opmerkelijk dat de IRA-leiding zich van deze aanslag

distantieerde. In een interview met het Franse blad *'Liberation'* liet zij zelfs weten discipline maatregelen te zullen nemen tegen de Londense IRA-eenheid die voor de aanslag verantwoordelijk was. Dat alles wijst erop dat ook die aanslag gezien moet worden in het kader van de machtsstrijd binnen de IRA/SF: de aanslag moet de politieke aspiraties van Adams en de zijnen ondermijnen. De strijd tussen nieuwlichters en de oude garde is nog niet gestreden, al is op voorhand duidelijk dat de 'nieuwlichters' die gaan winnen. Tijdens de laatste jaarvergadering kregen diverse geestverwanten van Adams belangrijke posities in handen. Deze nieuwe koers betekent niet dat de militaire strijd naar de achtergrond verdrongen is. Om daarover geen twijfel te laten bestaan pleitte Gerry Adams, tijdens het laatste Sinn Fein-kongres, krachtig voor die militaire strijd.

De perspectieven van de republikeinse beweging op korte termijn zijn weinig rooskleurig, ondanks de successen en plannen van Sinn Fein. Het voornaamste streven — het verdrijven van de Britten uit Noord-Ierland — is op korte termijn onhaalbaar. Een militaire overwinning van de IRA lijkt uitgesloten, tegen zo'n gezichtsverlies zal Groot-Brittannië zich met alle geweld keren. Politiek krijgen de republikeinen alleen steun van links binnen Labour en die hebben de komende jaren genoeg eigen problemen. En dan is daar nog het onoplosbare probleem van zo'n slordige miljoen protestanten, de 'meerderheid' zoals ze zich trots noemen. Die zullen — op een heel enkele uitzondering na — iedere verandering van de status quo proberen te verhinderen.

WIM ROEFS
FONS TUINSTR

Een uitgebreid artikel over de *Workers Party* verscheen in *'Socialistisch Perspektief'* nummer 17 (januari 1983) onder de titel 'Klein links in Ierland, de opkomst van de WP'.

Foto: Harrie Timmermans

BELANGRIJK

AGENDA EUROPESE VERKIEZINGEN

De campagne voor de Europese Verkiezingen is van start gegaan. Hiervoor de eerste maal de agenda van bijeenkomsten, manifestaties en dergelijke. Voor ontbrekende gegevens — de plaats, precieze tijd — kan men terecht bij het plaatselijk actiecentrum.

7 mei, OSS, 20 uur, forum van VVD, CDA, D'66 en PvdA, en Nel van Dijk van het Groen Progressief Akkoord.

7 mei, NIJVERDAL, Nederlands Hervormd Centrum, 20 uur, PPR met Herman Verbeek.

9 mei, LELYSTAD, konfrontatie tussen CDA en PPR over kernwapens met Bas de Gaay Fortman.

9 mei, JOURE, PPR, 20 uur, met Herman Verbeek.

10 mei, BUITENPOST, IKV-kern/Vredesplatform, 20 uur met Herman Verbeek.

10 mei, HEERENVEEN, Vredesplatform met forum CDA, PvdA en Wim de Beer namens het Groen Progressief Akkoord.

10 mei, ALKMAAR, forum van het Vredesplatform met Emmy van Noord namens de PPR.

11 mei, ROTTERDAM, De Doelen, afsluiting Vredesaktieweek met Bram van der Lek.

11 mei, RHEDEN, politiek café met Ien van den Heuvel en Roel van Duyn.

11 mei, LAGE ZWALUWE, 20 uur met Nel van Dijk van het Groen Progressief Akkoord.

12 mei, GOES, PPR-Zeeland, met 's middags Herman Verbeek.

14 mei, ZEIST, politiek café van Groen Progressief Akkoord met o.a. Bert Willemsen.

17 mei, MAASTRICHT, Officiële start van de Groen Progressief Akkoord Kampanje. Met Bram van der Lek, Herman Verbeek, Nel van Dijk en Roel van Duyn.

17 mei, LEIDEN, 20 uur, forum met PvdA, VVD, CDA en namens het Groen Progressief Akkoord Fon ten Thij.

18 mei, HOORN, 13 uur, in De Huesmolen, politieke manifestatie van de ANBO met diverse Kamerleden met voor de PPR Peter Lankhorst.

19 mei, UTRECHT, Nederlandse Vrouwenraad afdeling Utrechtstad, overdag forum met Nel van Dijk.

19 mei, UTRECHT, PPR-kongres, Hendrik van der Vlietscholengemeenschap.

19 mei, ENKHUIZEN, 14 uur, forum met PvdA, VVD, D'66 en namens het Groen Progressief Akkoord Bram van der Lek.

PSP BIJENKOMSTEN

JONGERENHUISVESTING

De themagroep *Volkshuisvesting en Planologie* (VOHUP) en de *Landelijke Werkgroep Parlementair Werk*

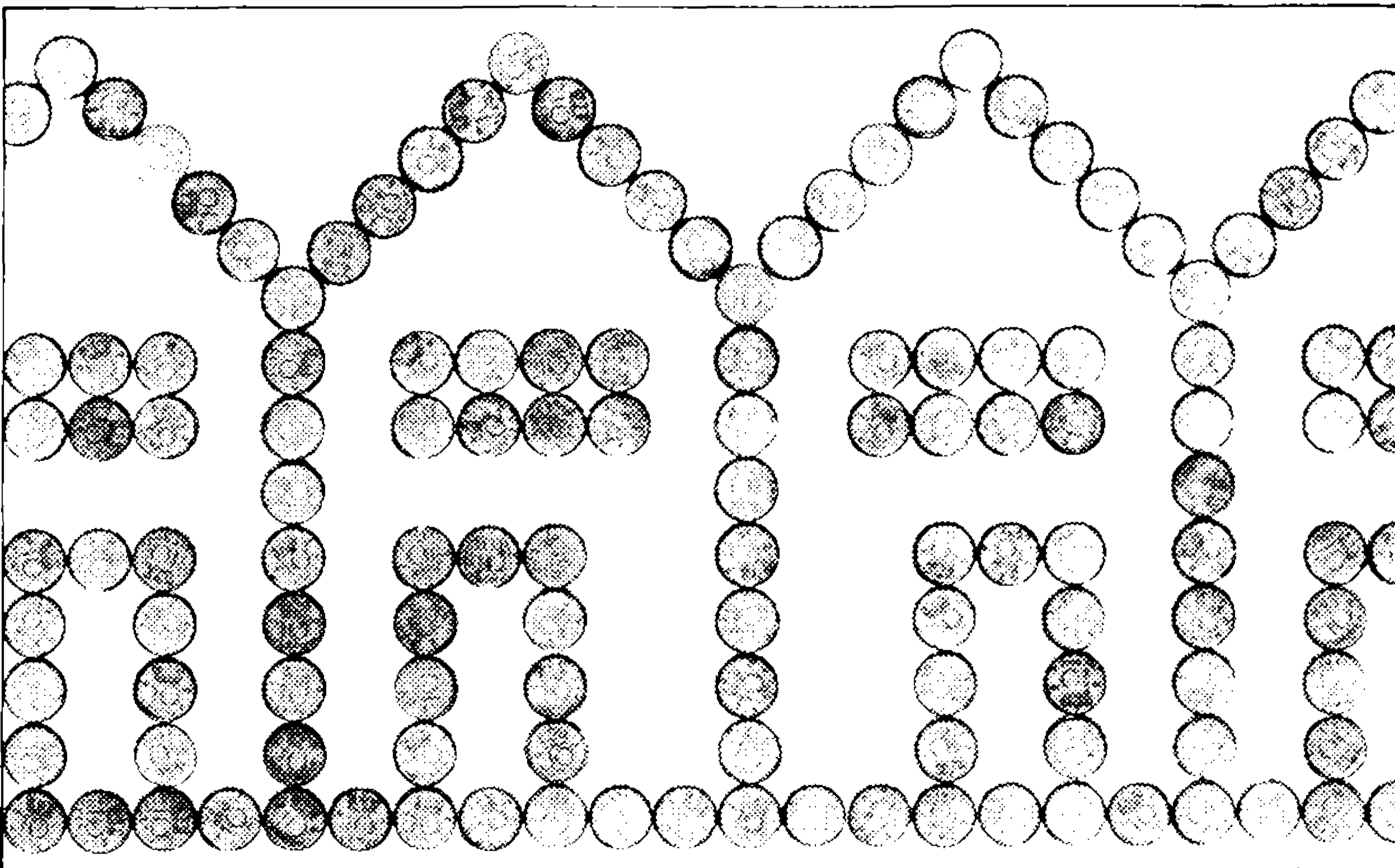
ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

(LWPW) organiseren op zaterdag 19 mei een themadag over jongerenhuisvesting. De dag zal vooral dienen om ideeën te ontwikkelen voor een beter beleid voor jongerenhuisvesting. Aan de orde komen ervaringen met HAT-eenheden en woonwerk-panden, de woonlasten, de kamerhuurproblematiek en hoe

(advertentie)

HELPT UW SPAARGELD DE WERKLOOSHEID BESTRIJDEN?

ALLE BEETJES HELPEN.

Meer dan zeventigduizend spaarders hebben meer dan 380 miljoen gulden ingelegd bij de Algemene Spaarbank voor Nederland. Dat is een bank die goede dingen met uw geld doet.

Bijvoorbeeld: uw spaargeld belegt in verantwoorde, sociale woningbouwprojecten. Waardoor er gebouwd kan worden. Waardoor mensen aan de slag kunnen.

De ASN is een spaarbank waar u met een zuiver geweten uw spaargeld aan kunt toevertrouwen. Om het gewin worden tegoeven niet belegd in dubieuze projecten, niet in dubieuze landen, niet in speculatieve zaken. En tocht geeft de ASN een rente die op hetzelfde niveau ligt als bij iedere andere (spaar)bank.

Hoe dat kan?

De ASN werkt met een uitgekend spaarsysteem (sparen via uw girorekening). De ASN is een kleine bank, heeft lage kosten, hoeft er geen geldverslindend net van dure bijkantoren op na te hebben.

En van beleggen weten ze alles bij de ASN. Aan zo'n bank hebt u wat: andere mentaliteit, dezelfde rente.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis.

Via uw giroboekje. U spaart niet zo snel of u neemt niet zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

Meer weten? Vul snel de bon in.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

corporaties meer aan jongerenhuisvesting kunnen doen. Tevens is er een themamap verschenen met artikelen over een aantal aspecten van de jongerenhuisvesting. Deze is te bestellen bij de *Amsterdamse gemeenteraadsfractie* van de PSP, kamer 311b, Stadhuis Amsterdam. Telefoon 020-5523479 en zal ongeveer vier gulden gaan kosten.

De themadag wordt gehouden in Utrecht, in het *PSP-pand* aan de *Oude Gracht 243*. De dag begint om 11.00 uur en duurt tot ongeveer 15.30 uur.

PSP LOKAAL

JUBILEUM

De *PSP afdeling Epe-Heerde* bestaat in 1984 *vijfentwintig jaar*. De afdeling viert dat feit op *zaterdag 12 mei*, de slotdag van de aktieweek tegen de kruisraketten. Het feest dat de afdeling geeft begint 's avonds om 20.00 uur, waarna *Fred van der Spek* om 20.45 uur een toespraak zal houden over het functioneren van de PSP in de afgelopen vijfentwintig jaar. Om 21.30 wordt het feest besloten met een optreden van *Werktuig*, een Eindhovense folkgroep (één van de voortzettingen van *Proloog*). Het feest wordt gevierd in de *Eper*

gemeentewoning, Stationsstraat 25, Epe. Oud-leden en leden zijn vanaf 16.00 uur welkom voor een reünie en een maaltijd. Zij dienen zich hiervoor vooraf op te geven bij de afdeling: telefoon 05780-16234.

PSP UITGAVEN

NAVO-AFFICHE

Het vijfenveertig jarig bestaan van de NAVO is voor de *PSP in Breda* aanleiding geweest een *affiche* uit te geven.

Andere afdelingen kunnen dit affiche bestellen bij de PSP in Breda. De affiches kosten één gulden per stuk (bij een minimum afname van tien stuks, dit om de verzendkosten te drukken). Maak het bedrag over op postgiro nr. 1445991 ten name van penningmeester PSP Breda en omstreken, Breda onder vermelding van het aantal gewenste affiches.

BIJENKOMSTEN

ARBEIDSETHOS

De *Erasmus-universiteit* in Rotterdam organiseert op donderdag 17 mei een *studium generale* over het *arbeidsethos*. De titel is *'arbeid a delt...niet langer?'*. Het Studium bestaat uit een forumdiskussie die vanaf 13.00 uur gehouden wordt in de kollegezaal B-5 aan de Burgemeester Oudlaan 50 te Rotterdam. Deelnemers aan het forum zijn onder andere *Cees Schelling* van de Voedingsbond FNV, *Hedy d'Ancona* (PvdA) en het PSP-Tweede Kamerlid *Andrée van Es*. Voorafgaand aan het forum zullen *Ger Harmsen* en *Hans Achterhuis* op woensdag 9 mei spreken over het arbeidsethos (van 15.00 tot 17.00 uur in kollegezaal C-1).

Op aanvraag is een programma-boekje verkrijgbaar waarin onder meer de stellingen van de forumleden zijn terug te vinden. Meer informatie hierover is te verkrijgen bij telefoonnummer 010-525511 toestel 3687 of 3370.

KURSUS SOCIALE VREDESDIENST

In september start het derde cursusjaar van de *Opleiding Sociale Vredesdienst*. De opleiding geeft vrouwen en mannen de mogelijkheid bezig te zijn met elkaars vorming tot sociaal weerbare mensen, op basis van een geweldloze levenshouding. Daarbij staat het (leren) werken aan sociale verandering en verdediging in de eigen situatie centraal. Inlichtingen over deelname zijn te verkrijgen bij de Stichting OSV, Postbus 785, 3500 AT Utrecht. 's Woensdags is het sekretariaat telefonisch bereikbaar onder telefoonnummer 030-731492.

10 MEI: DE VIERDE MACHT

De dreiging van het '1 juli-pakket' is

voor veel organisaties van uitkeringsgerechtigden aanleiding om weer in actie te komen tegen het regeringsbeleid. De ANIB, Bond van Gehandicapte en Arbeidsongeschikten, organiseert op 10 mei de 'Dag van de Vierde Macht'. Die naam slaat op de drieënheden van werkgevers, werknemers en overheid, die allerlei zaken in onderling overleg regelen, waarbij de uitkeringsgerechtigden zijn ingedeeld bij de werknemers. De ANIB is niet altijd even gelukkig met deze indeling, omdat de belangen van werkenden en uitkeringsgerechtigden nog wel eens willen botsen. Om te toetsen hoe de andere organisaties daarover denken organiseert de ANIB de bijeenkomst van 10 mei, in het *Beatrixgebouw van de Jaarbeurs in Utrecht*. Tijdens deze dag zullen politici hun mening uiteenzetten en vindt een *forum-diskussie* met de zaal plaats. Het forum zal bestaan uit vertegenwoordigers van uitkeringsgroepen: bijstand, WW, AOW en WAO/AAW. Aanvang: 10.30 uur. *Aanmelding bij: ANIB, Postbus 6261, 2001 HG Haarlem.*

UITGAVEN

ZO HOUDEN WE ZE KLEIN

Enkele werknemers van AKZO die lid zijn van het OVB (Onafhankelijk Verbond van Bedrijfsorganisaties) hebben het initiatief genomen een boekje open te doen over *Organon*, de belangrijkste poot van AKZO-Pharma. De wereldomzet van Organon bedroeg in '81 zo'n tien miljard gulden en neemt nog steeds toe.

Onder andere dankzij de WEMOS (Werkgroep Medische Ontwikkelingssamenwerking) zijn de praktijken van Organon in de Derde Wereld de laatste tijd regelmatig in het nieuws geweest. Organon heeft zich op een aantal manieren te weer gesteld tegen de beschuldigingen aan haar adres en ook stevige kritiek geïfend aan het adres van de WEMOS. De OVB, de radikaal linkse arbeidersorganisatie in ons land, mengt zich nu in deze discussie om een poging te doen een discussie onder AKZO-medewerkers uit te lokken. Het dunne boekje *Zo houden we ze klein* is geschreven door Jaap van der Laan, lid van het OVB en arts van beroep. De brochure is

te bestellen bij OVB, Mathenesserlaan 385, Rotterdam (prijs f 1,50 plus verzendkosten). De brochure is uitgegeven door OVB-Fabriek, St. Vitusholt 4, 9671 NA Winschoten, tel.: 05970 - 210 00.

VROUWEN

PSP-VROUWENDAG

Op vrijdag 15 en zaterdag 16 juni organiseert de Landelijke Koördinatie Groep (LKG) van de PSP-vrouwen een bijeenkomst voor vrouwen die lid zijn van de PSP. Sympathisantes zijn ook welkom.

Vrijdag 15 juni begint om 20.00 uur een programma n.a.v. **10 jaar PSP-vrouwen**: wat is er wèl en wat is er niet bereikt, welke veranderingen hebben zich afgespeeld, hoe gaan we om met 'politieke' meningsverschillen. Rond 23.00 uur: feest! **Zaterdag 16 juni** vanaf 10.30 uur: welke prioriteiten stellen we voor de toekomst (feminisering van de partij, economische zelfstandigheid, doorbreking 'norm', van heteroseksualiteit, enzovoort?.'s Middags: wat voor organisatiestructuur is er nodig om onze plannen ten uitvoer te brengen (themagroepen, LKG, sprekkrecht op congressen e.d.). Sluiting 18.00 uur.

Plaats: Vrouwenhuis, Twijnstraat, Utrecht.

Eind mei verschijnt een speciaal nummer van de **PSP-vrouwen-nieuwsbrief** met achtergrondartikelen, interviews, e.d. met betrekking tot de bovenstaande programma-onderdelen. Als je geen abonnement op deze Nieuwsbrief hebt kun je een los nummer bestellen via onderstaande adressen. De LKG wil graag dat er heel veel vrouwen naar deze bijeenkomst komen om zoveel mogelijk plannen te kunnen maken. Om de organisatie goed te kunnen voorbereiden (eten, slapen, e.d.) vragen we je om je **zo snel mogelijk** op te geven. Nadere informatie en aanmelding: Josje Adriaansen, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel: 020-267374 (partijburo, *alleen woensdag overdag*) of Henny Steenbergen, Van Alphenstraat 36bis, 3581 JC Utrecht, tel: 030-514745.

AKTIES

WANDELEN

De anti-militaristische wandelgroep 'Is het hier oorlog?' is ook dit jaar weer van plan met de *Nijmeegse vierdaagse* mee te lopen. De groep protesteert daarmee tegen het militairistische karakter van de vierdaagse en de daarmee gepaard gaande bijverschijnselen als homo-haat, vrouwvijandigheid en racisme. De groep is regionaal gespreid in basisgroepen georganiseerd. De bedoeling van de basisgroepen is de spieren te trainen voor de vierdaagse, maar de basisgroepen hebben tevens door middel van

een vertegenwoordiger invloed op het beleid van het landelijk overleg van 'Is het hier oorlog'. Er worden voor dit jaar nog wandelaar(sters) gezocht. Vereist is dat je opgewassen bent tegen het lopen van vier keer veertig kilometer in een vijandig gezinde omgeving. De basisgroep bereidt je daar lichamelijk en geestelijk op voor. Daarnaast is het natuurlijk ook een vereiste dat je het met de actie eens bent.

Niet-meelopers kunnen de actie steunen door geld over te maken op postgironr. 5487474 ten name van 'Is het hier oorlog?' onder vermelding van Steunfonds. Nadere informatie is te verkrijgen bij Postbus 569 te Nijmegen of telefonisch bij Hans (080-234993).

MUZIEK

Op 31 mei zal het *grootste orkest aller tijden* acte de présence geven in *Woensdrecht*, rondom de vliegbasis. De *Fanfare van de eeuwigdurende bijstand* heeft het initiatief genomen om alle muzikanten in Nederland, of het nu om hard-rock fanatici of fanfare-liefhebbers gaat, op te roepen om 31 mei het grootste orkest aller tijden te gaan vormen. Het is de bedoeling dat de muzikanten de basis gaan omsingelen om dan allemaal samen een speciaal voor die gelegenheid gekomponerd *lied* ten gehore te brengen. De onderlinge communicatie geschiedt per draagbare *radio*, dit om te voorkomen dat er meerdere liederen door elkaar gespeeld gaan worden. Elke muziekmaker of -maakster, zowel individueel als in groepsverband wordt verzocht zich op 31 mei naar *Woensdrecht* te begeven om daar zijn of haar partijtje mee te blazen (radio niet vergeten!).

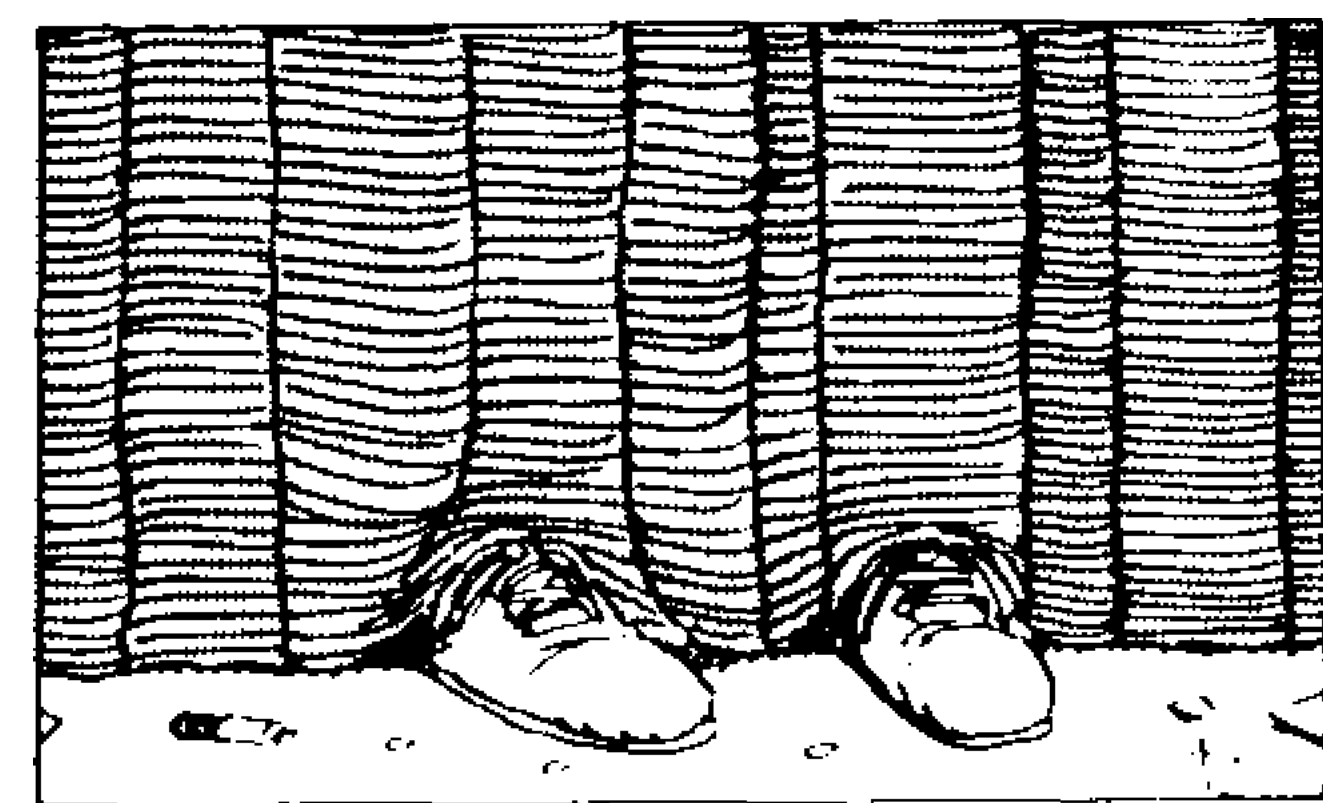
Voor meer inlichtingen en reacties: Goirkestraat 141, 5046 GG Tilburg. Telefoon 013-420897 (Geert of Zjef).

BLADEN

VERDRUKT

Onlangs verscheen het eerste nummer van *Verdrukt*. Dit blad geeft nieuws van *Amnesty International* voor de *Nederlandse vakbeweging*. *Verdrukt* verschijnt vier keer per jaar en kost f 7,50 per jaar. In het eerste nummer staat onder andere een gesprek met de Chileense vakbondsleider Rodolfo Sequel over de massale pacifistische strijd tegen het Chileense generaalsbewind. Verder is er in het eerste nummer aandacht voor de vakbondsrechten in El Salvador, de Sovjet-Unie, Paraguay, Guatamala en Tsjechoslowakije.

Een abonnement kun je krijgen door een kaartje te sturen naar *Amnesty International*, redactie *Verdrukt*, Postbus 61501, 1005 HM Amsterdam.

ACHTER HET GROENE GORDIJN'

Twintig Turken en Koerden staakten het innemen van eten de afgelopen weken. Zij zaten midden op het Binnenhof. Eerst met kleine tentjes in de kou en zonder kachel. Later in een grote tent met een kachel en wat steun van enkelen, die toevallig niks te doen hadden. Een fotootje in de krant, een gesprekje met de minister, en hop, waar is de volgende groep, die een actie op het Binnenhof kwijt wil?

Turkije is een NAVO-land. Nederland ook.

In Amsterdam, Den Haag en Rotterdam organiseerde een andere Turkse groep een week tegen de onderdrukking in Turkije. Met veel muziek, gedichten en toneel. Heel goed bezocht werd die week. Een Turkse popzanger is een bezienswaardigheid. Turken die Brecht spelen ook. Koerden die Shakespeare vertalen, eveneens. Folklore in Turkije is op dit moment Dallas en Dynasty. Die series zijn razend populair daar.

Turkije is een NAVO-land. Nederland ook.

Hongerstaking spaart geld uit. Die Turkse week tegen de onderdrukking kostte een bom duiten. Allerlei Turkse vluchtelingen en emigranten moesten uit West-Europa hierheen gehaald worden. Die mensen reizen niet zwart. Als ze dat wel zouden doen en ze werden opgepakt, zie je Evren en andere fascisten al watertanden. Een bom duiten dus. Aangeklopt bij WVC. Ga maar naar Buitenlandse Zaken. Daar zeiden ze: ga maar naar WVC. Uiteindelijk: nee, het kan niet. Nederland heeft een cultureel verdrag met Turkije.

Turkije is een NAVO-land. Nederland ook, of je nu hongerstaakt of popmuziek maakt.

Met dank aan Meral Taygun, die haar toespraak in de Turkse week tegen onderdrukking eindigde met: 'Onderdrukking en censuur dragen niet altijd een militair uniform, weet je.' Weet je dat?

Chris Huinder

Woensdrecht

Op één april kwamen enkele duizenden demonstranten naar Woensdrecht. De aktievoerders wilden proberen tegen de komst van kruisraketten door op de basis te gaan picknicken. Dienstplichtigen van land- en luchtmacht moesten de vliegbasis bewaken. Fotograaf Piet den Blanken volgde met zijn kamera de aktie en de reaktie van de soldaten. VVDM-journalist Jeroen Smit sprak één van de dienstplichtigen, Marcel Piek.

Soldaat Marcel Piek was ingedeeld bij een infanterieonderdeel dat op één april Woensdrecht moest bewaken. Zijn onderdeel was uitgerust met portofoons en moest melden wanneer demonstranten over het prikkeldraad de basis opgingen om te picknicken. Daarna verwijderde de marechaussee of de luchtmachtbewaking de aktievoerders. Naar de ervaring van de soldaat hebben dienstplichtigen geen hoge dunk van de demonstranten. Andere militairen interesseert het geen

moer. 'Als ze maar het weekend thuis kunnen zijn', vertelt Piek. 'Andere soldaten zien het als een buitenkansje om eens lekker te kunnen rammen', gaat de infanterist verder. 'Er waren enkelen in mijn groep die vroegen of zij ook mochten slaan of schieten. Toen de kommandant dat verbod waren zij teleurgesteld.' Maar de meesten zijn ongemotiveerd. Die zien het als een bezigheidstherapie. Ik vind het een treurige zaak dat veel soldaten de wachtdienst alleen maar afwijzen omdat ze het weekend niet thuis zijn. De rest interesseert ze niet, zij willen het niet weten van de kruisraketten en zo. Of ze hebben wel een oordeel maar denken er liever niet dieper op door. 'Als ik er maar vanaf ben' zeggen ze, aldus Piek.

Dat er niet meer gewonden zijn gevallen vindt Marcel Piek een wonder. 'Sommigen waren erg opgefokt', vertelt hij. 'Vooral die gasten van de luchtmachtbewaking. Die hebben van die knuppels, nou daar sla je iemand hartstikke ongelukkig mee.

Anderen zie ik er niet voor terugdeinzen om te schieten.'

Hijzelf maakte nog wel eens een praatje met de aktievoerders. 'Ik heb een uur met een Belg staan praten bij een prikkeldraadversperring. Maar niet met iedereen kon ik goed overweg. Er waren veel demonstranten die je meteen in een hokje duwen. Die deden erg uit de hoogte en zaten te treiteren of riepen van 'Vind je jezelf nu niet dom?' Ik snap niet wat de demonstranten er eigenlijk aan vonden. Het moment dat zij het prikkeldraad over kwamen werden zij gepakt en afgevoerd. daarna droeg de marechaussee hen over aan de politie die ze twee kilometer buiten de basis bracht. Dat heb ik de aktievoerders ook verteld. Toch bleven ze komen. Daar zie ik het nut niet van in'.

Jeroen Smit

BEVRIJDING

JAARGANG 28 NUMMER 9 16/5/1984 PRIJS f1,50

EUROPESE VERKIEZINGEN 14 JUNI '84

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

BRAM VAN DER LEK

ZURE REGEN

SOCIALE ZEKERHEID

KOMMENTAAR

Amsterdam en de éérste mei

Nog nooit heeft een 1-mei-viering in Amsterdam zoveel publiciteit gehad: dagbladen, weekbladen en radio-programma's zijn er aan gewijd. **Vechtpartijen op de Dag van de Arbeid. Hoe heeft het zover kunnen komen?** Na maandenlang onderhandelen is besloten tot een viering van CPN, PSP, PPR en het Samenwerkingsverband van buitenlandse organisaties Amsterdam. De onderhandelingen verliepen uiterst moeizaam, niet alleen omdat het lang onduidelijk bleef, wie er nu wèl en wie er nu niet mee zou doen. Een probleem was bovendien dat de PSP de hele organisatie vrijwel alleen moest trekken. De buitenlandse organisaties hadden hun handen vol aan het in maart gehouden migrantenkongres. Ook de CPN kongresseerde, zoals bekend. En de PPR bestaat in Amsterdam alleen maar in naam, doch leverde voor haar doen veel werk af. Door het gebrekkig onderlinge contact werden er natuurlijk fouten gemaakt, waardoor aan buitenlandse zijde irritaties groeiden. Twee weken van te voren werd echter het een en ander uitgepraat. Affiches, cultureel en politiek programma werden zoveel mogelijk aangepast aan de wensen van het Samenwerkingsverband.

Tòch liep de avond op een rel uit. Aanleiding werd de aanwezigheid van een stand van 'Solidarnosc', welke niet werd geaksepteerd door het 'Samenwerkingsverband'. Urenlange onderhandelingen liepen niet uit op enige overeenstemming. Toen Rudi Karemaker, als voorzitter van de PSP federatie Amsterdam, een gemeenschappelijke verklaring wilde voorlezen, werd hem dat fysiek onmogelijk gemaakt door een aantal mensen, die het podium opstormden. Die verklaring hield in, dat CPN, PSP en PPR van mening waren, dat een stand van 'Solidarnosc' niet mocht ontbreken op een 1 mei-viering, en dat het 'Samenwerkingsverband' dien-tengevolge de viering zou verlaten. Helaas had het lange wachten in de zaal dusdanige emoties opgeroepen, dat dit scheiden der geesten uitliep op vechtpartijen. Een zeer betreurenswaardig incident.

De dag na de viering werd het Algemeen Nederlands Persburo overstroomd met verklaringen. Het Samenwerkingsverband wijt het incident aan de gebrekkige organisatie; de PSP heeft verklaard ten aanzien van 'Solidarnosc' geen concessies te dulden; de CPN daarentegen erkent enerzijds 'Solidarnosc', doch wijt het incident anderzijds aan "provokateurs". Enzovoorts, enzovoorts . . . .

Nu, achteraf, wordt het tijd rustig een aantal dingen op een rijtje te zetten. Het gevoel van het 'Samenwerkingsverband', dat zij zijn achtergesteld voor en tijdens de viering moet serieus genomen worden. We zullen daarvoor weer om de tafel moeten. Aan de

agressieve houding jegens 'Solidarnosc' dient niet tegemoet te worden gekomen. Met Stalinistische groepen, of het nu buitenlandse of Nederlandse zijn, valt nu eenmaal geen politieke overeenstemming te bereiken. Verder zullen we maar hopen, dat een gedestaliniseerde CPN het zal leren om duidelijke keuzes te maken, zoals elke andere politieke groepering. De eeuwige mythe van de provokateurs, die de schuld krijgen van alles, moet maar eens afgelopen zijn.

RUDI KAREMAKER
HUIB VERHOEFF

PSP en anti-racisme

Het partijbestuur van de PSP heeft besloten op het kongres in november een flink gedeelte te besteden aan discussie en besluitvorming omtrent Nederland als multiculturele samenleving, anti-racisme en steun aan migranten-organisaties. Het besluit betekent, dat in de komende maanden door de afdelingen daarover intensief gediscussieerd gaat worden. Ook betekent het dat anti-racisme en een politiek van bondgenootschap met organisaties van etnisch-kulturele groepen hoge prioriteit hebben gekregen. Een loffelijk besluit van het partijbestuur.

Vlak na de verkiezing van Janmaat in de Tweede Kamer (september 1982) schreef ik in dit blad als commentaar: "Fascisme kan niet alleen met anti-fascistische propaganda worden tegengegaan. Een effectieve, sociaal verantwoorde anti-krisispolitiek is het belangrijkste vereiste." Nu, anderhalf jaar later, zou ik dat niet meer schrijven. Een wezenlijk element in anti-racistische strijd zag ik toen over het hoofd: solidariteit met leden van etnische groepen en hun organisaties. Bovendien, te stellen, dat een anti-krisispolitiek een vereiste is, is impliciet ervan uitgaan, dat voor racisme en fascisme maatschappelijk verzachtende omstandigheden aan te voeren zijn. Vanuit de witte mens is dat stellen, dat het eerder begrijpelijk is, dat een zwarte (buitenlandse) werkloze gediskrimineerd wordt en een witte (Nederlandse) werkloze niet. Dat lijkt me foutief. Er zit sterk een element van etnocentrisme in die redenering: het bezien van de maatschappelijke werkelijkheid vanuit eigen witte geschiedenis, waarden en normen.

Na Janmaats verkiezing is er in de PSP nogal wat gebeurd. Op initiatief van de Tweede Kamerfractie draait er een minderhedengroep in de PSP, die teksten bestudeert en politieke konklusies probeert te trekken over Nederland als multiculturele samenleving. Samen met de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk (LWPW) van de PSP organiseerde deze groep twee redelijk goed bezochte landelijke

themadagen over racisme-bestrijding en solidariteit met migrantenorganisaties (december 1983 en februari 1984). Op plaatselijk nivo zijn nog meer PSP-ers actief geworden in anti-racisme- en anti-fascisme-komitees. Hier en daar zijn de banden met organisaties van buitenlanders en van Antillianen en Surinamers aangehaald en versterkt. In dit blad zijn over deze problematiek het laatste half jaar een reeks van artikelen verschenen. De PSP als geheel heeft veel meer oog voor de positie en de eisen van deze organisaties gekregen, hoewel de samenwerking — zoals de gebeurtenissen op 1 mei in het Amsterdamse Paradiso aangeven — zeker niet rimpelloos en zonder botsingen verlopen. Er is nog heel wat werk aan de winkel, waarbij onze (mijn?) witte, ethnocentristische kijk op de maatschappelijke werkelijkheid nog heel wat te verduren zal hebben. De kongreskommissie, die door het partijbestuur is ingesteld, heeft al voorgesteld de discussie over de betreffende onderwerpen in twee delen te hakken. 's Middags kan er in groepen gepraat worden over: de positie van buitenlandse vrouwen; bestrijding van achterstandssituaties; het betrekken van migrantenorganisaties bij het PSP-beleid; gemeenteraadsverkiezingen en etnisch-kulturele groepen; en belemmeringen in de PSP voor actieve deelname van etnisch-kulturele groepen. Dit middag-gedeelte wordt afgesloten met door de groepen naar voren gebrachte of overgenomen aanbevelingen, die na het kongres in praktijk moeten worden gebracht. Het avondgedeelte is besluitvormend. Daar komen dan aan de orde: hoe wil de PSP het racisme bestrijden en welke migrantenorganisaties kunnen door de PSP ondersteund worden.

CHRIS HUINDER

INHOUD

INTERVIEW MET BRAM VAN DER LEK grenze(n)loze samenwerking	pag. 3
ZURE REGEN multinationale milieuvuiling	pag. 5
EUROPEES ROOD EN GROEN eerste stappen zijn gezet	pag. 7
HOMO'S IN EUROPA geen wisselgeld voor melkglas	pag. 8
ZIN EN ONZIN van Euro-parlement	pag. 9
VROUWENVREDES- KAMP COMISO in gevangenis opgezet	pag. 10
NATURALISATIES rood, wit, blauw en oranje	pag. 11
SOCIALE ZEKERHEID klein-linkse discussiedag	pag. 12
EEN PROLETARISCHE LUNCH	pag. 13
OPWINDEND	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14

Het volgende nummer verschijnt eind mei

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redactiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

EG-VERKIEZINGEN

Half juni vinden de tweede algemene verkiezingen voor het Europese parlement plaats. In tien landen – België, de Bondsrepubliek, Denemarken, Engeland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg en Nederland – worden dan de 434 afgevaardigden naar 'Staatsburg' gekozen. De vijftientig Nederlandse vertegenwoordigers worden gekozen op donderdag 14 juni. De uitslag is pas bekend op zondag 17 juni, omdat op die dag in andere landen de verkiezingen plaatsvinden.

De PSP doet aan die verkiezingen mee in samenwerking met CPN, PPR en Groene Partij Nederland. De lijst van dit 'Groen-Progressief Akkoord' (in de wandeling GPA) wordt aangevoerd door de PSP'er Bram van der Lek. Met hem in dit nummer van 'Bevrijding' een interview over

internationale samenwerking op parlementair en buitenparlementair nivo, over de noodzaak om te stemmen op 14 juni, over de rol van de vakbeweging in Europa en over de landbouwpolitiek. Verder gaat *Andrée van Es* in op de zin en onzin van het Europeparlement en zet *Peter Zwart* uiteen wat de situatie van de homo's in Europa is.

De eenwording van Europa staat in schril contrast met het eng nationalistisch denken dat opbloeit onder druk van de economische, politieke en kulturele crisis. Een voorbeeld daarvan is de behandeling van het *wetsontwerp Nederlander-schap* in de Tweede Kamer: *Heleen Buijs* zag het rood, wit, blauw en oranje op het Binnenhof. En verder in dit nummer: *zure regen*, de 'derde richtlijn' van de EG en een interview met de *Comiso-vrouwen*.

Interview met Bram van der Lek

Lijsttrekker voor het Groen-Progressief Akkoord bij de Europese verkiezingen is *Bram van der Lek*. Van der Lek is lid van de PSP sinds het prille begin en vertegenwoordigde die partij in de Tweede Kamer, met een korte onderbreking, van 1967 tot 1978. Sinds vorig jaar is hij lid van de Eerste Kamer. Deze maand viert hij zijn 53ste verjaardag.

Hoe denk je het Groen-Progressief Akkoord een eigen gezicht te kunnen geven, te midden van de campagne van de drie grote partijen, van D'66 dat al in het Europese parlement zit, en van een tweede afgesplitste groene lijst?

Bram van der Lek: "Ik denk dat de tijd voor een vrij groot aantal mensen rijp is om radikaal-links te stemmen. Het verzet tegen de regeringspolitiek van het kabinet-Lubbers wordt toch steeds groter. Je ziet dat rondom de bezuinigingen, rondom de rakettenkwesie en de bewapening in het algemeen. Er zijn in feite nu twee keuzemogelijkheden voor de mensen die anders willen: ze kunnen op de PvdA stemmen – en die zal ook wel winst boeken – maar ze kunnen óók aangeven dat ze een radicale verandering willen. En daarvoor is de gemeenschappelijke lijst van het Groen-Progressief Akkoord. Wij presenteren daarmee duidelijk eigen standpunten over de Europese Gemeenschap. Wat die andere groene lijst betreft, zij zetten zich af tegen de samenwerking met bestaande politieke partijen. Wij

GRENZENLOZE SAMENWERKING

zullen heel duidelijk moeten maken dat PSP, PPR en CPN al veel langer verbindingen hebben met de sociale bewegingen. Dat is niet uitgevonden ter gelegenheid van de Europese verkiezingen. We zijn heel duidelijk geworteld in die bewegingen en geven onze poli-

tiek gestalte in samenspraak met die bewegingen."

Internationaal

Maar juist bij de sociale bewegingen is de belangstelling voor de Europese ver-

kiezingen minimaal.

Bram van der Lek: "Dat weet ik nog zo net niet! Aan de ene kant willen ze vaak op kleinschalig, plaatselijk nivo streven naar zelfbeheer in hun eigen omgeving. Aan de andere kant gaan ze

Vervolg op pagina 4

Interview met Bram van der Lek

Vervolg van pagina 3

heel duidelijk over de landsgrenzen heen. Dat zie je in de vredesbeweging, bij de kraakbeweging in verschillende grote steden, bij de vrouwenbeweging en al heel duidelijk bij de milieubeweging en de akties tegen de kernenergie. Men voert akties over de grenzen heen en helpt elkaar bij demonstraties en dergelijke. Het internationale denken ligt in de sociale bewegingen juist erg voor de hand.

Nu is de Europese Gemeenschap wel een heel speciaal soort internationale samenwerking. We willen ook niet naar dat Europese parlement om mee te werken aan die kapitalistische vrijhandelszone. Het parlement en alles daaromheen zullen we gebruiken om de internationale verbindingen van sociale bewegingen en linkse partijen sterker te maken. En in het parlement zelf zullen we de vanzelfsprekendheid van de rechtse besluitvorming, die daar plaatsvindt, bestrijden."

Is zo'n Groen-Progressief Akkoord, een samenwerkingsverband van toch kleinere partijen, wel een serieuze faktor in dat grote "Europa"?

Bram van der Lek: "Alle organisaties die iets voorbereiden rond de Europese verkiezingen, houden serieus rekening met ons. Op bijeenkomsten en forums worden wij uitgenodigd naast de drie grootste partijen. Verder hebben wij onze internationale kontakten. Vooral daar blijkt, dat het in het buitenland geweldig aanspreekt, dat er blijkbaar een verbinding kan worden gelegd tussen sociale bewegingen en linkse politieke partijen. Je moet niet vergeten, in veel landen is nooit iets geweest dat vergelijkbaar is met bijvoorbeeld de PSP. Daar kan je bij sommigen het wantrouwen tegenover de politieke partijen uit verklaren. In West-Duitsland hebben de sociale bewegingen zelf tot partijvorming moeten komen, in België ligt het nog steeds moeilijk, daar is weinig voor handen. Hier in Nederland is nu een bundeling van radikaal-linkse partijen die hun wortels vooral toch hebben in de sociale bewegingen. Een aantrekkelijk aanbod bij deze verkiezingen, dacht ik toch."

Gevaarlijk

Zou voor veel mensen het aanbod om maar helemaal niet te gaan stemmen nog aantrekkelijker kunnen zijn? Op die manier maken ze ook duidelijk dat ze "Europa" niet zien zitten.

Bram van der Lek: "In 1979 bleven inderdaad veel mensen thuis. Maar het is niet na te gaan, of dat onverschilligheid was, of een bewuste anti-EG houding. Je mag al die mensen niet achteraf bij je eigen standpunt inlijven en zeggen: kijk eens wat een succes voor ons! Bovendien is de situatie sinds 1979 wel wat veranderd, en onverschilligheid past daarbij niet. Op dit ogenblik dreigt de EG een aantal uiterst gevaarlijke dingen te gaan doen, zoals het streven naar een Europese Politieke Samenwerking. In feite is dat het opnieuw leven inblazen van de Europese

Defensie Gemeenschap, mogelijk met eigen atoomwapens. Door bij verkiezingen thuis te blijven, kan je dat niet tegenhouden. Natuurlijk, je moet ook buitenparlementaire actie voeren, maar dat is niet in strijd met het deelnemen aan verkiezingen. Met onze fractie in het Europese parlement kunnen we juist die buitenparlementaire druk combineren met het parlementaire werk, en de akties allerlei extra mogelijkheden bieden.

Iets dergelijks is ook aan de hand met de landbouwpolitiek van Europa. Die is volkomen vastgelopen. De kleine boeren zijn uitgestoten, de konsument heeft er geen voordeel bij, er wordt op milieu-vijandige wijze geproduceerd en het is allemaal uiterst nadelig voor de landen in de Derde Wereld. Wil je daar wat tegen doen, dan moet er — vanuit alle landen van de EG — naar Brussel worden opgegroept, niet alleen met demonstraties maar ook met een vertegenwoordiging in het Europese parlement."

Hoe gaan jullie dan werken in dat Europese parlement? Op welke manier kan je die extra mogelijkheden bieden aan sociale bewegingen?

Bram van der Lek: "Nou, dat is voor mij de voornaamste reden om aan deze verkiezingen te willen meedoen. Ik denk inderdaad, dat zo iets werken kan. Om te beginnen doordat je daar samen met partijen zit, die uit sociale bewegingen voortkomen. Die kansen liggen nu ook — in alle landen — veel gunstiger dan in 1979. Je hebt contact en overleg met afgevaardigden daaruit in je eigen fractie. Verder is er de mogelijkheid om veel meer mensen uit al die bewegingen — op kosten van het Europese parlement — bij elkaar te brengen, compleet met vergaderzaal en vertaal-installatie. Je kunt zo internationale konferenties met diverse sociale bewegingen organiseren, en zo mogelijk ook daar tot afspraken komen. In de vredesbeweging in de milieubeweging of de anti-kernenergiebeweging, overal waar internationale samenwerking geboden is. Dat kan allemaal zonder dat het Europese parlement daarop censuur uitoefent."

Als Euro-parlementslid heb je een dub-

belfunctie: het behandelen van voorstellen in het Europese parlement, maar ook het onderhouden van de internationale kontakten, tenminste voor zover het West-Europa betreft. Waar ligt de nadruk?

Bram van der Lek: "Ik stel me echt voor om een flink deel van mijn tijd aan die internationale kontakten te besteden. Ik ben niet van plan om helemaal te verzuipen in het parlementaire werk. Het hangt er van af, hoe na de verkiezingen een radikaal-linkse groene fractie er uit komt te zien, en hoe je daarbinnen de onderwerpen verdeelt. Het is de bedoeling om een fractie te krijgen op basis van politieke overeenstemming, zodat wij als Groen-Progressief Akkoord uit Nederland de behandeling van een onderwerp ook helemaal kunnen overlaten aan iemand van bijvoorbeeld Die Grünen uit West-Duitsland of de SF uit Denemarken of aan iemand uit Italië. Hoe dat precies gaat worden, is nu nog niet te zeggen. Maar als je bijvoorbeeld veel aandacht wilt besteden aan de milieu-problematiek, kan het van groot belang zijn dat je juist in de Economische Commissie gaat zitten, omdat dáár de belangrijke beslissingen vallen.

De nieuwe fractie als totaal zal ongetwijfeld ook veel moeten doen aan het

tegenhouden van de Europese Politieke Samenwerking, die ik al genoemd heb. Verder zullen we veel aan migranten moeten doen; dat is een onderwerp dat typisch op dat EG-vlak speelt. Dan de ontwikkelingshulp die de Europese Gemeenschap verleent: op papier prachtige doelstellingen. Maar het zit zó vast op de economische belangen van de EG, dat het een illusie is om te denken dat je Europa een goed beleid op dit punt kunt laten voeren. Daar is de EG nooit voor bedoeld geweest. Je moet de illusies doorprikken, bijvoorbeeld dat de verdragen van de EG met allerlei Derde Wereld-landen zo'n prachtige vorm van ontwikkelingshulp betekenen."

Merk je nu al een verbetering van die internationale kontakten?

Bram van der Lek: "Ja, door de voorbereidingen voor de Europese verkiezingen zijn de kontakten met verwante partijen in het buitenland sterk aangehaald. Als PSP waren we al jaren bezig met het leggen en onderhouden van kontakten met zusterpartijen, maar dat liep — zacht gezegd — moeizaam. En de internationale kontakten met de sociale bewegingen: dat hangt van de situatie per land af. In West-Duitsland daar zou je bijna kunnen zeggen: Die Grünen

Foto: Eduard de Kam

Foto: Paul Babeliowsky

Interview met Bram van der Lek

zijn de beweging, in elk geval: daar zit heel veel in van de beweging. In Italië bijvoorbeeld zijn de sociale bewegingen nog pas in opkomst. Er is nu een conferentie georganiseerd in Turijn van sociale bewegingen en linkse partijen, ook de Italiaanse kommunisten, om te zien op welke manier ze iets kunnen hebben aan die verkiezingen. Je spreekt natuurlijk altijd met vertegenwoordigers van bewegingen, niet met de hele beweging zelf. Maar het internationale bewustzijn in partijen en bewegingen wordt daardoor wel versterkt."

Vakbeweging

Als we het hebben over sociale bewegingen, dan komt er het rijtje van milieubeweging, vrouwenbeweging, homobeweging, kraakbeweging, vredesbeweging, maar hoe zit het met onze relatie tot een 'gevestigde' beweging als de vakbonden?

Bram van der Lek: "Vanuit je positie in het Europese parlement heb je ook een functie naar de vakbeweging toe. Door een georganiseerde lobby van rechts is de zogenaamde Vredeling-richtlijn (onder andere een informatieplicht naar werknemers van multinationals) zo uitgekleeft, dat er bijna niets van over is gebleven. Dat had wellicht voorkomen kunnen worden, als de gezamenlijke vakbonden eerder gewaarschuwd waren en tegen-actie hadden ondernomen. Ik voel ook niets voor een positie, waarin wij, als groene fractie, de milieubeweging enzovoort zouden vertegenwoordigen en de vakbeweging aan de sociaal-demokraten of aan de kommunistische fractie wordt 'overgelaten'. Je moet laten zien dat de belangen van de werknemers en de milieubelangen *niet* tegenstrijdig zijn, en dat geldt ook voor de vredesbeweging en andere bewegingen. De vakbeweging moet daar gevoelig voor worden. Ook omgekeerd: op het laatste kongres van de Westduitse Grünen is het Europese programma nogal sterk aangepast in de richting van aandacht voor bezits- en inkomensverhoudingen, werkgelegenheid, zeggenschap in de bedrijven. En de partijen met een traditioneel linkse achtergrond, zoals die in Denemarken, in Italië of in Nederland, maakten die verbinding altijd al."

Landbouw

Een hoofdzaak van de Europese politiek is de landbouw. Wat hebben we daar aan sociale bewegingen? En hebben wij daar dan contacten mee?

Bram van der Lek: "Het is heel belangrijk om daar een eigen samenhangende visie over naar voren te brengen. Het is opvallend dat de Westduitse Grünen juist twee vertegenwoordigers uit de landbouw bij hun kop-kandidaten hebben staan. Die zijn dus kennelijk van plan daar vrij veel aandacht aan te besteden. Wat ik daar tot nu toe van gehoord heb, komt goed overeen met onze eigen ideeën daarover. Het gaat erom, dat de landbouw ekologisch verantwoord wordt bedreven, in

samenhang met leefgemeenschappen van planten en dieren en met het landschap. Dat richt zich tegen de grootschaligheid, die het gevolg is van de EG-politiek. Het moet weer mogelijk worden om met het midden- en kleinbedrijf te produceren. Er moeten maximumhoeveelheden worden vastgesteld per bedrijf, en er moet een systeem komen van inkomens-garanties in plaats van de EG-subsidies die nu voor de overproductie zorgen. De traditionele landbouw-organisaties voelen daar inderdaad niet voor. Maar jongere, progressievere boeren zijn veel minder afkerig van een andere produktiewijze, die meer rekening houdt met het milieu en het landschap. We vertellen geen sprookjes over het boerenbedrijf; ook binnen de agrarische wereld zelf leven deze gedachten wel degelijk."

Hoe gaat het nu verder met het Groen-Progressief Akkoord en met de samenwerking tussen PSP, PPR en CPN?

Bram van der Lek: "De samenwerking is nu een voornamelijk strategische keuze. Ik heb er geen moeite mee dat te bevestigen. Dat wil niet zeggen, dat we inhoudelijk een tweederangs keuzemogelijkheid bieden. Er lagen al veel overeenkomsten tussen de deelnemende partijen, er blijven uiteraard verschillen bestaan, maar het zal een goed werkbaar geheel worden. De partijen zullen elkaar *in* de samenwerking beter kunnen leren kennen. We moeten ook doorgaan met het verder ontwikkelen van onze programma's, bijvoorbeeld welke soort economische ontwikkelingen wij willen als het niet meer om de traditionele industriële groei gaat.

De samenwerking in de voorbereiding van de verkiezingen gaat heel plezierig, en de contacten met buitenlandse partijen en bewegingen zijn versterkt. Maar dat legt niets vast over hoe het straks in Nederland verder moet gaan met de verhouding tussen de partijen. Daarover moet ervaring worden opgedaan met gezamenlijke conferenties, voorzichtig en niet overhaast. Deze samenwerking is géén voorschot op iets wat ook op nationaal nivo onvermijdelijk zou zijn. Het is denkbaar dat deze samenwerking uitstraling heeft naar de landelijke politiek, maar het is even goed mogelijk dat de drie partijen in Nederland gescheiden optrekken en bij de Europese verkiezingen samengaan."

PETER ZWART

ZURE REGEN

MULTINATIONALE MILIEUVERVUILING

Zure regen bestaat maar voor éénderde uit regen. De rest van de schadelijke stoffen die we zure regen noemen, komt niet met regen-, sneeuw- of hagelbuien naar beneden, maar is "gewone" luchtverontreiniging. Zure wind, eigenlijk. Het is er niet minder schadelijk om. Vooral niet, omdat het zich niets van landsgrenzen aantrekt, zelfs niet van de grenzen van de Europese Gemeenschap. Een multinational in milieuvervuiling!

De verhalen waren bekend, maar ver weg. In Engeland had je de 'smog' (letterlijk: rook-mist), die als een walm boven de industriesteden hing en alles met een laagje roet besmeurde. In Zweden zat er geen vis meer in de meren, en vielen de naalden van de ruisende dennenwouden naar beneden. In Canada gebeurde iets dergelijks. De berichten over de stervende bossen in West-Duitsland brachten het probleem dichterbij. Op dit moment is het ook tot Nederland doorgedrongen, dat de wind hier niet met een boogje omheen waait en dat we nu eenmaal in de Europese industriezone zitten. Het bekende beeld: aangetaste bossen, vooral naaldhout. Maar ook: schade aan cultuurgewassen, schade voor landbouw en bosbouw, schade aan monumenten en

een bedreiging voor oppervlakte- en grondwater.

De drie voornaamste stoffen die bijdragen tot de vorming van zure regen zijn *zwaveldioxyde*, *stikstofoxyden* en *ammoniak*. Zwaveldioxyde komt vrij bij de verbranding van kolen en olie. Nu voor de verwarming van huizen aardgas gebruikt wordt, is de industrie de voornaamste producent van zwaveldioxyde. Vooral elektriciteitscentrales (op olie of kolen gestookt) en olieraffinaderijen zijn verantwoordelijk. Stikstofoxyden zijn voor een belangrijk deel het gevolg van het toegenomen autoverkeer. Ammoniak is vooral een probleem in gebieden met veel mest, onder andere uit de bio-industrie.

Zwaveldioxyde en stikstofoxyden komen uit schoorstenen en uitlaatpijpen. Ze worden de lucht in geblazen, hechten zich aan stofdeeltjes of komen direkt in contact met bomen of gebouwen. Je vindt ze ook terug in regendruppels, vandaar de naam zure regen. Maar van al die luchtverontreinigende stoffen die weer op aarde belanden, doet maar eenderde deel dat via het regenwater. De verontreiniging door ammoniak is veel meer plaatsgebonden. Je ziet duidelijk de streken die daarvan veel te lijden hebben: Noord-Brabant, het noorden van Limburg, de Veluwe, het oosten van Gelderland en Overijssel.

Wegschuiven

Het bestrijden van zure regen komt heel traag op gang. In West-Duitsland bestaat het vermoeden, dat eenderde deel

van de bossen al als verloren moet worden beschouwd. De gevolgen van zure regen worden ook pas na een tijd zichtbaar. Tot op zeker hoogte kan de bodem de verzuring nog wel verwerken. Voor het oog is er dan niets aan de hand. Als het verzadigingspunt bereikt is, gaat het plotseling snel. Een eenmaal verzuurde bodem krijg je niet zo makkelijk meer gezond. Het wachten met maatregelen totdat de bomen zichtbaar aangetast zijn, is dan ook onverantwoord. Toch is dat, wat er de afgelopen jaren gebeurd is. De verantwoordelijkheid wordt weggeschoven: van het ene land naar het andere, van industrie naar overheid. Internationaal zijn er nog altijd geen bindende afspraken gemaakt tussen de regeringen. En de industrie wijst vooral naar de luchtverontreiniging die het land binnenwaait, als excuus om zelf niets te doen.

Plafonds

In Nederland bestaat het regeringsbeleid uit het vaststellen van 'plafonds': maximum-hoeveelheden zwaveldioxyde en stikstofoxyden die de lucht in mogen gaan. In 1980 werd dat plafond voor zwaveldioxyde bepaald op een half miljoen ton per jaar. Per provincie zou deze hoeveelheid toegestane vervuiling verdeeld kunnen worden. Er ligt hier een taak voor de provinciebesturen, omdat gedeputeerde staten de vergunningen afgeven volgens de *Wet in-*

vervolg van pagina 5

zake de Luchtverontreiniging. Ook zijn de provincies nauw betrokken bij de elektriciteitscentrales. Opvallend was trouwens de ruimhartigheid waarmee het Rijnmondgebied (olieraffinaderijen!) mocht meedelen in het vervuiling-plafond. In de komende plannen zou dit plafond verlaagd worden tot driehonderdvijftigduizend ton per jaar. Voor stikstofoxyden is nu ook een plafond genoemd; dit zou — in het kader van de Europese bestrijding van de zure regen — sterk omlaag moeten. Minister Winsemius noemt dat "technisch niet haalbaar". Het gaat daarbij vooral om voorschriften aan de auto-industrie om de auto's geschikt te maken voor loodvrije benzine. Uit concurrentie-overwegingen hebben met name de Franse en Italiaanse auto-industrie daar de grootste bezwaren tegen. En binnen de EG is er vrijheid van handel, dus . . .

De loodvrije benzine zal in Nederland pas in 1986, en slechts op vrijwillige basis, worden ingevoerd.

De nieuwe — verlaagde — plafonds komen nog lang niet tegemoet aan wat volgens wetenschappelijke berekeningen de Nederlandse bodem kan verdragen aan zure regen. De "weerstand" van de bodem, vooral van bepaalde bodemtypen zoals de kalk-arme duinen, is niet groot genoeg. Om het natuurlijke evenwicht niet te verstoren, moeten de plafonds nog veel verder omlaag. Dat stelt extra eisen aan de industrie en aan de overheid — bij het beheer van elektriciteitscentrales en bij het voeren van een verkeers- en vervoersbeleid. In de praktijk komt daar nog niets van terecht. Het openbaar vervoer wordt afgebroken, het autoverkeer krijgt geen concurrentie van een behoorlijk alternatief. Elektriciteitscentrales die op (duur) aardgas of zwavelarme olie gestookt worden, worden bij overproductie het eerst afgeschakeld; de goedkoper werkende centrales die draaien op kolen of zware stookolie, mogen doorgaan. De omgebouwde kolencentrale in Borssele krijgt — als het aan gedeputeerde staten van Zeeland ligt — geen honderd procent rookgas-ontzwaveling, maar slechts vijftig procent. In de mogelijkheid om de centrales met (relatief schoon) aardgas te stoken — waardoor men de afgelopen jaren binnen het plafond van een half miljoen ton kon blijven — is na 1987 niet meer voorzien. De industrie en zelfs de multinationale ondernemingen (!) wijzen naar het buitenland, als het erom gaat wáár de maatregelen getroffen moeten worden. Inderdaad schat men, dat driekwart van de luchtverontreiniging Nederland binnenwaait. Maar de verontreiniging van de Nederlandse industrie komt weer in andere landen terecht. Het kan nooit een argument zijn om te wachten op maatregelen in het buitenland.

Kernenergie

Internationale maatregelen laten nog op zich wachten. De Raad van ministers van de Europese Gemeenschap kon het niet eens worden over het stellen van plafonds voor de uitstoot van zwaveldioxyde en stikstofoxyden voor de EG-landen. Er zijn nu alleen nog — vrijblijvende — streefcijfers. De wetgeving

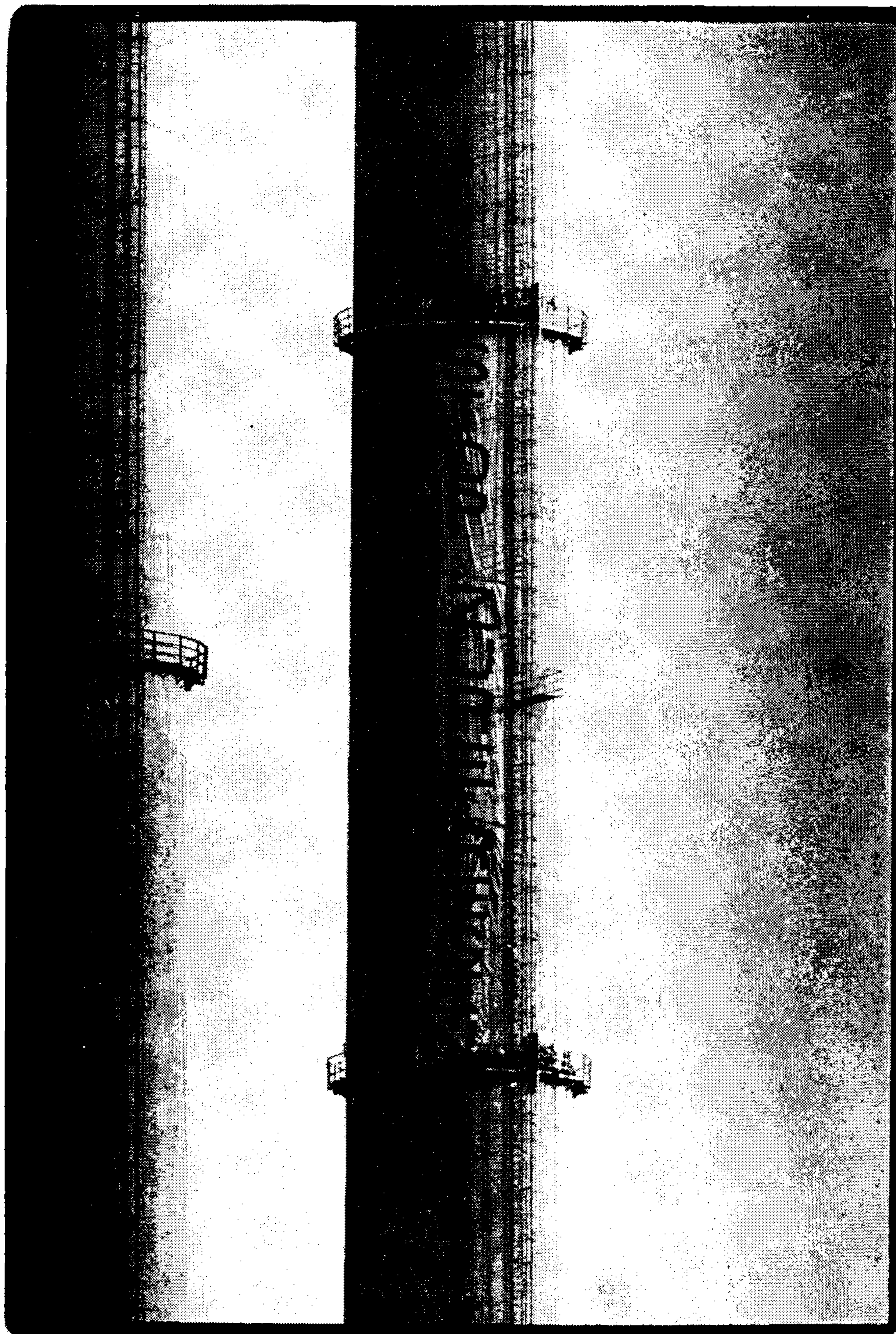

Foto: Piet den Blanken

Bezetting van een schoorsteen van de Amercentrale, Geertruidenberg, april '84

in de afzonderlijke landen is daaraan niet gebonden. Het Europese parlement heeft wél aangedrongen op een programma ter bestrijding van de zure regen. Er zouden plafonds voor de uitstoot moeten komen, de schadelijke stoffen in de uitlaatgassen van auto's zouden wettelijk beperkt moeten worden, en er zou — vooral in de ons omringende landen — iets gedaan moeten worden aan de luchtverontreiniging bij het verwarmen van woningen. Anders dan in Nederland, waar aardgas daarvoor de belangrijkste energiebron is, worden elders vooral steenkool, bruinkool en stookolie gebruikt. Tegen de zin van de opsteller van het rapport, *Hemmo Muntingh* (PvdA) sprak het Europese parlement ook uit, dat kernenergie een goed alternatief was voor kolen- en oliegestookte elektriciteitscentrales. Zo wordt dan het ene milieu-probleem ingewisseld tegen het andere. Het EG-verband is niet het meest geschikte om maatregelen tegen de zure regen te nemen. Landen als Zwitserland, Oostenrijk, Tsjechoslowakije, Polen en Zweden (geen lid van de EG) hebben evengoed met de problemen te maken. Het toverwoord 'concurrentievervalsing' wordt snel gebruikt om maatregelen tegen te houden. De rechtse meerderheid in het Europese parlement voert kernenergie op als alternatief in plaats van energiebesparing en duurzame energiebronnen als wind- en zonne-energie. De milieubeweging zal zich verder moeten versterken, vooral op internationaal nivo. Een nieuwe links-radikale/groene fractie in het Europese parlement kan daarbij goed van dienst zijn.

PETER ZWART

Bij de *Vereniging Milieudefensie/WISE* is vorige maand het 'Zure Regen Boek', geschreven door *Dave van Ooyen* en *Thijs de la Court*, verschenen. Het behandelt zowel de ecologische als de politieke kant van de zaak, en is zéér actueel. (ISBN 90.6479.017.5; f 12,50, verkrijgbaar bij de boekhandel en de Vereniging Milieudefensie, 2e Weteringplantsoen 9, Amsterdam).

DE VERKIEZINGEN

In 1979 vonden de eerste directe verkiezingen van het Europese parlement plaats. Toen werden in negen Europese landen 410 afgevaardigden gekozen. In 1981 trad Griekenland toe, zodat het parlement nu 434 zetels telt. Ons land levert 25 afgevaardigden, Duitsland, Engeland, Italië en Frankrijk ieder 81; België en Griekenland 24; Denemarken 16; Ierland 15 en Luxemburg heeft zes zetels.

Bij de verkiezingen van '79 haalden vier Nederlandse partijen het parlement: *CDA* (10 zetels), *PvdA* (9), *VVD* (4) en *D'66* (2). *PSP*, *CPN* en *PPR* deden wel mee, maar ieder voor zich, en waren dus kansloos. Deze linkse drie doen nu, tezamen met de Groene Partij Nederland, mee als 'Groen-Progressief Akkoord'. De lijsttrekker is *Bram van der Lek* (PSP). Verder staan op de lijst *Herman Verbeek* (PPR), *Nel van Dijk* (CPN) en *Roel van Duijn* (GPN). Het Groen-Progressief Akkoord doet mee onder lijstnummer 6 (zes). De eventuele vertegenwoordigers van het Akkoord zullen geen 'zakkenvullers' zijn. Hun salaris (tezamen met allerlei vergoedingen rond de 200.000 gulden) zal worden gekort tot bruto 50.000 gulden. De rest van het geld zal door het GPA worden gebruikt voor diverse zaken, zoals de ondersteuning van radicale activiteiten.

De eerste stappen zijn gezet

Een nieuw geluid via een nieuwe fractie in het Europese parlement. Dat is het doel van het Groen-Progressief Akkoord van CPN, GPN, PPR en PSP bij de Europese verkiezingen van 14 juni. Dit samenwerkingsverband wil ook op EG-nivo links-socialistische, groene en radicale partijen en lijsten verenigen. Voorafgaand aan de verkiezingen zijn hierover nog geen bindende afspraken gemaakt. Wel is er aan alle kanten overleg gaande.

Frans Janssen, vice-voorzitter van de PSP, was nauw betrokken bij de tot stand koming van het Groen-Progressief Akkoord en de besprekingen met de Europese 'zuster-organisaties'. Van hem een indruk van de ontwikkelingen en een schets hoe de andere partijen buiten Nederland aan de Europese verkiezingen deelnemen. De eerste stappen in de richting van een rood-groene fractievorming in 'Straatsburg' zijn gezet.

Een overzicht van linkse lijsten naast de sociaal-democratische en traditioneel-kommunistische partijen in de EG-landen levert een bonte stoet van alternatieven op.

In Griekenland is er naast de Moskou-kommunistische KKE de euro-kommunistische KKE-es. De KKE-es is tamelijk pro-EG, iets waaraan hun oriëntatie op de Italiaanse kommunistische partij (PCI) en het zich afzetten tegen de KKE (fel anti-EG) niet vreemd is.

In Italië bestaan er naast de kommunisten en de sociaal-demokraten drie linkse partijen: *Democrazia Proletaria* (DP), de *Partido del Unita Proletaria per il Comunismo* (PdUP) en de *Partido Radicale*. De DP neemt zelfstandig aan de verkiezingen deel en is ook sterk genoeg om een of meer zetels te halen. De PdUP heeft met de kommunisten van de PCI onderhandeld en twee verkiesbare plaatsen op de PCI-lijst gekregen. Naast hen komen misschien nog enkele linkse onafhankelijken op de PCI-lijst. Zij zijn, net als de PdUP, niet gebonden aan de fractiekeuze van de PCI zelf. De Partito Radicale, waarover in 'Bevrijding' nr. 2 uit 1983 nog bericht werd, is de oude samenwerkingspartner van de PPR, maar op 't ogenblik liggen de kontakten stil.

In Frankrijk heeft het er enige tijd naar uit gezien, dat er één samenwerkingslijst zou komen van linkse krachten buiten de sociaal-demokraten en kommunisten. Zo'n lijst zou de kiesdrempel van vijf procent dan zeker halen. Het zijn toch twee lijsten geworden. De Franse groene partij, *Les Verts*, kon zich niet vinden in samenwerking met de PSU, een partij waarmee de PSP vooral in de jaren zestig veel contact had. De PSU wordt door *Les Verts* gezien als een regeringspartij. *Huguette Bouchardeau* van de PSU is staatssecretaris van milieu in het kabinet-Mauroy. *Les Verts* vinden de opstelling van de PSU niet consequent: zelf spreekt ze zich wel tegen kernwapens en kernenergie uit, maar ze blijft wel in een regering zitten die de kernwapens handhaaft en het aantal kerncentrales wil uitbreiden. Overigens is deze keuze ook binnen de PSU zeer omstreden. Het gevolg hiervan is dat er nu twee lijsten zijn: *Les Verts* (geschat op tussen drie en zes procent) en de PSU met een groep ex-kommunisten (geschat op één à twee procent).

In België maken de groene partijen (*Agalev* in Vlaanderen en *Ecolo* in Wallonië) eveneens kans op één of meer zetels. Daarnaast nemen de Belgische kommunisten deel aan de verkiezingen, zonder serieus uitzicht op een zetel. In Luxemburg neemt de groene '*Groeng Alternatief*' deel, eveneens zonder kans op zetels.

In West-Duitsland lijken *Die Grünen* na de laatste regionale verkiezingen er vrij zeker van te kunnen zijn dat ze de kiesdrempel van vijf procent zullen halen. *Die Grünen* hebben een EG-programma gepubliceerd waarin de PSP zich erg zou kunnen vinden. Zo bevat het uitspraken vóór uittreden uit de NAVO en keert het zich tegen de EG. Naast die *Grünen* neemt ook de '*Friedenliste*' deel. Dit is een samenwerking tussen onafhankelijke mensen uit de vredesbeweging, enkele ex-SPD-leden en mensen uit de DKP (kommunistische partij).

In Denemarken bestaan naar verhouding de sterkste mogelijke partners voor het Nederlandse akkoord. Zij hebben op dit moment een zetel in het Europese parlement. De *Socialistisk Folkeparti* (SF) is de laatste jaren sterk gegroeid. Zij hoopt dan ook van één op twee zetels in het Europese parlement te komen. Naast de SF is er de 'Volksbeweging tegen de EG', in 1979 goed voor vier zetels. Dit is een breed en bont gezelschap dat elkaar gevonden heeft in de discussies rond de Deense toetreding tot de EG in 1973. Hoewel de SF het anti-EG standpunt met hen gemeen heeft, vindt ze samenwerking op alleen dit punt te beperkt van aard, en heeft ze gekozen voor zelfstandige

deelname aan de Europese verkiezingen.

In Groot-Brittannië bestaat naast Labour de groene *Ecology Party*. Deze is door het distriktenstelsel bij voorbaat kansloos om een zetel te halen. In Ierland maken de groene *Comhaontas Glas* evenmin kans. De socialistische *Workers Party* is wel sterker, maar waarschijnlijk niet sterk genoeg om voor een zetel in aanmerking te komen.

Akkoord op breukvlak

Tussen al deze partijen zijn nogal wat verschillen. Onderling erg hechte samenwerking is er nergens. Wel bestaat er een *Koördinatie van Europese Groenen*, waaraan de groene partijen deelnemen. Tussen een aantal socialistische en radikaal-linkse partijen is er een discussieplatform, *Dialog* geheten.

Een fractie in het Europese parlement moet volgens de reglementen tenminste elf leden tellen. Dit aantal lijkt ertoe te dwingen dat noch de groene partijen, noch de links-socialistische partijen zich kunnen beperken tot samenwerking in eigen kring. Programmatisch moet een bredere overeenstemming trouwens in voldoende mate mogelijk zijn. De politieke overeenstemming tussen al deze partijen is beduidend groter dan tussen de partijen die samen in bijvoorbeeld de sociaal-democratische of de kommunistische fractie zitten. Desondanks zijn er nog veel hindernissen voor de vorming van zo'n nieuwe fractie. In de groene hoek bestaat een sterke stroming, die samenwerking uitdrukkelijk wil beperken tot alleen groene partijen. Samenwerken met socialisten of kommunisten past daar niet in. De Westduitse *Grünen* hebben zich het afgelopen half jaar sterk gemaakt om hier een wat bredere samenwerkingszin ingang te doen vinden. Het Groen Progressief Akkoord heeft hierbij als proefkonijn mogen dienen.

Twee partijverbindingen

Onlangs is dit gebeurd bij een zogenaamde internationale partijverbinding. Dat is een technische regeling, die partijen kunnen aangaan om al voor EG-subsidie in aanmerking te komen bij een resultaat van één procent van de stemmen of meer. Omdat partijen, die zelf zetels halen, deze subsidie ook zonder zo'n verbinding krijgen, is dit vooral een steun aan partijen, die mogelijk geen zetels halen. De Franse *Les Verts* en de PSU kunnen die steun goed gebruiken, gezien de enorme bedragen die daar vóór de verkiezingen als waarborg op tafel moeten komen. De Westduitse *Grünen* wilden zo'n partijverbinding alleen aangaan, als ook het Groen Progressief Akkoord hierbij betrokken werd. Na lang praten en veel politieke

druk gingen uiteindelijk alle andere groene partijen daarmee akkoord. Aanvankelijk was met het Groen Progressief Akkoord alleen gesproken over een verbinding met slechts *Die Grünen*, *Les Verts* en eventueel *Agalev/Ecolo*. De Nederlandse vertegenwoordiger kon — staande de vergaderig eind april in Parijs — moeilijk in z'n eentje beslissen over de nieuwe mogelijkheid, zodat ondertekening van Nederlandse zijde uitgesteld werd. De Westduitse *Grünen* klommen daarop nogal kwaad in de pen. Ze maakten het Groen Progressief Akkoord het verwijt, dat ze — na alle moeite die de *Grünen* gedaan hadden — niet mee wilden doen. Enkele dagen later is op de vergadering van het Groen Progressief Akkoord besloten de partijverbinding met alle groene partijen te ondertekenen, waarmee de boosheid van *Die Grünen* wel weggenomen zal zijn.

Ook in de meer rode hoek verloopt het internationale overleg niet erg gestructureerd. De PSU kwam op het allerlaatste moment ook met het verzoek om een partijverbinding. Uiteindelijk gingen — na overleg per telefoon — dan de PSU, de SF en het Groen Progressief Akkoord deze verbinding aan. Want zo soepel is men bij de EG ook wel weer met de subsidie, dat één lijst meerdere partijverbindingen kan aangaan.

Het Groen Progressief Akkoord wil de fractievorming die groene en rode stromingen wel in één fractie bijeenbrengen. Dat zal nog heel wat moeite kosten. Want sommigen sluiten elkaar onderling uit. Niet al deze partijen zullen zetels halen, zodat deze uitsluitingen gedeeltelijk vanzelf wegvallen. Maar ook dan liggen er nog genoeg problemen. Maar willen de linkssocialistische en groene partijen zo sterk mogelijk naar buiten treden, dan is het vormen van een fractie en het slagen van deze internationale 'doorbraak' een duidelijke noodzaak.

FRANS JANSSEN

Geen wisselgeld voor een melk

Homoseksualiteit staat als nummer 302 op de officiële lijst van geestesziekten, die de Wereld Gezondheids Organisaties (kortweg WHO, een onderdeel van de Verenigde Naties) hanteert. 'Glad to be Gay', een populair nummer van de Tom Robinson Band, was volgens de maker dan ook een 'medical song' (een 'medisch liedje').

Het Europese parlement vreesde voor haar waardigheid, als ze deze 'ziekte' — en dan nog in positieve zin — zou moeten bespreken. Toch werd een rapport vol aanbevelingen aangenomen, opgesteld door een Italiaanse kommuniste met een tamelijk onuitspreekbare naam: Squarcialupi.

"Aanstootgevend" vond de conservatieve Britse Europarlementariër *Kellett-Bowman* de discussies over homoseksualiteit in het Europese parlement. Het wóórd alleen al ligt in die kringen als een hete aardappel in de mond. Toch waren de dames en heren Europarlementariërs gedwongen zich uit te spreken over de rapportage van hun kollega *Vera Squarcialupi* (Italiaanse kommunistische partij) over seksuele diskriminatie. Op 13 maart nam het Europese parlement met grote meerderheid het rapport aan. Daarmee heeft het zich in een — overigens niet bindend — advies gericht tot de nationale regeringen en tot de Europese Commissie. In het rapport worden de volgende maatregelen aanbevolgen: verbod van diskriminatie op grond van seksuele geaardheid; geen strafbaarstelling meer van homoseksuele contacten tussen volwassenen; gelijke minimum-leeftijdsgrenzen voor hetero- en homoseksuele contacten; verbod op registratie van homo's; maatregelen tegen diskriminatie in de arbeidssfeer en bij sollicitaties; het afvoeren van homoseksualiteit van de lijst van geestesziekten van de Wereld Gezondheids Organisatie.

Homo's in de EG

Als vervolg op de rapportage van *Joop Voogd* (PvdA) bij de Raad van Europa wist *Ien van den Heuvel* een resolutie in procedure te krijgen tegen de diskriminatie van homoseksuelen in de EG-landen. Dat was eind 1982. De resolutie werd in handen gesteld van twee commissies van het Europese parle-

ment: de juridische commissie en de commissie voor sociale zaken. De juridische commissie koos de Britse conservatieve *Gloria Hooper* als rapporteur voor deze zaak. De rapporteur van de commissie sociale zaken, *Vera Squarcialupi*, pakte de zaak voortvarend aan. Zij zocht contact met de internationale homobeweging, georganiseerd in de IGA (International Gay Association of gay men and lesbian women). Met hen werd materiaal verzameld over de positie van homo's in de landen van de EG, over de verschillende nationale wetten, en werden de eisen geformuleerd. Wat er verzameld kon worden, bood geen vrolijk beeld. *Ierland*: alle homoseksuele contacten zijn bij de wet verboden. *Griekenland*: homoseksualiteit wordt in verband gebracht met de wetgeving tegen prostitutie en geslachtsziekten. *Groot-Brittannië*: homoseksualiteit in het openbaar is wettelijk verboden. *Italië*: wie uitdrukking geeft aan homoseksualiteit kan beschuldigd worden van schennis van de openbare eerbareerdheid. In België, West-Duitsland, Groot-Brittannië, Griekenland en Luxemburg ligt de minimum-leeftijdsgrens voor homoseksueel contact hoger dan voor heteroseksueel contact. In Ierland bestaat dit verschil niet, omdat daar *alles* verboden is. De wetten gaan overigens alleen uit van homo-kontakten tussen mannen. Vrouwen hebben kennelijk geen eigen seksualiteit. Wat niet wil zeggen, dat er niet — op grond van andere wetsartikelen — wordt opgetreden tegen lesbische vrouwen.

Richtlijn

Het aannemen van het rapport-Squarcialupi wordt door nationale homo-bewegingen, zoals de Britse en de Ierse, als een steun in de rug gezien. Toch is er op korte termijn weinig direct effect te verwachten. Alleen de Europese Commissie kan voorstellen voor wetgeving doen aan de Raad van ministers, die in eenstemmigheid een bindende richtlijn voor de EG-landen kan uitvaardigen. Daarna moet de nationale wetgeving van de diverse landen worden aangepast. Het is bovenal niet duidelijk, op welke grond de EG een richtlijn tegen homo-diskriminatie zou kunnen uitvaardigen. Aansluiting bij de derde richtlijn (gelijke beloning voor mannen en vrouwen in de arbeidssituatie — ligt minder voor de hand dan men zou denken. Die richtlijn is er niet gekomen uit een oogpunt van emancipatie, maar om economische redenen: om ongelijke concurrentie weg te nemen van landen waar in verhouding veel meer vrouwen aan het betaalde arbeidsproces deelnemen. Het oprichtingsverdrag van de EG (het 'Verdrag van Rome') kent slechts een bepaling over 'vrij verkeer van per-

De PSP-Homogroep hield op 28 april een landelijke bijeenkomst in de Populier te Amsterdam. 's Middags over de eigen organisatie, 's avonds in het teken van de Europese verkiezingen. Dit laatste met medewerking van PSP Tweede Kamerlid *Andrée van Es* — van wie we de inleiding hier weergeven — en *Hein Verkerk* (CPN-flikkergroep) die inging op de homopolitiek in Europees verband. Na afloop waren er talrijke aanwezigen die zich geanimeerd in het aansluitend georganiseerde feestgewoel begaven.

sonen tussen de EG-landen' en een algemene bepaling om via wetgeving de 'doelstellingen van de EG ter verwezenlijken'. Bestrijding van diskriminatie hoort niet tot die doelstellingen.

Sociale beweging

Intussen zijn door de activiteiten van de IGA rond het rapport-Squarcialupi

het internationale contacten in de homobeweging zal verstevigd, in elk geval voorzover het West-Europa betreft. Ook in de toekomst zal dit moeten worden voortgezet. De homobeweging zal één van die sociale bewegingen zijn waarop de nieuw te vormen links-radikale/groene fractie in het Euro-parlement zich zal oriënteren. In Nederland is er al nauw contact tussen de homogroepen van PSP, CPN en PPR. In West-Duitsland is de Bondsdagfractie van *Die Grünen* als lid-organisatie toegetreten tot de IGA, en hebben ze goede verbindingen met de homobeweging, voorzover die daar tenminste centraal bestaat.

Voor de Nederlandse situatie is de betekenis van het rapport-Squarcialupi minder groot dan voor landen waar de vervolging van homo's veel scherper is. Het PSP-programma gaat ook verder dan het rapport. Wij willen niet zozeer gelijkstelling van de minimum-leeftijdsgrenzen voor homo- en heteroseksuele contacten, alswel algehele afschaffing van die grenzen. Niet de leeftijd, maar de zelfbeschikking over eigen lichaam en seksualiteit hoort centraal te staan. Wij spreken ook niet meer over seksuele geaardheid, waarbij de mensheid in tweeën wordt gedeeld: de homo's, en

ZIN EN ONZIN VAN HET EURO-PARLEMENT

las

zij die niet zo zijn. Daarbij komt dat niet die zogenaamde geaardheid de grootste problemen in de maatschappij oplevert, maar het uiting geven aan homosexualiteit of wat daarvoor wordt aangezien. Openlijk homoseksueel gedrag heet dan het 'propageren' van homosexualiteit en leidt tot zedenverval, bederf van de jeugd, veiligheidsrisiko's en spionage. Ook in de landen van de EG zijn dat nog gangbare opvattingen. Of de leren zich in het kader van hun baat bij de EG (zuivelpolitiek) genoopt zullen voelen als tegenprestatie hun anti-homowetten te veranderen — zoals Hein Verkerk veronderstelde — waag ik te betwijfelen. We zijn toch niet het wisselgeld voor een melkglas?

PETER ZWART

Er bestaat veel onzin in het Europese parlement: weinig bevoegdheden, weinig machtsmiddelen, maar opgetuigd met alle technische snufjes: een duur reizend circus van Straatsburg naar Luxemburg naar Brussel en weer terug. Toch heeft het voor de PSP zin om mee te doen aan de verkiezingen, nu in het verband van het Groen-Progressief Akkoord. Omdat je niet om dat bolwerk van kapitalisme, dat de Europese Gemeenschap is, heen moet lopen, maar ook het Europese parlement tot platform en strijdterrein moet maken. Andrée van Es (PSP-Tweede Kamerlid) haalde in haar inleiding zin en onzin uit elkaar: van de zinvolle elementen moet je gebruik maken voor je eigen doeleinden. Op deze pagina een samenvatting van haar rede.

Laat er geen misverstand over bestaan: wij wijzen de Europese Gemeenschap af, omdat die is opgezet als een kapitalistisch bolwerk. Het is niet toevallig, dat juist West-Duitsland, Frankrijk, Italië en de drie Benelux-landen met de Europese Economische Gemeenschap zijn begonnen. Dat had weinig te maken met internationale idealen. Zelfs niet met het feit dat deze landen aan elkaar grenzen en dat het praktisch zou zijn om gemeenschappelijke problemen samen aan te pakken: er lagen nog wel meer landen in de buurt om afspraken mee te maken. Het gemeenschappelijke kenmerk van de EG-landen is hun economie, het vrije op winst gerichte ondernemerschap zonder zeggenschap van de arbeiders, en niet te vergeten: het militaire bondgenootschap met de Verenigde Staten, de NAVO.

Er is in de PSP discussie geweest, of we wel aan de verkiezingen voor het Europese parlement moeten deelnemen, en zo ja, met wie. Maar over onze afwijzende houding tegenover de EG en haar grondslagen (het Verdrag van Rome) bestaat geen verschil van mening. De EG is niet hetzelfde als Europa, de EG is niet alleen West-Europa, en daar dan weer een stuk van. De 'Europese gedachte' is niet werkelijk een internationale doorbraak door de landsgrenzen heen; het is integendeel een *versterkt nationalisme* van de gezamenlijke West-europese landen, waarvan de landen buiten de EG, vooral in de Derde Wereld, de dupe worden. Daarom vindt de PSP dat de EG moet worden afgebroken; niet om terug te keren naar een

Nederlands nationalisme, maar om samenwerking aan te gaan op grondslag van internationale solidariteit, een volstrekt andere grondslag dan die van de Europese Gemeenschap.

Het Europese parlement

Onze kritiek richt zich dus op de Europese Gemeenschap als instelling, en niet in het bijzonder op het Europese parlement. Het parlement is niet de typische uitdrukkingsvorm van de ondernemers. Het moet dan ook door ons gebruikt worden als platform om onze standpunten over het voetlicht te brengen en om ons van nut te zijn bij onze internationale kontakten. Je ziet dat de samenwerking in Europa aan de top (de werkgeversorganisaties, multinationals) veel sneller is gegaan dan aan de basis: vakbonden, actiegroepen. Op dat gebied hebben we een achterstand in te halen; we mogen niet met een grote boog om het bolwerk van de Europese Gemeenschap heen lopen.

Dan de bevoegdheden van het Europese parlement. Worden er geen verkiezingen gehouden voor een machteloos orgaan? En bevestig je die machteloosheid niet door er een officiële verkiezing bij te organiseren? Zo'n standpunt gaat er van uit, dat alles stil staat, dat er geen beweging in de bevoegdheden kan plaatsvinden. Ook in Nederland heeft het parlement *zichzelf bevoegdheden verworven*, tegen ministers en koningen in. Die ontwikkeling gaat nog steeds door — af en toe probeert een minister (Brinkman!) de klok weer terug te draaien — omdat het een voortdurende machtsstrijd is. De bevoegdheden van het Europese parlement tegenover de Raad van Europese ministers moeten dan ook worden uitgebreid. Gezien de ervaringen op nationaal niveau zal zich dat ook in de EG kunnen voordoen. Aan de andere kant blijft het slechte zaak, als beslissingen naar het Europese nivo worden overgeheveld, en daardoor beïnvloed worden door de economische politiek van de Europese Gemeenschap.

Het Groen-Progressief Akkoord

Of we willen of niet, er wordt met argus-ogen gekeken naar deze samenwerking van CPN, PPR, PSP en wat dan nu de Groene Partij Nederland moet heten. Voor de PSP is de wens tot samenwerking niet nieuw: bij de (eerste) verkiezingen voor het Europese parlement, in 1979, hebben wij de CPN en de PPR toen ook voorgesteld een gezamenlijke lijst te maken. Om verschillende redenen wilden die partijen dat toen niet: er kwamen drie aparte lijsten en géén daarvan haalde een zetel. Natuurlijk speelt bij de samenwerking mee, dat er voor Nederland maar vijftwintig zetels te verdelen zijn, en dat het — vooral ook voor die internationale samenwerking — ook echt van

belang is dat we zetels halen. Maar los daarvan kan je konstateren dat wat ons in 1979 niet gelukt is, nu wél slaagt. Een obstakel is genomen.

Toch is de gang van zaken bij de Europese verkiezingen niet maatgevend voor hoe het verder met CPN, PPR en PSP zal gaan. Daarvoor staat de problematiek van de EG teveel buiten het centrum van de belangstelling. Deze samenwerking is *niet* de voorbode van een landelijke ontwikkeling; de inhoudelijke discussies tussen de partijen zijn belangrijker. Het blijft wel van belang de ontwikkelingen rond het Europese parlement met aandacht te volgen en bij de volgende verkiezingen, over vijf jaar, konklusies te trekken over de samenwerking op internationaal nivo.

Ontwapening

Ook al beslist het Europese parlement (gelukkig!) niet over het plaatsen van kruisraketten, toch mag dat er bij betrokken worden. Met name het CDA probeert dat uit de verkiezingsstrijd te houden, maar zij werken dan ook in Europees verband samen met ultrarechtse partijen als de CDU/CSU in West-Duitsland en de christen-democraten van Italië. Wie internationale politiek wil bedrijven, zal ook worden aangesproken op zijn bondgenoten in het buitenland. Bovendien worden in het Europese parlement wel degelijk zaken besproken als kernwapenvrije zones, samenwerking van de Westeuropese militaire industrieën en een mogelijke eigen Westeuropese kernmacht. Het is allemaal niet los te koppelen van de bewapeningspolitiek en van de NAVO.

Toenemend verzet vanuit West-Europa tegen de rol van de Verenigde Staten? Er zullen belangen-tegenstellingen zijn, maar daar hebben we weinig aan in *onze* zin van ontwapening. Als West-Europa zich lossen wil maken van de VS hoeft dat niet gunstig te zijn voor het streven naar ontwapening. Het wordt eerder een concurrentie met de VS, in de richting van een derde supermacht, desnoods met een zelfstandige uitgebreide kernmacht. De samenwerking in de EG maakt dat gemakkelijker. Als de landen worden losgemaakt uit die verbanden, de Europese Gemeenschap, maar ook NAVO en Warschaupakt, is er meer kans op een afzonderlijke vredespolitiek van die landen, op kernwapenvrije zones bijvoorbeeld. Ontwapening kan wel Europees worden aangepakt, maar van de EG kun je niet aannemen dat ze daaraan zal bijdragen. Dat zal eerder van dissidente landen in West- en Oost-Europa moeten komen!

ANDRÉE VAN ES

Foto: Joop Blom

We hebben het in de gevangenis opgezet

Komende maand bestaat het Vrouwenvredeskamp in Comiso (op Sicilië, Italië) één jaar. Daarvoor bestond er al een gemengd kamp. Aanleiding voor het opzetten van een vrouwenkamp waren de gebeurtenissen van maart vorig jaar. Toen werd een groep vrouwen door de politie opgepakt en na enkele dagen het land uitgezet. Tijdens de zes dagen in de gevangenis beraamden zij de plannen voor het opzetten van het Vrouwenvredeskamp. Toen zij het land uit waren, werd hun idee door andere vrouwen overgenomen en gerealiseerd. In april dit jaar vond het proces tegen de twaalf vrouwen (uit zes landen) plaats. Voor die gelegenheid kregen ze toestemming Italië weer binnen te komen. Onder hen Peggy Ravesteijn. Met haar hadden Geert Dekker en Chris Huinder, kort na haar terugkomst uit Italië, een gesprek. Bij het proces was de rechter duidelijk bereid met de politieke overtuiging van de vrouwen, met betrekking tot het militarisme en de kernbewapening, rekening te houden: ze werden tot lichte straffen veroordeeld.

"We zijn gearresteerd bij de akties rond 8 maart, internationale vrouwendag, vorig jaar. Vrouwen, die toen in het gemengde vredeskamp zaten hadden opgeroepen om mee te doen. Die bestonden uit akties tegen seksueel geweld. Er was in Comiso een meisje van 15 jaar verkracht en zij was daar de eerste, die daar publiekelijk iets aan ging doen. We hebben een solidariteitsdemonstratie gehouden in Comiso. Met zo'n tweehonderd vrouwen en dat is heel veel, want Comiso is een klein stadje. Je hebt daar plaatsen, waar stenen liggen met 'Allende' erop, en 'Che Guevara' en ook nog wat Italiaanse figuren. We hebben toen allemaal keien genomen en er namen van vrouwen opgezet, die op de een of andere manier slachtoffer waren geworden van het geweld van mannen. Daar hebben we een grote berg van gemaakt, een symbolisch monument voor al die vrouwen. Verder hebben we rond 8 maart een web gemaakt van wol, een sit-in gehouden, blokkades georga-

niseerd. De eerste blokkades bij een stel toegangspoorten waren op 9 maart.

Daarop is met heel veel geweld gereageerd. Het dreigde toen erg te eskaleren. Het had geen zin om door te gaan. Bovendien waren we met te weinig mensen om door te gaan. We zijn de avond daarna toen rond de basis gaan lopen. We hebben leuzen geschilderd. Op een gegeven moment kwam er vanuit de basis een auto met militairen, die over onze hoofden heen begonnen te schieten. Toen kwamen er ook nog politie en meer militairen, die allemaal heel provocerend optraden. Groot licht van koplampen, met pistoollopen in onze rug prikken. Toen we bij de hoofdpoot aankwamen wilden we daartegen aanklachten indienen, maar dat lukt niet. Je bent in feite zo rechteloos. De ochtend daarop hebben we wéér de hoofdpoot geblokkeerd. Toen wilden we echt doorgaan, maar we werden gearresteerd juist op een moment, dat er een dure Amerikaanse slee aan kwam rijden. We hebben eerst een dag op het politieburo doorgebracht. Vingerafdrukken, foto's, de hele rata-plan. Toen zijn we overgebracht naar de gevangenis van Siracusa, twintig kilometer verderop. Daar hebben we zes dagen doorgebracht. Er was een vrouwenafdeling met vrouwelijke bewaaksters, die heel goed met ons omgingen. Eén van ons had een arm gebroken en heeft twee dagen onder zware bewaking in een ziekenhuis gelegen. We wisten helemaal niet waar ze was. We waren hardstikke ongerust. Een van de bewaaksters is toen nog in haar vrije tijd alle ziekenhuizen van Siracusa afgegaan om uit te zoeken waar ze was. We hadden ook heel goed contact met de andere gevangenen. Het was wel zwaar, omdat we niet wisten, wat er ging gebeuren. Dat was angstig, maar we werden niet geïsoleerd van elkaar, behalve van elf uur 's avonds tot acht uur 's ochtends. Verder zaten we bij elkaar. We hebben er vergaderd. In feite is het vrouwenvredeskamp in de gevangenis opgezet. Allemaal plannen gemaakt. Zelf konden we er niks aan doen, maar het idee is door andere vrouwen opgepikt en die hebben het uitgevoerd."

Aanklacht verzonnen

"De eerste aanklacht van justitie was het blokkeren van de toegangsweg. In zo'n geval moet je in Italië binnen tien dagen een proces krijgen. Dat wilden we zelf ook. We wilden niet, dat het op de lange baan geschoven werd, want we hadden heel wat publiciteit. Ze hebben toen een aanklacht erbij verzonnen: het bezetten van land, omdat een aantal van ons verbleef op het gemengde kamp, een tentenkamp bij de hoofdpoot. Op

dezelfde dag, dat ze ons arresteerden, hebben ze de twee eigenaars een aanklacht tegen ons laten indienen wegens het bezetten van hun land. Het is overduidelijk, dat ze die mensen onder druk hebben gezet want er was een vrij goed contact met die mensen. Die aanklacht was heel willekeurig, want een aantal van ons verbleef niet op dat kamp. Ze hadden een tweede aanklacht nodig om ons in voorlopige vrijheid te kunnen stellen en om ons — als het aan hun had gelegen — pas over tien jaar een proces te geven. Het is nu redelijk snel gegaan onder druk van een aantal parlementariërs en onze advocaten. Na zes dagen moesten we toen het land uit. We waren met twee Nederlanders, twee Duitsers, vier Engelsen, twee Iersers, een Deense en een Italiaanse. We werden overgebracht naar het politieburo en van daaruit meteen, zonder dat we onze spullen nog mochten ophalen, naar het vliegveld."

Isolement

"Ik was in december '82 al in Comiso geweest, om mee te doen aan een gemengde vredesmars. Daarna kreeg ik een uitnodiging om mee te doen aan de 8 maart-akties. Zelf zeg ik niet: Comiso is belangrijker dan Greenham Common. In Greenham gebeurt een heleboel en er is veel belangstelling voor van de kant van Engelse vrouwen. Comiso zit in een geïsoleerde positie. Het is heel moeilijk om vrouwen daar naar toe te krijgen, ook vanuit het buitenland. Voor Siciliaanse vrouwen zelf speelt de angst voor de Maffia heel sterk mee. Er zijn ook geen sociale voorzieningen voor hen en ze zitten nog heel duidelijk in een gezinspatroon. Allerlei factoren waardoor het heel moeilijk is om dingen van de grond te krijgen, terwijl het wel de grootste kruisrakettenbasis in Europa wordt. Er komen honderdtwaalf kruisraketten. Die dingen staan gericht op het Midden-Oosten en op een land als Lybië. Als er één explosief gebied is is het daar wel. Al die factoren maken, dat ik meer op Comiso richt."

Vrouwen veel leuker

— *Waarom doe je alleen aan vrouwenakties mee?*

"In eerste instantie om een politieke reden. Als vrouwen neem je in de bewapening een aparte positie in."

— *Vrouwen als vredeshoedsters?*

"Nee hoor, nee, meer vanuit een feministisch idee. Ik heb in gemengde vredesgroepen gezeten, ook in Amsterdam. Dat was heus niet altijd een negatieve ervaring, maar ik vond toch altijd, dat je op twee fronten moest strijden: aan de ene kant, dat je als vrouw gelijkwaardig behandeld wordt, en aan de andere kant de strijd tegen de kruis-

raketten. En ten tweede, ik vind het met vrouwen gewoon veel leuker. Ik weet niet. Ik was de laatste keer bij Wijers en ik kreeg het daar zo ontzettend benauwd. Er hing daar op een gegeven moment een hele agressieve sfeer. Dat heb ik bij vrouwenakties nooit."

"Een aantal positieve reacties tegen het proces en onze deportatie hebben we al gehad. Van Ina Brouwer, Andrée van Es, Ria Beckers, Cathy Ubels, Wijnie Jabaai. Op de dag van het proces waren er zevenhonderd telegrammen van over de hele wereld. Er zijn solidariteitsakties geweest van 'Vrouwen voor Vrede' bij de Italiaanse ambassade in Den Haag, en van vrouwenbasisgroepen in Amsterdam bij de Italiaanse konsul. We willen in ieder geval nu stappen gaan ondernemen in het Europese parlement."

"Eén ding is nog leuk om te vertellen. Vorige week zijn twee vrouwen de basis opgegaan en hebben alles ondergeschilderd met leuzen. Ook zijn ze op een grote watertank geklommen en hebben die volgeschilderd. Ongezien zijn ze weer de basis afgegaan. Een hele goede actie. Hoe ze het hebben kunnen doen, weet ik niet, want die tank ligt helemaal in het midden van de basis."

GEERT DEKKER
CHRIS HUINDER

Kontaktadressen: Peggy Ravesteijn, Derde Oosterparkstraat 29hs, Amsterdam, tel.: 020 - 65 80 83; het vrouwenvredeskamp Comiso: La Ragnatela (het spinneweb), Casela Postale 150, Comiso, Italia.

De binnenkort te houden verkiezingen voor het Europese parlement zouden de indruk kunnen wekken, dat de Europese eenwording gestaag vordert. Of dat inderdaad zo is, is zeer de vraag. Eerder is een omgekeerde tendens waarneembaar. De crisis op onder andere economisch, politiek en cultureel gebied leidt ertoe dat mensen hun onzekerheden afschuiven op anderen, momenteel de "buitenlanders", die de schuld krijgen van het ontstaan en voortbestaan van die crisis. Tegenover deze toenemende vreemdelingenhaat staat een groeiend nationaliteitsdenken, dat zich inmiddels uit in gevaarlijke kretologieën als 'Nederland voor de Nederlanders'. Dit nationaliteitsdenken is onlangs weer gesterkt in een wetsontwerp, dat regelt hoe men het Nederlandschap kan verkrijgen en de behandeling ervan in de Tweede Kamer.

NATURALISATIES

Veel rood, wit, blauw en oranje

Vanzelfsprekend wordt er van uit gegaan dat er in Nederland twee soorten mensen bestaan die je ook apart mag behandelen, namelijk Nederlanders en niet-Nederlanders en dat men eerst aan een aantal voorwaarden moet voldoen voordat men zich tot de gemeenschap van Nederlanders mag rekenen. De verschuiving van talloze ontwikkelingen, problemen en migratie-bewegingen naar wereld-nivo maakt de soevereiniteitsgedachte van staten tot een achterhaalde gedachte. Nederland maakt deel uit van talloze internationale gemeenschappen — van de Benelux tot aan de Verenigde Naties — en heeft talloze internationale verdragen ondertekend. Daarmee heeft zij al grote delen van haar soevereiniteit weggegeven. Binnen de discussie over de al of niet niet plaatsing van kernwapens speelt de vraag wie de zeggenschap over het gebruik van die wapens heeft in Nederland, de Verenigde Staten of Nederland, een essentiële rol. Voor veel politici is niet het vernietigingsgevaar van die wapens het belangrijkste, maar de verantwoordelijkheid naar de NAVO-bondgenoten. Deze ontwikkelingen van de laatste decennia zijn nauwelijks ter sprake gekomen bij de behandeling van het

wetsontwerp. Eerder waanden we ons weer terug in de tijd dat God, Koningin en Vaderland ons voor in de mond lagen.

Goede gewoonte

Met dit ontwerp wordt de oude regeling uit 1893 vervangen, die niet meer voldeed. Zo wordt in de nieuwe regeling geen onderscheid meer gemaakt tussen mannen en vrouwen en wordt expliciet erkend, dat het verkrijgen van het Nederlandschap een recht en geen gunst meer is.

Dat laatste bleek in feite al uit de wijze waarop de naturalisatie-wetsontwerpen in het parlement behandeld werden. Dat waren hamerstukken, waar niemand iets op aan te merken had. Wie aan de gestelde eisen voldeed, werd min of meer automatisch Nederlander.

Met de komst van de *Centriumpartij* in de Tweede Kamer kwam aan deze goede gewoonte een einde. Door Janmaat werden de aanvragen om naturalisatie breed uitgemeten en gebruikt om zijn vreemdelingenhaat in de Kamer te propageren. Om dit soort onverkwalijkte sessies te laten stoppen werd aangedrongen op een versnelling van de behandeling van het wetsontwerp. Het

verlenen van het Nederlandschap wordt daarin aan de Minister van Justitie gedelegeerd waardoor geen Kamerbehandeling meer nodig wordt.

Waas

Het begrip Nederlandschap heeft voor iedereen een verschillende betekenis. Niet alleen zakelijke aspecten spelen een rol, zoals aan het Nederlander zijn verbonden rechten, maar ook emotionele. Volgens het wetsontwerp houdt het Nederlandschap ook in een reële band met het land en zijn bevolking. *Andrée van Es* (PSP) zag bij de behandeling van het ontwerp in de Kamer die emotionele kant omfloerst met veel rood, wit, blauw en oranje. Zij vond dat regels met betrekking tot nationaliteit vooral uitdrukking zijn van het nationalistisch denken van staten. Bovendien konstateerde zij dat niet alle nationaliteiten dezelfde waarde hebben. De Nederlandse nationaliteit staat hoog aangeschreven en is dus veel gewild. Juist voor de mensen, die graag Nederlandse (of andere hooggenoteerde) nationaliteit willen hebben, worden allerlei barrières opgeworpen in de vorm van een visumplicht of in de vreemdelingenwetgeving. Het is voor bijvoorbeeld EG-

onderdanen veel eenvoudiger naar Nederland te komen en er te blijven dan voor Turken, Surinamers of Marokkanen.

Barrières

Uitgangspunt van het regeringsbeleid is steeds geweest, dat er enerzijds een beperkend toelatingsbeleid voor vreemdelingen zou zijn. Anderzijds zou de positie van in Nederland verblijvende vreemdelingen versterkt dienen te worden. Bezien we de voorwaarden voor het verkrijgen van het Nederlandschap dan kan gekonstateerd worden dat de regering zich niet aan haar belofte heeft gehouden. In het wetsontwerp worden allerlei barrières opgeworpen die het moeilijk maken om Nederlander te worden. De drie belangrijkste zijn het geboortekriterium, het inburgeringsvereiste en de plicht tot afstand van de eigen nationaliteit.

Het *geboortekriterium* betekent, dat alleen mensen die in Nederland uit buitenlandse ouders zijn geboren kunnen opteren voor het Nederlandschap. *Andrée van Es* wees dit af. Zij stelde dat veel jongeren uit de zogenaamde tweede generatie hier niet waren geboren, maar veelal wel op jonge leeftijd naar Nederland waren gekomen. Zij vond dat deze groep ook moest kunnen opteren voor het Nederlandschap. Bovendien wordt zo een idioot onderscheid geschapen tussen kinderen uit één gezin, die hier wel of niet zijn geboren. *Andrée* pleitte voor een zakelijk criterium en noemde hiervoor het begrip 'getogen', waarvoor zij een termijn van negen jaar redelijk achtte.

Inburgering

Iemand die in Nederland vijf jaar woont en voldoende ingeburgerd is, kan Nederlander worden. Wat onder *inburgering* verstaan moet worden, heeft veel stof tot discussie gegeven. Door VVD en CDA werd als eis gesteld dat men de taal moet kennen. Maar hoe goed moet hij of zij dat kunnen? Alleen mondeling of ook schriftelijk? Waarom is iemand die zich prima met handen en voeten weet te redden niet ingeburgerd? Ook werd geopperd dat men voldoende contact met Nederlanders moest hebben. Niet alleen is dat niet te objectiveren, buiten schot blijft de vraag wat Nederlanders zouden moeten doen om vreemdelingen zich hier meer thuis te laten voelen. Opkomend racisme en vreemdelingenhaat veroorzaken juist het tegendeel. De bereidheid tot samenleven in een multi-kulturele samenleving kan niet van één kant komen. Het criterium 'inburgering' moet van tafel, stelde *Andrée*. Wie hier vijf jaar heeft gewoond, heeft voldoende met de Nederlandse samenleving kennis gemaakt, zelfs al zou men het niet willen. Je kan hier niet als kluizenaar leven.

Ten derde wordt er in het ontwerp van uit gegaan dat men bij de aanvraag voor het Nederlandschap afstand doet van de eigen nationaliteit. Voor een aantal nationaliteiten is dat onmogelijk, omdat men daar geen afstand van kan doen volgens de regels van het land. Voor een aantal mensen kan deze eis een bezwaar zijn, omdat zodoende de terugkeer naar het eigen land bemoeilijkt wordt. *Andrée van Es* wees erop, dat het toelaten van de dubbele natio-

Interessante discussie van klein-links

Op zaterdag 28 april organiseerden de vormingsinstituten van PSP, CPN en PPR een gezamenlijke discussiedag over de sociale zekerheid. Een belangrijk en actueel thema. De 1 juli-kortingen staan voor de deur. En daarnaast is een stelselherziening in de maak. Hoe kijken de drie partijen aan tegen de individualisering, het basisinkomen, de sollicitatieplicht, welke prioriteiten stellen ze en wie moet het betalen? Herbert Goedings, medewerker van de Tweede Kamerfractie van de PSP, bezocht de dag en ging op zoek naar de antwoorden op die vragen.

De discussiedag over Sociale Zekerheid van 28 april in Utrecht stond in het kader van de klein-linkse samenwerking. Hoe staat het met de overeenkomsten en verschillen in de opvattingen tussen PSP, CPN en PPR? Wat zijn de mogelijkheden tot gezamenlijke activiteiten? Helaas kwam dit laatste niet zo goed uit de verf, wat vooral te wijten was aan de eenzijdige opkomst. Van de in totaal negendertig mensen die de dag bezochten was het merendeel PSP-lid en was slechts een handjevol CPN- en PPR-leden aanwezig. Opvallend was dat 'prominenten' uit de naar nauwe samenwerking strevende 'Linkse Doorbraak'-groep grotendeels ontbraken. Overigens kwam het aan de andere kant wel goed uit dat de opkomst niet denderend was, omdat de CPN, die één van de discussiegroepen zou leiden, het organisatorisch geheel af liet weten. Een verschijnsel dat de laatste tijd ook bij andere gezamenlijke activiteiten waarneembaar is. Een bewuste 'lijn' van de CPN om daar geen prioriteit aan te geven, of een gevolg van de interne ontreding bij de CPN?

veel rood, wit, blauw en oranje

Vervolg van pagina 11

naliteit een uitdrukking is van het feit dat betrokkenen zich bevinden tussen twee kulturen, twee landen en daarmee een bevestiging van de stelling, dat Nederland een multi-kulturele samenleving is.

Slecht voorbeeld

Het denken in nationaliteiten, in Nederlanders en niet-Nederlanders, waar dit wetsontwerp op gebaseerd is, is niet alleen achterhaald, maar geeft ook voeding aan de gedachte dat niet-

Ondanks de teleurstellende opkomst was de discussie, 's ochtends in twee groepen en 's middags met een forum van Ria Beckers, Ina Brouwer en Wilbert Willems, interessant genoeg. Een belangrijk punt in de discussie was het handhaven of afschaffen van de sollicitatieplicht. In de recent uitgekomen PSP-brochure over sociale zekerheid wordt gesteld dat de sollicitatieplicht moet worden opgeschort, zolang er een massale werkloosheid bestaat. In een situatie van volledige werkgelegenheid zal nader worden bezien of herinvoering noodzakelijk is. Sommigen vonden dit een weinig consequente keuze: je kunt het niet maken om mensen nu 'vrij' te laten, en ze straks eventueel weer verplichten om betaald werk te zoeken. Met name een vertegenwoordiger van het LBU (Landelijk Beraad Uitkeringsgerechtigden) bepleitte de volledige afschaffing van de sollicitatieplicht. Je moet de vrijheid hebben om zelfgekozen onbetaald, maar zinvol, werk te doen; daar schiet je meer mee op dan met afstompend werk in loondienst, waarbij elk eigen initiatief door de baas wordt onderdrukt. Daartegenover werd gesteld dat het voor veel mensen niet mogelijk is werkelijk zo'n keuze te maken. Het doorbreken van de arbeidsdeling tussen mannen en vrouwen wordt door het loslaten van de koppeling tussen arbeid en inkomen ook niet bevorderd, maar eerder tegengewerkt. Misschien is het een betere strategie om de koppeling tussen arbeid en inkomen wel te handhaven, en juist te eisen dat het zinvolle werk dat nu niet wordt betaald, omgezet wordt in betaald werk.

Basisinkomen

Het forum, dat deze vragen kreeg voorgelegd, had het er niet makkelijk mee. Ria Beckers (PPR-kamerlid) wees de sollicitatieplicht radikaal af: iedereen moet een basisinkomen krijgen en daarbovenop kun je nog betaald werk doen als je dat wilt. Een probleem daarbij is

Nederlanders met minder rechten en mogelijkheden dan Nederlanders ook als mindere behandeld mogen worden. Wanneer de overheid zich een dergelijke houding aanmeet, zal het niet verwonderlijk zijn dat anderen dit tot voorbeeld nemen. Het tegengaan van racistisch denken en handelen betekent ook het ter discussie stellen van het nationaliteitsdenken en van het onderscheid maken tussen 'wij', de Nederlanders en 'zij', de buitenlanders.

HELEEN BUIJS

dat er wellicht allerlei vervelend, maar wel noodzakelijk werk niet wordt gedaan. Volgens de PPR moet er dan een *maatschappelijke dienstplicht* worden ingesteld om dat werk te doen. Ria Beckers bracht deze oplossing terecht met de nodige reserves. Maatschappelijke dienstplicht is immers nog veel dwingender dan een sollicitatieplicht, en staat dus haaks op het idee dat mensen juist zelf uit moeten zoeken wat voor werk ze willen doen. Een ander probleem bij het afschaffen van de sollicitatieplicht vormt de werkloosheidsuitkering: als je bij werkloosheid wel tachtig procent van je laatste loon krijgt, moet je dan niet toch toetsen of iemand wel bereid blijft om betaald werk te doen?

Ina Brouwer (CPN) vond, met Wilbert Willems (PSP), dat de sollicitatieplicht bij de huidige werkloosheid opgeschort moet worden. Maar verder wilde zij de koppeling arbeid-inkomen strak handhaven. Betaald werk levert een machtspositie. Met alleen een basisinkomen heb je bijvoorbeeld geen machtsmiddelen om een verlaging van dat basisinkomen tegen te gaan. Zij ging zelfs zo ver in deze redenering dat ze voorstelde om bijvoorbeeld schoolverlaters na een half jaar werkloosheid recht te geven op een loondervingsuitkering, en ze daarvoor een 'arbeidsverleden' toe te kennen, omdat ze dan een grotere 'machtspositie' zouden hebben dan in een bijstandsregeling. Waar die macht met een gefingeerd (of echt) arbeidsverleden vandaan komt, bleef echter in het duister gehuld.

Wilbert Willems had het er ook moeilijk mee. De PSP is heel duidelijk, zei hij: handhaven van de koppeling arbeid-inkomen. Maar even later verklaarde hij dat mensen voor een geïndividualiseerde bijstandsuitkering niet hoeven te solliciteren... Waarmee de duidelijkheid weer in mist opging.

Bijstand

Een tweede belangrijk discussiepunt was de individualisering van de bijstandsregelingen. De linkse partijen zouden daar prioriteit aan moeten geven, was de konklusie van één van de ochtendgroepen. Tenslotte zeggen alle drie partijen voor individualisering te zijn. Bij wat doorvragen bleek echter dat CPN en PPR toch minder doorzicht hadden wat die keuze betekent, dan wel er een genuanceerd standpunt op na houden. Zo vond Ina Brouwer dat je je moest concentreren op de individualisering van de bestaande gevallen. Volledige individualisering achtte ze politiek onhaalbaar. Maar wat 'individualisering van bestaande gevallen' is, kon ze niet duidelijk maken. Bij individualisering, dus het toekennen van zelfstandige rechten op een uitkering, gaat het er immers juist om dat mensen, voornamelijk vrouwen, die nu geen recht op

een uitkering hebben, dan wel een zelfstandig recht daarop krijgen.

Ook Ria Beckers was vóór individualisering. Maar hoe is dan de verhouding met het basisinkomen? Volledige individualisering betekent immers dat iedereen zonder eigen inkomen recht krijgt op een volwaardige bijstandsuitkering (nu zo'n duizend gulden per maand). In de voorstellen van de PPR is in 1990 een partieel basisinkomen van vijfduizend gulden per jaar ingevoerd, een volwaardig basisinkomen komt later. Moet de individualisering van de bijstand daar op wachten? Het loopt gelijk op, zei Ria Beckers. En dat zou inderdaad betekenen dat de bijstandsregelingen pas ver ná 1990 volledig zijn geïndividualiseerd.

Wilbert Willems kon op dit punt wel ondubbelzinnig zijn en verwijzen naar de PSP-brochure: volledige individualisering, ook van de bijstand, in vier jaar in te voeren. Hij was ook de enige die inging op de vraag hoe dat betaald kan worden: niet door bijvoorbeeld de uitkeringen van werklozen te verlagen, maar door het geld bij de rijken te halen en de kostwinnerstoeslagen af te schaffen.

Al met al een leuke en zinnige discussiedag, die duidelijk maakte dat bijvoorbeeld achter de duidelijk verschillende benadering van de sollicitatieplicht wel een aantal zelfde twijfels en onopgeloste knelpunten schuilgaan, terwijl een volstrekt eensgezind uitgedragen standpunt over de wenselijkheid van individualisering bij nadere beschouwing tot heel verschillende invullingen kan leiden.

HERBERT GOEDINGS

Natuurlijk kwam tijdens de discussiedag van 28 april nog veel meer ter sprake. Voor geïnteresseerden is een uitgebreid verslag aan te vragen bij: SVS/PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

De PSP-brochure over Sociale Zekerheid, die vorige maand verscheen, kost f 3,- en is te bestellen door overmaking van f 4,60 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'sociale zekerheid'.

NIJMEGEN

Op donderdag 26 april zijn zo'n honderdvijftig Nijmeegse werklozen proletarisch gaan lunchen in de kantine van het stadhuis van die stad. De actie gold een protest tegen de dreigende korting van honderdvijftig gulden op de RWW en de bijstand voor werklozen die met andere volwassenen in één huis wonen. Die korting op de uitkeringen zal niet alleen mensen uit een woongroep – en daarvan zijn er nogal wat in Nijmegen – treffen, maar ook mensen die niet meer met elkaar delen dan een gemeenschappelijke voordeur. De actie startte om half een, in de lunchtijd dus. Zo'n drie kwartier later verscheen de politie. Na enige schermutselingen werden aktievoerders gearresteerd en overgebracht naar de gymzaal van het politieburo. Daar vond een konfrontatie plaats met het kantinepersoneel, met de bedoeling hen individueel te kunnen beschuldigen van verduistering of diefstal van rooie kool of gevulde koeken. Vervolgens werden alle arrestanten gefotografeerd. Om half vier werd de hele groep weer vrijgelaten, op één na, die werd beschuldigd van verzet bij de aanhouding. De hele actie werd gevoerd onder het motto dat de uitkeringsgerechtigden eens gratis kwamen eten om iets terug te pakken van wat hen wordt afgepakt: "Als we het niet meer kunnen betalen, komen we het maar halen". De gemeente Nijmegen en de sociale dienst van die stad werden opgeroepen tegen het voornemen van het ministerie in Den Haag te protesteren.

Foto: Jan Banning/NFK

EEN PROLETARISCHE LUNCH

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING. Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

LINKERVLEUGEL VAN DE PSP

In Bevrijding nr. 6 (van 4 april 1984) stond een brief van Erik Meijer waarin hij zich afvraagt of de 'Groep van Den Bosch' wel de linkervleugel van de PSP vormt (zie ook: Bevrijding nr. 4 van 7 maart). Nu is het hanteren van termen als rechter en linker vleugel in deze een hachelijke onderneming. Behalve door Lenin zijn deze termen nooit goed uitgewerkt, en daarnaast heeft in de PSP 'links' een bijklank van goed, en 'rechts' van slecht. Beter kan men zich dus afvragen wat de 'Groep van Den Bosch' wil.

Uitgangspunt is dat ondersteuning van de linkse buitenparlementaire beweging de hoogste prioriteit heeft in de PSP-strategie. Dat is iets anders als solidariteit met steeds wisselende bewegingen en belangengroepen, zoals Erik stelt. Het betekent actieve oppositie en ondersteuning van zowel brede radicale bewegingen, trachten hen perspectieven te tonen voor ingrijpende maatschappij-veranderingen en een socialistische toekomst, én het orga-

niseren van de massa's voor verregaande eisen als bijvoorbeeld socialisatie van de produktiemiddelen. En zo iets doe je niet door te azen op wethouderszetels in een kollege, zelfs met recht, in de vage hoop aldus het CDA in het defensief te dringen. Al zal het best wel wat concrete resultaten opleveren, het mag niet verward worden met stappen naar het socialisme. Integendeel, je wordt als socialist ongeloofwaardig en je zal snel vereenzelvigd worden met de sociaal-demokratie. Zie de CPN-Amsterdam, die daar al jaren meeregeert.

Zo kom ik aan Eriks tweede punt: bindt de mensen van 'Den Bosch' slechts een gemeenschappelijke afkeer van CPN en PPR? Nee, de inhoud van de linkse samenwerking op concrete punten staat juist centraal. Het zou inderdaad van onzinnig sektarisme getuigen niet samen te werken op die punten waarover je het wel eens bent. Verregaande samenwerking is pas mogelijk bij grote inhoudelijke en strategische overeenstemming. En die is er niet. Men hoeft het PSP-strategiestuk maar naast het CPN-beginselprogramma (een soort 'visie 1' met horizontale saus) te zetten. Samengaan van PSP, CPN en PPR is een volslagen illusie. Natuurlijk zijn er in andere partijen wel geestverwanten van PSP-ers, maar het blijven minderheden aldaar. Zowel de 'linkse Doorbrekers' als de 'diagonalen', die een revolutionair-marxistisch-feministische CPN wilden, hebben het in de CPN verloren. Bij deze feiten moet je je neerleggen (anders ben je geen 'linkse Doorbreker',

maar een linkse inbreker geworden). En tevens verder gaan met de praktische uitwerking en uitvoering van de PSP-strategiestellingen en standpunten. Trachten door medestanders te vinden, en dat kunnen natuurlijk ook andere partijen zijn, waarmee je dan dus kan samenwerken.

JEROEN TIEGES

Schrijver is lid van de PSP-Utrecht en maakt deel uit van de 'Groep van Den Bosch'.

POSITIEVE DISKRIMINATIE

Voor de derde maal in een jaar voel ik me gedwongen te reageren op een artikel van Chris Huinder. Reeds twee maal eerder reageerde ik op onjuiste weergaven van hem van van de zijne afwijkende meningen van partijbestuurders. In BEVRIJDING nr. 3 van dit jaar was het weer eens raak.

In een artikel over de Werkgroep Positieve Diskriminatie viel te lezen dat ik uit deze groep zou zijn gestapt omdat ik me niet zou kunnen 'verenigen' met de weigering van de werkgroep het criterium van positieve diskriminatie van vrouwen principieel ter discussie te stellen. Onzin, en Chris weet dat donders goed. Wat ik aan de orde heb gesteld is dat de UITWERKING die de PSP heeft gekozen voor de term 'positieve diskriminatie' mogelijk op gespannen voet staat met andere

principes die de PSP zou (moeten) nastreven (samengevat onder 'socialisme en gelijkheid'). In een discussiestuk voor de werkgroep heb ik mijn opvattingen daarover uiteengezet. Chris heeft dat in zijn bezit. In dat stuk verdedig ik de stelling dat positieve diskriminatie, uitgelegd als 'bij gelijke geschiktheid verdient een vrouw de voorkeur' WEL te rechtvaardigen is, maar 'bij voldoende geschiktheid' (de formule van het kongres in Nijmegen) SLECHTS IN BEPERKTE MATE. Het partijbestuur had de werkgroep ook opdracht gegeven om niet alleen naar de technische, maar ook de POLITIEKE uitvoerbaarheid te kijken. In de werkgroep was voor dat laatste weinig animo. Uit Chris' verslag blijkt ook dat een dergelijke discussie alleen is gevoerd rond problemen die zijn ontstaan bij toepassing van de PSP-opvattingen bij ontslag, maar niet bij aannamen van mensen. Een ernstige tekortkoming.

Wie geïnteresseerd is in het genoemde discussiestuk kan het bij mij aanvragen: John Hontelez, Min. Elandstraat 27, 6523 CS Nijmegen.

John Hontelez

Naschrift Chris Huinder

Voor mijn artikel in 'Bevrijding' nr. 3 heb ik gebruik gemaakt van de notulen van de Werkgroep Positieve Diskriminatie. Mijns inziens gaf ik een juiste samenvatting van het essentiële verschil tussen John en de overige leden. In mijn artikel komt bovendien wel degelijk een passage voor over de gedachten over positieve diskriminatie bij de aannamen van personeel.

BELANGRIJK

AGENDA EUROPESE VERKIEZINGEN

Hieronder voor de tweede maal een overzicht van de bijeenkomsten in het kader van de campagne voor de Europese verkiezingen. Voor nadere gegevens over plaats en tijd van de bijeenkomsten kan men terecht bij de plaatselijke afdelingen.

19 mei, Utrecht, forum Nederlandse Vrouwenraad, met Nel van Dijk, aanvang 13.45 uur.

19 mei, Enkhuizen, forum met Bram van der Lek, aanvang 14.00 uur.

21 mei, Amersfoort, forum voor School voor de Journalistiek.

21 mei, Amsterdam, PSP afdelingen Oude Stad en Artis, met Frans Janssen.

21 mei, Castricum, forum met Roel van Duijn.

21 mei, Wijhe, forum met Anneke van 't Hull.

24 mei, Den Helder, forum ('s avonds).

24 mei, Eelde, politiek kafee met Sander Doeve.

24 mei, Soest, bijeenkomst met Bram van der Lek.

25 mei, De Bilt, bijeenkomst met Bram van der Lek, aanvang 20.00 uur.

26 mei, Hilversum, organisatie: Ned. Vrijgezellen Bond, plaats: Hof van Holland, tussen 14.00 en 17.00 uur discussie met Bram van der Lek.

26 mei, Roden, politieke dag met 's middags forum in jeugdsociëteit Bijkeuken.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

25/26 mei, Amsterdam, Meidenmanifestatie, workshops, discussie met o.a. Nel van Dijk en Simone Walvisch, plaats: Sleep-inn, 's Gravezandestraat/Mauritskade.

26 mei, Utrecht, bijeenkomst met Herman Verbeek.

28 mei, Assen, bijeenkomst met Bram van der Lek, Letty Draisma en Luppoo Leeuwrik.

29 mei, Terneuzen, forum ('s avonds).

29 mei, Leiderdorp, PSP en PPR organiseren een bijeenkomst met Bram van

der Lek, aanvang 20.30 uur.

29 mei, Leiden, forum.

29 mei, Utrecht, organisatie: Studentenvereniging Veritas, forum met Bert Willemsen.

30 mei, Culemborg, bijeenkomst van PSP/CPN/PPR met Bram van der Lek.

31 mei, Groningen, fietstocht van Greenpeace met o.a. Herman Verbeek.

1 juni, Capelle aan de IJssel, forum met Ate Flapper.

1 juni, Twente, bijeenkomst met Bram van der Lek.

2 juni, Leeuwarden, PSP/CPN/PPR, straattheater, Bram van der Lek.

3 juni, Tilburg, regiobijeenkomst van GPA met Nel van Dijk.

4 juni, Rotterdam, organisatie: Rotterdamse Vrouwenraad, plaats: Vrouwenhuis, met Nel van Dijk.

4 juni, Alkmaar, plaats: Gulden Vlies, aanvang: 20.00 uur, forum met Roel van Duijn.

4 juni, Oegstgeest, forum met Pierre Puts ('s avonds).

4 juni, Amsterdam, organisatie: Universiteit van Amsterdam, plaats: Oudemanshuispoort, aanvang: 20.00 uur, met Bram van der Lek, onderwerp: milieukunde.

5 juni, Amstelveen, bijeenkomst van GPA met Bram van der Lek ('s avonds).

PSP LOKAAL

AMSTELVEEN

In het kader van de vredesactiviteiten in mei organiseert de PSP afdeling Amstelveen in samenwerking met de

Vredesgroep Amstelveen, Vrouwen voor Vrede, PPR en EVP een tentoonstelling over vredes- en veiligheidsvraagstukken in het Amstelveense Raadhuis (Laan van Nieuwer Amstel 1). Open tijdens kantooruren, toegang gratis. In beeld en tekst wordt aandacht besteed aan de problematiek van bewapeningswedloop, NAVO en Warschaupakt, waarbij de nadruk ligt op de onveilige aspecten van voortgaande bewapening. Geopend tot en met 8 juni.

MACHTSBLOKKEN

De PSP-afdeling Amstelveen organiseert op maandag 28 mei vanaf 20 uur een debatsavond. Fred van der Spek (PSP), CDA-kamerlid Van Vlijmen en professor Verdonk gaan in op het thema: *Is het bestaan van machtsblokken een voorwaarde voor vrede?* Raadhuis Amstelveen, Laan van Nieuwer Amstel 1. Een initiatief van PSP, PPR, EVP, Vredesgroep Amstelveen en Vrouwen voor Vrede in het kader van de tentoonstelling *(te)vrede(n) met de NAVO?*

PSP BIJENKOMSTEN

SOCIALE WERKVOORZIENING

De PSP-werkgroep Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) organiseert op zaterdag 16 juni een themadag. De werkgroep is samengesteld uit werknemers die werken in het kader van de WSW en enkelen die nauw betrok-

WIE RICHT ZICH NAAR DE RICHTLIJN

Helaal vers in het geheugen ligt het niet meer. Wel weten we nog dat het heel erg ingewikkeld was.

Simpel gezegd kwam het erop neer dat we ons als partij tegen of in ieder geval niet vóór de EG uitspraken en vóór en zeker niet tegen de derde richtlijn, die uit diezelfde EG afkomstig is. Een beetje dubbelhartig, maar dat schijnt menselijk te zijn. En dat maakt mensen juist ook zo aardig. Met die richtlijnen van de EG, zit het dus wel goed. De derde richtlijn houdt een gelijkstelling in op het gebied van de sociale zekerheidswetten voor vrouwen en mannen in de lidstaten, ingaande 1985 en dat is al gauw. Verwijzing naar de burgerlijke staat kan dan worden beschouwd als 'individuele diskriminatie' en dat is in 'Europa' ook taboe. Gelijk loon voor gelijk werk voor vrouwen en mannen hadden ze al geregeld daar in Brussel en Straatsburg. En voor gelijke rechten van deeltijdwerkers en voltijdswerkers is al weer een richtlijn onderweg.

De EG komt op basisrechten van haar bevolking. De EG is lief voor vrouwen, net als voor kistkalveren en legbatterijkippen, die kregen en het europarlement een ruimere behuizing verplicht gesteld. Wordt het gebeuren rond

ik heb niets tegen mannen, maar...

het europarlement daarom vaak afgeschilderd als soft en weinig zoden aan de economische dijk zettend. Of leggen we daarmee weer eens een heel verkeerd verband? Laten we dan een ander verband bekijken. Hoe zit het met het verband tussen afspraken, wensen en richtlijnen van de EG en het beleid in eigen land? Er gebeuren hier toch wel wat dingen die haaks staan op bijvoorbeeld alleen al het streven van de derde richtlijn, waarnaar het beleid zich vanaf volgend jaar toch echt zou moeten gaan richten. Hier hebben we de wet tweeverdieners, waarin toch weer het kostwinnersbeginsel en het gezin zegeviert, indirecte diskriminatie dus via het belastingstelsel. Als het niet uit de lengte van de sociale zekerheidswetgeving mag worden gehaald, moet het maar uit de breedte van de belastingen, zal de regering

gedacht hebben. Onder het mom van rechtvaardige verdeling is er nu ook een wijziging in de AOW die in feite inhoudt dat samenwoners en echtparen voor eenzelfde uitkering nu dubbele premie moeten gaan betalen. En dan hebben we ook nog een minister Ruding die stelt dat gelijke behandeling van vrouwen en mannen in de sociale zekerheid te duur is. Volgens Nel Barendrecht, in een interview in 'Vrij Nederland', maakt het niet veel uit of we het nu met de huidige regering of met haar eigen PvdA van doen hebben als het om zaken als gelijkstelling in sociale zekerheid gaat. Dat idee hadden we soms al. De gezinsmoraal zit ook in de sociaaldemokratie diep gebakken. Emancipatie is leuk, maar het gezin met de daarin vergroeide man-vrouw verhoudingen staat bovenaan. En dat die Rooie Vrouwen af en toe wat roepen is niet zo van belang, daar hoeft je als belangrijk PvdA-voorman niet naar te luisteren.

De EG is dus wat dit soort zaken betreft progressiever. Dus stemmen we op de EG. Maar op welke lijst dan? Toch maar niet op de PvdA; wel ondanks groot, meer zetels, (dus?) meer macht en een beetje links. We houden het deze keer op het Groen Progressief Akkoord; iets kleiner, weinig zetels, (dus?) weinig macht en eveneens wat links. Maar hoeveel linkser en hoeveel vrouw-

vriendelijker? De lijstaanvoerder is uiteraard boven elke twijfel verheven, maar we twijfelden ook niet vaak aan partijgenoten. Als we de rest van de lijst bekijken schemeren er ook wat uit het groen getrokken mannetjesputters bij. Ongetwijfeld zullen die binnen het europarlement heel hard proberen de zure neerslag weer naar boven te sturen, maar of ze zich hard zullen maken voor de terugvertaling van de derde EG-richtlijn naar het eigen land staat nog te bezien. Vrouwenzaken lijken in dergelijke groen-progressieve hoofden alleen in woorden, omdat dat schijnt te moeten, in het denkraam te passen. Ze zullen het dan ook nooit wagen om, gelijk het zuinige mondje van de voorzitter van de RSV-onderzoekskommissie, te prevelen dat er één ding mooier is dan het te water gaan van een schip, namelijk een vrouw; ze zullen wel om een dergelijke kraker lachten. We hebben onszelf de richtlijn gesteld: wél stemmen op het pluriform partijen-platform-kollektief en de gekozen heren actief inschakelen bij alle processen tegen de staat die gevoerd moeten gaan worden wegens het niet nakomen van de derde richtlijn.

TITIA VAN LEEUWEN
TITIA BOS

ken zijn bij de uitvoering van die wet. In het afgelopen jaar heeft de werkgroep een discussienota opgesteld waaruit een PSP-visie over de sociale werkvoorziening moet groeien. Tijdens de themadag van 16 juni wordt deze nota aan de hand van een viertal stellingen besproken. Na een inleiding zal in kleine groepen worden gediscussieerd. In de middag volgt een opvoering van het zangkoor 'Gebroken Wit', waarna de discussiepunten en de vragen zullen worden voorgelegd aan een forum, dat onder voorzitterschap zal staan van *Bonne Wisman* (lid Partijbestuur PSP), met o.a. *Wilbert Willems* (PSP-Tweede Kamerlid) en een gemeenteraadslid van die partij. De themadag is vooral bestemd voor PSP-leden die werkzaam zijn in de WSW, gemeenteraadsliden die door middel van begrotingsvoorstellen direct bij de uitvoering betrokken zijn en vakbondsleden. Andere belangstellenden zijn uiteraard van harte welkom.

De bijeenkomst vindt plaats in De Kargadoor, Oude Gracht 36 bis, Utrecht. Aanvang 10.30 uur. De discussienota is te bestellen door overmaking van f 3,- naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'nota WSW'.

BIJEENKOMSTEN

OOST-TIMOR

Het *Komitee Indonesië* organiseert op *zondag 3 juni* in samenwerking met een aantal andere organisaties een politiek-kulturele manifestatie over Oost-Timor. In weerwil van de nu negen jaar durende bloedige repressie door Indonesië op Oost-Timor blijkt het verzet van de *Fretilin* breder, succesvoller en intensiever dan ooit te voren. Eind maart dit jaar presenteerde de *Fretilin*-leider *Xanana* hun vredesplan officieel aan de Verenigde Naties. Hierin wordt onder meer om bemiddeling van de VN bij het verwerven van zelfbeschikking verzocht.

De manifestatie van *zondag 3 juni* zal dan ook in het teken staan van de ondersteuning van dit vredesplan. Het programma begint om 13.30 uur met lezingen van *prof. W.F. Wertheim*, *Louisa da Costa* (Timorees vluchteling) en *Lord Avebury/C. Budiarjo*. De toespraken worden afgewisseld met optredens van dichter/zanger *Daniel Sarmento*, het Molukse zangkoor *Bentang Merah* en een Surinaamse vrouwenband. Plaats: *De Balie*, bij het Leidseplein/Amsterdam.

EUROPA KULTUUR

Op Europees kultureel terrein worden er in de maanden mei en juni in Amsterdam een aantal activiteiten ont-plooid, georganiseerd door het Nederlands Theater Instituut. Tot *29 mei* is in de *Nieuwe Kerk* (aan de Dam) een tentoonstelling te zien van *politieke tekenaars* onder de titel *Europa, Quo Vadis* (Europa, waarheen). Op deze expositie werk van *Forattini* (La Stampa, Italië), *Frits Müller* (NRC, HP), *Plantu* (Le Monde), *Hans-Georg Rauch* (Die Zeit) en *Gerald Scarfe* (Sunday Times). Uitgeverij Van Gennep publiceert de catalogus.

VREDESGROEPEN

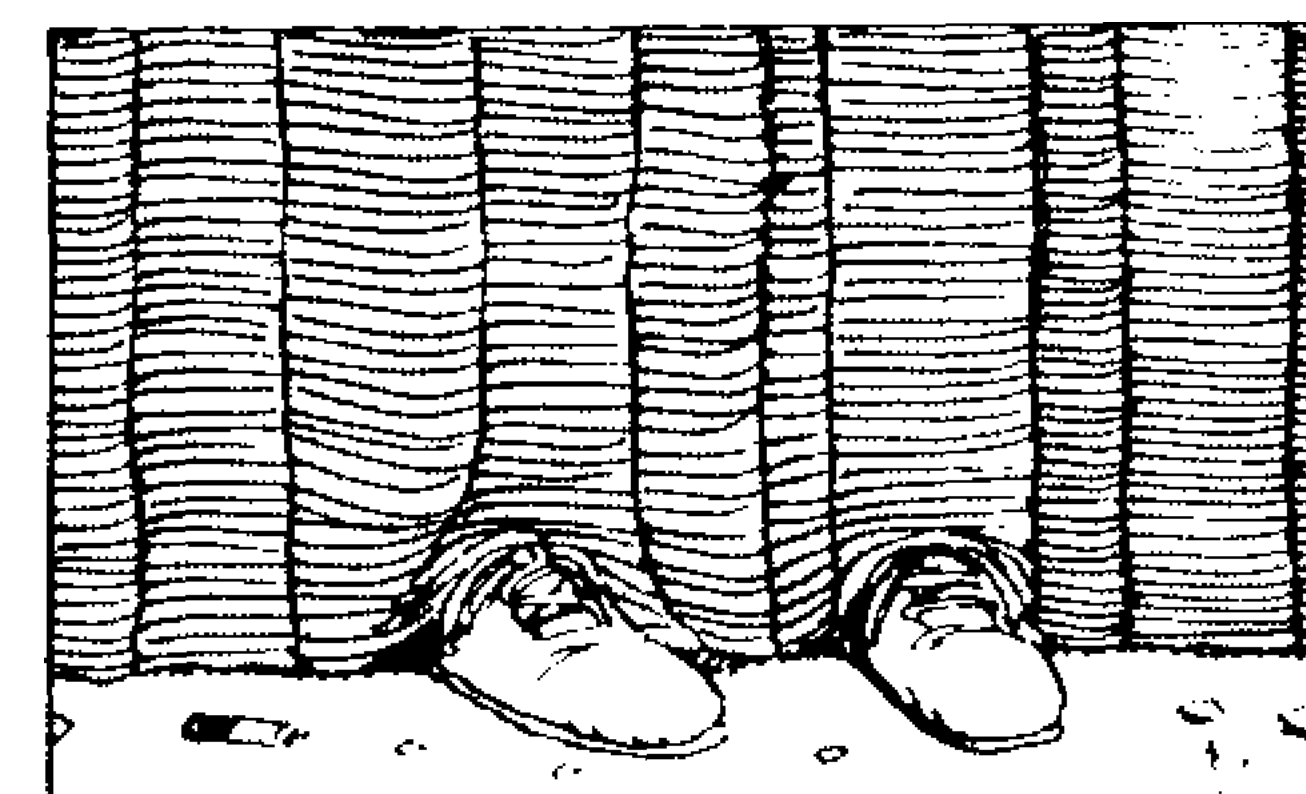
PER MOTOR NAAR WOENSDRECHT

Het legioen motorrijders is een apart volkje op onze wegen. Komen ze elkaar tegen op de snelweg dan is er vaak een teken van herkenning. Het vervoermiddel heeft iets van vrijheid, blijheid. Een auto is meer iets voor de burgerman en -vrouw. Een aantal motorrijders uit verschillende delen van de vredesbeweging hebben het plan opgevat een massale *demonstratie per motor* te organiseren tegen de plaatsing van kruisraketten in ons land. Deze *Motorkruisocht tegen wapenwedloop* vindt plaats op *zondag 27 mei*. Zoveel mogelijk motorrijders en -rijdsters worden verzocht, al of niet in groepsverband, tussen 11.00 en 13.00 uur te verzamelen op het manifestatieterrein en sporthal van Etten-Leur.

Nadere informatie: Motorkruisocht tegen Wapenwedloop, Postbus 179, 4190 CD Geldermalsen, tel.: 03455 - 2223.

REKTIFIKATIE

In het artikel 'Betalen voor vrede' over de akties voor weigering van defensiebelasting ('Bevrijding' nr. 7 van 18 april 1984) is een storende fout geslopen. Het *spreekuur* in Wageningen voor informatie over de aktie vindt voorlopig drie keer plaats in 'De Wereld' (Gen. Foulkesweg 1 in Wageningen) op de maandagen 21 en 28 mei en 4 juni tussen 19.00 en 20.00 uur. Het *spreekuur* is schriftelijk bereikbaar via Annemarie Wesselo, Domeinweg 2 in Wageningen, maar benader haar *niet* via het genoemde telefoonnummer i.v.m. de daardoor veroorzaakte overlast.

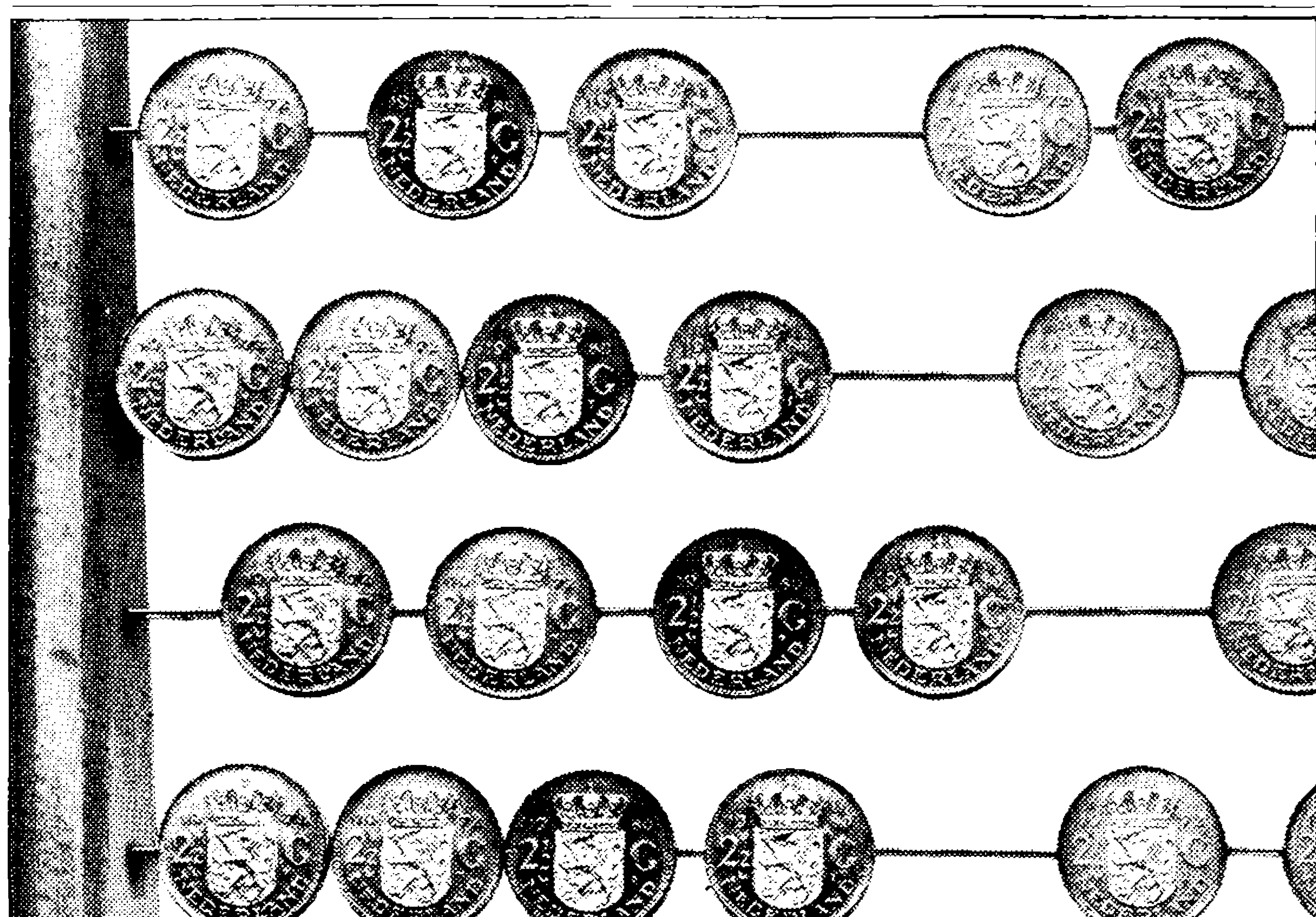
ACHTER HET GROENE GORDIJN

"Je hebt er geen idee van hoeveel het van iemand vergt, als hij steeds zo'n reus achter zich hoort marcheren", schreef Johannes Brahms eens. Desondanks wist hij vier symphonieën - aan de vierde begon hij precies 100 jaar geleden - te komponeren, nadat de reus Beethoven er al negen boven tafel had weten te toveren. Er is amper vuurwerk in Brahms' symphonieën te horen, in tegenstelling tot die van Beethoven. Vuurwerk te verlangen van de Nederlandse NAVO-regering is te veel van het goede, maar af en toe een bescheiden eigen deuntje kan toch wel. Zeker op het gebied van de kernbepapening wordt er heel wat aan eigen kleine stapjes gedaan. En niet te vergeten, het denkproces dat daar aan voorafgaat! Eerst maak je een voorbehoud. Dan zeg je regelmatig hoe het in Genève moet. Vervolgens introduceer je 44 plaatsingsvarianten, waarvan de laatste is: de crisis-, de invlieg- of de vlaggestokvariant. Daarna ga je verder. Als je alleen in krisistijd kruisraketten invliegt, hoef je geen eigen basis te bouwen. Ga verder. Waarom zou je nog invliegen? Je kunt ook vanuit een ander land een krisiskruisraket invliegen. Ga verder: daar dat al gebeurt (Groot-Brittannië, Italië, België), heb je die paar krisiskruisraketten van Nederland niet meer nodig. Je kunt net zo goed gebruik maken van een precisiegerichte strategische VS-raket. Goed, als we daarvan toch gebruik maken, waarom hebben die andere landen eigenlijk dan kruisraketten nodig? Enzovoort, enzovoort. Het liedje eindigt ermee, dat in tijden van crisis Lubbers naar Moskou uitvliegt en De Vries naar Washington. Beschouw dit als een pacifistische handreiking aan het CDA.

Iets heel anders. Vanachter het groene gordijn kun je de toestand in de wereld goed gadeslaan. Lubbers laat Brinkman vallen en legt daarom samen met hem een krans op 4 mei. De twee regeringswaarnemers naar de verkiezingen in El Salvador konkludeerden in hun eerste verslag: "Alleen al vanwege het feit, dat er sprake is van een burgeroorlog, maakt het houden van vrije verkiezingen in de gebruikelijke zin onmogelijk." De PvdA wil in zijn alternatieve bewapeningsnota drastisch op munitie en kernwapens bezuinigen en gaat vervolgens met het CDA regeren. In tijden van crisis verhuizen we Nederland naar het buitenland. In de andere tijden spelen we parlementje.

CHRIS HUINDER

DE ASN GEEFT DEZELFDE RENTE ALS IEDER ANDER.

MAAR DE ASN IS IEDER ANDER NIET.

Als u spaart bij de Algemene Spaarbank voor Nederland weet u dat u goed zit met uw geld. En met uw geweten. Want de ASN is een deele bank. Belegt uw spaargeld niet in landen met verfoeje regimes. Belegt uw spaargeld niet in dubieuze ondernemend goed projecten.

Sparen bij de ASN is ook een beetje meehopen aan goede dingen als sociale woningbouw. Zoals ook aan culturele projecten ondersteunen.

Daarbij moet een klein misverstand uit de wereld geholpen worden: de gedachte dat een deele bank wel eens minder rente zou geven. Niets is minder waar. Want bij de ASN zit zo wel progressief, maar niet gek. Beleggen goed. Zeker. Vrij. En hebben dankzij een uitstekend spaarsysteem (sparen via uw girorekening) niet de vele extra kosten van vele extra bankrekeningen. Lage kosten, gewetensvolle beleggingen en... dezelfde rente die iedere andere bank u ook geeft.

Dat kan omdat de ASN niet vergelijkbaar is met iedere andere bank.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7.50 premie!

Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 250,- als eerste leg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart niet zo snel of u neemt niet zo makkelijk weer geld op als u een giroboekje aanrijding doet.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND
DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

EUROPESE VERKIEZINGEN 14 JUNI '84

Bram van der Lek, 53 jaar, woont in Bilthoven. Voorheen lid van de Tweede Kamer voor de PSP. Stelde daar als eerste systematische het vraagstuk van het milieu aan de orde. Was voorzitter van zijn partij en vertegenwoordigt deze nu in de Eerste Kamer.

Herman Verbeek, 48 jaar, woont in Groningen, theoloog, schrijver. Deskundig op het gebied van de Oost-West-verhoudingen, defensie en Derde Wereld. Hoopt in het Europese Parlement samen te werken in een nieuwe fractie van groene, radikale en linkse partijen.

Nel van Dijk, 31 jaar, woont in Oosterhout. Werkt bij de Verenigde Buizenfabriek, een onderdeel van Hoogovens. Heeft als actief vakbondslid in acties en de ondernemingsraad veel te maken met de problemen in de staalindustrie en de invloed van het EG-beleid. Is lid van de Provinciale Staten van Noord-Brabant voor de CPN.

1. Bram van der Lek , Bilthoven	9. Anneke van 't Hull , Blaricum
2. Herman Verbeek , Groningen	10. Sander Doeve , Groningen
3. Nel van Dijk , Oosterhout	11. Jan Renes , Rotterdam
4. Roel van Duijn , Amsterdam	12. Simone Walvisch , Amsterdam
5. Fon ten Thij , Amsterdam	13. Margot Andriesen , Groningen
6. Chiel van Meijenfeldt , Ittervoort	14. Luppo Leeuwerik , Oude Pekela
7. Emmy van Noord geb. Verheul , Nederhorst Den Berg	15. Ate Flapper , Spijkenisse
8. Pierre Puts , Leidschendam	16. Bert Willemsen , Utrecht

GROEN PROGRESSIEF AKKOORD

VAN CPN, GROENE PARTIJ NEDERLAND, PPR, PSP
POSTBUS 267, 1000 AG AMSTERDAM

Roel van Duijn, 41 jaar, woont weer in Amsterdam. Publicist en werkzaam in de Memo-beweging (mens- en milieuvriendelijk ondernemen). Vroeger actief in de Kabouter-beweging en wethouder in Amsterdam. Kandidaat voor de Groene Partij Nederland.

BEVRIJDING

J A A R G A N G 2 8 N U M M E R 1 0 2 / 6 / 1 9 8 4 P R I J S f 1 , 5 0

VOORDEURDELERS

Fred van der Spek

SURINAME

KOMMENTAAR

FILIPPIJNEN

Waar het Internationale Monetaire Fonds (IMF), de Verenigde Staten en andere grote schuldeisers op gehoopt hadden, is niet gebeurd. De parlementsverkiezingen op de Filipijnen hebben het vertrouwen van de bevolking in het regiem niet hersteld en de politieke onrust niet weggenomen. Door de grootscheepse verontwaardiging in binnen- en buitenland over de moord op oppositieleider Aquino kreeg de Filipijnse diktatuur al een gevoelige knauw. De korruptie rond de recente verkiezingen heeft het regiem verder verwond.

Vóór de verkiezingen werd er met de Verenigde Staten onderhandeld over een nieuw militair en economisch hulp-programma ter waarde van 2,5 miljard gulden. Het Amerikaanse Kongres verlangde echter, dat de Filipijnen een democratisch aanzicht kregen. Met het IMF wordt ook al maanden lang onderhandeld over een lening van anderhalf miljard. De overheidsfinanciën moesten dan wel drastisch gesaneerd worden. En ook nog wordt er met de 'Club van Parijs', een groep westerse landen, en multinationale organisaties onderhandeld over een lening van vier miljard. Al die miljarden zijn nodig om de Filipijnse buitenlandse schuld van vijftig miljard te verminderen om een economisch bankroet van de diktatuur te voorkomen.

Door de moord op Aquino was het vertrouwen van het internationale bankwezen in Marcos tot een nulpunt gedaald. Dat vertrouwen was door de grote schuldenlast, de hoge inflatie en het toenemende verzet van de bevolking al tanende. De kans bestaat, dat het vertrouwen hersteld wordt. Japan heeft al een half miljard gulden aan de regering van Marcos geleend, vanwege 'de te verwachten vooruitgang in de onderhandelingen met het IMF'. Marcos kan nu ook gemakkelijker tot sanering van de staatsfinanciën overgaan door ambtenaren te ontslaan en lonen te verlagen. De stem van de ambtenaren en militairen in het kieshokje heeft hij niet meer nodig. Die had hij met een gul gebaar van een 'spontane' loonsverhoging van tien procent op 1 mei gekocht. Of het vertrouwen echt hersteld wordt, dat wil zeggen of de VS, Japan en het internationale bankwezen Marcos nog de hand boven het hoofd zullen houden, hangt grotendeels van de oppositie in de Filipijnen af. Een deel van de oppositie deed aan de verkiezingen mee, ook al heeft het parlement niets te vertellen. Marcos kan immers vrijelijk met dekreten regeren. Door deelname zag dit deel van de oppositie de mogelijkheid vooral een democratisering van de winsten te verlangen: niet alleen de Marcos-clan mag profiteren van het geld, dat binnenstroomt; ook hen moet een flink deel ervan in de schoot vallen. Een ander deel van de oppositie boycotte de verkiezingen. Zij had zich

verenigd in CORD: de Coalitie van Organisaties voor Herstel van de Democratie. Van deze coalitie maken deel uit: sociaal-democratische en links-liberale groeperingen, mensenrechten-, kerkelijke en universiteits-organisaties en vakbonden. Dit deel van de oppositie wil middels democratisering bereiken, dat de armoe, werkloosheid en diktatuur verdwijnen om te komen tot een economische en politieke ontwikkeling, waar de gehele bevolking wel bij vaart. Zij verlangt ook een nationale, onafhankelijke koers van de Filipijnen. Tot slot is er nog de brede radikaal-democratische en socialistische/kommunistische oppositie van het Nationale Democratische Front (NDF) en het Nieuwe Volksleger (NPA), dat al jarenlang een uitgebreide guerrilla tegen de diktatuur, het grootgrondbezit en de agro-business voert. Tijdens de verkiezingscampagne ontstond er een taktische, zij het niet openlijke, coalitie tussen de CORD en het NDF/NPA. De verkiezingen hebben in ieder geval ertoe bijgedragen, dat de boycot-oppositie sterker en hechter is geworden. Het is nog onduidelijk, of zij in staat is om Marcos, die in de internationale pers al de 'grootste leugenaar van Azië' en 'een lamme eend' wordt genoemd, spoedig te verdrijven.

Wat de uitslag van de verkiezingen betreft: die is volledig vervalst en volstrekt irrelevant.

CHRIS HUIJNDER

Zie voor een uitgebreid artikel over de Filipijnen het interview met Jan Schrama in 'Bevrijding' nummer 6 van 4 april 1984.

EXTREEM

De wijze waarop een aantal mensen de ledenvergadering in het Noordbrabantse Boekel van de Centruumpartij heeft verstoord, heeft menig anti-fascist in verwarring gebracht. Gewapend met stokken, stenen en een enkele katapult werden de CP-ers belaagd, hetgeen tot een flinke vechtpartij leidde. De verwarring wordt veroorzaakt door het feit, dat het doel van de actie wel ondersteund wordt (namelijk CP-ers belemmeren om ergens ongestoord hun verwerpelijke ideeën uit te werken), maar niet de middelen. Het is de vraag of het optreden van deze anti-fascisten niet eerder een averechts effect teweeg heeft gebracht.

Niet de CP maar het geweld is centraal komen te staan. De CP kan zich opnieuw op een prachtige wijze de slachtofferrol aanmeten en krijgt daarvoor de nodige publiciteit. Dit averechtse effect had de actie in ieder geval op de Tweede Kamer. Daar werd een interpellatie van Janmaat toegelaten en bijna alle partijen deden er aan mee. Ondanks herhaalde afkeuring van de CP-ideeën sprak men zich unaniem uit tegen het gebruikte

geweld. Ook PSP-er Van der Spek deed dit, maar legde het aksent duidelijk anders. Essentieel in de hele discussie is waar dit geweld een reactie op is. Van der Spek verwoordde dit als volgt: "Het ergste wat in Boekel is gebeurd is dat er een kongres is gehouden van de Centruumpartij. Ruimer gesteld, dat de Centruumpartij bestaat. Nog ruimer gesteld dat er mensen met deze denkbeelden rondlopen."

Een aantal kamerleden hadden dit laatste blijkbaar uit het oog verloren toen zij een motie van Janmaat ondersteunden (dat moet door minimaal vijf Kamerleden), die daardoor in stemming kan worden gebracht.

Is Janmaat langzamerhand toch een geaksepteerd Kamerlid geworden? Voor een deel van de Tweede Kamer blijkbaar wel.

De laatste tijd is het optreden tegenover de Centruumpartij zich aan het wijzigen. De Kamer gaat tegenwoordig met Janmaat in debat; de gemeente Almere heeft zich op allerlei manieren actief getoond in het weren van de twee (inmiddels één) CP-leden in de raad. Bij de Rotterdamse deelraadsverkiezingen hebben met name Surinamers massaal gestemd om de CP zo min mogelijk zetels te bezorgen. De roep dat men niet én politie-agent kan zijn én lid van de Centruumpartij wordt steeds luider. De Anne Frankstichting is al een poosje bezig de nota 'Nederland voor de Nederlanders' van het wetenschappelijk bureau van dit partij met juridische middelen aan te vechten. Anti-fascisme komitees zijn overal in de wijken actief met acties en voorlichting. Een weerwoord aan de Centruumpartij is onvermijdelijk en noodzakelijk gebleken. Het gaat erom de Centruumpartij te ontmaskeren als een partij die helemaal niet opkomt voor de mensen met de laagste inkomens en de 'gewone man', zoals zij zelf beweert. Het gaat er om mensen duidelijk te maken dat zij niets van deze partij te verwachten hebben en dat deze alleen een groot gevaar betekent voor de zwarte en bruine mensen om ons heen. Met een gewelddadige actie zoals in Boekel wordt dit effect niet bereikt, eerder het tegendeel. Het afreageren van persoonlijke woede- en frustratiegevoelens is niet te rechtvaardigen, als daarmee de acties en optredens van vele andere anti-fascisten doorkruist worden. En dat is nu gebeurd.

HELEEN BUIJS

ABORTUS

De PSP-Tweede Kamerfractie heeft het abortusbesluit van de regering afgewezen. Het besluit is niet in overeenstemming met de eisen van vele vrouwen: abortus uit het wetboek van strafrecht, abortus in het ziekenfonds, de vrouw beslist. Bovendien, zo stelt de fractie, is het besluit niet uitvoerbaar. De privacy van de vrouw wordt geschonden; de huidige abortuspraktijk wordt er slechter door; de vereiste registratieprocedure is zinloos en bureaucratisch. In de volgende BEVRIJDING komen we uitvoeriger op het abortusbesluit terug.

De redactie

INHOUD

VOORDEURDELERS GEKORT	pag. 3
SOCIALE WERKVOORZIENING het heft in eigen hand	pag. 5
SURINAME bevroren ontwikkelingshulp	pag. 6
INTERVIEW MET FRED v.d. SPEK dilemma's van een Kamerlid	pag. 8
EMANCIPATIE- WERKSTER PSP-vrouwen mogen niet inslapen	pag. 11
COMISO EN GREENHAM COMMON akties tegen de vredeskampen	pag. 12
EEMSMOND tegen afbraak streekvervoer	pag. 13
NAARDEN brede lanen, smalle straten	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
POLITIEKE TEKENAARS	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt eind juni

In dit nummer als extra bijlage het affiche van het Groen-Progressief Akkoord voor de verkiezingen van 14 juni

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

Voordeurdelers gekort

Op 1 juli worden nieuwe kortingsmaatregelen op de uitkeringen doorgevoerd. Het zogenaamde '1 juli-pakket' maakt de uitkeringsgerechtigden opnieuw een procent of drie afhandig. Daar blijft het niet bij. Want naast dit pakket liggen er nog een aantal maatregelen klaar die mensen met een bijstandsuitkering flink zullen pakken. Het gaat hier om de 'voordeurdelers', mensen met een bijstandsuitkering die samen met anderen een woning delen. *Martien Bouwmans*, medewerker bij de Tweede Kamerfractie van de PSP, en zelf voordeurdelers, legt uit wat er nu weer aan de hand is. Wie wordt gepakt, met hoeveel en waarom. Maar vooral hoe de Tweede Kamer in de komende weken de maatregel zal behandelen, en welke acties gevoerd kunnen worden om de maatregel alsnog te stoppen.

Degenen die met meer mensen achter één voordeur wonen, of, met andere woorden, de woonkosten (huur en vaste lasten) met anderen *delen*, zijn goedkoper uit dan degene die alléén een woning bewoont, zo stelt staatssecretaris De Graaf in de 'Staatscourant' van 5 april 1984. In die 'Staatscourant' kondigt hij dan ook het besluit af om de bijstandsuitkering voor een alleenstaande, die nu netto 1012 gulden per maand bedraagt, te korten. Immers, wanneer je de woonkosten met anderen deelt heb je natuurlijk veel grotere bestedingsmogelijkheden dan wanneer je alleen woont en alle kosten alleen moet betalen. "Voordeurdelers" hebben dan ook niet zo'n hoge (sic) bijstandsuitkering nodig . . . Tamelijk willekeurig wordt dan ook de norm voor een bijstandsuitkering van een woningdeler vastgesteld op zestig procent van het minimumloon. Dat is 860 gulden per maand. Een alleenstaande krijgt nu 1012 gulden per maand (70%), een korting van 150 gulden dus.

De regeling wordt ingewikkelder wanneer men voor de woning die men bewoont "geen woonkosten verschuldigd is" of geen "woonlasten heeft". Dan volgen *extra* kortingen die op kunnen

lopen tot het bedrag in de vierde kolom van de tabel. Die bedragen zijn bijvoorbeeld van toepassing op krakers. Want die hebben immers geen woonlasten, nietwaar? Deze bedragen gelden voor de bijstandsgerechtigden van 23 jaar en ouder. In het overzichtje op deze pagina wordt voor de verschillende leeftijden duidelijk wat de consequenties van de voorgestelde maatregel zijn.

De regeling is hiermee in simpele vorm weergegeven, want in het buitengewoon ingewikkelde besluit worden nog meer onderverdelingen gemaakt tussen het delen van alléén huur, of alléén vaste lasten. Verder kan de aanspraak op individuele huursubsidie een specifieke

rol spelen. Overigens geldt de maatregel ook nu degenen die bij familieleden inwonen.

De toelichting

De toelichting op het besluit van de staatssecretaris maakt het er niet duidelijker op. Want wanneer woon je achter één voordeur, wanneer deel je de woonkosten? Het Ministerie licht dat in haar oneindige wijsheid als volgt toe: "Het gegeven of men met één of meer anderen de woning deelt is ondubbelzinnig en volgens objectieve maatstaven te bepalen".

Maar hoe zit het dan bijvoorbeeld met studentenhuisen, en flats, om maar

eens wat te noemen. Wat gebeurt er als je één voordeur hebt, maar afzonderlijke huisnummers?

Het samen delen van de woonkosten geldt niet als er sprake is van een "commerciële relatie", bijvoorbeeld het houden van kostgangers of onderhuur. Hoewel het niet in de toelichting eenduidig is terug te vinden vallen *kamerbewoners* niet onder de regeling. "Dat is tenminste niet de bedoeling", stelt een duidelijk vermoeide en op de rand van overspannenheid verkerende ambtenaar op het ministerie . . .

Een tweede vraag heeft ook te maken met de uitvoering van de nieuwe regeling. Hoe moeten de gegevens, die uitmaken of iemand met een ander 'de woning deelt' worden gecontroleerd? Voor zover uit het besluit valt op te maken moet de bijstandsaanvrager zelf aantonen dat dat niet het geval is (met huurcontract?, of is een giroafschrift voldoende?). De Sociale Diensten zullen echter met de controle daarop belast worden. Zeker nu de criteria en voorwaarden over wie wel en niet onder de regeling gaan vallen nog in nevelen gehuld zijn, betekent dat een forse taakverzwaring. Veel sociale diensten voelen daar allerm minst voor. De Vereni-

Bijstandsmoeders uit een woongroep aan de Daalseweg in Nijmegen in actie tegen het 1 juli-pakket

foto: Gerlo Beernink/NFK

leeftijd	huidige bijstandsuitkering alleenst.	bijstandsuitkering van voordeurdelers	bijstandsuitkering voor iemand zonder woonlasten
18, 19 en 20	707,55	707,55	557,55
21	769,20	707,55	557,55
22	884,95	750,95	600,95
23 en ouder	1012,85	860,55	710,55

Voordeurdelers

vervolg van pagina 3

ging van Directeuren van Sociale Diensten heeft dan ook ferm tegen de voorgenomen maatregel geprotesteerd.

Kameruitspraak

Een Algemene Maatregel van Bestuur, — en dat is deze regeling —, kan in principe ingevoerd worden *zonder* dat de Tweede Kamer zich daarover uitspreekt. Maar de Kamer kan als ze dat wil hem wel op de agenda plaatsen. Daarover is al een procedure in de Vaste Kamerkommissie voor Sociale Zaken afgesproken. Men heeft besloten eerst de adviezen van het 'College van Bijstand' en de 'Emancipatieraad' af te wachten alvorens de Kommissie in een Mondeling Overleg met de staatssecretaris de maatregel gaat behandelen (en het verslag van het Mondeling Overleg, — de notulen —, kunnen weer op de plenaire kameragenda geplaatst worden, zodat er een kamerdebat over gehouden

kan worden; dat laatste zal zeker gebeuren). Deze adviezen vallen voor wat de 'Emancipatieraad' betreft pas half juni te verwachten. De tijd gaat dan dus dringen, want de maatregel zou op 1 juli in moeten gaan. Hartstochtelijke pleidooien van *Wilbert Willems* (PSP) om de datum van 1 juli dan ook om te beginnen maar eens naar later te verplaatsen, konden vooralsnog op niet veel steun in de Kamerkommissie rekenen. Gunstiger ziet het er uit voor een ander voorstel van Wilbert om over deze maatregel een *hoorzitting* te organiseren. Belangenorganisaties kunnen dan nogmaals aan de Kommissie hun kritiek duidelijk maken. Maar voordat zo'n hoorzitting daadwerkelijk georganiseerd wordt is het belangrijk dat veel belangenorganisaties en actiegroepen daarop ook aandringen. De PSP-Tweede Kamerfractie heeft veel van die groepen inmiddels aangeschreven met die tip om dat pressiemiddel af te dwingen en, als

het zover komt, ook te benutten. Alle registers om deze maatregelen tegen te houden, moeten nu opengetrokken worden. Dat is inmiddels al op veel plaatsen gebeurd. In *Nijmegen* hebben 1500 (!) mensen een tijdlang de Sociale Dienst bezet. Maar ook in *Utrecht* en *Groningen* zijn omvangrijke actiegroepen opgezet. Landelijk vindt er inmiddels coördinatie plaats via het LAG (Landelijk Actiecomitee Groepshuisvesting) en het LOBH (Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting). Mijn inschatting is dat door de omvang van de akties die op dit moment georganiseerd worden, en doordat ook veel Sociale Diensten niet na zullen laten op de volstrekte onuitvoerbaarheid te wijzen, de kans dat afgedwongen wordt dat de maatregel ingetrokken wordt, niet gering is. Aan de slag dus . . . het kan nog.

Een belangrijk hulpmiddel kan ook zijn dat PSP-frakties in gemeenteraden uit-

spraken ontlokken die de voorgestelde maatregel afkeuren. Adressen van organisaties, meer inlichtingen over de stand van zaken met betrekking tot de Kamerprocedure en andere tips en suggesties zijn bij de Kamerfractie (bij Martien) te krijgen. De deur staat open, zal ik maar zeggen. Zullen wij voordeurmaniak De Graaf eens stilletjes via de achterdeur het gebouw uitwerken, maar niet nadat hartstochtelijk de vloer met hem is aangeveegd . . .

MARTIEN BOUWMANS

Tot 8 juni bestaat er gelegenheid voor belangstellenden om schriftelijk commentaar te leveren op de voorgestelde regeling. Brieven richten aan: de Griffier van de Vaste Kommissie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer Van der Windt, Binnenhof 1A, 2513 AA Den Haag.

VOORDEURDELERS

Tijdens een bijeenkomst op 8 mei in Utrecht hebben twaalf organisaties zich tegen de plannen van staatssecretaris De Graaf met betrekking tot de korting voor 'voordeurdelers' gekeerd. Daarnaast heeft het federatiebestuur van de FNV laten weten dat zij ernstige bedenkingen hebben tegen de invoering van de 'zestig procent-norm' en heeft ook het CNV kritisch gereageerd op het voornemen, waarbij deze vakorganisatie met name wijst op het feit dat deze maatregel voor jongeren een praktische onmogelijkheid inhoudt zelfstandig te gaan wonen of te blijven wonen.

De bijeenkomst van 8 mei in Utrecht was georganiseerd door de *Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting* (LOBH) en het *Landelijk Actiecomitee Groepshuisvesting* (LAG). Aanwezig waren vertegenwoordigers van tien andere, landelijke en plaatselijke, organisaties, die zich bezighouden met zaken als huisvesting, alleenstaanden, kamerbemiddeling, centraal wonen en woonlasten. In hun verklaring wijzen de twaalf organisaties op het feit dat met dit voornemen van de regering wordt afgeweken van de gestandaardiseerde uitkeringen: het bedrag waarvan men geacht wordt te kunnen rondkomen. Bovendien leidt deze maatregel tot bestedingsdwang, zijn de voorstellen in strijd met het streven naar emancipatie en individuele ontplooiing en zal er geen sprake meer zijn van een vrije keuze van woonvorm.

Daarnaast oefenen de organisaties kritiek op het ontbreken van een onderbouwing van de voorgestelde maatregelen. "Het departement kon tot op heden geen cijfers leveren die aan de voorstellen ten grondslag liggen. Er wordt van ons inziens onjuiste vooronderstellingen uitgegaan", aldus de gezamenlijke slotverklaring van de twaalf organisaties, die is gericht aan de voorzitter van de Tweede Kamer. De verklaring geeft een drietal voorbeelden. Ten eerste: de zeventig-procent norm is willekeurig en aanvechtbaar, het uitkeringsnivo van jongeren onder de 23 jaar ligt onder die norm zodat met het doorvoeren van de voorgestelde maatregel sommigen ver beneden het 'biologische minimum' zullen zakken. Ten tweede: uit verschillende bronnen blijkt dat de woonlasten van 'woningdelers' vaak hoog oplopen of in ieder geval niet lager zijn dan bij andere woonvormen. Bovendien gaat het vaak om een noodgedwongen keus, zoals bij kamerbewoners, krakers of inwonende kinderen. Ten derde heeft iedereen woonlasten: er is geen woning te vinden waarbij men geen kosten voor bewoning hoeft te maken. Woonlasten voor krakers kunnen, zo leert onderzoek, vaak hoog oplopen: verbouwen en opknappen van, vaak, slechte panden, de stookkosten (vanwege de tocht) zijn hoog. Daarnaast betalen de krakers natuurlijk ook voor gas, water en elektra. Alleen staan die rekeningen vaak niet op hun naam omdat zij, vanwege de bekende redenen, niet op hun kraakadres staan ingeschreven. Kamerbewoners hebben weer andere problemen: vaak geen huurkon-

trakt of kwitanties, ze kunnen geen kosten aantonen en worden zo als slachtoffers gestraft.

Als laatste punt oefenen de twaalf organisaties in hun verklaring kritiek op de procedure die wordt gevolgd bij het invoeren van de 'voordeurdelers'-maatregel. De plannen zijn al twee jaar in voorbereiding zonder dat de Vaste Kamerkommissie voor Sociale Zaken daarin betrokken is. Daarnaast heeft de regering geen advies ingewonnen over deze zaak bij een adviesorgaan als de

SER (Sociaal Economische Raad). En bovendien geeft het geen pas een dergelijk verstrekkende maatregel bij Algemene Maatregel van Bestuur, in plaats van door middel van een wetswijziging, te laten plaatsvinden.

ROEL SANDVOORT

Het LOBH is bereikbaar via: Henri Polaklaan 12 B, Amsterdam, tel.: 020 - 22 35 05 en het LAG via: Paleisstraat 35 hs, Amsterdam, tel.: 020 - 22 56 21.

De slachtoffers gestraft

HET HEFT IN EIGEN HAND

Een apart fenomeen op de arbeidsmarkt is de 'sociale werkvoorziening'. Daarin werken mensen met een handicap, die wél kunnen werken maar in het normale bedrijfsleven niet aan de bak komen. Bij de sociale werkvoorziening staan 'verzorging' en 'toezicht' centraal. Sinds enige tijd houdt een speciale Werkgroep van de PSP zich bezig met de wet waarop deze voorziening gebaseerd is. In de werkgroep zitten mensen die werknemer zijn in het kader van die wet of die nauw betrokken zijn bij de uitvoering daarvan.

Helen Otting, lid van de PSP-werkgroep Sociale Werkvoorziening, stelt de vraag of deze voorziening wel moet blijven bestaan. Kan de drie miljard gulden per jaar — zo'n veertigduizend per werknemer — niet op een betere manier voor de gehandicapten worden besteed? Deze vragen komen ook aan de orde op een themadag die de Werkgroep organiseert op zaterdag 16 juni in Utrecht.

De Wet Sociale Werkvoorziening (in de wandeling WSW) werd in 1967 van kracht, met als doel aangepaste werkgelegenheid te bieden die zoveel mogelijk gericht is op het behoud, het herstel of de bevordering van de arbeidsgeschiktheid voor mensen die wél in staat zijn te werken, maar dat onder normale omstandigheden niet kunnen. De WSW zoekt de factoren waarom zij dat niet kunnen geheel bij hen zelf, en niet bij de bedrijven of de maatschappijstructuur.

De WSW komt voort uit een mengmoes van eerdere voorzieningen: de werkplaatsen bij de blindenzorg, de projecten voor langdurig werklozen, de gemeentelijke werkplaatsen voor geestelijk gehandicapten en dergelijke. Bij de tot stand koming stonden 'verzorging' en 'toezicht' centraal, die aspecten vind je nog steeds terug binnen de sociale werkvoorziening: de werknemer wordt betutteld en onderdrukt.

Het volle pond

Als het om bezuinigen gaat dan weet de

huidige regering de werknemers van de sociale werkvoorziening (SW) het volle pond te geven, terwijl ze door de lage organisatiegraad door de vakbonden maar minimaal worden verdedigd. De laatste twee jaar werden de werknemers van de SW onder een lawine van bezuinigingsmaatregelen bedolven. Het begon met een wijziging in de samenloopregeling van de Wet Arbeids Ongeschikten (WAO) en de WSW-lonen. Dat betekende voor sommigen een inkomstenvermindering van driehonderd gulden per maand, afschaffing van de reistijdvergoeding (zo'n 36 gulden per maand) en de invoering van een eigen bijdrage in de reiskosten van 46 gulden per maand. Dit alles nog naast de korting op het minimumloon en de drie procentskorting. Een wijziging in de *Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten* (AWBZ) zorgde er voor dat werknemers die genoodzaakt zijn in gezinsvervangende tehuizen of andere gesubsidieerde woonvormen te verblijven hun hele inkomen, op een zakgeld na, zagen verdwijnen. En dan hebben we het nog niet over de veranderingen in de regels voor vorming, het sociaal fonds, scholing, de verhoogde leeftijdsgrens om in de sociale werkvoorziening te kunnen komen en nog veel meer.

Het is duidelijk dat de SW verdedigd moet worden tegen aanvallen van 'rechts'. Maar het is ook duidelijk dat het huidige 'verzorgingsmodel' van de SW vervangen moet worden door een organisatievorm waarin de mondigheid en de gelijkwaardigheid van de gehandicapte tot zijn recht komt. In de huidige regeling voor de sociale werkvoorziening mag je als werknemer geen leiding geven; de leiding mag je alleen ondergaan. Je hebt geen echte baan en wordt dan ook ingedeeld bij de 'arbeidsreserve': het arbeidsburo bemiddelt je niet actief als werkzoekende, de meanderen zijn ambtenaar, die meer betaald krijgen naarmate de mensen waar zij leiding aan geven meer verdienen. Deze WSW moet dringend op de helling en zou eigenlijk overbodig moeten zijn.

Het kapitalisme

De Wet Sociale Werkvoorziening funktioneert in de Nederlandse kapitalistische, produktiegewijze economie. Het is dan ook niet verwonderlijk dat werknemers die niet voor honderd procent presteren, die veel ziek zijn of die zich lastig en opstandig gedragen in het Nederlandse bedrijfsleven niet of nauwelijks aan bod komen. In plaats van bedrijven te verplichten minder op het rendement te letten en plaats te bieden aan de gehandicapten, heeft de overheid een aparte bedrijfstak in het leven geroepen voor diegenen die, zoals de aanhef van de WSW zegt, ". . . tot het

verrichten van arbeid in staat zijn, doch voor wie (. . .) gelegenheid om onder normale omstandigheden werk te verrichten niet of voorhands niet aanwezig is".

In een maatschappij die niet op winst gericht is, maar die daarentegen werkt aan produktie van maatschappelijk nuttige en mens- en milieuvriendelijke goederen en diensten zou voor iedereen die wil en kan werken plaats zijn, óók voor gehandicapten. Zover is het helaas nog lang niet, daarom moet er nu gewerkt worden aan de veranderingen van de nu bestaande wet. De 'sociale doelstelling' van de WSW is een vlag op de modderschuit van de massale, op produktiegerichte arbeidsorganisaties, die ondoelmatig en ondemokratisch functioneren. Bovendien spelen de sociale werkvoorzieningen niet in op de individuele behoeften van de WSW-werknemers. Het zo democratisch mogelijk leiden van een grote werkorganisatie eist een kundig bestuur en management. Daar mankeert het bij de SW vaak aan. Een goed functionerende ondernemingsraad ontbreekt. De partikuliere besturen van de SW-bedrijven worden nogal eens geleid door goedwillende regenten, die volledig vertrouwen op de door hen aangestelde direkties. Soms gaat dat goed, maar al te vaak niet. In de besturen ontbreken de werknemers volledig. De hier en daar bestaande gemeentelijke 'schappen' zijn afhankelijk van de (toevallige) kundigheid en interesse van de wethouders en gemeenteraadsleden in de schapsbesturen, en die zijn vaak weer een speelbal van politieke verwikkelingen. Ook bij deze (inter-)gemeentelijke instellingen ontbreken de werknemers in de besturen en is er dus geen sprake van een democratische bestuursvorm.

Heft in eigen hand

Het kan natuurlijk ook anders. De sociale werkvoorziening moet een werkorganisatie worden van de WSW-werknemers zelf. Want waarom moet voor WSW-werknemers het kapitalistische, op winst gerichte bedrijfsleven het model zijn? Nog geen tien procent van de WSW-ers werkt in de hiërarchisch geleide bedrijven. Het meest gangbare werk wordt thuis verricht, in het vrijwilligerswerk, bij overheidsbedrijven of bij gesubsidieerde instellingen. De WSW-bedrijven zouden een voortrekkersrol kunnen vervullen bij het realiseren van zelfbestuur en bij het opzetten van democratische en menselijke arbeidsverhoudingen.

Daarvoor moet de keus gemaakt worden tégen het bedrijfsmodel, tégen het verzorgingsmodel en vóór een model van zelfbestuur. En alleen kleine, overzichtelijke werkorganisaties zijn in

staat het werk te laten aansluiten bij de mogelijkheden van de werknemers en werkneemsters.

In de huidige situatie komen de meeste kandidaat-WSW-ers in veel gemeenten niet verder dan de wachtlijst. En als je er al bij komt dan kom je maar al te vaak terecht in een projekt met werk dat bestaat uit kleine deelbewerkingen in loonopdracht, dat volledig onherkenbaar is voor diegene die er aan werkt. Het is de hoogste tijd dat het werk wordt aangetrokken door die mensen die het zullen gaan uitvoeren. En het is noodzakelijk dat er gewerkt wordt in de richting waarbij projekten worden opgezet door de werkzoekende gehandicapten zelf. Werk voornamelijk bestaande uit eigen produkten, onafhankelijk van het op winst gerichte bedrijfsleven en met als belangrijkste afnemer de overheid. Kortom: we nemen het heft in eigen hand.

HELEN OTTING

Kontaktadres van de Werkgroep WSW van de PSP: Harm Hendriks, Gerard Doustraat 59, Assen.

De PSP-werkgroep WSW organiseert op zaterdag 16 juni een themadag over de visie van de PSP op de Wet Sociale Werkvoorziening. De dag begint met een inleiding van *Wilbert Willems* (PSP Tweede Kamerlid). Daarna volgt een discussie in vier groepen over een aantal stellingen die de Werkgroep heeft samengesteld. Na een pauze een optreden van het zangkoor Gebroken Wit uit Utrecht. Daarna een forum met *Piet Dols* (WSW-werknemer), *Pauline Lauret* (ex-werkneemster WSW), *Jan Lagendijk* (PSP gemeenteraadslid in Dordrecht), *Wilbert Willems*, *Gerben Bruinsma* (scholingsleider FNV) en onder voorzitterschap van *Bonne Wisman* (Partijbestuurslid PSP).

De Werkgroep heeft een dokumentatiemap samengesteld voor deze dag. De map, waarin opgenomen de discussiestellingen die 16 juni aan de orde komen, is te bestellen door overmaking van f 3,- op postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'WSW'.

De themadag vindt plaats in De Kargadoor, Oude Gracht 36 bis, Utrecht. Aanvang 10.30 uur en duurt tot 16.30 uur (zelf voor je lunch zorgen, in de zaal is drank te koop).

SURINAME

In december 1982, na de moord op vijftien Surinamers, werd de ontwikkelingshulp aan Suriname door Nederland stopgezet. Er bestond daarvoor een Kamerbrede ondersteuning. In de Surinaamse gemeenschap in Nederland lagen de meningen verdeeld. Enkele pro-Bouterse organisaties keurden de "arrogante neokoloniale houding" van Nederland af. De moorden werden gerechtvaardigd als politiek onvermijdelijk. Een groep rond de ex-premier *Chin a Sen* begon een kruistocht tegen het 'Cubaans-kommunistische Bouterse-regiem', en stond niet afkerig tegenover het organiseren van gewapend verzet.

Bouterse en de zijnen zitten, anderhalf jaar later, nog stevig in het zadel. Ondanks de verslechterende economische situatie en de stopzetting van de ontwikkelingshulp. Ondanks de verbale oppositie in Nederland en ondanks de explosieve sociale situatie in Suriname in verband met de bauxiet-stakingen en de akties tegen de belastingverhogingen.

Chris Huinder bericht over de stappen, die van diverse kanten worden gezet om uit deze bevroren situatie te komen.

De bevroren ontwikkelingshulp

Heel opmerkelijk was, dat in de december januari-krisis als gevolg van de bauxiet-stakingen in Suriname er geen nieuwe doden vielen, maar dat het regiem-Bouterse tot een kabinetswisseling besloot en de belastingmaatregelen introk. Deze politieke oplossing van de sociale onrust steekt — gelukkig — schril af tegen de december-moorden van 1982, die volgden op een periode van stakingen en demonstraties. Blijkbaar heeft het regiem Bouterse goed tot zich laten doordringen, dat een geweldadige oplossing van de sociale onrust de Surinaamse gemeenschap onmiddellijk op de klippen van een politiek en economisch bankroet zou drijven.

Er werd een nieuw kabinet gevormd onder leiding van de ex-leraar Engels *Wim Udenhout*. De werkgeversorganisaties en de vakbonden bonden zich door de levering van vier ministers aan het kabinetsbeleid. Het kabinet gaf zichzelf als opdracht, in nauwe samenwerking met de militaire macht, tot "demokratische structuren van duurzame

aard" te komen. Van dat alles is nog weinig terechtgekomen. Alleen de pers kreeg iets grotere vrijheid.

Vlak na de installatie van het nieuwe kabinet kwam minister voor ontwikkelingsamenwerking *Eegje Schoo* met f 100.000 ontwikkelingsgeld voor Suriname over de brug. Deze ton valt onder de kleine-ambassade-projekten (KAP) en wordt aan individuele personen en partikuliere organisaties verstrekt. Daarmee wordt er via de 'kap-pot' ontwikkelingsgeld aan Suriname gegeven buiten het regiem Bouterse om. De Nederlandse regering gaf met deze breed uitgemeten geste aan, dat het wel de relatie met Suriname wilde herstellen op voorwaarde, dat dat geen binding met het verfoeilijke regiem zou opleveren. Vanuit Surinaamse zijde werd er vooral gezwegen. Geen enkele organisatie juichte de Schoo-geste toe. Uit angst voor Bouterse? Ook Bouterse en het kabinet hielden hun mond.

Schoo kondigde daarnaast in de Tweede Kamer aan, dat zij vóór okto-

ber een beslissing zou nemen over wat er gaat gebeuren met het geld, dat sinds december 1982 ijdel in de staatskassen van Nederland ligt te renteren, zonder dat het voor Surinaamse projekten uitgegeven kan worden. Binnen enkele maanden moeten er dus duidelijke veranderingen ten goede in de Surinaamse politiek hebben plaatsgevonden. Verschillende ontwikkelingen behoren tot de mogelijkheden.

De nieuwe oppositie

Als gevolg van de stakingen en akties in december/januari kan er een nieuwe oppositie in de Surinaamse samenleving ontstaan, die het kabinet en de militairen tot een democratisering en respektering van de mensenrechten dwingt. Deze oppositie kan zich vormen vanuit de kerken, de oude politieke partijen, de lagere groepen van de vakbeweging en andere groepen, die door verslechtering van de economische situatie ontstaan. Het ontstaan van zo'n oppositie

— gefragmenteerd of aaneengesloten — ligt niet direkt voor de hand, ook al bestaan er her en der lichte vormen van openlijke kritiek op het kabinet. Links in Suriname heeft zich teveel met het Bouterse-regiem gekompromitteerd en kan als zij dat überhaupt zou willen, wat niet het geval is niet het voortouw nemen. De vakbonden lijken vooralsnog eerder een politiek van toenadering tot Bouterse en het nieuwe kabinet te zoeken om van binnenuit hun wensen doorgevoerd te krijgen. De oude politieke partijen van vóór de revolutie worden door een flink deel van de Surinaamse bevolking te zeer gewantrouwd om een geloofwaardige oppositierol te kunnen vervullen. Daarnaast lijkt de Surinaamse Bevrijdingsraad van *Chin a Sen* in Nederland en daarmee verbonden personen alleen tot halfslachtige voorbereidingen voor gewapende verzetsakties in staat. Vanuit de Surinaamse samenleving wordt zeer argwanend en afkeurend aangekeken, tegen deze en andere vormen van verzet vanuit Nederland.

Een tweede mogelijkheid is, dat de vakbeweging, de werkgeversorganisaties en de burgerministers in het kabinet de hechte greep van de militairen op de Surinaamse politiek weten te verminderen en tot opeenvolgende kleine hervormingen weten te bewegen: versoepeling van de persvrijheid, herstel van de rechtsmacht, effectieve voorbereidingen voor een nieuwe grondwet, die op niet te lange termijn aan een referendum wordt onderworpen en invoering van een parlementaire of korporatieve democratie. Wat zich in de boezem van het kabinet afspeelt, is moeilijk in te schatten, maar veel beweging lijkt er niet in te zitten.

Nieuwe feiten

In Nederland sluit de groep rond *André Haakmat* en zijn "Amsterdamse Volksverzet" zich bij deze optie aan middels zijn oproep "Doorbraak door Dialoog". Na de grootsscheepse aankondiging van dit initiatief is er echter niets meer vernomen.

Als deze mogelijkheden van 'oppositie van buitenaf' en 'oppositie van binnenuit' niet binnen enkele maanden tot duidelijke ontwikkeling komen, rijst de

'Kolonialen verdraaien onze geschiedenis om ons te vernederen'

vraag hoe de ontwikkelingsrelatie met Suriname volledig buiten Bouterse en de zijnen om hersteld kan worden.

Een vraag die daaraan voorafgaat is echter: hebben er zich zodanige nieuwe feiten voorgedaan sinds december 1982, dat het herstellen van de ontwikkelingsrelatie met Bouterse gerechtvaardigd en politiek-moreel akseptabel is? Als relevante nieuwe feiten zie ik slechts: de politieke en niet-gewelddadige beheersing van de bauxiet-krisis van december/januari (1983/1984) en de drastische verslechtering van de economische situatie. Het eerste feit geeft aan, dat de militairen in staat zijn hun uzi's niet schietklaar over hun schouder te hebben hangen. Het tweede feit betekent, dat vooral de onderste lagen van de Surinaamse bevolking van de wereldkrisis van de slechte bauxietmarkt en van het stopzetten van de ontwikkelingshulp de dupe zijn. De deviezenvoorraad — inclusief het leverancierskrediet — is praktisch nihil. Alleen kredieten van het *Internationale Monetaire Fonds* (IMF), waarmee de Surinaamse overheid in onderhandeling is, kunnen voor enkele maanden respijt geven om een invoerstop op noodzakelijke produkten, zoals voedsel, medicijnen, olie en machine-onderdelen, te ontlopen. Daarna zou een nog drastischer bezuinigingsprogramma dan het huidige door het kabinet tot uitvoering gebracht moeten worden, wat tot een daling van de koopkracht met twintig procent en méér voor de bevolking kan leiden.

Voor het sociaal-economische welzijn van de bevolking is evenwel in eerste instantie het politieke systeem in Suriname verantwoordelijk en niet de Nederlandse overheid, ook al heeft die kilo's boter op zijn hoofd. Zou dat niet zo zijn, dan zouden Bouterse en de zijnen via chantage met de armoede van de Surinaamse bevolking Nederland tot de enige schuldlige kunnen maken en zichzelf vrij kunnen pleiten. Daar de Surinaamse politieke en militaire overheid de eerste verantwoordelijke is behoort zij zich het lot van deze armen aan te trekken en dat politieke beleid op gang te brengen, dat leidt tot meer inkomen en grotere economische activiteit. Bovendien behoort de overheid de armen zelf het recht op uiting van zijn verlangens en eisen en tot zelfstandige organisaties te verschaffen. De *demilitarisering* van de Surinaamse politiek behoort zodoende gepaard te gaan met een *demokratisering* van de samenleving. Zonder het laatste behoort voor de Nederlandse overheid en het parlement het eerste niet voldoende te zijn om de ontwikkelingsrelatie te herstellen.

Ontwikkelingsraad

Aangezien er op het moment van een democratisering geen sprake is, komen we opnieuw bij de vraag: kan de ontwikkelingsrelatie met Suriname hersteld worden buiten Bouterse om? Twee economen, ieder van de PvdA, Van der Straaten en Van Schayk, hebben daartoe onlangs een voorstel gedaan. Na een serie intensieve gesprekken met tachtig mensen uit tal van sectoren — daartoe

werden zij met hulp van de Surinaamse overheid in staat gesteld — hebben zij voorgesteld een *Ontwikkelingsraad* in te stellen. Zij deden dit voorstel, omdat "het risico zeer sterk aanwezig is, dat Suriname in een spiraal van economische en sociale onrust belandt. Zeer ernstig rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid, dat men wederom politieke problemen met militaire middelen zal trachten 'op te lossen'. Een spiraal van geweld of systematische repressie moet worden gevreesd . . ." De Raad is dus bedoeld om deze gevreesde ontwikkelingen, die wel erg zwartgallig — terecht? — ingeschat worden, te ontlopen. De Ontwikkelingsraad moet onafhankelijk zijn. Erin zijn vertegenwoordigd maatschappelijke en religieuze groeperingen. De Raad moet voor de Nederlandse overheid gesprekspartner vormen voor het administreren en verdelen van ontwikkelingsgelden voor projecten, die vóór de december-1982-moorden opgestart waren. In latere instantie zou de Raad ook betrokken kunnen worden bij de verdeling van ontwikkelingsgelden, die nog op gang gebracht moeten worden. Tot 1990 heeft Suriname verdragmatig nog het recht op de lieve som van 1,6 miljard gulden.

De vorming van zo'n Ontwikkelingsraad is het enige nieuwe, want velen zochten al naar wegen om de ontwikkelingsrelatie met Suriname buiten Bouterse om te herstellen. De suggestie voor instelling van zo'n Ontwikkelingsraad lijkt op het eerste gezicht aantrekkelijk, maar roept vele vragen op: Kun je met de Surinaamse overheid verdragmatig vastgestelde ontwikkelingsgelden naar een niet-gouvernementele instantie doorsluizen? Zijn maatschappelijke en religieuze groeperingen in Suriname bereid in zo'n raad zitting te nemen op gevaar af, dat zij met het Bouterse-regiem

openlijk in konflikt komen? Daarover staat in het rapport van de twee economen geen woord. Gaat deze raad alleen niet-regeringsprojecten financieren? Is deze raad niet genoodzaakt een werkbare of zelfs vruchtbare relatie met het regiem-Bouterse op te bouwen om slagvaardig te kunnen werken, en wordt daardoor dat regiem niet indirect versterkt in plaats van gemarginaliseerd, zoals de bedoeling is?

Ik heb zeer sterke twijfels bij de PvdA-suggestie. Uit ongeduld wordt er al te snel naar konstrukties gezocht, die ogenschijnlijk de Surinaamse bevolking ten goede komen, maar die zeer tot een versterking van het regiem-Bouterse kunnen bijdragen. Mijn voorkeur gaat daarom uit naar het duidelijk stellen en beleidsmatig uitwerken van de twee werkelijke opties, die er bestaan: er vindt een demilitarisering en demokratisering van de Surinaamse politiek plaats, zodat de ontwikkelingsrelatie hervat kan worden. De Nederlandse overheid, politieke partijen, vakbonden en kerken leggen daarop in hun contacten met Suriname de nadruk. Wordt die weg door Suriname niet ingeslagen, dan wordt de ontwikkelingsrelatie met het regiem definitief stopgezet.

CHRIS HUINDER

(met dank aan Siep van der Werf voor zijn adviezen)

De foto's op deze pagina's geven een beeld van een demonstratie, op 18 april dit jaar, tegen huurlingen. De demonstratie was georganiseerd door de overheid: ambtenaren hadden een dag vrij, de scholen waren gesloten. Toch liepen maar zo'n tweeduizend mensen mee

(Advertentie)

Nieuw:

Onderzoek naar de activiteiten en politieke opstelling van CLAT in Latijns Amerika met case-studies van de CLAT-bonden in Colombia, Ecuador, El Salvador, Guatemala en Nicaragua en de geschiedenis van CLAT-Nederland. Uitvoering van dit onderzoek was in handen van de 'Steungroep CLAT-onderzoek', een initiatief van de Latijns Amerika Komitees in Nederland.

Dit boek telt 288 pagina's en kost f12,50. Te bestellen bij A.I. Cahiers, Guyotstraat 6, 6524 AV Nijmegen, door overmaking van f17,- (inkl. f4,50 porto) op gironummer 3998936. Het is ook verkrijgbaar in de boekhandel.

interview met Fred van der Spek

Half juni verschijnt een PSP-brochure met de visie van de PSP-fractie in de Tweede Kamer op wapenrusting en buitenlands beleid in de periode 1967-1984. Al die jaren was *Fred van der Spek* woordvoerder voor de PSP op deze terreinen. Talloze malen sprak hij in het parlement over ontwapening, ontwikkelingshulp, internationale verdragen, steun aan bevrijdingsbewegingen.

Ter gelegenheid van deze publikatie spraken *Joost Lagendijk* (tezamen met Marko Mazeland samensteller van de brochure) en *Chris Huinder* (fraktiemedewerker en redakteur van 'Bevrijding') met Fred van der Spek. Over vrede, sociale verdediging, Suriname, Viet Nam en over wèl of géén wapens naar Mozambique. Een onvermoeibare rot in de politieke strijd van alledag komt aan het woord.

— *Vanaf de oprichting van de PSP in 1957 ben je actief. Ruim twintig jaar zit je al in het parlement. Steeds maar weer dingen aan de kaak stellen en lulige antwoorden van ministers krijgen. Nu, in 1984 zitten er andere ministers, maar op dezelfde manier worden antwoorden ontweken. Is dat geen probleem voor je geworden?*

Fred van der Spek: "Ik weet het eigenlijk niet. Ik heb een hele sterke overtuiging. Dat is één ding. Ja, ik ben gewoon kwaad op een heleboel dingen. Ik geloof niet, dat dat waarneembaar aan het verminderen is. Ik ben er niet op uit gekeken. Dat kan natuurlijk een heel slecht teken zijn. Ik weet het eigenlijk niet. Ik heb ook niet het gevoel, dat het voortdurend hetzelfde is. Destijds zat *Hans Bruggeman* in de jaren '63-'67 voor de partij in de Tweede Kamer. Die deed defensie en die zei de derde of vierde keer dat hij de begroting deed: 'ik vertel een sprookje'. *Pietje de Jong* antwoordde toen ook met een sprookje. Er zijn altijd dingen gaande, die je als zodanig opnieuw aan de orde kunt stellen, respektievelijk die een nieuw licht werpen op je consistente opvattingen wat de beginselen betreft. Ik heb helemaal niet het gevoel, dat ik in herhaling verval."

Vrede zonder defensie

— *Vrede zonder een enkel defensief systeem is in jouw visie mogelijk?*

Fred van der Spek: "Ja, júíst. Heel simpel geredeneerd is mijn stelling: Is er een partij ontwapend, dan kan er geen oorlog zijn, want je kunt niet terugschieten. Ze kunnen wel binnenvallen, maar er is geen oorlog. Je zou dan iets ergers dan oorlog kunnen hebben, maar met de huidige wapenrusting is er niets erger dan oorlog. Bovendien is mijn stelling: de territoriale integriteit wordt eerder in gevaar gebracht door de wapenrusting, die anderen prikkelt, dan door ontwapening. Het is namelijk niet waar, dat een militair vakuüm altijd door de sterkste worden opgevuld, ook niet binnen een statensysteem. De Russen hebben bijvoorbeeld in 1955 bij het staatsverdrag van Wenen hun bezettingszone van Wenen ontruimd, weliswaar met de garantie, dat Oostenrijk geen lid van de NAVO en van de Europese gemeen-

schappen zou worden, maar wel in de zekerheid dat het lid zou worden van het westelijke kamp, maar de Russen waren militair tot die terugtrekking niet gedwongen. Je kunt ook niet van de Amerikanen zeggen, dat ze overal binnenvallen, waar ze zouden kunnen. Sterker nog, oorlogen worden dikwijls begonnen door de zwakste partij."

— *Niettemin bestaat de kans, dat een andere staat een onbewapende staat binnenvalt. Je kunt dan terugvallen op een concept van 'sociale verdediging'. Maar dat doe je niet, want je hebt ook kritiek op dat concept.*

Fred van der Spek: "Het is niet zo, dat ik zeg 'sociale verdediging is onzin'. Ik denk, dat velen het concept in een nog te veel konventioneel denken over verhoudingen tussen staten en volken plaatsen. Ze gaan uit van de gedachte,

dat het normaal of aanvaardbaar is, dat een volk tegen een ander volk, een Staat tegen een andere Staat optreedt. Sociale verdediging wordt dan dikwijls geformuleerd als een volwaardig alternatief voor militaire verdediging. Cynisch redenerend zeg ik dan vaak: 'Nou, het is helemaal geen vervangingsmiddel. De fabelachtige vernietiging van de militaire verdediging haal je niet met de sociale verdediging.' Het concept aanvaardt te veel, dat bijvoorbeeld Nederlanders anti-Duits zijn en Duitsers anti-Nederlands. Ik ben in de jaren 1940-1945 nooit anti-Duits geweest, terwijl ik verschrikkelijk fel tegen het nationaal-socialisme was, ook al vóór de oorlog. Ik zag en wist, dat een niet onaanzienlijk aantal Nederlanders flink fout was, en een behoorlijk aantal Duitsers helemaal niet fout. Deze idiote tegenstelling van volk tegen volk heb ik

altijd als een griezelige en voor een groot deel gekunstelde toestand ervaren. Je moet je natuurlijk ook niet te veel illusies maken over de verborgen nationalistische sentimenten, waar mensen in deze tijd afscheid van aan het nemen zijn. Wil je echter van de wapens af, dan moet je ook van dit verschijnsel af. Dit wordt heel concreet, als je je afvraagt wat sociale verdediging, waar mensen in de praktijk wel op voorbereid moeten worden, betekent. Dat voorbereiden van mensen erop zal sociale verdediging juist moeilijk maken, omdat je maar een paar verraders hoeft te hebben waardoor het niet kan werken. Je moet je op sociale verdediging dan ook niet blind staren. Zeker moet je niet denken, dat het als afschrikking zal werken. Dat een ander niet zal binnenvallen, omdat dan de straatbordjes verhangen worden. Ik sta wel positief

tegenover de conceptie van sociale verdediging als verzet van mensen met civiele middelen tegen onderdrukking, maar dan is het niet alleen tegen buitenlandse mensen gericht, maar ook tegen je eigen mensen. Dan is het ook sociale strijd binnen één land."

De verbreding

— *Stel, er wordt niet geplaatst. Zou je er voor zijn om dan de vredesbeweging te verbreden en te versterken op West-Europees nivo of vind je het belangrijker in Nederland door te stoten en ervoor te ijveren, dat ook de andere kernwapens afgestoten worden?*

Fred van der Spek: "Poeh! Ik denk, dat, ja, hoe moet ik het formuleren, dat het objectief belangrijker zal zijn om andere landen op deze stap mee te krijgen, dan om Nederland verder te laten

ook. Mijn filosofie is altijd geweest, of is het in ieder geval op een gegeven moment geworden, dat primair de aard van de hulp belangrijk is, belangrijker dan de omvang. Mijn stelling is dat goede hulp in een slecht land dat slechte land zou kunnen verbeteren, en dat slechte hulp in een goed land dat goede land zou kunnen aantasten. Heel concreet: bepaalde soort ontwikkelingshulp aan Cuba (tegen welk land ik bepaalde bezwaren heb, maar wat ik een heel goed voorbeeld vind van een land, dat een andere maatschappijvorm gestalte probeert te geven en het enige land, waar de socialisatie volledig is), zou daar kapitalistische elementen in die ontwikkeling kunnen brengen. En omgekeerd, als je goede hulp zou geven aan Maleisië of Indonesië, zou daar de kapitalistische structuur ondermijnd kunnen worden. Een voorwaarde voor

grote mate van inschakeling van de bevolking bij het proces van opbouw. Daar heb je wél gepleit voor een voortzetting van de medische en universitaire hulp, maar op Viet Nam is natuurlijk ook veel kritiek mogelijk. Speelt hier niet het emotionele argument van de jaren '60 mee: bombardementen, chemische oorlogvoering, zaken die de negatieve kanten van Viet Nam nu vergeoelijken?

Fred van der Spek: "Ja, dat speelt mee, maar je kunt niet zeggen, dat Viet Nam wat democratie en mensenrechten betreft — daarmee is het slecht gesteld, zeker wat de mensenrechten betreft — in vergelijking met vroeger (Thieu en de Franse tijd en de Japanse tijd) slechter is geworden, terwijl dat in Suriname wél zo is. Afgezien van corruptie en vriendjespolitiek was de vrijheid van kritiek in Suriname op de regering heel

kan moeilijk een ander ergens anders en in een andere tijd verwijten, dat hij die gedachtengang niet heeft doorgemaakt. Sterker nog, dat ik niet voor mijzelf kan instaan, dat als ik in Nicaragua geboren was in, laten we zeggen 1723, dat ik dan óók pacifist zou zijn geworden. Dus die algemene geldigheid relatieve ik door dat besef. Dat is de spanning, waar ik niet helemaal uitkom. Ik heb de pretentie niettemin, dat ik met die algemene geldigheid andere mensen mag lastig vallen. Dus zeg ik, weliswaar is het hier en nú toevallig bij mij ontstaan, maar het is zo'n sterke overtuiging, dat ik anderen verwijt, dat ze niet hier en dat ze niet nú met dat probleem bezig zijn. Dus ik mag het uitdragen. Dat betekent, dat je altijd een bestraffende vinger opheft tegen iemand, die zich strijdig daarmee gedraagt, in welke situatie dan ook. Ik los het op door de

DE DILEMMA'S VAN EEN KAMERLID

gaan. Maar of dat hetzelfde is als de vredesbeweging primair zijn beperkte hoeveelheid energie laten richten op het buitenland, is de vraag. Ik denk, dat de externe werking van de vredesbeweging in Nederland maar in geringe mate samenhangt met de naar buiten gerichte activiteiten van de mensen in de vredesbeweging. Als Nederland niet plaatst, zal dat een autonoom effect op de vredesbeweging in ander landen hebben. Als de vredesbeweging bezig is ook daar veel foldertjes heen te sturen, daar mee te gaan demonstreren en demonstraties toe te spreken, zal dat marginaal van invloed zijn. Ik vind het een beetje een oneigenlijke probleemstelling. De Nederlandse vredesbeweging moet primair met Nederland bezig zijn. Objectief is dat effect naar buiten belangrijker, maar het is waarschijnlijk wat betreft het gebruik van je energie niet zo verstandig je daar helemaal op te richten, omdat het weinig aan dat autonome effect buiten heeft, daar weinig aan bijdraagt. Dus toch op Nederland richten, maar niet omdat het interessanter is dat er nu een land komt, dat alle kernwapens afschaft, dan vijf landen die néé zeggen tegen de modernisering. Dat laatste vind ik interessanter als eerste stap."

Suriname

— *In de debatten tot nu toe over Suriname zijn door de ministers van buitenlandse zaken en van ontwikkelings-samenwerking hele vage criteria genoemd voor het hervatten van de ontwikkelingsrelatie. Wat zouden jouw concrete voorwaarden zijn?*

Fred van der Spek: "Dat Nederland moet veranderen!"

— *Dat is wel heel erg concreet!*

Fred van der Spek: "Ja, jullie begrijpen wat ik bedoel. Het geeft het dilemma aan. Ik denk, dat de ontwikkelings-samenwerking helemaal niet zo goed is voor de mensen in Suriname en dus óók voor Suriname als kollektief niet, afgezien van de aspecten, die ten onrechte ontwikkelingshulp genoemd worden, zoals konsumptieve zaken als voedselhulp, woningbouw, onderwijs misschien

Suriname is, dat de sociaal-ekonomische planning een emancipatoire is, ook ten opzichte van Nederlandse belangen. Dat zal Nederland echter niet verlangen, dus dan ben je uitgepraat. Het is natuurlijk niet het gebruikelijke verhaal over de voorwaarden. Het staat buiten de problematiek van Bouterse of niet. Maar ik probeer het principiëler te stellen dan alleen maar: weg met Bouterse! Een ander element is naar mijn mening de goede vorm van ontwikkelingshulp, die ik overigens een betrekkelijke betekenis toeken, omdat ik toch denk, dat de inspanning van mensen in de Derde Wereld om iets goeds tot stand te brengen overwegend van henzelf moet komen. Een ontwikkelingsproces is in feite een proces van emancipatie, waar ik niet zo 'interstatelijk' als gebruikelijk over denk, omdat ik vind, dat de tegenstellingen tussen klassen belangrijker zijn dan de tegenstellingen tussen landen. Het ontwikkelen van een bevolking is ondenkbaar zonder een hoge mate van deelneming van die bevolking. In die zin heb ik kritiek op Bouterse. Ik vind het erg, dat hij een aantal mensen heeft vermoord, natuurlijk, dat spreekt vanzelf. Mijn echte bezwaar is, dat daarmee gedemonstreerd werd, dat er een grote kloof is tussen de bevolking en de top, die denkt vanuit een kleine elite de rest omhoog te kunnen trekken. Er moet een min of meer bewuste deelname van de mensen zijn en dat betekent, dat ze zich bewust zijn van hun waarde als mens, anders kun je er niet aan deelnemen. Dat vereist dus een aantal ontwikkelingen in Suriname, die de overtuiging geven, dat de mensen meedoen. Het is misschien dan te eenvoudig om te zeggen: 'Bouterse moet weg', maar ik denk eigenlijk wel, dat dat moet. Maar het gaat om veel meer, om dingen als vakbondsvrijheid, vrijheid van vereniging en vergadering, vrijheid van meningsuiting, die waarneembaar tot uiting komen in de vorm van communicatie naar buiten van groepen mensen, vakbonden, politieke partijen."

Viet Nam

— *Neem een land als Viet Nam. Een*

behoorlijk. Er waren ook revolutionaire partijen, die praktisch geen aanhang hadden, maar wel pamfletjes konden verspreiden. Dat is teruggeschoefd. In Viet Nam is er niet teruggeschoefd in vergelijking met tien jaar geleden. En daar geldt, méér dan in Suriname, dat de mensen daar moeten proberen vanuit een waanzinnige situatie van vernietiging omhoog te komen. Ik maak me er geen illusie over, dat we bijvoorbeeld in Nederland, als we net een einde hebben gemaakt aan een gruwelijke binnenlandse of buitenlandse diktatuur, de volgende dag keurige democratische verhoudingen hebben. Dat is een heel proces, voor je zover bent."

Wapenexport

— *Geen wapenexporten naar Taiwan en Indonesië is duidelijk. Maar het 'Comitee Zuidelijk Afrika' vroeg om Nederlandse wapens voor Mozambique tegen de Zuid-Afrikaanse agressie. Mensen in de PSP vroegen om een Nederlandse mijnveger naar Nicaragua te sturen, om daar door de Verenigde Staten neergelegde mijnen op te ruimen. In alle twee de gevallen ben je tégen geweest.*

Fred van der Spek: "Ja, maar ik vind de mijnvegers een randgeval. Ik denk niet, dat je van een deel van ons machtsapparaat, waarmee we de interne en externe status quo bevorderen, de onderdrukkende en uitbuitende kanten kunt afsplitsen, dat het een andere functie kan vervullen, maar het is een randgeval.

Bij mij speelt een heel andere problematiek. Het gaat om de spanning tussen de algemene geldigheid van het principe, dat je aanhangt, en het besef, dat dat principe tijd- en plaatsgebonden is. De grondslagen daarvoor zijn in de bezettingsjaren gelegd en het is een heel langzaam proces geweest. Kijk, het heeft geen zin om te zeggen 'ik ben pacifist hier en nú, maar of ik het twee meter verder of morgen ben, kan me niet schelen! Je principe is algemeen geldig of niet, en voor mij is het algemeen geldig. Tegelijk besef ik best, dat ik hier — en met name in deze tijd — weliswaar tot die gedachte ben gekomen, maar ik

relativering, die ik aangaf. Maar andersom is het niet zo, dat ik zeg: 'ja hoor, prima'. Mijn beginsel draagt mij op daar negatief over te oordelen en dat ook te laten merken aan die ander, maar het weerhoudt mij er niet van om, als daar aanleiding voor is, volstrekt solidair te zijn. Concreet: een bevrijdingsstrijd tegen een militaire onderdrukker, dus twee militaire apparaten tegenover elkaar. Dus twee partijen, waarvan ik denk, dat ze beide middelen gebruiken, die ze niet moeten gebruiken. De één om de status quo te handhaven, de ander voor het doorbreken daarvan. Ik sta dan onvoorwaardelijk aan de kant van de doorbreker daarvan. Onvoorwaardelijk met deze kanttekening dan wel: waar is de grens? Je gebruikt wapens, maar stel, Zuid-Afrika gebruikt op een gegeven moment kernwapens. Moet je dan zeggen: de ANC (African National Congress, Zuid-Afrikaanse Bevrijdingsbeweging — red.) mag ook kernwapens gebruiken? Dan kun je zeggen: 'dat niet, dat is een grens'. Maar dat is een willekeurige grens. Je kunt niet zeggen: 'bewapening is prima, maar kernwapens niet.' Je kunt die grens ook leggen bij het gebruik van napalm, van vlammenwerpers. Dus ben je op die weg bezig, dan is er in wezen geen einde aan. Ik zie eerlijk niet, dat als een bevrijdingsbeweging, die militaire middelen gebruikt en daar een gewinningsproces mee doormaakt, het land eindelijk na tien jaar bevrijdt, zijn tegenstanders niet met militaire middelen zal bejegenen. Je bent dan geen haar beter dan de tegenstanders, die je verslagen hebt, waardoor er geen echte bevrijding voor de mensen komt. Het is iets, wat we dikwijls, zo niet altijd gezien hebben, in Algerije, in Viet Nam. Dat wat je bestrijdt, de onderdrukking van mensen, is dan je eigen gewoonte geworden.

Met alle begrip en solidariteit voor bevrijdingsbewegingen gebruik ik die redenering toch om heel realistische redenen en om het risico van een schijnbare overwinning duidelijk te maken, een overwinning die in feite een

Bewustwording is de leus

Europa zwakt tussen éénwording en nationalisme. Bijna alle landen van Europese Gemeenschap hebben te kampen met opkomend of voortvretend racisme. En overal keert dat zich tegen 'buitenlanders' afkomstig uit armere delen van de wereld. Het op 14 juni te kiezen nieuwe Europese parlement heeft een taak op dat terrein. De vijftien miljoen immigranten in West-Europa moeten beschermd worden.

Andrée van Es, Tweede Kamerlid van de PSP, waarschuwt voor dat hoogtij vierende nationalisme, racisme en sexismen. En wijst op de aanbevelingen van de 'Europese Konferentie van Immigranten', die onlangs werd gehouden. Een waarschuwing tegen de tendens naar 'gelijke beperkingen' in plaats van de 'gelijke rechten' voor buitenlanders in Europa.

Bericht uit België: In de Brusselse gemeente Molenbeek is de organisatie 'Zwarte Orde' opgericht die de strijd gaat aanbinden tegen buitenlanders. De organisatie heeft al de verantwoordelijkheid opgeëist voor het beschadigen van vijftig auto's van buitenlandse werknemers in Molenbeek.

Bericht uit Engeland: Een Aziatische vrouw, Afia Begum, wordt het land uitgezet omdat zij pas in Engeland aankwam toen haar echtgenoot, bij wie zij zich zou voegen, net was omgekomen in een brand. "Change of circumstances" ("verandering van omstandigheden") zei de Britse immigratiedienst.

Bericht uit Nederland: Het wetenschappelijk bureau van de Centruumpartij maakt een nota waarin moslims worden afgeschilderd als 'vijfde kolonne'. Om die reden is eigenrichting, ook geweld tegen buitenlanders gerechtvaardigd, volgens de CP.

Bericht uit Frankrijk: Een Algerijnse jongen wordt door racisten uit een trein gegooid en overlijdt.

Misschien zou het de moeite waard zijn om in de kranten van alle landen van de Europese Gemeenschap (EG) dergelijke berichten op te sporen en deze lijst compleet te maken. Een aardig beeld van de huidige positie van vijftien miljoen immigranten in West-Europa. Nationalisme viert hoogtij en zet zich binnen de EG hoogstens voort als versterkt nationalisme van de Europeanen gezamenlijk: Wij, rijke Westerse landen tegenover de rest van de wereld en vooral tegenover de immigranten die hier van onze welvaart willen meegenieten. De strijd tegen racisme in de EG, in het Europese parlement, zal dus niet gemakkelijk zijn. Eén van de aanbevelingen van de *Europese Konferentie van Immigranten*, die op 31 maart en 1 april van dit jaar werd gehouden, luidde: "Wij eisen dat de Europese overheden samen met de democratische organisaties van immigranten op Europees niveau een *bewustwordingscampagne* voert tegen het racisme en sexismen".

"Tegen racisme" staat op een van de verkiezingsaffiches van het 'Groen Progressief Akkoord'. Prima, dat moet, maar hoe de strijd tegen racisme te voeren binnen een instituut als het Europees parlement? Een richtlijn afdwingen, vergelijkbaar met de richtlijnen gelijke behandeling mannen en vrouwen? Zo'n bewustwordingscampagne sluit dan toch meer aan bij de gedachte dat racisme toch vooral door mensen zelf opgelost zal moeten worden. Aansluitend bij wat in verschillende landen leeft aan anti-racisme activiteiten (ook daarvoor zouden meer

internationale kontakten een goede zaak zijn), zijn er wel degelijk mogelijkheden om de neo-koloniale trekjes van de EG-lidstaten en de vanzelfsprekendheid waarmee die trekjes op dezelfde manier negatief uitwerken voor immigranten, aan de kaak te stellen.

De genoemde conferentie heeft daartoe al een goede aanzet gemaakt. Meer dan honderd organisaties van buitenlanders en solidariteitsorganisaties uit zes EG-landen hebben met elkaar een programma van eisen opgesteld. Ik noem er een paar: Het waarborgen van de *juridische rechten* van de in West-Europa verblijvende immigranten en hun gezinsleden en het garanderen van een op gelijke rechten tussen EG-onderdanen en immigranten. Vrouwen horen recht te hebben op een onafhankelijke verblijfstitel. Het *recht van vrij verkeer* binnen de EG moet onder dezelfde voorwaarden geldend zijn voor alle ingezetenen van de EG-landen. Het Europese parlement zou een aanbeveling moeten doen; gericht op de erkenning van rechtsgelijkheid met betrekking tot *taal- en professionele opleidingen*. Bovendien een aanbeveling gericht op de bestrijding van het analfabetisme.

Want ook in de Europese Gemeenschap is racisme niet voorbehouden aan het georganiseerd racisme: Op de conferentie bleek hoe vergelijkbaar de ervaringen van migranten zijn als het gaat om de vreemdelingenpolitie, huisvesting, werk, om de erkenning van culturele identiteit.

Hier in Nederland is een permanent discussiepunt het restrictieve toelatingsbeleid ten aanzien van vreemdelingen. Dat is het in de andere landen net zo. Maar in de Bondsrepubliek, in België, in Engeland en Frankrijk gaat het er wel nog harder aan toe dan in Nederland. Het hierboven genoemde voorbeeld over Engeland spreekt boekdelen. Een steunkomitee voor Afia Begum heeft onlangs een tour gemaakt door Europa, om de aandacht te vestigen op het dis-

kriminierende toelatingsbeleid ten aanzien van Aziatische immigranten in Engeland. In de Bondsrepubliek wordt het de tweede generatie buitenlandse werknemers steeds moeilijker gemaakt en in België is wetgeving tot stand gekomen waarin gemeenten de mogelijkheid hebben een vreemdelingenstop in te voeren.

Een stroomlijning van wetgeving op dit punt zou dus een zeer kwalijke zaak zijn, als die stroomlijning niet inhoudt *gelijke rechten* voor buitenlanders, maar in tegendeel *gelijke beperkingen* in de EG-landen. Die gedachte is niet helemaal denkbeeldig, gezien de gretigheid waarmee door sommigen in de EG gevestigd wordt op een meer op elkaar afstemmen van het strafrechtelijk systeem.

Geen versterkt nationalisme in Europa, moet de leus zijn. Wèl gelijke rechten, géén racisme. Een voorstel voor een bewustwordingscampagne in alle landen van de EG zou de eerste daad van Euro-parlementariër *Bram van der Lek* kunnen zijn.

ANDRÉE VAN ES

Interview met Fred van der Spek

vervolg van pagina 9

nederlaag zal zijn op de manier, zoals ik die net omschreef. Het gaat om de mensen, wat hebben de mensen eraan. En dus vind ik niet, dat we wapens naar Mozambique moeten sturen. Ik zeg dan altijd: onze taak is het om van binnenuit, dat onderdrukkingsapparaat, waar we eigenlijk deel van uit maken, ook van de Zuid-Afrikaanse overheid, waarmee we als land nauw gelieerd zijn, te ontkrachten. Ik vind niet dat het mijn taak is om de ene militaire partij krach-

tiger te maken, maar om de andere militaire partij zwakker te maken."

— *Maar tot die strategie-keuze wil je het niet verengen, hoewel je weet, dat het eerste eventueel sneller werkt dan het tweede?*

Fred van der Spek: "Ja, je kunt zeggen: 'dat verhaal, dat ik vertel, is wel mooi, maar het effect daarvan zal nog wel duizend jaar duren, terwijl in theorie morgen de Nederlandse regering die

wapens kan leveren.' Dat is dan een dilemma voor mij, waar ik toch niet op in kan gaan, omdat ik de rationele achtergronden van mijn anti-wapenstandpunt in wezen algemeen geldig vind en ik dus zeg: 'ze worden uiteindelijk zelf het slachtoffer ervan.' Niet noodzakelijk, maar ik denk toch, dat het de verkeerde weg is.'

CHRIS HUINDER
JOOST LAGENDIJK

Interview met Josje Adriaanse & Cora Mulder

Sinds oktober 1983 is *Josje Adriaansen* in dienst bij de PSP als emancipatiewerkster, voor vijftienvier uur per week.

De aanstelling van een emancipatiewerkster voor de PSP kwam op verzoek van de Landelijke Koördinatiegroep van de PSP-vrouwen en is mogelijk door subsidie van de overheid. De emancipatiewerkster wordt begeleid door een commissie, die bestaat uit negen vrouwen en mannen uit de partij.

Waar is Josje Adriaansen mee bezig? En wat is de functie van de begeleidingscommissie? Met die vragen in het achterhoofd ging *Alice Loeters* praten met *Josje Adriaansen* en *Cora Mulder*, één van de leden van de commissie.

— *Een jaar of vijf geleden deden de PSP-vrouwen uitspraken tegen het aantrekken van emancipatiewerksters. Nu is het er toch van gekomen. Hoe is dat in z'n werk gegaan?*

Josje Adriaansen: "Er zijn inderdaad eerdere mogelijkheden geweest om een emancipatiewerkster aan te vragen. Toen waren de PSP-vrouwen er op tegen. Dat de Landelijke Koördinatie Groep het nu toch heeft besloten, heeft te maken met het feit dat er nu kongresbesluiten van de PSP liggen die in initiatieven moeten worden omgezet."

Cora Mulder: "Ik denk ook dat het niet helemaal toevallig is dat het nu gebeurt. Een aantal jaren geleden werd sterk de discussie gevoerd of feministen wel geld mochten verdienen aan emancipatiewerk. Dat staat nu meer op de achtergrond."

In de PSP

— *Er ligt een recent onderzoeksrapport over PSP-vrouwen, er zijn uitspraken van het Feminisme/Socialisme-kongres van de PSP; waar leg je prioriteiten?*

Josje: "Ik ben aangenomen om te werken aan de feminisering van de PSP. Er is al direkt een fasering aangebracht in dat projekt. Het eerste jaar gaat met name om het versterken van de vrouwen en de vrouwenorganisatie, en het tweede en derde jaar zal ik mij meer richten op de partij en al haar geleidingen. In eerste instantie richt ik mij dus op de vrouwengroepen in de PSP. Dat wil ik daarna verleggen naar 'losse vrouwen', dat wil zeggen vrouwen die in haar eentje, bijvoorbeeld, actief zijn in een afdelingsbestuur. Ik wil kijken hoe deze vrouwen elkaar kunnen ondersteunen."

Zestien vrouwengroepen hadden gereageerd op mijn oproep. Tot nu toe ben ik bezig geweest deze vrouwengroepen hadden gereageerd op mijn oproep. Tot nu toe ben ik bezig geweest deze vrouwengroepen te bezoeken. Dit onder an-

PSP-VROUWEN MOGEN NIET INSLAPEN

dere om elkaar te leren kennen en elkaar op de hoogte te brengen met waar we mee bezig zijn. Het hoofddoel was echter, dat ik wilde weten waar vrouwengroepen in de praktijk tegen aanlopen, zodat ik daaruit weer conclusies kan trekken naar mijn werk.

Eén van die conclusies hieruit is bijvoorbeeld dat er bij de vrouwengroepen veel behoefte bestaat om met elkaar informatie uit te wisselen, themadagen en scholing te organiseren. De Landelijke Koördinatie Groep van PSP-vrouwen funktioneert echter niet meer en de 'Vrouwennieuwsbrief' komt al een half jaar niet meer uit. Ik vind dat we dan moeten nadenken over hoe we dingen anders kunnen organiseren. Om aan de genoemde behoeften tegemoet te komen, is er een punt nodig, van waaruit dingen kunnen worden georganiseerd. Daarom is besloten allereerst hieromheen een weekend te organiseren, waarop vragen aan bod komen als: Wat willen we als PSP-vrouwen, waar kiezen we voor, wat is onze plaats binnen de PSP, hoe kun je dat organiseren, maar ook de vraag wat we nog gemeenschappelijk hebben."

— *Dat deze onderwerpen nu weer aktueel kunnen zijn begrijp ik best, maar toen ik de aankondiging zag staan, dacht ik op de eerste plaats 'alweer een weekend over deze onderwerpen?' In het verleden is dit al zo vaak aan bod geweest, is het niet al een beetje uitgekauwd allemaal?*

Cora: "Ik denk dat het nu weer een goed moment is om te praten over wat de PSP-vrouwen nu precies voorstellen. Ik vind zelf de vraag bijvoorbeeld belangrijk: wat is een koördinatiegroep en moet zij nog wel blijven bestaan, want ze funktioneert helemaal niet. Ga je dan zeggen, we heffen haar op, of ga je er juist veel energie in stoppen om haar weer op te bouwen. En ook al komen er heel weinig vrouwen, dat besluit moet toch een keer genomen worden."

Josje: "Het weekend wordt ook georganiseerd omdat er onder de PSP-vrouwen meningsverschillen zijn. Dat is gekonstateerd; zowel op het Feminisme/Socialisme-kongres van februari '83, als op het laatste kongres. Het is dan niet meer duidelijk wanneer je wel of niet namens de PSP-vrouwen een praatje houdt. Daar moeten we uitkomen en

een structuur voor zoeken in het weekend."

Cora: "Het verschil tussen de PSP-vrouwen toen en nu is, dat het toen nodig was om samen standpunten te bepalen ten aanzien van abortus, economische zelfstandigheid enzovoort. Dat is nu een beetje over omdat de PSP die standpunten heeft overgenomen. En nu blijven dan ook veel meer de verschillen tussen de vrouwen onderling. Moeilijker wordt het nu om de fundamentele veranderingen concreet te krijgen. Nog steeds zijn maar weinig vrouwen actief en zitten ze op posities. Daarnaast heb je PSP-vrouwengroepen met steeds weer nieuwe vrouwen. Hoe ga je daarmee verder?"

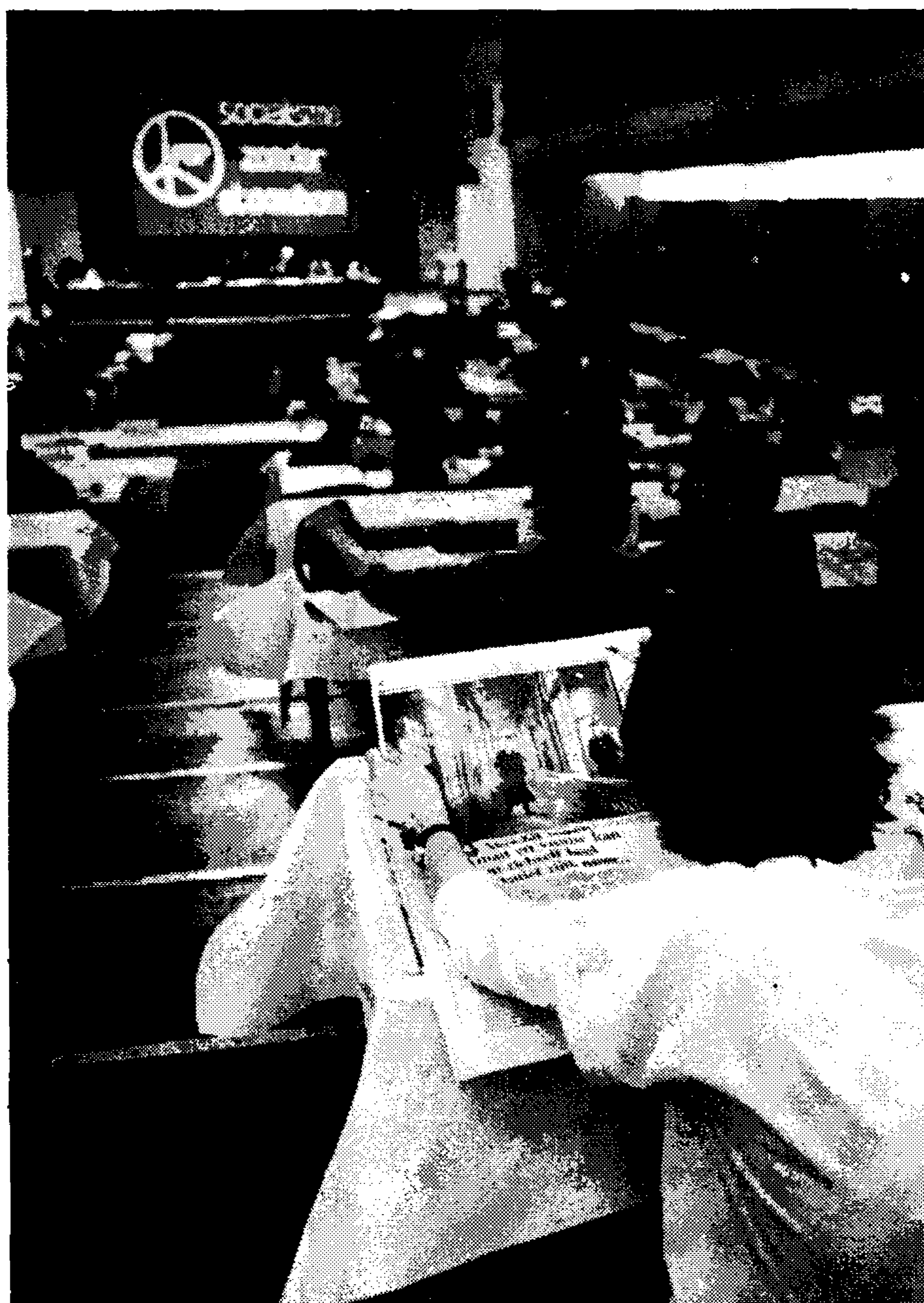
Begeleiding

— *Wat is daarbij de functie van de begeleidingscommissie?*

Cora: "In de begeleidingscommissie zitten zeven vrouwen en twee mannen. De commissieleden zijn gekozen door de PSP-vrouwen en benoemd door het partijbestuur. De vrouwelijke leden van de commissie hebben hele verschillende achtergronden; een medewerkster van de Tweede Kamerfractie, iemand die betrokken was bij het onderzoek naar de PSP-vrouwen, gemeenteraadsleden enzovoort. Omdat de emancipatiewerkster een functie heeft naar de hele partij, dus vrouwen én mannen, maken er ook mannen deel uit van de commissie. Inhoudelijk wordt het werk van de emancipatiewerkster door de begeleidingscommissie bepaald. Dat is onze verantwoordelijkheid. De eerste tijd hebben we veel gepraat over de gerichtheid in het werk. Het zou jammer zijn als het werk van Josje vooral opgaat aan organisatorische klussen, die er natuurlijk legio zijn, maar die eigenlijk door vrouwengroepen of afdelingsbesturen zouden moeten worden opgeknapt. Wij vinden dat haar werk vooral moet zijn gericht op het veranderen van de organisatie, om die te feminiseren."

Josje: "In het begin moest ik daar heel alert op zijn. De eerste keer dat ik op een vergadering aangaf 'Sorry, daarvoor heb ik geen tijd' zat ik terug in de trein en dacht: 'Ik ben gek dat ik daarvoor mijn excuses aanbiedt. Ik kan mijzelf wel verliezen in al die klussen, maar daar verander je geen bliksem mee. Over drie jaar ben ik dan gewoon weer weg en is er niets veranderd."

Ik vind het belangrijk er aan bij te dragen dat het gemakkelijker wordt voor vrouwen om volwaardig in de PSP mee te draaien, op welk nivo dan ook. Dat kan ik echter niet alleen. De aanzet tot

Een beeld van het Feminisme en Socialisme-kongres van de PSP, februari 1983

foto: Gelro Beernink/NFK

vervolg op pagina 12

vervolg van pagina 11

veranderingen zal steeds door PSP-vrouwen gegeven of gesteund moeten worden. Ik vind ook dat het de verantwoordelijkheid is van mannen in de PSP, maar het zijn vooral vrouwen die de belemmeringen ervaren. Niettemin vind ik het belangrijk dat mannen in de PSP na willen denken over feminisering en daarvoor verantwoordelijkheid willen nemen. Daarom vind ik het belangrijk dat er mannen in de begeleidingscommissie meedraaien."

Cora: "Maar voor die mannen is het soms wel vervelend, denk ik. Als er bijvoorbeeld een discussie is over waarom vrouwen afhalen... Wij, als vrouwen, beginnen dan te vertellen over waarom je zelf toen en toen bent afgehaakt. Als de mannen dan wat anders gaan bewe-

ren, zo van 'volgens mij', is dat heel raar. Maar zitten wij vrouwen niet juist altijd in die minderheidspositie?"

Optimistisch

Zijn jullie optimistisch over de te verwachten veranderingen?

Cora: "Ja, de PSP heeft veel op gang gezet, het congres heeft een impuls gegeven aan de feminisering en de gegevens uit het onderzoek rapport kun je gebruiken om dingen hard te maken. Bij dit soort resultaten mag het niet blijven."

Josje: "Bij mijn ronde langs de vrouwen groepen bleek dat de meeste vrouwen groepen ook op afdelingsniveau discussie over feminisering aangaan. De coor-

dinatiegroep wordt daarbij als platform gemist. Vanuit deze gegevens heb ik een aantal voorstellen gemaakt voor een organisatiestructuur die daarbij ondersteunend kan werken. Het lijkt mij goed dat de groepen zich organiseren rond werkgroepen, die bijvoorbeeld de Vrouwennieuwsbrief gaan maken, thema avonden organiseren bijvoorbeeld rondom sociale zekerheid enzovoort. Daarnaast is het van belang dat we in het weekend een bestuurscommissie of wij vertegenwoordigd willen zijn in diverse landelijke overleggen, als 'Wij vrouwen oren', en of we als postadres blijven functioneren voor de 'PSP vrouwen'. Zo ja, dan moet er een coördinatiegroep komen van vrouwen die dat uitvoeren en als centraal punt

voor overleg funktioneert. Het is zaak dat de PSP vrouwen nog niet inslapen."

ALICE LOITERS

Het weekend van de PSP vrouwen, waarvan in dit interview sprake is, vindt plaats op vrijdag 15 en zaterdag 16 juni. Op 15 juni vanaf 20.00 uur een programma rond het thema '10 jaar PSP vrouwen' en daarna een feest. Op zaterdag 16 juni discussies over prioriteiten en organisatiestructuur. Plaats: Vrouwenhuis, Twijnstraat, Utrecht.

Elkere informatie en aanmelding bij: Adriaansen, Postbus 700, 1000 AZ, Amsterdam tel. 020-267174 (alleen op woensdagen tijdens kantooruren) of Henny Steenbergen tel. 040-514745.

Comiso en Greenham Common

AKTIES TEGEN VREDESKAMPEN

Berichtten we in de vorige 'Bevrijding', dat het vrouwen-vredeskamp bij Comiso één jaar bestond, nu moeten we helaas mededelen, dat dat vredeskamp en twee andere gemengde kampen half mei ontruimd zijn. Op last van de rechter, die vond, dat in deze kampen strafbare feiten werden gepleegd. Bij drie vrouwen werden pamfletten gevonden over de actie, waarbij de grote watertank op de kruisraketten-basis met leuzen beschilderd werd. Die vrouwen hadden daar 'dus' mee te maken. Bij andere vredeskampeerders zouden er een steekwapen en een 'stof, die verlamdend werkt' zijn gevonden. Zonder ook maar een enkele vorm van bewijsvoering voor deze ten laste gelegde feiten moest iedereen de kampen uit.

Van Peggy Ravestein, contactvrouw in Nederland voor het vrouwen-vredeskamp en zelf vorig jaar Italië uitgezet, vernamen we, dat inmiddels de drie vrouwen, die beschuldigd werden van het in bezit hebben van pamfletten, Italië uitgezet zijn. Dat gebeurde op grond van de Italiaanse anti-terrorismewet. De vrouwen mogen niet meer terug naar het Italië. Als misschien over een jaar het proces tegen hen zal plaatsvinden mogen ze misschien even Italië in, om

te vertellen, dat de ten laste gelegde feiten waar zijn, maar ook volstrekt legitiem. Het kamp is dan al wel kapot. Fred van der Spek (PSP) heeft inmiddels over de vorige en deze uitzettingen vragen aan de minister van buitenlandse zaken gesteld. Hij dringt er op aan, dat de minister bij de Italiaanse regering tegen de maatregelen protesteert en het recht op vrij verkeer van personen in EG-landen herstelt.

In Greenham Common weten de politie en de justitie ook geen raad met vredesvrouwen. Daar werden onlangs twintig

vrouwen opgepakt en vastgezet. Zij hadden zich bewust niet gehouden aan de voorwaarde van een eerdere invrijheidsstelling: de militaire basis niet dichter dan op vijf mijl (zo'n acht kilometer) afstand benaderen. De acht vredeskampen met zo'n tweehonderd vrouwen liggen echter binnen die vijf mijls-zone. Gehoor aan de voorwaarde geven zou betekenen, dat de kampen twintig vrouwen moesten missen. Dat konden de vrouwen niet over hun hart verkrijgen.

Onder de nu opnieuw gearresteerde vrouwen bevindt zich de Nederlandse

Marijke. Hoewel zij niet eerder met de gestelde voorwaarde te maken had, moet zij nu toch tot 20 juni (dat is zes weken achtereen!) in voorarrest zitten. Op die dag zal het proces plaatsvinden. Naar verluidt zou de Britse politie tot nog strenger optreden willen overgaan. Op grond van 'onzedelijk' gedrag zou zij vrouwen die in het openbaar hand in hand lopen willen oppakken. Zowel de Italiaanse als de Britse overheid schrikken er blijkbaar niet voor terug om het militarisme van de kruisraketten met de meest belachelijke maatregelen te verdedigen.

CHRIS HUIJDER

Het proces tegen de Comiso-vrouwen vorige maand op Sicilië

foto: Comiso-vrouwen

Tegen afbraak streekvervoer

Een week of vier geleden werden plannen bekend een aantal buslijnen in het noorden van Groningen op te heffen. Deze plannen staan in het, tot dusver geheime, rapport van de projectgroep 'Integro' (Integratie Groningen) waarin wordt samengewerkt door het streekvervoer, de Nederlandse Spoorwegen en de Verkeersinspectie. De plannen zijn bedoeld om de spoorwegen in deze provincie uit de rode cijfers te halen.

De PSP, en met name de afdeling Eemsmond van deze partij, heeft met verontwaardiging gereageerd op de plannen.

Al langer bestaan er plannen het aantal buslijnen in het noorden van de provincie Groningen terug te dringen. In april werden plannen bekend de buslijn Groningen-Winsum op te heffen. Hierdoor zouden de passagiers uit de kop van de provincie in Winsum over moeten stappen op de trein in de richting Groningen-stad. Daar bovenop werd in mei bekend dat er sprake is van het opheffen van de buslijn Groningen-Delfzijl, bekend als buslijn 41. Het plan houdt in dat meerdere buslijnen, die parallel lopen aan treinverbindingen, worden opgeheven. Het busvervoer mag dan alleen nog de verbindingen verzorgen naar het dichtstbijzijnde spoorwegstation.

In een verklaring over deze plannen heeft de PSP-afdeling Eemsmond fel gereageerd. Volgens deze afdeling betekent het opheffen van zeer goed bezette buslijnen een onaanvaardbare afbraak van het streekvervoer. Het leidt voor menige bewoner tot een sterke vermindering van de vervoersmogelijkheden. Een grote gemeente als Ten Boer (met zo'n zevenduizend inwoners) zal verstoken raken van doorgaand openbaar vervoer, aldus de PSP in haar verklaring. De maatregel leidt daarnaast tot verlies van arbeidsplaatsen. De PSP heeft zich dan ook solidair verklaard met de medewerkers van het Groningse busbedrijf, de GADO, bij hun strijd voor het behoud van de buslijnen.

De ondernemingsraad van de GADO heeft ondertussen met instemming gereageerd op de PSP-verklaring. De ondernemingsraad beraadt zich op acties. Maar ook de leiding van de GADO zit niet stil: zij heeft een alternatief plan opgesteld waarbij geen buslijnen worden opgeheven, maar spoorlijnen. Volgens de GADO levert dat een winst van zo'n 2,5 miljoen gulden per jaar op. Het plan voor het opheffen van buslijnen zou slechts een half miljoen opbrengen.

Ondertussen hebben alle fracties in de Provinciale Staten gezamenlijk een serie vragen afgevuurd in de richting van Ge-deputeerde Staten. Daarin wordt gevraagd het rapport van 'Integro' openbaar te maken. Daarnaast heeft de provinciale werkgroep van de PSP in Groningen het Eerste Kamerlid Joop Vogt van die partij ingeschakeld om ook direkt vragen aan minister Smit-Kroes te stellen, de werkgroep 'Integro' werkte namelijk in haar opdracht. De plannen van 'Integro' (en dus indirect óók van minister Smit-Kroes) passen

precies in het kader van de afbraak bij het openbaar vervoer: de frequentie van de lijnen wordt verminderd, bus- en treindiensten verdwijnen helemaal — met name in het streekvervoer — en tariefsverhogingen zijn niet van de lucht. Dat alles jaagt de mensen het openbaar vervoer uit en de auto in. De nu uitgekorte plannen in Groningen zijn een goed voorbeeld voor wat er ook elders aan plannen op stapel zal staan.

ROEL SANDVOORT

NAARDEN

Brede lanen en smalle straten

De PSP-afdeling in de gemeente Naarden publiceerde onlangs haar 'Aktieprogramma' voor de komende twee jaar. In dat programma zet de PSP uiteen wat zij in grote lijnen denkt over een aantal belangrijke zaken. Het programma dient als leidraad voor het handelen van de partij in Naarden voor de komende twee jaar.

De PSP-afdeling Naarden deed in 1982 bewust niet mee aan de gemeenteraadsverkiezingen. Toch houdt de partij zich in deze plaats intensief bezig met lokale politieke zaken. Dat kan ook buiten de gemeenteraad: in buurten en wijken, in komitees en in actiegroepen. Daarnaast volgt de PSP kritisch wat er op gemeenteraadsniveau in Naarden loos is.

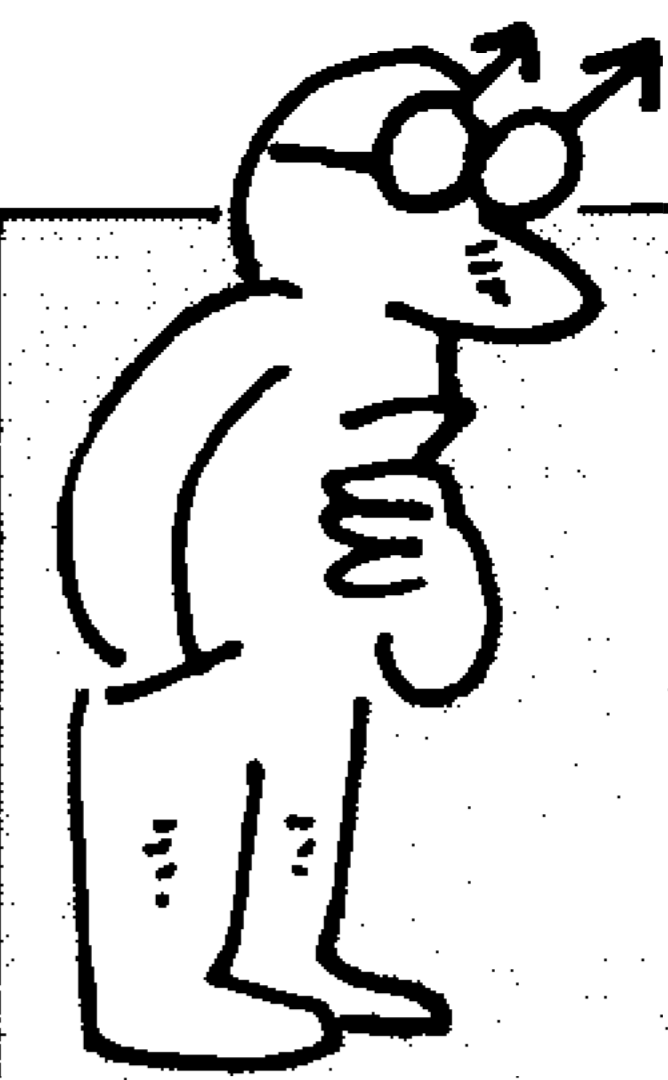
In de inleiding bij het onlangs gepubliceerde programma stelt de PSP dat er heel wat veranderingen in de maatschappij noodzakelijk zijn. Er zijn enorme verschillen in macht en rijkdom, er bestaat gebrek aan goede huisvesting, het arbeidsproces sloopt mensen lichamelijk en geestelijk — als je al een baan hebt en niet behoort tot die honderdduizenden werklozen van dit moment —, velen worden niet in staat gesteld die scholing te volgen die aan hun mogelijkheden recht doet en in ons economisch systeem beslissen weinigen over velen.

Ook in de gemeente Naarden heeft de bevolking te maken met dezelfde belangen en tegenstellingen die op landelijk nivo spelen: bedrijven zonder zeggenschap van de werknemers, milieuverontreiniging die de volksgezondheid bedreigt, 'vrije vestiging' voor de rijken en

woningnood voor de armen. De algemene beginselen van de PSP als landelijke politieke partij vertaalt de PSP in Naarden in haar actieprogramma naar de typische situatie van de gemeente Naarden. In het hoofdstuk uit het programma over 'ruimtelijke ordening' wordt deze 'VVD-gemeente' beschreven: aan de ene kant villawijken, met kapitale huizen, grote tuinen, veel openbare groenvoorziening, vijvers, brede lanen. Maar aan de andere kant de wijken met kleine woningen, flats zonder tuin, smalle straten en weinig of geen openbaar groen; de speelmogelijkheden voor kinderen zijn er minimaal, de scholen liggen aan drukke en gevaarlijke doorgangswegen, buurtwinkels en andere voorzieningen ontbreken. Op grond van haar analyse van de huidige situatie komt de PSP in Naarden tot een aantal eisen aan het plaatselijke bestuur: de gemeente moet actief grond aankopen en geen gemeenschapsgrond aan particulieren verkopen, woonerven aanleggen waar de bewoners dat vragen en zorgen voor voldoende speelruimte. Het *Aktieprogramma 1984-1986* van de PSP-Naarden gaat verder uitvoerig in op zaken als verkeer, onderwijs, welzijn, vrouwenbevrijding en vrede en veiligheid. Het programma is een goed voorbeeld voor andere afdelingen van de PSP, die al of niet in een vergelijkbare situatie verkeren.

ROEL SANDVOORT

'*Aktieprogramma 1984-1986*' is een uitgave van PSP-Naarden, E. de Bruynstraat 84-A, Naarden, tel.: 02159 - 475 52. Voor visueel-gehandikapt ook in gesproken vorm verkrijgbaar.

de
roze
bril

BOOS

Wij mochten vernemen van de boosheid van het COC-bestuur. Het COC-bestuur is boos op het kabinet-Lubbers. Omdat het kabinet nog steeds geen duidelijkheid verschaft over de Wet Gelijke Behandeling (van vrouwen en mannen, daaronder mede begrepen van 'Homofielen' en meer normale mensen.

Het COC-bestuur dacht beter verdiend te hebben. Waren de bestuursleden niet bij Lubbers op de thee geweest? En had die niet veel begrip getoond?

Dat was nu al meer dan een jaar geleden. De COC-ers hadden voor Lubbers en staatssecretaris Kappeyne van de Coppello een nota meegebracht: "Homosexualiteit in het overheidsbeleid". En ze waren heel tevreden van het bezoek teruggekomen. Vóór de zomer van 1984 zou het kabinet met een reactie komen.

Het officieel orgaan van het COC, dat 'SEK' heet (ja Bonne, we doen méér sociaal-ekonomisch in onze kolommen!) werd haast tot officiële spreekbuis van de regeringspartijen gemaakt.

Achtereenvolgens verschenen staatssecretaris Kappeyne van de Coppello, minister Van den Broek en staatssecretaris Korte-Van Hemel als grote portretten op de omslag. Ook een manier om als COC van de PvdA-image af te komen: we zoeken het eens rechts. De bewindslieden kregen ruim de gelegenheid hun beleid uiteen te zetten, een kritische kanttekening ontbrak natuurlijk niet, maar de welwillendheid voerde de boventoon.

Nu is het COC-bestuur boos. Of eigenlijk niet boos, néé, bezorgd! Of de dames en heren bewindslieden zich hun toezeggingen wel herinneren. Of ze eigenlijk wel geloven in hun eigen wetsvoorstel. Of de partijraad van het CDA nog wel vóór de zomer vergadert. Het COC-bestuur heeft een jaar lang in de waan verkeerd (en de illusie gewerkt!) dat het met dit kabinet wel mee zou vallen. Ondanks de belastingmaatregelen en bijstandskortingen voor tweeverdieners, voordeurdelers, woongroepen, krakers of kamerbewoners. Even de ogen gesloten voor de richting waarin het met dit kabinet gaat. Hoop, dat de VVD een tegenwicht zou bieden voor het CDA, terwijl juist de bezuinigingsdrift van de VVD zo'n versterking is voor de gezinsverpakking van het CDA.

PETER DROS
PETER ZWART

BELANGRIJK

AGENDA EUROPESE VERKIEZINGEN

Hieronder voor de derde en laatste maal de agenda van bijeenkomsten in het kader van de Europese verkiezingen van 14 juni. Voor nadere gegevens over de plaats van de bijeenkomsten kun je terecht bij de plaatselijke afdelingen van PSP, PPR en CPN.

5 juni, Den Haag, regionale manifestatie met o.a. *Andrée van Es, Nel van Dijk, Herman Verbeek* en *Wim Bartels* (IKV) in Houtzagerij, aanvang 20.00 uur

7 juni, Groningen regionale manifestatie met o.a. *Bram van der Lek, Sander Doeve* en een vertegenwoordiger van *Die Grünen*

7 juni, Renkum, een avond met *Roel van Duijn*

7 juni, Oosterwolde, avond met *Herman Verbeek*

7 juni, Katwijk aan de Rijn, in de memowinkel, aanvang 20.15 uur, met *Pierre Puts*

8 juni, Driebergen, avond met *Bram van der Lek*

8 juni, Millingen, Forum met *Jan Schreur*, aanvang 20.00 uur

8 juni, Leiden avond met *Simone Walvisch* en *Roel van Duijn*

9 juni, Dordrecht, manifestatie in 't Hof tussen 11.00 en 17.00 uur, met o.a. *Ate Flapper*

9 juni, Arnhem, tussen 11.00 en 15.00 uur rijdt een bus van het Groen-Progressief Akkoord door de stad met o.a. *Sander Doeve* en *Nel van Dijk*

11 juni, Amsterdam, regionale slotmanifestatie van Groen-Progressief Akkoord met o.a. de lijsttrekker in de buurt van Leidseplein, tussen 14.00 en 18.30 uur

12 juni, Hilversum, forum met *Emmy van Noord*

13 juni, Hoofddorp, avond in De Deining met *Herman Verbeek*

PSP LOKAAL

DE ZURE REGEN 'TOP TIEN'

Begin dit jaar publiceerde de *Stichting Natuur en Milieu* de 'top tien' van de verzurende bedrijven in ons land. In die top-tien staat onder andere DSM-Limburg.

De laatste maanden wordt steeds duidelijker dat het verschijnsel 'zure regen' ook in ons land een vernietigend spoor trekt (zie ook 'Bevrijding' nummer 9 van 16 mei 1984). De PSP is op verschillende nivo's actief rond dat vraagstuk. De gemeenteraadsfractie van de PSP in Geleen heeft deze maand een notitie uitgebracht met als titel 'DSM en de zure regen'. Daarin wordt aangegeven wat 'zure regen' eigenlijk is, wie de veroorzakers zijn en hoe de situatie er bij 'De Staats Mijnen' (het chemische koncern DSM) voor staat. De DSM blijkt in haar vestigingen in Geleen jaarlijks voor duizenden tonnen aan verzurende stoffen de lucht in blaast. In haar notitie geeft de PSP in Geleen aan dat de lokale overheid in haar milieubeleid naar de DSM toe aan deze zaak aandacht dient te schenken.

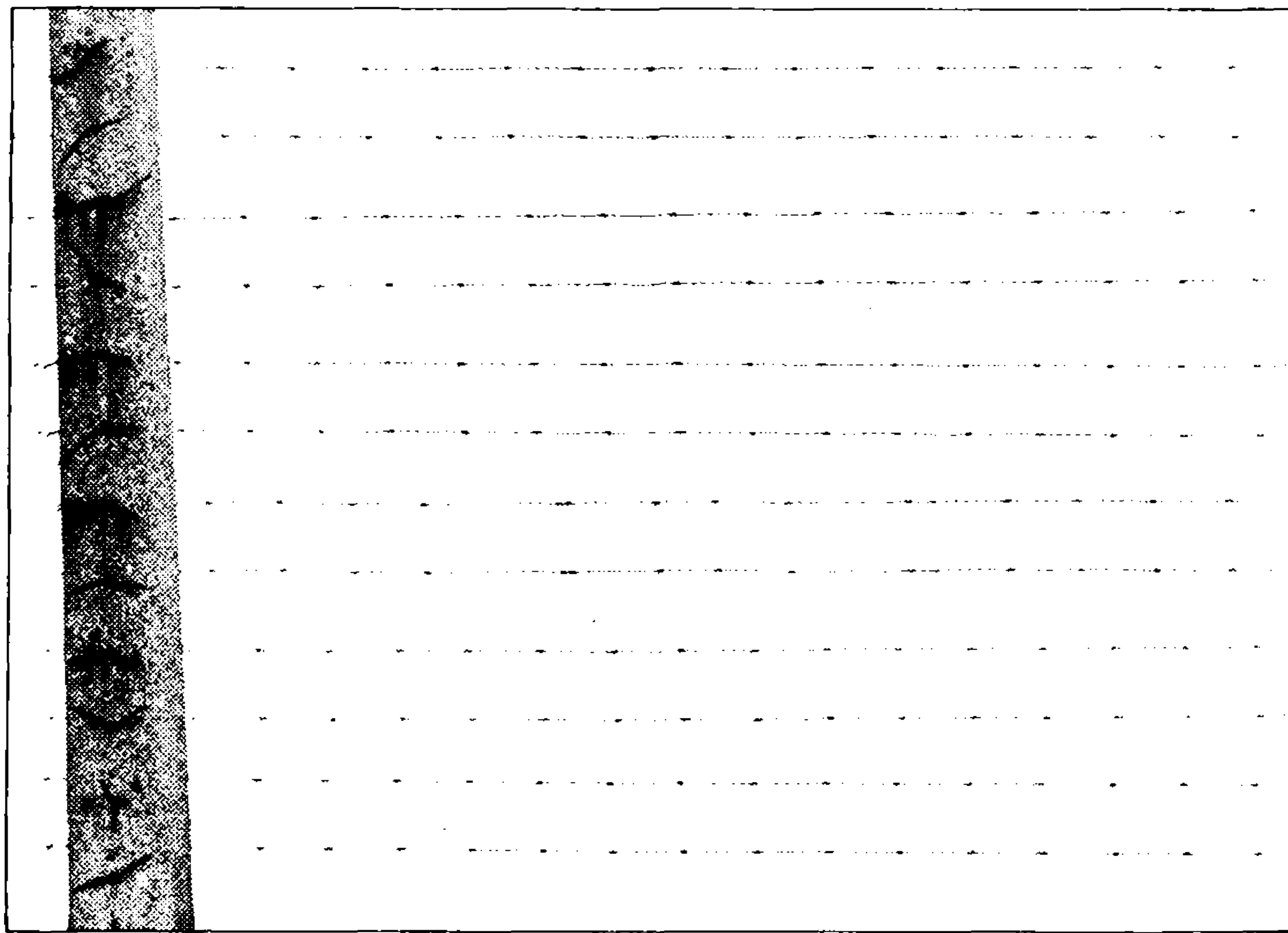
ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

De notitie is te bestellen door overmaking van f 2,- naar postgiro 4205997 t.n.v. Penningmeester PSP/Geleen met vermelding van 'zure regen notitie'.

(advertentie)

WAT DOET DE ASN MET UW SPAARGELD IN LANDEN MET VERFOEILIJKE REGIMES?

NIETS.

Meer dan 70.000 mensen (die samen ruim 380 miljoen gulden hebben ingelegd) zijn het onduidelijk/eens niet deze passiviteit van de Algemene Spaarbank voor Nederland. Want een progressieve bank moet wel goed met het geld van spaarders (m. v. j.) omgaan, maar mag nooit ten koste van het gewin, dat geld beleggen in dubieuze zaken. Zeker niet in landen waar het met de mensen rechten maar slecht gesteld is.

De ASN doet het anders. Belegt o.a. in sociale woningbouw, ondersteunt sociale en culturele projecten. En biedt zijn spaarders (m. v. j.) toch een prima rente. Dezelfde rente die andere banken ook geven.

Hoe kan dat? Door een uitgekiend spaarsysteem sparen via uw girorekening. Daardoor kunnen de kosten laag blijven (geen dure bijkantoren). Door met grote deskundigheid te beleggen. Zodat uw spaargeld veilig zit, uitstekende rente oplevert en goede dingen bewerkstelligt. Daarom zijn we een andere bank.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7.50 premie!

Als u voor 1 juli 1984 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een giro-overschrijving doet.

ALGEMENE SPAARBANK VOOR NEDERLAND

DE ANDERE BANK MET DEZELFDE RENTE

Zie antwoordkaart elders in dit nummer

BIJEENKOMSTEN

30 JUNI: HOMO-DAG NIJMEGEN

De *Nationale Potten- en Flikkerdag* vindt dit jaar op zaterdag 30 juni in Nijmegen plaats. De keuze is niet toevallig op Nijmegen gevallen: vorig jaar vonden tijdens de 'Vierdaagse' rellen plaats rond de Nijmeegse homo-bar Het Bakkertje. Het lastig vallen van homoseksuelen in de omgeving van de bar liep uiteindelijk uit op een belegering van Het Bakkertje. Deze rellen hebben aangetoond dat de zogenaamde 'tolerantie' in het Nijmeegse niet echt is. Reden om de Nationale Potten- en Flikkerdag dit jaar in die stad te organiseren. Het programma van die dag is nog niet klaar. Maar in ieder geval zal er een demonstratie plaats vinden, die rond 14.00 uur zal starten in en rond het Kronenburgerpark en het Koningsplein. Vóór die tijd, tussen 12.00 en 14.00 uur vinden verspreid over de Nijmeegse binnenstad *straattheater* en *-muziek-optredens* plaats. De demonstratie zal drie gescheiden groepen kennen: één vrouwenstoet en twee gemengde stoeten. Eindpunt wordt het Kronenburgerpark, waar rond 18.00 uur een manifestatie zal starten. Vanaf 20.00 uur in het Kolpinghuis een feest, met theater, dans en muziek.

Omdat Nijmegen aan de Waal ligt, bestaan er plannen op 30 juni de Waal-

kade 'roze' te laten zien van de boten uit alle windstreken met bezoekers van die dag. De coördinatie van dat gebeuren is in handen van Bart van Dam (tel.: 080 - 22 30 57), onder andere voor het reserveren van aanlegruimte voor de schepen. Op datzelfde adres kun je terecht voor het huren van een kraam voor de niet-kommerciële *informatie-markt* (huur per kraam f 25,-). Individen en groepen die hun medewerking willen geven aan de optredens worden van harte uitgenodigd zich aan te melden.

Voor de activiteiten op 30 juni is een apart *vrouwenoverleg* van start gegaan. Contactadres: Lili Timmermans, tel.: 08885 - 2542.

Nadere informatie: Postbus 40030, 6504 AA Nijmegen of tel.: 080 - 450789 (Otto Dekkers).

UITGAVEN

WEST-PAPUA

De Stichting Werkgroep Nieuw Guinea in Deventer heeft een brochure uitgebracht over *West-Papua*. West-Papua behoorde vroeger tot Nederlands Indië, maar kent een heel eigen geschiedenis, los van de andere eilanden van het Indonesische rijk. Onder druk van de VS stond Nederland West-Papua in 1963 aan Indonesië af. Deze organiseerde in 1969 een referendum over de toekomst van het eilandgebied, zoals met de Verenigde Naties was overeengekomen. Dit referendum was echter, zoals de Ghaneese VN-vertegenwoordiger in die tijd zei "een aanfluiting van democratie en recht". Het vond geheel onder Indonesische controle plaats, waarbij er zo'n negentig procent van de kiesmannen al aangewezen was, voordat een VN-team 'de daad van vrije keuze' kwam bijwonen.

Reeds voor die tijd en nu nog is West-Papua een gesloten gebied, waar Indonesië heer en meester is. De bevolking wordt economisch uitgezogen, politiek gemuilkorfd en militair vertrappt. Vanaf '84 is er in het gebied de bevrijdingsbeweging *OPM* (Organisatie Papua Merdeka - Organisatie voor Papua's Vrijheid) actief. Hoewel er vanwege de onmogelijkheid om informatie naar buiten te krijgen niet zo veel over deze organisatie en het verzet van de bevolking bekend is, is er de laatste jaren in ieder geval sprake van een opleving van de guerrilla-activiteiten. Over de guerrilla en de geschiedenis van West-Papua gaat de brochure van 55 pagina's. En natuurlijk ook over wat jij er aan kunt doen.

'*West-Papua: een natie*', is een uitgave van Stichting Werkgroep Nieuw-Guinea, Driebergenstraat 19, 7413 RP Deventer, tel.: 05700 - 282 88. Prijs: f 4,-, (plus porto), verkrijgbaar bij de Stichting of in de linkse boekhandels.

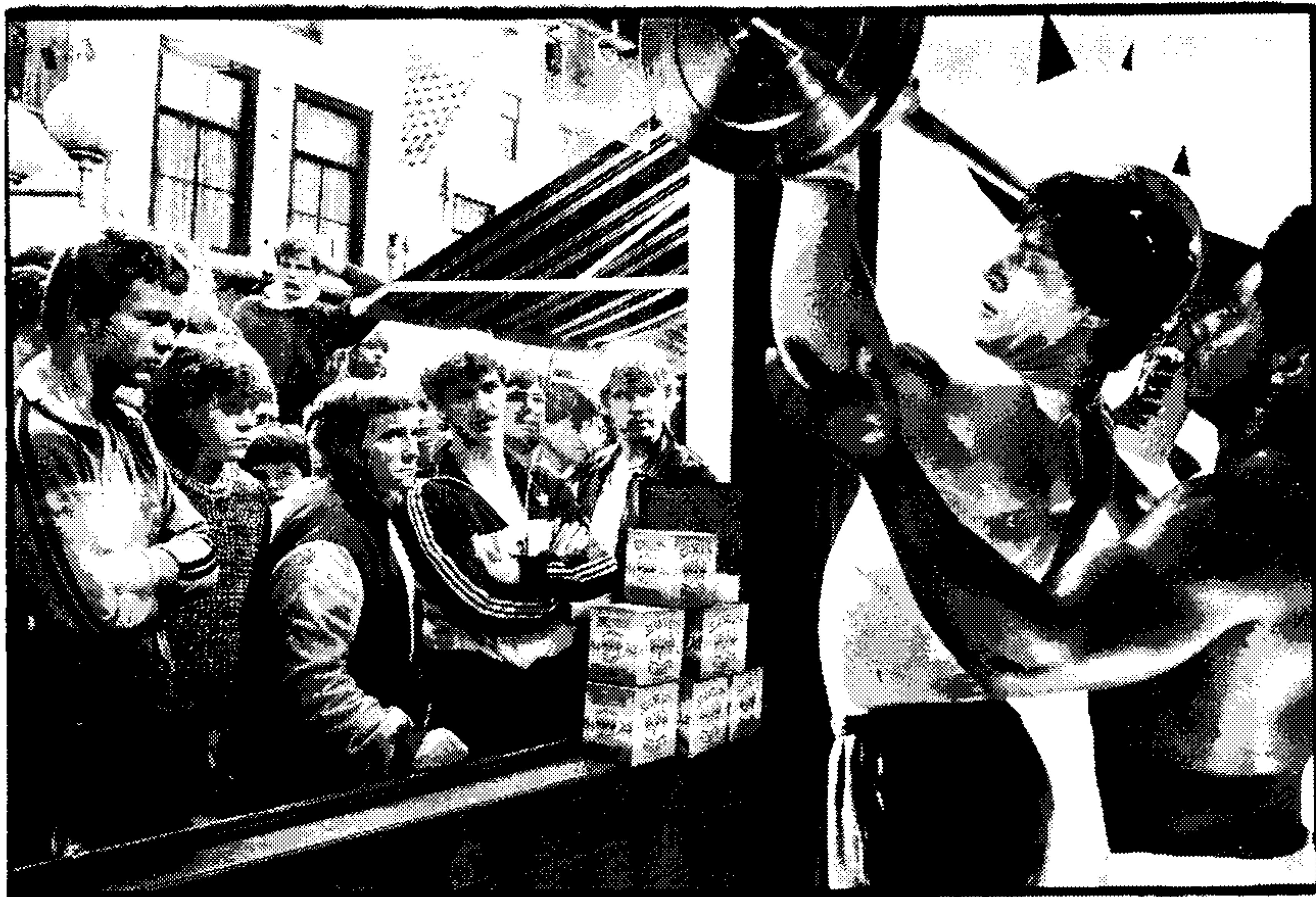
De Stichting kan vrijwillig(st)ers voor allerlei werkzaamheden zeker gebruiken. Voor informatie daarover: 05700 - 282 88.

AKTIEKRANT VOORDEURDELERS

De LOBH (Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting) heeft, in samenwerking met het Landelijk Actiecomitee Groepshuisvesting, een 'Actiekrant voordeurdelers' uitgegeven. In

deze aktiekrant onder andere de verklaring die twaalf organisaties hebben uitgegeven over het 1 juli-pakket van de regering (zie daarvoor ook elders in dit nummer van 'Bevrijding'). En verder bijvoorbeeld suggesties voor aktiemogelijkheden en adressen van komitees en organisaties die bij de verschillende akties betrokken zijn. De aktiekrant is gratis te bestellen door een kaartje aan: **LOBH, Antwoordnr. 566, 1000 PA Amsterdam** (een postzegel is niet nodig). De krant is ook af te halen bij de plaatselijke kantoren van de LOBH en bij de plaatselijke woon(groepen)-winkels.

BLADEN

FNV EN APARTHEID

Onlangs kwam het tweede nummer van het blad 'Arbeidsstrijd tegen apartheid' uit. Dit tweemaandelijks bulletin van 8 à 12 pagina's wordt uitgegeven door de werkgroep Zuid-Afrika van de BOV van het FNV. BOV staat voor Bewustzijnswerk, Ontwikkelingssamenwerking, Vakbeweging. De BOV vormt de 'Derde Wereld-poot' van de FNV. De redactie van het bulletin wijdt in het bijzonder zijn aandacht aan akties van FNV-bonden rond Zuid-Afrika; aan akties in het buitenland voor steun aan Zuid-Afrikaanse bonden, en aan ontwikkelingen van de Zuid-Afrikaanse vakbeweging en van de strijd in de bedrijven. Via korte, informatieve artikelen wordt van deze akties en ontwikkelingen verslag gedaan. Het bulletin fungeert daardoor als een schakel tussen de Nederlandse en de Zuid-Afrikaanse vakbeweging.

Het bulletin is bij de hoofdkantoren van de FNV-bonden gratis op te vragen. Hebben ze daar het bulletin niet voorradig, dring er dan op aan, dat dat in de toekomst wel gebeurt.

Het redactie-adres is gevestigd in Amsterdam bij Maria van Diepen, Singel 385-II, tel.: 020 - 22 74 31. Daar kan men terecht voor kopij.

Voor informatie over activiteiten van de vakbeweging rond Zuid-Afrika kan men terecht bij de FNV zelf, Dick de Graaf, Plein '40-'45 nr. 1, Amsterdam, tel: 020 - 511 07 77.

DE STILLE MACHT

Deze maand verscheen het laatste nummer van de eerste jaargang van 'Plaatwerk', tijdschrift voor sociale, documentaire fotografie. Het onderwerp van dit nummer is 'machtsverhoudingen'. De redactie van het blad is niet op zoek gegaan naar de 'zichtbare' macht: géén foto's van agenten of soldaten in uniform, géén ministers of industriëlen bij het uitoefenen van hun 'macht'. Maar wel zo'n vijftig beelden van machtsverhoudingen in het dagelijkse leven. In de omgang van mensen moet steeds opnieuw worden bepaald hoe de verhoudingen liggen. De uitslag is dubieus: soms ligt de één boven, dan weer de ander. We kennen ze allemaal: de machts-spelletjes tussen man en vrouw, tussen werkgever en werknemer, tussen ouder en kind, tussen leraar en leerling, tussen 'baas' en hond. Maar de uiterlijke kenmerken van die 'strijd' is voor fotografen niet zo makkelijk vast te leggen

als de eerder genoemde, grovere, vormen van macht. Bij de 'stille macht' speelt de strijd zich vaak op verbaal nivo af of met een priemende blik, een subtiel gebaar. De fotograaf begeeft zich dan op wel heel glad ijs. Het jongste nummer van 'Plaatwerk' biedt een keus uit zo'n honderdveertig foto's die de redactie binnenkreeg van ruim twintig fotografen. Het blad dient als katalogus bij de gelijknamige tentoonstelling die de komende tijd door het hele land zal reizen. Afgelopen maand was 'De stille macht' te zien bij de USVA in Groningen en van 1 tot 22 augustus in de Mozes en Aäronkerk aan het Waterlooplein in Amsterdam. Losse nummers van 'Plaatwerk' kosten f 7,50 in kiosk, boekhandel en op de tentoonstelling. Een jaarabonnement kost f 45,- (voor zes nummers). Aan te vragen bij: uitgeverij Fragment, tel.: 020 - 26 71 33.

SOLIDARITEIT

Een jaar geleden kwam het eerste nummer van *Solidariteit, blad voor vakbeweging en socialisme* uit. Het blad is onafhankelijk van de Nederlandse vakbeweging en voorziet in de behoefte van vakbondsactivisten met elkaar in debat te kunnen gaan. Het afgelopen jaar is het abonneetal gestaag gegroeid. De eerste nummers werden, hoe kan het anders, volgeschreven door de leden van de redactie. Maar in het voorwoord bij het onlangs verschenen nummer 6 (mei 1984) wordt gekonstateerd dat lezers en leden van de redaktieraad in toenemende mate de pagina's vullen.

In de meeste vakbondsbladen is het praktisch onmogelijk je mening of discussiebijdrage geplaatst te krijgen. Bovendien is het onmogelijk via je eigen vakbondsblad de leden van andere bonden te bereiken. Zie daar de bestaansgrond van 'Solidariteit'. Om tegemoet te komen aan een aantal klachten van abonnees zal *Solidariteit* in de toekomst sneller en regelmatig gaan verschijnen en zal de omvang worden beperkt tot maximaal 32 pagina's. Daardoor zal de prijs omlaag kunnen. In het laatst verschenen nummer staan twee zaken centraal: de werkonderbreking tegen de kruisraketten van 10 mei en de bundeling van de krachten tegen het 1 juli-pakket. In datzelfde nummer een stellingname van *Wilbert Willems*

(PSP Tweede Kamerlid) over de akties rond de drie procentskorting (het thema van het vorige nummer van 'Solidariteit', nummer 4/5 van maart '84). Verder een artikel over de akties in West-Duitsland voor een 35-urige werkweek, nieuws uit de vakbonden (ook in het Turks en het Spaans) en een artikel over vrouwen en economische zelfstandigheid.

Een abonnement kost f 25,- per jaar (meer mag ook). Aan te vragen door storting op postgiro 4567501 t.n.v. J.P. Boot, rek. Vereniging Solidariteit/Amsterdam met vermelding 'nieuw abonnement'. *Korrespondentieadres:* Pieter Vlamingstraat 19-I, Amsterdam, tel.: 020 - 94 65 86.

VREDESGROEPEN

TEGEN HET MILITARISME

Dit jaar vindt de negende *Internationale Mars tegen het Militarisme* plaats. Er is, in afwijking van wat gebruikelijk was, gekozen voor drie aktiekampen in drie verschillende landen. Begin augustus worden twee aktiekampen georganiseerd in Genève en Frankrijk en het derde kamp komt in West-Duitsland eind september.

Van 31 juli tot 3 augustus slaan de antimilitaristen hun tenten op bij Genève (Zwitserland) om te protesteren tegen de behandeling van de *dienstweigeraars* in dat land (zie ook 'Bevrijding' nummer 6 van 4 april 1984). Daarnaast speelt Genève natuurlijk een belangrijke rol in de internationale onderhandelingen. Vervolgens gaan de aktievoerders *per fiets* (of ander vervoer) naar het buurland Frankrijk, naar de omgeving van Malville (in de buurt van Lyon). Daar worden op 4 en 5 augustus de akties van de Franse beweging tegen de snelle kweekreaktor 'Superphenix' ondersteund. De 'Superphenix' produceert binnenkort plutonium voor de Franse atoomwapens. Na 5 augustus worden vanuit het kamp akties tegen de militarisering van de Franse samenleving gevoerd.

Het derde kamp, in de Bondsrepubliek, richt zich op de grote NAVO-oefening die daar eind september wordt gehouden in het gebied tussen Frankfurt en

de Oostduitse grens. De Westduitse vredesbeweging organiseert dan vijf aktiekampen, één daarvan zal het internationale kamp zijn. De akties duren twee weken.

De drie kampen zullen werken volgens het *basis-demokratische principe* en richten zich op éézijdige ontwapening, het afschaffen van het 'blokken', konversie van de wapenindustrie, geweldloze vormen van verdediging, bestrijding van de onderdrukkende rol van legers en het opkomen voor een onbeperkt recht op dienstweigeren.

Nadere informatie. Paul, Postbus 4184, Groningen, tel.: 050 - 77 61 19 of Rens, tel.: 076 - 14 07 60. In ons land worden twee voorbereidende weekenden georganiseerd: van 15 tot 17 juni in Helvoirt (Noord-Brabant) en van 6 tot 8 juli op een nog onbekende plaats.

VROUWENVERZETSKAMP VOLKEL

Eind januari dit jaar is in Volkel het Vrouwenverzetkamp van start gegaan. Het initiatief werd genomen tijdens een vrouwenweekend tegen militarisme dat op 14 en 15 januari plaatsvond in Deventer.

Het Vrouwenverzetkamp wil permanent de aandacht vestigen op de dreigende bewapening en in het bijzonder de mogelijke plaatsing van kruisraketten in ons land. Werken voor de vrede betekent voor de organisatrices van het kamp tevens verzet tegen een systeem dat de oorzaak is van mensonwaardige verschijnselen als honger, armoede, diskriminatie, milieuverontreiniging en onderdrukking.

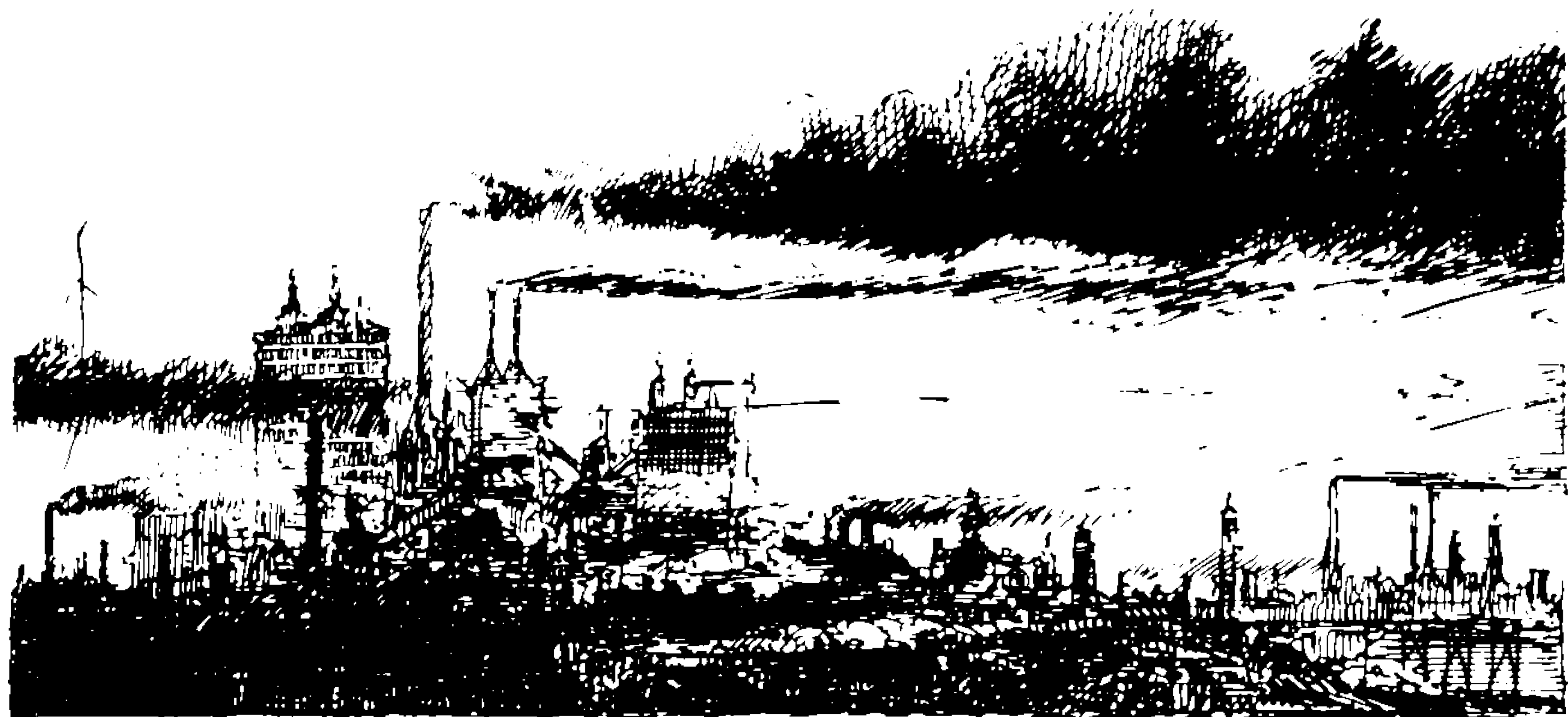
Het Vrouwenverzetkamp kan gesteund worden door droog hout in te zamelen, of dekens, landbouwplastics of geld. Je kunt ook post zenden, om ze een hart onder de riem te steken. Daadwerkelijk mee draaien in het kamp (dat werkt met een roulatie systeem) is natuurlijk ook mogelijk.

Het adres: Vrouwenverzetkamp, Zeelandsedijk, Volkel. Het is bereikbaar met het openbaar vervoer vanaf Eindhoven en Nijmegen, buslijn 21, halte 'Gamma' industrieterrein Uden, verder lopend naar Vliegbasis Volkel. Het verzetkamp is telefonisch bereikbaar via José, 04132 - 658 44 (dagelijks tussen 12.00 en 13.00 uur) en Ank, 04132 - 637 55 (tussen 17.00 en 18.00 uur).

(ingezonden mededeling)

Het Justitieel Klachtenbureau Groningen wil graag in contact komen met mensen die ervaringen hebben met gebruik door de politie van foto's van arrestanten. Dit in verband met een brochure over de politieregisters. Adres: Schuitendiep 88-I, Groningen, telefoon 050-13 32 47.

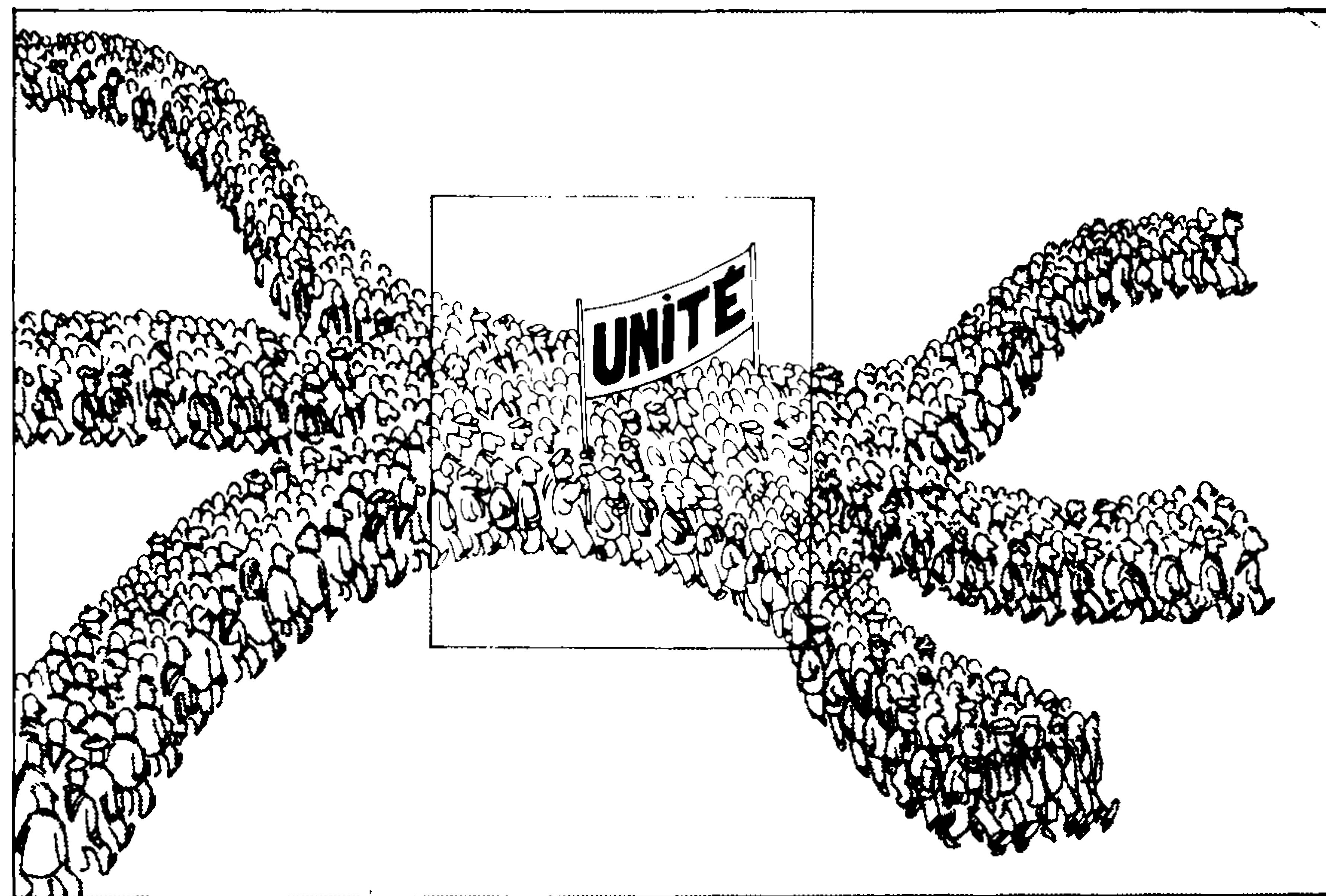

Frits Müller in HP, 30 november 1974

Hans-Georg Rauch in Die Zeit, 8 april 1982 'Europa, je stinkt'

Plantu in 'C'est le Goulag', 1983

POLITIEKE TEKENAARS

"Als tekenaars die met een satirisch oog naar de sociaal-politieke werkelijkheid kijken, antwoord moeten geven op de vraag 'Europa waarheen?' mag men dan verwachten dat zij met een mooie en verheven voorstelling van zaken komen? Het antwoord op die vraag kan heel kort zijn: neen. Zij zijn er niet in de eerste plaats om mooie idealen op papier te zetten, ook niet over de Europese samenleving: zij zijn geen propagandisten". Met deze zin opent *Koos van Weringh* zijn bijdrage aan de catalogus met het werk van vijf politieke tekenaars uit vijf Europese landen. De catalogus hoort bij een tentoonstelling die onlangs te zien was in de Nieuwe Kerk in Amsterdam, met als titel '*Europa quo vadis?*' ('Europa waarheen?'). De bekendste Nederlandse politieke tekenaar *Albert Hahn* omschreef het doel van de politieke karikatuur eens als 'het geven van een opdonder'. Politieke tekeningen of cartoons geven geen beeld van de werkelijkheid, maar houdt die werkelijkheid een spiegel voor. Een goede

prent stemt tot nadenken, is verrassend, prikkelt de lachspieren of wekt ergernis op. Wat dat betreft zijn de tekeningen van *Elyh Holzhaus*, vaste tekenares voor dit blad, regelmatig een goed voorbeeld. Sommigen ergeren zich daaraan, zoals aan haar tekening van een blank meisje, dat, met een zwarte baby in haar armen, zegt "Ik zat bij een anti-racisme groepje . . .". *Wouter Klootwijk*, redakteur van de rubriek 'Dag-in, dag-uit' van 'De Volkskrant' werd door een lezeres van 'Bevrijding' op het spoor gezet van die prent en oordeelde dat deze tekening van Elyh 'racistisch' was. Elyh, op haar beurt, vond dat je haar tekening 'lief' moest uitleggen. Kort daarop plaatste dit blad weer een cartoon van Elyh, ditmaal als commentaar op het gedoe rond de naturalisatie van buitenlanders, waarin zij een buitenlander liet zeggen "Nu mag ik ook op de Centruumpartij stemmen . . .". Daarop kwam een reactie van een lezer. Hij zag "een wat dommig bol schommelend negertje" en oordeelde dat deze cartoon

onakseptabel is voor een links blad en dat als het in een publikatie van de CP had gestaan, die partij daarvoor met recht vervolgd zou kunnen worden. Laat ik me troosten met de gedachte dat het in ons land maar zelden tot dat soort processen tegen tekenaars komt, in tegenstelling tot de situatie bij onze rechter burens, waar bijvoorbeeld de tekenaar van het linkse maandblad 'Konkret' jarenlang gerechtelijk werd vervolgd door Strauss omdat hij was afgebeeld als een varkentje in een 'onzedelijke' houding. Satire is vaak onnavolgbaar, laten we het daarom ook maar niet vervolgen.

ROEL SANDVOORT

'Europa quo vadis?', met tekeningen van Plantu (*Le Monde*), Forattini (*La Stampa*), Gerald Scarfe (*Sunday Times*), Hans-Georg Rauch (*Die Zeit*), Frits Müller (*NRC en HP*) met teksten van Koos van Weringh; uitgave: Van Gennep/Amsterdam, 1984. Prijs f 14,50

wordt
vervolgd

BEVRIJDING

JAARGANG 28 NUMMER 11 30/6/1984 PRIJS f1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

DE VEILIGHEIDSTOREN
VAN BABEL

KOMMENTAAR

EG-VERKIEZINGEN

Als je de campagne voert en mikt op één à twee zetels, als je in de opiniepeilingen op een zetel (en misschien twee) gezet wordt, als je dan tenslotte twee zetels haalt, mag je dan ontevreden zijn? Nee natuurlijk. Maar juichen over het resultaat dat het Groen-Progressief Akkoord behaald heeft zou te overdreven zijn.

Vergeleken met het percentage, behaald bij de Tweede Kamerverkiezingen in 1982, is er sprake van een minieme achteruitgang. Dat waren al niet zulke denderende verkiezingen voor de deelnemende partijen: de PPR verloor toen een zetel, de CPN ging nogal achteruit en de PSP reikte – ondanks veelbelovende opiniepeilingen – niet verder dan wéér drie zetels. En in een aantal plaatsen, met name de grote steden in het westen waar de opkomst beneden de helft bleef steken, was er zelfs verlies ten opzichte van de Europese verkiezingen van 1979. Kortom (even daargelaten welk aandeel de 'Groene Partij Nederland' zou kunnen claimen), PSP, CPN en PPR stabiliseren zich, op een niet zo hoog niveau. De samenwerking op één lijst heeft geen golven van enthousiasme te weeg gebracht bij kiezers die nú een nieuw links machtsblok zagen ontstaan. Ook het 'groene' etiket is in Nederland niet zonder meer goed voor twaalf procent van de stemmen, waarover Bas de Gaay Fortman ooit nog eens gedroomd heeft. Evenmin is uit de uitslagen het tegendeel af te leiden. De samenwerking heeft niet merkbaar kiezers weggehouden die alleen op een lijst van de eigen partij hadden willen stemmen. Voor- en tegenstanders van hechtere samenwerking kunnen aan de uitslag

geen bewijs voor hun eigen gelijk ontlenen.

Voor wie het niet om de procenten maar om de zetels gaat, is de uitslag wel een succes geworden. Met twee zetels kan het Groen-Progressief Akkoord in en rond het Europese parlement aanzienlijk méér doen aan organisatie en actie op Europees terrein dan met één zetel het geval geweest zou zijn. Dankzij de goede uitslag van de Westduitse Grünen behoort een links-groene fractie nu tot de reële mogelijkheden. De samenstelling van zo'n fractie is nog niet op voorhand rond: de Belgische ekologen zullen eerst hun weerzin tegen socialisten en kommunisten moeten overwinnen; en de links-socialistische partijen uit Denemarken en Italië staan voor de vraag of zij in de nieuwe periode onder de paraplu van de kommunistische fractie "en geestverwanten" willen blijven functioneren, of overgaan naar een

Door de neo-fascisten is het Europarlement ook ontdekt. Uit Nederland zal weliswaar Vierling niet een neo-fascistische fractie van de Italiaanse MSI, het Franse Nationaal Front en Griekse kolonels kunnen versterken, de resultaten van de Centruumpartij zijn, ook al bij deze lage opkomst, erg verontrustend. Alle beproefde tactieken, van doodzwingen tot vergaderingen verhinderen, van folders verspreiden, tot het 'ontluisteren' van de Centruumpartij (de onthullingen van ex-lid Fresco en de publiciteit rond de concept-nota over geweld tegen buitenlanders) hebben de groei van deze klub nog niet tot staan gebracht.

PETER ZWART

KRUISRAKETTEN

Het plaatsingsbesluit van premier Lubbers is ongeschonden door de Kamer heen gekomen. Maar je kan je afvragen of er nu ook een meerderheid in de Tweede Kamer echt vóór dit besluit is. Want alle moties van de linkse oppositie om het besluit terug te draaien of af te zwakken, en van de kleine rechtse fracties voor het tegenovergestelde zijn wel verworpen, maar over het kabinetsbesluit zelf is niet gestemd.

PSP-fraktievoorzitter Fred van der Spek heeft nog overwogen om die stemming af te dwingen. Maar dat had alleen gekund via een motie van goedkeuring, die de PSP dan had moeten indienen. Dit is politiek gezien een levensgevaarlijk middel, want stel je voor dat zo'n PSP-motie was aangenomen, ook al had de PSP er zelf tegen gestemd! Omdat het in het kruisraketten-debat onduidelijk was hoe de kleine rechtse fracties zouden stemmen, is zo'n motie niet door ons ingediend, en ook niet door anderen. Het plaatsingsbesluit is er dus door. Het definitieve besluit valt over anderhalf jaar en zal luiden dat er geplaatst wordt, tenzij er een wonder gebeurt.

Ná het debat zijn meteen de interpretatieverschillen weer hoog opgelopen. Want gaat het nu om een spoorboekje, zoals de VVD zegt, of is er een open einde, zoals het CDA zegt. Eigenlijk allebei, want natuurlijk moet er over anderhalf jaar nog definitief worden besloten en ligt in theorie alles open, maar de scenario's liggen vast en het allerbelangrijkste is dat de Tweede Kamer niet in meerderheid de bereidheid van de regering om te plaatsen heeft afgewezen. Wat er intussen met de zes andere Nederlandse kerntaken gebeurt is volstrekt duister, het regeringsbesluit zegt alleen dat er nog een definitief besluit zal komen. Dus zowel de F-16 als de Orion, die al 2 jaar hun atoomtaak uitvoeren zonder uitdrukkelijke toestemming van het parlement, mogen dat nog eens anderhalf jaar doen. Daarom heeft Van der Spek in het vervolgdebat op 18 juni een motie ingediend waarin vóór 1 januari '86 concrete plannen voor aanzienlijke vermindering van kernwapentaken worden geeist. Het regeringsbesluit over de kruisraketten is zéker bedoeld geweest om het verzet tegen de plaatsing te verzwakken; vandaar uitstel van de bouw met anderhalf jaar. Gelukkig zijn er veel tekenen die er op wijzen dat het verzet van de mensen enorm zal blijven. Dat verzet is gewettigd omdat het gaat om een kwestie van leven en dood van de mensen zelf. Hopelijk zal het verzet ook verder groeien, ook al beweert Mient Jan Faber (IKV), dat de vredesbeweging als kompromis moet accepteren, dat er als 'tusseloplossing' voor alle raketten weg uit Europa een paar kruisraketten in Nederland moeten komen. Dit soort politiek gekonkel laat zien, dat de hele parlementaire discussie eigenlijk maar bijzaak is. Uiteindelijk zal alleen door toedoen van het massale verzet van onderop, een stug volgehouden verzet waarbij de eisen niet telkens weer worden afgezwakt, de plaatsing worden tegengehouden, als eerste stap naar verdere ontwapening.

ROB SNEL

INHOUD

ANTI-KERNENERGIE-BEWEGING	
de rust is voorbij	pag. 3
SCHOLINGSINSTITUUT PSP	
interview	pag. 4
PSP IN GEMEENTERADEN	
kollegevorming met rechts?	pag. 5
NEGENTIG JAAR DIENSTWEIGEREN	pag. 6
VROUWEN IN DE BIJSTAND	
de gaten in de bodem	pag. 7
EUROPESE VEILIGHEID	
tussen de supermachten	pag. 8
KONFERENTIE PSP, CPN, PPR	
veiligheidstoren van Babel	pag. 9
PSP-VROUWEN	pag. 11
SPAANS BASKENLAND	
de illusie van de democratie	pag. 12
VREDESKAMP IN SCHOTLAND	
het monster van Loch Ness	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt begin september en zal in het teken van de Vredesweek staan

BEVRIJDING

Uitgave van de Pacifistisch Socialistische Partij verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/Amsterdam en de Vereniging 'Het Gesproken Weekblad'/Grave ook op cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker, Peter Dros, Bart Groeneveld, Rob van Hiltten, Chris Huinder, Alice Loeters, Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie: Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang, proefabonnement f 12,50 voor een half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-; 1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-; 1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk. Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, netwerk: Bevrijding/Amsterdam

ANTI-KERNENERGIEBEWEGING

Het gonst van de geruchten. De regering negeert de uitkomst van de 'Brede Maatschappelijke Diskussie' over (kern)energie. Eind september valt een besluit te verwachten dat er vier kerncentrales bij komen. En met een sterke lobby in het CDA voor kernenergie zal het Kamerdebat over dat besluit wel een bekeken zaak zijn. Maar zodra de eerste geruchten over deze plannen bekend werden ontstonden in de regio's waar de nieuwe centrales moeten komen een aantal actiegroepen. En op landelijk nivo zijn twee initiatieven genomen tot bundeling van de krachten. Na twee jaar van rust wordt het weer tijd voor actie. *John Hontelez geeft een overzicht.*

Als de beslissing van de regering is gevallen zullen inspraakprocedures volgen over de plaatsen waar die vier nieuwe kerncentrales moeten komen. Het is de bedoeling dat nog tijdens deze regeringsperiode van Lubbers c.s. met de concrete voorbereidingen voor de bouw moet worden begonnen. Een regering die van aanpakken weet, dat is zeker.

Maar zo gemakkelijk zal dat niet gaan. De afgelopen elf jaar zijn steeds meer mensen en organisaties er van overtuigd geraakt dat kernenergie gevaarlijk en overbodig is. Die overtuiging bestaat nog steeds, ondanks het feit dat de afgelopen twee jaar niet zoveel is gebleken van acties en mobilisaties.

Op 16 juni kwamen in Utrecht, op uitnodiging van de *Vereniging Milieudefensie*, zo'n tachtig mensen bijeen. Het ging om vertegenwoordigers van plaatselijke groepen, basisgroepen, milieu-organisaties en ook de PSP. Besloten werd een *Landelijk Platform Tegen Kernenergie* op te richten. Dat 'Platform' gaat acties in de potentiële vestigingsplaatsen van de vier nieuwe kerncentrales ondersteunen. Verder wordt een landelijke informatiecampagne gestart en zullen de elektriciteitsbedrijven worden bewerkt om van die centrales af te zien. Later worden ook andere acties georganiseerd, maar op dit moment heeft men alleen afspraken gemaakt voor de eerste periode, rond de publicatie van de beslissing van de regering en rond het Kamerdebat dat daar op zal volgen.

Het 'Platform' richt zich tegen kernenergie vanwege de onaanvaardbare risico's, maar wil tegelijkertijd benadrukken dat kernenergie niet nodig is: er zijn tenslotte concreet uitgewerkte alternatieven voorhanden. En bovendien druist de bouw van de nieuwe centrales in tegen de wil van de bevolking, zoals bleek in de uitslag van de 'Brede Maatschappelijke Diskussie'. Op voorstel van de groep uit de Noordoostpolder is besloten op 21, 22 en 23 september een landelijk 'Anti-kernenergie week-end' te organiseren in Emmeloord. Op zaterdag 22 september zal er een grote manifestatie plaatsvinden en de dagen ervoor en erna zullen in een tentenkamp verdere acties worden besproken. Begin september verschijnt een 'Energiekrant' die zal oproepen voor 'Emmeloord' en waarin de plannen van het kabinet zullen worden bekritiseerd.

DE RUST IS VOORBIJ

Elektriciteitsplan

De ideeën over een milieuvriendelijke energievoorziening zijn de afgelopen jaren steeds concreter geworden. Met name het 'Centrum voor Energiebesparing' heeft aangetoond hoe je met installaties voor warmte-kranchkoppeling en windenergie in twintig jaar tijd zo'n twintig procent op het huidige energieverbruik kan bezuinigen en kernenergie overbodig kunt maken. Vervolgens is tijdens de 'Brede Maatschappelijke Diskussie' de mogelijkheid van de warmte-kranchkoppeling verder doorgerekend. Bij het eindrapport van de 'Diskussie' zat een bijlage van de *Vereniging Krachtwerktuigen* (een samenwerkingsverband van grote bedrijven) waarin werd berekend dat rond het jaar 2000 zo'n zes tot acht megawatt elektriciteit kan worden opgewekt met die warmte-kranchkoppeling en windenergie. Dat is bijna de helft van de totale energiebehoefte. De *Bezinningsgroep Energiebeleid* – een groep kritische deskundigen – brengt binnenkort op grond van dat rapport een eigen 'elektriciteitsplan' uit. Binnen een aantal grote organisaties, ook samenwerkend in de 'Werkgroep Energie Diskussie', leven plannen om dit alternatief voor het huidige regeringsbeleid stevig naar voren te schuiven. Er wordt op dit moment gewerkt aan een initiatief voor een fonds voor (anti-kern)energieactie en onder andere ook een informatiecampagne. Er zullen afspraken worden gemaakt om deze initiatieven en die van het 'Platform' zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen.

Schijf aan de bevolking

De recente ontwikkelingen rond de kruisraketten hebben weer eens duidelijk gemaakt met welke tegenstanders we te maken hebben: bikkelhard en schijf aan de mening van de bevolking. Wat voor zin heeft het dan nu weer met allerlei acties te komen?

Mijn antwoord is dat het zin heeft omdat er kansen bestaan om die nieuwe centrales tegen te houden. Bovendien moeten we ons wel verzetten tegen de onaanvaardbare gezondheidsrisiko's en het onleefbaar maken van de wereld. Op het gebied van de kernenergie liggen er kansen, omdat, in tegenstelling tot de kruisrakettenwestie, er geen sprake is van een gigantische druk van andere Westerse landen. In *West-Duitsland* en de *Verenigde Staten* worden al jaren geen kernenergiecentrales meer besteld. De enige twee landen die nog flink doorgaan zijn *Frankrijk* en de *Sowjet-Unie*.

Ten tweede: aan kernenergie zijn, voor voorstanders, slechts relatieve voordelen verbonden. Zo wordt steeds gedacht dat kernenergie wat goedkoper zou zijn dan andere energiebronnen. Die uitkomst wordt vooral veroorzaakt door onderschatting van bepaalde kosten en doordat de overheid allerlei kosten overneemt. Maar wanneer het bouwen van kerncentrales politiek enorm 'duur' wordt, vanwege het grote verzet, wordt die 'lagere' energieprijzen onbelangrijk.

En ten derde: het argument dat kernenergie goed is voor het milieu omdat het geen zure regen veroorzaakt – afkomstig uit de mond van VVD, CDA en de Samenwerkende Elektriciteits Bedrijven – geen sterk argument. Deze clubs maken zich niet erg druk over de 'zure regen' die momenteel veroorzaakt wordt door de raffinaderijen, de elektriciteitscentrales, het verkeer en de bio-industrie. En als de eerste nieuwe kerncentrale in 1995 zou gaan draaien zou dat voor de bossen in West-Europa wel eens te laat kunnen zijn.

Harde strijd

De argumenten tegen kernenergie zijn bij de regering bekend. Maar zij negeert ze. De anti-kernenergiestrijd moet er dan ook vooral op gericht zijn de uitvoering van de plannen onmogelijk te maken. Vooral het

CDA moet het moeilijk gemaakt worden door te drukken: veel gesodemieter in de eigen gelederen, dreigend verlies van aanhang, dat moet effect hebben.

De plaatsen waar de vier nieuwe centrales kunnen komen zijn Borssele, Bath (beide in Zeeland), Urk, Lelystad, Ketelmeer, Westelijke Noordoostpolderdijk, Wieringermeer en de Eemshaven. Het verzet in die plaatsen moet breed zijn en moet ondersteund worden door acties in de rest van het land. De acties moeten er op gericht zijn de publieke opinie op de hand van de anti-kernenergiebeweging te houden.

De Vereniging Milieudefensie heeft de afgelopen maanden al veel tijd gestoken in het organiseren van het nieuwe verzet. De PSP werkt reeds sinds 1975 samen met deze Vereniging in het *Landelijke Energie Komitee*. Het valt te verwachten dat deze organisatie wederom een belangrijke rol zal gaan spelen in de strijd, tezamen met haar maandblad 'Milieudefensie'.

JOHN HONTELEZ

Landelijk Platform Tegen Kernenergie is voorlopig bereikbaar via: 2e Weteringplantsoen 9, 1017 ZD Amsterdam, tel.: 020 - 22 13 66.

De *Vereniging Milieudefensie* heeft dringend nieuwe leden nodig: voor activiteiten tegen de nieuwe kerncentrales, maar ook voor acties tegen zure regen, chemisch afval, vóór goed voedsel en milieuvriendelijke landbouw. *Nadere informatie* via bovenstaand adres en telefoonnummer.

Een uitgebreid artikel over de samenstelling van de anti-kernenergiebeweging en de perspectieven verschijnt in het eerstkomende nummer van 'Socialistisch Perspectief', uitgave SVS/PSP. Aanvraag: tel.: 020 - 26 73 74.

Foto: Taco Anema

De zweetdruppels van Ron, Leo en Karin

In 1975 werd de Stichting Vorming en Scholing (SVS) van de PSP opgericht. Daarmee werd een oude belofte ingelost, om de PSP van scholingsmateriaal te voorzien en om de scholing en vorming van PSP-leden ter hand te nemen. BEVRIJDING ging op bezoek bij de drie medewerkers die de SVS nu, in deeltijd, heeft. Ron Leijser werkt bij de SVS vanaf de oprichting en houdt zich nu vooral bezig met het tijdschrift *Socialistisch Perspektief*. Zaken van organisatie, afdelingsopbouw en gemeentepolitiek worden behartigd door Leo Platvoet, die sinds 1976 bij de SVS werkt. Karin Spaink werd in 1982 de derde SVS-medewerkster; zij zorgt onder andere voor de scholing in afdelingen en voor het werken van en met vrouwen.

Het eerste project van de SVS is 'Socialisme, Theorie en Beweging' geweest. Een scholingskursus, die in zijn definitieve vorm bestond uit twee boekjes, waarin naast tekst en illustraties aan het einde van elk hoofdstuk een aantal toets- en discussievragen stonden. Zo kon eerst bezien worden of de 'stof' begrepen was, waarna de deelnemers aan de cursus over de discussievragen konden doorpraten. Er zijn met elkaar meer dan vijfduizend exemplaren van verkocht; vorig jaar moest nog een nieuwe oplage worden bijgedrukt. Maar er wordt in afdelingen niet meer mee gewerkt.

Ron Leijser: "Er was jarenlang niets op landelijk nivo aan scholing gedaan. Toen 'Socialisme, Theorie en Beweging' uitkwam, is dat in tientallen afdelingen als scholingskursus gegeven. Je kunt zeggen, dat er een grote inhaalvraag was naar dergelijk materiaal. Bovendien was er een grote toevloed van nieuwe leden, waaruit ook een behoefte aan scholing voortkwam."

'Socialisme, Theorie en Beweging' wordt nog wel verkocht, voor 'zelfscholing'. Willen mensen niet meer geschoold worden, of is het materiaal verouderd?

Karin Spaink: "Die inhaal-vraag van het begin is nu bevredigd. Maar er is ook een verschuiving in belangstelling. De PSP heeft sinds 1976 veel meer aandacht gekregen voor bijvoorbeeld vrouwenbevrijding, homobevrijding, de milieuproblematiek. Dat vind je niet in 'Socialisme, Theorie en Beweging' terug. Daarnaast vonden veel mensen het toch knap ingewikkeld. Er is nu meer vraag naar praktische zaken:

wat betekent het voor het werk in een afdeling van de PSP of in de gemeenteraad? De vragen zijn minder op de theorie gericht."

Er is bij de SVS wel eens gedacht aan het herschrijven van 'Socialisme, Theorie en Beweging'. Dat zou wel een gigantisch karwei zijn. De laatste jaren is er veel gedaan aan onderzoek naar vrouwengeschiedenis, naar organisatievormen van de 'nieuwe sociale bewegingen'. Maar of er zoveel werk gestoken moet worden in een scholingsvorm, die weinig meer wordt toegepast . . . . .

Karin Spaink: "De vraag ligt nu anders, vooral thema-avonden zijn nu populair. Men wil het liefst een aktueel onderwerp, zo mogelijk met dia's, een film of een inleider. Een onderwerp waar je in de praktijk in je afdeling ook iets mee kunt."

Ron Leijser: "Mensen hebben nu eenmaal geen zin meer om in cursus-vorm een aantal avonden op tamelijk schoolse wijze door te brengen, hoe leuk je het ook brengt."

Dat betekent dat er ander materiaal is gekomen. Het boekje 'Socialisme voor beginners' heeft nog wel een beetje het cursus-idee, maar het is een stuk dunner en eenvoudiger. Bovendien werkt het niet vanuit de geschiedenis ('de arbeidersbeweging van 1800 tot heden'), maar vanuit de situatie nu. Voor het gebruik op thema-avonden zijn door de SVS speciale *thema-folders* uitgebracht. Er zijn er nu drie van: één over de *anti-fascistische strijd*, één over *privacy en persoonsregistratie* en één over *werken met behoud van uitkering*. Onderwerpen waarover veel afdelingen thema-avonden wilden organiseren.

Zweetdruppels

Dan is er het blad *Socialistisch Perspektief*. Artikelen daaruit lenen zich ook goed voor thema- of scholingsavonden. Je kunt je erop abonneren (vijftien gulden voor een jaargang van vier afleveringen). Maar er verschijnt, als voorbereiding op een avond, ook wel eens een artikel uit *Socialistisch Perspektief* gekopieerd in een afdelingsblad.

Redakteur Ron Leijser: "We kijken bij het plaatsen van artikelen uidrukkelijk óók naar hun geschiktheid voor scholing. Vandaar dat we veel artikelen hebben die een probleem uitleggen. We zijn dus géén discussieblad voor kaderleden of iets dergelijks. Nu 'Socialistisch Perspektief' een aantal jaren bestaat, heeft het zich wel een markt verworven. Er zijn veel mensen bereid iets voor ons te schrijven. Met de huidige opzet lukt het een kwalitatief goed blad te maken en het ook nog wel leesbaar te houden, hoewel dat mij vaak veel zweetdruppeltjes kost."

Karin Spaink: "Een ander probleem bij het geven van scholing is de begeleiding ervan. Mensen durven zich niet goed op te werpen als scholingsbegeleider. Er heerst

het misverstand, dat je dan alles zou moeten weten. Kan ik dat wel? vragen mensen zich dan af. Vandaar dat er nu begeleiding van de scholingsbegeleiders is."

Leo Platvoet: "Scholing wordt natuurlijk ook gebruikt voor versterking van de PSP. Je hoopt nieuwe leden te motiveren, of belangstellenden van buiten naar je toe te halen door het organiseren van scholings- of thema-avonden."

Nieuwe media

De SVS geeft niet alleen boekjes en brochures uit. Er zijn ook andere media. Twee dia-series zijn er al: 'Hoe ziet de PSP er uit?' en 'Vredesstrijd'. In voorbereiding zijn series over vrouwenstrijd en gemeentepolitiek. Daarnaast zit ook de film over 25 jaar PSP in het pakket aanbiedingen van de SVS.

Themadagen worden vaak georganiseerd samen met de landelijke themagroepen, met andere partij-stichtingen zoals het *Wetenschappelijk Buro* of de *Henk Lankhorst Stichting* (ontwikkelingssamenwerking), met de *L.W.P.W.* (verband van raads- en statenleden) of met de *PSP-vrouwengroep*. De themamappen die ter voorbereiding van zo'n dag verschijnen, worden uitgegeven door de

over *feminisering* (Nijmegen, februari 1983) en het kongres over *strategie* (Steenwijk, juni 1983). De resultaten van die kongressen zullen op 'scholende' wijze verwerkt worden: méér dan alleen het publiceren van de aangenomen teksten en amendementen. Daarnaast komen er twee nieuwe 'kaderboeken' uit de serie "Wat . . . vermag". Deze zijn vooral bedoeld als handleiding voor afdelings- en gewestbestuurders, maar ook andere aktieve leden kunnen er hun voordeel mee doen. Deze maand verschijnt het deel over *feminisering*: de konsekwenties van de aangenomen stellingen van het Nijmeegse kongres voor de organisatie van de PSP. Dit deel is tot stand gekomen in samenwerking met de *Organisatie Kommissie* en de emancipatiewerkster Josje Adriaansen. Volgend jaar verschijnt dan 'Wat Scholing Vermag'. Samen met de bestaande delen over afdelingsorganisatie en over propaganda vormen zij een handboek voor het kader.

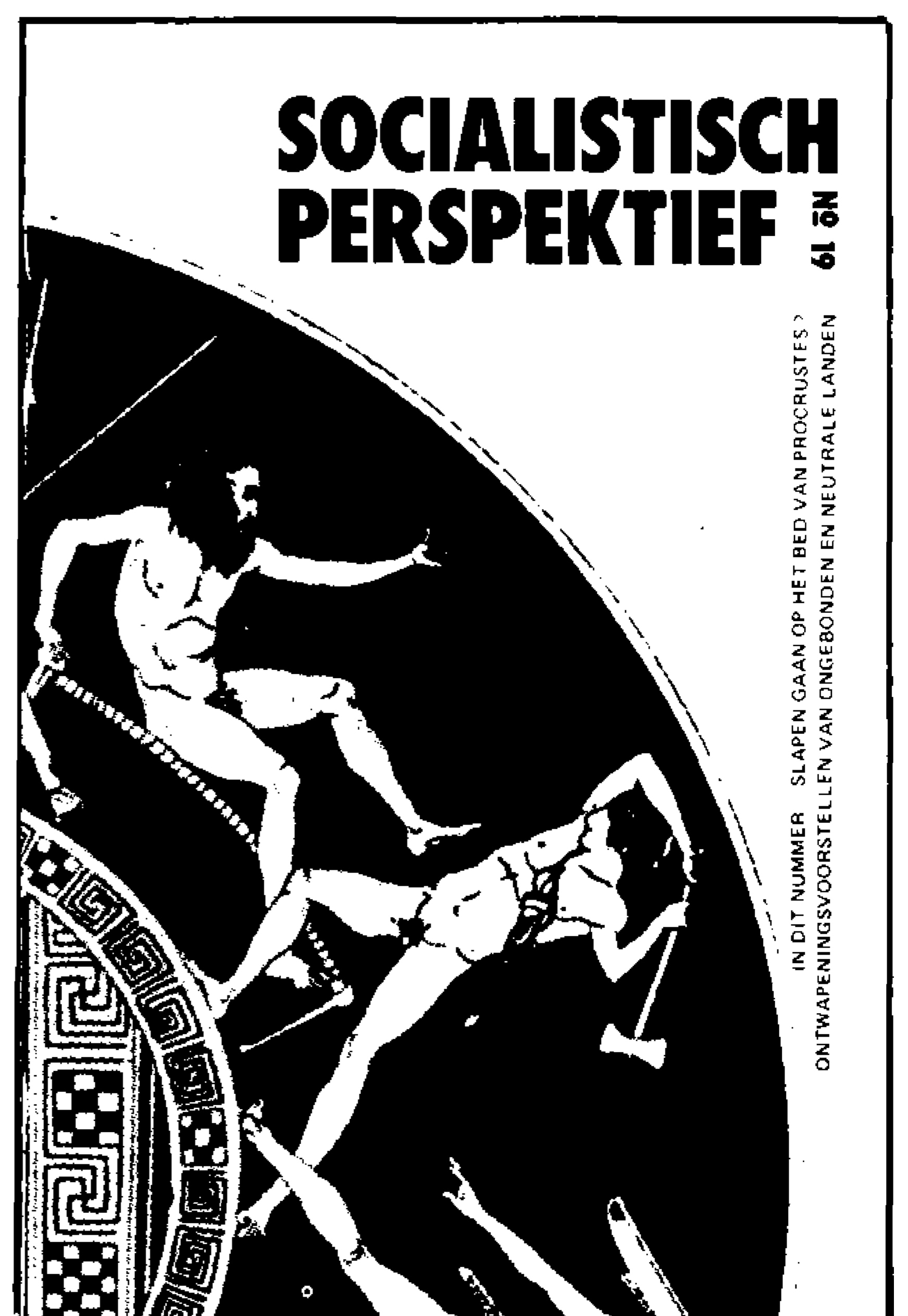
Minder uitgeverij

De toekomst van de SVS heeft nogal wat onzekerheid in zich. Niet van de kant van de PSP; de partij is zich het belang van de SVS wel bewust, en is ook bereid er geld

SVS. Sinds kort zijn deze *SVS-Bulletins* ook als abonnement te verkrijgen: tien afleveringen voor 44 gulden. Omdat van te voren niet bekend is, wat er in de loop van het jaar georganiseerd zal worden is zo'n abonnement een waar *verrassingspakket*. Er kan de handleiding voor scholingsbegeleiders bij zitten, maar ook een dikke thema-map over een aktueel onderwerp.

Een nieuwe aktiviteit van de SVS is het maken van brochures naar aanleiding van de kongressen van de PSP: het kongres

in te steken. Nu de SVS zich meer op scholingswerk is gaan toelagen (een bewuste keuze!), is zij minder een uitgeverij van goed verkopende boekjes als 'Socialisme, Theorie en Beweging', of 'Vrouwenaarbeid'. Dat betekent ook minder inkomsten uit die hoek. De partij heeft dat gekompenseerd.

De dreiging komt van de kant van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Een voorstel om de subsidies aan de vormingsinstituten van politieke partijen helemaal stop te zetten, heeft het in de Twee-

KOLLEGE VORMING

In het februari-nummer van De Rode Draad (het blad van de PSP-raads- en statenleden) schreef Erik Meijer een artikel over de voorwaarden om als PSP mee te doen aan een kollege van B & W. Het dagblad 'De Waarheid' pikte dit artikel op onder de kop: 'PSP hervat debat over deelname bestuurscolleges', en nadien verschenen zowel in 'De Rode Draad' als in De Waarheid reacties van PSP-raadsleden en afdelingsbestuurders. De reacties waren niet eenstemmig op Erik Meijer's voorstellen tot versoepeling van de voorwaarden voor kollegedeelname. Op de jaarvergadering van de LWPW (de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk van de PSP) werd de discussie voortgezet.

In 1966 nam het PSP-kongres een resolutie aan over samenwerking met andere partijen binnen een kollege van B & W in de gemeente. De PSP pleitte daarin (als eerste partij) voor *linkse programkolleges*, waarbij partijen als VVD en (het latere) CDA dus werden uitgesloten. Rond 1970 kreeg het idee van de programkolleges ook aanhang in de PvdA. Er werden toen inderdaad enkele linkse kolleges gevormd; en hier en daar ging men – als er geen linkse meerderheid tot stand kwam – gezamenlijk als linkse partijen in de oppositie. In het merendeel van de gevallen bleef voor de PvdA echter voorop staan, dat zij als grote partij hoe dan ook bestuursverantwoordelijkheid in het kollege wilde dragen. De links-rechts tegenstelling was voor haar van minder belang. Waar er linkse kolleges gevormd waren, gebeurde het dikwijls dat de PvdA de periode daarna toch weer voor een 'breed' kollege koos. Soms was de samenwerking met PSP, CPN, PPR en/of D'66 hen niet bevalen, soms ging bij verkiezingen de linkse meerderheid verloren. Linkse kolleges zijn er nu nog maar in enkele plaatsen, zoals Rotterdam en Deventer. In andere steden, zoals Amsterdam, Zaanstad, Leiden,

Hoorn, en de provincie Groningen, zijn CDA en/of VVD al lang weer binnengehaald.

Achterhaalde strategie?

In zijn artikel onlangs in *De Rode Draad* zette Erik Meijer uiteen waarom hij vindt dat het 'uitsluiten van rechts' als PSP-strategie niet (meer) werkt. In de praktijk is niet rechts van deelname aan de kolleges uitgesloten, maar de PSP zelf. De links-rechts tegenstelling is niet in die mate de inzet van gemeenteraadsverkiezingen geworden als de PSP gehoopt had. Daarom moet de werkzaamheid van deze strategie opnieuw bekeken worden. De oriëntatie van de PSP op linkse 'nieuwe sociale bewegingen', die in de gemeentepolitiek ook een aantal concrete eisen ingewilligd willen zien, noopt volgens Erik Meijer ook tot een gewijzigde opstelling. De eisen van deze bewegingen zijn niet altijd in te passen in de traditionele links-rechts indeling. Het zichzelf als PSP buitenspel zetten bij kollegevorming, terwijl in een kollegeprogramma wel eisen van die bewegingen opgenomen zouden kunnen worden, zou niet verstandig zijn. Ook de opkomst van de *Centrumpartij* zou een gewijzigde omstandigheid kunnen zijn. Wanneer de PSP niet in kolleges wil gaan zitten, zouden andere partijen wel eens een beroep op de Centrumpartij kunnen gaan doen om een meerderheid te vormen. De konklusie van Erik Meijers artikel is dan, dat de PSP zich niet bij voorbaat aan deelname aan een kollege met CDA en/of VVD erin moet verzetten. Dit zou echter beperkt moeten blijven tot die gevallen waarin de PvdA uitdrukkelijk CDA en/of VVD in het kollege wil hebben en er in de gemeenteraad wel een linkse meerderheid bestaat. Waar dat niet het geval is, kan wel naar een linkse meerderheid in het kollege gestreefd worden, waaraan dan de fractie van het CDA of de VVD ook gebonden is. In kleine gemeenten zou een soepeler opstelling gekozen kunnen worden dan in de grote steden.

Helderheid

Als voorstander van het hanteren van scherpere voorwaarden zette *Tom Pitstra*, PSP-raadslid in Groningen, zijn standpunt uiteen. Zoals de PSP op landelijk niveau niet in een regering met CDA en/of VVD gaat zitten, zo moeten ook

provinciaal en gemeentelijk deze voorwaarden gelden. Hij bestreed, dat de uitsluitingsstrategie mislukt is: het zegt voornamelijk iets over de PvdA, dat zij bij een keuze tussen de PSP of rechts blijkbaar liever voor een kollege met rechts kiezen. Door het handhaven van de voorwaarde: niet samen met CDA en/of VVD, zal de PvdA die keuze moeten *blijven* maken. Een ander voordeel is de *helderheid* en ondubbelzinnigheid van het criterium: voor een ieder te controleren, vooraf en achteraf. Daarnaast zouden er een paar interne voorwaarden vanuit de PSP bij moeten komen, voordat het avontuur van kollegedeelname wordt begonnen. Te denken valt aan: goede blijvende verbindingen met de buitenparlementaire aktie, een eensgezinde PSP-afdeling, voldoende zetels om ook nog een funktionerende raadsfractie over te houden. In een aantal gevallen, stelde Tom Pitstra, zou de PSP wellicht méér hebben kunnen doen aan concrete belangenbehartiging als zij in het kollege zou zitten: meer doen aan energiebesparing, een peuterspeelzaal extra, een kraakpand niet ontruimd. Maar je zou je toch moeten bewegen binnen de kaders die door de andere kollegepartijen gesteld zijn, omdat die de meerderheid hebben. Doordat er geen breuk komt met het totaal van het gevoerde gemeentebestuur, kom je tegenover sociale bewegingen (of althans grote delen daarvan) te staan, omdat je medeverantwoordelijk bent geworden voor het gemeentebestuur. Invloed heeft twee kanten: je kunt denken dat je invloed hebt, maar die heb je pas als je hebt aangepast aan de hoofdlijnen. Toch is de PSP in Groningen, stelde Tom Pitstra, niet zonder meer tegen bestuursverantwoordelijkheid. In de periode 1978-'82 werd door de PSP een kollege van PvdA, CPN en D'66 overeind gehouden. Dat kreeg een einde door de meningsverschillen over de spreiding van de PTT naar Groningen en de sloopplannen die daarvan het gevolg waren. Na de verkiezingen van 1982 wilde de PvdA alleen met de PSP verder praten, als die op voorhand akkoord ging met bezuinigingen tot een bedrag van twintig miljoen. Toen de PSP dat niet als voorwaarde vooraf wilde slikken, was de PvdA snel uitgepraat en koos zij voor een kollege PvdA/CDA.

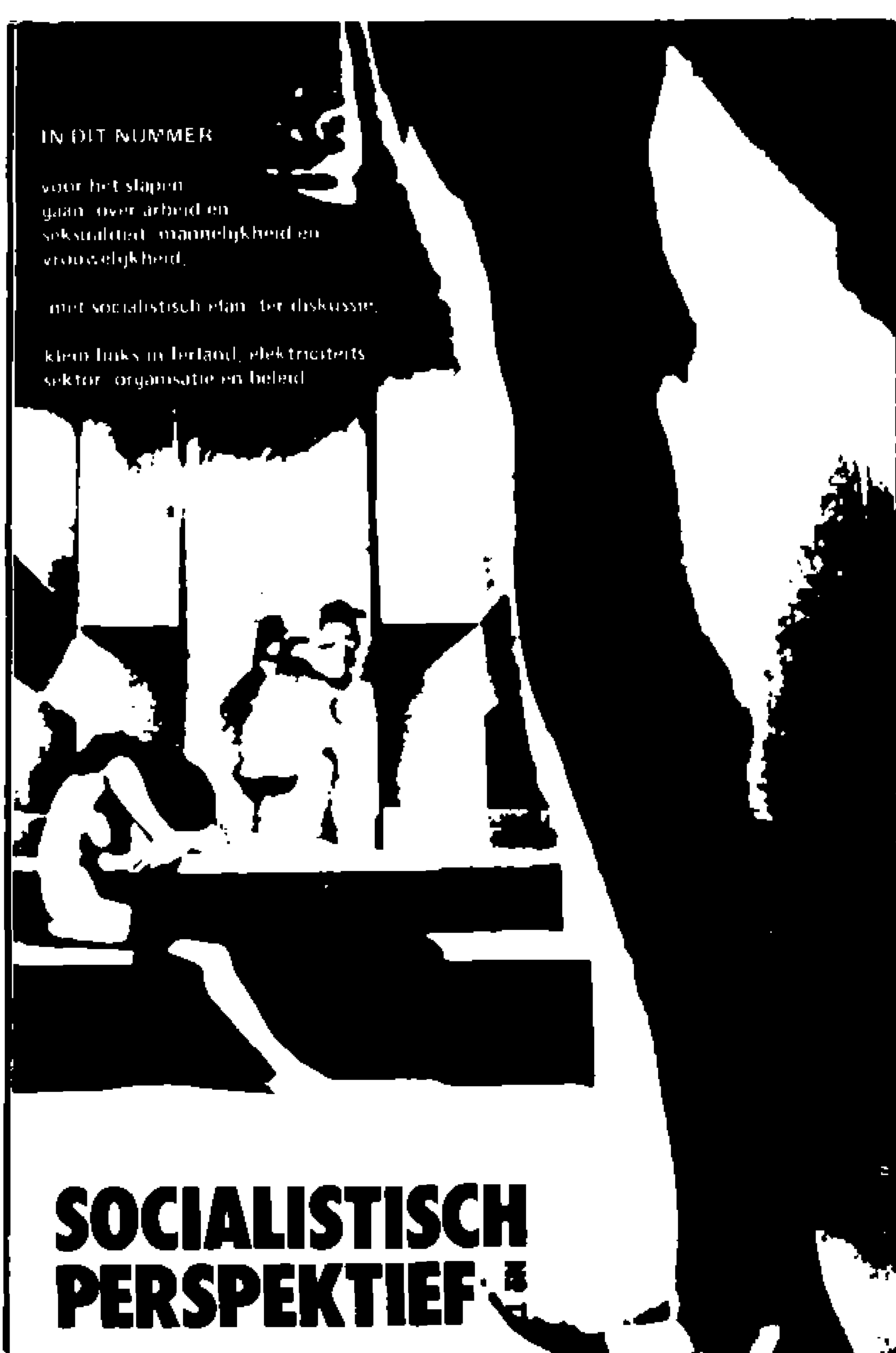
Revolutionair of haalbaar?

Verschillende ervaringen bleken er van de diverse raadsleden te komen. Er werd gesuggereerd een aantal landelijke programmatische toetsingscriteria op te stellen, aan de hand waarvan kollegeprogramma's beoordeeld zouden kunnen worden. Anderen wilden juist de afdelingen zo veel mogelijk vrij laten, omdat de inzet van gemeenteraadsverkiezingen juist door plaatselijke aktualiteiten bepaald wordt. Een verschil dat wat dieper gaat is de vraag wat onder *socialistische gemeentepolitiek* verstaan moet worden. Is dat revolutionaire politiek, in die zin dat ook dezelfde criteria gesteld moeten worden

de Kamer niet gehaald. Maar bezuinigd wordt er wél! De vraag is, hoever je daarmee kunt gaan, vooral bij de kleine instituten. Een minimum is toch noodzakelijk, wil de bodem er niet uitvallen. Een andere gedachte die op Binnenlandse Zaken zou leven, is de samenvoeging van de vormingsinstituten met de wetenschappelijke buro's van de verschillende partijen. Dat alles betekent, dat er lange tijd onzekerheid bestaat over de hoogte van de uit te keren subsidies.

Het neemt niet weg dat de SVS van de PSP zich vol goede moed aan haar bestaande en nieuwe taken wijdt. Niet alleen de drie medewerkers, maar ook het stichtingsbestuur van de SVS, dat actief meewerkt bij het voorbereiden van boekjes, brochures en themadagen. Ook op andere manier vindt er uitbreiding van de werkzaamheden plaats: samen met de vormingsinstituten van PPR en CPN is een themadag over sociale zekerheid georganiseerd. Op deze wijze wil ook de SVS een bijdrage leveren aan het stimuleren van de discussies tussen de radikaal-linkse partijen en tegelijk aan de kwaliteit van de scherpe standpunten van de PSP.

ROEL SANDVOORT
PETER ZWART

Recente uitgaven van de SVS:

'*Socialistisch Perspektief*' nummer 22 verscheen deze maand als gezamenlijk nummer met 'Komma' (uitgave van de CPN) en 'Radikale Notities' (van de PPR) ter gelegenheid van de samenwerking tussen CPN, PPR en PSP bij de Euro-verkiezingen. Artikelen van Bram van der Lek, Duco Hellema, Titia Bos e.v.a. waarbij 'Europa' centraal staat. Prijs f 6,-, te bestellen door overmaking van f 8,30 naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'SP nummer 22'. Een abonnement kost f 15,- per jaar voor vier nummers.

'*Bulletins*': met een zekere regelmaat verschijnt het SVS-bulletin naar aanleiding van themadagen of andere bijeenkomsten, voor de publikatie van scholingsmateriaal, voor verslag van bijeenkomsten of publikatie van scholingsmateriaal, voor verslag van bijeenkomsten of publikatie van ontwerp-teksten die in discussie komen. Losse nummers verschillen in dikte en prijs. Sinds kort is een abonnement op de hele serie te verschijnen bulletins mogelijk: voor f 44,- worden de eerstkomende tien nummers toegezonden. Te bestellen door overmaking op bovenstaand gironummer met vermelding van 'abonnement bulletins'.

'*Socialisme voor beginners*' deel 1 en deel 2 zijn te bestellen door overmaking van f 8,30 naar bovenstaand gironummer met vermelding van 'Socialisme voor beginners deel 1 en 2'. Beide delen kosten los f 3,- en per giro f 4,60.

Negentig jaar dienstweigeren

Terwijl het weigeren van militaire dienst al lange tijd een populaire bezigheid van antimilitaristen is, bestaat er maar weinig geschiedkundige literatuur op dat gebied.

Onlangs verscheen een boek met merendeels persoonlijke herinneringen van vijftientig dienstweigerers, verdeeld over de negentig jaar waarin deze vorm van persoonlijke aktie bestaat.

Jack Hofman, zelf dienstweigerer uit de jongste generatie, las het boek en geeft zijn kritiek.

Zestig jaar na het verschijnen van het klassieke boek van Jos Giesen 'Nieuwe geschiedenis, Het antimilitarisme van de daad in Nederland' (1923) is voor het eerst weer een boek gepubliceerd over de geschiedenis van het dienstweigeren in Nederland. Terwijl Giesen de dienstweigeringsbeweging zeer gedetailleerd beschreef en daarbij in zijn boek vele originele bronnen opnam, hebben de schrijvers van 'Dienstweigerers' (onlangs verschenen bij Link in Amsterdam) er voor gekozen de eigen verhalen van de betrokkenen centraal te stellen. Over een periode van bijna negentig jaar komen vijftientig dienstweigerers uitgebreid aan het woord. Over hun motieven om te weigeren, hun jeugd en ouderlijk milieu, de behandeling door de autoriteiten en de omstandigheden in gevangenissen en werkkampen en de steun die ze kregen bij hun daad.

Als eerste dienstweigerer in Nederland geldt de socialist en Tolstojaan *Johan van der Veer* uit Middelburg. Hij weigerde in 1896 dienst bij de schutterij, een legeronderdeel dat was bestemd voor het handhaven van de orde en het ondersteunen van het gewone leger in oorlogstijd. In een open brief aan de kommandant schreef hij:

"Ik ben al ééns geoefend in het menschedooden; nu wil ik dat niet meer. Vooral wensch ik niet te dooden op bevel, waaruit voortvloeit het moorden tegen het gemoed in, zonder eenig persoonlijk motief of verklaarbare rede. Is er wel iets, wat het schepsel mensch méér kan verlagen, dan zulk dooden of moorden? (...)

U zult zeggen, dat de schutter mede tot taak heeft, de orde te handhaven. Mijnheer de Commandant, bestond er waarlijk 'orde' in de samenleving, was het maatschappelijk lichaam in 'orde', dat alles wil zeggen: bestond er niet zulk een warboel in de sociale toestanden, zoodat de een van honger omkomt terwijl de ander zich in de weelde kan begraven, of, terwijl de rijkdommen, de levensbenoedigheden, waaraan den hongerige gebrek heeft, liggen te rotten, ja dan, Mijnheer de Commandant, zou u mij in het voorste gelid vinden, geheel uit vrijen wil, door drang om die goede orde te behouden, om, desnoods met opoffering van het leven, haar te verdedigen. Maar ik weiger mede te verdedigen deze zoógenoemde 'orde'.

Wij hebben, Mijnheer de Commandant, elkander niet knollen voor citroenen te verkoopen, nietwaar? Beiden weten wij zeer goed, dat handhaven van die 'orde' feitelijk beteekent: bescherming van de klasse der bezittenden, tegenover de hun rechten bewust wordende arbeiders."

(citaat uit 'Dienstweigerers', pagina 12 en 13).

Anarchisme

Tot de eerste Wereldoorlog zou zijn voorbeeld maar door weinigen worden gevolgd, maar na het bekende dienstweigeringsmanifest in 1915 waarin mensen als *Bart de Ligt* en *Henriëtte Roland Holst* tot dienstweigeren opriepen, nam het een grote vlucht. Vooral in de toen nog vrij omvangrijke anarchistische beweging was het een vaste traditie.

Nico Busscher, een dienstweigerer uit 1929, vertelt hierover zelfs: "De meesten kwamen uit anarchistische gezinnen, uit de Zaanstreek en Friesland. Van sommigen had ik het idee dat ze er niet uit volle overtuiging zaten — maar dat ze het voor hun ouders en hun omgeving niet konden maken om géén dienst te weigeren!" (pagina 84).

Deze jonge mannen doen overigens om principiële redenen geen beroep op de dienstweigeringswet, die in 1923 door het parlement was aangenomen, na de grote campagne rond *Herman Groenendaal*. Ze verdwenen dan ook stevast in de gevangenis, waar ze onder mensonterende omstandigheden hun straf moesten uitzitten. Anderen die de wet wél aanvaardden, met name uit christelijke en een enkele uit sociaal-demokratische kring (bijvoorbeeld *Jan Tinbergen*), moesten vervangende dienstplicht verrichten.

In de eerste periode na 1945 bleef er nog maar een klein aantal dienstweigerers over en verdween de anarchistische traditie van dienstweigeren vrijwel volledig. Wat na 1945 niet verdween was de schandalige behandeling door de autoriteiten. Hiervan worden in het boek vele staaltjes verteld, van de vernederingen door psychiater en commissie, tot en met de toestanden in Vledder en andere kampen, waar erkende gewetensbezwaarden tewerkgesteld werden, zoals onder andere in het voormalig concentratiekamp Vught en het kamp Lauwerpolder in Noord-Groningen, waar voor die tijd eerst werklozen en later ex-NSB'ers tewerkgesteld waren.

Vereniging Dienstweigerers

In de jaren zestig en zeventig komt de groeiende politieke bewustwording onder jongeren ook tot uitdrukking in een zeer sterke groei van het aantal dienstweigerers. Schoorvoetend werden de gronden voor erkenning verruimd, onder meer onder invloed van de 'zaak-Kees Vellekoop' (1973), wiens verhaal in het boek is opgenomen. Naast religieuze en ethische motieven werden in deze jaren de (al dan niet verzwegen) politieke bezwaren tegen militaire dienst sterker. Zo vertellen *Jan Halkes* en *Ernst Verhaar* (geïnterviewd voor

zijn dood tijdens een bezoek aan Nicaragua in 1983) hoe zij met behulp van 'de grote leugen' de commissie om de tuin leidden. Een belangrijk nieuw aspect in deze periode is de organisatie van dienstweigerers in de Vereniging Dienstweigerers (VD), waarvan de oprichting in januari 1972 door de eerste voorzitter *Jurjen Pen* wordt beschreven.

Tenslotte leiden de radikaliserende dienstweigerers en de groeiende onvrede over het functioneren van de wet gewetensbezwaarden tot de akties van *Onkruit* (voortgekomen uit VD) en het verschijnsel *totaalweigeren*, in zeker zin het herleven van de oude anarchistische traditie.

Het boek geeft een goede en zeer leesbare indruk van de ervaringen en motieven van dienstweigerers sinds het eind van de vorige eeuw. Hun zeer persoonlijke en concrete getuigenissen blijven tot het eind toe boeien. Ook de illustraties en technische verzorging van het boek zijn uitstekend. Ik vind het alleen jammer dat de inhoudelijke omlijsting van de verhalen zo beperkt is gebleven. De rol van allerlei organisaties en personen (bijvoorbeeld *Hein van Wijk*) wordt slechts summier aangestipt. Ook een meer algemene analyse van de motieven en achtergronden van de dienstweigerers blijft grotendeels achterwege. Tenslotte had het verdere levensverhaal van de betrokkenen na hun dienstweigeren wel wat uitgebreider behandeld kunnen worden. Het feit dat Van der Veer tijdens de Eerste Wereldoorlog zijn antimilitaristische standpunt volledig verliet, had bijvoorbeeld niet onvermeld mogen blijven. Als aanzet en stimulans voor een verdere geschiedschrijving is het boek echter zeer geslaagd.

JACK HOFMAN

Guus Termeer, Maarten Evenblij, Minze bij de Weg en Erik Wiersma, 'Dienstweigerers', over dienstweigeren en verzet tegen het militarisme vanaf de eeuwwisseling tot nu. Uitgeverij LINK, Postbus 11740, Amsterdam 1984. Prijs f 28,50.

Vrouwen in de bijstand

GATEN IN DE BODEM

Een onderzoek onder vrouwen die leven van de bijstand in de Drentse gemeente Roden leert dat zeker 96 procent van de uitkering nodig is voor vaste lasten. De resterende vier procent is niet toereikend voor de overige kosten. Gevolgen: een steeds groter wordende schuldenlast, die moet worden afgelost met vakantiegeld en éénmalige uitkering.

De actiegroep 'Vrouwen in de Bijstand' in Roden, een gemeente in de kop van de provincie Drente, gaf in december 1983 een informatiekraant uit met als titel 'Mien Minima'. In die kraant was een lijst opgenomen, waarmee iedere vrouw tot in detail kon bijhouden welke inkomsten en uitgaven zij per maand hadden. De informatiekraant werd verspreid via de sociale dienst van de gemeente, zodat alle vrouwen die van de bijstand leven werden bereikt. Op basis van de binnengekomen lijsten heeft de groep 'Vrouwen in de Bijstand' onlangs een overzicht gepubliceerd met de minimale en maximale gegevens, met als titel 'De gaten in de bodem van het bestaan'. Eind 1983 bedroeg de bijstandsuitkering voor alleenstaanden 1012 gulden per maand, voor één-oudergezinnen (bijvoorbeeld bijstandsmoeders) was dat 1301 gulden. Die uitkeringen worden aangevuld met de ziekenfondspremie. Eén-oudergezinnen hebben verder nog recht op kinderbijslag. Bij de berekeningen zijn de éénmalige uitkering en het vakantiegeld in eerste instantie buiten beschouwing gelaten: de éénmalige uitkering komt pas achteraf en kan dus geen rol spelen bij het maandelijkse bestedingspatroon en het vakantiegeld is speciaal voor de vakantie bedoeld. Ook huursubsidie speelt geen rol omdat daarvan de huur betaald moet worden. De gemiddelde maandelijkse inkomsten van vrouwen in de bijstand liggen tussen de 1012 en 1800 gulden.

Geen geld

Uit de door de vrouwen ingevulde lijsten zijn de volgende gegevens bekend geworden. Ten eerste de *woonlasten*: minimaal wordt aan huur, gas en licht, onroerend goed belasting enzovoort 428 gulden per maand uitgegeven. Daarmee slokken die woonlasten al méér dan veertig procent van het inkomen op. De tweede grote post is de *huishouding*, daaronder vallen uitgaven als voeding, schoonmaken, kapper, cultuur en recreatie, hobby enzovoort. Minimaal werd daaraan 485 gulden per maand besteed, waarbij de posten cultuur/recreatie, zakgeld en hobby *niet* voorkwamen: daar was dus geen geld voor. Bij de post *abonnementen* blijkt dat de minima alleen nog over telefoon beschikken: de kraant, de radio/televisie gids en andere tijdschriften zijn al opgezegd.

Diezelfde minima hebben geen hond (en betalen dus ook geen hondenbelasting), betalen geen kijk- en luistergeld, hebben de aanvullende ziekenfondspremie (voor de kruisvereniging) opgezegd en hebben géén WA-verzekering. Geld voor lesboeken of vakliteratuur is er niet en óók niet voor exkursies of schoolreisjes. Ook is er geen geld voor de bibliotheek, een kulturele- of sportvereniging of voor een vakbond. Als vervoerskosten is er nog net dertig gulden per maand voor de trein of bus en een tientje voor reparatie van de fiets (waarbij bedacht moet worden dat Roden een plattelandsgemeente is, waar men aangewezen is op eigen vervoer, en dat vijftien procent van de inwoners 'import' is, met name uit het Westen van het land, met kennissen en familie daar, die je zou willen bezoeken).

Isolement

Het onderzoek leert dat gemiddeld 973 gulden nodig is voor vaste lasten, die vrijwel niet te beïnvloeden zijn. Bij een bijstandsuitkering van 1012 gulden betekent dat dat 96 procent 'vast' wordt uitgegeven aan wonen, belastingen, telefoon, voeding en kleding. Uit het overzicht blijkt dat de minima gemiddeld 1118 gulden per maand uitgeven: dat levert dus een gemiddeld maandelijks *tekort* van ruim honderd gulden op. In de praktijk worden het vakantiegeld en de éénmalige uitkering gebruikt voor het aflossen van de zo ontstane schulden: dus niks geen vakantie of éénmalig extraatje.

Maar het onderzoek levert nog meer conclusies. De sterke bezuiniging op verzekeringen (brand/inboedel, WA, kruisvereniging) brengt een extra risico met zich mee, die in geval van nood niet kunnen worden opgevangen, omdat niemand van de bijstand kan sparen. Geld voor een opleiding hebben de bijstandsgerechtigden niet, waardoor een perspectief op werk wel héél klein wordt. Door bezuinigingen op kranten, tijdschriften, boeken en deelname aan het kulturele leven ontstaat een achterstand en een toenemend isolement. Bovendien wordt het leggen of onderhou-

den van sociale contacten bijna een onmogelijkheid: geen geld voor het volgen van een cursus, geen lidmaatschap van een vereniging, geen geld voor een feestje of een verjaardagskadootje en voor vrouwen met een kind kan er geen 'oppas' af. Kortom: het onderzoek van 'Vrouwen in de Bijstand' toont duidelijk de *'gaten in de bodem van het bestaan'*.

ROEL SANDVOORT

'Vrouwen in de Bijstand-Roden', Dreesdestraat 35, 9301 GG Roden.

PSP-ers op het minimum

Ook onder PSP-ers zitten mensen die als uitkeringsgerechtigden het slachtoffer zijn van de ondernemerspolitiek van Lubbers c.s. Kortingen op uitkeringen betekent voor hen steeds keuzes maken: als ik het één doe, kan ik me het ander niet veroorloven. Om die reden zeggen nogal wat mensen hun PSP-lidmaatschap op: ze kunnen het eenvoudigweg niet meer betalen. Heleen Buijs ging op bezoek bij Joop en Lydia Wijnmaalen in Den Haag, zij leven van een uitkering en kunnen hun PSP-kontributie nog maar net betalen.

Joop en Lydia Wijnmaalen krijgen gezamenlijk één RWW-uitkering (bijstand). Ze worden per 1 juli *niet* gekort. Toch moeten ook zij steeds keuzes maken.

Joop: "Wij moeten behoorlijk op onze liefhebberijen inleveren, terwijl die toch erg belangrijk zijn. Je leeft tenslotte niet van brood alleen".

Vinden jullie dat mensen die geen werk kunnen krijgen zich moeten organiseren? Veel mensen haken bijvoorbeeld af van de vakbeweging in zo'n situatie.

Lydia: "Eigenlijk wel, maar het is vaak om financiële redenen dat men toch afhaakt. Wij hebben óók om die reden ons lidmaatschap van de bond opgezegd. Alle mensen die er belang bij hebben dat dit kabinet verdwijnt, zouden meer één lijn moeten trekken."

Joop: "Daar is niets aan toe te voegen."

Wat trekt jullie aan in de PSP?

Lydia: "Het pacifisme . . ."

Joop: "Ook waardeer ik de democratische

openheid in de partij."

Lydia: "Alleen vind ik het jammer dat er zo weinig aandacht wordt besteed aan de bio-industrie, de pelsfokkerij en andere vormen van dierenkwellerij."

Joop: "Het dierenbevrijdingsfront, de actiegroep 'Lekker Dier' en de dierenbescherming doen goed werk en zouden zeker steun van de politiek kunnen gebruiken."

Lydia: "Het lijkt wel of men het onbelangrijk vindt. Dat geldt voor alle politieke partijen. Het is toch vreselijk wat daar gebeurt. Dieren kunnen *niet* voor zichzelf opkomen. Het is ons soms een raadsel hoe men kan genieten van een kroketje of een gehaktballetje, als je weet wat daar aan is vooraf gegaan. Zéker als pacifist zijnde. Verder onderschrijven we de meeste andere doelstellingen van de partij, en willen we graag lid blijven, ondanks de financiële problemen."

HELEEN BUIJS

TUSSEN DE SUPERMACHTEN

'Handelsoorlog dreigt tussen de Verenigde Staten en de EG', 'NAVO in verval', 'De Atlantische ziekte'. Zomaar wat krantekoppen van de laatste tijd. Het 'NRC-Handelsblad' en de meeste andere Westeuropese dagbladen schrijven al jaren over de crisis tussen de Verenigde Staten en West-Europa. Over de handel met het Oosten, over de landbouw, over staal, over de hoge rente in de VS, over de kruisraketten.

Nu in Europa de stemmen voor het Europarlement zijn geteld geeft Wilbert Dekker, buitenland sekretaris van de PSP, een overzicht van de geschiedenis van Europa tussen de twee supermogendheden. En Chris Huinder doet verslag van de meningsverschillen binnen 'klein links' over de veiligheidspolitiek.

In 1982 verbood Reagan aan bedrijven met Amerikaanse licenties om turbines te verkopen aan de Wosjet-Unie voor een gaspijp naar West-Europa. Westeuropese regeringen, Thatcher voorop, gaven bevel aan die bedrijven zich niet aan Reagan te storen. En Reagan haalde bakzeil. Dat was in 1947 nog heel anders. In mijn geboortjaar verboden de Amerikanen, met behulp van het *Marshall Plan*, alle handel tussen Oost- en West-Europa. En dat gebeurde. Ook de 'Economische Commissie voor Europa' van de Verenigde Naties, waarin alle Europese landen samenwerkten, werd vanaf 1947 geboycot door West-Europa en publiceert sindsdien alleen nog maar statistieken.

Handel met het Oosten

De handel tussen West- en Oost-Europa is snel gegroeid sinds de toenadering tot Oost-Europa door de Bondsrepubliek: de 'Ost-politik' van Willy Brandt ná 1969. De leningen aan Oosteuropese landen zijn in die tijd gegroeid van zeven naar vijfenzeventig miljard dollar. Maar op het gebied van de economie zijn er nog meer conflicten tussen de Verenigde Staten en West-Europa. In 1963 begon de Europese Gemeenschap een gezamenlijk landbouwbeleid. Dat betekende hogere invoerrechten op onder andere Amerikaans graan. Tegelijk werd de eigen produktie gestimuleerd, zodat de EG nu net als de VS overschotten op de wereldmarkt kwijt moet. Zowel in de Verenigde Staten als in de EG kosten de subsidies op de landbouw een fors bedrag: bij beide veertig miljard gulden per jaar. Daarnaast is het verbruik van staal de laatste jaren gedaald. De EG geeft subsidies aan staalbedrijven als ze de produktie verminderen. De VS helpt haar staalindustrie door de invoer te beperken, niet alleen van staatsbedrijven in Brazilië en Mexico, maar óók de invoer uit de EG. Verder is de rente in de VS al jaren hoger dan in West-Europa. Dat heeft te maken met het grote tekort van de Amerikaanse overheid, in 1984 waarschijnlijk

vijfonderd miljard gulden (daar hoor je Lubbers nooit over!). Vooral door die hoge rente investeren Westeuropese bedrijven tientallen miljarden guldens in Amerika. Bij al deze conflicten over de handel met Oost-Europa, over staal en over de landbouw, beginnen de Westeuropese landen te beseffen dat hun verdeeldheid Rusland en Amerika in de kaart speelt. Bovendien groeit de onenigheid met de VS over de houding in het algemeen tegenover de Sowjet-Unie.

Amerikaanse kernwapens

De eerste vredesbeweging in de jaren vijftig richtte zich tegen de bovengrondse kernproeven, met name van Frankrijk in de Sahara en van Rusland op Nova Zembla. Daar kwam een eind aan door het 'Verdrag tegen Bovengrondse kernproeven' van 1963. Dat verdrag werd na twee weken onderhandelen gesloten. Maar zij richtte zich ook tegen de komst van Amerikaanse kernwapens in West-Europa in 1958. In oktober 1957 lanceerden de Russen hun eerste kunstmaan. Hieruit bleek dat de Sowjet-Unie het Amerikaanse grondgebied zouden kunnen bestrijken met hun raketten. De supermogendheden kwamen hiermee in de toestand van wederzijds verzekerde vernietiging. En op dat moment plaatsten de Verenigde Staten kernwapens in West-Europa. West-Europa werd hiermee een onzekere voorpost van een eveneens bedreigde Verenigde Staten. De zesduizend Amerikaanse kernwapens in West-Europa bedreigen de SU zonder dat de Westeuropese landen iets te zeggen hebben over het gebruik. Dat bleek du-eelijk in 1962. Toen trok de Sowjet-Unie haar raketten terug uit Cuba, en de Verenigde Staten de hare uit Turkije en Noorwegen. In beide gevallen werden de bondgenoten hier niet in gekend. De Franse president *De Gaulle* trok zijn konklusies, liet Navo-installaties uit Frankrijk verwijderen en trok zijn land terug uit de militaire organisatie van de NAVO. In Nederland is zijn politiek altijd

wat lacherig afgedaan, vooral door NA-VO-vriend *Luns*. Maar *De Gaulle* ontvouwde zijn ideeën over een zelfstandig (Oost- en West-) Europa, zonder de Amerikaanse en Russische overheersing, al in februari 1945, in Parijs. Op dat moment was de 'Conferentie van Jalta' bijeen, waar de VS hem niet bij wilde hebben vanwege zijn samenwerking met de Franse kommunisten. De Westduitse 'Ostpolitik' van het begin van de zeventiger jaren bouwde voort op dat beleid van *De Gaulle*.

Na 1945

De deling van Europa in 1945 was een gevolg van de bezetting van het overwonnen Duitsland. Waar de Russische en Westelijke troepen stonden in mei 1945, weerspiegelde de militaire machtsverhouding van dat moment. De Sowjet-Unie had zware verliezen geleden, onder andere waren twintig miljoen mensen omgekomen. Maar het land herstelde zich.

De Verenigde Staten was in 1945 economisch het machtigste land van de wereld. Maar West-Europa en Japan – en ook India, Nigeria, Brazilië, Mexico en de OPEC-landen – hebben zich sindsdien ontwikkeld. De VS produceert nu vijftig procent van het bruto-nationaal produkt van de OESO-landen, in 1945 was dat achteventig procent.

Na 1945 hebben verschillende landen in Europa een eigen beleid gevoerd. *Joegoslavië* trad in 1948 uit het Oost Blok en richtte in 1961, met India en Egypte, de *Beweging van Ongebonden Landen* op, waarin nu zo'n honderd landen proberen samen te werken. *Albanie* trad in 1968 uit het Warschau Pakt, waardoor de positie van Joegoslavië sterker werd. *Finland* wist zich, door het vertrouwen van Rusland te winnen, een brugpositie te verwerven tussen Oost en West. Naar het Finse voorbeeld verklaarde *Oostenrijk* zich in 1955 neutraal en zag de Russische, Amerikaanse, Engelse en Franse bezettingstroepen verdwijnen. Malta verwijderde vijf jaar geleden een NAVO-basis en een Amerikaanse basis. In Noord-Europa is al een kernwapenvrije zone. Noorwegen en Denemarken weigerden in 1949 in vredes-tijd Amerikaanse troepen op hun grondgebied, en dus óók in 1958 Amerikaanse kernwapens. Zweden besloot in 1958 geen kernwapens te gaan produceren en Finland mag ze niet hebben op grond van het vredesverdrag met de Sowjet-Unie en Engeland van 1947. Kernwapenvrije zones in Midden-Europa en de Balkan zijn onderwerp van bespreking. Een verdere uitbouw van de 'Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking', onder andere door een permanent overleg, kan de *Akkoorden van Helsinki* (1975) helpen realiseren. De 'Economische Commissie Voor Europa' van de Verenigde Naties

kan weer leven worden ingeblazen. Het netwerk van contacten tussen alle Europese landen moet uitgebreid worden, liefst samen met de 'Beweging van Ongebonden landen'. Zowel om een betere verdeling van de welvaart tussen Noord en Zuid te bereiken, als de overheersende invloed van de supermogendheden te verminderen. De voordelen van het vergroten van de samenwerking is minstens zo belangrijk als vermindering van de aantallen wapens.

WILBERT DEKKER

Het Komitee Kruisraketten Nee organiseerde op 13 juni, tijdens de Kamerdebatten over de plaatsing, een demonstratie rond het Binnenhof: de 'Omloop van het Volk'. Tweeduizend demonstranten liepen rondjes om het gebouw van het parlement. Tijdens de hele route, een paar honderd meter, waren de debatten via een geluidsinstallatie te volgen. Op het plein van het Binnenhof speelden diverse muziekgroepen, liep 'Luns' rond om de troepen te inspecteren en sloegen drie Japanse demonstranten monotoon op trommels. De opkomst bij deze demonstratie viel tegen: in het nabij gelegen Haagse winkelcentrum was het drukker op deze doordeweekse dag.

foto: Eduard de Kam

DE VEILIGHEIDSTOREN VAN BABEL

De wetenschappelijke bureau's van PSP, CPN en PPR organiseerden op vrijdag en zaterdag 18 en 19 mei een studiekonferentie over een ander Europees veiligheidssysteem met als motto 'Bondgenoot, Buitenbeentje of Buitenstaander'. De konferentie wierp meer vragen op, dan bijpassende antwoorden, aldus Chris Huinder, die deze konferentie bezocht. Toch was deze conferentie interessant omdat de verschillen tussen en binnen de drie partijen over de veiligheidsalternatieven duidelijk werden.

De eerste inleider op de conferentie was *Ben Dankbaar*, wetenschappelijk onderzoeker, sinds twee jaar in West-Berlijn wonend en, naar eigen zeggen, kersvers PvdA-lid, omdat hij "liever in de linkervleugel van de PvdA zit, dan in de rechter van de PSP". Ben Dankbaar ging vooral in op de varianten, die in de leidende kringen voor een alternatief Europees veiligheidssysteem opgeld doen. Aan het huidige veiligheidssysteem van NAVO-Warschaupakt kleven nogal wat bezwaren. Het kent voortdurende bewapeningsimpulsen, waardoor het evenwicht verstoord raakt. De rechten van de Oosteuropese volken zijn drastisch ingeperkt. De veiligheidsbelangen en de economische belangen van de Verenigde Staten en de Europese Gemeenschap beginnen uiteen te lopen, waardoor er regelmatig conflicten tussen die twee regio's ontstaan. Bovendien schept de dynamiek van de bewapeningswedloop steeds meer oorlogsgevaar. Een

beperkte kernoorlog wordt mogelijk gemaakt en het overslaan van een oorlog in de Derde Wereld naar de westelijke en oostelijke wereld is niet meer ondenkbaar. In 1945, in *Jalta*, werd het huidige veiligheidssysteem min of meer tussen de grootmachten overeengekomen, maar aldus Ben Dankbaar, "Jalta is niet meer genoeg". Er is behoefte aan een nieuw veiligheidssysteem met minder bewapeningsimpulsen en met meer vrijheid voor de Oosteuropese volken. Dit nieuwe systeem heeft echter, wil het kunnen functioneren, de instemming van de twee grootmachten. De sleutel voor dit nieuwe veiligheidssysteem ligt daarbij in West-Europa. Dat moet onderling meer militair gaan samenwerken, een eigen verdedigings-konceptie ontwikkelen zonder dat dat noodzakelijkerwijs tot meer militaire bewapening leidt. Volgens Ben Dankbaar kan zo'n geïntegreerde Westeuropese militaire samen-

werking geplaatst worden tegenover de nieuwe Amerikaanse ideeën over de *air-land-battle-strategie*: de integratie van alle wapensystemen ten behoeve van een aanval op het gebied van de tegenstander. In West-Europa wordt over zo'n eigen defensie-samenwerking hardop nagedacht. De ideeën erover zijn verschillend. Frankrijks president *Mitterand* denkt in de richting van versterking van de 'West-Europese Unie'. De WEU kwam in 1954 tot stand tussen de Benelux-landen, Frankrijk, Italië, Groot-Brittannië en West-Duitsland en was gericht op het 'onder kuratele' binnenhalen van West-Duitsland in de gezamenlijke westelijke verdediging. West-Duitse en Italiaanse liberalen en sociaal-democraten denken meer in de richting van een uitbouw van de Europese gemeenschap tot een veiligheidsgemeenschap. De huidige Nederlandse regering lijkt meer te werken in de richting van een projectmatige uitbouw van de *Onafhanke-*

vervolg van pagina 9

lijke Europese Programma Groep (OEPG), een samenwerkingsverband van Westeuropese NAVO-landen op het gebied van de produktie van militair materieel. Staatssecretaris Van Houwelingen is momenteel voorzitter van de OEPG. Hij rent de benen onder zijn lijf vandaan om deze OEPG, die al bijna twintig jaar lang een wat sluimerend bestaan leidt, tot wakere en dappere activiteiten aan te sporen.

Aan dit denken over nieuwe veiligheidsvarianten gaf Ben Dankbaar nog een dramatische ondertoon door te stellen, dat dat denken gepaard gaat met het onderzoeken van een eigen Westeuropese variant van een kapitalistisch ontwikkelingsmodel. Uit de crisis van de welzijnsstaat wil men komen door massieve investeringen in de informatietechnologie, die als trekspeer van een hernieuwde sociaal-economische ontwikkeling moet dienen. "De sleutel van wapenbeheersing ligt bij de beheersing van de technologische ontwikkeling", aldus Ben Dankbaar. En deze beheers je, "als je de maatschappelijke kaders voor die ontwikkeling, dus de machtsposities beheerst". Gezien deze ontwikkelingen en politieke ideeën konkludeerde de inleider, dat een "nieuwe linkse formatie" in Nederland niet uit de NAVO zou moeten stappen vanwege de niet de ontkenning stabilisering, die ervan uit was gegaan. Wel zou die formatie initiatieven in het kader van de WEU kunnen steunen om er alternatieven van konventionele bewapening te stimuleren. Bovendien zou zij stappen kunnen zetten voor "een nieuwe ontwapeningspolitiek", bijvoorbeeld in het kader van de Europese conferentie, die momenteel in Stockholm wordt gehouden.

Wereldburger

De tweede inleider was Henk Waltmans, 19 jaar oud toen de NAVO werd opgericht, wereldburger van het eerste uur (Zie Bevrijding no. 7), PPR-lid en momenteel burgemeester van Landsmeer. Hij gaf aan, dat na de Tweede Wereldoorlog de angst voor de Sowjet-Unie reeel was. Rusland vormde vanaf 1917 een groot probleem voor het Westen. Dat versterkte zich na de oorlog. De zelfstandigheid van de Oosteuropese landen werd vertrapt, zoals de zelfstandigheid van Estland, Letland en Litouwen al vóór de oorlog vertrapt was. En zoals het in Oost-Berlijn (1953), Boedapest (1956), Praag (1968) en Polen (1981) steeds opnieuw zou gebeuren. De NAVO werd echter op haar beurt uitgebouwd tot een "militaire moloch, die ook dient voor bevestiging van West-Europa als onderdeel van de imperiale droom van de VS". Nederland heeft, aldus Waltmans, van harte aan die imperiale droom meegewerkt. Pas sinds kort horen we de eerste voorzichtige kritiek van regeringszijde, die tot dan toe eerst door de CPN en later door de PSP, die er niet van beschuldigd kon worden handlangers van Moskou te zijn, verwoord werd. Niettemin is Nederland geo-politiek gezien een West-Europees en een Noord-Atlantisch land. En net zoals Polen niet ongestraft uit het Warschaupakt en de COMECON kan stappen, kan Nederland niet zonder het gevaar van economische en andere chantage uit de NAVO en de EG stappen. Nederland kan wel 'gidsland' zijn binnen de regionale verbanden waar het deel vanuit maakt. Zij kan een brugfunctie vervullen tussen Oost

en West, door zich te richten op een mondiale ordening. Ook Henk Waltmans zag, zoals Ben Dankbaar, een 'post-NAVO-koncept' opdoemen. Terwijl voor de SU en de VS ontspanning en wapenbeheersing slechts een fase in hun onderlinge relaties zijn, zijn ze voor West-Europa levensnoodzaak. De bewapening zelf is onze grootste vijand geworden en niet de Rus.

Voor een meer zelfstandige Europese rol zag Henk Waltmans de beste gelegenheid weggelegd in de structuur van de Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking (CEVS), die na Helsinki (1975), Belgrado (1978), Madrid (1981) nu in Stockholm is aanbeland onder de populaire naam Europese Ontwapenings Conferentie (EOC). Deze Helsinki-structuur is echter zwak. Hij kan versterkt worden door hem, onder voorzitterschap van de Finse president, permanent bijeen te laten komen, hem uit te bouwen met een veiligheidsraad (als regionaal onderdeel van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties) en met verplichte onderlinge konsultatieve politiek van de erin deelnemende landen.

Een waterig zonnetje

Ik sla even de discussie van de vrijdag, gevoerd naar aanleiding van de twee inleidingen van Ben Dankbaar en Henk Waltmans over. Ik formuleer vragen, die in de discussie naar voren kwamen aan het einde van dit artikel. Ik ga nu over naar de vroege zaterdag-ochtend met zijn waterige zonnetje. Het buitenweer leek er niet in te slagen een frisse, vrolijke lente tevoorschijn te toveren, maar binnen in de conferentiezaal was de sfeer óók niet prettig. Gied ten Berge, staflid van het IKV en PSP-lid, voerde er het woord. En hij is zo vaak in staat met bijtend cynisme het analytische lancet in het gekwelde linkse lichaam te steken, dat je op de operatietafel akuit zou willen overliden in plaats van je grote abscessen door hem te laten verwijderen. Het schattige van Gied ten Berge is niettemin ook, dat hij het operatiemes ook in zijn eigen linkse hersenpan weet te porren. Dat verbreedert en verwarmt toch weer en verdrijft de rigor mortis (lijkstijfheid).

Gied ten Berge betoogde, dat het idee van het "Europese veiligheidssysteem", dat sinds langere tijd in de programma's van klein-links prijkt, slechts een hulpstuk was om de gaten in onze politieke idee over de veilige ordening van een onveilige wereld op te vullen. Het was een duveltje uit het doosje, omdat "de NAVO niet mocht, de EG niet mocht, de WEU niet, niets niet" en we moesten toch wel iets willen om de discussie over de ontwikkelingen in Europa niet geheel aan rechts over te laten. Dit abstracte, lege denken over het "Europese veiligheidssysteem" ging gepaard met onze eenzijdige oriëntatie op de Derde Wereld. We zitten nu met de brokken, aldus Gied ten Berge. We willen wat met Europa, maar wat precies? Maar de Derde Wereld willen we niet vergeten, maar waarom, eigenlijk niet? De vredesbeweging heeft naar een Europees platform gestreefd. De CEVS kwam daaraan gedeeltelijk tegemoet. Maar daar staan twee blokken van landen tegenover elkaar, in plaats van afzonderlijke landen naast elkaar. Een deel van de vredesbeweging – de Britten, de Noren, de Vlamingen – willen zich nu, beperkt, op de strijd tegen de overbepapening richten. Een ander deel – de Nederlanders, de Fransen, de Zuid-Europeanen – willen een breder programma.

In feite moet echter de vredesbeweging op een reeks van actuele vragen een antwoord zien te vinden.

Hoe kijkt men tegen aan de West-West-tenstelling? De groeiende afstand tussen West-Europa en de VS is noodzakelijk voor een eigen Westeuropese rol op mondiaal vlak, maar die rol zal niet effectief worden, zolang er geen ontwikkelingen in de Oost-Oost-verhouding op gang komen.

Hoe kijkt men tegen de Oost-Oost-verhouding aan? Hoe zijn bewapenings- en ontwapeningskwesaties te koppelen aan mensenrechtenkwesaties of zijn die kwesaties niet te koppelen in het concrete politieke handelen?

Hoe gaan we om met de Oost-West-tenstellingen in Europa? Hoe zijn ontwikkelingen in de richting van kernwapenvrije zones met massieve troepenverminderingen, gepaard met sociaal-kulturele maatregelen, op gang te brengen?

Hoe gaan we om met de Noord-Zuid-tenstellingen? We moeten niet denken, dat Europa "op een engelachtige manier" in de Derde Wereld opereert, maar toch zijn er verschillen met het optreden van de twee supermachten aan te wijzen, bijvoorbeeld ten aanzien van Nicaragua.

Gied ten Berge pleitte ervoor een links vredesinstituut in het leven te roepen, waarin over dit soort vraagstukken systematisch en concreet nagedacht kon worden. Ook pleitte hij voor meer Europese netwerken, waarbij linkse politieke partijen ook actief moeten zijn in het aangaan van zinvolle relaties met groepen en partijen in Oost-Europese landen.

Verschillen vallen mee

Duco Hellema, CPN-lid en lid van het bestuur van IPSO, het wetenschappelijke bureau van de CPN, was de laatste inleider. Hij probeerde vooral de ideeën van de drie klein-linkse partijen op een gemeenschappelijke basis te brengen, waarbij volgens

hem 'de verschillen nogal meevielen'. Die gemeenschappelijke uitgangspunten zouden onder andere zijn: het Westen heeft meer schuld dan het Oosten wat de bewapening betreft; er is geen steriele discussie over in of uit de NAVO meer; er is meer aandacht voor de blokkentegenstellingen; er is wantrouwen ten aanzien van de Europese alternatieven, die opgeld doen; en er is meer aandacht voor de positie en mogelijke zelfstandige stappen van kleine landen, waaronder Nederland. Duco Hellema zou het zinvol vinden om op basis hiervan verder te discussiëren. Hij waarschuwde daarbij ervoor zich niet te ver

van het Jalta-systeem op te stellen, maar om juist op basis van dat Jalta-systeem te zoeken naar mogelijkheden van toenadering tussen de blokken.

Na de vier inleidingen werd er hevig gediscussieerd over het Europese veiligheidssysteem. De deelnemers bleken er vanuit te gaan, dat het tijdperk van NAVO-Warschaupakt zijn einde begint te naderen en dat er alternatieven moeten komen. Maar daar beginnen de meningsverschillen. Aan wat voor voorwaarden moet zo'n veiligheidssysteem voldoen? Waarom is instemming van de grootmachten nodig? Welk platform is het beste om de discussie verder te brengen: WEU, EG, OEPG, CEVS? Betekent een versterkte West-Europese militaire samenwerking niet automatisch meer (konventionele) bewapening? Wordt Europa door meer samenwerking niet een derde machtsblok? Dit radikaal-linkse denken over een Europees veiligheidssysteem, met zijn voors en tegens, mondde in het openbare debat op zaterdagavond uit in de vraag: waarom überhaupt een veiligheidssysteem? Tegen wie of wat moeten we ons dan wel beveiligen? Wat is onze veiligheidsbehoefte? Waar komt die vandaan? Moeten we ons niet tegen onze eigen staten eveneens beveiligen, want "draagt", zoals PSP-er Henk Hoogen het zo mooi zei (hoewel hij het van iemand anders heeft), "het kapitalisme de oorlog niet in zich zoals de donderwolk de bliksem?"

Op al die vragen werd antwoord gegeven, het antwoord werd bestreden, een ander antwoord bevredigde evenmin. Verschillen werden uitgepraat of bleven. Kleinlinks stootte op de grenzen van zijn politieke ideeën, maar paste er wel voor die grenzen te overschrijden. Soms trof je een gezamenlijke houding van CPN-ers en PPR-ers aan als het ging om het zich met militaire middelen willen verdedigen. PSP-ers wezen dat af. Soms zag je weer een samengaan in denken tussen PSP-ers en PPR-ers, als het ging om sociale verdediging of om een mondiaal geïntegreerde ordening. CPN-ers hadden dan weer 'realpolitische' tegenwerpingen. Maar ook binnen de partijen leefden er verschillen. De conferentie kwam tot stand op initiatief van het Wetenschappelijk Bureau van de PSP. Vooral Ine Megens heeft er veel werk en creativiteit in gestopt. Ter voorbereiding was er een konferentiemap gemaakt met tal van artikelen over veiligheid en Europa. De idee is nu om een vervolgonferentie te houden aan de hand van een gezamenlijk rapport van de drie wetenschappelijke bureaus, waarin eventueel alternatieve stellingen opgenomen zijn. De discussie kan daardoor gestructureerder verlopen. Dat zal nodig zijn, want de leden van de vredesbeweging, die nu wegens eigen bijeenkomsten voor een groot deel ontbraken, zullen dan hopelijk wel present zijn. De klein-linkse veiligheidstoren van Babel behoeft dan wel wat extra steunberen, want ook binnen de vredesbeweging spreekt men verschillende talen.

CHRIS HUINDER

De achtergrondartikelen voor de conferentie van 18 en 19 mei zijn gebundeld in een map. De inhoud (totaal 108 pagina's) bestaat uit o.a. artikelen van Ben Dankbaar, Ine Megens, Duco Hellema, Sami Faltas, Mient-Jan Faber en W.L. Brugsma. Te bestellen door overmaking van f 15,- naar postgiro 2782482 t.n.v. Wetenschappelijk Bureau PSP/Amsterdam met vermelding van 'bondgenoot'.

PSP- Vrouwen

Zonnig als het weer was de landelijke bijeenkomst van PSP vrouwen, afgelopen vrijdag 15 en zaterdag 16 juni in het 'Vrouwenhuis' te Utrecht. Aan de orde waren de veranderingen binnen het PSP vrouwen gebeuren en de vraag 'hoe nu verder met de PSP vrouwen?'.

Op vrijdagavond vond er een geanimeerde uitwisseling plaats van vooral plaatselijke en regionale activiteiten en opgedane ervaringen. Juist door een gebrek aan koppeling hiervan bestond bij alle aanwezige vijftientig vrouwen de behoefte aan een landelijke coördinatiegroep. Als één van de voornaamste taken zag men het stimuleren van politiek inhoudelijke discussies. Daarbij scoorden onderwerpen als sociale zekerheid, arbeid (betaald, onbetaald, herverdeling, ethos, plicht), positie van zwarte en buitenlandse vrouwen, seksueel geweld, feminisme en militarisering, de heterokultuur. Ook de feminisering van de partij lag alle vrouwen na aan het hart. Viel deze strijd plaatselijk nog wel te voeren, landelijk leek dat moeilijker en onoverzichtelijker en daar zou dan ook een taak zijn weggelegd voor een coördinatiegroep, naast praktische klussen als post en informatieverwerking en -verstrekking. Het opzetten van een landelijke, kortlopend links-feministisch scholingsprogramma kon ook op ieders instemming rekenen. Kortom, ideeën genoeg. Zaterdag werd met zo'n vijftientig vrouwen verder gepraat over de structuur van de PSP-vrouwen. Kruciale punten in deze discussie waren een wel of niet gekozen 'coördinatiegroep' en de bevoegdheden die ze zou moeten hebben. Een uitvoerige afweging

VORM EN INHOUD TER DISKUSSIE

van de voors en tegens, in drie groepen, resulteerde in het volgende: op een landelijke jaarvergadering wordt er een groep vrouwen gekozen, die de coördinatie van de PSP-vrouwen op zich neemt en mandaat moet krijgen namens 'ons' op te treden, met verantwoording achteraf. Argumenten voor deze keuze waren onder meer dat het werk zichtbaarder wordt, de verantwoordelijkheden duidelijker zijn en de loskoppeling van deelname en instandhouding van PSP-groepen op plaatselijk niveau, waardoor inhoudelijke koppeling hopelijk meer kans krijgt.

Besloten is verder op zaterdag 6 oktober a.s. de eerste landelijke jaarvergadering te organiseren, waarop een uitgewerkt voorstel met een huishoudelijk reglementje ter goedkeuring zal worden voorgelegd en een coördinatiegroep kan worden verkozen. Een aantal vrouwen hebben zich bereid verklaard één en ander voor te bereiden.

ANNELIES SCHUTTE

Wie aan de voorbereidingen van de eerste landelijke jaarvergadering van de PSP-vrou-

wen wil meewerken kan contact opnemen met: Hanny de Jong, Hermann Hesse Erf 97, 3315 BL Dordrecht, tel.: 078 - 16 40 27.

Er komt een uitvoerig verslag van de bijeenkomst van half juni dat wordt opgestuurd aan alle vrouwen die een abonnement op de 'Vrouwennieuwsbrief' hebben. Wie zich nauwkeuriger op de hoogte wil stellen kan terecht bij: Josje Adriaansen, elke woensdag tijdens kantooruren op het Partijburo, tel.: 020 - 26 73 74.

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING. Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

EERSTE MEI AMSTERDAM

Wat fantastisch dat er nog een bruisende PSP afdeling Amsterdam bestaat, met levende leden die hun tijd besteden aan het beledigen van een ander partij! Weliswaar gaat het maar om een politieke partij die op Raadsniveau regelmatig met de PSP-fractie samenwerkt, en die onder andere met de PSP op een gezamenlijke lijst voor de Europese verkiezingen staat, maar kennelijk is elke profilering van belang. Voor alle duidelijkheid - welk actief PSP-lid heeft nog tijd om te lezen? - ik doel hierbij op een verslag van de '1 mei-ruzie' in Amsterdam op de commentaarpagina van 'Bevrijding' nummer 9 (van 16 mei 1984), geschreven door Rudi Karemaker en Huib Verhoeff. Ik citeer: "En de PPR bestaat in Amsterdam alleen maar in naam, doch leverde voor haar doen veel werk af". Kennelijk hebben de schrijvers op 1 mei in 'Paradiso' alleen met 'namen' overleg gevoerd, vinden ze het nodig om een partij die eenderde van het aantal PSP-zetels in de gemeenteraad bezet tot 'naam' te reduceren. Niemand zal ontkennen dat PPR-Amsterdam een kleine partij is. Hoe komen weldenkende mensen echter op de idee om deze partij, die aan dezelfde kant van het politieke front actief is als de PSP notabene, zo bagatelliserend te omschrijven? Het lijkt een poging om de eigen partij te profileren door een ander tot 'naam' te degraderen. Wordt de PSP, wordt klein links, daar beter van? Is dit de basis waarop we in Amsterdam samen willen werken? Een zeer betreurenswaardige zaak.

RIEKJE OSNABRUGGE
(fractie-assistente
PPR-Amsterdam)

SOCIALE ZEKERHEID

Toen ik ooit, jaren geleden, lid werd van de PSP, was dat mede omdat ik me aangesproken voelde door het uitgangspunt dat arbeid en inkomen losgekoppeld zouden moeten worden. Juist in die tijd was ik net baanloos geworden en ik begon wat kritischer na te denken, o.a. ook over de zo logisch lijkende verbinding tussen een bepaalde vorm van arbeid en inkomen.

De laatste tijd hoor ik echter alleen nog maar berichten, die in tegenovergestelde richting gaan; in het verslag van de discussiedag oer sociale zekerheid (zie 'Bevrijding' nr. 9 van 16 mei 1984) kwam nog eens duidelijk tot uitdrukking dat de PSP nu juist kiest voor handhaving van de koppeling tussen arbeid en inkomen. Bij de behandeling van de sociale zekerheidsbrochure in het partijbestuur was dat ook eigenlijk al wel duidelijk, maar het vreemde was, dat praktisch niemand daar een probleem van maakte. Ook vanuit de partij zelf zijn weinig protesten te vernemen en toch is bij mijn weten het oorspronkelijke uitgangspunt van loskoppeling arbeid en inkomen, nooit op een kongres herroepen of ingetrokken. Hoe kan het dan dat een dergelijk punt, niet alleen maar verlaten wordt maar zelfs in het tegenovergestelde verandert zonder dat dit op groot verzet stuit?

Een opstelling, die tot gevolg heeft, dat de PSP niet kiest voor afschaffing van de sollicitatieplicht maar slechts voor opschorting daarvan tot betere (!) tijden. Dan kan iedereen weer door de arbeidsplicht gedwongen worden mee te werken aan de instandhouding van een patriarchaal en kapitalistisch productiesysteem, waarbij mens en milieu niet meetellen maar alleen de winst van belang is. Veranderingen kunnen dan alleen nog maar in de marge van dat systeem nagestreefd worden.

CORRIE VAN DER VELDEN

De illusie van de democratische

Eind februari vonden in Spaans Baskenland voor de tweede maal verkiezingen voor het Baskisch parlement plaats. Voor de media aanleiding om weer eens flink van leer te trekken tegen de 'terreurorganisatie' ETA en haar politieke arm, de coalitie 'Herri Batasuna'. Voor 'Bevrijding' aanleiding om eens wat uitgebreider in te gaan op de achtergronden van de strijd van het Baskische volk.

Baskenland heet eigenlijk Euskadi, het zuiden is Spaans en het noorden ligt in Frankrijk. Piet Leunis bezocht vorig jaar zomer Euskadi en voerde gesprekken met mensen die een actieve rol spelen in de strijd voor onafhankelijkheid. Met Eva Forest, psychiater en schrijfster, die zich in het bijzonder bezig houdt met de martelpraktijken van politie en leger. En met Juan, lid van het comité voor buitenlandse betrekkingen van 'Herri Batasuna' (kortweg: HB).

Euskadi is een land met een levende cultuur. De muren in de dorpen en de steden zijn bewerkt met politieke schilderijen en teksten, tegen de kerncentrale in Lemoiz, de nieuwe echtscheidingswet, het politietoedren; vóór de opbouw van een onafhankelijke, socialistische staat. En 's zo-

mers bruisend van het Baskische carnaval. Een land ook waar het de bevolking veertig jaren lang verboden was haar cultuur in het openbaar te beleven. Ja, zelfs het spreken van haar eigen taal, het *Euskara*, was er verboden. Het was een periode die gekarakteriseerd werd door de repressie van het Franco-regime. Maar na de dood van Franco en sinds de hervormingen moet er toch veel verbeterd zijn, zou je zo denken.

Opvallend is dat de muurschilderingen, zelfs als de politie voor moordenaar wordt uitgemaakt, niet verwijderd worden. Juan van HB zegt daarover: "Ze willen je de illusie geven dat we in een democratische staat leven, waar iedereen kan doen wat hij wil. Maar als ze zien dat je met zoiets bezig bent zal je zeker gepakt worden. Voor hen zijn het natuurlijk de terroristen, de radicalen, de gekken die anti-democratisch zijn, die zulke dingen doen. Hoe het met de persvrijheid gesteld is, kan ik illustreren met de rechtszaak tegen *Xabier Sanchez Erauskin*, ex-direkteur van het weekblad *'Punto y Hora'* en lid van de leiding van HB. Bij het bezoek van de koning aan Euskadi publiceerde hij op de voorpagina het hoofd van de koning gemonteerd op het lijf van een stierevechter, met een uitspraak uit het stierevechtersjargon die hem belachelijk maakte. Hij werd hiervoor tot een half jaar gevangenisstraf veroordeeld."

Er zijn in Euskadi zo'n vijfhonderd politieke gevangenen. Dit ondanks het feit dat er sinds de dood van Franco verschillende amnestieën werden afgekondigd waarbij mensen vrijkwamen. Het aantal arrestaties is vele malen groter. Ieder dorp kent wel zijn *'Gestora pro-amnestia'* (comité

voor amnestie). Zij zamelen geld in om naar de gevangenen te sturen en om advocaten te betalen. Ze eisen de 'totale' amnestie. Die is er volgens hen niet als alle gevangenen uit de gevangenis worden vrijgelaten (en de vluchtelingen terug kunnen keren), maar pas als de omstandigheden die deze mensen in de gevangenis brengen verdwenen zijn. Dit zal het geval zijn als er aan de minimumeisen van het Baskische volk, het zogenaamde KAS alternatief, voldaan is. De KAS (Koördinatie van revolutionaire socialistische) ontstond als buitenparlementaire beweging in de zomer van 1975. Het is een platform, waar naast de ETA organisaties van arbeiders, jongeren, studenten en radicale aktievoerders uit buurtcomitee's en anti-kernenergiebeweging aan deel nemen. Hun eisenprogramma omvat de totale amnestie, het wettig verklaren van alle politieke partijen (ook die naar onafhankelijkheid streven), de terugtrekking uit Euskadi van de *'guardia civil'* en politiemachten, maatregelen om de levensstandaard van alle klassen en in het bijzonder de arbeidersklasse te verbeteren en erkenning van de nationale soevereiniteit voor alle vier Baskische provincies.

Repressie

Aan Eva Forest vroeg ik wat er met de 'hervorming' echt veranderd is: "Vandaag de dag is het heel moeilijk om dit duidelijk te maken, want de mensen denken dat er een democratie is met een socialistische regering. Het feit is dat na het franquisme, in de eerste etappe naar de zogenaamde democratie, het Franco-apparaat onaangetast gehandhaafd is. Daarna, van 1979 tot 1983, heeft het parlement een reeks

wetten aangenomen: 'democratische' wetten die repressief zijn, ze versterken dit apparaat. We kunnen nu dus stellen dat het repressieve apparaat van Franco versterkt en door het parlement gegarandeerd is. En omdat de strijd in Euskadi het meest leeft, kunnen we hier het vermogen van dat apparaat ervaren. Zo kan de Officier van Justitie nu het besluit van een rechter nietig verklaren. En arrestanten kunnen tien dagen lang geïsoleerd vastgehouden worden, zonder bezoek van een advocaat. Gedurende die periode wordt de meeste akute foltering toegepast. Het zijn de traditionele manieren zoals 'La barrera', 'de stang' waar de persoon met benen en armen aan elkaar gebonden aan opgehangen wordt. Voeten omhoog en hoofd naar beneden en heel vaak wordt er op de voetzolen geslagen. Als nieuwe middelen hebben we bij sommige kazernes van de Guardia Civil, bijvoorbeeld in Bilbo, het gebruik van drugs, hallucinogenen, gekonstateerd.

Wat de chronische foltering van gevangenen betreft hebben we de vernietigingsgevangenis naar Duits model. Maar ik zou zeggen dat het hier nog erger is, omdat de isolatie hier samengaat met de voortdurende provokatie van ambtenaren, opgeleid onder Franco. Er vinden vaak onomkeerbare processen plaats: mensen die in psychiatrische inrichtingen belanden, mensen die na maanden isolatie de spraak verloren zijn.

Men vraagt zich af, waaróm zoveel onderdrukking in Euskadi. Eén van de verklaringen is het bestaan van een levende volksbeweging, die de 'hervorming' van de hand heeft gewezen. De kracht van deze volksbeweging is nu juist de verklaring voor het soort foltering dat toegepast wordt, dat erop gericht is angst aan te jagen, te verlammen, om heel de beweging te vernietigen, te verpletteren. In dit kader valt ook het probleem van de ETA. Al de volksbewegingen en organisaties worden door KAS gekoördineerd. ETA is óók lid van deze koördinatie. In deze volksstrijd,

de staat

in feite een nationale bevrijdingsstrijd, is één van de strijdvormen de gewapende strijd. En omdat de gewapende strijd deel uitmaakt van de volksstrijd van KAS is deze ook heel populair. Het is een verenigde strijd. Het heeft dan ook niets te maken met enkele kleine groeperingen die in Europa zijn ontstaan en ik zal er niet op ingaan of deze korrekt zijn of niet maar de Baskische beweging is een beweging voor nationale bevrijding. Daarbinnen treedt een gewapende strijd op en om er achter te komen of je daarvoor of daartegen bent, moet je ervan uit gaan dat het een populaire gewapende strijd is. Ik denk dat dit de sleutel is tot begrip."

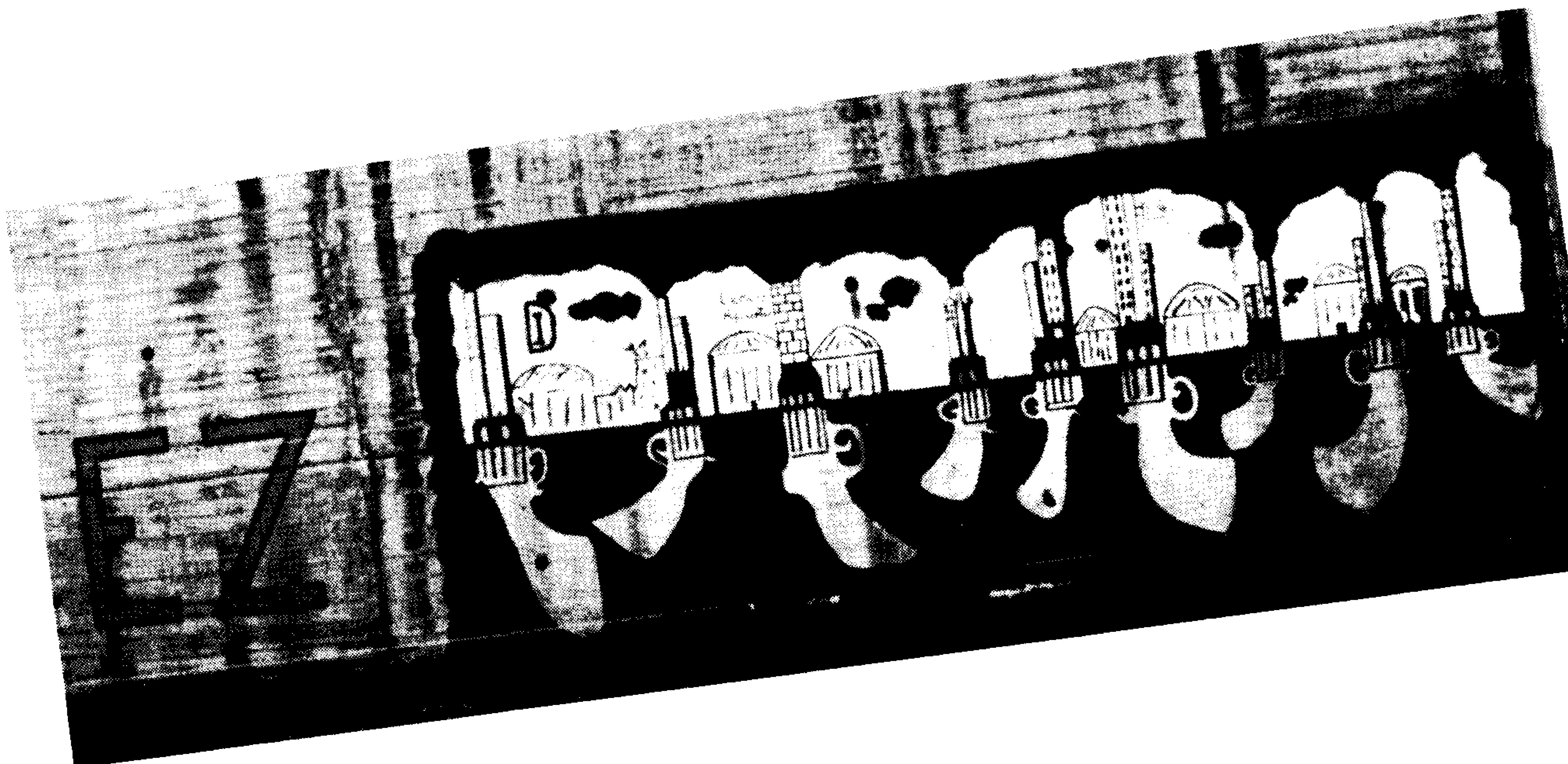
Extrem rechts

Een minder bekende geweldsfactor in Euskadi is de zogenaamde 'parallele politie' of de 'ongecontroleerden'. Dit zijn extreem rechtse Spaanse groepen met namen als 'Christo Rei' en 'Commando Adolf Hitler'. Er zijn duidelijke aanwijzingen voor verbanden tussen deze groepen en de Spaanse politie en de geheime diensten. Een aantal aanslagen waarvan de ETA werd beschuldigd, maar die nooit door hen werden opgeëist, worden aan deze groepen toegeschreven.

Dezelfde groepen opereren óók in Frans Baskenland. Zo zijn daar verschillende aanslagen gepleegd door de GAL, de 'Anti-terroristische Groep voor de Bevrijding'. De socialistische burgemeester *Lassalette*, van de Frans-Baskische grensplaats Hendaye, stelt de Spaanse regering verantwoordelijk: "De socialistische regering heeft pogingen ondernomen om de martelpraktijken stop te zetten. Daarin is ze niet geslaagd en ze lijkt zich daarbij te hebben neergelegd. Zo is er voor mij ook geen twijfel aan dat de Spaanse geheime diensten organisaties als de GAL gebruiken, zo niet bemannen. Ik beschuldig de socialisten niet, het is eenvoudig een ervaring waar ze doorheen moeten."

Dit is het klimaat waarin de verkiezingen van februari plaats vonden. De twee Spaanse partijen, de *PSOE* (sociaal-democratisch) en *AP* (fascistisch), behaalden 19 en 7 zetels. De drie Baskisch nationalistische partijen, *Partido Nacional de Vasco* (PNV), *Herri Batasuna* (HB) en *Euskadiko Ezkerra* (EE) respectievelijk 32, 11 en 6 zetels.

De ontwikkeling van de PNV, HB en EE heeft een nauwe band met de vrijheidsstrijd van de Basken. De PNV ontstond in 1895 als katholieke politieke organisatie en eiste op grond van de exclusiviteit van het Baskische ras een eigen staat op. Uit de jongerenbeweging van deze PNV werd in 1959 de ETA opgericht, als gewapende voorhoede van de nationale vrijheidsstrijd. Deze ETA bekende zich enkele jaren later tot de socialistische ideologie. Vanuit de ETA ontstonden een aantal linkse partijen, van links christelijk tot marxistisch, die zich tot de verkiezingskoalitie 'Herri Batasuna' aaneen sloten. De Spaanse staat

bereidde in die tijd het statuut voor waarmee drie van de vier Baskische provincies een beperkte autonomie kregen. Het statuut was afgestemd op de grondwet en daaraan ondergeschikt, waardoor onafhankelijkheid voor Baskenland een onmogelijkheid bleef. Ook bleef de Spaanse 'Guardia Civil' en de 'Polizia Nacional' (de oproerpolitie) in Baskenland en zou een lokale Baskische politie slechts verantwoordelijk worden voor de veiligheid van de officiële gebouwen en het verkeer. Toen één van de partijen uit de coalitie HB dit pré-autonome statuut aksepteerde, kwam het tot een breuk waaruit Euskadiko Ezkerra ontstond. Tevens vond deze partij (EE) het gewapende verzet van de ETA niet langer akseptabel. Op dit moment ontwikkelt EE zich in eurokommunistische richting. Het onderscheid tussen EE en HB is, dat EE de aktuele situatie van de hervormingen aksepteert, terwijl HB de huidige situatie verwerpt en naar onafhankelijkheid blijft streven.

Ik konfronteerde Juan met de beschuldiging dat HB door ETA gecontroleerd zou worden. *Juan*: "Men zegt, dat wij alleen

maar zeggen wat zij willen. De waarheid is echter dat mensen van KAS ook binnen HB actief zijn om hun standpunten te verdedigen. Zowel in de leiding, als in de plaatselijke komitees. Maar HB heeft zijn eigen structuur en wijze van besluiten wat haar opstelling is. Soms worden punten van KAS ondersteund en soms niet, afhankelijk van de situatie."

HB zal haar zetels, die zij met de verkiezingen won, ook deze keer niet innemen omdat ze dit Baskische parlement niet erkent. De PNV, als grootste partij, heeft geen meerderheid en zal voor het nemen van beslissingen de steun van anderen nodig hebben. Erg veel hoop is er uit dat soort samenwerking niet te halen. Eerder al, in januari 1983, werd een aanzet gegeven om de punten van het alternatief van KAS tussen HB, PNV en PSOE te bespreken. De onderhandelingen braken af toen het voorstel van HB dat de gesprekken openbaar zouden zijn niet door de PNV en PSOE geaksepteerd werd. Ze weigerden pertinent de aanwezigheid van journalisten.

Deze reactie is typerend voor het huidige

klimaat in Baskenland. De 'hervorming' heeft geen oplossing gebracht voor het probleem van nationale onafhankelijkheid. Het antwoord van de Spaanse staat blijft er één van onderdrukking: angst aanjagen, verlammen, vernietigen. De PSOE draagt verantwoordelijkheid voor een repressieve wetgeving. De PNV presenteert zich steeds meer als de partij van de bourgeoisie.

Herri Batasuna: "Wie de weg van de onderhandelingen negeert, verdedigt noodzakelijkerwijs de repressieve weg en wie de repressieve weg verdedigt, is verantwoordelijk voor al het geweld dat dit gebrek aan oplossingen produceert."

PIET LEUNIS

Meer informatie over Baskenland is verkrijgbaar bij: DIALD multivisie, Grote Kerkplein 2, 3311 CC DORDRECHT, tel. 078 - 14 15 61.

BASKENLAND

Wilbert Dekker, politiek sekretaris buitenland en lid van het partijbestuur van de PSP, plaatst de volgende kanttekeningen bij het artikel van Piet Leunis.

Ondanks een hervorming van het strafrecht en andere maatregelen wordt er nog steeds gemarteld in Spaanse gevangenissen, niet alleen in Baskenland. Ook krijgt de pers, en niet alleen in Baskenland, nog regelmatig allerlei processen aangespannen. *El Pais*, een goede landelijke krant, is op dit moment bezig met meer dan tien rechtszaken. De vraag is, of de gewapende strijd een geschikt middel is hier wat aan te veranderen en een socialistisch Baskenland te bereiken. De *ETA* riep in februari op om *Herri Batasuna* te stem-

men en bracht enkele dagen voor de verkiezingen een socialistische kandidaat om het leven. Dat roept allerlei vragen op, waarop het artikel van Piet Leunis geen bevredigend antwoord geeft. Hij schrijft, Eva Forest citerend: 'een populaire gewapende strijd'. Vorig jaar kwamen vijf bankemployé's om het leven bij een aanslag door de ETA. Al het bankpersoneel staakte de volgende dag uit protest. En voor het eerst gingen 50.000 mensen de straat op met de leuze: 'ETA nee, het volk verenigd voor de vrede'. Twee dagen later gaf de ETA toe, dat de aanslag een fout was geweest. Een dalend aantal mensen stemt HB. In februari 160.000 mensen van de 1,5 miljoen die konden kiezen. Vele *ETA*-leden hebben de afgelopen jaren de gewapende strijd opgegeven en hebben geko-

zen voor vreedzame vormen van politieke strijd.

Tot slot. Niet alle mensen, die in Baskenland wonen, zijn Basken. Vanaf de industrialisatie rond 1900 zijn vele Spanjaarden daar komen werken. Nog maar elf procent van de inwoners spreekt alleen Baskisch. Als 'Dallas' op de Baskische TV komt (sinds 1981) in het Baskisch nagesynchroniseerd, kijken de meeste mensen naar de Castilliaande (Centraal-Spaanse) ondertiteling. Verder verwijs ik naar mijn brief in 'De Waarheid' van 1 februari. (Bij de redactie van 'Bevrijding' is een kopie verkrijgbaar).

WILBERT DEKKERS

PSP LOKAAL

PSP EPE: 1959-1984

"De enige ideologie, die de PSP inspireren kan, is die van de bevrijding van de mens". Deze zin, afkomstig van professor Hannes de Graaf, is de opdracht waarmee een brochure over 25 jaar PSP in Epe en Heerde opent. De landelijke PSP vierde in 1982 haar vijftienvijftig jarig bestaan. In het kielzog van die festiviteit volgden een aantal afdelingen van de partij. Nu is het de beurt aan de PSP afdeling Epe-Heerde, die werd opgericht in 1959. De brochure, die de afdeling naar aanleiding van dat feit heeft uitgegeven, volgt het reilen en zeilen door de jaren heen aan de hand van een serie kranteknipfels. Artikelen uit diverse kranten over de activiteiten van de afdeling: openbare avonden, verkiezingsakties, ingezonden brieven, aankondigingen en verslagen van de Anti-Atoombom marsen in 't Harde.

De brochure kost f 1,50 en is te bestellen bij: PSP Epe-Heerde, Dick van Uiter, tel.: 05780 - 162 34.

Ook de aktualiteit laat deze afdeling van de PSP niet liggen, want ongeveer tegelijkertijd verscheen de *PSP-vredesnota* voor de gemeenten Epe en Heerde als een aanzet tot een lokaal vredesbeleid. Deze uitgave kost f 1,- en kan ook via bovenstaand adres worden besteld.

PSP EN KOLLEGE-VORMING

De PSP afdeling Nijmegen heeft een katern uitgegeven in het kader van de discussie binnen de partij over wenselijkheid van deelname van de partij aan kolleges van B&W, de kollegeverantwoordelijkheid of de (gedoog-)steun. In het katern zijn alle artikelen uit 'De Waarheid', 'De Rode Draad' en enkele extraatjes opgenomen. Het katern kan goed dienen als ondersteuning voor discussies in de afdelingen over dit onderwerp. In het katern zijn ook de stellingen opgenomen die de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk (LWPW) van de PSP gebruikte op een onlangs gehouden bijeenkomst.

RODE OORTJES

van het lezen? Dat is beter dan de rode cijfers waarin BEVRIJDING terecht is gekomen. Daarom is het nu de hoogste tijd om een abonnement te nemen. Voor slechts f 12,50 ontvang je alle nummers tot 1 januari 1985.

Ben je al abonnee of, nog beter, ben je al lid van de PSP en ontvang je dit blad dus al gratis, geef dan een kennis BEVRIJDING kado

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: .....

Woonplaats: .....

Postgiro/banknummer: .....

Bovenstaand bonnetje opsturen naar: Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Als je een abonnement kado geeft vermeld dan ook je eigen gegevens. Betaal nog niets, wacht op de acceptgirokaart.

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

Het katern is te bestellen door overmaking van f 2,50 naar postgiro 1252738 t.n.v. Penningmeester PSP/Nijmegen met vermelding van 'katern kollegevorming'.

PSP BIJEENKOMSTEN

DE GROEP VAN DEN BOSCH

Op zaterdag 6 mei j.l. kwam de zogenaamde 'Groep van Den Bosch' voor de tweede keer bijeen in Utrecht. Deze groep in de PSP is ontstaan omdat een groot aantal PSP-leden verontrust zijn over de lakse wijze waarop de kongressuitspraken van het Feminisme/Socialisme-kongres (februari 1983) en het Strategie-kongres (juni 1983) worden uitgevoerd, over de ná het Strategie-kongres opduikende 'Linkse Doorbraak' gedachte en over de dreigende 'verparlementarisering' van de PSP.

Een nieuwe variant van deze 'verparlementarisering' vormen de discussiebijdragen in de PSP die pleiten voor het aanvaarden van wethouderszetels in kolleges met rechtse partijen (zie de discussie zoals die onlangs in 'De Waarheid' werd gevoerd, red.). Dit staat haaks op het PSP-stand-

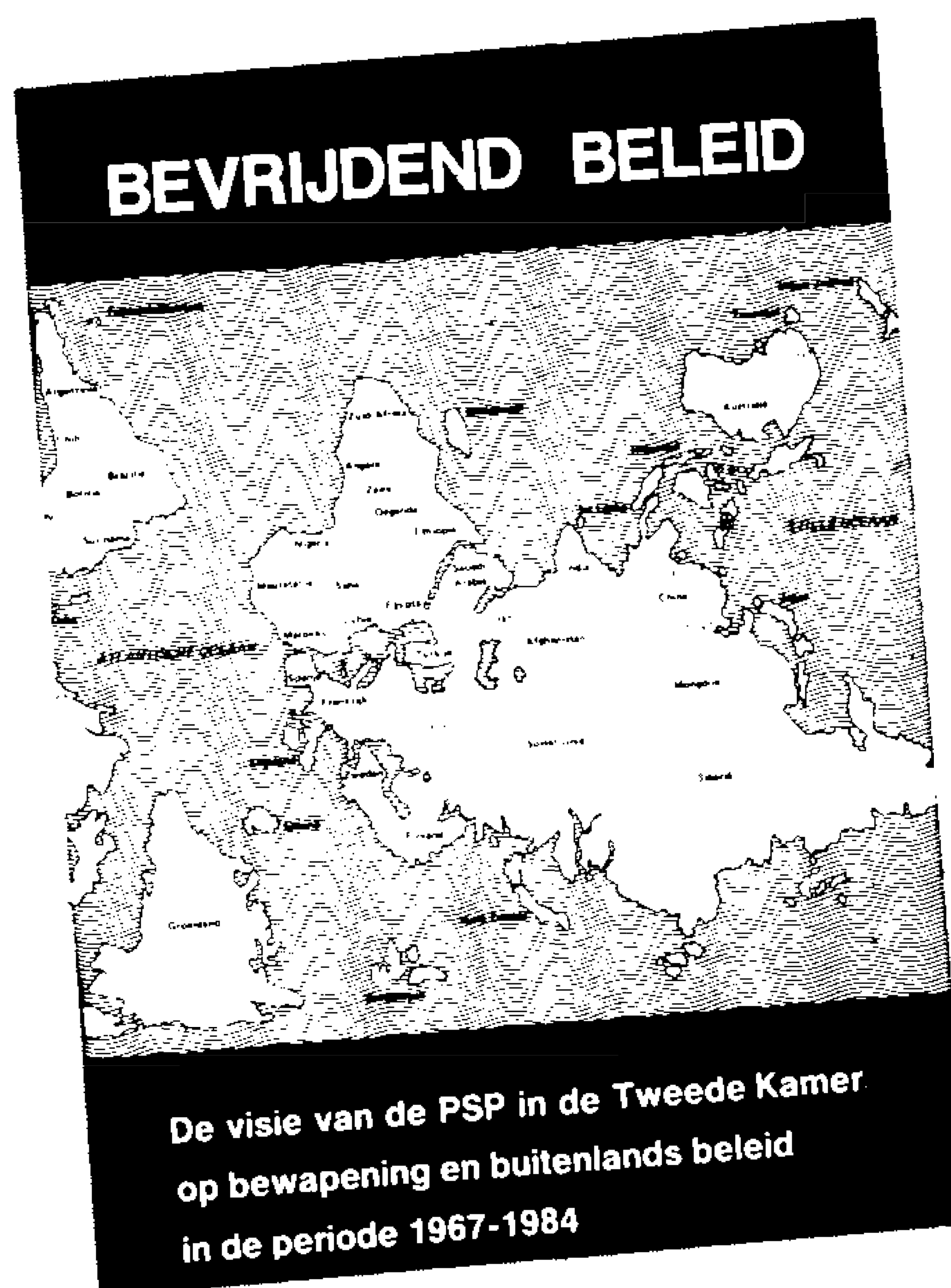
punt dat buitenparlementaire strijd de basis vormt voor sociale veranderingen. Tijdens de bijeenkomst van 6 mei j.l. werd openhartig en intensief gediscussieerd over de toekomst van de 'Groep van Den Bosch'. Voor een komende bijeenkomst zullen er uitgewerkte voorstellen ter tafel komen met betrekking tot de werkwijze en het karakter van de groep in de toekomst. Ook zal er gesproken worden over een tweetal discussiedagen over de thema's *PSP en buitenparlementaire strijd* en *PSP en de samenwerking met klein links*. Deze discussiedagen zullen plaatsvinden op zaterdag 15 september en zaterdag 20 oktober (onder voorbehoud, nadere aankondiging in dit blad volgt).

Nadere informatie via: Luc Donk, tel.: 076 - 14 50 89, Jeroen Tieges, tel.: 030 - 51 16 03, Bert Jurgens, tel.: 080 - 56 50 61.

PSP UITGAVEN

BEVRIJDEND BELEID

Inmiddels is de brochure over het buitenlands beleid van de PSP Tweede Kamerfractie verschenen (zie ook het interview met Fred van der Spek in 'Bevrijding' nummer 10 van 2 juni 1984). De titel van deze uitgave luidt *Bevrijdend Beleid*. (Voor slechtienden is deze brochure ook op cassette verkrijgbaar, dan hetzelfde bedrag overmaken met toevoeging 'op cassette').

DRIE NIEUWE UITGAVEN

Onlangs verschenen drie nieuwe brochures van de PSP.

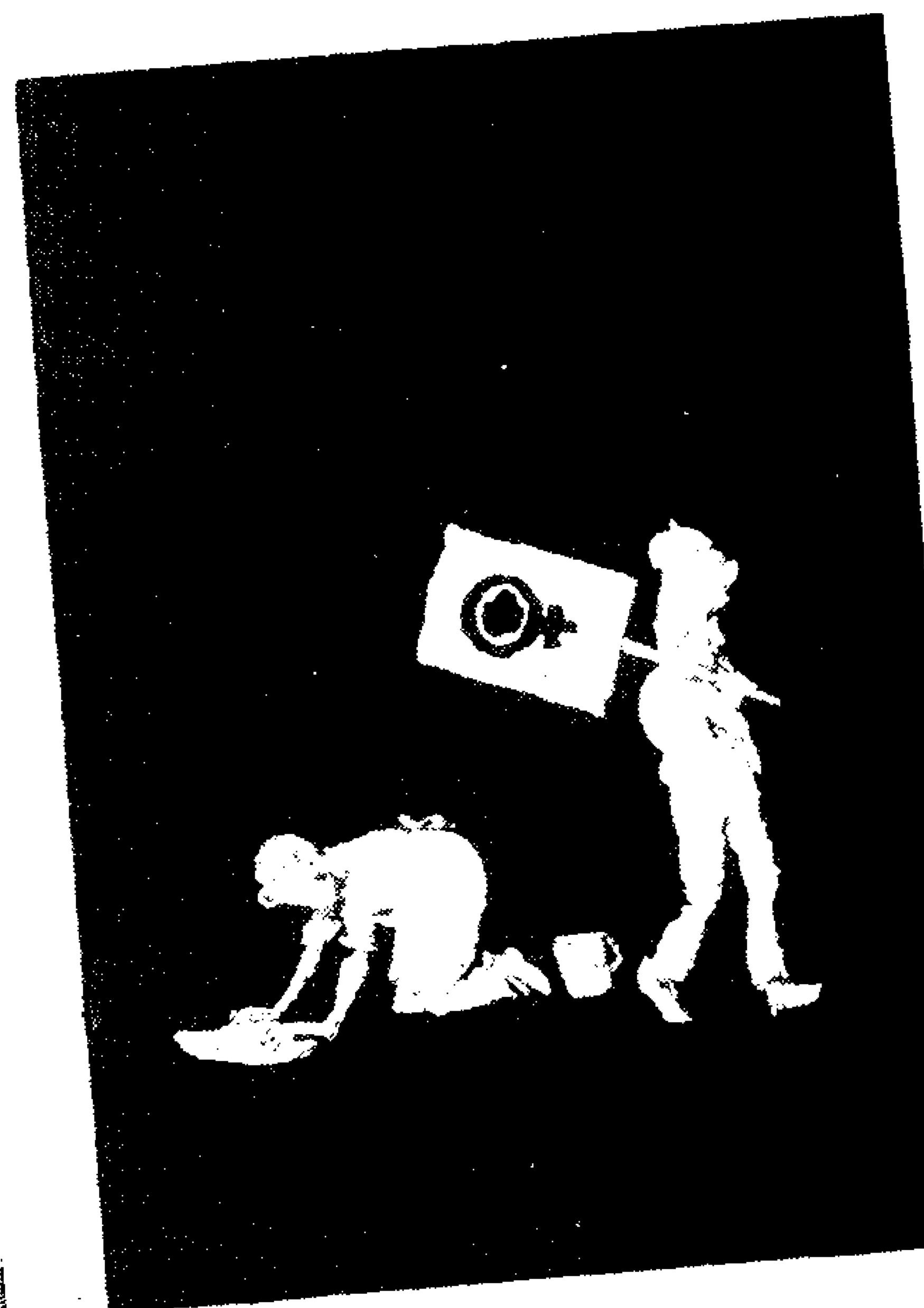
De visie van de PSP op Sociale Zekerheid werd al uitgebreid besproken in dit blad (zie nummer 7 van 18 april 1984). Prijs bij de PSP-afdelingen f 3,-. Te bestellen door overmaking van f 4,60 naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'brochure Sociale Zekerheid'.

De visie van de PSP op de Europese Gemeenschap is het PSP-programma voor de Euro-verkiezingen van 14 juni j.l. Deze brochure kost f 2,- en is te bestellen door

overmaking van f 3,60 op bovenstaand gironummer met vermelding van 'brochure EG'.

Geen afschrikking, maar ontwapening is de reactie van de PSP op de Defensienota van de Nederlandse regering. Deze brochure is een uitgave van het Partijbestuur van de PSP in samenwerking met de Eerste en Tweede Kamerfractie van die partij. De brochure behandelt de onveiligheid als gevolg van de 'blokkenpolitiek' en gaat verder diep in op de noodzaak van ontwapening: de mogelijkheden, de voorwaarden en de (on)mogelijkheden van één- en tweezijdige stappen. De uitgave kost f 3,- en is te bestellen door overmaking van f 4,60 naar het bovenstaande gironummer met vermelding van 'Geen afschrikking maar ontwapening'.

Alle bovenstaande brochures zijn tevens op cassette verkrijgbaar voor slechtienden. De gesproken vorm is te bestellen door overmaking van het betreffende bedrag, met vermelding van de titel van de brochure en de toevoeging: 'op cassette'.

VREDESGROEPEN

VLOOTDAGEN DEN HELDER

Binnenkort vinden in Den Helder weer de *Nationale Vlootdagen* plaats. Tijdens die militaristische manifestaties vindt op zondag 8 juli een vredesdemonstratie plaats onder het motto *Geen vlootdagen, maar vredesdagen*. Rond 12.00 uur wordt er verzameld voor de schouwburg aan het Bernhardplein in Den Helder. De demonstratie start om 12.45 uur. De route loopt door de stad en eindigt weer bij de schouwburg, waar diverse spreeksters en sprekers het woord zullen voeren en het *strijdkoor Albastine* een optreden verzorgt. De manifestatie eindigt om 18.00 uur. Om 21.00 uur start een programma in het *filmhuis Zevenskoop* (School 7, Weststraat 110) met de

film *Carry Greenham home* over het vrouwen vredeskamp bij Greenham Common in Engeland (dat onlangs werd ontruimd); verder muziek.

Nadere informatie: tel. 02230 - 168 89. *Financiële ondersteuning:* rekeningnummer 846612887/Nutsspaarbank Den Helder t.n.v. 'Vredeskomitee'.

ANTI-ATOOMBOM MARS 't HARDE

De voorbereidingen van de traditionele *Anti-Atoombom Mars* in 't Harde zijn weer in volle gang. In de Vredesweek '84, op zaterdag 29 september, wordt dit jaar voor de elfde maal deze mars georganiseerd. De Mars in 't Harde wordt elke twee jaar gehouden als vervolg op de Ban-de-Bom marsen uit de jaren zestig. De naam van de mars in 't Harde spreekt voor zichzelf: de doelstelling is verwijdering en ontmanteling van alle kernwapens in Nederland. Dit jaar vindt de mars plaats ná de ver-

gezamenlijke strijd voor zelfbeschikingsrecht van vrouwen voor voortplanting en gezondheid. De organisatie houdt zich bezig met solidariteitsakties, de uitwisseling van informatie, kennis en vaardigheid, doet aan onderzoek naar veilige en betrouwbare voorbehoedsmiddelen en voert actie tegen het dumpen van onbetrouwbare en schadelijke middelen in de Derde Wereld. En verder bestrijdt de ICASC illegale abortus en gedwongen sterilisatie en geeft informatie over de mogelijkheid, de nadelen en de voordelen van abortus en sterilisatie.

Tot nu toe hebben er een aantal internationale bijeenkomsten plaatsgevonden. De eerste Vrouwengezondheids-

konferentie was in Rome in 1977, daarna de tweede in Hannover (1980) en de derde in Genève (1981). Tijdens de conferentie van '81 waren er voor het eerst ook vrouwen uit de *Derde Wereld* aanwezig. Toen werd de noodzaak gevoeld om een speciale bijeenkomst te organiseren over gezondheid en voortplanting: gedwongen sterilisatie onder andere in Derde Wereldlanden, kindersterfte en geboortepanning. De conferentie eind juli in Amsterdam valt in twee delen uiteen. Tijdens een *tribunaal* wordt meer bekendheid gegeven aan schendingen van vrouwenrechten en zullen vrouwen persoonlijk getuigenissen afleggen op het terrein van voortplanting en gezondheid. En *werkgroepen* zullen zich bezighouden met de vraag hoe vrouwen kunnen werken aan de verbetering van hun situatie in eigen land.

De conferentie wordt mede mogelijk gemaakt door het ISIS (internationale vrouwenorganisatie voor uitwisseling van informatie) en het Boston gezondheidskollektief (bekend van het 'Lijfboek' voor vrouwen). Financieel wordt de conferentie mogelijk gemaakt door onder andere de X min Y-beweging, de Wereldgezondheidsorganisatie en het Nederlandse ministerie van buitenlandse zaken. Meer geld is echter nog nodig: zeker de reiskosten uit de Derde Wereld zijn hoog en die vrouwen hebben geen geld. *Giften* zijn welkom op postgiro 3750263 t.n.v. Wij Vrouwen Eisen/Amsterdam met vermelding van 'tribunaal'.

Nadere informatie: Wij Vrouwen Eisen, Postbus 1147, Leiden.

BLADEN

PALET

Een nieuw, makkelijk leesbaar kwartaalblad met cultureel nieuws over etnische groepen in Nederland is *Palet*. Het blad is verbonden aan de transculturele uitgeverij Mamusa in Nijmegen, die onder andere in vertaling het boek van Albert Memmi "Racisme, hoezo?" heeft uitgegeven. 'Palet' geeft achtergrond over schrijvers, boeken, spelletjes en muziek uit andere landen, geschiedkundige informatie, de positie van vrouwen uit etnische groepen. Het doel van 'Palet' is "goed gedocumenteerde informatie en cultureel nieuws van de etnische en emanciperende groepen in Nederland te geven."

Een abonnement kost f 10,- per jaar (voor vier nummer). Postgiro 5361236 t.n.v. Mamusa/Nijmegen.

UITGAVEN

BEWONERS-INFORMATIE

Onlangs zijn door het LOS (Landelijk Ombudsteam Stadsvernieuwing) een drietal goed ogende informatieboekjes uitgebracht ten behoeve van bewoners en bewonersadviseurs. Het LOS verleent advies en bijstand aan bewonersgroepen die te maken hebben met stadsvernieuwing.

'Onderhoud: afwachten of afdwingen' gaat in op de onderhoudsverplichtingen van verhuurder en huurder en geeft een goed overzicht van de middelen die huurders kunnen hanteren om onderhoud af te dwingen. Bewoners die voor de keuze staan tussen groot-onderhoud met of zonder geriesverbeteringen of renovatie, worden geholpen met een aantal voorbeelden waarin de huureffekten berekend zijn.

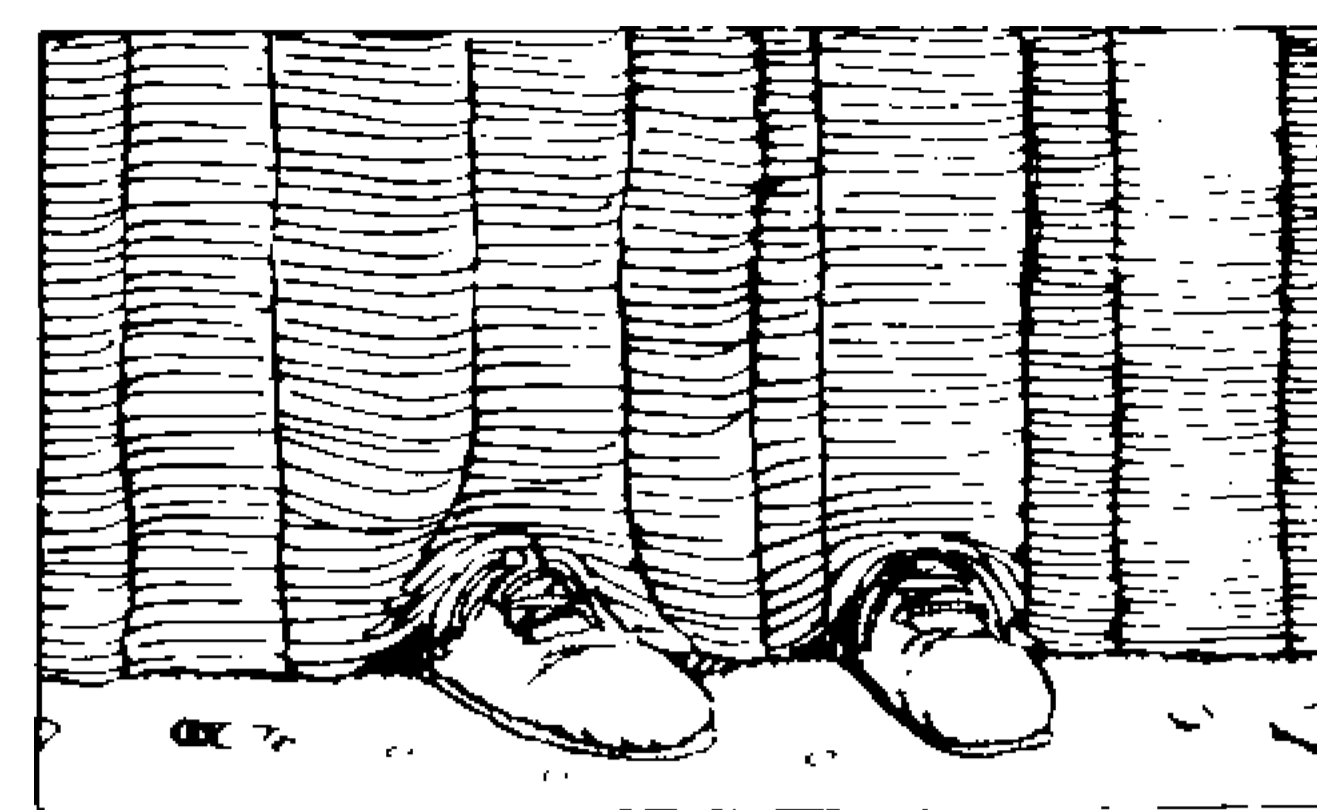
'Renovatiekontraakt ja, gedogen nee' gaat over de rechten en plichten van huurders en verhuurders bij renovatie en onderhoud. Geadviseerd wordt om alle afspraken hieromtrent in een kontraakt vast te leggen. Omdat steeds meer huurders kiezen voor groot-onderhoud, wordt naast het renovatiekontraakt ook het groot-onderhoudskontraakt behandeld.

In 'Woningisolatie: een kwestie van overleven' worden de baten van isolatie (energiebesparing) afgewogen tegen de lasten (huurverhoging). Vele aspecten van isolatie komen aan de orde, waaronder de doehet-zelf aanpak.

Prijs: f 4,- per brochure (exkl. porto), te bestellen bij het LOS, Oudegracht 86, 1816 CM Alkmaar, tel. 020 - 11 71 37.

REKTIFIKATIE

In het interview met Fred van der Spek in de vorige BEVRIJDING is op pagina 9, vierde kolom een fout geslopen. Vanaf de vierde regel boven de kop 'dilemma's van een kamerlid' moet men lezen: "Betekent dat, dat je altijd een bestraffende vinger opheft tegen iemand, die zich strijdig daarmee gedraagt, in welke situatie dan ook? Nee. Dat los ik op door de relativering, die ik aangaf."

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Leden van de VVD waren ernaar benieuwd, wie er in Woensdrecht toeristenbelasting betaalt. De mobiele eenheid, die er een opleiding volgt, moet wel betalen. Zij is duurzaam logé van de gemeente daar. De vredeskampeerders hoeven niet. Dat antwoordde de minister op de VVD-vragen. Natuurlijk betalen die vredeskampeerders niet. Ten eerste zijn het zowat allemaal armelui. Ten tweede zijn ze echt niet van plan duurzaam in Woensdrecht te blijven. Als ze dat onverhoopt toch moeten, troggelen ze die toeristenbelasting af door een vredestol te heffen van elke Amerikaan, die de basis uitkomt. De Vereniging Nederland-DDR heeft in een schrijven aan de voorzitter en de fracties van de Tweede Kamer laten weten, dat haar leden zeer verontrust zijn over een eventueel positief Nederlands besluit over de plaatsing van kruisraketten. Zij dringt dan ook op een negatief besluit aan. Net tevoren had de Sowjet-Unie bekend gemaakt, dat er van die SS-21's en -22's in de DDR geplaatst worden. Een afschrift van de brief hierover aan Honecker zat niet in de envelop aan het Nederlandse parlement. Navraag leerde, dat de vereniging te weinig postzegels had om een verontrustende brief naar de DDR te sturen.

Een geestige Oegstgeestenaar schreef aan de kommissie van defensie over de wapens, die militairen tijdens de Vierdaagse in Nijmegen meesjorren. Hij vindt dat vreemd, want er is tijdens de Vierdaagse nog nooit oorlog in Nijmegen geweest. En ook zonder wapens maken militairen een fiere indruk, schreef hij. Bovendien lopen kantoorbedienden ook niet met hun schrijfmachines en verplegend personeel niet met hun couveuses vier dagen lang te sjouwen, liet hij erop volgen. Als ze nou ook nog alle bochten uit het Vierdaagse-parkoers halen, zoals ze met de Rijn bij Nijmegen willen doen, kan de Vierdaagse voortaan in een halfuurtje. Loont het ook de moeite niet meer om al die militairen uit de hele wereld hierheen te halen.

In het EG-parlement heb je regelmatig een debat over 'aktuele en dringende kwesties'. De Belg Bert Croux diende bij zo'n debat een resolutie in, die nog werd aangenomen ook. Hij stelde voor, gezien de dalende bevolkingsgroei in de EG-landen, stimulerende maatregelen te nemen om die daling tegen te gaan. In India mag het niet. In de EG doen ze het 'kommunitair'.

CHRIS HUINDER

de visie van de PSP op

DE EUROPESE GEMEENSCHAP

wachte beslissing van de regering over de plaatsing van de kruisraketten, in juni. Hoe die beslissing ook uitvalt: deelname aan de mars blijft van belang. Ook als de kruisraketten niet komen, blijven de andere atoombomen van ons land gehandhaafd en blijven de akties van de vredesbeweging noodzakelijk. De centrale leuzen van de mars in 't Harde zijn dit jaar *Nederland kernwapenvrij, Europa kernwapenvrij* en *De kernwapens de wereld uit*.

Het organisatiekomitee van de mars is bereikbaar via: Postbus 327, 8160 AH Epe.

VROUWEN

VROUWEN TRIBUNAAL AMSTERDAM

Van 22 tot 28 juli vindt in Amsterdam een internationale *Vrouwengezondheidskonferentie* plaats. De organisatie is in handen van de *International Contraception, Abortion en Sterilisation Campaign* (ICASC) in Londen, in samenwerking met *Wij Vrouwen Eisen*. De ICASC vertegenwoordigt vrouwen en vrouwenorganisaties uit vierenvertig landen over de hele wereld. Het doel van deze internationale organisatie is de

VREDESKAMP SCHOTLAND

Bewoners van het 'Faslane Peacecamp'

HET MONSTER VAN LOCH NESS

Protest tegen de vice-admiraal die kwam praten over de uitbreiding van de marinebasis

foto's: Anthony Fairley/Christiane Locker
Nijmeegs Foto Kollektief

Wervingscampagne van de Royal Air Force op het George Square in Glasgow

Greenham Common kent iedereen. Maar er zijn méér vredeskampen in Groot-Brittannië. Het *Faslane Peacecamp* in het distrikt Dumbarton in Schotland bijvoorbeeld, gelegen aan *Gare Loch* zo'n dertig mijl ten noord-westen van Glasgow. Het is in juni '82 opgezet en kreeg vrij snel daarna een vergunning van de gemeente.

Vlakbij het kamp ligt de Faslane onderzeeërsbasis, tien mijl verderop in Coullport aan Loch Long is nog een basis. Daar worden de kernkoppen van de 'Polaris', de eigen Britse nukleaire vloot gekontroleerd. Binnenkort gaat de regering de 'Polaris' vervangen door het 'Trident'-systeem. Dat betekent een enorme uitbreiding van de Britse kernmacht ter zee. Over de wegen van Dumbarton vervoert een konvooi eens per maand kernkoppen naar Coullport. Al vier jaar lang. Het vredeskamp weet zich in zijn protest hiertegen gesteund door de meerderheid van de plaatselijke bevolking, ook de distriktsraad staat pal achter het vredeskamp. Ze heeft middels een motie het gebied tot 'atoomvrije zone' verklaard en weigert alle medewerking aan verbreding van de wegen, nodig voor de uitbreiding van de Faslane-basis om de 'Trident' te kunnen verwelkomen.

Onlangs kwam de vice-admiraal de bevolking hoogst persoonlijk de 'Trident'-plannen uitleggen. Maar alleen genodigden was het vergund zich op de hoogte te stellen. Dat ging de distriktsraad te ver: haar gebouw werd hiervoor misbruikt. Toen de politie overging tot arrestatie van demonstranten, die op het dak van het gebouw zaten, stak een raadslid er een stokje voor: "Deze mensen hebben onze toestemming en het is ons gebouw."

Maar helaas kan de plaatselijke en regionale politiek niet verhinderen dat het in Schotland gonst van de militaire activiteiten en dat het het monster van 'Loch Ness' geen fabel is, maar zich in de gedaante van atoomwapens in de Schotse wateren ophoudt.

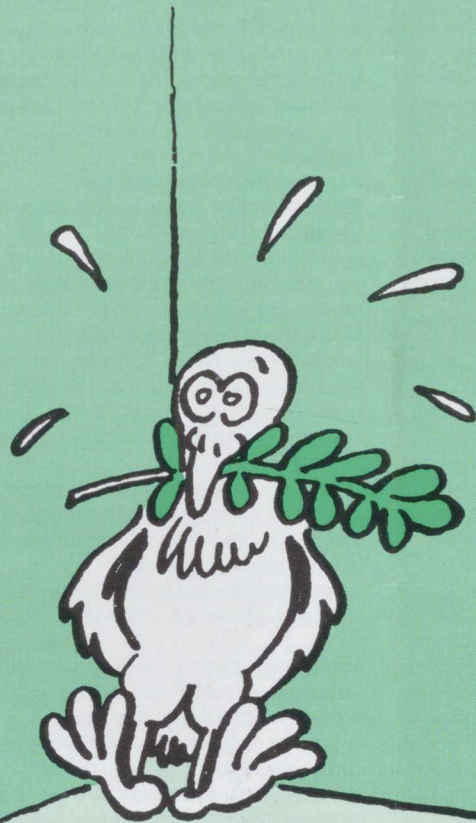
Ook tegen de ronselpraktijken van het Britse leger protesteren vredesactivisten telkens weer. De mensen van het Faslane Peacecamp laten hun stem horen, wanneer de luchtmacht op George Square in het centrum van Glasgow jongeren een gouden toekomst onder de wapenen belooft. Twee dagen lang bezetten legervliegtuigen en informatiebussen het plein, de belangstelling is groot. Het avontuurlijke luchtmachtsleven, dat jongeren wordt voorgespiegeld, moet ook wel erg verlokkelijk zijn als jaren van werkloosheid je enige vooruitzichten zijn. Dan liever de lucht in?

BEVRIJDDING

JAARGANG 28 NUMMER 12 8/9/1984 PRIJS f 1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

GLANTIER.

KOMMENTAAR

Perugia-vredeskongferentie

Van 17 tot 21 juli kwamen in het Italiaanse Perugia zo'n twaalfhonderd vertegenwoordigers van de Europese vredesbeweging bijeen voor van de derde END-konventie (END staat voor European Nuclear Disarmament). Op het programma stonden drie hoofdonderwerpen, die elk een hele dag in beslag namen. Wat hebben we als vredesbeweging tot nu toe bereikt en wat te doen in de toekomst; het veiligheidsprobleem van het gebied rondom de Middellandse Zee en de Oost-West-dialoog.

Het nut van een dergelijke konventie is tweerlei: uitwisselen van informatie en het uitstippelen van strategieën voor de toekomst. Een beetje jammer was, dat de strategiebepaling nauwelijks uit de verf kwam. De meeste mensen popelden van verlangen om te vertellen waar ze het afgelopen jaar mee bezig zijn geweest. De Pershing/kruisrakettenstrijd, teleurstellingen die daarbij werden opgedaan en lichtpunten die men desondanks blijft zien. Zo was het bijvoorbeeld opvallend dat het Nederlandse uitgestelde plaatsingsbesluit over het algemeen toch gezien werd als hoop voor de toekomst.

Ook vertegenwoordigers uit Zuid-Europa, het Midden-Oosten en Noord Afrika zagen in hun onderwerp, de problematiek van het Mediterrane gebied, voldoende aanleiding lange verklaringen af te leggen over hun specifieke positie binnen de vredesbeweging. Het belang van het Middellandsezegebied is duidelijk. Het Midden-Oosten is waarschijnlijk de meest gevaarlijke konfliktgaard ter wereld, waardoor de plaatsing van kruisraketten op het dichtbijgelegen Sicilië en de Amerikaanse aanwezigheid in Griekenland en Turkije een extra dimensie krijgt. En dan is er ook nog Spanje dat binnenkort toe zal treden tot de rijen van de NAVO. Al met al een zorgwekkende situatie, waaraan een vredesbeweging niet voorbij mag gaan.

Smaakmaker van de konventie was echter de Oost-West-dialoog, die van het begin af aan sferbepalend is geweest. Het begon al met een demonstratieve verstoring door Duitse vredesactivisten van de openingsbijeenkomst, nadat gebleken was dat uitgenodigde vertegenwoordigers van de onofficiële Oosteuropese vredesbeweging niet aanwezig waren. Wel aanwezige vertegenwoordigers van de officiële vredesraden uit Rusland, Polen en Hongarije werden vervolgens tijdens de rest van de konventie voortdurend onder vuur genomen met betrekking tot de mensenrechtensituatie in hun land. Dit leidde vaak tot harde konfrontaties zonder dat er van enige toenadering sprake was.

Als organiserend komitee zul je je dan ook af moeten vragen of een dergelijke konstruktie voor een volgende konventie wel zin heeft. Dit is geen vrijblijvende vraagstelling, want de volgende konventie zal hoogstwaarschijnlijk in Nederland plaatsvinden en de PSP maakt deel uit van dat organiserende komitee, zijnde het 'Liason Komitee'.

De eerste aanzet tot volgend jaar werd gegeven door Mient Jan Faber (wie anders) en Mary Kaldor, lid van de Engelse vredesbeweging CND. In Perugia presenteerden zij een notitie – die inmiddels ook de Nederlandse dag- en weekbladen bereikt heeft – waarmee zij willen bevorderen, dat de vredesbeweging zich meer dan tot nu toe bezig gaat houden met de politieke konsekwenties van datgene wat zij nastreeft. Om zo ver te komen zullen we ons – nog steeds volgens Faber en Kaldor – als Europeanen zowel in Oost als in West bewust moeten worden van de eigen situatie waarin we ons bevinden. Ter benadrukking van de gemeenschappelijkheid wordt het begrip "bezettingsmacht" geïntroduceerd. Om de diskussie zuiver te houden eerst even een korte weergave van de inhoud van het stuk van Faber en Kaldor. Europa is een bezet kontinent; bezet door Rusland en Amerika, al dan niet met instemming van de bevolking. Het systeem van machtsevenwicht in de wereld is gebaseerd op de verdeling van Europa tussen de beide grootmachten. Zolang deze bezetting een feit is, is er geen enkel uitzicht op enige vorm van ontspanningspolitiek. Dus wég met de Amerikaanse troepen uit West-Europa, en wég met de Russische troepen uit Oost-Europa. Dat is het eerste doel waarop de vredesbeweging zich moet richten. Daarna kunnen we in de slag voor kernwapenvrije zones en dergelijke, mogelijk gemaakt door de beschermende parapluie van NAVO en Warschaupakt. De blokken blijven dus bestaan, maar dan op een meer 'reële' basis. Tot zover Faber en Kaldor.

Allereerst de positieve zijde van het verhaal. Bewapening is ethisch verwerpelijk. De aanwezigheid van wapens wordt echter politiek bepaald. Een vredesbeweging, die zich verzet tegen bepaalde wapensystemen, zal zich moeten realiseren, dat zij dan ook bereid moet zijn verantwoordelijkheid te dragen voor een andere, maar desalniettemin politiek bepaalde, praktijk. Akkoord dus met met meer aandacht voor de politieke kant van de zaak.

De bezettingsgedachte kan daarvoor een aangrijpingspunt vormen, zij het slechts in beperkte mate. Vooral de bevolking van West-Europa zou eens goed op een rijtje moeten krijgen wat de betekenis is van de Amerikaanse aanwezigheid in Europa; welke belangen daarmee gediend zijn. De vrijwilligheid van die aanwezigheid komt dan in een heel ander daglicht te staan. Heel wat moeilijker ligt het aankarten van de bezettingsgedachte in Oost-Europa, waar een dergelijke diskussie in de openbaarheid bij voorbaat uitgesloten is. Niet voor niets waren onafhankelijke vredesactivisten uit Oost-Europa in Perugia afwezig. Jammer genoeg onttaarde de diskussie daarover in bittere verwijten van de zijde van uitgezette of gevluchte Oosteuropese vredesactivisten aan het adres van de Russen, Polen en Hongaren. Heel

menselijk en begrijpelijk natuurlijk, maar daardoor kwamen de achterliggende oorzaken niet op tafel. De relatie mensenrechten-vredesstrijd ging onder in het gekrakeel. Want waarom mochten onze vrienden uit Oost-Europa niet aanwezig zijn? Omdat ze in Perugia duidelijk gemaakt zouden hebben dat ze deel uit wensden te maken van de Europese vredesbeweging. Een vredesbeweging die per definitie een progressieve beweging is, een beweging die uit is op maatschappijhervorming. En machthebbers zijn nu eenmaal wars van elke maatschappijverandering, die een aantasting betekent van hun positie. Dat geldt voor Westerse machthebbers evenzeer als voor Russische. Verschil is alleen dat de Westerse machtsstructuur een grotere flexibiliteit ten toon spreidt waar het gaat om inkapseling van protestbewegingen. Maar ik zou wel eens willen zien wat er in het Westen gebeurt, wanneer mocht blijken dat de vredesbeweging in staat is de gevestigde orde drastisch om te vormen. Faber en Kaldor proberen met hun notitie de indruk te wekken dat de vredesbeweging daar ook helemaal niet op uit is. Het Warschaupakt en de NAVO mogen gewoon blijven voortbestaan. Niks aantasting van bestaande machtsverhoudingen. Faber en Kaldor verdraaien daarmee de feiten door de doelstellingen van de vredesbeweging bij voorbaat gematigder voor te stellen dan ze in werkelijkheid zijn. Maar dat is natuurlijk niet de enige reden waarom ik grote bezwaren heb tegen de stelling dat "de formele structuren van bondgenootschappen niet noodzakelijkerwijze ontmanteld hoeven te worden" (letterlijke vertaling).

Als een stuk met een dergelijke inhoud uitgangspunt vormt voor de volgende konventie betekent dit regelrecht aansturen op een keuze voor defensieve strategieën. Dat wil zeggen de blok tegenstellingen blijven bestaan, maar de agressieve houding jegens elkaar verdwijnt. Ik weet dat er nogal wat vredesgroepen zijn die daar naar streven. De PSP in ieder geval niet. Daarom moet er over dit punt een open diskussie mogelijk zijn. Manipulatie vooraf is uit den boze.

LIEKE THESINGH

INHOUD

EUROPEES PARLEMENT de groen alternatieve fractie	pag. 3
onze Italiaanse bondgenoten	pag. 4
NICARAGUA vijf jaar vrijheid	pag. 5
INTERVIEW MET FRED v.d. SPEK Israël en de Palestijnen	pag. 6
GELD de PSP in de klem	pag. 7
INTERVIEW MET FRIES DE VRIES de vruchten van de politiek	pag. 8
IN MEMORIAM Jopie van der Veen-Woelders	pag. 10
Hans van de Wetering	pag. 10
BOYKOT EG-VERKIEZINGEN	pag. 11
UIT DE NAVO beroering in de partij	pag. 12
OPWINDEND	pag. 13
LIBANON foto's Hannes Wallrafen	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt begin oktober

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Bart Groeneveld, Rob van
Hilten, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

DE GROEN ALTERNATIEVE FRAKTIE

De eerste zitting en de voorbereidende vergaderingen van het Europees Parlement heeft Bram van der Lek achter de rug. Een nogal verwarrende ervaring, zo konkludeert hij. In hoeverre het mogelijk zal zijn iets van de doelstellingen van het Groen-Progressief akkoord te verwezenlijken, temidden van dit wonderlijke bedrijf, zal nog moeten blijken. Maar dat zal in ieder geval zoveel mogelijk moeten gebeuren binnen de politieke fractie die met andere groepen en partijen is gevormd. Van der Lek geeft een kort verslag van de vorming van die gemeenschappelijke fractie. En Ad van Ingen gaat nader in op de Italiaanse inbreng in klein-links Europa.

We zijn begonnen met het leggen van contacten met de geestverwante groepen die in het nieuwe parlement gekozen zijn: Grünen, Agalev, Ecolo (België), PdUP, DP (Italië), de Deense SF en de Deense Anti-EG-lijst. Een aantal van deze groepen, die al in het vorige parlement zaten, vormden daar samen de zogenaamde 'Technische Coördinatiefractie'. Dat betekent dat zij samen spreektijd verdeelden, medewerkersposten en financiën, maar verder geen politieke samenwerking hadden. Door met hen samen de besprekingen te voeren konden de nieuwe groepen (Grünen, GPA, e.a.) gebruik maken van een hoeveelheid praktische kennis, van de diensten van reeds aanwezige, ingewerkte medewerkers en van faciliteiten als kantoor, telefoon, enzovoorts.

Voor het Groen Progressief Akkoord zijn de besprekingen gevoerd door een vaste delegatie: Bram van der Lek, Herman Verbeek, Nel van Dijk en Roel van Duyn (alleen de eerste keer was John van Tilborg - Groen Platform - vervanger voor Roel). Voor ons was van groot belang dat de politieke samenwerking zo breed mogelijk zou zijn en met name ook links-alternatieve partijen omvatten. Daarvoor waren, naast de Grünen, van belang de PdUP, de DP en de SF. Helaas besloot de SF al gauw (naar ons idee te snel) om zich uit de besprekingen terug te trekken. De ene (straks twee) vertegenwoordiger(s) van deze partij was tot nu toe aangesloten bij de fractie van de 'Communisten en Geestverwanten' en zag in de besprekingen onvoldoende aanleiding om de overstap te maken. We hopen dat de SF deze beslissing nog eens zal heroverwegen.

Van het begin af was duidelijk dat met de Deense Anti-EG-lijst en de Vlaamse Volksunie niet meer dan een 'technische' samenwerking mogelijk zou zijn. De Deense Volksbeweging tegen de EG is samengesteld uit de meest uiteenlopende politieke groeperingen. Ze hebben eigenlijk slechts é gemeenschappelijk programma-punt: Denemarken moet uit de EG. Politieke samenwerking met welke partij ook kunnen zij zich tegenover hun achterban niet veroorloven, en er is in hun program ook geen basis voor. De Vlaamse Volksunie is een partij voor regionale zelfstandigheid, heeft wat dat betreft best raakvlakken met ons en de andere partijen, bijvoorbeeld wat betreft de basisdemocratie, maar moet niets hebben van binding aan een 'links' of een 'groen' programma. Toch was het zinvol deze groepen op te nemen in één fractie, samen met het meer politieke gedeelte. Ten eerste is er voldoende overeenstemming in politieke stijl: basisdemocratie, tegen de bestaande EG, tegen grootschaligheid, machtsconcentratie, technologie, enzovoort. Het blijkt dat we elkaar op veel punten goed verstaan. Ten tweede is het van belang een oppositionele, 'dissidenten'-fractie zo groot mogelijk te maken, gewoon terwille van de overleving binnen dit typische machtsgroepenparlement.

Meer problemen

Een heel ander probleem was de *Partito Radicale* uit Italië. Er bereiken ons nogal wat vragen waarom deze bekende aktiepartij niet in de fractie, zelfs niet in de *Regenboog*, is opgenomen. Het antwoord daarop is tweeledig. Ten eerste is het zo dat de oude groepen uit de Technische Coördinatiefractie, die vijf jaar met de PR hebben samengewerkt, unaniem van mening waren dat met deze partij niet in fractieverband valt samen te werken, niet technisch, niet politiek en niet financieel. Daarnaast hebben de nieuwe partijen, na enkele besprekingen met de PR, om dezelfde reden (er valt haast niet te praten) en om een aantal merkwaardige elementen in de politieke opstelling, voorlopig ook weinig behoefte aan zo'n samenwerking.

Nog weeer een andere komplikatie was de opstelling van *Agalev* (België, Vlaams) en *Ecolo* (België, Waals). Zij wierpen zich, vooral in het begin, op als de exclusieve vertegenwoordigers van 'Groen West-Europa'. Ze hadden grote bezwaren tegen samenwerking, aanvankelijk ook met het Groen Progressief Akkoord, maar in ieder geval met de Italiaanse PdUP en DP. Na veel discussie en gesprekken zijn deze weerstanden wel minder geworden. 'Inhoudelijk' staan we nu dicht bij elkaar. Maar geheel duidelijk is de situatie nog

niet, zoals zal blijken uit de nu volgende beschrijving van de gevormde fractie.

Het resultaat

Het was van belang al bij de eerste zitting een definitieve fractie te kunnen presenteren. Alleen dan is het namelijk mogelijk om aan de onderhandelingen met andere fracties deel te nemen over lidmaatschappen van commissies, voorzitterschappen, kantoorruimte en medewerkers. Vandaar de haast die met de besprekingen moest worden gemaakt.

Het resultaat ziet er als volgt uit. Er is een Regenboogfractie van twintig leden. Die bestaat uit drie groepen, die een los (voornamelijk technisch) samenwerkingsverband vormen: de Deense Anti-EG-lijst (vier leden), de Europese Vrije Alliantie (regionalisten, drie leden) en de Groen Alternatieve Alliantie (dertien leden, dwz. voorlo-

pig elf leden plus twee aspirant-leden: Ecolo en Agalev).

Het is de bedoeling dat de Groen Alternatieve Alliantie, bestaande uit de Grünen (7), Groen Progressief Akkoord (2), PdUP (Partido d'Unita Proletaria, 1) en dus vermoedelijk in de toekomst ook Agalev en Ecolo, gaan functioneren als een politieke groep, waarin niet alleen technische zaken besproken worden, maar ook gezamenlijke politiek bedreven wordt. In de komende maanden zal daaraan gewerkt moeten worden, in de vorm van een gezamenlijk fractiewerkplan, voorstellen voor de manier van optreden, buitenparlementaire activiteiten, contacten met bewegingen en de onderlinge organisatie van het werk. De grondslag voor de samenwerking is voorlopig een korte verklaring (de 'verklaring van Parijs'), waarin hoofdelementen zijn: ontwapening, ontbinding van de blokken, een kompromisloze milieupolitiek, feminisme, strijd tegen werkloosheid en afbraak van sociale voorzieningen, ecologische landbouw, een werkelijke solidariteit met de Derde Wereld, basisdemocratie, bescherming van minderheden.

Het is vooral deze politieke groep die voor ons de betekenis uitmaakt van het bereikte resultaat. Het spreekt vanzelf dat nog zal moeten blijken hoeveel werkelijk in dit verband samen kan worden gedaan. Uiteraard zullen wij niet gaan zitten wachten tot het zover is, maar ook zelf proberen een zinvolle invulling te geven aan het werk.

BRAM VAN DER LEK

De Regenboog Fractie

- 1. Groen Alternatieve Alliantie**
Die Grünen (Friedrich Bahringdorf, Benny Härlin, Brigitta Heinrich, Michael Kloeckner, Dorothee Piermont, Frank Schwalba-Hoth, Undine von Blottnitz), GPA (Bram van der Lek, Herman Verbeek), PdUP (Luciana Castellina), DP (Alberto Molinari)
Voorlopig geassocieerd: Agalev (Paul Staes), Ecolo (Francois Roelants du Vivier)
- 2. Deense Anti-EG lijst**
Jorgen Børg, Jens-Peter Bonde, Ibn Christensen, Else Hammerich
- 3. Europese Vrije Alliantie**
Volksunie (Willy Kuypers, Jaak Vandemeulebroucke), Partito d'Azione Sardo-Sardinië (Michele Columbu)

De fractie heeft een bestuur van vier personen met roulerend fractievoorzitterschap. Voor de eerste één jaar en drie maanden (een kwart van de zittingsduur van vijf jaar) zijn gekozen Friedrich Bahringdorf, Else Hammerich, Bram van der Lek en Jaak Vandemeulebroucke.

Onze Italiaanse bondgenoten

Bij de Europese verkiezingen in Italië haalden de klein linkse partijen *Democrazia Proletaria* (DP) en de *Partito d'Unità* (PdUP) opnieuw zetels in Straatsburg. Ad van Ingen scheidt wat duidelijkheid over de ontwikkelingen bij deze Italiaanse bondgenoten.

In februari van dit jaar kwam *Democrazia Proletaria* (DP), de sterkste van de twee kleine linkse partijen in Italië bijeen. Het kongres diende voor het opmaken van een balans nu de DP eindelijk een volwassen partij is geworden. In haar zevenjarige bestaan is zij na de parlementsverkiezingen van juni '83 voor het eerst zelfstandig vertegenwoordigd. Partijleider *Capanna* (de afgelopen vijf jaar tevens Europarlementarier) vatte het thema van het kongres als volgt samen: "DP kan zich niet meer terugtrekken in haar eigen vesting,

(advertentie)

DE NIEUWE MENS EEN MYTHE?

't kan anders ging op onderzoek: evert van der tuin & henk branderhorst doken in het (links) socialisme; gjalt zondergeld in de religie; wies bulterman in het feminisme en sibrand nobbe nam de kleinschaligheidsbeweging onder de loep.

ekstra: een discussie tussen nico schouten (stop de N*bom) en henk branderhorst over NAVO-nee of -ja.

f 5,50 + f 1,40 porti op postgiro 23772349 tnv 't kan anders/delft - vermelden: mythe.

EEN FEMINISTIESE VISIE OP DE BEWAPENINGS- WEDLOOP

de vertaling van een PEACE--NEWS-brochure, aangevuld met een 2-tal bijdragen van bekende Amerikaanse feministen.

f 5,50 plus f 1,40 porti op postgiro 3772349 tnv 't kan anders/delft - vermelden: fem. visie.

beide nummers samen: f 11,- (géén porti!) zelfde giro. vermelden: 2+3.

maar moet beslissen wat haar positie binnen de linkse beweging is".

Arbeidersaanhang

Op het kongres waren er twee duidelijk verschillende opvattingen over de rol van de DP. Ten eerste de meerderheid die zich richt op een verdere centralisatie met als basis de sterke arbeidersaanhang in het Noorden. Deze benadering sluit aan bij de arbeiderstraditie van de partij. De DP heeft of=rU nog (op een totaal van vijfduizend leden) een arbeidersaanhang van méér dan vijftig procent.

Deze meerderheid ziet het belang van de vrouwen- en vretesbeweging niet over het hoofd, maar stelt het 'arbeiderisme' toch centraal.

De andere opvatting, de minderheid, voelt zich meer verbonden met de bewegingen. Deze tweede stroming in de DP wil dan ook een opening naar onder andere de milieu- en vredesbeweging en streeft naar een radikaal-demokratische en open organisatie. Deze vernieuwing moet dan haar invloed hebben op de arbeidersstrijd. Het feit dat je ter linkerzijde van de Italiaanse kommunisten (de PCI) opereert houdt volgens deze minderheidsstroming geen automatische oplossing in van de tegenstelling tussen de 'arbeiders' en de 'groenen' in de partij.

De besluiten van het februari-kongres houden een benadrukking van de rol van de arbeidersstrijd en van het belang van een strakke organisatie in. Ook werd gewezen op de relevantie van de bewegingen, maar de arbeiders blijven toch de spil waar alles om draait. De *Democrazia Proletaria* presenteert zich min of meer als de grote smeltkroes, waarin alle activisten, die zich niet herkennen in de andere partijen, samenvloeien.

Blokdenken doorbreken

Bij het kongres van de *Partito d'Unità Proletaria*, eind maart dit jaar, ging het er duidelijk om te bewijzen dat deze partij nog bestaansrecht heeft als zelfstandige organisatie. Immers, vorig jaar is de PdUP er slechts via de lijst van de kommunisten er in geslaagd in het parlement te komen. Deze partij vat zichzelf op als een formatie van voorbijgaande aard in een proces dat moet leiden tot een nieuwe linkse eenheid. *Luciana Castellina*, de internationale ambassadrice van de partij, drukte het voor het kongres zo uit: "Niet hier en nu, maar op de lange duur leidt onze rol tot resultaten".

Aangezien de grote pilaar van de linkse beweging in Italië de kommunistische PCI is (zij werden bij de Euroverkiezingen met 33,3 procent de grootste Italiaanse partij), meet de PdUP het succes van haar beleid veelal af aan de resultaten van die PCI. De afgelopen paar jaar is de PCI overgegaan tot het voeren van een hardere oppositie en dat is voor de PdUP-partijleider *Magri*

een bewijs dat de PdUP op de goede weg is.

Op het PdUP-kongres stond de strategie voor een links alternatief ter discussie. Als tussenfase werd een kompromis voorgesteld om op economisch terrein en ten aanzien van het vredesbeleid eventueel tijdelijk een alliantie met partijen ter rechterzijde aan te gaan. Als voorbereiding op weg naar het 'revolutionaire linkse alternatief' moet er een discussie op gang komen binnen heel links in Italië. Tijdens het kongres was dit voorstel van *Magri* niet onomstreden. Toch werd het kongres eensgezind afgesloten. In het slotdocument werd een passage opgenomen over het belang van de vrouwenbeweging. De centrale rol van de arbeidersklasse in de traditionele zin bleef daarin volledig overeind.

De PdUP beschouwt de Europese eenwording als een middel voor de lidstaten om zich te ontworstelen aan de Amerikaanse militaire en economische hegemonie. Alleen op die wijze zou een soortgelijk proces op gang gebracht kunnen worden in Oost-Europa en kan het blokdenken doorbroken worden. Op Europees nivo wil de PdUP ook komen tot het doorbreken van scheidslijnen tussen bestaande politieke groeperingen. Zij hoopt rond onderwerpen als energiebeleid, de Noord-Zuidverhouding en het vredesbeleid tot een nieuwe blokvorming te komen, waarbij niet alleen klein-groen-links, maar ook de kommunisten, de socialisten, de sociaal-demokraten en anderen betrokken zijn. Tijdens het maart-kongres van de PdUP werd van die wens tot vereniging van vele politieke gezindten een voorproefje gegeven tijdens een forum over kernbewapening. Daarbij waren vertegenwoordigers aanwezig van de Griekse socialisten (*Pasok*), de Nederlandse sociaal-demokraten (de PvdA-er Maarten van Traa), de Grünen uit West-Duitsland, de Deense Socialistische Volkspartij en kommunisten.

Negatieve kanten

Bekeken vanuit de Nederlandse politiek springen twee negatieve kanten van DP en PdUP naar voren. Ten eerste een gebrek aan democratische organisatie. Net als in de andere Italiaanse politieke partijen bekleden de partijleiders (de sekretarissen) een overheersende positie en zijn ze niet door het kongres maar door het partijbestuur gekozen. De met de Nederlandse partijraden vergelijkbare organen hebben weinig bevoegdheden en worden maar een enkele keer per jaar bijeengeroepen, en dan nog meestal op initiatief van het partijbestuur. De kongressen van de DP en de PdUP besteedden nauwelijks aandacht aan de Euroverkiezingen en het opstellen van een verkiezingsprogramma werd overgelaten aan de partijbesturen. Een ander groot verschil met 'klein links' in Nederland is de zeer geringe invloed die de vrouwenbeweging heeft op het interne partijleven en op de programma's en de activiteiten van die partijen.

Aan de andere kant bestaat er op veel punten overeenstemming tussen de Nederlandse partijen en de DP en PdUP. Beide partijen staan open voor samenwerking in het Europees Parlement met 'groen-links' en zij staan huiverig tegenover de herhaling van de zogenaamde *technische koördinatiefractie* uit de periode '79-'84, waarin zeer uiteenlopende groeperingen als de Deense anti-EG beweging, de Vlaamse Volksunie, de Italiaanse *Partito Radicale* en het onafhankelijke Ierse lid *Blaney* met de DP en PdUP verenigd waren. Met name de *Partito Radicale*, verantwoordelijk voor veel ergernis binnen de technische koördinatiefractie in Straatsburg, ligt óók vanwege haar opstelling in de Italiaanse binnenlandse politiek niet erg goed in de markt bij de DP en PdUP.

AD VAN INGEN

In 'Bevrijding' nr. 13/14 van 27 juli 1983 verscheen van de hand van Ad van Ingen een artikel over links in Italië naar aanleiding van de parlementsverkiezingen van juni 1983.

NICARAGUA

VIJF JAAR VRIJHEID

Op 17 juli 1979 ontluchtte Somoza Nicaragua. Daarmee kwam een einde aan een familiediktatuur die vijftig jaar geduurd heeft. De PSP werd uitgenodigd om de vijfde verjaardag van de Sandinistische Revolutie, mee te komen vieren. Voorzitter Marko Mazeland, partijbestuurslid John Hontelez en Angela van Aalst en Gerda Casimir vlogen over de grote plas. Hieronder volgt een eerste impressie.

"Patria libre o morir" en "Seguimos de frente con el Frente" zijn de meest gehoorde leuzen in Nicaragua. Ze symboliseren de politieke situatie in Nicaragua ten voeten uit. "Een vrij vaderland of de dood" is de leus die Sandino, vrijheidsstrijder in de twintiger en dertiger jaren, al gebruikte en die tijdens de zeventien jaar durende strijd van het Sandinistisch Front voor de Bevrijding van Nicaragua (FSLN) opnieuw centraal stond. De leus blijft aktueel, want Nicaragua wordt serieus bedreigd door de door de Verenigde Staten georganiseerde militaire en economische ondermijning. In de gevaarlijke regio's vallen dagelijks doden onder de Sandinistische soldaten en de boeren door de akties van de kontrarevolutionaire guerrilla. Deze ondermijning is er de oorzaak van dat reeds sinds drie jaar de noodtoestand bestaat.

De tweede leus "Met het Front blijven we voorop lopen" symboliseert de interne politieke verhoudingen. De FSLN had in 1978 een akkoord gesloten met delen van de bourgeoisie die óók van Somoza afwilden. Op basis van dat akkoord werd een 'Junta voor de Wederopbouw van Nicaragua' gevormd. De FSLN had echter een meer socialistisch en anti-imperialistisch programma en probeerde daar zoveel mogelijk van door te voeren. Dat leverde spanningen op en verwijdering van de bourgeoisie, waarvan gezegd wordt dat ze "Somozisme zonder Somoza" wil. Dat zou een kapitalistische ontwikkeling betekenen, met erkenning van de dominantie door de VS, waarbij de boeren en arbeiders even arm en rechteloos zouden blijven als voorheen. Het "Frente" heeft zoveel aanhang in Nicaragua dat het momenteel vrijwel alleen regeert. Het kan dat vooral omdat het in het hele land doeltreffende basisorganisaties heeft opgezet: wijkcomitees, de zeer grote vrouwenorganisatie AMNLAE, een jongerenorganisatie en vakbonden. Ook de politie, de burgerwacht en het leger worden door de FSLN beheerst.

Emancipatie

Een verblijf van vier weken is te kort voor definitieve oordelen. Niet voor enkele duidelijke waarnemingen: Voor de armste

bevolkingsgroepen is de revolutie een zegen. Niet dat ze langer arm zijn. Van inkomensnivellering en gelijkere welvaartsverdeling is nog nauwelijks sprake. Maar er zijn enorme vorderingen gemaakt op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg (voor iedereen gratis) en voedselvoorziening. De positie van arbeiders en boeren is verbeterd, de landhervorming en de verhoging van de landbouwproductie wordt voortvarend aangepakt. Vrouwen worden gestimuleerd en in staat gesteld om in toenemende mate deel te nemen aan het maatschappelijke en politieke leven. Voeg daarbij nog het goedkope (maar zeer drukke) openbaar vervoer en de verbeterde woonomstandigheden en je krijgt een beeld van een ontwikkelingsland dat serieus werkt aan de emancipatie van de werkende klasse.

Dit proces wordt ernstig verstoord door de enorme militaire inspanningen die nodig zijn om de bevolking van het midden, noorden en oosten van het land te beschermen. Driehonderdduizend mensen zijn daarbij ingeschakeld (op een bevolking van drie miljoen!), veel (transport)materieel is ervoor gemobiliseerd, en de import van militaire goederen slokt de schaarse buitenlandse deviezen op. Fabrieken en landbouwmachines komen daardoor onderdelen tekort en kunnen niet draaien. Bovendien worden fabrieken en boerderijen door de "kontra's" platge-

brand, en door de onveiligheid loopt de totale oppervlakte bebouwde grond terug. Een probleem wat hier niet helemaal los van staat is dat een deel van de (nog altijd zeer belangrijke) partikuliere ondernemers niet of zeer moeizaam tot investeren te bewegen is. De economie groeit niet meer, zoals in de eerste jaren na de revolutie.

Vreugde

Tijdens de feestelijkheden hebben we kunnen merken dat de mensen in de arbeidersbuurten van Managua en op het platteland met veel plezier en overtuiging de vijfde verjaardag van de revolutie vierden. Tegelijkertijd echter konden we met name in "La Prensa" lezen hoe hard de rechtse oppositie zich opstelt. Deze oppositie, bestaande uit drie partijen, de ondernemersorganisatie, twee rechtse vakbonden (o.a. de CLAT-bond in dit land) en de kerkelijke hiërarchie, eist onder andere dat de regering nog voor de verkiezingen een dialoog begint met de rechtse guerrilla. Zoniet dan nemen de rechtse partijen geen deel aan de verkiezingen. De regering weigert die besprekingen. Want die zouden een erkenning inhouden van de "kontra's" als een reële politieke kracht in het land. Terwijl ze zonder de steun van de CIA geen been hebben om op te staan. De rechtse oppositie is er blijkbaar op uit de verkiezingen van november dit jaar ten

opzichte van het buitenland in een kwaad daglicht te stellen. Het feit dat zeven andere partijen wel meedoen en dat eind juli 95% van de Nicaraguanen boven de 16 jaar zich in het kiesregister ingeschreven hebben (ondanks de terreur van de kontra's tijdens de inschrijfdagen) is voor rechts een tegenvaller.

Nederland

Nederland geeft momenteel nog van alle Westeuropese landen de meeste ontwikkelingshulp. Voortzetting daarvan loopt gevaar omdat de regering-Lubbers steeds meer in de pas van de VS dreigt te gaan lopen.

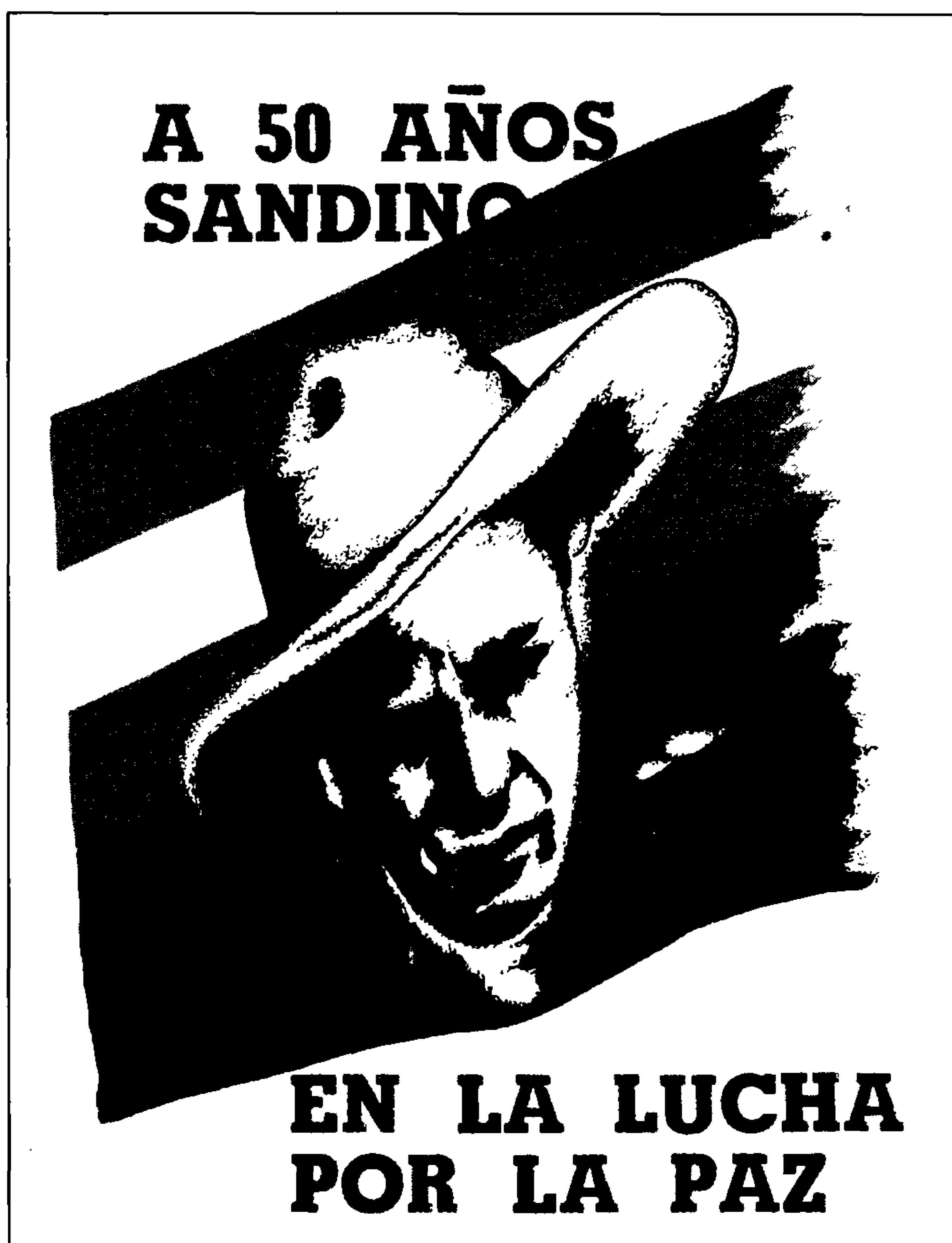
Ook op andere manieren verleent Nederland steun. Zo voert het *Nicaragua Komitee Nederland* de aktie "help Nicaragua onderdak", waarbij geld wordt verzameld voor de bouw van dorpen die boeren uit onveilige gebieden meer bescherming kunnen bieden. En tijdens ons verblijf begon een Nederlandse bouwbrigade in zo'n nederzetting, *San Louis* genaamd, een school te bouwen. De PSP-delegatie heeft ter plekke een gift van tweeduizend gulden van de PSP overhandigd aan het plaatselijke komitee als bijdrage aan de kosten.

Nicaragua verdient onverkort onze steun. In dit land ontwikkelt zich, ondanks de extreme moeilijkheden, een hoopvol proces van emancipatie van boeren en arbeiders ten opzichte van de bourgeoisie, landaristocratie en het internationale bedrijfsleven. Een voorbeeld voor veel andere landen.

Nicaragua hoeft niet de kant van Cuba op te gaan; een nauw aan het kommunistische blok verbonden éénpartijstaat. Nicaragua hoeft niet die kant op te gaan als West-Europa het niet die kant opduwt. Met hulp van progressieve organisaties en landen uit West-Europa kan Nicaragua de sociale en economische verworvenheden die Cuba zo kenmerken, combineren met een politiek pluralisme en voorkomen dat het een pion wordt in de machtsstrijd tussen de supermachten. Met andere woorden, werken naar een socialisme zoals PSPers zich dat voorstellen.

De Nederlandse overheid moet Nicaragua onverminderd blijven helpen en niet, zoals de plannen zijn, de voorkeursbehandeling die het vijf jaar heeft gehad, opheffen. Er zijn weinig landen waar ontwikkelingshulp zoveel zin heeft en waar deze zo efficiënt wordt gebruikt als in Nicaragua. Bovendien moet Nederland een politieke daad stellen, tegenover de wurgende greep van Reagan.

ANGELA VAN AALST
JOHN HONTELEZ
MARKO MAZELAND

Een uitgebreider verslag van deze Nicaragua-reis van de PSP-delegatie is op aanvraag beschikbaar bij het Verzendsburo, f 2,50 overmaken op postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding "Nicaragua-reis"

ISRAËL EN DE PALESTIJNEN

De discussie over het Midden-Oosten is in Nederland de laatste jaren weer hoog opgeblaaid. De Israëlische invasie in Libanon, de massamoorden in de Palestijnse vluchtelingenkampen Sabra en Sjatilla en de activiteiten van de Palestijnse Bevrijdings Organisatie (PLO) hebben de aandacht weer gericht op dit sinds mensenheugenis omstreden gebied.

De relatie van ons land met de Joodse staat en de Arabische wereld is danig veranderd sinds 1967, het jaar van de Zesdaagse Oorlog. In die tijd gooide de akkie 'Wij staan achter Israël' nog hoge ogen. Maar later is men toch kritischer geworden. De PSP bond destijds de kat de bol aan: zij richtte zich meer op de positie van de Palestijnen, die zo lang van hun rechten beroofd waren geweest. PSP-ers namen het initiatief tot het oprichten van het Palestina Komitee en de partij pleitte, tezamen met de PPR, voor de erkenning van de PLO. Over de huidige opstelling van de PSP bestaat nogal wat onzekerheid. Donald Unger, lid van de buitenlandwerkgroep van de PSP, ging eens praten met Fred van der Spek over het PSP-beleid inzake Israël en de PLO.

Er bestaat wijd en zijd het misverstand, dat de PSP tegen het bestaansrecht van de staat Israël is. Hoe komt dat eigenlijk?

Fred van der Spek: "Wel, dat kon makkelijk ontstaan. Hein van Wijk heeft destijds voor de PSP in de Eerste Kamer, ik geloof in 1975, gezegd, dat de beslissing in de Verenigde Naties om Palestina te delen in een Joodse en een Arabische staat fout is geweest. Maar Van Wijk was een buitenbeentje en hield ervan om zijn eigen stok paardjes te berijden. En wij stellen natuurlijk de Palestijnse problematiek centraal sinds '67. Ik heb toen nog een fel pro-Israëlverhaal gehouden, niet wetende, dat Israël de agressor was. Dat werd pas langzamerhand duidelijk. De PSP heeft toen een debatavond georganiseerd, waar een Palestijn en een linkse Israëli van de Mapampartij als spreker optraden. Ik was daar altijd heel trots op. In plaats van mee te huilen met het oorlogszuchtig gedoe van één der partijen hebben we op redelijkheid en matiging aangedrongen. In de ereen riep hier toen van "leve Israël",

want ze hadden gewonnen. Wij hebben ons echt als pacifisten opgesteld. De PSP had toen een commissie buitenlands beleid, bekend als BUIBEL, die fabelachtig werkte. Die vergaderde eens in de drie weken en er zat altijd een Kamerlid bij. Ik ben er vanaf het begin bij geweest, *Slotemaker de Bruine* (lid van de Tweede Kamer voor de PSP tussen 1963 en '67) zat erin, er waren leden met verschillende kennisgebieden, zowel geografisch als thematisch verschillend en er bestond jarenlang een ontzettend goede wisselwerking. Er was een grote mate van continuïteit, van deskundigheid, de opkomst was hoog en er werd behoorlijk wat produktie afgeleverd. De Vietnam zwartboeken, een brochure over Bangla Desj enzovoort. Toen heeft *Lies de Vries*, die sekretaris van 'Buibol' was, gezegd: "Zeg, mensen. Zitten we eigenlijk wel op de goede lijn wat het Midden Oosten betreft? Weten we wel wat er met de Palestijnen gebeurt?" Men is er meer in gedoken en er is zelfs een bulletin uitgegeven over het Midden Oosten. We waren de enige politieke partij in Nederland, die nu ook de 'andere kant' ging belichten. Ons standpunt was tot dan toe altijd zeer pro-Israël en anti-Arabisch geweest, en dat is door die zesdaagse oorlog helemaal veranderd. In die tijd werd

het Palestinakomitee opgericht en de PPR heeft het standpunt van het komitee onderschreven. De PSP niet. De PPR heeft dus altijd meer de pro-Palestijnse lijn gevolgd. Dat hebben wij niet willen doen."

Kritische zionisten

– Neem je afstand van het Palestina-komitee?

Fred van der Spek: "We vonden, dat de mate, waarin het komitee de PLO-standpunten onderschrijft, te ver gaat. Daar komt dan het bekende probleem bij, dat de PLO voor een verdwijnen van de staat Israël is, zoals ook in hun handvest staat. Het komitee verwijst daarnaar. De PLO schijnt nu anders standpunten te hebben, maar formeel denken ze er nog altijd zo over."

Hoe zat het met de contacten met politieke partijen in Israël en de "kritische zionisten"?

Fred van der Spek: "We hebben jarenlang in de 'Buibol' James Dorsey gehad, die zichzelf een kritische zionist noemde. *Kees Wagtondonk* (lid van het Palestina-komitee en anti-zionist) roed) en hij

maakten het vergaderen er niet makkelijker op, want die twee vlogen elkaar aardig in de haren. Ze stonden op essentiële punten diametraal tegenover elkaar. James Dorsey is op een gegeven ogenblik uit de partij gestapt. Hij vond, dat we een te anti-Israël standpunt hadden.

We onderhielden destijds relaties met de Mapam (socialistische partij), als ware dat een zusterpartij. Maar het ging niet zo goed tussen ons en de Mapam, na een tijdje. Ik herinner me een bijeenkomst in het Minervapaviljoen in Amsterdam, waarop iemand van de Mapam sprak. Die was vóór de annexatie van Oost Jeruzalem. Hij zei tegen ons, dat hij dat niet op religieuze gronden was, maar op welke gronden dan wel... dat werd niet zo duidelijk. Hij zal zich wel met het staatsbelang hebben geïdentificeerd. En bovendien ging de Mapam toen fuseren met de grote sociaal democratische Mapai. Hun stem is nauwelijks meer te onderscheiden van die van de Mapai. We krijgen nog wel hun blad."

De alternatieven

Hoe stond je tegenover alternatieven, zoals de Shoh partij? Die heeft om contacten met de PSP gevraagd, nog zou er

langs in een brief. Rudi Boon (ex-hoofddredakteur van *Bevrijding* en voormalig lid van het Partijbestuur) schreef in 1981 een notitie voor het Partijbestuur, waarin hij pleitte voor contacten met Sheli, zij het op een voorzichtige manier. Zo links zijn ze nou ook weer niet.

Fred van der Spek: "We hebben een tijdje een ander uitgeprobeerd. Er was de *Mat-spen*, een trotskistische klub, die even in de picture is geweest. We hebben ook vrij veel contact gehad met individuele oppositionele figuren in Israël. Er was een chemiehoogleraar, die actief was in de Mensenrechtenliga, ik herinner me zijn naam niet. Dan was er de kommunistische advokate *Felicia Langer*, die Palestijnen heeft verdedigd. Maar ik zie niet direkt een partij, die we weer als zusterpartij zouden kunnen beschouwen. Er is toch een vacuum ontstaan.

De Sheli is een vredespartij, pleit in haar programma voor een klasseloze samenleving, maar *Rudi Boon* schreef destijds al, dat er allerlei figuren in rondliepen, die je onmogelijk links kan noemen. Misschien komt er nog eens iets uit de contacten."

– En de Vrede Nu-beweging?

Fred van der Spek: "Voor zover ik er iets vanaf weet sta ik daar behoorlijk positief tegenover. Het bezwaar is wel, dat het geen politieke partij is. Je kan contacten hebben, maar er niet op de wijze mee opereren, waarop je dat met een partij doet. Het is net als met de Sheli: als je afziet van de kwesties van de verhouding met de Palestijnen en de vraag van oorlog en vrede, is het een mengmoesje van allerlei uiteenlopende opvattingen. En dan speelt er natuurlijk mee, in hoeverre er op de achtergrond niet toch nog een imperialistisch bewustzijn aanwezig is. Een minder militaristische aanpak, dat wel, maar die kenden we van de Mapam ook."

Twee staten

– Wat vind je van de zogenaamde twee-staten-oplossing, waar tegenwoordig zoveel over gepraat wordt? Een Palestijnse staat naast Israël?

Fred van der Spek: "Je zit met het hele fenomeen 'Staat', zoals dat de laatste honderd jaar is ontstaan. Oorspronkelijk was een staat bedoeld om de burgers te beschermen. Het lijkt erop, alsof de staat eerder een bedreiging is. In principe ben ik tegen nationale staten en vind ik, dat die moeten verdwijnen. Israël is gericht op grondgebied, dat de Palestijnen beschouwen als hun eigen land. Dat is een extra-komplikatatie, die een oplossing sterk zal bemoeilijken. Een sekuliere staat voor Joden, islamieten en christenen is eigenlijk het beste. Maar ik vind niet dat de Israëli's daartoe gedwongen moeten worden. In de fase, waarin we nu zitten, denk ik, dat je niet zo principieel kunt zijn. Zo van: er moeten geen staten in de regio bij komen. Er steekt dialectiek (een tegenstelling) in, want ik heb net tegen staten gepleit. Maar bijvoorbeeld een kolonie, die onafhankelijk wordt, moet eerst beginnen als afzonderlijke staat. Dan kan een volk zich beginnen te ontwikkelen. Zo ook met de Palestijnen. De enige reële mogelijkheid is op de westelijke Jordaanoever en de Gazastrook. Ik ben dus voor die twee-staten-oplossing. Voorlopig. Dialektisch gezien niet."

DONALD UNGER

Informatie over de PLO en Israël is (onder andere) te vinden in:

Nieuwsbrief van het Palestina-komitee; tweemaandelijks, abonnement: f 22,50 per jaar (minimaal) op postgiro 2047409 t.n.v. Stichting Palestina Publicaties in Amsterdam. Het komitee ondersteunt de strijd van het Palestijnse volk voor de verwezenlijking van een democratisch Palestina.

Vrede Nu, Informatiebulletin, van de Stichting Vrienden van Vrede Nu; onregelmatig, abonnement 20,- op postgiro 5311211 t.n.v. de penningmeester Vrienden van Vrede Nu, postbus 7054, Amsterdam. De stichting stelt zich tot doel het steunen van de vredelievende krachten in Israël in het algemeen en meer speciaal die, zoals die zich manifesteren binnen de Shalom Achshav-beweging (Vrede Nu-beweging in Israël).

GELD

de PSP in de klem

In de kolommen van 'Bevrijding' zal de lezer niet snel iets aantreffen over de financiële situatie van de partij. Sinds vorig jaar is die echter zozeer onder druk komen te staan, dat ook de abonnees van dit blad er wel eens wat van kunnen gaan merken.

Pierre Puts, de algemeen penningmeester van de PSP, geeft een overzicht van de huidige situatie.

Sinds zo'n anderhalf jaar gaat het niet goed met het ledenaantal van de PSP. Daarvoor was er bijna ieder kwartaal een flinke stijging, met als hoogtepunt 10.400 leden in het derde kwartaal van 1982. Daarmee had de PSP voor het eerst in haar geschiedenis meer dan tienduizend leden. Maar daarna is een snelle daling ingetreden. Naar de redenen daarvan kan gegist worden, maar de cijfers spreken voor zichzelf: per eind juni 1984 telde de partij nog maar iets meer dan achtduizend leden.

Deze ontwikkeling heeft zijn duidelijke weerslag op de financiën. De gemiddelde contributie per lid is weliswaar konstant gebleven – wonderlijk genoeg, maar daarover later –, maar de netto inkomsten zijn natuurlijk wel gedaald.

In 1981 waren er Tweede Kamer-verkiezingen. Het jaar daarop sloeg de verkiezingskoorts pas goed toe: 1982 was het jaar van verkiezingen voor gemeenteraden en provinciale staten, en bovendien weer voor de Tweede Kamer na de val van het PvdA/CDA-kabinet.

Verkiezingen kosten veel geld. Die onverwachte verkiezingen voor de Tweede Kamer betekenden dat er een onvoorzien bedrag van zo'n tweehonderdduizend gulden op tafel moest komen.

Bij de PSP werd tot dan toe het principe gehanteerd dat een verkiezingskampagne zichzelf moet bedruipen, door middel van de winst op de verkoop van materiaal en door giften van leden en sympatisanten van de partij (via de bekende acceptgiokaartenacties). Dat is in 1982 eenvoudigweg niet gelukt: drie verkiezingen in één jaar, en dat terwijl veel leden van de partij werden gekonfronteerd met een inkomstandaling.

En dat dan weer terwijl de Kamerverkiezingen van 1981 ook al een tekort hadden laten zien. De tendens is duidelijk: er ontstonden steeds grotere tekorten op de verkiezingskampagnes.

Een derde probleem komt uit de hoek van de subsidiegevers van de PSP-stichtingen. De partij kent een aantal stichtingen die nauw aan haar gebonden zijn en die voornamelijk of voor een groot gedeelte

draaien op overheidsgeld. Het gaat daarbij om het Wetenschappelijk Buro, de Stichting Vorming & Scholing en de Henk Lankhorst Stichting. De laatste tijd is de overheid bezig allerlei kranen dicht te draaien. En als het aan minister Rietkerk van Binnenlandse Zaken ligt kan de subsidie aan de Stichting Vorming & Scholing helemaal gestopt worden.

Die ontwikkeling maakt de financiële positie van de partij en de stichtingen er niet gemakkelijker op. De partij kan de intrekking of de korting van allerlei subsidies niet opvangen en compenseren.

Financieel heeft de partij ook enkele sterke kanten. Het meest opvallend is wel het stelsel van de contributieheffing, waarbij de leden zelf naar draagkracht hun eigen contributie vaststellen, met in acht-neming van een minimum van 36 gulden per jaar en aan de hand van een bestaande richtlijn. Dankzij dit systeem van vrijwillige contributieheffing haalt de PSP de grootste gemiddelde contributie-opbrengst per lid van alle politieke partijen in ons land. En wel vooral omdat de hoogste inkomens ook het sterkst worden aangesproken. Zo'n dertig procent van de leden betaalt het minimumbedrag van 36 gulden (een minimum dat, ongeacht de inflatie, al jaren niet is aangepast). Maar er zijn ook leden die meer dan 1000 gulden per jaar betalen! Zo wordt zo'n veertig procent van de contributie opgebracht door zo'n vijftien procent van de leden. En zo hoort het ook: een kwestie van solidariteit.

Alleen aan de onderkant wordt de zaak steeds klemmender: de mensen worden door de economische situatie en het regeringsbeleid zo klem gezet dat ze zelfs het minimum van 36 gulden voor de PSP niet meer kunnen betalen. Opzeggingen van het lidmaatschap om financiële redenen komen dan ook steeds vaker voor.

Overigens is het wel goed hier te vermelden, dat er een vrijstellingsmogelijkheid van contributie bestaat: vooral voor mensen die echt actief in de partij zijn, of voor ouderen die al lang lid zijn. Voor een beroep op die vrijstellingsmogelijkheid is een briefje aan Penningmeester PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam voldoende.

Al met al komt de partij zo langzamerhand voor een aantal belangrijke keuzes te staan. Verdere verslechtering van de economische situatie van de partij leidt tot verlies van arbeidsplaatsen. Bij Drukkerij Bevrijding iets dat overigens al gebeurt. Een concrete maatregel die nu al getroffen is is een korting op het aantal nummers van 'Bevrijding'. Er wordt zelfs al concreet door de redactie nagedacht over de verandering in een maandblad.

Eén ding kunt ook U doen: meehelpen de partij zijn financiële slagkracht hergeven. Want een sterke PSP is en blijft nodig.

PIERRE PUTS

Interview met Fries de Vries

De Amsterdamse leraar Fries de Vries was in de zestiger jaren sterk betrokken bij de wederopleving van de buitenparlementaire aktie. Hij was één van de oprichters van het 'Comité 29 november 1962', dat tot de radikale vleugel van de Ban-de-bom beweging behoorde. En verder was hij een van de schrijvers van het 'Zwartboek Vietnam' uit 1965, het startpunt van de Nederlandse Vietnam-beweging. Fries de Vries is lid van de PSP sinds november 1957. Hij vervulde in de partij diverse functies: sekretaris buitenland, lid van de Partijraad (tussen 1963 en '65) en lid van de Radio- en Televisie Commissie (eveneens van '63 tot '65). Hij was tweemaal gemeenteraadslid: tussen '63 en '65 in Hilversum en tussen '68 en '70 in Amsterdam. Ná 1970 trok hij zich grotendeels uit de actieve politiek terug, hoewel hij nog enige tijd voorzitter van een wijkraad was en actief in de gezamenlijke aktiegroepen in de Amsterdamse Jordaan. Naast zijn werk is hij momenteel redakteur van de radioprogramma's van de 'Vrije Gedachte' (de vrijdenkers) en houdt hij zich bezig met historisch onderzoek.

Paul Denekamp en Jack Hofman gingen met hem praten. Boeiend, vol ironie en met historische relativering doet hij verslag van zijn "niet gigantische politieke carrière".

"Op 1 september 1931 heb ik in het dorpje Hilversum het levenslicht mogen aanschouwen. Mijn moeder was strijkster van beroep; mijn vader werkte bij de haardenfabriek E.M. Jaarsma. Hij werd juist in de jaren dertig werkloos en moest langs de deuren venten met bronzen kandelaars en brievenstandaards. Later stichtten ze een kachelzaakje, dat in de naoorlogse jaren uitgroeide tot een speciaalzaak op verwarmingsgebied. Mijn ouders hadden elkaar in de *Jongelieden Geheelonthouders Bond* leren kennen. Ze waren politiek niet erg geïnteresseerd, hoewel ze het hart wel op de rechte plaats hadden. Ze zullen voor 1940 wel SDAP gestemd hebben. Ik weet zeker dat mijn moeder in haar hart pacifiste was en is.

De jaren van mijn sociale bewustwording vallen omstreeks 1950, als ik toetreed tot het Humanistisch Verbond. Dat werd toen geregeerd en gedomineerd door de goden Jaap van Praag en Garnt Stuiveling; beiden volbloed PvdA, er zat ook een enkele VVD-er in. Ik heb toen kennis gemaakt

DE VRUCHTEN VAN DE POLITIEK

met een aantal dienstweigeraars binnen de Humanistische Jongeren Gemeenschap, die in hoge mate tot mijn politieke bewustwording in anti-militaristische zin hebben bijgedragen. Tussen 1952 en 1954 ben ik nog rustig in dienst gegaan. Pas later kwam ok tot het besef dat ik iets tegen die militaire dienst moest doen. Toen ik een kaart kreeg voor mijn herhalingsoefeningen heb ik dit geweigerd. Ik heb een procedure aangespannen en ben in 1959 als gewetensbezwaarde erkend. Alles was ik toen nog had van de militaire dienst – tot en met sokken en onderbroeken – heb ik teruggestuurd met een brief dat ik er nooit meer iets mee te maken wilde hebben! Ik heb hierna met een aantal mensen nog voorlichting gegeven aan aankomende dienstweigeraars. We hielden iedere maandagavond zitting in het Quakercentrum aan de Vondelstraat in Amsterdam. Samen met mensen als Hein van Wijk, Al Jongkind en Cor Inja, die dat al jaren deden en elkaar onderling helemaal niet mochten. Ik was er voor de studenten. Tot voor een paar jaar heb ik dat werk voortgezet."

PSP

"Voor die tijd valt de kennismaking binnen de Humanistische Jongeren Gemeenschap met een aantal mensen dat op een handige manier voor de pas opgerichte

PSP propaganda maakte. Dat waren *Jan Brandsen* en *Ad Redeker*. Deze twee mensen hebben ontzaglijk hard voor de goede zaak gewerkt. Brandsen had als propagandist voor het gewest Noord-Holland thuis een kaart aan de wand waarop vlaggetjes de afdelingen markeerden. Het begin van mijn lidmaatschap was de lezing die dominee *Nico van der Veen* in oktober 1957 in Laren heeft gehouden. Ik vond hem een prachtkerel, iemand die stond voor zijn principes! Ik ben daar staande de vergadering lid geworden. Sindsdien ben ik niet meer geweken van het rechte geloof.

Tijdens mijn studietijd (Nederlands en geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, 1954-1962) was ik een jaar of drie lid van de WAS (Werkgroep Anti-militaristische Studenten). *Saar Boerlage* was daar de grote vrouw. We hebben aktie gevoerd, bijvoorbeeld op 5 mei 1960 in Ede bij de NAVO-parade ter gelegenheid van vijftien jaar bevrijding. We hebben daar pamfletten uitgedeeld, tegen NAVO en kernbewapening. Vier van ons werden gearresteerd wegens overtreding van het ventverbod! De WAS was een groepje ongeregeld, maar het is wel een soort broedplaats geweest voor de PSP.

In 1961 werd ik leraar in Hilversum. Daar heb ik tussen 1963 en 1965 in de Gemeenteraad gezeten, als tussentijds opvolger, samen met *Guustaaf Stuiveling*, de zoon

van *Garnt*. Eigenlijk woonde ik in die tijd niet meer in Hilversum maar in Amsterdam en ging voor de Gemeenteraad op en neer! Ik was namelijk verliefd geraakt op *Joop Muller*. . . Om die reden ben ik na twee jaar maar uit de raad gegaan. Ik heb het graag gedaan; het was een soort leertijd. Er was in Hilversum niet zoveel te doen, behalve dan tegen de BB stemmen. De enige wapenfeiten waren het pleidooi voor de schoolmelk en voor de invoering van een schoolboekenfonds."

29 november 1962

Tussen de PSP en het 'Comité 29 november 1962' bestonden tal van personele verbindingen. Ik kan me geen voorbeelden herinneren van kritiek vanuit het partijbestuur of de rest van de PSP op onze akties.

Het Comité heeft geruisloos zijn leven beëindigd. Het is niet officieel dood verklaard, het had ook geen echte leden. Er was op het eind nog wat geld in kas en *Arthur de Jong* heeft dat overgemaakt op de girorekening van het 'Comité 1961 voor de Vrede'. Dat leek ons het beste. Het was zo'n zeshonderd gulden, geloof ik."

"Aan activiteiten rond Algerije en Cuba heb ik niet meegedaan. Ik liep warm voor andere dingen, bijvoorbeeld Zuid-Afrika. Ik heb zo'n twee jaar voor de PSP in het 'Comité Zuid-Afrika' gezeten. *Joop Voogd* (het onlangs overleden Kamerlid van de PvdA) was de bezielende leider daarvan, maar hij was zéér gematigd, omdat hij vond dat je meer vliegen vangt met honing dan met azijn. Het Comité Zuid-Afrika bestond sinds het bloedbad in Sharpeville (1960) en werd voornamelijk door de PvdA gedomineerd. Het bestond naast het later opgerichte Angola-comité, waarmee de PSP hechte banden had via *Sietse Bosgra*."

Viet Nam

Fries de Vries was een van de schrijvers van het 'Zwartboek Viet Nam' van de PSP, verschenen in mei 1965 en nadien vele malen herdrukt.

"Het is een initiatief geweest van *Sietse Bosgra*. Na het Tonkin-incident van augustus 1964, een Amerikaans spionageschip in de Noordvietnamese wateren, dat de aanleiding was voor een grootscheepse interventie, zijn we maanden bezig geweest met het verzamelen en combineren van gegevens uit buitenlandse kranten als de *Neue Zürcher Zeitung*, *Le Monde*, *New York Times* enzovoort. Daarna hebben we met het 'Zwartboek' een tournee georganiseerd in PSP-afdelingen. Dat ging volgens het *teach-inn-model*, allerlei sprekers uit diverse hoeken voerden het woord. Op die bijeenkomsten werd dan onze film *Rijst met napalm* gedraaid, die we hadden samengesteld uit Noordvietnamese films. Voor een deel hebben we er Griekse muziek onder gezet!

Ik heb daarna nog wel meegedaan met de stille tochten van *Otto Boetes*, dat was een vondst! Die Boetes was een gekke vent, maar hij had een feilloos gevoel voor

wat je tegenover de autoriteiten moest doen om ze te provoceren. In die verdere Vietnam-beweging heb ik nauwelijks een rol gespeeld, behalve dan in PSP-verband."

De PSP

"In 1965 werd ik in het Partijbestuur gekozen als politiek sekretaris buitenland; *Wiebenga* werd voorzitter en *Cor Hoek* was politiek sekretaris binnenland. Ik had contact met allerlei PSP-ers in komitees en was ook sekretaris van de 'Commissie Buitenlands Beleid' waarin onder andere Sietse Bosgra, Cees le Pair, Herman Amptmeyer, Wim van der Linden en ook de kamerleden Slotemaker de Bruine en Van der Spek zaten. Die commissie heeft veel goed werd gedaan, zoals nota's voorbereiden en schrijven. In 1967 heb ik Paul Verdooren gevraagd of hij mijn functie wilde overnemen en ik was dolblij dat hij het deed. Driekwart van de tijd in het partijbestuur ging heen met organisatorische kwesties. Het ging niet over politiek, het ging om wrijvingen in afdelingen, het eeuwige tekort aan geld of over de Vierde Internationale. Ik geloof dat het buitenparlementaire werk in die tijd veel belangrijker is geweest dan het partijgestuntel van ons. Er werd door een aantal mensen ontzettend had gewerkt, vooral door *Cor Hoek* en door sekretaresses *Jopie van der Veen*, al had die wel de neiging om over een komma te vallen. Zij was een uitstekende vrouw voor het organisatorische werk. We hoopten dat het rendement van al het aktiewerk bij de PSP terecht kwam. Wij gingen uit van de illusie dat de stemmen zouden toevloeien, als je je best maar deed en goede dingen zei in Kamer, Staten en Raad. Maar dat is van heel andere factoren afhankelijk: van trends, van slaphed in de PvdA, het Huwelijk, de toevalligheid dat Claus op Beatrix valt. De partijorganisatie is in die jaren ontzettend wrak geweest. Het is een wonder dat onze klub is blijven leven. *Wiebenga* was de man die de zaak met elastiekjes aan elkaar plakke. Hij kwam uit de pacifistische hoek net als *Lankhorst*. Hun optreden naar buiten vond ik te zwak, te ethisch, ze hadden geen 'flu de bouche', wat *Fred van der Spek* wel heeft, die kan vinnig uitvallen. Met de Irene-kwestie in 1965 vonden we met het 'Comité 29 november' dat *Henk Lankhorst* zich in de Tweede Kamer niet radikaal genoeg opstelde. We zijn toen met vijf man met een witkalkpot en een paar kwasten naar zijn huis gegaan en hebben daar leuzen op de weg geschilderd tegen zijn Irene-standpunt."

Dirk Schilp

"Over de Amsterdamse afdeling kan ik lyrisch worden. De vergaderingen van de afdeling waren zeer boeiend, niet alleen vanwege hun chaotische discussies. Iedereen kon daar het woord voeren en deed dat ook. Ik herinner mij de grote man *Dirk Schilp*. Ik vond dat die man de dingen recht toe recht aan zei. Het aantal mensen dat bijeen kwam liep uiteen van 40 tot 70, op een ledental van ongeveer zevenhonderd. Ik vond het een streek dat Amsterdam opgedeeld werd in afdelingen in

1970. Volgens mij vond het partijbestuur de afdeling Amsterdam te rood en te radikaal. Toen was de spankracht van Amsterdam gebroken.

Dit was ook de tijd van *Provo*. *Provo* was een heel diffuse beweging, niet berustend op één persoon; het is een elixer geweest, een katalisator waardoor ineens wat latent in mensen leefde naar boven kwam. Het is heel moeilijk om de invloed van *Provo* op de PSP aan te geven of omgekeerd. Men vond in de PSP *provo* een gevaar. Ik herinner mij een discussie in het partijbestuur over *Roel van Duyn*. Wij vreesden, als politieke kruideniers, dat *Provo* stemmen weg zou trekken. Dat is gebeurd ook. Ik ken tal van mensen in mijn omgeving van toen die zeiden 'wij stemmen *Provo*, want de PSP doet toch niets'. Er zaten in de eerste garnituur van *Provo* niet veel mensen die ook PSP-er waren behalve *Hans Metz*, en vader en zoon *Bronkhorst*."

De gemeenteraad

"Mijn tijd in de Gemeenteraad van Amsterdam vond ik het belangrijkste en het aardigst. Ik zat daar met *Jurjen ten Brink*, met *Joop Steyger* en met *Saar Boerlage*. Zij ging er al snel uit. Ze werd opgevolgd door *Wim de Wolf*. Ik hield wel van het optreden naar buiten, ik hield ervan om burgemeester *Samkalden* een beetje op stang te jagen en CPN-wethouder *Harry Verhey*, omdat hij een mandarijn was. Ik heb me in de raad sterk gericht op het 'bestemmingsplan *Jordaan*'. Wethouder *Roel de Wit* (nu Kommissaris van de Koninging in

Noord-Holland) wilde de *Jordaan* in een 'jardin' (een tuin) herscheppen, waarbij geloof ik een vijfde deel van de huizen moest verdwijnen. Daarvan is hij met de staart tussen de poten teruggekomen.

Toen de studenten in 1969 het Maagdenhuis bezetten, herinner ik me nog dat ik er meteen naar toe ging en er een kwartiertje eerder was dan *Wim van 't Schip* van de CPN. En die keek zeer stuurs toen *Ton Regtien* ons beiden ontving. Het belangrijkste wat we in de Raad deden was vragen stellen. We waren kampioen vragen stellen. Die vragen aan B&W kwamen bijna altijd in de krant. Wij PSP-ers waren de 'enfants terribles', onder andere door ons veelvuldig interrumperen. Ik herinner me nog dat *Verhey* zei, "toen ik in de raad kwam mocht ik van fractievoorzitter *Leen Seegers* pas na een jaar één zin zeggen en die *De Vries* zit nog geen half uur of hij vraagt het woord gedurende een half uur." Er is één zwarte vlek geweest: het metrobeleid. Ook de PSP-fractie heeft aanvankelijk vóór het metroplan gestemd, zij het onder een tweeledig voorbehoud. Het was moeilijk om dat daarna weer recht te breien, maar wij hebben de metro afgewezen en tegen de 'Oostlijn' gestemd. In 1970 ben ik niet meer verkozen. Ik stond twee, ná *Huib Riethof* en we kregen maar één zetel. Ik had ook niet meer terug gewild, het was een energievretende taak, naast mijn leraarsbaan. In die tijd liep naar mijn idee de partij gevaar. Een aantal mensen wilde terug naar de oude solidariteitsgedachte: alle socialistische onder één vlag. Toen is een anti-aktie gevoerd, waaraan ik actief heb meegedaan. PAK stond voor

Progressief Akkoord: het was geen volledig succes, want in een aantal plaatsen is het PAK toch doorgedaan. Van der Spek en de zijnen, want *Fred* was echt de motor, vreesden dat het PAK tot liquidatie van de partij als zelfstandige organisatie zou leiden, en wij vonden dat de partij moest blijven bestaan. Ik heb me nooit bekend tot het anarchisme, maar ik ben wel voor een radikaal-socialistische opstelling. Wat Van der Spek zegt is juist, wij moeten geen parlementaire partij worden, maar wij moeten het parlement gebruiken voor ons doel. Ik geloof dat het belangrijkste werk nog steeds buiten het parlement ligt."

"In 1971 is mijn politieke carrière helaas afgelopen. Tot begin 1984 heb ik me met de partijorganisatie niet meer bezig gehouden. Toen ben ik weer eens naar federatievergadering geweest. Van de 'oudjes' zat alleen *Rob Lange* er nog. Ik ben actief in de vrijdenkersbeweging. Van *Frits Kief* heb ik in 1974 de redactie van de radio-uitzendingen van de 'Vrije Gedachte' overgenomen.

De afgelopen zes jaar houd ik me zeer studieus bezig met mijn bijvak geschiedenis. Met mijn vriendin *Yvonne* ben ik bezig aan een onderzoek naar de Hongerwinter. Deze zomer komt er een kleine historikus (of -a) uit het ei. Politiek en geschiedwetenschap werpen in 1984 hun vruchten af."

PAUL DENEKAMP
JACK HOFMAN

HUWELIJK

Help het huwelijk de wereld uit, om te beginnen in 1990. Hooggeleerde Rotterdammers hebben de oplossing gevonden voor de problemen van deze tijd. Tweeverdieners, samenwonenden, echtscheidingen, bijstandsmoeders, Ruding, de burgerlijke stand, het kan allemaal verdwijnen als iedereen mag delen in wat onze bestemming altijd al was: de ongehuwde staat! Niet dat alle huwelijken nu meteen ongeldig verklaard worden: de komende vijftig jaar blijft er voor de echtscheidingsadvokaten nog werk genoeg aan de winkel. Maar daarna is het compleet voorbij: het huwelijk zal zijn uitgestorven, als een voorwereldlijk reptiel. Wat betekent dat voor de naaste toekomst? Zal er vóór 1990 nog een huwelijks golf komen, de nu-of-nooit echtparen? Zullen de gemeentelijke trouwzalen leeg komen te staan en de belastingen dus omhoog moeten? En als er geen ambtenaar van de burgerlijke stand meer is (een geliefde erebaantje, ook voor PSP-raadsleden), loopt dan iedereen

de
roze
bril

naar de notaris voor een samenlevingskontraakt? Een vorm van privatisering waar we als socialistische toch tegen waren?

'Het is niet de bedoeling in te grijpen in de persoonlijke levenssfeer' stellen de Rotterdamse professoren. Vandaar dat aan het uitsterven van het huwelijk kan worden ontkomen door..... de kerk! 'Alleen het burgerlijk huwelijk verdwijnt, het kerkelijk huwelijk, dat voor veel mensen van meer waarde is, zal uiteraard kunnen blijven bestaan'. Zo blijven de dominees zitten met de theologische

vraag, of ze twee vrouwen of twee mannen in de echt mogen verbinden. Gereformeerden uit alle windstreken waren bijeen op een oecumenische synode, waar ze spraken over apartheid en homoseksualiteit. De blanke Zuidafrikaanse kerk kreeg een berisping vanwege haar apartheidspolitiek (dat er blijkbaar nog kerken daarmee in één synode zitten!) en de Nederlandse vanwege de barmhartigheid die zij tegenover de homofiele medemens betracht. (Deze niet te verwarren met het óók aanwezige genootschap dat zich van het voorvoegsel 'christelijk' heeft voorzien en juist het tegenovergestelde standpunt huldigt). Zodat al deze kerken zich nu beraden of zij dit samenlevingsverband wel zullen voortzetten. Als ze daar maar vóór 1990 mee klaar zijn, want daarna krijgen de dominees het te druk met het alleenrecht te mogen beslissen over gehuwd of ongehuwd. Overigens denken wij tegen die tijd een eigen kerkje te hebben opgericht.

PETER ZWART
PETER DROS

IN MEMORIAM JOPIE VAN DER VEEN-WOELDERS

"Ik zal de halmen niet meer zien,
Noch binden ooit de volle schoven,
Maar doe mij in de oogst geloven
Waarvoor ik dien."

Mogelijk zijn die versregels wat uitgesleten bij herdenkingen van mensen die zich onvermoeibaar hebben ingezet voor een doel dat met zekerheid niet meer bereikt zou worden tijdens hun leven, zo ooit...

Maar als ik één persoon in de partij zou moeten aanwijzen op wie deze regels voor meer dan honderd procent toepasbaar zijn dan is het Jopie van der Veen, die op 18 augustus op 64-jarige leeftijd overleed.

De politiek staat vaak bij heel veel mensen in een kwade reuk. Termen als "baantjesjagers" en "zakkenvullers" kun je nog al eens horen als het om politici gaat. Mogelijk vaak ten onrechte, soms ook zeker terecht. Ook vaak zijn het niet de materiële verdiensten die iemand in de politiek doen duiken, maar het gevoel op die manier een zeker stuk "macht" te hebben, of een persoon van gewicht te zijn.

Jopie dook in het partijwerk zonder ooit dergelijke bijgedachten te hebben gehad. Toen ik kennis met haar maakte - in 1962 - was ik net lid van het Partijbestuur (zonder functie) en zij tweede sekretaresse. Dat werk deed ze met enorme inzet, hoewel het zonder meer nogal eentonig kon worden genoemd. Een zeer voorname deel van haar werk bestond namelijk uit het notuleren van de bestuursvergaderingen; vergaderingen die langdurig, langdradig en vaak verward waren. Toch slaagde zij er iedere keer weer in begrijpelijke notulen te produceren van onbegrijpelijke discussies. Een jaar later werd Jopie algemeen sekretaresse en werden onze kon-

takten veel intensiever. Ik kwam toen in het Dagelijks Bestuur als (toen nog enige) vice-voorzitter en samen hebben we zeer veel zaken voorbereid en uitgevoerd.

Voor een groot deel waren ook dat vervelende zaken, die toch gebeuren moesten. Organiseren van functionarissen bijeenkomsten, opzetten (eindelijk) van een werkbare ledenadministratie, wijzigingen huishoudelijk reglement enzovoorts, enzovoorts. Dat ging meestal als volgt. Enkele erbij betrokken Partijbestuursleden filosofeerden wat over hoe het ongeveer zou moeten. Jopie werkte uit en deed daarmee al zeker zeventig procent van het werk van de anderen samen. Het uitgewerkte idee kwam in de kleine groep terug en werd geamendeerd. Jopie verwerkte de opmerkingen. Het opnieuw uitgewerkte idee werd in het PB weer geamendeerd, en opnieuw door Jopie uitgewerkt en dat herhaalde zich nog eens (als het kongres ook een uitspraak over de zaak moest doen) met de verwerking van de kongresamenderingen.

Daarbij hield zij voortdurend in het oog dat een goede en toch tamelijk strakke organisatie een voorwaarde was om als partij te werken, maar vermeed daarbij het gevaar dat de voorstellen als te star door onze toch altijd iets anarchistisch getinte partij zouden worden verworpen. Veel zaken op dit gebied kregen tijdens haar sekreariaatswerkzaamheden hun beslag. Het partijburo in de Kerkstraat werd gekocht. Jopie had zowel in de besluitvorming, maar vooral ook in de uitvoering, een belangrijke rol. De stichting drukkerij Bevrijding werd opgericht en op poten gezet. Jopie voerde het overgrote deel van de organisatorische zaken uit. Zo zou ik nog wel even door kunnen gaan. Zij deed dat alles geloof ik vanuit het besef dat onze partij nodig was en dat dan dus al die tijdrovende zaakjes ook moesten worden afgehandeld.

Na 1968 - toen ik uit het Partijbestuur trad - verloor ik haar wat uit het oog. Zij bedankte tussentijds voor het bestuur in juli 1969 omdat ze het niet kon aanvaarden dat enkele statenleden niet de door het kongres genomen beslissing uitvoerden en Henk Lankhorst in de Eerste Kamer kozen, maar hun stem uitbrachten op nummer 6 van de lijst. Vooral het feit dat het Partijbestuur aan de haar inziens onvergeeflijke daad van die statenleden geen konsekwenties verbinden wilde, was voor haar onaanvaardbaar. Zij heeft nooit de publiciteit gezocht in de partij. Toen ik haar enkele jaren later eens sprak stelde ze vast dat de partij gauw vergeet. De meeste kongresgangers waren vreemd voor haar en zij voor die partijleden. Ze stelde dat vast zonder bitterheid, maar toch met iets van spijt. Maar ik geloof dat je niet moet zeggen dat de partij snel vergeet. De partij vergeet de namen en de personen misschien snel, maar de daden zitten verweven in de partij. Ook al is daarna een huishoudelijk reglement nog drie keer gewijzigd en gaan we dat straks weer doen, haar werk zit er in en heeft

vruchten opgeleverd. De schoven zijn nog niet gebonden, de aren zelfs nog niet rijp, maar de oogst zal komen.

Laten we samen verder gaan, liefst zonder onderlinge ruzies, die zij zo verafschuwde en we werken het best aan haar nagedachtenis...

JOOP VOGT

IN MEMORIAM HANS VAN DE WETERING

Afscheidsbrief
Beste Hans,

Ik heb geen afscheid van je kunnen nemen. Jij zou als je dit hoorde grinniken op de manier waarop alleen jij dat kon en iets zeggen in de trant van: 'daar heb je anders alle kans voor gehad'. Dat is zo. Het was één van de eerste dingen die je me over jezelf vertelde toen we elkaar zo'n zes jaar geleden leerden kennen en we vier jaar zouden optrekken als statenlid en fractie-assistent. We hadden het altijd over de PSP-statenfractie.

Jaren daarvoor hadden artsen je te kennen gegeven dat een lang leven voor jou niet waarschijnlijk zou zijn en ze bedoelden dat je binnenkort zou sterven. Sindsdien waren jaren verstreken. In de tijd dat we samenwerkten gebeurde het wel eens dat je je ziek meldde. Eén keer moest je voor een aantal weken voor onderzoek naar het ziekenhuis. Dan dacht ik telkens terug aan wat je me verteld had en ik vroeg me af of . . . , maar jij deed of er niets aan de hand was en klampte je vast aan wat de dokters nu zeiden: 'je kunt er oud mee worden'.

Dat moet de reden zijn geweest waarom je telkens na een terugval weer wist op te krabbelen en opnieuw wilde beginnen. Ook met je werk in de PSP die je van binnen en van buiten kende door je lidmaatschap van de Partijraad, door je functies in het afdelingsbestuur en het gewestbestuur, door je werk als fractie-assistent. Ik zag hoe je kwaad op jezelf werd als je je werk onafgemaakt moest laten liggen als je weer ziek was. Het ergerde je als je afspraken niet kon nakomen, omdat je plotseling werd geveld door weer een nieuwe kwaal. Als het maar enigszins kon verscheen je om je werk op te pakken, maar ook denk ik nu om de dood geen kans te geven. Je wilde leven, plezier in iets hebben, iets betekenen voor anderen en niet de patiënt zijn die de zorg van anderen nodig heeft.

Daarom deed het je zo'n plezier toen je aan het einde van een lange periode in het ziekenhuis 's morgens je

medepatiten hun ontbijt kon brengen. Jij zou binnenkort naar huis gaan; jij was er trouwens maar voor onderzoek geweest. Over doodgaan spraken we niet meer. De laatste keer dat ik je opzocht in het ziekenhuis maakte je opnieuw plannen: eerst lekker even op vakantie en dan weer aan het werk.

Opeens ging alles verkeerd. Ik hoorde het aan je stem als je opbelde. Iets van paniek die oversloeg op mij. Maar jou zou toch niks gebeuren? Je was er iedere keer bovenop gekomen. Opeens ging alles snel. Opnieuw een operatie. Een operatie die noodzakelijk was om je leven te redden. Dagen in leven dankzij machines. Op 3 juli gleeed je weg uit het leven.

Drie dagen later liep ik langs je kist. Verslagen. Ik moest afscheid nemen. Jij nam het van mij door het gedicht in je rouwbrief dat eindigde met de woorden:

In het stedelijk duister van de straten
nemen we afscheid - en het drukt
als lood,
kijken om en wuiven, reeds verlaten,
slaan de hoek om, en het is dood.

CAMIEL VERHAMME

Als het kongres eenmaal een standpunt heeft ingenomen, moet ieder PSP-lid zich daar dan loyaal achter scharen? Wordt ieder lid verondersteld dit standpunt ook uit te dragen of mag zij haar afwijkende mening verkondigen? Mag die mening ook luidkeels in een advertentie uitgesproken worden? Mogen afdelingen als onderdeel van de structuur van de PSP een ander standpunt uitdragen dan het PSP-standpunt?

Deze vragen stonden in feite centraal tijdeos een discussie tussen het Dagelijks Bestuur van de PSP en enkele afdelingen en leden, die binnen het Partijbestuur op 7 juli verder gevoerd werd. Wat was er gebeurd? Heleen Buijs ging op onderzoek.

De dag voor die waarop de Europese verkiezingen werden gehouden (12 juni) stond er een rouwadvertentie in De Volkskrant van de PSP-afdelingen Vianen, Tegelen en Hoogezand-Sappemeer en zo'n twintig individuele leden. In de advertentie stond aangekondigd dat ondergetekenden tegen deelname van de PSP aan de Europese verkiezingen waren omdat "deelname van de PSP aan deze schijnvertoning het vertrouwen in de PSP als partij, die konsekvent opkomt voor de belangen van de onderdrukten, zal doen afnemen, en deelname aan de Europese verkiezingen lijnrecht tegenover de grondbeginselen van de PSP staat".

Het initiatief tot de advertentie kwam van de afdeling Vianen, zo blijkt uit een brief van 16 april aan alle afdelingen gezonden met een verzoek om steun. Voor het Dagelijks Bestuur (DB) was dit reden om een gesprek te voeren met deze afdeling. Het DB, zo zette Frank Feiner (vice-voorzitter) tijdens de partijbestuursvergadering van 7 juli uiteen, stelde zich op het standpunt dat in principe iedereen gebonden is aan kongressuitspraken. Passieve opstelling bij de EG-verkiezingen werd geaksepteerd, dat deden meerdere afdelingen. Het zou echter te ver gaan als een afdeling zich actief tegen een kongressuitspraak (in dit geval deelname aan de EG-verkiezingen) zou verzetten. Volgens Frank Feiner is er in het gesprek tussen DB-leden en de afdeling Vianen gepraat over alternatieven voor een advertentie, zoals een ingezonden brief in De Waarheid, maar Vianen zou niet bereid geweest zijn om iets anders te verzinnen.

Toen de gewraakte advertentie eenmaal was verschenen heeft het Dagelijks Bestuur zich over eventuele maatregelen beraden. In een brief aan het Partijbestuur zette het DB uiteen, dat zij zwaar tilde aan deze actie omdat in de tekst de geloofwaardigheid van de PSP in twijfel werd getrokken en aan de beginselen en de wijze waarop binnen de PSP met die beginselen werd omgegaan, werd getwijfeld. "Daar komt bij dat dit geval zich voordoet in verkiezingstijd, als PSP-standpunten (...) ter beoordeling aan de kiezers worden voorgelegd en sprake is van politieke strijd om die standpunten. Daan gaat het (de advertentie, HB) om het publiekelijk oproepen tot een ander stemgedrag dan waartoe het kongres heeft besloten. Waar

Boycot EG-verkiezingen

HOEVEEL REK ZIT ER IN DE PARTIJLIJN

leden tot een dergelijke handelwijze overgaan, wordt de grens van het aanvaardbare overschreden, omdat aanmerkelijke schade kan ontstaan aan de belangen van de PSP", aldus de brief van het DB aan het Partijbestuur.

Voorgesteld werd door het DB de bestuurders van de drie afdelingsbesturen te schorsen, evenals drie vermeende individuele initiatiefnemers en om de overige ondertekenaars een brief te sturen, waarin nog eens duidelijk uitgelegd zou worden wat het DB (en PB) van de advertentie vond. Voorwaar geen halve maatregelen! Het voorstel van het DB aan het Partijbestuur lokte dan ook een stroom van reacties uit. Het PB kreeg van allerlei afdelingen en individuele leden boze brieven. Hoewel de meesten de actie niet goedkeurden en de advertentie ook niet mee hadden ondertekend, vond men dit toch wel al te rigoreus.

De afdelingsbesturen van Vianen, Tegelen en Hoogezand-Sappemeer en twee van de drie voor schorsing voorgedragen leden hadden het Partijbestuur meegedeeld niet op de vergadering van 7 juli aanwezig te zullen zijn om zich te verdedigen. PSP-afdeling Vianen in haar brief aan het PB: "Dit vanwege het feit, dat wij die uitnodiging beschouwen als een (soort) aantreden voor een tribunaal." Hoogezand-Sappemeer voelde er weinig voor "om in de getuigenbank te worden geplaatst". Afdeling Tegelen begon haar brief met "Beste rechters" en vroeg zich vervolgens af of de brief met de schorsingsvoorstellen een stuk van de PSP was of "dat het er per ongeluk was bijgevoegd door een dogmatische stalinistische groepering". Alleen Kees van der Putten (bestuurslid van de Partijraad) uit Alkmaar verscheen persoonlijk op de PB-vergadering, de overigen hadden een schriftelijk verweer gestuurd.

Aktieve boycot

Bij navraag bij de afdeling Vianen naar het hoe en waarom van de advertentie-actie vertelde Marga Jongma, sekretaris van de afdeling, dat de afdeling lang en ernstig had nagedacht over de plaatsing van de

advertentie. Aanvankelijk had men besloten tot een passieve boycot van de EG-verkiezingen, maar in de afdeling wilde men iets duidelijker; aldus werd besloten tot een actieve boycot.

Het rondschrijven aan de afdelingen viel tegen, aldus Marga. Sommigen vonden de tekst te mager en onderschreven hem daarom niet, volgens anderen stonden er teveel cliché's in de tekst. Weer anderen waren het gewoon met de inhoud en de methode niet eens. Binnen de afdeling had men gepraat over eventueel te verwachten maatregelen na het gesprek met enkele DB-leden. Mochten ze als bestuurders geschorst worden, dan zouden ze met veel tam-tam uit de partij stappen.

Dit laatste was zeer zeker niet overdacht in de afdeling Hoogezand-Sappemeer. Daar keek men stomverbaasd tegen het voorstel tot schorsing aan. Men had hoogstens een boze brief van het PB verwacht met een uitnodiging om te komen praten over het verloop van de EG-verkiezingskampagne en over de vraag hoe je met verschillen in de partij omgaat. Direkte aanleiding voor Hoogezand-Sappemeer om mee te tekenen was de eenzijdige advertentiekampagne voor de EG-verkiezingen. Weliswaar had het kongres tot deelname besloten, maar het ging hier om zo'n minimaal verschil in stemmen, dat er meer rekening gehouden had moeten worden met de tegenstemmers. Misschien was deze advertentie wel niet het middel, aldus Wim Pekelharing, voorzitter van de afdeling, maar men kon niets beters verzinnen. Hij betreerde het dat door de hele gang van zaken de discussie op de achtergrond is geraakt hoe er met minderheden binnen de partij gepraat gaat worden. Afdeling Tegelen had de advertentie met name ondertekend om niet-leden duidelijk te maken dat niet iedereen binnen de PSP hetzelfde over de EG-verkiezingen dacht. De ondertekening was niet bedoeld om tegen de kongressuitspraken in te gaan. Er is dan ook bewust niet opgeroepen om niet te gaan stemmen en daarmee de partij in de wielen te rijden. Wel vindt Tegelen, aldus voorzitter Erik Visser, dat de PSP niet en kan meedoen aan de EG-verkiezingen en tegen de EG en de NAVO zijn. Om

strategische redenen kan dat ook niet, volgens de afdeling. Dat scheidt onduidelijkheid, ook naar de leden en tast daardoor de geloofwaardigheid van de PSP-beginselen aan. De afdeeling kwam niet naar de PB-vergadering op 7 juli, omdat men, aldus Erik Visser, wel wat beters te doen had: bijna de hele afdeling deed mee aan een bezetting van een studiecentrum voor hogere militairen op die dag om totaalweigeraars, opgesloten in Grave, te teunen.

Berisping

Dat ook leden van het Dagelijks Bestuur waren gaan twifelen aan hun voorstel tot schorsing bleek tijdens de PB-vergadering op 7 juli, waarop Frank Feiner zijn toelichting op het DB-voorstel besloot met de vraag of schorsing nog wel effectief was om de betrokkenen tot een andere manier van handelen te dwingen.

De meeste Partijbestuursleden zetten vraagtekens bij het schorsingsvoorstel. Hoewel de meerderheid de actie niet goedkeurde, ging schorsing met eventueel royement velen toch echt te ver. Enkele andere voorstellen om een daad te stellen als Partijbestuur werden gedaan zoals een berisping, een verklaring in het interne blad On(s) Genoegen waarom deze actie niet kon, tot een kongressuitspraak over de uitvoering van de EG-verkiezingskampagne.

Uiteindelijk werd door het PB besloten tot een berisping aan de drie afdelingen en de drie individuele leden, die in 'Bevrijding' komt te staan. De overige tekenaars krijgen alsnog een boze brief. Hierbij moet opgemerkt worden dat een berisping geen formele maatregel tegen weerspannige leden is. Het Huishoudelijk Reglement (HR) van de PSP kent als enige sanctie schorsing met na vier maanden royement of ontheffing uit functie. Nu het Partijbestuur met een zelfverzonnen oplossing is gekomen, kan men zich afvragen of dit past in de geest van het Huishoudelijk Reglement. Zou het feit dat het HR alleen schorsing en ontheffing als uiterste maatregelen kent, niet betekenen dat het Partijbestuur of de Partijraad zich zo terughoudend mogelijk moeten opstellen ten aanzien van sancties? Anders zou immers het skala aan strafmaatregelen wel groter zijn geweest.

Inmiddels heeft afdeling Tegelen bij monde van Erik Visser alvast aangekondigd deze berisping niet te aanvaarden. Men wil überhaupt van elke maatregel af: oppositie zoals deze advertentie moet mogelijk zijn. Vianen weet officieel nog van niets en heeft zich daarom ook nog nergens over beraden. Ook Hoogezand-Sappemeer wacht nog op bericht van het Partijbestuur.

Hopelijk blijven we niet steken in formalistische procedures, in het wel of niet aksepteren van berispingen e.d. Daardoor dreigt steeds één van de meest essentiële vragen te verdwijnen: hoe gaan we als PSP-ers, als visie twee, drie en vier-ers met meningsverschillen om. Hoe discussiëren we eigenlijk met elkaar (als we het al doen)?

HELEEN BUIJS

BEROERING IN DE PARTIJ

Beroering in de partij! In een interview in de Groene Amsterdammer van juni jl. zegt Europees fractievoorzitter Bram van der Lek geneigd te zijn de vraag of Nederland binnen of buiten de NAVO moet opereren sterk te relativiseren. Ook binnen de NAVO zou Nederland het een en ander kunnen bewerkstelligen. Deze opmerking schiet Fred van der Spek in het verkeerde keelgat. Zijn opvatting is dat Nederland onmiddellijk en onvoorwaardelijk uit de NAVO zou moeten treden. In een speech voor de afdelingen Utrecht Centrum en Noord reageert hij fel op Van der Lek. In een persbericht voor deze avond vraagt hij zich openlijk af of Bram van der Lek met zo'n standpunt de PSP wel in het Europees Parlement kan vertegenwoordigen. Boze reacties vervolgens vanuit het Partijbestuur. Volgens partijvoorzitter Marko Mazeland is het persbericht schadelijk voor de PSP. Lieke Thesingh, politiek sekretaris Vredesvraagstukken, wil eerst een interne discussie en dringt aan op beter onderling overleg.

De PSP heeft in reactie op de Defensienota 1984 van de regering Lubbers een eigen ontwapeningsnota uitgebracht. Op zich niets schokkends, ware het niet dat in het laatste hoofdstuk tal van maatregelen vermeld staan die vooraf gaan aan het uittreden van Nederland uit de NAVO. Dat jaagt een aantal PSP-ers blijkbaar de schrik om het hart. Onnodig overigens, want de eis Nederland uit de NAVO blijft keihard staan. Sterker nog er wordt een poging gewaagd deze eis dichterbij te halen. Ik kom hier nog op terug, maar eerst lijkt het

mij goed globaal aan te geven wat er in de nota 'Geen Afschrikking maar Ontwapening' staat.

Zoals gezegd is de PSP-nota een reactie op de Defensienota 1984, waarin het Nederlandse defensiebeleid voor de komende tien jaar wordt vastgelegd. De verantwoordelijke bewindslieden maken daarin duidelijk dat zij kiezen voor een politiek die berust op verdergaande bewapening en afschrikking. Dat de PSP zich falikant tegen een dergelijk beleid keert spreekt voor zich. De vraag is alleen wat de PSP daar tegenover zet. Welk beleid, welke concrete maatregelen staan de PSP voor ogen als zij zegt toe te willen naar ontwapening en ontspanning in de wereld? Belangrijk is ook de vraag hoe men voordeel zou kunnen halen uit het politieke klimaat in Nederland, waar de vredesbeweging een niet meer weg te cijferen faktor vormt.

De nota Geen Afschrikking maar Ontwapening is simpelweg de weerslag van de overweging niet wéér te willen blijven steken in alleen kritiek leveren op het huidige beleid, maar een weg aan te geven die grote groepen mensen met ons willen gaan.

We leven in een wereld van toenemende onveiligheid. De PSP is niet meer de enige die zich daarvan bewust is. De ontwikkeling van nieuwe wapensystemen zet zich met rasse schreden voort. Wapenhandelaars maken bloeiende tijden door. Mensenrechten worden vertrapt in naam van oorlogsvoorkoming. De Derde Wereld heeft bij de bestaande machtsverhouding geen enkele kans uit het dal waarin zij zit te komen. De ene misstand stapelt zich op de andere. De Verenigde Staten en de Sovjet-Unie spelen hun machtsspel en hun bondgenoten volgen als trouwe honden. Zo ook de Nederlandse regering. In

de Defensienota 1984 zegt zij met veel mooie woorden hoe begaan zij is met ellende in de wereld, maar ondertussen blijft zij doorgaan met het propageren van een beleid dat deze ellende alleenomg maar vergroot.

En waarom? Omdat de regering Lubbers van mening is dat de tegenstelling tussen Oost en West onoplosbaar is en dat door te dreigen met massavernietiging (afschrikking dus) een gewapend konflikt tussen beide tegenstanders tot in eeuwig dage voorkomen kan worden. In de nota Geen Afschrikking maar Ontwapening wordt deze theorie afgedaan als een vorm van zelfbedrog van een hoog onetisch gehalte.

Machthebbers doen voorkomen alsof hun politiek stoelt op wereldwijde consensus. En dat terwijl er bijvoorbeeld binnen de Verenigde Naties overeenstemming bestaat over de noodzaak van ontwapening. Ook de commissie Palme heeft uitgesproken dat het uiteindelijke doel algehele en volledige ontwapening dient te zijn. Het probleem bij dergelijke uitspraken of voorstellen is echter dat zij niet de weg er naar toe aangeven of berusten op tweezijdige maatregelen, waardoor ze in beide gevallen al snel in de la belanden.

De opstellers van de nota Geen Afschrikking maar Ontwapening hebben getracht, redenerend vanuit de Nederlandse situatie, een beleid weer te geven dat werkelijk perspectief biedt op ontwapening. Naast zelfstandige Nederlandse stappen, zoals het verwijderen van kernwapens van Nederlandse bodem, de eenzijdige terugtrekking van Nederlandse troepen uit West-Duitsland en een stelselmatige vermindering van het defensiebudget, moet in het Nederlandse beleid tot uiting komen dat ontspanning en ontwapening het enige

oogmerk is. Zo is het bijvoorbeeld noodzakelijk dat eenzijdige Nederlandse stappen in Oost-Europa ook daadwerkelijk opgevat worden als toenaderingspogingen tussen Oost en West. Pas dan kan er een dialoog op gang komen waarbij ook progressieve bewegingen als Solidarnosc en Charta 77 een rol spelen.

Dat het kleine Nederland alleen van haar goede wil getuigt, is echter niet voldoende. Alle NAVO-landen zullen 'om' moeten. De Derde Wereld moet een opening geboden worden naar een eigen politieke ontwikkeling. Het staat allemaal in de nota.

Maatregelen waarin vele vredesactivisten zich zullen kunnen vinden. Vredesactivisten die zich veelal niet kunnen vinden in de eis 'Nederland uit de NAVO'. Tot nu toe heeft de brede vredesbeweging zich op de toer bewogen van: ontwapening moet maar we houden ons niet met politiek bezig. Alsof het eisen van eenzijdige Nederlandse stappen niet met politiek te maken heeft. Alsof het afwijzen van kruisraketten in Woensdrecht niet een afwijzing van de Nederlandse defensiepolitiek inhoudt. Alsof vredesactivisten niet uit zijn op een fundamentele maatschappijverandering. Het kruisrakettendebacle heeft velen de ogen geopend. Binnen de vredesbeweging begint de politieke discussie eindelijk op gang te komen. De nota Geen Afschrikking maar Ontwapening biedt voor deze discussie een goed handvat. En laat dan uit de discussie maar blijken dat bij uitvoering van het pakket maatregelen, zoals dat in de PSP-nota wordt voorgesteld, de NAVO geen enkel bestaansrecht meer heeft.

LIKE THESINGH

NETWERKEN

Als wij een vriendin bellen om te vragen of die een vriendin heeft die misschien een kamer weet voor ons nichtje uit "de provincie", vormen wij een informeel netwerk met die andere vrouwen.

Het begrip 'informeel netwerk' is uit de Verenigde Staten komen aanwaaien. Daar wordt van harte aanbevolen om ook binnen de vrouwenbeweging informele netwerken op te zetten. Naast de formele verenigingen en de lossere aktiegroepen ook informeel contact tussen vrouwen. Maar niet zomaar informeel contact voor de gezelligheid en het plezier. Nee, kies bewust uw vriendinnen om elkaar te helpen en te ondersteunen, op weg naar het succes en de macht.

Tenslotte is niet alles wat mannen aan gedragsvormen hebben ontwikkeld, afkeurenswaardig of verdacht.

Informele netwerken zijn in terte zo

ik heb niets tegen mannen, maar...

oud als de wereld.

In het Oude Testament kun je er al over lezen.

En de sleutelklub van de tandartsen, notaris, artsen en apotheker in het plaatsje waar wij vroeger naar school gingen, was ongetwijfeld ook een zeer informeel netwerk.

Dallas en Falcon Crest-achtige berekening, inklusief strategies vrijen, georganiseerd binnen de

vrouwenbeweging onder de benaming "informeel netwerk"? Dan moet zelfs een willekeurige partijbestuurster van de PSP zich bij wijze van spreken nog afvragen waarom een vrouw met haar of hem naar bed wil: om haar, resp. zijn mooie ogeh of omdat ze hoopt ook mee te mogen doen in het partijbestuur. Alsof dat zo'n genoeg is, maar daar komen de meesten te laat achter.

Over de strategiese effectiviteit van het "omhoog vrijen" horen we echter niets in de verhalen over de Amerikaanse informele netwerken onder vrouwen. Het lijkt er bij hen vooral om te gaan om elkaar te helpen bij de loopbaanplanning, de betere-banenbeurs dus.

Maar je moet er wel heel veel voor doen en vooral voor achterwege laten. Aardige vrouwen uitnodigen voor je verjaarsfeestje kan dan erg onhandig zijn. Beter is het om een beetje in de pelling te houden wat de uitgenodigde vrouwen voor je kunnen

betekenen. Niet emotioneel, dat scheidt alleen maar problemen en die kosten veel te veel tijd en energie. Nee, uitsluitend funktioneel. Het gaat er om hoe belangrijk de dames zijn voor de eigen maatschappelijke carrière.

Saaï moet dat zijn, erg saaï. We moeten er niet aan denken onze verjaardag te moeten vieren met strategies gekozen stierlijk vervelende vrouwen in plaats van met een zeer divers gezelschap aardige vrouwen die ook over andere zaken dan het werk en de politiek kunnen praten.

Zodra een informeel netwerk onttaardt in een strategies netwerk voor informele contacten, gaat het echt teveel lijken op die Amerikaanse series. Daar kijken we soms wel naar, maar we zetten het apparaat schichtig uit als we denken dat er een PSP-ster heeft aangebeeld.

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

SPAANS BASKENLAND

In het vorige nummer van 'Bevrijding' werd een stuk geplaatst over Spaans Baskenland van de hand van Piet Leunis. Dit onder de veelzeggende titel: 'De illusie van de democratische staat'. Dit overwegend pro-ETA artikel laat zich kenmerken door simpele 'goed' en 'kwaad'-tegenstellingen en enkele tamelijke kromme redeneringen. Gelukkig is het mij bekend, als lid van de buitenlandcommissie, dat dit niet het standpunt van de PSP is. Voor wat Spaans Baskenland betreft onderhouden wij alleen (ad hoc) contact met Euskadiko Ezkerra (EE). Deze partij komt voort uit de ETA-beweging maar heeft zich de laatste jaren in geheel andere richting ontwikkeld: zij aanvaardde (evenals de PNV) het autonomiestatuut van de PSOE-regering en wijst het ETA-geweld van de hand. Mijn kritiek op het artikel betreft:

- Het gebrek aan onderscheidingsvermogen wat betreft de Franco-diktatuur en de huidige Spaanse parlementaire democratie. In navolging van de ETA worden beide op één hoop gevergd en wordt voorbijgegaan aan de verworvenheden van de Spaanse bevolking na de afschaffing van de diktatuur. Dat de ETA haar doelstelling via democratische wegen nooit zal bereiken geeft haar nu niet het recht dan maar gewapenderhand een onafhankelijk Euskadi af te dwingen. Men verwijt de staat een gebrek aan democratie terwijl men zelf iedere democratische spelregel aan de laars lapt!

- Het belang van de extreem-rechtse terreur (als rechtvaardiging van ETA-geweld?) wordt sterk overdreven. Het aantal doden door rechtse terreur, vanaf 1975, wordt geschat op 40 terwijl hetzelfde cijfer, op naam van de ETA, 568 bedraagt! (Groene 18/1/84).

- In het artikel wordt verder ten onrechte gesteld (a) dat het KAS de Baskische bevolking vertegenwoordigt, (b) dat ETA-terroristen ten onrechte in de gevangenis zitten en allemaal amnestie moeten krijgen, (c) dat de Baskische nationalist (grotendeels aanhangers van de rechtse PNV!) uit zijn op een onafhankelijk socialistisch Baskenland.

Het fenomeen nationalisme kan soms erg verblindend werken . . . Veelal blijkt de relatie tussen 'nationalisme' en 'socialisme' zeer wankel te zijn, zoniet afwezig. In de recente geschiedenis van West-Europa zijn het veelal rechtse partijen (beheerst door de nationale bourgeoisie) die de 'motor' vorm(d)en achter de nationalistische bewegingen, met de bedoeling het

(centrale) gezag over te nemen en hun invloed op de (regionale) economie te versterken.

WOUTER KAAL

MIENT JAN FABER EEN VERRADER?

In 'Bevrijding' van 30 juni 1984 schreef Rob Snel dat Mient Jan Faber gepleit zou hebben voor een "kompromis" als zouden er "als 'tussenoplossing' voor alle raketten weg uit West-Europa een paar kruisraketten in Nederland moeten komen".

Door er niet goed bij te vertellen wat nu precies de strekking van het betoog van Faber was en valse termen te gebruiken (zoals "tussenoplossing") verlaagde 'Bevrijding' zich tot het niveau van een half geïnformeerd roddelblad. Dat is tot daar aan toe, iedere redactie staat het vrij zijn eigen formule te kiezen.

In 'De Groene' van 27 juni heb ik nog eens precies het betoog van Faber in het 2 1/2 uur durende IKON-interview samengevat. Faber deed het zelf die zaterdag ervoor in de 'Rooie Haan'. Kennelijk voor dovemans oren. Want je moet vooral anderen napraten en zeker niet je licht opsteken bij bijvoorbeeld partijgenoten in het IKV.

Faber heeft zich in het gewraakte interview juist keihard verzet tegen ieder verdrag tussen Oost en West waardoor er ook maar één raket in West-Europa zou komen. Mocht er echter onder druk van de vredesbeweging een akkoord komen dat aan onze kant (hij noemde héél West-Europa) nul raketten zou vastleggen, dan zou Nederland aan een dergelijk verdrag voluit moeten meewerken, óók als ze bij wijze van spreken via ons land de zee zouden worden ingereden. (Want dat betekent in dat geval 'politiek' het stalen in de eerste uitvoeringsfase van zo'n verdrag).

Misschien is het een hypothetisch verhaal. Toch moet je zoiets er wel bij vertellen. Als er stront op je stoep ligt en de vuilnisbak staat achter, dan zul je de viezigheid met je neus dicht toch door je huis moeten vervoeren. Je kunt natuurlijk zeggen: ga maar via de burens. Maar dan maak je je schuldig aan een eng nationalistisch, primitief neutralistisch denken. Schone handen politiek. Niets meer, niets minder. Je zegt dan: géén raketten in Nederland en wat er elders in Europa gebeurt, zal me een rotzorg zijn. Faber hekelde deze inconsequentie, deze "intellectuele nullijn", met name bij de PvdA, die enerzijds géén raketten wil en zich anderzijds niet uitspreekt over de vraag wat er uit nieuwe onderhandelingen moet komen. Ook de PSP bemoeit zich ternauwernood met die onderhandelingsvraag en dat is in mijn ogen politieke armoede, die de tegenstanders juist in de kaart speelt. Want als jij de politieke machthebbers niet serieus neemt, nemen ze jou niet serieus. Vandaar dat de uittalingen van Fred van der Spek op 29 juni in Utrecht mij een volstrekt raadsel zijn. "Perfide" noemde hij Mient Jan Faber zelfs. In goed Nederlands: verrader!

Hij schakelde het door Faber zelf als "spekulatief" en "hypothetisch" gekenschetste voorbeeld van hoe dingen zouden kunnen lopen, zelfs gelijk met de redenering van de bewapenaars "dat het opvoeren van de bewapening nodig is om tot vermindering te komen". Doorgaans is dat het verwijt aan degenen die met extra wapens aan de onderhandelingstafel willen schuiven om daarmee de tegenstander onder druk te zetten. Een frisse vergelijking dus.

Als ik Fred van der Spek verkeerd wil verstaan (en dat doet hij met Faber), dan zit hij er kennelijk niet mee als een ontwapeningsstap door Nederland zou kunnen leiden tot een extra bewapeningsstap door de Bondsrepubliek. Dan hoor ik hem zelfs zeggen: zet ze maar overal neer, maar aan mijn lijf geen polonaise. Belachelijk natuurlijk. Kwade trouw. Maar laten we dan ook zorgvuldig naar elkaar blijven luisteren en niet na het eerste bericht in De Telegraaf of over het NOS-journaal de brandstapel oprichten. Een écht goede politicus is niet zozeer iemand die mooie redevoeringen kan afsteken en vermoedt wat mensen denken, maar die zó goed luistert dat hij dat ook wéét. Ik had het dan ook op prijs gesteld als redactie en fractie nu eens niet hadden meegehuild met de wolven in het bos, maar zich persoonlijk op de hoogte hadden gesteld. Dat is toch een minimaal solidaire houding van een politieke partij met een buitenparlementaire beweging?

Of moet ik Van der Speks uittaling dat de PSP als "radikale vredesbeweging" nu misschien haar steun aan de "brede vredesbeweging" moet opzeggen anders verstaan? Horen PSP-ers zoals ik niet meer in het IKV thuis? Vandaag de IKV-ers, morgen de FNV-ers? Voor mij zou dat in meerdere opzichten betekenen: het einde van de PSP als politieke partij.

GIED TEN BERGE

stafid IKV en
oud-partijbestuurder PSP

SOCIALE ZEKERHEID

Naar aanleiding van de brief van Corrie van der Velden in 'Bevrijding' van 30 juni 1984 wil ik ook wat gedachten spuien over de problematiek van sociale zekerheid, basisinkomen en sollicitatieplicht.

Tot voor kort stond ik op het standpunt dat wordt verwoord in de PSP-brochure over sociale zekerheid: invoering van een basisinkomen; opschorting van de sollicitatieplicht tot er weer meer werkgelegenheid is, daarna weer herinvoering daarvan.

De laatste tijd besluipen me echter allerlei twijfels. Het sterkste argument vond ik altijd: zonder sollicitatieplicht zal het basisinkomen voor vrouwen ontaarden in huishoudloon, om de pil van het huisvrouw-zijn te vergulden, zonder dat er iets verandert aan de arbeids- en machtsverdeling tussen mannen en vrouwen.

Nu vind ik uiteraard nog steeds dat de arbeid binnens- en buitenshuis herverdeeld moet worden en dat we moeten

opkomen voor het recht op zinvolle betaalde arbeid voor vrouwen en mannen. Maar ik weet niet meer zo zeker of ik de sollicitatieplicht wel een geschikt instrument vind om dat te bereiken. Een hamvraag hierbij vind ik: hoe komt het dat er nog steeds zo weinig vrouwen betaald buitenshuis werken? Speelt daarbij de idee nog steeds de hoofdrol dat een vrouw dat eigenlijk niet hoort te doen? Of liggen de belangrijkste oorzaken in feiten als: er is toch geen werk; er is geen goede kinderopvang; vader werkt al acht uur per dag en moeder kan het dus niet maken ook een baan te zoeken.

Anders gezegd: stel er is een vijf-urige werkdag, volledige werkgelegenheid, een gratis kresj in elke buurt, een basisinkomen, en geen sollicitatieplicht. Hoeveel vrouwen zouden er dan voor kiezen géén betaald werk te zoeken? Veertig procent? Of tien? En mocht het dichter bij de tien dan bij de veertig procent liggen, heeft het dan veel zin om de resterende kleine minderheid van de vrouwen te dwingen te solliciteren naar werk dat ze niet willen, op straffe van intrekking van hun basisinkomen?

Meer in het algemeen: zou het aantal mensen dat er permanent voor kiest om te leven van het basisinkomen zonder mee te draaien in het maatschappelijk productieproces, zo groot worden dat dat een maatschappelijk probleem wordt of blijft? Ik weet het niet. Iemand die het wél weet?

JAN GRAVESTEN

PSP LOKAAL

BUSSUM IN BEWEGING

Wij willen niet met ondersteel en bakken steken. Want eigenlijk is de PvdA best wat een beetje jaloez op jou. Libertair en links, zover ligt dat toch niet uit elkaar? Evenmin als links en toch hetjes, en dat is wat wij van de VVD zo in galie waarderen.

Take contact met brieven aan de PSP in Bussum, ter gelegenheid van het 100-te nummer van 'Bussum in Beweging'. De PvdA is jaloez ("Hadden wij ook maar zo'n prachtblad"), bij de VVD waardering, en een gelukwens van het CDA. Er zullen maar weinig PSP-afdelingen zijn die dat zwart-op-wit van de grote rivalen te horen krijgen. Maar ja, de PSP in Bussum is, na de VVD en het CDA, de derde partij in de gemeenteraad van die stad.

'Bussum in Beweging' is een maandblad. Het abonnement voor mensen buiten Bussum, Naarden en Hilversumse Meent kost f 18,- per jaar (binnen dat gebied f 6,-, omdat er dan geen porto betaald hoeft te worden). Abonnement aanvragen: Postbus 449, Bussum, tel.: 02159 - 138 35.

PSP BIJEENKOMSTEN

PRINSJESDAG

De PSP-federatie Den Haag organiseert op Prinsjesdag een openbare discussie-avond rond het thema *Sociale zekerheid*. Een forum onder leiding van Annemarie Grewel met Wilbert Willems (PSP-Kamerlid), Boe Thio (CPN), Willem van de Zandschulp (PvdA-Kamerlid), Janneke van der Plaats (PPR) en Herman Bode (FNV). Muzikaal gedeelte: 'Eigen hulp' met liederen van Kurt Weill. Dinsdag 18 september in Haagse Sociale Akademie, 2e Sweelinckstraat 131, Den Haag. Aanvang 20.00 uur, toegang gratis.

WERKEN VOOR NOP

De themagroep Welzijn van de PSP organiseert tezamen met de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk op zaterdag 29 september een themadag over werken met behoud van uitkering. De dag vindt plaats in De Kargadoor in Utrecht. De afgelopen twee jaar maakt het werken-met-behoud-van-uitkering een stormachtige groei door: klus-kollektieven, vrijwilligerscentrales en alternatieve bedrijfjes komen als paddestoelen uit de grond. PSP-gemeenteraadsfrakties hebben regelmatig met deze zaken te maken. Het is de bedoeling op 29 september nader in te gaan op de haken en ogen van dit werken met uitkering en te praten over de opstelling van PSP-raadsleden op dit terrein. Aan het woord komen Koos Pelsser (PSP-raadslid Haarlem en betrokken bij de plaatselijke Vrijwilligerscentrale), Henk van Gerwen ('Aktie Onbetaald Werk', een soort vakbond voor vrijwilligers) en een inleid-

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

(st)er van de FNV. Ter voorbereiding verschijnt een SVS-bulletin dat kan worden besteld door overmaking van f 3,- naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van bestelling SVS-bull.nr88.

De themadag begint om 10.30 uur in De Kargadoor, Oude Gracht 36-bis, Utrecht.

PSP UITGAVEN

ARBEIDSMORAAL

Op 19 mei dit jaar organiseerde de Stichting Vorming en Scholing van de PSP een themadag over arbeidsethos. Van deze dag is nu een verslag verschenen, met de inleidingen van Kitty Maanders (Bond tegen het Arbeidsethos) en Fred van der Spek (PSP-Tweede Kamerlid) en een uitgebreide weergave van de discussie. Het verslag is te bestellen door overmaking van f 2,10 naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding bestelling SVS-bull.nr87.

Ook de voorbereidingsmap is nog in voorraad. Beide uitgaven worden toegezonden na overmaking van f 5,- met vermelding van bestelling SVS-bull.nrs77/87.

AUTOMATISERING

Zojuist verscheen de PSP-nota over automatisering onder de titel *Beheerssen, niet bestrijden*. Deze nota is het resultaat van de noeste arbeid van een commissie die indertijd werd ingesteld door het partijbestuur van de PSP. De commissie kreeg als taak mee het PSP-standpunt op het punt van automatisering voor te bereiden: wat zijn de positieve en negatieve kanten en welke maatregelen zijn er op overheidsnivo en in het bedrijfsleven noodzakelijk om het een en ander in goede banen te leiden. Een van de resultaten van het werk van de commissie is de nu verschenen nota. Verder werkt de

commissie aan een verslag over de politieke aspecten van automatisering aan de ondersteuning van PSP-vertegenwoordigers in parlementaire vergaderingen en aan het uitwerken van een aantal standpuntpunten en voorstellen.

De nota kost f 8,- en kan worden besteld door overmaking van f 5,30 (incl. verzendkosten) naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van PSP-nota automatisering.

SOCIALISTISCH PERSPEKTIEF

Het nieuwe nummer van Socialistisch Perspectief heeft op de voorpagina de *Zonnekoning Lodewijk de Veertende*. Deze voorpagina verwijst naar het openingsartikel van Socialistisch Perspectief nummer 28, een artikel van Jan-Willem Duyvendak over de eu-Franse kernbepaaling en de rol daarin van de socialist François Mitterrand, volgens de auteur een moderne zonnekoning. Verder in dit nummer een artikel over de verschuivende verhoudingen tussen West-Europa en de Verenigde Staten (*In het westen veel nieuws*) van de hand van Wilbert Dekker, 'Anti-kernenergiebeweging klaar voor de nieuwe strijd' van John Hontelez over de komende strijd tegen de nieuwe kerncentrales van de regering-Lubbers.

Tot slot komen aan de orde de herziening van het stelsel van sociale zekerheid, een politieke kanttekening over de toekomst van de vredesbeweging en een reactie op het eerder verschenen

artikel over de planning in Oost- en West-Europa. Losse nummers te bestellen door overmaking van f 5,10 naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP, Amsterdam met vermelding van 'SP' nr 28.

Een abonnement (4 nummers) kost f 15,- per jaargang. Een abonnement voor de lopende jaargang kost nu slechts f 10,-. Als U f 10,- overmaakt op bovenstaand gironummer krijgt U per omgaande de eerste drie nummers van de jaargang 1984 toegezonden en bij verschijnen het vierde nummer.

DE ECHTE TROONREDE

Het is moeilijk om koningin te zijn in deze tijden en onder dit kabinet. Beatrix en Claus hebben er bijna onoverkomelijke problemen mee. Toch moet de koningin elk jaar op de derde dinsdag in september dat slechte stuk proza voorlezen, ten overstaan van een paar honderd dames en heren die be-

leefdheidshalve toeluisteren. En daarna toch weer precies doen wat ze zelf willen.

Daarom heeft de PSP enthousiast gereageerd toen mevrouw Van Oranje-Nassau haar vroeg om op woensdag 12 september tien minuten televisiezendtijd te mogen lenen. Om eindelijk eens te kunnen vertellen wat zij er zelf van vindt. Eindelijk de echte troonrede.

Foto: Ronald Roezen

PROSTITUTIE

De Stichting Vorming & Scholing van de PSP heeft een nieuwe folder uitgegeven. Ditmaal is het onderwerp *prostitutie*.

De serie folders zijn bedoeld voor thema-avonden, met name in afdelingen van de PSP waar scholingsprogramma's niet echt van de grond komen. De vierde folder, over prostitutie, geeft in acht pagina's een toelichting op een aantal belangrijke discussiepunten. Het huidige prostitutiebeleid en de kritiek daarop komen aan de orde; is prostitutie 'gewoon' werk of zit er meer aan vast; wat is de positie van de prostituee in onze maatschappij en wat zijn de mogelijkheden voor een ander beleid. In de folder verder een korte toelichting op de gekozen artikelen, een serie vragen en stellingen voor de discussie, een aantal ideeën voor mogelijke acties of initiatieven en een kort literatuurlijstje en adressen. De folders kosten f 1,- per stuk. Daar bovenop worden de verzendkosten berekend. Voor één exemplaar zijn de verzendkosten f 1,10, voor 2 t/m 4 exemplaren f 1,60, tussen 5 en 20 exemplaren f 2,50 en bij meer dan 20 stuks f 4,25. In ieder pakket wordt een stencil met tips voor voorbereiding en begeleiding van een discussieavond bijgevoegd. Bestellen door betreffende bedrag over te maken naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP, Amsterdam (met vermelding van wat gewenst wordt).

De stichting houdt zich aanbevolen voor suggesties voor nieuwe onderwerpen. Suggesties zenden aan SVS, Postbus 700, Amsterdam, tel.: 020 - 26 73 74.

DE PSP EN HET GEWELD

Onlangs verscheen een *herziene druk* van de uit 1976 stammende brochure 'De PSP en het vraagstuk van het geweld'. Aan de oorspronkelijke uitgave is een beknopt historisch overzicht onder het pacifistische denken van de PSP toegevoegd. Te bestellen door overmaking van f 3,- naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS/PSP, Amsterdam met vermelding van 'SVS-bulletin nummer 85'.

VROUWEN

PSP-VROUWEN

Op zaterdag 6 oktober organiseren de PSP-vrouwen weer een *landelijke dag*. Met het oog op het komende PSP-kongres zal deze bijeenkomst enerzijds gaan over de relatie racisme-seksisme en de wijze waarop "witte" en "zwarte" vrouwenorganisaties elkaar bij de bestrijding daarvan kunnen ondersteunen. Hierover worden een tweetal inleidingen gehouden. Anderzijds komt er een besluitvormend deel over de structuur en taken van de landelijke PSP-vrouwen. Daartoe ligt een voorstel tot een Huishoudelijk Reglement van de PSP-vrouwen ter discussie en amendering. Eveneens zal er op deze dag door de

aanwezigen een V(rouwen) K(oördinatie) G(roep) gekozen worden. *Daarvoor vragen we kandidates!*

Aangezien het voor de stemmingsprocedure e.d. eenvoudiger is wanneer eventuele belangstellenden dit tevoren kenbaar maken, vragen we contact op te nemen met Hanny de Jong; 078 - 16 40 27 of Josje Adriaansen; 020 - 26 73 74. Daar kan je tevens terecht voor meer informatie.

Half september komt er in het kader van deze landelijke dag een *Vrouwen-nieuwsbrief* uit, waarin meer informatie over het programma, thema, plaats en kinderopvang te vinden is. Indien je geen abonnement hebt, valt deze te bestellen via bovenstaande nummers of bij Marian Smits; 030 - 31 05 56.

BELANGRIJK

BRITSE MIJNSTAKING

Sinds 2 maart dit jaar zijn vele tienduizenden mijnwerkers in Engeland in staking. De regering Thatcher dreigt dit jaar twintig mijnen te sluiten en later nog eens zo'n zestig. Op korte termijn staan tachtigduizend banen op de tocht. *De stakers krijgen geen uitkering.* Ze kunnen alleen voor hun eventuele gezin bijstand aanvragen van zo'n honderd gulden per week... Daarom zijn er in veel mijnwerkersdorpen eigen gaarkeukens ingericht, waar getroffen een bescheiden maaltijd kunnen krijgen. Om deze keukens draaiende te houden is veel geld nodig. *De stakers verdienen, ook uit ons land, veel steun.* Dat kan via het gironummer van de FNV: postgiro 133500 t.n.v. FNV/Amsterdam met vermelding *Engelse mijnwerkers*.

AKTIES

GEEN NIEUWE KERNCENTRALES

De regering wil vier nieuwe kerncentrales gaan plaatsen. Als het parlement met die plannen instemt organiseert *Aktie Strohalm* een *harde weigeractie* om die plannen tegen te gaan. *Aktie Strohalm* roept mensen op in dat geval zes gulden van hun energierekening niet meer aan het energiebedrijf te betalen, maar te storten in een gezamenlijk alternatief fonds. Die zes gulden zijn een symbool voor de zes centrales die Nederland dan zou gaan tellen.

Het is de bedoeling uit het fonds dan te zijner tijd een windmolen te plaatsen in de buurt van één van de vestigingsplaatsen van de vier nieuwe kerncentrales (waar dat zal zijn is nu nog niet bekend). Via die molen zullen partikulieren in de omgeving direkt van elektriciteit worden voorzien. Daarmee zal de monopoliepositie van het huidige productieapparaat worden doorbroken.

Aktie Strohalm heeft nu een serie van 23 methodes ontwikkeld om het betalingsverkeer rond de energierekening

LANDELIJKE MANIFESTATIE TEGEN KERNENERGIE

**22 SEPTEMBER 11.00 uur RENBAAN
EMMELOORD NOORDOOSTPOLDER**

INLICHTINGEN: Werkgroep Kernenergie N.O.P.
Postbus 182 3800 AD Emmeloord
Tel.: 05270 17174

Landelijk Platform tegen Kernenergie
Postbus 20050 1000 HB Amsterdam
Tel.: 020 221366 Giro: 73219

in de war te sturen. Bij dit soort acties, en de problemen die daarbij optreden als een mogelijke afsluiting, is de onderlinge solidariteit enorm belangrijk. *Nadere informatie* over initiatief van *Aktie Strohalm* is verkrijgbaar via: Oude Gracht 42, 3511 AR Utrecht, tel.: 030 - 31 43 14/33 33 49.

BLADEN

PLATAFORMA

In december vorig jaar verscheen het nulnummer van *Plataforma*, een tijdschrift dat eens per kwartaal zal gaan verschijnen en wordt uitgegeven door *Plataforma di Organisationshonna Antiano* (Platform van Antilliaanse Organisaties), een recente samenbundeling van Antilliaanse organisaties in elf steden in ons land. Het nulnummer bevatte artikelen over de minderhedennota, de afbraak van kategoriele organisaties, over positieve discriminatie en de KLM-tarieven naar de Antillen. Het blad wil een platform vormen voor Antillianen onderling, maar ook als informatiebron voor de Nederlandse samenleving dienen. Het blad bevat artikelen in drie talen: Nederlands, Engels en Papiamentu. Ondertussen is ook het eerste nummer van de eerste jaargang verschenen. Een abonnement kost f 15,- per jaar. *Nadere informatie* via het redactieadres: Postbus 738, 3500 AS Utrecht.

't KAN ANDERS

Sinds kort verschijnt 't *Kan Anders* op een kleiner formaat: het past nu in de

boekenkast. Het tweede nummer van de lopende jaargang heeft als thema *De mythe van de nieuwe mens*. De 'Nieuwe Mens' is een fenomeen dat telkens opnieuw opduikt in nieuwe 'leren', die zich bewegen op politiek, sociaal of religieus vlak. 't *Kan Anders* gaat in op de Nieuwe Mens die beloofd worden door de talloze godsdiensten en sekten, met name uit het Oosten, die vaak drijven op de desillusie na een hoopvolle revolutie.

Verder in dit nummer de discussie over de NAVO: *Henk Branderhorst* verwoordt de opinie van de radicale vredesbeweging en *Nico Schouten* (Stop de N-bom) verweert zich tegen de kritiek.

't *Kan Anders* nummer 2 (64 pagina's) kan worden besteld door overmaking van f 7,10 naar postgiro 3772349 t.n.v. 't *Kan Anders/Delft* met vermelding van 'Nieuwe Mens'. Een *abonnement* (4 nummers) kost f 21,- per jaar.

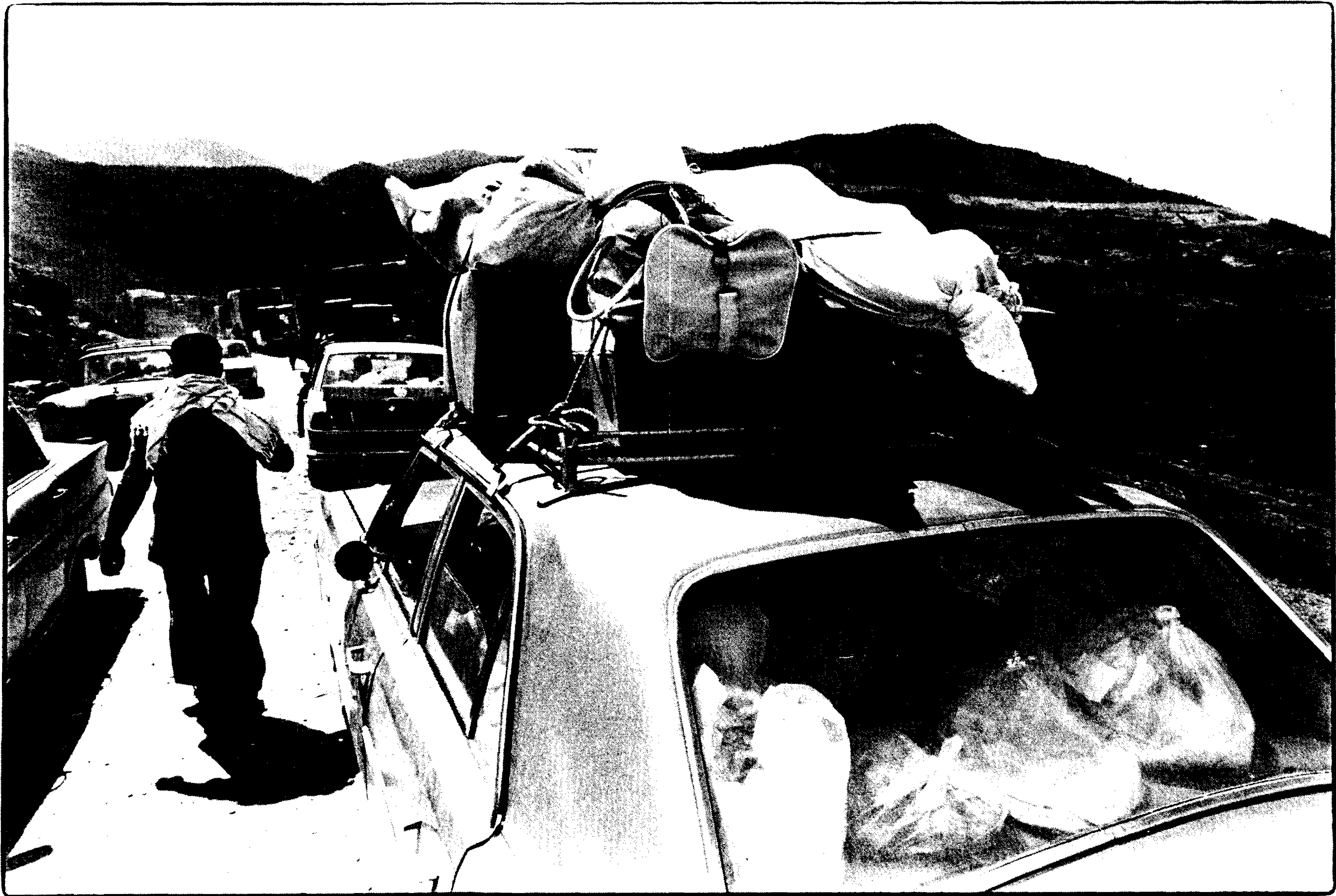
VREDESGROEPEN

MOTORKRUISTOCHT

Op 29 mei j.l. namen zo'n tweeduizend motorrijders deel aan een *Motorkruistocht tegen Wapenwedloop*. De bedoeling van het organisatiecomitee was een eenmalige actie te ontketenen. Maar de reacties waren zo overweldigend dat besloten is met de actie door te gaan. Verdere aktiemogelijkheden zullen binnenkort in een landelijke vergadering worden besproken.

Nadere informatie: Komitee Motorkruistocht tegen Wapenwedloop, Postbus 179, 4190 CD Geldermalsen, tel.: 03455 - 22 23.

Vorig jaar bracht fotograaf Hannes Wallrafen een bezoek aan Libanon (zie zijn impressie in 'Bevrijding' nummer 13/14, juli 1983). Deze zomer kwam hij er terug. Opnieuw beelden uit dit verscheurde land.

Het zuiden van Libanon is nog steeds bezet door Israël. Behalve militair, proberen zij dit deel van Libanon ook economisch in hun macht te krijgen. Bij een 'grensovergang' in het Souf-gebergte telden wij honderdtwintig vrachtwagens. De wachttijden zijn opgelopen tot tussen de vier en zes dagen.

Familieleden van Palestijnse vermisten protesteren wekelijks bij het presidentiële paleis in Beiroet. Ze wachten al weken op de vrijgave van namen van gevangenen van het Libanese leger. De regering beweerde steeds dat het om ongeveer tachtig mensen ging. Maar tot ieders verrassing publiceerde zij plotseling een lijst met zo'n zevenhonderd namen.

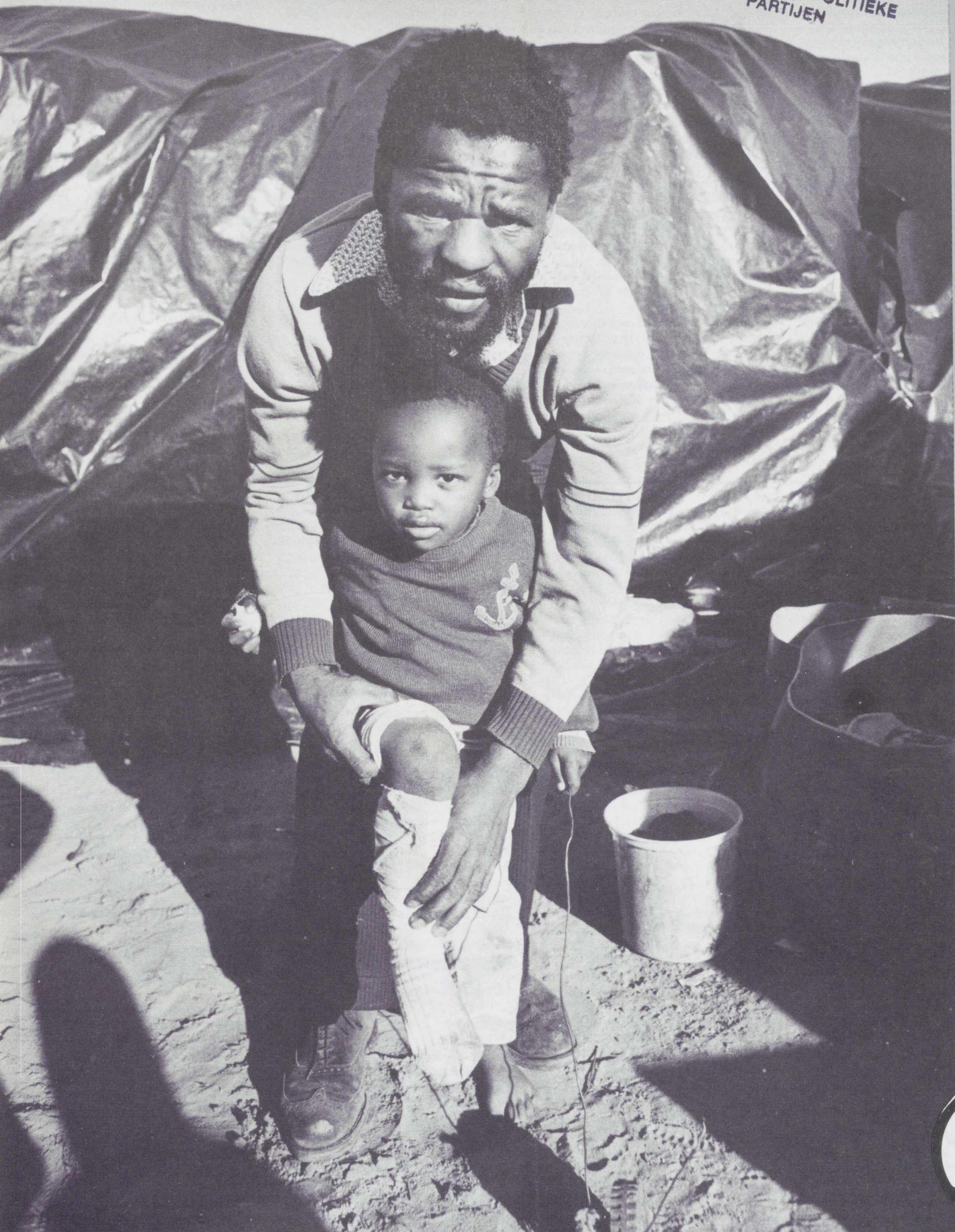
Een portret van Arafat aan de muur staat voor bewegingsvrijheid. Toen wij binnen kwamen bij een gezin in het Palestijnse kamp Bourj-el-Boranje stond het portret nog achter het TV-toestel. Voor de foto werd het weer opgehangen. Sinds de overwinning van de sjietische beweging AMAL in het Noorden van Libanon durven de Palestijnen zich weer te vertonen. Maar uit angst voor het teruggekeerde Libanese leger verdween het portret weer van de muur.

BEVRIJDING

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

JAARGANG 28 NUMMER 13 29/9/1984 PRIJS f 1,50

KOMMENTAAR

Porno

'Porno is een uiting van vrouwenhaat; porno is diskriminerend, vernederend en onderdrukkend voor vrouwen; porno is de theorie, verkrachting de praktijk'.

We schrijven 1979. Naast verkrachting en aanranding betreft de vrouwenbeweging ook pornografie in haar strijd tegen seksueel geweld. Demonstraties, akties tegen peepshows, pornoshops, porno-bioskopen én tegen een praktisch klaarliggend wetsontwerp dat beoogt het verspreidingsverbod op porno op te heffen. Uitstel en nader onderzoek naar gewelddadige ontwikkelingen in de porno en het mogelijk verband met feitelijk seksueel geweld, willen de vrouwen, wil óók de Emancipatieraad, die te elfder ure om advies is gevraagd. Het is dan najaar 1981. Politiek en seksueel progressief Nederland weet niet wat hen overkomt. Porno uit het strafrecht, vrije seks in woord, daad en beeld. Een afrekening met de oude preutsheid en tegelijk een stukje diskriminalisering. Dat waren dé

idealen van de zestiger en zeventiger jaren. Wat moeten die feministes nou? Betutteling in een nieuw jasje, een monsterverbond met het CDA, wordt hun verweten. Uitstel is er gekomen. Precies drie jaar later later verschijnt de 'Nota naar aanleiding van het eindverslag' en is het wetsontwerp klaar voor behandeling. Korthals Altes van Justitie legt de feministische kritiek naast zich neer. 'Het mogelijke verband tussen porno en geweld weegt minder zwaar dan de drukpersvrijheid en de vrijheid van meningsuiting. Het is een kwestie van opvatting of porno als diskriminerend moet worden ervaren', zegt de minister en met hem de VVD en de PvdA.

Het nader onderzoek wordt aangekondigd in de definitieve 'Nota Seksueel Geweld', die eveneens verschijnt. 'Porno is een cultuuruiting die de machtsverschillen tussen mannen en vrouwen in stand houdt of zelfs versterkt', staat daarin te lezen.

In de Tweede Kamer leveren VVD

en PvdA slag met CDA, klein rechts en klein links om de volgorde van behandeling. Het ligt voor de hand om eerst over porno te praten in het kader van de Nota en de uitkomsten van dat debat mee te nemen bij de behandeling van het wetsontwerp, vinden de laatstgenoemde partijen. Het zal niet zo zijn.

Eind september gaat de Tweede Kamer onder aanvoering van de VVD en de PvdA debatteren over porno in termen van seksuele revolutie aan de ene kant en behoudzuchtige zedenmeesterij aan de andere kant. Dan zal er 'iets' worden vrijgegeven, waarvan men later bij de behandeling van de Nota zal concluderen dat men niet weet wáár het gemaakt wordt, dat gezien allerlei gewelddadige ontwikkelingen er reden is tot bezorgdheid, dat de kinderporno het ergste doet vermoeden, dat er kortom nog veel onderzocht moet worden...

Wat zou er ook al weer komen? Oja, een samenhangend beleid op het gebied van de bestrijding van seksueel geweld jegens vrouwen en meisjes.

Annelies Schutte

INHOUD

PSP-KONGRES PPR en CPN hebben de voorkeur	pag. 3
een standpunt over racisme	pag. 4
landelijke samenwerking	pag. 4
MILJOENEN-NOTA de winsten groeiden als kool	pag. 5
ZUIDAFRIKAANS GOUD aktie tegen Krugerrand	pag. 6
DERDE WERELD de knuppel in het hoenderhok	pag. 8
SURINAME wel hulp, geen hulp	pag. 9
ACHTER HET GROENE GORDIJN	pag. 10
EMANCIPATIEPLAN meiden, hou ze er aan	pag. 11
JOHAN GALTUNG vier wegen naar vrede	pag. 12
OPWINDEND	pag. 13
ZUID-AFRIKA foto's: Paul Babeliowsky	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt eind oktober

Foto voorpagina: Paul Babeliowsky

Te laat

Het vorige nummer van 'Bevrijding' viel twee weken te laat bij U in de bus. Dat was te wijten aan laksheid bij de binder, die het blad voor ons naar de post moet brengen.

Voor deze onnodige vertraging bieden wij onze excuses aan.

Redactie Bevrijding

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Bart Groeneveld, Rob van
Hiltten, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

PSP-KONGRES

In het weekend van 24 en 25 november komt de PSP in kongres bijeen. Het gaat om het jaarlijkse najaarskongres. Plaats van handeling wordt ditmaal het 'Odeon' in Rotterdam.

Eén van de onderwerpen die daar op de agenda zullen staan is de samenwerking met andere partijen bij verkiezingen voor gemeenteraad en Provinciale Staten.

Naar verwachting zullen de gemeenteraadsverkiezingen plaatsvinden in maart 1986. Als het kabinet-Lubbers blijft zitten moeten we dat jaar ook voor de Kamerverkiezingen naar de stembus. In dat geval worden de Statenverkiezingen uitgesteld tot maart '87, om te voorkomen dat er drie verkiezingen in één jaar plaatsvinden.

Om tegen die tijd niet in tijdsnood te komen is het zaak vroegtijdig een standpunt over de samenwerking met andere partijen op plaatselijk en provinciaal nivo te hebben. Vandaar dat het PSP-kongres van november a.s. zich daarover buigt. Peter Zwart gaat in op praktijk en toekomst van de plaatselijke samenwerking. En Chris Huinder neemt de landelijke konsekwenties onder de loep.

De naam 'PSP' is een beschermde naam. Niet iedereen, zelfs niet ieder lid of iedere afdeling, kan die naam zomaar gebruiken. Voor het hanteren van de naam PSP boven een kandidatenlijst bij verkiezingen is een schriftelijke verklaring van het partijbestuur nodig. Dat geldt ook bij gemeenteraads- en statenverkiezingen; het geldt ook als de naam PSP gebruikt wordt in een combinatie naam. Het kongres van de PSP stelt algemene richtlijnen vast voor samenwerking met andere partijen; afdelingen zenden de aanvragen om de naam PSP te mogen gebruiken aan het partijbestuur. Als de PSP zelfstandig deelneemt aan raads- of statenverkiezingen, is er niets bijzonders aan de hand: het partijbestuur zendt een machtiging terug aan afdeling of gewest. Datzelfde gebeurt als er een samenwerking tot stand komt, die binnen de algemene regels valt die door het kongres worden vastgesteld. Om deze algemene regels gaat het op het komende kongres.

Gezamenlijke lijsten

In hoofdzaak gelden dezelfde regels als bij de afgelopen raads- en statenverkiezingen in 1982. Daarvoor stelde toen het kongres van de PSP in Leeuwarden (1980) de algemene regels vast. Waar de PSP te zwak zou zijn om zelfstandig zetels te halen, zou samenwerking gezocht worden met andere linkse partijen. Ook als een samenwerkingslijst meer linkse zetels zou opleveren dan afzonderlijk optreden van verschillende linkse

partijen, zou samenwerking mogelijk zijn. Een samenwerkings-fractie waar de PSP deel van uitmaakte, zou niet in een kollege van B&W samen met CDA of VVD mogen gaan zitten. In de naam van de lijst moest de naam PSP voorkomen. En de PSP zou in gemeenten met een linkse meerderheid streven naar een links programma. Afdelingen zouden van de partijraad van de PSP ontheffing kunnen krijgen van een aantal van deze voorwaarden.

deelname was in 1982 minder actueel dan in de jaren daarvoor. Dat kwam doordat er in veel minder gemeenten nog een linkse meerderheid was (door het grote verlies van de PvdA) en doordat in de meeste gevallen de PvdA al snel een voorkeur had met CDA of VVD in zee te gaan, ook waar er nog wél een linkse meerderheid was.

Eénmaal bleek de PSP indirect toch met 'rechts' samen te werken: in

SAMENWERKING MET PPR EN CPN HEEFT DE VOORKEUR

Dat kwam er op neer, dat begin 1982 de partijraad zich moest buigen over een groot aantal plaatselijke situaties. De meeste aanvragen voor ontheffing kwamen toen binnen over de wethouders-bepaling. Vooral waar ook de PvdA van het voorgenomen linkse samenwerkingsverband deel zou uitmaken, wilde men de mogelijkheid voor het leveren van een wethouder in een gemengd kollege openhouden. Maar ook bij PPR en CPN werd het dikwijls onverstandig gevonden een zo duidelijke en definitieve opstelling over het leveren van wethouders in te nemen. In een aantal gevallen kwam het PSP-standpunt toch na de plaatselijke onderhandelingen als het standpunt van de hele combinatie uit de bus. In andere gevallen kreeg de PSP plaatselijk haar zin niet, en moest de afdeling om ontheffing gaan vragen bij de partijraad. Meestal werd deze ontheffing ook verleend; soms werd niet geëist dat de combinatie van te voren zou zeggen niet mee te doen aan een kollege met CDA of VVD, maar zou de PSP moeten afhaken als de andere partners wél tot zo'n kollege zouden willen toetreden. In twee gevallen, *Driebergen* en *Heemstede*, weigerde de partijraad de gevraagde ontheffing te verlenen. Daar deed de PSP dus niet meer mee aan de verkiezingen. In de zittingsperiode 1982-1986 zijn er geen PSP-leden als wethouder in functie. Wel zijn er enkele plaatsen, waar de PSP in een kollege-fractie zit doordat een PSP/PPR-fractie een (PPR)-wethouder levert: *Deventer*, en tot voor kort *Wageningen*. In *Rotterdam* en *Heerenveen* zijn linkse kolleges gevormd mede door steun van PSP-raadsleden, zonder dat de PSP (of de fractie waartoe de PSP behoort) zelf in het kollege zit. De vraag naar al of niet kollege-

Diemen was een lijst van PPR, PSP en CPN ingediend, die twee zetels behaalde (bezet door een PPR- en een CPN-lid). De PPR-er is nu wethouder met als kollega's één wethouder van de PvdA en één van het CDA! Wel een linkse meerderheid binnen B&W nu, maar via de steunfractie neemt de PSP deel aan een kollege dat een CDA-er in de gelederen heeft. Toen de partijraad van de PSP daar half 1983 zich nóg geen oordeel over gevormd had, is deze affaire maar op z'n beloop gelaten.

Nieuwe voorstellen

Wat stelt het partijbestuur nu aan het kongres voor, in vergelijking tot de huidige situatie (het kongresbesluit uit 1980)?

Allereerst moeten de besluiten voor alle provinciale, regionale en plaatselijke verkiezingen gaan gelden. Ook deelgemeenteraden zullen er nu onder vallen. De richtlijn om bij weinig kans op een eigen zetel te zoeken naar samenwerking, vervalt. Voortaan maken de afdelingen zelf uit of ze kansrijk zijn en of dat invloed heeft op het indienen van een kandidatenlijst. Dit punt is vooraf ook nauwelijks landelijk te controleren.

Nieuw is, dat bij samenwerkingspartners uitdrukkelijk een voorkeur wordt uitgesproken voor PPR en CPN. In de besluiten uit 1980 werden PPR en CPN nog op gelijke voet genoemd met PvdA, EVP en SP. Alleen D'66 werd toen min of meer definitief uitgeschakeld. Samenwerking met PPR en CPN krijgt nu 'in principe' toestemming van het partijbestuur; zijn er andere partijen in het geding, dan is er 'uitdrukkelijke toestelling' van het partijbestuur vereist. Daarmee wordt het de combinaties, waar met name ook de PvdA bij zit, moeilijker gemaakt.

Voor het (via een samenwerkingslijst) meedoen aan een kollege met CDA en VVD is nu een inwonersgrens ingevoerd. Als er in een kleine gemeente een kollege-akkoord (met CDA of VVD) komt met 'duidelijke garanties voor een vooruitstrevend beleid' kan het partijbestuur toestemming verlenen tot zo'n kollege toe te treden. Boven de twintigduizend inwoners heeft het partijbestuur kennelijk niet zo'n vertrouwen in die garanties.

D'66 mag voor het vormen van een kollege 'in afzonderlijke gevallen' bij de linkse meerderheid gerekend worden; een gezamenlijke lijst met (o.a.) D'66 is nog mogelijk door D'66 te rekenen onder de 'andere progressieve partijen' (andere dan PPR en CPN).

De rol van de partijraad in het geheel is vooral die van beroepsinstantie. Afdelingen kunnen tegen de besluiten van het partijbestuur in beroep gaan bij de partijraad. De klacht uit de evaluatie van de beroepsprocedures bij de partijraad over de besluiten van 1980, dat de partijraad nauwelijks kon toekomen aan het rekening houden met plaatselijke omstandigheden, heeft verder geen effect gehad. De suggestie, die toen gedaan is, om de gewesten — die dichter bij de afdelingen staan — de toetsing van de kongresbesluiten te laten doen, is niet overgenomen.

Minderheden

Naast wat er door de afdelingen nog aan wijzigings-voorstellen (amendementen) zal worden ingediend, zijn er nu al twee afwijkende voorstellen van delen van het partijbestuur. Eén minderheid wil dat ook in kleine gemeenten (beneden 20.000 inwoners) géén toestemming wordt verleend om — direkt of indirect — in een kollege met CDA of VVD terecht te komen. Een andere minderheid wil juist ruimere mogelijkheden voor kollege-deelname aan de afdelingen geven: bij een linkse meerderheid in de raad zou een linkse meerderheid in het kollege voldoende zijn. Dit in het geval dat — bijvoorbeeld — de PvdA er op zou staan er ook een wethouder van CDA of VVD bij te hebben. De redenering is dan, dat je het als linkse partijen zowel in de raad als in het kollege toch kunt winnen met je meerderheid; anderzijds dat — als gezamenlijk links maar een kleine rechtse aanvulling zoekt — de positie van links binnen het kollege sterker is dan bij een afspiegelings-kollege van PvdA met CDA en VVD.

In november zullen de grenzen op het kongres worden vastgelegd.

Peter Zwart

Naar een standpunt over racisme

Het tweede belangrijke punt van het najaarskongres van de PSP is de rol van de partij bij de bestrijding van racisme en de ondersteuning van migranten-organisaties.

Oorspronkelijk was het de bedoeling dat het november-kongres alleen over huishoudelijke zaken zou gaan. Op verzoek van de Werkgroep Minderheden van de PSP is het onderwerp 'racisme-bestrijding en steun aan migrantenorganisaties' alsnog op de agenda geplaatst.

Heleen Buijs zet de standpuntontwikkeling van de PSP op een rijtje. En trekt een vergelijking met de PPR, die dit najaar ook vergadert over de bestrijding van racisme.

In het najaar van 1982 werd een *Werkgroep Minderheden* in de PSP gestart, die bedoeld was als adviesgroep voor het minderhedenbeleid en diende ter ondersteuning van het werk van de PSP-frakties in raden, staten en Tweede Kamer. Tevens werd er steeds meer de behoefte gevoeld om als PSP met duidelijke standpunten naar buiten te kunnen komen om zodoende de anti-racismestrijd effectiever te kunnen steunen. Toenemend en steeds openlijker racisme, de Minderhedennota en het halfslachtige overheidsbeleid maken een duidelijk PSP-optreden urgenter.

Standpunten

Tot nu toe bestaat er binnen de PSP geen unaniem standpunt over een aantal zaken, zoals een verbod van racistische organisaties, versterking van de zelforganisaties van minderheden, enzovoort.

Ter voorbereiding van het ontwikkelen van eigen partijstandpunten zijn er in december 1983 en februari 1984 twee themadagen gewijd aan het ondersteunen van zelforganisaties van etnische minderheden en aan de anti-racismestrijd (zie *'Bevrijding'* nr. 1 en 5 van dit jaar).

De resultaten van deze twee themadagen en het denkwerk van de Werkgroep Minderheden liggen ten grondslag aan de kongresstukken die nu zullen worden besproken, op het november-kongres in Rotterdam.

Tijdens het kongres is het de bedoeling dat de PSP een aantal standpunten vastlegt en dat over een aantal zaken gediskussieerd wordt zonder dat dit direkt tot vaste standpunten moet leiden. Daarvoor wordt een dagdeel in kleinere groepen gepraat.

Uitgangspunt van de discussie is aldus de kongreskrant het bestaan van structureel en georganiseerd racisme. Structurele ongelijkheid tussen witte en zwarte mensen uit zich on-

der andere in het feit dat zwarte mensen lager gekwalificeerde banen hebben, meer werkloos zijn, minder aandacht en ruimte binnen de media hebben en moeten opboksen tegen het witte superioriteitsgevoel en niet dezelfde rechtspositie hebben als de Nederlanders. In tijdens dat het economisch slechter gaat vormen deze factoren een goede voedingsbodem voor openlijke vreemdelingenhaat. Een stap verder is het georganiseerde racisme. Voor de PSP is deze strijd tegen het georganiseerd racisme een prioriteit.

Stellingen

Aan de hand van dertien stellingen zal op het kongres gepraat worden over de bestrijding van racisme en vijf stellingen gaan over de PSP en migrantenorganisaties.

Twee stellingen prikkelden mij tot nader denkwerk vooraf.

In de derde stelling wordt een relatie gelegd tussen *racisme en sexismen*. Terecht wordt hier de nadruk gelegd op de afhankelijke positie van migrantenvrouwen. Gehuwde vrouwen kunnen pas na drie jaar een zelfstandige verblijfstitel krijgen, als ze in het kader van de gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen. Van die drie jaar moeten ze er één in Nederland hebben doorgemaakt.

De relatie tussen sexismen en racisme gaat mijns inziens echter verder. De structurele achterstelling van zwarte mensen is vergelijkbaar met die van witte vrouwen, voor zover het hun sociaal-economische positie betreft, de aandacht in de media enzovoort. Wellicht kunen zwarte mensen gebruik maken van de reeds verworven inzichten uit de vrouwenbeweging die voor hen van belang kunnen zijn.

Daarnaast hebben ook de zwarte vrouwen eigen belangen naast hun met zwarte mannen te voeren strijd tegen het racisme. Voor de PSP-vrouwen is mijns inziens de vraag van belang hoe de witte vrouwen(beweging) zwarte vrouwen zou kunnen steunen in hun strijd tegen het racisme en het seksisme. Dat witte vrouwen niet per definitie solidair zijn met zwarte vrouwen is onder andere gebleken op de *Winteruniversiteit* in Nijmegen toen zwarte vrouwen zich tekort gedaan voelden. Vrouwenstudies en anti-racisme kwam toen nagenoeg niet aan de orde. (zie *Bevrijding* nr. 1, 1984). Bezien zou moeten worden hoe de PSP de gemeenschappelijke theorievorming met betrekking tot de vrouwenstrijd zou kunnen ondersteunen.

Op theoretisch en praktisch nivo zou tijdens het kongres een aantal stellingen nader vanuit vrouwenstandpunten en vrouwenbelangen bekeken kunnen worden om te trachten de steun van witte vrouwen aan zwarte vrouwen nadere inhoud te geven.

PPR-Kongres

De tweede stelling waar ik nader op in wil gaan is de tiende. Gepleit wordt voor een zo breed mogelijk bondgenootschap met andere politieke partijen, migrantenorganisaties, vakbonden en anti-racismegroepen. In dit kader is het interessant dat de PPR eveneens dit najaar een kongres houdt over bestrijding van racisme en racistische organisaties. In de nota *'De Kwelijke Kant van Nederland'* wordt de PPR-visie op racisme gegeven. (*Radicalenkrant* nr. 7, 1984).

Dit levert aardig vergelijkingsmateriaal op.

Evenals bij de PSP zal ook op het PPR-kongres aan de hand van stellingen worden gediskussieerd. In de PPR-nota is de inleiding op de stellingen aanzienlijk langer en beperkt zich voornamelijk tot de racistische ontwikkelingen in Nederland sinds de zeventiger jaren; het aantal stellingen is beperkt tot zes.

Vergelijking met de PSP-ideeën levert veel overeenkomsten op, maar ook een enkel opmerkelijk verschil. PSP en PPR leggen beide de nadruk op de slechte sociaal-economische positie van migranten, op de ongelijke wetgeving, op het belang van voorlichting en scholing; beide pleiten voor een verbod van racistische organisaties, voor een actievere rol van politie en Openbaar Ministerie bij de bestrijding van racisme.

Het meest opmerkelijke verschil voor mij in de PSP- en PPR-stukken is de rol die de twee partijen zichzelf toemeten in de strijd tegen het racisme. In diverse stellingen in de PSP-kongreskrant wordt de rol van de PSP benadrukt en de noodzaak tot een actieve opstelling van de partij. Gepleit wordt bijvoorbeeld voor het opkomen van migrantenbelangen binnen het parlement, voor actieve samenwerking op plaatselijk nivo; buitenparlementaire acties worden door de PSP opgezet of actief gesteund. Samenwerking met migrantenorganisaties wordt noodzakelijk geacht, evenals versterking van de eigen organisaties van migranten. Ook binnen de PSP moeten migranten de mogelijkheid krijgen zich te organiseren. Onderzoek wordt aanbevolen naar belemmeringen in de eigen partij om als migrant(e) lid te worden.

De PPR neemt in haar kongresstukken een veel afstandelijker houding

LANDELIJKE SAMENWERKING

Een verdere stap op weg naar samenwerking tussen de PSP, CPN en PPR? Of een pas op de plaats? Daar zal het eind november op het PSP-kongres in Rotterdam om gaan.

De meerderheid van het partijbestuur van de PSP stelt voor om middels openbare besprekingen met de twee andere partijen te weten te komen, of er bij de kamerverkiezingen van mei 1986 samengewerkt kan gaan worden. Op basis van het verslag van die besprekingen moet het PSP-kongres eind 1985 daarover een definitief standpunt innemen. Met dit voorstel meent het partijbestuur in de geest van het Steenwijkse kongres van juni vorig jaar te handelen. Op dat heel

roerige kongres werd toen met zestig procent meerderheid aanvaard, dat structurele samenwerking met andere partijen voor de PSP de moeite waard is, 'als er sprake is van vergaande overeenstemming op inhoudelijke en strategische hoofdpunten, met name: socialisatie van de voornaamste produktiemiddelen, algehele ontwapening en onbetaalde arbeid, doorbreking van de norm van heteroseksualiteit, visie op deelname aan besturen, beoordeling van de rol van de staat en van sociale bewegingen.'

Het partijbestuur wil middels die openbare besprekingen onderzoeken, of er nu wel vergaande overeenstemming op die hoofdpunten be-

staat. Zo ja, dan kan er verder samengewerkt worden.

Een minderheid van het partijbestuur vindt dit initiatief niet juist. Zij vindt, dat sinds het Steenwijkse kongres de overeenstemming tussen de drie partijen niet groter is geworden. De PSP moet volgens die minderheid dan ook zelfstandig aan de verkiezingen van 1986 meedoen.

Fred van der Spek heeft ondertussen aangekondigd als PSP-lid op te stappen wanneer er samengewerkt gaat worden. Tegen 'aftasten' van die mogelijkheid heeft hij geen bezwaar.

Chris Huinder

MILJOENEN-NOTA

DE WINSTEN
GROEIDEN ALS KOOL

Het kabinet Lubbers zit gebakken. De Miljoenennota 1985 luidt een oogstjaar, of beter gezegd hakjaar, in. Van CDA en VVD zijn geen echte moeilijkheden te verwachten. De oppositie van de PvdA is krachteloos en ongeïnspireerd. De kans dat de FNV zich even hard zal verzetten tegen de huidige ziektegeldplannen als destijds tegen de bijna identieke plannen van Den Uyl en Dales is klein. Ook de ambtenaren zullen waarschijnlijk niet weer zo fel in geweer komen. Prinsjesdag was géén aktiedag, dit jaar. Er lijkt voor Lubbers geen vuiltje aan de lucht, of het moeten de plannen voor vier nieuwe kerncentrales zijn. Die werden dan ook niet bekend gemaakt in de troonrede.

De toon van de miljoenennota is juichend: 'We zitten op het goede spoor.' Arrogant zelfs. Terwijl weer de ene rampzalige maatregel na de andere over ons heen wordt gestort, presenteert de regering haar beleid als een groot succes. De werkloosheid stabiliseert, het financieringsstekort daalt, de belasting- en premiedruk daalt, en de meeste mensen zullen er in koopkracht op vooruit gaan. En verder natuurlijk het bekende verhaal: we zijn nog lang niet waar we wezen willen, de rendements- en vermogenspositie van de bedrijven moet verder versterkt worden door loonmatiging en lastenverlichting; in 1985 één 1,5 miljard. De rol van de overheid moet worden teruggedrongen; dus weer 9,3 miljard bezuinigen. Technologische vernieuwing en de export moeten bevorderd; zodat het overschot op de betalingsbelans stijgt tot maar liefst 18 miljard. De arbeidsmarkt moet flexibeler; dus min-

der ontslag-bescherming, verhuispremies voor eigen-woning-bezitters en vooral grotere inkomensverschillen. O ja, we zouden de werkloosheid ook bestrijden; daarvoor is het 'jongerenplan' uit de industrie goed geschikt: jongeren mogen op een 'leerlingenplaats', rechteloos en tegen minimale betaling werken. Zij moeten immers straks 'goed geschoold en vakkbekwaam het bedrijfsleven komen versterken,' zoals in de troonrede staat vermeld. En verder een ietsje arbeidstijdverkorting, bij de overheid vierentwintig minuten (!) per week.

Lippendienst

Aan de individualisering wordt alleen lippendienst bewezen. Steeds meer mensen worden juist financieel afhankelijk van elkaar gemaakt: de derde fase van de wet 'tweeverdieners' in de belastingen, het beperken van het recht op een WWV-uitkering tot kostwinners onder het motto 'even slecht is ook gelijk'; de vijftig procent-uitkering in de AOW; de voordeurdelersmaatregel die De Graaf weer van stal wil halen; en, het meest absurd omdat het geen geld oplevert, het verplichte verhaal van de bijstandsuitkering van gescheiden vrouwen op hun ex-man. Mag het kabinet nu echt met reden trots op zichzelf zijn? De officieel geregistreerde werkloosheid zal in 1985 waarschijnlijk ongeveer gelijk blijven, op 830.000. Dat is op zich al niet iets om een succes te noemen. Maar het is bovendien een bedrieglijke konstatering. Oudere werklozen vanaf 57,5 jaar hoeven zich niet meer te laten registreren. Zij tellen niet

meer mee. Dat scheelt mooi enige tienduizenden. En die veertigduizend jongeren uit het bedrijfsleerplan zijn ook mooi meegenomen. Zo druk je de officiële cijfers. Maar dat kan maar één keer. En volgens alle prognoses, zowel de 'officiële' van het CPB, als van andere onderzoekers, zitten we desalniettemin over een paar jaar met een miljoen officiële werklozen. En die koopkrachtstijging voor de meeste inkomensstrekkers? De 'normale man', de gehuwde modale eenverdiener dus, waarvan er steeds minder komen, gaat er twee procent op vooruit. Als hij tenminste niet ziek wordt. Want het ziekengeld gaat omlaag. Is de normale man ook normaal ziek, dan blijft er maar een half procent over. Dat wordt dus oppassen met al die gemeentelijke tarieven en woonlasten die niet in de koopkrachtplaatjes zijn verwerkt. De minima blijven op nul staan, en houden dus hun te lage inkomen. Maar zónder éénmalige uitkering dit keer, behalve als je langdurig écht minimum bent.

Ambtenaren en trendvolgers lopen twee procent op de koopkracht van werknemers achter in 1985. En boven-minimale werklozen en arbeidsongeschikten kunnen zelfs zes procent achteruit gaan. Een steeds verdere vergroting van de inkomensverschillen dus. Een *de-nivellering* die al vanaf 1977 plaatsvindt (zoals een recent rapport van het Sociaal Cultureel Planburo aangeeft) ondanks alle tegengestelde verhalen die Lubbers en De Korte (VVD) konstant houden over de te ver doorgevoerde nivelle-

vervolg op pagina 7

aan en wijst de verantwoordelijkheid voor de anti-racismestrijd naar de overheid. Wat de rol van de PPR is bij het stimuleren van die overheid om wat tegen racisme te gaan doen blijft onduidelijk.

Voor wat de eigen organisaties van migranten betreft wordt in de PPR-kongresstukken wel erkend dat 'demokratische zelforganisaties van minderheidsgroepen erkend en gesubsidieerd moeten worden', maar welke rol de PPR daarbij kan spelen wordt mij niet duidelijk. Samenwerking met zelforganisaties wordt niet expliciet noodzakelijk geacht door de PPR. Steun aan de anti-racistische strijd wordt vanuit een negatieve benadering gegeven: 'Bij de bestrijding van racistische/facistische organisaties zal de PPR geen steun geven aan acties die niet de intentie hebben geweldloos te zijn'. Dit wordt nog eens expliciet gesteld, omdat geweld niets oplevert en averechts werkt, aldus de PPR-nota.

Dit laatste lijkt me zonder meer juist, maar de vraag is of bij de anti-racistische strijd zoveel nadruk gelegd dient te worden op het geweldsaspect. Nagenoeg alle anti-facistische/racistische groepen en acties zijn geweldloos geweest van de kant van de aktievoerders. Dat kan zeker niet gezegd worden van de racisten en zogenaamde ordehandhavers als de Mobilie Eenheid van de politie.

Teleurstellend vind ik het dat er in de PPR-stukken geen relatie wordt gelegd tussen sexismen en racisme. Onderkend wordt dat buitenlandse vrouwen in een geïsoleerde positie leven maar daar worden weinig consequenties uit getrokken.

Tenslotte wijdt de PPR nog een stelling aan het beroepsverbod. Daarin wordt gesteld dat lidmaatschap van een politieke organisatie (al of niet verboden door de rechter) nooit op zichzelf een grond kan zijn voor ontslag of een andere maatregel. Alleen als iemand zich racistisch gedraagt in zijn werk of het lidmaatschap van de racistische organisatie strijdig is met de doelstelling van het bedrijf, de overheid waar men werkt, kan men ontslagen worden.

Een prikkelende stelling, die vooral aktueel is nu politie-ambtenaren lid, en zelfs aktief lid, blijken te zijn van de *Centrumpartij*.

Ook de PPR wil zoveel mogelijk met andere politieke partijen samenwerken, evenals met organisaties van migranten en anti-facistische groepen. De praktijk zal uit moeten wijzen hoe die samenwerking concreet gestalte gaat krijgen. De bereidheid is er in ieder geval.

Heleen Buijs

De rol van het goud in de wereldeconomie staat vaak ter discussie. In die discussie speelt een ondergeschikte rol het feit dat bijna vijftig procent van de wereld-goudproduktie uit het racistische Zuid-Afrika komt. De produktie en export van goud is de kurk waar de Zuidafrikaanse economie op drijft.

Een aanzienlijk deel van het Zuidafrikaanse goud (éénzesde deel van de totale produktie) wordt verkocht in de vorm van gouden munten: de 'Krugerrand'. Deze 'Krugerrand' wordt ook in Nederland verkocht, onder andere door de grote banken.

Het Komitee Zuidelijk Afrika start dit najaar een grote aktie tegen verkoop van de Kurgerand. Jules Kneepkens en Gré Zwols van het Komitee leggen uit waarom.

De ontdekking van het goud in de vorige eeuw in Zuid-Afrika legde de basis voor het apartheidssysteem. Naast de enorme investeringen in produktiemiddelen waren er grote hoeveelheden arbeiders nodig om het goud, dat op grote diepte zat (duizend tot vierduizend meter) te winnen. De zwarte bevolking werd de mijnen ingejaagd door ze de trationele middelen van bestaan (landbouw en veeteelt) te ontnemen. De latere apartheidswetten, zoals de 'Landact' van 1910 die de zwarte bevolking verbood grond in eigendom te hebben, dienden allemaal hetzelfde doel: een groot arbeidsreservoir kweken voor het werken in de mijnen, industrieën enzovoort.

In het begin bekongureerden de goudmijnondernemingen elkaar om aan voldoende arbeidskrachten te komen, onder andere door het uitbetalen van meer loon. De mijneigenaren realiseerden zich al snel dat ze door samenwerking de arbeidskrachten goedkoper konden 'krijgen'. Daartoe werd de 'Chamber of Mines' opgericht. Deze, nog steeds bestaande organisatie, zou al snel uitgroeien tot een machtig verbond. De 'Chamber of mines' stelde bijvoorbeeld de lonen van de zwarte mijnwerkers eenzijdig vast, net te veel om te sterven, te weinig om van te leven. In het begin van deze eeuw kwam de overheid de mijnbouwondernemingen te hulp. Er werden een aantal wettelijke maatregelen van regeringszijde ingevoerd om meer zwarten te dwingen in de mijnen te gaan werken. Zo werd vastgesteld dat de belastingen voortaan in geld betaald moesten worden in plaats van in natura, zoals daarvoor het geval was. Hierdoor moesten de zwarten wel gaan werken in de mijnen, omdat dat de enige plek was waar geleverde arbeid betaald werd met geld. In 1936 werd Zuid-Afrika opgedeeld in blanke en zwarte gebieden. De zwarte bevolking moest gekoncentreerd worden op dertien procent van het Zuidafrikaanse grondgebied en de rest, 87%, behoorde toe aan de blanke minderheid. De meerderheid moest gaan

Zuidafrikaans goud

AKTIE TEGEN KRUGERRAND

wonen in gebieden waar voor hen geen middelen van bestaan aanwezig waren. De gebieden die de zwarten toegewezen kregen bestonden voor het grootste gedeelte uit halve woestijngrond, niet geschikt voor landbouw of veeteelt. Hierdoor werd de zwarte bevolking gedwongen te gaan werken in de blanke gebieden waar alle mijnen, industrieën en goede grond waren. De zwarte gebieden, ook wel 'thuislanden' genoemd, vormden zo een groot arbeidsreservoir voor de industrieën e.d.

Arbeidsomstandigheden

Voor een hongerloon (éénzesde van het loon van een blanke mijnwerker), ver onder het bestaansminimum, werken zo'n 500.000 zwarten

in de mijnen. De zwarte mijnwerkers moeten leven in kampen, die omheind zijn met hekken en prikkeldraad. Ze mogen één keer per week naar buiten. Bezoek van familie is meestal niet toegestaan. In de barakken leven tien tot twintig mijnwerkers opeengepakt in één ruimte. De 'orde' wordt in de kampen gehandhaafd door kamppolitie, die uitgerust is met honden, wapens en traangas. Tijdens stakingen voor hoger loon of protesten tegen de slechte leefomstandigheden in de mijnen wordt deze kamppolitie ingezet door de direktie.

De Zuidafrikaanse mijnen behoren tot de onveiligste mijnen ter wereld. In 1983 kwamen 830 mijnwerkers om het leven door ongelukken, die

met een gemiddelde van meer dan veertig per dag voorkomen. Voor de in totaal veertig mijnen is één veiligheidsambtenaar verantwoordelijk voor de naleving van de veiligheidsvoorschriften. Er vallen ook veel slachtoffers door de beroepsziekten zoals stoflongen en longinfekties. Cijfers hierover bestaan niet want mijnwerkers waarbij een van deze ziekten wordt gekonstateerd worden op staande voet ontslagen en teruggestuurd naar hun woonplaats. Bij gebrek aan goede voeding en medische verzorging, sterven deze mensen binnen korte tijd.

Vakbonden

De hoogte van de lonen en andere arbeidsvoorwaarden worden nog altijd door de mijnbouwondernemingen opgelegd. De zwarte vakbonden waren tot voor kort illegaal. Na de onrust onder de mijnwerkers in de zeventiger jaren besloot het Zuidafrikaanse regime haar politiek ten opzichte van de zwarte vakbonden te wijzigen. In 1979 kondigde de overheid 'hervormingen' aan. Zwarte vakbonden zouden erkend worden als onderhandelingspartner bij loononderhandelingen. Uit de voorwaarden tot erkenning werd echter duidelijk wat de bedoeling was: de zwarte vakbonden onder controle van de overheid brengen. Zo moest er volledige inzage gegeven worden in de boeken en moest een ledenlijst overlegd worden.

Enkele blanke vakbonden met zwarte onderafdelingen lieten deze registreren, maar de zwarte onafhankelijke vakbeweging, die altijd ondergronds had moeten werken, weigerde. De zwarte vakbonden, waarvan de *National Union of Mineworkers* (NUM) de belangrijkste is, groeide echter tegen de repressie in. Deze vakbond wordt inmiddels door enkele mijnbouwondernemingen betrokken bij de loononderhandelingen. De zwarte onafhankelijke vakbeweging eist, behalve een goed loon, ook de afschaffing van de apartheid. Dit stuit op fel verzet van o.a. de blanke vakbeweging. Onlangs lanceerde de blanke racistische Nationale Mijnwerkers Bond een plan voor één grote nationale blanke vakbond. Deze zou opgericht moeten worden om verzet te kunnen bieden tegen de eisen van de zwarte arbeiders voor verbetering van hun leef- en werkomstandigheden.

De groei en de macht van de zwarte onafhankelijke vakbeweging betekent een gevaar voor het apartheidssysteem. Doordat de Zuidafrikaanse overheid voor het grootste gedeelte

Foto: Gerard Klijn

haar inkomsten haalt uit de goudwinning is ze ook zeer afhankelijk van deze industrie. De overheid zal alles doen om elk verzet van zwarte mijnwerkers de kop in te drukken. Burgers die in juli van dit jaar stakende mijnwerkers beschooten, waarbij één dode en meerdere gewonden vielen, werden door de overheid geprezen om hun moed en verantwoordelijkheid.

Krugerrand

Zuid-Afrika is de grootste goudproducent ter wereld. De goudexport levert de Zuidafrikaanse schatkist per jaar vijf miljard gulden op. De overheid probeert op alle mogelijke manieren de verkoop van het goud te stimule-

ren. Zo probeert de overheid in samenwerking met de Chamber of Mines de Krugerrand op grote schaal af te zetten. Het idee achter deze gouden munt is om hem te verkopen via banken. Dit omdat banken bij de mensen een bepaald soort vertrouwen hebben, ze zijn solide, ze beduvelen je niet. Ook in Nederland wordt de Krugerrand verkocht door de grote banken, met name de AMRO, ABN, NMB en de Grenswisselkantoren. Het Komitee Zuidelijk Afrika start 21 oktober een actie tegen de banken die de Krugerrand verkopen. Het Komitee voert deze actie tegen de verkoop van Krugerrands omdat de Krugerrand zo sterk verbonden is met de onderdrukking van de zwarte meerderheid in

Zuid-Afrika. Van elke Krugerrand die in Nederland voor gemiddeld 1250 gulden verkocht wordt, verdwijnt zeker driehonderd gulden in de schatkist van Zuid-Afrika, dat daarvan weer de repressie door leger en politie en de bezetting van Namibië financiert.

**Jules Kneepkens
Gré Zwols**

De actie van het Komitee Zuidelijk Afrika start op 21 oktober in De Balie in Amsterdam (bij het Leidseplein) met een discussie tussen mensen uit de politiek, de vakbonden en een aantal journalisten. 's Avonds de première van het toneelstuk *Egoli* onder regie van Rufus

Collins. De discussie start om 14.30 uur en de toneelvoorstelling om 20.30 uur.

Op 22 oktober wordt aan de directies van verschillende banken een verzoek aangeboden om met de verkoop van de Krugerrand te stoppen. Nadere informatie over de actie (onder andere aktiemateriaal zoals folders, affiches, stickers en een brochure) bij: KZA, Oudezijds Achterburgwal 173, 1012 DJ Amsterdam, tel.: 020-270801.

Het Komitee verkoopt als alternatief voor de Krugerrand een *Mandelpenning*. De meeropbrengst van die penning zal ten goede komen aan de mijnwerkersbonden van Zuid-Afrika.

MILJOENEN-NOTA

vervolg van pagina 5

ring. Maar ja, zij vinden dat Sociaal Cultureel Planburo ook maar een flauwekulburo.

Schamel

Zelfs het financieringstekort presenteert het kabinet de zaak mooier (?) dan ze is. In 1984 is het inderdaad gedaald. Maar dat was eigenlijk per ongeluk niet voorzien. In 1985 zal het voor het eerst sinds jaren gepland dalen, van 10,5% naar 9,7%. Daarbij 'vergeten' ze echter om ook het tekort of overschot van de sociale fondsen mee te rekenen. Als je dat wél meerekent daalt het tekort nog maar met eentiende procent, van 10 naar 9,9. Eigenlijk nogal schamel als je daarvoor 9,3 miljard bezuinigt. In feite vindt het kabinet het veel belangrijker om de belastingen en premies te verlagen. Voor de ondernemers, dat verhoogt hun winst. En voor werknemers, dan kunnen ze beter loonmatig, dat verhoogt óók de winst. En op dat gebied, het verhogen van de winsten, is het kabinet zéér succesvol. Vooral de winsten van de grote, exporterende bedrijven groeien als kool. Alleen al de eerste zes maanden van 1984 leverde *Shell* een winst op van 7550 miljoen netto, *Philips* verdiende 544 miljoen, *Unilever* 949 miljoen, *DSM* 289 miljoen en *Akzo* 393 miljoen.

Ook de loonmatiging lukt goed, net als de bevordering van de export. De rol van de overheid wordt flink teruggedrongen, tenminste als het gaat om milieumaatregelen, voorzieningenniveau en bescherming van de rechtspositie van mensen. Ook in het vergroten van de inkomensverschillen, so wie so van de ongelijkheid tussen mensen, is het kabinet heel succesvol. Er tekent zich steeds sterker een driedeling in de maatschappij af. Het land wordt weer overzichtelijk ingedeeld in een eerste, tweede en derde klasse, net als vroeger in de trein. De macht is gereserveerd voor de eerste klas, volwaardig werk met een redelijk inkomen voor de tweede klas, en werkloosheid (of een tijdelijk, slechtbetaald baantje), armoede en diskriminatie voor de derde klas. En de eerste klas verzekert zich van een

behoorlijke beveiliging door meer politie, meer cellen en meer bewa- pening.

Oppositie

De oppositie zit er bij dit alles wat moedeloos bij. Het kabinetsbeleid is natuurlijk volstrekt a-sociaal. Het is zelfs economisch ondoelmatig. De alternatieve plannen van FNV en PvdA verleden jaar maakten dat duidelijk: het regeringsbeleid scoort heel slecht als het gaat om bijvoorbeeld economische groei en werkloosheidsbestrijding. Recente berekeningen laten zelfs zien dat ook op het punt van het terugdringen van het financieringstekort het regeringsbeleid het slechter doet. Desalniettemin was het PvdA-plan vorig jaar, en ook de uitgewerkte versie dit voorjaar, in de Kamer een droevig lot beschoren. Het werd zonder meer van tafel geveegd.

Hoog tijd voor herbezinning dus. En de PvdA-fractie gaf derhalve de heren *Van Kemenade*, *Ritzen* en *Wöltgens* opdracht een fundamentele nota te schrijven over het toekomstige sociaal-economisch beleid. Dat is een knap werkstuk geworden, met een gedegen onderbouwing. Maar er valt alleen volstrekt geen oppositie mee te voeren. Integendeel. Het is een *rechts* plan, dat Lubbers volop mogelijkheden biedt in open doel te schieten als de PvdA toch haar plichtmatige oppositie wil voeren. Het plan gaat niet uit van strijdbaarheid, maar van een korporatistische visie. De *Wagnerfilosofie* van de regering wordt overgenomen, met alles erop en eraan: rendementsverhoging, loonmatiging, deregulering, privatisering, profijtbe- ginsel en technologische innovatie. Handhaving van het wettelijk minimumloon kan er nog nèt af. De voorstellen voor de sociale zekerheid zijn nog erger dan die van de regering: de overheid zorgt alleen nog voor een 'basis-uitkering' van vijftig procent van het minimumloon. Ruim zevenhonderd gulden per maand, daar kun je dus niet zelfstandig van leven. Maar daar gaan de drie PvdA'ers ook niet van uit. Uitgangspunt is dat je samenwoont. De nota Van Kemena-

de c.s. is in de PvdA-fractie besproken, maar niet op alle punten aanvaard. Ook de partijbestuursnota schuift minder ver naar rechts op. Toch lijkt de ontwikkeling in het denken bij de PvdA alleen de rechterkant op te schuiven.

Het is een wat moedeloos beeld. De trein dendert welhaast ongehinderd door. Wat doe je daar als links tegen? Oproepen tot krachtig en massaal verzet doen wat ongeloofwaardig aan. Bij de pakken neerzitten helpt natuurlijk ook niet. Maar waarschijnlijk is het zinvoller de spaarzame kracht die de PSP op kan brengen niet

zozeer te richten op het defensief tegenhouden van de regeringsplannen, maar vooral op het op gang proberen te brengen van een beweging voor meer offensieve doelen: een snelle, drastische arbeidstijdverkorting en het recht op een zelfstandig, volwaardig inkomen voor iedereen.

Herbert Goedings

De PSP organiseert op zaterdag 13 oktober op vier plaatsen in het land regionale dagen over de aktiemogelijkheden tegen het kabinetsbeleid. Zie voor een nadere aankondiging de rubriek 'Ondersteboven' in dit blad.

plaatwerk

tijdschrift voor documentaire fotografie

Foto: Harry Meijer

Binnenkort verschijnt nummer 8:

- Johan Vigeveno:** geënceneerde fotografie uit 'Viva' en 'Mensen'
Harry Meijer: de woonwagenbewoners van 'De Rolleman' in Amsterdam-West
Theo Baart: de Haarlemmermeer, een groeikern in de vlakke polder

losse verkoop f 8,50; jaarabonnement f 45,— (6 nummers); met CJP f 37,50.

Stuur een kaartje naar: Uitgeverij Fragment, Conradstraat 23, 1018 NE Amsterdam

DERDE WERELD

DE KNUPPEL IN HET HOK

Het wereldje van diegenen in ons land die zich met de Derde Wereld en ontwikkelings-samenwerking bezighouden is het afgelopen halfjaar danig in beroering geweest. De minister van Ontwikkelings-samenwerking, Eefje Schoo, had een paar flinke knuppels in het hoenderhok gegooid. Ze deed dat met het uitbrengen van een tweetal beleidsnota's die een flinke ommezwaai betekenen van het Nederlandse beleid inzake ontwikkelings-samenwerking.

Willem Polder, bestuurslid van de Henk Lankhorst Stichting, gaat op de twee nota's in en stelt een aantal vragen aan de PSP en aan de Derde Wereldbeweging in ons land.

De nota's 'Herijking bilateraal beleid' en 'Ontwikkelingssamenwerking en werkgelegenheid' van minister Schoo hebben een duidelijke politieke achtergrond. Bij het regeerakkoord van het kabinet-Lubbers is

afgesproken dat er een onderzoek zou komen naar de vraag hoe de Nederlandse economie of het Nederlandse bedrijfsleven meer zou kunnen profiteren van de gelden voor ontwikkelings-samenwerking. De beide nota's zijn hiervan het resultaat. Het nieuwe beleid komt er voornamelijk op neer dat alleen ontwikkelingshulp zal worden gegeven in sectoren waar Nederland (lees: het bedrijfsleven) goed in is: weg- en waterbouw, irrigatie enzovoort. Er worden een aantal maatregelen genomen om het bedrijfsleven meer bij ontwikkelings-samenwerking te betrekken. Het is zelfs de bedoeling sommige bedrijven subsidie te geven voor het ontwikkelen van nieuwe producten die bruikbaar zijn in het kader van ontwikkelings-samenwerking. Een en ander moet dan niet alleen de winst spekken van de bedrijven, maar ook nog een beetje extra werkgelegenheid opleveren in Nederland. Het meer inschakelen van het bedrijfsleven zou in de visie van de minister de economische groei in de ontwikkelings-landen bevorderen. Verder houdt zij staande dat ook in het nieuwe beleid er voldoende aandacht zal blijven

voor directe armoede bestrijding, tot nu toe de hoofddoelstelling van ontwikkelings-samenwerking.

Zondvloed

In het afgelopen halfjaar is er van alle kant een ware zondvloed van kritiek uitgestort op de voornemens van Eefje Schoo. De eigen kontrôle-dienst van de minister (de 'Inspektie Ontwikkelings-samenwerking te Velde') bracht een zeer kritisch rapport uit over de Nederlandse hulp. Ook de *Nationale Advies Raad voor Ontwikkelings-samenwerking* veegde de vloer aan met beide nota's. In de kranten werd een levendige polemiek gevoerd en op de in juni door de Tweede Kamer gehouden hoorzitting lieten de kerken, de vakbeweging, de partikuliere organisatie en vele Derde Wereldgroepen hun kommentaar horen.

De critici waren het in hun belangrijkste argumenten wel met elkaar eens. Zelfs organisaties die de maatschappij visie van de minister delen, vonden dat het niet mogelijk is om via ontwikkelingshulp tegelijkertijd twee doelen na te streven die vaak met elkaar strijdig zijn. Enerzijds het be-

vorderen van ontwikkelingsinitiatieven in de Derde Wereld, en anderzijds Nederland mee laten profiteren van de hulp gelden. Dat gaat in zeer vele gevallen niet met elkaar samen. Bedrijven hebben nu eenmaal alleen een zo hoog mogelijke winst als doelstelling en niet de ontwikkeling van d'ê Derde Wereld. Activiteiten van Nederlandse bedrijven gaan vaak ten koste van de ontwikkeling van het eigen bedrijfsleven van de Derde Wereld. Bovendien profiteert er daar vaak alleen een kleine bevoorrechte elite van. Ontwikkeling is een veel gekompliceerder en omvattender proces dan alleen het opzetten van bedrijven voor produktie van goederen op kapitalistische basis, denk bijvoorbeeld aan opleiding, gezondheidszorg, landhervorming enzovoort.

Velen vonden dat de belangrijkste doelstelling van ontwikkelings-samenwerking (direkte armoedebestrijding) nu ondergeschikt wordt gemaakt aan commerciële belangen, en dat terwijl de situatie van vele honderden miljoenen in de Derde Wereld er elk jaar alleen maar slechter op wordt.

Vrouwen

Veel kritiek ook gold de aandacht voor de positie van vrouwen. Weliswaar staat in de nota's op vele plaatsen dat rekening dient te worden gehouden met de gevolgen voor vrouwen, maar er wordt als totaliteit geen geloofwaardig beleid gepresenteerd, dat de belangen van vrouwen als uitgangspunt neemt.

Helaas is het bij ontwikkelings-samenwerking net zo als bij andere zaken als kernwapens, sociale zekerheid en werkgelegenheid. De regering-Lubbers trekt zich niets aan van brede kritiek uit de samenleving. Zij denkt zich te kunnen permitteren om een beleid door te drukken wat eenzijdig werkt ten gunste van de ondernemers en de rijken en ten nadele van de zwaksten in onze eigen samenleving, maar óók in de Derde Wereld.

Ook het Ministerie van Ontwikkelings-samenwerking trekt zich terug in de ivoren toren van het, vermeende, eigenlijk. Het gevolg is dat ontwikkelingshulp in Nederland steeds meer steun verliest, ook bij diegenen die heel betrokken zijn bij de problemen in de Derde Wereld en daar aandacht voor willen vragen. Zij vragen zich af of hulp op deze manier nog wel zo nodig moet.

Als we de discussie van het afgelopen halfjaar overzien, dan blijkt dat ook de Derde Wereldbeweging zelf de nodige moeite heeft om voorstellen te doen voor een goed alternatief beleid. Over de belangrijkste doelstelling is men het nog wel eens. Ontwikke-

ONGELIJKE WERELDEN

De Henk Lankhorst Stichting heeft een scholingsbrochure uitgebracht over de Derde Wereld-problematiek onder de titel 'Ongelijke Werelden'. Aan deze brochure is lang gewerkt door een tiental PSP'ers. Zij schreven de teksten, lieten die door enkele scholingsgroepen lezen en bekritisseren, en herschreven vervolgens de teksten. Vervolgens hebben de eindredacteuren Wim Bossema en Jaap Spelberg nog vele, vele zondagen besteed aan het in elkaar passen en goed leesbaar maken van de teksten. De brochure heeft een prachtige opzet. Zij bestaat uit negen hoofdstukken, die elk bevatten: een leestekst (het thema van het hoofdstuk), een theoretische tekst (dieper gravende toelichting op het thema of een deel daarvan), en illustratieve tekstfragmenten (tabellen, foto's, reclameteksten, kranteartikelen, die het thema aankleden).

De brochure begint met de huidige tijd om vervolgens steeds verder in de geschiedenis te duiken. Zo probeert men de dieper liggende en historische oorzaken van de onderontwikkeling van de Derde Wereldlanden op te sporen. Vervolgens keert men aan

het eind van de brochure weer terug naar het heden om zich af te vragen: wat kunnen wij, wat kan de PSP tegen deze onderontwikkeling doen?

De brochure bevat ook nog bij elk hoofdstuk een lesbrief met discussievragen en een verklarende woordenlijst. Op aanvraag is er een aparte begeleidingsbrief voor scholingsmedewerk(st)ers verkrijgbaar. Als men wil kan men de hoofdstukken in een willekeurige volgorde lezen, omdat elk hoofdstuk eerder een thematische dan een historisch-analytische benadering kent.

Door de strakke en toch levendige structuur van de scholingsbrochure is de Henk Lankhorst Stichting erin geslaagd een boeiende scholingstekst te maken. De brochure is ook rijk aan concrete informatie over situaties in een stel ontwikkelingslanden. Een scholingsbegeleid(st)er zal dan

ook van goede huize moeten komen om alle vragen over de veelheid van onderwerpen, tijdsperiodes en analytische verklaringen, die behandeld worden, te kunnen beantwoorden.

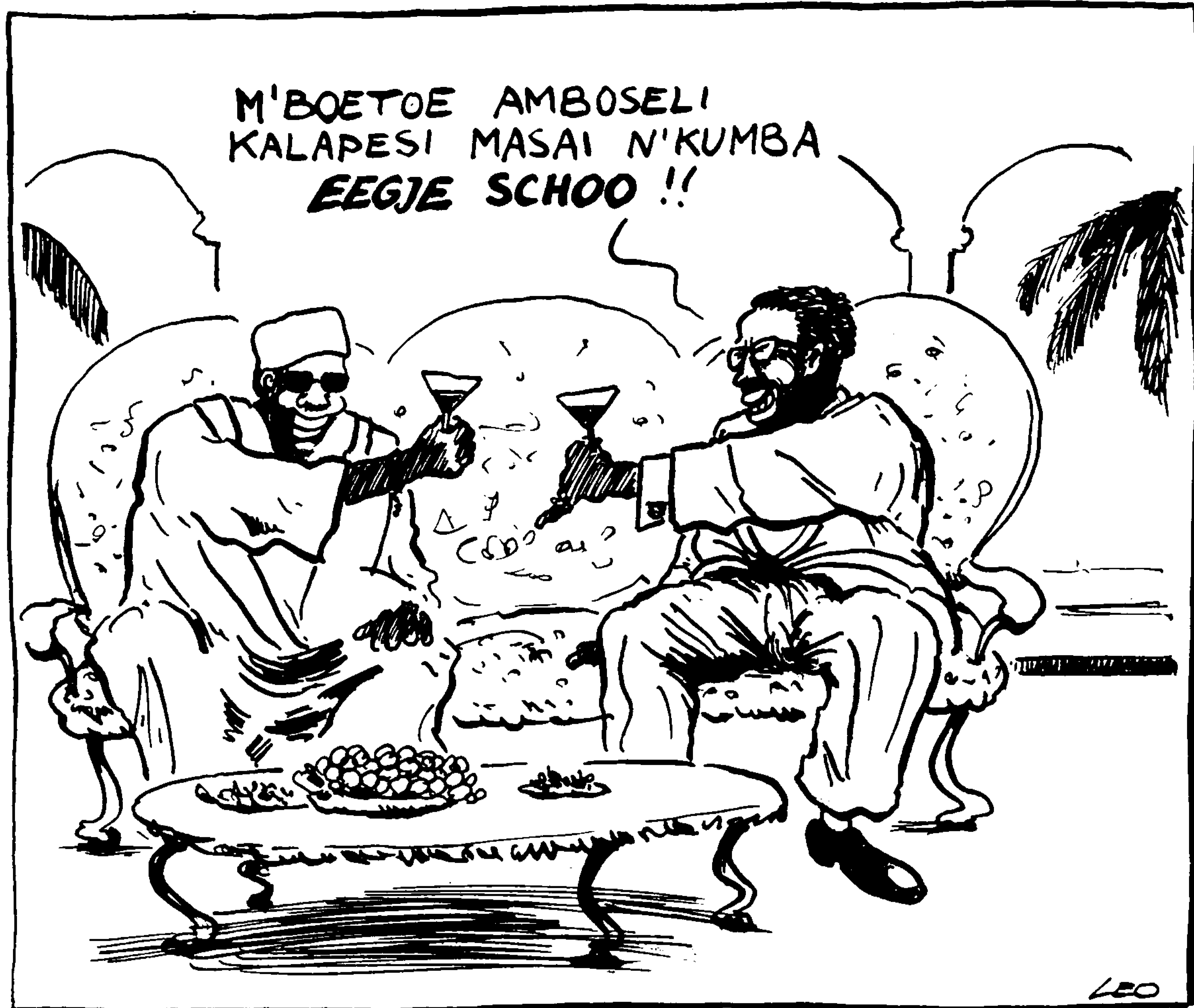
Wat echter verdomd jammer is, is dat de afwerking te wensen overlaat. Het taalgebruik is soms belabberd slecht, tabellen zijn verkeerd genummerd, er is geen inhoudsopgave, de hoofdstukken krijg je in een envelop los thuis zonder een ringband of klemband of hoes eromheen. Sommige teksten zijn — grafisch gezien — moeilijk te lezen. Ik weet, er is maximaal geroeid met de riemen, die de Henk Lankhorst Stichting heeft, maar had wat met extra geld de verzorging van deze uitgave niet wat beter gekund? Had de PSP niet wat bij kunnen leggen door de kostprijzen te subsidiëren?

Chris Huinder

Ongelijke werelden, uitgave van de Henk Lankhorst Stichting. Te bestellen door f 21,50 over te maken op giro 194249 tnv PSP-Amsterdam met vermelding van 'Ongelijke Werelden'.

Afdelingen en andere groepen van PSP'ers, die een scholing aan de hand van Ongelijke Werelden willen opzetten kunnen voor raad en begeleiding contact opnemen met de medewerkster van de stichting, Ietete Witteveen, postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel: 020-267374.

komende tijd in deze vragen te verdiepen, teneinde onszelf sterker te maken tegen het huidige regeringsbeleid en vóór de belangen van die mensen in de Derde Wereld waarmee wij ons solidair voelen.

Willem Polder

SURINAME

Er zijn bijna twee jaar verstreken sinds de 'december-moorden' van '82 in Suriname. De Nederlandse regering reageerde daarop met de stopzetting van de hulp. De PSP was het, bij uitzondering, met de regering eens.

Chris Huinder zet het standpunt nog eens op een rij. Karel Puhl, net terug uit Suriname, levert kritiek en roept op tot een heel ander beleid. De Henk Lankhorst Stichting organiseert in oktober een openbare discussie over Suriname. Dat belooft vuurwerk.

Geen hulp

Onmiddellijk na de moorden op vijftien mensen in december 1982 heeft de PSP-fractie bij monde van Fred van der Spek zich gekant tegen voortzetting van de ontwikkelingshulp. Hij zei in de Kamer het 'volstrekt eens te zijn met de maatregelen die door de regering zijn afgekondigd', zoals opschorting van de ontwikkelingssamenwerking. Tot dan toe had de PSP-fractie aan de politieke ontwikkelingen in Suriname sinds de legercoup van februari de gunst van de twijfel gegeven, omdat er onder andere

'aanzetten merkbaar waren in de richting van een ander en naar onze mening beter sociaal-economisch beleid dan vroeger in Suriname werd gevoerd.'

De PSP-fractie volgde daarmee schijnbaar een spoor, dat ook door andere kamerfracties gevolgd werd. Maar schijn bedriegt. Op drie elementen wijkt de PSP-fractie duidelijk af. Ten eerste verdedigt de fractie het standpunt, dat wat ontwikkelingshulp genoemd wordt meestal alleen

maar de elites in de Derde Wereld ten goede komt. Veel te weinig hulp wordt nog gericht op kleinschalige projecten in de landbouw, industrie en het onderwijs. Bovendien wordt het beleid van ontwikkelingssamenwerking niet uitgedragen naar de ministeries van financiën en van economische zaken, die een puur kapitalistische buitenlandse politiek voeren. Ten tweede vindt de PSP-fractie, dat de regering consequent moet handelen. Als de regering om goede redenen de hulp aan Suriname opschort, moet zij ook de hulp aan andere landen (zoals Pakistan en Indonesië, twee notoire militaire dictaturen) stopzetten. Deze opvatting liet Fred van der Spek dan ook in het zogenaamde Suriname-debat van december 1982 horen: 'Wij zijn overigens van mening, dat het toepassen van die criteria (ter zake van Suriname) ook in een aantal andere gevallen moet leiden tot het stopzetten of opschorten van de ontwikkelingssamenwerking, een consequentie die de regering nog niet getrokken heeft.'

vervolg op pagina 10

lingshulp zou zich vooral moeten richten op bestrijding van armoede en vergroting van ontwikkelingskansen voor de allerarmste ten in de Derde Wereld.

Dat betekent dat wij onze hulp ook meer zouden moeten richten op dië landen waar werkelijk iets gedaan wordt voor deze grote groep.

Maar als het er dan op aan komt om konkreet aan te geven hoe onze ontwikkelingshulp eruit zou moeten zien dan blijkt dat er toch een aantal moeilijke vragen blijven.

Vragen

Ik zou hier een aantal vragen willen opwerpen waarop mijns inziens de Derde Wereldebeweging in de komende tijd een antwoord dient te vinden. Pas dan kan een reëel alternatief worden aangedragen voor het huidige beleid.

Wat we *niet* willen — hier niet en óók in de Derde Wereld niet — is dat onze 'ontwikkeling' wordt bepaald door op kapitalistische leest geschoeide bedrijven, die alleen oog hebben voor commerciële belangen en niet voor een menswaardig bestaan, milieu en gezondheid. De vraag is dan: Welk ontwikkelingsconcept stellen we daar dan tegenover? Daarvoor is het belangrijk eerder te kijken naar wat er vanuit de Derde Wereld wordt aangedragen, dan dat wij proberen ons maatschappij-model te exporteren via ontwikkelingshulp.

Een andere fundamentele vraag is: Als we zien dat ontwikkelingshulp nu voornamelijk de belangen dient van onze eigen samenleving en bedrijven, wat voor standpunt moeten we dan innemen? Moeten we er maar voor pleiten dat hulp zó niet meer hoeft of moeten we daarentegen zoveel mogelijk proberen de bestaande hulp te beïnvloeden in de door ons gewenste richting?

Zelfs als we uitgaan van een *fundamenteel recht op ontwikkeling* voor de Derde Wereld, en als we er van uit gaan dat die Derde Wereld *zelf* dient te bepalen hoe haar ontwikkelingsproces eruit gaat zien, dan nog ontom je er moeilijk aan om voorwaarden te stellen aan ontwikkelingshulp. Oók in zogenaamde 'socialistische' Derde Wereldlanden is er vaak een tegenstelling tussen het beleid van de overheid en de belangen van de zwakste bevolkingsgroepen. En denk bijvoorbeeld aan de kwestie van de mensenrechten: Ook de PSP pleitte voor stopzetting van de hulp aan *Suriname*...

Waar ligt voor ons de grens tussen autonomie en paternalisme?

Voor de Derde Wereldebeweging in Nederland èn voor diegenen binne de PSP die zich daarmee verbonden voelen is er alle aanleiding om ons de

Stenentijdperk

Men kan zich afvragen — en dat is vaak de kritiek uit rechtse hoek — of hulp aan VietNam wél voortgezet mag worden. Op dat land is immers toch ook veel kritiek betreffende de respektering van de mensenrechten te uiten? Handelt de PSP-fractie hier zelf niet inkonsekvent? Nee. De december-moorden in Suriname betekenden een ernstige terugval in het proces van economische en politieke veranderingen. Hier was geen sprake van vooruitgang, maar van een definitief afstoppen van vooruitgang. En let er wel op, dat de moorden in Suriname geen 'historische vergissing', noch 'een verkeersongeval op de revolutionaire weg' waren, maar welbewuste, geplande uitroeiing, waarbij leidende militairen volgens ooggetuigen direkt betrokken waren. Bij VietNam kan men nog steeds duidelijk en onomwonden stellen, dat er sprake is van vooruitgang op politiek, economisch en humanitair gebied, ook al is die vooruitgang langzaam en ook al is er veel kritiek op VietNam te leveren. Bij het beoordelen van een situatie in een land moet men dan ook de specifieke omstandigheden van dat land in ogenschouw nemen. En wie zou willen bestrijden, dat VietNam door de VS met medeplichtigheid van het westelijke half-rond naar het stenen tijdperk is teruggebombardeerd?

Mensenrechten

Een derde afwijkend element in de opstelling van de PSP-fractie ten aanzien van andere fracties is, dat, als er hulp gegeven wordt, deze direkt de bevolking ten goede moet komen in het kader van zijn economisch dekoloniserings- en emancipatieproces. Ook dat heeft de fractie in relatie met de debatten over de hulpverlening in Suriname naar voren gebracht. Zo verlangde Fred van der Spek tijdens het debat over het geven van ontwikkelingsgelden aan Suriname uit het zogenaamde KAP-fonds (Kleine Ambassade Projekten), dat de voorwaarden voor een nieuwe ontwikkelingsrelatie gepreciseerd worden. Zo niet, dan geeft de regering 'voedsel aan de gedachten de mogelijkheid van een eerder herstel van de relatie op grond van economische belangen open te laten, ook wanneer het met de mensenrechten in Suriname nog niet veel beter gesteld zou zijn.' De PSP-fractie vond natuurlijk wel, dat deze KAP-gelden 'ook in de huidige omstandigheden zinnig zijn', omdat ze onmiddellijk de bevolking tegemoet komen zonder dat Bouterse en de zijnen ermee te maken hebben.

De PSP-fractie heeft daarmee een stel voorwaarden voor hervatting van de hulprelatie met Suriname aangegeven: demilitarisering van het regiem, democratisering van de samenleving, respektering van de mensenrechten en duidelijk omschreven criteria aan wie een eventueel hervatte ontwikkelingssamenwerking ten goede zal komen. Ik zie niet in, dat de Surinaamse

overheid duidelijke stappen in de richting van demilitarisering en democratisering heeft genomen. Er hoeft geen democratisering naar Westers model te komen. Men kan wél verlangen, dat Surinamers via vakbonden, politieke en sociale organisaties, pers en vrijheid van meningsuiting hun wensen naar voren kunnen brengen en de overheid kunnen controleren. Ook hebben de militairen nog geen aanstalten gemaakt de schuld voor de moordpartij van december 1982 op hun eigen schouders te nemen. Van mij hoeft de ontwikkelingsrelatie nu dan ook niet hersteld te worden.

Chris Huinder

Wel hulp

In februari en maart van dit jaar ben ik in Suriname geweest. De aanleiding tot dat bezoek moet worden gezocht in de belangstelling die ik heb voor de gebeurtenissen die vanaf 25 februari 1980 hebben plaatsgevonden in dat land.

Ongeacht de fouten die daar gemaakt zijn, vond ik het toch de moeite waard een kijkje te gaan nemen in een land dat eeuwen onderdrukking achter de rug heeft. Mijn pogingen om door te dringen tot personen en groepen die mij meer over de revolutie konden vertellen ging niet altijd even vlot. Soms zakte de moed mij in de schoenen wanneer ik weer eens met achterdocht werd behandeld en ik op mijn donder kreeg voor de leugens waar de Nederlandse pers voor verantwoordelijk is.

Uit alle gesprekken en alle indrukken is mij duidelijk geworden dat de PSP zich niet langer mag verschuilen achter theoretische bespiegelingen en dubieuze verdachtmakingen aan het adres van de leiders van de Surinaamse revolutie. In Suriname is er namelijk meer aan de hand dan wat destabiliserende krachten ons willen laten geloven. Het moet iedereen toch duidelijk zijn dat men er in Suriname niet op uit is om het land weer op te zadelen met een democratie volgens Europees model. Daarnaast heeft men ook niet de bedoeling om er een rechtse diktatuur te vestigen. Integendeel, men probeert — tegen alle verdrukking in — een *socialistische* koers te varen. Dat men zich daarover niet zo duidelijk uitlaat is erg verstandig. En wat de democratische kant van de zaak betreft, is het zo dat na de staatsgreep van februari 1980 men in eerste instantie veel te snel tot normalisatie is over gegaan. De militairen hebben dus nooit de bedoeling gehad om de democratische grondrechten voor onbepaalde tijd op te schorten. Dat zij hun positie niet zomaar prijsgeven staat als een paal boven water. Het standpunt dat de revolutionaire leiding het Surinaamse volk bewust haar democratische rechten heeft ontnomen is eerder

geboren uit rankune, dan uit gezond verstand.

De PSP dient een strijdbare partij te zijn. Eigenlijk zou de PSP blij moeten zijn met de ontwikkelingen die in Suriname plaatsvinden en op gepaste wijze daaraan steun moeten betuigen. Maar nee hoor, men draait om de hete brij heen. Ik ben er voorstander van wanneer de PSP haar onvoorwaardelijke steun betuigt aan de machthebbers in Suriname. Het zou een heldhaftige daad zijn als de PSP de betrekkingen met Suriname herstelt. Het zou een stunt van de eerste orde zijn wanneer de PSP officiële betrekkingen aanknoopt met de 25 februari-beweging 'Stanvasté'.

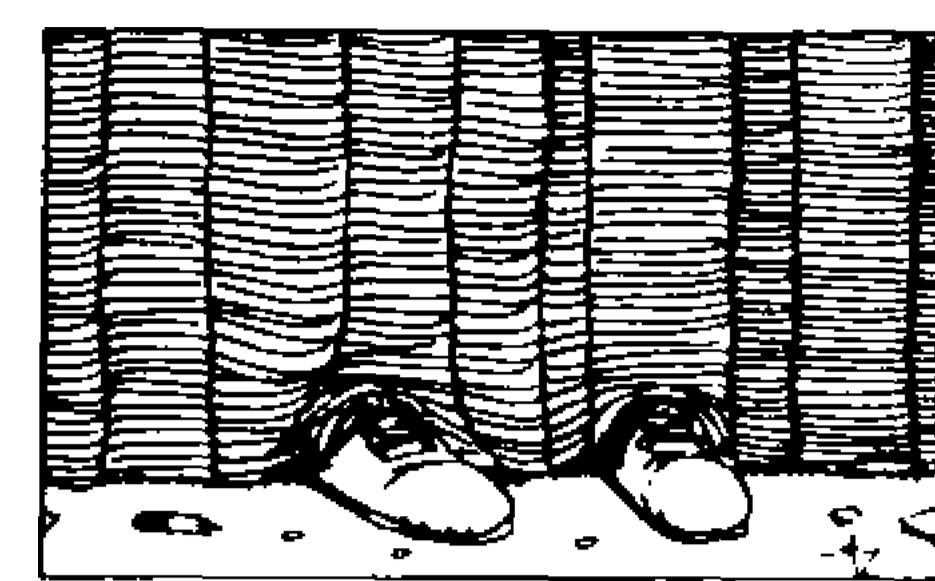
Het is een blunder dat de Tweede Kamerfractie van de PSP indertijd vóór de stopzetting van de ontwikkelingshulp heeft gestemd. Men had er beter aan gedaan door alleen de moorden te veroordelen. Nu is de partij 'kamerbreed' in een kuil gevallen die men zelf heeft gegraven.

Het is treurig dat een socialistische partij dat soort halfslachtige uitspraken doet, die alleen maar bedoeld zijn om haar eigen positie binnen het Nederlandse politieke bestel te beschermen. Ik vind het ook bijzonder schokkend wanneer Fred van der Spek beweert dat als er in Suriname een echte revolutie was geweest men daar veel kritischer met de ontwikkelingsgelden om was gegaan (in 'Suriname Informatie', maart 1984, pagina 14). Ik zou wel eens van Fred willen weten hoe de blauwdruk van een echte revolutie er uit ziet. Bovendien is het zo dat men in Suriname juist vanaf februari '80 beter met die gelden probeerde om te gaan, maar dat dat in Nederland niet op prijs werd gesteld.

Fred van der Spek beweert verder dat er geen sprake is van bevrijding van Suriname en van enige participatie van de bevolking daarbij. Of hij is niet op de hoogte, óf Van der Spek verzint maar wat.

Hierbij roep ik iedereen die het in grote lijnen met mij eens is op om bij het landelijk partijbestuur en de Tweede Kamerfractie van de PSP aan te dringen op serieuze pogingen tot het daadwerkelijk verbeteren van de betrekkingen tussen Suriname en Nederland. Want laten we eerlijk zijn: dit kan toch niet langer doorgaan...

Karel Puhl

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Zo'n zestig jaar geleden werd op initiatief van Troelstra de vaste Kamerkommissie van buitenlandse zaken in het leven geroepen. Enkele jaren daarvóór had Troelstra nog de revolutie uitgeroepen. Die werd jammerlijk door een Oranje-gezinde menigte afgestopt. De vaste Kamerkommissie moest toen in besloten bijeenkomsten de diplomatieke manoeuvres van de regering volgen en zo nodig kritiseren, want diplomatie behoorde niet op straat. Vond Troelstra.

Dat gaat nu héél anders. De halve vredesbeweging reist heel Europa af om het gebied nucleair schoon te vegen. De Derde Wereldbeweging zit voortdurend grotendeels in de arme landen om er de revolutie een handje te helpen. De burgemeester van Amsterdam, die dat na wil doen, begrijpt er niet zo veel van, want hij wil en de riolen van Managua en die van Djakarta zuiveren. De laatste raken steeds weer verstoppt met lijken van 'mysterieus vermoorde mensen'. Je moet daar dan ook niet beginnen met zuiveren van de riolen, maar met het tegengaan van de moorden.

Voor het eerst waren begin september de vrouwen in de vaste Kamerkommissie van buitenlandse zaken in de meerderheid. Voorzitter Scholten, die de echte voorzitter Ter Beek verving, die op zijn beurt in China zat om geen commentaar te hoeven geven op zijn nieuwe kernwapen-standpunt, herinnerde daar fijntjes aan. Je zag Maarten Engwirda beteuterd kijken. De regeringsdelegatie bestond tijdens de commissiebijeenkomst nog alleen uit mannen, maar het werd er niet minder gezellig en informeel door. Tot André van Es, die Fred van der Spek verving, die op zijn beurt in Japan zat om de telefoon niet te behoeven beantwoorden naar aanleiding van zijn Haagse Post-interview, tegen de minister uitriep: 'Maar niemand in dit land hoeft zijn mond over mensenrechten te houden, ook al zit zij of hij in het buitenland of niet op het Binnenhof'. De minister zei: 'Ik maak het buitenlandse beleid en de rest loopt voor mijn voeten'. Hadden we de tijden van Troelstra nog maar. Mannen hun meerderheid verloren, rampspoed geboren!

Chris Huinder

EMANCIPATIEPLAN

Meiden, hou ze er aan

Onlangs publiceerde staatssecretaris Kappeyne van de Coppello haar concept-beleidsplan Emancipatie. Het plan is door de ministerraad goedgekeurd en ligt nu voor advies bij onder andere de Emancipatieraad. Gerda Bosdriesz, medewerkster van de PSP-Kamerfractie, ontdekte een revolutionaire stellingname in het beleidsplan van het CDA/VVD-kabinet.

'Het bevorderen van de ontwikkeling van de huidige maatschappij, waarin het sekseverschil nog in zo grote mate is geïnstitutionaliseerd, naar een pluriforme maatschappij, waarin ieder ongeacht sekse of burgerlijke staat de mogelijkheid heeft een zelfstandig bestaan te verwerven en waarin vrouwen en mannen gelijke rechten, kansen en vrijheden kunnen realiseren'.

Wie denkt dat dit een zin uit het PSP-programma is heeft het mis. Hij is er ingewikkeld genoeg voor, maar het is de centrale doelstelling van het emancipatiebeleid van het kabinet-Lubbers. Deze doelstelling wordt door het kabinet als volgt uitgelegd: 'het begrip "een zelfstandig bestaan" verwijst naar een situatie waarin iedere volwassene voor zichzelf zal moeten kunnen zorgen. De term 'pluriforme maatschappij' bedoelt aan te geven, dat de variëteit van gedrags- en relatievormen moet worden erkend en dat het bestaande huwelijksmodel niet als enig uitgangspunt wordt genomen.'

Kortgezegd komt dit dus neer op het recht op een eigen inkomen voor iedereen, en afstappen van het gezin als hoeksteen van de samenleving. Een zeer revolutionaire stellingname voor een CDA-VVD-kabinet!

Voorgeschiedenis

Deze doelstelling en uitwerking ervan is te lezen in het onlangs gepubliceerde *concept-beleidsplan Emancipatie* van staatssecretaris Kappeyne van de Coppello. Het is door de ministerraad goedgekeurd, en naar de Emancipatieraad gestuurd om advies. Ook anderen kunnen erop reageren. Daarna zal de regering komen met een definitief emancipatieplan. Dit beleidsplan, dat al in het Regeerakkoord van dit én het vorige kabinet wordt aangekondigd, is te beschouwen als een vervolg op de *Regeringsnota over Emancipatie van 1977* en het *Nederlands Aktieprogram Emancipatiebeleid* van 1981. Aan een nieuw beleidsplan was behoefte omdat ondanks alle veranderingen in opvattingen en gedrag bij vrouwen en — zij het in mindere mate — bij mannen, de ongelijkheid niet wezen-

lijk is veranderd. In de huidige maatschappelijke organisatie blijkt immers op tal van punten de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen besloten te liggen.

Machtsverschil

Het beleidsplan wil de uitgangspunten en doelstellingen van het emancipatiebeleid op de middellange en lange termijn formuleren. Het toekomstige beleid moet aan deze doelstellingen worden getoetst. De in het plan geformuleerde aanbevelingen moeten worden uitgewerkt in actieprogramma's voor de afzonderlijke onderdelen. Er worden in het plan dus geen concrete uitwerkingen gedaan.

Toch is het verheugend te noemen dat het kabinet in haar doelstellingen en uitgangspunten voor een groot deel de feministische analyses heeft overgenomen. Zo liggen er volgens het kabinet in de organisatie van de samenleving barrières, die het realiseren van gelijke mogelijkheden voor vrouwen en mannen in de weg staan. Steeds meer is duidelijk geworden, zegt de nota, dat economische zelfstandigheid van vrouwen een noodzakelijke, zij het geen voldoende, voorwaarde is voor emancipatie. Door het creëren van een grotere zelfstandigheid kan het *machtsverschil* worden omgezet in een *machts-evenwicht* tussen mannen en vrouwen. Voor het eerst wordt door een regering erkent dat emancipatie méér is dan het 'inhalen van achterstanden' en het 'doorbreken van rolpatronen'; dat er wel degelijk sprake is van een machtsverschil tussen de seksen. En dat er in de samenleving mechanismen werkzaam en geïnstitutionaliseerd zijn die die machtsverschillen in stand houden.

Langzaam

De nota gaat naast de algemene doelstellingen en uitgangspunten in op een aantal specifieke beleidsterreinen, zoals: arbeid en inkomen, (volwassenen)onderwijs, welzijn en gezondheidszorg, seksueel geweld, ruimtelijke ordening en wonen (dat is nieuw in een emancipatieplan), vrouwen uit etnische groepen en vrouwen in ontwikkelingslanden.

Op het terrein van arbeid en inkomen wordt als hoofddoelstelling geformuleerd: algemene deelname van vrouwen en mannen aan de betaalde arbeid. Of te wel: het bereiken van een situatie waarin ieder mens, ongeacht de leefvorm waarvan hij of zij deel uitmaakt, in eigen levensonderhoud kan voorzien, in principe via betaalde arbeid, bij gebrek daaraan door middel van een eigen recht op een uitkering.

Hierbij wordt echter wel de kanttekening gemaakt dat dit niet op korte

termijn kan. Van de huidige generatie (gehuwde) vrouwen kan men niet verlangen, zo zegt de nota, dat ze in staat zullen zijn in hun eigen onderhoud te voorzien. Zij zijn onvoldoende toegerust voor een beroep. Hier wordt dus volledig voorbij gegaan aan het feit dat momenteel erg veel (gehuwde) vrouwen willen én kunnen werken; als er maar werk voor hen was. Het recht op een uitkering zou om te beginnen in 1990 moeten gelden voor 18-jarige vrouwen, vanaf 1991 ook voor de 19-jarigen, en zovoorts. Op deze manier zouden in het jaar 2037 alle vrouwen tot 65 jaar dit recht hebben. Wel een erg langzame invoering van het individualiseringsprincipe: waarom pas vanaf 1990, en niet nu direkt al beginnen? En waarom niet ook voor de vrouwen die nu al boven de 18 zijn? Zij blijven anders hun leven lang buiten de boot vallen. Wel zegt het kabinet dat de bestaande regelgeving en beleid vast aan de gewenste situatie moeten worden aangepast. Als voorbeeld hiervan wordt de voorgestelde herstelvoorziening van de sociale zekerheid genoemd. Wie echter de tekst van de adviesaanvraag kent, weet dat er weinig moois voor vrouwen instaat. Het draait vooral om korten op de uitkeringen.

Het kabinet zal verder de herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid over mannen en vrouwen als uitgangspunt voor het werkgelegenheidsbeleid aan de orde stellen in het overleg met vakbonden en werkgeversorganisaties. Gestreefd wordt naar een 36-urige werkweek in 1987, en wellicht verdere arbeidstijdverkortingen in latere jaren. Arbeidstijdverkortingen per dag of per week verdient uit emancipatieoogpunt de voorkeur, zo staat er in de nota te lezen. Maar het kabinet moet toch ook weten dat de vrouwenbeweging al jaren zegt niets te hebben aan een arbeidstijdverkortening tot 36 uur? Échte herverdeling van betaald én onbetaald werk is toch pas mogelijk bij een *drastische* verkorting van de arbeidstijd? De 25-urige werkweek dus. Bij een verkorting van de werkweek tot 36 uur zullen er weinig extra arbeidsplaatsen bijkomen. Evenmin zal manlief nu opeens veel tijd over hebben om aan huishoudelijk of opvoedend werk te besteden. Om maar niet te spreken van de mensen die alleen wonen.

Ruggesteun

Is het kabinet met de nota akkoord gegaan omdat het 'maar' een concept-plan is, en zullen de ministers straks bij het definitieve plan wel anders piepen? Of denken ze dat het geen kwaad kan de vrouwenbeweging de mond te snoeren met mooie doelen en uitgangspunten, maar dat er in concreet beleid toch weinig voor

hen te halen zal zijn? Daar is immers geen geld voor; we moeten tenslotte toch allemaal bezuinigen? En dat de wil niet aanwezig zou zijn, kan niemand dan meer zeggen. Of is dit te negatief gedacht? Moeten we niet blij zijn met dit plan?

Natuurlijk is het belangrijk dat dit plan er is. Ook dat er hele goeie dingen instaan. Alleen mogen we niet denken dat we er nu zijn. Met name in het hoofdstuk 'arbeid en inkomen' moet er nogal wat veranderen. En: de nota moet nog worden omgezet in concreet beleid. En juist dát zal een harde dobber worden. Vooral als je kijkt naar het huidige beleid van het kabinet; erg vrouwvriendelijk is dat niet te noemen. Voorbeelden te over: Ruding, die het maar niets vindt dat er zoveel vrouwen scheiden, dat kost de staat teveel geld. Of: in plaats van het afschaffen van het kostwinnersbeginsel in de WWV, wordt het ook voor mannen ingevoerd, onder het mom van 'even slecht is ook gelijk'. Maar daar ging het vrouwen helemaal niet om, het ging hen erom dat zij een betere positie zouden krijgen. En daar komt niets van terecht. En: steeds meer mensen worden beknot in hun vrije keuze voor een leefsituatie. Immers, zodra je iets met anderen samen wil doen, moet je oppassen voor je uitkering. De onderhoudsplicht tiert welig. En: na veel kritiek uit de vrouwenbeweging te hebben aangehoord op het porno-wetsontwerp, besluit Korthals-Altes niets in de oorspronkelijke plannen te veranderen. De vrouwenbeweging weer terug bij af!

En zo kan je nog wel even doorgaan.

Met de uitgangspunten en doelstellingen uit het Emancipatieplan in de hand, moeten vrouwen op concrete punten veranderingen opeisen. Als in de nota staat dat voor emancipatie van vrouwen economische zelfstandigheid een vereiste is, zullen de vrouwenbeweging en de PSP aan moeten geven hoe die economische zelfstandigheid eruit moet zien. Geen uitkeringen bij individualisering waarbij je wel verplicht bent met een ander te wonen, omdat er anders neit van rond te komen is. Geen 36- maar een 25-urige werkweek. Geen kostwinnersprincipe ook voor mannen, maar afschaffing ervan. Echte positieve diskriminatie om vrouwen op hoge posten, ook in politiek, benoemd te krijgen. Enzovoorts.

Het Emancipatieplan is belangrijk als ruggesteun in de verdere strijd van de vrouwenbeweging. Mooie doelstellingen zijn er niet om losse flodders te worden. Wie 'A' zegt, moet ook 'B' zeggen. Meiden, hou ze er aan!

Gerda Gosdriesz

BOEKBESPREKING

Vier wegen naar vrede en veiligheid

Onlangs verscheen 'Vier wegen naar vrede en veiligheid' van Johan Galtung. Een boek met deze titel van de hand van een gerenommeerd polemoloog als Galtung trekt de aandacht. De uitgebreide reclamecampagne en aanbevelingen als 'Het standaardwerk voor vredeswetenschap en vredesaktie' deden vermoeden dat Galtung een nieuw, briljant boek op de markt gebracht had.

Ine Megens, medewerksters van het Wetenschappelijk Bureau van de PSP, las het. Haar viel het tegen.

De wereldvrede wordt bedreigd door de alsmaar voortgaande bewapeningswedloop tussen de supermogendheden, zo begint Galtung. Hoewel hij waarschuwt voor een Europees ethnocentrisme en alle dimensies van het Oos-West konflikt erbij wil betrekken, richt hij zich in de rest van zijn boek voornamelijk op de situatie in Europa. Het Oost-West konflikt wordt gekenmerkt door ideologische geschilpunten, belangenkonflikten, wedijver om de beste strategische posities, blokvorming in twee bondgenootschappen en een militair industrieel bureaucratisch kompleks. De eerste twee punten worden beschouwd als fundamentele geschilpunten, de andere drie maken deel uit van het eskalatieproces. In de daarop volgende hoofdstukken toont Galtung aan dat de manieren waarop men een einde heeft proberen te maken aan de wapenwedloop na 1945 gedoemd zijn te falen. Tot die traditionele wegen naar vrede rekent hij konfliktoplossing, machtsevenwicht en ontwapening. Deze analyses behoren tot de beste gedeelten van het boek. Op indringende wijze gaat Galtung bijvoorbeeld in op de theorie over ontwapening en de redenen waarom onderhandelingen tussen Oost en West mislukken. 'Alleen al de veronderstelling dat ontwapening "wederzijds en evenwichtig" moet zijn leidt ertoe dat iedere poging tot een negatieve wapenwedloop verkeert in een positieve wapenwedloop' (pag. 193).

Galtung pleit voor omschakeling van offensieve naar defensieve wapensystemen. Het gevaarlijke van de huidige situatie zit in het offensieve karakter van de bewapening. Offensieve wapens zijn gevaarlijk omdat deze als een bedreiging worden gezien en omdat ze aanvallen uit voorzorg uitlokken. Daarom dient het bedreigende karakter van de bewapening te verminderen; wapens dienen alleen om de verdediging te ondersteunen. Het afschaffen van

wapens is niet alleen onmogelijk maar ook onnodig. Naast konventionele wapens moeten para-militaire en niet-militaire vormen van verdediging ontwikkeld worden. De kracht van deze vorm van verdediging schuilt in de veelzijdigheid van haar vormen.

Veiligheid is echter geen absolute waarde, maar is afhankelijk van percepties en interpretatie van gegevens. Het afschaffen van aanvalswapens zal waarschijnlijk een bijdrage leveren aan het gevoel van veiligheid. Defensieve wapens vormen immers geen directe bedreiging, even afgezien van de vraag of het wel zo gemakkelijk is een scheidslijn tussen offensieve en defensieve wapens aan te brengen. Het is daarmee nog geen garantie voor een gevoel van veiligheid, laat staan van gelijke veiligheid. De tegenstellingen tussen Oost en West zijn fundamenteel, veelvormig en diep geworteld. Dit is een goede voedingsbodem voor twijfel aan de onkwestbaarheid van het eigen verdedigingssysteem en het wantrouwen in de ander of hij niet toch een paar aanvalswapens verborgen houdt. Transbewapening levert nog een belangrijk probleem op, namelijk het gevaar van een nieuwe bewapeningswedloop in defensieve wapens. Dit probleem bagatelliseert Galtung, hoewel hij tegelijkertijd signaleert dat de omschakeling niet in een keer doorgevoerd kan worden. Wie garandeert echter dat de aanschaf van nieuwe, defensieve wapens gepaard gaat met de afschaffing van de oude aanvalswapens?

Supermachten

Niet gebonden zijn aan een supermacht is voorwaarde voor een andere vredespolitiek, zegt Galtung. De supermachten gebruiken hun bondgenoten om vooruitgeschoven stellingen in te nemen, wat bedreigend is voor de wereldvrede. Ook nemen zij een veel te vooraanstaande positie in de bondgenootschappen in onder andere in de bevelstructuur. Daarom is een geleidelijke ontkoppeling van de bondgenootschappen noodzakelijk. Galtung geeft daarvoor zeven mogelijkheden, die variëren van het afstoten van de kerntaken en verwijdering van de militaire bases van de supermacht tot het uittreden uit de bondgenootschappen. Het aantrekkelijke van deze opsomming is dat het aantoont dat er meer mogelijkheden zijn dan het al of niet lid zijn van een bondgenootschap. Er zijn tussenstappen denkbaar, die de afstand tussen de bondgenoten en de supermacht vergroten en meer recht doen aan het eigenbelang van de Europese landen. Een geleidelijke ontkoppeling vergroot niet alleen de veiligheid van de desbetreffende landen, het vergroot

ook de veiligheid van het systeem als geheel.

Meer problemen heb ik met de 'derde weg' naar vrede en veiligheid die Galtung aanbeveelt: verhoging van de interne kracht, oftewel een streven naar zelfvoorziening en onafhankelijkheid. Economisch, ekologisch, politiek en cultureel moeten landen zelfstandiger worden, waardoor de kans op een hechtere samenleving wordt vergroot. De moderne samenlevingen kennen echter te veel spanningen om met een beroep op nationale eenheid te kunnen worden opgelost. Onafhankelijkheid is een wensdroom en omgekeerd kan wederzijdse afhankelijkheid mijns inziens een uitstekende basis voor samenwerking vormen. Het probleem is dat afhankelijkheidsrelaties meestal niet gelijkwaardig zijn. Veel landen worden door anderen onderdrukt. Bovendien zijn er in het internationale krachtenveld ook andere deelnemers aan het spel dan alleen de nationale staten. Een pleidooi voor onafhankelijkheid is geen oplossing voor de gesignaleerde problemen. Het lijkt mij ook deels in strijd met de aanbeveling die Galtung daarna doet: bruikbaarheid voor anderen. Landen die een nuttige functie vervullen voor anderen verzekeren zich daarmee van een zekere bescherming, als die bruikbaarheid tenminste gekoppeld is aan een situatie van vrede en zelfstandigheid (anders zou het de oorlogszucht eerder kunnen aanwakkeren). Voor Galtung geldt *Zwitserland* als voorbeeld bij uitstek van een land dat zich onderscheidt door haar bruikbaarheid voor anderen: haar banken, de conferentiefaciliteiten en het Rode Kruis zijn waardevolle instellingen voor iedereen. Omdat het land geen offensieve wapensystemen bezit (??), een gedecentraliseerde besluitvorming kent, een zeker konservatisme hen minder afhankelijk maakt van technologie en *Zwitserland* geen lid is van een bondgenootschap, beschouwt Galtung dit land als het veiligste in Europa. In een curieuze tabel zet Galtung de veiligheid van de Europese landen af op basis van een aantal factoren als beschikbaarheid voor de supermachten en het lidmaatschap van een bondgenootschap. Na *Zwitserland* volgen *Joegoslavië* en *Albanië* en de andere ongebonden landen. Daarna de 'halve bondgenoten', *Frankrijk*, *Roemenië* en *Griekenland*. Voor de overige Europese landen, de bondgenoten van de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten is het veiligheidsniveau heel laag. Galtung waarschuwt er overigens voor om niet te veel waarde te hechten aan zijn tabel. In het nawoord — een dialoog tussen lezer en schrijver — blijkt hij zich wel degelijk

bewust te zijn van de negatieve kanten van het Zwitsers veiligheidsbeleid, onder andere: de grote militarisering van de samenleving, de afzijdigheid waartoe de Zwitsers zichzelf veroordelen in de meeste internationaal politieke kwesties, de behandeling van de dienstweigeraars en de wapenexporten. Alleen in vergelijking met andere Europese landen biedt het Zwitsers systeem voordelen. Hier wreekt zich mijns inziens het feit dat Galtung koste wat kost zijn model wil handhaven. Terwille van de eenvoud van het schema worden alle complicerende gegevens even terzijde gesteld. Zodra het model moet worden ingevuld blijkt dat het op sommige punten schromelijk tekort schiet en op andere punten nauwelijks iets nieuws biedt. Bij de concrete voorstellen voor wapenbeheersing of ontspanning zit er geen één die niet al eens eerder werd geopperd.

Optelsom

Is het dan de combinatie van de vier wegen die een nieuwe politiek moet opleveren? Dat een beleid aan politieke kracht wint als het niet alleen op het terrein van defensie maar ook op het gebied van de buitenlandse politiek wordt doorgevoerd lijkt evident. Maar waarom het juist deze combinatie van alternatieven zou zijn wordt nergens duidelijk gemaakt. Galtung heeft evenmin aandacht voor de interne en externe tegenstand die een dergelijke politiek zou ontmoeten. Een regering die een andere weg op het terrein van vrede en veiligheid wil bewandelen zal gekonfronteerd worden met tegenstand van het militair industrieel kompleks en politieke druk van de bondgenoten. Het boek blijft, na een heldere en overtuigende analyse van zowel de politieke als de militaire strategische problemen, in het aandragen van de alternatieven te veel steken in een optelsom van mogelijke maatregelen en vage beleidsalternatieven. Een teleurstellend slot van een boek dat zoveel verwachtingen wekt.

Ine Megens

Johan Galtung, *Er zijn alternatieven! Vier wegen naar vrede en veiligheid*. Amersfoort, 1984. Uitgeverij De Horstink, Postbus 400, 3800 AK Amersfoort. Prijs f 29,50

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

Majesteit (1)

Een *walgelijke vertoning!* Dit was pure *majesteitsschennis*. U hebt even de koningin en de prins door het *slijk* gesleurd!! En zolang oranje er is, is Oranje boven!! Ik ken de koningin *persoonlijk!* Een vlammend protest van een Oranjeklant
Haarlem

Majesteit (2)

Als U dacht toen U deze brief opende 'Ha, weer een nieuw lid!', dan heeft U het goed mis. Met walging heb ik deze avond naar uw uitzending Politieke Parijzen gekeken. Weet U nu werkelijk geen andere methode te bedenken, dan deze misselijke imitatie van ons Koninklijk echtpaar? Ik kan U wel verzekeren, en dat wens ik ook, dat U op deze wijze het graf graaft van Uw partij.
B. den Ouden
Capelle aan den IJssel

Majesteit (3)

Uw TV-uitzending van 12 september was meer dan schandelijk. Ons land gaat gaat ten onder aan het tolereren van dit soort uitzendingen. Als u meent met dergelijke falsificaties te mogen komen mag ik het ook:
P. Bakker
Alkmaar

Majesteit (4)

Na uw 'leden wervende' t.v.-uitzending van gisteravond te hebben bekeken moet mij het volgende van het hart: dit was werkelijk ongelooflijk smakeloos! De belachelijke vertoning van een namaak Beatrix en Claus (waarschijnlijk de zuster en de werkloze zwager van uw voorzitter, die ook eens op t.v. wilden) was nog slechts onbenullig totdat 'Claus' het woord nam. Erg fijnzinnig hoor, al die toespelingen-met-de-voorhamer op de depressiviteit van prins Claus, een periode die voor elk echtpaar vreselijk moeilijk moet zijn, ook al zonder wereldpubliciteit.

Ik ben absoluut niet koningsgezind, het maakt me weinig uit of ze er zijn of niet, maar ook een anti-neutronenbom parodie op de aambeien of seksproblemen van de PSP-lijsttrekker zou mij niet

doen verlangen naar een lidmaatschap van uw club.
H. Spierenburg-Eikenboom
Wilnis

Majesteit (5)

Veel lof voor jullie meer dan uitstekende uitzending op 12 september. Zonder de personen Beatrix en Claus te beledigen zetten jullie ijzersterk neer waar het om gaat!
Elkse Mooijman
Hengelo

Majesteit (6)

Ik stuur U deze anonieme scheldpartij maar gratis toe. U mag ten allen tijde brieven schrijven of kaarten met strafport weigeren.
Districtspostkantoor
Amsterdam

Majesteit (7)

Nadat we weer een beetje bij gekomen zijn van het lachen schrijf ik U even een briefje. Dat programma vonden we heel leuk en zó echt, eerst dachten we dat ze het echt waren. Maar we denken dat U hier nog wel reacties op zal krijgen helaas, maar wij vonden het heel goed, trekt U zich er maar niets van aan hoor, er zijn wel erger dingen op de aarde!! (En o ja, we hebben niets tegen deze mensen hoor).
N.N.
Haarlem

Gebroken gewertje NU OOK IN ZILVER

Speciaal voor de PSP ontwierp edelsmid Antonie Bouman uit De Rijp een zilveren gebroken gewertje (835/1000 zilver, met meesterteken en rijkskeurmerk, gegoten)

Winkelwaarde f 35,—
Alleen voor abonnees van 'Bevrijding' en leden van PSP slechts f 25,—
(incl. verzendkosten)

Bestellen: maak f 25,— over naar postgiro 194240 t.n.v. PSP / Amsterdam met vermelding van 'gebr. gew. in zilver'.

De nieuwste trend

De Haagse Post konden we dit weekend niet overslaan. Al was het maar vanwege de kleurrijke voorplaat. Ze overtrof zichzelf, die HP.

Niks geen trendy gekeuvel over wat er in de breintjes omgaat van dertigers, die inmiddels veertig zijn geworden.

Nee, een regelrecht eindpunt van een trend was het onderwerp. Het eind van een heel langdurige en hardnekkige bovendien: 'Het Socialisme'. In de opvattingen van de HP dan wel. Zij spraken met de 'laatste socialist'. Het blad dat zich meestal wat vaag zwemelend rond 'links van het midden' ophoudt, met wat groen ge-neuzel er tussendoor, had ineens te maken met de heldere uitspraken van onze oudste PSP-parlementariër, die tot HP's verbijstering stelt niet te twijfelen aan wat hij aan het doen is. Hiebij viel de heftig twijfelende (aan de Olympische Spelen in Amsterdam) staatssecretaris, die met een uiterst volgzaam levensgezellen in hetzelfde nummer van HP werd geïnterviewd, volledig in diep grijs.

Het is een dergelijke ervaring van contrast tussen helderheid en grijs, die één onzer tegenwoordig elke dinsdag opdoet als ze in haar nieuwe functie van senatrice, braaf tussen de twee kanten van het Binnenhof voor het mooie overleg tussen de PSP-frakties van Eerste en Tweede Kamer heen en weer pendelt. Aan beide kanten, zowel in de Eerste als in de Tweede Kamer, raak je bedolven onder het papier. Kilo's grijsgedrukte velletjes, die je er op wijzen dat het leven te kort is om het allemaal te lezen. Aan de kant van de Tweede Kamer kun je nog bedenken dat je het ergens voor doet. Overge-

**ik heb niets
tegen
mannen,
maar...**

stoken naar de Eerste Kamer zak je weg in een grijs moeras, waar twijfel en het versluieren van partijtegenstellingen tot Wijsheid lijken verheven. Het vooroordeel lijkt werkelijk te worden bevestigd.

Toch gaan de denigrerende opmerkingen van, overigens dierbare, partijgenoten over stoffigheid, belegenheid en zinloosheid van de Eerste Kamer, en daarmee van alle tijd die je er aan besteedt, wat ver. Alsof je zelf de nutteloosheid in persoon bent en het dus bij voorbaat al geen zin heeft je een eigen weg te zoeken in dat gebeuren. Alsof je niet op die plaats de mogelijkheden moet aftasten en op een gegeven moment, als de kat de boom is uitgekeken, eruit slepen wat er uit te slepen valt voor onze prachtige PSP-gedachten, visies en eisen.

Een positieve grondhouding is nodig, zou Lubbers zeggen. Maar Lubbers kan ons wat. Die heeft ons hele weekend al verpest. In stille afzondering worstelend boven de embargo-stukken voor prinsjesdag, wordt twijfel tot zekerheid en latent begrip tot verbijstering en woede.

De zelfgenoegzaamheid en schaamteloosheid van de inhoud en het taalgebruik van de Miljoenennota is van weerzinwekkende allure. Men beschrijft de 'strukturele onevenwichtigheden in de

Nederlandse ekonomie tot uiting komend in een proces van uitholling van de winstpositie en het eigen vermogen van het bedrijfsleven' (over de uitholling van de minima wordt in dat verband niet geschreven, die moeten alleen nog verder uitgehold).

Loonstijgingen, sociale zekerheid, toename van uitkeringsgerechtigden (met name die gescheiden vrouwen die bijstand willen) en de verkleining van inkomstenverschillen, vormen kwaden die de ekonomie hebben scheefgetrokken, volgens dit kabinet. Maar troost u, het kabinet heeft met haar beleid al een duidelijke keer ten goede bereikt en daar gaat ze dus nog maar even mee door.

Méer geld voor het bedrijfsleven, méer defensie, méer gevangenen. Om het nauwelijks morrende volk ook eventuele kleine oprispingen te beletten, wordt een 'substantieel' bedrag vrijgemaakt voor 'beleidsintensivering inzake de veront-rustende jeugdwerkloosheid'. Dit dan wel 'ondanks de beperkte ruimte die het budget biedt'...

Het staat er allemaal écht. En nog véél meer. Waar het geld vandaan wordt gehaald hoeven we niet meer te vermelden. Onbeschaamd en onverbloemd wordt afgekoerst op een autoritaire maatschappij van winnaars en verliezers. Daar willen wij niet bijhoren. Wij zullen onze eigen weg van een oppositionele beroepspraktijk moeten zoeken. En daarmee zijn we weer terug bij het begin van het socialisme, de allernieuwste trend.

Titia van leeuwen
Titia Bos

PSP BIJENKOMSTEN

Sociaal-ekonomische strijd

Per 1 januari 1985 zijn er weer nieuwe bezuinigingen te verwachten. En bovendien staat de gevreesde stelselherziening Sociale Zekerheid voor de deur. Om de eigen ideeën en eisen van de PSP te ontwikkelen heeft het Partijbestuur in samenwerking met de Tweede Kamerfractie de *Werkgroep Arbeid en Inkomen* opgericht. Om plannen voor landelijk materiaal uit te werken, de kontakten te verbeteren worden op **zaterdag 13 oktober** op vier plaatsen regionale dagen georganiseerd. In **Amsterdam** (Partijgebouw, Nwe. Looiersstraat 45), **Arnhem** (De Coehoorn, Coehoornstraat 17, t.o. NS-station), **Groningen** (Coehoornsingel 87) en **Tilburg** (Nieuwlandstraat 39). Aanvang steeds: 11.00 uur. *Nadere informatie:* John Hontelez of Frans Janssen, tel.: 020-267374 of via Postbus 700, Amsterdam.

Linkse samenwerking

De PSP organiseert op **zaterdag 20 oktober** in Trianon (Oude Gracht 252, Utrecht) een discussiedag over linkse samenwerking. De dag zal in het teken staan van de uitwerking en uitvoering van de besluiten van het PSP-kongres in Steenwijk van juni 1983. **De samenwerking op lokaal nivo** zal centraal staan. Een voorbereidende map is te bestellen door overmaking van f 4,- naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'SVS-bulletin nr. 90'. De discussiedag begint om 10.30 uur.

Nederland uit de NAVO

Nederland uit de NAVO. Een rotsvast standpunt van de PSP. Blijft over: hoe. In de PSP-nota *Geen afschrikking maar ontwapening* wordt een poging gedaan een weg aan te geven. Op **zaterdag 20 oktober** organiseert de themagroep Vredesvraagstukken van de PSP een discussiedag over deze nota. Inleiders: *Bram van der Lek* (mede-auteur van de nota) en *Henk Branderhorst* (PSP'er, oud-hoofdredakteur 'Bevrijding' en lid van 'tKan Anders'). De nota is te bestellen door overmaking van f 4,60 naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van 'Geen afschrikking maar ontwapening'. De discussiedag vindt plaats in De Kargadoor, Oude Gracht 36-bis, Utrecht. Aanvang 11.30 uur.

Suriname-dag

De *Henk Lankhorst Stichting* organiseert op **zaterdag 27 oktober** een *Suriname-dag* in het Mozeshuis, Waterlooplein 57, Amsterdam (naast de Mozes en Aäronkerk) van 11.00 tot 16.00 uur. Tijdens deze dag zal het vraagstuk van de hervatting van de *ontwikkelingshulp* aan Suriname centraal staan. Sprekers: mevrouw De Hart, Naussaud Boedhoe, Dew Baboeram, Johan Madarie, Ashanti en Peter Schumacher. Als

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

voorbereiding van deze dag verschijnt een map die wordt toegestuurd na overmaking van f 6,30 naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP / Amsterdam met vermelding van 'SVS-bulletin nummer 91'.

De *Solidariteits Beweging Amsterdam* (SBS) heeft een brochure uitgebracht over het onderwerp van de bijeenkomst van 27 oktober. Deze brochure kost f 3,50 en kan worden besteld bij de SBS rechtstreeks (tel: 030-328667) of bij de Henk Lankhorst Stichting, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, tel. 020-267374 (Ieteke Witteveen).

3e WERELD

Werkkamp in Afrika

De Afrikgroep van de *Stichting Internationale Werkkampen* organiseert oriëntatiegroepen voor mensen die zich willen verdiepen in de ontwikkelingsproblematiek. De groepen zijn regionaal opgezet en de bijeenkomsten vinden plaats van november tot juni. Na de oriëntatieperiode bestaat de mogelijkheid een werkkamp in Afrika te doen. De sluitingsdatum voor de groepen is 1 november. *Nadere informatie:* Sekretariaat SIW, Willemstraat 7, Utrecht, tel.: 030-317721.

VREDESGROEPEN

60 jaar Kerk & Vrede

Op **zaterdag 13 oktober** viert Kerk & Vrede haar zestig jarig bestaan in de Joriskerk in Amersfoort met toetsraken, informatiemarkt, films en een rondgang door de binnenstad. In haar jubileumjaar is Kerk & Vrede gestart met een ledenwerfkampagne onder het motto 'Liever geen bloemen'. *Nadere informatie* over de organisatie en de bijeenkomst van 13 oktober bij: Kerk & Vrede, Utrechtseweg 159, 3818 ED Amersfoort, tel.: 038-10445.

Kunstkonfrontatie

Sinds enige tijd bestaat in Diemen de *Stichting Kunstkonfrontatie*, die zich ten doel stelt 'kunst' op een konfronterende manier te gebruiken. Bij de blokkade van Woensdrecht, op 1, 2 en 3 juni dit jaar, manifesteerde de Stichting zich voor het eerst binnen de vredesbeweging. Om het werk binnen de vredesbeweging verder op poten te zetten, wil de Stichting een *Dienstweigeraar* aanstellen. Het benodigde geld daarvoor ontbreekt. Daarom doet de Stichting Kunstkonfrontatie een beroep op partikulieren die met giften de tewerkstelling van een dienstweigeraar mogelijk willen maken. **Voor nadere informatie kun je terecht bij Robert Kleij, Goudsbloemstraat 19-hs, Amsterdam, tel.: 020-276251 of bij de Stichting, tel: 020-999616.**

Totaalweigeraars

Nog steeds worden totaalweigeraars van de militaire dienst opgesloten in gevangenissen. *Laat wat van je horen*, want achter de tralies betekent een brief of kaartje nog meer dan er buiten.

De twaalf totaalweigeraars zijn: *Kees Brinkman* ('De Sprang', Stevinstraat 48, Den Haag); *Dirk van Donselaar* (Corridor, Postbus 11, 5410 AA Zeeland); *Marc Rükers* (Huis van Bewaring, Wolvenplein 27, Utrecht); *Ton Heck* (Huis van Bewaring, Wilhelminastraat 16, Arnhem); *Jan Autsema* (idem); *Frits ter Kuile* ('De Vest', Oostvest 22, Haarlem); *Eelko Haak* (Kousteensedijk 2, Middelburg); *Christo Motz* ('Nieuw Vosseveld', Lunettenlaan 501, Vught); *Jeroen Kouwenberg* (Huis van Bewaring, Pollartstraat 7, Roermond); *Bernard Mantel* ('Het Veer', Wenckebachweg 48, Amsterdam); *Rein van Vliet* ('De Weg', Wenckebachweg 48, Amsterdam) en *Charlie Hemming* ('Diemersluis', Wenckebachweg 48, Amsterdam).

BLADEN

Suriname Informatie

Het tweemaandelijks blad van de *Solidariteits Beweging Suriname*, 'Suriname Informatie', verschijnt sinds kort in een nieuw jasje. De opmaak is veranderd en het wordt gedrukt op zwaardere papier zodat het geheel er als een volwassen blad uitziet. Een van de eerste nummers die in de nieuwe vormgeving verscheen had als thema *Surinaamse kunstenaars in Nederland*. In dat nummer een hele serie interviews, onder andere met *Ronald Snijders*, de Surinaamse fluitist die vorig jaar de drie jaarlijkse Masra-prijs van de federatie van Surinaamse musici ontving. Verder gesprekken met *Zapata 'Jaw' Renfrum* (dichter / percussionist), *Gerda Zaandam* (danseres / choreografie) en *Anita Breedveld* (o.a. VPRO's Black Star Liner).

Elk nummer van 'Suriname Informatie' wordt opgebouwd rond één thema. Daarnaast in elk nummer aandacht voor de aktualiteit, recensies van onlangs verschenen boeken, tijdschriften en brochures en regelmatig aandacht voor cultuur, cursussen en acties. Ook in elke uitgave een agenda voor de komende tijd. Een jaarabonnement kost f 20,- minimaal (losse nummers f 3,50). Vraag een proefnummer aan bij: SBS, Oude Gracht 237, Utrecht of neem direkt een abonnement door overmaking van minimaal f 20,- naar postgiro 3371328 t.n.v. SBS / Utrecht met vermelding van 'abonnement SI'.

UITGAVEN

WOONWAGENWERK

Begin vorig jaar (nummer 7/8) besteedde 'Bevrijding' aandacht aan de ontwikkelingen rond het regionale woonwagenkamp in de IJmond. Dat grote kamp werd de afge-

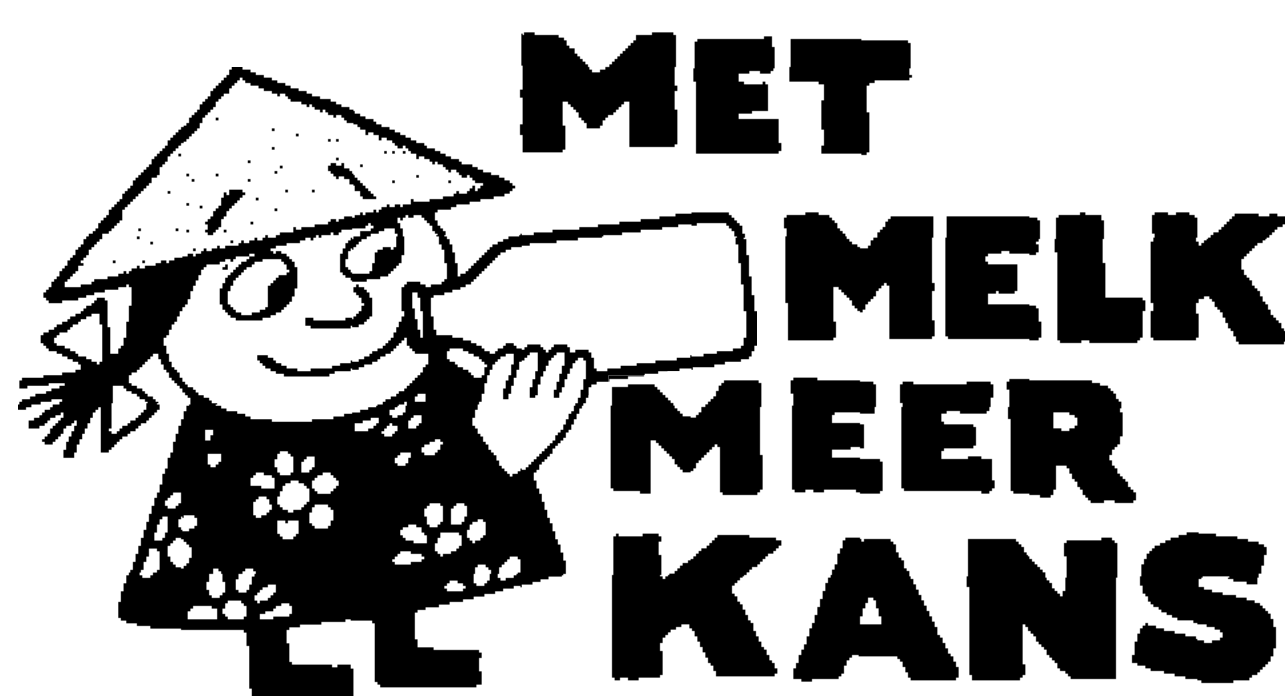
Help twee kinderen in Vietnam

met f 25,- drinken twee kinderen een half jaar lang melk.

Co Thach, minister van buitenlandse zaken: 'In 1979 hebben we nog anderhalf miljoen ton rijst moeten invoeren, verleden jaar niets'. Het resultaat is niet echt hoog, nog lang niet genoeg om van te leven'.

Het Medisch Comité wil net dat beetje meer geven. Als we met elkaar 100 ton melkpoeder sturen als aanvulling op die rijst dan drinken 25.000 jonge moeders en kinderen een half jaar lang melk.

Geef Vietnam die kans. Stort f 25,- op giro 1090 400.

MEDISCH COMITÉ NEDERLAND-VIETNAM
postbus 5701, 1007 AS Amsterdam, postgiro 1090400, telefoon 020 - 270411

lopen tijd in een aantal kleinere kampen opgedeeld: *dekonsentrasië* wordt dat in ambtelijke kringen genoemd.

Onlangs verscheen een verslag van het *werkgelegenheidsproject* dat daarna werd gestart in samenwerking tussen de woonwagewoners en het Centrum voor beroepsoriëntatie en beroepsuitoefening. Geprobeerd werd eigen werkgelegenheid te creëren of opleidingen te volgen voor een baan in loondienst. Het nu verschenen verslag behandelt de situatie in de IJmond na de opheffing van het Regionaal Woonwagencentrum en geeft een beschrijving van het werkgelegenheidsproject. Aan het slot de kritiek van een bewoner: "Ik vind dat de overheid ons moet helpen. Dat zijn ze gewoon verplicht. Als je bedenkt wat het bouwen en afbreken van het regionale kamp gekost heeft. Daar zijn miljoenen tegen aan gesmeten. En als je dan ziet hoe lang het duurt voor ze iets voor de mensen zelf willen doen!"

Het verslag is een uitgave van de Begeleidingskommissie Ontwikkelingsprojecten sociaal-kultureel werk en is te bestellen bij: Ministerie WVC, Kamer M 1232, Postbus 5406, 2280 HK Rijswijk (vragen naar 'BCOP-verslag Woonwagewerk nummer 2').

WEIGERING DEFENSIEBELASTING

De *Beweging Weiger Defensiebelasting* bracht onlangs twee nieuwe brochures uit. 'Een voorschot op vrede' behandelt de doelstellingen en de geschiedenis van de beweging en geeft een overzicht hoe in het parlement en in de kerken over de weigering van defensiebelasting wordt gedacht. Prijs f 3,50 (inkl. verzendkosten). 'Vredesfonds, geen geld voor geweld' gaat over het 'Vredesfonds' van de beweging. Dat fonds is opgericht als depôt voor de bedragen die mensen als defensiebelasting weigeren. Ze kunnen dat geld dan weer terug krijgen als de overheid het geld wil innen. Verder 'leeft' het fonds van giften. Met de rente op de depôtbedragen en met de giften worden *vredesprojecten* gesteund. Dit jaar gaat er onder meer geld naar het *konversieproject in Tilburg*. Deze brochure kost f 2,60 (inkl. verzendkosten). Beide brochures zijn te bestellen door het betreffende bedrag over te maken naar postgiro 4434906 t.n.v. BWD, Utrechtseweg 159, Amersfoort met vermelding van de titel van de gewenste uitgave.

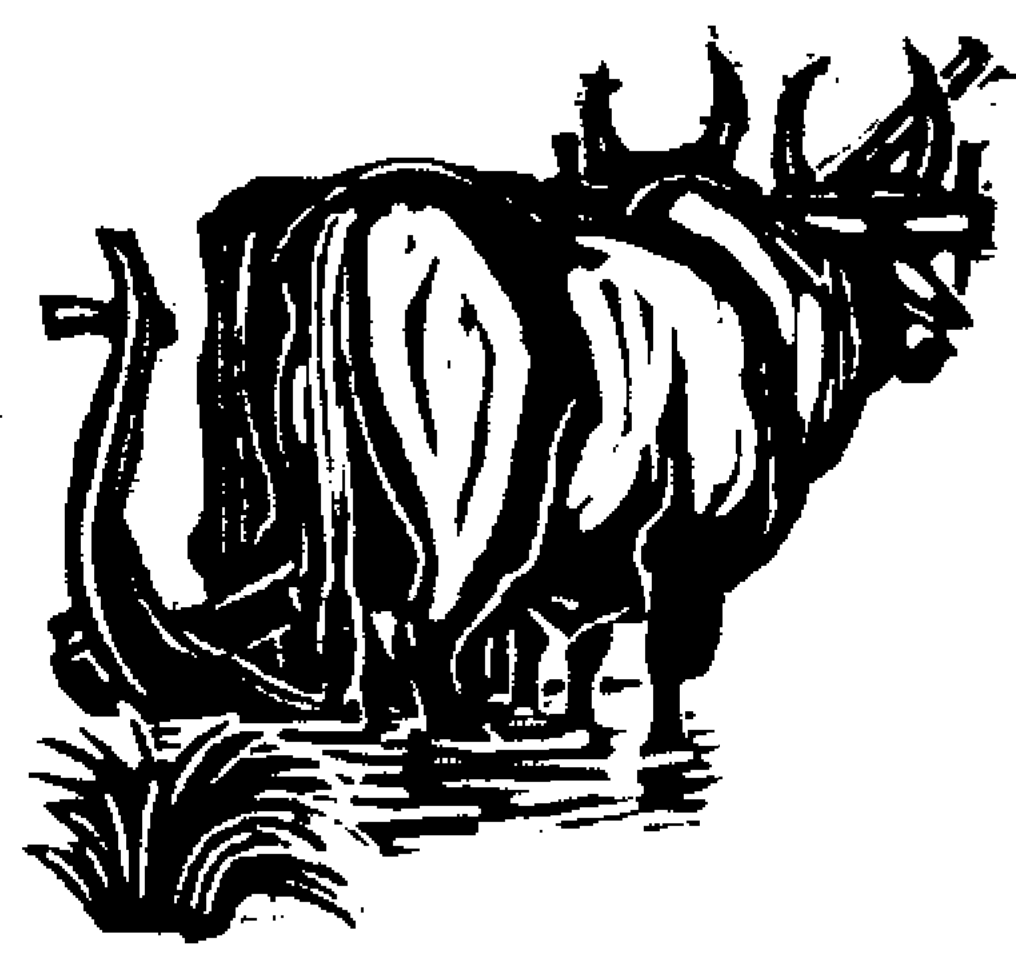
VROUWEN EN WAPENINDUSTRIE

De *Werkgroep Hengelo Solidair met Argentijns Verzet* heeft een boekje uitgebracht met als titel 'Waar bemoeien we ons mee?' over 'vrouwen en wapenindustrie'. De brochure vormt een terugblik op de aktie van de Werkgroep, bekeken door de bril van de vrouwen die deel uit maken van deze werkgroep. De ondertitel van het boekje 'Dwaze moeders en de wapenindustrie' verwijst naar de 'dwaze moeders' van Argentinië op zoek naar hun vermiste familieleden. De Werkgroep ontstond drie jaar geleden

Nieuw: A.I.-Cahier nr. 12

Anti Imperialisme Cahier 12

INDIA In Beweging

Het verzet in India heeft altijd in het teken gestaan van Mahatma Gandhi. Verzet van links kreeg geen aandacht. Dit cahier wil dit beeld doorbreken door links de aandacht te geven die het verdient. Waaruit bestaat de kommunistische beweging en wat is haar perspectief? Hoe organiseren de vakbonden, boeren en vrouwenbeweging de Indiase bevolking? Hoe manifesteren progressieve schrijvers, acteurs en filmers zich? Dit alles wordt vooraf gegaan door een studie van het chronische karakter van India's armoede en een kritische evaluatie van de rol van Mahatma Gandhi.

168 blz. en illustraties van Chittaprasad. f12.50 (exkl. f4.50 verzendkosten).

uit verontwaardiging over de levering van Hollandse Signaal (een onderdeel van Philips) van vuurgeleidingssystemen en radarapparatuur aan het militaire regiem van Argentinië. In het kader van die levering kwamen toen zo'n tweehonderd Argentijnse marinemensen naar Hengelo voor een opleiding bij de 'Signaal'-fabrieken. Leden van de Werkgroep stonden toen regelmatig aan de poort uit solidariteit met de 'Dwaze Moeders'. In het boekje wordt aandacht besteed aan de geschiedenis van Argentinië en de situatie nu. Verder komt de relatie van dat land met Nederland aan de orde en komen de wapenleveranties van 'Signaal' ter sprake, onder andere in een aantal vraaggesprekken met vrouwen van werknemers. De rol van de Nederlandse overheid wordt doorgelicht en het *Konversie Platform Twente* wordt toegelicht.

Het boekje telt 90 pagina's en is te bestellen door overmaking van 6,30 naar postgiro 5257661 t.n.v. J.T.M. Ros/Hengelo met vermelding van 'brochure Dwaze moeders'. De werkgroep is bereikbaar via: Grundelhuis, Ans Brongers, Anninksweg 106, 7552 DX Hengelo (Ov), tel.: 074 - 42 46 47.

BIJEENKOMSTEN

Milieu en marxisme

Het Instituut voor Politiek en Sociaal Onderzoek (het wetenschappelijk bureau van de CPN, kortweg IPSO) organiseert op zaterdag 13 oktober een discussiedag over milieu en marxisme. Plaats: CPN-partijcentrum, Nieuwe Leliestraat 169, Amsterdam. Aanvang: 11.00 uur. Ter

voorbereiding van de dag is een map verschenen, die kan worden besteld door overmaking van f 10,— naar postgiro 2252298 t.n.v. IPSO / Amsterdam met vermelding van 'milieu en marxisme'. Nadere informatie: tel. 020-251920.

Kindervuist: 5 jaar

Zaterdag 20 oktober is het precies vijf jaar geleden dat 'Kindervuist' werd opgericht. Dat gebeurde in Paradiso in Amsterdam, als protest tegen de gang van zaken tijdens het 'Jaar van het Kind'. Op 20 oktober organiseert 'Kindervuist' een manifestatie in Paradiso en een conferentie in het Barlaeus-gymnasium (beide aan de Weteringsschans in Amsterdam, vlakbij het Leidseplein). De onderwerpen van de conferentie zijn vrede, scholierenrechten en jeugd en media. Nadere informatie: Kindervuist, Postbus 9899, Utrecht, tel: 03402-62669.

Seksueel geweld

De landelijke initiatiefgroep *Mannen tegen seksueel geweld* organiseert op zaterdag 20 oktober een discussie- en aktiedag. Mannen die daarvoor belangstelling hebben worden verzocht zich vantevoren op te geven. De bijeenkomsten vinden plaats in Utrecht. Aanmelden bij: Mannen tegen seksueel geweld, Postbus 11597, 1001 GN Amsterdam. Op dat adres is ook een gratis brochure over het onderwerp te bestellen.

Energie Vierdaagse

In Nijmegen vindt van 25 tot en met 28 oktober de Energie Vierdaagse plaats in het Kolpinghuis (niet ver van het NS-station). Overdag markt, films, lezingen en muziek. 's Avonds themaprogramma's over *zure regen*, *energiebewust bouwen* en *energiepolitiek*. Toegang gratis. Inlichtingen op werkdagen van 14.00 tot 17.00 uur bij de *Energiewinkel*, Daalseweg 30, Nijmegen, tel.: 080-237544.

Werken aan Bevrijding

De Landelijke Wereldwinkelbeweging organiseert op zaterdag 27

Nieuw: A.I.-Cahier nr. 14

Anti Imperialisme Cahier 14

CHINA

DE KLEUR VAN DE KAT

Dit cahier beschrijft het recente beleid van de Volksrepubliek China na 'De Vier Modernisering' (1978). Na een korte terugblik op de geschiedenis van het 'Rijk van het Midden', worden tegen de historische achtergrond van de Volksrepubliek thema's beschreven als de binnenlandse politiek, de economie, het succesvolle landbouwbeleid en China's veel besproken buitenlandse politiek. Daarnaast komen nieuwe onderwerpen als China's milieuproblematiek en milieubeleid en China's aanpak van haar minderheden uitvoerig aan de orde. Het cahier telt 176 blz. en kost f12.50 (exkl. f4.50 verzendkosten).

De cahiers zijn te bestellen door storting van bovengenoemde bedragen op giro 3998936 t.n.v. A.I.-Cahiers, Guyotstraat 6, 6524 AV Nijmegen, o.v.v. het gewenste cahier. A.I.-Cahiers zijn ook verkrijgbaar in de boekhandel.

oktober een kongres ter gelegenheid van het vijftienjarig bestaan van de organisatie met als motto 'Werken aan Bevrijding'. Het kongres vindt plaats in Utrecht. Nadere informatie: Landelijke Vereniging van Wereldwinkels, Westerkade 18, Utrecht, tel: 030-316312.

AKTIEFONDS PSP

is het fonds waarmee de PSP aktiegroepen, komitees en bewegingen financieel ondersteunt. In het boekjaar '82/'83 werd voor in totaal 14.468,15 gulden steun verleend aan o.a.

Vredeskamp De Peel, Vierdaagse wandelklup 'Is het hier oorlog?', VVDM, Atoombommars Epe, Stop de N-bom, Vredesmars Lochem, Vredeskongres West-Berlijn en nog veel meer.

Steun het Aktiefonds PSP en maak daarmee het werk van dergelijke aktiegroepen en komitees mogelijk. POSTGIRO 3535250 — tnv PSP-Aktiefonds/Amsterdam

Fotograaf *Paul Babeliowsky* reisde deze zomer naar Zuid-Afrika. Op deze pagina een foto-impressie van de gevolgen van apartheid. Elders in dit nummer een artikel over de situatie in de goudmijnen van dit land en de aktie van het Komitee Zuidelijk Afrika tegen de handel in de 'Krugerrand' in ons land.

KOMMENTAAR

Potenrammers

Een jaar na een moord uit rassenhaat op Kerwin nu een moord uit homohaar in Amsterdam. Eén overeenkomst is ten minste duidelijk. Pers en politiek reageren geschokt op een vorm van agressie die reeds lang aanwezig was. Blijkbaar is het standaard dat de politiek pas wil denken over beleidsmaatregelen, wanneer een verschijnsel zich in zijn meest verschrikkelijke vorm openbaart.

De homobeweging is al lang bekend met de agressie tegen mensen met homoseksueel gedrag. De PSP-homogroep is al twee jaar geleden tot de conclusie gekomen dat bestrijding van agressie tegen homoseksuelen in haar activiteiten de hoogste prioriteit moest zijn. Dat heeft er toe geleid dat leden van de PSP-homogroep zich actief hebben bezig gehouden met het opzetten van een telefonisch meldpunt voor geweld tegen homoseksuelen. Onder de naam „Op je flikker gehad” (020-246321) draait dit meldpunt nu een half jaar. Gemiddeld komen twee serieuze geweldsmeldingen per week binnen. Het merendeel van de meldingen betreffen aanvallen op straat of in parken door groepjes jongeren. Evenals bij deze moord gaan groepen jongeren bewust op zoek naar homoseksuelen om hen te beroven en of in elkaar te slaan. De verklaring dat het hier maatschappelijk gefrustreerde jongeren betreft ligt voor de hand. Het scheppen van meer maatschappelijke mogelijkheden en kansen voor hen is een politieke zaak van langere termijn. Hetzelfde geldt voor de doorbreking van de norm van heteroseksualiteit waardoor alles wat daar van wijkt afgekeurd wordt. Op kortere termijn zijn echter ook politieke mogelijkheden om het verschijnsel „potenrammerij” terug te dringen. Gemeenten en Rijk dienen allereerst een homo-emanipatiebeleid op te zetten. Vanuit diverse PSP-fracties zijn hiertoe initiatiefvoorstellen ingediend. Ook de Tweede Kamerfractie van de PSP heeft een dergelijk voorstel in de Kamer ingediend. Meerdere PSP-fracties zouden een dergelijke beleidsuitpraak kunnen uitlokken. Daarmee zijn we er nog niet, want hoe nu zo'n uitspraak om te zetten in concreet handelen? Belangrijk is dat lokaal en nationaal bestuur het probleem naar grootte en toenamen inventariseert. Daarbij kunnen anonieme telefonische meldpunten van dienst zijn, die dan ook financieel door de gemeente ondersteund dienen te worden. Ook zal het aangiftebeleid verbeterd dienen te worden. Bij de politie moet positieve bereidheid komen dergelijk aangiften van homo-agressie serieus te nemen en om tot snelle opsporing over te gaan. Surveillances zullen op sommige plaatsen uitgebreid moeten worden. De angst bij homo's om aangifte te doen kan teruggedrongen worden door de politie niet meer te laten optreden tegen homo's die in het openbaar contact zoeken. Daartoe dienen soms plaatselijke wetsartikelen geschrapt te worden die dit optreden mogelijk ma-

ken. De politie zal ook duidelijk moeten maken in haar voorlichting dat aangiften anoniem of schriftelijk door gemachtigde anderen dan het slachtoffer gedaan kunnen worden. Een andere maatregel om het verschijnsel potenrammen enigszins terug te dringen is aandacht voor homoseksualiteit in club- en buurthuizen en in onderwijs en vorming. In Amsterdam hebben homoseksuele buurt- en clubhuiswerkers een aantal mogelijkheden geformuleerd hoe buurthuizen dit kunnen opzetten. Daaruit zijn al twee buurthomosen in clubhuizen voortgekomen, waar door homoseksualiteit binnen buurthuizen kan worden geïntegreerd. De homogroep van de ABOP (Algemene Bond v. Onderwijzend Personeel) heeft ideeën ontwikkeld om meer aandacht aan homoseksualiteit in het onderwijs te geven. Dergelijke initiatieven dienen van gemeentewegen ondersteund te worden. De gemeente kan ook zelf initiatieven in deze richting nemen. Homohaar is niet van vandaag op morgen verdwenen. Daarvoor is het probleem te diep verankerd in onze cultuur. Wel dienen beleidsmakers elke mogelijkheid aan te pakken om homo-agressie terug te dringen. Elk slachtoffer is er een te veel!

Bob van Schijndel

Naschrift:

Op voorstel van de PSP nam de Amsterdamse gemeenteraad begin 1983 het volgende voorstel aan: "De Raad, Overwegende: dat 'poten- en pottenrammers' een onaanvaardbaar verschijnsel is en dit verschijnsel actief dient te worden bestreden en dat de gemeente hierbij een taak heeft; Spreekt uit, dat het in haar bedoeling ligt initiatieven te ondersteunen en, waar nodig, zelf initiatieven te nemen op gebieden als studies naar de omvang en de aard van dit verschijnsel; het streven naar opheffing van eventueel gebleken knelpunten rond activiteiten van de politie met betrekking tot dit verschijnsel, zoals preventie, aangifte en opsporing; hulpverlening en opvang van slachtoffers."

Nicaragua

Na lang politiek getreuzel heeft de Nederlandse regering besloten op verzoek van de Nicaraguaanse regering twee waarnemers naar de verkiezingen aldaar te sturen. De regering wil hiermee de verkiezingen niet legitimeren (als rechtvaardig beschouwen), maar „tot een gefundeerd oordeel over het verkiezingsproces komen”.

Met het opgeven van haar aarzelingen heeft de regering ook haar dubbele moraal verlaten. Ten aanzien van de presidentsverkiezingen in El Salvador eerder dit jaar werd wél snel besloten waarnemers te sturen ondanks het feit, dat de linkse oppositie geen enkele mogelijkheid had aan de verkiezingen deel te nemen zonder gevaar voor eigen leven te lopen.

Eén ding kan van de Nicaraguaanse regering niet gezegd worden en dat is dat

zij niet alles heeft geprobeerd de oppositie van de „Coordinadora”, die uit drie partijen bestaat, aan de verkiezingen te laten deelnemen. Aan praktisch alle eisen van de Coordinadora is tegemoetgekomen. In oktober werd nog onder het wakend oog van de Socialistische Internationale in Rio de Janeiro tussen de Nicaraguaanse regering en de Coordinadora onderhandeld over aanvullende eisen. De Coordinadora weigerde echter onomwonden een wapenstilstand van de contra's te bepleiten en te steunen en verloor daarmee een laatste mogelijkheid van verkiezingsdeelname. Tenzij Willy Brandt alsnog op de valreep in Managua wat weet te bewerkstelligen. Dit onderhandelen over de precieze voorwaarden van deelname aan de verkiezingen mag niet ertoe leiden uit het oog te verliezen, dat het gewoon democratische verkiezingen voor een president, een vicepresident en een parlement zijn. Vaak bekruipt me het gevoel, dat door rechts deze verkiezingen niet als democratisch worden gezien, omdat de Sandinisten zullen winnen. Er is een grote persvrijheid, bijna niemand boven de 16 jaar is van de verkiezingen uitgesloten, de partijen krijgen financiële regeringssteun en hebben radio- en tv-zendtijd. Er kan vrijelijk campagne gevoerd worden. Er zijn wetten op de politieke partijen en op de media, waarin rechten en plichten zijn vastgelegd. Er is een kiescommissie, die alles tot in de puntjes controleert. Zelden zal een ontwikkelingsland zulke precieze en ruime mogelijkheden voor een waarlijk eerlijk verkiezingsproces geschapen hebben als het ontwikkelingsland Nicaragua. Alle gehuil van mensen in zogenaamde „hoogontwikkelde democratische landen”, zoals de VS en Nederland, ten spijt. Hun arrogantie over de westerse democratie staat het niet toe, dat Nicaragua uitgenodigd wordt waarnemers te sturen naar verkiezingen in hun landen.

Het duurde in Nederland ruim honderd jaar na de invoering van een min of meer democratisch bestel voordat vrouwen kiesrecht kregen (1919). In Nicaragua krijgen vrouwen na vijf jaar bevrijding stemrecht. Het duurde in de VS acht jaar na de onafhankelijkheidsoorlog (1781) voordat de bevolking indirect een president kon kiezen. In Nicaragua duurt het vijf jaar na de bevrijding en de president en de vice-president worden er rechtsstreeks gekozen. In Cuba duurde het vanaf de bevrijding (1959) 17 jaar voor er een parlement gekozen kon worden. In Angola zijn er negen jaar verlopen sinds de onafhankelijkheid en er zijn nog geen verkiezingen gehouden, hoe terecht de redenen daarvoor ook zouden zijn. Er bestaan geen schoolvoorbeelden van democratische landen, noch ideale normen voor verkiezingen, maar er bestaan wel historische processen van verbeteringen voor inspraak en democratische controle door de bevolkingen. En Nicaragua voldoet zeker aan de eis, dat door deze verkiezingen die controle en inspraak verbeterd worden.

Chris Huinder

INHOUD

PSP-KONGRES het vuur van de strijd	pag. 3
RACISME, HOEZO? boekbespreking	pag. 4
WITTE VROUWEN, ZWARTE VROUWEN	pag. 4
PSP-KONGRES konstruktief en kritisch	pag. 6
ONDERWIJS tijdelijk werk	pag. 7
HONGARIJE oneindige vrede	pag. 8
VREDE EN ONTWIKKELING	pag. 9
PSP EN LANDBOUW	pag. 10
WOENSDRECHT we maken het ze moeilijk	pag. 11
BOYKOT EG-VERKIEZINGEN	pag. 11
PSP EN SOCIALE BEWEGINGEN	pag. 12

Het volgende nummer verschijnt half november

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Bart Groeneveld, Rob van
Hilten, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

HET VUUR VAN DE STRIJD

Er komen nogal wat onderwerpen aan de orde op het komende PSP-congres. Het aantal amendementen is navenant. Door de afdelingen zijn ruim driehonderd wijzigingsvoorstellen ingediend op de stellingen over anti-racisme en minderhedenbeleid. Op het moment dat dit artikel geschreven werd, was het Partijbestuur nog niet aan de bespreking van de preadviezen over dit onderwerp toegekomen. Daar was nog een zondag vergaderen voor nodig. De reacties van die kant houdt men nog te goed. Op alle achttien stellingen uit de congreskrant zijn wijzigingsvoorstellen ingediend. Niet alle voorstellen zijn controversieel, een aantal wél. Dat de meningen in de diverse afdelingen soms zeer uiteen lopen blijkt bij lezing van de vele voorstellen. Hieronder worden een paar „hot items” besproken.

Als er in de derde stelling gesproken wordt over de relatie tussen *racisme en seksisme*, hoe ligt die relatie dan precies? Zijn racisme en seksisme begrippen die naast elkaar staan of is seksisme een veel breder begrip om zomaar in een stelling in combinatie met racisme te vatten, zoals afdeling *Amsterdam Oudwest* vindt. Hoe beïnvloeden racisme en seksisme elkaar? Volgens *Arnhem* heeft de vrouwenonderdrukking in de andere culturen een stimulerende werking op het racistisch gedrag van de witte Nederlander. Ook volgens *Groningen-Centrum* zijn het twee apart te onderscheiden vormen van achterstelling, terwijl de toelichting bij de stelling in de congreskrant stelt, dat ze zo met elkaar verweven zijn dat niet gesproken kan worden van een dubbele onderdrukking. Andere afdelingen spreken zich niet uit over deze kwestie, maar bijvoorbeeld *Tilburg* acht een nadere uitwerking van de relatie tussen seksisme en racisme wel op zijn plaats. Het is – meen ik – één van de onderwerpen die in kleine discussiegroepjes besproken gaat worden.

Door de versterkende werking die racisme en seksisme op elkaar hebben, zullen migranten een dubbele strijd moeten voeren: tegen het racisme van witte mensen en tegen het seksisme van zwarte en witte mannen. Uit de discussie op de PSP-vrouwendag (zie verslag Cora Mulder elders in dit nummer) bleek dat zwarte vrouwen hun prioriteit meer leggen bij de anti-racistische strijd dan bij de strijd tegen het seksisme. Een aantal afdelingen wil bovendien een onderscheid tussen eerste en tweede generatie migranten maken en

tussen de verschillende posities die Surinaamsen, Turken, Antiliaansen en anderen in de Nederlandse samenleving innemen.

Tenslotte wijst de PSP-homogroep op de positie van homoseksuele vrouwen en mannen uit etnische groepen. Geconstateerd wordt dat de Nederlandse homobeweging nog te weinig betrokkenheid heeft bij dit punt. Gepleit wordt voor meer mogelijkheden voor de inbreng en strategie van homoseksuelen uit etnische groepen.

Positieve discriminatie

De reacties op het voorstel in de vijfde stelling om te ijveren voor positieve discriminatie op de arbeidsmarkt en een wettelijke quoteringsregeling voor bedrijven, liegen er niet om. *Leiderdorp* heeft het over een „dooddoener”; volgens *Delft* wordt daardoor een nieuw onderscheid tussen Nederlanders en medelanders geschapen; een aantal afdelingen was bang dat positieve discriminatie negatief kan gaan werken, omdat witte Nederlanders toch al de idee hebben dat buitenlanders voorgehouden worden.

Ten aanzien van de quoteringsregeling stelt *Delft* kort maar krachtig: „Deel iedere minderheid in in quoterings en ieder bedrijf, instelling enzovoort kan gevuld worden. Dit betekent puur technisch dat iedereen evenveel kans heeft, maar in de uitwerking betekent het dat iemand niet wordt aangenomen op grond van zijn of haar geschiktheid, maar op grond van sekse, huidkleur enzovoort.”

Eindhoven wil daarentegen benadrukken dat het ook om gelijke en gelijkwaardige

arbeidsverhoudingen moet gaan; gelijkwaardig, gezien de culturele en levensbeschouwelijke verschillen tussen migranten en witte Nederlanders.

Legalisering

In de zevende stelling wordt de rol van de vreemdelingenpolitie, de jacht op illegalen en het algemene toezicht op vreemdelingen geheld.

Een vermeldenswaardig voorstel doen *Bussum, Utrecht-Oost en Nijmegen*. Zij pleiten voor legalisering van alle in ons land verblijvende illegale vreemdelingen. *Nijmegen* zegt in zijn toelichting, dat als je de opsporing van illegalen staakt er wel vervolgens iets met ze moet gebeuren. Wie wil, moet zich kunnen legaliseren, aldus deze afdeling. *Bussum* heeft lang over de gevolgen gepraat (onder andere toename van het aantal illegalen in Nederland) en deze afdeling leek het nuttig in een discussiegroep verder over de gevolgen van dit voorstel na te denken.

Bondgenootschap

Met wie willen we samenwerken in de strijd tegen het racisme? Kunnen VVD en CDA onze bondgenoten zijn, de partijen die tevens verantwoordelijk zijn voor het huidige afbraakbeleid? *Sittard* wil zelfs niet deelnemen in een anti-racisme comité waar de VVD of CDA óók in zitten. *Utrecht-Centrum/Noord* wil wél op concrete punten samenwerken met bijvoorbeeld CDA en VVD, maar een bondgenootschap willen zij alleen sluiten met progressieve migrantenorganisaties en

anti-fascismecomités. *Groningen Zuid* doet een vergelijkbaar voorstel met verwijzing naar het Steenwijkse congres van de PSP van vorig jaar.

Wanneer samenwerking op concrete punten wordt voorgestaan met de linkse partijen voor wat betreft de uitvoering van het gehele PSP-programma, zoals door het Steenwijkse congres besloten, valt de anti-racismestrijd daar dan ook onder of is daarvoor een algemene samenwerking mogelijk, samen met CDA en VVD? Beantwoording van deze vraag kan pas, als duidelijk is hoe men racisme wil bestrijden, wat de rol van de overheid en dus ook de regeringspartijen is en of verschillende vormen van racisme (structureel, georganiseerd) apart bestreden kunnen worden. Heel concreet: is het mogelijk met CDA en VVD tegen georganiseerd racisme te strijden, als duidelijk is dat georganiseerd racisme voortkomt uit structureel racisme, dat op zijn beurt mede veroorzaakt en in stand gehouden wordt door de overheid? Of: wil je als PSP niet meedoen met een gezamenlijke boycotactie van alle raadsfracties (dus ook met VVD en CDA) tegen een in de raad zittend CP-lid, omdat je dan met VVD en CDA moet samenwerken?

Partijverbod

Flinke verschillen van mening bestaan er over de vraag of racistische organisaties verboden moeten en mogen worden of niet. Afdeling *Sittard* bijvoorbeeld wil een uitspraak van de PSP tegen het verbieden of ontbinden van racistische organisaties. Deze organisaties dienen op inhoudelijke gronden bestreden te worden. Een verbod verdoezelt alleen maar de feitelijke oorzaken van racisme, aldus deze afdeling. *Arnhem* is tegen een verbod, omdat zij bang is, dat je, wanneer je eenmaal toestaat de vrijheid van meningsuiting te beperken, rechts instrumenten in handen geeft om hetzelfde te doen. *Groningen Zuid* is tegen een politiek verbod, maar pleit wel voor een actiever vervolgingsbeleid met als eventueel resultaat een rechterlijk verbod. *Rotterdam* daarentegen vindt een verbod en ontbinding veel te belangrijke zaken om aan de willekeur van de rechter over te laten. Deze afdeling pleit, te zamen met *Eindhoven*, expliciet voor een politiek verbod en uitsluiting van verkiezingen van racistische en fascistische organisaties. In hun amendement noemen deze afdelingen racisme en fascisme overigens in één adem. Fascisme als ideologie lijkt me niet zonder meer op een lijn te stellen met racisme, gegrond in machtsverschillen tussen migranten en witte Nederlanders. Dat zou de werkelijkheid te veel versimpelen.

Het zal me benieuwen hoe de discussies gaan verlopen. Aanknopingspunten genoeg, dunkt me. Het is echter niet te hopen, dat we in het vuur van de strijd op het congres vergeten, dat we het over één ding eens zijn: de strijd tegen het racisme heeft voor de PSP één van de hoogste prioriteiten.

Heleen Buijs

BOEKBESPREKING

HET GROTE VERSCHIL

Er bestaan geen (zuivere) rassen. Als er geen rassen bestaan, dan zijn er ook geen superieure rassen. Als die superieure rassen wél zouden bestaan, wat wordt er dan bedoeld met superioriteit?

Met de behandeling van de theoretische basis van het racisme en de bestrijding daarvan opent *Albert Memmi* zijn boek „Racisme, hoezo?“, dat onlangs bij Masusa in Nijmegen verscheen. In het eerste gedeelte van zijn boek weerlegt Memmi het racisme op logische wijze. Maar formele argumenten alleen zijn niet genoeg. Ook de emoties en overtuigingen die tot racisme leiden moeten worden bloot gelegd. Een argument bestrijd je echter makkelijker dan een emotie. Die emotie is van alledag; de angst voor het contact met een vreemde.

Op deze pagina's drukt „Bevrijding“ een gedeelte uit het boek van Albert Memmi af en geeft Chris Huinder nog een korte bespreking.

Rest ons nog te verklaren dat *het verschil de spil is van de racistische houding*. Dat begrip is vandaag den dag in de mode. Het „recht op verschil“ staat terecht in het vaandel geschreven van veel emancipatiebewegingen. Door de vergroeiingen die er rondom dit woord wemelen en door de soms belachelijke uitwassen, wordt de discussie er niet eenvoudiger op. Als één van de eersten aansprakelijk voor die bevordering van het verschil zou ik toch een misverstand uit de weg willen ruimen. Als ik mijn betoog zou moeten samenvatten, zou ik nogmaals in herinnering roepen dat niet zozeer het verschil van belang is als wel de betekenis die men het geeft. Anders voegt men zich door de ironie van de geschiedenis bij de mensen die men juist wilde bestrijden. Ik verklaar me nader.

Toen ik probeerde na te denken over deze vraagstukken, stond „het verschil“ nog in een kwaad daglicht, in onze, laten we grofweg zeggen, antikolonialistische en antiracistische milieus. Het werd daarentegen gewaardeerd en verdedigd door de conservatieven en de voorstanders van kolonisatie. De redenen van het ene en het andere kamp leken duidelijk. Wij achtten het benadrukken van de verschillen bedenkelijk, en terecht. Het ging vooraf aan alle beschuldigingen en bereidde alle on-

rechtvaardigheden voor. De conservatieven sloegen een dubbele slag door een maatschappelijke orde te verdedigen die zogenaamd gebaseerd was op een natuurlijke orde. De zo bevestigde verschillen werkten ook nog in hun voordeel. Terwijl zij de gekoloniseerden als lagere mensen beschouwden en behandelden, onderstreepten de kolonisten tegelijkertijd hun eigen bovenmenselijkheid. Aangezien biologische en culturele ongelijkheid leidde tot economische en politieke ongelijkheid, dat wil zeggen tot overheersing, konden zij handelen zoals zij wilden, dus in hun eigen voordeel. Dezelfde mechanismes spelen tegen de zwarten of de vrouwen, ten gunste van de blanke of de mannen. Het zou schadelijk zijn – zelfs voor henzelf – gezagsfuncties toe te vertrouwen aan zwarten, omdat het zou ingaan tegen hun biologische en culturele aard. Men moet deze uitsluitend toevertrouwen aan de blanken die er een gepast gebruik van maken, zelfs in het belang van de „inboorlingen“. Hetzelfde geldt voor de vrouwen. Zij moeten beschermd worden, zelfs tegen zichzelf. De wettigheid van mannen en blanken is zodoende gebaseerd op de onwettigheid van vrouwen en zwarten. Met enkele nuances werkt hetzelfde mechanisme ook ten overstaan van de joden. Het economische of politieke succes van

een jood is een ramp voor iedereen, de jood inbegrepen. Het is beter zo iets te voorkomen in het algemeen belang.

In het andere kamp, het onze, hield men koppig vast aan de gelijkheid van mensen. Er bestaat een unieke menselijke natuur door ruimte en tijd heen. Onderlinge gelijkheid moest leiden tot *natuurlijke* gelijkheid: „Mensen worden vrij en gelijk geboren“. „Gelijk in rechten“, voegde weliswaar de revolutionaire wetgever eraan toe. Deze precisering is belangrijk, maar men kwam amper op die gedachte. Natuurlijke gelijkheid moest sociale gelijkheid opleggen. De overheersing, de „uitbuiting van de ene mens door de andere“ was dus een misbruik, dat streng moest worden bestreden.

Welnu, als de redenering van onze vijanden mij choqueeerde, dan verontrustte me toch ook iets in die van mijn vrienden. Zij beweerden dat de verschillen niet bestonden. Aan dat uitgangspunt werd alles opgehangen. Als de mensen gelijk waren, kon niets maatschappelijke ongelijkheid verklaren, behalve geweld en ongerechtigheid. Maar als zij zich nu eens in hun uitgangsstellingen vergisten? Als het verschil nu eens wel bestond, wat zou er dan van hun argumentaties worden en van lieverlee, van heel onze maatschappelijke filosofie? Zouden wij gedwongen zijn ons aan te sluiten bij de filosofie van onze tegenstanders, ons te onderwerpen aan hun onbillijke, kolonialistische, racistische en macho-ordering? (Men gebruikte dat laatste woord toen nog niet). De conclusie leek ons ondenkbaar, ook al zou ze logisch geweest zijn. Als men dat zou willen vermijden, was er maar een middel: serieus de uitgangsstellingen opnieuw bekijken. Tenslotte hing de hele zaak niet af van een overtuiging, maar van een onwrikbare waarheid: bestaan biologische en andere verschillen voor de wetenschap, ja of nee? A priori te stellen dat mensen gelijk of verschillend zijn, is afhankelijk van het belang dat in het geding is en van de tactiek of van de emotie. Alleen feiten kunnen op een beslissende manier het ongelijk aantonen van het ene of het andere uitgangspunt. Of, wat nog hinderlijker is, nu eens van het ene dan weer van het andere. Verschillen kunnen in bepaalde gevallen bestaan maar niet in alle.

Ik onderkende het al gauw met verbazing: beide partijen hadden ongelijk, mijn tegenstanders en mijn vrienden. In feite veronderstelden beiden dat *het slecht is verschillend te zijn*. Want beiden gingen van de veronderstelling uit, impliciet of expliciet, dat er een model bestond en dat dat goede model werd belichaamd door de overheerser. Voor zowel de een als voor de ander betekende verschillend zijn in feite verschillen van de overheerser. Zelfs de onderwijzer, een leek en republikein, toegewijd aan zijn „inlandse“ leerlingen, achtte zichzelf belast met een zending om kleine Fransen te vormen naar zijn eigen beeld, het beeld van de beschaving, van de goede zeden, van de goede smaak en de juiste taal... Frans. (Later, toen ik

Witte vrouwen, zwarte vrouwen

„Als witte mannen seksistisch zijn, dragen witte vrouwen daar net zo goed verantwoordelijkheid voor, ze hebben ze jaren zo laten worden. Zwarte mannen zijn misschien wel zo geworden door de jarenlange koloniale onderdrukking van witte mensen.“

Aldus één van de zwarte vrouwen, uitgenodigd op de PSP-Vrouwendag begin oktober ter voorbereiding van het PSP-congres over racisme, dat eind november plaats vindt. Tot voor kort werd in analyses altijd uitgegaan van dubbele onderdrukking van zwarte vrouwen, als zwarte en als vrouw. In de congresstukken laat men de term dubbele onderdrukking weg en spreekt men over „twee vormen van achterstelling die wezenlijk anders zijn.“ In Bevrijding nummer 13 denkt *Heleen Buijs* dat de relatie tussen seksisme en racisme verder gaat.

Voor de zwarte vrouwen aanwezig op de PSP-Vrouwendag kwam bestrijding van racisme zeer duidelijk op de eerste plaats. Seksisme kaartten ze in eerst instantie aan binnen de eigen organisaties. Het verband tussen deze twee vormen van on-

derdrukking bleek niet zo simpel als hoe we altijd dachten.

Een aantal witte vrouwen probeerde vergelijkingen te maken, aan te geven dat ook witte vrouwen béter moeten zijn (dan witte mannen) om aan een baan te komen of om een functie te vervullen in een politieke partij, dat ook witte vrouwen bang zijn 's avonds op straat, dat de uitingvorm en het mechanisme van de superioriteitsgevoelens van mannen ten opzichte van vrouwen en witten ten opzichte van zwarten hetzelfde zijn. Echter, de zwarte vrouwen bestreden deze overeenkomsten: een witte vrouw kan een sterke man meenemen 's avonds op straat waardoor haar niets hoeft te gebeuren. Dat werkt niet bij een zwarte vrouw, die kan even goed keihard genegeerd worden omdat ze zwart is, al is ze niet alleen. Witte vrouwen hebben wél functies in politieke partijen. Bij de PSP is dat overduidelijk: er zijn niet tot nauwelijks zwarte mensen in actief. Waarom niet? We zijn er niet met te stellen: laten ze maar lid worden, de PSP staat er toch voor open? Daarvoor hebben we teveel geleerd van de vrouwenstrijd. Daarbij zeggen we evenmin dat iedereen – dus ook een vrouw – gewoon lid kan worden van het partijbestuur. Daar zien we duidelijk dat de organisatie veranderd moet worden, dat er vrouwvriendelij-

ker gewerkt moet worden. Nu staan we echter aan de andere kant. Nu moeten wij constateren dat we als PSP blijkbaar niet genoeg te bieden hebben aan zwarte mensen en dat we dus moeten veranderen. Maar hoe?

Veel contacten lopen op dit moment via de parlementaire organen. Maar ook al zou de PSP voor belangen van migranten opkomen, het blijft dat de PSP het uiteindelijk voor het zeggen heeft. Niks macht dus. Het blijft de macht van witte mensen die het voor het zeggen hebben voor en over zwarten.

De vraag wat we als PSP-vrouwen kunnen doen in samenwerking met zwarte vrouwenorganisaties bleef onbeantwoord. Als zwarte vrouwen stellen dat anti-racisme op de eerste plaats komt, dan is de relatie tot de vrouwenorganisatie wellicht minder direct dan tot de hele PSP. Dat neemt niet weg dat we het belangrijk vinden om of als PSP-vrouwen of als PSP plaatselijk naar (vrouwen-)organisaties van migranten toe te stappen om te bespreken hoe gezamenlijk antiracistische activiteiten te ondernemen. Het is evenwel mogelijk dat er zwarte vrouwen zijn die het belangrijk vinden specifiek met witte vrouwenorganisaties samen te werken.

Cora Mulder

RACISME, HOEZO ?

aankwam in de „Metropool“ stelde ik vast dat diezelfde onderwijzer, parel van de jacobijnse democratie, een gelijke houding had ten opzichte van de boeren van zijn land of zelfs tegenover het geheel van Bretonnen en Elzassers. Wat bijna géén ander verhaal is). Van onze kant moesten wij volgzzaam alles doen om te lijken op onze meesters. Waarin wij trouwens toestemden, zelfs ten koste van een dodelijk identiteitsverlies.

Zoals alle problemen die ogenschijnlijk onoplosbaar zijn, zo was ook dit probleem slecht geformuleerd. Door de kolonisatoren die op de verschillen wezen om de gekoloniseerden ermee te beladen. Door de antikolonialisten die de verschillen ontkenen om de gekoloniseerden te beschermen. Toen ik enige afstand begon te nemen van de gulle maar blinde schema's van de republikeinse school en rechtstreeks de realiteit begon te bekijken, zag ik wel dat de verschillen bestonden. Wonder der opvoeding! Hoe heb ik zo lang kunnen geloven dat zij niet bestonden? In de straat, in de tram, op de markt, was de massa zo duidelijk zichtbaar afkomstig uit de hele wereld en zo heterogeen! Natuurlijk gaf dat de racisten geenszins gelijk, want men kon binnen iedere groep een bonte samenstelling aantreffen, de hunne inbegrepen, en de grenzen tussen onze gemeenschappen waren niet duidelijk te trekken. Maar we waren onmiskenbaar verschillend van elkaar. Later, toen ik aan de Sorbonne kwam, moest ik lachen als ik mijn vrienden vol ernst hoorde beweren dat verschillen tussen mensen niet bestonden. Ik liet ze maar praten, want zij hadden de best mogelijke bedoelingen. En bovendien hoefden ze maar met hun ogen te kijken, zoals ik, en niet met hun hoofd. In hun eigen land, Frankrijk, dat ik toen naar hartelust doorkruiste, veranderde de bevolking met de streken en de klimaten. Trouwens, er was onder hen niet alleen maar gulheid. Ik ontdekte dat mengsel van jacobijnse bijziendheid en republikeinse trots, die samengaan in iedere Fransman van goede familie, onverwachte erfenis van het centralisme van voor de Revolutie. Het beroemde devies van de „veertig koningen die Frankrijk gemaakt hebben“, dankzij „één wet, één koning, één geloof“ was, alleen in een geprofaneerde vorm, nog van kracht in de „Republiek één en ondeelbaar“.

In diezelfde periode begon men op verschillende congressen over het ontwaken van de gekoloniseerde volken en de toekomst van de kolonisatie, de intellectuelen te verzamelen. Ik woonde een zeker aantal van die ontmoetingen bij. Bij het eerste „Congres van zwarte intellectuelen“ verkondigde ik al dat de gelijkstelling een betrekkelijke mislukking was geworden. Zeker niet altijd, en vooral niet door het feit alleen dat de gekoloniseerde die aanvankelijk had gewenst. Maar omdat niemand er iets van had willen weten. De mensen van rechts niet omdat zij zelfs weigerden een dergelijke gruwelijke mogelijkheid onder ogen te zien, aan het einde waarvan zij met ontzetting bloedvermenging en mesti-

In het boek „Racisme, hoezo?“ van de in Tunis geboren en in Frankrijk sociologie docerende Albert Memmi wordt vooral de sociaal-psychologische kant van het racisme onderzocht. Memmi legt daardoor sterk de nadruk op de angst voor de ander, die anders is en de daaruit voortvloeiende agressie en behoefte om te overheersen als verklaring voor racisme. Alle devaluatie van een ander ten voordele van zichzelf noemt Memmi racisme, dat gebaseerd is op heterofobie (de angst voor de ander). De ander kan zijn een zwarte, en vrouw, een grijsaard, een gehandicapte, een jongere. Blijkbaar is er een ideaal meetpunt vanwaaruit de ander gezien wordt. Is

dat de bemiddelde 40-jarige getrouwde blanke man? Hier gaat Memmi niet op in. Hij toont niet aan, hoe historisch of structureel dat moreel-culturele meetpunt, of wellicht enkele meetpunten, maatschappelijk vorm gegeven wordt. Hier wordt de grens van een sociaal-psychologische fundering van racisme bereikt en zou men in het gebied van de (cultuur)geschiedenis of sociologie treden.

Het boek *Racisme, hoezo?*, dat in een bloemrijke taal geschreven is, bevat een keur aan gedachten en uitweidingen over racisme. Die overpeinzingen worden bovendien in een logisch goed doorwrocht betoog neergeschreven. Voor PSP'ers, die naar het antiracis-

me-congres van de PSP eind november in Rotterdam gaan, is het boek een must. Voor diegenen, die niet gaan, zeker ook. Want, zo zeg ik Memmi na, „niet iedereen is een racist en velen slagen erin zich ervan te verschonen. Maar de toevlucht tot racisme schijnt zo natuurlijk, zo eenvouding, wanneer de omstandigheden zich ertoe lenen, dat ik heb kunnen concluderen (-), dat *de racistische verleiding de meest gedeelde ervaring ter wereld is.*“

Chris Huinder

Albert Memmi: *Racisme, hoezo?* Uitgegeven door de Interculturele Uitgeverij Masusa, Postbus 1023, 6501 BA Nijmegen. Prijs f 24,90.

zing zagen. Zij wisten bovendien dat zij er hun voorrechten op zouden verliezen. De mensen van links konden zich niet voorstellen dat men iets anders zou kunnen eisen dan op hen te lijken. Zij zouden graag te maken hebben met een gekoloniseerde vrijmetselaar, socialist of universalist, maar niet met een mohammedaan, fetisjist of jood! Alles welbeschouwd wilde men niets weten van de gekoloniseerde als zodanig, juist in zijn bijzonderheid en zijn verschillen. Wat restte de gekoloniseerde anders (en in het algemeen een ieder die overheerst wordt, zoals ik later heb aangetoond) dan zichzelf te aanvaarden, omdat hij immers niet geaccepteerd werd door de anderen? Aangezien zorgzame goede wil alleen maar geleid had tot vernedering, konden zij net zo goed voor zichzelf hun eisen stellen. Er was geen andere uitweg. En het was gezonder. De toegang ontzegd worden, te blozen om zijn overwonnen voorouders, over zijn onhandig taalgebruik en zijn ogenschijnlijk weinig doeltreffende zeden, was onleefbaar. Zo gauw de overheerste begon te praten, biechte hij zijn pijnlijke en nutteloze verminkingen op. Want het perspectief van de overheerser aannemen betekent aanvaarden zich te zien met diens ogen en dat is niets anders dan instemmen met zijn vernietigende verachting. Om te leven moet men zichzelf op een of andere manier bevestigen. Als men geen bevestiging vindt vanuit een identificatie dan moet men zich bevestigen door zich te onderscheiden. Ik deed nog een pas verder in een later werk waar ik opmerkte: „Zijn, dat is verschillend zijn.“ Het verschil bevestigen werd de voorwaarde voor de zelfbevestiging, het vaandel voor de herovering van het individueel of collectief ego.

Albert Memmi

(Advertentie)

zojuist verschenen AFdruk 10

AFdruk is een landelijk anti-racisme tijdschrift. Het wil aansluiten op discussies die gevoerd worden bij aksies tegen racisme. Ook de ontwikkelingen in het denken over fascisme en aksies ertegen krijgen ruimte.

Nummer 10 bevat o.a:

Antiracisme bij politieke partijen: de stukken van de komende congressen van de PSP en PPR; een nota van D'66 over migratie; een brochure van de PvdA. De veranderde kijk op de oude wijk: Jordaan en Schilderswijk. Kennismaking met de DID, een turkse organisatie en hun standpunt over racisme. Een program voor de nabije toekomst van de Antiracisme-beweging. Een rondje langs de buurlanden, aksie tegen Zuid-Afrika en natuurlijk onze rubriek "Uit de extreemrechtse hoek!"
Losse nummers bij de boekhandel f2,50. Bestellingen en abonnementen 020-936211.
Of voor 5 nummers 12,50 storten op postgiro 5585481.

POSTBUS 10748 1001 ES AMSTERDAM
020 936211 (ma-vr: 13-17 uur)

AFdruk

PSP-KONGRES

KONSTRUKTIEF EN TOCH KR

Bij de voorbereidingen van het PSP-congres van november '84 is de eerste slag geleverd: de afdelingen hebben hun wijzigingsvoorstellen op de ontwerp-teksten ingeleverd. Het wachten is op het tweede congres met het commentaar van het partijbestuur (in partij-jargon de „preadvies”). Elders in dit nummer van „Bevrijding” gaat Heleen Buijs in op de amendementen over de anti-racistische strijd. Hieronder geeft Peter Zwart een overzicht van de wijzigingsvoorstellen voor het onderdeel „samenwerking” en gaat hij in op de aangekondigde afsplitsing van de PSP.

Bij de betrekkelijk korte teksten over landelijke en plaatselijke samenwerking zijn door de afdelingen van de PSP toch een groot aantal amendementen ingediend. Iedere afdeling heeft wel een eigen nuanceering bedacht. Op het congres zal de discussie toch tot de hoofdlijnen beperkt moeten blijven. Wat de *landelijke samenwerking* (vooral met de CPN en de PPR) betreft, de keuze ligt hier allereerst tussen het meerderheidsvoorstel (gesprekken aangaan met CPN en PPR) en het minderheidsvoorstel (nú besluiten tot zelfstandige deelname aan de Kamerverkiezingen van 1986) uit het partijbestuur, zoals in het vorige nummer van „Bevrijding” uiteengezet. Op beide voorstellen zijn amendementen ingediend. Eén discussiepunt is, of we (op verzoek van de PPR) ook met de EVP, de Groenen, en de groep Scholten/Dijkman om de tafel zouden moeten gaan zitten, ook al verwachten we daar niets van. De ene afdeling wil, dat de PSP niet zelf „nee” zegt (de groep Scholten/Dijkman sluit de PSP en de CPN zelf al uit), de andere wil – evenals het partijbestuur – niet aan besprekingen met hen beginnen. *Utrecht Centrum-Noord* vindt het te vroeg om nu al te kiezen tussen het aangaan van besprekingen of het zelfstandig meedoen aan de verkiezingen; zij stellen voor dat de PSP *niet* het initiatief tot gesprekken neemt, maar wel voorstellen van andere partijen *constructief, open en kritisch* tegemoet te treden, getoetst aan de uitgangspunten van het congres van Steenwijk. Inhoudelijke discussies zouden doorgang moeten vinden, zonder direct gericht te zijn op samenwerking bij de Kamerverkiezingen. De ontwikkelingen in CPN en PPR zijn volgens Utrecht Centrum-Noord zo verwarrend, dat nog niet goed beoordeeld kan worden of deze partijen nu dichterbij de PSP zijn komen te staan.

Lijstverbinding

Utrecht-Oost ziet wel beweging bij CPN en

PPR in de richting van de PSP, maar vindt het niet duidelijk of dit ver genoeg gaat om overeenstemming te kunnen bereiken over *wezenlijke zaken* (socialisatie, ontwapening), en de strategie daarheen. Besprekingen kunnen dit uitwijzen, stelt de afdeling. Samen met *Groningen-West* ziet zij eventueel wel mogelijkheden voor na 1986. Het *partijbestuur* wil echter, als er overeenstemming bereikt kan worden, daaraan consequenties verbinden voor een *vorm van samenwerking* bij de komende Kamerverkiezingen. Dat hoeft niet per se (zoals de afdelingen *Eindhoven* en *Deventer* willen) een gezamenlijke lijst te zijn; ook andere (lichtere) vormen van samenwerking wil het partijbestuur mogelijk laten zijn. Amendementen van de afdelingen *Groningen-West* en *Eemsmond* spreken uit, dat de PSP in *principe* of *in de huidige situatie* zich uitspreekt voor zelfstandige deelname aan de komende Kamerverkiezingen. Dat laat een kleine ontspannings-mogelijkheid voor een ander congresbesluit eind 1985, maar komt in feite neer op het minderheidsvoorstel van het partijbestuur. Dat minderheidsvoorstel werd in deze geest *geamendeerd* door *Den Haag Centraal*: de PSP besluit *vooralsnog* zelfstandig deel te nemen. Al deze amendementen worden door het partijbestuur afgeraden. Overgenomen worden amendementen die tot doel hebben een

lijstverbinding van de linkse partijen aan te gaan, om verlies van reststemmen naar de rechterzijde tegen te gaan.

Richtlijnen

De richtlijnen voor provinciale en gemeentelijke samenwerking (zie ook de vorige „Bevrijding”) zouden wel eens kunnen worden afgezwakt tot aanbevelingen. In de vergadering van het partijbestuur van 14 oktober was een krappe meerderheid ervoor, om de afdelingen zelf te laten beslissen over gezamenlijke lijsten met andere partijen en over al dan niet deelname aan colleges van B & W. Daarbij speelden zowel principiële motieven een rol (autonomie voor de afdelingen) als ook het feit dat bepaalde richtlijnen door het partijbestuur (of in beroepszaken: de partijraad) heel moeilijk te toetsen zouden zijn. Hoe precies de plaatselijke situatie is, of de PSP een tamelijk sterke positie heeft, of de CPN er horizontaal en de PPR er alleen-maar-groen is, of je een confessioneel machtsblok moet breken, dat zijn zaken die tenslotte toch alleen plaatselijk goed beoordeeld kunnen worden. Een (grote) minderheid in het partijbestuur wilde wel vasthouden aan de status van richtlijnen, met toetsing door het partijbestuur en eventueel de partijraad. Alle amendementen, die proberen de PSP

landelijk een voorkeur te laten uitspreken voor al dan niet samenwerken op plaatselijk niveau, worden door het partijbestuur afgeraden. Zo wilde *Enschede* (in 1982 bij de raadsverkiezingen zelfstandige lijst!) de partij laten uitspreken dat er in principe samengewerkt moet worden, en onder andere *Den Haag* (Achter de Duine) en *Rijswijk* (in 1982 samenwerkingslijsten!) dat er zelfstandig aan de verkiezingen moet worden deelgenomen. Ook voorstellen om samenwerking met de PvdA onmogelijk te maken, worden door het partijbestuur afgeraden. Wel wordt de PSP in de ban gedaan vanwege haar standpunten op het gebied van de vrouwenstrijd en de rechten voor buitenlanders. Een samenwerking zoals bij de raadsverkiezingen van 1978 in Vlaardingen (die in 1980 overigens al weer tot een einde kwam) zal niet meer mogelijk zijn. Bij de amendementen liggen verder voorstellen om – als een afdeling méér dan één gemeente telt – de leden per gemeente te laten beslissen over een eventuele vorm van samenwerking, en niet meer de hele afdeling. Verder wordt door een aantal afdelingen voorgesteld de grens van 20.000 inwoners als *belachelijk* (Bussum) of *willekeurig* (Tilburg) uit de aanbevelingen (of richtlijnen) te schrappen. Beneden deze grens zouden PSP-afdelingen eerder concessies mogen doen wat betreft het niet-vermel-

TISCH

den van de naam „PSP” boven de kandidatenlijst, of het zitting nemen in een college van B & W met rechtse partijen. Hoewel het partijbestuur toegeeft dat de grens tussen „stads” en „dorps” niet altijd bij het aantal inwoners ligt en er niet op duizend inwoners gekeken zal worden, blijft het van mening dat de grootte van de gemeente wel een rol speelt.

De afdelingen *Breda* en *Utrecht-Oost* willen dat de PSP nooit wethouders zal leveren, ook niet in een links program-college. De afdeling *Bussum* wil college-deelname vooral mogelijk maken op grond van een overeengekomen college-programma; of ook rechtse partijen dat willen ondertekenen is hun zaak. Dat zou de PSP niet bij voorbaat buiten spel mogen zetten, vindt deze afdeling. Bussum wil, dat bij een voldoende links collegeprogramma de PSP ook zelf wethouders claimt, om de uitvoering van dat programma ter hand te nemen. Dit in tegenstelling tot *Arnhem*, die juist de voorkeur geeft aan het *gedogen* van linkse colleges, zonder er zelf als PSP aan deel te nemen.

Bedankt

De adviezen van het partijbestuur bij de amendementen werden overigens vastgesteld zonder de eerst-verantwoordelijke partijbestuurder, *Theo de Wit*, die op 6 oktober voor het lidmaatschap van de PSP bedankte. In zijn opzeggingsbrief schrijft hij dat er een *dogmatische partijcultuur* heerst, waarbij er niet behoorlijk op argumenten wordt ingegaan. Volgens hem is er sprake van etiketten-plakkerij en wordt de tijd op partijbestuursvergaderingen verspild aan het behandelen van incidenten. Als concrete aanleiding tot zijn vertrek noemt hij de behandeling van zijn beleid in de vergadering van de partijraad in september (waar met krappe meerderheid een motie tegen te ver gaande toenaadering tot PPR en CPN werd aanvaard) en gebeurtenissen in zijn afdeling (Nijmegen) rondom zijn opvolgerschap voor de gemeenteraad. Dat betekent dan binnen korte tijd de tweede lege plaats in het partijbestuur. De secretaris sociaal-economische zaken, *Bonne Wisman*, bedankte onlangs voor het partijbestuur (niet als PSP-lid!), in verband met een nieuwe werkkring. Maar ook hij repte van een stellingenoorlog in het partijbestuur.

Revolutionair

Dat hebben de leden van de *Initiatiefgroep voor Revolutionaire Aktie* allemaal al achter zich gelaten. Volgens het *Eindhovens Dagblad* van 8 oktober hebben leden en ex-leden van de PSP een nieuwe partij gesticht, de voornoemde INRA. Volgens de INRA is het „sociaal-democratiseringsproces” van de PSP reeds te ver voortgeschreden om nog een effectieve socialistische politiek te kunnen bedrijven. De groep vindt dat door de *politieke degene-*

Voor wie dinsdag 25 september het NOS-journaal zag, moet het merkwaardig hebben geklonken: „Van de achtduizend banen die in het werkgelegenheidsplan van minister Deetman zijn aangekondigd, kunnen er naar schatting 2700 niet worden gerealiseerd. Dit is het gevolg van de uitspraak van de rechter dat ook gehuwde vrouwen voor deze arbeidsplaatsen in aanmerking moeten komen.”

Dat was de uiterst summiere en suggestieve weergave van de uitkomst van het kort geding dat de *Stichting Ombudsvrouw* met succes tegen de Staat voerde. Uit de kranten werd inmiddels wel duidelijk wat er aan de hand was. Het kabinet betaalt voor de werkgelegenheidsprojecten in het onderwijs geen cent; het plan wordt deels gefinancierd uit de ingeleverde prijscompensatie, deels uit de bespaarde uitkeringsgelden. Eén van de voorwaarden om voor zo'n tijdelijke baan in aanmerking te komen was daarom dat de werkloze leerkracht recht moest hebben op wachtgeld, WWV of RWW. Andere voorwaarden zijn: je mag niet ouder zijn dan 32 jaar en je moet een jaar of langer ingeschreven staan bij het arbeidsbureau.

Kort geding

Voor de Stichting Ombudsvrouw was de bepaling met betrekking tot de WWV en RWW (die betekent dat getrouwde of samenwonende vrouwen die géén kostwinner zijn niet voor de -tijdelijke -banen in aanmerking komen) aanleiding tot het voeren van een kort geding tegen de Nederlandse Staat. En zij kreeg gelijk. De uitspraak van de rechter heeft er intussen toe geleid dat het werkgelegenheidsplan na nieuwe onderhandelingen in zoverre is bijgesteld dat de discriminerende bepaling is verdwenen. De projecten zullen nu later van start gaan, wat een bezuiniging betekent op de duur van de tijdelijke banen. Want... extra geld komt er niet.

De uitspraak van het kort geding is prachtig. Er zitten echter toch nog wel wat vreemde kanten aan deze zaak. Vreemd is bijvoorbeeld de houding geweest van de ABOP, de vakbond van onderwijzend per-

soneel. Het blijft een raadsel dat een bond die vorig jaar nog een principe-uitspraak deed voor positieve discriminatie van vrouwen in het onderwijs, akkoord kon gaan met een banenplan waarvoor een groep vrouwen absoluut niet in aanmerking komt. „De ABOP”, zegt het *Schoolblad*, „had het gewraakte punt wel gesignaleerd.” Kennelijk heeft de bond daar geen vergaande consequenties uit getrokken dat het niet ging om een discriminerend aspect dat toevallig over het hoofd is gezien, blijkt uit het feit dat zelfs tijdens de hernieuwde onderhandelingen vragen aan de orde waren als: moeten alle gehuwde vrouwen worden toegelaten of gehuwde vrouwen alleen tot een bepaald budget! Het moet, tegen de achtergrond van de gigantische werkeloosheid in het onderwijs, waar nu een derde van het aantal leerkrachten zonder werk is, wel bijzonder verleidelijk zijn geweest om een klinkend banenplan op tafel te leggen. Dat de afgelopen jaren juist vrouwen in onevenredige mate uit het onderwijs zijn verdwenen, was kennelijk geen punt van overweging. Nee, het gaat bij dit plan, net als bij elk werkgelegenheidsplan dat dit kabinet presenteert, om banen voor jongeren. *Tijdelijke* banen, wel te verstaan. En in de meest letterlijke zin werden vrouwen, in de oor-

PETER ZWART

ONDERWIJS

Tijdelijk werk ook voor vrouwen

soneel. Het blijft een raadsel dat een bond die vorig jaar nog een principe-uitspraak deed voor positieve discriminatie van vrouwen in het onderwijs, akkoord kon gaan met een banenplan waarvoor een groep vrouwen absoluut niet in aanmerking komt. „De ABOP”, zegt het *Schoolblad*, „had het gewraakte punt wel gesignaleerd.” Kennelijk heeft de bond daar geen vergaande consequenties uit getrokken dat het niet ging om een discriminerend aspect dat toevallig over het hoofd is gezien, blijkt uit het feit dat zelfs tijdens de hernieuwde onderhandelingen vragen aan de orde waren als: moeten alle gehuwde vrouwen worden toegelaten of gehuwde vrouwen alleen tot een bepaald budget! Het moet, tegen de achtergrond van de gigantische werkeloosheid in het onderwijs, waar nu een derde van het aantal leerkrachten zonder werk is, wel bijzonder verleidelijk zijn geweest om een klinkend banenplan op tafel te leggen. Dat de afgelopen jaren juist vrouwen in onevenredige mate uit het onderwijs zijn verdwenen, was kennelijk geen punt van overweging. Nee, het gaat bij dit plan, net als bij elk werkgelegenheidsplan dat dit kabinet presenteert, om banen voor jongeren. *Tijdelijke* banen, wel te verstaan. En in de meest letterlijke zin werden vrouwen, in de oor-

spronkelijke opzet van het plan, ingeruild voor de meest zorgwekkende categorie kansarmen in deze tijd: de jongeren.

In beroep

Deetman zit intussen ook niet stil. Volgens een bericht in de *Volkskrant* gaat de minister in beroep tegen de uitspraak van de Haagse rechtbank. Niet om de afspraken met de vakbonden weer ongedaan te maken, maar omdat hij een principe-uitspraak wil wie er nu wel en wie niet in aanmerking komen voor de tijdelijke banen. Dus toch nog een maximum niet-kostwinners?

Werkloze vrouwen die aan de gestelde voorwaarden voldoen (niet ouder dan 32 jaar, minstens één jaar ingeschreven bij het GAB) zouden zoveel mogelijk van deze overwinning moeten profiteren en solliciteren naar de tijdelijke banen. Als je dat wil doen moet je, als het om bijzondere scholen gaat, contact opnemen met het schoolbestuur, als het om een openbare school gaat met de afdeling onderwijs van de gemeente.

Joosje Lakmaker

Foto: Paul Babeliowsky

ONEINDIGE VREDE

Geen groep in Oost-Europa of iemand vertelt wel een grap. Deze bijvoorbeeld: De overgang van kapitalisme naar socialisme is van naam wel bekend, maar hoe heet de overgang van socialisme naar communisme? Antwoord: alcoholisme. Of deze: Wat is het verschil tussen socialisme en kapitalisme? Antwoord: het kapitalisme maakt sociale fouten, maar het socialisme kent enkele kapitale fouten...

Chris Huinder was vorige maand in Hongarije voor het seminar „Naar een vredestheologie”. Hij hoorde er niet alleen grappen.

Half september was ik een ruime week in Budapest om voor *De Waarheid* verslag te doen van de beraadslagingen van het seminar *Naar een vredestheologie*. Als ik daar buitenom met kritische Hongaren contact zou hebben, des te beter. Het PSP-bestuur en de PSP-fractie in de Tweede Kamer, waar ik werk, vonden het ook prima dat ik ging. Vooral na het bezoek van *Ine Megens* van het Wetenschappelijke Bureau van de PSP aan Hongarije in september vorig jaar (zie haar gedetailleerde verslag in *Bevrijding*, nr. 21/22 van 1983), kwam een opfrissing van de gegevens over de Hongaarse oppositie van pas.

Het theologenseminar was door Westeuropese en Oosteuropese groepen georganiseerd. Vanuit West-Europa werd het seminar voorbereid door European Nuclear Disarmament (END) in Londen, Pax Christi Nederland, IKV en IFOR (International Federation of Reconciliation), een wat onbekende christelijk-pacifistische internationale vredesinstelling met een hoofdkantoor in Alkmaar. Vanuit Oost-Europa was vooral de inzet van de gereformeerde bisschop *Károly Tóth* belangrijk. Deze bisschop is voorzitter van de CFK (Christliche Friedens Konferenz), een voor de Oosteuropese staten gezagsgetrouwe internationale christelijke vredesorganisatie, die in 1958 werd opgericht. Deze bisschop Tóth zette ondanks verzet van CFK-afdelingen, die bang waren dat het een te kritische kant uit zou gaan, het seminar door. Zo'n vijftien landen met 135 deelnemers (vrouwen ver in de minderheid) waren op het seminar vertegenwoordigd.

Vijf dagen lang werd er gediscussieerd over de bijbel, vrede, gerechtigheid, de afschrikking, het machtsdenken en de onrechtvaardigheid in de Derde Wereldlanden. Wellicht dat de volgende drie punten van belang zijn om als resultaten te vermelden. De Hongaarse vertegenwoordiger van de rooms-katholieke kerk, de oerconservatieve bisschop Cserhati, beloofde op de persconferentie aan het eind van

het seminar – door lastige Nederlandse journalisten daartoe uitgedaagd – dat hij met de Hongaarse staat gaat praten over de positie van de katholieke dienstweigeraars. Op het moment zitten er zo'n acht katholieke dienstweigeraars in de bak, nadat de eerste in 1976 het voorbeeld had gegeven. In Hongarije kun je echter niet wettelijk weigeren. Dus je draait onherroepelijk het gevang in, als je dat toch doet. Misschien komt bisschop Cserhati tot een regeling met de staat, zoals de fundamentalistische christelijke stroming der Nazareeërs die heeft: ongewapende militaire dienst (wapenweigeren), zoals Nederland dat tot in de jaren zestig kende en de DDR ook kent: het systeem van „Bausoldaten”.

Drukmiddel

Een tweede resultaat is, dat de Rooms-Katholieke kerk voor het eerst door de poorten van de protestantse theologische school, waar het seminar gehouden werd, kwam om met protestantse en orthodoxe kerken rond één tafel te zitten. De gereformeerde kerk in Hongarije heeft een wat kritischer positie tegenover de Hongaarse staat. Dus misschien levert deze samenwerking in de toekomst wat aan kritiek op, doordat de gezagsgetrouwe rooms-katholieke kerk wat lossers van de staat komt te staan.

Ook werd op het seminar besloten tot een oproep aan de theologische hogescholen en beroepstheologen in de wereld om in hun opleidingen en beroepspraktijk aan-

dacht aan de theologie van de vrede te schenken. Vrijblijvend zo'n oproep, maar door goedwillende mensen als drukmiddel te gebruiken.

Tegenover deze wat magere resultaten van het seminar staat het schandalige feit, dat kritische mensen uit Oost-Europa niet toegelaten werden, iets waar door de West-Europeanen wel op aangedrongen was. *Charta*-christenen uit Tsjechoslowakije mochten niet onder de poorten van het seminar door. En ook vertegenwoordigers van de zogenaamde *Bulani*-stroming in Hongarije niet. *Bulanyi* is een rooms-katholieke priester, die zich tegen de socialistische Hongaarse staat heeft gekeerd. Als radicale christen-pacifist, die er zeker ook conservatieve ideeën op nahoudt, wenst hij op geen enkele manier met de Hongaarse staat noch met de katholieke hiërarchie te onderhandelen. Zijn ongeveer drie- à vierduizend volgelingen, die bijbelse gesprekskringen vormen, zijn voor dienstweigeren. De acht rooms-katholieken, die nu daarvoor in de bak zitten, zijn aanhangers van *Bulanyi*'s ideeën. Het enige waartoe de Oosteuropese kerken op het seminar betreffende deze kritische christenen bereid waren, was dat een verklaring van de *Charta*-christenen als „on-officieel document” verspreid mocht worden. Via-via werd georganiseerd dat deze Hongaarse *Charta*-verklaring in de Hongaarse ondergrondse pers terecht kwam.

Vredesgroepen

Sinds de zomer van '83 is de Hongaarse

vredesoppositie, die men van de dissidenten-oppositie moet onderscheiden, verdeeld. Je hebt de tien mensen tellende groep rond *Ferenc Kőszegi* met de naam „4-6-0 groep”. Vier staat voor vier jaar Eerste Wereldoorlog, zes voor zes jaar Tweede Wereldoorlog en nul... juist, voor de oneindige jaren van de nucleaire oorlog. Daarnaast bestaat er de *Vredesgroep voor Dialoog*, die uit zo'n vijftientig mensen bestaat. In de zomer van 1982 begon de nu gesplitste vredesoppositie met haar activiteiten: discussies bij mensen thuis, kleine acties, openbare discussies op een universiteit van Budapest. Na acht maanden viel de groep op een congres uiteen. Een deel wilde grotere speelruimte op het legale vlak door nauwer met de Hongaarse officiële vredesraad samen te werken. Een grotere groep op het congres, dat in het gebouw van de vredesraad plaatsvond, wilde als onafhankelijke en spontane groep verder en door geen enkele semi-overheidsinstelling, noch door de communistische jeugdbeweging KISZ noch door de vredesraad bewaakt worden. De vredesraad waakt als een kloek over alles wat zich als „spontane vredesgroep” aanbiedt. En ook KISZ probeert zoveel mogelijk onafhankelijke acties naar zich toe te trekken en onder zijn vleugels te brengen.

Kőszegi en de zijnen, die tot de oprichters van de Dialooggroep behoorden, richtten in de zomer van 1983 de 4-6-0 groep op. Zij werd via Kőszegi opgenomen in de delegatie van de Hongaarse vredesraad naar de *Europese Ontwapenings Conventie* in juli in Perugia. Zij zal eind oktober ook met een afgevaardigde kunnen deelnemen aan het congres van de vredesraad. Deze 4-6-0 groep uit Budapest organiseert op internationaal niveau uitwisselingsprogramma's met Belgische en Oostenrijkse vredesactivisten. Op nationaal niveau houdt de groep discussiebijeenkomsten over ontwapeningsstrategieën en de toekomst van Europa.

Zwendelaars

Door Dialoog-mensen worden Kőszegi en de zijnen „zwendelaars” genoemd, die zich aan de staat verkocht hebben. Zij zouden mooie sier maken met het liberale, onafhankelijke imago van Hongarije, dat een eigen socialistische weg zou ontwikkelen en een actieve vredespolitiek zou voeren.

Ference Kőszegi noemt de Dialoog-mensen „spontis” zonder politiek platform en strategie en vindt hen niet bewust van het isolement, waarin ze zich bevinden. Deze dertig à veertig mensen hebben inderdaad niet een duidelijk platform. Ze discussieren met elkaar, zijn vriend(inn)en van elkaar, trekken de bossen in, houden af en toe een al dan niet symbolische politieke actie. Zo riepen ze een deel van een park in Budapest, dat door hen met touwen en demonstratieborden was afgezet, tot kernwapenvrije zone uit. Een andere keer

vrede en ontwikkeling

In de onlangs uitgebrachte ontwapeningsnota *Geen Afschrikking maar Ontwapening stelt de PSP dat de Derde Wereld recht heeft op een eigen zelfstandige ontwikkeling. Deze zelfstandige ontwikkeling wordt op dit moment onder andere geblokkeerd door de Oost-West tegenstelling.*

Met de mond beleden solidariteit met de Derde Wereld (door machthebbers wel te verstaan) uit zich in wapenleveranties - ook naar spanningsgebieden - het verstrekken van leningen waarvan van tevoren vast staat dat ontwikkelingslanden de rente niet kunnen opbrengen en het geven van ontwikkelingshulp in ruil voor een bondgenootschappelijke houding. De ontwapeningsnota van de PSP geeft geen uitputtend antwoord op de vraag waarom het gevoerde beleid in zo flagrante tegenspraak staat met uitgesproken bedoelingen, laat staan dat wij aangeven welke wegen wel begaan moeten worden. Dit is een lacune in de visie van de PSP,

vormden ze een kring en dronken water uit een groot vat. Water als symbool voor de bron van leven. Of de omstanders het begrepen? Ik weet het niet. De groep leeft en wil zichzelf zijn, zonder controle en in volledige onafhankelijkheid. Met welk perspectief? Een lid zei: „Er is geen Hongaarse oplossing. De staat en de vredesraad kunnen eindelijk hun elastiek oprekken om alles wat zich aan spontaan en aan oppositie voordoet op te slurpen. En gaat het niet goedschiks, dan kan het nog altijd kwaadschiks. Met repressie, als dat in een sociaal-economische of politieke crisis nodig is. Er komt geen Hongarije 1956 meer. En als het komt, zijn de Russen er. In 1968 in Tsjechoslowakije was de oppositie slimmer enkrachtiger, maar ook daar kwamen de Russen. Er is geen nationale oplossing mogelijk. Wat een oplossing biedt, is dat de Westeuropese NAVO-landen bereid zijn om ontwapeningsstappen te doen met het perspectief op Russische ontwapeningsstappen. De NAVO-landen moeten Rusland iets bieden, zodat dat land zich terug kan trekken. Op Europees niveau moet er wat gebeuren. Kijk, Oost-Duitsland heeft een tegenpartner, West-Duitsland. Die twee landen kunnen toenadering zoeken in een proces van wapenvermindering en ontwapening. Een verenigd ontwapend Duitsland zou goed zijn. Maar wie kan er de tegenpartner van Hongarije zijn? Wie kan dat zijn, zonder dat dat door Rusland geblokkeerd wordt? Alleen internationaal, vanuit Europees niveau kunnen er veranderingen komen. Wij willen leven naar eigen opvattingen. Daar zijn we mee bezig.”

Hongarije heeft er zowel om interne als externe redenen behoefte aan zich te profileren als een „onafhankelijk” en „onorthodox-socialistisch” land. Door afstand te nemen, althans in woorden, van de politiek van de Sovjetunie kan het zijn eigen bevolking, waar het anti-Sovjettisme in ieder geval latent aanwezig is, wijs maken, dat het een onafhankelijke koers vaart. Van harte werd bijvoorbeeld recent de DDR-politiek van toenadering tot West-Duitsland toegejuicht tegen de Sovjet-opvattingen in. Ook schreef onlangs het hoofd van de afdeling internationale zaken van de *Verenigde Arbeiders Partij*, dat Hongarije een specifiek belang heeft bij een eigen ontspanningspolitiek.

Deze „West-politiek” van Hongarije kan zeer wel gemeend zijn. Het is een Midden-europees land, dat een tamelijk sterke vrije markt-sector heeft, die harde westerse deviezen nodig heeft. Ook voelt Hongarije zich geen slavische, op Rusland georiënteerde maatschappij. Van de Sowjet-Unie wil het dus afstand nemen. Naar West-Europa toe speelt het land de liberaal-onafhankelijke kaart, waar de oppositie noch onderdrukt wordt, noch de sociale stabiliteit in gevaar is. Een land waar iedereen vrij is en toch loyaal en hard werkt. Laten de deviezen en goodwill binnenstromen!

Deze politiek vereist wel, dat dat wat er aan oppositie is, met fluwelen handschoenen wordt aangepakt. In zo'n land waar je voortdurend op een zachte ondergrond loopt; waar alles mogelijk is, als het maar binnen de ruime controle kaders van de overheids- en semi-overheidsinstellingen gebeurt, gooi je je kont gemakkelijk tegen de krib; wil je een harde ondergrond van onafhankelijk zijn, spontaan zijn, niet-gerecontroleerd worden, ongrijpbaar zijn. Je politieke acties breng je dan in symbolen om niet meteen in het hokje van de destructieve oppositie geknuppeld te worden. Je maakt je onkwetsbaar door als een onafhankelijk mens in een zelf-gekozen groep te leven. Dan ben je vrij. Misschien is dat het „politieke platform” van de mensen van de Dialoog-groep. Het doet me denken aan de provo's. Die krenten uitdeelden. Aan Bob Dylan, die wat troosteloos zingt: „The answer, my friend, is blowing in the wind. The answer is blowing in the wind.”

Chris Huinder

Mensen die een uitgebreidere verslaggeving willen hebben, kunnen fotocopiëren van de artikelen in „De Waarheid” opvragen bij Chris Huinders, tel.: 070-614911 (Tweede Kamer). Vragen naar mij of naar PSP-fractie.

waarvan het partijbestuur en de Henk Lankhorst Stichting het nodig vinden dat die opgevuld wordt. Vandaar dat een overleggroep, bestaande uit leden van beide organen, het initiatief genomen heeft voor een projekt *Vrede en Ontwikkeling*.

Bedoeling van het projekt is inzicht te krijgen in het kompleks van onderlinge samenhangen tussen wat we voorlopig gemakshalve aanduiden als Noord-Zuid Oost-West relaties. Vandaar uit zal een eigen visie ontwikkeld moeten worden. Immers in de PSP-optiek is het van vitaal belang dat vredespolitiek en ontwikkelingsproblematiek duidelijk en samenhangend met elkaar in verband gebracht worden. Opheffing van de blokken en menswaardige internationale verhoudingen zijn onverbreekelijk met elkaar verbonden. Bovendien hebben wij de indruk dat aan dit terrein reële actiepunten te verbinden zijn.

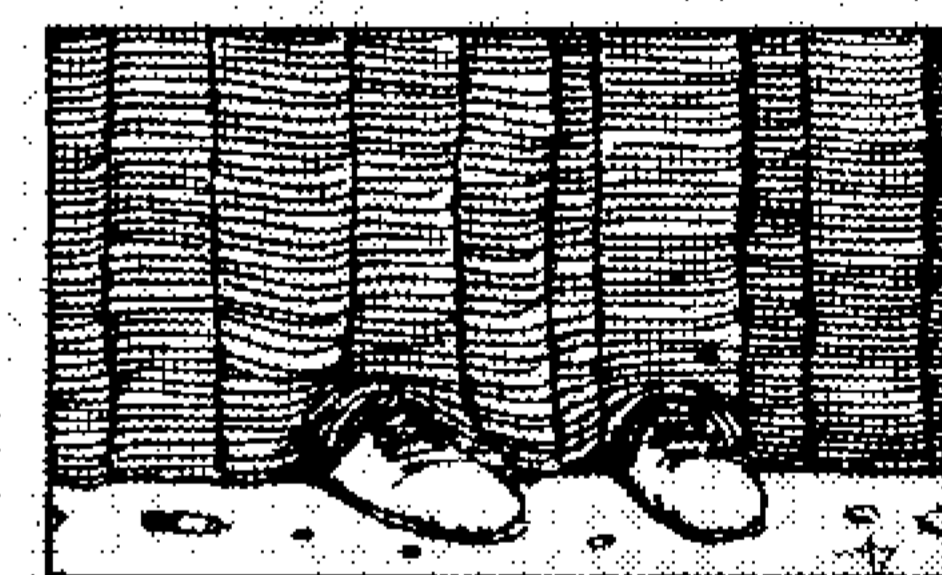
De opzet is het projekt uit te laten monden in een brochure, die volgend jaar zomer af moet zijn. Als centrale probleemstelling hanteren wij de vraag: Hoe frustrereert de

Oost-West verhouding positieve ontwikkelingen in de Derde Wereld?

Het zal iedereen duidelijk zijn dat het hier om een klus gaat die niet zo maar door een paar mensen op een achternamiddag geklaard kan worden. Daarom roepen wij bij deze PSP-(st)ers op die belangstelling hebben voor dit onderwerp en die bereid zijn een gedeelte van hun tijd aan het projekt *Vrede en Ontwikkeling* te besteden. Wat wij vragen zijn mensen die mee willen werken aan het opzetten van de brochure. Voor een groot gedeelte betekent dat het ordenen van reeds bestaand materiaal; het is namelijk niet de bedoeling dat we opnieuw het wiel gaan uitvinden. Daarnaast is het van belang dat een PSP-visie geformuleerd wordt.

LIEKE THESINGH

Belangstellenden worden verzocht zich op korte termijn (lieft binnen één week) op te geven bij Lieke Thesingh, Blasiusstraat 113', 1091 CP Amsterdam, tel. 020 - 65 29 27 of John Hontelez, Min. Elandstraat 27, 6523 CS Nijmegen, tel. 080 - 23 65 12. Beiden zijn tevens regelmatig te bereiken op het partijbureau te Amsterdam tel. 020 - 26 73 74.

ACHTER HET GROENE GORDJN

Er is een run op het leger aan de gang. Potverdorie. In 1974 vroegen nog ruim twintigduizend dienstplichtigen vrijstelling aan. In 1983 nog maar negenduizend mensen, en dat ligt niet aan het feit, dat er steeds minder broers zijn. Enkele jaren geleden wilden nog drieduizend mensen dienstweigeren. Nu doen nog geen tweeduizend jongens een beroep op de wet gewetensbezwaren militaire dienst. In het leger zit je goed, zullen vele jongens denken. Waarom ook niet. Weg van huis, met een stel tofferikken van dezelfde leeftijd onder elkaar, een glanzende tank of mortiergeschut voor je neus en je bent wat: een man in uniform. Bah. Het grootste deel wordt natuurlijk gewoon zandhaas, baalt na twee maanden en zit zijn tijd daarna stiervervelend te verflummelen. Maar dat vertellen de informatiebureaus van het leger in een stel plaatsen natuurlijk niet. Nu worden niet die info-winkels opgedoekt, noch worden luchtvaartshows afgelast, noch wordt de TAPTOE afgeblazen. Hoekzema, van wie je anders nooit iets hoort, heeft besloten dat ieder gewoon buitengewoon dienstplichtig kan worden, die langer dan 14 maanden smachtend op zijn oproep voor eerste oefening heeft zitten wachten. Typisch een kapitalistische

marktmaatregel: de overtollige produkten doordraaien om de prijs voor het kanonnenvlees hoog te houden. Waarom wordt eigenlijk niet de erkenning van gewetensbezwaren gewoon versoepeld? Een briefje opsturen met 'daarom en daarom zie ik het niet zitten', zou toch voldoende moeten zijn? In West-Duitsland hebben ze dat een tijdje geprobeerd en het liep reusachtig goed. Het leger werd steeds leger. Met zo'n maatregel ben je meteen af van het administreren van al die buitengewoon dienstplichtig verklaarde dienstplichtigen. Want stel, er komt oorlog en iedereen wil erheen, maar ieder mist door die lichtflits de trein naar zijn kazerne. Dan is zo'n administratie toch buitengewoon onhandig en onzinnig?

Chris Huinder

LANDBOUW

VRAGEN

De landbouw zorgt voor ons dagelijks voedselpakket. Althans de basisproducten komen van het land. Politieke systemen zijn vaak sterk verweven met de landbouw. Maar toch in het algemeen heeft links-Nederland nauwelijks interesse voor wat er in de landbouw gebeurt. Het zal weinigen bekend zijn maar er bestaat een PSP-landbouwgroep, die zich bezig houdt met de landbouwpolitiek in het algemeen en met de sterkst overheersende faktor daarbij in het bijzonder: de Europese Gemeenschap.

De doelstellingen van de Europese Gemeenschap (EG) zijn prachtig geformuleerd. Het gemeenschappelijk landbouwbeleid heeft als streven: produktiviteitsverhoging op zo rationeel mogelijke wijze, stabiele markten voor landbouwproducten, een levensstandaard voor boeren die vergelijkbaar is met die voor niet-boeren, en veiligstelling van voldoende en goedkoop voedsel voor de konsument. De midelen die de EG daarbij gebruikt zijn het markt- en prijsbeleid, het gemeenschappelijk landbouwfonds van de EG, een sociaal-structureel beleid dat de werk- en leefomstandigheden in de landbouw moet verbeteren, een monetair beleid en een gemeenschappelijk beleid tegenover de landen buiten de EG.

In haar praktijk staat de landbouwpolitiek van de EG haaks op wat de PSP nastreeft: overproduktie, steeds grotere inkomensverschillen, vergifiging van mens, dier en milieu en het leegroven van de achtergehouden wereld van voor hen waardevolle produkten zijn de gevolgen van het EG-beleid.

Tot op de dag van vandaag wordt het gemeenschappelijk landbouwbeleid gekenmerkt door intensivering, mogelijk gemaakt door het gebruik van veel energie, meststoffen en vaak giftige bestrijdingsmiddelen. Het dumpen van overschotten (melk, boter) op de wereldmarkt benadeelt de landen buiten Europa, terwijl de EG uit de Derde Wereld hoogwaardige voedingsstoffen invoert om als veevoer te dienen. Arbeid wordt uitgestoten, wat in de praktijk neerkomt op verschuiving naar de onbetaalde gezinsarbeid van vrouwen en kinderen. Toch komt meer dan de helft van de boeren nog niet aan het minimumloon en zijn de werkweken lang; vakantie is er dikwijls niet bij.

Uitgangspunten

Als we over landbouw praten, moet ons ook voor ogen staan in welke richting wij eigenlijk de landbouw ontwikkeld willen zien. Hiertoe heeft de PSP-landbouwgroep een aantal (voorlopige) uitgangspunten geformuleerd. Op basis hiervan kunnen korte- en langetermijnvisies ontwikkeld worden.

Het produktiemiddel grond is verhandel-

baar en is daardoor zelfs onderwerp van speculatie. Hierdoor ontstaat een grote ongelijkheid tussen wel- en nietbezitters. De eigendom van grond moet ondergeschikt gemaakt worden aan het beheer, het gebruik, ervan. Dit kan door in de toekomst de grond formeel eigendom te maken van de gemeenschap en het beheer onder te brengen bij democratisch gekozen organen die in openbaarheid hun besluiten nemen. De landbouwbedrijven krijgen of houden de beschikking over dat deel van de grond dat een agrarische bestemming heeft.

Het behoud van natuur en landschap moeten als geheel gelijkwaardig worden beschouwd aan het belang van de agrarische produktie. Het behoud van een gezond milieu is essentieel voor een goede voedselproduktie op langere termijn.

De produktie dient kwalitatief en kwantitatief goed te zijn en efficiënt te geschieden in samenhang met een gezond milieu, behoud van natuur en landschap, en een aanvaardbaar sociaal welzijn voor de mensen in de agrarische sektor.

De sociale omstandigheden in de landbouw moeten worden verbeterd. De oplossing moet gevonden worden door het aantal arbeidskrachten in de landbouw uit te breiden. Zodoende kunnen ook meer milieusparende werkmethoden worden ingevoerd. Hierbij moet ook gedacht worden aan inkomensvoelers. Politiek zal een zodanig beleid moeten worden gevoerd, dat de machtsverhoudingen in de landbouw worden omgebogen, zodat banken, landbouworganisaties en industrie niet meer het eerste en laatste woord hebben. De achtergehouden wereld mag niet alleen niet verder achterop gebracht worden, maar de economie zal er moeten

Zo'n twee jaar geleden hebben enkele PSP-leden een landbouwgroep opgericht. De groep houdt zich bezig met landbouw en landbouwbeleid, de betekenis daarvan voor de Nederlandse boeren en tuinders en voor de samenleving als geheel. Naast het ontwikkelen van een PSP-visie over de gewenste toekomst van de landbouw, wil de groep ook steun geven aan PSP-frakties (in Staten en Kamers), bijvoorbeeld door te reageren op actuele zaken. Ten overvloede: enthousiastelingen, met en zonder ideeën, zijn van harte welkom in de groep, bereikbaar via: *PSP-landbouwgroep, Titia van Leeuwen, Herengracht 310, Amsterdam.*

worden gestimuleerd. Dit zal beperkingen kunnen inhouden voor het Nederlandse landbouwbeleid.

In de veehouderij moet het welzijn van het dier zwaar meewegen.

Dilemma's

Onze wensen zijn makkelijker te omschrijven dan te verwezenlijken. De huidige produktieomstandigheden zijn grotendeels ontstaan doordat er voor de boeren een economische noodzaak was gekreeerd om per eenheid zoveel mogelijk te produceren. Veel boeren zouden het wel kalmer aan willen doen en ook milieuvriendelijker. Als het inkomen het echter laat afweten, is er geen andere keus dan te blijven hollen en produceren. De invloed van de landbouwvoorlichting en de standsorganisaties moet hierbij niet worden onderschat. Hier komt nog bij dat de boerenbevolking niet de meest progressieve groepering is. Daardoor is de verstandhouding met links niet altijd even goed en begrip voor onze ideeën ontbreekt zelfs veelal.

Onze wensen en de praktijk liggen duidelijk niet altijd in elkaars verlengde. Ten aanzien van de invulling van onze ideeën doen zich dan ook vele vragen voor. De Nederlandse boer heeft tot nu toe direkt geprofiteerd van de prijsvorming op Europees nivo. En dan komt de PSP met de idee de EG af te schaffen... Het inkomen van de boeren moet omhoog, maar het voedselpakket moet wel betaalbaar blijven: hoe breng je dat in evenwicht. Moeten we streven naar een basisinkomen voor boeren en tuinders en hoe vul je dat dan in. Hoe verhoudt zich een gegarandeerd inkomen met de blijvende wens van de boerenstand om 'vrije ondernemer' te kunnen blijven? Wat telt het zwaarst: een kwalitatief goed voedselpakket of een evenwichtige handelsbalans? Moet in ons deel van de wereld de landbouwproduktie worden afgeremd om in de achtergehouden wereld een betere produktie mogelijk te maken?

Vragen en ideeën te over. Maar er zijn nog maar weinig antwoorden. De PSP-landbouwgroep zoekt naar mogelijkheden voor het ontwikkelen van reële alternatieven voor het huidige landbouwbeleid. De werkgroep analyseert recente EG-landbouwmaatregelen en de gevolgen daarvan voor de Nederlandse land- en tuinbouw. En probeert daarbij de eigen principes in te vullen om tot een concrete linkse landbouwstrategie te komen.

PSP-landbouwgroep

Hun schuld onze schuld

Deze maand gaf Solidaridad een informatief boekje uit onder de naam 'Hun schuld, onze schuld'. Het gaat in op de Latijns-Amerikaanse schuldenkrisis en de Nederlandse betrokkenheid daarbij. De vraag wordt gesteld: hoe kan Nederland bijdragen aan een rechtvaardige oplossing van het schuldenprobleem.

In het eerste hoofdstuk worden de economische en financiële oorzaken van het schuldenprobleem behandeld. Uitgebreid wordt daarna ingegaan op de rol van het Internationale Monetaire Fonds (IMF). Als voorbeeld om de gevolgen van de politiek van het IMF te illustreren wordt Argentinië bekeken. Het belangrijkste deel gaat echter over de betrokkenheid van Nederland bij deze problemen. Hierbij wordt met flink wat cijfermateriaal ook de rol van het Nederlandse bedrijfsleven en de Nederlandse banken geïllustreerd.

Aangezien de invloed van een land binnen het IMF afhangt van zijn financiële bijdrage, heeft Nederland hier in verhouding tot de honderdvijftig lidstaten relatief veel te vertellen. Nederland maakt echter geen gebruik van zijn positie door de aard van het IMF als zodanig aan de orde te stellen. Zo blijft de discussie beperkt tot technisch-financiële kwesties. Nederland, bij monde van minister Ruding, ziet in het IMF niet meer dan een goede mogelijkheid om haar eigen bezuinigingspolitiek te exporteren naar de Derde Wereld.

Solidaridad komt tot de volgende conclusies. Vanwege zijn betalingsbalansoverschot moet Nederland het voortouw nemen voor een stimuleringsbeleid ten gunste van de Derde Wereld. Binnen het IMF moet erop worden aangedrongen dat het beleid wordt omgebogen in de richting van groei van de produktie en de werkgelegenheid. Ook moet Nederland afstand nemen van de overheersende rol van de dollar in het betalingsverkeer. Dat kan het doen door de rol van de eigen rekeneenheid van het IMF, de SDR, te vergroten en de toegangsmogelijkheden van Derde Wereldlanden hiervoor te verruimen. Tenslotte moeten de mogelijkheden overwogen worden om de schuld van de Latijns-Amerikaanse landen kwijt te schelden. Een dergelijke kwijtschelding mag echter niet ten kosten gaan van het budget voor ontwikkelingssamenwerking.

Rob van Hilten

'Hun schuld, onze schuld' is een uitgave van Solidaridad, Laan van Meerdervoort 148, 2517 BE Den Haag, tel.: 070-655207. Prijs f 7,60 inkl. verzendkosten.

Vredesaktiekamp Woensdrecht

Maandagochtend, 1 oktober. Terwijl op het vredesaktiekamp bij de vliegbasis Woensdrecht de actievoerders de slaap uit hun ogen wrijven en aan hun eerste kop koffie beginnen, stoppen er voor het kamp drie politiewagens gevuld met agenten en een vrachtwagen vol met zand. In opdracht van de gemeente moet de bunker op het terreintje volgestort worden.

De bunker zat al vol met zand, maar kampbewoners hadden er weer een twee meter diep gat in gegraven. Drie mannen in burger komen poolshoogte nemen. Volgens de politie ontdekt iemand dan pas dat de vredesactiviteiten zowaar weer „benders” hebben gebouwd; tentjes van hout en plastic.

Een algemene politieverordening verbiedt dit soort bouwsels, dus de aanwezige politieagenten beginnen het kamp te ontruimen. Hout en plastic worden ingeladen, terwijl de actievoerders proberen te voorkomen dat ook hun persoonlijke bezittingen worden meegenomen.

De politie is goed voorbereid, er zijn genoeg agenten om de bewoners in bedwang te houden, er is een bijtgrage hond voorhanden en een grote arrestantenbus. De activisten beperken hun verzet tot scheldpartijen, pogingen om met de politie te praten en een zitactie. Als iedereen is weggesleept wat soms hardhandig gebeurt, zien de activisten van een afstand hoe een vrachtwagen in hun „huiskamer” de bunker voorgoed onbruikbaar maakt. 's Avonds kunnen ze het terrein weer op. Met behulp van nieuw plastic, zorgen ze ervoor dat ze toch redelijk droog kunnen slapen. In de week die volgt wordt het kamp steeds weer ontruimd, maar de actievoerders blijven.

Doelwit

Corinne, één van de activisten heeft al meer ontruiming achter de rug. De afgelopen winter woonde ze nog in het grote vredesaktiekamp. Dat werd deze zomer

Foto's Jan Iankveld

met de grond gelijkgemaakt. Daarna bivakkeerde ze een maand lang voor het gemeentehuis. Ook daar werden de actievoerders herhaaldelijk verwijderd. Sinds augustus, zitten de activisten verdeeld over twee kleine kampen vlak bij de basis. Corinne is één van de bewoners van het kamp aan de Kooiweg, bij de bunker. Dat kamp is de laatste tijd doelwit van politieacties. Steeds opnieuw wordt het afdak, dat dienst doet als huiskamer, afgebroken en worden de „benders” in beslag geno-

men, maar volgens Corinne heeft dat geen effect: „In Engeland zijn er vrouwen die er al drie jaar zitten en zij worden ook elke week ontruimd, dus ik denk dat het ons ook moet lukken. Ik vind het zo stom. Wat er nu gebeurt, is dat het een gevecht wordt tussen de rijks politie en ons, terwijl het daar helemaal niet om gaat. De rijks politie wordt gewoon gebruikt om het verzet tegen kruisraketten de kop in te drukken.”

„Dit vind ik een goede manier om je te

verzetten. Heel veel mensen zeggen: je doet er toch niets tegen, als de regering hier kernwapens wil neerzetten dan gebeurt het toch. En dat is ook zo, wij houden die dingen niet tegen door twee van die kampjes, maar we kunnen het ze wel zo moeilijk mogelijk maken. Dit is mijn manier om te zeggen; het gebeurt, maar niet met mijn medewerking.”

KARIN SCHAGEN

Boycot EG-verkiezingen

Het is nu wel inmiddels mosterd na de maaltijd geworden, maar nu één en ander wel verteerd zal zijn rest ons nog via „Bevrijding” de lezers/leden te berichten, hoe het partijbestuur uitvoering heeft gegeven van haar besluit ten aanzien van de anti-deelnameadvertentie. In Bevrijding 23 van 8 september werd al over de besluitvorming verslag gedaan.

Niet het feit dat een minderheid van de PSP naar buiten trad, maar de inhoud van de advertentie had het partijbestuur doen concluderen dat er sprake was van een zich bewust afzetten tegen congresbesluiten, waarbij de legitimiteit van de congresbesluiten aangevallen werd. Het PB heeft zijn openlijke afkeuring uitgespro-

ken jegens de initiatiefnemers en de drie betrokken afdelingen middels onderstaande brief. De overige ondertekenaars zijn van de ontstemming over de advertentie op de hoogte gesteld en aan hen is een afschrift van de brief gezonden. Met name de initiatiefnemers en de betrokken afdelingen hebben naar het oordeel van het partijbestuur laakbaar gehandeld. De verdere ondertekenaars konden ervan uitgaan dat als een PSP-orgaan vraagt om ondertekening erop vertrouwd kan worden dat het „kan”. Nu net in dat vertrouwen is het PB ten aanzien van de drie afdelingen geschokt. Men had beter moeten en kunnen weten. De verzonden brief luidt als volgt:

Beste mensen,

Het partijbestuur heeft er behoefte aan te reageren op de advertentie naar aanleiding van de Europese verkiezingen in de Volkskrant van 12 juni j.l., waarvan jullie de plaatsing georganiseerd hebben c.q. als PSP-orgaan meeondertekenden. Na vrij veel discussies heeft de PSP besloten aan de Europese verkiezingen mee te doen en wel via het Groen Progressief Akkoord. Die beslissing is niet onomstreden geweest. Het partijbestuur heeft er geen moeite mee als mensen die tegen dat besluit waren ook na het congres dat standpunt blijven innemen. Dat gebeurde in dit geval bijvoorbeeld ook in een opinie-artikel in De Waarheid.

De tekst van de advertentie in de Volkskrant is ons echter wel in het verkeerde keelgat geschoten. Daarin wordt niet de EG of de Europese verkiezingen, maar de PSP zelf in feite tot doelwit gemaakt. We vinden het

uiterst teleurstellend dat partijgenoten dat doen.

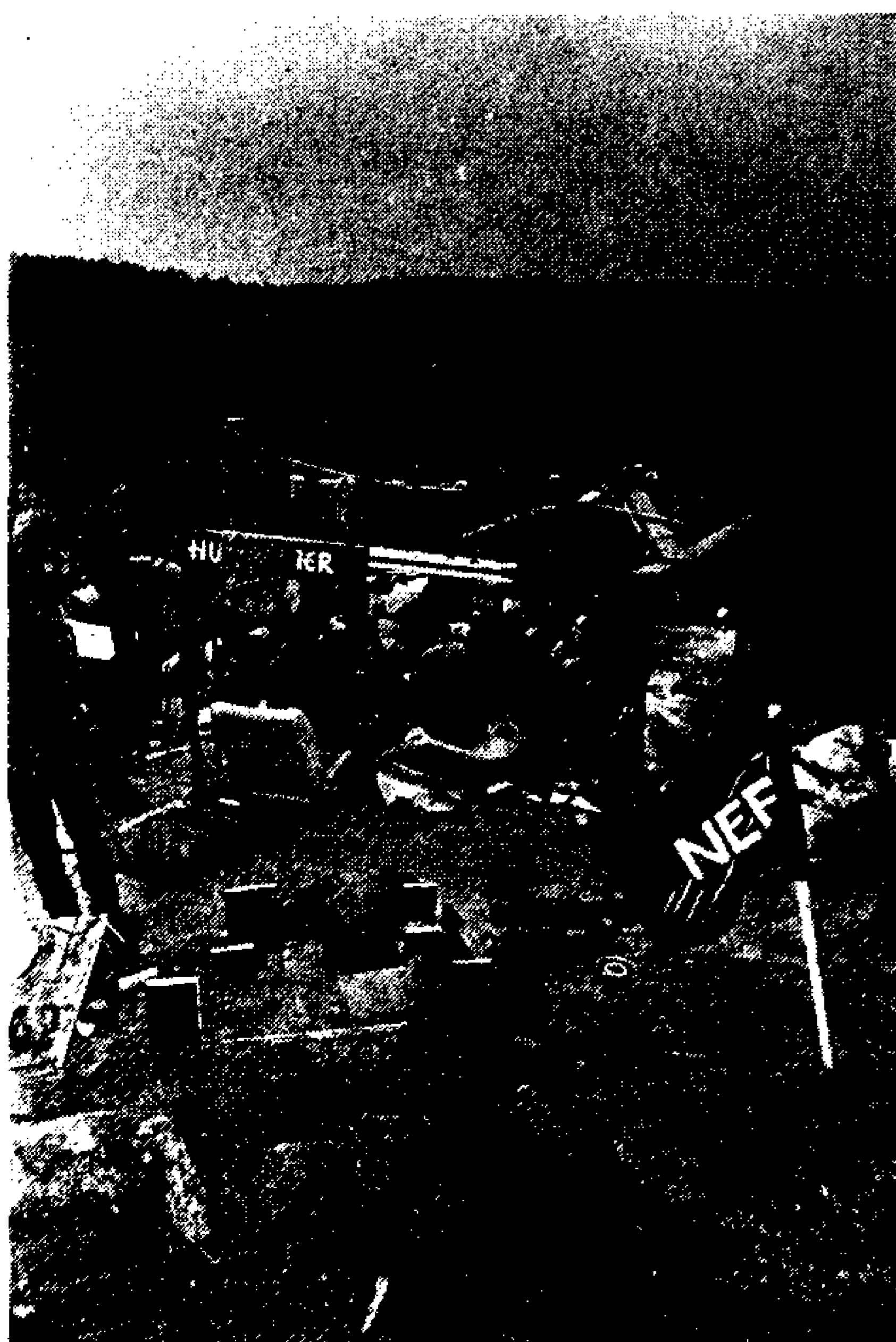
Een oordeel als dat „deelname aan de Europese verkiezingen lijnrecht tegenover de grondbeginselen van de PSP staat” komt erop neer dat jullie je in een positie achten om „de grondbeginselen van de PSP” te interpreteren, beter dan (de meerderheid van) het congres van de PSP zelf (ervan afgezien dat niet helemaal duidelijk is naar welk document verwezen wordt door te spreken over de grondbeginselen). Dit congres kwam zowel in 1978 als 1983 tot de conclusie dat de PSP wel aan de Europese verkiezingen moet deelnemen en in de campagne en via eventuele zetels te proberen de kritiek op de EG en de EG-politiek kenbaar te maken. Als het congres zo'n beslissing (zoals bij vrijwel alle beslissingen niet unaniem genomen) neemt, is het verre van de PSP om de opposerende minderheid daarna het recht van spreken te ontnemen. Maar omgekeerd vinden we het niet aangaan dat mensen die met ons de PSP vormen,

maar het op dit punt niet met het meerderheidsbesluit eens zijn op deze manier de PSP aanvallen en daarbij een stellingname betrekken die verder discussiëren niet zinvol lijkt te maken.

Zoals jullie bekend zal zijn, is in het partijbestuur besproken of op deze advertentie niet met een besluit tot schorsing als lid c.q. ontheffing uit de functie gereageerd moest worden. Het partijbestuur heeft dat voorstel afgewezen, maar heeft er wel behoefte aan middels deze brief zijn onvrede over de advertentie bij jullie kenbaar te maken. We vinden dat deze advertentie niet past in de manier waarop we binnen de PSP met elkaar en met meningsverschillen om willen gaan.

Met voor het overige vriendelijke groeten, namens het partijbestuur

FRANS JANSSEN

PAPIER IS GEDULDIG

Dit voorjaar stak een groep PSP'ers de hoofden bij elkaar. Zij vinden dat de besluiten van het Strategie-congres (Steenwijk, juni 1983) onvoldoende worden uitgevoerd. De groep besloot onder andere tot het organiseren van een tweetal discussiedagen over „sociale bewegingen” en „linkse samenwerking”. De discussiedag over de relatie tussen PSP en sociale bewegingen vond plaats op zaterdag 15 september. Een werkgroep, bestaande uit leden van de groep „verontrusten” en leden van het partijbestuur, bereidde de dag voor. Een persoonlijke impressie van Bert Freriks, lid van de Werkgroep en één van de „verontrusten”.

Tijdens de voorbereidingen van de discussiedag over de relatie tussen de PSP en de sociale bewegingen werden mensen uit de sociale bewegingen (door lidmaatschap of anderszins met de PSP verbonden) gevraagd een bijdrage te leveren voor de discussiemap die als voorbereiding op de dag verscheen. Zoals te verwachten was bleek uit die bijdragen dat congresbesluiten van de PSP op gespannen voet kunnen staan met de praktijk. Ook hier geldt: papier is geduldig, de praktijk weerbarstig. Het bleek nodig de korte stellingen van het strategiecongres uit te werken en toe te snijden op de praktijk van de diverse sociale bewegingen en van de (te versterken!) mogelijkheden van de PSP.

De discussiedag kon daartoe een bijdrage leveren.

's Ochtends waren er twee inleidingen vanuit het partijbestuur en de Tweede Kamerfractie over hoe daar in praktijk de relatie met sociale bewegingen eruit ziet. 's Middags zou de relatie PSP-vredesbeweging onder de loep worden genomen vanuit verschillende invalshoeken.

Tijdens de hele dag bleek dat het uitwerken van de strategiestellingen meer een opwerpen van vragen is, dan het geven van antwoorden. Maar ook bleek hoe noodzakelijk het is dat die vragen worden gesteld, hoe noodzakelijk het is dat de relatie van de PSP tot sociale bewegingen verder wordt uitgewerkt. En hoe belangrijk het is dat ervaringen van PSP leden, die actief zijn in die bewegingen worden teruggekoppeld en dat de PSP daarvoor ruimte moet bieden, haar organisatie meer moet richten op vragen die mensen uit sociale bewegingen haar stellen.

De discussiedag werd bijgewoond door zo'n tweentwintig personen. Opvallend daarbij was de afwezigheid van (prominente) mensen uit de *Doorbraak*hoek juist op dit terrein.

De ochtend

Namens het partijbestuur hield *John Hontelez* een inleiding. Hij ging onder andere in op de befaamde stelling: radicaliseren van brede bewegingen en verbreden van radicale bewegingen. Minimale voorwaarde is dat PSP-leden op die terreinen en ook binnen de PSP willen werken aan informatieverspreiding en ideeënontwikkeling. Daarvan is sprake op een nog te beperkt aantal gebieden. John Hontelez concludeerde dat we er met zijn allen van overtuigd zijn dat we de buitenparlementaire strijd beter kunnen ondersteunen dan we doen. Hij dacht daarbij vooral aan inhoudelijke ondersteuning.

Wilbert Willems constateerde in zijn inleiding dat de Tweede Kamerfractie zowel vóór als ná „Steenwijk” een tamelijk hoge prioriteit geeft aan contacten met sociale bewegingen. Hij noemde het dilemma: je bent ingehuurd om parlementair werk te doen, daarom is het vaak moeilijk om te zeggen: laat dat maar zitten en vervolgens kiezen voor actie buiten de Kamer. Dat blijft steeds een prioriteitskeuze. De keuze voor buitenparlementaire actie gebeurt vanuit een solidaire houding. Alleen van daaruit kun je bijvoorbeeld bij radicale groepen wantrouwen omzetten in vertrouwen.

De tijd van een uur bleek daarna voor de discussie veel te kort. Er werden veel be-

langrijke constatering gedaan, maar er kon nog geen begin worden gemaakt met de uitwerking ervan. Ik haal er een paar krenten uit.

De organisatie van het parlementair werk binnen de PSP verschilt sterk van de organisatie van het buitenparlementaire werk. Daarmee hangt samen dat veel actieve PSP'ers naar de parlementaire organen zijn vertrokken. Als je congresuitspraken in praktijk wilt brengen moet er daarvoor een organisatorisch kader worden geschapen. De inhoudelijke discussie is niet direct de vraag waarmee mensen uit sociale bewegingen en de partij zitten. Mensen hebben eerder praktische belangen, ze zien de partij als een middel om een doelstelling te bereiken. Op deze vragen en ervaringen moet de partij meer zijn ingesteld.

We zijn katalysator geweest voor veel bewegingen, maar we zijn niet in staat geweest de sociaal-democratiseringstendenzen binnen bewegingen (het afstemmen van doelstellingen op haalbaarheid) tegen te houden. Sterker nog, die tendens vindt nu ook binnen de PSP ingang. De grenzen voor de PSP zijn hoofdzakelijk naar de radicale bewegingen toe gesteld. Bijvoorbeeld met betrekking tot geweld, maar niet naar brede bewegingen toe. Daarom schuift de PSP die kant op.

Die constatering zou 's middags op vele manieren terugkeren. Vanzelfsprekend was de discussie 's ochtends erg algemeen geweest, daarom was er 's middags voor gekozen om de relatie van de PSP tot één beweging uit te diepen, namelijk de vredesbeweging.

Vanuit het partijbestuur schetste *Lieke Thesingh* de inzet van de PSP in het Komitee Kruisraketten Nee, maar ook de bijdrage van de PSP aan de blokkade-actie in Woensdrecht. Zij was het niet eens met de opvatting dat de PSP zich laat inpakken door IKV en PvdA en gaf aan dat het een taak voor de PSP was om te zorgen dat basisgroepen niet worden gecriminaliseerd, dat acties van burgerlijke ongehoorzaamheid op zijn minst bespreekbaar worden.

Henk Branderhorst ('t kan anders) nam daarna vooral de „vuistregel” radicaliseren van brede bewegingen en verbreden van radicale bewegingen onder de loep. Volgens hem was geprobeerd het onverzoenlijke te verzoenen. Hij vroeg zich af wat er de laatste jaren was terechtgekomen van het radicaliseren van bijvoorbeeld *IKV* en *Stop de N-bom*. Welke tegenstellingen waren er door ideologisering overwonnen en welke verdergaande perspectieven aangegeven. Ook heeft de PSP niet veel waargemaakt van het verbreden van radicale bewegingen. Een en ander vroeg op zijn minst om overdenking van de Steenwijker stelling. Afsluitend stelde Branderhorst dat de visie op de relatie van partij en sociale beweging alles te maken heeft met de visie op de partij. Er bestaat een samenhang tussen de visie van de „linkse doorbraak” met het wenkend perspectief van een mogelijke samenwerking met de PvdA én de visie dat de PSP met en in de brede sociale bewegingen zou moeten opereren. Aan de andere kant bestaat er samenhang tussen de visie waarin de PSP als zelfstandige, revolutionair socialistische partij wordt gezien én de visie dat de PSP zich zou moeten oriënteren op de meer radicale sociale bewegingen. Voor die laatste keuze maakte hij zich sterk. In de daarop volgende discussie werd geprobeerd een aantal algemene noties van de ochtend te concretiseren. Waar trekt de PSP haar grenzen als je constateert dat de sociaal-democratisering van een brede beweging groeit en de radicale inbreng van de PSP onherkenbaar is (geworden)?

Een keur van argumenten en criteria werd in de discussie opgeworpen. Het ging vooral over het tegen elkaar afwegen van kleine en grote stappen. Of om met één van de deelnemers te spreken: Als blijkt dat kleine stappen tegenstrijdig worden aan grote stappen ga je niet meer vooruit.

Bert Freriks

Foto Piet den Blanken

Een uitgebreid verslag wordt door de werkgroep vervaardigd. Ze probeert ook enige aanbevelingen op papier te zetten.

De discussiemap voor deze dag verscheen als SVS-bulletin nr. 89. Nog te bestellen bij: SVS-PSP, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

PSP-kongres (1)

Het schijnt dat ons weer een woelig kongres wacht. Ook volgens de Nederlandse pers zal zich een strijd tussen de verschillende 'visies' gaan afspelen. Het lijkt er op dat het onmogelijk zal zijn om niet bij een visie te horen, en dus ook om de inhoud van de kongreskranten naar de letter van de tekst te beoordelen. Het schijnt nodig te zijn om achter elke tekst te zoeken welke visie aan het woord is, en op grond daarvan te oordelen.

Ik vraag mij af of, afgezien van andere (belangrijkere?) oorzaken voor deze interne strijd, ook niet een oorzaak is het gebrek aan een duidelijke visie binnen de PSP op de maatschappij, en wat wij daarmee willen. Volgens het geschiedenisboek van onze partij, 'Ontwapenend', koestert de PSP geen dogmatisch marxisme of socialisme; maar wat willen we dan wel?

Ik geloof dat er binnen de PSP te vaak standpunten en oordelen worden geformuleerd, zonder die met elkaar, en eerdere visies, in verband te brengen. Ook worden naar mijn idee vaak niet alle gevolgen van zo'n standpunt gezien, of worden tegenstrijdige consequenties voor lief genomen. Dat leidt er niet alleen toe dat de partij zich ook bij de verwante mediaorganen soms belachelijk maakt, maar ook dat de discussies op het komende kongres waarschijnlijk als los zand aan elkaar zullen hangen. Het zou misschien aardig zijn als er na afloop niet alleen een beslissing over de visiestrijd zou zijn gevallen, maar er ook een sluitend en doordacht stuk op tafel zou komen.

Als voorbeeld geef ik de kwestie van de grondrechten die deze (neo-)kapitalistische staat kent. Bijvoorbeeld in verband met de discussie over het verspreidingsverbod op pornografie, of over het verbieden van de Centrumpartij, zou het zeer belangrijk zijn dat de partij hierover een samenhangend standpunt bepaalt. Naar mijn mening wordt er binnen de partij te licht over de gevolgen gedacht van een verbod van pornografie of een politieke partij. Als de PSP bepaalde grondrechten onderschrijft, zal zij daaruit ook de consequenties moeten trekken, en geen 'ad hoc' beleid moeten voeren. Wil men een ideaal nastreven en bereiken, dan zou wel eens kunnen blijken dat daarvoor een bepaalde prijs moet worden betaald; dat betekent niet dat er geen andere vormen van aktie mogelijk zijn tegen ongewenste uitwassen of partijen.

Frank Maas
Valkenswaard

PSP-kongres (2)

De wijze waarop Heleen Buijs in haar verslag over de PSP-standpunten ten aanzien van racisme-bestrijding op het najaarskongres van de PSP schrijft (zie 'Bevrijding' nr 13 van 29 september 1984), valt bij mij niet zo goed. Steeds herhaald die tweedeling 'witte en zwarte mensen', wie zijn dat? Het geeft me het gevoel dat we al aardig op weg zijn naar de apartheid. Het is bijvoorbeeld heel ongenueanceerd te zeggen dat zwarte mensen niet dezelfde rechtspositie hebben als Nederlanders. Nederlanders zijn niet per definitie wit. Zwarte en blanke Nederlanders hebben dezelfde rechtspositie. De ongelijkheid in rechtspositie van buitenlanders ten aanzien van Nederlanders geldt niet alleen voor zwarte buitenlanders, maar evenzeer voor Turken, Spanjaarden en andere buitenlanders.

De overheid heeft ons gelukkig nog niet op kleur gesorteerd. Dat dit met zoveel gemak gebeurt bij de PSP schokt mij (hoe goed een en ander ook gemeend mag zijn). Als PSP-vrouwen spreken over 'de witte vrouwenbeweging', vraag ik me af wat dat dan wel mag zijn. Zeker niet iets waar ik, zowel als mijn creoolse vriendin bij zou willen horen. Racisme is een domheid, die niet door een nog grotere domheid bestreden kan worden. In de politieke top moet er naar gestreefd worden diskrimineren wetten te veranderen. Aan de basis is mentaliteitsverandering nodig.

Ik behoor tot een multi-rationale familie: mijn grootmoeder was joodse, aangehouden zijn inmiddels: een zwarte Arubaan, een indo-europees meisje, een rasechte Angolese en een Israelische Palestijn. Onze familiedagen zijn warm. We houden van elkaar. We spreken elkaar aan met de naam en niet met de kleur.

Ik verwacht dat dit ook mogelijk is in de partij waarvan ik sinds april 1968 lid ben.

Puck Tromp
Haarlem

Basisinkomen

Jan Gravestein besluit zijn ingezonden bijdrage in Bevrijding van 8 september 1984 met de vraag: Zou het aantal mensen dat er permanent voor kiest om te leven van het basisinkomen zonder mee te draaien in het maatschappelijk produktieproces, zo groot worden dat dat een maatschappelijk probleem wordt of blijft? Hieruit en uit de rest van zijn artikel blijkt dat hij betwijfelt dat er veel vrouwen een baan zullen gaan zoeken zodra er een ideale situatie van een vijfjarige werkdag is naast volledige werkgelegenheid, een gratis kresj in elke buurt, een basisinkomen en geen sollicitatieplicht. Ik denk dat zijn vrees ongegrond is en dat er op zijn vraag nee geantwoord kan worden. Mensen ambiëren een baan namelijk niet alleen vanwege de financiële onafhankelijkheid. Uit onderzoeken onder werknemers, arbeidsongeschikten en werklozen is gebleken dat mensen ook een

baan willen hebben om een doel in het leven te hebben, voor sociale contacten, om deel te nemen aan de samenleving. Een baan vormt een mogelijkheid tot regelmatige zinvolle inspanning. Hoger opgeleiden noemden creativiteit en zelfontplooiing terwijl vrouwen juist contacten buiten de sfeer van gezin en huishouden een uiterst belangrijke reden voor het hebben van een baan noemden. Tenslotte gaf de grote meerderheid der werknemers te kennen door te blijven werken, ook als dat financieel niet meer noodzakelijk zou zijn. Deze onderzoeken (waarvan de resultaten o.a. staan vermeld in een artikel in NRC Handelsblad van 3 dec. 1982 van de hand van K. van der Drift en A. van der Drift-van Nies) tonen aan dat een basisinkomen wél financiële zelfstandigheid verschaft maar niet de prikkel tot werken wegneemt.

Overigens denk ik dat bij het praten over 'werk' in de hierboven geschetste ideale situatie, onbetaald werk niet buiten beschouwing moet blijven. Waarom allerlei vormen van vrijwilligerswerk, huishoudelijk werk, activiteiten in politieke partijen en actiegroepen, werkzaamheden voor voetbalclubs en schoolbesturen dan niet gewoon betaald werk genoemd?

Geurt Franzen
Houten

Majesteit (8)

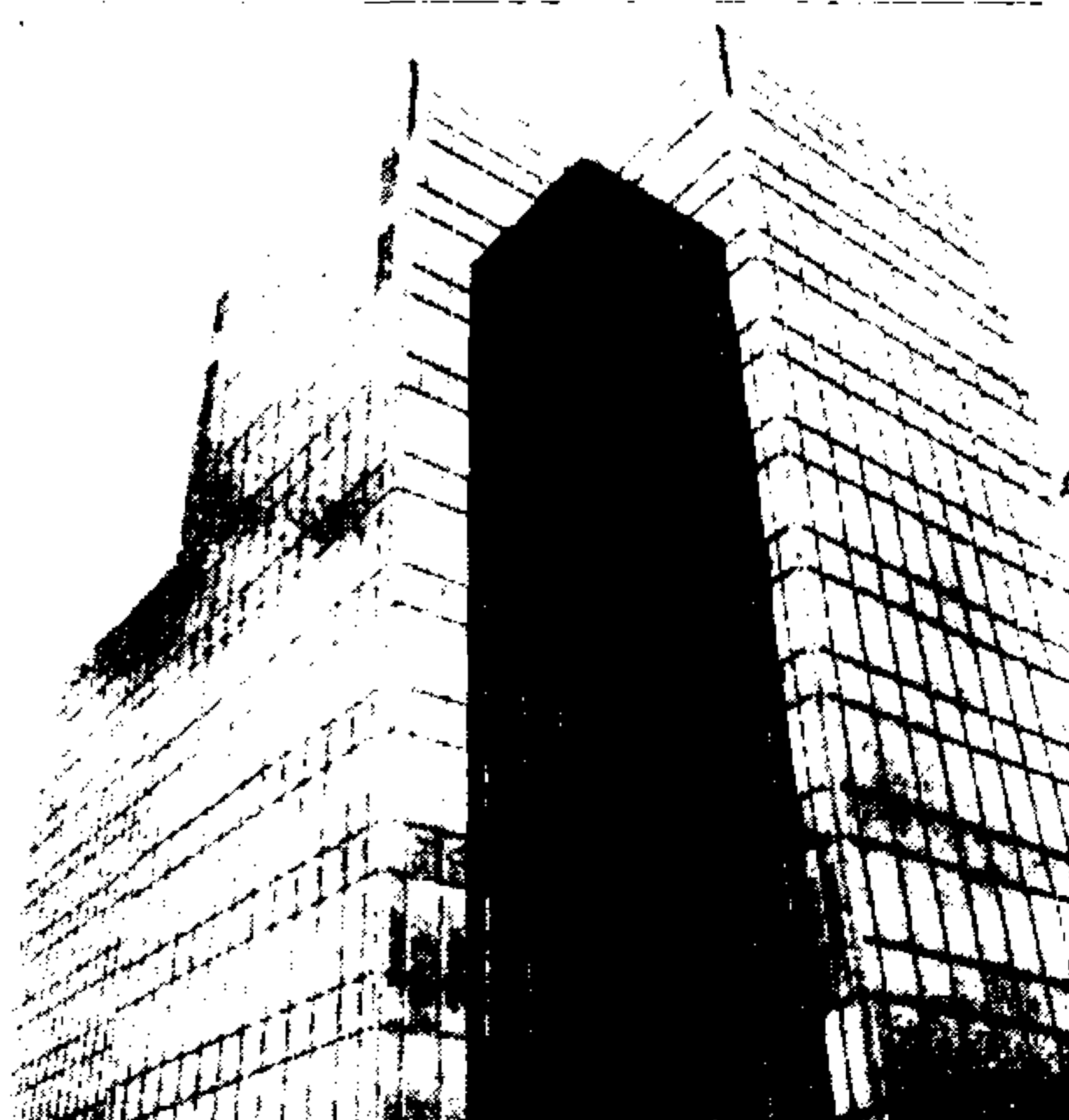
Met enige verbazing las ik enkele ingezonden stukjes over de uitzending 'Politieke partijen' waarin een alternatieve troonrede werd uitgesproken (zie 'Bevrijding' nr. 13 van 29 september '84). Hoewel ik de vorm van uitvoering niet tactvol vond, moet ik toch zeggen dat hiermee wel heel duidelijk is aangevoeld de onwaarschijnlijke wijze waarop de koningin als spreekbuis wordt misbruikt om dingen uit te spreken die, op z'n zachtst gezegd, niet correct zijn (van majesteitsschennis gesproken!). Dat een vorstin gedwongen wordt andermans mening te verkondigen, zonder hierop invloed te kunnen uitoefenen, vind ik mensonwaardig; een ondemocratische vorm, die al lang tot het verleden zou moeten behoren. Ik kan me voorstellen dat haar echtgenoot het er soms moeilijk mee heeft gehad. Deze uiting van protest, qua uitvoering aanvechtbaar, was mijns inziens volkomen terecht.

G. J. Glastra
Lochem

Naschrift redactie: Hiermee besluiten we de discussie over de majesteiten.

(advertentie)

WAT IS DE BESTE MANIER OM UW SPAARGELD TE BELEGGEN:

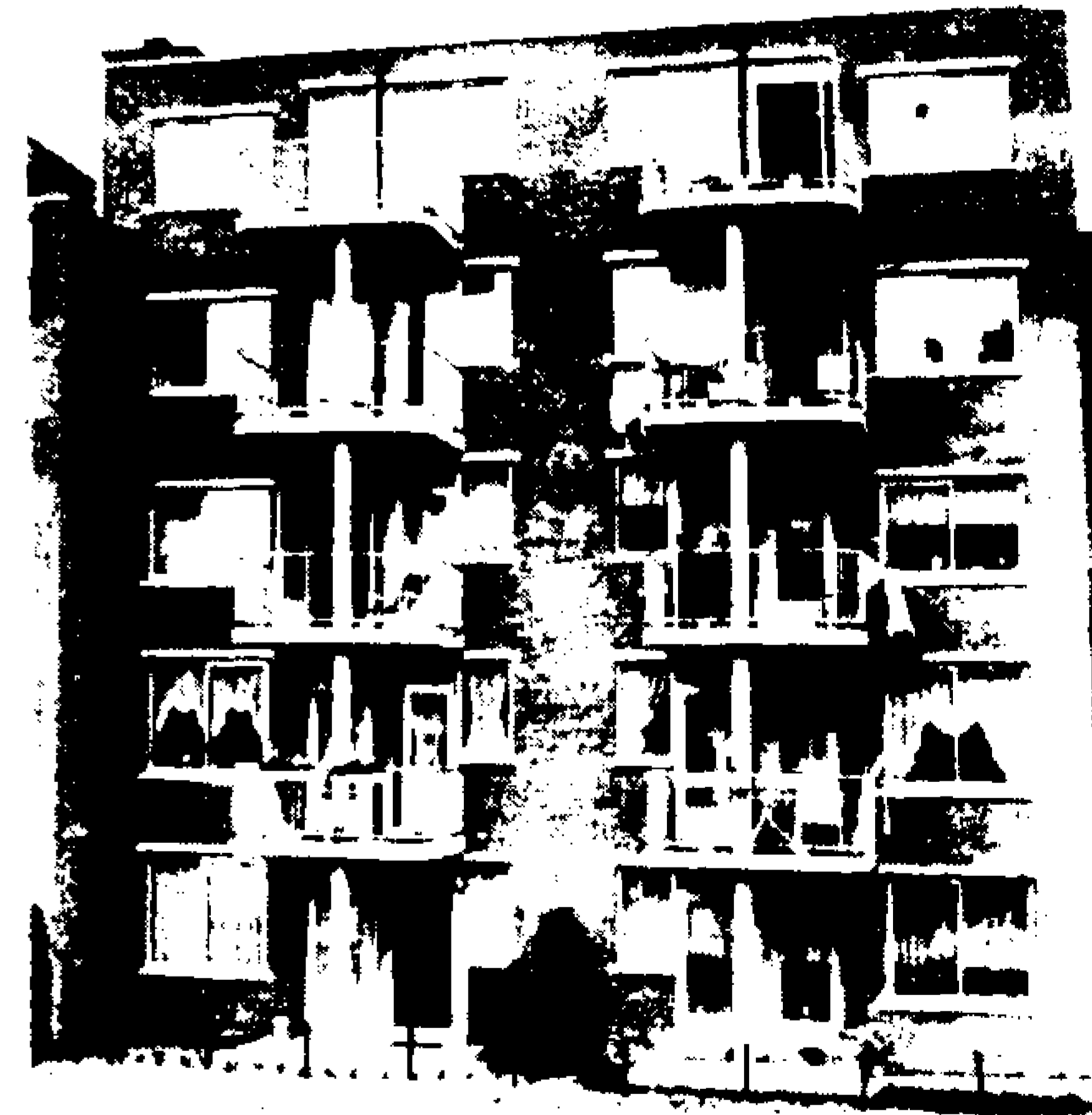

HIERIN

Sparen bij de ASN is gemakkelijk. U hoeft er niet op uit. Hoeft niet tijden voor een loket te staan. U spaart thuis — via uw girorekening. Na elke storting of opname krijgt u een helder rekeningoverzicht. De rente wordt regelmatig bijgeschreven. Sneller en doelmatiger kan niet.

Sparen bij de ASN is ook bevredigend. Want u spaart bij een bank die nog een aantal wezenlijke principes heeft. Met uw spaargeld worden goede dingen gedaan. Beleggen in woningbouw. Beleggen in sociaal-maatschappelijke projecten. En u weet zeker dat uw spaargeld niet terecht komt in dubieuze ondernemingen. Niet in Chili of Zuid-Afrika. Niet in landen met een verfoeilijk regime waar mensenrechten worden opgeofferd aan macht.

Bij dat alles geeft de ASN u toch een mooie rente. Nooit minder dan bij de andere (spaar)banken. Waarmee bewezen wordt dat

OF HIERIN.

een uitgekiend beleggingsbeleid, lage kosten en maatschappelijke verantwoordelijkheid tot mooie resultaten kunnen leiden. Waardoor uw spaarresultaten optimaal zijn en uw spaargeld schoon blijft.

Kom bij de bank die u gewetensvol laat sparen. Zo'n 75.000 spaarders met een spaartegoed van meer dan 400 miljoen gingen u voor.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1985 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,— als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

Meer weten? Vul de antwoordkaart elders in dit blad in.

PSP BIJEENKOMSTEN

Den Bosch-groep

Als vervolg op de bijeenkomsten van de Den Bosch-groep organiseert de afdeling Utrecht-Oost van de PSP, in samenwerking met de PSP-jongeren, een discussiedag over *de toekomst van de PSP op zondag 4 november* in het PSP-pand, Oudegracht 243, Utrecht van 12.00 tot 16.30 uur. De Den Bosch-groep in de PSP is verontrust over de dreigende verparlementarisering van de partij. Op het november-kongres van de PSP komt de samenwerking met andere partijen bij raads- en statenverkiezingen aan de orde en sommigen in de partij willen ook nauwer samenwerken bij de komende Kamerverkiezingen. Tijdens de discussiedag van 4 november zullen de kongresvoorstellingen worden bekeken in het licht van eerdere kongresuitspraken. *Nadere informatie:* Jeroen Tiegens, Ina Boudier-Bakkerlaan 103, Utrecht.

PSP-jongeren

De PSP-jongeren houden op *zaterdag 8 december* hun jaarlijkse congres met als hoofdonderwerp *de fusie met PPR en CPN-jongeren*. Verder: bestuursverkiezingen, begroting en nabespreking PSP-congres van eind november. Het PSP-jongerencongres vindt plaats in PSP-pand, Oude Gracht 234, Utrecht. Reiskosten worden vergoed. *Nadere informatie:* PSP-jongeren, Postbus 700, Amsterdam.

PSP LOKAAL

Krisispolitiek

De PSP afdeling Roermond organiseert op vrijdagavond 23 november een protestbijeenkomst tegen de bezuinigingen op de sociale uitkeringen. Sprekers: *Jan de Boer* (directeur Sociale Dienst Leeuwarden) en *Wilbert Willems* (Tweede Kamerlid PSP). Muziek: Fanfare van de Eeuwigdurende Bijstand. Aanvang: 20.00 uur. Plaats: wijkhuis De Terp, G. Verhoevestraat, Roermond. *Nadere informatie:* Liesbeth Bonants, tel.: 04750-30658.

Onderwijs

De PSP afdeling Hilversum organiseert op *donderdag 22 november* een

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

diskussie-avond over de *medezeggenschapsraden* op scholen. Plaats: De Akker, Melkpad 14-A, Hilversum. Aanvang: 20.00 uur (zaal open 19.30 uur). Spreker: *Wilbert Willems* (PSP-Kamerlid). Toegang gratis.

BIJEENKOMSTEN

Mestvaalt

De Milieuraad Drenthe en het komitee Drenthe Mestvaalt, Nee Bedankt organiseren op *zaterdag 10 november* een manifestatie over *Milieu en Werkgelegenheid*. Tijdens de manifestatie aandacht voor milieuvriendelijke werkprojecten, een diaklankbeeld van het Zuiveringsschap, een informatiemarkt en een forumdiscussie. Deelname: milieu- en vredesgroepen, vakbonden, bedrijven en de overheid. Plaats: scholengemeenschap De Groene Driehoek, Valkenlaan Hoogeveen. Tijd: van 10.00 tot 17.00 uur. *Nadere informatie:* Dineke Zwiers, Oranjestraat 25, Hoogeveen, tel.: 05280-75693.

Vrouwen en milieu

Het Andragogisch Instituut in Groningen organiseert op *zaterdag 15 december* een studiedag voor vrouwen in de milieubeweging. Aanleiding is het onderzoek van Inge Reinders en Corrie Dijksterhuis naar de positie van vrou-

wen binnen de milieubeweging. De resultaten van dat onderzoek worden op 15 december gepresenteerd. Naar aanleiding van de studiedag publiceert de *Vereniging Milieudefensie* binnenkort de brochure „Vrouwen en milieu”. Op-gave voor de studiedag *uiterlijk 1 december* door overmaking van f7,50 naar postgiro 2563514 t.n.v. Stanob, A-weg 30, Groningen met vermelding van „studiedag vrouw en milieu”. Het onderzoeksverslag en de brochure worden dan ter voorbereiding toegezonden. De studiedag begint om 10.30 uur en duurt tot 16.00 uur. Kinderopvang aanwezig. *Nadere informatie:* 050-114208 (overdag).

VREDESGROEPEN

Proces tegen de Staat

Na zorgvuldig onderzoek naar de mogelijkheden heeft de *Stichting Verbiedt de kruisraketten* besloten een proces te gaan voeren tegen de plaatsing van de cruise missiles in ons land. Twee advocaten zijn bezig met de voorbereiding van de dagvaarding. Om de eis kracht bij te zetten wil de Stichting het proces voeren met zoveel mogelijk mensen. Bovendien is er veel geld nodig om het proces te kunnen voeren. Deelname aan het proces kan door overmaking van f35,- naar postgiro 5659344 t.n.v. Stichting Verbiedt de kruisraketten in Amsterdam. Na binnenkomst van uw betaling ontvangt u een inschrijfformulier waarmee u eiser in het proces wordt. *Nadere informatie:* stuur een aan uzelf geadresseerde enveloppe aan de Stichting, Antwoordnummer 10679, 1000 RA Amsterdam.

Wapenhandel

Pax Christi Nederland organiseert op *2, 3 en 4 november* een internationale conferentie over wapenhandel. Op vrijdag 2 november in het *Concertgebouw in Hengelo* en op zaterdag en zondag 3 en 4 november in het Pastoraalcentrum *De Zwanenhof in Zenderen*. Onder de rook van Nederlands grootste wapenexporteur Hollandse Signaal komen activisten en deskundigen uit meer dan tien landen bijeen. De conferentie wordt op 2 november geopend door *Jos van Kemenade*. Aansluitend een panel-discussie. *Zaterdag vier*

werkgroepen met de internationale gasten en zondag de afsluiting. *Nadere informatie:* Pax Christi, Postbus 85627, Den Haag, tel.: 070-631931 of 030-896820.

Totaalweigeraars

Op het onlangs gehouden overleg van de 'beweging' van totaalweigeraars is besloten een *landelijk contactadres* in te stellen. Dat is: Anti-Militaristisch Buro, Pontanusstraat 20-22, Nijmegen. Telefonisch spreekuur: elke donderdag van 12.00 tot 16.00 uur via 080-231708.

Ongehoorzaam

De *Beweging Weigering Defensiebelasting* organiseert op *zaterdag 24 november* een werkdag over *burgerlijke ongehoorzaamheid en overheid*. Spreker: *Piet Visser* (PvdA). Plaats Gertrudekerk, Mariahoek 9, Utrecht. *Opgave voor deelname:* BWD, Utrechtseweg 159, Amersfoort, tel.: 033-10445.

BLADEN

'tKan Anders

Het nieuwste nummer van 'tKan Anders heeft als centraal thema *anti-militarisme en feminisme*. Er wordt een nauw verband gelegd tussen militarisme en de patriarchale samenleving, tussen de wapenwedloop en mannelijk machtsvertoon. De eerste stap naar ontwapening ligt dan ook bij ons thuis... Het nummer kan worden besteld door overmaking van f6,50 naar postgiro 3772349 t.n.v. 'tKan Anders/Delft met vermelding van 'feminisme'. Een jaarabonnement (vier nummers) kost f21,-.

3e WERELD

Sri Lanka-dag

De Werkgroep Sri Lanka organiseert op *zaterdag 10 november* in Utrecht de *Sri Lanka-dag 1984*. Het hoofdthema van de dag is de ontwikkeling in dat land in betrekking tot de *rassentegenstellingen*. De dag vindt plaats in het F. H. de Bruyne lyceum, Koningsbergerstraat 2 in Utrecht (vlakbij het Centraal Station). Zaal open om 10.30 uur, afsluiting van de dag om 16.30 uur. Tijdens de dag worden verschillende werkgroepen gehouden. Deelname daaraan en aan de afsluitende maaltijd alleen na opgave vooraf. *Nadere informatie:* Sri Lanka Werkgroep, Postbus 338, Arnhem.

Herijking

De Populier in Amsterdam (Nieuwe Herengracht 93) organiseert op *zondag 11 november* een openbaar debat met *minister Eeyje Schoo* over haar herijkingnota. Het debat vindt plaats in het kader van de *Derde Wereld boeken-*

RACISME IN NEDERLAND

BEVRIJDING besteedde het afgelopen jaar fors veel aandacht aan de strijd tegen racisme, fascisme en seksisme.

In het kader van het najaarscongres van de PSP zijn veel van die artikelen gebundeld in een speciaal nummer.

Dat nummer wordt *niet* toegezonden aan de abonnees van dit blad. Het is in de losse verkoop via de afdelingen van de partij voor f1,50. Het nummer wordt toegezonden als u f3,10 overmaakt naar postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam met vermelding van „*Racisme in Nederland*”.

beurs (7 tot en met 11 november in De Balie in Amsterdam) en wordt geleid door Aad van den Heuvel. Het debat begint om 20.30 uur. *Kaartreservering* via tel.: 020-232904 op werkdagen tussen 14.00 en 17.00 uur. Toegang f5,-.

El Salvador-tentoonstelling

Tot 30 oktober is in het Centrum voor Chileense Cultuur (Nwe. Herengracht 29, Amsterdam) een tentoonstelling te zien van collages van Jehanne van Woerkom. Deze expositie was eerder te zien in de VARA-studio in Bussum en toert de komende maanden door ons land: Groningen, Wageningen en Tilburg staan op het programma. De expositie heeft *het leven en de strijd in El Salvador* tot onderwerp. De bijbehorende catalogus verscheen bij Stichting Walden in Bussum (prijs f7,50) en een groot aantal openbare bibliotheken stellen reproducties van de collages tentoon. De opbrengst van de verkoop van de catalogus (tweetalig: Nederlands en Spaans) komt ten goede aan de Medische Brigades in El Salvador. Te bestellen door overmaking van f10,- naar postgiro 3158146 t.n.v. Walden, Postbus 273, Bussum met vermelding van „El Salvador”.

wil een onderzoek starten in welke mate sociale werkvoorzieningsbedrijven direct of indirect betrokken zijn bij de productie van wapentuig. De werkgroep zoekt iemand die onder begeleiding en met steun van de werkgroep, dat onderzoek wil uitvoeren. Contacten leggen, stukken bestuderen, SW-bedrijven bezoeken, rapportage schrijven e.d. *Wie heeft één à twee dagen per week beschikbaar gedurende de komende zes maanden? Nadere informatie:* Wilbert Willems, tel.: 070-614911 (vragen naar PSP-fractie) of 013-435595 (privé). Als je interesse hebt kun je je *schriftelijk opgeven* bij: Harm Hendriks, Gerard Doustraat 59, Assen.

Grondpolitiek

De afdeling Delft van de PSP is van plan de grondpolitiek van de gemeente aan kritische onderzoek te onderwerpen. Dit in verband met de op stapel staande Wet op stads- en dorpsvernieuwing. Om dubbel werk te voorkomen vraagt de afdeling allen (PSP-afdelingen, raadsfracties en leden) eventuele *nota's, pamfletten, brochures* e.d. ter beschikking te stellen over *erfpacht, grondkosten, gemeentelijke grondbedrijven* enzovoort. PSP steungroep wonen Delft, Peter van Os, Hopstraat 50, Delft, tel.: 015-141137.

BELANGRIJK

Spanje monument

Sinds enige tijd beijvert de Stichting Spanje Monument 1936-1939 zich voor de oprichting van een monument voor die mannen en vrouwen die meevochten in de Spaanse burgeroorlog in de strijd tegen het fascisme tussen 1936 en 1939. Ondanks het feit dat het totale bedrag dat het monument gaat kosten nog niet binnen is, heeft de Stichting onlangs wel de definitieve opdracht gegeven aan beeldhouwer Eddy Roos tot het vervaardigen van het monument. Het initiatief kan gesteund worden door het storten van een gift op postgiro 204040 t.n.v. Stichting Spanje Monument/Amsterdam. *Nadere informatie:* Elpermeer 43, 1025 AB Amsterdam, tel.: 020-370948.

VROUWEN

PSP-vrouwen

De PSP-vrouwen beleggen in verband met het najaarscongres van de PSP een bijeenkomst op **zaterdag 10 november**. Plaats: PSP-pand, Oude Gracht 243, Utrecht. Aanvang: 11.00 uur. Op de agenda staat de tweede congreskrant.

Meidenweekend

De meidengroep van de NIVON-jongeren organiseert op 15 en 16 december een weekend voor meiden tussen 13 en 18 jaar in Lage Vuursche. Tijdens het

weekend komen vragen aan de orde als: Hoe gaan docenten met meiden op school om? Hoe je je als meisje moet gedragen van je ouders? Hoe gaan de meeste jongens met meiden om? De kosten bedragen f17. Voor leden van het Nivon worden de reiskosten vergoed (lidmaatschap kost f23 per jaar). *Nadere informatie:* Nivon-Jongeren, P. C. Hoofdstraat 163, Amsterdam, tel.: 020-626003.

Zelfverdediging

De jongerengroep van het NIVON organiseert een *vrouwenweekend over zelfverdediging* op 17 en 18 november. Het is niet alleen een praat- maar ook een oefenweekend. Kosten voor niet-leden van het NIVON f27. *Nadere informatie:* Nivon-jongeren, P. C. Hoofdstraat 163, Amsterdam, tel.: 020-626003.

PSP-JONGERENGROEPEN

De PSP-jongeren hebben een constante stroom van nieuwe leden nodig. Om zeker te zijn van subsidie van de overheid moet het ledenaantal boven de duizend blijven.

Voor het lidmaatschap van de PSP-jongeren zijn twee mogelijkheden. *Ten eerste:* je bent lid van de PSP en jonger dan 26 jaar. In dat geval kun je *gratis voor niks* steunlid worden. *Ten tweede:* je bent géén lid van de PSP maar wel jong dan kun je lid worden voor vijftien gulden per jaar. Gebruik in beide gevallen het onderstaande bonnetje.

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: .....

Woonplaats: .....

Geboortedatum: .....

- Ik ben lid van de PSP en wordt gratis steunlid van de PSP-jg
- Ik word lid van de PSP-jg voor f15,- per jaar
- Ik ontvang graag nadere informatie van de PSP-jg

Uitknippen en opsturen naar: PSP-jg, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam

Steun Chileens verzet

Het Chileense verzet werkt op dit moment aan de voorbereiding van een *ationale staking*. De Chileense diktatuur heeft al haar wapens ingezet om die staking te voorkomen. Om daar tegenin te gaan is een goed functionerende *ondergrondse pers* van levensbelang. De afdeling Nederland van de Socialistische Partij van Chili is een *steunactie* gestart voor die ondergrondse pers. Giften kunt u kwijt via postgiro 4132463 t.n.v. Socialistische Partij Chili, Postbus 10685, Amsterdam met vermelding 'gift'.

GEZOCHT

De landelijke werkgroep Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) van de PSP

„Honger, kou, een opeenstapeling van rekeningen. Dat is de situatie in ieder gezin van de mijnwerkers. Eerst kreeg het gezin van een staker bijstand van de regering voor de huur, voor voedsel en kleding. Bij deze staking heeft de regering ieder gezin negentig gulden per week gekort omdat ze wil dat de bond betaalt. Omdat dit het bankroet van de bond zou betekenen hebben de mijnwerkers dat afgestemd”, aldus Colin, een van de honderdvijftigduizend mijnwerkers die al meer dan een half jaar in staking zijn in Engeland.

Een voorbeeld van de situatie op dit moment is Deal. Daar zijn twaalfhonderd mijnwerkers in staking.

Volgens de mijnwerkers is het een politieke staking. De mijnen moeten dicht omdat er moet worden overgeschakeld op atoomenergie en de regering wil van de sterke mijnwerkersbond af.

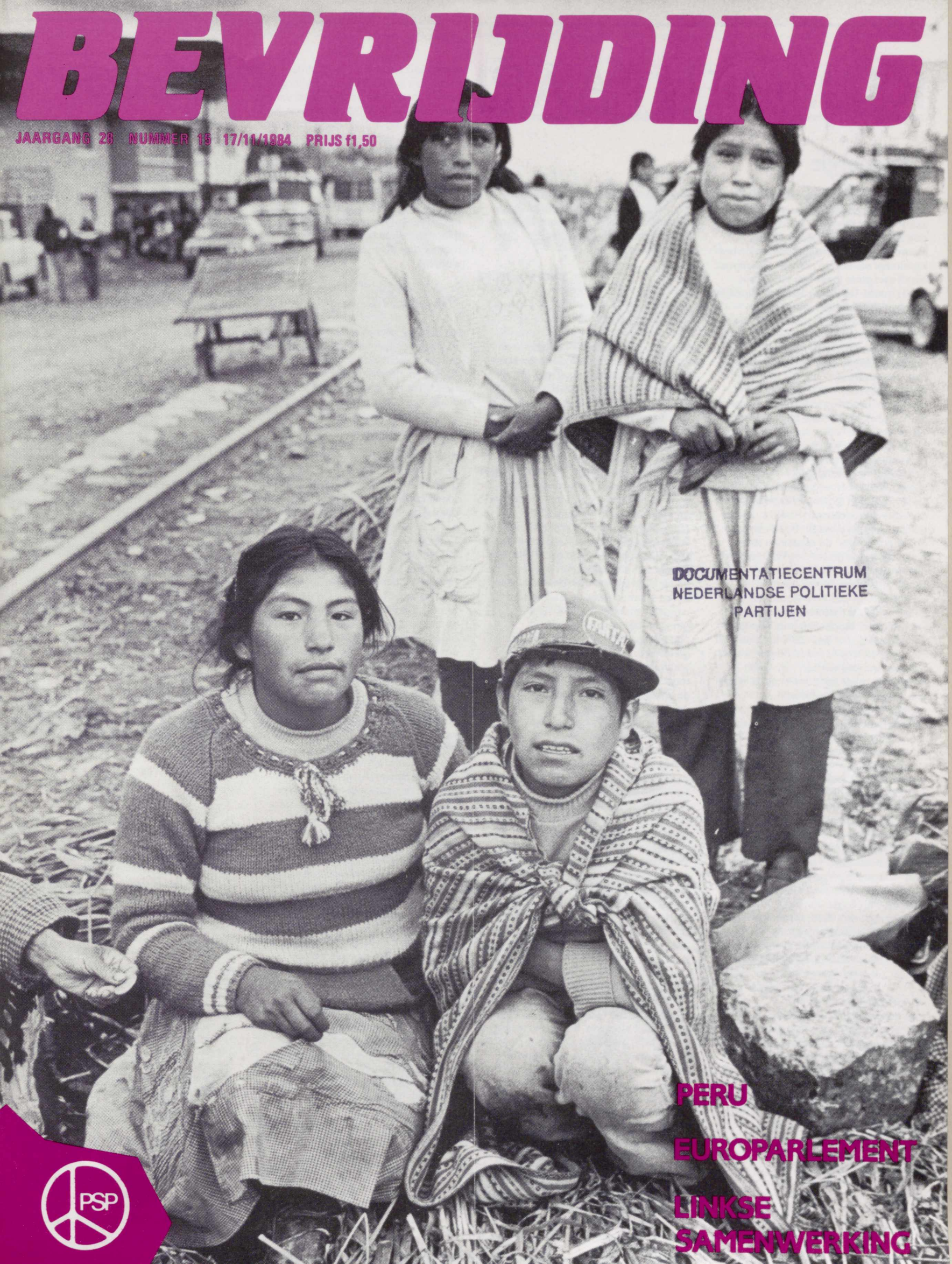
Steun de Britse mijnwerkers en hun families. Stort een gift op postgiro 133500 t.n.v. FNV/Amsterdam met vermelding van *Engelse mijnwerkers*.

BEVRIJDDING

JAARGANG 28 NUMMER 15 17/11/1984 PRIJS f1,50

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

PERU

EUROPARLEMENT

LINKSE
SAMENWERKING

KOMMENTAAR

Kernenergie

Hoewel de regering nog een definitief besluit moet nemen, zijn een aantal zaken nu wel duidelijk. Er komen twee of drie kerncentrales, in Borssele, de Moerdijk en de Noordoostpolder. En het Ketelmeer als eerste reserve. Daarnaast wordt een grote inzet van steenkool nagestreefd. De Brede Maatschappelijke Discussie is definitief om zeep geholpen. Een lagere elektriciteitsprijs voor de grote ondernemingen is belangrijker dan de mening van driekwart van de bevolking. Duidelijke politiek, dat wel.

De grootste steun voor dit beleid kan helaas de moedeloosheid en de afkeer van op de parlementaire besluitvorming gerichte actie worden. Na elf jaar protest tegen kernenergie zullen mensen niet vol overtuiging wéér gaan demonstreren. Het gevoel dat het allemaal toch niets uithaalt is wijd verbreid. Heel gevaarlijk.

De argumenten tegen kernenergie staan onverminderd overeind. Risiko's die niet gelopen mogen worden. Bovendien zijn de "alternatieven" de afgelopen jaren echt volwassen geworden. Het recente 'Elektriciteitsplan' van de Bezinningsgroep Energiebeleid is een voorbeeld van uiterst realistische, milieuvriendelijke politiek. Er blijkt uit dat warmte-krachtkoppeling, windenergie en waterkracht in het jaar 2000 voor de helft van de elektriciteit kunnen zorgen. Kolen- en kerncentrales worden niet alleen overbodig, maar zelfs onwenselijk in zo'n scenario vanwege de slechte regelbaarheid van die centrales. Ideeën genoeg dus. En volop steun. Van de linkse partijen, van de FNV, de hele milieubeweging, tal van levensbeschouwelijke organisaties, en zo langzamerhand ook een deel van het bedrijfsleven. Die steun moet omgezet worden in politieke druk. Het parlement moet het de komende maanden niet te makkelijk krijgen. Zonder daar overigens veel illusies over te hebben. CDA en VVD hebben al besloten. Meer perspectief biedt een strategie van: de uitvoering van de besluiten onmogelijk maken, de vervolgbeslissingen vertragen tot ná de verkiezingen van 1986. De eerste kans is de inspraakprocedure over de vestigingsplaatsen. Het zou een grote fout zijn als de anti-kernenergiebeweging die niet zou gebruiken. Zeker naar de mensen in de omgeving van die komende kerncentrales toe biedt de inspraakprocedure een goede gelegenheid het verzet te organiseren en te versterken. En verder zou met meer inspiratie dan tot nu toe de anti-kernenergiebeweging zich moeten gaan reorganiseren. Het 'Landelijk Platform Tegen Kernenergie', waar de PSP in deelneemt naast andere partijen, milieu-organisaties en plaatselijke groepen, maakt nog geen erg krachtige indruk. De wil tot een hechte samenwerking ontbreekt nog. En daarmee een stimulans voor nieuwe groepen om zich aan te sluiten. Dat moet doorbroken worden. Nederland staat nu op een belangrijk kruispunt: een riskante weg met kernenergie en een autoritaire

energiesektor, of een perspectiefrijke weg met schone energiebronnen in een gedemocratiseerde, gedecentraliseerde energievoorziening. Voor de PSP geen moeilijke keus.

JOHN HONTELEZ

Nicaragua

Met ruim tweederde van de stemmen wonnen de Sandinisten de verkiezingen in Nicaragua. De opkomst was groot en ligt rond de tachtig procent van het aantal kiesgerechtigden. De verkiezingen vormen dan ook een duidelijke bevestiging van de steun van de bevolking voor het revolutionaire proces in Nicaragua.

Televisiebeelden deden in eerste instantie het ergste vrezen. Twee arrogante mensen met het schoolschrift voor goed gedrag in de hand notuleerden skrupuleus de gang van zaken in de verkiezingsburo's, alsof zij gods eigen gezanten van de 'Westerse Democratie' waren. Het ontbreken van controleurs van andere partijen dan de Sandinistische bij het stemmen leek de Sandinisten te worden verweten. Dat het aan de getalsmatige zwakte van de oppositiepartijen lag, werd niet genoteerd. Toch stelden later de waarnemers van de Nederlandse regering, Kerstiens en Nelissen, vast, dat de verkiezingen open, eerlijk en democratisch waren.

De twee waarnemers – de enige officiële waarnemers trouwens; andere landen hadden afgehaakt, terwijl zij naar El Salvador eerder wel officiële waarnemers hadden gestuurd – hadden gezelschap van een kleine driehonderd onofficiële waarnemers uit achtentwintig landen. Hun eerste berichten over het verloop van de verkiezingen waren positief. De enige negatieve reactie kwam uit het verre Washington. De VS vonden de verkiezingen een farce...

Doordat er verkiezingen gehouden werden; dat ze democratisch waren; dat er een grote opkomst was; en dat de buitenlandse waarnemers er positief over berichtten, is toch nog gebeurd, wat eerst onwaarschijnlijk leek: de VS werden in een politiek isolement gedrongen. De Reagan-administratie leek aanvankelijk het gelijk aan haar zijde te krijgen, toen de Onafhankelijke Liberale Partij (PLI) afhaakte, de Conservatieve Partij (PCD) hetzelfde dreigde te doen en de Coordinadora de verkiezingen bleef boycotten. Het succes op democratisch front is de Sandinisten echter toch ten deel gevallen en het politieke isolement van de VS biedt voorlopig politieke speelruimte op binnenlands en buitenlands terrein. Voor hoe lang blijft echter een beangstigende vraag. De verkiezingen vormden niet alleen een legitimering (rechtvaardiging) van de koers van de Sandinisten, maar ook een legitimering van de oppositie. Met een derde van de stemmen is zij reeel in Nicaragua aanwezig. Zij kan er invloed en

macht aan ontleen. Zij kan er mee verlangen, dat de Nationale Dialoog tussen de politieke partijen en tal van maatschappelijke organisaties, die sinds maart gevoerd wordt, voortgezet wordt om zo bij het besluitvormingsproces betrokken te blijven. Als door het politieke isolement van de VS en op basis van democratische regels de interne samenhang van de Nicaraguaanse samenleving gehandhaafd kan blijven en het revolutionaire proces voortgezet, is daarmee de kans groot, dat Nicaragua niet het Viet Nam van de jaren '80 zal worden.

en de VS

Met zestig procent van de stemmen en met alle kiesmannen (en -vrouwen) op dertien na achter zich mag Ronald Reagan opnieuw vier jaar in het Witte Huis blijven wonen en werken. Wegens succes geprolongerd.

De belangrijkste reden voor Reagans verkiezingsoverwinning lijkt gelegen te zijn in het politieke konservatisme van de Amerikaanse kiezers. In de jaren '70 is er een agressief-reaktionaire wind in de VS gaan waaien, die sindsdien in hevigheid is toegenomen. Rechts en ultra rechts is daarbij goed georganiseerd. Een Freeze- of vrouwenbeweging lijkt er kinderspel bij. Het politieke en morele konservatisme lijkt verband te houden met de behoefte om Amerika's suprematie over de wereld te herbevestigen. Viet Nam en Watergate lijken door een invasie in Grenada en, wie weet, in Centraal-Amerika uitgewist te moeten worden. De veelvuldig herhaalde oproepen van de presidentskandidaten, dat de VS 'de grootste, de beste en de sterkste macht op de wereld' moeten zijn, zijn om kotsmisselijk van te worden. Terwijl bij Mondale dit imperialisme nog een sociale dimensie leek te hebben, gooit Reagan het helemaal over de boeg van het individualisme, maskulinisme en religieus fundamentalisme. Het zijn vooral binnenlandse onderwerpen geweest, die de verkiezingen beheerst hebben. Over Zuid-Afrika is niet eens gepraat. De toekomst van Europa was niet interessant genoeg. Over het Midden-Oosten was er niet veel verschil van mening tussen Reagan en Mondale. Centraal-Amerika speelde nog wel een rol en daar leek Mondale een stuk soepeler te zijn voor Nicaragua. Binnenlands zullen de sociale tegenstellingen in de VS toenemen. Vrouwenrechten als baas-in-eigen-buik en gelijkheid in het openbare leven lijken met Reagan's overwinning om zeep geholpen te kunnen worden, als hij zijn eigen conservatieve mensen in het Opperste Gerechtshof kan benoemen. Er zal geen duidelijke of helemaal geen politiek van positieve diskriminatie van zwarten en gelijke rechten voor de zwarte bevolking gevoerd worden. Het wordt, zo het in de VS al niet zo was, ieder voor zich en Reagan tegen allen.

CHRIS HUIJDER

INHOUD

ARBEID EN INKOMEN	
offensieve acties	pag. 3
LINKSE SAMENWERKING	
de toverspreuk	pag. 4
PARTIJRAAD	
de vuist op tafel	pag. 5
KOLENCENTRALES	
in zak en as	pag. 6
LINKSE DOORBRAAK	pag. 7
liefde of haat	
PERU	pag. 8
EUROPARLEMENT	
die Grünen:	
konfliktbeheersing	pag. 10
Belgische Volksunie: vreemde eend?	pag. 11
PALESTINA KOMITEE	
andere doelstellingen	pag. 12
OPWINDEND	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14

Het volgende nummer verschijnt begin december

Foto voorpagina: Hannes Wallrafen

In dit nummer een aktiekaart van het Komitee Zuidelijk Afrika tegen de verkoop van de 'Krugerrand' in ons land

BEVRIJDING

Uitgave van de Pacifistisch Socialistische Partij verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/Amsterdam en de Vereniging 'Het Gesproken Weekblad'/Grave ook op cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker, Peter Dros, Bart Groeneveld, Rob van Hilten, Chris Huinder, Alice Loeters, Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie: Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang, proefabonnement f 12,50 voor een half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, netwerk: Bevrijding/Amsterdam

ARBEID EN INKOMEN

OFFENSIEVE AKTIE

Op 13 oktober kwamen op vier plaatsen PSP'ers bijeen om te praten over sociaal-ekonomische akties. Zo'n zestig mensen uit zesentwintig afdelingen. Om de laatste informatie te horen over de aanslagen op de sociale zekerheid en de plannen van vakbeweging en aktiegroepen daartegen. Om ervaringen uit te wisselen over aktie op plaatselijk nivo en in gemeenteraadswerk. En om voorstellen te bespreken van de Werkgroep Arbeid en Inkomen, in september door het partijbestuur van de PSP ingesteld.

De algemene beschouwingen in de Tweede Kamer hebben geen essentiële wijzigingen veroorzaakt in de plannen van het kabinet. De WAO wordt nu niet ineens, maar gefaseerd teruggebracht naar zeventig procent van het laatstverdiende loon. En de koopkracht van de "meerjarig echte sociale minima" zal gehandhaafd blijven, als tenminste de inflatie beperkt blijft tot anderhalf procent. Maar voor de rest...ellende. En de herziening van het sociale zekerheidsstelsel, gepland voor 1 juli 1985, is niet in gevaar gekomen. Althans niet in het parlement.

Verzet

Tegen de bezuinigingsdrift en het afwentelen van de gevolgen van de crisis op de zwakste schouders zijn de afgelopen jaren veel groepen in het geweer gekomen. Bijstandsmoeders, WAO'ers, voordeurdelers en werklozen. De vakbonden verzetten zich tegen de verlaging van wettelijke uitkering bij ziekte, proberen de koppeling tussen lonen en uitkeringen te handhaven en wat aan arbeidstijdverkorting te doen ten bate van nieuwe arbeidsplaatsen. Het succes van dergelijke activiteiten mag zeer beperkt genoemd worden. Het heeft hooguit tot vertraging geleid bij de uitvoering, maar niet tot een ander beleid. De linkse partijen, de vakbeweging en de vrouwenbeweging willen niet alleen de stroom van aanslagen tegenhouden, maar een offensief beleid. Arbeidstijdverkorting en bescherming van de minima maken daar in alle gevallen een belangrijk onderdeel van uit. Maar over de manier waarop en de snelheid is veel onenigheid. Door de FNV en door een landelijk *Aktieberaad Tegen Sociale Afbraak* (bestaat voornamelijk uit organisaties van uitkeringsgerechtigden) zijn de laatste twee weken van november tot *aktieweken* uitgeroepen. Een goed moment voor een aktieve inzet van de PSP.

De PSP heeft in kongressuitspraken en in

de nota *Sociale Zekerheid* van april jl. een aantal duidelijke uitspraken gedaan. Op haar programma staat een drastische arbeidstijdverkorting (naar een werkweek van 25 uur), zowel uit feministisch oogpunt als ter bestrijding van de werkloosheid in het algemeen. Verder de individualisering van inkomens en uitkeringen (omdat ieder mens er één is en niet de helft van een stel); en nivellering van inkomens (de sterkste schouders moeten de zwaarste lasten dragen!). En ten vierde een sociaal zekerheidsstelsel waardoor ieder mens een volwaardig, zelfstandig leven kan leiden.

Offensieve inbreng PSP

Op de regionale bijeenkomsten van de PSP op 13 oktober in Amsterdam, Arnhem, Groningen en Tilburg werd benadrukt dat de PSP deze punten juist nu

naar voren moeten brengen. Een offensieve strategie is nodig omdat veel mensen geloven dat het regeringsbeleid weliswaar hard is, maar het eigenlijk niet anders kan. En ook omdat met name binnen de vakbeweging steeds meer twijfel ontstaat over het nut van de arbeidstijdverkorting zoals die in de praktijk wordt gebracht ("we leveren er voor in, maar zien er geen arbeidsplaats voor terug").

De PSP is tot nu toe op sociaal-ekonomisch gebied sterker in het formuleren van oplossingen dan in het deelnemen aan de sociaal-ekonomische strijd. De regiogaden waren georganiseerd om daar iets aan te doen.

Wat bleek was dat PSP-frakties alert zijn op mogelijkheden in de gemeenteraad te pleiten voor een aktieve opstelling van het gemeentebestuur tegen de bezuinigingsdrift, en voor het zoeken naar mogelijkheden voor lastenverlichting voor de mensen

met de laagste inkomens. Zo wordt bijvoorbeeld in diverse plaatsen aangedrongen op een goede informatieverbreiding over de mogelijkheid kwijtschelding van de Onroerend Goed Belasting te krijgen. "En als de gemeente dat niet doet, maken we daar zelf een folder over". In enkele gevallen is voorgesteld een plaatselijke cliëntenraad in te stellen.

In veel plaatsen neemt de PSP deel aan platforms, anti-krisis komitees, anti-armoede komitees. In Tilburg is, met de CPN, PPR en onafhankelijken, de Sociaal Ekonomische Raad Tilburg opgericht. Eigen activiteiten komen buiten de gemeenteraad niet veel voor.

Landelijke initiatieven

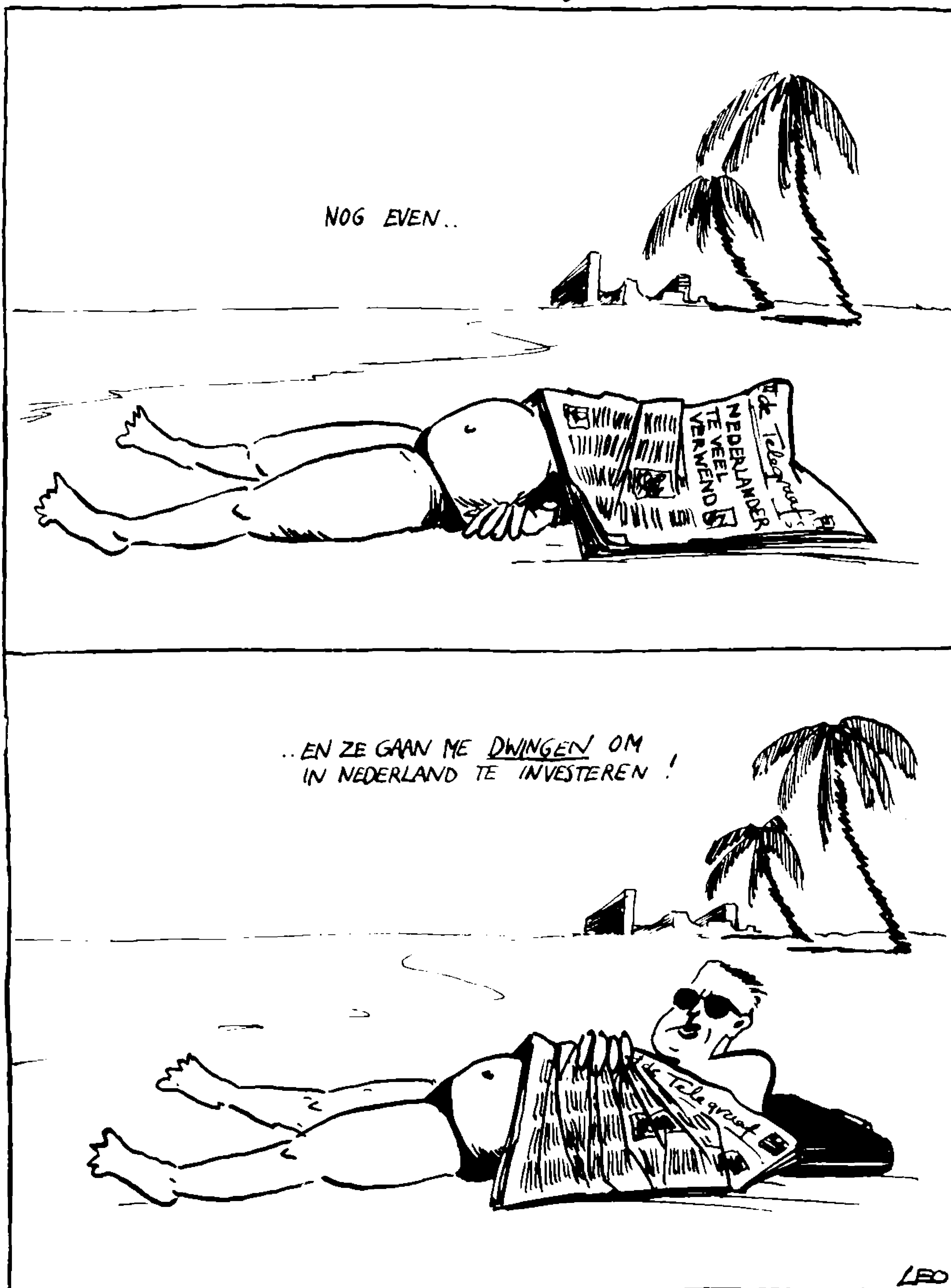
De Werkgroep Arbeid en Inkomen van de PSP brengt, na de positieve reacties op dit plan op de regio-bijeenkomsten, eind deze maand een landelijke huis-aan-huiskrant uit. De afdelingen moeten deze in die weken verspreiden. Arbeidstijdverkorting, individualisering, nivellering en een goed stelsel van sociale zekerheid staan hierin centraal. Tegelijkertijd zal er een landelijke muurkrant uitkomen, ter ondersteuning van de aktieweken van vakbeweging en uitkeringsgerechtigden.

Ter ondersteuning van het gemeenteraadswerk komt binnenkort een overzicht uit van mogelijkheden om op sociaal-ekonomisch gebied de handen uit de mouwen te steken. Om de discussie binnen links over een offensief sociaal-ekonomisch beleid te stimuleren, organiseert de PSP-federatie Amsterdam, op verzoek van de Werkgroep Arbeid en Inkomen, een discussie tussen Van Kemenade (opsteller rapport "om een werkbare toekomst") en Wilbert Willems. Daarnaast zijn enkele andere afdelingen benaderd om soortgelijke discussies tussen PSP'ers en PvdA'ers te organiseren. Daarmee kan de PSP haar eigen ideeën breder verspreiden maar ook haar kritiek op de PvdA-opvattingen beter onderbouwen en ook de aandacht van PvdA-leden brengen.

JOHN HONTELEZ

De Werkgroep Arbeid en Inkomen van de PSP geeft een bulletin uit. Geïnteresseerden kunnen dit bestellen door een kaartje te schrijven naar de Werkgroep, p/a PSP, postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

ONDERTUSSEN IN FLORIDA...

De PSP heeft in kongressuitspraken en in

LINKSE SAMENWERKING

De formule van de toverspreuk

Na het strategie-kongres van de PSP, in juni 1983 in Steenwijk, wordt er verder gediscussieerd over de praktijk van de genomen besluiten. Onder andere hebben er nu twee discussiedagen plaatsgevonden, georganiseerd door een werkgroep van het partijbestuur en de "verontruste" groep PSP-ers die in Den Bosch placht samen te komen. In het vorige nummer van Bevrijding werd verslag gedaan van de dag over "sociale bewegingen". Op 20 oktober kwam het tweede onderwerp aan de orde: de plaatselijke linkse samenwerking. Verder organiseerde de PSP-afdeling Utrecht-Oost twee weken later, 4 november, een dag waar de niet-meer-officiële "Groep Den Bosch" (die overigens niets met de PSP afdeling Den Bosch te maken heeft) het politieke klimaat in de PSP besprak en zich op het najaarskongres van de PSP in Rotterdam voorbereidde.

Op de discussiedag over de plaatselijke linkse samenwerking waren de deelnemers het over één stelling eens: dat de invloed van landelijk aangenomen kongresuitspraken op het plaatselijk reilen en zeilen gering is. Elke PSP-afdeling kan in de praktijk wel met de Steenwijkse kongresbesluiten leven, omdat er voldoende ruimte in zit voor plaatselijke samenwerking met andere linkse partijen. Soms moest aan een plaatselijke PPR- of CPN-afdeling worden uitgelegd, dat de bestaande samenwerking niet verbroken

hoefde te worden – tot moeilijkheden heeft dat verder niet geleid.

Een ander element uit de strategiediskussie, het leggen van aksent bij buitenparlementaire actie en sociale bewegingen, leidt in de praktijk tot verschillend gedrag. Dat is ook de konklusie uit een enquête onder vijftien PSP-afdelingen, die ter voorbereiding van de discussiedag gehouden werd. In sommige plaatsen is eigenlijk geen onderscheid te maken tussen parlementair werk (gemeenteraadswerk) en buitenparlementair werk van de PSP. Gemeenteraadsliden doen mee aan akties, verwoorden eisen in de gemeenteraad, proberen met alternatieven te komen, en de PSP-afdeling voert de actie mee, en maakt weer propaganda voor het PSP-raadswerk door het verspreiden van pamfletten en krantjes. Je kunt niet zeggen dat het ene deel in dienst staat van het andere: het raadswerk en het (buitenparlementaire) afdelingswerk zijn twee kanten van dezelfde medaille.

Scheiding

In andere afdelingen ligt dat een stuk moeilijker: daar is een grotere scheiding tussen het raadswerk en het (overige) afdelingswerk. Het eerste wordt gedaan door gemeenteraadsliden en een steunfractie, het tweede door het afdelingsbestuur en eventueel nog andere leden. Een groot deel van het plaatselijke aktiewerk richt zich tot de *gemeentelijke overheid*: men wil een subsidie, een buurthuis, een school, een veilig fietspad, een werkgelegenheidsprojekt. Voor dat soort zaken komen de sociale bewegingen bij gemeenteraadsliden terecht; het "tussenstation" van een PSP-afdeling hebben zij niet nodig. In deze gevallen ziet men de "gemeentepolitiek" overgelaten aan raadsliden en steunfractie; voor de afdeling van de PSP blijven dan de landelijke en internationale zaken over. Met name voor de pers zijn

die laatste activiteiten veel minder interessant. Wanneer de gemeentepolitiek door een gezamenlijke fractie met andere partijen gedaan wordt, is het voor de PSP-afdeling moeilijker om nog onderwerpen te vinden om zelfstandig naar buiten te treden. PSP-leden zijn wel als persoon actief in allerlei aktiegroepen, maar de afdelingsvergadering van de PSP vervult voor hen geen rol.

Tegenstrijdig

De uiteenlopende praktijk is niet eenvoudig te vatten in tegenstellingen als 'links-rechts', 'parlementair-buitenparlementair gericht' of 'aktiepartij-bestuurspartij'. De formule dat de PSP zich (méér) moet richten op buitenparlementaire actie en sociale bewegingen is een toverspreuk die voorbijgaat aan keuzes die in de praktijk gemaakt moeten worden. De sociale bewegingen zijn verschillend van aard, stellen soms onderling tegenstrijdige eisen, en vooral ook: hebben een uiteenlopende traditie ten opzichte van de PSP. Er zijn sociale bewegingen waarmee de PSP van oudsher een goed contact heeft. Moet daar méér naar geluisterd worden dan naar bewegingen waarmee dat contact altijd minder intensief was? In de PSP zien een aantal mensen een richting naar "sociaal-demokratisering" of "verrechtsing"; maar diezelfde tendens zien zij óók in sociale bewegingen. Wie dus de nadruk bij het volgen van de sociale bewegingen zou leggen, gaat automatisch naar rechts. De meeste bewegingn zoals de (brede) vredesbeweging, huurderskomitees, vakbonden, staan rechts van de PSP. Dat betekent, dat de PSP eisen van die bewegingen altijd moet toetsen aan haar eigen programma en niet achter elk verlangen aan kan hollen. Op gemeentepolitiek nivo zijn het juist de raadsfracties, die te maken krijgen met de veelheid van – soms tegenstrijdige – eisen, en een keuze moeten maken. Nieuwbouw in de sociale sektor, als daarvoor een gekraakt pand moet worden afgebroken, Voor elke eis is wel een sociale beweging actief. En tenslotte: wat eisen de sociale bewegingen van de PSP: steun voor hun eis, of óók resultaten in de praktijk?

Korte termijn

In de PSP blijkt verschillend gedacht te worden over de vraag, hoe ver je kunt gaan met het maken van keuzes binnen de huidige maatschappelijke orde. Vooral als de mogelijkheden op gemeentelijk nivo steeds kleiner worden door het optreden van het kabinet-Lubbers. Je kunt er voor kiezen om als PSP een aantal zaken overeen te willen houden. Dat kan ten koste gaan van andere – sympathieke, maar minder dringende – verlangens. Dat zal slecht vallen bij sommigen, die hun zin dan niet krijgen; anderen krijgen echter reële bescherming en resultaten van de PSP te

zien: *binnen* de gegeven mogelijkheden. De andere mogelijkheid is om met een dergelijke "uitvoerbaarheid op korte termijn" geen rekening te houden. Er zullen dan méér sociale bewegingen in hun eisen ondersteund worden, maar de keuzes op korte termijn zullen dan *door anderen* gemaakt worden. Ook die keuze zal een deel van de sociale bewegingen ons niet in dank afnemen. Deze tegenstelling valt niet altijd samen met die tussen een 'brede, gematigde' en een 'kleine, radikale' sociale beweging.

Bestuursverantwoordelijkheid

Zowel door voorstanders als tegenstanders van aanvaarding van wethouderszetels wordt een beroep op de sociale bewegingen gedaan ter verdediging van hun standpunt. Voorstanders zeggen dat je – bij een linkse meerderheid in de gemeenteraad – als wethouder veel meer kunt doen om eisen van sociale bewegingen in te willigen, of te bevechten in Den Haag. Tegenstanders kijken juist naar wat je – binnen de bestaande maatschappij – aan eisen zult moeten afwijzen, en welke conflicten daardoor met sociale bewegingen zullen ontstaan. Wat dat betreft, hebben beiden gelijk. Op het aanstaande kongres van de PSP zal over de plaatselijke en provinciale samenwerking verder gesproken worden. Allereerst over de vraag, of de afdelingen van de PSP 'aanbevelingen' mee krijgen van het kongres, of dat er 'richtlijnen' komen. Bij de keuze voor 'aanbevelingen' beslist tenslotte iedere PSP-afdeling zelf voor zijn eigen situatie. Bij 'richtlijnen' worden er landelijk grenzen bepaald, waarop dan weer bepaalde onthefingen mogelijk zijn. Het partijbestuur (en in hoger beroep: de partijraad) moet zich dan over de plaatselijke situatie buigen om te zien of in zo'n geval een onthefing gegeven kan worden. Het meest omstreden is het leveren van *wethouders* door de PSP of door een gezamenlijke fractie waar de PSP in zit. sommige afdelingen willen *nooit* wethouders leveren; andere afdelingen alleen in een *links programkollege*; weer andere afdelingen willen – bij een linkse raadsmeerderheid en als de PvdA dat uitdrukkelijk als eis stelt – ook nog wel een wethouder van het CDA of de VVD in een links kollege gedogen. De uitkomst van deze discussie is niet onbelangrijk. Sommige afdelingen zijn al aan het onderhandelen geslagen met andere partijen over een gemeenschappelijke lijst bij de raadsverkiezingen. Daar hoort ook een programma bij, en een standpunt over het al dan niet leveren van wethouders. Andere afdelingen hebben nu al laten weten weer met een zelfstandige PSP-lijst de verkiezingen in te willen gaan.

Landelijke samenwerking?

Het strategiekongres van Steenwijk heeft ook gevolgen voor de voorbereiding van

DIENSTWEIGERAARS

Initiatiefwetsontwerp naar Raad van State

De voorbereidende fases van de behandeling van het initiatiefwetsontwerp van PSP-Kamerlid Wilbert Willems om de vervangende dienst voor dienstweigeraars te verkorten lopen op een einde. Wilbert moet nu nog in tweede instantie schriftelijk ingaan op de commentaren van de andere fracties. Dat stuk is inhoudelijk rond, maar met het uitbrengen ervan wordt gewacht totdat in de komende tijd de Raad van State haar advies over het wetje-Willems heeft gegeven. De reactie op dat advies kan dan nog in het afsluitende stuk wor-

den meegenomen. Deze gang van zaken levert ook nog tijdswinst op, omdat het wetje door de begrotingstijd toch niet voor begin februari op de Kameragenda had kunnen worden geplaatst. Na al deze schriftelijke procedures is het wetje klaar voor behandeling, dat wordt dus eind januari, en dan kan het voor plenaire behandeling op de Kameragenda worden gezet.

ROB SNEL
fraktiemedewerker

Een uitgebreid artikel over de initiatiefwet van de PSP verscheen in 'Bevrijding' nummer 12 van 29 juni 1983

de Tweede Kamerverkiezingen. Het partijbestuur wil in besprekingen met PPR en CPN bezien, of er *overeenstemming op hoofdpunten* zoals in Steenwijk vastgesteld is te verkrijgen, en of dat tot *een vorm van samenwerking* zou kunnen leiden.

De PSP-afdeling Utrecht-Oost organiseerde een bijeenkomst die het voorstel van de *minderheid van het partijbestuur* steunt, om nu te besluiten in 1986 als PSP zelfstandig de verkiezingen in te gaan. Op het PSP-kongres eind deze maand in Rotterdam zullen *eerst* de amendementen van de afdelingen behandeld worden, zowel die bij het meerderheids (A) als minderheids (B) voorstel. Daarna zal gekozen worden tussen de geamendeerde voorstellen. Een taktisch probleem hierbij was voor de in Utrecht aanwezigen, hoe ver je kunt gaan met het aanprijzen van amendementen op het A-voorstel, als je zelf voor voorstel B bent. Wordt het andere voorstel – door amendementen – niet te aantrekkelijk gemaakt? Ook werd een mogelijk kompromis besproken: nu alleen een *overzicht* maken van overeenkomsten en verschillen met PPR en CPN, dit terug rapporteren aan het kongres, en pas daarna beslissen of onderhandelingen zin hebben (de voorstellen 478 en 479 uit de *derde* kongreskrant). Men was beducht voor een gang van zaken als bij de Europese Verkiezingen, waar een resultaat van onderhandelingen niet meer veranderd kon worden. Daar tegenin werd gebracht, dat je niet tegelijkertijd kunt pleiten voor een onderzoek, dat tot onderhandelingen kan leiden, en besluiten als PSP zelfstandig mee te doen met de verkiezingen.

Maar voor de aanhangers van het voorstel A zal dezelfde vraag bestaan: als een amendement op voorstel B eerst wordt aangenomen om *vooralsnog* te besluiten zelfstandig mee te doen, wordt ruimte gelaten voor nieuwe ontwikkelingen, en zou voorstel B voor een 'middengroep' in de PSP aantrekkelijker kunnen worden. Pas op het kongres zal duidelijk worden, welke uitwerking deze taktische zetten zullen hebben.

PETER ZWART

Vorbereidende stukken voor de discussiedag van 20 oktober verschenen als SVS-bulletin nr 80 onder de titel 'Hoe verder op lokaal nivo na Steenwijk?'. Nog te bestellen door overmaking van f 4,- naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP, Amsterdam, met vermelding van 'SVS-bull.90'.

De *derde kongreskrant* wordt, in tegenstelling tot de eerste en tweede, *niet* aan alle leden van de PSP toegezonden. Wel kan een exemplaar worden aangevraagd bij: PSP-verzendburo, Postbus 700, Amsterdam, tel.: 020 - 26 73 74.

De PSP in de Kamer: alleen vriendelijk overleggen met haarzelf?

foto: Piet den Blanken

Partijraad

DE VUIST OP TAFEL

In de bosrijke omgeving van jeugdherberg 'De grasheuvel' te Amersfoort trok de Partijraad van de PSP zich eind oktober een weekend terug. Op de agenda stond de bezinning op de eigen situatie, de contacten met de afdelingen, gewesten en het Partijbestuur. En naast een aantal andere zaken moesten er een paar nieuwe leden van het Partijbestuur benoemd worden en werden er aktualiteiten uit de Tweede Kamer behandeld. Andrée van Es, het aanwezige Kamerlid, kreeg te horen dat de fractie te netjes is; de vuist op tafel, liefst springend op de regeringstafel onder het slaken van krachtadige kreten, zó ziet de Partijraad het liever.

Op de valreep waren er kandidaten gesteld voor de functies in het Partijbestuur van politiek sekretaris Onderwijs (niet bezet sinds het kongres van november 1983) en Sociaal-Economische Commissie (na het aftreden van Bonne Wisman in de zomer). Respektievelijk *Josje Hendriks* uit Deurne en *Kees van der Putten* uit Alkmaar waren voor deze functies kandidaat gesteld. Ze kregen nogal wat vragen uit de partijraad te verwerken, over hun plannen met het starten van themagroepen, hun ervaring op het vakgebied en hun verwachtingen over (de rest van) het partijbestuur. Daarnaast werd Kees van der Putten nog extra 'doorgezaagd' over de advertentie tot boycot van de Europese verkiezingen, waarvan hij één van de initiatiefnemers was, en over zijn inhoudelijke opvattingen over het sociaal-ekonomisch

beleid van de PSP. Kees wil vooral de aandacht richten op een betere presentatie en vertaling van het sociaal-ekonomisch beleid. Hij zag wel ruimte voor nog een sociaal-ekonomisch sekretaris voor het verder ontwikkelen van het inhoudelijk beleid. Dat zou dan een duo-baan in het partijbestuur kunnen worden evenals nu het sekretariaat Welzijn is. Verder zal hij zich als partijbestuurslid onthouden van advertenties tegen kongresbesluiten van de PSP, verklaarde hij uiteindelijk.

Josje Hendriks verwierp de bezorgdheid ("of ze het allemaal wel zou kunnen") met de verklaring dat ze niet bang was haar kop te stoten en bewust de kandidatuur aanvaard had.

Beiden werden door de partijraad gekozen, Josje met 22 tegen 11 stemmen, en Kees met 20 tegen 16 stemmen. In Bevrijding moeten we melding maken van nog een nieuw partijbestuurslid; de partijraad van september koos *Karina Abelman* uit Amsterdam tot voorzitter van de radio- en televisiekommissie. Zij volgt *Henc van Zaale* op, die om persoonlijke redenen was afgetreden. Er is nu nog één open plaats, die van Theo de Wit/Luuk Witsenhuisen, sekretarissen parlementair werk, die zijn afgetreden na verwerping van hun verslag door de partijraad en na moeilijkheden rondom een Nijmeegse gemeenteraadszetel.

Medemensen

Zondagochtend verscheen Tweede Kamerlid *Andrée van Es* op het weekeinde, met nieuws over de wetgeving rond de *pornografie*. Vanuit de partijraad werd een ander onderwerp aangesneden: waarom de PSP-fractie zo *gewoon* omgaat met Kamerleden van CDA en VVD. De mensen in het land worden gepakt door de maatregelen van de regering, er worden kruis-

raketen geplaatst, de regeringspartijen maken dat allemaal mogelijk. Partijraadsvoorzitter *Bop Dijkstra* had zich met name geërgerd aan het op de TV uitgezonden debat over de kruisraketten. De PSP-kamerleden staan gewoon te kletsen met VVD-ers; voor de kijkers wordt "de politiek" zo één pot nat. ("Het zijn ook gewone medemensen", probeerde *Andrée van Es* nog). Maar de partijraadsleden waren nog te zeer onder de indruk van de Grunen in West-Duitsland, die de voorzitter van de Bondsdag voor "Arsloch" hadden uitgescholden. "Waarom is de PSP tijdens het kruisrakettendebat niet op de tafel van de regering gesprongen. Dat was voor de TV-kijker duidelijker overgekomen!" "Het debat was één grote poppenkast, de PSP doet gewoon aan die toneelvoorstelling mee". "Je zou, als bijvoorbeeld *Ruding* de Tweede Kamer binnenkomt, voortaan luidruchtig de zaal kunnen verlaten". *Andrée van Es* was het met deze opvattingen toch niet eens. "Mensen zouden het van de PSP niet begrijpen als we niet mee zouden doen aan dergelijke debatten. Wat is een revolutionair-socialistische manier van in de Kamer zitten? In onze standpunten opereren we op het scherp van de snede, maar je optreden in de Kamer is gebonden aan de regels zoals dat daar functioneert. In de publiciteit komen scherpe persoonlijke aanvallen niet altijd goed over. De vraag of we aan een poppenkast meedoen betekent feitelijk de vraag of de PSP in het parlement moet zitten. Maar de fractie probeert toch méér te doen dan morele verontwaardiging luidkeels te uiten bij een reeks reaktionaire uitlatingen van ministers."

PETER ZWART

KOLENCENTRALES

IN ZAK EN AS

Op woensdag 24 oktober hebben PSP'ers in Brabant, Limburg en Gelderland actie gevoerd tegen elektriciteitscentrales die worden gestookt op kolen. Doelwit waren de Amercentrale bij Geertruidenberg, de Maascentrale in Buggenum (bij Roermond) en de Centrale Gelderland in Nijmegen. Met hun actie stelden de PSP'ers op de eerste plaats het probleem van de vliegias aan de orde. John Smits, één van de aktievoerders, schetst de achtergrond.

Na de oliecrisis van 1973 werd steenkool weer aantrekkelijk als brandstof voor onder andere de opwekking van elektriciteit. Het betekende immers onafhankelijkheid van olie. Dit beleid heeft echter enorme milieuproblemen met zich mee gebracht. Bij de verbranding van kolen komen zwaveldioxide en stikstofoxiden vrij. Dat zijn zuurvormende stoffen (verantwoordelijk voor 'zure regen') die grote schade toebrengen aan bossen, cultuurgoed en gewassen. Tezamen zijn de drie kolengestookte centrales in Gelderland, Brabant en Limburg goed voor vijftieng procent van de totale uitstoot van zwaveldioxide in ons land en voor tien procent van de uitstoot van stikstofoxiden.

De Amercentrale en de Centrale Gelderland zijn door Minister Winsemius verplicht tot volledige ontzwaveling vóór 1989. Voor de Maascentrale wordt dit niet meer rendabel geacht omdat die centrale toch in 1999 dicht gaat. Ter 'kompensatie' mag in deze centrale per 1 januari '86 alleen nog steenkool met een zwavelgehalte van acht procent verstoekt worden.

Schijnoplossing

De ontzwaveling van de elektriciteitscentrales in Nijmegen en Geertruidenberg is in feite maar een schijnoplossing. Van het opgevangen zwaveldioxide wordt gips gemaakt. Bij dat productieproces komt afvalwater vrij met stoffen als magnesiumcarbonaat, calciumfluoride en calciumcarbonaat en bovendien zware metalen en, in beperkte mate, radio-actieve elementen. Het slijb dat overblijft na de zuivering van het afvalwater zal waarschijnlijk gestort worden. Al met al een verschuiving van lucht- naar bodemvervuiling.

Het tweede milieuprobleem is de vliegias, die onder andere ontstaat bij de verbranding van steenkool. Vliegias is opgebouwd uit allerlei exotische stoffen als diverse oxiden, chloriden, sulfaten en zware metalen. Bovendien bevat vliegias nog radioactieve elementen als thorium en uranium (en het daaruit vrijkomende radon). Bij elkaar produceren de drie kolengestookte

centrales zo'n slordige half miljoen ton vliegias per jaar. Voor het jaar 2000 wordt een totale vliegiasproduktie van 2,4 miljoen ton per jaar verwacht.

Deze enorme hoeveelheden worden op dit moment op drie manieren verwijderd. Ten eerste de *droge stort*, bijvoorbeeld in oude ontgrondingsputten of mijnschachten. Het gevaar daarbij is dat via regenwater het grondwater verontreinigd kan worden. Bescherming van de bodem door middel van waterdicht folie is op de lange duur slechts een lapmiddel. De tweede methode is de *natte stort* die in Gelderland in praktijk wordt gebracht in de ontgrondingsplas *Staatjeswaard* bij Beuningen. Door het intensieve contact met het water bestaat de zeer grote kans op uitspoeling en uitloging: het grondwater, dat in contact staat met het oppervlakte water, raakt eerder dan bij de droge stort vervuild. De minister heeft deze vorm van verwijdering afgewezen, maar omdat de Staatjeswaard binnen afzienbare tijd 'vol' zal zijn wordt de Eisenhowerplas bij Elst min of meer voorbereid op deze natte stort. De derde methode om van de vliegias af te komen is het *hergebruik*. Het spul wordt verwerkt in beton, in straatstenen, in cement (Portlandcement van ENCI) of als ophogingsmiddel bij funderingswerkzaamheden. Maar het wordt ook verwerkt in porysosteent (voor de huizenbouw) en binnenkort ook in kunstgrind. Al deze methoden van hergebruik roepen vragen op.

In het geval van verwerking in baksteen bijvoorbeeld loogt het arseen sneller uit dan bij de droge en de natte stort. Het zelfde geldt (volgens een KEMA-rapport) voor het kunstgrind. Ook het als gas vrijkomende radio-actieve radon roept vraagtekens bij het hergebruik op. En bovendien is het maar de vraag of er wel een markt is voor zoveel vliegias.

Schepje

Aanleiding genoeg voor de actie van de PSP'ers op woensdag 24 oktober. Alle commissarissen van de provinciale elektriciteitsbedrijven van Gelderland, Noord-Brabant en Limburg (PGEM, PNEM en PLEM) werden aangeschreven in een brief, vergezeld van een schepje vliegias, waarin zij ter verantwoording worden geroepen voor de vervuiling door 'hun' centrale. In *Den Bosch* werden op die dag bij het provinciehuis een aantal zakken met vliegias afgeleverd. In *Arnhem* drongen enkele leden van de PSP-milieugroep uit Nijmegen de vergaderzaal binnen tijdens de bespreking van het PGEM-jaarverslag in de Provinciale Staten. De gedeputeerden kregen, onder het mom van een 'koekje van eigen deeg', een vliegias-taart aangeboden. Er werden pamfletten uitgedeeld en de brochure 'Op hete kolen'. Vanaf de publieke tribune werden spandoeken en zakjes met vliegias neergelaten. Aansluitend werden bij Musis Sacrum in

Arnhem pamfletten uitgedeeld op de plaats waar straatstenen en een kunstwerk van vliegias staan en waar nu al op grote schaal arseen uitloogt.

Kleinschalig

Tijdens de akties werd de omschakeling van de centrales op zwavelarme olie of gas geeist en de aktievoerders pleitten voor een decentrale energieopwekking met spreiding van macht en verlegging van de beslissingsbevoegdheid: kleinschalige energieopwekking, gecoördineerd door een landelijk energiebedrijf. Maatregelen zijn noodzakelijk, en snel ook. Want zelfs als er nu drastische maatregelen worden genomen tegen de zure regen, dan nog zal vijftig procent van de Duitse bossen het niet overleven. Voor de Nederlandse bossen ziet het er al niet veel beter uit.

JOHN SMITS

Zie voor een eerder artikel over 'zure regen' BEVRIJDING nummer 9/1984. En verder: het 'Zure regen boek' van Milieudefensie/WISE (f 12,50 in de boekhandel), artikelen in 'Natuur en Milieu' (o.a. maart '84) en 'Milieudefensie' (o.a. sept. '84), de brochure 'Op hete kolen' van de PSP in Nijmegen (zie nadere aankondiging in 'Ondersteboven' van dit nummer) en het boek 'Onbeperkt houdbaar' van Natuur & Milieu over de alternatieve energieproductie.

foto: Eduard de Kam

LINKSE DOORBRAAK

LIEFDE EN HAAT

"Kalmpjes aan dan breekt het lijntje niet". Dat lijkt het motto te zijn geworden waarmee de 'Linkse Doorbraak' haar tweede jaar ingaat.

Op 27 oktober hield de stichting 'Voor een Linkse Doorbraak' een kongres, vooral gewijd aan sociaal-ekonomische problemen. Maar uiteraard was er ook genoeg tijd om te discussiëren over de onzekere toekomst van de radikaal-linkse samenwerking. Een verslag van Wilbert Willems, PSP-Tweede Kamerlid.

De organisatoren van het kongres van de 'Linkse Doorbraak' hadden gekozen voor een prikkelend en aktueel thema: *'Links en de Staat: liefde of haat?'*. Met name de inleiding die 's ochtends werd gehouden door Siep Stuurman bleef als een rode draad door de discussie heen lopen, zowel in de werkgroepen als in de twee forumbijeenkomsten. Is het mogelijk om na deze dag een balans op te maken van de kracht, danwel de zwakte van deze beweging? En wat is haar belang voor de discussie binnen de PSP? Of is er alleen maar sprake van een tijdelijk doorgangshuis voor links-radikalen op weg naar de sociaal-demokratische 'real-politik'? Het onderstaande bevat een persoonlijk oordeel over deze vragen.

Diskussieplatform

Er zijn nogal wat mensen die zich afvragen wat de Linkse Doorbraak nu eigenlijk vindt. Wat ze van linkse samenwerking vindt is wel bekend: een gezamenlijke lijst bij de komende Tweede Kamerverkiezingen. Maar daar houdt de kennis wel mee op. Wat zegt men nu over de NAVO, over de ekonomie, over het racisme, het feminisme of over de andere hete hangijzers in de linkse politiek.

Sommigen verwijten 'Doorbraak' sterk reformistische opvattingen uit te stralen, anderen verwijten 'Doorbraak' juist dat ze helemaal geen standpunten inneemt, maar vooralsnog lijkt niemand hen te verdenken van al te revolutionaire sympathieën. Hiermee raken we de kern van het dilemma waar de sympathisanten van 'Doorbraak' mee worstelen. Enerzijds constateer je dat er leden zijn (uit PSP, PPR en CPN/ maar óók partijlozen) voor wie 'Doorbraak' een nieuw politiek onderdak moet bieden. Sommigen van hen verlieten hun eigen partij na politieke of strategische conflicten, anderen verloren hun kaderfunctie of zagen daar uit eigen beweging van af. Hun enthousiasme voor een nieuwe partij, desnoods ten koste van hun vroegere nest, is voortdurend voelbaar. Zij bagatelliseren bij voorkeur vroegere of huidige verschillen en benadrukken de punten van overeenstemming. Het is ondoenlijk om hun aantal te schatten, maar ze zijn er. Wellicht is een indicatie dat in het nieuwe stichtingsbestuur van

'Doorbraak' drie van de vijftientig leden recent hun partij hebben verlaten: twee uit de CPN, waaronder *Onno Bosma*, en één uit de PSP, *Nico Groen*, die tijdens het laatste PSP-kongres werd gekozen tot algemeen sekretaris in het Partijbestuur van die partij en kort daarop voor de eer bedankte.

De andere groep Doorbrakers bestaat uit meer of minder aktieve kaderleden uit één van de drie partijen, verspreid over vrijwel alle geledingen. Zij praten in de wandelingen niet over een nieuwe partij, maar over een strategie om in hun eigen partij het klimaat voor een intensieve samenwerking te verbeteren. Zij hebben ook meer oog voor de verschillen tussen de officiële partijstandpunten en zijn niet bereid die verschillen zonder meer onder tafel te laten verdwijnen. Hierdoor konden op het 'Doorbraak'-kongres van eind oktober ook forse discussies ontstaan over de rol van de Staat, over de individualisering van de bijstand, over bedrijfsdemocratie en -planning.

Uiteraard is deze tweede groep niet homogeen, ieder kiest zijn of haar eigen versnelling, doorgaans gevoed door eigen ervaringen en inschattingen. Uit het voorwoord in het kongresboek, en uit de inleiding van vakbondsmedewerker *Folkert Catz* – de enige partijloze zonder partijpolitieke achtergrond in het op 27 oktober gekozen Stichtingsbestuur – valt stellig te konkluderen dat deze laatste groep de toon zet voor de Doorbraakstrategie. In het *Mededelingenblad* van oktober 1984 wordt het zo geformuleerd: "Het doel van dit kongres is niet om een blauwdruk voor een gezamenlijk programma voor radikaal-links te presenteren. Dat kan alleen gebeuren door rechtstreekse discussie en onderhandelingen tussen de partijen zelf. Het doel van dit kongres is daarom wel om

de grond voor die onderhandelingen bouwrijp en vruchtbaar te maken" (de kursiveringen zijn niet van mij, WW). Het moet een platform voor discussie zijn, aldus *Catz*. Zijn oproep om de eigen partijen niet te verlaten, maar juist daarin aktief te blijven, was vanuit die opvatting heel logisch, al zullen lang niet alle driehonderd kongresdeelnemers die oproep serieus genomen hebben. Het verklaart ook waarom 'Doorbraak' nog steeds een stichtingsvorm wil behouden en geen vereniging of beweging met leden genoemd wil worden.

No-nonsense

De wens van de organisatoren om op deze dag een stapje verder te komen in de discussie over 'Markt, staat of democratie' kreeg een krachtige impuls door de inleiding van de politikoloog *Siep Stuurman*. Hij ontweek bewust het dilemma 'markt of staat' door in zijn analyse er de nadruk op te leggen dat *de staat en de markt niet bestaan*. Beiden zijn het terrein van elkaar bestrijdende belangen. "Ik ben soms vóór, soms tégen de staat", aldus *Stuurman*, onder meer verwijzend naar de individuele huursubsidie en de algemene bijstandswet. Zo was hij ook 'soms vóór, soms tégen' de decentralisatie, de deregulering, de planning. Links moet een eigen no-nonsense politiek ontwikkelen, zonder te vervallen in het spiegelbeeld van de dogma's van rechts, die alleen maar om minder staatsingrijpen, minder planning en meer markt roepen.

Zowel in de werkgroepdiskussies over arbeidstijdverkorting als over de toekomst van de sociale zekerheid bleek de aktualiteit van deze discussie. In hoeverre mag en moet je de bestrijding van de werkloos-

heid in handen leggen van de sociale partners. Of anders gezegd: moet je de arbeidstijdverkorting met of zonder wetgeving afdwingen? Kan de strijd voor gelijke rechten voor vrouwen in de sociale zekerheid overgelaten worden aan de vakbonden? Op beide punten werd duidelijk gezocht naar strategieën waarin de strijd zowel op politiek nivo (de Staat), als op ekonomisch nivo (de markt) gevoerd zou moeten worden, ieder met hun eigen mogelijkheden en vooral ook met hun eigen beperkingen.

Stuurman legde er enige nadruk op dat ook radikaal-links politiek er niet omheen kan dat Nederland niet een eilandje op zich is en dat de Nederlandse ekonomie zeer sterk beïnvloed wordt door de wereldekonomie. Wellicht dat dit besef er in de kongresmap toe heeft geleid dat onderwerpen als nivellering en ontwikkelingssamenwerking achter de horizon zijn gebleven.

Samenwerking

Dit 'Doorbraak'-kongres was goed bezocht. Er was een goede sfeer, wat zeker niet op de laatste plaats te danken was aan het feit dat velen elkaar uit hun eigen partij, of uit de plaatselijke samenwerkingsverbanden, kenden. Er werd pittig gediscussieerd, zonder dat dat in de meeste gevallen tot gemeenschappelijke standpunten leidde. Wat voor waarde moeten we daar aan hechten?

Een precare vraag. Vooralsnog lijken de drie aangesproken Partijbesturen deze moeilijk grijpbare klub toch eerder als lastig, dan als welkom gespreksplatform te zien. Bovendien polariseert het de interne verhoudingen in de drie partijen, waar bijvoorbeeld bij de CPN de verzelfstandiging van de Horizontalen een teken van is. Maar ook binnen de PSP houdt het een vuurtje onder de richtingenstrijd, zoals die zich in Steenwijk openbaarde. Het valt niet te verwachten dat de tamelijk verzoenende en terughoudende opstelling van 'Doorbraak' voldoende bluswater daarvoor aandragt. Zij wil de komende tijd vooral aandacht geven aan de plaatselijke ontwikkelingen, met mogelijk binnenkort een kongres over dat thema.

Het meest waardevolle van het kongres van eind oktober is naar mijn mening dat een bijdrage werd geleverd aan de meningsvorming over de dilemma's in de sociaal-ekonomische strijd. De standpunten van de afzonderlijke partijen zullen daar zeker een verdieping door ondergaan. Met het oog op de vaststelling van de verkiezingsprogramma's voor de gemeenteraads- en Kamerverkiezingen van '86 is dat ook voor de PSP een winstpunt te noemen.

Om tot slot met *Siep Stuurman* te spreken: radikaal-linkse samenwerking is net iets waar je vóór of waar je tégen kunt zijn, het gaat om de voorwaarden waaronder en de inhoud waarmee die samenwerking tot stand komt.

WILBERT WILLEMS

PERU

DUIZEND DOLLAR SCHULD PER F

'Boerendorp uitgemoord door guerrilla, nieuwe massagraven ontdekt'. De laatste tijd is Peru regelmatig in het nieuws vanwege de activiteiten van de geruchtmakende guerrillabeweging Sendero Luminoso (Lichtend Pad). Rob van Hilten was afgelopen zomer in dit Zuidamerikaanse land, dat enkele jaren geleden werd afgevoerd als konsentratieland voor Nederlandse ontwikkelingshulp. Misschien dat Peru binnenkort weer in aanmerking komt voor onze hulp omdat het tot de verpauperde 'Andesregio' behoort.

Met haar buitenlandse schuld van achttien miljard dollar staat Peru in de schaduw van landen als Brazilië, Mexico en Argentinië. Met haar geringer bevolkingsaantal (zo'n twintig miljoen) is het schuldenvraagstuk hier echter niet minder belangrijk. Zo leert een eenvoudige rekensom dat elke Peruaan bijna duizend dollar schuld heeft aan het buitenland.

Na het vertrek van de militaire diktatuur in 1980 begon de nieuw gekozen president Belaúnde Terry met zijn neo-liberale politiek. In alle sectoren van de Peruaanse economie zijn de tragische gevolgen van dit beleid inmiddels merkbaar geworden. De kleine nationale mijnondernemingen kunnen zonder regeringssteun de concurrentie met de grote internationale mijnondernemingen niet aan. Samen met de daling van de grondstoffenrijzen heeft dit de sluiting van verschillende mijnen tot gevolg gehad. Dit stuitte op heftig verzet, zoals bijvoorbeeld in Cata Acari, 780 kilometer ten zuiden van Lima (zie hierover 'Bevrijding' nr. 6/1984).

Verpaupering

De industriële sector kampt met grote problemen. Enerzijds door protektionistische maatregelen van de Westerse industrielanden, anderzijds door het openen van de Peruaanse markt voor buitenlandse producten. De textielindustrie staat een bankroet te wachten nu een van de belangrijkste afnemers, de Verenigde Staten, deze zomer importbeperkende maatregelen afkondigde, om haar eigen textielindustrie te beschermen. Verder blijkt import van bijvoorbeeld auto's en onderdelen goedkoper dan productie in Peru zelf. Maar wat is goedkoop? Nieuwe auto's zijn ook voor de Peruaanse middenklasse onbetaalbaar geworden. De laatste jaren zie je steeds meer ambtenaren in wegtotende autowrakken wat bijverdienen als taxichauffeur. De verpaupering van de

middenklasse typeert het economische fiasko van dit land. Ook hier is sprake van een groeiend verzet tegen het regeringsbeleid. Zo gingen begin juni zo'n zevenhonderdduizend ambtenaren in staking voor hogere lonen.

En dan de boeren. Holland gaat hun inkomen erop achteruit. Met het weinige geld dat ze voor hun producten krijgen kunnen ze steeds minder beginnen, gezien de enorme inflatie. De landhervormingen van vóór de regering Belaúnde worden weer teruggedraaid. Tachtig procent van de boerenbevolking bezit slechts vijf procent van de vruchtbare landbouwgrond. Begin maart van dit jaar gingen maar liefst meer dan een miljoen boeren in staking, uit protest tegen stopzetting van de landhervorming.

In een dergelijke situatie is het niet verwonderlijk dat de trek van het platteland naar de steden sterk toeneemt. Deze nieuwe stedelijke bevolking heeft zo weinig bestaansvoorwaarden, dat er een niemandsland ontstaat waarbinnen een heel nieuw soort arbeid tot ontwikkeling komt, los van enigerlei arbeidsvoorwaarden. Zo werken er in Peru zo'n tweehonderdduizend dienstmeisjes, veelal kinderen. Zij zijn bijna allemaal afkomstig van het platteland en wonen grotendeels in de hoofdstad Lima. Ze zijn rechteloos en staan van 's morgens vroeg tot 's avonds laat ter beschikking van hun werkgevers, een verkapt soort slavenarbeid dus.

Wanneer je in de grote stad komt wonen is de kans op helemaal geen werk echter aanzienlijk groter. Je komt dan terecht in de overlevings-economie die zich afspeelt op straat. Zwarte handel is nog het enige middel om het schaarse geld, dat onder de armste bevolkingsgroep aanwezig is, te verdelen. Legio jongetjes van nog geen tien jaar die door het verkopen van sigaretten of ansichtkaarten zichzelf, of erger, een heel gezin in leven moeten houden. Je hebt het dan goed als je met een paar vriendjes een plaza tot je territorium hebt gemaakt, waar mensen regelmatig hun auto laten wassen.

Gewapende strijd

Door dit alles heen spelen dan nog de tegenstellingen tussen de verschillende bevolkingsgroepen. De indianen, die de helft van de bevolking uitmaken, vormen de armste groep. Zij worden veelal gediskrimineerd door de afstammelingen van Europeanen, voornamelijk Spanjaarden. Wat is het perspectief voor al deze verpauperde groepen? 'Leve de gewapende strijd', is op veel muren in Peru geschreven. Wanneer je echter op zoek gaat naar doelstellingen van de, aan invloed winnende, guerrillabeweging *Sendero Luminoso*, resten na het vraagteken slechts lange regels wit.

Voor zover dat binnen Sendero mogelijk was, heeft zich tussen 1980 en '82 een discussie afgespeeld over de te voeren

strategie. Het ging met name om de vraag of naast gewapende strijd ook politiek basiswerk nodig is. Uiteindelijk werden alle activiteiten zoals alfabetisatie, vakbondswerk en stakingen afgedaan als reformistisch. Voor Sendero is gewapende strijd per definitie een politieke strijd, een strijd die gevoerd moet worden volgens de strategie van omsingeling van de steden vanaf het platteland. Door het creëren van chaos zal de repressie alleen maar toenemen en zullen de boeren zich vanzelf bij hen aansluiten, denkt de guerrilla. Sinds 1982 is het aantal executies, aanslagen en andere terreurdaden aanzienlijk gestegen, zoals in de kranten te lezen is geweest.

Over de andere kant, de repressie van regeringszijde, is aanzienlijk minder geschreven. Het leger controleert namelijk alle informatie over de konfliktgebieden. Het gaat hier met name om de streek rond Ayacucho, een van de meest achtergestelde gebieden van Peru. Door het afkondigen van de noodtoestand in deze streek en het telkens uitbreiden van de bevoegdheden van het leger, maakt de regering het er alleen nog maar erger op. Het overboord zetten van democratische rechten speelt Sendero in de kaart, omdat zo andere politieke oplossingen, bijvoorbeeld via vakbondsorganisatie en politieke partijen, worden afgesneden. De in aantal toenemende verdwijningen op rekening van de *sinchis* (antiguerrilla-eenheden van de Guardia Civil) zijn een bron van sympa-

foto: Hannes Wallrafen

ERSOON

thie voor Sendero aan het worden.

Verkiezingen

En de politieke partijen? Peru heeft een lange traditie van elkaar afwisselende militaire regeringen. Politiek wordt in dit land dan ook snel verward met politieke machthebbers. En democratie wordt snel verward met verkiezingen. Toch waren de laatste verkiezingen van belang. De gemeenteraadsverkiezingen van vorig jaar november gaven een belangrijke verschuiving te zien. De groots'e partij, de rechtse *Accion Popular* van president Belaúnde, verloor maar liefst tweederde van haar aanhang. De kleine, andere regeringspartij *PPC* (Christelijke Volkspartij) bleef vrijwel gelijk. De beide oppositiepartijen *APRA* en *Izquierda Unida* (IU) veroverden ieder apart zo'n vijfendertig procent van de stemmen. De regering raakte dus haar feitelijke machtsbasis kwijt. Als deze tendens zich voortzet bij de presidentsverkiezingen van 14 april komend jaar, zou de oppositie op een meerderheid afstreven. Zover is het echter nog niet, want de veel gematigder *APRA* wordt er door de *IU* (Verenigd Links) van verdacht te streven naar een coalitie met de rechtse *Accion Popular*.

De strijd van de vakbeweging valt of staat met de onderlinge solidariteit van al die groepen die de laatste jaren van de maatschappelijke ladder zijn gevallen. De strijdbaarheid van groepen als mijnwerkers, boeren en ambtenaren is tijdens de regering Belaúnde toegenomen. De boerenstrijd ligt echter gekompliceerd. Zo loopt er een scheidslijn tussen de indigenistische groeperingen die een zuiver indiaanse beweging willen vormen en de grote boerenorganisaties die hun strijd verbinden met andere onderdrukte groeperingen. Verder is er nog de steeds groter wordende groep werklozen die elk perspectief verloren hebben. In de sloppenwijken overheerst slechts de drang te overleven.

Nederlandse hulp

De enorme problemen zijn natuurlijk maar beperkt oplosbaar op het nivo van de nationale politiek. Het is belangrijk dat ze daar worden aangekaart waar ze veroorzaakt worden, bij de rijke industrielanden dus.

Van 1972 tot 1978 was Peru een zogenaamd concentratieland. Dit hield in dat dit land een prioriteitsbehandeling kreeg. In die tijd vond er een verschuiving plaats van de meer klassieke ontwikkelingshulp, gericht op produktieverhoging door technische steun, naar meer aandacht voor hulp gericht op de armste groepen. In 1978 werd Peru echter geschrapt als concentratieland, na felle discussies. Argument was dat het bruto nationaal produkt (BNP) per hoofd van de bevolking te hoog

foto: Hannes Wallrafen

was geworden, boven de toenmalige grens van 550 dollar. Dit criterium houdt echter geen rekening met de inkomensverdeling in een land. Na '78 was het beleid gericht op geleidelijke afbouw van bestaande projecten. Er was daarnaast een verschuiving van projektgerichte naar betalingsbalanssteun.

In de onlangs uitgebrachte nota *Herijking Bilateraal Beleid* wil minister Schoo het laatste Zuidamerikaanse 'programma-land' (zo heet dat nu) Colombia, als zodanig schrappen.

Wederom met als argument het te hoge bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking.

Tijdens de behandeling in de Kamer in september werd echter een motie door het CDA ingediend om binnen de sektor 'plattelandsontwikkeling' de Andes-landen *Peru, Colombia, Bolivia* en *Ecuador* als 'programma-regio' aan te wijzen. Wanneer deze motie wordt aangenomen (de stemmingen worden over enkele weken ver-

wacht) en de hoofdlijnen van minister Schoo's beleid verder overeind blijven staan, kan de belangrijkste 'programma-regio', te weten het Nederlandse bedrijfsleven, zich alvast gaan opmaken voor een spoedkursus Spaans.

ROB VAN HILTEN

Zie voor een eerder artikel over de nota 'Herijking bilateraal beleid' van minister Schoo 'Bevrijding' nummer 13/1984.

foto: Hannes Wallrafen

EUROPARLEMENT

Straatsburg ligt ver weg, reiskosten erheen zijn hoog. Linkse samenwerking is ergens goed voor: in de praktijk van de verslaggeving over het Europees Parlement werken 'Bevrijding' en 'De Waarheid' samen. Waarheid-redakteur Rinke van den Brink toog afgelopen maand naar Straatsburg om daar de zitting van het Europees parlement bij te wonen.

Op verzoek van de redactie van dit blad ging hij praten met Willy Kuijpers, afgevaardigde van de Belgische Volksunie. In dat interview wordt een poging gedaan om duidelijk te maken hoe deze vreemde eend in de 'Regenboog'-bijt toch zonder al te veel problemen kan functioneren in de fractie.

Met Friederich Wilhelm Graefe zu Baringdorf (van de Grünen) sprak Rinke van den Brink over de manier waarop de Euro-Grünen zich verantwoorden tegenover de thuisbasis. Voor een gesprek daarover was nauwelijks een beter moment denkbaar omdat juist tijdens de zitting van eind oktober een konflikt over de status van Michael Klöckner, mede-uitgever van het West-Berlijnse blad 'Radikal' en gekozen op de lijst van de Grünen, speelde. Enkele vertegenwoordigers van de landelijke leiding van de Grünen waren in Straatsburg om dat varkentje even te wassen: Klöckner terug in het gelid of de fractie uit.

Friederich Wilhelm Graefe zu Baringdorf

Die Grünen

KONFLIKTBEHEERSING

Net als de radikaal-linkse partijen uit Nederland zijn ook de Westduitse Grünen voor het eerst vertegenwoordigd in het Europees Parlement. Met z'n zevenen vormen de Grünen de ruggegraat van de Regenboogfractie en daarbinnen van de Graal. Tijdens de besprekingen over de fractievorming deze zomer hielden de Grünen, ondanks grote druk van de beide Belgische groene partijen om een exclusief groene Europese fractie te vormen, vast aan hun voorkeur om met de radikaal-linkse partijen uit Nederland en Italië samen te werken.

De Grünen zien zich als de politieke arm van de basisbewegingen en het zal dan ook niemand verbazen dat hun aandacht op Europees niveau in de eerste plaats uitgaat naar milieuzaken, vredesvraagstukken en vrouwenzaken. Ook de problematiek van de Derde Wereld en het landbouwbeleid mogen zich in de aandacht van de Grünen verheugen. Die belangstelling voor landbouwpolitiek werd ondermeer weerspiegeld in het aanwijzen van *Friederich Wilhelm Graefe zu Baringdorf* (in de wandelgangen: Friwi) tot lijsttrekker van de partij. Friwi is lid van een organisatie van alternatieve boeren en geen lid van de Grünen.

De Grünen hebben geen anti-EG-kampagne gevoerd zoals bijvoorbeeld de Deense anti-EG-lijst. De partij is tegenstander van

het huidige Europa met zijn sterke invloed van het Westduitse kapitaal. Om ervoor te zorgen dat er een schoon en veilig Europa ontstaat waarin de regio's volop de ruimte krijgen willen de Grünen serieus politiek bedrijven in het EP. Zoals Willy Kuijpers van de Volksunie niets ziet in een Europa met dezelfde hamburgers van Oslo tot Athene, zo spreekt Friwi zijn afschuw uit over de Wimpy's die je van Schotland tot Sicilië overal tegenkomt.

Zaak-Klöckner

het is donderdag 25 oktober. Friwi zit achter zijn bureau in z'n werkkamer ergens in het labyrint van gangen in het Palais de l'Europe in Straatsburg. De avond tevoren heeft een tamelijk stormachtig verlopen vergadering plaatsgevonden tussen de zeven europarlementariërs van de Grünen, de mensen waardoor zij over ruim twee jaar opgevolgd zullen worden en een delegatie van drie leden van het partijbestuur van de Grünen. Op de agenda stond de 'zaak-Michael Klöckner'. Michael Klöckner was in het verleden een van de mede-uitgevers van het Westberlijnse blad *Radikal* dat keer op keer door de justitie werd lastig gevallen. Vanwege hun betrokkenheid bij dit blad, dat af en toe teksten publiceerde van door de Westduitse justitie als terroristische aange-

merkte organisaties, zijn Michael Klöckner en zijn collega europarlementariër voor de Grünen *Benny Harlin* elk tot tweefëneenhalf jaar gevangenisstraf veroordeeld. Door een verkiezingskongres van de Grünen zijn ze op de lijst voor de Europese verkiezingen gezet om ze uit de bak te houden.

Klöckner heeft, zegt hij, vanaf het moment dat hij zijn kandidatuur heeft aanvaard een autonome status geeist als hij gekozen zou worden. Hij beschouwt zich als een vertegenwoordiger van de Berlijnse autonome basisbewegingen. De Grünen hebben hem destijds zo'n aparte status toegezegd. Gezien Klöckners voorgeschiedenis verwachtte ook niemand van hem dat hij plotseling op zou gaan treden voor de idealen van de Grünen. Tot zover was er dus niets aan de hand.

Enige weken geleden echter stelde Klöckner de kwestie van zijn status weer aan de orde. En tegelijk eiste hij een twintigste deel van het totale budget van de Regenboogfractie op en vergoeding van de reiskosten voor mensen van zijn achterban die naar Straatsburg wilden komen. Bovendien wilde hij een eigen medewerker aanstellen. Volgens Klöckner zelf gaat het om niets anders dan het invullen van de afspraak over zijn autonome status. Hij looft de tot nu toe naar zijn zeggen zeer inschikkelijke opstelling van de Grünen en

zegt: "Ik denk dat sommige partijbestuurders bang zijn dat als ik zo'n autonome status krijg het hek van de dam is. Dat veel anderen dat dan ook willen. Ik kan me hun negatieve reactie wel voorstellen, maar het is nu eenmaal niet mijn probleem".

Harde lijn

Om een 'oplossing' te forceren in de kwestie-Klöckner waren woensdag 24 oktober drie partijbestuurders uit de Bondsrepubliek aangereisd. Adrien Gölle, Brigitte Bertold en Uli Tost. Onder aanvoering van Tost kozen die drie voor een harde opstelling. Klöckner diende zich ofwel te schikken naar de fraktiediscipline ofwel helemaal uit de fractie (en uit de Regenboog) te verdwijnen.

De euro-Grünen zagen evenwel niets in die harde lijn. In de eerste plaats omdat autonomie voor alle Grünen een belangrijk begrip is, al zijn zij, anders dan Klöckner wel bereid zich ook naar de fraktiediscipline te schikken. Verder speelde daarbij een rol dat men niet terug wil komen op de eerdere toezeggingen aan Klöckner. *Egbert Nitsch*, een van de Grünen die na de rotatie over ruim twee jaar europarlementariër worden: "Misschien is het een beetje onhandig geweest om Klöckner onder de voorwaarde van zo'n aparte status op de lijst te zetten, maar het was ook een poli-

tieke daad". Uiteindelijk werd de dag nadat de partijbestuurders teruggereisd waren naar de Bondsrepubliek overeengekomen dat Klöckner uit de Graal gaat, maar in de Regenboog zal blijven. Daarbinnen zal hij de samenwerking met de Grünen zoveel mogelijk blijven zoeken. Klöckner gaat zich in het bijzonder bezighouden met het gevangeniswezen, politieke gevangenen en de positie van autonome groepen in Europa. Zijn financiële eisen en aanspraak op faciliteiten van de fractie zullen zo spoedig mogelijk besproken en geregeld worden. Dit alles in goede onderlinge verstandhouding.

Thuisbasis

In de zaak-Klöckner is ook aan de orde hoe de Europese fractie van de Grünen zich verantwoordt ten opzichte van de Westduitse partijleiding. Fraktieleider Friwi daarover: "Hoewel ik zelf geen lid ben van de partij vond ik vanaf het moment dat ik mijn kandidatuur aanvaardde het logisch dat ik me houd aan hun organisatieprincipes en hun discipline eerbiedig. Omdat de idealen van de Grünen mij voldoende aanspreken heb ik bepaalde principes van mijzelf daaraan ondergeschikt gemaakt."

Friwi zegt dat hij beseft dat de partijleiding van de Grünen het beste denkt te weten wat goed is voor de partij en de verwezenlijking van haar idealen. "Dat is hun werk", zegt hij. "Het is echter mijn taak om die principes van de Grünen toe te passen hier in Straatsburg, zowel binnen de Grünen als binnen de Graal en de Regenboog", aldus Friwi. Zo'n proces van praktisch politiek bedrijven moet volgens de 'groene graaf' niet gefrustreerd worden door louter theoretische overwegingen van de partijtop. "De partijleiding gaat over de principes van de partij, maar ze mag die niet bewaken als een politieke commissaris", zegt hij.

De ideale situatie is volgens Friwi dat de fractie de door de partij opgestelde principes in de praktijk beproeft en dat omgekeerd de ervaringen van de fractie getoetst worden aan de partijprincipes. Het geval Klöckner moet door de fractie opgelost worden. Daarbij zullen de euro-Grünen proberen de principes van de partij hoog te houden. "Als we gehandeld hebben staan we open voor kritiek", zegt Friwi. "Dat versta ik onder groene autonomie".

RINKE VAN DEN BRINK

foto's: Fotodienst Europees Parlement

Willy Kuijpers (links) en Jaak Vandemeulenbroucke

Belgische Volksunie

'GEEN VREEMDE EEND'

Willy Kuijpers is wel de laatste om zich ergens een vreemde eend in de bijt te voelen, zegt hij. Hij voelt zich overal gemakkelijk thuis of dat nu in Straatsburg is, in Brussel of in Eritrea, waar hij lang gewoond heeft. En ook in de Regenboog-fractie voelt hij zich wel op z'n gemak. Kuijpers: "Je kunt natuurlijk iedereen die niet met de klassieke stromen meewaait vreemd noemen. Dan is die hele Regenboog een vreemd gezelschap", zegt hij lachend. Waar het naar zijn mening echt om gaat is dat het denken in traditionele schablonen van links en rechts niet opgaat. "Links-rechts is een veel te eenvoudige verdeling. Ieder brengt immers zijn eigen nationale bagage met zich mee. Wat je in het ene land links noemt is in het andere misschien eerder rechts".

De Volksunie-vertegenwoordigers proberen binnen het Regenboog-verband hun eigen politieke geweten te volgen en daarvoor biedt de fractie voldoende ruimte. "Wat ons betreft is het ook niet meer dan een technische fractie, we maken tenslotte geen deel van uit van de Graal, de groen-alternatieve alliantie, die een politieke groep is binnen de Regenboog.

Leidraad bij het politieke optreden van de beide Volksunie-afgevaardigden, naast Willy Kuijpers zit ook Jaak Vandemeulenbroucke in het EP, is het werken aan een geïntegreerd beleid. "Wij zien niets in een salamipolitiek, een schijfje van dit en een snuffje van dat", zegt Kuijpers. "Voor ons zijn volk en omgeving één geheel. Er is dus een geïntegreerd beleid nodig waarin het milieu ontzien wordt en tegelijk industriële

en economische ontwikkeling mogelijk gemaakt wordt."

Regionalisme

De Volksunie vertegenwoordigt, samen met de eenzame afgevaardigde van de Sardijnse Aktiepartij *Michele Columbu*, achttien verschillende regionalistische partijen uit heel Europa. Die partijen werken samen in de *Europese Vrije Alliantie (EVA)*. namens de EVA-partijen werken de regionalistische europarlementariërs binnen Regenboogverband aan de verwezenlijking van het gezamenlijke EVA-program. Het hoofdpunt van dit regionalistische program is het afdwingen van erkenning voor de diverse kultuurgemeenschappen.

De Volksunie en haar politieke vrienden willen bewerkstelligen dat overal in Europa de rechten op eigen cultuur van bijvoorbeeld de Basken, de Friezen, de Bretoenen, de Vlamingen en de Walen erkend worden. Volgens Kuijpers verhindert de huidige ideologische gelijkshakeling in Europa dat de verschillende volkeren aan hun trekken komen. "We leven nog steeds in een materialistische maatschappij die erop gericht is ons zoveel mogelijk gemak te bieden. Dat heeft er ondermeer toe geleid dat je nu van Athene tot Oslo hamburgers kunt eten die overal precies hetzelfde smaken. Wat wij willen is het bewerkstelligen van een eenheid in verscheidenheid", zegt Kuijpers.

Kuijpers reageert kribbig op mijn vraag

naar de band tussen de Volksunie en de neofascistische (inmiddels verboden) *Vlaamse Militante Orde (VMO)*. Hij ontkent dat er zo'n band bestaat. "Onze band met de VMO is al in 1965 verbroken toen die organisatie zich in troebel vaarwater begaf", zegt Kuijpers. Aanvankelijk is de VMO opgericht als ordedienst van de Volksunie zegt hij. "In de tijd dat we wekelijks zalen uitgeslagen werden als we ze al konden huren. Omdat we voortdurend klopp kregen, is toen die VMO opgezet. Sinds twintig jaar hebben we echter niks meer met ze te maken", aldus de Vlaamse Europarlementarier.

Tenslotte komt Kuijpers nog even terug op het functioneren van de Regenboog-fractie. "Kijk", zegt hij, "ik vind zo'n technische samenwerking veel prettiger dan die grote politieke groepen die intern zwaar verdeeld zijn en dan bij van alles en nog wat verschillend stemmen. Wat heb je aan zo'n heilige eenheid die in de praktijk ook nog eens niets blijkt voor te stellen. Ik geef er de voorkeur aan om tevoren duidelijk te maken dat er inhoudelijke verschillen zijn met mijn fractiegenoten.

We wonen met de andere partijen van de Regenboog in een zelfde appartementsgebouw, gebruiken daarom dezelfde lift, maar dat hoeft toch niet te betekenen dat je ook je appartement met elkaar deelt", besluit Willy Kuijpers.

RINKE VAN DEN BRINK

Andere doelstellingen

Vorige week maakte het Palestina Komitee een wijziging van haar doelstelling bekend. De belangrijkste wijziging is dat het Komitee het zionistische staatsbestel niet langer afwijst. In de nieuwe doelstelling heet het nu dat "in het bijzonder het voor de Palestijnen diskriminerende karakter van het zionistische staatsbestel (moet) worden bestreden". Daarmee zit het Nederlandse Palestina Komitee op de lijn van de Israëlische 'Vrede Nu'-beweging.

Eind mei van dit jaar besloot het ledenvergadering van het Palestina Komitee tot een aanpassing van de doelstellingen van de organisatie. Dat besluit hing samen met het gevoel dat de doelstellingen niet meer in alle opzichten de richting van de standpunten en het werk van het Komitee dekten.

Tijdens een perskonferentie op 10 november j.l. heeft het Palestina Komitee nu de wijziging van haar doelstelling bekendgemaakt. Volgens het Komitee is er geen sprake van een breuk met het verleden. De fundamentele uitgangspunten zijn onveranderd gebleven.

In de oude doelstellingen van het Palestina Komitee was sprake van een democratische eenheidsstaat als enige toekomstperspektief van het Palestijnse verzet. De Nationale Raad van de Palestijnse bevrijdingsbeweging, de PLO, heeft de afgelopen jaren op dat punt niet stil gezeten. Het Palestina Komitee onderkent dat de Palestijnen een lange weg hebben afgelegd in de richting van allerlei deeloplossingen, terwijl de krachten in Israël die in een

dergelijke richting werken nog verre in de minderheid zijn. Het Komitee ziet, naast eenheidsstaat en de twee-statenoplossing, ook perspektief voor bijvoorbeeld een federatie van staten. Daarmee erkent het Palestina Komitee dat het weinig zin heeft als solidariteitsbeweging voor één specifieke oplossing van het probleem te kiezen. Daarmee zou de indruk gewekt worden dat een keuze wordt gemaakt in een intern-Palestijns debat. In laatste instantie is het woord aan het Palestijnse en het Israëlische volk. De afwezigheid van diskriminatie of onderdrukking en de garantie van de rechten van individuele burgers zijn criteria waarop het komitee een mogelijke oplossing zou kunnen beoordelen en niet welke uiteindelijke staatsvorm daarbij gekozen wordt.

Aan de nieuwe doelstellingen van het Palestina Komitee is een alinea toegevoegd over de positie van de organisatie in de Nederlandse progressieve beweging. Het zal niemand verrassen dat het Komitee de strijd tegen racisme, anti-semitisme en andere vormen van diskriminatie actief ondersteunt.

Tot slot: het Medisch Komitee Palestina is uit de nieuwe doelstellingstekst verdwenen. Er bestaan nog steeds nauwe banden tussen de twee organisaties, maar het Medisch Komitee heeft zich in de loop van de jaren ontwikkeld tot een zelfstandige organisatie met eigen doelen en een aparte administratie.

ROEL SANDVOORT

Nadere informatie: Palestina Komitee, Postbus 10520, 1001 EM Amsterdam. Het komitee geeft een tweemaandelijks Nieuwsbrief uit. Abonnementsprijs f 22,50. Financiële steun via postgiro 1806947 t.n.v. Palestina Komitee/Amsterdam.

Amsterdam, oktober 1982: demonstratie voor erkenning PLO

Foto: Eduard de Kam

Feministisch kongresseren

Feministisch management is misschien wel iets voor de PSP, met zo'n enerverend kongres in het vooruitzicht.

Wat feministisch management niet is, wordt in het novembernummer van Opzij uitgelegd. Het is geen traditioneel management. Dáárin is te weinig ruimte voor emoties, wordt te weinig samengewerkt, heerst teveel een kompetitiesfeer en teveel wantrouwen, zijn de verhoudingen te hiërarchisch, werkt men teveel produktiegericht en zijn de werksituatie en het privéleven teveel gescheiden.

Zit wel wat in, sommige kritiekpunten lijken zo weggelopen uit het PSP-program dat ook alle slechte kenmerken van het kapitalistisch produktiesysteem noemt.

Feministisch management zou in ideale vorm al deze kwalen niet hebbenn. Het typisch feministische moet dan zitten in het feit dat de alternatieve manier van leiding geven aansluit bij zgn. vrouwelijke waarden en eigenschappen.

het geloof in het grote onderscheid tussen vrouwelijke en mannelijke eigenschappen en waarden is ons niet gegeven, maar de kritiek vanuit dit feministisch management op de bestaande manier van leiding geven en omgaan met elkaar, spreekt ons wel aan. Natuurlijk werkt het veel plezieriger als je je ochtendhumeur kwijt kunt op de zaak en als de cheffin komt informeren hoe je je voelt en of thuis alles naar wens is. Gebeurt dat trouwens in onze eigen werkorganisatie op het partijbureau wel in voldoende mate, of moeten we daarvoor een vrouwelijke manager aanstellen die de werkneemsters tot ongekende creativiteit en eigen initiatief kan stimuleren.

Het partijbestuur, de verpersoonlijking van het management in onze partij, is trouwens hoognodig toe aan feminisering, lezen we in kongres- en andere stukken. Maar als we af en toe de krant vóór, maar nog niet dóór heel links lezen, valt ons niet op dat de leden van het partijbestuur niet al hun emoties zouden uiten. Toch mankeert een heleboel aan het partijbestuur, dus moet de structuur worden veranderd. Méér feministisch. Aangezien voor ons méér feministisch betekent minder vergaderen, hebben we zo onze twijfels bij een model, waarin van werkgroepen al te veel wordt verwacht. Maar wat is een structuur tenslotte, anders dan een middel tot een bepaald doel. Er leiden vele omwegen naar Rome.

Deze laatste associatie komt ook bij ons op als we de rest van de kongresstukken heel voorzichtig even inkijken. Het is maar goed dat linkse mensen van vergaderen houden. Er moet heel wat gediskussieerd worden over teksten, formuleringen en amendementen, over wat er staat en

ik heb niets tegen mannen, maar...

wat er bedoeld wordt. Het gaat tenslotte om gewichtige zaken waarbij interpretaties van teksten bijna belangrijker worden dan de hoofdlijnen van de politieke koers. De protestantse traditie in de Nederlandse cultuur met haar exegeten, leerstellingen en afscheidingsbewegingen weerspiegelt zich af en toe ook in onze uithoek van het politieke spektrum.

Deze kulturele traditie wordt hinderlijk als door het in gevaar brengen van het voortbestaan van het middel, een partij-organisatie, de realisering van het gemeenschappelijk gewenst doel verder weg komt te liggen.

Al met al weten wij nog niet in welke amendementen wij ons het beste kunnen vinden. We zijn vóór samenwerking, vooral aan de basis zoals dat heet, maar voorlopig weten we nog niet of we wel moeten afstomen op één lijst bij de tweede kamerverkiezingen. Maar prátén met andere politieke partijen is natuurlijk altijd goed. Kortom, we weten het nog niet. In de gangbare PSP-termen zijn we tegelijk rekkelijk en precies. Rekkelijk van onderen en precies van boven. Organisatorisch bezien.

Het zou een luisterrijk kongres kunnen worden, zeker als de partij als geheel de nieuwe principes van het feministisch management in de praktijk gaat brengen. Onbelemmerd worden gevoelens van teleurstelling, woede en ongegrond optimisme door rekkelijken, preciesen en al wat daartussen in zit, geuit. Maar met gepast respect voor elkaars standpunten en zonder onderlinge competitie. Láát in de avond wordt in de Rotterdamse kafé's en in de slaapzalen van de afgehuurde jeugherberg het konflikt openlijk aangegaan. Daarna is de lucht opgeklaard zodat uiteindelijk een aantrekkelijk kompromis kan worden aanvaard. Zonder gezichtsverlies, want dat gezicht staat niet op het spel. "Feministisch" management, sukses verzekerd.

TITIA BOS
TITIA VAN LEEUWEN

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

Samenwerking

Op het 'Doorbraak'-kongres van 27 oktober j.l. zou PSP-vicevoorzitter Frans Janssen gezegd hebben Van der Spek desnoods te laten vallen, als de samenwerking PSP-CPN-PPR daarmee gediend is.

Centraal in het PSP-program staan ontwapening en socialisatie. Indien Janssen bedoelde "hiermee gooien we het op een akkoordje en Van der Speks mening (en die van de 'Spekkianen') doet er niet toe" dan is mijn konklusie dat mij niets anders rest dan voor het PSP-lidmaatschap te bedanken na ruim twintig jaar. Volgens mij denken velen zoals ik. Bezint eer gij begint.

M. Wiltenburg
Amstelveen

Midden-Oostenbeleid

In 'Bevrijding' nr. 12 geeft Fred van der Spek in een interview een overzicht van het Midden-Oostenbeleid van de PSP. Over de huidige opstelling van de partij zou 'nogal wat onzekerheid' bestaan. Uit het interview klinkt door dat misverstanden vooral zijn gerezen door een te sterk 'pro-Palestijns' beeld van de partij. De interviewer opent met de constatering dat er een wijd en zijd misverstand bestaat dat 'de PSP tegen het bestaansrecht van de staat Israël is.' Na een anekdotisch verslag met vermelding van zijn 'redelijke' en 'matigende' invloed in de discussie na 1967 verklaart Van der Spek dat hoewel het Palestijnse vraagstuk altijd centrale aandacht heeft gekregen, het onjuist is de PSP te veel met de Palestijnen te identificeren. Daarvoor blij je beter bij de PPR terecht te kunnen!

En passant distantieert hij zich van het Palestina Komitee dat de PLO-standpunten te zeer zou onderschrijven en zou verwijzen naar het handvest van de PLO. Het laatste is niet het geval. Solidariteit is voor het comité niet hetzelfde als identificatie. In onze doelstellingen wordt niet over het handvest van de PLO gesproken en in het verleden hebben we ons er niet kritiekloos tegenover opgesteld. Wel hebben we steeds gezegd dat uitgaande van het recht op terugkeer van de indertijd gevluchte of verdreven Palestijnen een democratische seculiere staat in heel Palestina voor de Palestijnen een logische keus is. De tijd heeft echter niet stilgestaan en in het licht van de

machtsverhoudingen en de gegroeide situatie in Israël hebben de Palestijnen steeds meer bereidheid getoond met deeloplossingen akkoord te gaan. Deze bereidheid is ook formeel in allerlei resoluties van de Nationale Raad van de PLO vastgelegd, onder meer met de steunbetuigingen aan het plan-Fez en het plan-Brezjnev. Dat deze strategiewijziging in eigen kring niet zonder kleerscheuren is aanvaard, heeft niet op de laatste plaats te maken met het algehele gebrek aan bereidheid van Israëlische regeringen of de VS om met deeloplossingen in zee te gaan. Integendeel: Israëls beleid is er de afgelopen jaren op gericht geweest om deeloplossingen met geweld te voorkomen.

De keuze voor een onafhankelijke Palestijnse staat is voor de Palestijnen dus een moeizaam en pijnlijk proces geweest. Een paternalistische rechtvaardiging, zoals Van der Spek in het interview aan de totstandkoming van een dergelijke staat geeft ('dan kan een volk zich beginnen te ontwikkelen'), kunnen de Palestijnen wel missen. Andere fragmenten uit het interview getuigen evenmin van veel invoelingsvermogen. In de woorden van Van der Spek heet het een 'bekend probleem' te zijn dat 'de PLO voor een verdwijnen van de staat Israël is'. Een lastig probleem inderdaad, maar niet iets dat je naar de Palestijnen kan toeschuiven, alsof zij zich te verantwoordelijk zouden hebben naar hun vroegere woongebieden terug te willen keren. En elders: het is een 'extracomplicatie' dat 'Israël gericht is op grondgebied dat de Palestijnen beschouwen als hun land.' Deze klinische observatie lijkt in het midden te laten of de Palestijnen *recht* hebben op dit land. Of is het soms een psychologische eigenaardigheid dat zij dit als hun land 'beschouwen'?

De afstandelijke benadering ten opzichte van de Palestijnen komt ook tot uiting in de afwezigheid van een overzicht of evaluatie van de contacten met Palestijnen. In plaats daarvan wordt de volle aandacht verlegd naar de vraag of 'zusterrelaties' met Israëlisch links mogelijk zijn. Van der Spek zegt hier zeker wel behaarswaardige dingen over, maar wordt tegelijkertijd gehinderd door een slecht geheugen en kennis van zaken. De chemiehoogleraar van de Israëlische mensenrechtenliga ('ik herinner me zijn naam niet') heet Israël Shahak. Deze publiceert nog steeds bekomentarierde vertalingen uit de Hebreeuwstalige Israëlische pers die voor meningsvorming binnen de partij over de ontwikkelingen in Israël goed te gebruiken zijn. De communistische advocate Felicia Langer 'die Palestijnen heeft verdedigd' doet dat nog steeds en zendt regelmatig noodkreten naar het buitenland over bij voorbeeld de slechte behandeling van Palestijnen in Israëlische gevangenissen. De Sheli-partij ('misschien komt er nog eens iets uit de contacten') bestaat al een tijdje niet meer; een deel ervan is opgegaan in de Progressieve Vredeslijst die onlangs twee zetels in het parlement in Israël heeft gehaald. Naast deze en de communistische partij zouden ook verschillende joods-Arabisch actiecomite's binnen Israël, zoals bij voorbeeld de beweging van hen die in Liba-

non dienst weigeren of het Comité van Solidariteit met de (Palestijnse) Universiteit van Bir Zeit in aanmerking komen voor consultatie of steun. Dit interview is een onaangename verrassing, te meer daar het Palestina Komitee verder een goed contact heeft met de PSP-fractie. Een gedistantieerde houding naar de Palestijnen – zo kort na de invasie in Libanon! – en een gebrek aan kennis van zaken is niet bepaald een visitekaartje voor de partij.

TOINE VAN TEEFFELN

Naschrift:

Toine van Teeffelen beweert dat de Sheli-partij niet meer bestaat. Toch ontvangt de PSP nog steeds post van deze Israëlische partij: zij is een onderdeel van de burgerrechtbeweging in Israël.

DONALD UNGER

Fusie van jongeren

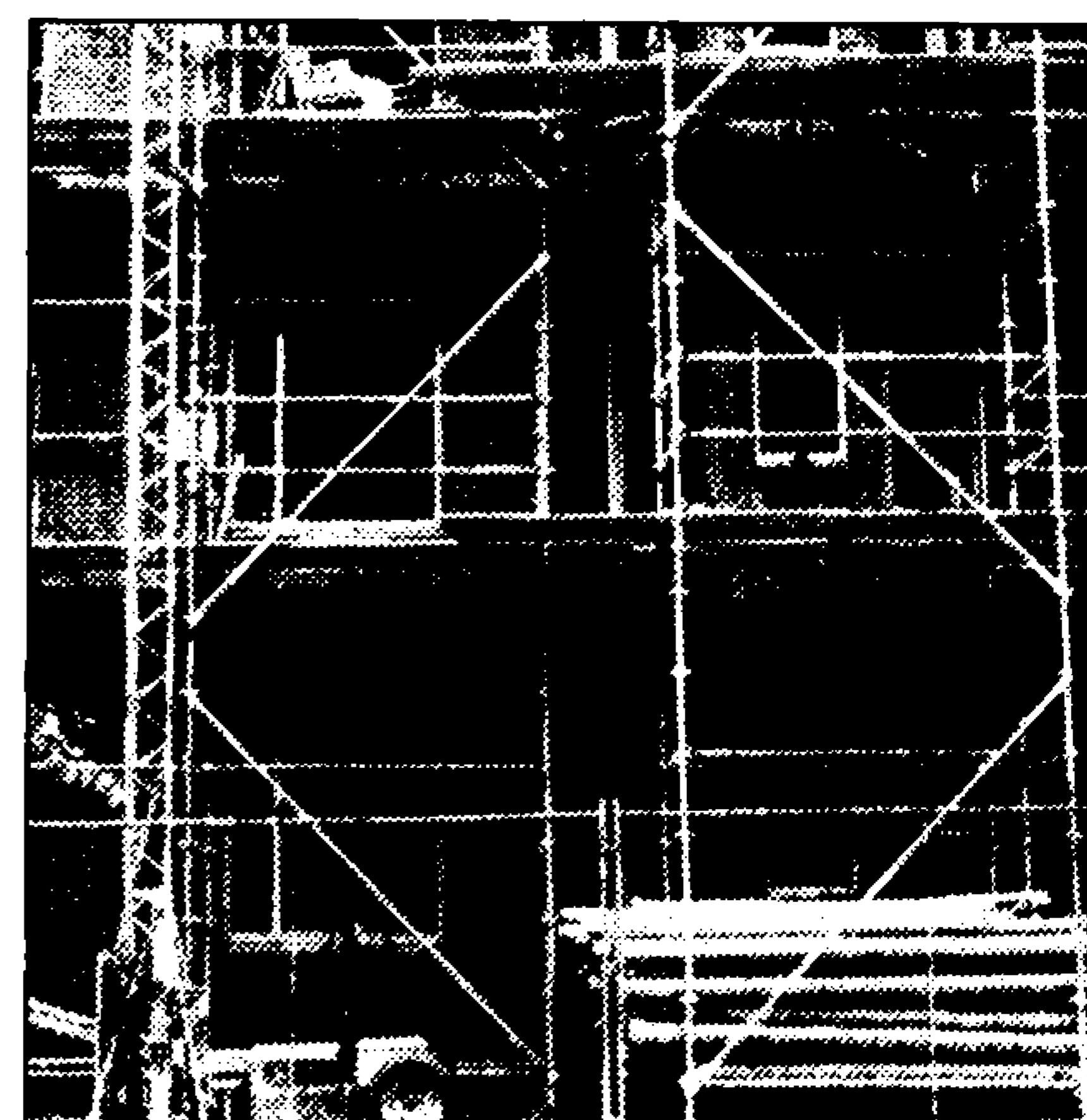
Per abuis werd in het vorige nummer van 'Bevrijding' (nummer 14 van 27 oktober 1984) in de berichtenrubriek *Ondersteboven* de suggestie gewekt dat het PSP-jongerenkongres van zaterdag 8 december a.s. een fusie zou be-

praten met PPR- en CPN-jongeren. De redactie van 'Bevrijding' was kennelijk in de war door de dreigende bezuinigingen die partijbestuur en redactie tot onderhandelingen dwingen over een eventueel samengaan van 'Bevrijding' met het PPR-ledenblad en het volksdagblad 'De Waarheid'. Over die ontwikkelingen spreekt het PSP-jongerenbestuur overigens haar verontrusting uit. Verontrusting door onze (jongeren-)leden van samenwerkings- en fusiegedachten kunnen worden uitgesproken tijdens het PSP-jongerenkongres van 8 december in het PSP-pand, Oude Gracht 243 in Utrecht. Nadere informatie over het kongres via de PSP-jongeren, tel.: 020 - 26 73 74. Lid worden mag óók.

ESTHER THIE
namens de PSP-jg

(advertentie)

WAT IS DE BESTE MANIER OM UW SPAARGELD TE BELEGGEN:

HIERIN

Sparen bij de ASN is gemakkelijk. U hoeft er niet op uit. Hoeft niet tijden voor een loket te staan. U spaart thuis -- via uw girorekening. Na elke storting of opname krijgt u een helder rekeningoverzicht. De rente wordt regelmatig bijgeschreven. Sneller en doelmatiger kan niet.

Sparen bij de ASN is ook bevredigend. Want u spaart bij een bank die nog een aantal wezenlijke principes heeft. Met uw spaargeld worden goede dingen gedaan. Beleggen in woningbouw. Beleggen in sociaal-maatschappelijke projecten. En u weet zeker dat uw spaargeld niet terecht komt in dubieuze ondernemingen. Niet in Chili of Zuid Afrika. Niet in landen met een verfoelijk regime waar mensenrechten worden opgeofferd aan macht.

Bij dat alles geeft de ASN u toch een mooie rente. Nooit minder dan bij de andere (spaar)banken. Waarmee bewezen wordt dat

OF HIERIN.

een uitgekiend beleggingsbeleid, lage kosten en maatschappelijke verantwoordelijkheid tot mooie resultaten kunnen leiden. Waardoor uw spaarresultaten optimaal zijn en uw spaargeld schoon blijft.

Kom bij de bank die u gewetensvol laat sparen. Zo'n 75.000 spaarders met een spaartegoed van meer dan 400 miljoen gingen u voor.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1985 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

Meer weten? Vul de antwoordkaart elders in dit blad in

KONGRES

42ste PSP-kongres

Het najaarskongres van de PSP vindt plaats in *Odeon*, Gouvernestraat 64 in Rotterdam op zaterdag 24 en zondag 25 november.

Naast een aantal organisatorische zaken staan er twee inhoudelijke onderwerpen op de agenda: de radikaal-linkse samenwerking en de anti-racistische strijd. Dat laatste kongresonderdeel bestaat uit een besluitvormend en een niet-besluitvormend deel. Voor wat dat laatste betreft speelt het zich af in werkgroepen. Daarin is ruimte voor discussie over een aantal onderwerpen rond de racisme-bestrijding waarvoor tijdens de behandeling van de kongresstellingen onvoldoende ruimte is. De *zeven thema's* worden door een spreker/sprekerster ingeleid. *Sam Pormes* (Molukse stichting Masiun) en *Sandew Hira* (Beweging voor Surinaams Links) zijn uitgenodigd voor een werkgroep rond de theoretische uitgangspunten voor een *analyse van racisme*. *Thanassis Apostolou* (Buitenlandse Werknemers Midden-Nederland) spreekt over *overheidsbeleid en discriminatie*. Twee aspecten van het overheidsbeleid komen in aparte groepen aan de orde: de categorale en de algemene welzijnsvoorzieningen in één groep en in een tweede de 'quotering'. De eerste werkgroep wordt ingeleid door *Ritz Mual* (Inspraakorgaan Welzijn Molukkers) en de tweede door *Chan Choenni* (Federatie van Surinaamse Welzijnsinstellingen). De werkgroep *'vooroordeelbestrijding'* kent twee sprekers: *Jeannine Molier* (ex-voorzitster Haags Initiatief tegen Racisme) en *Hugo van der Steenhoven* (Anti-Fascisme Komitee Utrecht). Het thema *'PSP en migranten-organisaties'* zal worden ingeleid door *Henk Zandvliet* (PSP-raadslid Utrecht) en *Hassan Bel Ghazi* (publicist). Het laatste onderwerp *'racisme/seksisme'* kent twee inleidsters: *Ellen Meijer* (docente sociale academie Amsterdam) en een tweede waarvan de naam nog onbekend is. Nadere informatie over aanvangstijden e.d. was bij de sluitingsdatum van dit nummer nog onbekend.

REKTIKATIE

Kritisch

In het artikel *'Konstruktief en toch kritisch'*, over de linkse samenwerking, van *Peter Zwart* in 'Bevrijding' nummer 14 is een storende fout geslopen. In de vierde kolom op pagina 6 staat: "Wet wordt de PSP in de ban gedaan vanwege haar standpunten op het gebied van de vrouwenstrijd en de rechten van buitenlanders". Misschien dat ook de PSP om die redenen in de ban kan worden gedaan, maar bedoeld was een banvloek uit te spreken over de SP (Socialistische Partij).

Redaktie Bevrijding

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redaktie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

PSP LOKAAL

Linksbuiten

Onlangs gaf het PSP-gewest Utrecht een boek over haar geschiedenis uit onder de titel 'Linksbuiten'. Het boek behandelt de periode 1957 tot 1984. De omvang is 164 pagina's, de prijs (inkl. verzendkosten) bedraagt f 9,25. Te bestellen door overmaking van het bedrag naar postgiro 474759 t.n.v. PSP-gewest Utrecht, Postbus 13010, Utrecht met vermelding van de titel. Voor wie de portokosten wil besparen: het boek zal tijdens het PSP-kongres van eind november in Rotterdam te koop zijn voor de normale prijs van f 5,-.

Op hete kolen

In het kader van de actie tegen de vliegkas (zie elders in dit nummer) publiceerde de PSP-milieugroep Nijmegen een brochure onder de titel *'Op hete kolen; kolenstook ter discussie'*. De brochure spitst zich toe op de situatie bij de kolengestookte centrale in Nijmegen, maar de problematiek is algemeen. De brochure kost f 1,- en kan worden besteld bij PSP, Postbus 1280, Nijmegen, tel.: 080 - 23 83 53 (vragen naar John Smits). Daarnaast is de *'Nationale Top Tien van verzuurders'* als affiche uitgebracht. Formaat A2, tweekleurenzeefdruk, prijs f 1,50.

RACISME IN NEDERLAND

BEVRIJDING besteedde het afgelopen jaar fors veel aandacht aan de strijd tegen racisme, fascisme en seksisme.

In het kader van het najaarscongres van de PSP zijn veel van die artikelen gebundeld in een speciaal nummer.

Welzijn

De PSP in Bussum heeft een discussienota gepubliceerd over het plaatselijk welzijnsbeleid. In de gemeente Bussum staan bezuinigingen voor de deur, die worden doorgevoerd zonder inhoudelijke visie. Daardoor worden met name de club- en buurthuizen het slachtoffer. De PSP in Bussum wil de discussie daarover stimuleren met de nu uitgebrachte nota 'Bussums welzijn in beweging'. Prijs f 3,50. Te bestellen bij: PSP-Bussum, Bijlstraat 93, Bussum, tel.: 02159 - 138 35.

3e WERELD

Nicaragua onderdak

Het Nicaragua Komitee Nederland is een actie gestart onder het motto *Help Nicaragua onderdak*. De afgelopen jaren hebben honderdduizenden boeren en hun gezinnen de vaak afgelegen boerderijtjes moeten verlaten, gevlucht uit angst voor de aanhangers van ex-diktator Somoza. De bedoeling van de actie van het Nicaragua Komitee is geld bijeen te brengen voor de bouw van dorpjes voor de opvang van de vluchtelingen. Voor de bouw van één zo'n dorp is een half miljoen gulden nodig: voor honderd eenvoudige huizen, een school, werkplaatsen, twee kilometer bestrating en elektrische bedrading. Steun deze actie door het storten van een gift op postgiro 3580163 t.n.v. Nicaragua Komitee Nederland, Van Speykstraat 21, Utrecht met vermelding van 'onderdak'.

Expositie Macumba

In galerie Srefidensi (Keizersgracht 757, Amsterdam) is tot 13 december een tentoonstelling over de 'Macumba'-religie te zien. Aquarellen en olieverfwerk van Domingos Martins (Brazilië) en foto's van *Albert van Weeren* (Nederland). Geopend: dagelijks van 13.00 tot 17.00 uur (ook in de week-ends).

PSP BIJEENKOMSTEN

Homo's

De landelijke PSP-homo's organiseren op zaterdag 15 december een bijeenkomst. Op de agenda staat een gedachtenwisseling met *Andrée van Es* (PSP-Tweede kamerlid) over de *Wet Gelijke Behandeling* en de betekenis voor homo's (M/V). Plaats: PSP-partijburo, Nieuwe Looiersstraat 45, Amsterdam. Tijd: 13.00 tot 17.30 uur. Nadere informatie: Wim van Kooij (030 - 93 79 67 / 52 08 04) of Bob van Schijn-del (020 - 25 20 85).

VROUWEN

De PSP-Vrouwen Koördinatiegroep vergadert op woensdag 28 november en dinsdag 18 december, steeds om 19.00 uur, op het Partijburo, Nwe Looiersstraat 45, Amsterdam. Nadere informatie: *Christine Baars*, tel.: 02991 - 3586; *Meike Doyer*, tel.: 020 - 12 36 22; *Roos Kenter*, tel.: 020 - 85 19 77 of *Hanny de Jong*, Herman Hesse-erf 97, Dordrecht, tel.: 078 - 16 40 27.

Meidentelefoon Zwolle

Op verschillende plaatsen in ons land bestaat een meidentelefoon. En nu ook in Zwolle. Heb je ruzie met je vriend; ben je de pil vergeten; heb je problemen op school en ben je zo tussen de 12 en 24 jaar? Bel dan de meidentelefoon, elke woensdagavond van 19.00 tot 22.00 uur. Nummer 038 - 22 64 64.

BIJEENKOMSTEN

Palestijnen

De Universiteit van Amsterdam organiseert op vrijdag 23 november een seminar met deelname van een aantal Palestijnse gasten. De bijeenkomst staat in het teken van een mogelijke beëindiging van het samenwerkingsverband tussen de Amsterdamse gemeente-universiteit en de Palestijnse *Bir Zeit Universiteit*. Het seminar begint om 11.00 uur en eindigt met een receptie om 16.00 uur. Toegang: voor alle belangstellenden gratis. Plaats: Oudemanhuispoort, Amsterdam. Nadere informatie: Buro buitenland UvA, Spui 21, Amsterdam. 's Avonds organiseert de studentenbond ASVA een *solidariteitsfeest* in het Binnengasthuis, Grimborgwal 10,

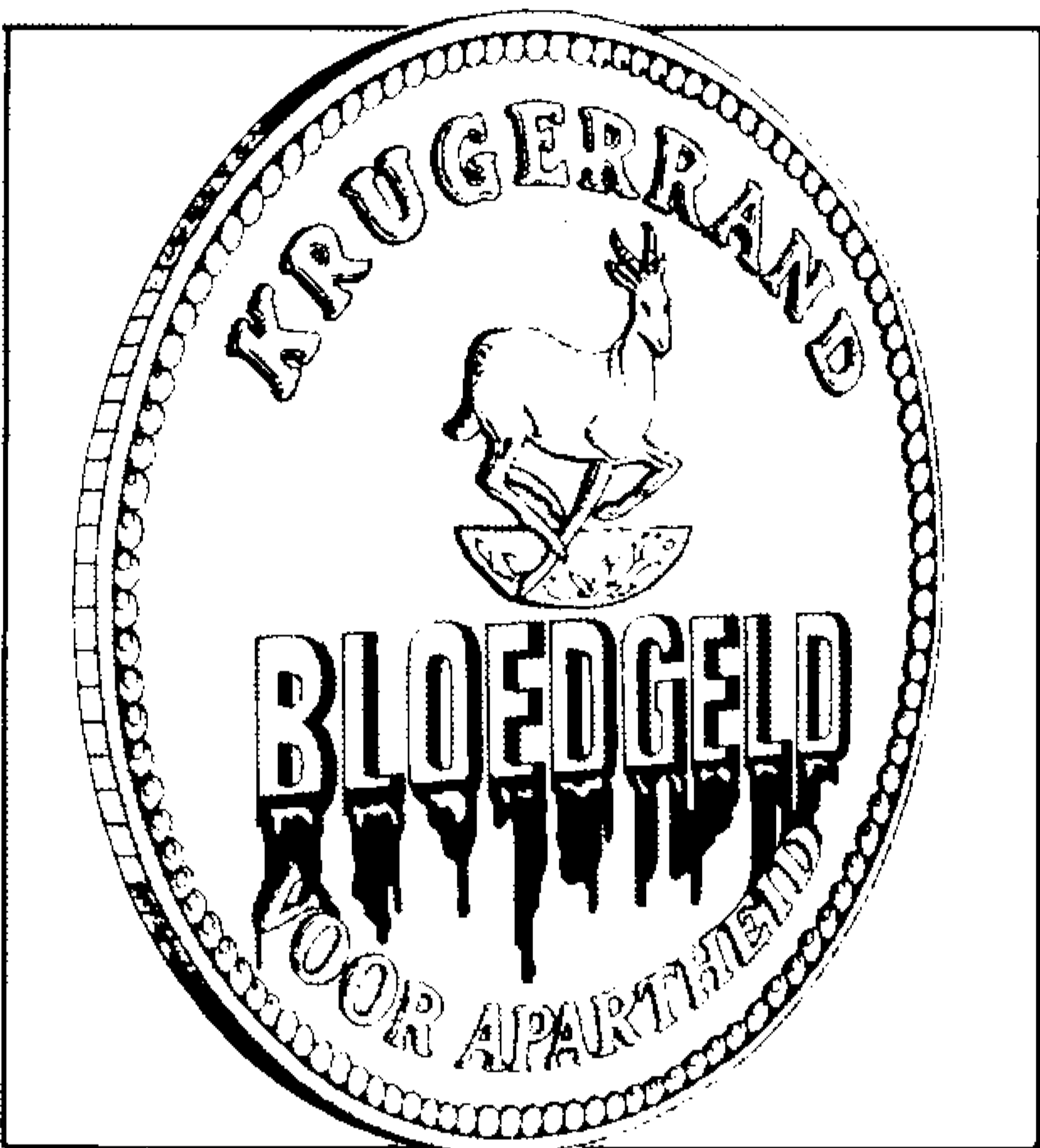

Amsterdam. Vanaf 18.30 uur Arabisch eten en daarna film, muziek, dia's, informatiemarkt en disko.

UITGAVEN

De prijs van goud

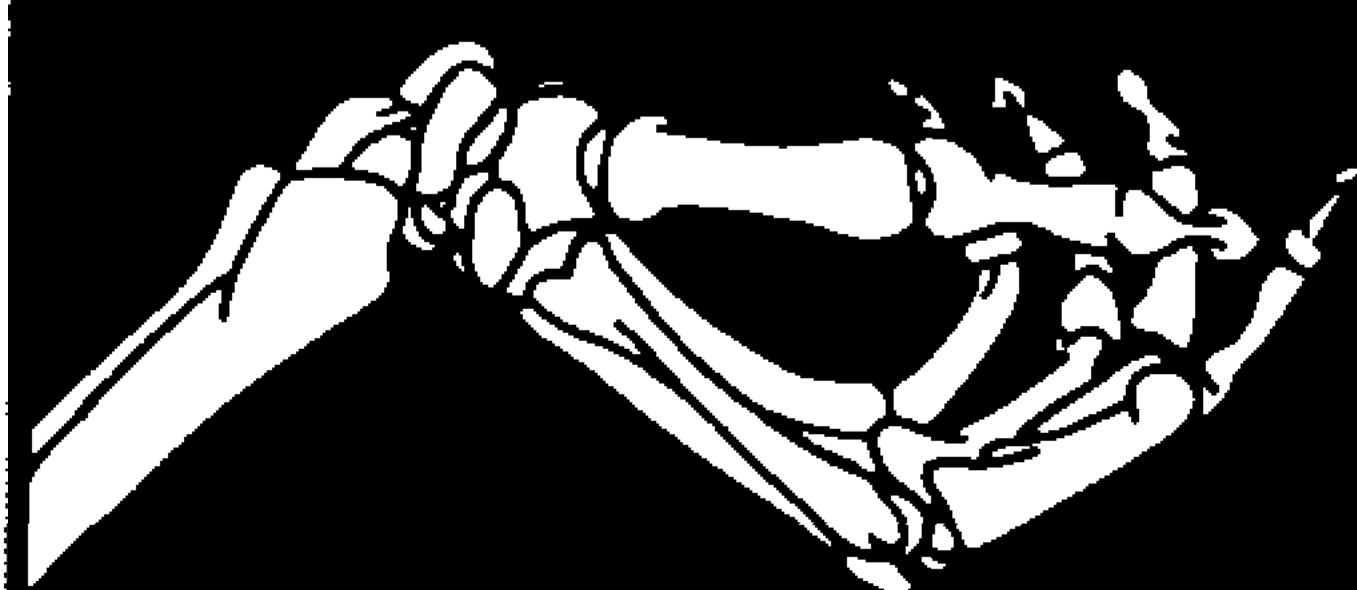
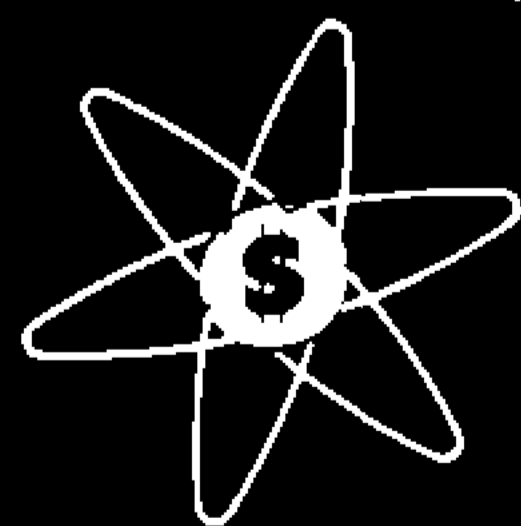
In het kader van de grote najaarsactie tegen de Krugerrand van het Komitee Zuidelijk Afrika verscheen deze maand het boekje *De keerzijde van de Krugerrand*, Apartheid en de prijs van het goud. Het boekje geeft achtergrond-dokumentatie: de historische band tussen goudwinning en apartheid, het belang voor de Zuidafrikaanse economie en de functie van de 'Krugerrand' daarbij. Het boekje kan worden besteld bij KZA: Oudezijds Achterburgwal 173, Amsterdam, tel.: 020 - 27 08 01.

Geen doden waard

De driedelige videoproduktie *Kernenergie geen doden waard* van Cineclub Vrijheidsfilms is nu voor vertoning in heel Nederland te huur. Cineclub heeft zo'n vijf jaar aan deze produktie gewerkt. Het eerste deel ging onlangs in première in Amsterdam; de overige twee delen volgen in '85. De huurprijs per deel kost f150,- (een abonnement op alle drie delen f300,-). Nadere informatie: Cineclub, Postbus 1626, 1000 BP Amsterdam, tel.: 020 - 25 00 45.

KERNENERGIE GEEN DODEN WAARD

een nieuwe film van cineclub vrijheidsfilms 020-250045/250057

De paus

Stichting De Wekker in Utrecht heeft ter gelegenheid van het bezoek van de paus aan ons land een tweetal affiches uitgebracht. Eén met de tekst 'Gok niet op een leven na de dood' waarbij het Vaticaan wordt voorgesteld als een casino en één waarop Johannes Paulus staat afgebeeld met een clownsneus als de directeur van het wereldcircus. 'Gok niet...' (formaat 50 x 70 cm) kost f5,- en de clown 36 x 60 cm) f4,-. Bestellen: Stichting De Wekker, Postbus 607, 3500 AP Utrecht, tel.: 030 - 31 82 86. Op verzoek wordt een folder met alle uitgaven van De Wekker toegezonden.

AKTIES

Steun aan mijnwerkers

Niet alleen de grootste vakcentrale van ons land, de FNV, is een steunactie gestart voor de Britse mijnwerkers, ook de kleinste steunt de Engelse stakers: het OVB (het *Onafhankelijk Verbond van Bedrijfsorganisaties*) steunt de arbeiders die na een staking van bijna veertig weken letterlijk met de rug tegen de muur staan. Stort een bijdrage op postgiro 429817 t.n.v. Landelijk penningmeester OVB/Rotterdam met vermelding van 'Britse mijnstaking'.

Sneldruk

De stichting Landelijk Vrijwilligers Activiteiten Centrum 'Elvas' in Amsterdam bestaat dit jaar tien jaar. De Elvas biedt hulp aan aktiegroepen en vrijwilligersorganisaties bij publiciteit en organisatie. De dienstverlening bestaat o.a. uit een huisdrukkerij, een type- en stencilkamer, vergaderzalen, verhuur van kantoorruimtes. Onlangs is Elvas gestart met twee nieuwe vormen van service: sneldruk en stencilen. Nadere informatie: Elvas, Minahassastraat 1, Amsterdam.

BELANGRIJK

Verzetsmuseum Amsterdam

In 1980 bezochten meer dan zestigduizend mensen de grote verzetstentoonstelling *1933-19nu* die op initiatief van het 5 mei-comité in het Paleis op de Dam in Amsterdam plaatsvond. Daar ontstond het idee voor een permanente expositie op een vaste plaats voor het materiaal dat over het verzet tegen fascisme, racisme en diskriminatie bijeen gebracht kan worden. De plannen daarvoor zijn in een vergevorderd stadium. Het *Verzetsmuseum Amsterdam* komt in de synagoge aan de Lekstraat. Het plan wordt financieel mogelijk gemaakt door de Joodse Gemeente, het rijk en de gemeente Amsterdam, maar daarnaast is nog veel geld nodig voor inrichting en exploitatie. Daarbij wordt gemikt op partikuliere bijdragen. Al enkele honderden mensen heb-

GOK NIET

ben toegezegd een jaarlijkse bijdrage te storten. Nadere informatie: Stichting Verzetsmuseum Amsterdam, Oudezijds voorburgwal 215-217, Amsterdam, tel.: 020 - 552 22 88, postgiro 5194045.

plaatwerk

tijdschrift voor documentaire fotografie

Foto: Harry Meijer

losse verkoop f 8,50; jaarabonnement f 45,- (6 nummers); met CJP f 37,50.
Stuur een kaartje naar: Uitgeverij Fragment, Conradstraat 23, 1018 NE Amsterdam

VOOR UW TIENTJE VANGEN WE DE EERSTE KLAP OP

Het dumpen van radio-actief afval gaat door. De strijd ertegen door Greenpeace ook. Voor één tientje van u, vangen we straks de eerste klappen op. Waardoor het dumpen publiciteit krijgt, en dus wordt bemoeilijkt. Dat vechten doen we altijd zonder wapens. Maar zonder dat tientje redden we het niet.

U blijft thuis, maar helpt ons met minimaal 'n tientje. Méér geld geven mag ook, graag zelfs. U wordt 4 x per jaar op de hoogte gehouden met onze Greenpeace kwartaalkrant. Bedankt, u hoort nog van ons.

Deze bon opsturen naar Greenpeace Nederland, antwoordnummer 10734, 1000 RA Amsterdam. (Postzegel niet nodig) Bellen mag ook: 020 236545. U krijgt per omgaande 'n acceptgiro en bent donateur.

GREENPEACE

Naam:

Adres:

Postcode:

Plaats:

IK BLIJF THUIS, MAAR HELP GREENPEACE

BEVRIJDING

JAARGANG 28

NUMMER 16

8/12/1984

PRIJS f 1,50

Zonder

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

KOMMENTAAR

PSP-KONGRES

Interessant kongres?

Is een kongres geslaagd als zij de aanwezigen twee dagen in spanning kan houden over de uitslag van een discussie, waarin de standpunten al vele malen herhaald zijn? Zou het niet veel spannender geweest zijn als er inhoudelijk en diepgaand over een (nieuw) onderwerp gesproken was, waarmee de partij daadwerkelijk aan de slag had gekund? Over een anti-racisme strategie bijvoorbeeld. Erik Schaap van de afdeling Groningen verwoordde ook mijn onbehagen. Is een kongres interessant als de helft van de zaal leegloopt op het moment dat er over anti-racisme gesproken wordt, een onderwerp dat zo belangrijk is en zoveel prioriteit verdient, vroeg hij zich af. Het zou heel wat beter zijn geweest als er evenveel over anti-racisme gediskussieerd werd in de zaal, in de wandelgangen tussen coalities en tussen tegenstanders, als over de linkse samenwerking.

De discussies over anti-racisme en ondersteuning van migrantenorganisaties waren op het kongres niet alleen kort, er deden ook weinig afdelingen aan mee. Wanneer dit gebrek aan opwinding gegrond is op een grote mate van overeenstemming dan is dat een goede zaak, stelde Hans van Oel, die namens het partijbestuur de stellingen over deze onderwerpen verdedigde. Maar wanneer dit een geringe betrokkenheid betekent, dan is dat op zijn minst jammer. Waarschijnlijk was beide het geval. Het kongres was over deze onderwerpen het op de meeste punten met elkaar eens, maar over de ondersteuning van migrantenorganisaties is in het geheel niet eens gesproken.

Toch lijken me dit geen onderwerpen waar men zo gauw over uitgepraat zou hoeven te zijn. Dat bleek tijdens de twee themadagen in december '83 en februari '84 over anti-racisme en ondersteuning van minderhedenorganisaties. Dat bleek in de discussiegroepen die zaterdagmiddag in Rotterdam werden gehouden. De discussies waren net op gang, toen de plenaire zitting weer doorging. Weliswaar zijn lang niet alle aspecten van deze thema's al genoeg doordacht en uitgepraat om er besluiten over te nemen. Maar er zijn tijdens het kongres ook geen initiatieven ondernomen c.q. aangenomen om die discussie in de partij voort te zetten. Er is ook niet duidelijk geworden wat afdelingen nu verder met deze aangenomen stellingen gaan doen, vooral niet bij die afdelingen die over dit onderwerp geen spreekwoord hebben gevraagd.

De vergelijking met de feminisering in de partij dringt zich aan mij op: er worden veel goede bedoelingen uitgesproken, maar er wordt weinig mee gedaan. Na tweeneenhalf jaar kan geconstateerd worden, dat van de feminisering nog niet zoveel terecht is gekomen. Het aantal vrouwen op vooruitgeschoven posten is wel toegenomen, maar dat zegt nog niets over de mate waarin vrouwen het daadwerkelijk voor het zeggen hebben. Op dit kongres was, zoals een

presidiumlid het omschreef, het aantal vrouwelijke sprekers op één hand te tellen. Het is niet te hopen dat ook het onderwerp anti-racisme zal blijven liggen.

Linkse samenwerking

De nadruk in dit kongres lag op de linkse samenwerking in het licht van de voorbereiding van de Tweede Kamerverkiezingen in 1986. Aan het kongres waren twee voorstellen voorgelegd, die al gauw in het spraakgebruik 'A' en 'B' heetten.

Door de toelichting op de voorstellen werd de discussie van het Steenwijk kongres, dat vorig jaar is gehouden, in feite heropend: "Vaak wordt van deze besluiten (in Steenwijk genomen, HB) het beeld geschapen als zouden ze structurele samenwerking uitsluiten. Dat is niet juist: wel bevatten zij het oordeel dat op dat moment de overeenstemming met andere partijen er niet groot genoeg voor was, maar daarnaast bevatten ze ook de wens om met name middels discussie aan de basis van partijen die overeenstemming wel te bereiken".

Is er inmiddels bij CPN en PPR zoveel veranderd, dat samenwerking wel mogelijk wordt, zoals voorstanders voor A benadrukten? Staat de PSP inmiddels zo sterk in het politieke veld dat zij anderen wel compromissen kan afdwingen, maar zelf niets hoeft in te leveren? Of is onderhandelen altijd compromissen sluiten en is een compromis tussen gedeeltelijk ontwapenen en volledig ontwapenen, dat er gedeeltelijk ontwapend moet worden, zoals fractievoorzitter Fred van der Spek stelde, die vurig voor B pleitte.

Om de toenemende verscherping tussen standpunten af te zwakken, een verscherping die de partij steeds diepgaander verdeelt, is zowel voor als tijdens het kongres door diverse mensen getracht een aanvaardbaar compromis te vinden. De afdeling Utrecht Centrum/Noord met name had een alternatief voor A als amendement ingediend. Het partijbestuur heeft in de wandelgangen en vergaderingen aan een 'A-aksent' gewerkt dat uiteindelijk door een meerderheid van het partijbestuur en in gewijzigde vorm door het kongres kon worden geaksepteerd. De stemverhoudingen tussen dit A-voorstel en B lagen nagenoeg gelijk: 52-47%.

Zijn we nu veel verder gekomen dan een jaar geleden? Zelfs al zou er een verschuiving zijn opgetreden in de richting van de samenwerkingsgedachte, is dit dan een gunstige (of ongunstige, afhankelijk van de visie) ontwikkeling? We kunnen constateren dat de partij nog even verdeeld is als voorheen. Het feit, dat er uiteindelijk een zeer zwak voorstel uit de bus gekomen is, dat globaal inhoudt dat er wel verder gepraat zal worden met PPR en CPN, maar nog niet onderhandeld, dat toch nog door 47% van de leden wordt afgewezen, duidt op een verscherping van de tegenstellingen. Het duidt ook op wantrouwen ten opzichte van het partijbestuur, dat deze tussenweg heeft uitgedokterd. Blijkbaar hebben veel leden niet het vertrouwen dat verder praten iets konstruktiefs en meer duidelijkheid zal opleveren over al of niet samenwerken.

Niet iedereen was ook bereid naar een compromis toe te werken. Direkt na de uitslag van de stemming werd een oproep rondgedeeld van mensen die tegen elke vorm van samenwerking zijn. In de brief werden mensen opgeroepen binnenkort bijeen te komen om te praten over het oprichten van een tendensgroep. Zelfs de gedachte aan een nieuwe partij werd geopperd. Deze brief lag al klaar voordat de compromissen op tafel waren gelegd, voor het geval dat het kongres niet voor B zou stemmen.

Daarnaast kan nog geconstateerd worden dat zo'n 52 afdelingen niet vertegenwoordigd waren op het kongres. Dit betekent dat PSP-ers deze discussie moe beginnen te worden. Wanneer de kwestie over wel of niet samenwerken de partij begint te verlammen en zoveel energie vergt dat andere zaken blijven liggen, dan zijn we nog verder van huis. Ik heb het idee dat we een trein in beweging hebben gezet die niemand weet te besturen. Als we hem stop zetten, is de ene helft van de partij kwaad en dreigt met opstappen; als we doorrijden, is de andere helft verbolgen. En langzamerhand weten velen ook al niet meer waarom die trein ooit aan het rijden is gezet. Linkse samenwerking, waarvoor, waartoe? Linkse samenwerking om gezamenlijk tegen racisme te strijden? Prima, maar daar is door het kongres niet over gesproken. Bij de stemming over 'A' en 'B' had ik het idee dat ik naar een wedstrijd zat te kijken, dat een van de twee moest winnen. Die dag won Ajax van Feijenoord, in de PSP won 'A' van 'B'. Politiek tot spel verheven? Ik houd niet van voetbal.

HELEEN BUIJS

INHOUD

PSP KONGRES	
linkse samenwerking	pag. 3
IN MEMORIAM PETER DROS	pag. 6
PORNO EN SEKSUEEL GEWELD	
de dader heeft het gedaan	pag. 7
SURINAME	
'Bouterse is te koop'	pag. 8
IKV, PSP EN RADIKALEN	
trek- en duwwerk	pag. 10
ITALIË, DE PduP	
PSP raakt zusterpartij kwijt	pag. 12
EUROPARLEMENT	
de Belgische Groenen	pag. 13
ONDERSTEBOVEN	pag. 14
DE PSYCHIATRIE IN ITALIË	
foto-impressie Gerlo Beernink	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt eind december

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Peter Dros, Bart Groeneveld, Rob van
Hilten, Chris Huinder, Alice Loeters,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

PSP-KONGRES

Op zaterdag 24 en zondag 25 november vond in het 'Odeon' in Rotterdam het 42ste kongres van de PSP plaats. Centrale onderwerpen waren de bestrijding van racisme en de verhouding tussen PSP en migrantenorganisaties en de linkse samenwerking op regionaal en op landelijk nivo. Verder kwamen een aantal huishoudelijke zaken aan de orde.

Op deze pagina doet 'Bevrijding' verslag van de gebeurtenissen. *Heleen Buijs* geeft commentaar op de politieke gang van zaken (pagina 2) en belicht de gevolgen van de behandeling van de financiële begroting: er zullen ontslagen vallen onder het personeel van de PSP. *Peter Zwart* gaat in op de discussies over de landelijke samenwerking met CPN en

PPR en *Rob van Hilten* behandelt de plaatselijke samenwerking. Oorspronkelijk zou *Chris Huinder* komen met een verslag van de discussies over de anti-racistische strijd, maar dat was helaas door een plotselinge ziekte onmogelijk. Dat verhaal houdt U nog van ons tegoed.

HET EIGEN GELIJK

Rotterdam was zondag 25 november het toneel van twee traditioneel emotionele gebeurtenissen. In 'De Kuip' voetbalden Ajax en Feijenoord tegen elkaar. Met na afloop een massale matpartij tussen politie en supporters. Resultaat: vijfenveertig arrestanten en diverse gewonden. En in het 'Odeon' boog die dag het 42ste PSP-kongres zich over de linkse samenwerking bij de komende Tweede Kamerverkiezingen. Hoeveel gewonden daarbij vielen is nog onbekend. Een massale botsing bleef uit, maar het werd wel de dag van de arrogantie van het eigen gelijk. *Peter Zwart* hield de stand bij.

Met een krappe meerderheid van 3523 tegen 3192 stemmen heeft het partijbestuur van de PSP toestemming gekregen *verkennde besprekingen* aan te gaan met PPR en CPN. Het voorstel van de meerderheid van het partijbestuur werd tijdens het kongres van nog wat extra garanties voorzien om een al te vlotte overeenkomst met die partijen te verhinderen. Zo komt er in juni 1985 een extra kongres, om het resultaat van die verkennde besprekingen tot dan toe te beoordelen. Pas daarna wordt beslist, of het groene licht kan worden gegeven aan een tweede fase: het eigenlijke *onderhandelen*.

De voorwaarden die het partijbestuur zelf al had aangebracht, zoals de openbaarheid van de besprekingen, het controleerbaar zijn voor de partijleden en de rapportage aan de partijraad, bleven gehandhaafd. Toegevoegd werd, op voorstel van de afdeling Tilburg, een passage over de versterking van de politieke macht van de buitenparlementaire bewegingen. Het partijbestuur presenteerde het extra kongres in juni 1985 als een kompromis naar degenen die bang waren dat er te snel onderhandeld zou worden en dat daarbij oncontroleerbaar een kompromis

foto: Gerlo Beemink

met PPR en CPN gezocht zou worden. Maar dit gebaar van het partijbestuur slaagde er niet in de partij te verenigen achter één voorstel. Het grootste deel van de aanhangers van het minderheidsvoorstel (nù besluiten zelfstandig de verkiezingen in te gaan) bleef daaraan vasthouden en kreeg bijna de helft van de kongresgangers achter zich.

Gespleten

De PSP is over deze kwestie tot op het bot gespleten, constateerde de pers na afloop. Een feitelijke splitsing heeft zich niet voorgedaan, hoewel dat er wel even naar uit zag. Als twee standpunten in de partij beide evenveel aanhang hebben, zou de konklusie kunnen zijn dat beide opvattingen in de PSP gerechtvaardigd kunnen zijn en een plaats moeten hebben. Het onvermogen om naar elkaar te luisteren was op het kongres echter duidelijk aanwezig. Van het *Eigen Gelijk* werd druk getuigd, niet alleen over beginselen en programma, maar óók over de strategie. De ene helft verweet de andere helft arrogant te zijn, en omgekeerd. Want het is arrogant te denken als PSP de enige verzamelaars van radicale socialisten te zijn en je af te sluiten voor gesprekken met andere partijen, waarin zoveel geestverwanten zitten. Nee, zegt de ander, het is arrogant om die gesprekken aan te gaan, met het idee dat de PSP-standpunten het in de onderhandelingen wel zullen winnen.

De onderhandelingen zullen uitmonden in compromissen, waardoor de hoofdpunten van de PSP in het gedrang komen. En de één kent sociale bewegingen, die smachten naar samenwerking van radikaal links; de ander roept dezelfde (?) sociale bewegingen aan om de samenwerking met PPR en CPN af te wijzen.

Fusie

Dat de emoties hoog oplopen, is begrijpelijk, omdat het op langere termijn over het voortbestaan van de PSP gaat. Ook al legt de PSP nog zo'n nadruk op de buitenparlementaire aktie, haar bekendheid bij de bevolking en haar concrete voorstellen en alternatieven gaan toch voor een belangrijk deel via het parlement. Een gezamenlijke Kamerfractie met andere partijen zal logischerwijze tot een fusie op termijn moeten leiden. Sommigen zijn heel bang een unieke partij (met *scherpe standpunten*) te verliezen. Anderen zien de PSP juist ontcracht, als zij in haar eentje blijft voortkukelen en niet wervender kan zijn dan voor zo'n twee procent van de bevolking. De verkiezingsonderzoeken werden dikwijls aangehaald: dat de PSP het zoveel beter zou doen in de peilingen dan PPR en CPN. Maar er moet bij verteld worden, dat we ons al eens eerder rijk gerekend hebben: *zeven* zetels voorspeld in de 'Rooie Haan', *drie* gekregen bij de verkiezingen. De PSP heeft, evenals PPR en CPN, te kampen met ledenverlies.

Konfrontatie

Ook degenen die vóór het beginnen van besprekingen zijn, lijken geen "onvoorwaardelijke samenwerkers". Verscheidene sprekers spraken van een *konfrontatie* met PPR en CPN, en niemand bleek van zins de hoofdpunten van de PSP in te leveren. Om de andere partijen *tot een keuze te dwingen* zouden de besprekingen moeten worden aangegaan, een keuze vóór de PSP en haar hoofdpunten wel te verstaan. Met name op de PPR werd gedoeld, die zelf het liefst in het midden zou zitten tussen PSP/CPN enerzijds, en EVP, de groep Scholten-Dijkman en de Europese Groenen anderzijds. Nu tegelijk de EVP en aanverwanten niet met PSP en CPN willen samenwerken, en dit omgekeerd ook geldt, zal de PPR aan de keuze hiertussen niet kunnen ontkomen. Tenzij de PPR, om haar eigen eenheid te redden, besluit zelfstandig de verkiezingen in te gaan. Na het laatste PPR-kongres, waar de groene en evangelische vleugel onverwacht sterk uit bestuursverkiezingen te voorschijn kwam, is de kans daarop genomen. Wat de CPN betreft, die houdt in het voorjaar van 1985 haar volgende kongres, dus nog tijdens de fase van de verkennde besprekingen. De besluiten van dat CPN-kongres, waaronder de samenstelling van een nieuw partijbestuur en de koers van 'De Waarheid', zullen wel

HET EIGEN GELIJK

vervolg van pagina 3

meer duidelijkheid verschaffen aan het PSP-kongres van juni '85.

Nog een stichting?

Het partijbestuur kan nu besprekingen beginnen met PPR en CPN, maar weet zich daarin niet positief gesteund door bijna de helft van de partij. Dat zal de overtuigingskracht van de PSP in die gesprekken niet erg vergroten. Een deel van de tegenstanders van de besprekingen heeft al aangekondigd verdere initiatieven te nemen om de PSP op – wat zij noemen – de radikaal-socialistische lijn te houden. In een verklaring roepen zij op om 16 december in Nijmegen (Kultureel centrum O'42) bijeen te komen om te spreken over een tendensgroep, een stichting (een tegenhanger van de Stichting 'Linkse Doorbraak') of het treffen van voorbereidingen voor een nieuwe partij. Tot de ondertekenaars behoren Tweede Kamerlid Fred van der Spek, de partijbestuursleden Josje Hendriks en Kees van der Putten en de Noordbrabantse statenleden Harry van Heijster en Aad Sweep. Opvallend genoeg ontbreken Groningse bestuursleden als Sander Doeve en Hans Boer die op het kongres namens de minderheid van het partijbestuur optraden die tegen de besprekingen was, bij de ondertekenaars van dit initiatief.

Terecht kijkt de hele PSP met argusogen mee hoe het bij de besprekingen met PPR en CPN zal toegaan. Terecht, omdat het geen besprekingen van de partijtopen mogen blijven, en omdat er grote gevolgen aan verbonden kunnen zijn. De één ziet er nu de kans in, de malaise en teruggang in de radikaal-linkse beweging te doorbreken; de ander vreest het einde van de PSP en haar beginselen. Voor beiden zou moeten gelden, dat een halve PSP toch wel het minst aantrekkelijk is. Een halve PSP als zelfstandige partij, of een halve PSP-inbreng in een nieuwe radikaal-linkse politieke formatie. Meer bereidheid naar elkaars argumenten te luisteren is een voorwaarde om straks niet met een halve partij te blijven zitten.

PETER ZWART

PSP-KONGRES

IN VOLLE WAPENRUSTING

De discussie over de linkse samenwerking bij regionale verkiezingen gaf een voorproefje te zien van wat er de volgende dag zou gebeuren met betrekking tot het onderdeel Tweede Kamerverkiezingen. Afgevaardigden met de meest uitgesproken mening betraden soms in volledige wapenuitrusting het spreekgestoelte.

Het debat spitte zich toe op de vraag of afdelingen de vrijheid dienen te hebben om gezamenlijk met andere partijen aan de verkiezingen mee te doen, of toe te treden tot een gemeentelijk of provinciaal college. Oftewel: worden het richtlijnen of blijft het bij aanbevelingen? Gekozen werd voor het amendement van de PSP afdeling Den Haag Centraal: 'Het kongres stelt richtlijnen op, aan de hand waarvan het partijbestuur al dan niet toestemming verleent. Tegen een afwijzing door het partijbestuur staat beroep open bij de partijraad...'

Verworpen werd het amendement van Groningen Noord, -Zuid en de meerderheid van Land van Cuyk: 'de PSP doet bij voorkeur zelfstandig mee aan de verkiezingen'. Aangenomen werd: 'bij samenwerking gaat de voorkeur uit naar partijen en groepen die links van de PvdA staan, met name CPN en PPR', geheel volgens de oorspronkelijke tekst. Kortom: bij regionale verkiezingen is het mogelijk om met gezamenlijke lijsten aan de verkiezingen deel te nemen.

Als één van bovengenoemde richtlijnen werd aangenomen, dat de PSP bij een linkse meerderheid (PSP, CPN, PPR, PvdA en EVP) de mogelijkheid onderzoekt van een links programkollege, met uitsluiting van het CDA, de VVD en de Socialistische Partij (SP). De oorspronkelijke tekst, waarin gesproken wordt van 'streeft naar

foto: Erik Nannen

een links programkollege', werd hierdoor afgezwakt. Deelname van D'66 kan wel, maar heeft niet de voorkeur. Bij een rechtse meerderheid doet de PSP nooit mee aan het kollege van B en W of Gedeputeerde Staten. Alleen in gemeenten van minder dan twintig duizend inwoners, indien daar de links-rechts tegenstelling de gemeentepolitiek minder overheerst, kan hiervan afgeweken worden als het kollege-akkoord duidelijke garanties voor een vooruitstrevend beleid biedt. Toetreding tot een kollege vereist de toestemming van het partijbestuur, ook in dit geval met de mogelijkheid van beroep bij de partijraad. Op voordracht van de afdeling Bussum werd besloten tot de toevoeging: 'Indien de PSP of het samenwerkingsverband het kollege-programma ondertekent, wordt er in principe ook aanspraak gemaakt op een wethouderszetel.'

Een aantal aanhangers van 'aanbevelingen' verdedigden hun standpunt door te pleiten voor het model van basisdemocratie: 'Afdelingen moeten zoveel mogelijk autonoom zijn'. Dit riep nogal wat wantrouwen op, want is dit streven er niet enkel op gericht om met CDA of VVD in het kollege te kunnen gaan zitten, een louter pragmatisch overweging dus? Zo raak je toch juist de band met sociale bewegingen kwijt? Ook al bevat dit wantrouwen misschien in individuele gevallen een grond van waarheid, het is niet terecht om daardoor meteen het vertrouwen op te zeggen in al diegenen die gewoon principieel voor autonomie op afdelingsniveau zijn.

Aan de andere kant is het te begrijpen dat er grote bezwaren bestaan tegen het feit dat dezelfde partij waarin je je steeds afzet tegen de regeringspartijen CDA en VVD, in een naburige gemeente ineens met die partijen in zee gaat. Evert de Vos verwoordde dit standpunt namens de PSP-jongeren: 'de grens van de autonomie van afdelingen ligt bij samenwerking

met rechts'. Dit soort denken dan af te doen met 'kwasi-stalinistisch' zoals een afgevaardigde zelfs deed, doet geen recht aan de integriteit waarmee velen van ons politiek bedrijven.

De meeste formuleringen die uiteindelijk als richtlijn aangehouden moeten worden zijn over het algemeen dermate ruim gesteld, dat afdelingen er nog veel kanten mee op kunnen. Wanneer je als richtlijn stelt dat iets 'de voorkeur heeft', kun je dit namelijk lezen als ware het een aanbeveling. Anderzijds kunnen degenen die zich verzetten tegen deelname aan rechtse kolleges redelijk tevreden zijn dat het op dit punt niet bij aanbevelingen is gebleven, maar dat het tot richtlijnen is gekomen.

ROB VAN HILTEN

foto: Erik Nannen

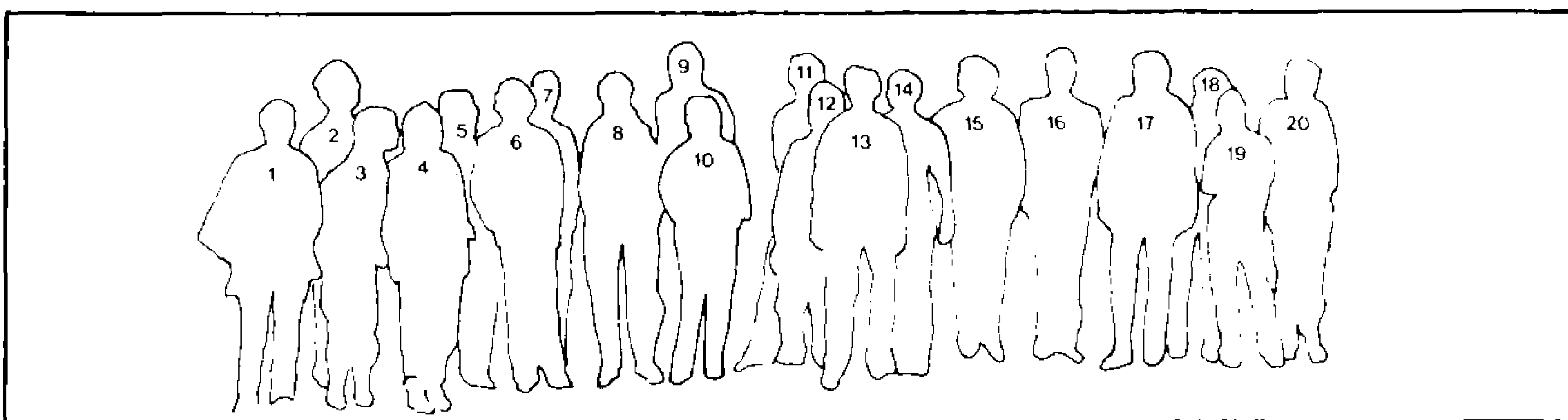
PSP-automatisering

PSP-KONGRES

1. Karina Abelman
2. Guus Bannenberg
3. Thea van der Molen
4. Corrie van der Velden
5. Huup Dassen
6. Lieke Thesingh
7. Heleen Buijs
8. Sander Doeve
9. Bram Kragtwijk
10. Josje Hendriks
11. Jos Eilert
12. Frank Feiner
13. Wilbert Dekker
14. Pierre Puts
15. Hans Boer
16. Hans van Oel
17. Marko Mazeland
18. Kees van der Putten
19. John Hontelez
20. Frans Janssen

Het Rotterdamse kongres van de PSP nam een motie aan, waarin werd gevraagd het Partijbestuur van de PSP een gezicht te geven. In het kader van de feminisering en humanisering van de partij is het ongewenst dat het merendeel van de leden van de partij zich weinig tot niets kunnen voorstellen bij een partijbestuurslid, aldus de motie, die verder het bestuur

opdraagt zichzelf wat meer persoonlijke bekendheid te geven door de plaatsing van een groepsportret in het partijblad 'Bevrijding'. De redactie van dit periodiek gaf fotograaf Gerlo Beernink opdracht tot het maken van zo'n portret van het bestuur, waarbij Luuk Witsenhuijsen ontbrak.

GELD VOOR '85

Het kongres heeft naast de andere onderwerpen ook over de begroting voor 1985 gepraat en gestemd.

Naast de begroting die was ingediend door de meerderheid van het partijbestuur, waren er ook twee minderheidsvoorstellen, die verdedigd werden door de penningmeester enerzijds en het partijbestuurslid Sander Doeve anderzijds.

In het voorstel van penningmeester Pierre Puts werd minder geld uitgetrokken voor salarissen voor personeel op het partijburo en voor 'Bevrijding' en méér voor de komputer, het Wetenschappelijk Buro en de afdelingen.

Het voorstel van Sander Doeve beoogde een behoud van het aantal arbeidsuren op het partijburo.

Het meerderheidsvoorstel stond vermindering van 13 arbeidsuren voor het partijburo voor ogen en handhaving van het aantal nummers 'Bevrijding' voor 1985. Pierre Puts verdedigde zijn standpunt met name door te wijzen op het belang van

handhaving van het politieke werk van de partij; Sander Doeve wees op de noodzaak van een goed funktionerend partijburo om het vele werk aldaar te kunnen verzetten. Frans Janssen (eveneens lid van het Partijbestuur) benadrukte dat het meerderheidsvoorstel een tussenweg was om de verwachte tekorten op te kunnen vangen.

Namens de medewerkersraad uitte Leo Platvoet zijn ongenoegen over het feit dat de medewerkers niet betrokken waren geweest bij de voornemens om op het aantal arbeidsuren te gaan korten. Pas in een zeer laat stadium is er overleg geweest met leden van het dagelijks bestuur. Op een voorstel van de medewerkersraad om het komende half jaar te bezien hoe aan eventuele bezuinigingen tegemoet gekomen zou kunnen worden, is niet ingegaan. De medewerkers wilden eerst bezien of en op welke wijze het werk herverdeeld zou kunnen worden binnen het partijburo.

Tot veler verbazing heeft het kongres uit-

eindelijk gekozen voor het minderheidsvoorstel van Pierre Puts. Dit betekent dat er op het partijburo één arbeidsplaats zal komen te vervallen. De medewerkers weten vooralsnog niet hoe zij het werk moeten opvangen, dat blijft liggen, nu een medewerker (gedeeltelijk) ontslag heeft genomen. Zij hopen dat een gesprek met het dagelijks bestuur hier uitkomst over zal bieden.

Daarnaast zullen er ook minder nummers van 'Bevrijding' verschijnen. Het aantal dat Pierre Puts in zijn toelichting op zijn voorstel heeft genoemd, is buitengewoon optimistisch. Het daar genoemde aantal van 17 nummers zal niet gehaald worden. De redactie is aan het rekenen hoeveel nummers zij nog het komende jaar kan laten verschijnen om de lezer zo vaak en zo veel mogelijk te informeren over het wel en wee van onze partij.

HELEEN BUIJS

(advertentie)

mensen op straat
 Met 1000 foto's van straat

VOETGANGERSBOEK EN

TWEELJARIG ABONNEMENT OP

'MENSEN OP STRAAT'

VOOR SLECHTS f 22,50

De voetgangersvereniging VBV vindt dat ieder mens ongeacht leeftijd of lichamelijke gesteldheid er recht op heeft veilig gebruik te kunnen maken van de openbare ruimte, de straat. De openbare ruimte moet dan wel zo ingericht zijn dat dat ook voor iedereen mogelijk wordt gemaakt.

Het afgelopen jaar heeft de VBV daarom een boek uitgegeven waarin 13 deskundigen uit verschillende vakgebieden hun visie geven over hoe de openbare ruimte ingericht zou kunnen worden. Uitgebreid gaat dit boek in op de 30 km-zone-regeling.

De VBV geeft 5x per jaar 'Mensen op straat' uit waarin artikelen worden gepubliceerd die interessant zijn voor mensen die zich actief inzetten voor de verkeersveiligheid. Een abonnement kost f 9,50 per jaar (5 nummers). Het VBV-boek 'Voetgangers- en verblijfsgebied' (140 pagina's) kost f 6,00 exclusief verzendkosten.

LEUK KERSTCADEAU

Geef een familielid, vriend of partijgenoot voor slechts f 22,50 (inclusief verzendkosten) 2 jaar lang 'Mensen op straat' en het VBV-boek cadeau. U kunt dat doen door de bonnen ingevuld op te sturen naar de VBV. Per omgaande ontvangt u het boek plus een kaart waarop staat dat 'Mensen op straat' 2 jaar lang gratis toegestuurd wordt. U kunt het cadeau dan zelf overhandigen op een tijdstip dat u het beste uitkomt.

U MAG DIT CADEAU NATUURLIJK OOK AAN UZELF GEVEN!

Het cadeau is bestemd voor:

Naam: _____
 Adres: _____
 Postcode: _____
 Woonplaats: _____

Het boek en kaartje zenden aan:

Naam: _____
 Adres: _____
 Postcode: _____
 Woonplaats: _____

Voetgangersvereniging VBV

Bezuidenhoutseweg 121,
 2594 AD Den Haag, telefoon 070-471501

IN MEMORIAM PETER DROS

Een lege plek bij Bevrijding - de Roze Bril gebroken. Maandag 12 november is na een ziekbed van enkele maanden onze lieve vriend Peter Dros gestorven. Peter is in het voorjaar van 1980 in de redactie van 'Bevrijding' gekomen, één van een nieuwe lichting redactieleden. Zijn specialisme op sociaal-ekonomisch terrein - beroepshalve was hij ook sociaal-ekonomisch journalist - kwam ons heel goed van pas. De verslaggeving op dit gebied kreeg daardoor een nieuwe impuls. Maar ook op andere terreinen heeft Peter veel gepubliceerd: over de volkshuisvesting en de woningdistributie, over de politiek en de rechtsorde, over het Caraïbisch gebied: de Antillen en Jamaica, over het mediabeleid.

De oorsprong van Peters activiteiten lag bij de PSP-homogroep, waarvan hij vanaf de oprichting af een stimulerende kracht was. Vanuit dit positie schreef hij in 'Bevrijding', al voordat hij bij de redactie kwam, over de homobeweging. Uit die tijd al dateren ook zijn bemoeienissen met de oprichting van een *Homo-monument*, waarvan hij namens de PSP-homogroep in het bestuur zat. Ook daar kwam zijn kritische inzet voor de emancipatie van homoseksuelen tot uiting. Zijn gastvrij huis was menigmaal het verzamelpunt voor acties, demonstraties of gezellig stappen. En als één van de hoogtepunten uit de nog korte

historie van de PSP-homogroep herinneren wij ons dat wij op Texel, Peters geboorte-eiland, op een weekend onder Peters aanvoering naar het plaatselijk café in De Koog trokken om het leven daar eens flink van onze aanwezigheid te laten genieten. Het eiland sprak er nog weken over. Daarbij was Peter zelf nooit de grote uitbundige gangmaker, maar de binnenpret en het ironisch commentaar op wat hij allemaal teweeg bracht, was altijd aanwezig.

Met richtingensrijd wenste hij zich niet bezig te houden; verbaasd en geërgerd zag hij hoe wel eens pogingen werden gedaan de redactieleden politiek te "plaatsen". Liever dan zich in die partijperikelen te storten, gaf hij zijn bijdrage door te schrijven, ook als columnist in de rubriek De Roze Bril.

De laatste maanden was hij nog steeds actief - nu door via interviews voor radio en voor kranten te vertellen over de positie van Aids-patiënten, om zo een bijdrage te leveren in het voorkomen van sociaal isolement, angst en hysterie in de maatschappij. Zelf heeft hij daar gelukkig niet zo onder te lijden gehad, en hij bleef plannen maken voor een ongewisse toekomst.

Onverwacht snel nog voor ons nam zijn ziekte echter een fatale wending. Op een koude novemberochtend hebben wij hem stil uitgeleide gedaan. Zijn moed, doorzettingsvermogen en warme vriendschap zullen ons nog lang aan hem doen herinneren.

BOB VAN SCHIJNDEL
 PETER ZWART

(advertentie)

AFWENTELN OF OMWENTELN **SOLIDARIDAD**

In Latijns Amerika worden kleine mensen afgeschreven omdat een reuzenschuld aan rijke landen niet meer op te brengen is.

Solidaridad steunt vakbonden, koöperaties en basisgroepen in heel Latijns Amerika die vechten voor rechtvaardigheid. Die organisaties verdienen onze steun.

Den Haag, Gironummer 1804444

DE DADER HEEFT HET GEDAAN

Nadat eind oktober de liberalisering van porno een feit was, diskussieerde de Tweede Kamer half november over de nota "Bestrijding van seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes". Eerst kwam de man aan bod, als vrije pornokonsument, toen de vrouw als slachtoffer van seksueel geweld. Beiden kwamen geheel aan hun trekken, maar de onderliggende machtsverhoudingen veranderden niet veel. Een kommentaar van Annelies Schutte, medewerkster van de PSP Tweede Kamerfractie.

Harde porno in 1984 gaat over geweld, over kommercie, miljoenenhandel, over machtsverschillen en vrouwenonderdrukking. Zo niet in de Tweede Kamer. Daar ging het bij de behandeling van de nieuwe pornobepalingen over porno als misdrijf tegen de zeden, over onverhoedse konfrontatie met materiaal dat "aanstotelijk voor de eerbaarheid" is. De PvdA en de VVD hadden zich er sterk voor gemaakt het pornodebat te houden vóór de behandeling van de Nota "Bestrijding van seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes". Het leek er op dat voor deze partijen de liberalisering van porno de kroon is op hun strijd tegen betuttelende wetgeving, waarmee voorlichtingsboekjes en naaktprenten gekriminaliseerd konden worden. Hoe ver we echter nog af zijn van een werkelijke bevrijding van de taboes op seksualiteit bleek wel uit de reacties op het plan van Andrée van Es (woordvoester van de PSP) om wat harde porno voor te lezen. "Ga je in het leer?", "Neem je wat voor mij mee?", "Zal ik je eens pakken, of mag dat niet meer gezegd worden?". En een zenuwachtige voorzitter, die zich afvroeg of de luidsprekers al dan niet uit moesten en de publieke tribune ontruimd, met het oog op de minderjarigen! Seksuele revolutie in Holland op zijn smalst.

Zedenmeesterij

Een politieke discussie over porno is eigenlijk een verdrongen discussie over seksualiteit zelf. Want zonder dat het boven tafel komt, is de achterliggende gedachte van waaruit wordt geredeneerd, of je voor of tegen het reguleren van seksuele verhoudingen bent?

Het CDA is vóór. Hun steeds weer terugkerende pleidooien voor het huwelijk en hun opvattingen over homoseksualiteit getuigen daarvan. Het scherpst kwam deze visie tot uitdrukking bij de behandeling van de nota 'Seksueel geweld'. Toen huldigde het CDA het standpunt dat het seksuele zelfbeschikkingsrecht *niet* geldt

voor partners (lees: vrouwen) in het huwelijk of andere langdurige relaties. De liberalen en sociaal-demokraten zijn tegen, zeggen ze. Zij ijveren sinds de jaren zestig voor dekriminalisering van de delicten die zijn opgenomen onder 'Misdrijven tegen de zeden' in het Wetboek van Strafrecht. Zo zijn overspel, de strafbaarheid van homoseksueel contact tussen meerder- en minderjarige mannen eruit verdwenen. Maar ondanks hun mooie praatjes dat de overheid geen zedenmeester meer mag zijn, bleef abortus strafbaar en blijft porno in afgeslankte vorm strafbaar. (Bij onverhoedse konfrontatie, als het gaat om porno waar kinderen op afgebeeld staan, als het aangeboden wordt aan minderjarigen.) De invalshoek blijft wel degelijk de zedelijkheid, alleen een beetje minder. En op die manier wordt niet afgerekend met de loodzware erfenis van de strafwetgever van 1886 en 1911.

Mythe

Om nog een andere reden is een politieke discussie over porno een verdrongen dis-

kussie over seksualiteit. De mythe wordt in stand gehouden dat seksualiteit – en ook pornografie – sekse-neutraal zou zijn, alsof daarbij geen sprake is van maatschappelijke verhoudingen tussen mannen en vrouwen. Er wordt net gedaan alsof mannen en vrouwen een even actieve rol zouden spelen bij de normering van seksualiteit. Dat is nu juist *niet* het geval. Zoals vrouwen op ieder terrein van het recht heel hard moeten vechten om een rol als "subjekt" te krijgen, om bijvoorbeeld handelingsbekwaam te worden in het burgerlijk recht, om een individueel recht op inkomen te krijgen, om zelfbeschikkingsrecht over het eigen lichaam te krijgen, zo moeten zij ook de zedelijkheidswet bevechten om niet alleen objekt te zijn van mannelijke lustbeleving (dan wel schaamtegevoel), maar óók zelfstandige wezens met eigen belangen en eigen keuzes. Want die normering van de seksualiteit heeft sinds de vorige eeuw plaatsgevonden vanuit de beperkte invalshoek van het instituut heteroseksualiteit. Dat betekent de erkenning dat verhoudingen tussen mannen en vrouwen nu eenmaal in het

voordeel van mannen zijn georganiseerd en dus ook dat de normering van de seksualiteit door mannen is geschiedt. Vrouwen zijn door de eeuwen heen, ook in de wetgeving vooral objekt geweest van mannelijke definiering: goed voor aanrecht, kinderen en bed. Het is dan ook niet voor niets dat vooral vrouwen objekt van lustbeleving zijn en vooral vrouwen bedolven worden onder seksuele definieringen. Want laten we eerlijk zijn: mannen hebben zich aardig weten te onttrekken aan seksuele definities. Lichaam en seks van mannen worden als gegeven beschouwd, vrijgesteld van kritisch onderzoek, terwijl vrouwenlijven uitgebreid worden bekeken en overbelicht. Doordat zij het blikveld bepalen hebben mannen zichzelf uit het blikveld weggelaten. Een lichaam definiëren is het controleren.

Het was de PSP, bij monde van Andrée van Es, die dit naar voren bracht. Zolang de invalshoek van porno de zedelijkheid is, ontkom je niet aan die onuitgesproken ongelijkheid, die zich ook weerspiegelt in porno. Die invalshoek deugt niet. Willen vrouwen in deze discussie ook subjekt zijn, handelende personen, dan moet de invalshoek zijn het seksuele zelfbeschikkingsrecht en de strijd tegen seksueel geweld. De invalshoek moet zijn het doorbreken van de bestaande machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen, het doorbreken van de heteroseksuele normering van de seksualiteit.

Het is niet gelukt om porno op dit nivo ter discussie te krijgen. Dat de PSP-fractie toch voor het wetsontwerp stemde, is, omdat waar het meerdere niet wordt gehaald, het mindere niet overboord hoeft te worden gegooid.

Nota seksueel geweld

Zoals verwacht bleek het bij de behandeling van de nota "Bestrijding van seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes" wél te kunnen gaan over het seksuele zelfbeschikkingsrecht van vrouwen en meisjes. Het is zelfs de grondgedachte van deze nota. Maar wat pornografie betreft bleef de discussie beperkt tot een aangekondigd onderzoek naar dwangelementen bij prostitutie en bij pornoproduktie. En er ligt nog een motie van de PSP, waarin gevraagd wordt om een onderzoek naar de relatie tussen harde porno en seksueel geweld.

Ging het bij porno eigenlijk om een discussie over seksualiteit, bij de behandeling van de nota "Seksueel geweld" stond het geweld van mannen tegen vrouwen en meisjes als sekse centraal, geweld al dan niet gepaard gaand met seksuele handelingen. Seksueel geweld wordt in de nota in verband gebracht met de ongelijke machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen en is één van de ernstigste gevolgen van die ongelijkheid, maar ook een

DE DADER HEEFT HET GEDAAN

vervolg van pagina 7

faktor tot het instandhouden ervan. Eén van de voorwaarden om seksueel geweld uit te bannen is, nog steeds volgens de nota, de economische zelfstandigheid van vrouwen. Maar wie het regeringsbeleid op dit punt volgt, ziet het tegenovergestelde gebeuren. Zei minister Ruding onlangs niet dat het maar uit moet zijn met die vele vrouwen die bij hun man weg gaan, omdat het de Staat teveel kost?

Het zal dan wel niet voor niets zijn dat in de nota "Seksueel geweld" niet wordt uitgewerkt hoe vrouwen door betaalde arbeid onafhankelijk kunnen worden. Zo eenvoudig is de samenhang tussen betaald werk en vrijheid niet...

De heteroseksuele normering, een belangrijke faktor in de machtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen, staat in de nota niet ter discussie, integendeel, het is het vertrekpunt. Ook het gezin, als instituut waar elke controle op ontbreekt en waar de ongelijke machtsverhoudingen worden doorgegeven aan de nieuwe generatie – van vader op zoon, van moeder op dochter – komt in de nota niet aan bod. Wel staat er dat "vrouwen en meisjes zich ervan bewust moeten worden dat zij fysiek noch psychisch geweld als normaal of onontkoombaar lot behoeven te ondergaan. Vergroting van hun fysieke en psychische weerbaarheid is daarbij van groot belang".

Het beleid richt zich dan ook ten eerste op de bewustwording bij personen die beroepshalve betrokken zijn bij de bestrijding van seksueel geweld (politie, gezondheidszorg, bedrijfsmaatschappelijk werk en maatschappelijke dienstverlening). Ten tweede op vergroting van de verzetsmogelijkheden van vrouwen tegen seksueel geweld en ten derde op verbetering van de hulp en opvang aan slachtoffers van seksueel geweld.

Buiten schot

Aan het inzicht dat seksueel geweld pas ophoudt als mannen ophouden zich hieraan schuldig te maken komt de nota nauwelijks toe. "Bij mannen en jongens zal een mentaliteitsverandering op gang moeten komen met betrekking tot zichzelf en hun seksualiteit. Bevorderd moet worden dat mannen en jongens positiever gaan denken over de zelfstandige positie van vrouwen, ook in seksueel opzicht". Hoe moet dat als die mannen tegelijk porno blijven consumeren, waarin de tegenovergestelde boodschap wordt gepredikt? Hoe moet dat als in de reclame vrouwen worden getoond die bij voorkeur géén seksueel zelfbeschikkingsrecht uitstralen? (Via Postbus 51!!)

Goed, er wordt ook gesteld dat "inzicht nodig is in de redenen waarom mannen seksueel geweld plegen tegen vrouwen en meisjes". Maar daar blijft het bij, concrete plannen om het accent te leggen op de veroorzakers van seksueel geweld zijn er niet.

Zowel bij seksualiteit als bij seksueel geweld blijven mannen buiten schot!

Lest best

Voor de slachtoffers van seksueel geweld wordt in de nota goed gezorgd. Talloze experimentele hulpverleningsprojecten en samenwerkingsverbanden worden de ko-

mende jaren gesubsidieerd, er komt een klachtenburo voor ongewenste intimiteiten op de werkplek, er komt een opvangtehuis voor slachtoffers van incest en er komt véél onderzoek. Ook heeft de staatssecretaris toegezegd een notitie te maken over seksueel geweld tegen homoseksuelen vrouwen en meisjes. Korthals Altes (van justitie) deelde daarop mee dat het geweld tegen homo's is besproken in de vergadering van de Procureurs-Generaal en dat het de prioriteit krijgt die het verdient. "Surveillancetechnieken, vergroting van de aangiftebereidheid, een mogelijke aanwijzing van vertrouwenspersonen en wellicht ook plaatselijke verordeningen zullen worden besproken in het driehoeksoverleg van die gemeenten waar het verschijnsel zich voordoet." Ook wordt er een advies opgesteld met uitgangspunten voor effectieve bestrijding van geweld tegen homo's. Of één en ander in een aparte notitie aan de Kamer wordt overgelegd, wilde de minister in overweging nemen. Prostitutie tenslotte wordt erkend als arbeid en dientengevolge zal artikel 250-bis (het bordeelverbod) worden geschrapt en worden vervangen door een artikel dat het afdwingen tot afgifte van geld dat door seksuele handelingen is verkregen, strafbaar stelt. Het ontwikkelen van een samenhangend prostitutiebeleid laat de rijksoverheid voorshands over aan de gemeentes zelf. Het was tijdens dit onderdeel dat staatssecretaris Kappeyne van de Copello nota bene zelf een cruciale opmerking maakte: "Waarom heeft niemand het over de prostituant?"

ANNELIES SCHUTTE

SURINAME

'Bouterse is te

"De discussie blijft draaien rond de relatie ontwikkelingshulp-mensenrechten", verzuchtte een van de Surinaamse aanwezigen op de discussiedag over Suriname. Deze dag werd eind oktober door de Henk Lankhorst Stichting en de Tweede Kamerfractie van de PSP gehouden. Veertig mensen namen aan de discussie deel: leden van Surinaamse organisaties, van de PSP, enkele leden van de PPR en een CPN'er. De meeste mensen waren speciaal uitgenodigd om hun visie op het wel of niet hervatten van de ontwikkelingshulp aan Suriname te geven. Zijn de december-moorden in Suriname eenmalig of is er sprake van een permanente schending van de mensenrechten? Is de stopzetting van de ontwikkelingshulp wel doelmatig geweest? Waarom houdt de Nederlandse regering zo hardnekkig aan het naleven van de mensenrechten vast? Een verslag van een pittige en intensieve discussie door Chris Huinder.

Dat kleine stukje links Nederland, dat eind oktober in Amsterdam bij elkaar zat om over het al of niet hervatten van de ontwikkelingshulp aan Suriname te praten kronkelde en argumenteerde dat het een lieve lust was. Geen wonder. Het debat over de opschorting van de ontwikkelingshulp is door rechts Nederland aangekaart. Rechts heeft het initiatief en het is niet leuk om op het veld van de tegenstander politiek te moeten bedrijven. Dat is het helemaal niet, als PSP'ers onderling verdeeld zijn en als de PSP zich als organisatie geplaatst ziet tegenover Surinaamse organisaties, die links zijn en eenduidig voor hervatting van de ontwikkelingshulp pleiten. "Niet dankzij Bouterse maar ondanks hem moet de hulp hervat worden", stelde Paul Eersteling van de BSL (Beweging van Surinaams Links). Hij en leden van andere Surinaamse organisaties, zoals Naushaud Boedhoe van Jumpa Rajguru en Johan Madarie van de OLIS (Ondersteuningsorganisatie van Landbouwers in Suriname) stelden zich regelmatig zo op. Het was voor hen en voor enkele PSP'ers een konklusie vanuit verschillende overwegingen.

De ontwikkelingsrelatie met Suriname is niet zomaar een relatie met een willekeurig Derde Wereldland, maar is verdragsmatig

vastgelegd. Er is sprake van een boedelscheiding met bijzondere wederzijdse rechten en verplichtingen tussen een ex-moederland en een ex-kolonie; van een ereschuld voor al het leed en alle uitbuiting, Suriname aangedaan. Suriname heeft recht op het resterende ontwikkelingsgeld, ook al zit Bouterse er. De PSP'er Peter Schumacher bracht daar een politiek argument tegen in: De Nederlandse regering bleef hardnekkig bij de opschorting van de hulp, omdat zij 'Molukse toestanden' vreesde. Zij was bang, dat 'heethoofden' uit de Surinaamse gemeenschap in Nederland, zoals de Bevrijdingsraad en de groep rond ex-parlementslid Somohardjo, die de Surinaamse ambassade bezette en een hongerstaking op het Binnenhof begon, fel van leer zouden trekken. Volgens Schumacher was het vooral dit binnenlandse gebeuren, dat ervoor zorgde, dat Nederland een keer consequent optrad en het mensenrechten-kriterium toepaste in tegenstelling tot diktatoriale landen als Pakistan en Indonesië, waarmee wel een warmbloedige ontwikkelingsrelatie wordt onderhouden. Anne de Boer van de CPN bracht een ander tegenargument naar voren. Hij sprak van een ereschuld aan de Surinaamse bevolking en niet aan het regiem-Bouterse.

Een wankel argument

Een andere overweging van de Surinaamse organisaties vóór hervatting van de hulp was gebaseerd op de konstatering, dat de moorden van december 1982 in Paramaribo eenmalig waren. Ze zijn niet door andere moorden gevolgd. Ook de politiek sekretaris buitenland van de PSP, Wilbert Dekker, stelde zich op dat standpunt. In het licht van Bouterse's recente uitspraken in Elseviers Magazine ("Als het moet, doen we het weer") was dat een wankel argument. Anne de Boer kwam met de uitspraak: "Bouterse is niet links, niet rechts, hij is te koop". Daarmee drukte hij zijn vrees voor mogelijke herhaling van de moorden uit. De PSP'er Rudi Boon sprak zich het meest scherp uit: "Voor mij betekenen de moorden zeer ernstige schendingen van de mensenrechten. Maar de daders van de moorden blijven nog steeds de machthebbers en dat vormt een permanente schending van de mensenrechten". Naushaud Boedhoe vooral en Paul Eersteling in mindere mate vonden ook wel, dat de daders strafrechtelijk vervolgd moesten worden, maar de machtsmiddelen daartoe ontbraken. Vervolg kon dus pas plaatsvinden, "als de tijd daartoe rijp was".

Een derde overweging voor hervatting van de ontwikkelingshulp werd op verschillende manieren verwoord. Paul Eersteling stelde: "Een kapitalistische ontwikkeling is beter dan helemaal geen ontwikkeling".

koop'

Johan Madarie van de OLIS gaf als zijn mening, dat de hulp hervat moest worden, omdat de armoede onder de Surinaamse bevolking sterk toenam en de regering nu eenmaal het enige kanaal is, waarlangs die hulp gegeven kan worden. Naushaud Boedhoe vreesde, dat de hele Surinaamse economie in elkaar zou donderen, waardoor de bevolking zeer zwaar getroffen zou worden voor iets, waaraan het geen schuld had, en het herstel buitengewoon moeilijk zou zijn. *Willem Polder*, bestuurslid van de Henk Lankhorst Stichting, verbreedde deze argumentatie door te stellen, dat ontwikkelingshulp er niet is om bepaalde soorten parlementen en participatie van de bevolking te krijgen, maar om nood te lenigen en om sociaal-economische projecten van de grond te krijgen. Voor hem gaat het om ontwikkelingstechnische criteria en niet om politieke criteria.

Strukturele hulp

Tegen deze overweging werd door *Fred van der Spek*, Tweede Kamerlid voor de PSP, *Anne de Boer*, *Siep van der Werf*, lid van de PSP en van de Solidariteitsbeweging Suriname (SBS), en *Emmy van Noord* van het partijbestuur van de PPR ingebracht, dat noodhulp en voedselhulp altijd gegeven kan worden. Maar, zo vervolgde *Siep van der Werf*, strukturele hulp kun je niet geven aan een regiem, dat het meest progressief is sinds Surinames onafhankelijkheid in 1975, maar dat zijn macht aan de uzi's ontleent.

Fred van der Spek gaf hierbij een meer algemeen politieke invalshoek aan. Het liefste heb je als PSP een revolutionair regiem met een maximale participatie van de bevolking in de maatschappelijke ontwikkelingen. Nederland zal daarmee echter het allerminst een ontwikkelingsrelatie willen aangaan. In het geval van een revolutionair regiem dat de bevolking onderdrukt, bijvoorbeeld omdat de bevolking niet geneigd is de revolutie te volgen, kom je als PSP voor de keus te staan: wel hulp, omdat het een revolutionair regiem is of geen hulp, omdat het regiem onderdrukkend is? Links moet bij dit soort regiems, net zoals bij rechtse regiems, de naleving van de mensenrechten even nauwgezet ter harte nemen en daar daadwerkelijk voor opkomen, maar kan het argument van 'de revolutie steunen' zwaarder laten wegen dan het tegenargument van de onderdrukking. Als *Bouterse* nu, aldus *Van der Spek*, naar het socialisme en naar de participatie van de bevolking zou toewerken, dan zou te pleiten zijn voor hervatting van de ontwikkelingsrelatie. De moorden van december 1982 zijn in dat licht 'secundair' (van een tweede rangorde). Maar, zo vervolgde hij, *Bouterse* zocht naar zijn eigen overleving als een machtsfaktor in de Surinaamse maatschappij. Om de macht te handhaven is hij tot alles in staat.

Diskussieren over Suriname: v.l.n.r. *Chris Huinder*, *Ronald May*, *Siep van der Werf* en *Ieteke Witteveen*

foto: Roy Tjin

Probleem is, zo werd hier tegenin gebracht, dat er niet van (duidelijke vorm van) oppositie in Suriname sprake is. De vakbonden moeten met het regiem samenwerken. Politieke organiseren van de bevolking is onmogelijk. Opschorting van de hulp draagt niet bij tot vorming van een oppositie, hervatting kan dat wel bewerkstelligen. Alleen als er sprake is van een oppositiebeweging, zoals in Zuid-Afrika, kun je je daarmee verbinden en ontwikkelingshulp aan het regiem onthouden.

Mogelijke stappen

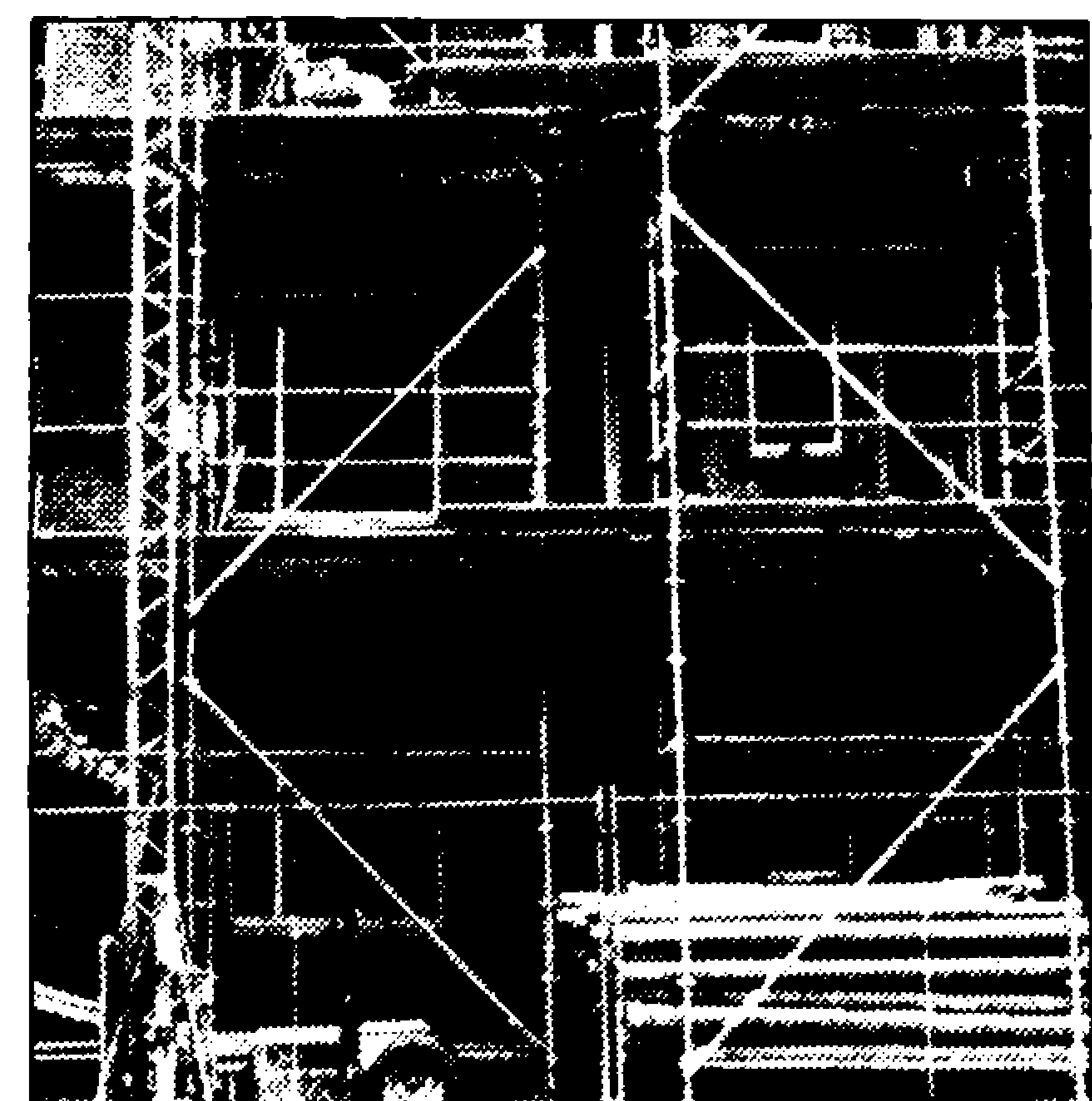
In de afronding van de intensieve discussie tussen de ongeveer veertig aanwezigen, tussen wie een eensluidende konklusie niet werd bereikt, werd gezocht naar mogelijke stappen in de toekomst. Kort wil ik de volgende aangeven: *het aangaan van nauwere banden van de PSP met Surinaamse organisaties*. De OLIS deed het voorstel om te onderzoeken in hoeverre de PSP koöperatieve landbouwprojecten in Suriname kan steunen. Ten tweede: *het sluiten van een nieuw verdrag tussen Suriname en Nederland in de toekomst*, dat overeenkomt met de verdragen die Nederland met concentratielanden heeft. De overheersende positie die Nederland nu nog ten aanzien van de goedkeuring van Surinaamse ontwikkelingsprojecten heeft, wordt daarbij verlaten. Op de derde plaats: *het onmiddellijk geven van voedsel- en andere noodhulp* aan de Surinaamse bevolking, ook al moet dat via het regiem gegeven worden. Ten vierde: *het aangaan van gesprekken met vertegenwoordigers in Nederland van Surinaamse vakbondsorganisaties*, en tenslotte: *het bepleiten van het sluiten van ontwikkelingsgelden langs medefinancieringsorganisaties*. Die zijn nauwelijks actief in Suriname, maar wat niet is kan komen, zeker als er een nieuw verdrag tussen Nederland en Suriname gesloten zou worden.

Rest me te zeggen, dat de discussie in uitstekende banen geleid werd door de speciaal aangezochte voorzitter *Ronald May*.

CHRIS HUINDER

(advertentie)

WAT IS DE BESTE MANIER OM UW SPAARGELD TE BELEGGEN.

HIERIN

Sparen bij de ASN is gemakkelijk. U hoeft er niet op uit. Hoeft niet tijden voor een loket te staan. U spaart thuis — via uw girorekening. Na elke storting of opname krijgt u een helder rekeningoverzicht. De rente wordt regelmatig bijgeschreven. Sneller en doelmatiger kan niet.

Sparen bij de ASN is ook bevredigend. Want u spaart bij een bank die nog een aantal wezenlijke principes heeft. Met uw spaargeld worden goede dingen gedaan. Beleggen in woningbouw. Beleggen in sociaal-maatschappelijke projecten. En u weet zeker dat uw spaargeld niet terecht komt in dubieuze ondernemingen. Niet in Chili of Zuid-Afrika. Niet in landen met een verfoeilijk regime waar mensenrechten worden opgeofferd aan macht.

Bij dat alles geeft de ASN u toch een mooie rente. Nooit minder dan bij de andere (spaar)banken. Waarmee bewezen wordt dat

OF HIERIN.

een uitgekiend beleggingsbeleid, lage kosten en maatschappelijke verantwoordelijkheid tot mooie resultaten kunnen leiden. Waardoor uw spaarresultaten optimaal zijn en uw spaargeld schoon blijft.

Kom bij de bank die u gewetensvol laat sparen. Zo'n 75.000 spaarders met een spaar tegoed van meer dan 400 miljoen gingen u voor.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1985 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart net zo snel of u neemt net zo makkelijk weer geld op als u een giro overschrijving doet.

Meer weten? Vul de antwoordkaart elders in dit blad in

HET TREKKEN EN DUWVEN VAN DE VREDESBEWEGING

Er is iets goed mis met het IKV, lijken PSP'ers te denken. De parkeermetervariant inzake de plaatsing van kruisraketten van Mient-Jan Faber wekte woede bij PSP'ers en radicale vredesbewegings. Maar bij de PSP vind je nou ook niet bepaald een inspirerend vredesdebat, vinden IKV'ers en radicale vredesbewegings.

'Bevrijding' zette Gied ten Berge, IKV-stafid en PSP-lid, Cor Hoek, lid van 't Kan Anders en de PSP, en Lieke Thesingh (lid van het PSP-partijbestuur en verantwoordelijk voor vredesvraagstukken) aan één tafel. Ze gingen op zoek naar de fouten en beperkingen van elkaars organisaties. Een debat over functies met hier en daar achterdocht over de motieven van de ander. Is het tijd voor een facelift? Moet de PSP eens goed in de revisie? Of is een beetje creativiteit méér al voldoende? Geert Dekker en Chris Huinder zaten aan de knoppen van de discussiemachine en vingen voor 'Bevrijding' het volgende geluid op.

– Gied ten Berge stelt in zijn artikel in de SVS-brochure over de PSP en de sociale bewegingen: de PSP moet zich als een politieke partij opstellen, niet als een sociale beweging. Als partij ben je een instrument om doeleinden te bereiken, om zó nodig compromissen te sluiten, als daarmee veranderingen tot stand gebracht worden. Zolang dat niet gebeurt, is de kans groot, dat een sociale beweging als het IKV maar ook anderen, zoals de Zuidelijk Afrika- en delen van de anti-kerne-nergiewebeweging, de PSP voorbijloopt. Het IKV gaat dan zelf aan politieke machtsvorming doen en misschien zelf ook compromissen sluiten.

Lieke Thesingh: "Als Gied de vraag stelt: is de PSP nu een politieke partij of een sociale beweging, is dat te simpel. Voor mij is de PSP allebei. De PSP is als politieke partij anders dan de meeste politieke partijen. In die zin ben je gedeeltelijk een sociale beweging met zetels in het parlement. Maar als politieke partij wil je ook een totaalvisie presenteren. Daarin onderscheid je je van de sociale bewegingen." – Betekent dat in jouw visie, dat je als politieke partij afziet van machtsvorming, van compromissen, als die veranderingen ten goede komen? Meer nadruk op getuigenis dan op politiek?

Lieke: "Voor mij ligt sterk de nadruk op getuigenis. Daar zie ik ook geen negatieve kanten aan. Als PSP'er ben ik daarnaast ook wel bereid compromissen te sluiten, maar alleen in een situatie, dat de sociale bewegingen daarmee bezig zijn. Maar ik ben niet voor compromissen, die zouden moeten voortvloeiën uit je functioneren als politieke partij."

Cor Hoek: "Ik denk, dat de PSP veel meer mensen omvat die willen getuigen; die anderen willen overtuigen van een aantal ideeën, die zich ook niet zo sterk als een politieke partij willen opstellen. Wat de PSP te vertellen heeft, vind je in verwaterde vorm bij andere partijen, zoals de PvdA, terug. Als mensen compromissen willen sluiten, kunnen ze beter naar de PvdA gaan. Dan kunnen die mensen best links zijn, en pacifist óók nog, maar ze zijn dan bereid allerlei dingen in te leveren, want dat hoort er dan bij. Ik vind dat niet oneerbaar, maar de PSP heeft voor mij als taak om binnen de politieke arena creatieve zaken in te brengen. En dan hoort het erbij, dat je pas jaren later ontdekt, dat die zaken die toch al in de lucht hingen, door een ander overgenomen worden. We hebben vijftientig jaar lang over de atombom gepraat, daar praat nu iedereen over. De PSP is daartoe een nuttige beweging geweest. Voordat dingen in de samenleving veranderen, heb je een lange tijd nodig. Nu is het aan sociale bewegingen ook anderen te overtuigen. Laten ze ons maar voorbijlopen en met de PvdA gaan praten.

De PSP hoeft vaak niet meer overtuigd te worden. En dan nog, ze lopen je niet echt voorbij. Het IKV zou zich schromelijk vergissen, als het de PSP bij voortdaring zou negeren – wat het nu feitelijk doet – want heel wat activiteiten van het IKV worden door PSP'ers gedragen. Die mensen lopen niet met een PSP-vlaggetje, maar die vinden dat gewoon nuttige zaken, die moeten gebeuren. Dat merk ik door het hele land heen."

De kat uit de boom

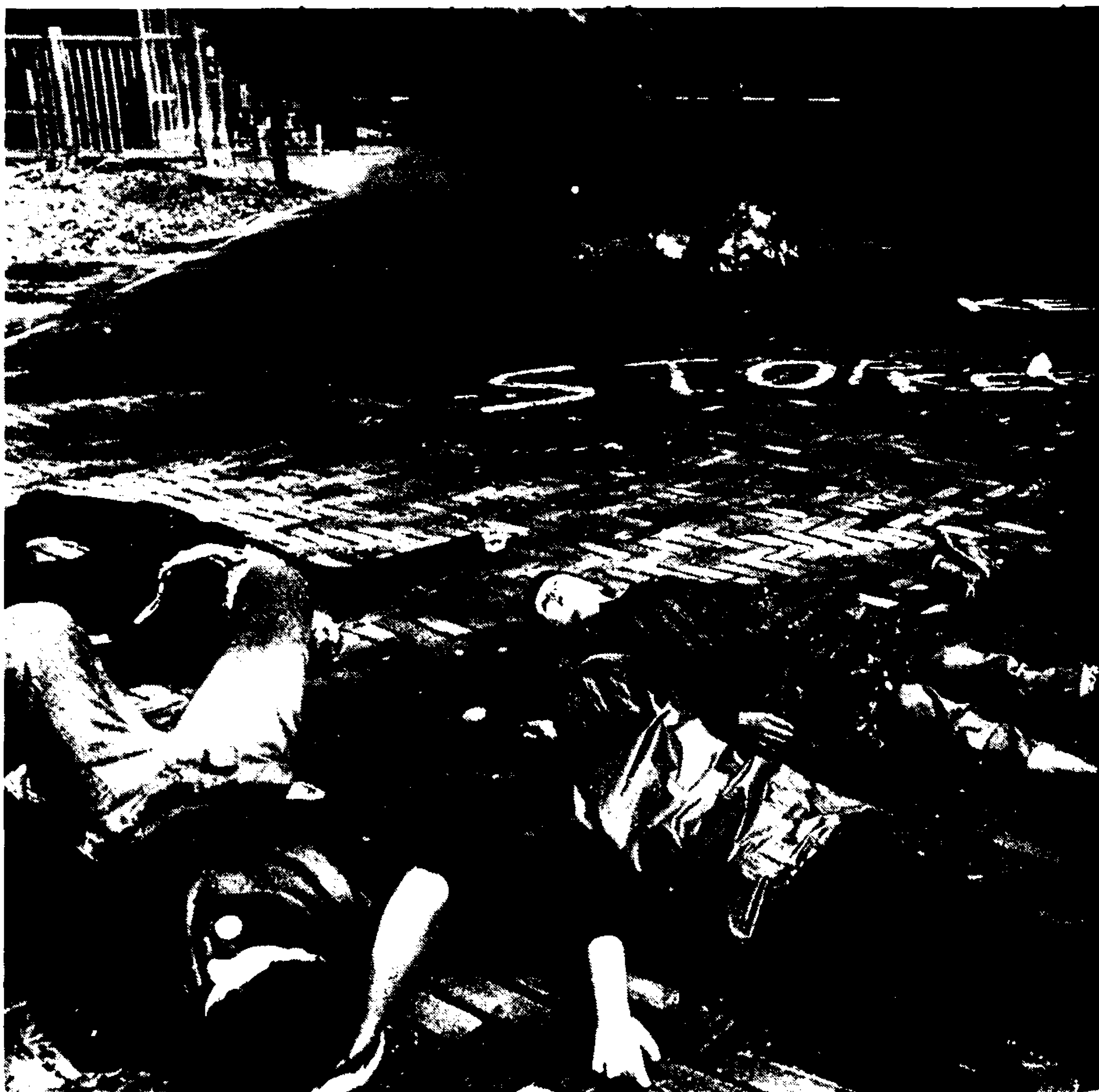
Gied: "De PSP heeft de afgelopen jaren dankzij het IKV zetels gewonnen! Zo simpel ligt dat, als ik het zwart-wit stel. De vredesbeweging is zoals ze in 1977 in eerste instantie ontstaan is, niet vanuit de PSP opgekomen. De PSP heeft juist de kat uit de boom zitten kijken, het partijbestuur waar ik deel van uitmaakte, inkluis. Een van de grote betekenissen van het IKV is geweest, dat het in staat is geweest in de Nederlandse samenleving en politiek iets in beweging te brengen, waar anderen niet toe in staat bleken. Dat had te maken met de politieke en sociologische positie van het IKV, waardoor er tot in de ministeries iets ging bewegen, en niet alleen omdat de PSP begonnen was. Ten tweede

vind ik het een al te vertrouwd klinkend zwaktebod als iemand die met strategische vragen zit steeds te horen te krijgen: 'jongen, zou jij je niet eens langzamerhand bij de PvdA gaan aanmelden'. Daar antwoord ik nee op.

Ik vind, dat je eens moet bekijken wat de ontwikkeling in de afgelopen jaren van de vredesbeweging voor je eigen partij heeft betekend. Was die gunstig, omdat je als partij er slapend rijk van kon worden? PSP'ers deden wel veel – op het nivo van bussen vullen en zo – heel belangrijk, dat wel, maar de politieke kastanjes werden elders uit het vuur gehaald. En dan kreeg je daar nog vaak voor op je donder ook."

– Op wat voor kastanjes doel je?

Gied: "Nou, om het CDA proberen mee te krijgen. Als je stappen vooruit in de politiek wil maken, zal het CDA toch een keer moeten meedoen, het midden moet gaan verschuiven. Daar moeten sociale bewegingen zich op richten. De PSP zou zich eens de vraag moeten stellen: we hebben in de vijftiger jaren op een bepaalde manier gewerkt in een politiek klimaat, waarin vredesbeweging, pacifisme, ontwapening een volstrekt onderdrukte stroming was. Vandaag de dag sta je voor het probleem: wat doen we nu? Oogst je wat gezaaid is?"

Aktie tegen de kernwapens op vliegbasis Volkel, september 1982

De Motorkruistocht bij Woensdrecht

foto: Liesbeth Sluiter

Stel je je op als een hengelaar, die een à twee zetels opvist uit de vijver, waarin alles omgewoeld is? Ik kies voor een antwoord, waarin machtspolitiek meespeelt, waartoe door de toenemende versplintering klein links niet in staat is. Eerst zaten we met z'n drie-en, straks zitten we met z'n vijven."

Haalbaar

–Laten we eens overstappen naar de taken van het IKV. Wat moet het doen?

Lieke: "Kijk, het IKV maakt op zijn beurt de keuze voor het stoken in het politieke vlak om daar standpunten aan het bewegen te brengen. Dat zou effectiever zijn. Ik vraag me dat af. Waarom maak je die keuze? Stoken in het politieke vlak is toch

meer de taak voor de PvdA, als je het CDA om wil hebben? Ik begrijp wel waarom het IKV zich daarmee bezighoudt, maar je moet wel in de gaten houden, dat je met een vermenging bezig bent en dat vereist nogal wat van je."

– Maar keur je het af?

Lieke: "In principe keur ik het af. Ik vind dat de vredesbeweging zich niet met compromissenpolitiek moet bezighouden, met het proberen zich in politieke partijen in te dringen en kijken wat haalbaar is. Eigenlijk kan dat niet. Maar als je dat doet, wat blijft er dan over voor de politieke partijen? Gied ten Berge heeft wel gelijk als hij zegt, dat de PSP al jaren haar leidinggevende functie in de vredespolitiek kwijt is. Dat mag de PSP zichzelf wel eens verwijten. Dat ligt er niet aan, dat we te klein of te elitair zijn, maar omdat we nagelaten hebben onze ideeën en idealen een inhoudelijke invulling te geven."

Gied: "Ik kan het met de aanduiding van de problemen wel eens zijn. Ik zie bij de klup, waar ik werk, twee spanningsvelden. Aan de ene kant de verhouding tussen kerken en de politiek. Het IKV is een organisatie van negen kerken, waarbij er een sterke stroming is, die vindt, dat je als kerkelijke beweging principieel niet in het politieke veld mag treden. En aan de andere kant is er een discussie, waarin vanuit de politieke partijen verlangd wordt, dat het IKV juist wel aangeeft, wat er politiek moet gebeuren."

Ik vind soms dat er een bepaald politiek-kultureel klimaat is van koestering van een zeker ongelof in de zaak, waarvoor men strijdt. De gedachte van 'je moet je natuurlijk wel inzetten, maar je moet je absoluut niet de illusie maken, dat het je zal lukken succes te bereiken'.

Wat de PvdA betreft is het toch merkwaardig, als je op een gegeven moment zit te praten met mensen van de PvdA-kamerfractie en dat blijkt, dat je zelf veel meer informatie hebt over wat er zich aan spanningen voordoen in het kabinet en de CDA-fractie dan zij. Het zijn processen waar je op in moet spelen, maar waartoe de PvdA-kamerfractie ook niet blijkt te zijn toegerust."

Lieke: "Maar wat doet het IKV dan met die informatie? Je constateert dat je meer

informatie hebt dan de PvdA en daar ga je dan zelf mee aan de slag. Wij hebben ook een zooi informatie over wat er in de radicale vredesbeweging gebeurt. Geen hond, die daar naar vraagt. Als die radicale mensen actie voeren wordt er stennis over getrapt, omdat die mensen wel eens de naam van de vredesbeweging zouden kunnen voeren en verkeerde dingen zouden kunnen doen. Dan moet je op een laatste moment nog mensen gaan influisteren, wat er staat te gebeuren en krijg je een hoop zenuwachtige toestanden. Wat is dat voor een raar soort manier van met elkaar omgaan? We noemen het allemaal vredesbeweging en we zitten in één verband, maar ik heb af en toe het gevoel, dat ik er niet in zit. Iedereen bevecht zijn eigen plekje. Dat zijn toch rare mechanismen! We kunnen toch wel elkaars functies erkennen!"

– Wat is de functie van de PSP dan?

Lieke: "De contacten die we met de radicale vredesbeweging hebben kunnen ook voor het Komitee Kruisraketten Nee (KKN) heel nuttig zijn. Als PSP kun je een brugfunctie vervullen, de ideeën van de basisbeweging begrijpen en overbrengen. We zitten toch niet alleen in het KKN om voor waakhond te spelen en om de zaak te radicaliseren?"

Cor: "De PSP moet dan wel kreatiever zijn. De PSP met zijn dubbele functie van sociale beweging en van politieke partij moet gevoel hebben voor wat er aan beweging om zich heen is en je moet ook bruggen slaan naar de andere kant, waar de macht zetelt. Het IKV beweegt zich veel politieker dan de PSP in de kwestie van de kruisraketten. Politieker in de zin van dat het relaties maakt, mensen probeert te beïnvloeden, zowel boven als onder de tafel, kortom zoals dat bij een ordentelijke politieke partij zou passen. Het probleem alleen is, dat het IKV eigenlijk niets aan te bieden heeft. Het enige wat het kan is een grote massa mensen op de been te brengen en dat heeft een zekere betekenis. Het is niet voor niks dat grote partijen, die ook oog hebben voor dat soort dingen, contact zoeken met het IKV. De kleintjes hebben daar niet zoveel oog voor. Als het IKV moet politiseren dan misschien via het KKN, want ik zie niet hoe het een politieke partij kan worden. Je kan dan wel roepen "politiseren", maar je kan niks aanbieden, alleen maar morele beroepen op mensen."

Lieke: "Ik denk, dat je onder politiseren best iets meer kunt verstaan. Je kan er onder verstaan het politiek bewust maken van je achterban. Dat vind ik prima. Hoe meer hoe beter. Je kan eronder verstaan, dat je je strijdpunten in een politiek kader plaatst. Niet alleen zeggen, dat je geen kruisraketten wil, maar ook waarom je ze weg wil hebben en wat je er voor in de plaats wil hebben. Ik zou het goed vinden, als de vredesbeweging zich daarmee bezig zou houden."

Voorstelbaar

Gied: "Ik ben het ermee eens, dat je niet zelf de compromissen moet gaan aanrekenen. Is ook nooit gedan. Wat je wel verdomd goed moet weten is hoe op een bepaald moment het politieke proces precies verloopt. Wie er allemaal in het spel zijn, waar er wordt getrokken en geduwd,

zodat je op een gegeven moment aan de goede kant kunt gaan hangen. Dat moet te verantwoorden zijn. Het leren aanvoelen hoe politieke processen gaan, dat is ook politisering van een beweging. Politiseren is niet alleen bewustmaken van hoe erg dingen zijn en kijken wat voor grote smoel je met z'n allen op kunt zetten. Politiseren is ook leren zien, hoe je inventief op politieke processen in kunt spelen. Je kunt zeggen "Nederland uit de NAVO", kun je ook nog een actie opvoeren, maar je ziet hoe op een gegeven moment zo'n actie strandt. Dat was van tevoren voorspelbaar. Kun je altijd zeggen "het komt door de anderen, omdat ze niet mee wilden doen", maar dat is mij te gemakkelijk. Kennis van het politieke veld leert je, dat er bepaalde punten zijn, die het eerst aan de orde komen. Je gaat ook door de vestibule een huis binnen."

Lieke: "Ben ik met je eens, maar je stelt het nu wel erg zwart-wit. Kijk, de een gaat een Anti-NAVO-kampagne voeren en loopt daarmee dood, omdat hij niet aangeeft, hoe hij daartoe komt en welke tussenstappen er zijn. Het is een ver weg liggend doel, waar mensen niet warm voor lopen. Het andere uiterste is – en dat gevaar moet je ook onderkennen – dat je een actie gaat voeren op tussenstappen, zonder dat je duidelijk maakt wat nu eigenlijk je einddoel is. Ik vind het prima als je zegt: we beginnen met het ontmantelen van de Amerikaanse bases in Europa, als je maar verdomd goed duidelijk maakt wat je einddoel is. Niet breed gedragen standpunten, zoals Nederland uit de NAVO, kun je niet even onder het vloerkleed stoppen."

Gied: "Het IKV is niet puur opportunistisch bezig. Het let natuurlijk wel op kansberekening te maken, maar dat is maar een beperkt motief. Als je geen kansberekening maakt, ben je heel onnadenkend bezig. Wat de NAVO betreft spelen bij het IKV nog andere overwegingen een rol: de problematiek van de militaire blokken, de relatie tot het oostblok en überhaupt de mogelijkheden van ontbinding van de blokken om tot een alternatieve veiligheidsstructuur te komen. Doe je dat niet en je zou bijvoorbeeld vanuit zo'n actie kunnen realiseren, dat Nederland uit de NAVO gaat, dan kun je je nog afvragen wat je politiek in Europa gewonnen hebt. Precies hetzelfde kun je je afvragen bij de gedachte, die Lubbers een moment heeft gehad, namelijk om alle kernwapens uit Nederland te verwijderen en er voor allemaal een crisisvariant voor in te voeren. Dan heb je een discussie beslecht, maar je hebt dan niet vanuit Nederland bijgedragen aan een politieke discussie over het blokkensysteem. Toch had daar wel winst ingezeten. Militair had het niet veel voorgesteld, maar politiek had het wel betekenis gehad. Dat zijn een aantal belangrijke facetten die je in de discussie in de gaten moet houden. Ik ben het eens met *Bram van der Lek*, die zegt, dat het er vooral om gaat een hoop politieke daden te doen, die processen in gang zetten, zowel bij landen die in dezelfde klup zitten als bij landen, die in een andere klup zitten. Ik vind dat geen opgeven van een Anti-NAVO-standpunt, maar wel doorhebben, dat het belangrijker

foto: Gerlo Beemink

vervolg op pagina 12

is, dat je bepaalde processen bevordert. Alleen zomaar uit de NAVO stappen, zou ook kunnen leiden tot een ouderwetse neutraliteitspolitiek. Ik zie bijvoorbeeld weinig verschil tussen de Nederlandse neutraliteitspolitiek vóór de Tweede Wereldoorlog, puur en afzijdigheid van het wereldgebeuren, en later als Nederland in de NAVO zit. Door sommige atlantici wordt gezegd "Nederland brak open naar de wereld". Nou, we gingen op de achterste plaats zitten en we hebben daar nooit meer een mond opgedaan. Zou je er onder de huidige omstandigheden weer uittreden, dan zou je weer in zo'n neutraliteitspolitiek terecht komen. Er moet van tevoren heel veel veranderen, wil een dergelijke stap een politiek zinnige en effectieve stap zijn. Voor dat veranderingsproces wil ik me eerst inzetten."

Paradijs

Lieke: "De PSP heeft veel witte plekken, zowel wat de politieke stappen vóór het uittreden uit de NAVO zouden kunnen zijn, als de stappen ná het uittreden uit de NAVO. De indruk werd teveel gewekt, dat uittreden het einddoel is en dat als dat gebeurd is, het paradijs zou aanbreken. Dat is natuurlijk onzin. Daar zal je hele goede ideeën over moeten ontwikkelen. Dat wil niet zeggen, dat je dat uittreden niet centraal zou moeten stellen. Het is ook een gewetenskwestie."

Gied: "Voor een politieke partij staat het voor mij teveel in het teken van een beschouwing over het goede en het kwade in de wereld en te weinig in het teken van een argument van hoe je politiek de zaken in dit werelddeel verandert."

Cor: "Een politieke partij kijkt naar de processen en naar de opportuniteit van bepaalde processen. Een politieke partij, ook de kleinere zoals de PSP, wil die processen helpen bevorderen. Nou is het probleem, dat in de PSP ook het element voorkomt, dat ze niet in grote stromen wil sturen, maar dat ze kleine stroompjes op gang wil brengen. Dat is het getuigeniselement in de politiek. Bij het IKV speelt veel meer het haalbaarheidselement mee. Dat is de reden, dat het IKV niets ziet in burgerlijke ongehoorzaamheid. Zelfs niet in iets als de rechtszaak tegen de staat."

Gied: "Daarover hebben we met een aantal juristen overlegd. Die zeiden, dat het een vrij kansloze zaak is. Je kunt je dan afvragen of deelname eraan een zinvolle bezigheid is. Maar als je toch niks kunt winnen... We hebben ons er niet ingestort en ons er niet tegen afgezet. Op persoonlijke titel doen een aantal van ons mee."

Cor: "Dáár ligt nu het verschil. Bij ons gaat het om de zaak zelf."

GEERT DEKKER
CHRIS HUINDER

De PSP raakt binnenkort één van haar zusterpartijen kwijt. De Italiaanse Partito d'Unità Proletaria per il comunismo (kortweg PdUP) zal zich weer gaan herenigen met de 'moederpartij' PCI, de Italiaanse kommunisten.

Rinke van den Brink had in Straatsburg een gesprek met Luciana Castellina, lid van het Europeparlement voor de PdUP. Een interview over het gevaar van sektarische klubjes, het eigen gelijk en de 'historische hereniging': "Wat er nu gebeurt in Italië zou links elders aan het denken moeten zetten".

De PdUP, ooit ontstaan uit een afscheiding van de Italiaanse kommunistische partij, gaat zich nu weer herenigen met de moederpartij, de PCI. Een in de kommunistische wereld unieke gebeurtenis. Zeker, het kwam wel eerder voor dat mensen die uit een kommunistische partij geroeyd werden of er zelf uitgingen, terugkeerden in de partij. Maar dan moesten ze eerst altijd het boetekleed aantrekken. En dat maakt de hereniging van de PdUP met de PCI zo bijzonder. Er is geen sprake van verklaringen waarin de PdUP'ers afstand nemen van de opvattingen op grond waarvan een aantal van hen destijds, aan het eind van de jaren zestig, uit de PCI werden geroeyd. "Integendeel", zegt Luciana Castellina, europarlementariër en een van de 'historische leiders' van de PdUP, "de ketters keren met opgeheven hoofd terug in de partij. Ze worden van harte welkom geheten en niemand verlangt dat ze berouw tonen."

Het eigen gelijk

Luciana Castellina vindt dat de hereniging van de PdUP met de PCI een "historische gebeurtenis" genoemd mag worden. Niet alleen omdat het proces zijn gelijke niet kent in de kommunistische beweging, maar vooral omdat er naar haar mening uit blijkt dat de politieke cultuur in Italië een belangrijke verandering heeft ondergaan. "Kleine partijtjes zoals wij lopen altijd het risico te verworden tot sektarische klubjes die niet veel verder komen dan het voortdurend verkondigen van het eigen gelijk en het zich definiëren als enige ware kracht van links. Dat leidt onherroepelijk tot konservatisme". Het feit nu dat de PdUP dat onder ogen heeft gezien en, zodra duidelijk werd dat er op hoofdpunten overeenstemming bestond met de grote PCI, het debat over de hereniging met die partij startte, noemt Castellina "historisch".

Want er is natuurlijk wel degelijk een grote dosis moed voor nodig om die veiligheid van de eigen partij te verlaten en het debat binnen de PCI aan te gaan. "De winst van onze vijftienjarige ervaring is geweest dat we onze doelstelling van linkse stoorzender voor de PCI hebben kunnen waarmaken". Op tal van punten waarop destijds de kloof viel (vrouwenstrijd, de studentenbeweging, de partijdemocratie om er een paar te noemen) zit de PCI nu op standpunten zoals de Manifestogroep (genoemd naar het toenmalige maandblad II

ITALIE

TERUGKEER IN DE MOEDERSCHOOT

Manifesto van de oppositionele linkervleugel van de PCI, inmiddels uitgegroeid tot een veel gelezen dagblad) die in 1968 en 1969 al innam, vertelt Castellina.

"Er is weinig meer dat ons bestaan als afzonderlijke partij rechtvaardigt", zegt Castellina. De punten waarop PdUP en PCI het nu nog niet (helemaal) met elkaar eens zijn vormen in haar ogen in ieder geval die rechtvaardiging niet meer. Zelfs de problematiek van de kernenergie, waarover de PCI nog altijd een dubbelzinnig standpunt inneemt dat feitelijk vlees noch vis is, (terwijl de PdUP vierkant tegen het gebruik van kernenergie is) ziet Castellina niet als een onoverkomelijke hindernis voor het samenvloeiingsproces. "Het debat over kernenergie kan tegenwoordig in alle vrijheid gevoerd worden in de PCI. Dat blijkt ook wel uit het feit dat de voorzitter van de Lega dell'Ambiente, Italië's belangrijkste milieuorganisatie, een kommunist is."

Traditioneel

"Het is nu tijd om de resterende debatten binnen de PCI te gaan voeren. Daar kunnen we véél meer invloed uitoefenen en krijgen we meer macht dan wanneer we als PdUP voortbestaan," aldus Castellina.

Luciana Castellina

Zowel binnen de PdUP als binnen de PCI is een grote meerderheid voorstander van de hereniging. De PdUP houdt 24 en 25 november een bijzonder kongres dat de afsluiting vormt van de partijdiskussie die op de traditionele manier gevoerd is. Dat wil zeggen dat ten eerste alle afdelingen en distrikten hun zegje hebben mogen doen over het bestuursvoorstel. Daar bleek een minderheid tegenstander te zijn van de hereniging. "De tegenstanders zijn vooral te vinden onder geradikaliseerde katholieken. Die zijn voor een groot deel uit de christendemokratische partij (DC)

afkomstig en hebben door de roerige zestiger jaren de overstap gemaakt naar onze partij. Die hebben het nu moeilijk met het idee om toe te treden tot de PCI. Dat zal er wel mee te maken hebben dat ze uit de DC komen", denkt Castellina. In de partijleiding van de PdUP zijn er vijf weigeraars op zestig bestuurders en dat is volgens Castellina ook ongeveer de verhouding in de rest van de partij. Daarnaast heeft de PdUP in heel Italië openbare vergaderingen gehouden waar iedereen die zijn mening wilde geven terecht kon. Op die vergaderingen verschenen opmerkelijk veel kommunisten, vertelt Castellina, die vrijwel zonder uitzondering zich uiterst blij toonden met de hereniging. Op één van de vergaderingen waar Castellina sprak, formuleerde een oude kommunistische arbeider het zo: "Ik heb jullie nooit gezien als mensen die we uit de partij hadden gezet. Maar als ploeg die weggegaan was om de maatschappij te verkennen. Nu is het tijd om ons te vertellen wat jullie gezien hebben". Na het buitengewone kongres van de PdUP vindt dan op 29 november een bijeenkomst plaats van het centraal comité van de PCI. Als die ook instemt met de hereniging, en dat zal het zeker doen, is de opheffing van de PdUP een feit.

Moeilijk

Castellina benadrukt dat het een buitengewoon moeilijk proces is, zeker voor degenen in de PdUP die met de Manifestogroep uit de PCI zijn gestoten zoals zij zelf. "Het was moeilijk toen we eruit gezet werden, het is moeilijk om weer terug te keren", aldus deze Europarlementariër. Zelf prijst ze overigens niet alleen de politieke en persoonlijke moed van de PdUP-leden, maar ook van mensen in de PCI die het konflikt rond de Manifestogroep destijds aan de andere kant meemaakten. "Vooral de rol van de algemeen sekretaris van de PCI is interessant en leuk", aldus Castellina. De huidige algemeen sekretaris van de PCI was destijds namens de leiding van de partij opperrechter in het "proces" tegen de Manifestogroep. Nu heeft hij, met zijn in juni overleden voorganger Enrico Berlinguer, een doorslaggevende rol gespeeld bij het mogelijk maken van de hereniging van de PdUP en PCI.

Tenslotte wil Castellina met een knipoog naar de Nederlandse situatie aan het radikaal-linkse front, waarmee ze redelijk op de hoogte is door haar samenwerking met het Groen-Progressief Akkoord in de Regenboogfractie en de Graal, nog één ding kwijt. "Wat er nu gebeurt in Italië zou links elders aan het denken moeten zetten. Ik geloof dat het hoopgevend is."

RINKE VAN DEN BRINK

De Belgische groenen met beide benen op de grond

Ecolo en Agalev zijn respectievelijk de Waalse en de Vlaamse groene partijen die deel uitmaken van de 'Regenboogfractie' in het Europees Parlement. Aanvankelijk waren deze twee Belgische partijen zeer terughoudend ten opzichte van het Nederlandse Groen-Progressief Akkoord (GPA) en de Italiaanse PdUP en Democrazia Proletaria. Maar François Roelants du Vivier (Ecolo) en Paul Staes (Agalev) lijken niet langer bang voor radikaal-links. Ze hebben inmiddels voldoende vertrouwen opgedaan om zich soepeler op te stellen bij de deelname aan de politieke poot van de 'Regenboogfractie', de 'Graal' (de Groen Alternatieve Alliantie).

Tijdens de moeizaam verlopen onderhandelingen over de Europese fractievorming in Brussel waren het bij herhaling de Ecolo- en Agalev-onderhandelaars die dwars gingen liggen. Zij probeerden het ontstaan van een politieke fractie, al dan niet met technisch aanhangsel, tegen te houden. Immers, voor de Agalev en Ecolo was slechts een zuiver groene fractie werkelijk interessant op dat moment. Daarvoor ontbraken evenwel voldoende zetels. De Belgische milieupartijen moesten met lede ogen aanzien hoe de Westduitse Grünen tijdens de onderhandelingen feitelijk kozen voor de radikaal-linkse clubs uit Nederland en Italië ten koste van de Belgische geestverwanten.

Zowel Roelants als Staes beargumenteerden destijds hun weigerachtige houding waar het toetreding tot de politieke groep betrof met een verwijzing naar onvoldoende bekendheid met ideeën en praktijk van de potentiële samenwerkingspartners. Daaroverheen kwam dan nog eens het probleem dat de Belgische groenen in Europees verband met een reeks groene partijen samenwerken waaronder de niet in het Straatsburgse parlement verkozen Europese groenen uit Nederland, de concurrentie van het GPA dus. Omdat Agalev en Ecolo zich niet alleen beschouwen als vertegenwoordigers van de Belgische milieubeweging maar tevens stem willen geven aan de niet in het parlement aanwezige groenen, zag men in eerste instantie niets in samenwerking met de Nederlanders. De aanwezigheid van de CPN binnen het GPA is daar ook niet vreemd aan geweest. En gezien de aard van de Vlaam-

se en Waalse kommunisten waarmee Ecolo en Agalev in eigen land te maken hebben is het niet zo verbazingwekkend dat men zich niet direkt aangetrokken voelde tot dat GPA waarin die kommunisten toch ook maar zaten.

Een ander geluid

Nu, een klein half jaartje later klinkt een heel ander geluid op uit de groene kelen. Ecolo en Agalev willen zo spoedig mogelijk toetreden tot de Graal. Roelants van Ecolo ontkent dat zijn standpunt gewijzigd is. In de tussentijd heeft hij gewoon de kans gehad om zijn partners te leren kennen en op grond daarvan heeft hij vertrouwen in een nauwere politieke samenwerking. Tegelijkertijd zegt hij ook dat de tijd uitgewezen heeft dat de Belgen gelijk hadden met hun weigering om meteen toe te treden tot de Graal. Als eerste argument daarvoor haart hij de hereniging van de PdUP met de PCI. Verder wijst Roelants er in dit verband op dat *Democrazia Proletaria* binnen de Graal om een aprt statuut gevraagd

praktijk de samenwerking verloopt. En dan is de konklusie dat er geen diepgaande meningsverschillen zijn die een eventuele breuk zouden rechtvaardigen, maar daarentegen steeds meer overeenstemming tussen de samenwerkingspartners, al blijven er grenzen aan die overeenstemming."

Eigen karakter

In de ogen van Roelants en Staes is het duidelijk dat er een programmakkoord mogelijk is tussen de Graalpartijen en de beide groene partijen uit België. Beiden zijn voorstander van het spoedig formuleren van zo'n akkoord op een aantal precies omschreven punten. Daarnaast willen de Belgen uiteraard hun banden met de Europese groene partijen in stand houden. "Dat is ons eigen karakter", aldus Roelants.

Hij relativeert meteen ook enigszins het belang van zijn eigen woorden. "Zo'n politieke samenwerking heeft wat ons betreft overigens geen eeuwige geldigheid. Onze eerste voorkeur blijft een uitsluitend groe-

Graal-fractievergaderingen en in heel wat van de gevallen worden Graal initiatieven gesteund en andersom. Eigenlijk staan Ecolo en Agalev nu met één been in en het andere buiten de Graal. Roelants hoopt dat Staes en hij spoedig met beide benen in de Graal zullen staan. "Ik denk dat onze twee partijen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het Graal-werk", aldus Roelants tenslotte.

RINKE VAN DEN BRINK

De *Regenboog-fractie* in het Europees Parlement wordt gevormd door de Groen Alternatieve Alliantie (Graal), de Deense Anti-EG lijst en de Europese Vrij Alliantie. De *Graal* bestaat uit de Westduitse Grünen, de PdUP en DP (uit Italië) en het Groen-Progressief Akkoord (Nederland). De *Europese Vrije Alliantie* bestaat uit de Belgische Volksunie en de Partito d'Azione Sardo (van Sardinië).

foto's Fotodienst Europees Parlement

Paul Staes

François Roelants du Vivier

heeft dat de partij ook financiële autonomie zou moeten verschaffen binnen Graal en Regenboog. Tenslotte noemt hij het "geval-Klöckner", de Westduitse europarlementariër die op de lijst van de Grünen werd verkozen om hem uit de gevangenis te houden en die nu ook een autonoom statuut wil (overigens op grond van toezeggingen daaromtrent door de Grünen gedaan vóór de Europese verkiezingen, zie 'Bevrijding' van 17 november). "Maar", zegt Roelants, "daar staat tegenover dat we nu een zekere politieke ervaring hebben opgedaan en weten hoe in de

ne fractie. Als de getalsverhoudingen dat in de toekomst mogelijk maken, stappen we over. Maar tot die tijd zit er wat ons betreft voldoende muziek in de Graal."

Ecolo en Agalev zouden graag zien dat vóór eind maart 1985, als de Europese groenen kongresseren in Dover, het akkoord op tafel ligt opdat men zich op dat kongres kan "verantwoorden" voor de gekozen opstelling. In de huidige praktijk maken Ecolo en Agalev eigenlijk al een beetje deel uit van de Graal. Beiden nemen deel, om praktische redenen, aan de

(advertentie)

Kompensatie-orders

Het kongres heeft besloten te bezuinigen op dit blad. Voor ons betekent dit dat de omzet zal dalen. Wij vragen de afdelingen, actiegroepen en dergelijken om dit op te vangen door het geven van kompensatie-orders. Bel of schrijf — geheel vrijblijvend — naar
Drukkerij Bevrijding
Nwe Looiersstraat 45
1917 VB Amsterdam
Telefoon 020 - 23 85 01

Wij staan klaar voor uw drukwensen

drukkerij
bevrijding

PSP LOKAAL

Rood Vlaardingen

Slecht nieuws: Stichting Rood Vlaardingen wordt opgeheven. *Goed nieuws:* de boekenvoorraad wordt met *minimaal 40 procent korting* verkocht. Veel boeken op het gebied van socialisme, Derde Wereld, kunst, milieu, romans, kinderboeken. De winkel is *iedere zaterdagmiddag* van 13.00 tot 17.00 uur geopend. Adres: Weeshuisplein 18, Vlaardingen (in het centrum naast de concurrent V&D), tel. 010 - 34 82 35. Koffie gratis.

Bussum

De PSP afdeling Bussum organiseert op *woensdag 19 december* een discussieavond rond het thema *'Het Westen en de Derde Wereld'*. Als voorbereiding verschijnen binnenkort een aantal artikelen gebaseerd op het nieuwe materiaal van de Henk Lankhorst Stichting (het instituut voor ontwikkelingssamenwerking van de PSP). *Plaats:* PSP-pand, Brinklaan 82, Bussum, tel. 02159 - 368 07.

PSP UITGAVEN

Socialistisch Perspektief

In het laatste nummer van dit jaar van *Socialistisch Perspektief*, het scholingstijdschrift van de PSP, komt *de prostitutie* ter discussie: allereerst een historisch overzicht van het overheidsbeleid ten aanzien van de prostitutie de afgelopen honderdvijftig jaar. Via de - verrassend aktuele - discussies over dit onderwerp uit de tweede helft van

de vorige eeuw, voert het artikel naar de kern: artikel 250-bis van de Nederlandse zedelijkheidswetgeving van 1911. Verder in dit nummer twee artikelen over de *gezondheidszorg* en een interessant artikel over de organisatie van de PSP: wat mankeert daar toch aan? *'Socialistisch Perspektief'* nummer 24 ligt voor *f 4,-* te koop in de

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

betere boekhandel en kan worden besteld door overmaking van *f 5,60* naar postgiro 3481995 t.n.v. SVS-PSP/Amsterdam met vermelding van 'SP nr 24'. Een jaarabonnement (4 nummers) kost *f 15,-*.

PSP BIJENKOMSTEN

Armoede

De landelijke themagroep Welzijn van de PSP organiseert op *zaterdag 15 december* een discussiedag over *de toenemende armoede*. Aan de hand van concrete gegevens over de achteruitgang in inkomen, de woonsituatie, de huisuitzettingen, de gas- en elektra-afsluitingen willen we er achter komen hoe de armoede in Nederland er uitziet. Iedereen met ervaringen op dit gebied of met belangstelling voor het onderwerp is welkom. *Aanvang* 11.00 uur. *Plaats:* PSP-pand, Oude Gracht 243, Utrecht. *Nadere informatie:* Thea van der Molen, 030 - 89 64 28 of Corrie van der Velden, 020 - 84 32 26.

BLADEN

Viet Nam

In het september-oktobernummer van *MCNV-Informatie*, het blad van het *Medisch Comité Nederland-Viet Nam*, geeft Antoon Claassen een beeld van de resultaten van de landbouwpolitiek van de Vietnamese regering. Verder in deze krant het *financiële overzicht* over '83 en het laatste deel van de reisimpressies van *Henk van der Linden*. In het blad uiteraard ook aandacht voor de lopende aktie van het Comité: *'Met melk meer kans'*. *MCNV-Informatie* wordt gratis toegezonden aan donateurs van het Comité. Belangstellenden kunnen deze krant bestellen door overmaking van *f 0,60* (de verzendkosten) naar postgiro 1090400 t.n.v. Medisch Comité Ned-

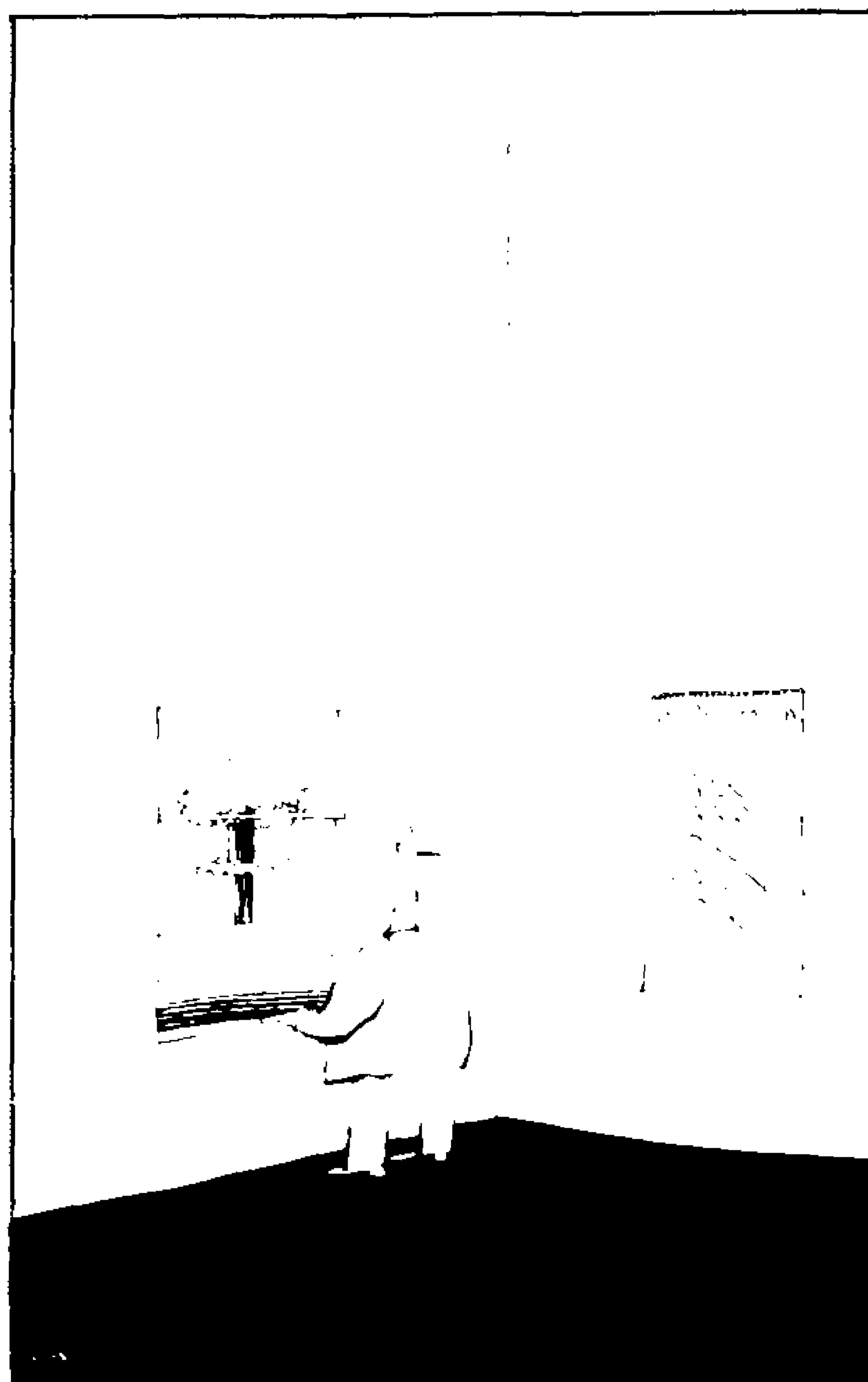
-Viet Nam, Postbus 5701, 1007 AS Amsterdam. Giften voor de aktie 'Met melk meer kans' kunnen ook gestort worden op die postrekening.

Japan

Het jongste nummer van het *Viet Nam Bulletin* heeft als thema *Japans rol in Azië*. Met meer dan twaalf miljard dollar per jaar is het Japanse defensiebudget het achtste ter wereld. Het land speelt dan ook een belangrijke rol in de verdediging van de VS: in geval van crisis moet het de Japanse zee, met de belangrijke Sovjet-haven Wladiwostok, hermetisch kunnen afsluiten. Het nieuwste element in de Amerikaans-Japanse samenwerking is het ter beschikking van de Amerikaanse wapenindustrie komen van de Japanse technologie. Dit alles en nog meer in nummer 9 van de 17e jaargang van het *Viet Nam Bulletin*. Te bestellen door overmaking van *f 5,10* naar postgiro 1281198 t.n.v. Viet Nam Bulletin, Postbus 715, 1000 AS Amsterdam met vermelding van 'Japan in Azië'. Een jaarabonnement kost *f 27,50* (10 nummers).

Vredesopbouw

Het maandblad *'Vredesopbouw'*, uitgave van de *stichting Vredesopbouw* in Utrecht verschijnt vanaf het november-nummer in een nieuwe opzet. Het blad verschijnt vanaf 1962 en was oorspronkelijk bedoeld als podium voor informatie en feiten uit de polemologie (wetenschap van oorlog en vrede). Vanaf '76 bevat het blad naast die feiten ook meningen en ervaringen. Ook werd overgestapt van het langwerpige formaat op het 'normale' tijdschriftenformaat 'A4'. Ook de inhoud ondergaat een wijziging: het blad bestaat voortaan uit twee delen, één thematisch gedeelte en één deel dat aansluit bij de aktualiteit. Er is één nadeel: de abonnementsprijs moest omhoog, naar *f 35,-* per jaargang. *Nadere informatie:* Stichting Vredesopbouw, Parkstraat 9, 3581 PA Utrecht, tel. 030 - 31 69 25.

VREDESGROEPEN

Vredesmars

Ook dit jaar vindt op Tweede Kerstdag (26 december) de traditionele *Vredesmars Steenwijk* plaats. Dit jaar onder het motto *Het vuur brandt voort*. Het programma begint om 12.00 uur in 'De Meenthe' (een zakencomplex tegenover het NS-station Steenwijk) met een informatiemarkt, muziek, koffie, soep en broodjes (kinderopvang aanwezig). De stille tocht naar de Havelterberg begint om 13.30 uur en is om 16.00 uur terug bij De Meenthe. De mars wordt georganiseerd door de gezamenlijke vredesgroepen in Steenwijk. Adres: Postbus 226, 8330 AE Steenwijk, tel. 05615 - 1904 of 05212 - 1696.

BIJENKOMSTEN

Genetische erosie

Op *maandag 10 december* organiseert de NIO (Nieuwe Internationale Orde) in samenwerking met een aantal andere organisaties een *studiedag over 'genetische erosie'*. Die term staat voor het verlies van genetische variatie in zowel de wilde plantensoorten, als de cultuurgewassen. De genetische erosie betekent een gevaar voor de wereldvoedselvoorziening. De oorzaak ligt onder meer in de modernisering van de landbouw en de steeds verdere verspreiding van enkele 'super' rassen. Tijdens de studiedag zal aandacht besteed worden aan de consequenties en de mogelijke oplossingen. *Plaats:* Vergadercentrum FNV-Industriebond, Oudenoord 16, Utrecht. Tijden: 9.30 tot 17.00 uur. Opgave voor deelname en *verdere informatie:* Klaas Tamminga, p/a NIO, tel. 020 - 12 12 20.

Suriname

De *Solidariteits Beweging Suriname* organiseert op *zaterdag 12 januari* een studie- en discussiedag over de rol van de vakbonden in Suriname en de Nederlandse solidariteit. Inleidingen van *Lucy Kortram, Pedro Finck* en *Herman Hofstede*. Forumdiskussie met *Willy Wagenmans* en *Johan Madarie*. Tijden: 10.30 tot 17.00 uur. *Plaats:* Trianon, Oude Gracht 252, Utrecht. Toegang *f 2,50*. Binnenkort verschijnt de informatiemap *Vakbonden in Suriname*, te bestellen door overmaking van *f 4,10* naar postgiro 3371328 t.n.v. SBS/Utrecht met vermelding van 'informatiemap Vakbonden'.

Leermiddelen

Stichting Burgerschapkunde organiseert op *zaterdag 12 januari* voor de derde keer de jaarlijkse *Leermiddelen-dag* voor maatschappijleer en politieke en sociale vorming. De dag is toegankelijk voor iedereen die belangstelling heeft, met name mensen uit het onderwijs en vormingswerk. Tijdens de dag

tonen zo'n tachtig uitgeverijen, actiegroepen, politieke partijen, vakbonden en andere instellingen hun nieuwste materiaal op het gebied van scholing en vorming. Openingstijden: van 10.30 tot 16.30 uur. Toegang gratis. Kinderopvang aanwezig. Plaats: Cultureel centrum De Flint, Coninckstraat 60, Amersfoort (vanaf NS-station buslijn 6). Nadere informatie: Burgerschapskunde, Postbus 349, 2300 AH Leiden, tel. 070 - 89 92 72.

UITGAVEN

Ierland

Onlangs verscheen 'Links en de IRA in de republiek Ierland, 1964-1984'. Het is een overdruk van een artikel van Wouter Kaal in 'Intermediair' met een reaktie van een lezer (zie ook de discussie in 'Bevrijding' nrs 1, 4 en 5 van 1984). Het pamflet is te bestellen door overmaking van f4,10 naar postgiro 4799469 t.n.v. W. Kaal/Amsterdam met vermelding van 'Ierland'.

Kernenergie

De Milieufederatie Groningen heeft een boekje uitgegeven over kernenergie. Hoe denken overheid, maatschappij en wetenschap over kernenergie. Wat was de rol van de Brede Maatschappelijke Diskussie van (wijlen) jonkheer De Brauw? Wat zijn de kosten en wat moeten we met het afval? Het boekje is geschreven door Herman Damveld en kan voor f9,- worden afgehaald bij: Milieufederatie, Emmasingel 15, Groningen. Het kan worden besteld door overmaking van f13,25 (inkl. verzendkosten) naar postgiro 2999383 t.n.v. Milieufederatie/Groningen met vermelding van 'Kernenergie, verlichting of konflikt'.

BELANGRIJK

Andere leesvormen

De PSP produceert veel tekst, héél véél tekst. Al die teksten moeten ook voor slechtzienden beschikbaar zijn. Daarom is er altijd behoefte aan vrijwilligers die wat willen inlezen op cassettes. Dat inlezen kan gebeuren op het Partijburo in Amsterdam (waar een recorder ter beschikking staat) of thuis (als je in het bezit bent van een cassetterecorder met richtmicrofoon). Als je belangstelling hebt neem dan contact op met Partijburo PSP, Roel Sandvoort, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

Ouderen

De landelijke themagroep Welzijn van de PSP neemt het initiatief voor het opstarten van een themagroep Ouderen. De PSP is een jonge partij, maar dat hoeft nog niet te betekenen dat ouderen nauwelijks aandacht krijgen. Het is de bedoeling in eerste instantie de knelpunten te inventariseren en de

alternatieven die door ouderen worden aangedragen. Bijvoorbeeld het verschijnsel *woongroep voor ouderen*, waarbij de betrokkenen hun eigen woonomstandigheden organiseren. Een eerste bijeenkomst vindt plaats op *zaterdag 15 december* in PSP-pand, Oude Gracht 243, Utrecht. *Nadere informatie*: Thea van der Molen, 030 - 89 64 28 of Corrie van der Velden, 020 - 84 32 26.

3e WERELD

India

Hoe weinig perspectief de Landelijke India Werkgroep ook zag in het beleid van Indira Gandhi, de moordaanlag wijst het solidariteitskomitee uiteraard af. Het decembernummer van de *India Nieuwsbrief* geeft extra aandacht aan de situatie in het land na de moord op haar leidster. Een exemplaar van deze Nieuwsbrief is aan te vragen op het *het sekretariaatsadres* van de Werkgroep: Oude Gracht 36, 2511 AP Utrecht, tel. 030 - 32 13 40. Op dat adres is tevens de nieuwe uitgavenfolder aan te vragen of informatie over een donateursschap.

Donateurs gezocht

In 1981 werd vanuit de PSP de *Henk Lankhorst Stichting* opgericht, genoemd naar één van de eerste twee Kamerleden van die partij. De Henk Lankhorst Stichting (kortweg HLS) houdt zich binnen de PSP bezig met vraagstukken over ontwikkeling en onderontwikkeling in de Derde Wereld. In de HLS zitten mensen die vinden dat in een socialistische en feministische partij als de PSP de strijd hier niet ten koste van de strijd in de Derde Wereld mag gaan. Daar immers spelen economische en politieke problemen een rol waar de Nederlandse problemen bij verbleken. Vanuit de Stichting worden initiatieven ondernomen om binnen en buiten de partij de aandacht en bewustwording van de problemen in de Derde Wereld te vergroten. Voor dat doel publiceert de HLS voorlichtings- en scholingsmateriaal. Ook worden regelmatig thema- en discussiedagen georganiseerd. De activiteiten van de HLS zijn mogelijk dankzij een subsidie van de Nationale Commissie Ontwikkelingssamenwerking (NCO). Om de mogelijkheden van de Henk Lankhorst Stichting te vergroten opent het stichtingsbestuur de mogelijkheid van het *donateursschap*. Daarvoor zijn drie mogelijkheden. *Ten eerste* kun je donateur worden door storting van een maandelijks minimale bijdrage van f5,- (f60,- per jaar), bijvoorbeeld via een automatische overschrijving van giro of bank. *Ten tweede*: je wordt donateur voor minimaal f5,- per maand en ontvangt tevens allerlei informatie over activiteiten van de stichting. *En ten derde*: je stort een éénmalige bijdrage waarvan je de hoogte zelf bepaalt. De stortingen vinden plaats via postgi-

ro 5647806 t.n.v. Henk Lankhorst Stichting/Amsterdam met vermelding van 'donateur'. Als je donateur wordt stuur dan *tegelijktijd* de bon op deze pagina naar: Henk Lankhorst Stichting, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam. Als je een financiële bijdrage levert van minimaal f5,- per maand krijg je als kadootje een exemplaar van 'Een kritiek op het Brandrapport' gratis toegestuurd (zolang de voorraad strekt).

AGENDA

Internationaal Cartoonfestival

Van 8 december tot 14 januari vindt in 'Aemstelle', Amsterdamseweg 511, Amstelveen het tweede *Internationale Cartoonfestival* plaats onder het motto 'Lachen mag nog steeds'. De organisatie is in handen van de Nederlandse Cartoonistenvereniging 'De Tulp' (waarbij de vaste cartooniste van 'Bevrijding' Elyh Holzhaus als sekretaris is betrokken). Te zien zijn zo'n achthonderd cartoons van driehonderd artiesten uit vijftientig landen. In het prentenkabinet van 'Aemstelle' hangt werk van een aantal genodigden: onder anderen Peter van Straaten, Stefan Verwey en Otto Reisinger. De 'Aemstelle' is geopend maandag/zaterdag van 14.00 tot 17.00 uur en op zondag van 12.00 tot 17.00 uur.

Zuid-Afrika

In 'De Moor' in Amsterdam is tot 20 december de fototentoonstelling 'Zuid-Afrika in zwart/wit' van Paul Babeliowsky te zien. 'Bevrijding' publiceert een aantal van zijn beelden in nummer 13 (van 29 september '84). 'De Moor' (Betaniënstraat 11) is geopend op maandag/zaterdag van 16.00 tot 24.00 uur.

DONATEUR VAN DE HENK LANKHORST STICHTING

Ik steun de Henk Lankhorst Stichting

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: .....

Woonplaats: .....

Datum: ..... Handtekening:

Ik steun de HLS met f... per maand

Ik steun de HLS met f... per maand en ontvang voortaan alle informatie en aankondigingen van activiteiten

(Als ik minimaal f5,- per maand stort ontvang ik een gratis exemplaar van 'Een kritiek op het Brandrapport', zolang de voorraad strekt)

Opsturen aan: HLS, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam

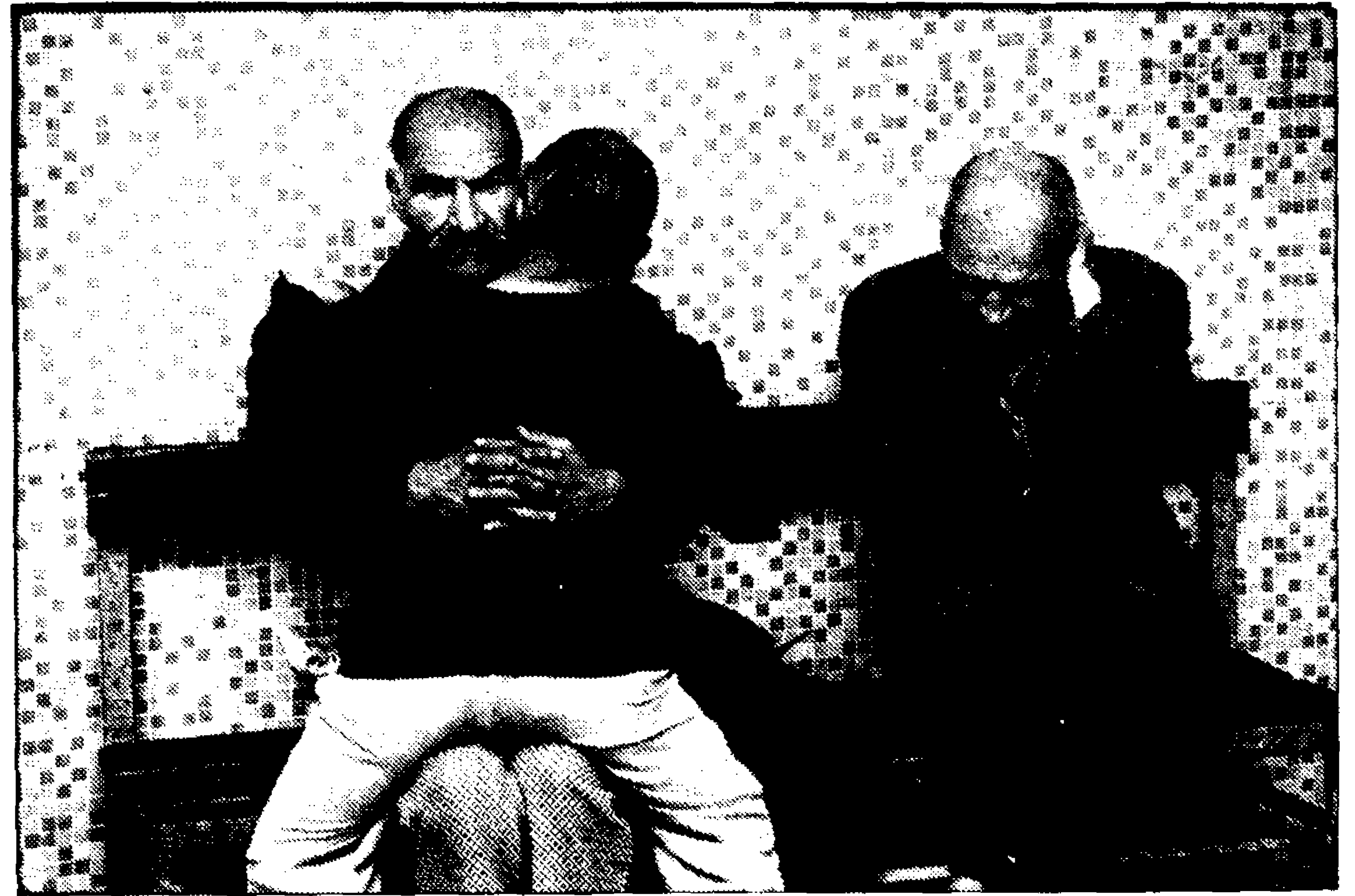

EEN PSYCHIATRISCHE INRICHTING IN ITALIË

l'Aquila, Italië. Een gesloten psychiatrische afdeling. Kale ruimtes van tien bij tien meter, met achterin een open toilet. De lucht is ondragelijk. De mannen kijken schijnbaar gelaten voor zich uit. Ze lijken overwonnen door de situatie. Plotseling staat er één op, aan zijn hand loopt een mongool mee naar mij toe: "Maak een foto van mij!"... Dit is het resultaat.

Gerlo Beernink

Mei dit jaar reisde Gerlo Beernink, lid van het Nijmeegs Foto Kollektief, naar Italië. Hij keek onder andere rond in de psychiatrische inrichting *l'Aquila*. Terwijl hij daar fotografeerde vond in Rome een kongres over de democratische psychiatrie plaats. Gelro's beelden staan in schril contrast met de woorden die daar werden gesproken. Het één en ander vormde de aanleiding om in de zomer terug te keren, op zoek naar de gevolgen van de sluiting van de psychiatrische inrichtingen op veel plaatsen in Italië.

BEVRIJDING

JAARGANG 28 NUMMER 17 22/12/1984 PRIJS f 1,50

KERSTMIS IN BERLIJN

KOMMENTAAR

RSV (1)

De RSV-enquêtekommissie onder leiding van Kamerlid Van Dijk is met een vernietigend oordeel gekomen over de gang van zaken bij de steunverlening door de overheid aan het scheepsbouw-koncern Rijn-Schelde-Verolme. Ministers, kamerleden, managers en ambtenaren bleken boter op hun hoofd te hebben en zich onvoldoende van hun taken en verantwoordelijkheden gekweten te hebben. Vooral het optreden van de VVD-minister Van Aardenne is door de enquêtekommissie onaanvaardbaar genoemd.

De PSP-fractie van de Tweede Kamer heeft onmiddellijk op het uitbrengen van het enquête-rapport gereageerd. Zij spreekt haar grote waardering uit voor het door de commissie gedane werk. Zij ziet het RSV-debâcle in de eerste plaats als het grootscheepse falen van het veelgeroemde partikuliere ondernemerschap: "De bedrijfsleiding beging een bijkans onafzienbare rij van blunders, die pas achteraf aan het licht kwamen en waardoor tallozen gedupeerd werden. Dit in schrille tegenstelling tot de riant vergoedingen voor de leden van de Raad van Bestuur en voor de president-kommissaris."

Op de tweede plaats is voor de fractie het RSV-debâcle gevolg van "het ongelooflijke falen van het beleid van de rijksoverheid tegenover het partikuliere bedrijfsleven, dat om steun vraagt. Door een onverantwoord geloof in de zegeningen van het partikuliere ondernemerschap nam de overheid, en met name het departement van economische zaken, keer op keer genoegen met onvoldoende inzicht in de bedrijfsgegevens. Dieptepunten waren in het bijzonder de misleiding van de Tweede Kamer door minister Van Aardenne in 1980 en het geven van een blanco cheque aan RSV in 1979 door enkele ministers, zonder dat daaraan een duidelijk besluit van het kabinet vooraf was gegaan, maar ook de onvolledige informatie aan de Tweede Kamer van de kant van minister Lubbers in 1977." Daarnaast vindt de fractie, dat "een groot deel van het onverkwikkelijke gebeuren in het kader van RSV toe te schrijven is aan de nauwe betrokkenheid van het departement van defensie, en in het bijzonder de marine, bij belangrijke delen van het concern. Dit toont aan, dat ook in Nederland het militair-industrieel complex funktioneert met de bijbehorende geldverslinding en oncontroleerbaarheid. Terecht stelt de enquêtekommissie, dat er nader onderzoek nodig is naar de relaties tussen de krijgsmacht en de bedrijven."

Men moet konkluderen: er is een groot gebrek aan openbaarheid en aan democratische controle op delen van het overheidsbeleid. Er is ook een nauwe verwevenheid van bedrijfsleven en staat ten nadele van de gemeenschap. De lobby's van bedrijven lijken in staat hun partikuliere belangen buiten het parlement om door te kunnen zetten. Men moet echter ook konkluderen, dat de

eerste reacties van de regeringspartijen op het enquête-rapport stuitend zijn. Die reacties komen erop neer, dat de partijen de konklusies van de enquêtekommissie grotendeels aanvaarden, maar op geen enkele manier er consequenties uit trekken. Iedereen mag blijven zitten, er hoeft geen moer te veranderen, wij allen hebben schuld, en dus gaan we over tot de orde van de dag. Dit lijkt de redenering van de regeringsfracties te zijn.

Deze door partij-motieven ingegeven reactie vormt niet alleen een onmiddellijke en volledige ondermijning van het grondige werk van de commissie, maar is ook een aanslag op het functioneren van dat beetje democratie, dat we middels het parlementair-demokratische stelsel hebben. Dat is amoreel. Bewindlieden hoeven met zo'n reactie zich niet persoonlijk de consequenties van hun falend beleid aan te trekken. Zij zijn onaantastbaar geworden, en daarmee voor de Kamer onafzetbaar.

Van Aardenne zou het 'onaanvaardbaar' van de enquêtekommissie persoonlijk aan behoren te trekken en onmiddellijk zelf moeten aftreden, of althans zijn werkzaamheden moeten opschorten, tot de Kamer een definitieve uitspraak heeft gedaan. Niets van dat doet hij. Van Aardenne doet of zijn neus bloedt. Moet de PSP-fractie dan maar bij elk Kameroverleg met de minister alle schriftelijke stukken over het onderwerp, waarop het Kameroverleg betrekking heeft, opvragen om de misleidingen en leugenachtigheden van de minister op tijd te kunnen opsporen? Als door een minister duidelijk en bewust de relatie met het parlement wordt verstoord – en dat is door Van Aardenne gedaan – dan behoort die minister consequenties daaruit te trekken op het moment, dat blijkt, dat die relatie verstoord is. En noch die minister, noch de regering in haar geheel zouden mogen aksepteren, dat maandenlang die grondwettelijk vastliggende verhouding verstoord blijft. Het eerste waarmee de Kamer zou moeten beginnen, nu het RSV-debat waarschijnlijk pas in februari zal plaatsvinden, is Van Aardenne apart en onmiddellijk ter verantwoording roepen. Per slot zink hij het meest diep door het verst te gaan in het belazeren van de Tweede Kamer. Een motie van wantrouwen tegen Van Aardenne is wel het minste, wat daarbij verwacht zou mogen worden. Niet om het kabinet in zijn val mee te slepen, hoewel ook dat mooi zou zijn. Maar om nog iets van een parlementaire democratie overeind te houden.

CHRIS HUINDER

RSV (2)

Niet alleen Van Aardenne handelde 'onaanvaardbaar', zoals de RSV-enquêtekommissie oordeelde. Ook de anti-semitische uitspraken van staatssecretaris Ploeg zijn onaanvaardbaar. Terecht heeft het kabinet hem de mond gesnoerd. Maar

het blijft de vraag of er politiek niet onjuist is gehandeld door niet het aftreden van Ploeg te eisen, omdat hijzelf op geen enkele manier van zijn kwalijke uitspraken afstand heeft genomen.

In het kielzog van zijn anti-semitisme heeft Ploeg ook dienstweigeraars, gewetensbezwaarden en pacifisten als politiek verdachte en moreel onverantwoordelijke mensen afgeschilderd. Ze zijn volgens Ploeg extreem-links, radikaal en crypto-kommunistisch. Nu vinden we extreem-links en radikaal voor onszelf mooie benamingen, en we verheugen ons erop crypto-kommunistisch te zijn, als daarmee bedoeld wordt, dat we positieve elementen vinden in het kommunisme. Maar binnen het verband, waarin Ploeg die termen gebruikt, zijn het uiterst negatieve uitlatingen. Voor Ploeg zijn pacifisten immers mensen, die de Tweede Wereldoorlog en de jodenvervolgung hebben mogelijk gemaakt. Alsof pacifisten niet door Hitler vervolgd werden. Alsof pacifisten niet tegen de Duitse bewapening waren. Alsof pacifisten niet in het verzet hebben gezeten. Alsof pacifisten joden niet lieten onderduiken en bescherming boden. Pacifisme is geen politiek vanuit de luie leunstoel, noch de daad van handen-schone getuigenis. Als pacifisten tegen wapenexporten zijn, zijn ze dat niet, omdat ze niet tegen bloed kunnen, maar omdat wapens de wereld onveiliger maken. Als pacifisten tegen legers zijn, zijn ze dat niet, omdat ze wereldvreemd zijn, maar omdat ze zeer betrokken zijn met het lot van de wereld.

Ploeg lijkt met zijn uitspraken bewust een campagne begonnen te zijn om het 'gesundenes Volksempfinden' tegen links en extreem-links te mobiliseren. Zijn uitspraken zijn er talrijk genoeg voor. De PSP-fractie heeft aan minister De Koning, de direkte baas van Ploeg, gevraagd afstand van diens uitlatingen te nemen. Terecht. Het pacifisme is ons te dierbaar om Ploegs opmerkingen te negeren of als onbelangrijk af te doen.

We beginnen ons daarnaast af te vragen, tot hoever dit rechtse kabinet zijn ideologische elastiek naar extreem-rechts wil oprekken. We hadden Brinkmans verheerlijking van het kerngezin, Rudings verdachtmakingen van werklozen. Lubbers' liefkozingen voor klein-rechts. De openlijke bespreking van de mogelijkheid van een Staphorster variant voor een kabinet in 1986 lijkt gepaard te gaan met het ondermijnen van de weerbaarheid van de onderliggers in de samenleving.

CHRIS HUINDER

AKTIEFONDS PSP

Bij dit nummer van 'Bevrijding' ontvangt u een acceptgirokaart voor het Aktiefonds van de PSP.

Met dat fonds ondersteunt de PSP diverse aktiegroepen, bewegingen en organisaties die een beroep doen op de partij. Om het de PSP mogelijk te maken diverse akties financieel te ondersteunen doet de partij een beroep op de abonnees van dit blad om het fonds via een gift te steunen. Gebruik de bijgaande acceptgirokaart of uw eigen overschrijvingskaart. Postgiro 3535250 ten name van PSP-Aktiefonds/Amsterdam.

INHOUD

PSP-KONGRES OVER RACISME	
ampere over het voetlicht	pag. 3
VOORDEURDELERS	
laten ze het maar bewijzen	pag. 4
PROSTITUTIEBELEID	
in wiens belang?	pag. 5
GROENEN BIJEN IN HAMBURG	
een historisch kompromis	pag. 7
BLOEDIGE KERSTMIS	
Berlijn 1918-1933	pag. 8
ZWITSERSE VREDESBEWEGING	
vele kleine zandkorreltjes	pag. 10
PSP EN DE KRAKERS (deel 1)	
America in Wageningen	pag. 12
OPWINDEND	pag. 13
EEN MONUMENT	
foto-impressie	pag. 16

Het volgende nummer verschijnt eind januari

BEVRIJDING

Uitgave van de
Pacifistisch Socialistische Partij
verschijnt 2 maal per maand

Wordt i.s.m. Studie- en Vakbibliotheek/
Amsterdam en de Vereniging 'Het
Gesproken Weekblad'/Grave ook op
cassette uitgegeven

Redactie: Heleen Buijs, Geert Dekker,
Bart Groeneveld, Rob van
Hilten, Chris Huinder,
Roel Sandvoort, Peter Zwart

Vormgeving: Dick Breebaart

Redaktiesekretariaat en eindredactie:
Roel Sandvoort

Administratie: Postbus 700
1000 AS Amsterdam
tel.: (020) 26 73 74

Abonnement: f 30,- per jaargang,
proefabonnement f 12,50 voor een
half jaar (opgave uitsluitend schriftelijk
of telefonisch)
Postgiro 194240 t.n.v. PSP/Amsterdam

Advertentietarief: 1/1 pag. f 1080,-;
1/2 pag. f 540,-; 1/4 pag. f 270,-;
1/8 pag. f 135,-. Overige tarieven op
aanvraag; korting bij kontrakt mogelijk.
Basistarief f 1,- per mm./per kolom.

Druk, zetwerk: Bevrijding/Amsterdam

AMPER OVER HET VOETLICHT

Afstandelijk en ondergesneeuwd. Zo kan men de discussie over racisme en anti-racisme op het Rotterdamse kongres betitelen. De politiek-emotionele strijd rond al dan niet samenwerken met de CPN en de PPR wist het merendeel der kongresgangers meer tot geestdrift te verlokken. Bovendien leidde dat onderwerp tot heviger partij-intern getwist dan het al dan niet verbieden van racistische organisaties en steun aan migrantenorganisaties. Niettemin gaat Chris Huinders in op de belangrijkste besluiten van het racisme-deel van het kongres. Daarnaast volgt een kort overzicht van alle besluiten die over dat onderwerp aangenomen zijn.

Het Rotterdamse PSP-kongres debatteerde óók over racisme en de strijd daartegen. Er werden belangrijke besluiten genomen, die spijtig genoeg amper over het voetlicht kwamen. Wellicht dat een op grote schaal verspreide, goedkope brochure met de visie van de PSP op racisme en anti-racisme veel goed kan maken. Het kongres-gedeelte over al dan niet landelijk met de CPN en PPR samenwerken liep zodanig uit, dat voor de discussiegroepen over racisme niet veel tijd overbleef. Daar waar de groepen met hun discussie net op gang waren, moesten ze alweer opbreken om zich voor de plenaire besluitvorming te installeren. In plaats van een stimulerende variant op een kongres-bijeenkomst werden die opinierende discussiegroepen daarmee eerder een doodgeboren kindje.

Verbod

Het hete hangijzer in de besluitvorming was wellicht het al dan niet wettelijk verbieden van racistische organisaties. Het kongres heeft zich vóór een juridisch verbod uitgesproken, zij het niet zonder weerwoord van verschillende afgevaardigden. Wouter Pors uit Eindhoven vond een juridisch verbod te beperkt. Stel, een rechter verbiedt een racistische organisatie niet. Gaat de PSP dan bij de pakken neerzitten, vroeg hij zich af. De Groningse Luitje Douma pleitte voor een actief vervolgingsbeleid. Een juridisch verbod zou volgens haar niet automatisch tot een verbod in de praktijk leiden. Bovendien had zij geen vertrouwen in de 'klassejustitie'. Door een juridisch verbod zou een racistische organisatie bovendien ondergronds kunnen gaan of een andere naam kunnen aannemen. Eerst zou er een actief vervolgingsbeleid en een 'keiharde systematische politieke bestrijding' van racistische organisaties moeten zijn. De

rechter kan er dan uiteindelijk aan te pas komen, zodra racistische organisaties direct fysiek geweld op openbare voorbereidingen daarop organiseren. Een ander bezwaar had Laurens de Vries uit Arnhem. Hij vond het onjuist de vrijheid van meningsuiting verder in te perken dan de grondwet toelaat. In zijn voetspoor trad Jan Baarn, die namens een minderheid van de afdeling Dordrecht sprak. Deze vond 'racisme een systeem van

vooroordelen, die op ideologisch nivo, met argumenten dus, bestreden moeten worden'. "Moeten we de repressieve staat te hulp roepen", zo vroeg hij zich af, "om het racisme te onderdrukken?"

Hulpmiddel

De woordvoerders van het partijbestuur vonden dat een onjuiste visie. Racisme is óók fysiek geweld tegen medeburgers.

Het recht kan een hulpmiddel zijn om dit geweld te voorkomen of te bestrijden. Per slot wordt door PSP'ers ook toegejuicht, dat er een 'proces tegen de staat' is aangespannen tegen de plaatsing van kruisraketten.

Het kongres had eveneens duidelijk moeite met het invoeren van een kwoteringsregeling bij huisvesting. Velen zagen dat als een verkapt spreidingsbeleid. Het partijbestuur stelde kwotering voor, juist bij nieuwbouw, als een mogelijkheid om een minimum aantal woningen voor migranten open te stellen. De kwotering is niet als een *maximum*-grens bedoeld (zoveel migranten maximaal per buurt, straat of trap), maar als een *minimum*-grens. Het kongres volgde hierin het partijbestuur. Op het terrein van *anti-semitisme* kwam er een fikse aanscherping. Het partijbestuur had in de kongresvoorbereiding al naar aanleiding van een amendement van de afdeling Nieuwegein meer nadruk op onderzoek naar en strijd tegen anti-semitisme gelegd. Het kongres ging nog verder. Het nam op voorstel van twee Amsterdamse afdelingen een motie aan, waarin om een verdere uitwerking van het standpunt over anti-semitisme en de strijd daartegen van de PSP werd gevraagd. Het partijbestuur moet daarvoor nu een aparte commissie instellen.

CHRIS HUINDER

STELLINGEN

Kort overzicht van de 18 stellingen, die op het Rotterdamse kongres van de PSP werden aangenomen:

1. *Anti-racisme dient een integraal onderdeel van het politieke denken en handelen van de PSP te zijn.*

2. *Anti-semitisme neemt een aparte plaats binnen het racisme in. Dat moet nader onderzocht worden. De PSP onderscheidt ideologisch racisme, in partijen en groepen georganiseerd racisme en institutioneel racisme (beperkte toegang van migranten tot de woningmarkt, arbeidsmarkt, onderwijs, media).*

3. *Racisme en seksisme zijn beide vormen van maatschappelijke onderdrukking, die elkaar versterken. Migrantengroepen moeten een eigen strijd voeren voor haar bevrijding, die niet helemaal samenvalt met de strijd van 'witte vrouwen'.*

4. *De sociaal-ekonomische crisis is geen oorzaak van het toenemende racisme, maar bevordert wel een klimaat waarin openlijk racisme groeit.*

5. *Positieve diskriminatie, kwotering, scholing, verticale doorstroming, gelijkwaardige arbeidsverhoudingen en afschaffing van de Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers zijn nodig om de rechtspositie van alle inwoners van Nederland gelijk te stellen.*

6. *Het racisme dat door de overheid en ambtenaren wordt toegepast moet actief bestreden worden, waarbij ontslag vanwege racisme mogelijk is.*

7. *De vreemdelingenwetten dienen te verdwijnen en alle illegale buitenlanders moeten gelegaliseerd worden.*

8. *Er moet een actief opsporingsbeleid komen van overtredingen van de anti-diskriminatie wetgeving.*

9. *Samen met de anderen doet de PSP verder onderzoek naar de achterliggende oorzaak van de groeiende aanhang van racistische organisaties.*

10. *Anti-racisme dient een integraal onderdeel te zijn van de strijd voor een vergaande maatschappijhervorming. Die strijd moet geweldloos gevoerd worden en in een zo breed mogelijk bondgenootschap.*

11. *De PSP moet samenwerken met migrantenorganisaties om het maatschappelijk isolement van migranten te doorbreken.*

12. *Prioriteit in die strijd ligt op plaatselijk nivo.*

13. *De PSP is voor een juridisch verbod van racistische organisaties, voor een verscherpte wetgeving en voor een actief opsporingsbeleid.*

14. *Kinderen van migranten zijn gelijk-*

waardige leden van de samenleving.

15. *Demokratische migrantenorganisaties en organisaties van migrantenvrouwen en van homoseksuele en lesbische migranten/s spelen in het proces van emancipatie een wezenlijke rol.*

16. *De PSP vormt met deze bovengenoemde organisaties een bondgenootschap en werkt er nauw mee samen in de strijd voor een rechtvaardige multiculturele samenleving.*

17. *Alle organisaties van migranten/s komen in aanmerking voor overheids subsidies met uitzondering van fascistische, racistische of eng-nationalistische organisaties en organisaties, die uitgaan van een fundamentele ongelijkheid van mannen en vrouwen.*

18. *Migrantengroepen hebben recht op ondersteuning door de PSP van eigen categoriale instellingen. De PSP neemt alle belemmeringen voor het lid worden door migranten/s weg, ook waar het kiesbaarstelling betreft, en ontwikkelt daartoe concrete voorstellen, vooral op afdelingsnivo.*

CHRIS HUINDER

VOORDEURDELERS

LATEN ZE HET N

Ruim vier jaar geleden werd de eerste kopersvereniging voor woongroepen in Nijmegen opgericht. Het meest opzienbarende hiervan was, dat het ook voor mensen met een bijstandsuitkering mogelijk bleek om een huis te kopen. Velen hebben dit voorbeeld dan ook nagevolgd. Momenteel zijn er alleen al in Nijmegen twintig kopersverenigingen met in totaal zo'n 140 huizen. Als de voordeurdelersmaatregel ook op deze verenigingen van toepassing wordt, is dit de tijdbom onder hun voortbestaan. Hier het verhaal van de *Vereniging Woongroepen Nijmegen*, representatief voor de problemen die andere delers te wachten staan.

Deze Vereniging Woongroepen Nijmegen werd in het voorjaar van 1981 opgericht en bestaat nu uit zeven huizen. Dit wordt beschouwd als een maximum 'om overzicht te kunnen houden'. Hoe zit zo'n vereniging in elkaar? De vereniging is de juridische eigenaar van de huizen. De leden betalen de rente en aflossing voor hun

eigen huis aan de vereniging. Deze betaalt dit weer aan de bank, in dit geval het Bouwfonds Nederlandse Gemeenten. Als er betalingsmoeilijkheden zouden ontstaan is de vereniging als geheel aansprakelijk, er is dus geen persoonlijke aansprakelijkheid. De bank kijkt dan ook niet naar het inkomen van de leden. Het contact tussen de bank en de leden is minimaal, want bij wisseling van de groepsstamstelling hoeft er geen nieuwe koopakte te worden opgemaakt. Ook hoeft er dan geen overdrachtsbelasting betaald te worden, de vereniging blijft immers de eigenaar.

Tekort

Je kunt je afvragen waarom er juist in Nijmegen zoveel van deze verenigingen zijn. In de eerste plaats is Nijmegen een stad met traditioneel veel woongroepen die onderling redelijk goed georganiseerd waren. Vanwege het tekort aan groeps-woningen in de huursektor was reeds veel ervaring opgebouwd met het kopen van huizen. Als moeilijkheid kwam steeds naar voren dat groepswisselingen te grote financiële gevolgen met zich meebrengen. Een aantal actieve mensen die in de slaggingen met de banken, wisten in het overleg met het Bouwfonds een doorbraak te forceren met betrekking tot de aansprakelijkheid. Gezien de grote vlucht die het in verenigingsverband kopen van huizen ge-

DE FEITEN

Terwijl er een half jaar geleden nog gedacht werd dat van uitstel misschien wel afstel zou komen, ziet het er nu naar uit dat de voordeurdelersmaatregel (door De Graaf konsekwent *woningdelersmaatregel* genoemd) toch doorgaat. Tot genoegen van de staatssecretaris heeft zijn reactie op vragen van CDA en VVD een aantal onduidelijkheden weggenomen. Zodanig zelfs dat de regeringspartijen er waarschijnlijk mee akkoord gaan. Op dit moment wordt er nog steeds uitgegaan van 1 januari, maar de kans is groot dat, tussen het definitieve besluit en de datum van ingang, de sociale diensten een aantal maanden krijgen om de uitvoering voor te bebreiden.

Nog even de maatregel zelf. Personen van 23 jaar en ouder die gezamenlijk de woonkosten delen kunnen op hun bijstandsuitkering gekort worden met f 152,-, vijftien procent korting dus. Dit als gevolg van vermeende schaalvoordelen met betrekking tot het met anderen delen van zowel kale als overige woonlasten. Wegens het onbre-

ken van kale woonlasten bij krakers komt er voor hun nog een extra korting van f 155,- bovenop, in totaal dus dertig procent korting. Voor jongeren pakt deze maatregel nog ongunstiger uit (zie Bevrijding nr 10). De bedoeling van deze maatregel is een totale bezuiniging van 195 miljoen. Dit bedrag zal voornamelijk moeten worden opgebracht door bijstandsgerechtigden die bij hun ouders wonen, woongroepen en mensen in de bijstand die een verdienend kind thuis hebben wonen. In zijn brief van 1 oktober licht De Graaf nog een aantal zaken toe. Het achter één voordeur wonen geldt niet als criterium voor woningdeling, omdat achter een voordeur meerdere zelfstandige woonruimten kunnen zitten, waarbij voor elke woonruimte afzonderlijk huur is verschuldigd. Van zelfstandige woonruimte is sprake wanneer voor de gehele woonruimte huur is verschuldigd of wanneer er sprake is van eigendom van een of meer bewoners. Degenen die aanspraak kunnen maken op individuele huursubsidie vallen buiten de maatre-

gel, evenals bewoners van Blijf-van-mijn-lijf-huizen. Ook wanneer je een eigen zit- en slaapkamer, eigen keuken en eigen wasgelegenheid hebt valt je er buiten.

Over de fraudegevoeligheid van de maatregel door het opgeven van een vals adres zegt de staatssecretaris dat dit ook geldt voor de loon- en inkomstenbelasting. Bovendien zal dit periodiek gecontroleerd gaan worden. Aangezien woningdelers die alleen op grond van een zakelijke overeenkomst in de woning verblijven (kostgangers en onderhuurders) niet onder de korting vallen is ook hier fraude mogelijk. Volgens De Graaf is dit echter niet aannemelijk, omdat dit financieel nadelig is voor degenen die kostgeld of onderhuur ontvangen.

De LOBH (Landelijk Overleg Belangengroepen Huisvesting) reageerde vernietigend in haar rapport 'Op Schaal Wonen' (inmiddels uitverkocht). Gekonkludeerd wordt dat in de regeling onvoldoende sprake is van een noodzakelijk onderscheidend vermogen, wat leidt tot willekeur. Sinds

het ontwerpbesluit is de onduidelijkheid alleen maar vergroot. Een voorbeeld: binnen De Graafs formulering vallen kamers en wooneenheden onder zelfstandige woonruimten aangezien er voor de hele woonruimte huur wordt betaald. Dit is een hoogst ongebruikelijke definiering vergeleken met de Huurprijzenwet en het Burgerlijk Wetboek.

Tijdens het mondeling overleg over deze maatregel op 23 november maakte Tweede Kamerlid Wilbert Willems een voor de SGP staatsrechtelijk ontoelaatbare opmerking. Hij stelde namelijk dat de PSP-fractie zal meehelpen aan het zoeken van legale ontwijkingsmogelijkheden voor deze maatregel.

Een samenvatting van 'Op Schaal Wonen' is gratis te verkrijgen bij de LOBH. Na het definitieve besluit is hier ook een zogenaamde ontwijkingsposter te bestellen. LOBH, Henri Polaklaan 12b, 1012 CS Amsterdam, tel. 020 - 22 35 05.

AAR BEWIJZEN

nomen heeft, stelt het Bouwfonds nu wel een grens aan het aantal huizen dat jaarlijks in zo'n verband gekocht kan worden. Een van de huizen van de Vereniging Woongroepen Nijmegen wordt bewoond door Jan, Thea, Joep en John. Joep en Thea zitten allebei in de bijstand, John komt daar binnenkort in terecht aangezien hij dan zijn studie beëindigt. Jan zat ook een tijd in de RWW, maar komt daar nu met zijn part-time baan als vormingswerker net bovenuit. Voor hem zijn de voordeurdelersplannen minder onbekend. Reeds in 1981 dreigde de Sociale Dienst in Nijmegen zijn RWW-uitkering met vijftien procent te korten. Er werd een 'samenlevingsvoordeel' gekons'ateerd, omdat hij met drie anderen een gezamenlijke huishouding voerde. Na hoger beroep en vragen in de raadscommissie hierover, draaide de directeur van de Sociale Dienst zijn maatregel terug. Argument: 'We willen eerst de landelijke ontwikkelingen afwachten'. Hij wordt nu dus op zijn wenken door de staatssekretaris bediend.

John: "Ik heb altijd in een woongroep gewoond, daar heb ik bewust voor gekozen. Met het maandgeld van mijn ouders en een gedeeltelijke studiebeurs kom ik op f 850,- per maand. Ik heb dus nooit veel gehad om voor wonen te betalen. Het wonen in een huis van een vereniging als deze is voor mij betaalbaar."

Jan: "Zo'n zeven jaar geleden kon ik samen met drie anderen heel voordelig een huis kopen. We hoefden in totaal maar f 500,- rente en aflossing te betalen. Maar dat huis was eigenlijk niet groot genoeg voor ons. Bovendien waren er ook wat wisselingen in de groep, waar veel nadelen aan zaten, omdat we het huis op naam gekocht hadden. Dit leidde ertoe dat we ergens anders wilden gaan wonen."

In de vereniging is vastgelegd dat groepen hun eigen huis uitkiezen, maar met een plafond van f 250,- per maand aan rente en aflossing per persoon. Als een huis goedkoper is, dan hebben die mensen gewoon geluk gehad, maar ze moeten wel minimaal f 200,- betalen.

Jan: "We zijn er pas geleden over begonnen om ook de inkomens erbij te betrekken en één vast bedrag af te spreken, gekoppeld aan een basisinkomen van f 850,-. Voor iedere f 100,- die je meer verdient, moet je dan tien procent meer woonlasten betalen. Wel natuurlijk tot een bepaald maximum. In andere verenigingen zijn weer andere vormen van nivelleren uitgeprobeerd."

Verbouwing

Deze groep kocht hun huis voor f 82.500,-, een half jaar na oprichting van de vereniging. Per persoon wordt f 250,- aan rente en aflossing betaald. Daar boven op komt dan nog f 40,- energie en water en f 30,- belastingen en heffingen. Eigen woningbezit wordt meestal voor een belangrijk deel gefinancierd door middel van de rente die je van je belastbaar inkomen mag aftrekken. Voor mensen in

de bijstand gaat dat echter om een luttel bedrag. Voor de belasting zijn de leden van een kopersvereniging voor een bepaald deel eigenaar, voor dat deel kun je de rente die je betaalt dan ook aftrekken. In dit geval krijgen de RWW-ers maar een paar honderd gulden per jaar terug. De woonlasten schommelen dus om en nabij de f 300,-, maar daar is het onderhoud nog niet bij inbegrepen.

Jan: "Meteen na aankoop zijn we het huis gaan opknappen. Zo moest de hele elektrische bedrading vernieuwd worden en hebben we de zolder bewoonbaar gemaakt. Dit alles heeft ons f 5000,- gekost. Door alles zelf te doen, hebben we alleen het materiaal hoeven te betalen. De vereniging heeft nu een onderhoudsfonds waar iedereen elke maand f 5,- in stopt, maar dat willen we gaan verhogen. Omdat we allemaal al op hoge lasten zitten is onderhoud echter het eerste waarop wordt bezuinigd. Omdat er soms toch ineens grote investeringen op dit gebied nodig zijn, hebben we een huispot ingesteld. Deze wordt gevuld met het bedrag dat we jaarlijks van de belasting terugkrijgen vanwege de renteaftrek. Als wij hadden moeten wachten op het onderhoudsfonds van de vereniging, was het dak van onze schuur al lang weggerot."

Op de fles

Wanneer de voordeurdelerskorting op hen

van toepassing wordt, zullen Joep, Thea en John elk met f 152,- gekort worden op hun uitkering. Het wonen in zo'n groep gaat hun dan ineens bijna f 500,- kosten.

Jan: "Eerst was er paniek bij de verenigingen, omdat er zoveel mensen met een bijstandsuitkering bij zitten. We dachten 'Ah, de vereniging gaat op de fles'."

John: "Als student weet ik heel goed wat het is om met f 850,- te leven. Naast mijn studieschuld heb ik ook nog andere schulden opgebouwd. Ik dacht net: als ik die uitkering heb kan het allemaal iets ruimer. Maar als die voordeurdelersmaatregel doorgaat zie ik mij genoopt tot dezelfde levenswijze als nu. Dat wil zeggen, zo nu en dan wat lenen en hopen dat mijn ouders zo af en toe over hun hart strijken. Het zal erbij inschieten dat ik eens een keer een weekje wegga, of ik moet meer lenen."

Jan: "We hebben nu nog een abonnement op de Volkskrant, de Stadskrant en de Groene, maar of dat dan nog kan? Het wordt dan ook beter opletten met boodschappen doen, bezuinigen op eten en drinken dus."

Begrijpelijk dat het laatste half jaar vanuit dit huis stevig aktie is gevoerd. Zo waren Thea en Joep dit voorjaar betrokken bij de *trainakties*. In groepen ging men gratis met de trein om er zo de aandacht op te vestigen dat het openbaar vervoer door de voordeurdelersmaatregel onbetaalbaar zou worden. Op de in de trein uitge-

deelde stencils werd door de andere passagiers meestal positief gereageerd. Joep deelde onlangs nog stencils uit tijdens een voorstelling van het Nederlands Danstheater. "Deze vormen van cultuur zullen onbetaalbaar worden als die korting doorgaat. Het publiek was diep geschokt."

Wat er zal gebeuren als de bewoners hun rente en aflossing niet meer kunnen betalen is onduidelijk. Het zal voor het Bouwfonds moeilijk worden te bepalen van wie ze geld kunnen eisen. Er kunnen in één huis vele mensen gewoond hebben die allemaal gezamenlijk aansprakelijk zijn. In eerste instantie zal natuurlijk geprobeerd worden om de maatregel te ontwijken.

Jan: "Of er met truukjes onderuit te komen is hangt mede af van hoe streng de controle wordt. Hier in Nijmegen gaan ze iedereen een briefje sturen met de vraag of je wel of geen voordeurdelers bent. Dat moet je naar waarheid beantwoorden, wat steekproefgewijs gecontroleerd wordt. Ik denk dat ze gaan vragen hoe je woont, wie de hoofdhuurder is, of je onderhuurt, of je een eigen huurcontract hebt. Wij kunnen misschien gaan werken met huur- en onderhuurcontracten. Als je een eigen huurcontract kunt overleggen ben je blijkbaar geen voordeurdelers. Dat de eigenaar van het huis dan toevallig een vereniging van woongroepen is..., laten zij het tegendeel maar bewijzen!"

ROB VAN HILTEN

PROSTITUTIE

IN WIENS BELANG ?

Er is nogal wat gaande op het 'prostitutiefront'. In Utrecht voeren de straatprostituées een verbeterde strijd om een veilige tippelplaats. Rotterdam, dat eerst de gehele raam- en straatprostitutie uit Katendrecht had verdreven om vervolgens te konkluderen dat de prostitutie nergens anders gevestigd kon worden, heeft nu eindelijk zijn eroscentrum (tenminste, zolang het duurt). Den Haag is bezig in het kader van de stadsvernieuwing een prostitutiebeleid uit te stippelen. Overigens niet zonder protest. De stad hing onlangs vol met protest-affiesjes tegen het

aanwijzen van een aantal prostitutiestraten. Gemeentes, en vooral de grotere, worden in toenemende mate gedwongen een beleid te gaan voeren met betrekking tot de prostitutie in haar stad. Overlast van buurtbewoners, (grof) geweld tegen prostituées en drugshandel op straat nopen hen tot ingrijpen. Als de Minister van Justitie het *bordeelverbod* gaat opheffen, zal dat de gemeentes meer speelruimte geven voor het ontwikkelen van een eigen beleid. Heleen Buijs geeft voor een BEVRIJDING een beeld van de stand van zaken.

Het is noodzakelijk dat de belangen van prostituées ok worden meegewogen. Bij het maken van dit beleid gebeurt dat in feite niet. Eén van de oorzaken hiervan is dat prostitutees in Nederland nauwelijks georganiseerd zijn.

Er zijn wat dit betreft enkele positieve ontwikkelingen te zien. In Amsterdam bestaat sinds enige tijd de VIP, Vrouwen In de Prostitutie, binnenkort wordt de Stichting 'De Rode Draad' opgericht, een belangenbehartigingsorganisatie van prostituées en ex-prostituées. Eind januari dit jaar is er in Amsterdam een dag georganiseerd door het raadsvrouwenoverleg over prostitutie en gemeentepolitiek. In de aanbevelingen werd de prostituée eens niet vergeten, hoewel het ex-prostituée Violet wel enige moeite had gekost het woord te mogen voeren op deze dag. Ook hulpver-

vervolg op pagina 6

leners, maatschappelijk werkers en politievertegenwoordigers waren op de dag aanwezig.

Aanleiding tot deze dag vormde een nota van de Amsterdamse PSP-gemeenteraadsfractie over een gewenst overheidsbeleid, dat ertoe bijdraagt dat prostitueés uit de verdrukking raken en op een verantwoorde manier hun werk kunnen doen. In de nota wordt gesteld dat tot nu toe alleen de belangen van de prostituant, zijn gezondheid (geslachtsziekten) en de noodzaak van de bevrediging van zijn 'natuurlijke' driften centraal hebben gestaan. Dat houdt in dat de gemeente ook verantwoordelijkheid draagt voor het wel en wee van degenen die het meest bij de prostitutie betrokken zijn: de prostitueés.

Passief beleid

Momenteel voeren de gemeentes in het algemeen een passief beleid. De zaak wordt op zijn beloop gelaten tot het uit de hand loopt, bijvoorbeeld in de vorm van acties van buurtbewoners tegen overlast. Voor zover gemeentes dan optreden, gebeurt dat in het kader van de openbare ordehandhaving: strengere politieursurveillance, razzia's op straatprostitueés van hotels en bordelen.

Sinds een aantal jaren proberen enkele gemeentes wat meer greep te krijgen op het prostitutiegebeuren. Enerzijds gebeurt dit door aanscherping van bepalingen in de A.P.V. (Algemene Plaatselijke Verordening), zoals het aanwijzen van tippelgebieden, anderzijds wordt in het kader van de stadsvernieuwing opgetreden. Arnhem bijvoorbeeld heeft in het Spijkerkwartier de prostitutie gekonsentreerd aan de rand van de wijk; Groningen voerde eveneens een konsentratiebeleid bij renovatie van de Binnenstad-Zuid. Den Haag heeft onlangs konsentratievoorstellen goedgekeurd.

Het beleid van de gemeentes beperkt zich in het algemeen tot het konsentreren van de prostitutie in enkele straten en het aanwijzen van een tippelgebied (voor zover straatprostitutie überhaupt gedoogd wordt) om meer greep en controle op het gebeuren te hebben. Bij de totstandkoming van het beleid hebben buurtbewoners en pooiers nog wat in te brengen, de prostitueés in het geheel niets.

Gemeentes laten de belangen van de prostitueés meestal geheel buiten het gezichtsveld, ondanks het feit dat de vrouwen steeds vaker van zich doen horen. Illustratief hiervoor is de Haagse nota 'Prostitutie en Stadsvernieuwing'. Hierin wordt gesteld, dat de voorgestelde maatregelen tot doel hebben "om te komen tot een betere regulering van het verschijnsel prostitutie, waardoor de overlast, zoals die door bewoners van deze gebieden ervaren wordt, aanzienlijk ingeperkt kan worden (...)". Over de prostitueés geen woord. Het voorstel van B&W om tippelstraten aan te wijzen en de raamprostitutie te konsentreren wordt bepaald door de 'beheersbaarheid' van het probleem. Het resultaat is dat de tippelgebieden ver buiten de woonwijken en dus zonder de door de vrouwen als noodzakelijk geziene sociale controle worden gesitueerd. Ook liggen de straten ver van het onlangs geopende huiskamerproject, een aanloopadres voor straatprostitueés.

Een voorstel van de PSP-fractie om de straatprostitutie buiten de oude wijken,

maar nog wel in het drukker stadsgedeelte met veel kantoren en verkeer te laten plaatsvinden, werd door de meerderheid van de raad afgewezen, hoewel dit een voorstel was dat de instemming had van de vrouwen.

Den Haag is natuurlijk niet de enige gemeente, die haar beleid nagenoeg uitsluitend laat bepalen door overwegingen van openbare orde en beheersbaarheid. Ook in Utrecht zijn de tippelaarsters naar de rand van de stad verbannen. Onlangs is zelfs een nieuw A.P.V. artikel in werking getreden waarin het mogelijk wordt om straatprostitueés gedurende een bepaalde periode de toegang tot enkele gebieden te ontzeggen bij overtreding van het tippelverbod. Een vergelijkbaar voorstel voor jongeren in Hoog-Catharijnen heeft al de nodige vraagtekens opgeroepen over de toelaatbaarheid van dit soort maatregelen.

De tippelaarsters zelf voelen zich erg onveilig in de hun aangewezen tippelgebieden ver van de bewoonde wereld. Zij staan bloot aan allerlei vormen van geweld door de klanten: eenmaal in hun auto zijn ze volledig aan hen overgeleverd. Er zijn de laatste maanden al enkele prostitueés vermoord. Bovendien worden ze gedwongen in auto's hun werk te doen bij gebrek aan hotels; van enige hygiëne kan zo geen sprake zijn. Ook is er meestal nergens een plek waar ze even kunnen uitrusten, zich kunnen warmen en met elkaar een praatje kunnen maken.

De overheid stelt zich op het standpunt dat zij geen zedenmeester meer mag zijn, d.w.z. zij mag zich geen moreel oordeel aanmeten over het verschijnsel prostitutie. Alleen waar sprake is van dwang, uitbuiting en slechte hygiënische omstandigheden dient zij op te treden. Het is in dit licht gezien zonder meer inkonsekvent en hypokriet de tippelaarsters naar de rand van de stad te verbannen, ver buiten de bebouwde kom, waar vrouwen juist meer bloot staan aan geweld, verkrachting en afpersing door mannen (klanten). Tijdens de studiedag in Amsterdam was gepleit voor een prostitutiebeleid, waarin de openbare orde, het politie- en justitiebeleid, de ruimtelijke ordening, de volksgezondheid en de hulpverlening op elkaar zijn afgestemd. Zo'n beleid is overal nog ver te zoeken.

Bordeelverbod

Hoewel de meeste gemeentes bij het ontwikkelen van hun plannen het bordeelverbod, dat gemeentes verbiedt gelegenheid te geven tot prostitutie, hebben weten omzeilen, wordt er toch voor afschaffing van dit verbod gepleit.

Ten eerste wordt nu openlijk onderkend dat juist door dit verbod alles wat zich om en rond de prostitutie afspeelde en daardoor feitelijk ook het werk van de prostituee zelf, in de kriminele sfeer terecht kwam. Was het wetsartikel oorspronkelijk bedoeld om de prostituee tegen uitbuiting door pooiers en bordeelhouders te beschermen, het effect was het omgekeerde. De illegaliteit van de prostitutiewereld dwong de prostituee verder in een isolement.

Ten tweede verhindert het bordeelverbod gemeentes actief regulerend beleid te voeren en initiatieven te nemen de leef- en werkomstandigheden van de prostitueés te verbeteren. Ze mogen bijvoorbeeld niet

zelf hotels neerzetten waar straatprostitueés hun werk zouden kunnen doen, dan zouden ze gelegenheid geven tot prostitutie.

Zowel nu, maar zeker in de toekomst, als de gemeentes na afschaffing van het bordeelverbod het prostitutiebeleid geheel in handen krijgen, zijn er mogelijkheden een behoorlijk beleid te gaan voeren. De bemoeienis van de rijksoverheid zal dan worden teruggebracht tot de verantwoordelijkheid voor opsporing en vervolging van dwang/geweld tegen prostitueés (via het Openbaar Ministerie), aldus de nota ter bestrijding van seksueel geweld (zie het vorige nummer van Bevrijding). Afschaffing van het bordeelverbod betekent een aanzet tot de noodzakelijke de-kriminalisering van de prostitutie. Door het werk van de prostituee uit de illegale sfeer te halen ontstaat er de ruimte dit werk als een beroep te erkennen en er dezelfde eisen aan te verbinden als aan ieder ander beroep (bijvoorbeeld het betalen van premies, sociale zekerheid). Gemeentes kunnen een vergunningstelsel gaan ontwikkelen voor bordelen en hotels, waar prostitueés kunnen gaan werken. De vergunningen kunnen dan dienen ter controle van de arbeidsomstandigheden van de vrouwen, de brandveiligheid, hygiënische omstandigheden enzovoort.

Aanbevelingen

De nota van de Amsterdamse PSP-fractie doet een aantal konkrete aanbevelingen. Zo wordt er aangedrongen op verbetering van de werkomstandigheden van de straatprostitueés door het werk binnenshuis, in hotels of bordelen met behoorlijke sanitaire voorzieningen mogelijk te maken. Dit levert ook minder overlast en rommel op straat op. Bovendien wordt

gepleit voor uitbreiding van het aantal huiskamers, omdat de toeloop van vrouwen te groot is geworden voor de nu bestaande huiskamer. Tevens acht de nota strafbaarstelling van de prostituant gewenst, naast die van de prostituee die het tippelverbod overtreedt. Nu worden alleen de vrouwen opgepakt en bekeurd. De situatie in de raamprostitutie ligt in Amsterdam – gezien de grootschaligheid ervan en het funktioneren als toeristische attractie – anders dan in de andere steden.

In Den Haag is voorgesteld het verkeer te verbieden gezien de geluidsoverlast die het in de buurt veroorzaakt, in Nijmegen is een soortgelijk voorstel gedaan, overigens niet zonder protest van de hoeren die hun klandizie vreesden te zien verminderen.

Het wordt hoog tijd dat gemeentes een prostitutiebeleid met inspraak van de prostitueés gaan voeren. Zolang maar één partij aan het woord is, de buurtbewoners en de bedrijven, en de andere partij niet gehoord wordt, zal prostitutie altijd een probleem blijven vormen. Akseptatie en integratie van prostitueés in de samenleving is pas mogelijk als ze wat te zeggen hebben.

Violet verwoordde het op die dag in Amsterdam als volgt: "En die klanten zijn heel netjes en die hebben alle burgerrechten en worden nooit vervolgd, terwijl zij met portieren klappen in stille straten en schreeuwen en daarom hoeven hoeren geen burgerrechten te hebben. Nog steeds niet." Komt het prostitutiebeleid na afschaffing van het bordeelverbod in handen van de gemeentes, dan hebben zij alle mogelijkheid om een beleid te ontwikkelen, dat ook in het belang van de prostitueés is. Het zal hoog tijd worden.

HELEEN BUIJS

(advertentie)

AFWENTELN

SOLIDARIDAD

OF OMWENTELN

AFWENTELN OF OMWENTELN

In Latijns Amerika worden kleine mensen afgeschreven omdat een reuzenschuld aan rijke landen niet meer op te brengen is.

Solidaridad steunt vakbonden, koöperaties en basisgroepen in heel Latijns Amerika die vechten voor rechtvaardigheid. Die organisaties verdienen onze steun.

SOLIDARIDAD

Den Haag Gironummer: 1804444

Die Grünen

EEN HISTORISCH KOMPROMIS

Op 7, 8 en 9 december vond in Hamburg het zevende landelijke kongres van de Westduitse Groenen plaats. Een belangrijke bijeenkomst voor deze jonge, succesvolle partij; alleen al omdat een eventuele coalitie met de sociaal-demokraten centraal stond.

Roel Sandvoort reisde naar de rijkste stad van West-Duitsland om te zien hoe dat zou aflopen: de keuze tussen principe en realiteit, tussen buiten-parlementair en parlementair.

"Achter de discussie over de verschillende wegen, verbergen zich de verschillende doelen", heeft Rosa Luxemburg eens gezegd. Die weg liep voor de Westduitse Groenen begin deze maand via het futuristische Plaza-hotel in Hamburg, waarachter zich een enorm kongrescentrum heeft verstoppt, waar de Groenen hun zevende kongres beleefden.

Centraal bij de kongres-diskussies stond de samenwerking met andere partijen, met name de sociaal-demokratische SPD.

Kongres-folklore

Het feit dat de vergadering plaatsvond in het super-moderne 'Kongrescentrum Hamburg' was meteen in het begin al aanleiding voor een staaltje kongres-folklore van de Groenen: er stond een motie ter discussie waarin het centrum als plaats van handeling werd afgekeurd, met als argument dat de 'alternatieven' bijeen horen te komen in minder 'monopool'-kapitalistische vergaderplaatsen, als markthallen en dergelijke. Gelukkig voor de organiserende Groenen-Hamburg hadden zij een ijzersterk argument achter de hand: het kongrescentrum kostte 'maar' 27.000 mark, tegenover de markthallen 50.000. Van de tweeënhalf dag die het kongres duurde was de hele zaterdag uitgetrokken voor de discussie over het agendapunt 'perspektief van de groene politiek'. Achter dat punt verborg zich de discussie over de samenwerking met andere 'gevestigde' partijen, meer in het bijzonder de SPD. Het partijbestuur had de kat de bel aangebonden met een kongres-resolutie waarin samenwerking aan zoveel voorwaarden werd gekoppeld, dat die in feite onmogelijk werd gemaakt, zelfs een 'gedoogrol' werd daarin afgewezen.

Een groep van zo'n dertig leden – waaronder de Bondsdagleden Otto Schily en Joschka Fischer – kwam daartegen in opstand en diende een tegenvoorstel in dat met twee besluiten kwam: de besluitvorming over samenwerking bij verkiezingen voor de deelstaten, gemeenteraden enzovoorts horen thuis bij de betreffende afdelingen en de besluitvorming over eventuele

Antje Vollmer

samenwerking op landelijk nivo moet worden uitgesteld tot kort voor de volgende Bondsdagverkiezingen van '87.

Het werd op het kongres, zoals voorspeld, een strijd tussen de 'realo's' en de 'fund-di's, tussen de 'realisten' en de 'fundamentalisten'. De spits van de discussie werd afgebeten door Rudolf Bahro. Hij verweet de voorstanders van samenwerking een "opnieuw beleefde nestwarmte van de SPD". Bij Bahro staat centraal dat de Groenen het alternatief voor alle partijen moeten zijn. Voor vriend en vijand ging Bahro door het lint toen hij de positie van de Groenen vergeleek met de nazi's voor de oorlog: "Formeel en structureel gezien staan beweging, staat en maatschappij precies zo ten opzichte van elkaar als in de tijd van de republiek van Weimar", aldus Bahro. Dat kwam hem later op een motie van afkeuring te staan waarin werd vastgesteld dat de NSDAP aan de macht kwam met steun van de groot-industrie, door straatterror en, uiteindelijk, onvrije verkiezingen. De Groenen verklaarden bovendien in die motie er van overtuigd te zijn de eerste poging te vormen voor het bewerkstelligen van een werkelijke democratie van onderop.

Bier-uit-blik

Typisch voor de daarop volgende discussie was het verwijt aan het adres van Bahro dat hij in de wandelgangen bier-uit-blik dronk, terwijl hij zelf zegt de maat-

gerlijker, reformistischer en nationalistischer werd".

"De rol van de SPD was altijd de sociale bewegingen te integreren en zo te verzwakken en onschadelijk te maken. Dat is ze ook na de oorlog steeds weer gelukt. Het is ze gelukt de Paasmars-beweging op te slokken, en de studentenbeweging, en nu probeert zij óók de vredesbeweging te verorberen. Aan die politiek kwam een eind toen de Groenen ontstonden. En dan zouden we nu, terwijl we net vier jaar bezig zijn, ons moeten integreren met deze zelfde SPD?", aldus Antje Vollmer voor een eindelijk doodstille kongreszaal, onderbroken door donderend applaus.

Een belangrijk argument van de voorstanders van samenwerking werd verwoord door Joschka Fischer: "Het afwijzen van een coalitie met de SPD betekent tolerantie ten opzichte van een 'grote coalitie' van de sociaal-demokraten met CDU en CSU".

Uiteindelijk werd, na tien uur discussie, een kompromis voorgesteld: de beslissingsbevoegdheid voor samenwerking bij plaatselijke verkiezingen ligt bij de betreffende afdelingen; de discussie over landelijke samenwerking wordt uitgesteld tot 1986 (letterlijk de twee voorstellen van de voorstanders van samenwerking), waaraan werd toegevoegd dat op basis van de tegenwoordige inhoudelijke standpunten van de SPD (en andere partijen) de Groenen geen mogelijkheid voor een coalitie of een gedoogrol op landelijk nivo zien. Het kersvers gekozen partijpresidium-lid Lukas Beckmann noemde dat kompromis (aangenomen met 342 tegen 264 stemmen) in een interview "historisch zeer, zéér belangrijk". "Aan de ene kant hebben we duidelijk gemaakt dat we bereid zijn op zakelijke gronden met alle partijen samen te werken en politieke verantwoording te nemen, terwijl tegelijkertijd duidelijk is dat het ontwikkelingsproces van de SPD zich in de groene richting moet bewegen als men ons er bij wil hebben", aldus Beckmann, die ook samenwerking met de CDU niet uitsluit. Samenwerking met die partij noemde hij weliswaar 'hypothetisch' maar "...er vinden op parlementair nivo al heel interessante debatten plaats tussen Groenen en CDU. Vooral in deelstaten als Baden-Württemberg, waar de SPD absoluut geen rol speelt, omdat ze daar de traditionele oppositiepartij zijn". Alles hangt, aldus Beckmann, af van de ontwikkelingen (met name van de liberale FDP) bij de aanstaande verkiezingen in Saarland, Hamburg, Berlijn, Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen. En natuurlijk ook bij de Bondsdag-verkiezingen van 1987, maar dat is, ook voor de 'realistischer' geworden Groenen nog héél ver weg...

ROEL SANDVOORT

schappij fundamenteel te willen veranderen, inclusief de verschillende produktiemethoden. Of het verwijt, ook aan het adres van Bahro, dat hij naar Oregon (VS) – op bezoek bij Bhagwan... – reisde per vliegtuig, in plaats van per schip!

Ook de wijze van samenstelling van de sprekerslijst spreekt boekdelen. In de eerste plaats hadden zich teveel sprekers gemeld. Als oplossing kwam loting uit de bus. Tien mannen en tien vrouwen zouden om en om aan het woord komen. Toen de lijst 'uit de hoge hoed' bekend werd gemaakt ging er een geloei op: op die lijst stonden te veel 'prominenten'. En dus werd er een motie ingediend waarin werd geeist die bekende Groenen te vervangen door onbekenden. Dat voorstel werd verworpen, zodat uiteindelijk ook een Bondsdaglid als Antje Vollmer het woord mocht voeren. Vollmer, één van de zes vrouwen (!) die het voorzitterschap van de Bondsdagfractie delen, is een fel tegenstandster van samenwerking met de SPD. Zij is dan ook één van de ondertekenaars van het bestuursvoorstel over dat onderwerp. Antje Vollmer begon haar betoog met een citaat van de historische vrouwenvoerrechtster Clara Zetkin, uit de tijd dat zij uit de SDP trad: "Vijftien jaar heeft de strijd tussen links en rechts in de SPD geduurd. Een strijd van links tegen een burgerlijke, reformistische, nationalistische partij. In die jaren zijn prachtige radicale resoluties opgesteld en aangenomen. Maar het resultaat was dat de SPD juist steeds bur-

BLOEDIGE KERSTMIS

Twijfel en hoop, idealisme en cynisch grübeln, revolutionair sentiment en skepsis, radikalisme en realiteitszin. Horst Gabel voelde zich die maandagmorgen, 23 december 1918, wandelend door de Tiergarten, wat schizoïde. Diplomaten passeerden hem, op weg naar hun ambassades in de buurt van het park. De oorlog was voorbij. Berlijn was in rep en roer. In Duitsland zou het allemaal gaan gebeuren, de arbeiders en soldaten aan de macht, de hemel op aarde. De keizer zat godzijdank hoog en droog in Doorn, Ludendorff had de slag verloren, generaal Groener moest ook een toontje lager zingen. De nieuwe mens was in aantocht. Het was slechts een kwestie van tijd. Rosa Luxemburg, Lenin, Trotski, Karl Liebknecht, dat waren de nieuwe profeten. Horst's vriendinnetje Lotte had het hem zondagavond bij het diner in het ouderlijk huis in die prachtige villa in Dahlem nog zo keurig uitgelegd. De bourgeoisie, die de oorlog had ontketend, had zich verstrikt in haar eigen netten. Eindelijk zou de rekening worden vereffend. Lotte's vader, bierbrouwer maar desalniettemin beschaafd liberaal aanhanger van Walter Rathenau en kennis van Thomas Mann, had zich bijna in de schildpadsoep verslikt. Moeder was boos geworden. Horst had zijn hersens er voor afgesloten. Eenheid van de arbeidersklasse, geen gesjoemel, de werkers die orde op zaken zouden stellen, internationale solidariteit die niet ophield bij Brest-Litowsk, de kollektieve daad als allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie. Lotte geloofde het echt, Horst niet.

Zijn gedachten waren te versnipperd geweest. Hij vond de retoriek van Lotte wel aantrekkelijk, maar was tegelijkertijd bang dat zijn stamkafé Untreu in de Bleibtreustrasse dicht zou gaan zodra zijn partijgenoten uit de Spartakusbond het voor het zeggen kregen. Wilhelm Pieck zou dat wufte etablissement, waar hij zijn vriendje Joachim had versierd, waar hij voor het eerst kennis had gemaakt met een pijpje opium, waar 's nachts werd gedanst op zwarte muziek, waar bijna niemand het tweede – laat staan het derde – kouplet van de Internationale kende, waar de boeken van Flaubert belangrijker werden gevonden dan de brochures van Karl Kautsky, onmiddellijk sluiten wegens verregaande dekadentie. Althans dat vreesde Horst die Pieck maar een benepen burgerman vond, zo'n man die hem deed denken aan de kollega-middenstanders van zijn ouders in Charlottenburg.

Nu, op die vroege maandagmorgen vlak voor Kerst werd het hem vreemd te moede. Hoe mooi zou het niet zijn, peinsde Horst, als er op een dag een

rood lint onder de Brandenburger Tor zou kunnen worden doorgeknipt door Rosa Luxemburg. Van praktische politiek had partijgenote Rosa natuurlijk geen sjoege, maar ze schreef wel mooie brieven en haar artikelen in Die Rote Fahne, dat orgaan van de Spartakusbond, las hij altijd met genoegen. En hoofdschuddend natuurlijk. Maar tegelijkertijd kon Horst nou niet bepaald opgewonden raken van die saaie verhalen van Dittmann in het echte partijblad Die Freiheit, van de Onafhankelijke Socialistische Partij van Duitsland (USPD), die afsplitsing van de meerderheidssocialisten in de SPD waarbij de Spartakusbond van Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht zich vrijblijvend had aangesloten.

THEATRAAL

Anderhalve maand eerder had Horst ook zo door Tiergarten gelopen. Hij was toen getuige geweest van het uitroepen van de republiek door de SPD'er Gustav Scheidemann die dat, heel theatraal, had gedaan op het balkon van de Rijksdag. Dat was een stap voorwaarts, had hij zichzelf toen in alle rationaliteit wijs willen maken. Maar tegelijkertijd vertrouwde hij het handeltje niet.

Overall waar hij die 9e november liep, was Horst gestuit op de massa. Deinend demonstreerden de arbeiders, onder aanvoering van de "revolutionaire Oberleute", de kaders uit de Berlijnse fabrieken die alle heil verwachtten van de spontane actie, op straat. In de verwachting dat SPD en USPD het snel eens zouden worden over de eerste republikeinse regering. Die kwam ook. Friedrich Eber, SPD-leider, leek die dagen teruggekeerd op zijn schreden waardoor de partij tijdens de wereldoorlog was gescheurd.

Daags hierna werd het allemaal nog mooier. In cirkus Busch kreeg de revolutie pas echt kleur. Niks geen parlementair gesjoemel meer, dat had in Duitsland toch nooit wat voorgesteld. Nee, de macht lag eindelijk op straat, bij de arbeiders en soldaten. De USPD was vol vertrouwen. Na felle interne discussies – Horst Gabel was erbij geweest als sekretaris van de afdeling Charlottenburg van de onafhankelijken – besloot de partij zowaar regeringsverantwoordelijkheid te gaan dragen. Haase, Dittmann en de "revolutionair" Emil Barth zouden de USPD gaan vertegenwoordigen in de Raad van volkskommissarissen waarin ook de SPD'ers Ebert, Scheidemann en Landsberg zaten. Natuurlijk, met die sociaaldemokraten die in 1914 de Internationale om zeep hadden geholpen, wist je het nooit. Maar het revolu-

tionaire elan van de Raad van volkskommissarissen – met dat anti-burgerlijke werden de feiten bezworen, had Horst gevonden maar Lotte geloofde heilig in het woord, ze had zelfs voorgesteld in de partij om gewoon weer met het jaar nul te beginnen, dan zou de kontrarevolutie helemaal de pas zijn afgesneden – zou de SPD'ers opjui-

Dag in dag uit was Horst die maand november op pad geweest, voor de revolutie, voor het nieuwe Duitsland. Op het natuurkundig instituut van de universiteit had zijn docent Max Planck er om geglimlacht, had hem op een avond zelfs verweten dat hij te weinig tijd stak in het fysische onderzoek naar de exakte samenstelling van de edelmetalen. Hij had de kritiek van Planck weggewoven.

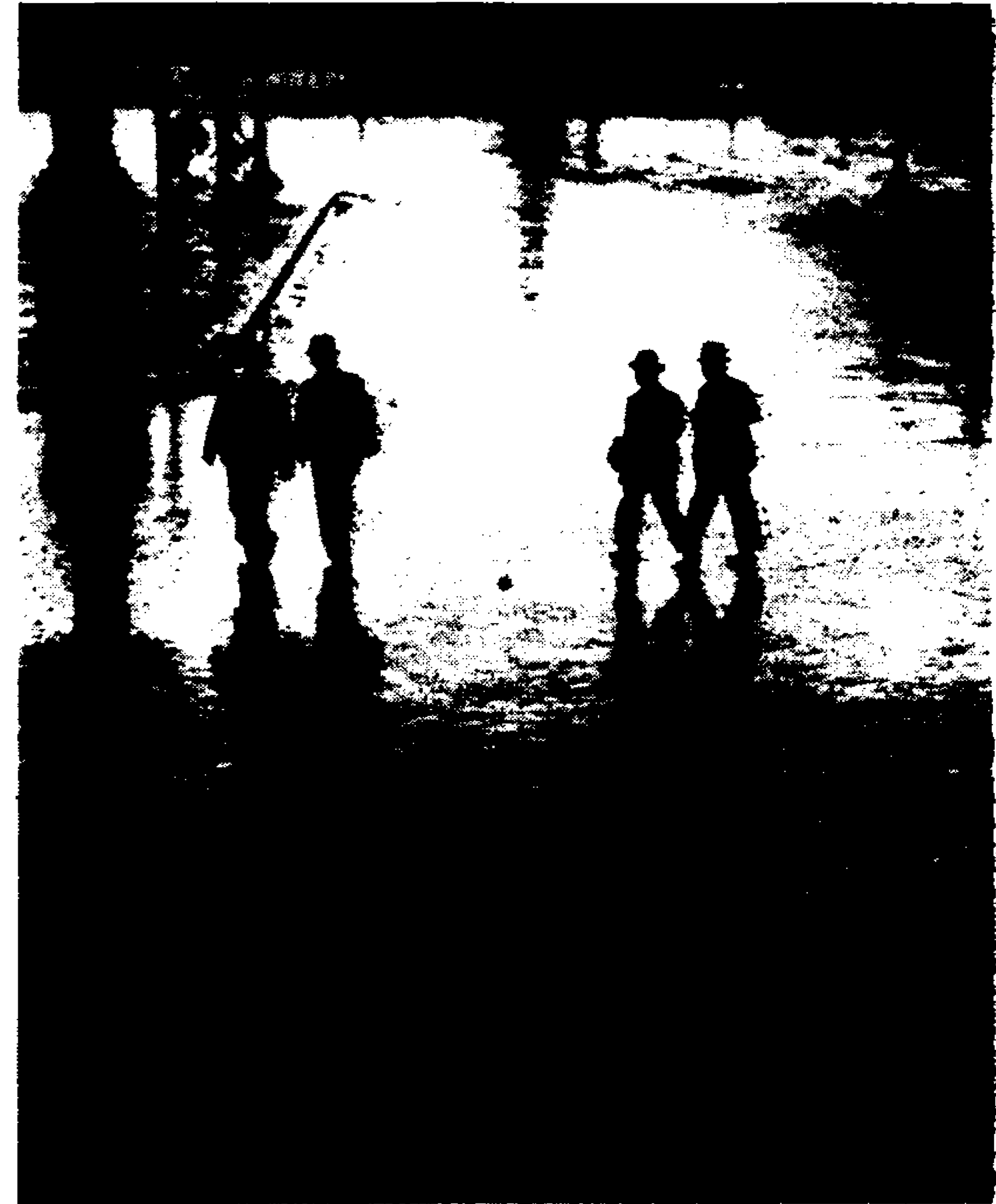
De eerste echte twijfel sloop in Horst's gemoed toen hij op de eerste openbare vergadering van de Spartakusbond partijgenoot Gumbel hoorde spreken. Die hekelde op die 21 november de afwijzing door de bond van een grondwetgevende Nationale vergadering, keerde zich openlijk tegen de "diktatuur van het proletariaat". Dat werd hem niet in dank afgenomen door de dagdromers. Alleen Rosa Luxemburg had de aanval van Gert Gumbel serieus genomen. Liebknecht niet, die was gaan briesen. "De gevolgen van de diktatuur van het proletariaat zijn", had Gumbel de zaal ingeslingerd, "terugval van de produktiviteit in de industrie, werkloosheid, honger en ellende, hetgeen alleen maar de weg voor de kontrarevolutie open". Socialist, had Gumbel betoogd, kunnen binnen de parlementaire verhoudingen veel meer bereiken. "De angst voor de grondwetgevende vergadering is niets anders dan gebrek aan vertrouwen in de eigen kracht".

OPTIMISME

Echt wakker werd Horst Gabel toen hij de week voor Kerstmis Die Weltbühne onder ogen kreeg. In kafé Untreu had hij een slok teveel tot zich genomen. Het bier smaakte te lekker.

Dat stuk van Johannes Fischart in Die Weltbühne, een serieus blad, was die vrijdagavond 20 december net iets te veel geweest. "Karl Liebknecht? Een mengeling van idealisme, fanatisme, ijdelheid en gekte", was de typing van Weltbühne-medewerker Fischart. Horst kon het niet ontkennen. Keek vanaf die avond met andere ogen naar de Spartakusbond.

Dat artikel was ook de oorzaak van die fikse ruzie met Lotte. Hij had geen verweer gehad tegen haar zekerheden. Het enige wat hij uiteindelijk had kunnen verzinnen was een beroep op zijn

vriendje Joachim, arbeider, wonend in de onvervalste volksbuurt Wedding en toch volkomen onberoerd onder de revolutionaire sfeer in de stad. Het liet Joachim koud, dat zei toch wat over het gebrek aan echt radikaal sentiment onder het proletariaat. Onzin, had Lotte gezegd. Ze was niet eens jaloers, ook dat menselijke fenomeen was in revolutionaire kring sinds een maand afgeschapt. Lotte had gewoon Die Rote Fahne er bij gepakt, zich beroepend op Rosa Luxemburg. In het nummer van 3 december had Rosa alle vragen die Horst nu opwierp al beantwoord. De SPD en haar partijblad Vorwärts waren er alleen maar op uit om de arbeiders naar het "schooltje van de grondwetgevende Nationale vergadering" te kunnen sturen. Vorwärts wilde de geestelijke rijpheid van de massa om zeep helpen, schreef Rosa Luxemburg. En of het nog niet genoeg was – maar dat was een interpretatie van Horst, niet van Lotte – vervolgde ze in haar blad: "namelijk door dat ijzeren Schoolbord weer op te richten, dat de burgerij en elke heersende klasse al duizenden jaren aan de onderdrukten hebben voorgehouden en waarop stond geschreven: "U bent niet rijp, u kunt het nimmer worden, u heeft leiders nodig en die leiders zijn wij".

Dat verschrikkelijke optimisme van Spartakus, zelfs van Rosa Luxemburg die toch onmiskenbaar de enige echte intellectueel was van het gezelschap. Hoe kon ze het uit haar pen krijgen, die laatste zin van haar artikel in Die Rote Fahne: "op de dag waarop haar redacteuren" – waarom schreven journalisten trouwens tegen elkaar, wat had Rosa nou te maken met haar collega's van Vorwärts – "met de heren Scheideman, Ebert, David en consorten van hun zetels wegvliegen naar de plaats waar de Hohenzollerns of Ludendorffs zitten, op die dag is de volle rijpheid ingetreden".

Nee, Horst haakte af. Ging met Kerstmis lekker uitslapen, nam hij zich die maandagmorgen in Tiergarten voor en zou zich in het nieuwe jaar weer storten op zijn werk voor Max Planck.

VERSPLINTERD

Vrijdagmorgen 23 december 1932. Horst Gabel pakt zijn boeken in dozen. Hij heeft een week eerder definitief besloten te emigreren naar de Verenigde Staten. Hij zal in februari vertrekken. Zijn archief moet een maand eerder met de boot mee. Woensdagavond is hij met deze taak begonnen. Anderhalve dag later is hij nog niet klaar. Zijn huis aan de Uhlandstrasse, waar hij ooit ging wonen om wat dichterbij kafe Untreu te kunnen slapen, is een

grote chaos. Vijftien jaar Duits socialisme moet worden afgestoft. Vijftien jaargangen Vorwärts, alle nummers van Die Rote Fahne en een hele reeks documenten van de USPD, de partij waar hij tijdens de oorlog en de maanden daarna in had geloofd.

Een misverstand. Nog tussen Kerstmis en Nieuwjaar 1918 was de klub uit elkaar gespat. Op 30 december van dat jaar was de spartakusbond uit de partij gestapt en had ze de Kommunistische Partij van Duitsland (KPD) opgericht. De "bloedige Kerstmis" van een week eerder was de doodklap om een hoekje geweest. De slachtpartij van de 23e, het neerslaan van de revolutionaire matrozen die de Rijkskanselarij wilden bezetten om zo de revolutie wat meer vaart te geven, was de verantwoordelijkheid van Ebert geweest.

De USPD was de Kerstdagen van 1918 het spoor bijster geraakt. Liebknecht en Luxemburg dekten de volkskommissarissen niet, integendeel. De Spartakisten haalden hun gelijk in Die Rote Fahne dat al op eerste Kerstdag met een felle aanklacht tegen Ebert op straat kwam. "Eberts bloedige Kerstmis" was de openingskop over de volle breedte van de voorpagina. Zand hadden de Spartakisten de arbeiders in de ogen gestrooid, vond Horst bij lezing, door te suggereren dat er nog militaire mogelijkheden waren tegen de leger-eenheden die Ebert had ingezet tegen de revolte.

De clash in de Raad van volkskommissarissen op 28 december had de breuk in de USPD niet kunnen voorkomen. Natuurlijk, volkskommissaris Haase distantieerde zich scherp van Ebert's geweld, maar dat was de kritiek van de intellectueel, niet van een politikus. "Ik zal het proletariaat oproepen", had hij zijn SPD-kollega's dreigend toegebeten. "Daarmee zal je niet veel voor elkaar krijgen", had Landberg hem cynisch geantwoord.

En hij had gelijk gekregen.

In januari viel het doek. Zaterdagavond 4 januari 1919 hadden ASPD, KPD en "Revolutionaire Oberleute" het nog één keer willen proberen. Een massale demonstratie op zondag zou het staatskasteel in zijn voegen moeten doen kraken. Het was voor de zoveelste keer Liebknecht geweest die de betoging als wonderelixer had gepresenteerd, het was weer Liebknecht geweest die was vergeten dat de thuisblijvers ook zo hun politieke opvattingen hebben en dat je die dus niet kunt negeren.

De betoging van zondag liep uit de hand. Tot verbijstering van de organisatoren liep menig een gewapend mee. Dat was nou ook weer niet de bedoeling.

Ledeboer van de USPD, Liebknecht

en Pieck en vertegenwoordigers van de soldaten en matrozenraden staken de koppen bij elkaar. De sprekers op de spoedvergadering hadden hun rode bril opgezet, ze overtroefden elkaar in revolutionaire retoriek en optimisme. Alleen de soldaten bleven nuchter, waarschuwden voor de onzekere faktor van het leger, dat steeds maar zwenkende machtsapparaat.

Daarom werd niet getreurd. Ledeboer, toch geen domme man had Horst Gabel altijd gevonden, Liebknecht en Paul Stolze vormden 's nachts nog een "voorlopig revolutionair comité", onder het motto "weg met de regering Ebert-Scheidemann".

Maandagmorgen 6 januari hadden de demonstranten zich opnieuw gemeld, maar 's middags was het vuur er al weer uit. De mensen hadden gewoon honger, ze hadden niet te eten, dat waren de leiders even vergeten. En tot overmaat van ramp hadden de soldaten zich niet onmiddellijk bij de revolutionairen aangesloten. Zelfs de Volksmarine, de matrozen die in november de stoot hadden gegeven tot de eerste revolutionaire opwellingen en op Kerstavond die mislukte poging hadden ondernomen om de Rijkskanselarij over te nemen, deed niet mee.

Het werd allemaal nog veel erger. SPD'er Noske begon plezier te krijgen in zijn rol als "bloedhond", zoals hij zichzelf eens omschreef: het leger, althans de onderdelen die trouw waren aan het gezag, werd ingezet. Nog geen week later was alles voorbij.

Rosa Luxemburg deed 14 januari in Die Rote Fahne nog een laatste poging in haar kolom "Orde heerst in Berlijn". Maar haar zelfkritiek – "de leiding heeft gefaald" – en haar aanklacht tegen de SPD – "gij stompzinnige beulsknechten! Uw orde is op zand gebouwd. De revolutie zal zich morgen reeds met luide stem verheffen en tot uw schrik onder bazuingeschal verkondigen: ik was, ik ben, ik zal zijn" – hadden toch niet van een profetisch politiek inzicht getuigd. Het nieuws dat het lijk van Rosa uit het Landwehrkanaal was gedregd, vijf dagen later, had Horst Gabel niet eens verbaasd. Het was gevaarlijke kamikaze-politiek geweest, gebaseerd op te veel illusies en gevaarlijke onderschatting van de oude keizerlijke orde die nog helemaal niet verslagen was, ook al deed de legerleiding alsof.

KWARK

Even leek het met Ebert toch nog goed te komen. Vijftien jaar had Horst Gabel met plezier in Berlijn gewoond. Het was het centrum van de wereld geweest. Maar nu generaal Kurt von Schleicher sinds 2 december aan de

macht was, werd het toch tijd voor definitieve beslissingen. Von Schleicher, de man die al in 1918 een van de architecten achter de politiek van de legerleiding was, mocht dan wel denken dat hij Hitler de pas kon afsnijden, Horst Gabel dacht er het zijne van.

Lotte – hij had haar drie dagen geleden nog gezien bij een opvoering van Goethe's Mephisto in het Pruisische Staatstheater – had hem de ogen geopend. Jaren was ze actief geweest in de KPD, totdat die partij onder leiding van Pieck en Ernst Thälmann de strijd meende te moeten aanbinden met de "sociaal-fascistische" SPD. Dat was in 1918 nou ook weer niet haar bedoeling geweest. En bovendien, de SPD had het die eerste jaren van de Weimar-republiek helemaal niet zo slecht gedaan. De KPD hielp Duitsland van de wal in de sloot, maar lid worden van de SPD, nee dat kon Lotte ook weer niet opbrengen. Horst was het met haar niet helemaal eens geweest – hij was wel lid van de partij – maar met verkiezingen in januari 1933 in aantocht, verkiezingen die beslissend zouden zijn voor Hitlers positie, had hij toch vast zijn voorzorgsmaatregelen getroffen.

De reis naar Amerika was onvermijdelijk geworden. Hij zou zich eens neerleggen bij de macht van Von Schleicher, Von Papen, Hitler of zelfs Otto Strasser. Dat was een schrikbeeld. De grens tussen kollaboratie en verzet was flinterdun, daar was hij inmiddels wel achter. De Kerstseer werd erdoor verstoord. Dan maar boeken inpakken, dacht Horst Gabel.

's Avonds ging hij de straat toch maar weer even op. Een glas drinken bij de dichter Erich Mühsam in Britz, ten zuiden van de arbeiderswijken Kreuzberg en Neukölln. Het zou een vrolijke avond worden. Mühsam, een geinige anarchist, had Horst Gabels keuze voor de SPD eigenlijk nooit begrepen. Horst op zijn beurt Erich's afkeer ook niet. Toch was hij het die avond met hem eens, toen Erich voordroeg, met brommende stem van drank en echte woede: "De Revoluzzer fühlt sich stark, des Reichen Vorschrift is ihm Quark, Er feiert stolz den ersten Mai, (doch fragt er erst die Polizei)".

HUBERT SMEETS

ZWITSERLAND

VELE KLEINE ZANDKORRELTJES
IN HET SYSTEEM

Zwitserland is het meest veilige land van Europa. Geen kernwapens en geen lid van de NAVO. Ogenscheinlijk het ideaal voor onze vredesbeweging. De Noorse polemoloog Johan Galtung stelt dat ook in zijn boek 'Er zijn alternatieven'. Hij geeft vier redenen: het land heeft een geloofwaardige, niet-provocerende defensie; is niet-gebonden; het vaart op eigen kracht en het is nuttig voor anderen.

De visie van Galtung is niet onomstreden. Zelf geeft hij in zijn boek aan dat er nog een paar 'schoonheidsfoutjes' zijn weg te werken. Reden voor Geert Dekker eens in Zürich te gaan praten met mensen van de vredesbeweging in dit Alpenland, de 'Friedensrat'. Matthias Erzinger, medewerker van de Friedensrat en Peter Weishaupt, redakteur van het maandblad 'Friedenszeitung' zijn het volstrekt oneens met de visie van Galtung.

– Ik heb begrepen dat één van de belangrijkste activiteiten van de 'Friedensrat' bestaat uit het ijveren voor een andere behandeling van dienstweigeraars. Waarom is dat in Zwitserland zo'n hot item?

Weishaupt: "Sinds het begin van deze eeuw wordt er al over dit probleem gediscussieerd. Men is echter nooit ook maar een stap verder gekomen. In Zwitserland is het niet mogelijk om alternatieve dienst te vervullen. Iedereen moet in militaire dienst, er is geen andere mogelijkheid. Het enige wat je kunt doen is de wapendienst weigeren op ethisch-religieuze gronden. Maar dan blijf je in het leger actief, zonder wapen, maar bij de luchtbescherming bijvoorbeeld. Voor de meesten is dat geen alternatief. Ze weigeren en krijgen daarvoor een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van drie tot tien maanden."

– Onlangs werd voor de zoveelste keer sinds het begin van deze eeuw een volkstemming, een referendum, over dit probleem gehouden. Nu werd een soort van burgerdienst als alternatief voorgesteld. Ook voor de zoveelste keer werd het voorstel weggestemd. Is dat niet ontzettend demoraliserend?

Weishaupt: "Het is zeer demoraliserend. Vooral bij het laatste voorstel, omdat we enige hoop hadden dat het mogelijk was een meerderheid te bereiken. Bij het burgerdienstvoorstel ging het om een hervormingsmaatregel, dus daar geloofden toch nog mensen in. Er wordt nu, óók door militairen, wel gezocht naar een oplos-

sing. De gerechtshoven raken overbelast, dus men moet wat. En daar zie ik één van de hoofdproblemen, dat de overheid een soort van arbeidsdienst scheidt, in het kader van de 'totaalverdediging van Zwitserland'. Dat is best mogelijk en wordt misschien nog uitgebreid met een algemene dienstplicht voor vrouwen, die men nu ook wil invoeren. Een punt, waarom die dienstweigering zo'n probleem is, is bijvoorbeeld de sterke ingeworteldheid van het leger in Zwitserland door de algemene dienstplicht, die een permanente omstrengeling van de mannelijke bevolking tot gevolg heeft."

– En dat betekent dat een Zwitserse vredesbeweging al snel met het totale systeem van het militarisme te maken krijgt...

Erzinger: "Ja, dat is het hoofdprobleem. Bij alle zaken waar je je als vredesbeweging mee bezig houdt, loop je daar weer tegen aan. Daar komt bij dat er in Zwitserland niet één centraal thema voor de vredesbeweging is, er is geen 'nationale campagne'."

Mobilisatie

– Is dat een nadeel, het ontbreken van een onderwerp waar iedereen zich achter kan scharen? In Nederland zorgde de kruisraketten-affaire bijvoorbeeld voor een sterke mobilisatie van de bevolking.

Erzinger: "Het is een probleem, maar aan de andere kant is het een kans. Ik heb het gevoel dat wanneer men maar met één punt bezig is, zoals het atoompacifisme in Duitsland, dat dat niet goed is. Ik zie de voordelen van een aanpak op meerdere fronten. Ten eerste is het hier zo dat de mensen in hun eigen plaatsen actief zijn en niet zozeer landelijk. Het militarisme is overal. Wanneer je maar tegen één aspect van het grote militaristische spektrum optreedt, dan sneeuwen andere punten onder. Nu zijn het allemaal kleine zandkorreltjes in het systeem."

Weishaupt: "Het militarisme is in Zwitserland alom vertegenwoordigd. Het is een totale omklemming. Dat betekent ook dat het begrip vrede een teer onderwerp is. Dingen die elders geen enkel probleem zijn, worden hier direkt gepolitiseerd. Het is hier een geloofsvraag."

Erzinger: "Ik moet ook zeggen dat ik me niet zo nauw verwant voel met de Westeuropese vredesbewegingen. Ik voel me altijd veel meer verwant met mensen van de vredesbeweging in de DDR. Als zij de leiders aan hun beloften herinneren, dan worden ze er direkt van beschuldigd tegen 'de staat' als zodanig te zijn. Zo is het in Zwitserland ook. Terwijl het ideeën zijn die door de staat zelf naar voren zijn gebracht. Als de onafhankelijke Oostduitse vredesbeweging de woorden van Honec-

ker herhaalt heeft zij dezelfde problemen." – Zelfs het noemen van het woord 'vrede' is al moeilijk...

Weishaupt: "Ja. Maar de eigenlijke doelstellingen van de Zwitserse vredesbeweging liggen, afgezien van de centrale vraag of de totale militarisering van Zwitserland in de vorm van de totaalverdediging van het land kan worden doorgezet, niet op het militaire vlak of in de kernwapendiscussie, maar in de economische betrekkingen met de Derde Wereldlanden. Het economisch imperialisme van de Zwitsers is eigenlijk het probleem van het structurele geweld, dat veel belangrijker is."

Derde Wereld

– De Zwitserse vredesbeweging zou meer een Derde Wereld-beweging moeten zijn?

Weishaupt: "Ja, het is iets dat in Zwitserland dringender noodzakelijk is dan de strijd tegen de kernwapens. De economische macht van Zwitserland is groot, dus dat zou centraal moeten staan. Er werken ook verschillende groepen aan, maar die zijn nogal onsamenhangend. De Derde Wereld-groepen houden zich bijvoorbeeld nauwelijks bezig met de wapenexport, terwijl dat een belangrijk thema is. Die verbinding wordt niet gelegd."

Erzinger: "En voor mij horen ook problemen in Zwitserland zelf tot het terrein

Peter Weishaupt (links) en Matthias Erzinger

waarop de vredesbeweging moet opereren. Het verschil arm-rijk, racisme, de strijd tegen kerncentrales, de ekologische beweging."

– *Julie zeggen dat de Zwitserse vredesbeweging een 'totale' beweging zou moeten zijn, die ook over de Derde Wereld en sociale tegenstellingen in Zwitserland iets zegt. Galtung verwijt de Zwitserse vredesbeweging echter dat ze provincialistisch is. Is dat terecht?*

Weishaupt: "We vinden het verwijt een compliment. Provinciaal werk is voor ons wezenlijk. Provinciale gezichtspunten zijn belangrijker dan globale landelijke, die zijn oppervlakkiger."

– *Natuurlijk, maar ik geloof niet dat Galtung daarop doelt. Hij verwijt de Zwitserse vredesbeweging dat ze zich alleen bezighoudt met Zwitserse problemen en dat ze niet inspeelt op de Europese situatie. Dat bedoelt hij.*

Erzinger: "Ja. Maar dat is toch niet waar. Ik ben bijvoorbeeld door het rakettenvraagstuk in de vredesbeweging gerold. Bij mij kwam al snel de vraag op wat de zin is van het op een mooie zaterdagmiddag met leuke spandoekjes door Bern paraderen. Dat was me te weinig. Bij veel Zwitsers die zich met de kruisraketten bezighielden, kwam al snel de vraag op wat onze bijdrage kan zijn, wat we hier kunnen doen. Het levert de Duitsers of de Nederlanders niets op wanneer wij hier grote demonstraties houden."

– *Ja, maar dan nog. Galtung zegt niet dat de Zwitsers óók met spandoeken moeten gaan lopen, maar dat Zwitserland bijvoorbeeld de rol van bemiddelaar tussen Oost en West op zich zou moeten nemen, als onafhankelijk land. Dáár zou volgens hem de vredesbeweging voor moeten ijveren.*

Erzinger: "Dat is ook een eis van de vredesbeweging."

Weishaupt: "De kritiek is eenvoudig te weerleggen. Het kan niet, want Zwitserland is natuurlijk niet onafhankelijk. Het is een formele neutraliteit, geen werkelijke. Zwitserland zit vastgeklonken in het Westerse blok. Dat is de fictie van Galtung. Natuurlijk is ze puur ten opzichte van de militaire blokken gezien onafhankelijk. De Zwitserse verdediging zou echter natuurlijk volkomen zinloos zijn zonder de NAVO."

Geen discussie

Erzinger: "Het is zelfs zo dat juist voor wat betreft de kruisraketten de Zwitserse regering veel duidelijker stelling heeft genomen dan bijvoorbeeld Denemarken, Nederland of België. Het was geen punt van discussie, het was zonneklaar dat de kruisraketten en Pershings werden bevestigd. Zelfs het Palme-voorstel om Europa kernwapenvrij te maken, werd keihard afgewezen. De integratie van Zwitserland in de NAVO is volledig, de onafhankelijkheid is slechts schijn. Er is een slagzin die

zegt dat we ons in vreedstijd zo moeten gedragen en zo moeten leven, alsof we in oorlog zijn, zodat we er dan klaar voor zijn. Ik vraag me af hoe Galtung het structurele geweld dat achter deze totaalverdediging schuilt, kan vergeten."

– *Voor hem is echter Zwitserland het meest veilige en ideale land van Europa.*

Erzinger: "Tsja. Hij heeft het dan bijvoorbeeld over het begrip 'nut voor anderen'. Daarmee geeft hij toch juist een rechtvaardiging aan andere landen om de economie op z'n Zwitsers in te richten en het Zwitserse economisch imperialisme na te volgen. Wat mij stoort is dat hij de oorlog ergens in de toekomst ziet, in de vorm van een atoomoorlog, terwijl hij de werkelijke oorlog, die nu reeds plaatsvindt, vergeet."

Weishaupt: "Galtung zegt niet meteen dat het tegenwoordige Zwitserland het ideaal is. Hij zegt dat het meer moet worden gedecentraliseerd, geen grootschalige technologie, enzovoort. Hij vindt het niet zonder meer het voorbeeld, maar hij roemt verschillende aspecten van het Zwitserse systeem. Hij gaat er vanuit dat het er nu niet om gaat de legers af te schaffen. Dat het dáár nu niet om gaat, is duidelijk. Dat er ergens een halt aan de bewapening wordt toegezegd, dáár gaat het om."

"Hij heeft natuurlijk gelijk dat hij niet de één of andere utopie prijst, doch uitgaat van de realiteit. Wat ik vreemd vind is dat hij deze neutraliteit zo propageert. Afgezien van de inhoud ervan in Zwitserland, is ze sowieso niet hanteerbaar. Alleen 'neutraal' zijn betekent niets. De idee van Galtung over de Zwitserse neutraliteit is natuurlijk hoe dan ook een enorme farce. Alsof Zwitserland niet volledig afhankelijk is van Amerika, alsof ze een eiland is."

– *Dus wat Galtung zegt, dat Zwitserland een voorbeeld zou kunnen zijn voor andere Europese landen, is een verkeerde voorstelling van zaken?*

Erzinger: "Tsja. Hij gaat in ieder geval van de verkeerde vooronderstellingen uit. Wanneer hij puur vanuit het atoompacifisme redeneert, en het structurele geweld vergeet, en het probleem van het militarisme vergeet, en als dan nog – zoals hij het zo plastisch uitdrukt – een aantal 'kosmetische' veranderingen in Zwitserland plaatsvinden, waarbij die om andere redenen in Zwitserland onmogelijk zijn... Hij doet alsof het om schoonheidsfoutjes

gaat, maar het is veel meer. Het gaat om fundamentele veranderingen... Maar wanneer hij dat allemaal achterwege laat, dan is het misschien zo dat Zwitserland een voorbeeld kan zijn. De vraag is echter of je die dingen werkelijk buiten mag sluiten. Wanneer je dat niet doet, is de conclusie duidelijk..."

Weishaupt: De Zwitsers hebben natuurlijk ook niet vrijwillig voor dit systeem gekozen. Dat is alleen maar omdat ze geen beduidend leger hebben. Onze militairen willen gewoon een normaal, goed leger, met de beste wapens... Dit systeem is een noodoplossing en niet iets waarover is nagedacht als alternatief. Het was gedwongen en niet iets dat men wilde. Dáár vergist Galtung zich."

Erzinger: "Zolang het denken dat er aan ten grondslag ligt gelijk is als bij een 'werkelijk' leger, blijft het hetzelfde."

– *Met dit verschil dat het niet tegen de Russen, maar tegen de Zwitsers zelf gaat...*

Weishaupt: "Ja. De totaalverdediging stelt natuurlijk verschillende eisen aan de Zwitsers. Niet alleen het organisatorische voorbereid zijn op de oorlog, maar ook het psychisch voorbereid zijn. De totale omklemming van de mensen. De totale bevolking moet onder controle worden gehouden, want er moet een totale eenheid zijn."

Erzinger: "In samenhang met de totaalverdediging is daarom ook de computerregistratie van de bevolking steeds verder voortgeschreden. Van iedereen is alles bekend, iedereen is ook al ingedeeld, zoals in welke schuilkelder hij mag of moet."

Het paradijs

– *Als de situatie zo anders is in Zwitserland, hoe verlopen de kontakten met andere vredesbewegingen dan?*

Erzinger: "Tamelijk moeilijk. Voor mij deed een discussie op de END-konferentie in Berlijn me de ogen open. Zoals het probleem van het militarisme daar totaal over het hoofd werd gezien... Men was daar zo enkel en alleen op de raketten gefixeerd, ergens zou men nu bijna opgelucht moeten zijn. Nu de raketten zijn geplaatst, kunnen we weer aan het werk."

Weishaupt: "Het praten over een alternatieve veiligheidsbeleid is een doodlopende weg, als ze zoals nu wordt gevoerd."

Het zou zelfs de voorloper kunnen zijn van een Europese verdediging. Er komt dan mogelijk een afbouw van de kernwapens, maar daarvoor in de plaats een versterking van de konventionele wapens. En met konventionele wapens wordt de oorlog immers weer voerbaar... En daar gaat Zwitserland ook vanuit, men bereidt zich volledig op de oorlog voor. Zwitsers zijn in die zin de grootste doemdenkers." – *Omdat ze rekenen op een voerbare oorlog.*

Erzinger: "Nog veel meer op een overleefbare oorlog. Ze willen hem niet zelf voeren. Men gaat in de bunker, graaft zich in en hoopt als Phoenix uit de as te herrijzen en verder te leven alsof er niets is gebeurd."

Weishaupt: "In die zin is Zwitserland het tegendeel van een voorbeeld. Ook vanuit veiligheidsoogpunt gezien."

– *Aan Zwitserland is dus te zien dat een land zonder kernwapens nog niet het paradijs betekent.*

Weishaupt: "Nee, natuurlijk niet. Je kunt het zelfs omkeren. Zwitserland is een voorbeeld van de toekomstige gevaren voor misschien Nederland. Deze totaalverdediging, deze totale controle van de bevolking door de militaire staat, is in Zwitserland ver voortgeschreden. Ik zou het dus omgekeerd willen stellen. Men moet zeker naar Zwitserland kijken, maar dan naar de gevaren. Het paradijs is niet bereikt als je niet in de NAVO zit en geen kernwapens hebt. Dat richt zich natuurlijk niet tegen de kernwapen-ontwapening. Er is echter niet zomaar een oplossing. Een duidelijk alternatief voor de atoomstaat is er niet."

Erzinger: "Het is geen kwestie van goed of kwaad."

Weishaupt: "Het gaat er nu denk ik ook niet zo om oplossingen te zoeken. Het gaat er eerder om een proces af te stoppen. Dat is dan al een deel van de oplossing. Je moet niet eenvoudigweg naar een systeem overstappen, daar ben ik sceptisch over. Het zou zelfs gevaarlijk kunnen zijn, zie Zwitserland."

"Net als bijvoorbeeld Joegoslavië, dat heeft óók geen kernwapens, is zelfstandig, behoort niet tot een pakt en het systeem is net zo gemilitariseerd. Het leger is daar één der weinige instrumenten die de tegenstellingen in de maatschappij verbloemt. De militie als nationaal bindmiddel. Zo is het ook in Zwitserland. Er is praktisch geen enkel Zwitsers nationaal instituut, alles is verdeeld. Het leger is één van de weinige dingen waar iedereen het over eens is."

GEERT DEKKER

Een artikel over het Zwitserse referendum over de burgerdienst stond in 'Bevrijding' nr 6 van 4 april 1984. Een bespreking van het boek 'Er zijn alternatieven' van Johan Galtung (uitgeverij De Horstink, 1984) stond in 'Bevrijding' nr 13 van 29 september '84.

Kraken en de PSP

De komende tijd wil de redactie van *Bevrijding* speciale aandacht schenken aan de houding van de PSP ten aanzien van kraken. Met de invoering per 1 januari 1985 van de krakerskorting voor bijstandsgerechtigden en het eerste deel van de leegstandswet wordt een standpuntbepaling extra aktueel. Het ligt in de bedoeling vooral een aantal plaatselijke ontwikkelingen in dit verband nader te bekijken. De artikelenreeks start in Wageningen naar aanleiding van de kraak en ontruiming van de voormalige tabaksfabriek 'America'.

foto: Hannes Wallrafen

AMERICA IN WAGENINGEN

'De kraakbeweging legt de nadruk inmiddels niet meer zozeer op het formuleren van politieke eisen, maar meer op het realiseren van persoonlijke idealen'. Aan het woord is Johan Janssen, fractievoorzitter van de PSP in Wageningen. Het is een bekend gegeven dat in een aantal gemeenten de relatie tussen PSP'ers dermate verstoord is, dat men elkaar pleegt te verketteren. Het andere uiterste komt ook voor, waar men vindt dat krakers vrijwel onvoorwaardelijke steun verdienen.

Terwijl het al moeilijk is om in deze te spreken van 'het standpunt van de PSP', is het nog moeilijker – zo niet onmogelijk – om algemene uitspraken te doen over 'de kraakbeweging'. Krakers zijn namelijk niet of nauwelijks onderling georganiseerd. Allereerst iets over de politieke situatie in Wageningen. Die is extra interessant, gezien de uitzonderlijke situatie dat de PSP hier middels een coalitie met de PPR en de CPN deelneemt aan het college van Burgemeester en Wethouders. Naast één PPR-wethouder hebben hierin twee PvdA'ers en één lid van D'66 zitting. Een combinatie die door de uitspraken van het laatste PSP-kongres nog steeds prongbaar is. De problemen die zich na de kraak van 'America' voordeden zijn illustratief te noemen voor de moeilijkheden waarmee je geconfronteerd kan worden wanneer je kiest voor kollegedeelname.

Een paleis

Waar gaat het hier om? Een half jaar geleden werd de voormalige tabaksfabriek 'America' aan de Veerstraat in Wageningen gekraakt. Echter nadat de gemeenteraad, inclusief de PSP, deze plek bestemd had voor nieuwbouw voor kleine gezinnen en bejaarden. De krakers wilden hier een woon-werk-kultuurpaleis voor woongroepen, kleinschalige niet-kommerciële bedrijfsjes en muziek- en theatergroepen van maken. Dit met als argument dat de gemeente weinig tot niets doet om ruimte voor deze doeleinden te creëren. PvdA-wethouder Van Alderwegen stelde

echter dat niet slopen, maar in de nieuwbouwplannen opnemen, een extra tekort van zo'n half miljoen gulden zou betekenen. Dit omdat het hier gaat om een stadsvernieuwingsgebied, waardoor de gemeente het grootste deel van de aankoop van de fabriek door het Rijk vergoed krijgt, op voorwaarde dat er gesloopt wordt. Daarnaast zouden de verbouwkosten veel te hoog uitvallen. Vanuit klein-links is er na de kraak bij de andere kollegepartijen aangedrongen op een onderzoek om het pand te handhaven en in te passen in de nieuwbouwplannen. De uitkomst van de globale berekening leidde er snel toe dat klein-links toch achter de sloop bleef staan. De ontknoping valt te raden. Na twee weken werd er ontruimd, waarna direkt tot sloop werd overgegaan. In dit verband ga ik niet in op de details rondom de ontruiming. De gewelddadige wijze waarop werd scherpt afgekeurd door de klein-linkse fractie. De PPR-wethouder Merkelijn (met onder andere volkshuisvesting in haar portefeuille) was hierover van tevoren niet op de hoogte gesteld. Bestuursverantwoordelijkheid dragen brengt met zich mee dat je door allerlei groeperingen verantwoordelijk gesteld wordt voor het beleid als geheel. Zeker gezien de uitspraak op het laatste kongres dat de PSP ook bij kollegedeelname de vrijheid dient te hebben om van het college afwijkende standpunten in te nemen, is die bewering in haar algemeenheid niet reëel. Het is in dit geval echter duidelijk dat door de standpuntbepaling ten nadele van de krakers wel indirect is meegewerkt aan deze ontruiming.

Sociale sektor

Klein-links beschouwde de beslissing om hier sociale woningbouw neer te zetten als een politiek succes, daar het er lange tijd naar had uitgezien dat op dit terrein vrije sektor-woningen zouden komen. De krakers stelden in een open brief aan de gemeenteraad eveneens de noodzaak van nieuwbouw in de sociale sektor in te zien. Wel vinden ze dat heel wat woningen in het totale plangebied (VeerstraatNoord) niet rijp waren voor de sloop, terwijl er nauwelijks woongroepsruimte in het plan zit. Voor kleine bedrijfsjes is er tot nu toe welgeteld één dure, afgelegen fabriekshal ter beschikking gesteld. De gemeente sluit verder het belangrijkste kulturele jeugd-

centrum, terwijl bovendien veel ontruimingen dreigen, aldus de krakers. Fractievoorzitter Johan Janssen (PSP) zegt al geruime tijd te pleiten voor woonruimte voor woongroepen en woonwerkgemeenschappen, alleen is hij het niet met deze lokatie eens. Andere mogelijkheden waren volgens hem aanwezig, zonder dat daarvoor gekraakt hoefde te worden. Daarnaast had de PSP/PPR/CPN, wanneer zij beschikking zou hebben over een half miljoen, een aantal andere renovatieplannen op haar verlanglijstje staan.

Aangezien de gemeente nog weinig had ondernomen, was het te verwachten dat de Wageningse krakers niet zijn gaan zitten wachten op het socialisme. Kraken is niet alleen te beschouwen als politiek pressiemiddel – om een bepaalde bestelling te kunnen realiseren – maar ook om acute noodsituaties met betrekking tot wonen en werken te kunnen opheffen. Zonder hier de vraag te beantwoorden welke lokatie zich in dit geval het beste leende voor een kraakactie, lag het voor de hand dat de krakers dit niet eerst aan de gemeente zijn gaan vragen. De bestemming 'kraken' moet namelijk nog uitgevonden worden binnen het stedenbourecht.

Zolang klein-links een bepaalde woningbehoefte erkent, moeten daar ook consequenties uit getrokken worden met betrekking tot buitenparlementaire strijd. Dat houdt dan in, dat je soms op beslissingen moet terugkomen, waar je op bestuursniveau mee akkoord bent gegaan. Voor dit dilemma stond ook de PSP in Wageningen. Zo'n opstelling brengt het risico met zich mee dat je het vertrouwen verliest van de partijen waar je mee samenwerkt. Dat risico wordt echter verkleind als een dergelijke flexibele houding maar van tevoren bij de andere partijen bekend is. De PSP moet er in ieder geval voor waken, dat de bestuurspartners democratie niet verwarren met eens in de vier jaar verkiezingen. Een fraai staaltje hiervan leverde wethouder Van Alderwegen: "De Wageningse bevolking heeft via de gemeenteraad laten weten vóór de nieuwbouwplannen te zijn..."

Prijskaartje

En dan de geldkwestie. Door niemand is aangetoond dat verbouw van 'America' tot onaanvaardbaar hoge kosten zou lei-

den. Een degelijk haalbaarheidsonderzoek is niet gedaan. Dat dit in een eerder stadium had moeten gebeuren, wordt ook door Johan Janssen erkend. Van haalbaarheidsonderzoeken wordt soms schamper opgemerkt 'je krijgt er toch uit wat je erin stopt, waarom dan al die moeite?'. Die opmerking klopt in zoverre dat onder meer het nivo van verbetering en de mate van zelfwerkzaamheid die je als uitgangspunt kiest, bepalend zijn voor de uiteindelijke kosten. Aan de andere kant kan een afgewogen keuze alleen maar gemaakt worden, wanneer aan die verschillende oplossingen een prijskaartje hangt.

Dergelijke verbouwingsprojekten blijven afhankelijk van overheids subsidie, kortom van het kabinetsbeleid. Dat de gemeente in dit geval vijf ton aankoopsubsidie zou mislopen komt omdat de regeling met betrekking tot sloop en nieuwbouw in stadsvernieuwingsgebieden gunstiger gemaakt is dan voor verbouw van panden. Tegen deze achtergrond krijgt het hier geschetste probleem een heel ander gezicht. Wanneer je deelneemt aan het college van Burgemeester en Wethouders en dan geconfronteerd wordt met de bezuinigingspolitiek van de regering, is het oppassen geblazen. Een aantal gemeenten hebben ervoor gekozen om een tegenwicht te bieden door het gemeentelijk begrotingstekort bewust te laten oplopen (hoewel ook hieraan grenzen zitten). Belangrijk is dan dat de gemeentebestuur de consequenties van zo'n strategie overziet en deze ondersteunt.

Per 1 januari 1985 gaat de regering ook de direkte confrontatie met krakers aan. Dan worden de *krakerskorting* voor bijstandsgerechtigden (die kan oplopen tot zo'n f 300,- per maand) en het eerste deel van de *leegstandwet* ingevoerd. Het valt te verwachten dat de conflicten tussen krakers en gemeentebesturen dan verder zullen oplopen. Op lokaal nivo moet dan voorkomen worden dat de aandacht afgeleid wordt van het feit dat deze eskalatie in wezen van de regering afkomstig is.

ROB VAN HILTEN

OPWINDEND

In deze rubriek kunnen lezeressen en lezers hun reactie kwijt op de inhoud van BEVRIJDING.

Omdat de ruimte beperkt is kunnen reacties die langer zijn dan 400 woorden niet geplaatst worden. Kopij voor deze rubriek kan gezonden worden aan: Redactie Bevrijding, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam, met vermelding bovenaan het artikel 'rubriek Opwindend'.

Belgische Volksunie

Het artikel van *Waarheid-redakteur* Rinke van den Brink over de Belgische Volksunie in *Bevrijding* ('Geen Vreemde Eend', nr 15, blz. 11) heeft mij in hoge mate verbaasd en geschokt. Al jarenlang houd ik mij als historicus bezig met de bestudering van fascistische tendenzen in de Belgische samenleving. De Vlaamse Beweging is helaas door de historische situatie sterk vatbaar gebleken voor besmetting met het fascisme. Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben veel Vlaamse nationalistes met de Duitsers gekollaboreerd. En na de oorlog heeft in tegenstelling tot in Nederland het nationaal-socialisme zich in Vlaanderen vrij goed kunnen handhaven. Kollaboratie werd hier ten gevolge van de taalstrijd met de Franssprekenden niet direkt als een verwerpelijk iets gezien. Maar het was het natuurlijk wel: ook de Vlaamse nazi's hebben zich aan gruwelijke misdaden tegen joden en andere landgenoten schuldig gemaakt; ook Vlamingen hebben in de Waffen-SS deelgenomen aan de strijd tegen de Russen en de andere geallieerden!

Tot vandaag de dag toe kunnen oud- en neo-nazi's bij allerlei gelegenheden, in boeken en tijdschriften en op openbare bijeenkomsten en demonstraties (bijvoorbeeld de IJzerbedevaart in Diksmuide) hun kwalijke standpunten openlijk verdedigen of goedpraten. Nazi-leiders uit de oorlog worden openlijk vereerd en herdacht. Vrijwel direkt na de bevrijding (voor de Vlaamse nazi's heet die periode de 'repressie') kon in Vlaanderen een amnestiebeweging optreden ten behoeve van de veroordeelde kollaborateurs. In 1949 probeerden oud-nazi's al weer met een eigen partij in het parlement te komen, toen nog zonder resultaat. In 1954 lukte dat wel met de *Volksunie*. De Volksunie is dan ook als een regelrechte voortzetting te beschouwen van de Vlaamse nazi-partij, het VNV (Vlaams Nationaal Verbond) van vóór en in de oorlog. Tot halverwege de jaren zestig werd de partij gedomineerd door oud-nazi's of hun onmiddellijke afstammelingen. In Vlaanderen bestaat nu nog altijd een eigen nazi-zuil met eigen jeugd- en vrouwenorganisaties, verenigingen, clubs, café's, uniformen enzovoorts. Zij zijn altijd in Vlaanderen veel sterker geweest dan bijvoorbeeld de NSB in Nederland, juist vanwege de op zich gerechtvaardigde emancipatiestrijd van het Vlaamse volk. Op het eind van de jaren zestig begon de Volksunie niet

alleen geleidelijk aan groter te worden, maar ook politiek steeds meer op te schuiven naar centrum-links. Dit was uiteraard een gevolg van de demokratiseringsbewegingen bij de studenten, de jongeren en de vrouwen. Milieustandpunten, studenteneisen en een vaag pacifisme (maar nog steeds is de Volksunie voor de Navo!) maakten de partij aantrekkelijk voor een nieuwe politiek onervaren generatie, die wel eens iets anders wilde dan de gevestigde partijen en daarbij uiterst links nog steeds afwees. De Volksunie begon in die fase dan ook steeds meer te lijken op ons D'66 of op de vroege PPR. Toch was ook toen de vroegere nazi-invloed nog niet geheel verdwenen. Ook nu nog strijdt de Volksunie trouwens voor amnestie van oorlogsmisdadigers. In die tijd werd wel het officiële contact met de geuniformeerde *Vlaamse Militanten Orde* (VMO; in de oorlog DMO = Dietse Militanten Orde!) verbroken, maar niet omdat zij toen pas in "troebel vaarwater" zou zijn geraakt, zoals in Van den Brinks artikel in *Bevrijding* wordt gezegd. De VMO, die vanaf haar oprichting in 1950 een oud-nazi knokploeg was, was toen niet meer direkt nodig en werd een blok aan het been bij het fatsoeneren van de Volksunie. Ook toen bleven oud-nazi's actief in de Volksunie. Toen deze partij eind jaren zeventig tijdelijk in de regering kwam, scheidde zich een aantal van deze figuren af om een nieuwe partij te vormen, die nu ook in het parlement zit (het *Vlaams Blok*). Toch is daardoor de Volksunie niet helemaal van nazi-smetten gezuiverd. Nog steeds verschijnen voormannen van deze in Vlaanderen behoorlijk grote partijen op bijeenkomsten, waar ook oud- en neo-nazi's volop aanwezig zijn: naast oud-Oostfrontstrijders heb ik met eigen ogen vorig jaar Volksunie-parlementarier *Vic Ancliaux* een krans bij het IJzermonument zien leggen, een happening waarbij niet alleen werk van nazi-dichters wordt voorgedragen, maar ook het Zuidafrikaanse volkslied uit volle borst gezongen wordt!

Vorig jaar heb ik Volksunie-leider en minister *Hugo Schiltz* nog in Amsterdam de amnestie van kollaborateurs openlijk horen verdedigen. Konkluderend ben ik van mening, dat Van den Brink in zijn voorlichting in hoge mate is tekortgeschoten. Het is al erg genoeg, dat met de Volksunie in het Europarlement moet worden samengewerkt, we hoeven dat toch niet op deze opportunistische manier gaan goedpraten!

GJALT ZONDERGELD
WEESP

PSP-KONGRES (1)

Bij het uitgaan van het kongres kregen de afgevaardigden een 'oproep' in de handen gedrukt van een groep PSP-leden. Daarin werd betoogd dat de PSP afgleid van de juiste lijn. Een ieder die dat ook vond werd uitgenodigd voor een bijeenkomst waarin besproken zou worden hoe men op het rechte pad kan blijven. Het oprichten van een nieuwe partij, 'die werkt aan

de heropstanding van de PSP', behoort daarbij tot de mogelijkheden. Het afglijden van de PSP werd 'beargumenteerd' met twee punten:

- het zitting nemen in kolleges van B&W waarin ook CDA en/of VVD zitten,
- structurele samenwerking met PPR en CPN voor de Tweede Kamerverkiezingen.

Volgens het pamflet was gebleken dat het kongres die kant op wil.

Bijzonder ergerlijk en opwindend vind ik het dat partijgenoten een dergelijk pamflet vóór het kongres drukken, op het kongres daar namen onder verzamelen en het vervolgens uitdelen, terwijl het kongres anders besluit. Voorstellen voor kollegesamenwerking met rechts zijn met grote meerderheid van de hand gewezen en van besluiten tot structurele samenwerking is geen sprake.

Hoewel ik de genomen kongresbesluiten om andere redenen betreur, vind ik het ronduit schandelijk dat met dit voorbedrukte pamflet, dat uitgaat van niet genomen besluiten, zo'n politieke stemmingmakerij plaats vindt. Extra schandelijk is het dat Fred van der Spek tot één van de ondertekenaars behoort die oprichting van een nieuwe partij overwegen. Fred van der Spek is als lijststaandvoerder bij de Kamerverkiezingen in 1982, en nu als fractievoorzitter in de Tweede Kamer, het politieke gezicht van de PSP. Hij moet proberen een bindende rol te spelen en herkenbaar zijn in zijn politiek optreden voor de gehele partij.

Op het kongres is gebleken dat hij dat niet wil. Dat gaat rechtstreeks tegen zijn karakter in, zo vertrouwde hij het kongres toe. Integendeel, hij scheidt er genoeg in partijgenoten die anders denken dan hij op de kast te jagen. "Politieke tegenstanders" noemde hij die, gelijk CDA- en VVD'ers.

Ik vind dat Fred van der Spek daarmee een treurig figuur slaat. En niet die kwaliteiten heeft die noodzakelijk zijn

om als lijsttrekker van de PSP voor de volgende kamerverkiezingen te functioneren.

LEO PLATVOET
Bussum

PSP-KONGRES (2)

Na vanaf het eerste uur - dus nu bijna 28 jaar - lid geweest te zijn, meen ik nu toch te moeten bedanken. Ik wil wel abonnee blijven op *Bevrijding*. Als pacifist, die meende dat onze vredesstrijd ook structuurverandering van de maatschappij inhoudt, was ik in 1957 blij met de oprichting van de PSP. Mijn vrouw en ik hebben hard gewerkt om de partij van de grond te krijgen. Mijn werk voor de PSP heeft mij mijn betrekking als hoofd van een school gekost. Dat had ik voor ons ideaal over. Als onderwijzer in de Betuwe heb ik me werkelijk rot gesjouwd, waaronder vijf jaar als propagandist van het gewest Gelderland. In de laatste acht jaar leverde het lidmaatschap veel irritatie op. Je blijft dan maar lid uit een zekere trouw. Maar 't laatste kongres deed de emmer overlopen. De PSP heeft uitstekend werk gedaan, ze heeft de PvdA zeer sterk beïnvloed. Maar ze *verstaat de tijd niet*, als ze met de waanzinnige wapenwedloop nog moet *diskussieren over samenwerking* met andere linkse partijen. Ik blijf lid van de *'Linkse Doorbraak'*. En ik vind wel dat bewuste mensen lid van een partij moeten zijn. Nu weet ik niet van welke partij ik lid zou moeten zijn. Ik stap over andere bezwaren, die ik tegen de PSP heb, heen, maar ik kan geen verantwoording dragen voor deze politiek.

Met socialistische groet,

D. Prins
Tiel

(advertentie)

AFWENTELLEN

OF OMWENTELLEN

SOLIDARIDAD

In Latijns Amerika worden kleine mensen afgeschreven omdat een reuzenschuld aan rijke landen niet meer op te brengen is.

Solidaridad steunt vakbonden, koöperaties en basisgroepen in heel Latijns Amerika die vechten voor rechtvaardigheid. Die organisaties verdienen onze steun.

SOLIDARIDAD

Den Haag Girnummer: 1804444

VREDESGROEPEN

Kerstavond: Afcant-mars

Dit jaar vindt voor de tiende maal de Afcant-mars plaats. Afcant is het hoofdkwartier voor Midden-Europa van de NAVO. In 1982 was Afcant het mikpunt van de anti-NAVO mars in het kader van de Vredesweek. In '75 werd op Kerstavond, op initiatief van de PSP, de eerste Afcant-mars gelopen.

De mars start dit jaar, op 24 december, om 19.00 uur op het Kouterveld in Brunssum. De tocht gaat naar het hoofdkwartier Afcant en terug naar het Jeugdhuis Sheltur, Merkelbeekstraat 3, Brunssum.

Nadere informatie: Theo Verkoyen, tel. 045 - 25 01 57 ('s avonds tussen 18.00 en 19.00 uur).

Burgerlijke ongehoorzaamheid

Op zaterdag 19 januari 1985 vindt in 'De Horst' in Driebergen een conferentie plaats over burgerlijke ongehoorzaamheid en non-koöperatie. Het doel van de bijeenkomst is het opzetten van een aktiekampagne in '85 tegen de kruisraketten. De conferentie wordt voorbereid door de Vredesaktiekrant, Vrouwen voor Vrede-Amsterdam, 'Betaal niet mee'-Rotterdam, Platform Radikale Vredesgroepen en de Vredes-

ONDERSTE BOVEN

Deze rubriek is bedoeld voor berichten, aankondigingen en korte artikelen. Kopij voor deze rubriek kan worden gezonden aan: Redactie Bevrijding, t.a.v. rubriek Ondersteboven, Postbus 700, 1000 AS Amsterdam.

platforms uit Rotterdam en Den Haag. Ter voorbereiding verschijnt een discussiemap, die kan worden besteld door overmaking van f2,50 naar postgiro 3191118 t.n.v. Hans Krikke, 1e v.d. Helststraat 58, Amsterdam met vermelding van 'bonk-map'. De conferentie begint op 19 januari om 10.30 uur. Nadere informatie: tel. 020 - 22 97 16.

Tweede Kerstdag Steenwijk

Ook dit jaar organiseren de gezamenlijke vredesgroepen in Steenwijk een Vredesmars op de tweede kerstdag. Vertrek vanaf 'De Meenthe' (tegenover het NS-station). Het gebouw gaat open om 12.00 uur: markt, muziek, koffie, soep. De tocht start om 14.00 uur naar de Havelterberg en is om 16.00 uur weer terug. Inlichtingen: tel. 05615 - 1904 of 05212 - 1696.

UITGAVEN

Afval

Bij de Aktie Strohalm verscheen onlangs een brochure over het afval- en milieuprobleem: is hergebruik een oplossing, hoe zet je een 'kringloopwinkel' op. Het afvalprobleem is een maatschappelijk probleem, dat tezamen met belangengroepen als werklozencomitees en vakbondsgroepen moet worden aangepakt. In het boekje, dat verscheen onder de titel 'Van het ene stekkie naar het andere...', wordt de parallel getrokken met de oude arbeidersbeweging. Het tweede deel van de brochure gaat over de plaats van de recycling in de huidige produktiewijze en de effecten van de grootschalige recycling. Ook wordt ingegaan op de strategie van de afval-akties. Het boekje (104 pagina's) kost f8,50. Te bestellen door overmaking van f11,- naar postgiro 355925 t.n.v. Aktie Strohalm, Oude Gracht 42, Utrecht met vermelding van 'Stekkie'.

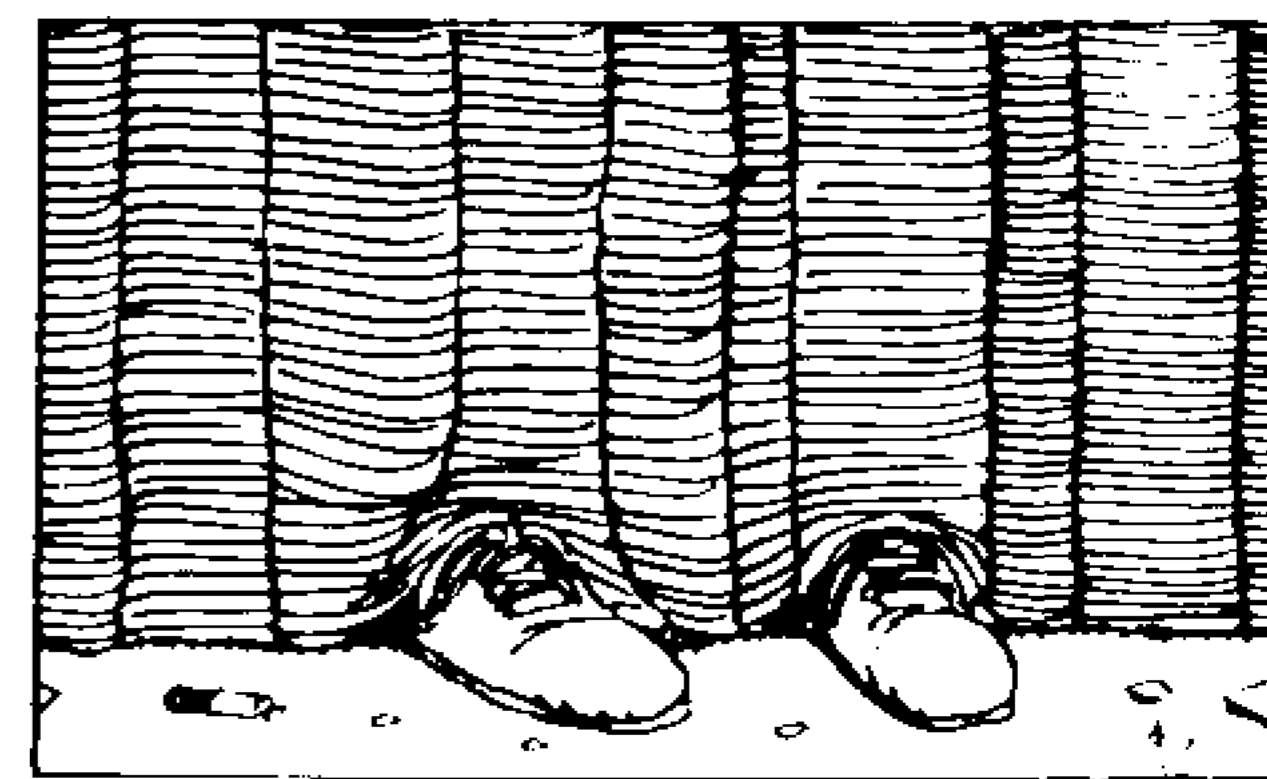
Buitenparlementaire aktie

Bij de Stichting Burgerschapkunde verscheen onlangs een boekje van de hand van Groene-redakteur Geert Mak over Buitenparlementaire aktie, de discussie over vormen van protest en burgerlijke ongehoorzaamheid, zoals de titel voluit luidt. Geert Mak doet in dit boekje een poging inzicht te geven in het brede veld van de buitenparlementaire aktie en haar achtergronden. Aan de hand van voorbeelden wordt in het boekje aangegeven dat deze akties niet iets van de laatste tijd zijn, de rol die ze spelen in onze democratie wordt toegelicht en er wordt een analyse gegeven van de veranderingen die deze akties sinds het midden van de zestiger jaren hebben ondergaan. In een apart hoofdstuk komt 'burgerlijke ongehoorzaamheid' aan de orde. Het boekje (48 pagina's) verscheen in de serie 'Feiten & Visies' en kost f5,-. Te bestellen bij: Stichting Burgerschapkunde, Postbus 349, 2300 AH Leiden, tel. 071 - 89 92 72.

3e WERELD

Hulp voor Eritrea

De Werkgroep Eritrea is een handtekeningenaktie gestart met twee eisen

ACHTER HET GROENE GORDIJN

Peter Dros is dood.

Geen krematie-bed van sandelhout voor hem,

zoals voor Indira Gandhi.

Geen toespraak van de kamervoorzitter, zoals bij Brezjnev of bij Sadat.

Zo jong, zo vrolijk nog, steeds vergezeld van zijn hondje, dat ook de redactievergaderingen bezocht.

Ik bel hem, vraag hoe het gaat, wil hem gaan bezoeken, maar hij is al dood.

Dit niet-afgelegde bezoek drukt zwaar op me,

als ik het rouwbericht ontvang.

Zijn parmantige stap, verlegen lach, zijn vaak wat zwaartillende artikelen zijn weggevallen, me ontrukkt,

even plots en volledig als

de tintelogen van Gerard,

diens volbehaarde, vlezige handen,

diens eeuwig in rook gehulde gezicht.

Ik sta achter het groene gordijn,

zie het politieke spel, terwijl

de dood onverbiddelijk

tussen en onder de banken en

achter mijn rug het hare speelt.

Natuurlijk, ook na Gerard, na Peter

stemt de PSP-fractie tegen de

Antillen-begroting, waarin acht ton

voor een koninklijk-koloniaal bezoek

aan dat gebied is opgenomen.

Net zoveel verdriet en dood gaan er

in het socialisme als in het

kapitalisme.

Geen één PSP-kongres is ertegen

opgewassen.

CHRIS HUINDER

onmiddellijke voedselhulp voor de Era, de Eritrese hulporganisatie, en druk op de Ethiopische regering om het aanbod van het Volksbevrijdingsfront van Eritrea (het EPLF) voor een staakt-het-vuren aan te nemen. Ethiopië ontkent het zelfbeschikkingsrecht van het Eritrese volk, dat in '62 bij Ethiopië werd ingelijfd. De Nederlandse regering doet dat ook. Ethiopië bereikt de met hongersdood bedreigde mensen in het door de EPLF bevrijde Eritrea niet en ook de Haagse burokratie biedt hen nauwelijks hulp. Daarom deze aktie. Lijsten zijn verkrijgbaar bij: Werkgroep Eritrea, Postbus 80402, 1005 BK Amsterdam, tel. 020 84 94 27. Giften voor de aktie 'Zaigoed voor Eritrea' kunnen worden gestort op postgiro 5455928 t.n.v. Werkgroep Eritrea/Amsterdam.

BLADEN**Afdruk**

Het december-nummer van Afdruk, de nieuwsbrief van anti-fascisme groepen, opent met de vraag: Waar zijn de vrouwengroepen tegen fascisme gebleven? 'Afdruk' constateert dat geleidelijk aan de onderwerpen waar de komitees zich mee bezighielden variërend van homohaar tot komputestaat, zijn ingeperkt tot uitsluitend racisme-bestrijding. Zo is ook het thema 'sexisme', dat eerst behoorlijk in de belangstelling stond, naar de achtergrond verdwenen. Verder in dit nummer: de vakbeweging en racisme; een interview met de 'demokratisch-socialist' *Max van den Berg* (PvdA); de Amsterdamse 'nachtwacht'. 'Afdruk' kost in de losse verkoop f 2,50. Een abonnement kost f 12,50 (vijf nummers). *Aanvragen:* Afdruk, Postbus 10748, 1001 ES Amsterdam, tel. 020 - 93 62 11 (werkdagen tussen 13.00 en 17.00 uur).

BIJEENKOMSTEN**Oudjaar: Cuba-avond**

Op *maandagavond 31 december* organiseert Venceremos, solidariteitsvereniging met Cuba, ter gelegenheid van de 26ste verjaardag van de Cubaanse revolutie wederom een *politiek-kulturele manifestatie en salsa-feest* in 'De Populier', Nieuwe Herengracht 93, Amsterdam, tel. 020 - 23 36d 73. Aanvang: 20.00 uur. Muziek en Cuba-quiz onder het motto 'Leeft Cuba nog bij links'. Na 24.00 uur (Nieuwjaar) salsa met 'Maconia'. toegang f 7,50.

Zomer-universiteit

De Volkshogeschool Valkenburg organiseert in augustus 1985 een zomer-universiteit over het thema *Europa*. Twee onderwerpen zullen aan de orde komen: de economische en monetaire integratie en de toetreding van Spanje en Portugal. De zomer-universiteit duurt van 18 tot 24 augustus en kost f 350,-. *Nadere informatie:* Marcel van Herpen, Postbus 910, 6300 AX Valkenburg, tel. 04406 - 153 53.

(Ingezonden mededeling)

Nu even wat anders

Leef meer pacifistisch

Leef meer vegetarisch

Een vreedzaam '85,

Anja
Millingen aan de Rijn

Nicaragua: vrede stocht

Het Nicaragua Komitee Nederland organiseert in samenwerking met een aantal politieke partijen op *zaterdag 12 januari* (in verband met de installatie van de president van Nicaragua en van de VS) een *vredestocht* in Den Haag langs de ambassades van de Centadora-landen en het ministerie van Buitenlandse Zaken. *Nadere informatie:* Nicaragua Komitee, tel. 030 - 71 81 63.

Zeden en Straffen

Op *vrijdag 1 februari 1985* vindt in Rotterdam een studiedag plaats rond de nota 'Zeden en Straffen', een produkt van een werkgroep van COC en NVSH. De studiedag wordt georganiseerd door deze twee organisaties in samenwerking met de *Erasmus Universiteit*. In de nota 'Zeden en Straffen' wordt een poging gedaan een alternatief voor de zedenwetgeving te bieden: misdrijven in de seksuele sfeer hebben daarin niet de seksualiteit tot uitgangspunt, maar geweld, dwang of diskriminatie. De studiedag is in de eerste plaats bedoeld voor juristen en anderen die in hun beroep of vrijwilligerswerk met de seksualiteitswetgeving te maken hebben. *Deelname is gratis*, een informatiepakket kost wel geld. *Nadere informatie:* NVSH, Postbus 64, 2501 CB Den Haag, tel. 070 - 46 97 09 (de heer Van der Lelij).

Aktieplan Nijmegen

Het *Aktieplan Werkgelegenheid Nijmegen* bestaat vijf jaar. Tijd voor een feestje: vakbonden, buurtactivisten en milieuorganisaties houden half januari een driedaagse manifestatie. *Vrijdag 18 januari* houdt *Ger Harmsen* een inleiding over het thema 'emancipatiestrijd als motor van de vooruitgang'. *Zaterdag 19 januari* werkgroepen over werkgelegenheidsplannen. *Arie v.d. Hek* (PvdA), *Greetje Lubbi* (FNV-Voedingsbond) en *Hans Droppert* (Aktieplan) worden daarna door vertegenwoordigers van die werkgroepen 'onder vuur' genomen. *Zondag 20 januari* de hele dag een *informatiemarkt*. Plaats van het hele gebeuren: Kolpinghuis, Nijmegen (vlakbij het NS-station). *Deelname: f 20,-* (inkl. kongresmap). Voor overnachting kan worden gezorgd voor f 10,- (apart vermelden bij overschrijving). *Aanmelding via postgiro 4210176 t.n.v. Aktieplan Werkgelegenheid/Nijmegen* (uiterlijk vóór 5 januari 1985).

AGENDA**Stenen Akkers**

Tot en met *vrijdag 28 december* exposeert de fotograaf *Luuk Kramer* zijn projekt *Stenen akkers* in sociaal-kultureel centrum 'De Populier', Nieuwe Herengracht 93, 1011 RX Amsterdam. *Open: werkdagen van 13.00 tot 17.00 uur.*

10.000 Vietnamezen per jaar

worden verpleegd in het Nederlandse ziekenhuis.

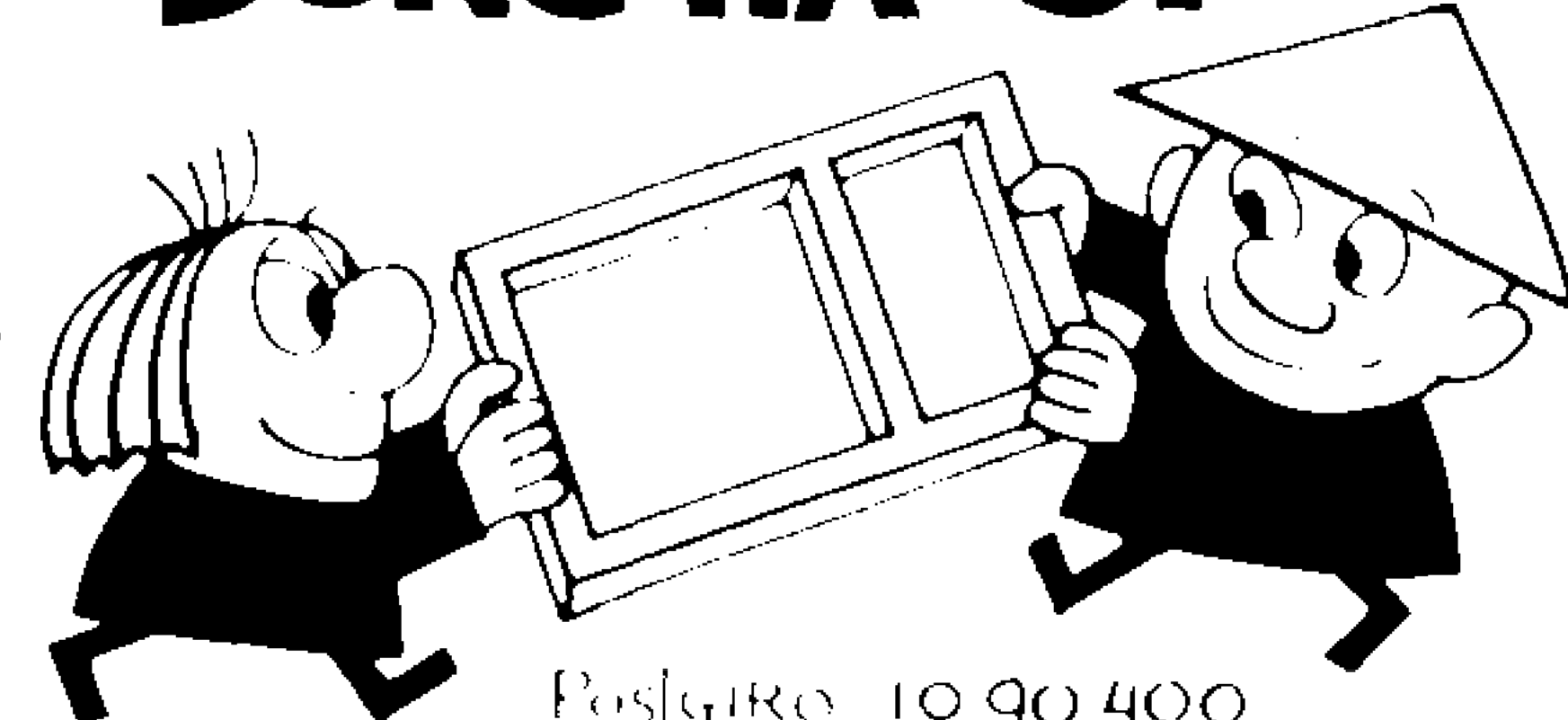
Tien jaar geleden bouwde Nederland een ziekenhuis in Dong Ha, dichtbij de oude keizersstad Hue. Voor dat ziekenhuis van 220 bedden, heeft u indertijd vijf miljoen gulden bijeen gebracht.

Nu worden er jaarlijks 10.000 mensen verpleegd.

Na 10 jaar doen we opnieuw een beroep op u voor het Nederlandse ziekenhuis, omdat het gebouw veel te lijden heeft gehad van de tyfoons en zware regenval, die iedere herfst het gebied van Dong Ha teisteren. Daarmee komt de zorg van de patienten in gevaar.

Het Medisch Comité gaat het ziekenhuis in Dong Ha opknappen. Daarvoor is vijfhonderd duizend gulden nodig. Met uw hulp blijft het Nederlandse ziekenhuis open. Medisch Comité postgiro 1090400.

WE KNAPPEN 'DONG HA' OP!

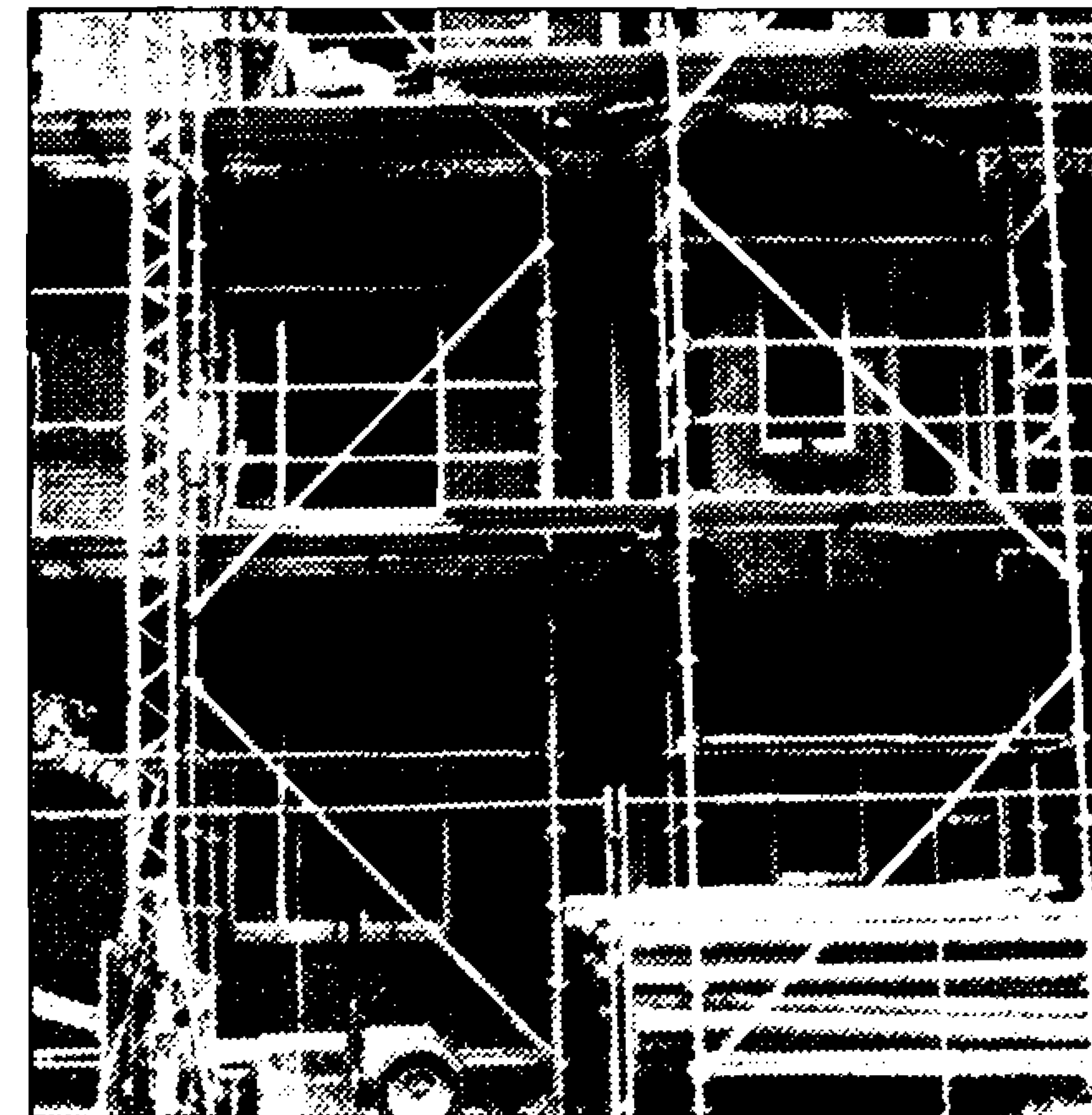
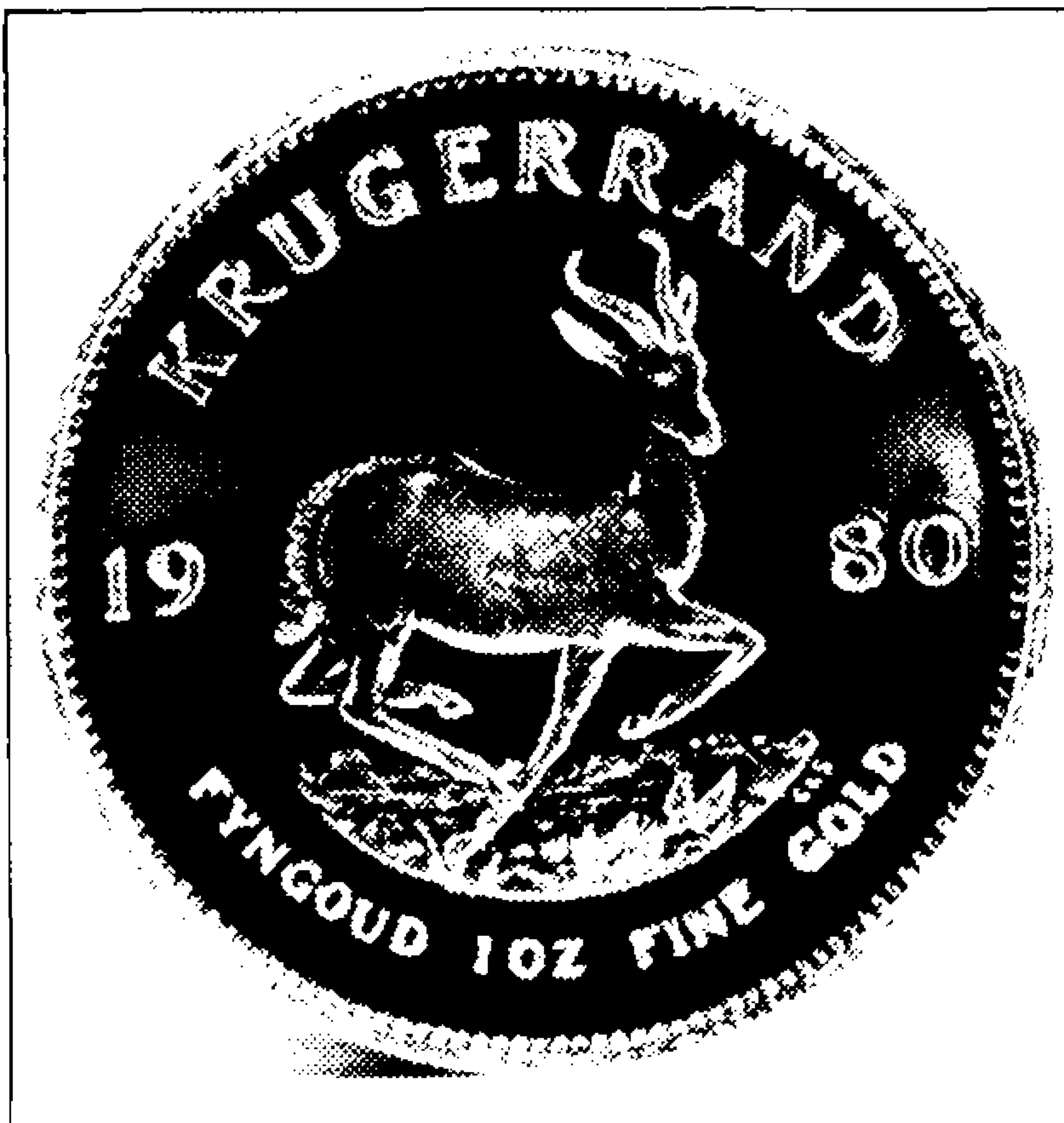

Postgiro 1090400

MEDISCH COMITE NEDERLAND VIETNAM

postbus 5701, 1007 AS Amsterdam, postgiro 1090400, telefoon 020-270411

(advertentie)

WAT IS DE BESTE MANIER OM UW SPAARGELD TE BELEGGEN:**HIERIN**

Sparen bij de ASN is gemakkelijk. U hoeft er niet op uit. Hoeft niet tijden voor een loket te staan. U spaart thuis... via uw giro rekening. Na elke storting of opname krijgt u een helder rekeningoverzicht. De rente wordt regelmatig bijgeschreven. Sneller en doelmatiger kan niet.

Sparen bij de ASN is ook bevredigend. Want u spaart bij een bank die nog een aantal wezenlijke principes heeft. Met uw spaargeld worden goede dingen gedaan. Beleggen in woningbouw. Beleggen in sociaal maatschappelijke projecten. En u weet zeker dat uw spaargeld niet terecht komt in dubieuze ondernemingen. Niet in Chili of Zuid Afrika. Niet in landen met een verfoelijk regime waar mensenrechten worden opgeofferd aan macht.

Bij dat alles geeft de ASN u toch een mooie rente. Nooit minder dan bij de andere (spaar)banken. Waarmee bewezen wordt dat

OF HIERIN.

een uitgekeend beleggingsbeleid, lage kosten en maatschappelijke verantwoordelijkheid tot mooie resultaten kunnen leiden. Waardoor uw spaarresultaten optimaal zijn en uw spaargeld schoon blijft.

Kom bij de bank die u geweten vol laat sparen. Zo'n 75.000 spaarders met een spaartegoed van meer dan 400 miljoen gingen u voor.

Sparen bij de ASN is sparen via uw girorekening. Doe het nu: u krijgt f 7,50 premie!

Als u voor 1 juli 1985 een spaarrekening voor uzelf opent met tenminste f 50,- als eerste inleg. Bij de ASN spaart u ook thuis. Via uw giroboekje. U spaart niet zo snel of u neemt niet zo makkelijk weer geld op als u een girooverschrijving doet.

Meer weten? Vul de antwoordkaart elders in dit blad in.

EEN MONUMENT

Vijfenveertig jaar geleden kwam er een einde aan de Spaanse burgeroorlog. In 1986 is het vijftig jaar geleden dat de eerste slag tegen het fascisme begon.

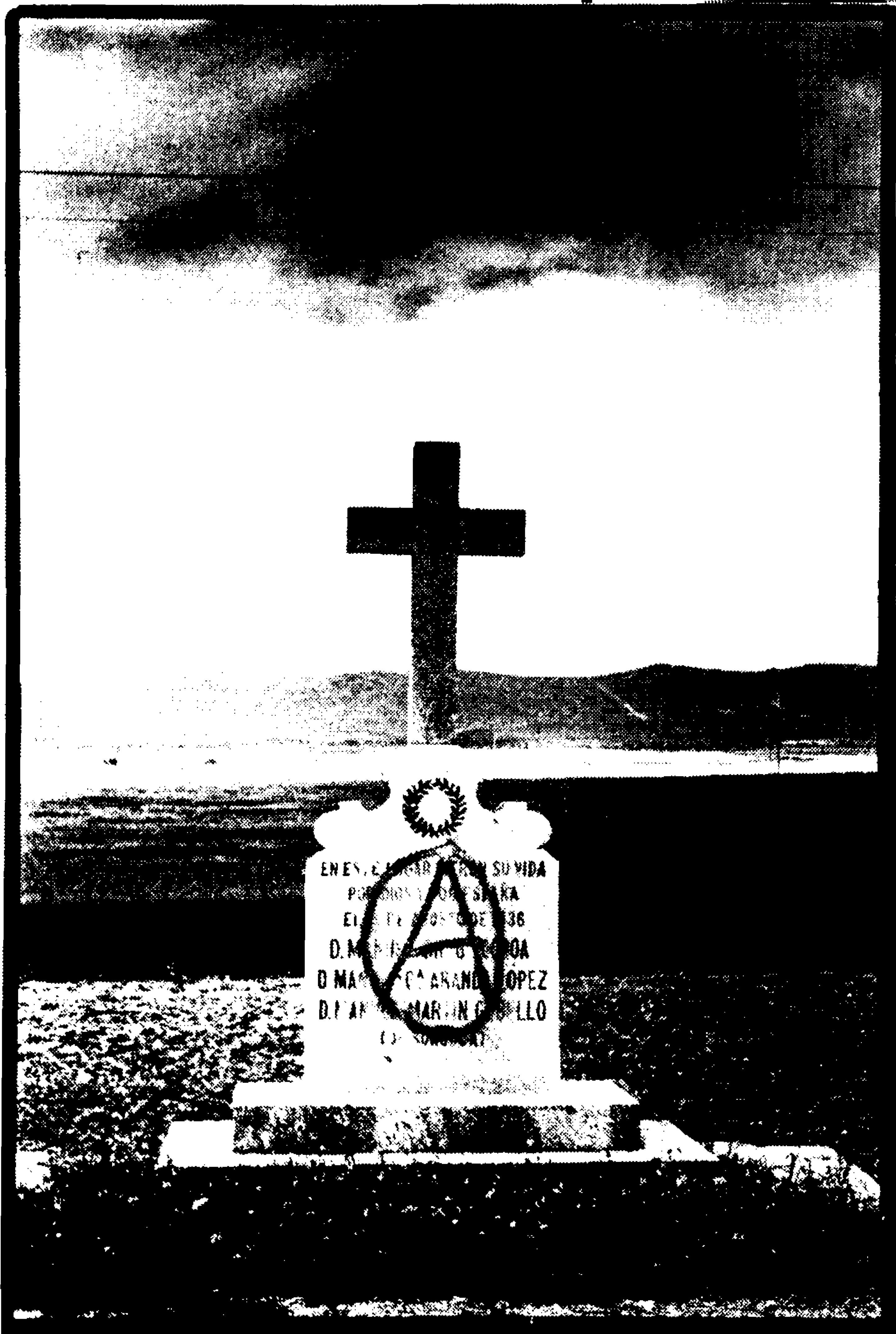
In Amsterdam beijvert een stichting zich voor de oprichting van een monument voor de Nederlandse mannen en vrouwen die meevochten tegen Franco tussen '36 en '39. In Spanje zag de fotograaf *Jan Banning* een aantal overlevenden van de burgeroorlog.

"De schoenmaker fotografeerde ik in Cordoba. Hij raakte zijn been kwijt in de burgeroorlog. Hij was toen 'republikein', maar hij is blijkbaar toentertijd zijn geloof niet kwijtgeraakt. Die kalender rechts is een opmerkelijk maar tekenend contrast.

Die man in dat uniform hing rond op het stationnetje van Bobadilla, ergens in Andalusië. Hij was helemaal doorgedraaid en niet meer tot communicatie in staat. Die derde man, met dat portret van hemzelf uit de tijd van de burgeroorlog, komt ook uit Andalusië. Hij is bezig zijn memoires te schrijven, maar dat is moeilijk leesbaar omdat hij zichzelf in zijn jeugd heeft leren schrijven. Naar school gaan was er in die tijd niet bij. Hij schrijft nu alles zoals hij dat uitspreekt: op zijn Andalusisch dus. Hij komt uit het gehucht Martin de la Jara, waar hij na afloop van de Franco-diktatuur nog enkele jaren wethouder is geweest voor het anarchistisch beïnvloede, radikaal-socialistische partijtje CUT.

Dat graf is een voorbeeld uit zeer vele. Je ziet ze overal langs de weg in Spanje, een spoor van omgekomen Franco-nationalisten. Voor de republikeinen werden geen monumenten opgericht".

Het initiatief voor het Spanje-monument kan worden gesteund door storting van een gift op postgiro 204040 t.n.v. Stichting Spanje Monument/Amsterdam. Nadere informatie: Elpermeer 43, 1025 AB

"Op deze plek stierven voor God en Spanje op 4 augustus 1936."